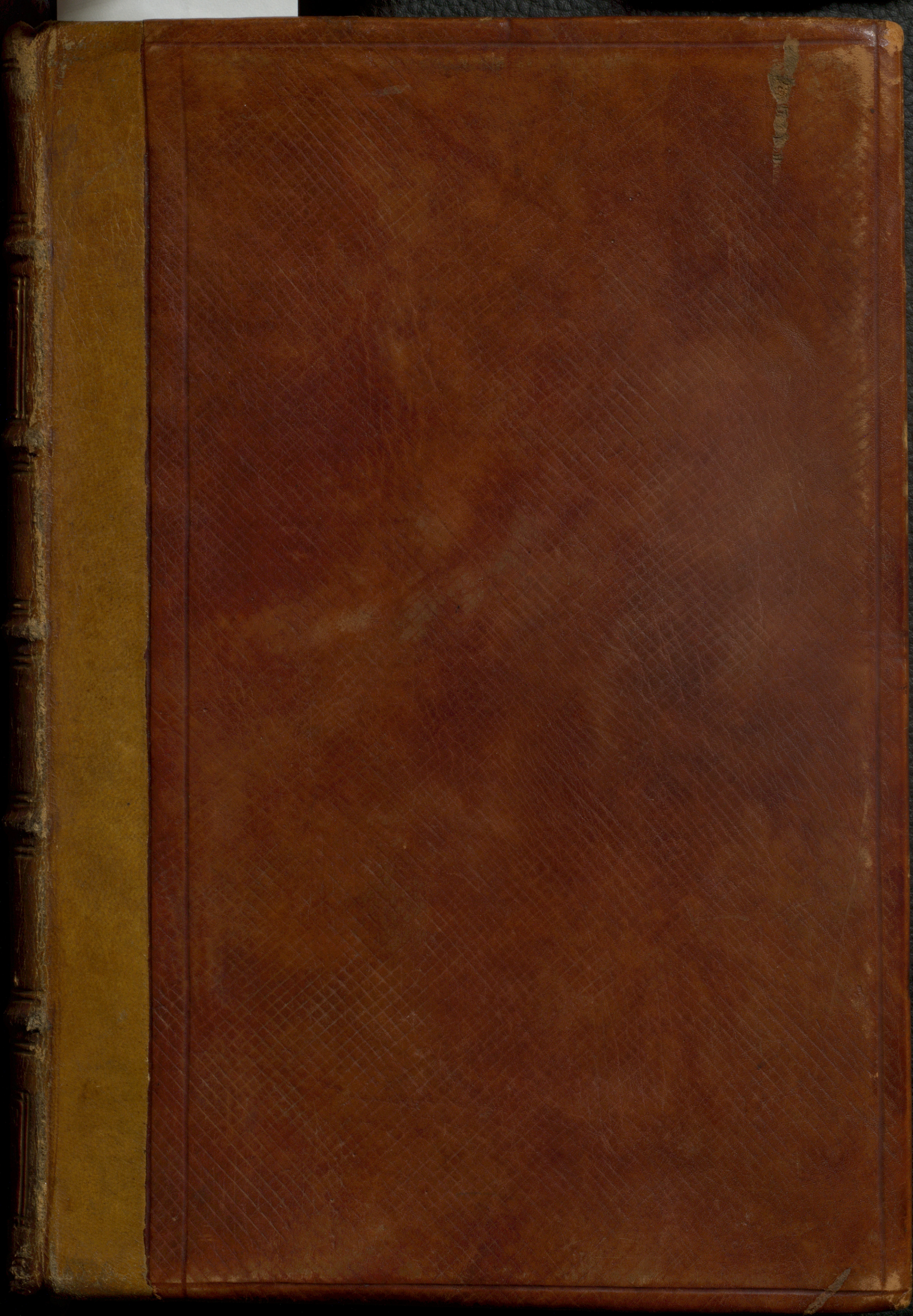

This Book, St. Ambrose's Epistles & Works printed at Milan by Leonardus Pachel, 1490 was purchased by Canon Mussen M. A. in Paris 1858 St. Ambrose was born 340 at Arles France. When 29 years of age, he was appointed, Governor of Milan. In 374 Auxentius Bp. of Milan died and Ambrose became his successor. It was Ambrose who shut the gates of the Cathedral of Milan against the Emperor Theodosius, when fresh from the horrible slaughter of ~~in~~ the Amphitheatre in Thessalonica, which gates are still in place. Per Calophon at end of book, it was printed on 18th. Dec. Little is known about Pachel. One Illumination Fol. 1. Greek Lettering Fols. 5, 8, 12. It was some time before Greek was well printed. In 1488 Homer's Works were printed by Demetrius at Florence. The Vol. contains 10 Bks Epistles Fols. 1 to 78. 2BBKS "The Calling of all nations", fols. 78-93 List of Sermons fol 93. 90 Sermons fols. 93 to 137. Sormon before Mass 137. 6 Sermons on the Sacraments, fol 14 0. Sermon on the Mysteries 146. 3 Bks on Virgins, Fol. 148. Bk. on Widows 165. Bk. on exhortation of Virgins, fol. 170. Institution of Virgins 176. Fasting 181. This Bk. is reckoned among the "INCUNABLE," i. e. printed before the year 1500. - very rare - very valuable.

Jan. 1894 Thos. H. Mussen, Rector Farnham P.Q

Mbrosius iusto. Pulchre admones frater: ut epistolares fabulas & sermonem absentium ad interpretationem cõferam⁹ oraculi cælestis: interrogans me quid significet illud didragmum cuius dimidium hebreus præcipitur offerre pro redemptione animæ suæ. Quid. n. tam consociabile: q̃ de diuinis rebus sermonem contexere? Est autem dimidium didragmi dragma. Redemptio autem animæ fides. Fides ergo dragma quam illa mulier in euangelio (ut legimus) amissam diligenter requirit: lucernam accendens: & imundans domum suã: & si inuenerit conuocat amicas & uicinas: petens congratulari eas secum: quod inuenerit dragmam quam perdiderat. Magnum ẽ enim damnum animæ: si quis fidem amiserit: uel gratiam: quam fidei precio acq̃siuit sibi. Et tu ergo accende lucernã tuã lucerna tua oculus tu⁹ est: ille iterior oculus. s. mẽtis. Istam lucernam accende: quæ accipit oleum spirituale & lucet ĩ tota domo sua. Quære dragmam redemptionem animæ tuæ: quam qui amiserit: turbatur: qui inuenerit: exultat. Est & redemptio animæ misericordia. Redemptõ enim animæ hominis: diuitiæ eius sunt: quib⁹ utiq; fit misericordia: quæ sumptu pauperes iuuat. Fides igitur gratia: grã mĩa: misericordia redemptio est animæ: quæ dragma hoc est integro precio summæ plenioris expenditur. sic enim scriptum est dicente domino ad moisen. Quod si acceperis computationem filiorum israel in uisitatione ipsorum: & dabũt singuli redemptionem animæ suæ domio: & non erit in iis ruina in uisitatione eorum: Et hoc est q̃ dabunt: quotquot perambulant uisitationem: didragmi dimidiam partem: q̃ ẽ fm didragmum sanctum: uiginti oboli didragmum: dimidia autem pars didragmi illatio domino. omnis qui intrauerit uisitare a uiginti annis & supra: dabunt illationem domino. Qui diues est: non adiiciet: & qui pauper est: nõ minorabitur a dimidia parte didragmi: cum cœperint dare oblationem domino: & exorarẽ pro animabus suis. Et accipies pecuniam illationis a filiis israel: & dabis illam in opus tabernaculi testimonii: & erit filiis israel legitimum memoriale in conspectu domini: & orare ꝑ animabus uestris. Ita ergo deerat uel diues qui plus offerret: uel pauper qui minus haberet: si in pecunia dimidium didragmum istud non in uirtute esset? Vnde aduertendum q̃ nõ materialis ista sed intelligibilis dragma sit: quæ ex æquo ab omnibus conferenda existimabatur. Deniq; etiam de illa cælesti esca (esca autem & delectatio alimenti cælestis sapientia est: qua uescebantur in paradiso locati: qui erat indeficiens animæ cibus: quem uocauit mãna diuinus sermo) ita legimus: distributionem factam per singulas animas. ut æqualis fieret diuisio. Et collegerunt fm dispositionem moisi is qui plurimum & qui minimum: & mensuram fecerunt gomor: & non abundauit & superfuit ei qui multum: & ei qui minus: non defuit. Vnusquisq; enim pro numero animarum qui apud se erat in tabernaculis: collegerunt per singula capita gomor idest mensuram uini: sicut habet interpretatio. Est autem mensura sapientiæ: quæ si supra mensuram sit: nocet: quia scriptum est: noli esse multum sapiens. Et paulus docuit fm mensuram dari diuisionem gratiarum: cum dicit. Quia unicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alii sermo sapientiæ: alii sermo scientiæ: alii fides: sapiẽtiæ per spiritum: scientiæ fm eundem spiritum: fides in eodem spiritu: & diuidi eam gratiã fm uoluntatem spiritus. Quod diuidit: æquitatis est: q̃ autem fm uolũtatem suam diuidit: potestatis: uel quia id uelit unicuiq; conferre: q̃ profuturum nouerit. Gomor ergo mensura est: & mensura uini q̃ lætificat cor hominis. Quid autem nisi sapiẽtiæ potus iocũditas cordis est? Hoc est illud uinum q̃ miscuit in cratere sapientia: & offert bibendum: ut sumamus nobis sobrietatem & prudentiam: q̃ ea æqualitate transfundi oportet sensibus & cogitatõnibus nostris & omnibus motibus: qui intra hanc nostram sunt domum: ut sciamus posse abundare omnibus: deficere nulli. plenius autem de sanguine christi ĩtelligitur: cuius ad gratiam nil minuitur: nichil adaugetur. Et si parum sumas: & si plurimum haurias: eadem perfecta est omnibus mensura redemptionis. pascha quoq; domini hoc est agnũ ita patres epulari iubentur: ut fm numerum animarum epulẽtur suarum. Neq; plures neq; pauciores: neq; aliis plus dari: aliis minus: sed fm animas singulorum. Nẽ aut fortiores amplius sumãt: aut infirmiores minus. Gratia enim æqualis singulis diuiditur: redemptio diuiditur: donũ diuiditur. Neq; plures oportet esse nequis uacuus spei & redemptionis recedat. Plures sunt

qn̄ aliq extra numerū ſunt ſancti numerati ſunt oēs:& capilli eorū. Cognouit.n.dn̄s q ſunt
ipſi⁹. Neq; pauciores:ne magnitudine grãe ſit ad recipiēdū īfirmior. Et ideo oēs æqualitate
deuotionis & fidei deferre præcepit ad paſcha dn̄i.i.ad trāſitū.paſcha āt eſt:qn̄ aīa irratiōa-
bilē deponit paſſionē:ſumit āt bonā cōpaſſionē:ut cōpatiatur chriſto:& trāſitū eius ī ſe ſu-
ſcipiat:ut īhabitet ī ea & deambulet:& fiat ei⁹ deus. Grã itaq; æqualis ꝑ oēs:uirtus āt diuer-
ſa ī ſingulis. Vnuſqſq; ergo portionē cōpetētē ſuis uiribus ſumat:ne aut fortior īdigeat:aut
oneretur īfirmior. Habes hoc ī euāgelio:qa merces æqualis oībus ſoluitur ī uinea laboran-
tib⁹:ſed pauci ad brauiū:pauci ad coronā ꝑueniūt:pauci dicūt repoſita eſt michi corona iu-
ſticiæ. Alia eſt.n.merces liberalitatis & gratiæ: aliud uirtutis ſtipēdiū:laboris remuneratio.
Ergo didragmū redēptio eſt:īmo dimidiū didragmi. Redimit āt nos a morte: redimit a ſer
uitute:ne ſubiecti ſimus mundo:cui renunciauimus. Vnde dn̄s ī euangelio dicit ad petrū:ut
uadat ad mare:& mittat hamum:ī ore piſcis īuētum ſtaterem ſumat:& det pro domino &
pro ſe:exigentibus didragma. Hoc eſt igitur didragma ꝙ exigebatur ſecundum legem: ſed
non debebat illud filius regis ſed alienus. Quid enim ſe chriſtus redimeret ab hoc mundo:
qui uenerat ut tolleret peccatum mundi? Quid ſe a peccato redimeret: qui deſcenderat ut
omnibus peccatum dimitteret? Quid redimeret a ſeruitute:qui ſe exinaniuerat:ut uniuer-
ſis libertatem daret? Quid ſe redimeret a morte:qui carnem ſuſceperat:ut morte ſua om-
nibus reſurrectionem acquireret? Non utiq; opus habuit redemptione redemptor uniuer-
ſorum:ſed ſicut circūciſionem accepit:ut legem impleret:& ad baptiſmum uenit:ut imple-
ret iuſticiam:ita etiam didragma exigentibus ſolutionem non recuſauit:ſtatim ſtaterem ꝓ
didragmo iuſſit pro ſe & petro dari. Maluit enim ſupra legem ſoluere:q̄; id ꝙ erat legis: ne-
gare. Oſtendit autem contra legem iudæos facere:qui ab uno didragmum exigerent: cum
dimidium didragmi exigēdum moiſes preſcripſerit. Et ideo & pro ſe & pro petro tanq̄; ſin-
gulas dragmas in ſtatere ſolui mandauit. Bonus āt cēſus chriſti:q ſtatere ſoluitur: qa ſtatera
iuſticia eſt:iuſticia āt ſupra legē. Deniq; finis legis chriſtus ē ad iuſticiā oī credēti. Hic ſtater
ī ore piſcis īuenitur:illi⁹ piſcis quē capiūt piſcatores hominū:illi⁹ piſcis q ponderat ſmones
ſuos:ut igne examinatos ꝓferat. Hūc ſtaterē neſcierūt iudæi:quē ꝓditori dederūt. Lex āt di
midiū didragmi ꝓ redēptiōe aīæ exigit: q̄; dragmā deo deputat:qa totū didragmū uēdicar̄
nō poterat. Vix.n.ī iudæo uel portio deuotiōis poterat īueſtigari. Qui āt uer⁹ ē liber:uerus
hebreus: tot⁹ eſt dei: totū ꝙ habet:libertatis ē. Nichil habet illi⁹:q libertatē recuſat dicēs. Di
lexi dn̄m meū & uxorē & īfantes:nō abibo liber. Quod nō ſolū ad dn̄m ſed ēt ad ei⁹ refert
īfirmitatē:q ſe ſubiecerit mūdo:ꝙ diligat mūdū uel mētē ſuā.i.nō huius auctorē uolūtatis.
Nec ſolū ad uxorē ſed ēt ad delectationē refert:quæ domeſticā nō illā æternā curā ſuſcipit.
Huic ergo ad limen & oſtiū ſuū dn̄s ſuus aurē ꝑtundit:ut meminerit ſermonis ſui quo ſui-
tutē elegit. Et ideo tu chriſtiane iſtū ne imiteris:qa tibi ſcriptū ē:nō ut didragmi dimidiū(ſi
tn̄ uis ꝑfectus eſſe)deo offeras:ſed ut oīa tua uēdas & des pauperibus. Nec ut portionē ſui-
tutis mūdo reſerues:ſed ut totū te abneges:& dn̄i crucē tollas: & ſequaris eū. Cognouimus
itaq; ideo dimidium didragmi lege poſtulari:quia dimidiū generi hui⁹ mūdi ſuabatur.i.cō-
uerſationi ſæculari & uſui domeſtico:& poſteritati reſeruabat̄:qbus neceſſe erat & ſortem
ex ſorte.i.trāſmiſſionis deputari. Vnde & dn̄s tentantibus ſe phariſæis ſubdola īterrogatio-
ne:utrū ſuaderet cēſum dari cæſari:reſpōdit. Quid me tētatis hypocritæ? oſtēdite michi nu-
miſma cēſus. At illi obtulerūt ei denariū:ī quo erat imago cæſaris. Ait illis. Reddite quæ ſūt
cæſaris:cæſari:& quæ ſunt dei:deo. Oſtēdēs illos ita eſſe imperfectos:q ſibi ꝑfecti uiderētur:
ut prius cæſari q̄; deo ſoluerēt. Quibus.n.prior eſſet cura mūdi:ab iis prius ſoluēdū foret ꝙ
erat mūdi. Vnde & ait. Reddite.i.uos reddite quæ ſunt cæſaris:apud quos figura & imago ī-
uenitur cæſaris. Illi ergo hebrei pueri ānanias azarias miſael:ille daniel ſapiētior:q nō ado-
rauerūt imaginē regis:q nō receperūt eā:q nihil de illa mēſa regis accipiebāt: nō tenebātur
ad ſolutionē tributi. Nichil.n.eorū quæ ſub rege terreno erant poſſidebāt. Ergo eorū imita-
tores nō ſoluūt tributū quibus portio deus eſt. Ideo dn̄s ait. Reddite.i.uos reddite qui ꝓtuli-
ſtis imaginē cæſaris:apud quos īuenitur:ego āt nihil debeo cæſari:quia nihil huius mundi
habeo. Venit.n.huius mūdi princeps:& ī me īueniet nihil. Nihil debet petrus:nihil apoſtoli
mei:quia nō ſunt de hoc mūdo. Et ſi ī hoc mūdo ſunt:ego miſi eos ī hūc mundum. Sed iam
nō ſunt de hoc mūdo:quia mecum ſunt ſupra mundum. Ergo ꝙ diuinæ legis eſt:ſolui iube-
tur:nō ꝙ cæſaris. Et tn̄ & ipſum ꝑfect⁹.i.prædicator euāgelii iam nō debebat:qui plus præ-
dicabat. Non debebat filius dei:nō debebat & petrus ī adoptionē a patre aſtitus ꝑ gratiam.
ſed ne ſcādalizentur inquit:uade ad mare & mite hamum:& cum piſcem qui primus aſce-

derit tolle:& apto ore eius īuenies ibi staterē:illū sumēs da iis pro me & te. O magna mysteria:dat dimidiū didragmi ꝙ lex iubebat:& non negat ꝙ legis est:quasi factus ex muliere sub lege:factus s̄m īcarnationē locutus sum:ex muliere s̄m sexū:mulier sexus est:uirgo species:sexus generis:uirgo ītegritatis. In quo ergo uenit sub lege:ī eo factus est ex muliere.i.ī corpore. Et ideo didragma solui iubet ꝓ se & petro:q̄a uterq; sub lege generati. Iubet ergo s̄m legē solui:ut eos qui sub lege erāt redimeret. Et tñ staterē dari iubet:quo uectes īponerēt ori suo:ne ex multiloquio peccatū admitterēt. Et iubet dari ī ore piscis repertum:ut agnosceret uerbum. Qui.n.ꝙ legis ē exigebāt:cur ꝙ legis est nesciebāt? Verbū.n.dei ignorar̄ nō debebāt:quia scriptum ē:ꝓpe est uerbum ī ore tuo & ī corde tuo. Totum igitur didragmum deo soluit qui sæculo nihil reseruauit. Deo.n.iusticia soluit̄ quæ est mētis sobrietas. Deo soluit̄ sermonis custodia quæ ē sermonis sobrietas. Corde.n.credit̄ ad iusticiam:ore āt cōfessio fit ad salutē. Pōt autē & dragma ꝓ ueteri testamēto accipi:didragmū ꝓ utriusq; testamēti præcio:quia s̄m legē unusquisq; ꝑ legē redimebat̄. Qui autē s̄m euangelium redimitur:soluit dragmam s̄m legē:sanguine redimit̄ christi s̄m grām:geminam hñs redēptionē & deuotionis & sanguinis. Nec.n.fides sola ad ꝑfectionē satis ē:nisi ēt baptismatis adipiscat̄ grām: & sanguinē xp̄i redēptꝰ accipiat. Bona ergo dragma q̄ deo soluit̄. Nō est dragma denariꝰ:sed diuersum ē. Deniq; ī denario imago cæsaris ē:ī dragma imago dei. Quia uniꝰ ē dei:ad imitationē ipsiꝰ:ab uno īcipit:& ī īfinitū diffundit̄. Et iterū de īfinito numero ī unū quasi in finē oīa reuertūtur. Quia deus:& principiū:& finis oīum est. Vnde nec numerū monada: sed elemētū numeri quibꝰ ea cura ē appellauerūt. Et ꝓpterea diximꝰ quia scriptū ē:ego sum α. & ω. primꝰ & nouissimꝰ:& audi israel. Dominꝰ deus tuus dominus unus est. Et tu ergo ad silitudinē domini unus esto atq; idē. Nō hodie sobrius:cras ebriosus:hodie pacificꝰ:crastina die litigiosus:hodie frugi:crastīa die īcōtinēs. Mutat̄.n.unusquisq; morū uarietate: & fit alter ī quo nō agnoscit̄ ꝙ fuit:& īcipit esse ꝙ nō fuit:sui degener. Graue est.n.mutari in peius:sed esto sicut imago ī dragma īmutabilis eudē habitū s̄uans. Quottidie uidēs dragmam:attēde imaginē:hoc est uidens legē:attende ī lege imaginē dei xp̄m. Quia ipse imago dei īuisibilis & incorruptibilis. Luceat tibi uelut ī speculo legis. Cōfiter̄ eū ī lege:ut eū ī euangelio recognoscas. Si cognouisti ī mandatis:recognoscis ī opibus. Vale:& si nō ī fructuose didragmū istud cōmissū mihi arbitraris:iterū siquid habes:cōmittere ne dubitaueris. II

a

Mbrosius simpliciano. Motū te cum legeres:significasti mihi:quid sibi uelit:ꝙ moises post oblatū sacrificium & īmolatas domino salutares hostias dimidiam ptē sanguinis ī crateras miserit:dimidiam autē ad altar̄ effuderit. Sed quid est ꝙ ipse dubites:& a nobis requiras:cum fidei & acquirēdæ cognitionis diuinæ grā totum orbē pagraueris:& quottidianæ lectioni nocturnis ac diurnis uicibus oē uitæ huius tp̄s deputaueris:acri præsertim īgenio ēt ītelligibilia complectens? Vt pote qui ēt philosophiæ libros q̄ a uero sint deuii demōstrare soleas: & plærosq; tam īanes esse:ut prius scribentum ī suis scriptis s̄mo q̄ uita eorum defecerit. Tamē quia collatio sermonis ut pecuniæ:magno est usui:atq; ea maximus ī cōmune emolumentum negociationis ꝑfectus paratur:ꝙ mirabilis sit ista sanguinis diuisio:reticere nō queo. Pars.n.eius moralem sapientiæ disciplinā ur̄ significare:pars mysticam. Illa quæ in crateras mittitur:moralis est:hæc quæ ad altare effunditur:mystica:eo ꝙ diuino munere & aspiratiōe quadam humanis īfundat̄ mentibus:ut cōuenientia & fidei plena de deo sentiant. Deniq; qui locuti sunt de eius maiestate & de cælestibus:uel apostoli uel sancti ꝓphetæ:nō nisi ex reuelatiōe demonstrata sibi loqui ausi sunt. Vnde paulus & raptum se ī paradisum:& audisse se uerba quæ nō licet hoī loqui:ī epistola sua testificatꝰ est. Stephanꝰ quoq; uidit cælos aptos & iesum ad dexteram dei stantem. Et dauid ꝓpheta uidit sedentem. Nam de moise quid loquar:de quo dicit scriptura:ꝙ nō surrexit amplius ꝓpheta ī israel sicut moises:qui uidit dominum facie ad faciem ī oībꝰ signis & ꝓdigiis:quæ fecit ī terra ægypti. Mystica ergo deo libant̄: qui splendore diuinæ sapientiæ:cuiꝰ pr̄ & genitor est:īflāmat aīæ uigorem:ac mentem illumīat: Sapīa autem dei christus:ī cuius pector̄ recūbebat ioannes:ut de pricipali illo secretoq; sapīæ hausisse diuīa ꝓderet̄ mysteria:deniq; ipse cōsciꝰ muneris hoc scripsit:qui sibi ꝙ accepat:uendicar̄ & suo assignar̄ īgenio reformidabat. Sed & ipse dominꝰ dicebat apl̄is os suum apiens:accipite sp̄m sc̄m:quo declarauit se esse qui moisi dixerat:ego apiam os tuum:& īstruam te quid d̄beas loqui. Ergo hæc sapīa diuina īenarrabilis īpmixta atq; īcorrupta sc̄orum aīs sui īfundit grām:& cognitionem reuelat:ut speculent̄ eiꝰ glīam. Illa autem moralis sapīæ disciplina est:

quæ mittit̃ ĩ crateras:& ex ill' ꝑcipit̃ atq; haurit̃. Crateres igit̃ sensuum receptacula. Crateres
oculi sunt duo: aures sunt: nares sunt: os quoq; & aliæ ꝑtes cõuenientes muneri. Oculi.n.uisũ
recipiũt & ministrant: auditũ aures: odorẽ nares: ora gustatũ: & cætera. In istos crateras uer-
bũ illud ĩ quo est prĩcipatus sacerdotii uł ꝓphetæ: effundit sanguinis sui ꝑtes: ut uiuificet atq;
animet irrõnabiles portiones: & faciat rõnabiles. Deniq; ubi legis diuinæ ꝓcepta numerauit
atq; ãnũciauit ꝑpł'o: theoriã postea ĩtelligibił' illi⁹ arcæ testimonii uel cãdelabri uel thymia-
matis locutur⁹ ĩmolauit hostias & libauit: sanguinis ꝑtem ĩfundens altarib⁹ sacris: ꝑtem ãt ĩ
fudit craterib⁹. Fit ergo diuisio mysticæ illi⁹: hoc ẽ diuinæ moralisq; sapiæ. λογοσ.n.diui-
sor ẽ aiarũ atq; uirtutũ: λογοσ ãt uerbũ dei ualidũ & acutũ ꝙ ꝑtrãsit & penetrat usq; ad di-
uisionem aiæ: uirtutes quoq; distinguit & diuidit: cuius minister moises diuisione sanguinis
uirtutũ genera distinxit. Et qa nihil præ cæteris ĩ lege nisi xp̃i aduentus annũciat̃: atq; eius ꝑ
figurat̃ passio: uide ne ista sit hostia salutaris: quam uerbũ deus ĩ semetipso obtulit: atq; ĩ suo
ĩmolauit corpor̃: ꝙ primo moralẽ ĩ euangelio sed etiam ĩ lege docuit disciplinam: & ĩ sua pa
tientia atq; ĩ ip̃o actu & ope mõstrauit: tanq; ĩ crateras ita ĩ mor̃s nr̃os sensusq; transfũdens:
uelut substantiam quandam & uitalia ipsa sapiæ: q̃bus m̃tes hoium uiuificauit ad uirtutis se
minariũ & ĩstituta pietatis. Deĩde accedens ad altar̃ effudit hostiæ suæ sanguinem. Itaq; siue
ita hæc accipias: pius ut arbitror sensus est: siue ſm salomõem uelis: cõcurrit æque. Vt qa san
guinem misit ĩ crateras moises ꝓpheta: cognoscas ip̃m esse sanguinem de quo scriptũ est: qa
sapiã miscuit ĩ crater̃ uinũ suũ dicens: ut relinq̃rent ĩsipientiam & q̃rerent sapiãm. Haurit̃ er-
go de crater̃ sapiã: haurit̃ disciplina: haurit̃ ĩtellect⁹: haurit̃ correctio: haurit̃ uitæ emendatio:
haurit̃ morũ & cõsiliorũ tempatio: pietatis grã: uirtutis ĩcrementũ: fons ubertatis. Q̃d uero
ad altar̃ effũdit sanguinem: ĩtelligas licet ablutionem mũdi: remissionem oĩum pcc̃orũ. Et.n.
sanguinem illũ ad altar̃ q̃i hostiam effũdit ad multorũ exhaurienda peccata. Agnus.n.hostia
ẽ: sed agnus nõ irrõnabilis natur̃ sed diuinæ potentiæ: de quo dictũ est. Ecce agnus dei: ecce q
tollit pcc̃m mũdi. Nõ solũ.n.mũdauit sanguine delicta uniuersorũ: sed etiam diuina potesta-
te donauit. An nõ tibi ur̃ effudisse sanguinem suũ: de cuius later̃ supra ip̃m passionis altar̃ aq̃
cucurrit & sanguis? Vale & nos parentis affectu dilige: ut facis.

III

Mbrosius simpliciano. Quantus sit unusq̃sq; ĩ suo muner̃: exemplo debet esse
lectio: quæ iur̃ te mouit: ꝙ moises ille quo nemo ꝓsentius deũ uidit: neq; surre
a xit ãplius ĩ israel ꝓpheta q deũ facie ad faciẽ sicut moises uideret: ille q quadra-
gita diebus cũ deo iugiter & noctibus fuit: cũ legẽ accipet ĩ mõte: ille (ĩquã) cui
deus dabat quos loq̃ret̃: ſmones: ĩuenit̃ magis aaron fr̃is cõsiliũ q̃ suũ ꝓbasse.
Fuit ergo q̃sq; hoium moise prudẽtior & instructior? Atq ip̃m aaron postea cũ maria circa
æthiopissæ ꝑsonã legim⁹ errasse: sed hoc ip̃m diligẽter discute: ubi moises sciã ꝓpõderet: ubi
aaron cõsilio. Moises magn⁹ ꝓpheta q de xp̃o dixit: sicut me ip̃m audietis: & de quo ipse dñs
ait: si moisen & ꝓphetas nõ audiũt: nec si q̃s ex mortuis ad illos abierit credẽt. Ergo ĩ cã ꝓphe
tiæ præfert̃ moises sicut ꝓpheta: ubi ãt cã & mun⁹ & officiũ sacerdotii est: ꝓfert̃ aaron sicut
sacerdos. Tractemus ergo ip̃m locũ. Immolatus erat hircus ꝓ peccato: & oblat⁹ ĩ holocaustũ.
Quæsiuit eũ postea moises. & cõbust⁹ erat. Et irat⁹ est moises ad filios aaron eleazar & itha-
mar: q supfuerãt: dicens. Quar̃ nõ mãducastis ꝙ oblatũ est ꝓ peccato ĩ loco sc̃o? Q̃m̃ q̃dem
sancta sanctorũ sunt hæc uobis manducar̃: ut auferatis pcc̃m synagogæ: & ĩtus manducandũ
esse: sicut mihi ꝓceptũ est: ait. Cũ ergo iratũ eũ uidisset aaron: placide r̃ndit ei. Si hodie obtu-
lerint ꝓ pcc̃o suo holocausta sua cõtra dñm: & acciderit mihi talia: manducabo ꝙ ꝓ peccato
hodie obtulerũt? nũq̃d placebit dño? Et audiuit moises & placuit illi. Quid ista significent cõ
siderem⁹. Nihil peccar̃: solius est dei: emendar̃ sapientis est: & corriger̃ erratũ: & pœnitentiam
gerere peccati. Id tñ est difficile ĩ hac uita hoium. Quid.n.tam rarũ q̃ ut ĩuenias uirũ: qui se
ip̃m coarguat: & ſcm̃ cõdemnet suũ? Rara itaq; cõfessio de peccato: rara pœnitẽtia: rara ĩ hoi
bus uerbi ei⁹ assertio. Repugnat.n.natura: repugnat uerecũdia. Natura qa oẽs sub peccato: &
q carnem gerit culpæ obnoxius est. Ergo repugnat natura carnis & illecebra sæculi ĩnocen-
tiæ ĩtegritatiq;: repugnat etiam uerecũdia: quia erubescit unusq̃sq; ꝓpriam culpam fateri: dũ
ꝓsentia magis q̃ futura cogitat. Stupebat autem moises peccati uacuam repire aiãm: ut exu
uias erroris deponeret: & nuda culpæ sine ullo sui pudore discederet. Sed non inuenit: quia
cito ĩpetus irrationabilis præuenit: & flamma quædam celerrimi motus animam depascit̃:
atq; exurit ei⁹ ĩnocentiam. Præponderant.n.futuris præsentia: & uiolenta moderatis. & plu
ra paucioribus: & iocunda seriis: & asperis mollia: & tristibus læta: & illecebrosa rigidioribus:

& præpropera tardiorib⁹. Velox.n.est inīqtas:q̄ ad nocendū occasiões suggerit:quia ueloces
pedes ei⁹ad effundendū sanguinem. Lenta āt uirt⁹ois & diuturna cūctatrix añ iudicat:& ado
rienda īcipit. Ita mens boni:speculatrix cōsiliorū suorū est:priusq̄ examinat qd decorū atq̄
honestū:iniqtas uero ope cogitationem añuertit. Pigra igit̄ & uerecūda est pœnitentia:qa p̄
mit̄ & reuocat̄ p̄sentiū pudor. Solis.n.ītendit futuris:quorū spes sera:tardior fruct⁹: & iō pe-
titio ipsa tardior. Inter hæc spei & uirtutis molimina p̄currit īpudentia: & spæcie p̄sentium
pœnitētia excludit̄:& tanq̄ exurit̄ affectus eius:& huiusmodi abolet̄ ī uiciis. Quærit eā lex:
& nō īuenit. Ambusta ē.n.feruor & fumo iniqtatis:& īdignatio q̄dā legis mouet̄. Dicit moi
ses deuorādā fuisse pœnitentiā ī scis scōrū:sacerdotes q̄i segniores īcrepat. Respōdit aaron p̄
uidū debet̄ esse iudiciū sacerdotale:nec facile male sanæ cōsciæ cōmittendū id muneris:ne fi
at error deterior priore. Vase.n.fœtido uel oleū uel uinū facile corrūpit̄ ac deteriorat̄. Quo
mō autem poterat:ubi ignis alien⁹ erat:pccm̄ exuri:& hoc sub cōspectu dn̄i cui & occulta sūt
cognita? Nuquid pōt placer̄ dn̄o si qs cū adhuc uerset̄ ī iniqtatibus:& iniustíciam corde īclu-
sam teneat:dicat se ager̄ pœnitentiam? Simile est ac si qs ager se sanū simulet:magis ægrota
bit. Quia nihil ei p̄desse pōt simulato sanitatis:cū uerbo adubret:nō ullo fulciat̄ subsidio uir
tutis. Ignis itaq̄ alienus est libido. Ignis alienus ē oē iniustæ īcēdium cupiditatis. Ignis ē alie
nus ois ardor auariciæ:Hoc igni nemo mundat̄ sed exurit̄. Nam ubi iste ignis alienus ē:si qs
ī cōspectu se offerat dn̄i:ignis eū cælestis absumit:sicut abiud & nadab quos exussit ignis cæ-
lestis:pariter cū iis q̄ p̄ pccō sacris fuerant oblata altaribus. Qui ergo uult mundar̄ pccm̄ su-
um:ignē a se remoueat alienum:illi soli igit̄ se offerat q̄ culpam nō hoēm exurit. Qui sit iste
ignis:audi dicētē. Quia iesus baptizat ī spū scō & igni. Hic ē ignis q̄ siccauit hœmorrohisæ p̄
duodecim annos sanguinē p̄fluētē. Hic ē q̄ pccm̄ zachæi abstulit dicētis q̄ dimidium bono-
rum suorum daret paupibus:& si cui qcq̄ abstulit:redder̄t quadruplū. Hic ē ignis q̄ abstersit
culpam latrōis Ignis.n.cōsumēs est q̄ dixit ei. Hodie mecū eris ī paradiso. Illos itaq̄ sanauit:
ī qbus simplicē & puram reppit cōfessiōnē:nihil malignū nihil fraudolentū. Deniq̄ iudas ad
remediū p̄uenire nō potuit:cū diceret peccaui q̄ tradideri sanguinē iustū. Qui alienum ignē
uoluebat ī pector̄ suo:q̄ eum īflammauit ad laqueum. Indignus.n.remedio fuit:qa nō ītimo
m̄tis couersus īgemuit:& sedulo gessit pœnitētiā. Tantæ.n.pietatis ē dominus iesus:ut & ipi
donaret ueniam:si xp̄i expectasset m̄iam. Hanc ergo culpam sacerdotes non auferunt: neq̄
pccm̄ ei⁹q̄ ī dolo se offert:& adhuc ī studio delinq̄ndi ē. Nō.n.possunt epulari ī eo q̄ plenum
fraudis & fp̄etis iteri⁹ cicatricis ē. Cib⁹.n.sacerdotis ē ī pccōrum remissiōe. Vnde ait p̄ceps
sacerdotum. Me⁹ cib⁹ ē ut faciā uoluntatē p̄ris mei q̄ ī cœlo ē. Quæ est uoluntas dei:nisi ea:
cum couersus īgemueris:tunc saluus eris. In illo ergo subdolo cibus nullus est. Deniq̄: nec ipse
epulandi suauitatē cape pōt:ī quo nō sincæra & pura cōscia ē. Amaritudo.n.fraudis epulādi
suauitatē obducit:nec p̄mittit mala cōscia:ut reficiat & pascat obnoxium animum pœnitē-
tia. Ideo ergo talis affectus:talis petitio:talis pœnitētia nō ē usui aut uoluptati sacerdotibus.
Meritoq̄ hyrcus ille q̄ p̄ pccō oblat⁹ ē ī holocaustum:qa nō fuit sincæra hostia:exustus ē:qa
ī ei⁹ sacrificio ignis alien⁹ rept⁹ ē. Nō est itaq̄ cōplacitum & acceptum sacrificium deo. Nō ē
.n.acceptum nisi q̄ fuerit ī diuitiis sincæritatis & ueritatis p̄batum. Ideo & alibi legis duos
hircos:unum ī quo sors dn̄i:alterum transmissiōis:illum ī quo sors dn̄i:offerri atq̄ imolari p̄
pccō:illum uero ī quo sors transmissiōis:dimitti ī desertum:ut accipiat ppl̄i iniqtates uel alicu
ius pccōris. Sicut.n.duo sunt ī agro:& un⁹ eorum assumit̄:alius derelinq̄t̄:ita sunt duo hirci:
un⁹ q̄ ad sacrificium ē utilis:ali⁹ q̄ ī desertum dimittit̄. Hic nulli usui neq̄ eded⁹ neq̄ epuland⁹
a sacerdotum filiis. Sicut.n.ex iis q̄ alimētorum sunt:q̄ bonum est edit̄:q̄ iutile aut malū:p̄
iicit̄:ita & bona opa epulatoria dicimus:q̄ sunt esui. Nō placebit ergo domino: si manducet
sacerdos sacrificium ī quo fraus sit oblatiōis:nō sedulæ cōfessiōis sincæritas. Et iō hircus iste
ī desertum dimittendus est:ubi errauerunt p̄res nr̄i:errauerunt ī eo & nō potuerunt ad resur-
rectōis terram p̄uenir̄:sed iteriit a terra memoria eorum. Deniq̄ q̄ sint epulatoria opa audi.
Et erunt sabbata terræ nobis escæ. Epulatoria.n.& refectoria reqes ī deo:q̄ facit aīı tranqllita
tem. Vnde & nos ēt ī fmōe reqescam⁹. Vale:& nos ut diligis dilige:qa nos te diligim⁹. IIII

Mbrosius irenæo. Moueri te significasti mihi eo q̄ legeris:abominanda apud
ægyptios imolemus deo sed habuisti quo istud solueres qa ī genesi scriptum ē
a q̄ ægiptii pastorē pecorum abominabant̄. Non utiq̄ pp̄ hoēm sed pp̄ pecora.
Illi.n.aratro terram īuertebant:abraham autem & iacob & postea moises da-
uid:pastores fuerunt:regalem q̄ndam ī hoc muner̄ disciplinam īduentes:Ode-

rā tergo ægyptii īmolata sacrificia.i.ꝑfecta studia uirtutum & plena disciplinæ. Quod ergo
uiciosi oderunt:hoc apud bonos sincærum ac piū ē.Op⁹ uirtutis detestat̄ luxuriosus helluo:
refugit ægypti⁹:ita corpus ꝙ illecebras diligit:aduersat̄ aīæ uirtutes: abominat̄ īpium: refu-
git uirtutum disciplinas:& oīa oꝑa q̄ huiusmodi sunt. Quæ ergo ægyptius refugit:ægyptius
ille & nō hō:hæc tu āplecter̄:q̄ hēs humanitatis sciam.Illa āt declina:q̄ illi sequunt̄ atq; eligūt
qm̄ sibi duo ista cōgruer̄ nō possunt:prudētia & īsipiētia.Itaq; sicut iis q̄ ī quodā censu īpru-
dentiæ atq; ītempantiæ sunt abdicat se prudentia:abdicat cōtinentia:ita eorū exors oīs īsipi
ens ē atq; icōtinēs:q̄ ī bonis atq; ī hr̄ditate sapiētis uiri sunt & cōtinentis.Deniq; sanctæ illæ
tali cōiugio lia & rachel una laboriosa altera aspiratio fortis:refugiētes nō generis necessitu-
dinē sed morū discrepātiā:cū uiri exerciti iacob s̄mōe edoctæ essent ꝙ uellet discedeẽ: ut la-
bā & filiorū ei⁹ īuidiā declinaret atq; ignauiā :rn̄derūt. Nunqd ē nobis portio aut hr̄ditas ī
domo p̄ris nr̄i:& nō sicut alienæ existimamur ei? Vēdidit.n.nos:& deuorauit p̄ciū nr̄m.Ec-
ce primū qa ignau⁹ & īuid⁹ laboriosam & disciplinæ tenacē alienat a se ac defugit:se seq; cu-
pit separar̄.Qm̄ eas oneri eē cernit sibi:& putat se lucrū fecisse ꝙ alienauit eas:& hoc eē suū
p̄ciū iudicat:euq; fructū uoluptatis suæ.Nūc audiam⁹ quo mō q̄ habet uirt⁹: nō habeat igna
uia.Aiūt.n.oēs diuitiæ & gloria quā tulit de⁹ p̄ri nr̄o:nobis erit & filiis nr̄is.Merito deo arbi
tro dicūt esse sublata:qa ipse ē auctor bonorū:cui⁹ grā ignaui exuunt̄:qa decorē hr̄ditatis di-
uinæ capē īprobi atq; īfirmi nō q̄unt:succedit āt ītetus:& sp̄m ī se fortis hēns.Quis āt fortis
nisi solus de⁹ q̄ oīa coercet & regit?His ergo debet̄ hr̄ditas dei. Vn̄ & isaias dicit. Est hr̄ditas
credētib⁹ ī dn̄o.Et pulchre ait ē hr̄ditas:ipsa.n.sola hr̄ditas ē:alia nō ē.Neq;.n. cæc⁹ thesaur⁹
hr̄ditas ē:neq; caduca oīa hr̄ditatis hēnt cōmodū.Sola est illa hr̄ditas:in qb⁹ est portio deus.
Vnde sanctus dn̄i dicit.Portio mea dn̄us.Et alibi.Hœres fact⁹sum testimoniorū tuorū.Vide
as q̄ possideat iust⁹:mādata dei:oracula ei⁹:p̄cepta ei⁹.In his diues ē:his pascitur:ī his delecta
tur quasi ī oīb⁹ diuitiis.Hæc ergo possidētes lia & rachel patrias opes nō req̄rebāt: ī qb⁹ erat
pecunia adultera:irrōnabilis spes:& sp̄ualis exp̄s uigoris.Deniq; quasi diuites & liberæ nō eū
diuitē sed egētē arbitrabant̄.Oīs.n.bonarū & liberaliū cōsors disciplinarū neminē īsipiētiū
diuitē putat sed iopē atq; egenū:abiectū quoq;:& si regalib⁹ diuitiis affluat:& sup̄b⁹ auro suā
iactet potētiā.Fugiēda igit̄ ē taliū societas:& si aliqua generis copulent̄ necessitudīe. Noxiæ
.n.sunt cōuersatiōes cū īsipiētibus:& īficiūt sobriā mētē ac decolorāt.Quia Sicut adhærens
sancto sactus eris:ita cū peruerso peruersus eris.Frequenter.n.accidit ut quis contra propo-
situm suum intemperantem audiens cum uelit ipse continentiæ disciplinam tenere:fuco ī-
sipientiæ coloretur:meritoq; contrariæ sibi sunt:& repugnantes disciplina atq; insolentia.
Vnde cum uir exercitatus earum sententiam quæreret:uocem emittunt probatæ iam diu-
turno exercitio uirtutis.Nunquid est nobis portio aut hæreditas ī domo patris nostri?Idest:
consulis nos utrum uelimus ab eo recedere?quasi uero non cognoueris ꝙ nullam habeam⁹
cupiditatem eius societatis:neq; nos dulcis pluribus sæcularium diuitiarū cupiditas teneat
aut lætitia luxuriæ.Hæc sunt quæ nos misera aliena nobis duximus.Hæc sunt quæ plena ī
opiæ atq; egestatis arbitramur.Adiiciunt etiam causam successionis:quia ueram gloriam &
boni thesauri copias amisit laban :in quibus maximus uigor datus est mentis:& bona mo-
neta imaginis dei & similitudinis:quia spiritualem monetam amisit:quia splendida magis
sæculi elegit q̄ uera & utilia uitæ suæ:quorum decor expertem diuinorum bonorum præ-
terit.Quoniam ille quæ putat pulchra:in iis se fallit ipsum & decipit.Vnde audi eius uerba
& iudicia.Secutus sanctum iacob & filias suas ne forte apud eas suorum uiciorum reperiret
aliquid:& reuocandi ad se haberet auctoritatem:coarguens iustū:cū rōne esset redargutus:&
nihil respōdere ac referre posset:quo eū deberet tenere:si annunciasses īquit mihi:emisissem
te.Inquo prodidit quid iustus fugerit:ne eum ꝓsequeretur:ne deduceret:ne tali comitatu sti
patus p̄cederet:primum ꝙ multorum dn̄orum mācipio se subiicer̄ nō debuit:ut ab eo tanq̄
seruulus dimitteretur.Deinde quia uir exercitio ītētus & quærens ueram uiam ad uirtutem
ꝑseq:nō hoēm deductorem sed oracula q̄siuit cœlestia:quæ me(inquit)hinc p̄cepunt abire:
& nunc comitantur uiantem.Sed quo mō me dimisisses?An cum lætitia tua:q̄ plena ē mœ
stitudinis?cum tympanis silicet atq; organis immoderata modulantibus: & sonis tibiarum
suauibus īsuauia resultantibus:sonis disonis:crepitibus discrepantibus:uicibus multis: cym-
bal̄ aīam feriētib⁹.His me delectari posse credidisti?his reuocari?Hæc sūt q̄ ego fugi: nec ue
reor uerborū tuorū īuidiā.Fugi:ne me talia seq̄ret̄:ne q̄d de tuis accipiēs abirē.Nō.n.talib⁹ de
ductorib⁹ ad eccl̄iam xp̄i ꝑueīt:ad q̄ tēdebat iacob:ut eo deduceret ꝑpl̄orū copias: īueheret
nationū diuitias:posteritatē īfunderet:fugiēs umbrā īaniū rerū:p̄ferēs īsensibilib⁹ simulacris

uirtutū spirātē decorē :plausibilib⁹ ꝑponēs feria . Vides.n.quēadmodū couiuia gētiles ador
nēt:festa ānūciēt :sed ea piis mētib⁹ ifestiora sunt :qa iis plæriq; decipiūtur :dulcib⁹ capiunt
epulis :capiūtur saltantiū choris :dū ieiunia nr̄a fugiūt:dū ea sibi aspera putāt :dū corpori no
xia & molesta arbitrant . An opinat⁹ es qa aurū tuū desiderarē:Sed nō hēs aurū igit examiā
tū quo iusti ꝓbant . An qa argētū cuperē:Sed nō hēs argētū :q nō hēs splēdorē alloquii cœle
stis . Sed fortasse speraui ꝙ adiiceres mihi ad obsequiū fuulos tuos . Ego uolo liberos q̄ro:fu
gio fuos peccati. Sed forte comites itineris & duces uiarū necessarii fuerūt. Vtinā seq possēt:
ego illis mōstrarē dn̄i uias. Sed q deū nescitis:uias ei⁹ quo mō nouistis: Vias ei⁹ igrediūt elec
ti a dn̄o . Nō ōcūq; eas itrāt :sed tn̄ nemo excludit. Seq̄tur q parat⁹ ē :igrediat uiā q̄ ducit ad
me sopotamiā :ut q eā petit:p aq̄s trāseat :aq̄s tigris atq; euphratæ :fortitudīs atq; iusticiæ:
p lachrymas pœnitētiæ:baptismū grāe. In ea ē uirt⁹ exercit⁹ dei:oēs.n.q sibi i eccl̄ia:deo mili
tāt . In ea ē grex ille isignis diuersarū uirtutū :quē iacob sibi elegit. Oīs.n.sine signo aīa :idoc
ta & ierudita ē:disciplinarū nescia:q̄ autē isignita :eadē diues opum:& grārū opima. Ad eā q
uenit :iratū frēm recōciliet pri⁹ . Ad eā q uēit :sichimā ꝓciosam illā & actuosam ihitet uirtu
tū officinā :ubi læsæ castitatis grauis ultio. Ad eam q uēit luctēt cū deo:ut ad imitationē ei⁹
se exerceat:ad humilitatē xp̄i & passiōes ei⁹cōgrediat. Tollat crucē suā & seq̄tur xp̄m. Deniq;
bon⁹ cōgressor nō æmulat nō iflat :imo et bn̄dicit cōgredientē sibi tali muner. Seq̄mur ergo
scm̄ iacob & uias ei⁹:ut ꝑueniam⁹ ad eas passiōes ad eas cōgressiōes:ꝑuciam⁹ ad murū :ꝑucia
m⁹ ad patiētiā matrē fideliū :& ad ꝑrem isaac.i.iocūditatis capacē :lætitiæ redūdātē. Vbi iā
patiētia:ibi lætitia :qa p⁹ tribulatiōes patientia :patientia āt ꝓbatiōem opatur:in qua ē spes:
de qua nō cōfundimur :qm̄ q nō fuerit cōfusus crucē xp̄i :nec xp̄us cōfundetur in eo . Vale fi
li & nō erubescas ꝑrem interrogare:qui non erubescis in passionibus xp̄i gloriari. V.

a Mbrosius fælici comensi ep̄o. Et si hītu corporis min⁹ ualebā:tn̄ ubi fmonem
una nimis mihi pectoris tui legi:n̄ mediocrē sūpsi ad cōualescēdū grām qi quo
dā tui aloquii pulegio refot⁹:simul qa celebrē utriq; nr̄m ānūciasti diē affore:
quo suscepisti sūmi gubernacula sacerdotii:de quo an̄ momētū cū fr̄e nr̄o bas
siāo loq̄bar . Ortus .n. fmo de basilicæ q̄ cōdidit apl'orū noīe:dedicatiōe: dedit
huic fmoni uiā :si q̄de significabat ꝙ sedulo tuæ quæreret scitatis p̄sentiā . Tū ego nr̄is fabul'
itexui diē natal' tui:q foret i exordio ip̄o calendarū nouembriū :eūq;(si nō fallerer)appropin
quasse :& crastina celebrādū die:un̄ posthac nō excusaturū :ꝓmissi ego de te:qm̄ & tibi id de
me licet . Promissi illi :exegi mihi. Presūptū.n. hēo ꝙ affutur⁹ sis:qa debes adesse. Nō ergo te
magis meū ꝓmissū tenebit q̄ tuū istitutū :q id i aīum idueris :ut ꝙ oportet facias . Aduertis
itaq; qa nō tā ꝓmissi audax:q̄ tui cōscius fr̄i spopondi. Veni igit ne duos sacerdotes redargu
as :te q n̄ affueris :& me q tā facile ꝓmiserim. Natalē āt tuū ꝓseq̄mur nr̄is orōnib⁹:& tu nr̄i i
tuis uotis n̄ obliuiscaris . Te nr̄ sp̄s comitabit:tu quoq; cū igredieris fm tabernaculū ꝙ dr̄ scā
scōrū:facito nr̄o more :ut nos quoq; tecū iducas cū sp̄u. Adolēs aureū illud thymiamaterion:
nos ne itermiseris . Ip̄m ē.n. ꝙ i fo tabernaculo ē:de quo plena sapiæ orō tua sicut icēsū diri
git ad cœlestia . Ibi arca testi undiq; auro tecta .i. doctrina xp̄i:doctrina sapiæ dei. Ibi dolium
aureū hēns māna:receptaculū silicet spiritual' alimoniæ:& diuinæ ꝓmptuariū cognitionis .
Ibi uirga aaron isigne sacerdotal' grāe aruerat ante:sed i xp̄o refloruit . Ibi cherubin sup tabu
las testi:lectiōis cognitio sacræ. Ibi ꝓpiciatoriū:supra ꝙ i excœlsis de⁹ uerbū ē :imago iuisibil'
dei:ꝙ tibi dicit loq̄r tecū desup ꝓpiciatoriū:de medio duorū cherubin. Sic.n. loquit nobiscū:
ut nos ei⁹ fmonē itelligam⁹:ul' qa nō mūdana sed itelligibilia loq̄t sicut agit. Apiā i parabol'
os meū . Vbi .n. xp̄s :ibi oīa:ibi doctrina ei⁹:ibi peccatorū remissio :ibi grā:ibi separatio mor
tuorū ac uiuētiū . Et aaron q̄dē semel stetit i medio eorū obiiciēs se:ne mors trāsiret ad ui
uētiū agmia a fuerib⁹ mortuorū . Hic āt q̄si uerbū semp stat i singul':quē nos nō uidem⁹ itra
nos:sepārās rōnabiles uirtutes a cadauerib⁹ passionū lethaliū & pestilētiū cogitationum. Hic
stat q̄si q in hūc mundū uenerit:ut aculeū mortis hebetaret :deuoratoriū ei⁹ obstrueret:uiuē
tibus æternitatē grāe daret :defunctis resurrectionem cōcederet . Huic tu militas bonam mi
litiam :huius depositum custodis :huius pecuniā fœneras :fm ꝙ scriptū est:fœnerabis genti
bus. Bonū fœn⁹ sp̄ualis grāe:ꝙ ueniēs dn̄s cū usuris exiget:& cū te bene dispēsasse iuenerit:da
bit tibi plura ꝓ paucioribus :eritq; mihi fructus dulcissim⁹ :ꝙ meū in te iudiciū cōprobabit .
Ordinatio nō rep̄hēdit q̄ accepisti p ipositionē manuū mearū & benedictionē i noīe dn̄i ie
su . Fac ergo bonū op⁹ :ut i illo die mercedē iuenias :& ego i te :& tu i me requescam⁹ . Multa
messis xp̄i:sed pauci oparii:& difficile repiunt q adiuuēt. Verū hoc uet⁹ :sed potēs ē dn̄s qui

mittat oparios ĩ messẽ suã. Certe ĩ illo ordie cõmẽsiũ iã plærıq̃ cœperũt credeȓ magisterio
tuo: & doctrĩa tua uerbũ dei receperũt: sed q dedit credẽtes: & adiutores dabit: quo & tibi ex
cusandi auferat̃ necessitas: q̃ seriꝰ nos ĩuiseris: & mihi crebrior tuæ præsentie refundat̃ grã.
Vale & nos dilige ut facis. VI.

Mbrosiꝰ irenæo. Pythagoricũ mãdatũ ĩ aliquorũ scriptis p̃dicari ĩuẽimꝰ: q̃ ille
a discipulos suos cõem atq̃ usitatã pplo ꝓhibuerit ĩgredi uiã: sed hoc unũ assũpse
rit: nõ ẽ ĩcognitũ. Nã cũ ex pplo iudæorũ (ut plærıq̃ arbitrãtur) genꝰ duxerit:
ex eiꝰ disciplina deriuauit etiã magisterii p̃cepta: meritoq̃ magnꝰ ap̃ philoso
phos hitꝰ æqualẽ (ut aiunt) uix reperit. Legerat itaq̃ ĩ exodo: moisi diuino p̃ceptũ eẽ oraculo:
solue calciamẽtũ pedũ tuorũ. Id etiã p̃ceptũ iesu nauæ uidelicet: ut detritæ & popularis uiæ
deponerẽt puluerẽ: q uiã dñi ambulaȓ desiderarẽt. Legerat p̃ceptũ eidẽ moisi: ut mõtẽ cũ sa
cerdotibꝰ ascẽdeȓt: ppls ãt ƌorsũ staȓt. Sepauit igiť sacerdotes a pplo: & postea ipm moisẽ ĩtra
nubẽ ĩtroiȓ p̃cepit. Vides diuisiões? Nihil ĩ sacerdotibꝰ plebeiũ reqri? nihil pplaȓ? nihil cõe cũ
studio atq̃ usu & moribꝰ ĩcõditæ mltitudĩs? Sobriã a turbis grauitatẽ: seriã uitã: sĩgulaȓ põdꝰ
dignitas sibi uẽdicat sacerdotal. Quo mõ.n. põt obseruari a pplo q nihil hẽt secretũ a pplo:
dispar a multitudĩe? Quid.n. ĩ te mireť: si sua ĩ te recognoscat: si nihil ĩ te aspiciat: q̃ ultra se
ĩueniat: si quæ ĩ se erubescit: ĩ te quẽ reuerẽdũ arbitraȓ offẽdat? Supegrediamur igiť plebeias
opiniões: & strata q̃dã regal cõuersatiõis detritæ uiæ orbitas declinemꝰ ac uulgaris semitæ so
lũ: q̃ currit ille: cuiꝰ uita leuior cursore: de quo dȓ: trãsiuit & nõ uidit: sed q̃ramꝰ nobis uiã iac
cessã ſmõibꝰ ĩsolẽtiũ: ĩuiã opibꝰ ĩpitorũ: q̃ nullꝰ maculosus ƌterat maculosꝰ. s. ignauiæ suæ sor
dibꝰ: & fumo ĩqtatis oblitꝰ: tenebrisq̃ & pietinis qbusdã aĩæ ruĩosus: q nullã uirtutis suauitatẽ
gustauerit: aut certe limis eã spectãdã magis q̃ directo affectu: & apto sinu mẽtis suscipien
dã arbitratꝰ sit: & q̃ plærıq̃ amãt: q sibi facœti atq̃ urbani uideñt: pulchritudinẽ sapiæ ĩ de
decus uersutiæ trãfigurãtes: uerã nõ ĩtuẽs grãm: tãq̃ ĩ nocte positꝰ nõ credit ĩ die uiuẽtibus.
Quia de numero theanorũ & sabæorũ ẽ deficiẽtiũ & auertẽtiũ se a ueritate de qbꝰ dicit iob.
Videte uias theanorũ & semitas sabæorũ: qa cõfusionẽ ĩcidẽt q ĩ ciuitatibꝰ & diuitiis spẽ hẽnt
Ita & uos ĩsurrexistis ĩ me sine misericordia: unũ uiso uulneȓ meo timete. Has igiť deuias se
mitas declinãtiũ: & illũ deficiẽtiũ puluerẽ: q pp̃ suã appetẽtiã ceciderũt sæpe ĩ deserto: dereli
q̃mꝰ: cõuertamur ãt & sequamur sapiæ uiã quã nõ calcauerũt filii glorificantiũ se & iactãtiũ
ĩteritꝰ ignorat: mors nescit: qa deus direxit eã: abyssus dixit nõ ẽ ĩ me: mare dixit ñ ẽ mecũ.
Sed si q̃ris uiã sapiæ & disciplinæ: colere deũ atq̃ ei subditũ eẽ: sapiã ẽ: abstinere ãt a peccatis:
disciplĩa ẽ. Quid igiť nobiscũ istiꝰ sæculi uia: ĩ q̃ ẽ tẽtatio: imo ipã uita hõis tẽtatio ẽ: & exili
or q̃ ſmo fabularũ: hĩtare ĩ luteis domibꝰ dies & noctes ĩ lucris poneȓ: & de lucris semp̃ cogi
tare: & sicut mercenariꝰ diurnã mercedẽ q̃rere: atq̃ ut cicadas aiũt: aura quadã pasci cupidĩ
tatũ? Vere sicut cicadas: qa de die ĩ diẽ uiuũt: questuq̃ rũpuñt suo. Quid.n. sũt aliƌ hoĩes nulli
us põderis nulliꝰ disciplĩe: nisi ut uideañt sicut cicadæ ad mortẽ nati diurnã: strepẽtes magis
q̃ loq̃ntes? Qui sub ardore feruẽtiũ cupiditatũ se mulceãt cãtu sibi noxio statiq̃ occidãt: nul
lũ fructũ ferẽtes nihil hẽntes grãæ. Horũ igiť uiæ noxiæ tortuosæq̃ serpẽtiũ: q uenenato lap
su corporis se se trahũt: atq̃ ĩ spirã neq̃ciæ se se colligũt: & erigeȓ nõ queũt ad cœlestia: Ingre
diamur ãt portas dñi: portas iusticiæ: quos iustꝰ q fuerit ĩgressus cõfiteť dño. Sed hæc pauco
rũ ĩgressio. Vñ dñs ait: qa angusta porta & arta ẽ uia quæ ducit ad uitam: & pauci sũt q ĩueni
unt eam. Lata autẽ porta & spaciosa uia q̃ multi gradiũtur: ad mortẽ dirigit: & uiatores suos
eo ducit. Sit ergo uia nr̃a angustior: uirtꝰ exuberãtior: trames pressior: fides sublimior: calles
artior: uigor mẽtis exũdãs: semitæ erectæ: qa ĩflexibilia. Sũt uirtutũ uestigia. Vñ salomon. o
q ƌreliq̃rũt semitas rectas sit gressꝰ ad supiora: qa meliꝰ ẽ ascẽdeȓ q̃ descẽdẽ. Deniq̃ sicut lectũ
ẽ hodie: uæ iis q descẽdũt ĩ ægyptũ. Nõ utiq̃ trãsiȓ ĩ ægyptũ: criosũ ẽ: sed trãsiȓ ĩ mores ægyp
tiorũ: trãsiȓ ĩ eorũ pfidiã: escæ ciuitatẽ: luxuriæ deformitatẽ: q eo trãsit descẽdit: q descẽdit ca
dit. Decliemꝰ itaq̃ ægyptiũ hõem & nõ deũ. Viciis.n. suis ẽt ipe res ægyptiorũ ĩ ptãtẽ ẽ datꝰ:
cuiꝰ cõparatiõe moises deꝰ existimatꝰ ẽ: ĩpans regnis: subiicies sibi ptãtes. Vñ ei dictũ legimꝰ
Faciã te ĩ deum regi pharaoni. Vale & nos ut facis: quasi filius dilige. Liber secundus. VII.

Mbrosiꝰ sĩpliciãno. Proxie cũ ueteris amoris usu familiaris ĩter nos ſmo cædeȓ
a tur: delictari te ĩsinuasti mihi: cũ aliq̃d de pauli apl̃i scriptis corã pplo ad dispu
tandũ assũerẽ: q̃ eius pfundũ ĩ cõsiliis uix cõphẽdat̃: sublime ĩ sentẽtiis audiẽtẽ
erigat: disputãtẽ accẽdat: tũ qa ĩ plærisq̃ ita se ipe suis expõat sermõibꝰ: ut is q
tractat: nihil ĩueniat q̃d adiiciat suũ: ac si uelit aliquid diceȓ: grãmatici magis q̃ disputatoris

fugat̃ muneꝛ̃. In eo tamen tñ qm̃ & ueteris affectũ amiciciæ & ꝙ pl⁹ eſt: prĩnæ grãæ amorem
recognoſco: nã uetuſtas habet aliquid cũ plurib⁹ cõſociabile: patri⁹ amor nõ habet: tñ quia
nõ ieiunũ me feciſſe iã: qđ poſtulas arbitrat⁹ es: parebo uolũtati tuæ: admõit⁹ p̃ſerti & ꝓuo
cat⁹ exẽplo meo: qđ mihi nõ difficillimũ: quia nõ magnũ aliquẽ ſed me ipm̃ imitabor: cũ ĩ
meos nõ magnos aliquos uſus reuertor. Et de cõſiliis quidẽ: cũ beatæ uitæ imago atq; effigi
es nr̃o ſmõe exprimereẽ putam⁹ eã factã cõplexionẽ: ut plurib⁹ fortaſſe aliis tibi certe amã
ti nr̃i nõ ĩprobemur licet difficili⁹ ſit tuo iudicio ꝙ̃ pluriũ nõ diſpliceꝛ̃. Sed iudicii põd⁹ affec
tu ableuas: eoq; mihi blandior. Hæc ãt ep̃la qm̃ te abſentẽ offendit: de ſnĩis pauli eſt ap̃li. q
nos a ſuitute ĩ libertatẽ uocat dicẽs: p̃cio ẽpti eſtis: nolite fieri ſui hoĩũ: oſtẽdẽs libertatẽ no
ſtrã ĩ xp̃i eſſe ſapĩa. Quæ ſnĩa magno a philoſophis fluctuata atq; iactata ẽ diſputatiõis mo
limĩe dicẽtib⁹: qa oĩs ſapiẽs liber: oĩs autẽ ĩſipiẽs ſuiat. Sed multo hoc pri⁹ dauid dixit: qui ait:
ſtult⁹ ſicut lũa mutat̃: ſapiẽs. n. nõ metu frangit̃ nõ ptãte mutat̃: nõ attollit̃ ꝓſperis: nõ triſti
b⁹ mergit̃. Vbi. n. ſapĩa: ibi uirt⁹ aĩ: ibi cõſtãtia & fortitudo. Sapiẽs ergo idẽ ẽ aĩo: nõ minuit̃
nõ auget̃ rerũ mutatiõib⁹: nec ut paruul⁹ fluctuat: ut circũferat̃ oĩ uẽto doctrĩæ: ſed mãet p
fect⁹ ĩ xp̃o: fũdat⁹ caritate: radicat⁹ fide. Sapiẽs ergo defect⁹ rerũ ignorat & uariũ aĩum neſcit:
ſed fulgebit ſicut ſol iuſticiæ: q ĩ regno p̃ris ſui fulget. Vñ tñ hoc pleni⁹ hauſerit philoſophia:
de q̃ p̃ium diſciplĩa & prudẽtia: cõſiderem⁹. Nõne prim⁹ noe cũ aduertiſſet qa ĩſipiẽter fili⁹
ſu⁹ cham riſerat nudatũ p̃rem: maledixit ei dicẽs: maledict⁹ cham: ſeru⁹ domeſtic⁹ erit frib⁹
ſuis: & ꝑpoſuit ei fr̃es ei⁹ dños: q ſapiẽter p̃ris ſenectutẽ honorãdã putarũt? Nõne ẽt fons il
le diſciplinarũ oĩum iacob ubertatẽ diſputatiõis h⁹ oĩum pectorib⁹ ĩfudit: q ſapĩæ merito p̃
lat⁹ ẽ f̃ri ſeniori? Deniq; pr̃ pi⁹ q ĩter duos filios affectu certaret p̃rno: ſed diſcreparet iudicio
(affect⁹. n. neceſſitudĩe fert̃: meritis ãt iudicia formant̃) cũ diuideret alteri grãm: alteri miſe
ricordiã: ſapiẽti grãm: ĩſipiẽti miam: qa ad uirtutẽ ſe ꝓpriis uirib⁹ erigeꝛ̃ nõ poterat: nec ſpõta
neũ greſſũ attollere: bñdixit eũ: ut ſuiret f̃ri ſuo: & eẽt ipi⁹ ſu⁹: oſtẽdẽs ita deteriorẽ eẽ ſuitu
te ĩſipiẽtiã: ut remedio ei ſuit⁹ ſit: qa ſtult⁹ regere ſe nõ põt: & niſi moderatorẽ hẽat: p̃cipitat̃
ꝓpriis uolũtatib⁹. Diligẽs ergo pr̃ & cõſulẽs: ſuũ eũ f̃ris ſui fecit: ut ei⁹ regeret̃ cõſilio. Ideo ĩ
cõſultis pp̃lis ſapiẽtes quiq; adhibent̃ rectores: q plebeiã ĩſipiẽtiã uigore ꝓprio regãt ut potẽ
tiæ ſp̃e dñæntur. Quo uel ĩuitos auctoritate ptãtis ſubiiciãt ad obædiendũ prudẽtiorib⁹: &
obſeq̃ndũ legib⁹. Impoſuit igit̃ ĩſipiẽti uelut ĩdomito iugũ: & cui ĩ gladio ſuo uiuẽdũ dixerat:
libertatẽ negauit: ne temeritate laberet̃: p̃fecit ei f̃rem: cui⁹ auctoritate & moderatõe ſubiec
t⁹ ꝓficeret ad cõuerſionẽ. Et qa ſuit⁹ hẽt diſcretionẽ (ẽ. n. neceſſitatis ĩfirmior: uolũtatis for
tior: qa pulchri⁹ ẽ bonũ ꝙ nõ ex neceſſitate fit ſed ex uolũtate) iõ p̃rio ei iugũ ĩpoſuit neceſſi
tatis: poſtea bñdictionẽ ei uolũtariæ ſubiectiõis ĩpartiuit. Nõ igit̃ natura ſuũ facit ſed ĩſipien
tia: nec mãumiſſio liberũ: ſed diſciplina. Deniq; eſau liber nat⁹ ẽ: & ſu⁹ fact⁹ ẽ. Ioſeph uẽdit⁹
ĩ ſuitutẽ ẽ: & elect⁹ ẽ ad ptãtẽ: ut ſuis ẽptorib⁹ ĩparet. Nõ dedignabat̃ tñ obſeq̃ũ ſedulitatis:
ſed tenebat uirtutis faſtigiũ: cõſeruabat libertatẽ ĩnocẽtiæ: ĩtegritatis auctoritatẽ. Vñ pulchre
p̃ſalmiſta ait: ĩ ſuũ uenũdat⁹ ẽ ioſeph: humiliauerũt ĩ cõpedib⁹ pedes ei⁹: ĩ ſuũ (ĩquit) uenũdat⁹
ẽ: nõ ſu⁹ fact⁹. Humiliauerũt pedes ei⁹: nõ aĩam ei⁹. Quo mõ. n. humiliata ẽ aĩa: de q̃ dicit:
ferrũ ptrãſiuit aĩa ei⁹? Nã cũ aliorũ aĩa. ſ. peccatũ trãſeat (ferrũ. n. peccatũ ẽ ꝙ ẽ penetrabile)
ioſeph ſcĩ aĩa ita nõ patuit peccato: ut magis peccatũ ip̃a penetraret. Deniq; nec herilis illece
bræ flexus ẽ delinimẽto: nec ĩmerito flãmas ñ ſenſit libidĩs: qa maiorẽ diuinæ flagrabat ar
dorẽ grãæ. Vñ & hoc pulchre de eo dictũ ẽ: qa eloq̃ũ dñi uſſit eũ: quo reſtrixit ignitas diaboli
ſagittas. Quo mõ hic ſu⁹: q erudiuit p̃ĩcipes pp̃li ĩ illa frumẽtaria diſpẽſatiõe: ut futuræ in
opiæ cõſuleret & declinãdo ꝓuideret? Aut quo mõ ſu⁹: q totã terrã acq̃ſiuit: & uniuerſũ po
pulũ ægyptiorũ ĩ ſuitutẽ redegit? Nõ ut cõditiõe ſuitii ignobil' irrogaret: ſed ut tributũ cõſti
tueret: p̃ter poſſionẽ tñ ſacerdotalẽ ꝙ̃ a tributis ĩmunẽ reſeruauit: ut ap̃ ægyptios quoq; ĩuio
labilis hẽret̃ religio ſacerdotal'. Nõ fecit igit̃ eũ ſuũ uẽditio. Nã utiq; negociatorib⁹ erat uẽ
dit⁹. Verũ ſi p̃ciũ ſpectes: m̃ltos ĩuẽies: q emerũt ſibi puellas forme elegãtioris q̃rũ amoꝛ̃ cap
ti turpi ſuitio ſe ſe dederũt. Videbat̃ apeme cõcubĩa darii regis ſedẽs ad dexterã ei⁹: auferẽs đ
capite ei⁹ diadẽa: & ſuo ĩponẽs uertici: palmis faciẽ ei⁹ ſiniſtra mãu uerberãs ꝙ̃ rex apto ore ĩ
tuebat̃ gaudẽs ſi qñ arrideꝛ̃t ei m̃ler: ꝙ ſi ea ĩdignareẽ: miſũ ſe atq; afflictũ putaret: ut ptãte ſũ
miſſa blãdicias obtexeret & cõciliari eã ſibi đp̃caret̃. Sed qd iſta magno allegam⁹ ãbitu? Nõ
uidem⁹ plerũq; ĩ ptãtẽ piraticã ul' ĩmaniũ barbarorũ r̃dactos parẽtes a filiis redimi? Nũqd le
ges peq̃ĩæ potioꝛ̃s ꝙ̃ leges nãæ? Nũqd ĩ ſuitute accreſit̃ pietas? plæriq; ẽptoꝛ̃s leonũ ſũt & tñ
ñ dñant̃ leõib⁹: ſed ita ſubiiciũtur uerſa uice: ut ſi exaſperatos eos excuteꝛ̃ ceruice toros uide
rint: fugiant & deliteſcant. Nihil ergo præiudicat pecunia: quæ plærũq; ſibi dños emit: nihil

tabulæ auctionales: quib⁹ ēptor frequēter adiudicat atq; addicit cōtract⁹ nō mutat gen⁹: nec sapiētiæ libertatē adimit. Deniq; famulo sapiēti multi (ut scriptū ē) seruiūt liberi: & ē fu⁹ itel ligēs qui regat dños stultos. Quē ergo magis liberū cēses? sola ē sapiētia libera: quæ diuitib⁹ paupes præficit: & quæ suos ppriis fœnerare dñis facit: fœnerare nō pecuniā sed itellectū: fœnerare talentū illi⁹ dñici æterniq; thesauri: qui nūq; corrūpit: cui⁹ & usura pciosa ē: fœnera re illud itelligibile eloqorū argētū cœlestiū: de quo lex dicit: fœnerabis gētib⁹: tu autē ñ mu tuaberis. Quod hebre⁹ fœnerauit gētib⁹: ipe aūt nō accepit a pplis doctrinā: sed tradidit: cui apuit dñs thesaurū suū: ut gētes pluuia fmonis sui faceret humescere: & fieret priceps gētiū: ipe āt supra se pricipē nullū hēret liber ē ergo q sapiēs ē: pcio ēpt⁹ oraculorū cœlestiū: illo au ro illo argēto ēpt⁹ fmonis dñi: pcioq; ēpt⁹ sanginis: nō. n. minimū ē ēptorē agnoscer: pcio ēpt⁹ grē: q audiuit & itellexit dicētē. Qui sititis: ite ad aquā: & qcūq; ñ hētis argētū: ite emi te & bibite & māducate. Liber ē ille q pgrediēs i bellū: si uiderit mulierē bonā aspectu: & de pdat⁹ opes inimicorū suorū: reptā illic cōcupierit eā: dēptis supfluis & idumēto captiuitatis detracto: i uxorē eā sibi copulauerit: iā nō suā sed libera. Intelligit. n. famulatui prudētiā & disciplinā nō subiacer. Ideoq; lex dicit: nō uenūdabit pecūia. Oē. n. pciosū nō ē dignū. Et iob dicit. Attrahe sapiētiā i iteriora. Nō illi cōparabit æthiopiæ topatiū q; auro hētur argētoq; pciosius. Sed ñ ille solū liber q dñm licitatorē nō ptulit aut tollētē digitū nō uidit: sed ille ma gis liber: q itra se liber ē: q legib⁹ nec liber ē. Legē sciēs nec pscriptā ee morib⁹ nō cōditioīb⁹: & mēsura offorū cōsentaneā nō hōis arbitrio: sed nec disciplinis. Vtrū igit iste liber tibi tm̄ mō: an qdā cēsor uī & pfect⁹ morib⁹? Vnde uere ait scriptura. Quia paupes diuitū ppositi erūt: & priuati utiq; admīstrātiū. An tibi liber uī q peccūia suffragiū sibi emit? Qui plausū magis ppli q; iudiciū reqrit prudētiū? Ille ergo liber est q pplarib⁹ auris mouet? ille q refor midat sibilū uulgi? Sed ñ ista libertas: quā māumissus accipit: & palma lictoris donat⁹ acqui rit. Nō. n. mūificētiā sed uirtute libertatē eē arbitror: quæ nō suffragiis defert aliēis: sed ma gnanimitate ppria uēdicat ac possidet. Sapiēs. n. sēp liber: sēp honorat⁹: sēp is qui p sit legib⁹. Deniq; iusto nō ē posita lex: sed iniusto. Iust⁹. n. ipe sibi lex ē: nō hēns necesse logi⁹ sibi arcesser formā uirtutis quā corde iclusā gerat: scriptū hēns op⁹ legis i tabulis cordis sui: cui dictū sit. bibe aquā de tuis uasis: & de puteorū tuorū fontib⁹. Quid. n. nobis tā pximū q; dei uerbū? hoc ē uerbū i corde nr̄o & i ore nr̄o q; nō uidem⁹ & tenem⁹. Sapiēs ergo liber: qm̄ q ea facit q uult: lib ē. Sed nō oīs bōa uolūtas: sed sapiētis ē: oīa q bōa sūt uelle. Odit. n. ma lū quia q; bonū ē elegit. Ergo si q; bonū ē elegit: arbiter electiōis & eligēs opatiōis liber est: quia q; uult facit. Liber ergo sapiēs. Sapiēs oīa q facit: bñ facit. Qui āt bñ facit oīa: recte fa cit oīa. Qui uero recte facit oīa: utiq; īoffēse & irrephēsibiliter & sine dāno & cōmotione sui facit oīa. Cui igit hoc subē: ut ioffēse faciat: faciat irrephēsibiliter: faciat sine cōmotiōe sui: sine dāno: nihil isipiēter facit: sed sapiēter oīa. Qui āt sapiēter facit: nihil hēt q; metuat: me tus. n. i peccato ē. Vbi āt nulla formido: ibi libertas: ubi libertas: ibi ptās faciēdi q; uult. So lus ergo sapiēs liber ē. Et. n. qui neq; cogi pōt: neq; phiberi: is nequaquā fu⁹. Sapiētis aūt ē neq; cogi neq; phiberi. Nō ē igit seru⁹ sapiēs: phibet. n. qui nō sūgitur iis q desiderat. Quæ āt desiderat sapiēs nisi ea q uirtutis & disciplīæ sūt: sine quib⁹ eē nō pōt? In ipo. n. sūt: nec diuel lunt ab eo: q; si diuellūtur: iā nō sapiēs: qui sit sine uirtutis usu ac disciplina: quib⁹ ipe se frau det: si nō sit uolūtari⁹ uirtutis iterpres. Q d si cogit: māifestū ē q; iuit⁹ faciat. In oīb⁹ āt factis aut a uirtute correctiōes sūt: aut a malitia plapsiōes: aut media aut idria uirtutis. Nō coact⁹ sed uolūtari⁹ executor ē sapiēs: qm̄ oīa q placet agit: maliciæ fugitās: nec somniū ei⁹ admittit Differētib⁹ ita nō mouet: ut nullis momētis sicut uulg⁹ hōnum huc atq; illuc iclinet: sed tā q; i statera mēs ei⁹ æqua lāce pendeat ut neq; ad uoluptaria ppendat: neq; oīo ad ea q sūt aduer sanda: uel leuiter studiū iclinet suū: sed i mobilis māeat affectu. Vnde liquet quia nihil iuit⁹ facit sapiens: neq; cogit: quia si fu⁹ esset: cogeret: liber igit est sapiens. Apostolus quoq; sic de finit dicēs. Nō sū ergo liber? nō sū apl's? Sed adeo liber: ut cū subitrassent quidā tētar libertatē ei⁹ nec ad horā ipe (ut ipe ait) cederet subiectōi: ut ueritas euāgelii pdicart. Qui ergo nō cessit uolēs pdicauit. Vbi uolūtas: ibi merces uolūtatis. Vbi necessitas: ibi obsequ necessitatis. Melior ergo uolūtas q; necessitas. Velle ergo sapiētis ē: parer & fuir isipiētis. Hæc etiā apl'i definitio dicētis. Si. n. uolēs hoc ago: mercedē heo: si āt iuit⁹: dispēsatio mihi credita ē. Sapiēti igit mer ces dfert sapiēs āt ex uolūtate facit. Liber itaq; fm aplm sapiēs. Vñ & ipe clamat. Vos. n. i li bertatē uocati estis: tm̄ ne libertatē i occasionē carnis detis. Seqstrata lege: xpianū ne iuit⁹ ui deat legi succūber: uocat i euāgeliū: q; uolūtes & pdicat & opant. Iude⁹ sub lege: xpianus p euāgeliū. In lege seruit⁹: i euāgelio libertas: ubi cognitio sapientiæ. Oīs ergo qui xpm recipit:

ſapiens :qui autem ſapiens liber:omnis igitur christianus & liber & ſapiens docuit me tamē apoſtolus ꝙ ultra ipſam libertatē ſit:ut & ſeruire libertas ſit.Cum liber (inquit)eſſem oīum me ſeruū feci :ut plures lucri facerē. Quid ē ultra libertatē niſi hēre ſpiritu gratiæ :charitatē hēre? libertas .n.liberū facit oīb⁹:charitas amicū deo .Vnde ait xp̄us:uos autē dixi amicoſ Bona charitas :de qua dicit̄ :p̄ charitatē ſp̄us ſeruite īuicē.Seruiuit & xp̄us :ut oēs liberos faceret .Man⁹ ei⁹ ī cophino ſeruierūt:qui nō rapinā arbitrat⁹ eē ſe æqualē deo formā ſerui accepit :& oīa oībus fact⁹ ē:ut oībus ſalutē afferret:cui⁹ īmitator paul⁹:& q̄ſi ſub lege erat & q̄ſi ſine lege uiuebat ꝑ eorū utilitate quos cupiebat lucrari:& īfirmis uolēs fiebat īfirm⁹:ut eos cōfirmaret:& currebat ut cōpræhēdeīt & corp⁹:ſuū caſtigabat:ut ptātes æreas ī xp̄o triūpharet. Eſt ergo ſapiēti & ſeruire libertas. Vnde colligit̄ :qa ſtulto & imp̄are ſeruit⁹ ē:& ꝙ pei⁹ ē: cum paucioriƀ præſit :pluribus dn̄is & grauioriƀ ſeruit.Seruit .n.:ꝓpriis paſſioniƀ: ſeruit cupiditatiƀ ſuis:quarū dn̄atū nec nocte pōt fugere nec die :quia ītra ſe dn̄os hēt: ītra ſe fuiciū patit̄ ītollerabile.Gemina.n.ſeruit⁹ ē :altera corp̄ris: aīarū altera:dn̄i āt corporis q̄dē homines:aīarū autē maliciæ & paſſiōes:a quib⁹ ſola aī libertas ſapiētē uēdicat:ut ſeruicio ei liceat exir̄ .Quæram⁹igit̄ illū uē ſapiētē uē liberū q quāuis ſub pluriū hoīum dn̄atu degat:libē dicit qs ē q mecū iudicio cōtēdat? Tu ſol⁹ manū tuā a me abſtine :a cui⁹ cōſpectu n̄ potero me abſcōdere & timor tu⁹ n̄ me p̄cellat:quē ſecut⁹ dauid rex ait.Tibi ſoli peccaui .Regali.n.ſub mix⁹ faſtigio q̄ſi legū dn̄s legiƀ re⁹ nō erat:ſoli deo obnoxi⁹ tenebat? q dn̄s ē ptātū.Aliū audi liberū .Mihi aūt ꝑ minimo ē ut a uobis diiudicer aut ab humāo die:ſed neq; me ip̄m diiudico .Nihil n. mihi ſū cōſci⁹:q autē diiudicat me:dn̄s ē.Vera libtas ſp̄ualis hoīs:qa diiudicat oīa:ip̄e autē a nemine diiudicat̄ :nec a quocūq; creaturæ p̄ticipe:ſed ſoli deo ſe ſubditū nouit: q ſol⁹ ſine peccato ē:de quo dicit iob:uiuit dn̄s:q ſic me iudicat.Sol⁹ .n.ille pōt iudicar̄ iuſtū: cui⁹ ī cōſpectu cœlū nō ē mūdū:nec ſtellarū pura & clara lumīa .Quis ē q ſophoclea ī mediū ferat carmīa dicētia:iuppiter mihi p̄eſt:null⁹autē hoīnū?Quāto ātiqor iob?quāto uetuſtior dauid?Agnoſcāt ergo de nr̄is ſe hēre q̄ūq; p̄ſtātiora locuti ſunt. Quis igit̄ ſapiēs niſi q ad ip̄a p̄ueīt dīnitatis ſecreta:& māifeſtata ſibi cōgnouit occulta ſapiæ?ſol⁹ igit̄ ſapiēs q duce deo uſus ē ad cognoſcēda ueritatis cubilia & mortal̄ hō īmortal̄ dei hæīs & ſucceſſor ē fact⁹ ꝑ g̃ram & q̄dā iocūditatis p̄ticeps :ſicut ſcriptū ē ꝑpea unxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo læticiæ præ cōſortiƀ tuis.Si qs igit̄ ꝓpri⁹ip̄a ītroſpiciat rerū negocia:cognoſcet quāta ſapiēti adiumēta: & quāta ī ip̄is īſipiēti refragia ſint:q̄d huic adiumēto libtas illi īpedimēto fuit⁹ſit.Inſurgit.n.ſapiēs q̄ſi uictor debellatis a ſe ac triūphatis libidītiori ignauie mœſtitudī cæteriſq; uicis:dōec ea de poſſiōe ſuæ mētis eliminet & oīb⁹ termīs finibuſq; ſuis ꝓpulſet atq; arceat. Q m̄ dux cautior nouit excurſ⁹cauer̄ latrocinātiū & q̄dā furta belli:quæ iniq̄ſſimi aīme nr̄æ aduerſarii ignitis ſæpe ptētāt ſpicul̄ ſūt .n.nobis quædā & ī pace prælia :& ī bello pax. Vn̄ & ait ille.foris pugnæ :īt⁹ tiores.Sed ī his oīb⁹ ſupam⁹ ꝑp eū q dilexit nos dicit:qa neq; anguſtiis neq; p̄ſecutiōib⁹ neq; fame p̄iculo morte terret̄ .Qui uero hæc timet :q mortē reformidat :quomō nō fu⁹?Seruit ꝑfecto & miſerā q̄dē ſuitutē.Nihil.n.ſic aīam ad oēm ſuitutē deiicit:quomō formido mortis quo mō.n.ſe erigat abiect⁹ & uilis ſenſus atq; ignobil̄ demerſus ī oēm īfirmitatis uoraginē uite h⁹ cupiditate?Vide ꝙ fu⁹ :abſcōdā me(īqt)& ero gemēs & tremēs ſup t̄rā:& erit oīs q īuenerit me:occidet me.Itaq; q̄ſi fu⁹ ſignū accepit:nec ſic tn̄ necē potuit euader̄ fuit igit̄ peccator formidī :fuit ēt cupiditati:fuit auariciæ:fuit libidini :fuit malicie: fuit iracūdiæ: & uī h⁹mōi ſibi liber?ſed magis fuit q̄ſi ſub tyrānis poſit⁹ illi autē liberi ſūt:q legiƀuiuūt lex autē uera ſmo rect⁹:lex uera n̄ īſculpta tabul̄ nec ære īciſa ſed īpſſa mētib⁹ atq; īfixa ſenſiƀ.qn̄ ſapiēs n̄ ſub lege ſed ip̄e ſibi lex ē:op⁹legis ī corde ſuo cōtinēs:naturali ſibi ſtilo & quadā īſcriptiōe formatū tm̄ ne igit̄ cæcitatis ē:ut n̄ uideam⁹ māifeſtas rerū exp̄ſſiones :& uirtutū imagines?Et ꝙ īdignū:ut ppl̄i ītegri obœdiāt humāis legib⁹:quo ſint libertatis p̄ticipes :ſapiētes āt uerā legē nec exp̄ſſā ad imaginē dei uerā q; rōnē ſigniferā libertatis negligāt & dereliquāt:cū ī ea tāta libertas ſit:ut p̄uuli ſuir̄ uiciis neſciam⁹:aliēi ab ira:exorteſ auariciæ:ignari libidīs.Quā miſerū igr̄ ut q naſcimur ī libtate:moriamur ī ſuitute.Sed hoc fit leuitate aī atq; īfirmitate morū.qa curas īanes uoluim⁹:& opamur ſupuacua:ſapiētis aūt cor actūq; & op⁹ radicatū eē decet atq; īmobile hoc docuit moiſes qn̄ man⁹ ei grauiores fiebāt :ita ut uix ſuſtineret eas ieſus nauæ:ideoq; uicebat ppl̄s:qn̄ n̄ p̄fūctoria gerebāt opa ſed plēa pōderis atq; uirtutis: n̄ nutātis aī nec titubātis affectu ſed fūdatæ mētis ſtabilitate. Ergo ſapiēs extēdit man⁹ ſuas ſtult⁹ āt cōtrahit:ſic ſcriptū ē.qa ſtult⁹ cōplex⁹ ē man⁹ſuas:& uorauit uiſcera ſua:carnalia magis cogitās ꝙ ſp̄ualia at n̄ filia iudæ:q expādēſ manum clāuit ad dn̄m:tu ſcis qa falſū teſtioniū aduerſū me dn̄t.Meli⁹ē arbitrata n̄ peccar̄ :& īcider̄ ī calūniaſ accuſatiū ꝙ pcc̄m t̄pir̄ ſƀ īpuītatis ſamie ea ergo cōtēptu mortiſ ſuauit īnocētiā ſed nec filia iepte

quæ uotum patris de immolatione sua proprio atq; hortatorio firmauit assensu. Nõ enim ego de contẽptu mortis libros philosophorũ depromo: aut gymnosophistas indorum quorũ præceptis calani laudatur resposum alexandro: cum eum iuberet sequi. Qua me (inquit) laude dignum græciam petere poscis: si possum cogi facere q nolo? Et uere plenus auctoritatis sermo: sed magis mens libertatis. Deniq; & epistolam scripsit. Calanus alexandro. Amici p suadent tibi: manus & necessitatem inferre indorũ philosopho. nec in somniis uidentes nostra opera. Corpora enim transferes de loco ad locum: animas non coges facere q nolunt: non magis q saxa & ligna uocem emittere. Maximus ignis uiuentibus corporibus dolorem inurit: & gignit corruptionem: super hunc nos sumus: uiuentes enim exurimur. Non est rex neq; princeps qui extorqueat nobis facere q non proposuimus. Nec similes sumus græciæ philosophorum: qui uerba pro rebus meditati sunt ad opinionis celebritatem: nobis res sociæ uerbis: & uerba rebus: res celeres & sermones breues: in uirtute nobis libertas beata est. Præclara uerba: sed uerba: præclara cõstãtia sed uiri. præclara epistola sed philosophi. Apud nos autem & puellæ de mortis appetentia sublimes usq; ad cœlum erexere uirtutum grad9. Quid theclam quid agnen quid pelagiam loquor: quæ tanq; nobilia uitulamina pullulãtes ad mortem quasi ad immortalitatem festinauerunt? Inter leones uirgo exultauit: & rudentes bestias spectauit intrepida. Et ut nostra cum indorum gymnosophistis cõferamus: q ille uerbis gloriatus est: sanctus laurentius factis probauit: ut uiuus exureretur: & flammis superstes diceret. Versa mãduca: haud degener abramidarum & maccabæorum puerorum quorum alii super flammas canebant: alii cum exurerentur non rogabant ut parceretur: sed iubebantur: ut amplius persecutor inflãmaretur. Liber igitur sapiens: Quid autem sublimius sancta pelagia: quæ uallata a persecutoribus prius q tamẽ i eorum cõspectũ ueniret aiebat. Volens morior: nemo me continget manu: nemo oculo proteruo uiolabit uirginem. Mecum feram pudorem: mecum incolumen uerecundiam. Nullum prædones lucrum suæ capient isolentiæ. Pelagia christũ sequetur: libertatem nemo auferet: nemo captiuam uidebit liberam fidem: insignemq; pudiciciam & prosapiam prudentiæ. Quod seruum est: hic manebit nullos in usus debitum. Magna igitur piæ uirginitatis libertas quæ septa agminibus p secutorum: inter maxima pericula integritatis & uitæ nequaquam inclinata est. At non ille cui dominatur ira: subiicitur enim iugo peccati. Non enim iracũdus peccatum effodit. Qui autem peccatum facit: seruus est peccati. At non ille liber qui seruit auariciæ. Non potest. n. possidere uas suum. Non ille liber qui seruiens desideriis & uoluptatibus uago fluitat errore. Non ille liber qui curuatur ambitu: seruit enim alieno imperio: sed ille liber qui potest dicere: omnia michi licent: sed ego sub nullius redigar potestate. Esca uentri: & uenter escis. Ille liber qui ait. Quid enim libertas nostra iudicatur ab infideli conscientia? libertas igitur sapienti non insipienti conuenit. Quoniam qui deligat lapidem in fundibulo: similis est ei qui dat i prudenti claritatem: se ipsum uulnerat: atq; sibi potius dum intorquet iaculum: affert periculum. Certe sicut tormento acerbatur & geminatur malum saxi ruina: sic insipientis i libertate ruina uehementior est. Recidenda igitur insipienti potestas non adiicienda libertas est: seruitus enim ei conuenit: Ideoq; addidit: spinæ nascuntur in manu ebriosi: seruitus autem i manu imprudentis. Quia sicut ille suis uulneratur poculis ita insipiens suis factis. Ille bibẽdo se peccato iserit. iste operando se culpæ adiudicat: & factis suis trahitur in seruitutem. Videbat se paulus in captiuitatem trahi a lege peccati: & ideo ut liberaretur: confugit ad libertatis gratiam. Non sunt igitur liberi insipiẽtes quibus dicitur. Nolite fieri sicut equus & mulus: quibus non est intellectus. In freno & chamo maxillas eorum constringe qui non appropinquant tibi. Multa flagella peccatorum. Quia multis flagellis opus est ut eorum imprudentia coerceatur. Disciplina hoc exigit non inclæmentia. Deniq; qui parcit baculo suo: odit filium suum: simul quia unusquisq; grauius suis peccatis flagellat. Grauia enim delictorum pondera grauia criminum uerbera: sicut onus grauantur graue & infligunt animæ cicatrices: & putrescere faciunt mentis ulcera. Deponamus igitur tam grauem seruitutis sarcinam. renunciemus luxuriæ ac deliciis: quæ nos quibusdam astringunt nexibus cupiditatum: & uinculis ligant: nihil. n. ꝓsunt deliciæ stulto. Et quicũq; a puericia dederit se deliciis mãebit i seruitute. ut uiuens mortuus sit. Recidat ergo luxuries: deliciæ resecentur Et si quis fuit luxuriosus: ualedicat superioribus: recisa. n. uinea fructum affert: semiputata frondescit: neglecta luxuriat ideoq; scriptum est tanq; agricultura homo imprudens: Et tanq; uinea homo egẽs sensu: si reliqueris eum. desertus erit. Colamus ergo corpus hoc nostrum: castigemus illud: redigamus ad seruitutem non illud despiciamus: sunt enim membra nostra arma iustitiæ: sic

& arma peccati. Si eleuentur: arma iustitiæ sunt: ut peccatum in iis non dominetur: si mor tuum fuerit peccato: non regnabit in eo culpa: & erunt membra nostra a peccato libera. Nō obœdiamus igitur cupiditatibus eius: neq; exhibeam⁹ membra nostra arma iniquitatis pec cato. Si uideris mulierem ad cōcupiscendum eam: membra tua arma peccati sunt. Si locut⁹ es ad solicitandam eam: lingua tua & os tuum membra peccati sunt. Si abstulisti terminos a patribus positos: membra tua arma peccati sunt. Si festinasti uelocioribus pedibus ad effun dendum inocentium sanguinem: membra tua arma iniquitatis sunt. Contra: si uidisti ege num: & induxisti in domum tuam: membra tua arma iusticiæ sunt. Si eripuisti iniuriam accipientem: uel eum qui ducebatur ad mortem: si scidisti chirographum debitoris: mem bra tua arma iusticiæ sunt. Si confessus es xp̄m (arma enim ītellectus labia sapientiæ) labia tua membra iusticiæ sunt. Qui potest dicere: oculus eram cœcorum: pes claudorum: pater in firmornm: membra eius membra iusticiæ sunt. Ergo liberati a peccato quasi precio empti sanguinis xp̄i non subiiciamur seruituti hominum uel passionum. Non erubescamus pecca tum nostrum fateri. Vide q̄ liber qui poterat dicere: non reueritus sum multitudinem po puli: ut non ānunciarem in conspectu omnium peccatum meum. Qui enim confitetur do mino: exuitur a seruitute. Iustus enim accusator est sui in principio sermonis. Non solum liber: sed etiam iustus: sed iusticia in libertate est: & libertas in confessione. Simul. n. confes sus quis fuerit absoluitur. Deniq; dixi ꝓnunciabo aduersum me iniusticiam meam domino: & tu remisisti impietatem cordis mei. Mora ergo absolutionis in cōfitendo est: confessionē sequitur peccatorum remissio. Sapiens est igitur qui confitetur: liber cui peccatum dimissū est: nulla iam trahens æra peccati. Vale & nos dilige ut facis: quia & ego te diligo. VIII.

a Mbrosius faustino. Acerbo te doliturum dolore obitū germanæ tuæ nō igno rabam. Non tamen ut a nobis te ablegares: sed ut nobis redderes. Nam & si minus iocunda solatia mœrentibus: tamen non nunq̄ necessaria sunt. Tu āt abisti in secreta montium: & inter ferarum diuersaris spelæa omni humanæ cōuersatiōis usu abdicatus: & q̄ graui⁹ ē: iudicio tuo. Tātūne de te cōmeruit ger mana tua: ut propter quā excellere ap̄ te debuit conditio humana: quæ tam egregiam fæmi nam tulit: propter eam ap̄ te minoris prærogatiuæ sit? Illa certe uita excedens hoc se mulce bat solatio: q̄ te sibi superstitē derelinqueret: parentem nepotibus: præsulem paruulis: auxi liatorem destitutis. Tu ita te & nepotibus & nobis abnegans: ut consolationis illius fructū non sentiamus. Illā te cara pignora uocant non ad dolendum sed ad consolandum: ut cum te uident: matrem sibi non credant obisse: in te eam recognoscant: in te eius præsentiam teneant: in te uitam eius sibi manere arbitrentur. Sed doles q̄ dudum florentissima repente occiderit. Verum hoc nobis cōmune non solum cum omnibus sed etiam cum ciuitatib⁹ ter risq; ipis est. Nempe de bononiensi ueniens urbe a tergo claternā: ipam bononiam: muti nam: regium derelinquebas: in dextera erat brixillum: a fronte occurrebat placentia: ueterē nobilitatem ipso adhuc nomine sonans: ad leuam apœnini inculta miseratus & florentissi morum quondā pp̄lorum castella considerabas: atq; affectu relegebas dolenti. Tot igitur se mirutarum urbium cadauera terrarūq; sub eodem conspectu exposita funera non te admo nent unius sanctæ licet & admirabilis fœminæ decessionem consolabiliorem habendam: præsertim cum illa in perpetuū prostrata ac diruta sint: hec autem ad tempus quidem erep ta nobis meliorem illic uitam exigat? Itaq; non tam deplorandam q̄ prosequendam oratio nibus reor. Nec mœstificandam lachrymis tuis sed magis oblationibus animam eius domi no cōmendandam arbitror. Verum forte afferas securū te de meritis eius ac fide: nequire tn̄ ferre desiderium q̄ eam iam non uideas s̄m carnem: idq; tibi sūmo dolori sit. Nec illud te mouet apostolicum q̄ ait: quia neminem nouimus ex hoc secundum carnem: & si cognoui mus secundum carnem xp̄m: sed nunc iam non nouimus. Caro enim nostra perpetua esse ac diuturna non potest: necesse est occidat ut resurgat: necesse est resoluatur ut requiescat: ut fiat quidam finis peccati. Et ideo multos cognouimus secundum carnem: sed nunc iam nō nouimus. Ipsum dominum iesum cognouimus (inquit apostolus) secundum carnem: sed nunc iam non nouimus. Iam enim carnis deposuerat exuuias: iam specie hominis non ui debatur: iam pro omnibus mortuus erat: & omnes in illo mortui: sed ut per ipsum renoua ti & uiuificati spiritu iam non sibi sed xp̄o uiuerent. Vnde & alibi ait idem apostolus. Viuo autem iam non ego: uiuit autem ī me xp̄s. Meritoq; qui ante cognouerat s̄m carnem xp̄m: iam operationes eius inuisibiliter agnoscens: iam non carnem eius sed potentiam scrutans: q

aū pſecutor diſcipulos hominis & pediſequos carnis īfeſtis odiis urgebat:poſtea doctor gētiū factus ueneratores maieſtatis eius ad prædicationē euangelii inſtruere atq; informare cœperat. Et ideo addidit:ſi quis in xpo noua creatura .i.qui perfectus in xpo noua creatura ē: quoniam qui caro eſt:iperfectus eſt. Deniq; ipē dominus ait. Non permanebit ſpiritus meus in iſtis hominibus :quoniam carnes ſunt. Carnalis itaq; non eſt in xpo :ſed ſi quis in xpo eſt:noua creatura eſt:nō natur̄ nouitate formatus ſed gratiæ. Vetera itaq; quæ ſecundum carnem erant :tranſierunt :facta ſunt noua omnia. Quæ illa:niſi quæ ſcriba doctus in regno cælorū nouit :ſimilis illius patris familias qui profert de theſauro ſuo noua & uetera neq; uetera ſine nouis neq; noua ſine ueteribus. Ideo & eccleſia dicit. Quia noua & uetera ſeruaui tibi. Sed tranſierunt uetera.i.legis myſteria abſcondita in xpo:facta ſunt omnia noua. Hæc ē noua creatura :de qua apoſtolus ad galatas ait. In chriſto enim ieſu neq; circūciſio aliquid ualet neq; præputium ſed noua creatura. Per quam iam renouata caro floret :& fructum inuenit gratiæ :quæ ante inueterati flagicii ſpinas habebat. Quid ergo eſt ꝙ mœreamus:ſi iam ad animam dicitur :renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua:Quid eſt ꝙ ingemiſcamus pro mortuis :cum iam reconciliatio mūdi ap̄ deum patrem facta ſit per dominum ieſum. Quoniam ergo chriſti beneficia tenemus :cum ap̄ omnes tum ap̄ te pro chriſto legatione fungimur :ut noueris irreuocabilia eius eſſe dona:ut credas ꝙ ſemper credidiſti:nec nimio mœrore tuam in dubium adducas ſententiam :quia ideo peccatum factus eſt dominus ieſus :ut tolleret peccatum mundi :& eſſemus in illo omnes iuſticia dei :iam non culpæ obnoxii: ſed iuſticiæ remuneratione ſecuri. Vale & nos dilige:quia nos te diligimus. VIIII.

a Mbroſius bellicio. Iactatum te graui ægritudine ſignificaſti mihi credidiſſe in dominum ieſum:etiam cœpiſſe reualeſcere. Ad ſalutem igitur ea infirmitas fuit:plus aculei ꝙ̄ periculi ferens :quia diu ꝓmiſſum remordebas. Hoc ē ꝙ ait. Percutiam & ſanabo. Percuſſit infirmitate:ſanauit fide. Vidit enim interiorē affectum tuum non uacuum piæ cupiditatis ſed excuti dilatiōibus. Et ideo admonere maluit :ita ut ſalutem non læderet :deuotionem excitaret. Quo modo enim ſaluti noceret qui ſolet dicere :ut legimus in euangelio :ego ueniam & curabo eum: Ergo & cū a tuis iuitaretur:ut iuiſeret domum tuam:ſine dubio dixit:ego ueniam & curabo eum. Et ſi nō audiſti eū:ille tñ̄ quaſi deus īſenſibilr̄ locut⁹ ē. Et ſi nō uidiſti eū:ille tñ̄ ꝙ te icorporalr̄ iuiſerit dubitari nō pōt. Sed uidiſti eū q credidiſti ei:uidiſti eū q recepiſti eū hoſpitio tuæ mtis:uidiſti eum ſpū:uidiſti eū oculis interioribus. Tene ergo hoſpitē nouū diu expectatū ſed ſero ſuſceptū:in quo & uiuimus & ſumus & mouemur. Guſtaſti igitur fidei prima exordia:nō fiat uerbū occultum in corde tuo. Hæc oīs gratia eſt:hoc oē nun⁹. Nemo.n.penetralia dom⁹ de ingreſſu æſtimat. Si qdem oīs fructus in interioribus eſt. Neq;.n.ſapiētis eſt a feneſtra reſpicere i domum:& ſtulticia hominis audire ꝑ oſtium. Alia ſunt ſacramētorū perfectorū myſteria:quæ oculus nō uidit nec auris audiuit quæ præparauit de⁹ diligētibus eū:ut dixit ſcriptura. Alia ſunt illa quæ de gloria futura ānuntiarunt ꝓphetæ:quibus reuelatum eſt:& euangelizarunt ſancti:ſpiritu dei miſſo de cælo in quæ cōcupiſcunt & angeli uidere:ut ait apoſtolus petrus. Alia ſunt illa:i quibus eſt mundi redemptio:peccatorum remiſſio:gratiarum diuiſio:ſacramentorū participatio:quæ cū acceperis:tunc mirabeꝛ tantum donatū eſſe homini: ut illud mā̄na ꝙ miramur fluxiſſe de cœlo iudæis:nec tantæ operationis iudices ad ſalutem fuiſſe. Illud.n.quicunq; acceperunt:in deſerto mortui ſunt præter ieſum nauæ & caleb. Hoc ſacramentum quicunq; guſtauerit:non morietur in æternum:ſanet te dn̄s ieſus. Vale.

Liber tertius. X.

a Mbroſius ſimpliciano. Videbamur proxime i diſceptationes icidiſſe philoſophiæ:cum de apoſtoli pauli epiſtola ſumentes exordium :tractaremus: ꝙ omnis ſapiens liber. Verum poſtea cum petri apoſtoli epiſtolam legerē aduerti :ꝙ omnis ſapiēs etiam diues. Nec ſexum excepit. Qui fœminas ornatum omnem non in precioſis monilibus ſed in bonis moribus: habere ſcripſerit. Non enim inquit ſit extrinſecus capillorum implicatio aut auri circūpoſitio aut habitus ueſtimentorum ornamentum:ſed ille abſcondit⁹ cordis homo. Duo ſunt igitur & eſſe hominem in homine & illum eſſe diuitē:qui ſibi nullarum diuitiarum uſum requirat. Pulchre autem cordis hominem dixit:eo ꝙ totus ſapientiæ ſit abſconditus ſicut ipſa ſapientia quæ nō uidetur ſed intelligitur. Nemo ante petrū tali expreſſione uſus eſt:ut diceret cordis hominem. Exterior enim homo plurima in ſe membra

habet: interior autem cordis homo totus sapientiæ est:plenus gratiæ plenus decoris.In icor
ruptione(inquit)quieti & modesti spirit⁹qui est ante deum diues.Et uere diues qui in cóspec
tu dei potest diues uideri :in cuius cóspectu terra exigua:mundus ipse angustus est.Sed solũ
illum deus diuitẽ nouit qui sit diues æternitati :qui non opũ sed uirtutum fructus recõdat.
Quis autem ante deum diues nisi quiet⁹ & modestus spiritus qui nunq̃ corrumpitur?Nõne
tibi uidetur diues qui habet pacem animi: trãquillitatem quietis:ut nihil concupiscat :nullis
exagitetur cupiditatum procellis:nec uetera fastidiat:& noua quærat:& semp desiderãdo fi-
at i sũmis diuitiis inops?Ea est pax uere diues quæ superat oẽm mentẽ.Diues pax:diues mo
destia:diues fides.Fideli.n.totus mundus possessio ẽ.Diues simplicitas.Sunt.n.& diuitiæ sim
plicitatis quæ nihil discutit:nihil cõtractum:nihil suspectum:aut fraudolentum putat: sed pu
ro se fundit affectu. Diues bonitas quam si quis seruauerit:pascitur in diuitiis cœlestis hære-
ditatis:& ut antiquioribus exemplis scripturæ utamur:beatus(iquit)uir quem arguit domi-
nus.Ad monitionem autem dei ne recusaueris. In fame liberabit te a morte:in p̃lio de ma-
nu ferri liberabit te:& a flagello linguæ te abscondet.Feræ bestiæ pacifice erunt tibi:& scies
q̃ in pace erit domus tua.Mitigatis enim carnis huius passionib⁹:quæ militañ aduersum ani
mam solent:tabernacula tua sine perturbatione erunt:domus sine offensiõe:semen sine de-
fectu:posteritas sicut odor agri pleni:sepultura sicut messis.Si quidem quando alii suum defe
ctum arbitrantur:tunc aceruus tritici sui supernis maturus infertur apothecis :merito iustus
semper fœnerat:iniquus indiget.Ille iusticias fœnerat mandatum dei pauperibus & egenis:
at uero insipiens & q̃ putat se habere:nequaquam possidet.An putas illũ possidere qui the-
sauro suo die & nocte incubans auara & misera torquetur solicitudine?Ille uero eget: & si
alii diues uidetur:sibi pauper est:qui non utitur eo q̃ habet:q adhuc alia rapit:alia desiderat.
Vbi.n.nullus cupiditati modus:qui fructus diuitiarum?Nemo est diues:qui q̃ habet: secũ hic
auferre non potest.Quod.n.hic relinquitur:non nostrum sed alienum est. Diues enoch qui
q̃ habuit:secum transtulit:& omnem illum bonitatis suæ censum cœlestibus intulit recep-
taculis:qui ideo raptus est:ne cor eius malicia mutaret.Diues elias qui uirtutum suarum the
sauros curru igneo sublimis sedibus æthereis inuexit .Et tamen iste non mediocres diuitias
hæredi reliquit quas ipse non amitteret.Quis hunc pauperem uel tũc dixerit:cũ uictus quot
tidiani indigens alimonia:mitteretur ad uiduam:ut pasceretur ab ea:quando ad eius uocem
cœlum claudebatur & aperiebatur:quando ad eius uerbum hydria farinæ & uas olei non de
ficiebat per triennium sed abundabat:nec minuebatur usu sed replebatur?Quis illum pau-
perem dixerit:ad cuius uoluntatem descendebat ignis:quem in uia flumina non conclude-
bant:sed in suum fontem recurrebant: ut sicco propheta transiret pede?Duos finitimos ue-
tus historia describit regem achab & pauperem nabutham:quem horum pauperiorem quẽ
ditiorem credimus?Alter regali fulcro diuitiarum p̃ditus i explebilis insatiabilisq̃ opib⁹suis:
exiguã paupis uineã desiderauit. Alter aspiciẽs aïmo βασι λευοντασ πολυχρυσουσ
τυ χασ imperialesq̃ gazas:suo erat contentus palmite.Nõne uidet hic magis diues: hic ma
gis rex:qui sibi abundabat:suas regebat cupiditates:ut nihil alienum concupisceret :ille autẽ
egentissimus:cui aurum suum uile:alienus palmes preciosissimus existimabatur? Sed qua ra
tione egentissimus cognosce.Quia diuitiæ iniuste congregatæ euomuntur:radix autem iu-
storum manet:& palma floret.An non egentior pauper is qui tanq̃ umbra præterit? Hodie
impius exaltatur:cras non erit nec inuenietur aliquis locus eius.Quid ẽ itaq̃ diuitem esse ni
si abundare?Quis autem abundat qui sit animo contractior?Qui autem animo contractior
utiq̃ angustior.Quæ igitur in angustiis abundantia?Non ergo diues qui non abundat. Vn
de pulchre dauid diuites inquit eguerunt & esurierunt. Quoniam cum haberẽt scriptura-
rum thesauros cœlestium:eguerunt:qui non itellexerunt:& esurierunt:qui nullum spiritual
gratiæ gustarũt cibũ.Nihil igit affectu sapiẽtis ditius:nihil isipiẽtis egẽtius.Nã cũ regnum dei
pauperũ sit:qd esse locupletius põt?Et ideo præclare apostolus:o altitudo inqt diuitiarũ sapiæ
& scientiæ dei. Præclare ẽt dauid qui i uia testimoniorũ cœlestiũ quasi i oĩb⁹ diuitiis delecta
batur.Exp̃sse moises qui ait:neptalin satietas accipiẽtiũ.Neptalin abũdantia significat latina
interpretatione uel dilatatio.Ibi ergo abũdantia ubi sacietas.Vbi ãt fames cupiditatũ ubi in
explebilis apetentia:ibi utiq̃ paupertas. Sed quia uix ulla rei pecuniariæ uel mũdi hui⁹ cu-
piditas satietatẽ habet:ideo addidit:& replebitur benedictione.Secũdũ hæc petrus apostolus
definiuit nõ i auro & argẽto & idumẽtis fœminarũ esse ornamẽtũ:sed i occulto cordis hoĩe
atq̃ absc̃õdito:unde nulla se exuat cultũ pietatis:ornatũ gratiæ:uitæ æternæ hereditatẽ.Va-
le & nos dilige quia nos te diligimus. XI.

Mbrosius irenæo. Inter legẽdũ cũ paululũ requieuissem animo: quia lucubratõ
ne destiteram: uersiculum illũ mecũ cœpi uoluere: quo uesperi ĩ uigiliis usi fue-
a ramus. ρωαιοσ καλλοσ παρατουσυιουσ τωνανθρωπων ωσ ωρ-
αιοι. ϝοδεσευαγγελιζαντων αυτον. Et uere nihil speciosiꝰ illo sum
mo bono: cuius etiam prædicatio speciosa est nimis: & maxime perseuerantis
sermonis processus: & quædam apostolicæ prædicationis uestigia. Sed illa qui possunt? Qui-
bus donanit deus: non solum ut xp̄m ãnunciarẽt sed ẽt pro illo paterentur. Nos quãtũ possu
mus ĩtendamꝰ illo animũ: & ĩ illo simus: illud animo teneamus ꝙ ẽ pulchrũ: decorũ: bonũ: ut
fiat illuminãtione & fulgore eius speciosa aĩa nostra: & mẽs dilucida. Nam si oculi nostri cũ
aliqua obducuntur caligine: pascũtur agrorũ uiriditate & specie nemoris uł collis herbosi: om
nem inæqualitatem ægrescentis obtutus repellunt: & quadam salubri specie pupillæ ipsæ at
q; orbes colorari uidentur: quanto magis hic mentis oculus: cũ illud sũmũ ĩtuetur bonum: &
ĩ eo uersatur atq; eo pascitur: splendescit atq; enitet: ut fiat illud ꝙ scriptũ est. Tanq; adipe &
pinguedine repleatur aĩa mea. Deniq; qui scienter agnoscit animas gregis sui: curam adhibet
herbis campestribus: ut sint ei pascua plurima: herbis. n. suauioribus & agni pinguiores fiũt:
& succus lactis salubrior: quibus pascuis usi sunt diuites illi qui mãducauerunt & adorauerũt.
Sunt. n. bona fidei pascua: in quibus collocatur sanctus dei. Est ergo & fœnum quo alunt̃ gre-
ges ouium: qui emittunt uellera sapientiæ & dant amictum prudẽtiæ. Et fortasse hoc est fœ-
num montanũ ĩ ꝙ uerba descẽdunt ꝓphetæ sicut nix sup fœnũ. Et ꝙ diligenter colligit sapi
ens: ut sint ei oues ad uestitũ spiritualis utiq; uelaminis. Habet ergo cibũ suũ & amictũ anima
quæ illi sũmo bono adhæret: ꝙ est diuinũ: ꝙ apostolus petrus suadet quærendũ: ut p eius co-
gnitionis acquisitionẽ diuinæ simus cõsortes naturæ. Huius cognitionẽ aperit sanctis suis d
us bonus & donat hoc de thesauro suo bono: sicut testificat̃ lex sacra dicens: quia iurauit dñs
patribus tuis dare tibi & aperire thesaurũ suũ bonũ: de quo thæsauro cœlesti dat pluuiã terr̃
suæ benedicere oĩa opera manuum tuarum. Hæc est pluuia eloquiũ legis ꝙ irrorat aĩam il
lam fæcundam & fertilẽ bonorũ operũ: ut habeat humorem gratiæ. Huiꝰ boni cognitionẽ
quærebat dauid sicut ipse significat dicens. Vnam petii a domino: hãc requirã: ut ĩhabitẽ in
domo domini oẽs dies uitæ meæ: & uideã delectationes domini: & cõsiderẽ tẽplũ eius. Deni
q; hoc esse sũmũ bonũ: subtexuit statim ĩ eodẽ psalmo. Credo uidere bona domini ĩ terra ui
uentiũ. Hic. n. quærit̃: illic facie ad faciẽ plene uidetur. Hoc bonũ ĩ domo dei est: ĩ illo secreto
eius ac recessu. Vnde iterũ ait. Replebimur ĩ bonis domꝰ tuæ. Alibi quoq; hãc sũmã esse be-
nedictionis exp̃ssit dicẽs. Benedicat te dominꝰ ex sion: & uideas quæ bona sunt hierusalem.
Ideo beatꝰ qui illic habitat ĩ ingressu fidei hospitioq; mẽtis: deuotiõis hitaculo: cõuersatione
uirtutis. In illo igit̃ simꝰ: atq; ĩ eo maneamꝰ de quo & isaias dicit. Quã speciosi pedes euãgeli
zãtiũ pacẽ euãgelizãtiũ bõa. Qui sũt q euãgelizãt nisi petrꝰ nisi paulꝰ nisi oẽs apostoli? Quid
euãgelizãt nobis nisi dñm iesũ? Hic ẽ pax nr̃a: hic ẽ bonũ illď sũmũ: qa ipse bonꝰ ex bono. Ex
arbore. n. bona bonus fructus legit̃. Deniq; & sp̃s eius bonus q ex ipso accipit & deducit dei
fuulos ĩ uiã rectã. Quis ãt habens sp̃m dei ĩ se: neget bonũ: cũ ipse dicat. An oculus tuus neq;
est qa ego bonus sum? Hoc bonũ ueniat ĩ aĩam nostrã: ĩ nostræ mẽtis uiscera: ꝙ ꝓpicius deus
dat petẽtibus se. Hic ẽ thesaurus nr̃: hic est uita nostra: hic est sapĩa nr̃a: iusticia nr̃a: pastor nr̃
& pastor bonus: hic est uita nostra. Vides quanta bona: in uno bono? Hæc bona nobis prædi
cant euangelistæ. Hæc bona requirẽs dauid ait. Quis ostendit nobis bona? Et ostẽdit ipsum
esse bona subiiciens: signatum est in nobis lumen uultus tui. Quis autem lumen uultus pa-
tris nisi splendor gloriæ & imago inuisibilis dei: in quo & uidetur & clarificatur pr̃: sicut ipse
clarificat filium suum? Ipse est ergo dominus iesus bonum summum ꝙ nobis ãnunciatum a
prophetis: prædicatum ab angelis: promissum a patre: euangelizatũ est ab apostolis. Qui no
bis tanq; maturitas aduenit: nec solũ tanq; maturitas sed tanq; maturitas in montibus adest:
ut nihil acerbum nihil ĩ maturũ ĩ nostris cõsiliis sit: nihil ĩmite nihil asperũ ĩ operibus ac mo
ribus qui primus euangelizans bona affuit. Vnde ait ipse: qui loquebar adsum. i. q loquebar
in prophetis: adsum in corpore ꝙ suscepi ex uirgine: adsum interior imago dei: character sub
stantiæ: & adsum ut hõ: sed qs cognoscit me? Hoiem. n. uiderũt: sed opibꝰ supra hoiem cre
diderũt. An nõ ut hõ: cũ lazarũ fleret: & rursus supra hoẽm cũ eũ resuscitaret? An nõ ut hõ: cũ
uapularet: rursus supra hoẽm: cũ totiꝰ mũdi pccm̃ tolleret? Ad illũ igit̃ ꝓperemꝰ: ĩ quo sũmũ ẽ
bonũ: qm̃ ipse ẽ bonitas: ipse patiẽtia israel: q ad pœnitentiã te uocat: ne uenias ĩ iudiciũ: sed
accipias pccõrum remissionẽ. Agite (inqt) pœnitẽtiã. Ipse ẽ de quo clamat amos ꝓpheta: ex
qrite bonum. Ipse ẽ summum bonum: q nulliꝰ ĩdiget: & abundat oibꝰ. Facile abundat: ĩ quo

plenitudo diuinitatis habitat corporalr. Facile abundat: de cuius plenitudine oẽs accepimus: & ĩ illo repleti sum⁹ ut dicit euãgelista. Hoc igit̃ uerũ & sũmũ bonũ si illo cõcupiscibili suo & delectabili aĩa gustauerit: & duab⁹ his hauserit affectionibus excludẽs dolorẽ & formidinẽ: in credibiliter exæstuat. Osculata. n. uerbũ dei modũ nõ capit nec expletur dicẽs: suauis es dñe: & ĩ iocũditate tua doce me iustificationes tuas. Osculata dei uerbũ: concupiscit sup oẽm decorem: diligit sup oẽm lætíciã: delectat̃ sup oĩa aromata: cupit frequẽter uidere: sæpe ĩtẽder̃: cupit attrahi: ut seq possit. Vnguẽtũ (inqt) examinatũ est nomẽ tuũ: ppterea te diligimus adolescẽtulæ: ppterea certamus: sed cõphendere te nõ possumus. Attrahe nos: ut possimus currere: ut unguẽtorũ tuorũ odore accipiamus uirtutẽ sequẽdi. Festinat ẽt ĩterna mysteria uidere: ipsam regem uerbi: ipsam boni illi⁹ sũmmi habitationẽ: & lucẽ eius & claritatẽ: ĩ illo sinu ac recessu primo festinat audire s̃mones ei⁹: & cũ audierit: sup oẽm suauitatẽ accipit. Doceat te ppheta q gustauit & ait. Quã dulcia faucibus meis uerba tua: sup mel & fauũ ori meo. Quid .n. aliud desideret aĩa quæ semel suauitatẽ uerbi gustauerit: quæ semel claritatẽ eius uiderit? Moises ĩ monte positus: quadraginta diebus legem accipiẽs: cibũ corporis nõ requirebat. Elias ad illam festinãs requiẽ rogabat ut acciperetur a se aĩa sua. Petrus aspiciẽs & ipse ĩ monte dñicæ resurrectionis gloriam: nolebat descẽdere dicẽs: dñe bonũ est nos hic esse. Quanta igitur illa diuinæ substantiæ gloria: quanta uerbi bona: ĩ quæ cõcupiscũt & angeli pspicere. Anima igitur quæ illud uidet: corpus hoc nõ requirit: minimamq; sibi familiaritatẽ cũ eo debere esse ĩtelligit: renũciat sæculo: abducit se a uinculis carnis: exuit oĩbus uoluptatũ istarũ nexib⁹. Deniq; stephanus iesum uidebat: & lapidari nõ formidabat: ĩmo cũ lapidaretur: non p se sed p illis a quibus perimebatur rogabat. Paulus quoq; raptus usq; ad tertiũ cœlum: cũ corpore esset an sine corpore nesciebat. Raptus (inquam) in paradisum: usum pprii iam nõ sentiebat corporis: & audiẽs uerba dei: quo modo ad corporis ĩfirmitates descẽderet erubescebat. Itaq; sciens quid uidisset in paradiso uel quid audisset clamabat dicens. Quid adhuc uelut uiuentes de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis ne attaminaueritis ne gustaueritis quæ sunt omnia ad corruptelam ipso usu. Volebat. n. nos in figura esse istius mundi non in possessione atq; usu: ut ita utamur hoc mundo tanq; non utamur: tanq; prætereũtes non tanq; residẽtes: ambulantes tanq; in imagine sæculi non in cupiditate: ut uelocissima disputatiõe ipsam imaginem huius mundi transeamus. Deniq; ipse fide ambulans nõ specie peregrinabatur a corpore aderat domino: & cum esset in terris: non in terrenis sed in cœlestibus conuersabatur. Ergo anima nostra quæ deo uult appropinquare: eleuet se a corpore: semper illi summo adhæreat: illi bono q᷑ est diuinum q᷑ est semper: & q᷑ erat ab initio: & q᷑ erat apud deum: hoc ẽ dei uerbum. Ipsum est illud diuinum: in quo uiuimus & sumus & mouemur: ipsum ẽ q᷑ erat in principio: ipsum est q᷑ est. Dei. n. filius iesus christus in nobis (inquit) est: in quo non fuit ẽ & non: sed est in illo fuit. Ipse dixit moisi: ut diceret: qui est misit me. Cum hoc igitur anima nostra sit: & sit (si fieri põt) semp: ut & nostrũ possit qs dicer̃. Anima mea ĩ manib⁹ tuis semp. Erit ãt: si nõ ĩ carne sit sed ĩ spiritu. Erit si se terrenis nõ misceat. Cum. n. ad carnalia reflectit̃: tunc ei illecebra obrepit corporis: tũc ira & ĩdignatione exæstuat: tũc mœsticia afficitur: tunc supinatur per arrogantiam: tunc dolore affligitur. Hæ sunt ægritudines animæ graues: qbus plærunq; ad mortem cogitur: dum oculi eius cæcantur: ut non uideant ueræ lumen gloriæ & diuitias æternæ hæreditatis. Quod si eos ad deum semp ĩtendat: accipiet a christo fulgorem sapientiæ: ut illuminatum in agnitione dei habeat obtutum: ut uideat illã spem nostræ uocationis: aspiciat illud q᷑ est bonum & placitum & perfectum. Quod. n. bonum complacitum patri: q᷑ complacitum: perfectum: sicut habes ĩ euangelio: ubi dicit dñs: diligite inimicos uestros: ut imitemini p̃rem q pluit sup iustos & iniustos q᷑ ẽ utiq; bonitatis. Et postea cõcludit dicẽs. Estote pfecti sicut pater ur̃ q ĩ cœlis ẽ: pfectus ẽ. Charitas. n. pfecta est: deniq; plenitudo legis ẽ. Quid ãt tã bonũ q̃ charitas quæ malũ nõ cogitat? Et ideo terras fugito: in qbus inuidia est: ubi ambitio: ubi cõtẽtio. Boni ergo illius capacẽ se anima tua pbeat: ut supra nubes uolet: sicut aquila renouetur: sicut aquila pẽnas emittat: ut renouatis alarum remigiis alta petere non reformidet: hanc habitationem relinquat: terrenum. n. habitaculum grauat animã: exuat uetera: abiiciat erroris desideria: abluat oculos suos ut uideat illum fontem ueræ sapiẽtiæ: illũ fõtẽ uitæ æternæ: q affluit atq; exũdat oĩb⁹: nulli⁹ ĩdigẽs. Quis. n. dedit illi: cũ ex ipso & p ipm & ĩ ipõ oĩa sint? Vitæ igit̃ fons ẽ sũmũ illud bonũ: & quo uiuẽdi substãtia ministrat̃ oĩb⁹. Ipm ãt ĩ se habet uitã manẽtẽ: a nullo quasi ĩops accipit. Largit̃ bona aliis: nõ aliũde assumit sibi. Neq;. n. nr̃i ĩdiget. Vnde & ait ex psona hoĩs: qm̃ bonorũ meorũ nõ ĩdiges. Quid ergo pulchrius q̃ ei appropinquare: ei adhærer̃? quæ maior uoluptas est? q᷑ is qui uiderit & de

fonte aquæ uiuæ gratis gustauerit: quid potest aliud desiderare? quæ regna? quasd potestates? quam pecuniam? cum aduertat q miseræ etiam hic regum cōditiones sint: q mutabiles imperii status: q exigua uitæ huius spacia: quanta in ipso imperio seruicia: cum ad aliorum non ad suum uiuant arbitrium? Quis autem peculiatus ad uitam æternam transit: nisi uirtutum fultus peculio: q receptum omnibus: solis diuitibus impossibile pronunciatur? Non ergo his uti beatum est sed illud uidere quo ista despicias: & uana ueri refellas: atq inania & cassa iudices: illam nudæ ueritatis pulchritudinem diligas: quæ has sæculi fucosissimas uanitates redarguat. Erige igitur oculos anima tuos: illos de quibus tibi uerbum dei dicit. Corde nos cepisti soror mea sponsa: corde nos cepisti uno ab oculis tuis. Ascende in palmam: uince sæculum: ut teneas uerbi altitudinem. Imaginem istam mundi foris relinque: foris maliciam: ītroduc autem mentis bonitatem: quæ habet gratiam in ligno uitæ: si lauerit stolam suam: & ingrediatur in ciuitatem: quæ uera est prima sanctorum: in qua est dei tabernaculum: circa q scribæ domini prætendunt: ubi non dies aut sol aut luna lumen ministrant: sed ipse dominus lumen est totam illam ciuitatem illuminans. Est. n. lux mūdi. Non utiq lux uisibilis sed animarum quæ in hoc mundo sunt: intelligibilis claritudo: quibus se splendenti lumine rationabilis infundit prudentiæ: & ut prædicatur in euangelio: incorporeæ uirtutis inflammans uapore secreta mentium animorumq penetralia. Si quis igitur incola esse cœperit illius ciuitatis supernæ: incola uidelicet conuersatione ac moribus: non discedat ab ea: non exeat: non reflectat uestigium: non corporis dico sed mentis uestigium. Non reuertatur retro. Retro luxuria: retro impuritas est. Deniq ascendens ad montem loth: retro reliquit sodomitana flagicia. Quæ autem respexit retro: non potuit ad supiora euadere. Non ergo pedes tui retro sed mores reuertantur. Non fiant manus tuæ remissæ: & deuotōnis tuæ ac fidei gema dissoluta Non fiat uoluntatis tuæ recidiua infirmitas: non ullus intercursus criminum. Si ingressus es. mane: peruenisti: consiste: saluans salua animam tuam. Ascendens directum attolle gradum: nullus inde tuto redit. Hinc uia: inde ruina est. Hinc ascensus: inde præcipitium. Ascendendi quidem labor: sed descendendi periculum. Sed potens est dominus: qui te fundatum illic custodiat: septum propheticis muris & apostolicis turribus. Ideo tibi dicit dominus: intrate calcate quia assistit uindemia. Intus non foris simus. Et in euangelio dei filius dicit. Qui est in tecto: non descendat uasa sua tollere. Non utiq de hoc tecto dicit: sed dicit de illo: extendit cælum sicut cameram. Intus ergo esto intra hierusalem: ītra animam tuam pacificam mitem atq tranquillam. Non exeas de ea: neq descendas uas tuum istud aut honoribus aut diuitiis aut arrogantia attollere. Intus esto: ut per te alienigenæ non transeant. Peccata animam tuam non transeant: uanæ operationes & cogitationes inanes non transibunt: si suscitaueris bellum pro deuotionis & fidei certamine: pro ueritatis studio aduersus passionum illecebras & sumpseris arma dei aduersum spirituales nequicias & astutiam diaboli: qui pertētat sensus nostros fraude ac dolo: quem mansuetus bellator facile proterit: qui nō serat iurgia: sed sicut decet seruum domini: cum modestia fidem doceat: & eos qui aduersantur redarguat. De hoc dicit scriptura. Qui mansuetus est: bellator exurgat: & infirmus dicat: omnia possum in eo q me confortat. Hac fide fretus etiam qui infirmus est præualebit: & erit sancta anima eius: & stillabunt ei montes prophetici uel apostolici dulcedinem: & colles fluent lac: qualis ille collis qui lactis potum corinthiis dabat: & fluent ei aquæ de suis uasis & puteorum suorum fontibus: uel de uentre eius aquæ uiuæ: spirituales uidelicet quas fidelibus suis spiritus sanctus ministrat: qui etiam animam tuam dignetur rigare: ut abundet in te fons aquæ salientis in uitā æternam. Vale & nos ut filius dilige: quia nos te ut parentes diligimus.

XII.

a Mbrosius irenæo. Vbi superiorem absolui epistolam: & perferendam tibi tradidi: uenit in mentem illud q dominus ī manu aggæi prophetæ locutus est dicens. Si tempus uobis est: ut habitetis in domibus cælatis? Quid ergo istud est: nisi in superioribus habitandum non ī uallestribus & subterraneis habitaculis? Qui enim infra terram habitant: non possunt ædificare templū dei & dicunt. Non uenit tempus ut ædificetur domus domini: simul quia luxuriosorum est hypogea quærere captantium frigus æstiuum: eo q resoluti deliciis æstus aliter ferre ac tollerare nequeat: Et ideo requirant umbrosa penetralia: uel q desidiosi ignaua sub terris agant ocia: deinde q tenebrosa illos & opaca delectent magis: quibus operiri flagitia sua credant: secundum illud. Tenebræ circundant me & parietes: quem uereor? Sed frustra hoc sperant: cū profunda abyssi & abscondita deus cernat: & omnia depræhendat ante q fiant. At non elias in hypogeis

non elisæus habitabant. Denique alter mortuũ uiduæ filium tulit ad superiora: in quibus con
sueuerat sedere: & ibi eum resuscitauit: alteri quoque sunamitis illa magna mulier (ut scriptura
testificatur) in superioribus hospitium parauit: & ibi concipiendæ sobolis: quia nõ habebat:
meruit prærogatiuam: eiusdemque resuscitati pignoris uidit miracula. Quid de petro dicam
qui ad horam nonam ascendens in superiora baptizandarum gentium cognouit mysteria?
At uero paricida absalon in ualle sibi regis titulum statuit: & ĩ fossam proiectus est: cum esset
peremptus. Ergo sancti ascendunt ad dominũ: flagiciosi ad uicia descendunt: sancti in monti-
bus: criminosi in uallibus. Deus. n. montium ẽ: & non deus uallium. Qui ergo illic. i. in domib⁹
habitabant: uallestribus: in quibus nõ habitat deus: domũ dei in se habere non poterãt. Hãc
. n. dominus quærebat ab illis domũ: ut semet ipsos ædificarent: atque intra se dei templum ui
uis fidei lapidibus attollerent. Neque. n. terrenorum parietũ constructiones: & siluestriũ ligna
culminum desiderabat: quæ cum fuissent: manus diruerat hostilis: sed illud templum quære-
bat quod ĩ hominũ cõderetur mentibus: quibus dicendũ foret: uos estis templum dei: ĩ quo habita
ret dñs iesus: & unde ad redemptionẽ uniuersorum procederet: ut ĩ utero uirginis sacra reperi-
retur aula: in qua rex habitaret cælestium: & corpus humanũ fieret dei templum: quod ẽt cũ so-
lutum esset: ĩ triduo resuscitaretur. Sed hãc domum luxuriosi ædificant: qui cælatas inhabi-
tãt domos: & cælato argento delectantur. Sordet. n. illis purum argẽtũ: ita & istis sordet sim
plicis habitationis locus: sinautem spacia domorum: & adiiciendo adiiciunt: coniungẽtes do
mum ad domum & uilam ad uilam: effodiunt terram: ut elementum quoque eorũ cedat habi
taculis: & quasi terræ filii intra eius recondantur uterum: & abscondãtur aluo. Isti plane sunt
de quibus dicit hieremias. O qui ædificant domum suam non cum iusticia. Qui. n. cũ iusti-
cia ædificat: non in terrenis ædificat sed in cælestibus. AEdificasti (ĩquit) domũ: metir̃ supio
ra ei⁹: pstatilia distincta fenestris: & cõtignata cedro & illita minio. Metitur ãt superiora q cõ-
templatus iudicium dei: iudicat iudicium humilis & iudicium pauperis. Qui autem in auari-
ciam intendit & in sanguinem innocentis: ædificat superiora cum iudicio: nec mensuram te
net: quia non habet christum: nec aspirare sibi diuinæ flatus explorat gratiæ: nec pleni lumi-
nis splendorem requirit: nec illitaminio habet cænacula: cui non põt dici: sicut resticula cocci
nea labia tua. Non sepelietur (inquit) huius modi. Qui. n. uiuum se sub terram infodit: & tã
quam in sepulchro sepeliuit: eripuit sibi mortuo requiem sepulturæ. Depositus itaque in ualle cor-
poralium delectationum non inuenit sepulchrum de quo possit resurgere. Huius modi ergo
uir nec templum deo ædificat: quia non nouit tẽpus correctõnis suæ. Quo modo. n. possunt
tales homines templum ædificare: qui quasi feræ ac bestiæ ĩ spelæa ferarum & bestiarum la-
tibula se se receptant: atque in foueas se serpentium more demergunt: & consuetudine fraudo
lentæ uulpis infodiunt? Sed nec sepulchrum sibi condit qui ante tempus moritur. Viuens. n.
mortuus est: nec audit uocem aggæi. i. epulantis ut interpretatio declarat. Quoniam non in
greditur tabernaculum dei in uoce exultationis & confessionis sonus epulantis. Quo modo
. n. uocem eius audit qui opera eius non uidet? Nam si uideret audiret uerbum quod in eius ma-
nu factum est: delectatus eius actibus quibus pulsauit & apertum est ei: & descendit ĩ eius ani
mam: ut epuletur in eo sincæritatis & ueritatis cibos. Ergo quia non audiuit: fit iterum ĩ ma
nu aggæi uerbum & dicit: surgite de cælatis & depressis malicia domibus: & ascendite in mõ
tem scripturarum cælestium: & cædite lignum sapientiæ: lignum uitæ: lignum conditionis:
& dirigite uias uestras: ordinate actus uestros ut habeãt ordinem suum debitum: qui necessa
rius & utilis est ad ædificandam domini domum. Nam si non feceritis: nec cælum dabit ro-
rem suum. i. sermo cælestis qui sicut ros descendit super fœnũ: non temperabit feruidos cor-
poralium motus passionum: nec ignita restinguet diuersarum spicula cupiditatum: nec terra
eius. i. anima fructus dabit: eo quod arescat: nisi repleatur irriguo uerbi dei: & perfundatur a rore
cælesti spiritualis ubertate grãæ. Et quia sciebat desides esse habitantes in hypogeis & uolup-
tatum gurgustiis: excitabo (inquit) illis spiritum zorobabel de tribu iudæ & iosedech sacerdo
tem magnum: ut incitentur ad ædificationem diuinæ domus. Nisi enim dominus ædifi-
cauerit sibi domum in uanum laborauerunt qui ædificant eam. Ipse est zorobabel iugis re-
dundantia: utpote fons uitæ & uerbum dei: per quod omnia & ex quo omnia & omnia in ipso.
Hæc dicit redundantia. Si quis sitit ueniat ad me & bibat. Hoc est profluuium indeficientis
meatus. Profluuium quoque nocturnum legimus quod est zabulon. i. propheticum: sed etiam &
ipsum huius fluenti infusione resplenduit: per quod euanuit illud profluuium uanitatis in ieza-
bel: quæ inimica ueritati & aduersaria prophetarum eloquiis: ita dilacerata est canum morsi
bus: ut nullum eius superesset uestigium: sed toto corpore suo: cum oĩbus posteritatis suæ in-

signibus extingueretur. Ipse igitur zorobabel ex tribu iudæ: ipse iesus magnus sacerdos & tri-
bu designatus & nomine: duo significari uidentur: & unus exprimitur. Quia idem quasi po
tens natus ex potente: quasi redemptor ortus ex uirgine: in utriusq; idem naturæ diuersitate
diuiduæ: unius filii dei ueritatē gigas salutaris ipleuit. Excitaturus itaq; a mortuis zorobabel
sanctū ait. Adhuc ego semel mouebo cælū & terram. Et maria & desertū mouerat ante hæc:
cum de ægypto liberaret populū suū: quādo i cælo columna erat ignis: terra iter fluctus: mur⁹
i mari: uia i aqua: i dserto messis quottidiana frugū cælestiū multiplicabatur. Petra soluebatur
in fontes aquarum: sed mouit & postea in passione domini iesu: quando cælum tenebris ob-
ductum: sol refugit: petræ scissæ: tumuli aperti: mortui resuscitati: draco uictus i fluctibus suis
uidit piscatores hominum: non solum nauigantes in mari: sed etiam ambulantes i periculo.
Desertū quoq; motum: quando infructuosus nationum populus in messem cœpit deuotiōis
& fidei flauescere: & eousq; deserti & gentiū cōmotio facta est: ut apostolorū quos direxit ad
gentes uocandas: tanta esset & tam uehemens prædicatio: ut in omnem terram exiret sonus
eorum: & in fines orbis terræ uerba eorum. Tanta (inquam) commotō deserti: ut plures filii
fierent desertæ q̄ eius quæ habebat uirum. Et floreret desertum ut lilium: introirent electa
gentium ad residuos populi: quo reliquiæ saluæ fierent per electionem gratiæ. Et replebo (in
quit) domum hanc argento meo & auro eloquiis cælestibus quæ sunt sicut argentum igitur
examinatum. Et ueri claritate luminis: sicut auro spirituali i sanctorū occultis mentibus reful
gente. Has diuitias confert ecclesiæ suæ quibus intelligibiles thesauri replentur. Et gloria au-
getur domus super priorem gloriam: quam populus habuit electus. Pax. n. & trāquillitas ani
mæ super omnem domus gloriam est: quia pax superat omnem sensum. Hæc est pax super
pacem: quæ dabitur post tertiam cōmotōnem cæli maris terræ deserti: quando destruet om
nes potestates & principatus. Cælum. n. & terra transibūt & omnis istius mūdi figura: & unus
quisq; in romphæa insurget ad fratrem suum. i. uerbo penetrāte medullas animæ: ut destrua
tur quicquid est contrarium: currus ex ephren & equus ex hierusalem: ut zacharias dixit: & sic
erit pax per omnia. Nullis obsistentibus corporis passionibus aut incredulæ mentis impedi-
mentis: fiat in omnibus christus: subdita patri exhibens corda uniuersorū. Vnde & ad ipsum
solū mystice dr̄. Sumam te zorobabel: & ponā te sicut signaculum quia te elegi. Etenim cum
fuerit anima nostra pacifica: ut dicatur ei conuerter̄ cōuerter̄ sunamitis q̄ pacificā significat:
& ut tuo nomine utar: irenicen: tunc accipiet i se sicut signaculum christum. i. imaginem dei:
ut sit ad imaginem. Quoniam qualis cælestis: tales & cælestes. Et oportet nos portare imagi
nem cælestis. i. pacem. Atq; ut sciamus uerum esse: habes in canticis: in ultimo: iam perfectæ
animæ dici: q̄ & tibi dicat dominus iesus. Pone me ut signaculum in brachium tuum: ut luce
at pax in corde tuo: & in operibus tuis christ⁹: & formetur in te sapientia & iusticia & redem
ptio. Vale fili & nos dilige: quia nos te diligimus.

Liber quartus. XIII.

a Mbrosius irenæo. Differētia charitatis utrum sit aliqua apud deum: eorum
qui a puericia crediderint: & eorum qui iuuentutis aut posterioris ætatis p̄
cessu: prudenter requirendū putasti. Nam hoc quoq; scriptura diuina non p̄
termisit: neq; intactum reliquit: siquidem dominus deus noster ad iohel p̄
phetā nō ociose ait. Lamētar̄ ad me sup sponsam præcinctam saccū in uirū
eius uirginalē: dolens synagogā quæ ātea uirginitate sua desponsata dei uer
bo foret: uel animā certe quæ de bonis meritis decidisset: ita offendiculum
incidisse peccatorum flagiciis: ut odia contraheret: & inquinamento impietatis ac perfidiæ
obsoleta sordibus miserabili esset despectui: longe mutata ab illius sponsæ gratia: quæ ante
meruerat audire: sponsabo te mihi in fide & iusticia & misericordia. Nec immerito lamenta
bilis: pronuntiatur quæ tantorum munerum amiserat precium. Et uirtutum dotalium tam
graue subierat dispendium: ut ei uirginalis sponsus eriperetur. Nostris. n. meritis uerbum dei
nobis aut uiuit aut moritur. Nam si bona studia atq; opera nostra sint: uiuit atq; operatur in
nobis dei uerbum: si tenebrosæ cogitationes operationesq; nostre sint: occidit nobis sol iusti
ciæ. Et ideo lamentandum præcipit pro ea animæ. Nam sicut illis gratulandum & epulandū
est: cum quibus sponsus est: ita illi animæ legendum: cui sponsus fuerit ereptus: sicut de apo-
stolis scriptum est in euangelio. Quoniam cū auferetur ab eis sponsus: tunc ieiunabūt in illis
diebus. Ergo & hæc anima habebat ante læticiā & exultationē: cū haberet parthenicō logon
Et ideo nō ieiunabat: quia dies erant epularum & refectionis: cū adesset sponsus inuehens (qui
bus aderat) ubertatis affluentiam: cælestis alimēti copia uini rigat⁹: quo corda hominū lætifi-

cabantur:ſed poſtea ꝙ ſponſum factis amiſit ſuis:iubetur in cilicio agere pœnitentiā pccorū ſuorū:& deflere ſemet ipſam:quia mortuꝰ eſt ei crucifixus ꝓ ea xp̄s:qui ē parthenicos logos. Si a prima ætate cōuenit:nec alteriꝰ aīa hæc uī experta copulā:ſed a pricipio uirginalē fidei ſuæ florē xp̄o dicauit:atq; ipſi primis fœderata pietatis myſteriis ſacros iuuēcula cultus recepit:ipſa eſt iſraelitica aīa ueteris ꝓſapiæ ex genere patriarcharū:quæ ſi inoffenſum fidei ſeruaſſet curriculū:magni meriti foret ſponſa uerbi uirginalis:tanq; illa quæ appræhendit iuſticiā & obuiauit illi quaſi mater & quaſi mulier a uirginitate:ſuſcipiet illā. Altera quoq; eſt acquiſita ex gentibus: & utraq; ſponſa uniꝰ uerbi ꝙ eſt magnū myſteriū:idq; tibi demōſtratur in libro regnorū:ſi quidem dauit duas uxores habuit:achinaam iſraelitē & abigeam acquiſitam ſibi poſtea:illam rigidiorem:iſtā miſericordiæ plenā & grāæ:hoſpitalē ac liberalē aīam: quæ reuelata facie patrem uidit ſpeculata eius gloria:quæ ſuſcepit diuinū illū rorē paternæ gratiæ:ut habet nominis interp̄tatio. Quid āt ros patris niſi dei uerbū:ꝙ humore fidei atq; iuſticiæ īfudit corda uniuerſorū? Pulchre igiī huic aīæ uerus dicit dauid ꝙ illi abigeæ dictū ē. Benedictus dominꝰ deus iſrael:qui miſit te hodie huic obuiā mihi:& benedicti mores tui. Et iterū dicit ei. Aſcēde ī pace domū tuā:uide audiui uocē tuā:& reueritus ſum faciē tuā. Deniq; et ī canticis hæc uerba ſunt ſponſi ad ſponſam. Oſtēde mihi faciē tuā:& īſinua mihi uocē tuam. Et tūc quidem dimiſſa eſt:qm̄ alterū habebat uirū qui dicebaī hebraice nabal:latine inſipientia:durus:inhoſpitalis:inhumanus:ingratus:qui officia neſciret referre:ſed poſtea ꝙ defunctus eſt uir eius:ſolutam a lege uiri accepit eam ſibi ī uxorē ꝓpheta dauid:per cuiꝰ copulam eccleſiæ crediturae ex gentibus ſignificantur myſteria:quæ amiſſo uiro cui ante iuncta fuerat:tranſiuit ad chriſtū:cenſu pio diues humilitatis & fidei:miſericordiæ quoq; dotata patrimonio. Sed hoc loco non iſta deploratur:ſed illa achinaam quæ fuit maleformis ī fratrē. Et ideo illis frater factus eſt ī cōmotionē. Vnde ex perſona eorū dictū eſt. Poſuiſti nos in parabolam in gētibus:cōmotionem capitis populis. Quam nutantem īueniens diabolus:ſicut leo diruit:& iocunditatem eius abſtulit. Vineam eius & ficum euertit:ſub quibus ſolebat ante requieſcere:& areſcere fecit fructus eius:quos aridos miſeratus atq; albētes ſiccitate nimia dicit ad prophetam deus. Lamētare ad me ſuper ſponſam præcinctam cilicio & ſuper uirum eius uirginalem.i.ſuper animæ huiuſmodi uel ſynagogæ uirum mortuum:cui loco alio expoſtulans dicit:eo ꝙ oblita præpoſiti ſui:oblita charitatis:ī memor gratiæ:deuia dſciplinæ: ſuperiorem uxoris affectum amiſerit. Meritoq; ſuis eā ſermonibus redarguit:memorans & reteſens eiuſdē blādicias & pietatis uocabula. Nō ſicut domæſticū me uocabas:& patrē & initiatorem uirginitatis tuæ? Ergo huic animæ cui per intemperantiam eius mortuum dei uerbum eſt:& ille parthenicos logos occidit:luctum indicit:īterceſſorem adhibet:ut uocetur ad pœnitentiam:quo poſſit mereri miſericordiā. Ille autem(quæ bona intellectu & decora in aſpectu ualde)ſicut abigea acquiſita ſibi erat ī prælio:deuictis aduerſariis & mortuo uiro qui uallatus nequiciis ſpiritualibꝰ repugnabat ac reſiſtebat:ne ſibi ſpecioſa uxor adimeretur:quaſi uictor & diligens ſponſus iocunditatem confert & gratiam:emundans eam ab omnibus pulchritudinis eius impedimentis:& exuens ueſtimentis captiuitatis:ut depoſitis omnibus capitis ſui capillis.i.peccatorum criniculis:qui quaſi ſuperflui noſtro in corpore uidentur:qm̄ ſi uir comam nutriat:ignominia eſt illi:in unitate fidei:in uirum perfectum:in mēſurā ætatis plenitudinis chriſti ſtudeat occurrere:ut omnem deponat animi perturbationem:& charitate fundata augeatur in domino ieſu:& uniuerſa acquirat incremēta corpori. Hæc eſt anima illa quam lex demonſtrat tibi in ſpecie mulieris bonæ:quam uideris in prædam & concupieris accipere in uxorem tibi:induces(inquit) eam in domum tuam:ut tota ei cōmittas interiora domus tuæ:omnium tuorum uiſcerum poſſeſſionem:auferas eius ſuperflua:tondeas lapſus & nouacula non ſatis acuta:ne faciat dolum tuarum exuuias paſſionum:atq; inanes ſenſus recidas. Ideo ait:rades eius caput:quo nulla obſtacula patiantur oculi ſapientis q̄ ſunt ī capite eius. Et ſedebit(inquit)triginta diebꝰ ī domo tua:peccata ꝓpriæ deplorās natiuitatis:& cōmēta neqſſimi p̄ris diaboli:q uult cōgregaī q̄ nō generauit:ut huiꝰ myſtici numeri purificatione mundata:coniugii claues adipiſcatur. Et pulchre ait. Poſtea intrabis ad eam: ut totus ingrediaris in animam tuam:atq; intra ip̄am te colligas:& in ea habites:apud eam cōmorere:in ip̄a tibi ſit omnis conuerſatio ut ſis non in carne ſed in ſpiritu:& proponas adiūgere eam tibi ad conſortium uitæ:ſciens quoniam cōmunicabit tecum de bonis: & perfūctus eius gratia dicas. Puer autem eram ingenioſus:& ſortitus ſum animam bonam. Et illa tibi reſpondeat. Aſſumam te & inducam te in domum matris meæ & in ſecretum eiꝰ quæ cōcepit me. Bona mater animarum hieruſalem illa quæ in cælo eſt. Erit ergo uxor tua:& inue

niens te oſculabitur te. Et ſi poſtea diſplicuerit tibi ꝙ caſtiget corpus ſuū & ſeruituti redigat:
nō patieris eam ſeruire.i.uoluptatibus corporis: nec ſubiicies eam carni: ſed liberam perma-
nere patieris: nec alienabis eam: hoc eſt.n.uendere: nec contemnes eam: ſed permittes ſerui-
re eam deo ſuo in caſtitate fidei & bonorum operum ſobrietate. Vale & nos dilige: quia nos
te diligimus.

XIIII.

Mbroſius irenæo. Superiore epiſtola ſcripſimus liberādam ab aduerſariis ani-
mam noſtram: & cum ea indiſſociabilis uitæ ſubeundum conſortium. Et quia
a ſermo iſte nobis de deuteronomio exemplum aſſumpſit aſſertionis ſuæ: quo
loci ſubiectum eſt de uiro qui duas uxores habebat: unā odibilem alterā ama-
bilem: non profunctorie motus uideris: ne forte duas animas iſtum ſibi aſciuiſ
ſe aliquis intelligat: ꝙ fieri nequaquam poteſt. Verum ipſe non ignoras ꝙ interdum ſcriptu
ra cum allegoriam dicit: alia ad ſpeciem ſynagogæ: alia ad eccleſiam: refert: alia ad animam:
alia ad uerbi myſterium: alia ad diuerſas ſpecies & qualitates animarum: quæ diſcernit qui di
iudicat ſpiritu. Vnde ſequenti capitulo legis non duas animas ſed diuerſas qualitates unius
animæ compræhenſas arbitror. Eſt.n.amabilis animæ ſpecies: quæ concupiſcit uoluptaria:
quæ laborem fugit: compūctiones declinat: iudicium dei negligit. Ideo amabilis quia dulcis
& ſuauis ad tempus uidetur quæ mentem nō afficiat ſed oblectet. At illa altera triſtior quæ
zelo dei conficiatur: ſicut uxor ſeuera ſcortari comparem ſuum nolit: non patiatur nō ſinat:
nihil indulgeat corpori: nihil uoluptati & delectationi relaxet: abdicet occulta dedecoris: du-
ra laborum ſequatur: grauia periculorum. Si igitur pepererint ei ambæ: non poterit (inquit)
primitiuum filium amabilis in hæreditatis inſtitutione præponere primitiuo filio odibilis:
cum ſciat odibilis filium primitiuum eſſe: in quo non tam ꝑlationem ſimpliciter ſignificari
puto quaſi inter primitiuos duos: ꝙ̄ expreſſionem ſolum odibilis filium primitiui habere
prærogatiuam. Primitiuus.n.primogenitus eſt: ſancti āt primogeniti ſunt: qa oīs maſculus
adapiēs uuluā ſanctus domino uocabitur. Nō tamē oīs primogenit⁹ ſanct⁹. Nō.n.ſanct⁹ eſau:
q utiq; primogenit⁹: ſancti āt primogeniti ſunt. Deniq; habes ī numeris. Ecce tuli leuitas de
medio filiorū iſrael ꝓ oī primogēito q apit uuluā: a filiis iſrael: mihi.n.ī quo die ꝑcuſſi oē pri
mitiuū ægypti: ſanctificaui oē primogenitū iſrael. Ergo leuitas ꝓ primogenitis accepit qī ſan
ctos: ſanctos.n.primogenitos eſſe cognoſcim⁹ ex epl'a ad hebræos ſcripta: ī qua hēm⁹: ſed ap
propinquaſtis ſion mōti & ciuitati hieruſalē: & decē milib⁹ angelorū & eccl'iæ primitiuorū.
Ergo ſicut primogeniti eccl'iæ ſci: ſic & leuitæ: qm̄ ipſi quoq; primogēiti. Nō.n.naſcēdi ordīe
ſci ſed ſcificatōis muneꝛ. Leui.n.terti⁹ fili⁹ fuit liæ nō prim⁹ utiq;. Qui āt ſcificat⁹: ipſe aperit
uuluā. Quā uuluā? Audi dicētē. Errauerūt pccōres ab utero. Quia ītellexiſti priogēitū q apit
uuluā: ītellige uterū bōæ mr̄is a quo ñ errāt ſci ſed pccōres. Leuitæ āt auferūt ꝺ medio iſrael:
qa nihil hēnt cōmune cū populo: cui⁹ primogenita ſæcularia deſtruunt. Primogenita.n.ſæ-
culi: alteri⁹ mr̄is ſunt: a cui⁹ utero ſegregat⁹ paulus ē: cū ad gr̄am uocareꝛ dei. Et ideo de me-
dio populi ſegregat⁹: uerbū recepit ꝙ ē mediū ī corde nr̄o. Vnde & illud dictū ē. Medius āt ue
ſtrū ſtat quē uos nō uidetis. Nō ocioſus itaq; nobis a lege ī legē excurſus fuit: ut primogenitū
nō eſſe amabilis illius.i.remiſſioris & uoluptariæ filiū docerem⁹: quāuis ꝓpoſiti capituli uer-
ba hoc exprimāt dicēte ſcriptura: nō poterit filiū amabilis primitiuū ꝓponeꝛ: cū ſciat filium
odibilis primitiuū eſſe. Ille eſt uere primitiu⁹: q ſanctæ matris ſanctus ē partus: ſicut illa uera
mr̄: a cuius utero nō errāt ueri filii ſed pccōres. Ergo ille nō uere matris filius: non primitiuus
uerus ſed quaſi primitiu⁹ iuuaꝛ ſumptu: ne egeat: nō ut diues ſit honoraꝛ. Hic āt dupla ex oī
bus accipit ut abundet: ſicut ēt ī geneſi habes p̄riarchas a fratre ſuo ioſeph geminæ ſingulos
ſtolæ donatos munere: cū remitterentur ad p̄rem: ut ſignificarēt fratrē reꝑtū ioſeph quē de-
functū eſſe crediderat pater. Primogenitus itaq; hæreditatis accepit prærogatiuam dicente
ſcriptura. Hic eſt initiū filiorum eius: & huic debētur primogenitalia. A primogenito igitur
dei filio primogeniti ſancti: & ab illo initio (quia ipſe eſt initium & finis) initiū ſanctus nūcu
patur: initiū filius: cui debetur primitiarū prærogatiua ſm illud ad abrahā dictū. Eiice ancillā
& filiū eius: non.n.hæres erit filius ancillæ cū filio meo iſaac. Quod magis ad hæreditatem
uirtutum ꝙ̄ pecuniæ ſpectare diuino oraculo docetur: dicente deo. Omnia quæcunq; dixit ti
bi ſarra: audi uocem eius: qm̄ in iſaac uocabiꝛ tibi ſemen. Quæ erat alia ī iſaac: niſi ſauctitatis
hæreditas quæ nobilitaret p̄rem? Et filiū qdē ancillæ ſup nationes præfecit quaſi ſimpla con
ferens patrimonii: filio āt ſarræ dupla dedit: cui nō ſoulm temporalia ſed ēt ſupna & ꝑpetua
collata ſunt. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus.

XV.

Mbrosius irenæo. Pertulisti ad me q̃si filius quæsiuisse aliquos de te: quid sib uelit ꝙ tam seuere lex imundos eos dixerit qui alieni sexus uterent̃ uestib⁹ uel
a uiros scilicet uel mulieres: sic. n. scriptũ est. Non erit res uiri sup mulierẽ: neq; i duetur uir stolã muliebrẽ: quia i mundus est dño omnis qui fecerit hoc. Et si uere discutias: incõgruũ est ꝙ ipa abhorret natura. Cur. n. homo nõ uis uideri esse ꝙ nat⁹ es: Cur alienã tibi assumis speciẽ: Cur mẽtiris fœminam uel tu fœmina uirum: Suis unũqueq; sexum induit natura indumẽtis. Deniq; diuersus usus: diuersus color: mot⁹: incessus: diuersæ uires. Apostol⁹ inquit: mulier i silẽtio discat cum oĩ subiectiõe. Docere autẽ mulieri nõ permitto: neq; dñari in uirũ. Quã deforme autẽ uirũ facere opa muliebria. Ergo & pariant: ergo parturiãt qui crispãt comã sicut fœminæ. Et tamẽ illæ uelant: isti belligeran tur. Verũ hẽant excusatiõne qui patrios usus sequũtur sed tamẽ barbaros: ut psæ ut gotthi ut armenii. Maior quidẽ ẽ natura ꝙ patria. Quid de aliis dicim⁹: qui hoc ad luxuriã deriuandũ putãt: ut calamistratos & torquatos hẽant i ministerio: ipi ꝓmissa barba: illos remissa comas: Merito illic non seruat̃ castimonia: ubi nõ tenet̃ sexus distinctio. In quo euidẽtia naturæ ma gisteria sunt dicẽte aplo. Decet mulierẽ non uelatã orare deũ: nec ipa natura docet uos: Q d uir quidẽ si comã hẽat: ignominia ẽ illi. Mulier uero si capillos habeat glia est illi. Q m̃ qdẽ capilli pro uellamine ei sũt. Hæc sunt quæ referas requirẽtibus. Vale & nos ut filius dilige: ga nos te ut parentes diligimus. XVI.

Mbrosius irenæo. Poposcisti ut sũmã eplæ quæ ad ephesios scripta ẽ: iculcare
a mus tibi: quæ obscurior uideret: nisi ei⁹ distinctiões colligas: quib⁹ ꝑsuadendũ putauit apls de dei regno nobis nõ desperãdum. Proposuit itaq; primũ ꝙ bõis maximũ solet eẽ ad studia uirtutis incitamentũ: præmiorũ spẽ: & ꝓmissorum cælestiũ hæreditatẽ: quæ i possessione xpi & resurrectiõe appropiquauerit. Dei de subiecit nõ solum in paradisum reditũ nobis reformatũ esse ꝑ xpum: sed etiã cælestis solii honorẽ per cõsortiũ xpi corporis: carni huic eẽ ipartitũ: ut de ascẽdendi possibilitate iã nõ du bites: qui cõsortia tua i carne xpi regno cælesti adhærere recognoscas: p sanguinẽ ei⁹ recõcilia tiõem factã omnium quæ uel i terra uel in cælo sunt. Qui iõ descẽdit ut impleret omnia per apostolos: ꝓphetas: sacerdotes cõfirmationẽ uniuersorũ: & cõgregationẽ gentiũ: finem autẽ esse spei nr̃æ charitatem ipius: ut augeamur i ipso per omnia: quia ipẽ est caput uniuersorũ: ad quẽ omnes fm mensuram opatiõis i unũ corpus ædificatione charitatis assurgimus. Nõ ergo despandũ ꝙ capiti suo membra adhæreant: præsertim cum in adoptionem filiorũ dei ab inicio simus prædestinati per iesum xpm i ipo: quã prædestinationẽ probauit asserens il lud ꝙ ab initio prænũciatum est: quia relinquet homo patrem & matrem: & adhærebit uxo ri suæ: Et erũt ambo i carne una: sacramentum xpi & ecclie. Si ergo adæ & euæ copulã sacra mentum magnũ est in xpo & in ecclia: certum est ꝙ sicut eua os de ossibus uiri fuit & caro de carne eius: & nos mẽbra simus corporis xpi: os de ossibus xpi & caro de carne eius. Nulla ãt epistola tantũ benedictiõis icrepuit i plebe dei quantũ ista: in qua nõ solũ benedictos nos a deo: sed i omni benedictiõe benedictos & spirituali & in cælestibus significauit diuinæ locu ples grãe testis: & prædestinatos nos i adoptionem filiorũ: in filio quoq; dei nos cumulatos gratia: abũdasse ea ad cognoscẽdum mysteriũ æternæ uolũtatis. Tum præterea in plenitudi ne temporũ: cum pacificarent̃ oĩa in xpo: & quæ in terra sunt & quæ in cælo: sorte nos in ipo cõstitutos: ut quæ legis sunt iplerent̃ i nobis: & quæ gratiæ. Cum etiam fm legem elec ti uideremur i iuuentutis ætate: quæ est uita imaculata: nihil habentes lasciuiæ puerilis & se nilis infirmitatis. Docti quoq; predium nõ solum aduersus carnem & sanguinẽ: sed etiam ad uersus omnem militiam spiritualis nequiciæ: quæ est in cælestibus: uiuidis gerere uirtutib⁹ Itaq; sicut illis sortito obtigit captarem ex hoste terrarum possessio: ita nobis cecidit sors gra tiæ: ut simus possessio dei qui renes possidet nostros. i. seminarium castitatis & temperãtiæ. Queris hãc sortem agnoscere: recordare illam quæ cecidit super matthiã: ut in duodecimum apostolorũ numerũ subrogaret̃: sed etiã ꝓpheta dauid ait. Si dormiatis inter medias sortes. Eo ꝙ is qui medius inter ueteris sortẽ & noui testamenti est recũbens in utroq;: ad regni cæ lestis tranquilitatẽ asciscit̃. Hanc sortem filiæ salphe petebant hæreditatis paterne: & earum petitio diuino iudicio ꝓbata est: sed illæ petebãt in umbra: salphe. n. umbra oris significatur In ũbra ergo fmõis petebãt: loqbãt̃ ꝙ ñ reuelabat̃. Prĩnæ itaq; hrẽditatis petitio salphe filiab⁹ i umbra sermonis erat: nobis autẽ est in euangelii splendore & reuelatione gratiæ. Simus itaq; nos possessio dei & ille nobis portio: i quo sunt diuitiæ gloriæ & hrẽditatis ei⁹. Quis. n.

dines nisi sol⁹ deus qui oīa creauit ⸫Sed multo magis diues misericordia qui oēs redemit .Et
nos ſm carnis naturā iræ filios & cōmotiōi obnoxios mutauit q̄ıi auctor naturæ:ut sim⁹ fili
pacis & charitatis.Q uis .n.mutaꝫ naturā pt̄ nisi q creauit natura⸫Itaq3 suscitauit mortuos:&
uiuificatos ī xp̄o sedere fecit ī cælestibus ī ipso dn̄o iesu.Nō quo q̄lq3 hoīum prærogatiuā se-
dendi meruerit in illa sede dei:de qua pr̄ soli filio dixit:sede a dextris meis:sed q̄a in illa carne
xp̄i per cōsortium eiusdē nature caro oīs hūani generis honorata ē.Nam sicut ille ī nr̄a carne
subdit⁹ legiꝫ p unitatē carnis & obædiētiā corporis :ī quo fuit obædiēs usq3 ad mortē: sic &
nos ī illi⁹ carne cōsidem⁹ ī cælestib⁹ .Nō ergo sedemus sed ī xp̄o sedem⁹ :q solus sedit ad dex-
terā dei fili⁹ hoīs sicut ip̄e dixit .A mō uidebitis filiū hoīs sedētē ad dexterā dei .In eo.n.abū
dauit gr̄a ei⁹ & bonitas sup nos ī xp̄o iesu:ut opib⁹ mortuos p fidē redēptos:saluatos gr̄a tan
tæ donaret liberalitatis mūere :ī quo uelut resuscitata etiā ip̄a natura nouæ sensit creaturæ
gr̄am:ut ī bonis opibus ambulem⁹ creati ī xp̄o:q añ obnoxiæ hæreditatis uicio generaui-
m⁹.Et.n.sublatis inimiciciis quæ erāt ante ī carne:pax fc̄a uniuersitatis ē ī cælo:ut eēnt hoēs
sicut angeli ī terra:ut eēnt gētes unū atq3 israelitæ:ut ī homine uno & nou⁹ hō & uet⁹sublato
pariete maceriæ:q utrūq3 dissidioso obice diuidebat:īter se cōueīrēt.Nā cū hui⁹ natura carnis
irā & discordias ac dissensiōes excitauisset :lex nos dānatorū nexuisset uīculis :xp̄s iesus īsolē
tiā atq3 ītēperantiā carnis mortificatiōe cōpressit:legē mādatorū ī decretis euacuauit ī q̄bus
ostendit nō ſm lr̄am īterpretāda legis spiritualis dogmata:cū & sabbati ignaua ocia & corpo
ralis supflua destrueret circūcisiōis :atq3 oīb⁹ accessū ad pr̄em ī uno referaret sp̄ū quo mō.n.
pōt discordia eē:ubi una uocatio:unū corp⁹ & un⁹ sp̄us ē⸫Q uid.n.aliud descēdēs opat⁹ ē dn̄s
iesus nisi ut de captiuitate nos ī libertatē uēdicaret:& illā captiuitatē uictā pfidiæ uīculis sibi
captiuā faceret :alligatā sapīæ cōpedib⁹ mittēte unoquoq3 prudēte pedes suos ī cōpedes ei⁹:
sicut scriptū ē:& cū descēdisset ascēderet ut īpleret oīa & nos oēs de plenitudīe ei⁹ accipeꝛm⁹⸫
Ideoq3 primū repletos spiritu suo posuit ī ecc̄lia apl̄os: pphetas alios :alios euāgelistas :alios
autē pastores & doctores :ut eorū ad hortatiōib⁹ cōsūaret pfect⁹ credētiū :& ministerii fidel',
op⁹ cresceret .AEdificat⁹ unusq̄sq3 ædificatiōe uirtutū ī mēsurā ætatis īterioris:q̄ mēsura p
fectior uitæ īmaculatæ .i.pfecti uiri accipiēs de plenitudīe xp̄i recepit gr̄æ plēitudinē. Q uis
autē uir pfect⁹ ē nisi ille q absolut⁹ īfantia puerilis īgenii atq3 adolescētiæ īcerto ac lubrico:&
īmoderato iuuētutis calore in uiri pfecti firmitatem successerit:atq3 ad illā morū maturitatē
adoleuerit:ut nō facile deuii disputatoris alloq̄o flectaꝫ:& q̄si ī quadā doctrīæ irrōnabilis turbi
diore ī scopulos iacteꝫ pcella :ad erroris remedia se cōferēs .Et q ueritatē nō solū ī ſmōe sed
etiā ī opibus sequaꝫ suis :& ædificationē charitatis ī se suscipiat ut ī unitate fidei & agnitiōis
occurrat .Et q̄si mēbrū nō desit capiti suo .i.xp̄o q ē caput oīum :ex quo totū corp⁹ fideliū &
sapiētiū p harmoniā rōnabilē uerbi: hoc est.n. συναρμολογουμενον αρμονια του
λογου δεδεμενον.i.harmonia uerbi cōpaginatū & cōpactū atq3 cōnexū p oēm iūcturā
ministrationis:ī mensurā uniuscuiusq3 ptis augmentū corporis facit:ī ædificationem sui in
charitate :ut assurgat unū tēplum dei ī omnibus:& unum domicilii cælestis habitaculum in
spiritu uniuersorum ⸫In quo nō solum sanctorum hominū:sed omniū credētium :omnium
etiā supiorū rōnabiliū uirtutū ac ptātū:cōnexiōem fidei spiritusq3 accipiēdā arbitror:ut p har
moniā quādam uirtutū ac ministeriorū corpus unū & oībus rōnabilis naturæ spiritualibus
ad hæreat capiti suo xp̄o ita ædificatiōis cōpage cōnexa :ut ne tactu q̄dē iūctura singulorum
adhærentiū discrepare uideaꝫ .Hoc ē.n. q̄d haphen dixit græcus. της χορηγιας κατενερ
γιαν εν μετρω:q nō difficile erit tanti architecto ſm mēsurā uniuscuiusq3 meritorū ac fi
dei conuēientem sibi cōnectere:cum ædificatio charitatis ruinam offensionis excludat atq3
obstruat .Non est ergo dubitandum cælestiū potestatum ad hæsura ad hoc templum ædifi
candum consortia :incongruū quippe intelligi q ita assurgat humanæ charitatis ædificatio
in templum dei:ut fiat in nobis habitatio dei in spiritu non sic autem in cælestibus potesta
tibus .Cuius rei gratia ut maturius in nobis huiusmodi ædificatio procederet:hortatur nos
apostolus aperire oculos cordis :eleuare ad superiora :agnitionem dei impense quærere:ue
ritatem discutere :abscondere in corde mandata dei :deponere erroris desideria: dedecoris
occulta:renouari per gratiam sacramentorum:temperare iracundiam :commotionem an-
te occasum solis relaxare:cauere ne superiora tua occupet aduersarius :spiritus ille habens
potestatem:qui se inmersit in cor iudæ:& comminuit animæ eius ianuas:ne posset resistere:
furem excludere :mendacem auertere .Exurgere a mortuis :sobrietatem assumere :uxorem
uiro ut ecclesiam christo debere esse subditam:uirum pro uxore animam suam offerre:sicut
se pro ecc̄lia tradidit xp̄s .Postremo q̄si bonū bellatorem sumere arma dei ac prætendere

13

semper non solum aduersus carnem & sanguinem: sed etiam aduersum spirituales nequicias: ne a suis emoliri: ab extraneis capi possit. Hæc breuiter cóprehensa ut potui perstrinxi. Vale fili & nos dilige: quia nos te diligimus.

XVII.

a Mbrosius clericis. Plærūq; hūanis obrepit mētib⁹: ut aliq̄ leui pstricti offensióe si nō illis cedant ꝓ studio uolūtaria: offo desistāt. Q d̄ ī alio genere hoīum tolerabile: ī iis uero q̄ rei dīnæ ītēdūt: plenū doloris. Sūt. n. aliq̄ ī clericorū munere: qb⁹ inimic⁹ obrepe studet: si alias eos n̄ potuerit circūuenire: ut læsis huiuimōi ferat cogitatióes. Q d̄ mihi ꝓdest ī clero maner̄: subire iniurias: labores ꝑpeti⁹: q̄si nō possit ager me⁹ me pascer̄: aut si ager desit: q̄si aliter exercer̄ sūptu nequeā: Itaq; hu⁹moi cogitatióibus et boni mores ab offo retrahūt: q̄si uero hoc solū sit ī clerico: ut sūptu expediat suū: & nō ut dīnū sibi post morte poti⁹ subsidiū locet: q̄ ꝗ ille post morte abūdet: q̄ tut⁹ hic potuerit decerner̄ aduersū tot inimicorū īsidias. Vn̄ ecclīastes ait. Optimi duo sup unū: qb⁹ ē merces bōa ī labore ipsorū: qa si ceciderit un⁹: alter erigit sociū suū. Vbi sūt duo optimi sup unū: nisi ubi xp̄us ē: & is quē xp̄us tuet̄: Q uia si ceciderit q̄ cū dn̄o ē iesu: erigit eū iesus. Sed q̄ rōe dixit ī labor̄ ipsorū: Ergo & xp̄⁹ laborat. Vtiq; laborat q̄ ait. Laboraui clamās. Laborat sed ī nob. Deiq; ad puteū fatigat⁹ sedebat. Sed quo mō laboret docuit nos apl̄s mior̄ exēplo dicēs qs ifirmat̄ & ego n̄ ifirmor: Docuit & ip̄e dn̄s sua uoce. AEger erā: & n̄ uisitastis me: nud⁹ erā: & n̄ opuistis me. Laborat ut me iacētē erigat. Vn̄ ī elissæo figura dn̄i pcessit q̄ ꝓiecit se ut mortuū erigerēt: ī quo symbolū ē q̄ nobis xp̄s cōmortu⁹ sit: ut nobis resurgerēt. Proiecit itaq; se usq; ad nr̄am xp̄s fragilitatē ut nos erigeret. Proiecit se: nō cecidit: sed erexit cōsortē. Ip̄e. n. consortes nos sibi fecit: ut scriptū ē. Q uia unct⁹ ē oleo iusticiæ præ cōsortib⁹ suis. Vn̄ pulchre ait ecclesiastes. Q m̄ q̄ ceciderit erigit sociū suū: nō ip̄e erigit. Xp̄us. n. nō alteri⁹ auxilio atq; ope erectus ē: sed ip̄e se resuscitauit. Deniq; soluite (iq̄t) hoc tēplū: & ī triduo illud resuscitabo: hoc autē dixit de teplo corporis sui. Nec imerito erect⁹ nō ab alio q̄ nō cecidit. Nā & ille qa so erigit̄ cecidit: & q̄ cecidit: idiget auxilio ut erigat̄. Q d̄ & subiecta docēt dicēte scriptura. Væ illi uni cū ceciderit: & nō ē s̄s q̄ eū erigat: qa & si dormiāt duo ē calor illis. Cōmortui. n. sum⁹ xp̄o: & ideo cōuiuim⁹. Xp̄s nobis cōmortu⁹ ē ut nos calefaceret: q̄ ait: ignē uēi mitter̄ ī terrā. Mortu⁹ erā: sed qa ī baptismate cōmortu⁹ xp̄o sū: accepi lumē uite a xp̄o. Et q̄ ī xp̄o morit̄: ꝑ xp̄m calefactus uitæ & resurrectióis uaporē accep̄. Frigid⁹ erat puer: calefecit eū elissæus spiritu suo dedit ei uitæ calorem. Condormiuit ei: ut eum calor quietis eius qui in symbolo consepultus ei fuerat excitaret. Frigidus itaq; est qui non moritur ī xp̄o. Calefieri nō pōt cui ignis ardens non appropinquat. Inualescere non pōt alteri q̄ secū nō habet xp̄m. Et ut cognoscas s̄m mysteriū dictū nō secūdū numerū quia optimi duo q̄ unus: subiecit: mysticū. Et spartum triplex nō corrūpitur. Tria. n. quæ nō sunt cōposita: nō rūpitur. Trinitas itaq; incōpositæ naturæ rūpi nō pōt: quia deus unū & simplex & īcōpositū ē quicquid ē. Q uod āt ē ꝑmanet: nō subiicitur. Bonū est itaq; adhærere alteri: & īserere collū ī torques eius: & subiicere humerū & portare illum: nec tædiare ad uincula: quia de domo alligatorū exiuit qui regnet: puer ille qui sup regē seniorē & stultū est: ideoq; qui eū sequūtur: alligati uinculis sunt. Deniq; paul⁹ uinct⁹ iesu xp̄i. Vnde & ipse iesus captiuam duxit captiuitatē. Non satis uisum ē ei soluere captiuitatem quā diabolus imposuerat: ne iterum liberos uacantesq; īuaderet: sed perfecta absolutio existimata est: sub xp̄o degere & iniicere pedes ī cōpedes sapientiæ ipsius: captiuū esse: ut sis liber ab aduersario. Recte puer: q̄m puer nat⁹ est nobis. Et uer̄ optim⁹ puer: cui dictū ē a pr̄e deo. Magnū tibi ē uocari puerū meū. Sapiēs quoq;: ut euāgeliū docet: qa ꝓfitiebat ætate & sapīa. Cōueniēter ēt paup: qa cū diues eēt: paup fact⁹ ē: ut nos sua īopia ditaret. Et iō n̄ fastidit ī regno suo paupē sed exaudit eū: & liberat ex oīb⁹ āgustiis & molestiis sub hoc ergo uiuam⁹: ut res ille senior & stult⁹ pōtatē supra nos nl̄lā hēat. Q ui dū uult regnar̄ q̄i uolūtatis suæ dn̄s: nec s̄b uicul̄ esse dn̄i iesu: īueterat⁹ ī pccīs: stulticiæ īcidit deformitatē. Q uid. n. stulti⁹ q̄ relictis cælestib⁹ ad terrēa ītēdisse: & posthītis ꝑpetuis elegisse ea q̄ caduca s̄t & fragilia: Nēo ergo dicat: n̄ ē nob̄ portō ī iacob: neq; hr̄ditas ī israel. Nemo dicat: nō sum in clero quia scriptum est. Date leui cleros eius. Et iterum dauid ait: quia is qui inter cleros duos medius requiescit: ip̄a ad superna alis euolat spiritualibus. Nō dicas de deo tuo: grauis mihi ē: nec de loco tuo: īutilis mihi ē: qa scriptū ē. Locū tuum noli relinquere. Vult. n. auferre eū aduersari⁹: uult te abducere: qa īuidet spei tuæ īuidet mūeri. Sed tu quicūq; ī clero es dn̄i: portio ei⁹ & possessio: noli receder̄ de dn̄i possessióe: ut dicas dn̄o possedisti renes meos: suscepisti me ex utero mr̄is meæ. Et ille tibi q̄si bono seruo dicat transi recūbe. Valete filii: & fuite dn̄o: qa bon⁹ dn̄s. Liber q̄ntus. XVIII.

Mbrosi⁹ horontiāo: Prophetæ q̄ de cōgregatione gentiū: atq; ecclīe ānūciarūt ædificationē futurā: sed tñ qa ī ecclīa ñ solū fortiū aīarū iugis ꝑfect⁹: uerū etiā īfirmorū lapsus: & rursus cōuersio ē: iō possum⁹ ex ꝓpheticis libris

a colligere quē ad modū aut ꝑclara illa & fortis aīa sine ulla gradiat̄ offēssiōe: aut īfirmior labat̄: aut lapsa repet ac reformet gradū. Itaq; sicut ī cāticis cāticorū beatæ illi⁹ aīæ cōtinuos ꝓcess⁹ legim⁹: ita ī michæa: de quo nobis ꝓpheta s̄mo exort⁹ ē: cōsiderem⁹ lapsæ cōuersionē. Nō. n. ociose te mouit: & tu bethleē dom⁹ ephrata: ꝙ dictū ē ab hoc ꝓpheta. Quo mō. n. pōt dom⁹ furoris eē: ubi xp̄us nat⁹ ē? Hoc. n. exprimūt locorū uocabula: sed illustrāt opationū mysteria. Ac primū cōsider̄ m⁹ qd īterꝑtatiōis ī latio hēat michæas. Significat āt qs a deo: uelut alibi inuenimus: qs iste morathi fili⁹: s. i. hæredis. Quis autē hæres nisi fili⁹ dei q ait: oīa mihi tradita sūt a p̄re? Et cum ip̄e eēt hæres: nos eē uoluit cohæredes. Merito qs iste nō e pp̄lo un⁹: sed elect⁹ ad grām dei: ī quo loqt̄ sp̄us sanct⁹ q ꝓphetare cœpit ī dieb⁹ ioathan & achaz & ezechiæ regū. Quo ordīe significat̄ uisiōis ꝑfect⁹. A malis. n. regib⁹ ad boni regis ꝑucit tp̄ra. Et iō qm̄ aīa afflicta sub malis añ laborabat regib⁹ quē ꝓcessū cōuersionis suæ hēat: cōsiderādū ur̄. Destructa erat q̄si īfirmior: & oīs mūitio ei⁹ fcā erat uia trāseūtiū & īcursus passionū: luxuriæ deliciis resoluta: ac cōtrita erat: ac relegata a facie dn̄i. Turris ei⁹ squalida erat: quæ posita ē (ut ī isaiæ cantico legim⁹) ī medio florētis uineæ. Squalet & enī: qn̄ uitis arescit & ouis sua errat. Regrediēte āt uitis uiriditate ul' oue splendet. Nihil. n. squalidi⁹ iniqtate: nihil splēdidi⁹ iusticia. Ad hāc turrim reuocarur ouis quando anima reuocatur a lapsu: & ī illa oue xp̄i regnum redit: ꝙ est initiū: qa ip̄e ē initiū & finis uel initiū salutis: sed tñ corripit̄ prius: eo ꝙ tā grauiter errauerit: & dicitur ei: ut quid cognouisti mala? nūquid rex non erat tibi? Hoc est hēbas regē: q te regeret & tueretur: deuiare a iusticiæ tramite non debuisti: relinquere uias dn̄i q tibi rōnabiles sens⁹ impartiuit. Vbi erāt cogitationes tuæ: ubi consilia: q̄bus præuidere iniusticiam: ꝓpulsare iniquitates insito tibi uigore potuisti? Cur cōpræhēderunt te dolores parturientis ut parturires iniquitates: & pareres iniusticias? Nullus. n. maior est dolor: q̄ꝫ is qui peccati mucrone uulnerat cōscientiam: neq; ullum grauius ē onus q̄ꝫ peccatorum sarcina: & pondus flagiciorum. Deprimit animam curuat usq; ad terram ne se erigere possit. Grauia fili grauia nimis delictorum pondera. Deniq; illa in euangelio mulier quæ curuata erat: speciem pretendens animæ laborantis: a xp̄o potuit solo erigi. Huic ergo animæ dicitur: uiriliter agæ: & appropinqua filia sion ut parturias. Dolores. n. parturientis tribulationem operātur: tribulatio patientiā: patientia probationē: probatio spē: spes autē non cōfundit in æternum. Simul egeritur atq; excludit̄ omne ꝙ aduersum est bonis moribus: ne residentia eius fructescant semina: atq; in nouos iterū germinēt partus. Hec ociose dantur ei cornua & ungulæ: ut cōterat omnes manipulos areæ sicut uitulus libani. Nisi. n. manipuli contriti fuerint: paleæ uentilatæ: fructus apparere interiores & absolui nequeūt. Cōminuit igitur atq; excutit prius anima proficiens passionū sup̄flua: ut fruct⁹ suos demonstrare possit in ip̄a segete. Quāta aduersa sunt: que partus īpediāt bonos: hæc prius extirpāda sūt: ne his fructifera internecent̄ aīæ sata. Tūc ēt illud ꝑspicit prouid⁹ aīæ cōsultor: ut cōcludat eā in uoluptatib⁹ suis: atq; intercludat ei⁹ cupiditates: ne in iis delectet̄. Vtiles. n. sūt correptiones parētis q nō parcit ut obœdientē ꝑceptis salutarib⁹ p̄stet aīam filii sui. Virga. n. uisitat sicut legimus. Visitabo ī uirga iniquitates eorū Itaq; q uirga maxillā ꝑcutit israeliticæ aīæ erudit eā ad disciplinā patiētiæ dn̄ica correptiōe. Nemo. n. desperare debet quicūq; corripit̄ atq; arguit̄. Qui. n. diligit filiū: corripit. Nemo de remedio diffidat. Ecce tibi ubi dom⁹ furorem uidentis erat: ibi domus panis est. Vbi crudelitas: ibi pietas: ubi pœna īnocentiū: ibi uniuersorū redēptio: sicut scriptū ē. Et tu bethleem domus ephrata nō es minima īter prīcipes iudæ. Ex te. n. exibit prīceps in israel. Bethleem domus panis est: ephrata domus furorem uidentis. Hoc habet interpretatio istorum nominū In bethleem natus est de Maria christus eadem autem bethleem quæ ephrata. In domo igitur furoris generatus ex xp̄us: & ideo iam non domus furoris sed domus panis: quia panē recepit eum qui descendit de cælo. Domus āt panis furorē uidētis ephrata: quia illic herodes dum xp̄m requirit: ꝑimi statuit infantulos: unde uox in rama audita ē rachel plorantis filios suos. Sed iam nemo timeat: quia requies illa quā quærebat dauid: audita est ī ephrata: īuenta est ī campis siluæ. Tunc adhuc silua erat nationum cōgregatio: sed postea q̄ꝫ in xp̄m credidit: fructuosa fcā ē: qa benedicti uentris fructū recep̄. Mortua ē ergo rachel parturiēs: qa iā tūc q̄si p̄triarche uxor furorē herodis uidebat: q nec minuscule etati pepcit. Simul qa ī ephrata & pepit beniamin sp̄e supiorē mysterio posteriorē: paulū. s. Qui añ q̄ꝫ generaret̄: ñ mimos dolo

res mri præstitit :cuius filios psequebatur. Et illic mortua & sepulta est :ut nos cōmortui &
cōsepulti cū xp̄o ī ecclesia resurgamus .Inde.n.alia interpretatiōe ul' fæcūdata:uel repleta fruc
tibus:ephrata significat.Hic tamen.i.in libro pphetico īuenim' ολιγοστος ει .i. in pau
cioribus es.In matthæo autē:& tu bethleem dom' iudæ non es in paucioribus'.Ibi domus iu
dæ :hic domus ephrata:in quo uerborū discrepantia nō sensuū est.Nā & iudæ interior uidit
furorem :& exterior pertulit.Et in paucioribus' est qa pauci sunt qui ītrant in domū panis per
angustam uiam .Et nō est ī paucioribus.i.de pficientib':q̄ xp̄m nō agnouit.Hec minima ē q̄
dom' benedictiōis :& diuinæ grāæ receptaculū:& ī eo minima cui is qui aliqd confert xp̄o uī
deferre.Et q appetit ecclesiā :xp̄m appetit .In quouis minimo.n.xp̄s aut læditur aut honora
tur fm q ip̄e ait .Q d.n.uni horū minimorū fecistis:mihi fecistis .Ip̄am autē bethleem esse
q̄ est ephfrata docet lectio genesis :ubi ait.Mortua est autē rachel & sepulta ē in uia ephrata:
ip̄a ē bethleem .In uia sepulta ē sancta rachel:que typ' fuit ecclīæ:ut trāseūtes dicāt:benedic
tio dn̄i super uos:& uenietes ueniāt in exultatione.Omnis itaq; aīa que recip̄ panē illum des
cēdentem e cælo:domus panis est:hoc est panis xp̄i:quæ hītantis in se panis cælestis firma
mento alitur :& corde cōfirmatur .Vnde & paulus ait .Oēs.n.un' panis sumus .Omnis aīa fi
delis :bethleem est:sicut hierusaiē dr̄:q̄ pacem & trāquillitatem habet superioris hierusalē: q̄
in cælo est .Verus panis est q fractus & cōminutus satiauit uniuersos .Quinta autē traditio
hoc hēt :dom' panis :beth domus est:leem panis dr̄.De aliorū traditionib' pp pfidiā iudaicā
ne ip̄i se redarguerent :uel ab ip̄is præteritū putam' uel sublatū ab aliis.De iudæ quoq; tribu
esse bethleem docet lectio ī iudicū libro .Quia uir ille leuita accep̄ sibi cōcubinā de bethleē
iudæ:& irata ē ei cōcubina ei':& rediit ī domū p̄ris sui ī bethleem iudæ .Egressus itaq; xp̄us
a dieb' sæculi (tunc .n.nobis īcip̄ sæculū:quando dies salutis)& egressus ad curādā uiā dedit
israel usq; ad tp̄us parientis :cui aduenit xp̄us:aduenit fæcūditas :aduenit part':sicut aduenit
ecclesiæ:quæ pepit plures q̄ q̄ filios habebat:& peperit septē.i.legitimos:trāquillos pacificos
Incipit ergo cōcipere aīa :& formari ī ea xp̄s:quæ receperit aduētum ei' :& pascitur īdiuitiis
ei' ut nihil ei desit:ut uidētes eā ēt aliæ aīæ reuertant ad uiā salutis:& erit ei pax:sed nō pōt p
bari nisi tētationib' .Tunc .n.pax ei' existimabit q trāquillitas :cū excluserit uanas cogitatō
nes uel cōpresserit :cū mot' oēs edomuerit passionū īsurgetium :īcrebuerint angustiæ: psecu
tio:fames:piculū :gladi'.Tūc erit(inquit)pax:qa ī his oīb' supam' pp eū q nos dilexit:qm̄ cō
fidim' ī eo:qa neq; mors neq; qduis tētationū nos ab ei' diuellat charitate & separet .Tūc er
go dabit tētatiōes :ei' ut iusti pbentur .Et dn̄s quidē dat tētatiōes ea uolūtate :ut neminē de
cipi uelit .Sed qa plæriq; uincūtur infirmi tētatiōib':q fortes sūt pbātur.Tunc illis erit ros a
dn̄o :tūc requies: tūc erit aīa iusti :sicut catul' leonis ī ouilib'.Q d euāgelico exēplo ad xp̄m
referre nō dubitaueri:qa ip̄e dixit.Tūc iusti fulgebūt sicut sol in regno p̄ris sui. Cōprimēt .n.
quadrigæ ei' :irratiōabiles .s.ipet':& mot' isti' corporis sedabit illud:foris pugnæ:int' timo
res:sed ubiq;.i.itus & foris trāqllitas erit:& nō erit q̄ rn̄deat & resistat bonæ uolūtati:qa obæ
dietia carnis sublato pariete maceriæ :cum fuerint utraq; unū :oēs abolebit discordias. Si q̄
autē aīa īfirma sicut ille fm carnē israel:titubauerit:& ab illa xp̄i charitate psecutōib' turbata
se aliquātulū separauerit :corripit atq; arguit q̄si īfida q̄si ingrata q̄si īcredula:quæ liberata a
uanitatibus sæculi in eas respiciēdo reciderit:a qua nō munera nō taurorū sacrificia sed tantū
mō ut bonū cognosceret :iusticiā faceret :postulatū est .Renūciatum ē(inquit)tibi hō qd sit
bonum:aut quid dn̄s exquirit a te:nisi ut facias iudiciū & iusticiā:& diligas misericordiā:& pa
ratus sis ire cum dn̄o tuo:Sed qa nō seruauit hæc illa infirmior aīa :ideo dn̄s ait .Heu me qa
factus sum sicut q colligit stipulā ī messe :& sicut racemū ī uindemia .Audiēs ergo hæc pphe
ta in quo loquebat deus :ait ad illam aīam .Heu me aīa q non ē plenus timoris a terra. Vel
si ip̄e dn̄s dicit:misat' futuras pro peccatis ultiones : atq; pro nostris erroribus ingemiscens .
Audiens hæc anima quia seminum suorū fructus nō colliget:nullum messe amissa firmamē
tū īueniet sui.Premet oliuam:& unctionē læticiæ non habebit:neq; bibet uinum iocundita
tis.Cognoscens etiam in operibus carnis omnia plena sanguinis plena circūscriptionis :frau-
dum:fallaciæ:ficta officia pietatis:compositas simulationes:& inimicos sibi omnes qui ī do-
mo sunt:ideoq; proximi sibi corporis motus cauēdos:qui sunt graues animæ nostræ aduer
sarii:conuertitur:& de deo sperare incipit :& ītelligens uere inimicam sibi carnem existere:
ait ad eā. Noli sup gaudere mihi inimica mea :qa cecidi :sed resurgā :quia si sedero ī tene
bris:dn̄s illi minabit me .Cōsiderās ēt īsultare sibi aliquā ptātē quæ resistebat sibi :ne melio
rem sequeret uiā:& inequitare q tradita esset in interitū carnis ut diuersis attereretur malis
quæ uel a domino ppter peccatorū solutionē decerneretur uel ab iniquo propter inuidiam

cõuersionis :ut ad se reuocaret afflictã :dicit. Adhuc irã domini sustinebo :qui uel lapsam ca-
stigat:uel tibi potestatem affligendi dedit qa peccaui:sustinebo tamẽ donec iustificet causam
meam .Nisi.n.cõfessa fuero :& exoluero precia iniquitatum mearum:non potero iustificari
Cum autem fuero iustificata :soluens duplicia peccata:educet iudicium meum depones indi
gnationem :quia satisfactum sententiæ est. Educet me ad lumen ut uideam iusticiam eius &
aspiciam delectationem eius. Videbit hoc lumen reconciliationis meæ inimica mea.i.diabo
li nequicia:& operietur confusione quæ nunc dicit :ubi est deus tu?. Videbit in me misericor
diam eius :uidebit pietatem eius .Et ideo non audiamus eum quandoq; in aduersis aliquibus
sæculi :cum aut dolor corporis est :aut filiorũ amissio uel cæterarum necessitudinum :non
audiamus(inquã)dicentem :ubi est deus tuus? Tunc eius tentationes cauendæ sunt :cum gra
uis urget dolor:tunc animam ægrã aduertere studit. Ergo anima quæ illum non audierit in
sidiantem sibi uidens postea mirabilia dei:uidens se in cælo :diabolum autem sicut colubrũ
reptantem in terrestribus :gratulabitur dicens. Quis deus sicut tu:auferens peccata:& transfe
rens impietates ?Qui non fuisti memor indignationis tuæ :sed sicut in mari mersisti iniqui-
tates nostras sicut ægyptium plũbum:& redisti ad misericordiam uoluntarius :quã gemino
contulisti munere :dimittens peccata atq; abscundens ſm q scriptum est .Beati quorũ remis
sæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata .Alia enim sanguine filii tui abluis :alia do-
nas nobis : ut bonis operibus & confessionibus nostros errores tegamus .Quod ergo ait:
auferens peccata :ad remissionem pertinet:quia penitus ea tollit:ita ut non sint:quorum me
mor non erit. Quod uero ait transferens iniquitates :eo q cõfitentibus nobis lapsus nostros:
& obumbrantibus eos bonæ operationis fructu :referantur in auctorem culpæ:Et peccati in
centorem .Quid enim aliud agit qui culpam fatetur :nisi ut aduersantis nequiciæ spiritualis:
dolo se & malicia transductum probet ?In eo itaq; gratias agit anima ista :quia & aufert do-
minus peccata :& transfert iniquitates :& demergit in profundum maris. Quod potest & ad
baptismum referri :quo ægyptius mergitur: hebreus resurgit :& quo altitudine sapientiæ &
bonorum operum abundantia tegantur peccata supiora:per diuitias misericordie dei nostri:
qui memor promissionis suæ quã dederat abrahæ:hæredem eius animam non est passus pi
re :& illa quidem anima hec reuocatur modo. Tu autem fili quia primo flore puericiæ es hæ
res ecclesiæ quæ te suscepit & tenet :perseuerato in proposito memor gratiæ dei & muneris
q per impositionem suscepisti manuũ mearũ:ut & in hoc gradu sicut ĩ ministerio sacro fidẽ
tuam demonstres atq; industriam :& expectes remunerationem domini iesu. Vale & nos ut
filius dilige:quia nos te diligimus. XVIIII.

Mbrosius horontiano. Superiore epistola de ea anima sermonem cõtulimus:
a quæ itineris sui deuios aliquos habuerit anfractus :ut uetus israel secũdum car-
nem fluctuans:quia & ipe liberabitur per domini nostri iesu xpi gratiam :cum
intrauerit plenitudo gentium:licet ista leuiore errore cõuersione se se reforma
uerit. Hac uero epistola de ecclesiæ filia nobis sermo sit:quã dominus iesus quẽ
ad modũ prĩo suscepit erudierit cõsũmauerit ĩ suo euãgelio:cõsiderem?. Suscepit itaq; eã pri
mo tuẽdã ĩ cõfusiõe positã. Exul.n.paradisi ubi nisi ĩ cõfusiõe degeret aĩa uniuscuiusq; hoĩs
deduxitq; eã ĩ bethlee. Iã pfect? susceptæ aĩæ significat :q ascẽdit ad domũ panis:ĩ q famẽ fi-
dei & sterilitatẽ nesciat .De nr̃arũ aĩarũ genere & ordie loquor:qb? nos uiuim? & mouemur:
nõ de aliq̃ spẽaliter. Nõ.n.de pprietate & spe alicui? sed de genere(ut dixi)aĩarũ disputãdũ pu
tam?. Descẽdit ĩ ægyptũ xp̃s:patrociniũ & ductũ nr̃e aĩe ferẽs:ĩde rediit ĩ iudæam. Fuit ĩ deserto
fuit ĩ capharnaũ:fuit iuxta fines zabulũ:circa maritima:trãsiuit p sata:fuit ĩ bethphage:fuit in
ephren.in bethania:ĩde trãsiuit ĩ paradisũ: ubi se capiẽdũ dedit :pass? ẽ ĩ golgottha .Oẽs isti p
cess? aĩe nr̃e sũt:p quos exercitata grãm pie ĩstitutiõis ĩueit .Nã postea q exclusa de paradiso
cõditio hũana ĩ adã & eua ĩ castello religata ẽ :uagari cœpit huc atq; illuc: errabũda circũferẽs
uestigia sine ullo delectu. Tp̃re cõplacito sibi exinãiuit se dñs iesus:ut exulẽ ĩ se susciperet :& ue
teri reformaret grãæ Itaq; iuẽtã recurso anfractu erroris reuocauit ad paradisũ:ut euãgelii do
cet lectio p sata eã duxit:ut ieiunã pasceret:primũ ĩ deserto deĩde ĩ capharnaũ agri nõ urbis ĩco
latu:deĩde iuxta fines zabulõ:circa nocturna pfluuia.i.pphetarũ obscuriora ænigmata ut dis
ceret p̃tẽder ad fines gẽtiũ :quo oẽs cõueñirẽt:nec fieret fluct? uite h? & pcellas:qa hẽt xp̃s na
ues tarsis:ĩtelligibiles.s.q̃ pcurrãt mar:& ad tẽpli cõstructionẽ pias merces deuehãt. In h?mõi
nauib? nauigat xp̃s:& ĩ puppe tãq bon? gubernator trãqllo qescit mari. Cõmoto excitat & ĩ
crepat uentos:ut suis tranquillitatem refundat. Transiens quoq; ad gentes hanc animam libe
rat:que legis uinculis tenebat :ne trãsiret ad nationum consortia. Venit in bethaniam ĩ locũ
obœditionis :ĩõ ibi mortu? suscitat. Cũ.n. caro subdita fuerit aĩe tũc iã nõ qsi mortua iacet

in sepulchro suo conditio humana :sed resuscitatur per gratiam xpi. Ibi etiam se pro dei no
mine passioni discit offerre de loco obæditonis(ut ioannes docet)in ephrē ducit̄ .i.ad bono
rum fructuū fæcunditatem:inde in bethaniam reducitur.i.obædientiam. Semel enim quæ
piæ subiectionis fructum gustauerit seruare eam & in ea probari sæpius :nequaquā recusat
Vnde iam probata hierosolymam uenit digna quæ sit templum dei:in qua xp̄us habitaret.
Deniq; sedens super pullū asinæ domin⁹ iesus cum gratulatione & gaudio īnocentis suscipit̄
ætatis .Postea in paradiso uerba uitæ æternæ docentur .Vnde etiā dominus se permisit ca-
pi:sicut ioannes scribit euangelista:significans animam nostram uel potius condictionem
humanam solutis erroris uinculis eo unde eiecta erat in adā: per xp̄m regressam .Vnde &
latroni illi confitenti dicitur .Amen amen dico tibi :hodie mecum eris in paradiso.Ille dixe
rat memento mei:cum ueneris in regnum tuum :xp̄s non de regno respondit:sed ad cām:
hodie mecum eris in paradiso.i.reformandū est ante ꝙ amissum est:postea conferendū id
ꝙ augendum est :ut per paradisum ad regnum perueniat̄ :non per regnum ad paradisum .
Seruatur discipulis ꝙ plus cōferatur pro laboribus :ideoq; incolatum promisit:regnum di
stulit .Itaq; is qui sub ictu mortis cōuertit̄ & cōfitet̄ dn̄m iesum:mereatur incolatum paradi
si.Qui uero multo ante se exercuit :& xp̄o militauit:acquisiuit populorum animas :ꝑ xp̄o
se obtulit :habeat paratum stipendiis suis dei regnum :cuius se remuneratiōe donatum gau
deat .Ideoq; petro dicitur :tibi dabo claues regni cælorum .Ex latrocinio cōuersus requiem
habet :in apostolatum probatus accepit potestatem .Hæc est anima euangelica: hæc est de
gentibus :hæc filia ecclesie :longe meliore cursu q̄ illa ex iudæa proiecta ad dominum iesū
& ad superiora se bonis consiliis & operibus attollens :quā suscepit in golgottha xp̄us :ubi
adæ sepulchrum:ut illum mortuū in sua cruce resuscitaret. Vbi ergo in adam mors omniū:
ibi in xp̄o omnium resurrectio .Vale fili: & nos dilige:quia nos te diligimus. XX.

a Mbrbsius horontiano .Non ociose quærendū putasti quæ sit rei diuinæ hære
ditas :& cur tanto existimetur nonne :ut propter eam plæriq; etiam mortem
suam offerant. Verum si consideres quia & usu humano hereditatis pecunia
riæ gratia facit ut uenerabiliora fiant iura pietatis :quia hoc quoq; plus defert̄
parentibus :ne læsa pietas patris ulciscatur se exheredatione uel abdicatione
cōtumacis pignoris :mirari ꝓfecto desines quæ sit tāta diuinæ hereditatis appetētia .Est āt
hæreditas ꝓposita xp̄anis oīb⁹ :sic.n.dicit isaias .Est hereditas credētib⁹ ī dn̄m. Quæ sperat̄
ex repromissiōe nō ex lege .Qđ ueteris testi exēplo ꝓbat̄ dicēte sarra. Expelle ancillā & filiū
ei⁹ n̄.n.hr̄s erit fili⁹ ācillæ cū filio meo isaac. Fili⁹ sarræ isaac fili⁹ ācillæ ismael:hi an̄ legē sūt. Er
go ātiqor reꝓmissio q̄ lex. Nos ſm isaac filii ꝑ reꝓmissionē:iudei ſm carnē filii ācille. Nobis
mr̄ libera quæ nō parturiebat :& postea ex repromissiōe effudit peperitq; masculū :illis mr̄
agar generans in seruitutem liber est cui gr̄a ꝓmittitur :seru⁹ cui iugū legis īponit̄. Pri⁹ ergo
nobis repromissio q̄ illis lex:& ſm naturā antiquior libertas q̄ seruit⁹. Libertas igit̄ ex repro
missiōe :ex lege seruit⁹ .Sed licet repromissio ip̄a ante legem sit :ut dixim⁹:ex repromissiōe
autē libertas :ī libertate charitas: ſm legē tn̄ ē charitas q̄ maior libertate ē .Nō ergo serui. Et
quo mō scriptū ē:laudate serui dn̄m: Quo mō ip̄e ap̄lus ait :sed ut serui xp̄i faciētes uolūtatē
dei ex aīo cum bona uoluntate : Verū ē & seruit⁹ libera quæ ē uolūtaria :de q̄ ap̄ls ait. Qui
liber uocatus ē :seru⁹ est xp̄i .Hæc ē seruit⁹ ex aīo nō ex necessitate. Itaq; nos serui quidem
sumus creatoris nr̄i :sed libertatē hēmus:quā ꝑ gr̄am xp̄i accepim⁹ generati ex repromissiōe
ſm fidē .Vnde quasi ex libera geniti deferam⁹ libertatis sacrificiū signati infronte:sicut libe-
ros decet :ut nō cōfundamur sed gloriemur signati spiritu non carne .Quibus recte dr̄: state
& nolite iterū iugo seruitutis cōtineri .Nō dixit nolite seruire:sed nolite iugo seruitutis conti
neri .Est.n.graui⁹ iugū seruitutis q̄ seruit⁹. Deniq; isaac filio suo esau petēti benedictionē ait.
Ecce ab ubertate terræ erit tibi hitatō & a ror̄ cœli a sūmo:& suꝑ gladiū tuū uiues & ſuies fr̄i
tuo. Erit āt cum deposueris & solueris iugū illius a collo tuo. Quo mō istud cōuenit :ut ſuiat
cū soluerit iugū fratris a collo suo:nisi distātiā esse ītelligam⁹ ſuitutis: Quæ igit̄ sit differētia:
ip̄sa nobis exponat lectio. Bon⁹ isaac & bonus nobis:q ſm ip̄m ī libertatē nascimur: & bon⁹
pater utriq; filio. Deniq; ꝙ utrūq; diligeret:circa alterū affectu probauit:circa alterum bene-
dictiōe. Seniori .n.filio dixerat:ut cibū deferret sibi:& acciperet benedictionē:sed dū ille mo
rā facit :& cibū agrestē & foresem reqrit :fr̄ iunior domesticū detulit ex ouiū grege .Bon⁹ ci
bus oīum xp̄s ē:bon⁹ cibus ē fides :suauis cib⁹ misericordia:iocūd⁹ cib⁹ gr̄a. Hos cibos epulat̄
ppl̄s eccl̄ie. Bon⁹ cib⁹ spirit⁹ dei:bon⁹ cib⁹ peccatorū remissio. At uero ille ꝑdurus cibus rigor

legis terrorq; pœnarum. Agrestis cibus obseruātia litteræ potius q̄ gratia indulgentiæ. Deni
q; ille populus sub maledicto: nos in benedictione. Velox cibus fides: prope est enim uerbū
in ore tuo & in corde tuo: tardior cibus legis. Deniq; dum lex expectatur: populus errauit.
Contulit igitur benedictionem pater impigro & fideli filio: sed quia bonus pater erat: serua
uit & seniori filio benedictionem: ut eum seruum faceret fratris sui: nō quo familiam suam
degeneri uellet seruituti addicere: sed quia is q̄ regere se non potest & gubernare: seruire de
bet: & subditus esse prudentiori: ut eius regat̃ consilio: ne sua stulticia præcipitetur & labat̃
temeritate. Pro benedictione igitur huiusmodi confertur seruitus. Deniq; inter bona annu
meratur: inter collatam terre ubertatem & rorem cœli a sūmo. Sed quia dixerat super gradi
um tuum uiues: ne ei fortitudinis aut potestatis noceret præsumptio: addidit seruies fratri
tuo: ut carnis fructus uberes & diuinæ rorem adipiscaris gratiæ: & eum sequaris qui te suo
gubernaculo regat. Sed tunc erit istud cum deposueris iugum eius a collo tuo: ut uoluntariæ
seruitutis mercedem habeas: non iniuriam subeas necessitatis. Inhonora huiusmodi seruit⁹:
quæ necessitate cogitur: honorata autem quæ pietate defertur. Vnde apostolus. Si uolens
hoc ago: mercedem habeo: si inuitus: dispensatio mihi credita est. Melius utiq; mercedis pre
mium q̄ dispensationis obsequium est. Nos igitur non contineamur seruitutis iugo: sed cha
ritate spiritus seruiamus: quia dicit apostolus. Per charitatem spiritus seruite inuicem. Ti
mor legis est: charitas euangelii. Deniq; initiū sapientiæ timor domini. Plenitudo autem le
gis charitas. Tamen & ipa lex dicit & in hoc uerbo omne mandatum instauratur: & ī isto
uno (inquit) sermone impletur diliges proximum tuum. Hoc est igitur ꝙ proposuimus
quia & si ex lege seruitus: tamen secundum legem libertas. Charitas enim libertatis: timor
seruitutis est. Est igitur & charitas legis & seruitus charitatis: sed lex charitatis prænūcia est:
charitas euangelii piæ seruitutis arbitra est. Non superflua itaq; lex quæ tanq̄ pædagogus ꝑ
sequitur infirmiores. Infirmitatem dico morum non corporum. Infātes enim sunt qui fa
ri uerbum dei nesciunt: qui eius opera non recipiunt. Nam si ætas senectutis uita immacu
lata: utiq; ætas adolescentiæ est uita maculosa. Lex ergo pædagogus fuit. i. nomos: donec fi
des ueniret. Et quasi infirmi (inquit) custodiebamur a lege: cōclusi in eam fidem quæ reuelā
da foret. Post q̄ autem fides aduenit. Non dicit euāgelium sed fidem: ea est enim sola fides
quæ est in euangelio. Nam licet iustitia dei in eo reuelatur: quæ est ex fide in fidem: tamen
sic illa legis est fides: si ei accedat fidei plenitudo. Merito ergo fides ista quasi sola dicitur: q̄a
illa sine hac fides non est: sed ī hac cōfirmatur. Deniq; ubi hæc fides uenit: plenitudo aduenit:
aduenit filiorum adoptio: cessauit infirmitas abiit infantia: in uirum perfectum assurgim⁹:
xp̄m induimus. Quo modo igitur infirmus & paruulus esse potest: in quo xp̄s est dei uirt⁹?
Ergo ad perfictionem uenimus: perfectionis præcepta accepimus. Audisti hodie lectum: n̄
possum ego a me facere quicq̄: sicut audio & iudico. Audisti lectum: ego non accuso uos:
ego non iudico: ego non accuso: moises uos accusat: in quem speratis. Audisti lectū: si ego
testimonium perhibuero de me ipso: testimonium meum non est uerum. Didici qualis iu
dex: qualis testis esse debeam. Non enim quasi infirmus dicit: non possum ego a me facer̃
quicq̄: sed infirmus ille: qui sic intelligit. Nihil quidem sine patre facit filius: quia cōis opera
tio & unitas potestatis est: sed hoc loco quasi iudex loquitur: ut cognoscamus homines in iu
dicando: ꝙ non ex uoluntate nostra & potestate sed ex æquitate debeamus formare senten
tiam. Constitue aliquem reum coargutum & conuictum criminis non astruentem deffens
sionis genera sed deprecantem ac uoluentem se ad genua iudicis: respondet ei iudex. Non
possum a me facere quicq̄. Iusticia in iudicando non potentia est in iudicando. Ego nō iudi
co sed facta tua de te iudicant. Ipsa te accusant: & ipsa te condemnant. Leges te adiudicant:
quas iudex non conuerto sed custodio. Nihil ego ex me profero: sed ex te forma iudicii ī te
procedit: secundum ꝙ audio iudico: non secūdum ꝙ uolo: & ideo iudicium meum uerum
est: quia non uoluntati indulgeo sed æquitati. Consideremus itaq; quæ sit iudicandi religio.
Dminus cæli atq; terrarum: iudex omniū dicit. Non possum a me faccre quicq̄ sicut audio
& iudico. Et homo dicit domino suo: nescis quoniam potestatem habeo dmittere te: &
potestatem habeo crucifigere te? Quare dominus non potest? Quia iudicium (inquit) me
um uerum est. Non enim quæro uoluntatem meam sed uoluntatem eius qui me misit. i. nō
uolūtatē hoīs quē uidetis: n̄ arbitriū hoīs quē uos hoēm tātūmō iudicatis: nō uolūtatē carnis:
q̄a spiritus prōptus: caro autem infirma: sed uoluntatem diuinam quæ auctor legis arbitraq;
iudicii est. Similiter & testis uerus est: qui non sibi sed alii fert testimonium. Scriptum est. n.
laudet te proximus tuus & non os tuum. Pulchre autem dicitur iudæis mystice: ego uos nō

iudicio.i.ego uniuersorum redemptio:ego peccatorum remissio uos nõ iudico: quia me nõ recepistis. Non iudico qui libenter indulgeo. Ego non iudico qui sanguine meo redimo peccatores:ego non iudico qui deleo iniquitates:& memor non ero. Ego non iudico qui malo uitam q̃ mortem peccatoris. Ego non iudico:quia non damno:sed iustifico cõfitentes. Moises uos accusat:ille uos arguit:in quem speratis:ille accusat uos:quia iudicandi non habet potestatem:quæ eius debetur auctori. Ille ergo in quem speratis accusat:iste in quem sperarẽ noluistis absoluit. Magna iudæi imprudentia merito accusantur in criminibus suis:quia accusatorem elegerunt:& bonum iudicem refutarunt. Ideoq; deest illis absolutio:pœna nõ deest. Recte ergo fili a lege cœpisti in euangelio confirmatus es:a fide in fidem:sicut scriptum est. Iustus.n.ex fide uiuit. Vale & nos dilige:quia nos te diligimus. XXI.

a Mbrosius horontiano. Quæsisti a me:utrum anima cælestis esse uideatur substantiæ. Non.n.aut sanguinem aut ignem aut neruorum harmoniam animã putas:ut uulgus philosophorum ĩterpretatur:aut(ut illa patricia quædam eorum prosapia platonis disputat:q ipsum se mouet:& non mouetur ab alio)ipsa tibi anima uidetur. Vel certe ut aristoteles acri ingenio quintum quoddam elementi genus induxit:probasti.i.enthelechian:ex quo cõponeres & uelut fingeres animæ substantiam. De quo tibi æsdræ librum legendum suadeo:qui & illas philosophorum nugas despexerit:& abditiore prudentia quam collegerat ex reuelatione:perstrinxerit:eas substantiæ esse superioris. Apostolus quoq; & si non expresse:tamen intelligendum nobis reliquit quasi bonus magister & spiritualis agricola:occultis doctrinæ seminibus excitãs discipulorũ ingenia:q animæ nostræ potioris creaturæ sint & cuiusdam præstantissimæ naturæ. Cũ.n. dicit quia uanitati creatura subiecta est non sponte sed propter eum qui subiecit ĩ spe: q̃m & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Ostendit non mediocrem animarum esse gratiam quarum uigore & uirtute in adoptõnem filiorum dei assurgit humanum genus:habẽs ĩ se q ad similitudinem & imaginem dei tributũ ẽ sibi. Animæ.n.neq; tactu aliquo cõpræhenduntur:neq; uisu corporeo uidentur:& ideo præferũt illius incorporeæ & inuisibilis naturæ similitudinem:& supergrediuntur substantia sua corporeã & sensibilẽ qualitatẽ. Quæ.n.uidentur:tpalia sunt :tpalia significãt: temporalibus agglutinantur. Illa autem quæ non uidentur:æterno illi & summo adhærent bono atq; ĩ ipso uiuunt & sunt & mouentur:nec ab eo si bonis consulunt:se patiũtur separari ac diuidi. Vnaquæq; ergo anima uidens se corporeo isto clausam gurgustio quæ tamen terrenæ huius habitationis cõsortio non degenerauerit:ingemiscit grauata corporis huius cõiunctõne. Quia corruptibile corpus grauat animam:& inclinat terrenum habitaculum mentem multarum cogitationum:simulq; cognoscens quia per fidem ambulat nõ per speciem:peregrinari uult de corpore & adesse ad dominum. Aduertimus igitur quo modo uanitati creatura subiecta sit non ex uoluntate sua sed ex diuino arbitrio:q dispositum est:animas corporibus coniungi oportere propter spẽ earum:ut dum sperant bona:dignas se præstent cælesti remuneratõne. Omnes.n.nos oportet adesse ad tribunal christi. Ideo uniuscuiusq; anima ꝓuideat rependenda sibi merita conuersationis suæ. Et pulchre ait propria corporis.i. q sanctus cepit regẽdum:ut si bene rexit:præmium referat:propter q̃ ĩ spe subiecta est:si male:supplicium :quia non sperauit in deum:nec ad illam adoptionem filiorum:& ad ueræ libertatem affectauit gloriæ. Docuit igitur apostolus q humaĩ generis creatura subiecta uanitati sit. Quid.n.tam subiectum uanitati q̃ homo & q̃ anima eius:De consortibus eius dicit:cum sumus in corpore isto:ingemiscimus grauati. Sed & dauid dicit:homo uanitati simil factus est. Et uniuersa uanitas omnis homo uiuens. Vita itaq; hominis:in hoc sæculo uanitas est: huic uanitati subiecta est anima. Itaq; sanctus cũ facit quæ sunt corporis:non sponte facit:non uolens: sed propter eum qui subiecit in spe:facit:ut ei pareat. Ab hoc igitur exẽplo animæ ꝓgrediamur ad creaturas rliquas. Propone tibi solem lunam & stellas:quæ cæli lumina: & si præclaro fulgent nitore:creaturæ sunt tamen:& ad quottidianum ministeriũ uel surgunt uel occidũt:seruiẽtes dispositõni creatoris æterni:ministrãtes splendorẽ quo uestiunt:atq; die nocteq; emicãt. Quotiẽs sol iste obtexitur nubibus:quotiẽs obiectũ afferũt terræ:cũ eregiõe ei luminis sui radius fuerit repcussus:oriuntur ipsi:sed ut ait scriptura:luna nouit occasus suos. Nouit q̃n pleno orbe suo luceat:quãdo exinanito:stellæ quoq; nebulis obductæ uanescũt: q̃ sustinent ministeriũ hui mũdani usus:nõ spõte utiq; sed ĩ spe. Quia sperãt ẽt hui laboris grãm ab eo q̃ subiecit eas. Idq; pp eũ sustinet.i.pp ei uolũtatẽ. Nec mirũ si patiẽter sustinẽt:cũ sciãt dñm

suum & creatorem omnium: siue quæ in cælo siue quæ in terra sunt: suscepisse nostri corporis fragilitatem: nostræ cōditionis seruitutem. Cur ergo illa seruitutem corruptionis suæ nō patienter sustineant: cum dominus omnium pro toto mundo se humiliauerit usq; ad mortem: serui formam susceperit: peccatum mundi: maledictum etiam pro nobis factus sit? Illi⁹ ergo imitantes bonitatem cælestes creaturæ licet ingemiscant: ꝙ mundi huius uanitati subiectæ sint: consolantur se tamen: ꝙ liberabuntur a seruitute corruptionis in libertatē gloriæ: cum filiorum dei adoptio uenerit: quæ est uniuersorum redemptio. Cum. n. intrauerit plenitudo gentium: tunc omnis israel saluus erit. Cui. n. non ignoscit populo: qui ignoscit et illi ꝑsecutori suo q̄ dixit crucifige crucifige: sanguis ei⁹ sup nos & super filios nr̄os? Sed q̄a uanitati et cælestis subiecta creatura est: licet istud ī spe: et horū ꝑfidiā & temulentiā uanitate huius mūdi lapsam ꝑtinere ad ueniā patietur ueritatis pietas & redēptio uniuersitatis. Ergo ut concludamus: & ille tantus ac talis sol & illa luna quam noctis tenebræ non operiunt: & illæ stellæ quæ sunt ornamenta cæli: seruitutem corruptionis nunc sustinent: q̄a corruptibile oē corpus. Si q̄dem & cæli peribunt: & cælū & terra ꝑteribit. Postea āt & sol & luna & cætera stellarum lumina requiescēt ī gloria filiorū dei: q̄n erit deus oīa ī oībus: q̄ & ī te & ī nobis sit ꝑ suā plenitudinē & misericordiam. An ipsos quoq; angelos q̄ ī istius mūdi laboribus diuersa sustinent ministeria: sicut ī apocalipsi legimus ioānis: non ingemiscere credimus: cū adhibentur pœnarū & excidiorū ministri? Qui habētes uitā beatā mallent utiq; eā ī illo superiore tranquillitatis suæ statu currere: ꝙ nostrorū peccatorum pœnis ultricibus interpolari. Et. n. q̄ gaudent unius peccatoris redēptione: utiq; tantorū peccatorum erumnis īgemiscunt. Si igitur et cælestes creaturæ & potestates seruitutem corruptionis sustinēt sed ī spe: ut ꝓ nobis postea & nobiscū lætentur: et nos passiones huius temporis futuræ spe & expectatione consolemur gloriæ. Vale fili & nos dilige: quia nos te diligimus. XXII.

Ambrosius horontiano. Superior epistola tuæ inquisitōni respondit. Hæc meæ responsionis portio est quæ non soluat sed impleat superiorem. Nam dum ulteriora recenseo: mouit me fateor quia addidit: scimus. n. ꝙ omnis creatura cōgemiscit. Cum in priore capitulo sine adiectione dixerit: quia creatura uanitati subiecta est. Non. n. omnem creaturam sed creaturam subiectam dixit. Et iterum ait. Quoniam & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis. Tertio autem addidit ꝙ omnis creatura congemiscat. Quid sibi igitur uult ista adiectio? Nisi forte quia nō omnis creatura subiecta uanitati est: & quia non omnis uanitati subiecta est: non omnis a seruitute corruptionis liberabitur. Quid enim liberetur a seruitute quæ uanitatis & corruptionis eius expers atq; immunis sit? Omnis autem congemiscat non in suo sed in nostro labore: & comparturiat illum fortasse spiritum salutis: spiritum iocunditatis: expectās adoptionē filiorum dei: ut communem de redemptione humani generis consequatur læticiam & exultatōnem. Aut propter charitatem igitur suam omnis ingemiscit nostrum laborem: aut propter membrum sui corporis: cuius caput christus est: sed siue ita: ut diximus: siue simpliciter subiectam creaturam omnem dixerit congemiscere & comparturire: ut uoles itellige. Nunc illud consideremus ꝙ adiecit. Non solum autem illa sed etiam nos primitias spiritus habētes ipsi intra nos ingemiscimus: adoptionem filiorum expectantes: redemptionem corporis nostri. Quid sit adoptio filiorum: superior pagina docet. Et ideo exponēdi sensus gratia ad superiorem recurrēdum est paginam. Qui spiritu (inquit) facta carnis mortificat uiuet. Nec mirum si uiuat: cum filius dei fiat: qui habet spiritum dei. Adeo filius dei: ut nō accipiat spiritum seruitutis sed spiritum adoptionis filiorum: eousq; ut testimoniū spiritui nostro sanctus sp̄s reddat: ꝙ sumus filii dei. Testimonium autem hoc est sp̄s sancti: ꝙ ipse est: q̄ clamat in cordibus nostris abba pr̄: sicut ad galatas scriptū est. Sed & illud grande testimoniū ꝙ filii sum⁹ dei: q̄a sumus hr̄des dei: cohr̄des āt christi. Cohæres āt est eius q̄ conglorificatur ei. Conglorificatur uero ille q̄ patiēdo ꝓ ipso: cōpatitur ei. Et ut hortetur nos ad passionē: adiūgit q̄a oīa quæ patimur: minora sunt: & indigna: quorū ꝓ laboribus tanta repēdatur futurorum merces bonorum: quæ reuelabitur ī nobis: cum ad dei imaginem reformati gloriam eius facie ad faciem aspicere meruerimus. Et ut magnitudinem reuelationis futuræ extolleret: addidit ꝙ & creatura hanc reuelationem expectet filiorū dei: q̄ nunc uanitati subiecta est, non sponte sed in spe: quia sperat de christo gratiā ministerii sui: uel quia & ipsa liberabitur a seruitute corruptionis: ut assumatur ī libertatem gloriæ filiorum dei: ut sit una libertas creaturæ & filiorum dei: cum reuelata fuerit eorum gloria. Verum nunc dū reuelatio procrastinatur: cōgemescit

omnis creatura expectans adoptionis & redemptionis noſtræ gloriam: parturiens iam illũ
ſpiritum ſalutis & uolens liberari a uanitatis ſeruitio:cui coniunxit apoſtolus etiam ſancto-
rum gemitum:qui habent primitias ſpiritus:nam & ipſi ingemiſcunt. Quãuis.n.de ſuo me
rito ſecuri ſint:tamen quia futura eſt adhuc redemptio totius corporis eccleſiæ:compatiun-
tur.Cum.n.adhuc membra patiuntur corporis ſui:quo modo alia membra licet ſuperiora
non compatiuntur membris unius corporis laborantibus? Vnde puto dixiſſe apoſtolum q̃a
tunc & ipſe filius ſubiectus erit qui ei ſubiecit omnia.Qui.n.adhuc laborant:nondum ſubie
cti ſunt:ĩ quibus fortaſſe adhuc ſitit xp̃s:adhuc eſurit:in quibus nudus eſt.Eo ꝙ non impleant
uerbum dei:non induant chriſtum:qui eſt indumentum credentium:amictus fidelium.Sed
& illi in quibus æger eſt:adhuc medicina indigent:& ideo nondum ſubditi.Subiectio.n.iſta
uirtutis eſt non infirmitatis.Deniq; in fortibus & facientibus mandatum dei:ſubiectus ẽ dei
filius.Nunc autem magis in iis laborat qui non ſubueniunt laborantibus q̃ ĩ illis qui ſibi po
ſtulant ſubueniri.Hæc eſt pia interpretatio & uera ſubiectionis domini ieſu:qui ideo ſe ſub-
iiciet:ut ſit deus omnia in omnibus.Senſum apoſtolicum percurrimus :nunc conſideremus
qui ſunt primitias ſpiritus habentes.Et ideo legem ĩterrogemus quid ſit ꝙ primitiarum uel
initii nomine declarauerit.Initia(inquit)areæ & lacus tui non fraudabis.Et infra.Initia pri-
mitiarum tuarum inferes in domum domini dei tui.Aliæ ſunt primitiæ:aliæ decimæ.Pri-
mitiæ maioris gratiæ:ſanctificationis obſeruantiſſimæ.Ideo placuit abel quia non eſt ſuum
munus moratus:qui de primitiuis ouium obtulit.Licet aliqui diſtantiam uelint eſſe ĩter pri
mitias & primogenita.i.quæ primo naſcuntur:eo ꝙ collectis ſeminibus quaſi ex omnibus
initia offerantur areæ:tamen de meſſe ꝙ primum tollitur:id offertur domino:ſed de hoc ali
as.Sanctificari autem uidetur primitiarum munere tota areæ meſſis:ſed ipſæ ſanciores pri-
mitiæ ſunt:ſimiliter ſancti primitiæ ſunt domini:præcipue apoſtoli.Primum.n.deus poſuit
in eccleſia apoſtolos qui & plæraq; prophetarunt:& euangelizarunt dominum ieſum :quia
primi receperunt eum.Recepit eum ſymeon propheta :zacharias propheta: ioannes filius
eius:nathanael:in quo dolus non erat:& ideo ſub ficu requieſcebat:ioſeph qui dicebatur iu-
ſtus:qui ſepeliuit eum.Iſti ſunt primitiæ fidei noſtræ:ſed tamen eadem cæterorum natura
ſeminum:quæ primitiarum.Licet in aliquibus minor gratia.Potens eſt.n.deus ex lapidibus
excitare filios abrahæ.En tibi exemplum de ipſo domino ieſu. In reſurrectõne mortuorum
primogenitus ex mortuis dicitur.Eundem ipſe apoſtolus primitias ſignificauit dicẽs.In chri
ſto omnes uiuificantur:unuſquiſq; autem ĩ ſuo ordine.Primitiæ chriſtus: deinde ii qui ſunt
chriſti:qui in aduentum eius crediderunt.Eadem in illo corporis ueritas quæ in nobis:ſed ta
men & primogenitus ex mortuis dicitur:quia primus reſurrexit:& primitiæ: quia ſcientior
omnibus fructus:qui etiam cæteros conſortii ſui fructus ſanctificauit.Ipſe etiam initium eo
rum qui ad imaginem:quaſi imago inuiſibilis dei:in quo ſecũdum diuinitatem nihil corpo
reum nihil temporale quia ſplendor eſt gloriæ paternæ & imago ſubſtantiæ eius.Produxi-
mꝰ ſmõem epiſtolarũ:dũ uolumꝰ q̃d ſint primitiæ ſignificaṙ.Primitiæ ergo nr̃i: apoſtoli ele
cti ex omnibus præſentis tp̃is fructibus:quibus dictum eſt & maiora his facietis. Fudit.n.ſe ĩ
eos gratia dei.Iſti(inquam)ingemiſcebant expectãtes redemptionem corporis totius: & ad
huc ingemiſcunt:quia multorum eſt labor qui adhuc fluctuãt.Et ſi aliquis ad ſuperiora ſe lit-
toris ſubſiſtat:& adhuc medio corpore cædatur fluctibus:ingemiſcit & comparturit: donec
totus euadat.Ingemiſcit utiq; qui adhuc nobis dicit:quis infirmatur & ego non infirmor?
Non ergo nos moueat ꝙ ita ſcriptum eſt:qui primitias ſpiritus habentes ipſi intra nos inge
miſcimus adoptionem filiorum expectantes:redemptionem corporis noſtri.Senſus.n.aper
tus eſt eo ꝙ primitias ſpiritus habentes ingemiſcunt:adoptionem filiorũ expectantes.Quæ
adoptio filiorum:redemptio totius corporis:quando facie ad faciem quaſi dei filius p̱ adop-
tionem uidebit illud diuinum & æternum bonum.Eſt.n.adoptio filiorum in eccleſia domi-
ni:quando clamat ſpiritus:abba pater:ſicut habes ad galatas.Sed illa erit perfecta:quando re
ſurgent omnes in incorruptione honore gloria:qui mereantur faciem dei uidere.Tunc.n.ue
re redemptam ſe humana iudicabit conditio.Vnde apoſtolus gloriatur dicens:quia ſpe ſalui
facti ſumus.Saluat.n.ſpes ſicut & fides:de qua dicitur:fides tua te ſaluum fecit.Ergo creatura
quæ non ſponte ſed in ſpe uanitati ſubiecta eſt:ſpe ſaluatur:ſicut & paulus cum ſciret lucrũ ſi
bi eſſe mori:ut cũ chriſto eſſet ſolutus corpore:permanebat in carne p̱p̱ eos quos xp̃o acqre-
ret:ſpes ãt q̃d ẽ niſi futurorũ expectatio.Vnde ait.Spes ãt q̄ ur̃:nõ ẽ ſpes. Non.n.q̄ uidentur:
ſed quæ non uidentur:æterna ſunt.Nã ꝙ uidet q̃s q̃d ſperat? Videmur.n.tener̃ ea q̄ uidemꝰ.
Quo mõ ergo q̄ tenemus ſperamꝰ? Nihil igitur eorum quæ ſperantur ur̃.Oculus.n.nõ uidit:

nec auris audiuit quæ præparauit deus diligentibus eum. Ergo si sperari non potest ꝙ uidetur: nō bene habent aliqui: nam ꝙ uidet quis quid & sperat? nisi & forte sic intelligas: nam ꝙ uidet quis quid & sperat? uel quid expectat? Quia illud uerum est quia id speramus ꝙ non uidemus: & ideo quamuis abesse uideatur a nobis: expectamus illud per patientiam. Expectās .n. expectaui dominum: & respexit me. Ideo ergo expectamus patienter: quia bonus est dominus sustinentibus eum. Et uidetur conuenire quia reddidit patientiam. Expectamus quæ speramus & non uidemus. Multum .n. facit qui sperat ea & expectat quæ non uidentur: & ꝓpterea ꝙ intendat mentem ad illud: omne ꝙ est sustinet. Pulchre autem dicitur: spes autem quæ uidetur non est spes: de potestatibus istius sæculi: de dignitatibus: diuitiis. Vides nescio quem fascibus præminentem & curribus: nihil habet spei in curribus qui uidentur: nec in ipso cæli elemento spes est: sed in domino cæli. Nec chaldæus in stellis spem habet quas obseruat: nec diues in possessionibus: auarus in usuris: sed ille spē habet qui in eum spem suam ponit quem non uidet. i. in domino iesu: qui medius nr̄m stat & non uidetur. Deniq; quæ oculus non uidit: nec auris audiuit quæ præparauit dominus diligentibus eum. XXIII.

Mbrosius horontiano. Concatenantur sibi epistolæ nostræ: ut tanꝙ inter p̄sentes uideamur sermonem cædere. Ita ego ex tua interrogatiōe: tuq; ex mea
a explanatione epistolis scribendis materiam damus. Moueri .n. te indicasti: de quo spiritu dictum sit quia postulat pro nobis gemitibus ienarrabilibus. Superiora igitur repetamus: ut lectio manifestet ꝙ quærimus. Similiter (inquit) & spiritus adiuuat infirmitatem nostræ orationis. Nonne tibi uidetur spiritus sanctus qui adiutor nobis ē sicut ille cui dicitur. Adiutor meus es tu: ne derelinquas me: neq; despicias me deus salutaris meus? Quis .n. alius spiritus qui possit docere paulum quid oraret? Docet autem spiritus christi: sicut & christus orare discipulos suos. Quis autem post christum doceret nisi spiritus eius: quem ipse misit ut doceret & dirigeret nostras orationes. Oramus .n. spiritu: oramus & mente. Vt bene mens possit orare: præcedit spiritus: & deducit eam in uiam rectam: ne obrepat carnalia: ne minora ne etiam maiora uiribus. Vnicuiq; .n. datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Deniq; scriptum est. Petite magna: & parua adiicientur uobis. Petite cælestia & terrena adiicientur. Ergo uult nos maiora petere: non in terrenis morari. Ille autem scit quid tribuat diuidens singulis pro ut uult. Dicit .n. interdum sciens mensuram quam nos ignoramus: non potestis hæc modo accipere. Peto mihi passionem martyrii: spiritus promptus est: sed uidens infirmum carnis meæ: ne dum maiora cupio: minora amittam: dicit nō potes hæc accipere: quales occasiones habui: & de ipso prope fine reuocatus sum. Nouit .n. bonus medicus quæ esca cui apta sit infirmitati & cui tempori ad profectum ualitudinis. Interdum opportunitas escæ sanitatem reddit: ꝙ si importune aliquis accipiat aut non conuenienter: implicatur periculo. Ergo quia nos nescimus: quid oremus & quo modo oporteat: postulat pro nobis spiritus sanctus: est enim aduocati nostri iesu: & postulat gemitibus ieffabilibus. Dolet enim pro nobis & christus: & deus pater dicit. Ventrem meum doleo. Et frequenter indignantem eum legimus & dolentem. Gemit autem ut auferat peccata nostra: doceat nos agere pœnitentiam. Est enim pius gemitus & plenus auctoritatis de quo dicit propheta. Et gemitus meus non est absconditus a te. Non enim latebat ut adam sed dicebat. Ecce ego pastor: & grex iste quid deliquit? Ego peccaui: in me uindica. Ex hoc igitur gemitus spiritus dei & ille prophetæ gemitus: bene ineffabilis quia cælestis. Ea enim quæ in cælo audiuit paulus: ineffabilia audiuit: ut fari ea homines non debeant: sed quæ occulta hominibus: deo nota sunt. Nouit enim omnia qui scrutator est cordis: sed illa scrutatur quæ mundauit spiritus. Nouit ergo deus quid postulet spiritus: & quæ spiritus sapientia sit: quia interpellat pro sanctis: sicut habes quia & spiritus interpellat pro nobis. Pro quibus enim christus passus est: & quos sanguine mundauit suo: pro iis interpellat & spiritus. Vale & nos ut filius dilige: quia nos te diligimus. XXIIII.

Mbrosius marcello. Apud me decursus est tui textus negocii ꝙ non ītulisti sed recepisti: quia erat & pietatis necessitas: & probandæ in pauperes liberalitatis
a uoluntas. Cognoui: autem secundum sacræ formam præceptionis: in qua me induit & beatissimi apostoli auctoritas: & tuæ doctrinæ ac uitæ forma & disciplina. Nam cum ipse arguerem ꝙ adhuc inter uos maneret ueternosum iurgium: cognoscendi mihi necessitatem partes imposuerunt. Erubui recusar̄ fateor: cum ꝓsertim

togati utriusq; partis inuicem se lacesserent dicentes:ut meo sub examine liqueret: cui parti maiora iuris uel iusticiæ suffragia forent. Quid plura?cum iam conclusi essent dies & paucarum horarum superesset spacium:quibus tamen alia audiret præfectus negocia :petierunt causæ patroni prorogari paucorum dierum tempora:ut ego residerem cognitor. Tantus ardor erat christianis uiris:ne præfectus de episcopi iudicaret negocio. Aiebant præterea nescio quæ gesta indecora & pro suo quisq; studio iactabat:quæ episcopo potius iudice ꝗ præfecto examinari oporteret. His confusus:simul admonitus apostolicæ præceptionis quæ arguit dicens. Nonne de iis qui itus sunt:uos iudicatis?Et iterum. Sæcularia igitur iudicia si habueritis:contemptibiles qui sunt in ecclesia:illos constituite ad iudicandum:ad uerecundiam uestram dico. Sic non est inter uos sapiens quisq; qui possit iudicare inter fratrem suum :sed frater cum fratre iudicio contendit & hoc apud infideles?Recepi cognitionem ita tamen: ut compositionis essem arbiter. Videbam enim ꝙ si pro tuis iudicarem partibus:posset ille nō acquiescere:si pro illo ferretur sententia:obœdiret tua & sanctæ sororis defensio. Erat ergo iniqua decernendi conditio. Posset etiam illis uideri suspecta necessitudinis sacerdotalis gratia. Quando enim uictus quemuis alium ꝗ se æquiorem putat?Et ꝙ uerum est:erant uetusti iurgii intolerabilia utriq; parti dispendia:si finis eius aut fructu careret aut liberalitatis solatio. Cum igitur anceps iudicium:ius controuersum: multiplices ab utraq; parte actiones cernerem:inuidiæ plenas supplicationes:rescriptorum quoq; obreptiones obtexerent :aduerterem etiam graui conditione illum si uicisset:acturum de duplis fructibus & de sumptibus annosæ litis:tuo autem officio non conuenire:ut expensas iurgii posceres :nec competere ut quicq; de fructibus possessor ageres quos percepisses :malui iurgium compositione cædere:quam pronunciatione acerbare. Alia enim habebant excitari iurgia. Tum ꝙ est grauissimum:& si iurgia sublata forent: erant tamen odia mansura quæ apud bonos mores dispendii sunt. Inter hos æstus positus:cum me persona sacerdotis:fœminei sexus :uiduæ grauitas amici quoq; contemplatio trino quodam non perfunctorio conueniret nomine: illud sequendum putaui:ut neminem uinci uellem:& omnes uincere. Nec fefellit sententia. Vicistis enim omnes germanitati:uicistis naturæ:uicistis scripturæ dicenti. Quare non magis iniuriam accipitis?quare non magis fraudem patimini?Sed putas te grauatum iactura iuris: damno pecuniæ. Meliora utiq; sacerdotibus damna ꝗ lucra sæculi sunt. Beatius est enim dare ꝗ accipere. Sed forte dicas:fraudem non debui pati: iniuriam non debui perpeti: damnum subire. Quid ergo?inferre uelles?Sed & si tu non inferres: ille se passum diceret. Itaq; uide quid dicat apostolus:quare non magis fraudem patimini? ut prope uideatur qui non patitur fecisse. Tolerare enim debet qui fortior est. Verum quid ego ita tecum ago:quasi hoc meum & non tuum sit?Tu enim obtulisti quasi arbiter litis:ut soror in diem uitæ suæ possideret partem prædii:post obitum eius fratri cederet omnis possessio. Neq; quicq; eum uel tuo uel ecclesiæ conueniret nomine:sed sibi haberet:si ita mallet: ut nihil dispensaret ecclesiæ. Hoc cum ego prædicarem & præferrem tantam animo tuo infusam liberalitatis gratiam respondit germanus tuus:placere sibi oblationem si metus deteriorandæ possessionis decederet. Quem ad modum enim fœmina & ꝙ est amplius uidua: possessionem regeret tributariam?Quid sibi profuturum ꝙ sibi iura possessionis cederes:si maiora ex incultu agri subeunda sibi damna arbitraretur?Mouebat hoc utriusq; partis togatos. Itaq; omnium conspirante assensu placuit ut Lætus agrum susciperet:& certum numerum frumenti uini olei sorori quotannis pensitaret. Ergo sanctæ germanæ tuæ non ius sed solicitudo decessit :non fructus sed culturæ labor:non redditus sed incerti euentus quædam(ut dicitur uulgo)alea. Si tempestates uentorum graues prouentum impedierint: sorori tamen tuæ sua ubertas manebit. Si nimia siccitate aruerint locorum gignentia:sorori tamen tuæ sata non minuetur fæcunditas. Sibi ascribit Lætus conditionem oblationis suæ: si necessitates temporum & extraordinariæ incubuerint exactiones. Germana tua beneficio tuo & dispendio Læti immunis erit. Lætus autem se proprietate locorum solabitur. Vicistis ergo omnes:lætus quia ius loci adeptus est ꝙ non tenebat: soror quia annuis potietur fructibus: iam sine lite sine iurgio:nemo tamen plenius nemo gloriosius ꝗ tu uicisti: qui dum erga sororem confirmari uis liberalitatem tuam :in utrunq; eam fraternæ consortem necessitudinis contulisti. Nam & fratri concessisti proprietatem : & sorori usus fructum. Nihil autem adimitur ecclesiæ ꝙ pietati acquiritur. Charitas enim non damnum sed lucrum christi est. Deniq; charitas fructus spiritus sancti est. Apostolico igitur charactere cognitio decursa est. Dolebamus ante ꝙ litem haberes. Profuit iurgium:ut formam indueres apostolicæ uitæ &

præceptionis. Illud sacerdotio non congruebat: hæc transactio & apostolicam decet normã. Nec uereare ne immunis sit atq; exors ecclesia liberalitatis tuæ. Habet & illa fructus tuos & quidem uberiores: habet fructus doctrinæ tuæ: habet tuæ uitæ stipendium: habet fæcunditatem: quam tuis institutis rigasti. His diues redditibus nõ quærit temporalia quia æterna possidet. Addidisti autem ei non solum apostolicos sed etiam euangelicos fructus. Dominus.n. dixit. Facite uobis amicos de iniquo mãmona. Fecisti & tu amicos & ꝙ mirabile est: ex dissidentibus. Fecisti in ius germanitatis redire fratres: fecisti eos hac charitate: hac gratia securos esse: ꝙ suscipiantur ĩ æterna tabernacula. Christo igitur auctore & duobus arbitris sacerdotibus te qui formam prior dedisti: me qui sententiam prompsi: facta pax non claudicabit: quãdo tanta fidei conuenerunt suffragia: ut perfidia non possit esse sine pœna. Arabit lætus sorori: cui antea alienos inuidebat labores: messem lætus sorori colliget: in qua ante ferre nõ poterat alienas donationes: deferret fructus ad sororis horrea: & hoc lætus faciet: recepta iam etiam nominis sui proprietate. Tu interea conformatus in apostolum christi: assumens propheticam auctoritatem dices ad dominum. Possedisti renes meos. Hæc melius christũ possessio decet: ut uirtutes sacerdotis possideat sui: hos fructus capiat: qui sunt integritatis & continentiæ: & ꝙ est amplius: charitatis & tranquillitatis. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. XXV.

Mbrosio religioso sacerdoti omnipotentis dei: gratianus augustus. Cupio ualde ut quem recordor absentem: & cum quo mente sum: cum eodem corpore
a sim præsenti. Festina igitur ad me religiose sacerdos: ut doceas doctrinam uere credentem: non quo contentioni studeam: aut uelim magis deum uerbis q̃ mente complecti: sed ut magis aperto pectori reuelatio diuinitatis ĩsideat. Docebit enim me ille quem non nego: quem fateor deum ac dominum esse meum: non ei obiiciens quam in me uideo creaturam: qui christo nihil me addere posse confiteor. Verum tamen ut etiam patri me commendem: filium prædicando: non ego in deum uerebor inuidiam: non me talem laudatorem putabo: qui diuinitatem uerbis augeam. Ego infirmus & fragilis: quantum possum prædico: non quantum est ipsa diuinitas. Rogo te ut mihi de ipso tractatu quem dederas: augendo illic de spiritu sancto fidelem disputationem: scripturis atq; argumentis deum esse conuincas. Diuinitas te seruet ꝑ multos annos: & cultor dei æterni quẽ colimus iesum christum. XXVI.

Eatissimo augusto gratiano & christianissimo principi ambrosius episcopus. Non mihi affectus defuit christianissime principum. Nihil enim habeo quod
b hoc uerius & gloriosius dicam. Nõ (inquam) mihi affectus defuit: sed affectum uerecundia retardauit: quo minus clæmentiæ tuæ occurrerem. Reuertenti tamen si non occurri uestigio: occurri animo: occurri uoto: in quo maiora sunt officia sacerdotis. Occurri dico. Quando enim absui: quem toto sequebar affectu: cui sensu ac mentibus inhærebam? Et certe maior animorum præsentia est: tuum quottidianum iter legebam: nocte ac die in tuis castris cura & sensu locatus orationum excubias prætendebam: & si inualidus merito: sed affectu sedulus. Et hæc quidem cum pro tua salute deferebamus: ꝓ nobis faciebamus. Nihil hic adulationis est quam tu non requiris: ego alienam nostro duco officio: sed plurimum gratiæ quam dedisti. Scit ipse nostri arbiter quem fateris: & in quem pie credis: refici uiscera mea tua fide: tua salute: tua gloria: meq; non solum officio publico debitas pendere preces: sed etiam amore priuato. Reddidisti enim mihi quietem ecclesiæ: perfidorum ora atq; (quod utinam) & corda clausisti: & hoc non minore fidei q̃ potestatis auctoritate fecisti. Nam quid de litteris recentibus loquar? Scripsisti tua totam epistolam manu: ut ipsi apices fidem tuam pietatemq; loquerentur. Sic abraham sua manu quondam uitulum occidit: ut hospitibus epulantibus ministraret: nec in ministerio religioso aliorum ad iumenta quæsiuit. Sed ille priuatus aut domino & angelis: aut domino in angelis deferebat: tu imperator dignatione regali honoras infimum sacerdotem. Sed domino defertur: cum seruulus honoratur. Ipse enim dixit: quod uni horum minimorum fecistis: mihi fecistis. At ego humilitatem tantummodo prædico in imperatore sublimem: ac non amplius fidẽ: quã uere conscia meriti tui mente dixisti quã docet te ille quem non negas? Quis enim alius docere te potuit: ut ei non obiicias quam in te uides creaturam? Nihil moralius: nihil expressius dici potuit. Creaturam enim christum dicere: pro obiectu contumeliæ est: non pro con-

fessione reuerentiæ. Deinde quid tam insolens ꝙ id eum existimare quod nos sumus? Docuisti igitur me a quo te discere uelle profiteris: nihil tale adhuc legi: nihil tale audiui. Quam pium autem illud ꝙ admirabile: ꝗ in deo non uereris inuidiam: de patre remunerationem ꝓ filii amore præsumis: & laudando filium: non ei te posse aliquid addere confiteris: sed uelle ut etiam patri te filii prædicatione commendes. Quod utiq; solus te docuit ille q dixit Qui me diligit: diligetur a patre meo. Addidisti ad hæc quia tu infirmus & fragilis: non te talem laudatorem putabis: ut diuinitatem uerbis augeas: sed quantum possis prædices: nō quantū est ipsa diuinitas. Hæc infirmitas in christo fortior est: sicut & apostolus dixit: cum īfirmor: tunc potens sum: hæc humilitas excludit fragilitatem. Veniam plane & festinabo ut iubes: ut hæc præsens audiam: ut hæc præsens legam: cum ex tuo ore procedunt. Misi autem duos libellos quorum iam quia tuæ clæmentiæ sunt probati: periculum non uerebor. De spiritu uero interim ueniam scriptioni peto: quoniam quem iudicem mei sim sermonis habiturus agnoui. Interim tamen sententia & fides tua de domino & saluatore deprompta de dei filio redundat ad assertionem uberrimam: per quam sancti quoq; spiritus diuinitas sempiterna credatur: ut non ei obiicias quam in te uides creaturam: nec deum patrem domini nostri iesu christi spiritui suo existimes inuidere. Quod enim creaturæ caret communiōe: diuinum est. Si dominus fauerit: huic etiam clæmentiæ tuæ satisfaciam uoluntati: ut cuius accepisti gratiam: eum plane in dei gloria præminentem suo nomine existimes honorandum. Beatissimum te & florentissimum deus omnipotens pater domini nostri iesu christi tueri ætate prolixa: & regnum tuum in summa gloria & pace perpetua confirmare dignetur domine imperator auguste: diuino electe iudicio: principum gloriosissime. XXVII.

a Mbrosius ualentiniano imperatori. Et si superioris legationis meæ fides ita approbata sit tibi: ut ratio eius a me non quæreretur: satis enim claruit eo ipso ꝙ aliquot dies retentus sum intra gallias: me uioletia maximo non recepisse: ne ꝙ iis astipulatum quæ ad uoluntatem eius magis ꝙ ad pacem protenderent: deniq; non commisisses secundam legationem: nisi primam probasses: sed qa regredienti mihi decernendi secum imposuit necessitatem: ideo hac epistola expositionem legationis meæ insinuandam putaui: ne cuiusq; sermo uiri prius uana intexeret ꝙ redit⁹ meus integra & sinceræ ueritatis expressa signaculo manifestaret. Cum peruenissem treuiros: postridie processi ad palatium. Egressus est ad me uir gallicanus præpositus cubiculi eunuch⁹ regius. Poposci adeundi copiam: quæsiuit nū rescriptum haberem clæmentiæ tuæ. Respōdi haberi. Rettulit non posse me nisi in consistorio uideri. Dixi non esse hunc morem sacerdotalem: certe esse aliqua: de quib⁹ serio deberem cum suo principe cōfabulari. Quid plura? Cōsuluit eum: sed eadem referenda credidit: ut liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprompta. Dixi tamen alienum id quidem a nostro munere: sed me recepto officio nō defuturum: gratam mihi esse humilitatem in tuo præsertim: & ꝗ uerum est: fraternæ pietatis negocio. Vbi sedit in consistorio: ingressus sum assurrexit ut osculum daret. Ego inter consistorianos steti: hortari cœperunt alii ut ascēderem: uocare ille. Respondi ego. Quid oscularis eum quē non agnoueris? Si. n. me agnouisses: nō hoc loco uideres. Commotus es (inquit) epe? Non (inquam) iniuria: sed uerecundia ꝗ alieno consisto loco. Et prima (inquit) legatione ingressus es consistorium. Nec illud (inquam) mei erroris fuit: uocantis non ingredientis uicium est. Cur (inquit) ingressus es? Quia (inquam) tunc ut inferiori pacem petebam: nunc ut æquali. Cuius (inquit) beneficio æqualis es? Respondi omnipotentis dei: qui ualētiniano regnum ꝗ dederat reseruauit. Ad postremum erupit dicens. Quoniam me lusistis & ille bauto qui sibi regnum sub specie pueri uendicare uoluit. Qui etiam barbaros mihi immisit: quasi ego nō habeam quos possim adducere. Cum mihi tot milia barbarorum militent: & annonas a me accipiant. Quod si ego tunc quando uenisti: non essem retentus: quis mihi obstitisset & uirtuti meæ? Ad hanc ego leniter: non opus est (inquam) ut commouearis: cum causa nulla sit cōmotionis: sed patienter audias quæ referantur istis. Propterea & ego ueni: quia prima legatione dum mihi credis: per me deceptum te esse asserebas. Gloriosum mihi est hoc pro salute pupilli imperatoris. Quos enim episcopi magis ꝙ pupillos debemus tueri? Scriptum est enim iudicate pupillo & iustificate uiduam: & eruite iniuriam accipientem. Et alibi. Iudices uiduarum & patres orphanorum. Tamen non explobrabo beneficium meum ualētiniano: ut uerum eloquar. Vbi ego tuis legionibus obstiti: quo minus influeres in italia? Quibus rupibus? qua acie? quibus numeris? An uero corpore meo clausi tibi alpes? Vtinam hoc meum

esset:obiectionem non timerem:non uererer criminationes tuas. Quibus promissis lusi te:
ut paci acquiesceres?Nonne intra gallias iuxta urbem mogontiacum comes uictor occurrit
mihi quem direxisti ut pacem rogaret?In quo ergo te fefellit ualentinianus:qui prius pacem
a te rogatus est ꝗ postularet?In quo fefellit bauto qui deuotiōem imperatori exhibuit suo?
An quia principem suum non prodidit?In quo ego te circunscripsi? Qui ubi primum ueni
cum diceres ꝙ ualentinianus ad te quasi filius ad patrem uenire deberet: responderim: non
esse æquum ut aspero hyemis puer cum matre uidua penetraret alpes. Sine matre autem
tanto itineri:dubiis rebus committeretur?De pace nobis legationem commissam: non de
aduentu eius promissionem:spondere nos id non potuisse:certum est: quod mandatum nō
erat:me certe nihil spopondisse:adeo ut diceres expectemus:quid uictor responsi referat. Il-
lum autem liquet me retento peruenisse mediolanum:negatumq; ei ꝙ postulabat. De pace
tantum conspirare studia:non de aduentu imperatoris:quem moueri non oporteret. Præ-
sens eram ubi uictor rediit.Quo modo ergo reuocaui ualentinianum? Legati iterum missi
ad gallias qui eius aduentum negarent.Apud ualentiam gallorum me reppererunt milites
utriusq; partis qui custodirent iuga montium:offendi reuertens. Quos ego tuos reuocaui
exercitus?quas de italia reflexi aquilas?quos immisit barbaros bauto comes?Et quid mirum
si hoc bauto fecisset:transrhenanus genere:cum tu miniteris imperio romano barbarorum
auxilia:& turmas translimitanas:quibus commeatus prouincialium tributa soluebant? Vi-
de autem quid intersit inter tuas minitationes:& ualentiniani augusti pueri mansuetudinē.
Tu flagitabas quod barbarorum stipatus agminibus:italiæ te infunderes:ualentinianus hun
nos atq; alanos appropinquantes galliæ per alamanniæ terras reflexit.Quid habet inuidiæ
si bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? Quoniam dum tu militem romanum oc-
cupas:dum is aduersum se utrunq; prætendit:in medio romani imperii sinu iuthungi popu
labantur rhetias.Et ideo aduersus iuthungum hunnus ascitus est.Idem tamen quia de finiti-
mo proterebat alemanniam:etiam de uicinia mali urgebat gallias:coactus est triumphos su
os deserere:ne tu timeres.Confer utriusq; factum.Tu fecisti incursari rhetias: ualentinianus
suo tibi auro pacem redemit.Aspice illum quoq; qui tibi ad dexteram assistit:quem ualenti-
nianus cum posset suum dolorem ulcisci:honoratum ad te redire fecit.Tenebat eum in suis
terris:atq; in ipso nuncio necis fraternæ frenauit impetus.Ne tibi uicem & si non parilis di-
gnitatis:eiusdem tamen necessitudinis rettulit.Confer ergo te iudice utriusq; factum. Ille ti-
bi fratrem tuum uiuentem remisit:tu illi uel mortuum redde. Quid illi reliquias germani
abnegas:qui tibi aduersum se auxilia non negauit?Sed uereris ne exuuiarum redditu reno-
uetur militibus dolor?Hoc enim allegas.Quem uiuentem deseruerunt:eum defendent per
emptum?Quid eum mortuum times:quem occidisti cum posses reseruare? Hostem(īquit)
meum peremi.Non ille tuus hostis:sed tu illius.Ille iam non sentit defensionem. Tuam cau
sam considera.Si quis aduersum te hodie imperium in his partibus usurpandum putet:quæ
ro utrum te hostem illius dicas:an illum tibi.Nisi fallor:usurpator bellum infert: imperator
ius suum tuetur.Ergo quem non debueris occidere:eius reliquias negas?Habeat ualentinia-
nus imperator uel fratris exuuias:pacis tuæ obsides.Et quo modo allegabas ꝙ eum non mā
daueris occidi quem prohibes sepeliri?Poterit igitur credi ꝙ ei non inuideris uitam: cui eti-
am sepulturam inuides?Sed ad me reuertar.Audio te quæri ꝙ se ad theodosium imperato-
rem potius contulerint:qui sunt cum ualentiniano imperatore.Quid igitur futurum spera-
bas:cum tu refugientes eos ad pœnam posceres:captos necares:theodosius autem muneri-
bus ditaret: donaret honoribus? Quos(inquit) occidi? Respondi ei: balionem. At quem
uirum?qualem bellatorem?Hæccine fuit iusta causa exitii:ꝙ imperatori suo fidem seruauit?
Non ego(inquit)eum iussi occidi.Respondi.Hoc audiuimus ꝙ occidi iussus sit. Sed(inquit)
si ipse sibi uim non intulisset:iusseram eum deduci cabylumnum & ibi uiuum exuri. Respō
di.Ergo propterea & illud creditum est ꝙ eum occideris.Quis autem sibi parcendum puta-
ret:cum occisus sit bellator strenuus:miles fidelis:comes utilis?Ita tum discessi:ut se tractatu-
rum diceret.Postea cū uideret me abstinere ab episcopis qui cōmunicabant ei: uel q aliquos
deuios licet a fide ad necē petebāt:cōmotus eis iussit me sine mora regredi.Ego uero libēter:
& si me plæriq; īsidias euasurum nō crederēt.Ingressus sum iter:hoc solo dolore ꝑcitus ꝙ hy

ginum episcopum senem in exilium duci compi:cui nihil iam nisi extremus supesset sps. Cū
de eo conuenirem comittes eius: ne sine ueste:sine plumatio paterentur extrudi senem: ex
trusus ipe sum. Hæc est expositio legationis meæ. Vale imperator & esto tutior aduersus
hominem pacis inuolucro bellū tegentem. Vale. XXVIII.

Vgustissimo imperatori theodosio ambrosius. Et ueteris amiciciæ dulcis mihi
recordatio est:& beneficiorū quæ crebris meis intercessionibus sūma gratia in
a alios contulisti:gratiæ memini. Vnde colligi potest quod nō ingrato aliquo
affectu aduentum tuū semper mihi ante hac exoptatissimum declinare potue
rim. Sed qua causa hoc fecerim:breuiter expediam. Soli mihi in tuo comita
tu ius nature ereptum uidebam audiendi:ut & loquēdi priuarer munere. Motus.n. frequen
ter es ꝙ ad me peruenissent aliqua quæ in consistorio tuo statuta forent. Ego ergo expers
cōis usus sū:cum dicat dominus iesus nihil esse occultū quod nō manifestetur? Verecūdia igit
qua potui:satisfeci imperiali arbitrio:& prospexi ne aut ipe causam cōmotionis habeas:cū
id egerim:ne quid ad me de imperialib⁹ deferatur statutis:aut ego cum fuero præsens:aut
non audiam per metū omniū:& quasi cōniuētis famam subibo:aut ita audiam:ut mihi au
res pateant:uox intercludatur:ut audita non possim eloqui:ne eos qui in suspitionem pro
ditionis uenerint lædam in periculo. Quid igitur facerem? non audirem? sed aures non pos
sem cæra ueterum fabularū claudere. Proderē? Sed quod in tuis iussus timerem:in meis uer
bis deberem cauere ne quid cruentum cōmitteretur. Tacerem? Sed quod miserrimum forte
omnium: alligaretur cōscientia:uox eriperet. Et ubi illud:sed si sacerdos non dixerit errāti:
is qui errauerit:in sua culpa morietur. Et sacerdos reus erit pœnæ quia non admonuit erra
tem? Accipe illud imperator auguste quod habeas fidei studium:non possum negare:quod
dei timorem:non diffiteor. Sed habes naturæ impetum quē si quis lenire uelit:cito uertes
ad misericordiam:si quis stimulet:in maius exuscitas:ut eum reuocare uix possis. Vtinam
si nemo mitigat:nullus accendat:libenter eū committo tibi:ipe te reuocas:& pietatis studio
uincis impetum naturæ. Hunc ego impetum malui cogitationibus tuis secreto cōmittere q̄
meis factis publice fortassis mouere. Itaq; malui officio meo aliquid deesse q̄ humilitati: &
requiri in me ab aliis sacerdoti auctoritatem q̄ a te desiderari in me amantissime honorifi
centiam:ut represso impetu integra esset consilii eligendi facultas. Prætendi ægritudinem
corporis re uera grauem & nisi a uiris mitioribus uix leuandam:uel emori tamen maluissē
quā aduentum tuum biduo aut triduo non expectarem. Sed quid facerem nō erat. Factum
est in urbe thessalonicensium quod nulla memoria habet:quod reuocare non potui ne fie
ret. Immo quod ante atrocissimum fore dixi:cum totiens rogarem:& quod ipse sero reuo
cando graue factum putasti:hoc factum extenuare non poteram. Quando primum audi-
um est:propter aduentum gallorum episcoporum synodus conuenerat:nemo non in
gemuit:nullus mediocriter accepit:non erat facti tui absolutio in ambrosii communio-
ne. In me etiam amplius commissi exaggeraretur inuidia. Si nemo diceret dei nostri recon-
ciliationem fore necessariam: an pudet te imperator hoc facere quod rex propheta auc-
tor christi secundum carnem prosapiæ:fecit dauid? Illi dictum est: quia diues qui haberet
plurimos greges: unam pauperis ouem propter aduentum hospitis eripuit & occidit:
& cognito quod in hoc ipse argueretur quia ipse fecisset:ait: peccaui domino. Noli ergo
impatienter ferre imperator: si dicatur tibi: tu fecisti istud quod dauid regi dictum est
a propheta. Si enim hoc sedulo audieris: & dixeris peccaui domino. Si dixeris rega-
le illud propheticum: uenite adoremus:& procidamus ante eum: & ploremus ante do
minum nostrum qui fecit nos: dicetur & tibi: quoniam pœnitet te:dimittit tibi do-
minus peccatum tuum: & non morieris. Iterum cum plebem numerari iussisset da-
uid: percussus est corde:& dixit ad dominum:peccaui uehementer quod fecerim hoc
uerbum: & nunc domine aufer iniquitatem serui tui quod deliqui uehementer. Et
missus est iterum ad eum nathan propheta qui ei trium optionem conditionum offer
ret:& quam uellet eligeret. Famem tribus annis in terra:aut tribus mensibus fugeret a facie
inimicorū suorū:aut triduo mortē i terra. Et rn̄dit dauid:angustiæ sunt tria hæc uehemēter

uerū tamen incidam in manu domini: quoniam multæ misericordie eius nimis: & in manus hominis non incidam. Culpa autem erat quoniam uoluit scire numerum toti⁹ plebis quæ secū erat: quod scire deo soli debuit reseruare. Et cū (iquit) mors fieret in plebe: ipo primo die ad horam prandii cum uidisset dauid pcutientem angelum ī plebem: ait dauid. Ego peccaui: & ego pastor malignum feci: & hic grex quid fecit? Fiat manus tua in me & in domum patris mei. Itaq; pœnituit dominum: & iussit angelo: ut parceret plebi: sacrificium aūt offerret dauid. Erant enim tunc sacrificia pro delictis: hæc nunc sunt sacrificia pœnitentiæ. Itaq; ea humilitate acceptior deo factus est. Non enim mirandum peccare hominem sed illud repræhensibile: si non se cognoscat errasse: non humiliet deo. Iob sanctus & ipse potens in sæculo: ait: peccatum meum non abscondi: sed coram plebe omni annunciaui. Ipsi immani regi saul dixit ionathas filius suus. Noli peccare in seruum tuum dauid: & ut quid peccas ī sanguinem innocentem: occidere dauid sine causa? Quia & si rex erat: peccabat tamē: si occideret innocentem. Deniq; etiam dauid cum iam regno potiretur: & audisset abner innocentem occisum a ioab duce militiæ suæ: ait: innocens sum ego & regnum meum a modo & usq; in æternum a sanguine abner filii ner: & ieiunauit in dolore. Hæc ideo scripsi: non ut te confundam: sed ut regum exempla prouocent: ut tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolles autem: humiliando deo animam tuam. Homo es: & tibi uenit tentatio: uince eā. Peccatum non tollitur nisi lacrymis & pœnitentia. Nec angelus potest nec archangelus: dominus ipse qui solus potest dicere: ego uobiscum sum: si peccauerimus: nisi pœnitentiam deferentibus non relaxat. Suadeo rogo hortor admoneo: quia dolori est mihi: ut tu qui pietatis inauditæ exemplum eras: qui apicem clæmentiæ tenebas: qui singulos nocentes non patiebaris periclitari: tot periisse non doleas innocentes. Et si in præliis fœlicissime egeris: & si in aliis quoq; laudabilis: tamen apex tuorum operum pietas semper fuit: id tibi inuidit diabolus quod habebas præstantissimū. Vince eum: dum habes adhuc unde possis uincere. Noli peccato tuo aliud peccatum addere: ut usurpes quod usurpasse multis officit. Ego certe in omnibus aliis licet debitor pietati tuæ: cui ingratus esse non possum: quam pietatem multis imperatoribus præferebam: uni adæquabam. Ego inquam causam in te contumaciæ nullam habeo sed habeo timoris: offerre non audeo sacrificium: si uolueris assistere. An quod in unius innocentis sanguine non licet: in multorum licet? Non puto. Postremo scribo manu mea quod solus legas. Ita me dominus ab omnibus tribulationibus liberet: quia non ab homine neq; per hominem sed aperte mihi interdictum aduerti. Cum enim essem solicitus: ipsa nocte qua proficisci parabam: uenisse quidem uisus es ad ecclesiam: sed mihi sacrificium offerre non licuit. Alia prætereo: ut potui cauere. Sed pertuli amore tuo ut arbitror. Dominus faciat ut omnia cum tranquilitate cedant. Multifarie deus noster admonet: signis cælestibus: prophetarum præceptis: uisionibus etiam peccatorē uult nos intelligere: quo rogemus eum: ut perturbationes auferat: pacem uobis imperantibus seruet: fides ecclesiæ & tranquilitas perseueret: cui prodest christianos & pios esse imperatores. Certe uis probari deo omnis rei temp⁹: ut scriptum est. Tempus (inquit) faciendi domine. Et tempus beneplaciti deus. Tunc offeres: cum sacrificandi acceperis facultatem: quādo hostia tua accepta sit deo. Nonne me delectaret habere gratiam imperatoris: ut secundū uoluntatem tuam agerem: si causa pateretur? Et simplex oratio sacrificium est: hæc ueniam refert: illa offensionem: quia hæc habet humilitatem: illa contemptum. Dei enim uox est: ꝙ malit ut fiat mandatum eius ꝙ̄ deferatur sacrificium. Clamat istud deus: ad populū moīses annunciat: ad populos paulus prædicat. Id facito quod intelligis in tempore plus placere. Misericordiam (inquit) malo quā sacrificium. Quare non illi magis sint christiani qui peccatum condemnant suum quā qui defendere putant? Iustus enim in exordio sermonis accusator est sui. Qui se accusat cum peccauerit: iustus est: non ille qui se laudauerit. Vtinam imperator etiam ante mihi potius credidissem quam consuetudini tuæ: dum puto ꝙ cito ignoscis: cito reuocas: ut sæpe fecisti: & tu præuentus es: & ego non declinaui quod cauere non debueram. Sed gratias domino quia uult seruulos suos castigare ne perdat. Istud mihi commune est cum prophetis: & tibi erit commune cum santis. An ego gratiani patrē non oculis meis præferam? Debet ueniam sancta alia pignora tua. Dulce mihi nomen anteculi quibus amorem communiter detuli. Amo diligo: orationibus prosequor. Si credis sequere. Si inquam credis agnosce quod dico. Sinon credis ignosce quod facio in quo deum præfero. Beatissimus & florentissimus cum sanctis pignoribus fruaris tranquillitate ꝑpetua imperator augustæ.

c Læmentiſſimo principi ac beatiſſimo imperatori theodoſio auguſto ambroſius epiſcop⁹. Exercitus ſemper iugibus fere curis ſum imperator beatiſſime: ſed nunq̄ tanto in æſtu fui quāto nūc. Cum uideo cauendū ne quid ſit quod aſcribatur mihi etiam de ſacrilegii ꝑiculo. Itaq; peto ut patienter ſermonē meū audias. Nam ſi indign⁹ ſum qui a te audiar: īdignus ſum q pro te offeram: cui tua uota: cui tuas cōmittas ꝓces. Ipe ergo nō audies eum quē pro te audiri uelis? Nō audies ꝓ ſe agentē: quē pro aliis audiſti? Nec uereris iudicium tuū: ne cum indignū putaris quē audias: indignum feceris q pro te audiatur? Sed neq; imperiale ē libertatem dicēdi negare: neq; ſacerdotale quod ſentiat non dicere. Nihil. n. ī uobis īperatoribus tam populare & tam amabile eſt: ꝗ libertatē etiā in iis diligere qui obſequio militiæ uobis ſubditi ſunt. Si quidē hoc intereſt inter bonos & malos principes ꝙ bōi libertatē amāt: ſeruitutē improbi. Nihil etiā in ſacerdote tam ꝑiculum apud deum: tām turpe apud homines ꝗ quod ſentiat: non libere denūciare. Si quidē ſcriptū eſt. Et loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum: & nō cōfundebar. Et alibi. Fili hominis ſpeculatorem te poſui domui iſrael in eo (inquit) ut ſi auertatur iuſtus a iuſticiis ſuis & fecerit delictum: quia non diſtinxiſti ei: hoc eſt nō dixiſti quid ſit cauendum: non retinebit̄ memoria iuſticiæ eius: & ſanguinē eius de manu tua exquirā. Tu autē ſi diſtinxeris iuſto ut nō peccet: & ipe nō peccauerit: iuſtus uita uiuet: qa dixiſti ei: & tu animam tuā liberabis. Malo igitur īperator bonorum mihi eſſe tecū ꝗ malorū cōſortiū: & ideo clæmentiæ tuæ diſplicere debet ſacerdotis ſilentiū: libertas placere. Nam ſilentii mei periculo īuolueris: libertatis bono iuuaris. Non ergo importun⁹ indebitis me interſero: alienis ingero: ſed debitis obtempero: mādatis dei noſtri obædio. Quid facio primum tui amore: tui gratia: tuæ ſtudio cōſeruandæ ſalutis. Si id mihi uel non credit̄ uel interdicitur: dico ſane diuine offenſæ metu. Nam ſi meum periculū te exueret: patiēter me pro te offerrem: ſed nō libenter: malo. n te ſine meo acceptū deo eſſe & glorioſum periculo: ſinā te ſilentii mei diſſimulatiōiſq; culpa & me ingrauat: nec te liberat: malo importuniorē me ꝗ īutiliorem aut turpiorē iudices. Si quidē ſcriptum eſt dicēte ſancto apoſtolo paulo: cuius nō potes doctrinam refellere. Inſta oportune īportune: argue obſecra increpa in omni patiētia & doctrina. Habemus ergo & nos cui diſplicere plus periculi ſit: præſertim cum etiam īperatoribus non diſpliceat ſuo quēq; fungi munere: & patiēter audiatis unūquēq; ꝓ ſuo ſuggerentem officio: īmo corripiatis ſi non utat̄ militiæ ſuæ ordine. Quod ergo in iis libēter accipitis: qui uobis militant: nū hoc in ſacerdotibus poteſt moleſtum uideri: cum id loquamur nō quod uolum⁹ ſed ꝙ iubemur? Scis. n. lectum. Cum ſtabitis an reges & præſides: nolite cogitare quid loquamini: dabitur. n. uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos eſtis qui loquimini ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis. Et tamen ſi in cauſis rei publice loquar: quāuis etiam illic iuſticia ſeruanda ſit: non tanto aſtringar metu: ſi non audiar. In cauſa uero dei quē audies: ſi ſacerdotem non audies: cuius maiore peccatur periculo? quis tibi uerum audebit dicere ſi ſacerdos non audeat? Noui te pium clæmentem mitem atq; tranquillū: fidem ac timorem domini cordi habentem: ſed plærūq; aliqua nos fallunt. Habent aliqui zelum dei ſed non ſecundum ſcientiam. Ne igitur hoc etiam fidelib⁹ animis obrepat: cauendum arbitror. Noui pietatem tuam erga deum: lenitatem in homines: obligatus ſum beneficiis tuarum indulgentiarum. Et ideo plus metuo: amplius ſolicitor: ne etiam ipe tuo me poſtea iudicio cōdemnes ꝙ mea aut diſſimulatione aut adulatione prolapſionē nō euitaueris. Si in me peccari uiderē: nō deberem tacere: ſcriptū ē. n. ſi frater tuus ī te peccauerit: corripe illum primo: deinde increpa duobus & tribus teſtibus: ſi te non audierit: dic eccleſiæ. Cauſam ergo dei tacebo? Quid igit̄ ſit quod metuam cōſiderem⁹. Relatum eſt a comite orientis militarium partium: incenſam eſſe ſynagogam: idq; auctore factum epiſcopo. Iuſſiſti uindicari in cæteros: ſynagogam ab ipo ædificari epiſcopo. Non aſtruo expectādam fuiſſe aſſertionem epiſcopi. Sacerdotes. n. turbarum moderatores ſunt: ſtudioſi pacis. Niſi cū & ipi mouentur iniuria dei aut eccleſiæ cōtumelia. Sit aliquis iſte epiſcop⁹ feruētior ī exuſtiōe ſynagogæ: timidior ī iudicio. Nō uereris īperator: ne agēſcat ſn̄iæ tuæ: ne ꝑuaricet̄ nō times? Nō etiā uereris quod futurū ē: ne uerbis reſiſtat cōmiti tuo? Neceſſe erit igit̄: ut aut ꝑuaricatorē aut martyrē faciat. Vtrūq; alienū tꝑibus tuis: utrūq; ꝑſecutiōis iſtar.: ſi aut ꝑuaricari cogatur aut ſubire martyrium. Vides quo inclinet cauſæ exitus: ſi fortem epiſcopum putas: caueto martyrium fortioris: ſi inconſtantem: declina lapſum fragilioris. Plus enim aſtringitur qui labi infirmum cœgerit. Hac propoſita conditione puto dicturum epiſcopum: quod ipe ignes ſparſerit: turbas compulerit: populos concluſerit; ne amittat occa-

sionem martyrii:& pro īualidis subiiciat ualidiorem. O beatum mendacium quo acquiritur sibi aliorum absolutio:sui gratia. Hoc est imperator quod popoſci & ego:ut in me magis uindicares:& hoc si crimen putares:mihi ascriberes. Quid mandas in absentes iudicium? Hēs præsentem:hēs cōfitentem reum. Proclamo ꝙ ego synagogam incenderim:certe ꝙ ego illis mandauerim:ne esset locus in quo xp̄us negaretur. Si obiiciatur mihi:cur hic non incēderim:diu nō iam cremari cœpit iudicio:meum cessauit opus. Et si uerū quæritur:ideo segnior fui:quia non putabam hoc uindicandum. Quid facerem quod nullo ultore sine pmio foret? Tangunt hæc uerecūdiam:sed reuocant gratiam:ne fiat opus quo dei sūmi contrahatur offensio. Esto tamen:nemo episcoporum ad hoc mun⁹ cōueniat. Rogaui.n. clæmentiā tuam:& licet ipse hoc reuocatum adhuc nō legerim:reuocatum tamen constituam⁹. Quid si alii timidiores dum mortem reformidāt:offerant ut de suis facultatibus reparetur synagoga:aut comes ubi hoc compererit primo constitutum:ipse de xp̄ianorum censu exædificari iubeat? Habebis imperator comitem præuaricatorem:& huic uexilla comittes uictricia:huic labarū? Hoc est xp̄i sacratum nomine qui synagogam instauret quæ christum nesciat. Iube labarum synagogæ inferri:uideamus si non resistunt. Erit igitur locus iudæorū perfidiæ:factus de exuuiis ecclesiæ:& patrimonium quod fauore christi acquisitum ē xp̄ianis:hoc transferetur ad donaria perfidorum? Legimus templa idolis antiquitus condita de manubiis cimbrorū:de spoliis reliquorum hostium. Hunc titulum iudæi in fronte synagogæ suæ scribent. Templum impietatis factum de manubiis xp̄ianorum. Sed disciplinæ te rō imperator mouet. Quid igitur est amplius:disciplinæ spēs:an causa religionis? Cedat oportet censura deuotioni. Non audisti imperator quia cum iussisset iulianus reparari templū hierosolymis:quod diuino qui faciebant repagulum:igne flagrarunt? Non caues ne etiam nunc faciat? Adeo a te non fuit iubendum:ut iulianus hoc iusserit. Quid tamen mouet? Utrum quia quodcūqꝫ ædificium publicum exustum est:an quia synagogæ locus? Si ædificio incenso moueris uilissimo quid enim intam ignobili castro esse potuit:non recordaris imperator quantorū romæ domus præfectorum incensæ sunt:& nemo uindicauit? Immo si quis imperatorum uoluit factū seuerius repræhendere:eius magis qui tanto est perculsus dispendio:causam grauet. Quid igitur dignius ut calinici castri in parte aliqua ædificiorum incendium:an urbis romæ uindicandū existimaretur si oporteret? Tamen constantinopoli dudum domus episcopi incensa est:& filius clæmentiæ tuæ intercessit apud patrem ut & suam hoc est filii iperatoris iniuriam:& domus sacerdotalis incendium non uindicares. Non consideras imperator ne & hoc cum uindicari iusseris:ipse iterum interueniat ne uindicetur? Sed bene illud acquisitum est a patre filio. Dignum erat enim ut suam iniuriam prius ipse donaret. Bene illud cum gratiæ distinctione diuisum est:ut & filius pro sua:& pater pro filii iniuria rogaretur. Hic nihil est quod filio reserues:& uide ne quid deo deroges. Non est ergo causa tantę cōmotiōi idonea ut ꝓpter ædificii exustionem in populum tam seuere uindicetur. Multo autem minus quia synagoga incensa est:ꝑfidiæ locus:impietatis domus:amentie receptaculum:quod deus damnauit ipse:sic.n.legimus per os hieremiæ dicente domino deo nostro. Et faciam domui ubi inuocatum ē nomē meū iuꝑ ip̄am:in qua cōfiditis uos:& loco quē dedi uobis & patrib⁹ ur̄is:sicut feci sylo. Et piciā uos a facie mea:sicut pieci fr̄es ur̄os oē semē ephrē. Et tu noli orare ꝑ populo isto:& noli postulare illis misericordiā:& neqꝫ accesseris ad me ꝓ illis q̄a nō exaudiā te. Aut non uides quid isti faciūt in ciuitatib⁹ iudæ? Deus se ꝓ ill⁹ prohibet rogari quos tu uindicādos putas. At certe si iure gentiū agerē:dicerē quātas ecclīæ basilicas iudæi tp̄re iperii iuliani īcenderit:duas damasci:quarū una uix reparata est:sed ecclīæ nō synagoge ipendiis. Altera basilica informibus horret ruinis. Incensæ sunt basilicæ gazis:ascalone:berito:& illis fere locis omnibus:& uindictā nemo quæsiuit. Incensa ē basilica & alexandriæ a gentibus & iudæis quæ sola ꝓstabat cæteris:ecclīa nō uindicata est:uindicabitur synagoga? Uindicabitur etiā ualētinianorum phanū īcensum? Quid est.n.nisi phanū:iquo ē cōuētus gentiliū? Licet gētiles duodeci deos appellent:isti triginta & duos æonas colant:quos appellant deos. Nā & de ip̄is compirelatū & præceptū ut in monachos uindicaretur:qui prohibentib⁹ iter ualentinianis quo psalmos canentes ex cōsuetudine usuqꝫ ueteri ꝑgebant ad celebritatem maccabæorum martyrum:moti insolentia incenderunt phanum eorum in quodam rurali uico tumultuarie cōditū. Quot se offerre hēnt tali optioni:cū meminerint tp̄re iuliani illū q̄a arā deiecit:& turbauit sacrificiū:damnatum a iudice fecisse martyriū. Itaqꝫ nunqꝫ alias ille iudex qui audiuit eum:nisi ꝑsecutor hītus ē:nemo illū cōgressu:nemo illum unquā osculo dignū putauit. Qui

niſi iam eſſet defunctus :timerem imperator ne in eum tu uindicares :quamq; uindictam
cæleſtem non euaſerit ſuo ſuperſtes hæredi .Sed refertur cognitionem mandatam iudici:
ſcriptūq; eo quod non referre debuerit ſed uēdicare .Requirenda quoq; ſublata donaria:ut
omittam alia Inceſæ ſunt a iudæis eccleſiarū baſiliciæ :& nihil redditum eſt:nihil repetitū
nihil quæſitū.Quid autem habere potuit ſynagoga in caſtro ultimo:cum totum quicquid
illic eſt:non multum ſit:nihil precioſum nihil copioſum ?Quid deinde de incendio potuit
rapi iudæis inſidiantibus?Artes iſtæ ſunt iudæorum uolentium calumniari:ut dum iſta que
runtur :mandetur extra ordinem militaris cenſura iudicii :mittatur miles fortaſſe dicturus
quod hic aliquando ante tuum imperator dixit aduentum.Quo modo poterit nos chriſtus
iuuare qui pro iudæis aduerſus chriſtium militamus? Qui mittuntur ad uindictam iudæo
rum: ſuos perdiderunt exercitus :noſtros uolunt perdere .In quas præterea non proſiliant
calumnias:qui etiam chriſto falſis teſtimoniis calumniati ſunt?In quas non proſiliant calum
nias homines & circa diuina mendaces? Quos non auctores ſedicionis fuiſſe dicant ?Quos
non appetant :etiam quos non recognoſcant :ut catenatorum ordines innumeros ſpectent
de chriſtiano populo :ut captiua uideant colla plebis fidelis :ut condantur in tenebras dei ſer
uuli:ut feriantur ſecuribus :dentur ignibus tradantur metallis:ne pœna cito tranſeat ?Hunc
dabis triumphum iudæis de eccleſia dei ?hoc trophæum de chriſti populo?hæc gaudia impe
rator perfidis ?hanc celebritatem ſynagogæ ?hos luctus eccleſiæ ?Referet iudæorum popul⁹
hanc ſolemnitatem i dies feſtos ſuos:& inter illos profecto numerabit quibus aut de a mor
ræis aut de chananæis triumphauit: aut de pharaone rege ægypti aut de nabuchodonoſor
rege babyloniæ manu liberari potuit .Addet hanc celebritatem ſignificans ſe de chriſti po-
pulo triumphum egiſſe.Et cum ipſi romanis legibus teneri ſe negent :ita ut crimina leges
putent:nunc uelut romanis legibus ſe uindicandos putent ?Vbi erant iſtæ leges :cum incē
derent ipſi ſacratarum baſilicarum culmina ?Si iulianus non eſt ultus eccleſiam :quia præ
uaricator erat :tu imperator ulciſceris ſynagoge iniuriam quia chriſtianus es ?Et quid tecū
poſthac chriſtus loquetur ?Non recordaris quid dauid ſancto per nathan prophetam man
dauerit?Ego te de fratribus tuis minorem elegi:& de priuato imperatorem feci:ego de fruc
tu ſeminis tui in ſede imperiali locaui .Ego tibi ſubieci nationes barbaras :ego tibi pacem
dedi:ego tibi inimicum tuum in poteſtatem tuam captiuum deduxi. Frumentum non ha
bebas ad exercitus alimoniam:ipſorum hoſtium manu patefeci tibi portas :aperui horrea:
dederunt tibi hoſtes tui cōmeatus ſuos quos ſibi parauerant .Ego perturbaui hoſtis tui con
ſilia :ut ſe ipſe nudaret :ego ipſum uſurpatorē imperii ita uinxi ac mentem eius ligaui:ut cū
haberet adhuc fugiendi copiam :tamen cum omnibus ſuis tanq; metuens ne quis tibi peri
ret :ipſe ſe clauderet :ego comitem eius atq; exercitum ex altera parte naturæ :quos ante
diſperſeram :ne ad belli ſocietatem coirent :ad ſupplementum tibi uictoriæ congregaui .
Ego exercitum tuum ex multis indomitis conuenam nationibus quaſi unius gentis fidem
& tranquilitatem & concordiam ſeruare præcepi. Ego cum periculum ſummum eſſet: ne
alpes infida barbarorum penetrarent conſilia:intra ipſum alpium uallum.uictoriam tibi cō
tuli :ut ſine damno uinceres .Ego te triumphare feci de inimico tuo:& tu de plebe mea daſ
meis inimicis triumphum?Nóne propterea maximus deſtitutus eſt :quia ante ipſos expe
ditionis dies cum audiſſet romæ ſynagogam incenſam:edictum romam miſerat :quaſi uin
dex diſciplinæ publicæ?Vnde populus chriſtianus ait:nihil boni huic immineret .Rex iſte
iudæus factus eſt:deffenſorem iſtum diſciplinæ audiuim⁹.Quem mox chriſtus probauit
qui pro peccatoribus mortuus eſt .Si de ſermone hoc dictum eſt :quid de ultione dicetur ?
Ille igitur ſtatim a francis & a ſaxonum gente:in ſicilia:ſiciæ:petauione :ubiq; deniq; terra-
rum uictus eſt .Quid pio commune cum perfido?Abolenda cum impio ſunt etiam impie
tatis exempla .Quod illi nocuit :& quo uictus offendit :hoc non ſequi debet ſed damnare
qui uicit .Itaq; illa tibi non quaſi ingrato recenſui :ſed quaſi iure collata enumeraui :ut his
admonitus cui plus collatum eſt:plus diligas .Deniq; hoc reſpondenti ſimoni dixit domi-
nus ieſus:recte iudicaſti :ſtatimq; conuerſus ad mulierem quæ pedes eius unguento unxit :
typum eccleſiæ gerens :ait ſimoni. Propter quod dico tibi :remiſſa ſunt peccata eius mul
ta:quoniam dilexit multum :cui autem minus dimittitur :minus diligit .Hæc eſt mulier
que in domū phariſæi intrauit:& eiecit iudæum:chriſtū autem acquiſiuit.Eccleſia.n.ſynago
gā excluſit :cur iterū tētat ut apd̄ xp̄i famulū:hoc ē de pector̄ fidei d̄ domo xp̄i ſynagoga ex
cl̄dat eccl̄am?Hæc ego īpator amor̄ & ſtudio tui ī hūc ſmonē cōtuli.Debeo.n.bn̄ficiis tu s q
b⁹ me petēte lib̄aſti plīmos de exiliis:d̄ carcerib⁹:de ultīæ necis pēis ut malle debeā p̄ ſalute

tua ĉt offensionē tui aĩ nõ timer̃(Nemo maior̃ fiducia utir̃ ꝙ q ex affectu diligit. Nĉo certe debet lædere qui sibi consulit)ne tot annorum conceptam cuiuscunq; sacerdotii gratiam uno momento amittam. Et tamen non damnum gratiæ deprecor sed salutis periculum. Quanq; quantum est imperator: ut quærendum aut uindicandum non putes quod in hũc diem nemo quæsiuit: nemo unq; uindicauit? Graue est fidem tuam pro iudæis periclitari. Gedeon cum occidisset sacratum uitulum: dixerunt gẽtiles: dii ipsi iniuriam suam uindicet. Quis habet synagogam uindicare? Xp̃us quem occiderunt: quem negauerunt? An deus p̃r uidicabit eos q nec p̃rem recipiũt q filiũ ñ recepũt? Quis habet ualẽtinianorũ hæ̃sim uẽdicare: quam pietas tua quo modo uindicat: cum eos excludi iusserit: nec conueniendi usur pare copiam? Si iosiam tibi obiiciam regem deo probatum: hoc in istis damnabis quod in illo probatum est. Certe si mihi parum fidei defertur: iube adesse quos putaueris episcopos: tractetur imperator quid salua fide agi debeat. Si de causis pecuniariis comites tuos cõsulis: quanto magis in causa religionis sacerdotes domini æquum est consulas? Consideret clæmentia tua quantos insidiatores habeat ecclesia: quantos exploratores: leuem rimam si offenderint: figent aculeum. Secundum homines loquor. Cæterum plus hominibus deus timetur: qui etiam imperatoribus iure præfertur. Si amico suo aliquis: si parenti aut propiquo deferedũ existimat: recte ego & deferedũ deo & eũ p̃feredũ oĩb⁹ iudicaui. Cõsule tibi ipator: aut pater̃ me cõsuler̃ mihi. Quid rñdebo postea si cõptũ fuerit data hinc auctoritate aliquos xp̃ianorũ aut gladio aut fustibus aut plumbis necatos? Quo mõ hoc purgabo factum? quo modo excusabo apud episcopos? Qui nunc quia per triginta & innumeros annos presbyteri quidam gradu functi: uel ministri ecclesiæ retrahuntur a muner̃ sacro & curiæ deputantur: grauiter gemunt. Nam cum ii qui uobis militant: certo militiæ tempore seruent: quanto magis etiam eos considerare debetis qui deo militant? Quo modo (inquam) hoc excusabo apud episcopos qui queruntur de clericis: & impressione graui uastari scribunt ecclesias? Hoc tamen in noticiam clæmentiæ tuæ peruenire uolui: de hoc (ut placet) arbitrio tuo consulere & temperare dignaberis. Illud autem quod me angit & iure angit: exclude atq; eiice. Ipse facis quicquid fieri iussisti. Aut si ille facturus non est: malo te magis esse clæmentem ꝙ illum non fecisse quod iussus est. Habes in quibus domini adhuc debes circa imperium romanum inuitare clæmentiam. Habes quibus ampli⁹ ꝙ tibi speres. Illorum gratia: illorum salus te in hoc sermone conueniat meo: ne causam tuam alieno cõmittas iudicio. Integra adhuc tibi sunt omnia. In hoc me ego deo nostro pro te obligo: nec uerearis sacramentum. Nunquid deo displicere poterit: quod pro eius emendatur honorificentia? Nihil mutaueris certe in illa epistola: siue missa siue nondũ missa ẽ: dictari iube aliam quæ plena fidei plena pietatis sit. Tibi integrum sit emendare: mihi non est integrum dissimulare. Antiochenis tuam donasti iniuriam: inimici tui filias reuocasti: nutriendas apud affinem dedisti matri hostis tui: misisti de ærario tuo sumptus. Hæc tanta pietas: tanta erga deum fides hoc facto offuscabitur? Tu igitur qui armatis pepercisti hostibus: & seruasti inimicos tuos: ne quæso tanto studio putes uindicandum in christianos. Nunc imperator rogo: ut non aspernanter acceperis me & pro te & pro me timentem. Sancti enim uox est. Vt quid factus sum uidere contritionem populi mei: ut offensam incurram dei? Ego certe quod honorificentius fieri potuit feci: ut me magis audires in regia: ne si necesse esset audires in ecclesia.

XXX.

a Mbrosius episcopus beatissimo principi & christianissimo imperatori ualentiniano. Cum omnes homines qui sub dictione romana sunt: uobis militent imperatoribus terrarum atq; principibus: tum ipsi uos omnipotenti deo & sacræ fidei militatis. Aliter enim salus tuta esse non poterit: nisi unusquisq; deum uerum hoc est deum xp̃ianorum a quo cuncta reguntur: ueraciter colat. Ipse enim solus uerus est deus: qui intima mente ueneretur. Dii enim gentium dæmonia: sicut scriptura dicit. Huic igitur deo uero quisquis militat: & qui intimo colendum recipit affectu: non dissimulationem: non coniuentiam: sed fidei: studium & deuotionis impẽdit. Postremo si non ista: consensum saltẽ aliquem non debet colendis idolis & prophanis cærimoniarum cultibus exhibere. Nemo enim deum fallit: cui omnia etiam cordis occulta mãifesta sunt. Ergo cũ a te ĩperator xp̃ianissime fides deo uero sit exhibẽda: cũ ip̃i⁹ fi dei studiũ cautio atq; deuotio: miror quo mõ aliquib⁹ ĩ spem uenerit ꝙ debeas aras diis gẽtium tuo instaurare præcepto: ad usus quoq; sacrificiorum prophanorum præbere sũptu.

Q d̃.n. iãdudũ uel fiſco uel arcæ ẽ uẽdicatũ:de tuo magis cõferre uidebeř ꝙ̃ de ſuo reddeř.Et
de diſpendiis querunť qui nũꝙ̃ noſtro ſanguini pepcerũt:q ipſa eccleſiarũ ædificia ſubruerũt
petunt etiam ut illis priuilegia deferas qui loquendi & docendi noſtris cõmunẽ uſum: iuliãi
lege proxima denegarunt :& priuilegia illa quibus ſæpe decepti ſunt etiam xp̃iani . Nõ nul
los enim illis priuilegiis partim per iprudentiam partim ꝓpter publicarum neceſſitatũ mo
leſtias declinandas :irrætire uoluerunt :& quia non omnes fortes ĩueniuntur:etiam ſub prĩ
cipibus xp̃ianis plæriꝙ̃ ſunt lapſi .Sed hæc ſi iam ſublata non eſſent:auferenda tuo imperio
cõprobarem .At cum per totum fere orbem a pluribus retro: principibus inhibita interdic
taꝙ̃ ſint:romæ autem a fratre clæmentiæ tuæ anguſtæ memoriæ gratiano fidei ueræ ratio
ne ſublata ſint :& datis antiquata reſcriptis:ne quæſo uel fideliter ſtatuta conuellas uel frater
na præcepta reſcindas.De negociis ciuilibus ſi quid ſtatuitur :nemo putat eſſe temerandum:
& præceptum de religione calcatur!Nullus obrepat iuniori ætati tuæ:ſiue ille gentilis eſt qui
iſta depoſcit:non debet mentem tuam uinculis ſuæ ſuperſtitionis ĩnectere:ſed proprio ſtu-
dio docere & admonere te debet quẽ ad modum ueræ fidei ſtudere debeas:quando ille tã
to motu ueri uana defendit .Deferendum meritis clarorum uirorũ & ego ſuadeo:ſed deum
certum eſt omnibus præferendũ .Si de re militari eſt cõſulendum :debet exercitati in præ
liis uiri expectari ſententia:conſilium cõprobari.Q uando de religione tractatus eſt: deum
cogita.Nullius iniuria eſt:cui deus omnipotẽs antefertur .Habet ille ſententiã ſuã.Inuitum
non cogitis colere quod nolit:hoc idem uobiſ liceat imꝑator:& unuſquiſꝙ̃ patienter ferat:ſi
ñ extorqueatur imꝑatori quod moleſte ferret:ſi ei extorquere cuperet imꝑator .Ipis genti-
libus diſplicere conſueuit præuaricantis affectus .Libere.n.debet defendere unuſquiſꝙ̃ fide
le mentis ſuæ & ſeruare propoſitum .Q uod ſi aliqui nõe xp̃iani tale aliquid decernendum
putãt :mentem tuam uocabula nuda non capiant :nõa caſſa non fallant .Q uiſquis hoc ſua
det:ſacrificat :& quiſquis hoc ſtatuit.Tolerabilius tamen eſt unius ſacrificium ꝙ̃ lapſus om
nium .Totus hic xp̃anorum piclitatur ſenat⁹.Si hodie gentilis aliquis imꝑator (quod abſit)
arã ſtatueret ſimulacris:& eo cõuenire cogeret xp̃ianos :ut ſacrificantibus intereſſent :ut op
pleret anhelitus & ora fidelium cinis ex ara:fauilla de ſacrilegio: fumus ex buſto: & in ea
curia ſententiam diceret:ubi iurati ad aram ſimulacri in ſententiam cogerentur: propte-
rea enim interpretantur aram locatam :ut eius ſacramento (ut ipſi putant)unuſquiſꝙ̃ con
uentus conſuleret in medium :cum curia maiore iam chriſtianorum numero ſit referta :
perſecutionem eſſe crederet chriſtianus :qui cogeretur tali optione ad ſenatum uenir̃ quod
fit plærunꝙ̃: nam etiam iniuriis conuenire coguntur .Te ergo imperatore chriſtiani in
aram iurare cogentur !Q uid eſt iurare niſi eius quem teſtere fidei tuæ præſulem: diuinam
potentiam confiteri .Te imperatore hoc petitur & poſtulatur :ut aram iubeas eleuari :
ſumptum ſacrificiis prophanis dari. Sed hoc non poteſt ſine ſacrilegio decerni .Vnde ro-
go te:ne id decernas :ſtatuas :uel in eius modi decreta ſubſcribas. Conuenio fidẽ tuam chri
ſti ſacerdos .Omnes conueniremus epiſcopi niſi incredibile hoc & repentinum ad aures
perueniſſet hominum ꝙ tale aliquid eſſet uel in conſiſtorio ſuggeſtum tuo:uel a ſenatu pe
titum:ſed abſit ut hoc ſenatus petiſſe dicatur .Pauci gentiles communi utuntur nomine .
Nam & ante biennium ferme cum hoc petere tentarent :miſit ad me ſanctus dãmaſus
romanæ eccleſie ſacerdos iudicio dei electus libellum quem chriſtiani ſenatores dederunt
& quidem innumeri poſtulantes nihil ſe tale mandaſſe: non congruere gentilium iſtius
modi petitionibus :non præbere conſenſum.Q ueſti etiam publice priuatimꝙ̃ ſe non con
uenturos ad curiam :ſi tale aliquid decerneretur.Dignũ eſt temporibus ueſtris hoc eſt chri-
ſtianis temporibus ut dignitas chriſtianis ſenatoribus abrogetur :quo gentilibus ſenato-
ribus prophanæ deferatur uoluntatis effectus !Hunc libellum ego fratri clæmentiæ ue-
ſtræ direxi .Vnde conſtitit non ſenatum aliquid de ſuperſtitionis impenſis mandaſſe le
gatis.Sed fortaſſe dicatur :cur dudum non inter fuerint ſenatui :cum iſta peterentur . Sa
tis loquuntur quid uelint qui non interfuerunt :ſatis locuti ſunt qui apud imperatorem lo-
cuti ſunt.Et miramur tamen ſi priuatis reſiſtendi romæ eripiunt libertatem qui nolunt
eſſe liberum tibi non iubere quod non probas non ſeruare quod non ſentis . Et ideo
memor legationis.proximæ mandatæ mihi: conuenio iterum fidem tuam:conuenio men
tem tuam:ne uel reſpondendum ſecundum huiuſmodi petitionem gentilium cenſeas :uel
in eius modi reſponſa ſacrilegium ſubſcriptionis adiungas .Certe refer ad parentem pie
tatis tuæ principem theodoſium quem ſuper omnibus fere maioribus cauſis conſu-
lere conſueſti . Nihil maius eſt religione : nihil ſublimius fide . Si ciuilis cauſa eſſet :

diuersæ parti responsio seruaretur :causa religionis est: episcopus conuenio. Detur mihi exemplum missæ relationis :ut & ego plenius respondeam :& sic de omnibus consultus clæmentiæ tuæ parens respondere dignetur. Certe si aliud statuit: episcopi hoc æquo animo pati & dissimulare non possumus: licebit tibi ad ecclesiam conuenire: sed illic non iuenies sacerdotem aut inuenies resistentem. Quod respondebis sacerdoti dicenti tibi: munera tua non quærit ecclesia quia templa gentilium muneribus adornasti. Ara xp̄i dona tua respuit: quoniam arā simulacris fecisti. Vox.n.tua manus tua: & subscriptio tua opus est tuū: obsequium tuū dn̄s iesus recusat & respuit: quoniam idolis obsecutus es: dixit enim tibi. Non potestis duobus dominis seruire. Priuilegia tua sacratæ deo uirgines non habent & uendicant uirgines uestæ Cur sacerdotes dei requiris quibus petitiones prophanas gentilium prætulisti? Alieni erroris societatem suscipere nō possumus. Quid respondebis his uerbis: puerum esse te lapsum? Omnis ætas perfecta xp̄o est. Omnis deo plēa puericia fidei cōprobatur. Paruuli etiam xp̄um intrepido aduersus persecutores ore confessi sunt. Quid respondebis germano tuo? None tibi dicet uictum me esse non credidi: quia te ipatrem reliqui: mori non dolui quia te heredē habebam. Imperio me decedere non ingemui: quia imperia mea præsertim de religione diuina: omnibus sæculis mansura credebam. Hos ego titulos piæ uirtutis erexeram: has de sæculo manubias: hæc spolia de diabolo: has ego de aduersario omnium exuuias offerebam in quibus æterna uictoria est. Quid mihi plus potuit meꝰ hostis auferre? Abrogasti decreta mea quod adhuc ille qui contra me leuauit arma: non fecit. Nunc grauius telum corpore recipio: ꝙ a fratre mea statuta damnant̄. Melior ꝓpte mei apud te pīclitor. Illa enim mors corporis: ista uirtutis est. Nunc mihi abrogatur īperiū & quod est grauius abrogatur a meis. Et id arrogatur quod in me etiam mei aduersarii prædicarunt. Si uolens acquieuisti. damnasti fidem meam: si inuitus cessisti: prodidisti tuam. Ergo quod grauiꝰ est: & in te periclitor. Quid respondebis etiam patri: qui te maiore dolore coueniet dicens. De me fili pessime iudicasti qui putasti ꝙ ego gentilibus cōniuentiam præstitissem. Nemo ad me detulit: arā esse ī illa romana curia: nuꝙ̄ tantum nefas credidisti: ꝙ in cōmuni illo xp̄ianorum gentiliūꝗ concilio sacrificarent gentiles: hoc est insultarent gentiles præsentibus christianis: & inuiti christiani interesse sacrificiis cogerentur. Multa & diuersa crimina me imperante cōmissa sunt: ultus sū quæcunꝗ sunt depræhensa: si quis tunc latuit: debet ergo dicer̄ me probasse quod ad me nemo detulerat? De me pessime iudicasti: si mihi superstitio aliena non fides mea seruauit imperium. Vnde cum aduertas imp̄r deo primū deinde patri & fratri iniurias irrogari si quid tale decernas: peto ut id facias quod saluti tuæ apud deum intelligis profuturū. Relatio symmachi præfecti urbis romæ. XXXI.

u

Bi primum senatus amplissimꝰ semperꝗ uidetur subiecta legibus uicia cognouit: & a principibus piis uidit purgari famam temporum proximorum: boni sæculi auctoritatem secutus: euomuit diu pressum dolorem: atꝗ iterum me q̄relarum suarum iussit esse legatum. Cui ideo diui principis denegata est ab improbis audientia: quia non erat iusticia defutura domini imperatores ualentiniane theodosi & arcadi incluti uictores ac triumphatores semper augusti. Gemino igitur functus officio: & ut præfectus uidetur gesta publica prosequor: & ut legatus ciuium mandata cōmendo. Nulla est hic dissensio uoluntatu: quia iam credere homines desierunt: aliquorum ministri regum coguntur se studio præstare si discrepent: amari coli diligi: maius imperio est. Quis ferat obfuisse rei publicæ priuata certamina? Merito illos senatus insequit: q potentiam suam famæ principis prætulerunt. Nr̄ autem labor pro clæmentia uestra ducit excubias. Cui enim magis cōmodat: ꝙ instituta maiorum ꝙ patriæ iura & fata defendimꝰ: ꝙ̄ temporum gloriæ? Quæ tum maior est: cum nobis contra morem parentum intelligitis nil licere. Repetimus igitur religionum statum qui rei publice diu profuit. Certe numerētur principes utriusꝗ sectæ: utriusꝗ sentētiæ: proximus eorum cærimonias patrum coluit: recentior non remouit. Si exemplum non facit religio ueterum: faciat dissimulatio proximorum. Quis ita familiaris est barbaris: ut arā uictoriæ non requirat? Cauti in posterum sumus: & talium rerum ostēta uitamus. Reddatur tamen saltem nomini honor qui numini denegatus est. Multa uictoriæ debet æternitas uestra & adhuc plura debebit. Aduersentur hanc potestatem quibus nihil profuit: uos amicum triūphis patrociniū nolite deserere. Cūctis potentia ista uotiua est: nemo colendam neget quam profitetur optandam. Quod si huius ominis nō ē ēt iusta uitatio: ornamētis saltē curiæ decuit abstineri? Præstate oro uos ut ea

quæ pueri suscepimus: senes posteris relinquamus. Consuetudinis amor magnus est. Merito diui constantii factum diu non stetit. Omnia uobis exempla uitanda sunt: quæ mox remota didicistis. Aeternitatē curamus famæ & nominis uestri: ne quid futura ætas inueniat corrigendum. Vbi in leges uestras & uerba iurabimus: qua religione mens falsa terrebitur: ne in testimoniis mentiatur? Omnia quidem deo plena sunt: nec ullus perfidis tutus est locus: sed plurimum ualet ad metum delinquendi etiam præsentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium: illa ara fidem conuenit singulorum: neq3 aliud magis auctoritatem facit sententiis nostris q̄ q̄ omnia quasi iuratus ordo decernit. Patebit ergo sedes prophana piuriis: & hoc inclyti principes mei probabile iudicabunt qui sacramento publico tuti sunt? Sed diuus constantius idem fecisse dicitur: cætera potius illius principis æmulemur qui nihil tale esset aggressus: si quis ante se alius deuiasset. Corrigit enim sequentem lapsus prioris: & de repræhensione antecedentis exempli nascitur emendatio. Fas fuit ut parens ille clæmentiæ uestræ in re adhuc noua non caueret inuidiam. Num potest etiam nobis eadem defensio cōuenire si imitemur quod meminimus improbatum? Accipiat æternitas uestra alia eiusdem principis facta: quæ ĩ usum dignius trahat. Nil ille decerpsit sacrarum uirginum priuilegiis: repleuit nobilibus sacerdotia: romanis cærimoniis non negauit impēsas: & per omnes uias æternæ urbis lætum secutus senatum: uidit placido ore delubra: legit inscripta fastigiis deum nomina: percunctatus est templorum origines: miratus est conditores. Cumq3 alias religiones ipse sequeretur: has seruauit imperio: suus enim cuiq3 mos cuiq3 ritus est: uarios custodes urbibus & cultus mens diuina distribuit. Vt animæ nascentibus: ita populis fatales genii diuiduntur. Accedit utilitas quæ maxime homini deos asserit. Nam cum ratio omnis in operto sit: unde rectius q̄ de memoria atq3 documentis rerum secundarum cognitio uenit numinum? Iam si longa ætas auctoritatem religionibus faciat: seruanda est tot sæculis fides: & sequendi sunt nobis parentes qui secuti sunt fœliciter suos. Romam nunc putem⁹ assistere atq3 his uobiscum agere sermonibus. Optimi principes patres patriæ reueremini annos meos: in quos me pius ritus adduxit: ut utar cærimoniis auitis: neq3 enim me pœnitet uiuere meo more quia libera sum. Hic cultus in leges meas orbem redegit: hæc sacra annibalem a mœnibus: a capitolio senonas reppulerunt. Ad hoc ergo seruata sum: ut longæua repræhendar? uideam quod instituendum putatur? Sera tamen & contumeliosa est emēdatio senectutis. Ergo diis patriis diis indigetibus pacem rogamus. Aequum est: quicquid omnes colunt: unum putari. Eadem spectamus astra: commune cælum est: idem nos mundus inuoluit. Quid interest qua quisq3 prudentia uerum requirat? Vno itinere non potest perueniri ad tam grande secretum: sed hæc ociosiorum disputatio est. Nunc preces non certamina offerimus. Quanto commodo sacri ærarii uestri uestalium uirginum prerogatiua detracta est? Sub largissimis imperatoribus denegatur quod parcissimi præstiterunt? Honor solus est in illo uelut stipendio castitatis. Vt uittæ earum capiti decus faciunt: ita insigne ducitur sacrificii: uacare muneribus. Nudum quodam modo nomen immunitatis requirunt: quoniam paupertate ac dispendio tutæ sunt. Itaq3 amplius laudi earum tribuunt: qui aliquid rei detrahunt. Siquidem saluti publicæ dicata uirginitas crescit merito: cum caret præmio. Absint ab ærarii uestri puritate ista compendia: fiscus bonorum principum non sacerdotum damnis sed hostium spoliis augeatur. Vllumne lucrum compensat inuidia? Et quia auaricia in mores uestros non cadit: hoc miseriores sunt quibus subsidia uetera decerpta sunt. Etenim sub imperatoribus qui alieno abstinent qui resistunt cupiditati: ad solam detrahitur amittentis iniuriam: quod desiderium non mouet auferentis. Agros etiam uirginibus & ministris: deficientium uoluntate: legatos fiscus retentat. Oro uos iusticiæ sacerdotes: ut urbis uestræ sacris reddatur priuata successio. Dictent testamenta securi: & sciant sub principibus non auaris stabile esse quod scripserint. Delectet uos ista fœlicitas generis humani: cœpit causæ huius exemplum solicitare morientes. Ergo romanæ religiones sub romana iura non pertinent? quod nomen accipiet ablatio facultatum quas nulla lex: nullus casus fecit caducas? Capiunt legata liberti: seruis testamentorum iusta cōmoda non negantur: tantum nobiles uirgines & fatalium sacrorum ministri excluduntur prædiis hæreditate quæsitis. Quid iuuat saluti publicæ castum corpus dicare & imperii æternitatem cælestibus fulcire præsidis: armis uestris: aquilis uestris: amicas applicare uirtutes: pro omnibus efficacia uota suscipere & ius cum omnibus non habere? Itaq3 melior est seruitus quæ hominibus impenditur. Rem publicam lædimus cui nunq̄ expedit: ut ingrata sit. Nemo me putet solam causam religionum tueri: ex huius modi facinoribus orta sunt cuncta romani generis incom-

moda. Honorauerat lex parentum ueſtales uirgines ac miniſtros deorum: uictu modico iuſtiſq; priuilegiis: ſtetit muneris huius integritas uſq; ad degeneres trapezitas qui ad mercedem uilium baiulorum ſacræ caſtitatis alimenta uerterunt. Secuta eſt hoc factum fames publica & ſpem prouinciarum omnium meſſis ægra decepit. Non ſunt hæc uicia terrarum: nihil imputamus aſtris. Nec rubigo ſegetibus offuit: nec auena fruges necauit: ſacrilegio annus exaruit. Neceſſe enim fuit perire omnibus quod religionibus negabatur. Certe ſi eſt huius mali aliq; exemplum: imputemus tantam famem uicibus annorum. Grauis hanc ſterilitatem aura conſtrinxit: ſilueſtribus arbuſtis uita producitur: & rurſus ad dodonæas arbores plebis ruſticæ inopia conuolauit. Quid tale prouinciæ pertulerunt: cum religionum miniſtros honor publicus paſceret? Quando in uſum hominum concuſſa quercus? quando uulſæ ſunt herbarum radices? quando alternos regionum defectus deſeruit fæcunditas mutua: cum populo & uirginibus ſacris communis eſſet annona? Commendabat enim terrarum prouentus uictus antiſtitum: & remedium magis ꝗ largitas erat. An dubium eſt ſemper pro copia omnium datum quod nunc inopia omnium uendicauit? Dicet aliquis ſumptum publicum denegatum alienæ religionis impendiis. Abſit a bonis principibus iſta ſententia: ut quod olim de communi quibuſdam tributum eſt: in iure fiſci eſſe uideatur. Nam cum res publica de ſingulis conſtet: quod ab ea proficiſcitur: fit rurſus proprium ſingulorum. Omnia regitis: ſed ſuum cuiq; ſeruatis: pluſq; apud uos iuſticia ꝗ licentia ualet. Conſulite certe munificentiam ueſtram: an hæc publica uelit exiſtimari quæ in alios tranſtuliſtis. Semel honori urbis delata compendia deſinunt eſſe tribuentium: & quod a principio beneficium fuit: uſu atq; ætate fit debitum. Inanem igitur metum diuino animo ueſtro tentat incutere: ſi quis aſſerit conſcientiam uos habere præbentium: niſi detrahentium ſubieritis inuidiam. Faueant clæmentiæ ueſtræ ſectarum omnium arcana præſidia: & hæc maxime quæ maiores ueſtros aliquando iuuerunt: uos defendant: a nobis colantur. Eum religionum ſtatum petimus: qui diuo parenti culminis ueſtri ſeruauit imperium: qui fortunato principi legitimos ſuffecit hæredes. Spectat ſenior ille diuus ex arce ſiderea lachrymas ſacerdotum: & ſe culpatum putat more uiolato: quem libenter ipſe ſeruabat. Præſtate etiam diuo fratri ueſtro alieni conſilii correctionem: tegite factum quod ſenatui diſplicuiſſe neſciuit. Si quidem conſtat ideo excluſam legationem: ne ad eum iudicium publicum perueniret. Pro exiſtimatione eſt temporum ſuperiorum: ut non dubitetis abolere quod probandum eſt principis non fuiſſe:

Sancti ambroſii reſponſio contra ſymmachi relationem. XXXII.

Mbroſius epiſcopus beatiſſimo principi & clæmentiſſimo imperatori Valentiniano auguſto. Cum uir clariſſimus præfectus urbis ſymmachus ad clæmen-
a tiam tuam rettuliſſet: ut ara quæ de urbis romæ curia ſublata fuerat: redderetur loco: & tu imperator licet adhuc in minoris æui tyrocinio florentibus nouus annis: fidei tamen uirtute ueteranus obſecrata gentilium non probares: eodem quo comperi puncto libellum obtuli: quo licet compræhenderim quæ ſuggeſtioni neceſſaria uiderentur: popoſci tamen exemplnm mihi relationis dari. Itaq; non fidei tuæ ambiguus ſed prouidus cautionis & pii certus examinis hoc ſermone relationis aſſertioni reſpondeo: hoc unum petens: ut non uerborum elegantiam ſed uim rerum expectandam putes. Aurea enim (ſicut ſcriptura diuina docet) eſt lingua ſapiētium litteratorum: quæ phaleratis dotata ſermonibus: & quodam ſplendētis eloquii: uelut coloris precioſi coruſco reſultans: capit animorū oculos ſpe formoſi: uiſuq; perſtringit. Sed aurum ſi diligētius manu tractes foris precium: intus metallum eſt. Volue quæſo atq; excute ſectam gentilium: precioſa & grandia ſonant: ueri effœta defendunt. Deum loquuntur: ſimulacrum adorant. Tria igitur in relatione ſua uir clariſſimus præfectus urbis propoſuit quæ ualida putauit. Quod roma ueteres (ut ait) ſuos cultus requirat: & ꝙ ſacerdotibus ſuis uirginibuſq; ueſtalibus emolumēta tribuenda ſint: & ꝙ emolumentis ſacerdotum negatis fames ſecuta publica ſit. In prima propoſitione: flebili roma queſtu ſermonis illachrymat: ueteres (ut ait) cultus cærimoniarum requirens: hæc ſacra (inquit) annibalem a mœnibus: a capitolio ſenonas repulerunt. Itaq; dum ſacrorum potentia prædicatur: infirmitas proditur. Ergo annibal diu ſacris inſultauit romanis: & diis contra ſe dimicantibus uſq; ad muros urbis uincendo peruenit. Cur ſe obſideri paſſi ſunt: pro quibus deorum ſuorum arma pugnabant?

Nam de ſenonibus quid loquar:quos capitolii ſecreta penetrantes romanæ reliquiæ non tu
liſſent:niſi eos pauido anſer ſtrepitu prodidiſſet?En quales templa romana præſules habet.
Vbi tunc erat iuppiter?An in anſere loquebatur?Verum quid negem ſacrorum ritus mili-
taſſe romanis? Sed etiam annibal eoſdem deos colebat. Vtrum uolunt igitur eligant. Si in
romanis uicerunt ſacra:in carthaginenſibus ergo ſuperata ſunt:ſi in carthaginenſibus trium
phata:nec romanis utiq; profuerunt. Faceſſat igitur inuidioſa illa populi romani querela:nō
hæc roma mandauit. Aliis illa eos interpellat uocibus. Quid me caſſo quottidie gregis inno
xii ſanguine cruentatis?Non in fibris pecudum:ſed in uiribus bellatorum trophæa uictoriæ
ſunt. Aliis ego diſciplinis orbem ſubegi. Militabat camillus qui ſublata capitolio ſigna: cæſis
tarpeiæ rupis triumphatoribus reportauit:ſtrauit uirtus quos religio non remouit. Quid
de attilio loquar:qui militiam etiam mortis impendit?Aphricanus non inter capitolii aras:
ſed inter annibalis acies triumphum inuenit. Quid mihi ueterum exempla profertis? Odi
ritus neronum. Quid dicam bimenſtres imperatores & terminos regum cum exordiis co-
pulatos?Aut forte illud eſt nouum:barbaros ſuis exceſſiſſe finibus?Nunquid etiam illic chri-
ſtiani fuerunt:quorum miſerabili nouoq; exemplo alter captiuus imperator:ſub altero cap-
tiuus orbis fefelliſſe quæ uictoriam promittebant:ſuas cærimonias prodiderunt? Nunquid
& tunc non erat ara uictoriæ?Pœnitet lapſus:& uetuſta canicies pudendi ſanguinis traxit ru
borem. Non erubeſco cum toto orbe longæua conuerti:uerum certe eſt:quia nulla ætas ad
perdiſcendum ſera eſt. Erubeſcat ſenectus quæ emendare ſe non poteſt. Non annorum cani
cies eſt laudanda:ſed morum:nullus pudor eſt ad meliora tranſire. Hoc ſolum habebam cō-
mune cum barbaris:quia deum antea neſciebam. Sacrificium ueſtrum ritus eſt beſtiarum
cruore reſpergi. Quid in mortuis pecudibus quæritis dei uoces? Venite & diſcite in terris
cæleſtem militiam. Hic uiuimus: & illic militamus. Cæli myſterium doceat me deus
ipſe qui condidit: non homo qui ſe ipſum ignorauit. Cui magis de deo q̃ deo credam?
Quo modo poſſum uobis credere qui fatemini uos ignorare quod colitis? Vno (inquit)
itinere non poteſt perueniri ad tam grande ſecretum. Quod uos ignoratis: id nos dei
uoce cognouimus. Et ꝙ uos ſuſpitionibus quæritis: nos ex ipſa ſapientia dei & uerita-
te compertum habemus. Non congruunt igitur ueſtra nobiſcum. Vos pacem diis ue-
ſtris ab imperatoribus obſecratis: nos ipſis imperatoribus a chriſto pacem rogamus. Vos
manuum ueſtrarum adoratis opera: nos iniuriam ducimus: omne quod fieri poteſt:de-
um putari. Non uult ſe deus in lapidibus coli. Deniq; etiam ipſi philoſophi ueſtri iſta
riſerunt. Quod ſi uos ideo chriſtum deum negatis quia illum mortuum eſſe non cre-
ditis:neſcitis enim ꝙ mors illa carnis fuerit non diuinitatis:quæ fecit ut credentium iam ne
mo moriatur:quid uobis imprudentius qui contumelioſe colitis & honorifice derogatis?
Veſtrum enim deum lignum putatis. O contumelioſa reuerentia. Chriſtum mori potuiſſe
non creditis?O honorifica peruicacia. Sed uetera (inquit) reddenda ſunt altaria ſimulacris:or
namenta delubris. Repoſcatur hæc a conſorte ſuperſtitionis:chriſtianus imperator aram ſo
lius chriſti didicit honorare. Quid manus pias & ora fidelia miniſterium ſuis cogunt ſacrile-
giis exhibere? Vox imperatoris noſtri chriſtum reſultet:& illum ſolum quem ſentit loquatur:
quia cor regis in manu dei. Nunquid imperator gentilis aram chriſto leuauit? Dum ea quæ
fuerunt repoſcunt:exemplo ſui admonent quantum chriſtiani imperatores religioni quam
ſequuntur debeant deferre reuerentiæ:quando gentiles ſuperſtitionibus ſuis omnia detule-
runt. Dum cœpimus:etiam ſequamur. Nos ſanguine gloriamur:illos diſpendium mouet. Nos
hæc uictoriæ loco ducimus:illi iniuriam putant. Nunq̃ nobis amplius contulerunt q̃ cum
uerberari chriſtianos atq; proſcribi ac necari iuberent. Præmium fecit religio quod perfidia
putabat eſſe ſupplicium. Videte magnanimos per iniurias per inopiam per ſupplicium. Nos
credimus:illi cærimonias ſuas ſine quæſtu manere poſſe non credunt. Habeant (inquit) ue-
ſtales uirgines immunitatem ſuam. Dicant hoc qui neſciūt credere ꝙ poſſet eſſe gratuita uir
ginitas:prouocent lucris qui diffidunt uirtutibus. Quot tamen illis uirgines præmia promiſ
ſa fecerunt? Vix ſeptem ueſtales capiuntur puellæ. En totus numerus quem infulæ uittati ca-
pitis:purpuratarum ueſtium murices:pompa lecticæ miniſtrorum circunfuſa comitatu:pri-
uilegia maxima:lucra ingentia:præſcripta deniq; pudiciciæ tēpora coegerunt. Attollant mē
tis & corporis oculos:uideant plebem pudoris:populum integritatis:concilium uirginitatis.
Non uittæ capiti decus:ſed ignobile uelamen:uſui nobile caſtitatis:non exquiſita ſed abdica
ta lenocinia pulchritudinis:non illa purpurarum inſignia:non luxus deliciarum ſed uſus ie-
iuniorum:non priuilegia non lucra:omnia poſtremo talia:ut reuocari ſtudia putes:dū exer-

centur officia. Sed dum exercetur officium: ſtudium prouocatur: ſuis caſtitas cumulatur diſ-
pendiis. Non eſt uirginitas quæ precio emitur: non uirtutis ſtudio poſſidetur. Non eſt ĩtegri
tas quæcunq; tanq̃ in auctione: nummario ad tempus ſolicitatur compendio. Prima caſtita
tis uictoria eſt facultatum cupiditates uincere: quia lucri ſtudium tentamentum pudoris eſt.
Ponamus tamen ſubſidia largitatum conferenda uirginibus: quæ chriſtianis munera redũ-
dabunt? quod tantas opes ſufficiet ærarium? Aut ſi arbitrantur ſolis ueſtalibus conferẽdum:
non pudet ut qui totum ſibi ſub imperatoribus gentilibus uendicarunt: idem ſub principib⁹
chriſtianis non putent nobis ſortem debere eſſe cõmunem? Sacerdotibus quoq; ſuis & mini
ſtris queruntur alimenta publica non præberi. Quantus hinc uerborum tumultus increpu-
it. At contra nobis etiam priuatæ ſucceſſionis emolumenta recentibus legibus denegantur:
& nemo conqueritur. Non enim putamus iniuriam: quia diſpendium non dolemus. Si pri-
uilegium quærat ſacerdos: ut onus curiale declinet: patria atq; auita & omnium facultatum
poſſeſſione cedendum eſt. Quo modo hanc gentiles: ſi haberent ingrauarẽt querelam: q̃ ſa-
cerdos ferias miniſterii ſui emat totius patrimonii ſui damno: & priuatus uniuerſæ commo
ditatis diſpendio uſum publici mercetur obſequii: prætendens communis ſalutis excubias:
domeſticæ inopiæ ſe mercede ſolatur: quia miniſterium non uendidit ſed gratiam compa-
rauit. Conferte cauſas. Vos excuſare uultis decurionem: cum eccleſiæ excuſare non liceat ſa-
cerdotem. Scribuntur teſtamenta templorum miniſtris: nullus excipitur prophanus: nullus
ultimæ conditionis: nullus prodigus uerecundiæ: ſoli ex omnibus clerico commune ius clau
ditur a quo ſolo pro omnibus uotum commune ſuſcipitur: officium cõmune defertur: nulla
legata uel grauium uiduarum: nulla donatio. Et ubi in moribus culpa non depræhẽditur: tñ
officio mulcta præſcribitur. Quod ſacerdotibus phani legauerit chriſtiana uidua: ualet: quod
miniſtris dei: non ualet. Quod ego non querar: ſed ut ſciant quid non querar: compræhẽdi.
Malo enim uos pecunia minores eſſe q̃ gratia: ſed referũt ea quæ uel donata uel relicta ſunt
eccleſiæ: non eſſe temerata. Dicant & ipſi quis templis dona detraxerit quod factum eſt chri-
ſtianis Quæ ſi facta eſſent gentilibus: redderetur potius q̃ inferretur iniuria. Nunccine de-
mum iuſticia prætenditur: æquitas poſtulatur? Vbi tunc erat iſta ſententia: cum direptis chri
ſtianorum omnium facultatibus: ipſos uitales anhelitus ſpiritus inuiderent: & nullis uſq̃ ne-
gata defunctis inhiberent ſupremæ commercia ſepulturæ? Quos gentiles præcipitarũt: ma-
ria reddiderunt. Fidei iſta uictoria eſt: q̃ & ipſi iam facta maiorum carpunt ſuorum: ſed quæ
melioratio ut eorum munera petant quorum geſta condemnant? Nemo tamen donaria de
lubris & legata aruſpicibus denegauit: ſola ſublata ſunt prædia quia non religioſe utebantur
iis quæ religionis iure defenderent. Qui noſtro utuntur exemplo: cur non utebãtur officio?
Nihil eccleſia ſibi niſi fidẽ poſſidet. Hos redditus præbet: hos fructus. Poſſeſſio eccleſiæ ſum-
ptus eſt egenorum. Numerent quos redemerint templa captiuos: quæ contulerint alimenta
pauperibus: quibus exulibus uiuendi ſubſidia miniſtrauerint. Prædia igitur intercepta non
iura ſunt. En quod factum quod triſte piar̃ nefas: fames (ut aiunt) publica uindicauit: qa uſui
omnium proficer̃ cœpit quod proficiebat commodis ſacerdotum. Propterea ergo detractis
(ut aiunt) arbuſta exuta corticibus ſucco miſerabili deficientium ora lambebant: propterea
chaoniam frugem glande mutantes: rurſus in pecudum paſtus: & ad infœlicis uictus alimen
ta reuocati concuſſa quercu famem in ſiluis miſeram ſolabãtur. Noua uidelicet prodigia ter
rarum quæ nunq̃ ante acciderant: cum ſuperſtitio gentilis toto orbe ferueret. Re uera quan
do ante uacuis auenis ſeges: fallas auari uota luſit agricolæ: & ſpem ruſticæ plebis quæſita ſul
cis frugis herba deſtituit. Et unde græcis oracula habitæ ſuæ quercus: niſi quia remedium ſil-
ueſtris alimoniæ cæleſtis religionis donum putarunt? Talia enim ſuorum munera credunt
deorum. Quis dodonæas arbores niſi gentium populus adorauit: cum pabulum triſte ſacri
nemoris honore donaret? Non eſt ueriſimile q̃ indignantes eorum dii id pro pœna intule-
rint quod ſolebant placati conferre pro munere. Quæ autem æquitas: ut paucis ſacerdotib⁹
dolentes uictum negatum ipſi omnibus denegarent: cum inclæmentior eſſet uindicta q̃ cul
pa? Non eſt igitur idonea quæ tantam ægritudinem mundi fallentis cauſa conſtrinxerit: ut
uirentibus ſegetibus ſubita ſpes anni adulta moreretur. Et certe ante plurimos annos tẽplo-
rum iura toto orbe ſublata ſunt. Modone demum diis gentilium uenit in mentem ſuas iniu
rias ultum iri? Propterea nec aſſueto curſu nilus intumuit: ut urbicorum ſacerdotũ diſpendia
uindicaret q̃ nõ uindicauit ſuorum? Eſto tamen ſi ſuperiore anno deorũ ſuorũ iniurias uindi
catas putant: cur præſenti ãno cõtemptui fuere? Iam. n. nec herbarũ uulſis radicib⁹ ruſticana
plebs paſcitur: nec baccæ ſilueſtris explorat ſolatia: nec cibũ de ſentibus rapit: ſed opũ læta fœ

liciũ dũ messes suas & ipsa miratur: expleuit uoti satietate ieiunium: usurarios nobis reddidit terra ꝓuentus. Quis ergo tã nouus humanis usibus: ut uices stupeat ãnorũ? Et tamẽ ẽt superiore ãno plæraq; nouimus ꝓuincias redundasse frugibus. De galliis qd loquar solito ditiorib⁹? Frumẽtũ panoniæ quod nõ seuerãt uẽdiderũt. Et secũda rhetia fertilitatis suæ nouit iuidiã. Nã quæ solebat tutior esse ieiunio: fæcunditate hostẽ i se excitauit. Liguriam uenetiasq; autumni frumẽta pauerũt. Ergo nec ille sacrilegio ãnus exaruit: & iste fidei fructibus ãnus effloruit. Negẽt ẽt ꝙ largo fœtu uineæ redũdauerint. Itaq; & messem fœneratã recepimus: & liberalioris uindemiæ beneficia possidemus. Postrem⁹ supest & maxim⁹ locus: utrũ ea q̃ uobis ꝓfuerint iperatores: restituere subsidia debeatis. Ait.n. Vos defendant: a nobis colãtur. Hoc ẽ fidelissimi principes quod ferre nõ possumus: qa exprobrãt nobis uestro se nomine diis suis supplicare: & uobis nõ mãdãtibus sacrilegium imane cõmittũt: dissimulationem ꝑ cõsensu interpretãtes sibi. Habeãt præsidia sua: suos si possunt: illa defendãt. Nam si iis a qbus colũtur: auxilio esse nõ possunt: quo modo possunt uos defendere: a qbus nõ colũtur? Sed maiorũ (inquit) seruãdus est ritus. Quid ꝙ oĩa postea ĩ melius ꝓfecerũt? Mund⁹ ipse q̃ uel primũ coactis elemẽtorũ ꝑ ĩane seminibus tenero orbe cõcreuerat: uel cõfuso adhuc ĩdigesti opis caligabat horrore: nõne postea distincto cæli maris terrarũq; discrimine rerũ formas quibus speciosus uidetur: accepit? Exutæ humẽtibus tenebris nouum terræ stupuerẽ solem: dies ĩ exordio non refulget: sed ĩ ꝓcessu temporis ĩcremẽto luminis micat & caloris exæstuat. Luna ipsa quæ ꝓpheticis oraculis spes ecclesiæ figurat: cũ primum resurgẽs ĩ menstruas reparat ætates: tenebris noctis abscõdit: paulatimq; cornua sua cõplens uel e regione solis absoluẽs clari splẽdorẽ fulgoris irrutilat. Exerceri ĩ fructus terræ aña nesciebãt: postubi imperarẽ aruis solicitus cœpit agricola: & ĩforme solum uestir uinetis: siluestres animos domesticis mollitæ cultibus exuerũt. Anni ipsius ætas prima quæ nos usu parili colorauit: nutu gignentium sed ĩ processu lapsuris floribus uernat: postremis adolescit fructibus. Nos quoq; æui rudes sensus habemus infantiæ: sed mutati in annos ingenii rudimenta deponimus. Dicant igitur in suis omnia manere debuisse principiis: mundum tenebris obductum quia splendore solis illuxerit: displicere. Et quanto gratius est animi tenebras depulisse q̃ corporis: fideiq; iubare micuisse q̃ solis? Ergo & mundi: sicut omnium rerum: primæua uiam mutarũt: ut uenerabilis canæ fidei sequeretur senectus. Quos hoc mouet: repræhendant messem quia sera fæcunditas est: repræhendant uindemiam: quia in occasu anni est: repræhendant oliuam quia postremus est fructus. Ergo & messis nostra fides animarum est: ecclesiæ gratia meritorum: uindemia est: quæ ab ortu mundi uirebat in sanctis: sed postrema ætate se diffudit in populos: ut aduerterẽt oẽs non rudibus animis irrepsisse fidem christi. Nulla.n. sine aduersario corona uictoriæ: sed explosa ea opinione quæ ante cõualuit id quod erat uerum iure prælatum: si ritus ueteres delectabant: cur ĩ alienos ritus eadem roma successit? Omitto abscõditam ꝑcio humũ: & pastorales casas auro degeneri renitentes. Quid (ut de ipso respõdeam quod querũtur) captarũ simulacra urbiũ uictosq; deos: & ꝑegrinos ritus sacrorum: alienæ supstitionis æmuli receperunt? Vnde igit̃ exemplum ꝙ currus suos simulato almonis ĩ flumine lauat cybele? Vnde phrygii uates & semꝑ ĩuisa romanis nõ æquæ carthaginis numina? Quam cælestem aphri mitram: ꝑsæ plæriq; uenerem colunt: pro diuersitate nominis nõ pro numinis uarietate: sic deã esse & uictoriã crediderũt: quæ utiq; munus est nõ potestas: donat̃ nõ dominat̃: legionũ grã nõ religionũ potẽtia. Magna igit̃ dea quã militũ multitudo sibi uẽdicat: uel ꝑliorũ donat euentus. Huius aram strui ĩ urbis romæ curia petũt: hoc est quo plures cõueniũt christiani. Omnibus ĩ templis aræ: ara ẽt ĩ templo uictoriarum: quãdo numero delectantur: sacrificia sua ubiq; cõcelebrãt. Quid est nisi ĩsultare fidei: unius aræ sacrificiũ uendicare? Ferẽdũne istud ut gentilis sacrificet: & christianus ĩtersit? Hauriãt oẽs (inquit) hauriãt uel inuiti fumũ oculis: symphoniam auribus: cinerẽ faucibus: thus naribus: & aduersantiũ licet ora: excitata focis nostris fauilla respergat. Nõ illis satis sunt lauacra nõ porticus nõ plateæ occupatæ simulacris. Etiãne in cõmuni illo cõcilio nõ erit cõmunis cõditio? Obstringetur pia senatus portio obtestãtiũ uocib⁹: adiurãtiũ sacramẽtis? Si refutet: uidebit̃ mẽdaciũ ꝓdere: si acqescat: sacrilegiũ cõfiteri. Vbi (inquit) ĩ leges uestras & uerba iurabim⁹? Ergo mẽsurã quæ legibus tenet̃ ĩclusa: cærimoniis gẽtiũ suffragiũ colligit: fidẽ stringit iã nõ solũ præsentiũ: sed absentiũ ẽt? & quod ẽ amplius: ĩperatores fides uestra pulsat̃? Vos.n. cogitis si iubetis. Cõstãtius augustæ memoriæ nõdũ sacris initiat⁹ mysteriis cõtaminari se putauit si aram illam uideret. Iussit auferri: nõ iussit reponi. Illud auctoritatem facti habet: hoc ꝓcepti nõ habet. Nemo sibi de absentia blandiatur: ꝓsentior ẽ q̃ se animis inserit q̃ qui oculis protestatur. Plus.n. est mẽte cõnecti q̃ corpor̃ copulari.

Vos senatus cogendi concilii præsules habet: uobis coit uobis conscientiam suam nō diis gē tium præstat: uos liberis suis non tamen fidei tuæ præfert. Hæc est charitas expetenda: hæc est charitas maior imperio: si fides tuta sit quæ seruat imperium. Sed fortasse aliquem mo/ueat: ita fidelissimum principem destitutum: proinde quasi meritorum precium caducis æsti metur præsentium. Quis. n. sapiēs nō ī orbe quodam atq; circuitu locata humanarū rerum nouit negocia: quia nō eosdem semp successus habēt: sed uariant status & mutāt uices? Quē beatiorem. Cnæo pompeio romana templa miserūt? At is cum tribus triumphis terrarum cinxisset orbem: pulsus acie: bello profugus: & sui terminis exul imperii: canopei manu spado nis occubuit. Quem nobiliorem cyro persarū totius orientis terræ regem dederunt? Is quo/q; cum principes potentissimos aduersantes uicisset: uictos reseruasset: muliebribus armis fu sus interiit. Et ille rex qui superatos etiam confessus honore donauerat: execto capite & itra utrem plenum cruoris satiari iussus incluso: fœmineis imperiis ludibrio fuit. Adeo ī istius ui tæ curriculo non paria paribus sed longe diuersa referuntur. Quem etiam magis sacrificiis deditum q̄ carthaginensium ducem amilcharem repperimus? qui cum toto prælii tempo/re inter acies positus dimicantes sacrificium faceret: ubi partem suorum uictam esse cogno/uit: ī ipsos quos adolebat: se præcipitauit ignes: ut eos uel coruore suo restingueret: quos sibi nihil profuisse cognouerat. Nam de iuliano quid loquar? qui cum responsis aruspicum male credulus esset: ademit sibi subsidia reuertendi. Ergo in cōmuni casu non est cōmunis offensa. Neminem & enim promissa nostra luserūt. Respodi lacessentibus tanq̄ nō lacessitus. Refellē dæ & enim relationis: nō exponēdæ supstitionis mihi studium fuit. Te tamē imperator ipsa eorū relatio faciat cautiorem. Nam cum de superioribus principibus texuisset: quia prior eo rum numerus cærimonias patrum coluit: recentior nō remouit: addidisset etiam si exemplū religio ueterum non facit: faciat dissimulatio proximorum. Euidenter docuit q & fidei tuæ debeas: ut gentilicii ritus non sequaris exemplum: & pietati: ut fratris statuta nō uioles. Si. n. pro suis dumtaxat partibus eorum dissimulatōnem principum prædicarunt: qui cum essent christiani: decreta tamen gentilium minime remouerunt: quanto magis amori debēt defer/re fraterno: ut qui dissimulare deberes: etiam si qd forsitan nō pbares: ne fraternis derogares statutis: & nūc teneas qd̄ & fidei tuæ & germāitatis necessitudini iudicas cōuenir. XXXIII.

Clæmentissimo imperatori & beatissimo augusto ualētiniano ambrosius eps. Dalmatius me tribunus & notarius mandato (ut allegauit) clæmentiæ conue/nit tuæ: postulans ut & ipse iudices legerem sicut elegisset auxentius. Nec tn̄ ex pssit eorū nomina qui fuerāt postulati: sed id addidit q ī cōsistorio esset futura certatio arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui rei respōdeo (ut arbitror) cōpetenter. Nec quisq̄ contumacem iudicare me debet cum hoc afferam quod augustæ memoriæ pr̄ tu us nō solum sermone respōdit: sed ēt legibus suis sanxit: ī cā fidei uel ecclesiastici alicuius or/dinis eū iudicare debere: qui nec munere impar sit nec iure dissimilis. Hæc. n. uerba rescripti sunt: hoc est sacerdotes de sacerdotibus uoluit iudicare. Quinetiam si alias quoq; argueretur episcopus: & morum esset examinanda causa: etiam hanc uoluit ad episcopale iudicium per tinere. Quis igitur contumaciter respondit clæmentiæ tuæ? ille qui te patris similem esse de siderat: an qui uult esse dissimilem? Nisi forte uilis quibusdam tanti imperatoris existimatur sententia: cuius & fides confessionis constantia comprobata est: & sapietia melioratæ rei pu/blicæ profectibus prædicatur. Quando audisti clæmentissime imperator ī cā fidei laicos de epō iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur: ut sacerdotalis iuris simus imemores: & quod deus donauit mihi: hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est eps a laico: qd sequatur: laicus ergo disputet: & eps audiat: eps discat a laico. At certe si uel scripturarū se/riem diuinarū uel uetera tpa retractemus: qs est q abnuat ī cā fidei: ī cā (ī quām) fidei epos so/lere de imperatoribus christianis nō imperatores de epis iudicare? Eris deo fauēte et senectu tis maturitate prouectior: & tūc de hoc cēsebis qualis ille eps sit qui laicis ius sacerdotale sub/sternit. Pater tuus deo fauente uir maturioris æui dicebat: non est meum iudicare iter epos: tua nūc dicit clæmentia: ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in christo inhabilem se ponde ri tanti putabat esse iudicii: clæmentia tua cui adhuc emerenda baptismatis sacramēta seruā tur: arrogat de fide iudiciū: cum fidei ipsius sacramēta nō nouerit? Quales āt elegerit iudices: possumus existimationi relinquere: qn̄ eorū nomina timet pdere. Veniāt plane si q sunt: ad ecclīam: audiāt cū populo: nō ut qsq̄ iudex resideat: sed unusqsq; de suo affectu hēat examen: eligat quē sequat. Agitur de istius ecclīæ sacerdote: si audierit illū populus: & putauerit meli⁹

disputare:sequatur fidem eius non inuidebo. Omitto quia iam ipse populus iudicauit: taceo quia eum quem habet de patre tuæ clæmētiæ:postulauit:taceo quia pater pietatis tuæ quietem futuram spopondit:si electus susciperet sacerdotiū. Hāc fidē secut⁹ sum pmissorū. Quod si de aliquorū peregrinorū assentatione se iactat:ibi sit eps:unde sunt ii q eū episcopatus putant nomine esse donādū. Nā ego nec epm noui nec unde sit scio. Vbi illud cōstituim⁹ īperator ꝙ iā ipse tuū iudiciū declarasti: Immo ēt dedisti leges:ne cui esset liberū aliud iudicarē. Q̄d cū pscripsisti aliis:pscripsisti & tibi:leges.n.īperator fert quas primus ipse custodiat. Visne igitur expiar:ut īcipiāt ii q iudices eliguntur:aut aduersus tuā uenire sentētiā aut certe excusare ꝙ īperatoris tam seuero & tam districto īperio nō potuerint obuiare: Sed cōtumacis nō modesti ē sacerdotis. Ecce īperator legē tuā iam ex parte rescindis sed utinam nō ex parte sed in uniuersum. Legem.n.tuam nollē esse supra dei legem. Dei lex nos docuit quid sequamur: humanæ leges hoc docere nō possunt. Extorquere solent timidis cōmutationē:fidē īspirare nō possunt. Quis erit igitur ille q cū legat p tot puincias uno momento esse mandatū: ut quicūq; obuiauerit īperatori:feriatur gladio:quicūq; dei templum nō tradiderit: ptinus occidat. Quis (inquā) est q possit uel unus uel īter paucos dicer īperatori:lex tua mihi nō pbatur: Nō pmittitur hoc dicere sacerdotib⁹:pmittitur laicis: Et iudicabit de fide q aut grām sperat aut metuit offensam: Deinde ipse committam ut eligam iudices laicos:qui cum tenuerint fidei ueritatem:aut proscribantur aut necentur:quod lex de fide lata decernit: Ego igitur aut præuaricationi offeram homines:aut pœnæ: Non tanti est ambrosius:ut propter se deiiciat sacerdotium. Non tanti est unius uita:quanti est dignitas omnium sacerdotum:quorum de consilio ista dictaui:intimantibus ne forte etiam gentilis esset aliquis aut iudæus:qui ab auxentio esset electus:quibus traderemus de christo triumphum:si de christo iudicium committerem⁹. Quid illos aliud nisi christi iniuriā audire delectat: Quid illis aliud potest placere:nisi (ꝙ absit) ut christi diuinitas denegetur: Cum iis plane bene conuenit ariano qui creaturam christum dicit quod etiam gentiles ac iudæi promptissime confitentur. Hoc scriptū est ī arimine si synodo. Meritoq; cōciliū illud exhorreo sequēs tractatū cōcilii niceni:a quo me nec mors nec gladius poterit separare. Quam fidem et parens clæmētiæ tuæ theodosius beatissimus īperator & sequit & pbauit. Hanc fidē galliæ tenēt:hanc hispaniæ:& cū pia diuini sps confessiōe custodiūt. Si tractandū est:tractar ī ecclīa didici:quod maiores fecerūt mei:si cōferēdū de fide:sacerdotū debet esse ista collatio:sicut factū est sub cōstantino augustæ memoriæ principe:q nullas leges ante pmisit:sed liberū dedit iudiciū sacerdotibus. Factū est ēt sub constantio augustæ memoriæ īperatore paternæ dignitatis hærede:sed quod bene cœpit:aliter cōsūmatum est. Nam epi sincæram primo scripserant fidē:sed dū uolut qdam de fide ītra palatiū iudicar:id egerūt:ut circūscriptionib⁹ illa eporū iudicia mutarent. Qui tamen inflexam statim reuocauer sentētiam. Et certe maior numerus arimini niceni cōcilii fidē pbauit:ariana decreta damnauit. Si ad synodū puocat auxentius:ut de fide disputet:licet nō sit necesse pp unum tot epos fatigari:q ēt si angelus de cælo esset:paci ecclīarū nō deberet pferri:cū audiero synodū cōgregari:& ipse nō deero. Tolle igit legē:si uis esse certamē. Venissem īperator ad cōsistoriū clæmētiæ tuæ:ut hæc coram suggererē:si me uel epi uel populus pmisissent dicētes: de fide ī ecclīa coram populo debere tractari. Atq; utinam īperator nō denūciasses:ut quo uellem pgerē. Quottidie pdibam:nemo me asseruabat. Debuisti me quo uolueras destinar:quē ipse oībus offerebam. Nūc mihi a sacerdotib⁹ dr:nō multū īterest utrū uolens relinquas an tradas altar christi. Cum.n.reliqueris trades. Atq; utinam liqdo mihi pateret: ꝙ arianis ecclīa mini me traderetur:spōte me offerrē tuæ pietatis arbitrio. Sed si ego solus īterstrepo: cur ēt de aliis oībus īuadendis ecclīis est præceptum: Vtinam cōfirmetur:ut ecclesiis nullus molestus sit: opto ut de me:qualis uidetur:sententia proferatur. Dignanter igitur imperator accipe ꝙ ad consistorium uenire non potui. Ego in consistorio nisi pro te stare non didici:& intra palatium certare non possum:qui palatii secreta nec quæro nec noui.

Ego ambrosius episcopus hunc libellum obtuli clæmentissimo imperatori & beatissimo augusto ualentiniano. Sermo contra auxentium de basilicis tradendis. XXXIIII.

u Ideo uos pter solitū subito esse turbatos atq; asseruantes mei. Miror ꝙ hoc fit: nisi forte qa p tribunos me uidistis:alii audistis:alii īpiali mandato esse cōuētū ut quo uellē abire hinc:& si q uellēt:sequēdi potestatē haberēt. Metuistis ergo ne ecclīam desererē:& dū saluti meæ timeo:uos relinquerē: Sed qd & ipse mādauerim potuistis aduertēr:deserēdæ ecclīæ mihi uolūtatē subesse nō posse:qa

plus dñm mũdi ꝙ sæculi hui⁹ ĩpatorẽ timerẽ. Sane si me uis aliqua abduceret ab ecclia carnẽ meã exturbari posse nõ metuẽ. Paratũ me esse ut si ille faceret quod solet eẽ regiæ potestatis: ego subire quod sacerdotis eẽ cõsueuit. Quid ergo turbamini? Volẽs nũꝙ ius delerã: coact⁹ repugnarẽ nõ noui. Dolerẽ potero: potero flerẽ: potero gemere: aduersus arma milites gotthos quoqꝫ: lachrymæ meæ arma sunt. Talia.n. munimẽta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo nec possũ resisterẽ. Fugerẽ aũt & relinquerẽ ecclĩam nõ soleo: ne qs grauioris pœnæ metu factũ interptetẽ. Scitis & uos ipsi: ꝙ ĩpatorib⁹ soleã deferre: nõ cederẽ: suppliciis me libẽter offerre nec metuerẽ quæ parantẽ. Vtinã essẽ securus ꝙ ecclia hæreticis minime traderetẽ. Ad palatiũ ĩpatoris irẽ libẽter: si hoc cõgrueret sacerdotis officio: ut ĩ palatio magis certarẽ ꝙ ĩ ecclia: sed ĩ cõsistorio nõ re⁹ solet christ⁹ esse sed iudex. Cũm fidei ĩ ecclia agẽdã qs abnuat? Si qs confidit: huc ueniat: ĩclinatũ iã uel ĩpatoris iudiciũ: quod lata lege patefecit: quo ĩpugnat fidem: uel ĩsperata ãbietũ quorũdã studia nõ reqrat. Nõ comitto ut qsꝙ uẽdat iniuria christi. Circũfusi milites: armorũ crepit⁹: qb⁹ uallata ecclia: fidẽ nõ terrẽt meã: sed metũ exagitãt. Ne dũ me tenetis: pniciosum aliqd uestræ oboriatẽ saluti. Ego.n. iã didici nõ timere: sed uobis timere plus cœpi. Sinite quæso uestrũ sacerdotem cõgredi: habemus aduersariũ q lacessit. Aduersarius.n. nr̃ diabolus sicut leo rugiẽs circuit quærens quẽ deuoret: ut apostolus dixit. Accepit sine dubio: accepit (nõ fallimur sed admonemur) tẽtandi huius modi potestatẽ: ne forte corporis mei uulnerib⁹ possim a fidei itẽciõe reuocari. Legitis & uos qa multis his tẽtauit sanctũ iob diabol⁹: ad postremũ potestatẽ huius modi petiit & accepit: ut tẽtaret corp⁹ ei⁹ quod pfudit ulcerib⁹. Cũ esset ppositũ: ut ecclíæ uasa iã traderemus: hoc r̃nsũ reddidi. Me si de meis aliqd posceret: aut fund⁹ aut dom⁹ aut aurũ aut argẽtũ: id quod mei iuris esset: libẽter offerre: tẽplo dei nihil posse decerperẽ: nec traderẽ illud quod custodiẽdũ nõ tradẽdũ accepim. Deinde cõsulerẽ me ẽt ĩperatoris saluti: qa nec mihi expediret traderẽ: nec illi accipẽ. Accipiat.n. uocẽ liberi sacerdotis si uult sibi esse cõsultũ: recedat a christi iniuria. Hæc plena humilitatis sunt: & (ut arbitror) plena affect⁹ ei⁹: quẽ ĩpatori debet sacerdos. Sed qa lucta nobis est nõ solũ aduersus carnẽ & sanguinẽ: sed ẽt (quod graui⁹ ẽ) aduersus spũalia neqciæ: q sunt ĩ cælestib⁹: tẽtator ille diabolus p ministros suos certamẽ auget: uulnerib⁹ corporis mei expiẽdũ arbitratur. Scio fratres uulnera hæc q p christo excipim⁹: nõ esse uulnera: qb⁹ uita non amittitẽ sed ppagatẽ. Sinite qso esse certamẽ: spectatores uos esse decet. Cõsiderate qa si qdẽ habet ciuitas uel athletã uel alterius nobilis artis pitũ: optat offerre se certamini. Cur ĩ maiorib⁹ reb⁹ repudiatis: quod uel ĩ minorib⁹ uelle cõsuestis? Nõ metuit arma nõ barbaros: q mortẽ nõ timet: q nulla carnis uoluntate retinetẽ. Certe si dñs huic nos certamini deputauit: frustra puigiles tot noctib⁹ & dieb⁹ custodias exhibetis. Implebitẽ christi uolũtas. Omps.n. nr̃ ẽ dñs iesus: hæc ẽ fides nr̃a. Et ideo quod fieri mãdat iplebitẽ: nec cõuenit uos diuinæ obuiarẽ snĩæ. Audistis ꝙ hodie lectũ sit. Pullũ sibi asinæ: saluator p apostolos iussit adduci: mãdauitꝙ ut si qs resisteret: diceretẽ: dñs opam eius desiderat. Quid si & nũc pullũ istũ asinæ hoc ẽ animalis quod grauẽ sarcinã portarẽ cõsueuit: sicut ẽ humana cõditio cui dr̃: uenite ad me oẽs q laboratis & onerati estis: & ego uos reficiã tollite iugũ meũ qa leue ẽ. Quid si (iquã) pullũ istũ ad se modo iussit adduci: missis apostolis: illis q iã exuti corpore ĩcõpræhensibilẽ oculis nr̃is ãgelorũ spẽm gerũt? Nõne si ab aliquo resistatẽ: dicentẽ: dñs opam ei⁹ desiderat? Si resistat uel uitæ huius cupiditas: si resistat caro & sanguis: si resistat cõuersatio corporalis: qa aliqbus forsitan grati uidemur: sed qui nos hic diligit: multo amplius diligit: si sinat fieri hostiã christi. Quia dissolui & cũ christo esse multo meli⁹. Et si manere in carne: magis necessarium propter uos. Nihil est ergo quod uereamini fratres dilectissimi: scio.n. quia quicquid passus fuero: p christo patiar. Et legi ꝙ eos timere non debeam qui possunt carnem occidere. Et audiui dicentẽ: q pdiderit animam suam pp me: ĩueniet eam. Ergo si uult dñs: certũ est ꝙ null⁹ obsistat. Quod si adhuc nr̃a differt certamina: quid uereminis? Seruũ christi nõ custodia corporalis: sed dñi puidẽtia sepire cõsueuit. Turbati estis qa apertas reppereristis geminas fores: quas captus oculis quidam dum hospitium proprium repetit: patefecisse memoratur. In quo cognoscite ꝙ nihil suffragetur humana custodia. Ecce unus qui uidendi munus amisit: soluit uestra uniuersa nomina: & custodias lusit. Dominus autem suæ misericordiæ custodiam non amisit. Nonne ante biduum (ut meministis) etiam illud repertum est: ꝙ a parte leua basilicæ ĩgressus quidam peruius fuit: quem putabatis clausum esse atꝙ munitum? Sepserunt nempe armati basilicam: explorabant hos atꝙ illos adit⁹: cæcitate pfusi sunt: ut qđ aptũ erat: uiderẽ nõ possent. Itaqꝫ p plurimas noctes ꝙ aptũ fuerit: nõ ignoratis. Desinite ergo soliciti: qa hoc erit qđ christ⁹ iubet & hoc eẽ expedit. Deniqꝫ exẽpla uobis legis pferã. Elisæ⁹ qrebatẽ a rege syriæ: missus erat exercit⁹: q eũ caperẽ: circũuallat⁹

erat undiqꝫ :cœpit timere eius seruulus q̄a seruulus erat :hoc est non³ erat liberæ mentis³ &
liberæ potestatis:petiuit apiri eius oculos sanctus ꝓpheta & ait.Respice & uide:quāto plures
sint pro nobis q̄ꝫ contra nos.Et respexit & uidit angelorum milia.Aduertitis igitur ꝙ ſuulos
xp̄i ii magis custodiant qui non uidentur q̄ꝫ q uident̄ sed & illi si custodiūt: uestris custodiūt
orationibus aduocati.Legistis nempe eos ip̄os qui elisæum querebāt :ingressos esse samari
am ad eum ip̄m quē capere gestiebāt :cui non solum non potuerūt nocere:sed ip̄ius aduers⁹
quē uenerāt :intercessiōe seruati sunt .Petrus quoqꝫ apostolus utriusqꝫ rei uobis edat exem
plum .Nam ubi eum herodes quæsiuit & cæpit:recepit in carcerē .Non enim recesserat dei
seruulus :sed steterat timoris ignarus .Orabat pro eo ecclesia :sed apostolus ī carcere quiesce
bat quod ē indiciū non timentis .Missus ē angelus qui dormientē excitaret:per quē petrus ꝓ
ductus e carcere :mortē ad temp⁹ euasit.Idem petrus postea uicto simōe cū præcepta dei po
pulo seminaret :doceret castimoniā .Excitauit animos gentiliū :quib⁹ eū quærētib⁹ xp̄ianæ
animæ dep̄catæ sunt :ut paulisper cederet.Et quāuis esset cupidus passiōis:tamen cōtēplatio
ne populi precātis inflexus ē.Rogabat̄.n.ut ad instituēdum & cōfirmandū populū se reser-
uaret .Quid multa ?Nocte muro egredi cœpit:& uidēs sibi in porta xp̄m occurrere urbēqꝫ ī
gredi:ait .Domine quo uenis?Respondit xp̄us.Venio iterū crucifigi.Intellexit petr⁹ ad suam
crucē diuinū ꝑtinere respōsum.Xp̄us .n.nō poterat iterū crucifigi:qui carnē passiōe susceptæ
mortis exuerat .Quod.n.mortu⁹ est:mortu⁹ est semel :ꝙ autē uiuit uiuit deo .Intellexit er-
go petr⁹ ꝙ iterum xp̄s crucifigend⁹ esset ī seruulo.Itaqꝫ ip̄ōte remeauit:iterrogantibus xp̄ia
nis responsum reddidit: statimqꝫ correptus: ꝑ crucem suam honorificauit dn̄m iesum. Vide
tis igitur ꝙ inseruulis suis pati uelit xp̄us.Quid si & huic ſuulo dicit illū uolo manere: tu aūt
me sequere .Et de hac arbore gustare uult fructum?Nā si illius cib⁹ erat :ut faceret uolūtatē
p̄ris :idem cib⁹ illius ē ut nostris passiōib⁹ epulet̄ .Nōne ut de ip̄o dn̄o sumam⁹ exemplū: qn̄
uoluit passus ē.& cum quæreret̄:īuent⁹ est?Qn̄ autē hora nō uenerat passionis:per medium
quærentiū trāsibat :& uidētes eū tenere nō poterant .Qđ utiqꝫ euidēter ostendit q̄a quādo
dn̄s uult:unusquiqꝫ īuenit̄ & capit̄ .Qđ autem differt:et si quærētiū manib⁹ occurrat & ocul:
nō tenet̄ .Ergo ip̄e nō quottidie uel uisitādi grā ꝓdibā ul' ꝑgebā ad martyres?Nō regiā palatii
prætexebā eundo atqꝫ redeūdo?Et tamē nemo me tenuit:cū exturbandi me haberet (ut ꝓ
diderūt postea)uolūtatem :dicētes :exi de ciuitate:& uade quo uis.Expectabā fateor magnū
aliqđ:aut gladiū pro xp̄i noīe aut īcendiū .At illi delicias mihi ꝓ passiōibus obtulerūt:sed ath
leta xp̄i nō delicias sed passiōes suas exigit. Nemo ergo uos turbet :ꝙ aut carrū præparaue-
rant :aut dura(ut uidebatur sibi)auxentii ip̄ius qui se dicit episcopū:ore iactata.Plæriqꝫ nar-
rabant percussores præmissos :pœnam mortis esse decretā :nec illa timeo :& ista nō desero.
Quo enim abibo :ubi non omnia plena gemitus sint atqꝫ lachrymarum :quando ꝑ ecclesi-
as iubenter eiici catholici sacerdotes :resistentes gladio feriri :curiales ꝓscribi omnes:nisi mā
datum impleuerint ?Et hæc episcopi manu scripta & ore dictata:qui se ut probaret doctissi-
mum :uetus non omisit exemplum .Legimus enim in propheta ꝙ uiderit falcem uolantē.
Hanc imitatus auxentius gladium uolantem per omnes urbes direxit .Et satanas transfigu-
rat se in angelum lucis :& in malum imitatur eius potentiam .Tu domine iesu uno momē
to mundum redemisti :auxentius uno momento tot populos quod in ipso est: trucidabit:
alios gladio :alios sacrilegio .Me basilicam petit cruento ore : sanguinolentis manibus .
Cui bene præsens respondit lectio.Peccatori autem dixit deus:quare tu enarras iusticias me
as idest non conuenit paci & furori:non conuenit christo & belial .Meministis etiam ꝙ
lectum est hodie nabuthe sanctum uirum possessorem uineæ suæ interpellatum petitio-
ne regia:ut uineam suam daret:ubi rex succisis uitibus olus uile sereret :eunqꝫ respondisse.
Absit ut ego patrum meorum tradam hæreditatem .Regem contristatum esse ꝙ sibi esset
alienum ius relatione iusta negatum : sed muliebri consilio deceptum . Nabuthe uites
suas uel proprio cruore defendit . Si ille uineam non tradidit suam :nos tradenius ec-
clesiam christi ? Quid igitur a me responsum est contumaciter ? Dixit enim conuen-
tus . Absit a me ut tradam christi hereditatem . Si ille patrum herediratem non tra-
didit : ego tradam christi hereditatem ? Sed & hoc addidi . Absit ut tradam hæredita-
tem : patrum hoc est hereditatem dionysii qui in exilio in causa fidei defunctus est:
hæreditatem eustorgii confessoris : hæreditatem myroclis atqꝫ omnium retro fide-
lium episcoporum . Respondi ego quod sacerdotis est: quod imperatoris est faciat
imperator . Prius est ut animam mihi quam fidem auferat . Ac cui tradam præ-
sens lectio euangelii docere nos debet : quid petatur a quibus petatur . Audistis nempe legi

ꝙ cũ xp̃s sup pullũ asinæ sederet :clamabãt pueruli:& moleste ferebãt iudæi .Deniqꝫ ĩterpel
lauerunt dominũ iesum dicentes:ut faceret eos tacere:respondit:si hi tacebunt:lapides clama
bunt .Deinde ingressus templum eiecit nũmularios & cathedras & colũbas uendẽtes ĩ tẽplo
dei.Lectio nempe ista nulla nostra dispositiõe recitata ẽ:sed casu:quæ præsentib⁹ bene aptat̃
temporib⁹ .Semper ergo xp̃i laudes uerbera pfidorum sunt .Et nũc cum laudatur xp̃us:dicũt
hæretici quia sedicio cõmouetur :dicunt hæretici quia his mors parabatur:& uere mortem
habent in laudibus xp̃i.Quo modo enim laudes eius ferre possunt :cuius infirmitatem præ
dicant:Itaqꝫ & hodie cum laudatur xp̃us:arianorum amentia uerberatur .Geraseni præsenti
am xp̃i ferre non poterant :isti peiores gerasenis nec laudationem xp̃i sustinere possunt. Vi
dent pueros xp̃i gloriam concinentes :quia scriptum est:ex ore infantium & lactentium per
fecisti laudem :irrident istam ætatulam fidei plenã :cum dicũt .Ecce quid clamãt :Sed respõ
dit iis xp̃s :si hi tacuerint:lapides clamabunt:hoc est fortiores clamabunt: clamabunt & iuue
nes :clamabunt & maturiores :clamabunt & senes isti laudes:ad illum iam solidati lapidem
de quo scriptum est.Lapidem quem reprobauerunt ædificantes:hic factus est in caput angu
li.His igitur laudationibus ĩuitatus templum suũ xp̃us ingredit̃ :& flagellum præhendit :&
eiicit de templo nũmularios .Non patitur.n.ĩ suo templo pecuniæ esse uernaculos :non pa
titur in suo templo esse eos qui uendant cathedras.Quid sunt cathedræ:nisi honores: Quid
sunt colũbæ:nisi simplices mentes uelamine fidẽ cãdidam & purã sequẽtes:Ego ergo ĩducã ĩ
tẽplũ quẽ xp̃s excludit:Iubet̃ .n.exir̃ q dignitates uẽdit & honores.Iubet̃ .n.exir̃ q uẽder̃ uult
simplices m̃tes fideliũ.Ergo auxẽti⁹ eiicit̃ :mercurin⁹ excludit̃. Vnũ portẽtũ ẽ:& duo nomia.
Et enim ne cognosceret̃ quis esset: mutauit sibi uocabulum:ut qa hic fuerat auxentius ep̃us
arianus:ad decipiendam plebẽ quã ille tẽuerat:se uocaret mercurinũ.Mutauit ergo uocabu
lum sed pfidiam nõ mutauit .Exuit lupum & ĩduit lupũ .Nihil prodest ꝙ mutauit nomẽ: qd
sit agnoscitur.Alius in scythiæ ptibus dicebat̃ :alius hic uocatur:noĩa ꝓ regionib⁹ habet.Hẽt
ergo iam duo noĩa:& si hinc alio prexerit:hẽbit & tertiũ.Quo mõ enim patiet̃ :ut maneat
ei uocabulum ad tanti sceleris indicium:Minora fecit in scythia:& ita erubuit ut mutaret uo
cabulum :sceleratiora hic ausus est:& uolet quocũqꝫ perrexerit:noĩe suo ꝓdi tantorũ populo
rum sanguinẽ :Manu sua scribet & poterit cõsistere aĩo:Paucos excludebat domin⁹ iesus de
templo suo:auxenti⁹ nullum reliquit .De templo suo iesus flagello eiicit:auxentius gladio:ie
sus flagello:mercurin⁹ securi .Pius dñs flagello exturbat sacrilegos:nequã ꝓsequitur pios fer
ro .De quo benedixistis hodie :leges suas secũ ferat.Etiã si nolit:feret cõscientiã suã.Et si nõ
fert chartulã :feret sanguine inscriptam aĩam suam:& si atramento inscriptam epistolam ñ
feret :scripta est iuda culpa tua graphio ferreo & ungue adamantino: & scripta in pectore
tuo:hoc est ibi scripta unde ꝓcessit.Is mihi ẽt audet mentionẽ facere tractãdi :plen⁹ sangui-
nis :plenus cruoris :Qui quos non potuerit sermone decipere:eos gladio putat esse feriẽdos
Cruentas leges ore dictãs:manu scribens:& putans ꝙ lex fidem possit hominibus imperare.
Nõ audiuit & id quod hodie dictũ est:quonia nõ iustificatur homo ex opibus legis :Aut:per
legem legi mortuus sum ut deo uiuam :Idest p legẽ spiritualẽ interpretatiõi legis ẽ mortu⁹
corporali:Et nos per legẽ dñi nostri iesu xp̃i moriamur huic legi:quæ sancit decreta pfidiæ.
Non lex ecclesiã cõgregauit sed fides xp̃i .Lex.n.non ẽ ex fide:iustus autẽ ex fide uiuit .Iustũ
ergo fides non lex facit :quia nõ est per legẽ iusticia sed per fidẽ xp̃i.Qui autem fidẽ repudi-
at :& legis iura præscribit :ip̃e se testat̃ iniustũ:qa iustus ex fide uiuit.Hãc ergo legẽ quisquã
sequat̃ qua firmatur ariminense cõcilium :in qua creatura dict⁹ est xp̃s:Sed aiũt Misit deus
filiũ suũ factũ ex muliere factũ sub lege .Ergo factũ legũt :hoc ẽ creatũ .Nõne hoc ip̃m cõside
rant quod ꝓposuerũt:quia fact⁹ dicit̃ xp̃s:sed ex muliere:hoc ẽ ſm partũ uirginis fact⁹ ẽ q ſm
dñã generationẽ ex p̃re natus ẽ:Et legerũt & hodie quia xp̃us nos redemit de maledicto le-
gis fact⁹ pro nobis maledictũ .Nunqd maledictũ xp̃s ſm diuinitatẽ est:Sed quare maledictũ
dicat̃ :apostol⁹ te docet dicẽs :quia scriptũ est:maledictus oĩs qui pendet in ligno.Hoc est q ĩ
carne sua nostram carnẽ:ĩ suo corpore nr̃as infirmitates & nr̃a maledicta suscepit ut crucifi-
geret.Non enim ille maledict⁹ :sed ĩ te maledictus.Deniqꝫ hẽs alibi .Qui peccatũ nõ cogno-
uit sed ꝓ nobis peccatũ fact⁹ est:qa nr̃a peccata suscepit :ut sacramẽto suæ passionis aboleret.
Hæc ego fr̃es corã ip̃o apud uos pleni⁹ disputarẽ :sed cert⁹ nõ ignaros uos esse fidei :ur̃m re
fugit examen:& gentiles quosdã quattuor aut quiqꝫ ferme hoĩes eligit cognitores sibi: si tñ
aliquos elegit:quos uellẽ adesse ĩ cœtu oĩum:ñ ut de xp̃o iudicẽt :sed ut maiestatẽ audiãt xp̃i.
Tñ illi iã de auxẽtio ꝓnũciauerũt cui tractãti quottidie ñ crediderũt q maior ei⁹ cõdẽnatio ꝙ
ꝙ sine aduersario apud iudices suos uict⁹ ẽ: Ergo & ip̃orũ sñiam cõtra auxentiũ iã tenemus:

& ꝙ gentes elegit:iure damnãdus eſt:quia apoſtoli præcepta dimiſit cum apoſtolus dicat.
Audet aliquis ueſtrum aduerſus alterum habens negocium :iudicari apud iniquos & nõ apd̄
ſanctos? Aut neſcitis quoniã ſancti de hoc mũdo iudicabunt ?Et infra ait. Sic ñ eſt inter uos
ſapiens quiſq̃ qui poſſit iudicare inter fratres :ſed frater cum fratre iudicio contendit & hoc
apud infideles? Vides quia quod ille obtulit:cõtra auctoritatem apoſtoli ſit? Vos eligite: utrũ
auxentium an paulum ſequi debeamus magiſtrum . Sed quid dicam de apoſtolo :cum ipſe
domin⁹ clamet per prophetam . Audite me populus meus qui ſcitis iudicium:quorum ĩ cor
de lex mea eſt. Deus dicit:audite me populus meus qui ſcitis iudiciũ:auxentius dicit neſcitis
iudicium . Videtis quia iam deum cõtemnit ĩ uobis qui ſententiam cæleſtis refutat oraculi.
Audite me (inquit)populus meus :dicit dominus . Non dicit audite gentes:non dicit audite
iudæi . Iam enim nõ populus dei qui fuerat populus:erroris eſt fact⁹ . Et qui populus erroris
erat:popul⁹ dei eſſe cœpit:quia in xp̄m credidit . Iſte ergo populus iudicat cuius in corde lex
diuina eſt nõ humana:lex nõ atramento ſcripta ſed ſpiritu dei uiui. Nõ in charta exarata ſed
in corde ſignata lex gratiæ non cruoris. Quis igitur uobis iniuriam facit :qui recuſat ueſtrã
an qui eligit audientiam ?Concluſus undiq; ad uerſutiam patrum ſuorum cõfugit :de impe
ratore uult inuidiam cõmouere :dicens iudicare debere adoleſcentẽ catechuminũ:ſacræ elec
tionis ignarum :& in cõſiſtorio iudicare. Quaſi uero ſuperiore ãno quando ad palatium ſũ
petitus :cum præſentib⁹ primatib⁹ ante conſiſtorium tractaretur cum imperator baſilicam
uellet eripere:ego tũc aulæ cõtemplatõe regalis infractus ſim:cõſtantiam nõ tenuerim ſacer
dotis:aut imminuto iure diſceſſerim. Nõne meminerũt ꝙ ubi me cognouit populus palatiũ
petiſſe: ita irruit ut uim eius ferre nõ poſſent :quãdo comiti militari cum expeditis ad fugã
dam multitudinem egreſſo obtulerũt omnes ſe neci pro fide xp̄i? Non tunc rogatus ſum ut
populum multo ſermone mulcerem? Sponderem fidem quod baſilicam eccleſiæ nullus ĩua
deret ?Et cum pro beneficio meum ſit officiũ poſtulatum:tamẽ ꝙ populus ad palatium ue
niſſet:mihi ĩuidia cõmota eſt. In hanc igitur ĩuidiam me redire deſiderant:reuocaui populũ:
& tamen ĩuidiam non euaſi:quã quidẽ ĩuidiã ego temperandã arbitror :nõ timendã . Quid
enim timeamus pro xp̄i noĩe? niſi forte illud mouere me debet ꝙ aiunt :ergo non debet ĩ
perator unam baſilicã accipere ad quã ꝓcedat? Et plus uult ambroſius poſſe q̃ imperator :ut
imperatori prodeũdi facultatem neget? Quod cum dicunt :apprehẽdere ſermones noſtros
geſtiunt :ſicut iudæi qui xp̄m uerſuto ſermone tentabant dicentes . Magiſter licet tributum
dare cæſari aut non? Semperne de cæſare ſuulis dei ĩuidia cõmouetur? Et hoc ad calumniam
ſibi arceſſit ĩpietas :ut ĩperiale nomen obtendat? Et iſti poſſunt dicere ꝙ eorum non habeãt
ſacrilegium quorum imitantur magiſterium? Et tamen uidete quanto peiores ariani ſũt q̃
iudæi. Illi quærebant utrum ſoluendũ putarẽt cæſari ius tributi:iſti imperatori uolunt dare
ius eccleſiæ. Sed ut perfidi ſuum ſequũtur auctorem :ita & nos quæ nos dominus & auctor
noſter docuit reſpondeamus. Conſiderans.n. ieſus dolum iudæorum dixit ad eos. Quid me
tentatis? oſtendite mihi denarium. Et cum dediſſent dixit. Cuius imaginem habet & inſcrip
tionem ?Reſpondentes dixerunt . Cæſaris. Et ait illis ieſus. Reddite quæ ſunt cæſaris cæſari:
& quæ ſunt dei deo . Ergo & ego dico illis qui mihi obiiciunt oſtendite mihi denariũ. Ieſus
cæſaris denarium uidit & ait reddite cæſari quæ cæſaris ſunt & quæ dei ſunt:deo. Nunquid
de eccleſiæ baſilicis occupandis poſſunt denarium offerre cæſari ?Sed in eccleſia unam ima
ginem noui:hoc eſt imaginem dei inuiſibilis :de qua dixit de⁹ . Faciamus hominem ad ima
ginem & ſimilitudinem noſtram . Illam imaginem de qua ſcriptum eſt: quia xp̄s ſplendor
gloriæ & imago ſubſtantiæ eius. In iſta imagine patrem cerno:ſicut dixit ip̄e domin⁹ ieſus.
Qui me uidet uidet & patrem . Nõ enim hæc imago a patre eſt ſeparata:quæ unitatem me
docuit trinitatis dicens . Ego & pater unum ſumus. Et infra. Oĩa quæcũq; habet pr̃ mea ſunt.
Et de ſpiritu ſancto dicens :quia ſpirit⁹ xp̄i ſit :& de xp̄o accepit:ſicut ſcriptũ ẽ. Ille de meo ac
cipiet & ãnũciabit uobis. Quid igit̃ nõ humiliter rñſum a nobis eſt? Si tributũ petit:non ne
gamus:agri eccleſiæ ſoluũt tributũ . Si agros deſiderat ĩperator:ptãtem habet uendicãdorũ:
nemo noſtrũ ĩteruenit . Poteſt paupib⁹ collatio populi redũdare . Nõ faciant de agris ĩuidiã:
tollant eos ſi libitum eſt. Imperatori nõ dono ſed nõ nego . Aurũ quærũt :poſſũ dicere:argẽ
tum & aurũ nõ quæro:ſed ĩuidiã faciũt:qa aurũ erogat̃ :nec ego hanc ĩuidiã ꝑ horreſco. Hẽo
ærarios. AErarii mei paupes xp̄i ſũt. Hũc noui cõgregat̃ theſaurũ. Vtinã hoc mihi ſẽp crim̃ a
ſcribãt:qa aurũ paupib⁹ erogat̃ Q đ ſi obiiciũt ꝙ đfẽſionẽ ab iis reqrã :ñ nego ſed ẽt ãbio:hẽo
đfẽſionẽ ſed ĩ orõnib⁹ paupũ. Cæci illi & claudi:đbiles & ſenes:robuſtis bellatorib⁹ fortiores
ſũt. Deiq; mũera paupũ deũ obligãt:qa ſcriptũ ẽ q largit̃ paupi:deo fœnerat:ꝑſidia bellatorũ

diuinam sæpe gratiam non merentur. Hymnorum quoq; meorum carminibus deceptum populum ferunt. Plane nec hoc abnuo. Grande carmen istud est: quo nihil potentius. Quid enim potentius q̄ confessio trinitatis: quæ quottidie totius populi ore celebratur? Certatī omnes student fidem fateri: patrem & filium & spiritum sanctum norūt uersibus prædicarē. Facti sunt igitur omnes magistri qui uix poterant esse discipuli. Quid igitur obaudienti⁹ pōt esse q̄ ut xpī sequamur exemplum: qui specie inuentus ut homo humiliauit semet ipsum factus obœdiens usq; ad mortem? Deniq; omnes per obœdientiam liberauit: sicut enim per inobœdientiā unius hominis: peccatores constituti sunt plurimi: ita & per uni⁹ obœdientiam iusti cōstituentur multi. Si ergo ille obœdiēs: accipiant obœdientiæ magisteriū: cui nos inhæremus dicentes iis qui nobis de imperatore inuidiam faciunt. Soluim⁹ quæ sunt cæsaris: cæsari: & quæ sunt dei: deo. Tributum cæsaris est: non negatur. Ecclesia dei est: cæsari utiq; non debet addici: quia ius cæsaris esse non pōt dei templum. Quod cum honorificentia imperatoris nemo dictum potest negare. Quid enim honorificentius q̄ ut imperator ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur: sine peccato dicitur: cum gratia dicitur. Imperator enī bonus intra ecclesiam: non supra ecclesiam ē. Bonus enim imperator quærit auxilium ecclesiæ: non refutat. Hæc ut humiliter dicimus: ita constanter exponimus. Sed incendia aliqui: gladium: deportationem minant̄. Didicimus xpī seruuli nō timere: non timentibus nunq; est grauis terror. Deniq; scriptum est. Sagittæ infantium factæ sunt plagæ eorum. Satis igit̄ propositis responsum uidetur: nunc illos interrogo quod saluator interrogauit. Baptismum ioanis de cælo est an ex hominibus? Et non potuerunt respondere ei iudæi. Si baptismum ioannis non soluerunt iudæi: auxentius soluit baptismum xpī? Nō enim istud ex hominib⁹ est baptismum: sed de cælo: quod detulit nobis consilii magni angelus ut iustificemur deo. Cur igitur rebaptizandos auxentius fideles populos putat baptizatos in nomine trinitatis: cum apostolus dicat: una fides unum baptisma? Et se hominum dicit aduersarium esse non christi: cum consilium dei spernat: & condemnet baptismū: & quod christus nobis ad redimenda nostra peccata donauit?

Contra auxentium de basilicis tradendis: ad sanctam marcellinam. XXXV.

q Voniam omnib⁹ epistolis fere solicite quæris de ecclesia: accipe qd agat̄. Post tridie q̄ accepi litteras tuas qb⁹ significaueras q te exagitarēt somnia tua: moles inquietudinū grauiū cœpit moueri. Nec iam portiana hoc est extra murana basilica petebat̄: sed basilica noua hoc ē intra murana quæ maior est. Conuenerunt me primo principes uirtutum: uiri comites consistoriani: ut & basilicam traderē: & ꝓcurarem ne quid populus turbarū moueret. Respondi quod erat ordinis: templum dei tradi a sacerdote non posse. Acclamatum est sequēti die in ecclesia: etiā præfectus eo uenit: cœpit suadere uelut basilica portiana cederemus. Populus reclamauit. Ita tūc discessum est: ut itimaturum se iperatori diceret sequēti die. Erat autē dñica. Post lectiões atq; tractatū dimissis catechuminis symbolū aliquib⁹ cōpetentib⁹ in baptisteriis tradebā basilicæ. Illic nūciatum est mihi cōperto q ad portianā basilicā de palatio decanos misissent: & uela suspenderēt: populi partē eo ꝑgere. Ego tñ mansi in munere: missam facere cœpi. Dū offero: raptum cognoui a populo castulum quēdam quē præsbyterū dicerēt ariani. Hūc autē in platea offenderat traseuntes. Amarissime flere & orare ī ipa oblatiōe deum cœpi: ut subueniret: nec huius sanguis in causa ecclesiæ fieret: certe ut meus sanguis pro salute non solū populi sed etiā pro ipis impiis effūderet̄. Quid multa? missis præsbyteris & diaconib⁹ eripui iniuriæ uirū. Condēnationes illico grauissimæ decernūtur: primo in corp⁹ oē mercatorum. Itaq; sanctis dieb⁹ hebdomatis ultimæ qbus solebāt debitorū laxari uincula: stridūt catenæ: iponūtur collo inocentium: exigunt ducenta pondo auri infra totū triduū. Respondēt aliq se tantū aut duplū si peteretur daturos: dūmō seruarēt fidē. Erāt pleni carceres negociatorib⁹ Palatina oīa officia: hoc ē memoriales agētes in reb⁹: apparitores diuersorū comitū temperare a ꝓcessu iubent specie qua sedicioni interesse ꝓhibebant̄: honoratis multa minabātur grauissima: nisi basilicā traderēt. Feruebat ꝑsecutio: ac si apuissent portā: ꝓrupturi ī oē facin⁹ uidebant̄. Conuenior ipe a comitib⁹ & tribunis: ut basilicæ fieret matura traditio dicentib⁹ iperatorē iure suo uti: eo q ī ꝑtāte eius eēnt oīa. Respondi si a me peteret qd meū eēt: id est fundū meū: argētum meū: ius huiusmōi meū me nō refragaturū: quā q̄ oīa quæ mea sūt: eēnt paupum. Verū ea quæ dīna iperatoriæ ꝑtāti nō eē subiecta. Si pīmoniū petit̄: inuadite: si corpus: occurra. Vultis in uincula rapere: uultis in mortem: uoluntati est mihi. Nō ego me

uallabo circũfusione populorũ: nec altaria tenebo uitam obsecrans: sed pro altaribus gratiꝰ imo labor. Horrebam quippe animo: cum amatos ad basilicam ecclesiæ occupãdã missos cognoscerem: ne dum basilicam uendicant: aliqua strages fieret: quæ in pniciem totius uer geret ciuitatis. Orabam ne tantæ urbis uel totius italiæ busto superuiuerem. Detestabar in uidiam fundendi cruoris: offerebam iugulum meum. Aderant gotthi tribuni: adoriebar eos dicens. Propterea uos possessio romana suscepit: ut perturbationis publicæ uos præbeatis ministros? Quo transibitis: si hæc deleta fuerint? Exigebatur a me: ut cõpescerem populum. Referebam in meo iure esse ut nõ excitarem: in dei manu ut mitigaret. Postremo si me icẽ torem putar ẽt: iam in me uindicari oportere: uel abduci me ĩ quas uellet terrarum solitudi nes. His dictis illi abierunt: ego in basilica ueteri totum exegi diem: inde domum cubitum me recepi: ut si quis abducere uellet: inueniret paratum. Ante lucem ubi pedem limine extu li: circũfuso milite occupatur basilica. Idq; a militibus imperatori mandatũ dicitur: ut si pro dire uellet: haberet copiam: se tamen præsto futuros: si uiderent eum cum catholicis conue nire. Alioquin se ad eum cœtum quẽ ambrosius cogeret: transituros. Prodire de arianis nul lus audebat: quia nec quisq; de ciuibus erat: pauci de familia regia: non nulli etiam gotthi. Quibus ut olim plaustra sedes erat: ita nunc plaustrum ecclesia est. Quocũq; fœmina ista processerit: secum suos oẽs cœtus uehit. Circũfusam basilicam esse gemitu populi intellexi: sed dum legunt lectiones: intimatur mihi plenam populi esse basilicam etiam nouam: ma iorem uideri plebẽ ꝙ omnes cum essent liberi: lectorem efflagitari. Quid plura? Milites ipi ꝙ uidebant occupasse basilicam: cognito ꝙ præcepissem ut abstinerentur a cõmunionis cõ sortio: ad cõuentum hunc nostrum uenire cœpunt. Quibus uisis turbantur mulierum ani mi: proripit se una. Ipsi tamen milites se ad orationem uenisse non ad prælium loquebant. Clamauit aliqua populus: ꝙ moderate ꝙ constanter ꝙ fideliter poscebat: ut ad illam perge remus basilicam. In illa quoq; basilica fertur ꝙ populus præsentiam flagitabat meã. Tunc ego hunc adhorsus sermonem sum. Audistis filii librum legi iob: qui solemni munere ẽ de cursus: & tempore sciuit & usu hunc librum ẽt diabolus intimandũ: quo uirtus omnis suæ tẽ tationis aperit & proditur. Et ideo se hodie motu maiore concussit. Sed gratias deo nostro qui nos ita firmauit fide atq; patientia. Vnũ iob miraturus ascenderã: omnes iob quos mi rarer inueni. In singulis uobis iob reuixit: in singulis sancti illius patientia & uirtus refulsit. Quid enim præsentiꝰ dici potuit a xp̃ianis uiris ꝙ id quod hodie in uobis spiritus sanctus ẽ locutus? Rogamus auguste: non pugnamus. Non timemus sed rogamus. Hoc xp̃ianos de cet: ut & tranquillitas pacis optetur: & fidei: ueritatisq; constantia nec mortis reuocetur pi culo. Est.n. præsul dominꝰ qui saluos faciet sperantes in se: sed ueniamus ad propositas lectio nes. Videtis diabolo tentandi licentiam dari: ut boni ꝓbentur. Inuidet inimicus bonis ꝓfec tibus: tentat diuersis modis: tentauit sanctum iob in patrimonio: tentauit in filiis: tentauit ĩ dolore corporis. Fortior in suo corpore tentatur: infirmior in alieno. Et mihi meas diuitias quas in uobis habeo: uolebat auferre: & hoc tranquillitatis uestræ patrimoniũ dissipare cupie bat. Vos quoq; ipos mihi bonos filios gestiebat eripere: pro quibus ego quottidie instauro sacrificium. Vos ruinis quibusdam publicæ pturbationis conabatur inuoluere. Duo igitur iã genera tentationis excepi. Et fortasse quia infirmiorem me dominus deus nouit: adhuc in corpus meum non dedit potestatem. Et si ipe cupiam & si offeram: adhuc me fortasse huic certamini imparem iudicat: & diuersis exercet laboribus. Nec iob ab isto cœpit certamine sed in hoc cõsũmauit. Tentatus est autem iob nunciis coaceruatis malorum: tentatus est ẽt per mulierem quæ ait: dic aliquod uerbum in deum & morere. Videtis quanta subito mo ueantur. Gotthi: arma: gentiles: multa mercatorum pœna sanctorum. Aduertitis quid iu beatur cum mandatur: trade basilicam. Hoc est dic aliquod uerbum in deum & morere. Nec solum dic aduersum deum sed etiam fac aduersus deum. Mandatur: trade altaria dei. Vrgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur scripturæ sermonibus: quæ res pondit: tanquam una ex insipientibus locuta es. Non mediocris igitur ista tentatio. Namq; asperiores tentationes has esse cognouimus quæ fiunt per mulieres. Deniq; per euam etiam adam supplantatus est. Eoq; factum est: ut a mandatis cælestibus deuiaret. Quo errore cognito: præuaricatricis conscientiæ reus latere cupiebat: sed latere non poterat: & ideo ait ei deus. Adam ubi es? Hoc est quid eras ante? ubi nunc esse cœpisti? ubi te con stitueram? quo ipse transgressus es? Agnoscis esse te nudum: quia bonæ indumenta fi dei perdidisti. Folia sunt ista quibus nunc uelare te quæris. Repudiasti fructum: sub foliis legis latere cupis: sed proderis. Recedere a domino deo tuo propter unam

mulierem desiderasti: propterea fugis quē uidere quærebas. Cum una muliere te abscondere maluisti: relinquere speculum mundi: incolatum paradisi: gratiam xpi. Quid dicam ꝙ etiā eliam iezabel cruenta ꝑsecuta est: ꝙ ioannem baptistam herodias fecit occidi: Singulæ tamē singulos. Mihi quo minora longe merita: eo tentamenta grauiora. Virt⁹ infirmior: sed pl⁹ periculi. Succedunt sibi mulierum uices: alternantur odia: cōmenta uariantur: seniores conueniuntur: prætexitur regis iniuria. Quæ ratio igitur est aduersus hunc uermiculum moliri grauiores tentatiōes: nisi quia non me sed ecclesiam persequūtur: Mandatur deniq̄: trade basilicam. Respondeo. Nec mihi fas est tradere: nec tibi accipere imperator expedit. Domū priuati nullo potes iure temerare: domum dei existimas auferendam: Allegatur: imperatori licere omnia: ipsius esse uniuersa. Respondeo. Noli te grauare imperator: ut putes te ī ea quæ diuina sunt: imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: sed si uis diutius imperare: esto deo subditus: scriptum est. Quæ dei deo: quæ cæsaris cæsari. Ad īperatorem palatia ꝑtinent: ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium ius cōmissum est non sacrorum. Iterum dicit̄ mandasse: debeo & ego unam basilicam habere. Respondi. Non tibi licet illā habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est. n. quæ nō est legitimo xpi coniugio copulata. Dum hæc tracto: suggestum est mihi cortinas regias esse collectas. Refertam autem populo basilicam ꝑsentiā mei poscere: statimq̄ eo cōuerti sermonē meum dicens. Quam alta & ꝓfunda oracula sunt spirit⁹ sancti. Matutinis horis lectū ē ut meministis fratres quod sūmo aī dolore respondemus. Deus uenerunt gentes ī hæreditatem tuā. Et re uera uenerunt gentes: & plus etiam ꝙ̄ gentes uenerūt. Venerunt. n. gotthi & diuersarum nationū uiri: uenerunt cum armis: & circūfusi occupauerunt basilicā. Hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus: sed nostra imprudentia aliud opinabat̄. Venerunt gentes: sed uere in hæreditatem tuam uenerūt. Qui. n. gentes uenerūt: facti sunt xpiani. Qui ad īuadendam hæreditatem uenerunt: facti sunt cohæredes dei. Defensores habeo quos hostes putabam: socios teneo quos aduersarios existimabā. Cōpletum est illud quod de dn̄o iesu dauid ꝓpheta cecinit: quia factus est in pace locus eius: & cōfregit cornua arcuum: scutum & gladiū & bellum. Cuius. n. hoc munus: cuius opus nisi tuū dn̄e iesu: Videbas ad tēplum tuū armatos uenire: hinc gemere populum & frequentē adesse: ne basilica dei traderetur. Inde uim milit ib⁹: imperatori: mortem ante oculos mihi: ne quid inter hæc furori liceret: inseruisti te domine mediū & fecisti utraꝙ unum. Compescuisti armatos dicens ꝑfecto. Si ad arma cōcurritur: si in tēplo meo lis cōmouet̄: quæ utilitas in sanguine meo: Gratias itaq̄ tibi xpe: non legat⁹ neq̄ nunci⁹: sed tu domine saluū fecisti populum tuū: cōscidisti saccū meū: & præcinxisti me lætiā. Hæc ego dicebam miratus īperatoris animum: studio militum: obsecratione comitum precatu populi posse mitescere. Interea nūciatur mihi missum notariū qui mādata deferret. Concessi paulum: mandatum intimat. Quid tibi uisum ē (inquit) ut contra placitum faceres: Respondi quid placitum sit ignoro. Quid ue temere factum dicatur: īcertum habeo. Ait. Cur præsbyteros ad basilicam destinasti: Si tyrannus es: scire uolo: ut sciam quē ad modum me aduersum te præparē. Rettuli dicens: me nihil in præiudicium fecisse ecclesiæ eo tēpore quo audierā occupatam esse a militib⁹ basilicā: gemitum tantūmodo liberiorem habuisse. Multisq̄ adhortantib⁹ ut eo ꝑgerem dixisse: tradere basilicam non possum: sed pugnare nō debeo. Postea uero ꝙ̄ cognouerim cortinas regias inde eē sublatas: cum me populus eo ire deposceret: direxisse præsbiteros: me tamē noluisse ire: sed dixisse credo in xpo ꝙ ipē nobiscum faciet īperator: si hæc tyrānis uidetur: hēo arma: sed in xpi nomine: hēo offerēdi mei corporis potestatem. Quid moraret̄ ferire: si tyrānum putaret: ueteri iure a sacerdotib⁹ donata īpia nō usurpata. Et uulgo dici ꝙ imperatores sacerdotium magis optauerint ꝙ̄ imperiū sacerdotes: xpus fugit: ne rex fieret. Habemus tyrānidem nostram. Tyrānis sacerdotis infirmitas ē. Cū infirmor inquit: tunc potens sū. Cauere tamē ne ipē sibi tyrānum faceret: cui deus aduersarium non excitauit. Non hoc maximum dicere ꝙ tyrānus ego sim ualentiniani: qui se meæ legationis obiectu queritur ad italiam non potuisse transire. Addidi quia nunq̄ sacerdotes tyrāni fuerunt: sed tyrānos sæpe sunt passi. Exactus est totus ille dies in mœrore nostro: scissæ tamen ab illudentibus pueris cortinæ regiæ: ego domum redire non potui: quia circūfusi erant milites: qui basilicam custodiebant: cū fratrib⁹ ꝑsalmos ī eccl'iæ basilica minore diximus. Sequēti die lectus ē de more liber ionæ: quo cōpleto hūc sermonē adorsus sum. Liber lect⁹ ē fratres quo ꝓphetatur qd̄ peccatores ī pœnitentiā reuertant̄. Acceptum est ita ut speraretur in præsenti futurum. Addidi quod uir iustus etiam offensam contraher̄ uoluisset: ne uel spectaret uel denunciaret excidium ciuitati. Et ꝙ lugubre esset illud dictum. Contristat⁹

quoq; ſit ꝙ aruiſſet cucurbita:deū quoq; dixiſſe ad prophetam:ſi tristis es pro cucurbita ?reſ-
pondiſſe ionā:triſtis:dixiſſe dominū:nū ſi illud doleret ꝙ exuſta eſſet cucurbita: quanto ma
gis ſibi curæ eſſe oportere tantæ plebis ſalutē ?Et iō excidiū qđ paratum toti urbi fuerat :re
mouiſſe .Nec mora: nunciatur īperatorem iuſſiſſe ut recederent milites de baſilica :negocia
toribus quoq; quod exacti de cōdemnatione fuerant:redderet̃ .Quæ tunc plebis totiꝰ læti
cia fuit?qui totius populi plauſus ?quæ gratia?Erat autem dies quo ſe ſe dn̄s pro nobis tra
didit quo in eccleſia pœnitētia relaxatur .Certatim hoc nūciare milites :irruentes in altaria
oſculis ſignificare pacis inſigne .Tunc agnoui ꝙ deus uermem an̄lucanū ꝑcuſſerat :ut tota ci
uitas ſeruaret̃ .Hæc geſta ſunt :atq; utinam iā finita:ſed grauioreſ motus futuros plena com
motiōis īperialia uerba indicāt .Ego tyrānus appellor :& plus etiā ꝙ̄ tyrānus .Nā cum īpe
ratorē comites obſecrarēt ut ꝓdiret ad eccleſiam idq; petitu militum facere ſe diceret:rn̄dit
Si uobis iuſſerit ambroſius:uinctū me tradetis.Quid poſt hanc uocē ſuperſit cōſidera.Quā
uocem oēs cohorruerūt :ſed hēt a quibꝰ exaſperet̃ .Deniq; etiam ſpeciali expreſſiōe galligo
nus præpoſitꝰ cubiculi mandare mihi auſus ē.Me uiuo:tu cōtemnis ualētinianum? Caput
tibi tollo .Reſpondi :deus permittat tibi ut īpleas quod minaris.Ego enim patior quod epi-
tu facies quod ſpadones .At utinam dn̄s auertat eos ab eccleſia:& ī me oīa ſua tela cōuertant
meo ſanguine ſitim ſuā expleāt. Oratio de obitu theodoſii imperatoris :ubi diei quadra
geſimæ eius fecit uerbum ambroſius . XXXVIII.

h Oc nobis motus terrarū graues: hoc iuges pluuiæ minabant̃ :& ultra ſolitū ca
ligo tenebroſior denūciabat :ꝙ clæmentiſſimꝰ īperator theodoſiꝰ receſſurus
eſſet e terris .Ipſa igit̃ exceſſum eius elementa mœrebāt .Cælum tenebris ob
ductum:aer perpeti horrēs caligine .Terra quatiebat̃ motibꝰ :replebat̃ aqua
rum alluuionibus .Quid ni mūdus īpe defleret eū principē cōtinuo eſſe rapiē
dum per quē dura mundi iſtiꝰ temperari ſolerent :cum criminū pænas indulgentia præueni
ret?Et ille quidē abiit ſibi in regnū quod nō depoſuit ſed mutauit:in tabernacula xp̄i iure pie
tatis aſcitus :in illam hieruſalem ſupernā :ubi nūc poſitus dicit :ſicut audiuimꝰ:ita & uidemꝰ
in ciuitate dn̄i uirtutū :in ciuitate dei noſtri:quā deus fundauit in æternū .Sed plurimos tā ꝙ̄
paterno deſtitutos præſidio dereliquit ac potiſſimū filios .Sed non ſunt deſtituti quos pieta
tis ſuæ reliquit hæredes.Nō ſunt deſtituti qbꝰ xp̄i acquiſiuit gr̄am:& exercitus fidē cui docu
mento fuit: deū fauere pietati ultoreq; eſſe ꝑfidiæ .Eius ergo principis & proxime cōclama
uimus obitum:& nunc quadrageſimū celebramus aſſiſtente ſacris altaribꝰ honorio principe
Quia ſicut ſanctus ioſeph patri ſuo iacob quadraginta diebus humationis officia detulit :ita
& hic theodoſio patri iuſta perſoluit .Et quia alii tertium diem & trigeſimū :alii ſeptimum
& quadrageſimū obſeruare cōſuerūt :quid doceat lectio :cōſideremꝰ.Defuncto(inquit)iacob
præcepit ioſeph pueris ſepultoribꝰ :ut ſepelirēt eum.Et ſepelierūt ſepultores iſrael :& repleti
ſunt ei quadraginta dies :ſic enim dinumerantur dies ſepulturæ .Et luxit eum ægyptus ſep-
tuaginta diebus .Hæc ergo ſequēda ſolemnitas:quā præſcribit lectio.Sed etiam in deutero-
nomio ſcriptū ē .Quia planxerūt filii iſrael moiſen diebus triginta: & cōſumati ſunt dies luc
tus .Vtraq; ergo obſeruatio habet auctoritatē:qua neceſſariū pietatis implet̃ officium.Bonꝰ
itaq; ioſeph qui formā pio muneri dedit quē amabat pater:cui dixit .Adiuuet te deꝰ meus:
& benedicat te benedictiōe terræ hn̄tis oīa ꝓp.benedictionē mamillarū & uuluæ benedic-
tionis matris tuæ:& ꝓpter benedictionem patris tui pii patris ſoboles bona.Celebrat ergo
& iſte quadrageſimam patris iacob ſupplantatoris illius:& nos celebramus theodoſii qua-
drageſimam qui imitatus iacob ſupplantauit perfidiam tyrannorum qui abſcondit ſimula
cra gentium .Omnis enim cultus idolorum fides eius abſcondit .Omnes enim cærimonias
oblitrerauit:qui etiā iis qui in ſe peccauerant :doluit quam dederat periiſſe indulgentiam &
ueniam denegatam . Sed non negabunt filii quod donauit pater : non negabunt etiam
ſi quidam interturbare conatus ſit. Neq; enim poterunt negare quod in commune donauit
qui ſoluīt quod ī ſingulis dedit .Nihil glorioſius exitus tanti principis habuit :qui oīa iam fi
liis tradidiſſet :regnū :ꝑtātem:nomen auguſti:nihil(inquā)ſpecioſius ei ī morte ſeruatū eſt
ꝙ̄ ꝙ in mane quātis ꝓmiſſa ānonarū exigendarum relaxatio dum morat̃ :facta ē ſucceſſio
eiꝰ īdulgētiarū hæreditas :ut ille q uoluit īpedire :ſibi odiū fecerit :theodoſio tn̄ tante cumu
lus gr̄æ nō ademptꝰ ſit .Nec īmerito .Si.n.priuatorū ultimæ uoluntates & deficientiū teſta
menta habent ꝑpetem firmitatē :quo mō pōt tanti principis eſſe irritū teſtm̄ ?Glorioſiꝰ quo
q; ī eo theodoſiꝰ :qui non cōi iure teſtatꝰ ē:de filiis .n.nihil hēbat nouū qđ cōderet qbꝰ totū

dederat nisi ut eos præsenti cōmendaret pareti. De subditis sibi & cōmissis testari debuit: ut legata dimitteret: fidei cōmissa signaret. Præcepit dare legem indulgentiæ quam scriptam reliquit. Quid dignius: quā ut testamentum imperatoris lex sit? Ergo tantus imperator recessit a nobis: sed non totus recessit. Reliquit enim nobis liberos suos: in quibus eum debemus agnoscere: & in quibus eum & cernimus & tenemus. Nec moueat ætas: fides militum imperatoris perfecta ætas est. Est enim perfecta ætas: ubi perfecta est uirtus. Reciproca hæc quia & fides imperatoris militum uirtus est. Recognoscitis nempe quos uobis theodosii fides triumphos acquisiuerit: cum locorum angustiis & impedimentis calonum agmen paulo serius in aciem descenderet: & inequitare hostis mora belli uideretur: desiliuit equo princeps: & ante aciem solus progrediens ait. Vbi est theodosii deus? Iam hoc christo proximus loqbatur. Quis enim posset hoc dicere: nisi qui christo se adhærere cognosceret? Quo dicto excitauit oēs: & exēplo oēs armauit: & iā certe senior ætate: sed ualid⁹ fide. Theodosii ergo fides fuit uestra uictoria: uestra fides filiorum eius fortitudo sit. Fides ergo auget ætatē. Deniq; nec abraham ut in senectute generaret filium: considerauit ætatem: nec sarra ut pareret Nec mirum si aug t ætatem fides: cum repræsentet futura. Quid enim est fides nisi rerum earū quæ sperantur substātia? Sic nos scripturæ docent. Ergo si substātia eorū quæ sperant: fides est: quanto magis eorum quæ uidentur? Bona fides de qua scriptum est. Iustus autem ex fide uiuit: q si subtraxerit se non placebit animæ meæ. Nos autem non subtrahamus nos ad dispendium animæ: sed inhæreamus fidei ad animæ nostræ acquisitionem: quoniā in hac fidei militia testimonium consecuti sūt seniores nostri abraham isaac iacob. Et ideo hæreditatem nobis fidei reliquerunt. Fidelis abraham qui non ex operibus sed ex fide iustificatus est: quoniam deo credidit. Isaac per fidem nec gladium feriturí parentis expauit. Iacob paternæ fidei uestigiis intentus dum iter agit: angelorum uidit exercitum: & uocauit cōcilium dei. Alibi quoq;. i. in libris regnorū elissæ⁹ erat intra samariā: & subito eum circūfusus syrorum obsedit exercitus. Vidit eos giezi: & ait ad dominum suum. O domine quid faciemus? Et dixit elissæ⁹ propheta: noli timere: quoniā nobiscū plures sunt quā cum illis. Et rogauit ut aperiret deus oculos giezi. Et aperti sunt oculi eius: & uidit plenū montē eqs & currib⁹ i circuitu elissæi & rogauit elissæ⁹ ut pcuteret eos deus cæcitate: & pcussi sunt & itroierūt i ciuitatem: quo ingrederentur nequaquā uidentes. Audistis certe milites qui circūfusi estis: qa ubi perfidia: ibi cæcitas est. Merito ergo cæcus erat exercitus infidelium: ubi autem fides: ibi exercitus angelorum est. Bona itaq; fides quæ frequenter operatur in mortuis. Deniq; aduersarius & legiones suæ quottidiana martyrum uirtute torquentur. Vnde arbitror q fila cordarum citharæ ideo fides dicantur: quoniam & mortua sonum reddant. Quo magis ac magis enitendum est: ne in hoc uiuendi munere siti: simus ingrati: sed pii pignoribus principis sedulum ac patrium impendamus affectum. Soluite filiis eius quod debetis patri. Plus debetis defuncto quā debuistis uiuenti. Et enim si in liberis priuatorum non sine graui scelere minorum iura temerantur quanto magis in filiis imperatoris? Addatur & cuius imperatoris: imperatoris pii: imperatoris misericordis: imperatoris fidelis. De quo non mediocre locuta est scriptura dicens. Magnum & honorabile est homo misericors. Inuenire autem uirum fidelem difficile est. Si magnum est misericordem aut fidelem quēcunq; hominem inuenire: quanto magis imperatorem: quē potestas ad ulciscendum impellat sed reuocet tām ab ultione miseratio? Quid præstātius fide īperatoris quē non extollat potentia: superbia non erigat: sed pietas inclinet? De quo salomon præclare ait. Iniqui regis imitatio similis rugitui leonis: sicut autem ros ī herba: sic & hilaritas eius. Quantum igitur est deponere terrorem potentiæ: præferre suauitatem gratiæ? Beneficium se putabat accepisse augustæ memoriæ theodosius: cum rogaretur: ignoscere. Et tunc propior erat ueniæ: cum fuisset commotio maior iracūdiæ. Prærogatiua ignoscendi erat: indignatum fuisse. Et optabatur in eo quod in aliis timebatur ut irasceretur. Hoc erat remedium reorum: quoniam cum haberet supra omnes potestatem: quasi parens expostulari malebat: quā quasi iudex punire. Sæpe trementes uidimus quos obiurgabat: & conuictos sceleris cum desperassent: solutos crimīe. Vincere enim uolebat non plectere: æquietatis iudex non pœnæ arbiter: qui nunq; ueniam confitenti negaret. Aut si quid esset quod occulta conscientia inuolueret: deo seruabat. Hāc uocem eius homines magis q̄ penam timebant: q tanta imperatorem ageret uerecundia: ut mallet sibi homines religione q̄ timore astringere. Maximum philosophorum impunitatem ferunt dedisse iis facinoribus quæ p irā cōmissa forent: sed scriptura diuina melius ait. Irascimini & nolite peccare. Maluit peccatum recidere quā excusare. Satius est in indignatō

ne laudem clæmentiæ reperire q̄ ira inultionem excitari. Q x ergo dubitabit filiis ei⁹ maxi mū præsidiū fore apud deū? Dño fauente arcadius imperator iam ualidus inuenta est. Honorius cōtinuo pulsat adolescentie flores: puectior ætate q̄ iosias. Ille.n. destitutus patre orsi⁹ imperium: usq; ad tricesimum & primum annum regni sui perduxi tætatem: & placuit dño q̄ præcæteris regibus isrl' domini pascha celebrauit: & cærimoniarum aboleuit errores. Asa quoq; adhuc inualidus corporis robore: cum regnandi curricula recepisset: quadragita ānis regnauit in hierusalem. Q m̄ cum æthiopum infinita urgeretur atq; innumerabili multitudine sperauit a domino & in paucis se posse saluari. Vtinam tam fidelis process⁹ q̄ exordio. Nam seruatus in paucis & uictor: postea a syriis auxilia relicto domino postulauit: & medicos adhibuit ad pedum dolorem. Accepto enim tanto indicio diuini fauoris auxiliatorem suum non derelinquere debuit sed tenere. Ideo ei nec medici profuerunt: & quasi incredulus mortem impleuit. Sed illorum patres abias & amos ambo infideles: theodosius uero plenus timoris dei plenus misæricordiæ speramus q̄ liberis suis apud xp̄m præsul assistat: si domin⁹ ꝓpici⁹ sit reb⁹ humanis. Bonū ē misicors hō q dū aliis subuēit: sibi cōsulit: & in alieo remedio uulnera sua curat. Agnoscit.n. se esse hominem q nouit ignoscere: & uias christi sequitur: qui carne suscepta maluit ī hūc mūdum redemptor uenire q̄ iudex. Vnde pulchre psalmista dixit. Dilexi quoniam audiet dominus uocē orationis meæ. In quo psalmo dū legitur: uelut ipsum theodosiū loquentē audimus. Dilexi inquit. Agnosco uocē piam: cuius testimonia uocis agnosco. Et uere dilexit: qui officia diligentis īpleuit: qui seruauit hostes: q dilexit inimicos q iis a quibus est appetitus ignouit: qui regni affectatores perire non passus est. Non mediocris sed perfecti in lege uox ista est: dicere dilexi. Plenitudo.n. legis dilectio est. Sed quid dilexerit audiamus. Cum tacet urget nos dilectio: utiq; diuinæ charitatis gratia significatur. Q uia diligimus illud quod est super omnia desiderabilia desiderabile. De quo scriptum est. Diliges dominum deū tuū. Ergo decedens e terris pia anima: & sancto repleta spiritu: quasi interrogantibus iis q sibi occurrerēt: cum se se ad sublimia & supna subrigeret dicebat dilexi. Nihil hoc plenius: nihil exp̄ssius. Interrogabant angeli uel archangeli: quid egisti in terris (occultorū.n. solus cognitor deus) dicebat dilexi. Hoc est dicere: legem impleui: euangelium non præteriui. Hoc est dicere: morti me obtuli: & tota die existimatus sum sicut ouis occisionis. Et ideo confido quia neq; mors neq; uita neq; angeli neq; uirtutes neq; altitudo neq; profundum: neq; creatura alia poterit nos separare a charitate dei quæ est in christo iesu domino nostro. Hoc mandatum legis etiam in euangelio dominus iesus docet esse seruandum: cum dicit ad petrum. Simon ioannis diligis me? Et ille respondit. Tu scis domine quia diligo te. Et iterum dixit. Simon ioannis diligis me? Et iterum respondit. Etiam domine tu scis quia diligo te. Et tertio interrogatus ait. Omnia tu scis: tu scis quia amo te. Confirmauit itaq; caritatem trina responsio: uel aboleuit trinæ negationis errorem. Et hic trinam responsionem si quærimus inuenimus. Dilexi quoniā audiet dñs uocem orationis meæ. Dilexi quoniam inclinauit aurem suam michi: ut indiebus meis inuocarem eum. Dilexi quia tribulationem & dolorem inueni: & pro nōie dei mei pericula inferni non refugi sed expectaui ut comprehendere inuenire me possent. Et pulchro ait dilexi: quia iam cursum uitæ huius ipleuerat. Vnde & apl's in passione iam positus ait. Certamen bonum certaui: cursum consummaui: fidem seruaui. Q uod reliquū est: reposita est michi corona iusticiæ. Magnus dñs: qui nobis dedit certamina quibus mereatur qui uicerit coronari. Dilexi inquit confidens quoniam audiet dominus uocem orationis meæ. Dilexit & ideo inclinauit aurem suam mihi: ut iacentem erigeret: mortuum suscitaret. Non enim deus inclinat aurem suam ut audiat corporaliter: sed ut condescendat nobis quo nos audire dignetur: & infirmitates nostre releuare substantiæ. Inclinat se nobis ut nostra ad eum ascendat oratio. Voce non indiget qui misæricordiam defert. Neq; enim uoce indiguit qui moisen tacentem audiuit: & non loquentem sed interpellantem gemitibus ineffabilibus ad se clamare dicebat. Nouit deus & sanguinem audire: cui nulla uox subest: lingua non suppetit: sed accepit uocem sacræ titulo passionis. Clamauit ī martyrio: clamauit in paricidio q̄ pertulit pro sacrificio. Dilexi inquit: & ideo diligens feci uoluntatem domini: & inuocaui eum non in paucis sed in omnibus diebus uite meæ. Nam certis dieb⁹ inuocare non omnibus: fastidientis est non sperantis: & pro usu affluentium commodorum mercedem gratiarum referre: non pro deuotionis affectu. Et ideo paulus in omnibus (inquit) gratias agite. Q uando enim non habes quod deo debeas: aut quando sine dei munere es: cui quottidie uiuendi usus a dño est? Q uid.n. habes q̄ non accepisti? Ergo qa semp accipis: semp inuoca. Et qa quod hēs: a dño ē debitorē te semp eē cognosce. Malo tn̄ ut q̄si diligēs q̄

coactus debitum tuum soluas. Audis dicentẽ. Circũdederũt me dolores mortis: ego tamẽ & ĩ mortis dolore dominum dilexi: pericula iferni iuenerũt me: non timentem utiq; sed amantem sed sperantem: quod nullæ me angustiæ: nulla psecutio: nulla pericula: nullus gladius separat a christo. Deniq; uolens inuenit tribulationem & dolorem: sciens quia tribulatio patiẽtiam operatur: patientia probatonem: probatio spem. Etenim quasi bonus athleta quæsiuit certamina: ut coronam inueniret: quam tamen non suis uiribus sed domini auxilio nouit sibi esse donatam. Non. n. potuisset uincere: nisi eũ qui certantes adiuuat inuocasset. Miser homo congreditur ut uincat: & ipse in periculum ruit: nisi domini nomen affuerit: si cum ueretur orauerit dicens. O domine libera animam meam. Hinc illud apostolicum. Video legem carnis meæ repugnantem legi mentis meæ: & captiuantẽ me ĩ lege peccati: q̃ est ĩ membris meis. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia dei p iesum christum dñm nrũm. Ille uincit q gratiam dei sperat: nõ q de sua uirtute præsumit. Cur ergo nõ præsumas grãm: cũ habeas præsulẽ certaminis misericordã? Misericors. n. & iustus dñs: & deus nr̃ miseret: bis misericordiã posuit: semel iusticiã. In medio iusticia ẽ gemino septe ĩclusa misericordiæ. Supabũdãt. n. peccata: supabũdet ergo misericordia. Apud dñm oĩum uirtutũ abũdantia est: quia dñs uirtutũ est. Neq; tñ iusticia sine misericordia ẽ: neq; sine miseratione iusticia: quia scriptũ est. Noli esse nimiũ iustus. Quod supra mẽsurã est: & si bonũ est: tñ tu nõ sustines. Mẽsurã serua: ut sm mensuram recipias. Nõ ĩpedit tñ iusticia misericordiã: qa misericordia ipsa iusticia est. Dispersit dedit pauperibus: iusticia eius manet ĩ æternũ. Nouit. n. iustus debere se ĩfirmis atq; ĩopibus subuenire. Vnde dñs ueniẽs ad baptisinũ: ut nobis ĩfirmãtibus peccata donaret ait ad ioannẽ. Sine modo: sic. n. decet nos ĩplere oẽm iusticiam. Liquet igitur iusticiã esse misericordiã: & misericordiã esse iusticiã. Etenim si dei nos misericordia nõ sustentaret: quo modo ĩ ipso exordio paruuli uiueremus: cũ effusi utero de calidis ĩ frigida de humidis ĩ arida pisciũ more iactemur: quos naufragos in hãc uitam qdam naturæ fluctus expuerit? Ratio deest sed gratia diuina nõ deficit. Ipse ergo custodit paruulos aut certe eos q se paruulos humili confitentur affectu. Bona igitur humilitas: quæ liberat periclitantes: iacẽtes erigit. Nouit eam ille qui dixit. Ecce sum ego peccaui: & ego pastor malefeci: & isti in hoc grege quid fecerunt? Fiat manus tua ĩ me. Bene hoc dicit q regnũ suum deo subiecit: & pœnitẽtiã gessit: & peccatũ suũ cõfessus ueniã postulauit: ipse p humilitatẽ puenit ad salutẽ. Humiliauit se christus: ut oẽs eleuaret. Ipse ad christi puenit requiem: q humilitatẽ christi fuerat secutus. Et ideo qa humilẽ se pbuit theodosius ĩperator: & ubi peccatũ obrepsit: ueniã postulauit: cõuersa ẽ anima ei⁹ ĩ reqẽ suã: sicut habet scriptura q̃ dicit. Cõuerter̃ anima mea ĩ reqẽ tuam: qa dñs benefecit mihi. Pulchræ dicit animæ: cõuerter̃: quasi diuturno cuiusq; opis sudor̃ exercitatæ: ut a labor̃ cõuertat̃ ad reqẽ: cõuertit̃ equus ad stabulũ: ubi cursum ĩpleuerit: nauis ad portũ: ubi ad stationẽ fidã a fluctuũ mole subducitur. Sed qd. ẽ q̃ ait: ad reqẽ meã: nisi sm illud intelligas q̃ ait dominus iesus. Venite benedicti patris mei: hæreditate possidete paratũ uobis regnũ a cõstitutiõe mũdi? Tamq̃. n. possessione hæreditariã de qua recipim⁹ quæ pmissa sunt nobis: fidelis deus quæ semel seruis suis præparat non subtrahit. Si fides nostra maneat: manet & sponsio. Vide o hõ circa te gratiã xpi adhuc in terris quas teris: & in cælo possides. Ibi ergo sit cor tuum: ubi est possessio tua. Hæc est reqes quæ iustis debetur negatur indignis: unde ait dominus. Sicut iuraui in ira mea: si introhibunt in reqem meam. Qui enĩ non cognouerunt uias domini: nõ ingrediutur in reqem dñi. Qui ãt bonũ certamẽ certauit: & cursum cõsummauit: ĩpi dicitur: cõuertere in reqẽ tuam. Bona reqes præterire quæ mũdi sunt: & in illis quæ supra mũdum sunt cælestium cõsortiis requiescere secretorum. Hæc ẽ reqes ad quam pperauit dicens: quis dabit michi pennas sicut columbe & uolabo & reqscam? Hanc sanct⁹ reqẽ suã nouit: ad hãc reqẽ cõuertendum aĩe sue dicit. Erat ergo aĩa in reqe sua: ad quam dicit eẽ redeundũ. Hæc est reqes sabbati magni: ut unusquisq; scõrum supra mundi sensibilia sit in illo ĩtelligibili secreto tot⁹ ĩtẽt⁹ atq; adhæres deo. Hæc ẽ reqes illa sabbati quo reqeuit deus ab oĩb⁹ opib⁹ mũdi istius: feriatus his seculi curis theodosius se ereptũ gaudet & eleuat aĩam suam atq; ad illam ppetuã dirigit reqẽ: pulchre sibi cõsultum asserẽs q̃ eripuerit animam eius deus de morte: quã mortem frequenter in hoc seculi istius lubrico sustinebat: inquietus fluctibus peccatorũ: eripuerit etiã oculos ei⁹ a lachrimis. Fugit. n. dolor & tristicia & gemitus. Et alibi hẽmus. Deleuit oẽm lachrymã ab oculis eorũ: & mors nõ erit ampli⁹ neq; luctus neq; clamor neq; dolor. Si ergo mors non erit lapsum sentire nõ poterit in illa reqe cõstitut⁹: sed placebit deo ĩ regione uiuorũ. Nõ. n. ut hic hõ ĩuolut⁹ ẽ mortis corpore obnoxio lapsib⁹ atq; delectis: ita & illic. Ideoq; regio illa uiuorũ ẽ: ubi aĩa ẽ quæ ad imaginẽ & simili-

tudinē dei facta ē:nō caro figurata de limo:ideo ī terrā reuertit̄:anima ad reqē festinat supnā:cui dr̄ conuerter̄ anima mea ī reqē tuā:ī quā festinauit itrar̄ theodosius:atq; igredi ciuitatē hierusalē:de qua dictū ē:& reges terræ ferēt gloriā suā ī illā. Illa est uera gloria: quæ ibi summittitur:illud regnū beatissimū quod ibi possidet̄:ad q̄ festinabat apostolus dicēs. Audemus ergo & cōsentimus:magis pegrinari de corpore:& adesse ad dn̄m:& ideo connitimur siue absentes siue p̄sentes placer̄ illi. Absolutus igit̄ dubio certamine fruitur nunc augustæ memoriæ theodosius luce perpetua:tranquillitate diuturna:& pro iis quæ ī hoc gessit corpore:munerationis diuinæ fructibus gratulatur. Ergo quia dilexit augustæ memoriæ theodosius dominum deum suum:meruit sanctorum consortia. Et ego ut quidem sermonem meū p orationem concludam:dilexi uirum misericordem:humilem īperio:corde puro & pectore māsueto prædituū:qualē dn̄s amare cōsueuit dicēs. Supra quē requiescā:nisi supra humilē & māsuetū? Dilexi uirū q magis arguēte q̄ adulantem probaret. Strauit omne quo utebatur:insigne regium:defleuit ī ecclesia publice peccatum suum:quod ei aliorum fraude obrepserat. Gemitu & lachrymis orauit ueniam. Quod priuati erubescunt:non erubuit īperator publice agere pœnitentiam:neq; ullus postea dies fuit quo non illum doleret errorem. Quid q̄ præclaram adeptus uictoriam:tamen quia hostes in acie strati sunt:abstinuit a consortio sacramentorum:donec domini circa se gratia filiorum exprimeretur aduentu. Dilexi uirum qui me in supernis suis ultimo spiritu requirebat:dilexi uirum qui cum iam corpore solueretur: magis de statu ecclesiarū q̄ de suis piculis angebatur. Dilexi ergo fateor:& ideo dolorē meū intimo uiscere dolui:& prolixiore sermonis prosecutione solandū putaui. Dilexi & præsumo de domino:q̄ suscipiat uocē orōnis meæ qua ꝓsequor animā piā. Circūdederūt me dolores mortis:pericula īferni īuenerūt me. Multorum.n. pericula sunt sed remedia paucorū. In omnibus sacerdos periclitatur:ī oībus reis angitur. Quod.n. alii patiuntur:ipse sustinet:& iterum liberatur cum alii qui tenentur periculis:liberantur. Conteror corde quia ereptus est uir: quē uix possumus inuenire. Sed tamen tu solus domine inuocandus es:tu rogandus: ut eum in filiis repræsentes. Tu domine custodiens etiam paruulos:in hac humilitate saluos facito sperātes in te. Da requiem perfecto seruo tuo theodosio:requiem quam præparasti sanctis tuis. Illo conuertatur anima eius unde descendit. Vbi mortis aculeum sentire non possit: ubi cognoscat mortem hanc non nomine finem esse sed culpe. Quod.n. mortuus est: peccato mortuus est:ut iam peccato locus esse non possit:resurget autem:ut perfectior renouato muner̄ uita reparetur. Dilexi:& ideo prosequor eum usq; ad regionem uiuorū:nec deseram:donec fletu p̄cibus inducam uirum quo sua merita uocant in montem domini sanctum: ubi pemnis uita:ubi corruptelæ nulla contagio:nullus gemitus:nullus dolor:nulla consortia mortuorū: uera regio uiuentium:ubi mortale hoc induat immortalitatem: & corruptibile hoc induat incorruptionem :magna requies quæ uotum impleat diligentis: pulcherrima promissio. Ideo centesimus quartus decimus psalmus inscribitur. Deniq; supra in quarto decimo psalmo perfectionem hominis accepimus: sed illic formatus perfectus licet uir : sed adhuc peccato obnoxius quia uiuit in sæculo. Hic uera perfectio est: ubi iam culpa cessauit: gratia perpetuæ quietis affulsit. Ideo centesimus quartus decimus psalmus quia remuneratio charitatis est : unde domini pascha quarta decima luna formam celebritatis accepit : quoniam qui pascha celebrat: debet esse perfectus : debet amare dominum iesum qui diligens populum suum perfecta charitate: se se obtulit passioni. Et sic diligamus nos quoq; ut si necesse fuerit:pro domini nōe mortem non fugiamus: nullum existimemus dolorem nihil metuamus. Perfecta enim charitas timorem expellit foras. Grande numeri mysterium:quādo pater filium unicum pro nobis omnibus tradidit:cum pleno luminis sui orbe luna fulgeret. Ita est enim ecclesia:quæ pie pascha celebrat dn̄i nr̄i iesu xp̄i sicut luna pfecta in æternū manet. Quisqs bn̄ hic dn̄i pascha celebrat: in lumine perpetuo erit. Quis splendidius celebrauit q̄ qui sacrilegos remouit errores:clusit templa:simulacra destruxit? In hoc iosias res supioribus an̄ latus est. Manet ergo ī lumine theodosius:& scōrum cœtibus gloriatur. Illic nunc cōplectitur gratianum iam sua uulnera nō mœrentem:quia inuenit ultorē: Qui licet indigna morte præuentus ac præceptus sit:reqē aīe sue possidet. Ille bonus uterq; & pietatis interpis:largius mie sue consortio delectatur:de quibus bene dicitur. Dies diei eructat uerbū:cōtra autē maximus & eugenius ī infermo:quasi nox nocti indicat s̄ciētiā. Docentes exēplo mīsabili q̄ durū sit:arma suis pricipib⁹ irrogare:de qb⁹ pulchre dicit̄. Vidi impiū supexaltatū & eleuatū sup cedros libāi:& trāsiui & ecce n̄ erat. Trāsiuit.n. pi⁹ de caligīe sæculari ad lum̄ æternū:& n̄ erat īpius:q eē desiuit iniquus. Nunc se auguste memoriæ theodosius

regnare cognoscit:qñ ĩ regno dñi iesu christi:& cõsiderat templum eius:nũc sibi rex est: qñ re
cipit ẽt filiũ gratianũ:& pulcher iam dulcissima sibi pignora quos hic amiserat:qñ ei⁹ flaccilla
adhæret fidelis anima deo:qñ patrẽ sibi redditũ gratulat̃:qñ cõstãtino adhæret. Cui licet ba-
ptismatis grã ĩ ultimis cõstituto oĩa peccata dimiserit:tñ ꝙ primus imperatorum credidit:&
post se hæreditatẽ fidei principibus dereliquit:magni meriti locũ repperit:cuius tẽporib⁹ cõ-
pletũ ẽ illud ꝓpheticũ. In illo die erit quod sup frenũ eq:sanctũ dño oĩpotenti. Qđ illã sanctæ
memoriæ helena mr̃ ei⁹ ĩfuso sibi sancto spũ reuelauit. Beat⁹ cõstãtin⁹ tali parẽte:q ĩpanti fi-
lio diuini muneris q̃siuit auxiliũ:quo iter ꝑlia quoq; tutus assisteret:& ꝑiculũ nõ timeret. Ma-
gna fœmina q̃ multo ãpli⁹ ĩuenit quod ĩperatori cõferret ꝙ quod ab ĩperator̃ accipet. Anxia
mr̃ ꝓ filio:cui regnũ orbis romani cesserat:festinauit hierosolymã:& scrutata ẽ locum dñicæ
passionis. Stabulariã hãc primo fuisse asserũt:sic cognitã cõstãtio seniori q postea regnũ ad-
ept⁹ ẽ. Bona stabularia q̃ tam diligenter præsepe dñi req̃siuit. Bona stabularia quæ stabulariũ
nõ ignorauit illũ q uulnera curauit a latronib⁹ uulnerati. Bona stabularia:q̃ maluit existima-
ri stercora:ut christũ lucrifaceret. Ideo illũ christus de stercore leuauit ad regnũ sc̃m qđ scriptũ
est. Quia suscitat de terra inopẽ & de stercore erigit pauperẽ. Venit ergo helena: cœpit reui-
sere loca sancta:ĩfudit ei sp̃s:ut lignũ crucis req̃reret:accessit ad golgotthã & ait. Ecce loc⁹ pu-
gnæ:ubi ẽ uictoria? Quero uel uexillũ salutis:& nõ ĩuenio. Ego (inquit) ĩ regnis:& crux dñi in
puluere? Ego ĩ aulis:& ĩ ruinis christi triumph⁹? Ille adhuc latet: & latet palma uitæ æternæ?
Quo modo me redemptam arbitror:si redemptio ipsa non cernitur? Video quid egeris dia-
bole:ut gladius quo ꝑemptus es:obstrueretur. Sed isaac obstructos ab alienigenis puteos eru
derauit:nec latere aquam passus est. Tollatur igitur ruina:ut uita appareat. Promatur gladius
quo ueri goliæ caput est amputatum. Aperiat̃ humus:ut salus fulgeat. Quid egisti diabole ut
absconderes lignum:nisi ut iterum uincereris? Vicit te maria quæ genuit trimphatorẽ: quæ
sine imminutione uirginitatis edidit eum:qui crucifixus uinceret te:& mortuus subiugaret.
Vinceris & hodie:ut mulier tuas insidias depræhendat. Illa quasi sancta dominum gestauit:
ego crucem eius inuestigabo. Illa generatum decuit:ego resuscitatum. Illa fecit: ut deus inter
homines uideretur:ego ad remedium peccatorũ diuinũ de ruinis eleuabo uexillũ. Ap̃it itaq;
humum:decutit puluerẽ:tria patibula cõfusa repperit:q̃ ruina cõtexerat: inimic⁹ abscõderat.
Sed nõ potuit oblitterari christi triũphus. Incerto hæret ut mulier: sed certam indaginẽ san-
ctus spiritus ĩspirat:eo ꝙ duo latrones cũ dño crucifixi fuerint. Quærit ergo mediũ lignũ:sed
poterat fieri:ut patibula ĩter se ruina cõfunderet:casus mutaret & ĩuerteret. Redit ad euãge-
lii lectionẽ:inuenit quia ĩ medio patibulo prælatus titulus erat:iesus nazarenus rex iudæorũ.
Hinc collecta est series ueritatis:titulo crux patuit salutaris. Hocest: quod petentibus iudæis
pilatus:respondit:quod scripsi scripsi. Idest nõ ea scripsi quæ uobis placerẽt: sed quæ ætas fu-
tura cognosceret:non uobis scripsi sed posteritati:ꝓpemodũ dicẽs. Habeat helena q̃ legat:unã
crucẽ dñi recognoscat. Inuenit ergo titulũ: regẽ adorauit nõ lignũ utiq;:qa hic gẽtilis ẽ error
& uanitas ĩpiorũ. Sed adorauit illũ qui pependit ĩ ligno:scriptus ĩ titulo. Illũ qui sicut scarabæ
us clamauit ut ꝑsecutoribus suis peccata donaret. Auida mulier festinabat tanger̃ remedium
ĩmortalitatis:metuebat calcare sacramentum salutis. Læto corde & trepidanti uestigio quid
faceret nesciebat. Pertẽdit tñ ad cubile:ueritatis lignum refulsit:& gratia micuit:ut quia iam
fœminam uisitauerat christus in maria:sp̃s in helena uisitaret:docuit etiã quod mulier igno-
rabat:& deduxit ĩ uiã:quã mortalis scir̃ nõ poterat. Quæsiuit clauos quibus crucifixus est do
minus & inuenit. De uno clauo frenos fieri præcepit:de altero diadema intexuit:unũ ad de-
corem:alterum ad deuotionem uertit. Visitata est maria ut euam liberaret: uisitata est hele-
na:ut imperatores redimerentur. Misit itaq; filio suo constantino diadema gemmis insigni-
tum:quas præciosior ferro innexas:crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret. Misit
& frenum:utroq; usus est constantinus: & fidem transmisit ad posteros reges. Principium
itaq; credentium imperatorum:sanctum est quod super frenum: ex illo fides: ut persecutio
cessaret:deuotio succederet. Sapienter helena egit: quæ crucem in capite regum leuauit &
locauit:ut crux christi in regibus adoretur. Non insolentia ista sed pietas est: cum defertur
sacræ redemptioni. Bonus itaq; clauus romani ĩperatoris:qui totũ regit orbem:ac uestit pri-
cipum frontem:ut sint prædicatores qui persecutores esse consuerunt. Recte in capite clauus:
ut ubi sensus est:ibi præsidium. In uertice corona:in manibus habena. Corona de cruce: ut
fides luceat:habena quoq; de cruce:ut potestas regat:sitq; iusta moderatio non iniusta præ-
ceptio. Habeant hoc etiam principes christi: sibi liberalitate concessum: ut ad imitationem
domini dicatur de imperatore romano:posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

Ex illo gratulat̄ ecclesia erubescit iudæus nõ solū erubescit sed ēt torquet̄: ꝙ ipse sibi auctor cōfusionis est. Dū insultat christo:cōfessus ē eū regē:dū regē iudæorū appellauit:sacrilegiū suū qui non credidit confitetur. Ecce inquiunt & crucifiximus iesum:ut christiani & post mortē resurgant:& mortui regnent. Nos crucifiximus quem reges adorant: quem non adoramus: ipsi adorant. Ecce & clauus in honore est:& quem ad mortem impressimus:remedium salutis est:atq; inuisibili quadam potestate dæmones torquet. Putabamus nos uicisse: sed uictos fatemur. Iterum christus resurrexit:& resurrexisse eum principes agnouerunt. Iterum uiuit: qui non uidetur. Nunc maior nobis contentio:nunc pugna nobis uehementior aduersus eū cui regna famulantur:cui seruit potestas:illum contempsimus:quo modo regibus resistem⁹? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant:& photiniani diuinitatē eius negāt? Clauum crucis eius diademati suo præferūt īperatores:& arriani potestatē eius īminuūt? Sed q̄ro quare sanctum sup frenū:nisi ut īperatorum insolentiam refrenaret: comprimeret licētiā tyrannorum:qui quasi equi in libidines adhinnirent:ꝙ liceret illis adulteria impune cōmittere:quæ neronum quæ caligularum cæterorumq; proba comperimus:quibus non fuit sanctum sup frenū. Quid ergo aliud egit helenæ operatio:ut frena dirigeret:nisi ut omnibus īpatoribus scō dicer̄ spiritu uideref̄:nolite fieri sicut equus & mul⁹. Sed ī freno & chamo maxillas eorum constringeret qui se non agnoscerent reges:ut regerent sibi subditos? Prona.n. potestas in uiciū ferebat̄:& more pecudum uaga se se libidine polluebant Ignorabāt deū:restrinxit eos crux domini:& reuocauit a lapsu impietatis:leuauit oculos eorum: ut christum ī cælo quærerent. Exuerunt se chamo perfidiæ.susceperunt frena deuotionis & fidei:secuti dicentem. Tollite iugum meum super uos. Iugum.n.meum suaue est:& onus meū leue ē. Inde reliqui principes christiani p̄ter unū iulianū:qui salutis suæ auctorē reliquit: dū philosophiæ se dedidit errori:inde gratianus & theodosius. Non ergo mentita est ꝓphetia dicēs. Ambulabunt reges in lumine tuo Ambulabūt plane: ac maxime gratianus & theodosius præ cæteris principes:non iam armis militū sed meritis suis tecti:non purpureum habitum sed amictum induti gloriæ. Qui cum hic delectarent̄ absolutione multorum:quanto magis illic perpercisse se pluribus recensendo pietatis suæ recordatione mulcentur:qui nunc luce fruuntur candida:longe meliora illic q̄ hic possidebant:habitacula consecuti dicentes. O israel q̄ magna est domus domini:& q̄ ingens locus possessionis eius:magnus & non habens finem. Et perfuncti maximis laboribus inter se cōferunt. Bonum est uiro cum portauerit iugum graue a iuuētute:sedebit singulariter & silebit quia portauit iugum graue. Qui.n. iugum graue portauit a iuuentute:requiescit:postea remotus a turba præcipuum locum quietis suæ possidet dicens. Q̄m tu singulariter in spe constituisti me. Portauit iugum graue a iuuentute sua lazarus pauper:ideo singulariter in sinu abrahæ requiescit diuinæ testimonio lectionis. Portauit iugum graue theodosius a iuuentute:quando insidiabantur eius saluti qui patrem eius triumphatorem occiderant: portauit iugū graue:q̄n subiit pietatis exiliū:q̄n īfusis romano īperio barbaris suscepit impium Portauit iugū graue:ut tyrānos romano impio demoueret. Sed quia hic ī labore:ibi ī reqe. Sed iam ueniamus ad augusti corporis trāsmissionē. Fles honori germen augustū:& lachrymis piū testificaris affectū:ꝙ īhonorum adhuc honore tumuli patris corpus per spacia multa transmittis. Sed & patriarcha iacob propter populum liberādum quem tetra fames graui urgebat periculo relicta domo senex ad peregrina contendit: atq; ibi defunctus:ad sepulchrū patriū p aliquot dies filio ꝓsequēte deductus ē. Nec derogatū est aliq̄d meritis eius:sed magis accessit ad laudem:ꝙ pro suis carēs dedita domus sorte: quodam supremi funeris peregrinatus est exilio. Fles etiam imperator auguste ꝙ non usq; constantinopolim reuerendas reliquias ipse prosequeris. Eadem tibi cā nobiscū est:oēs iusto dolore prosequimur:oēs si fieri posset:deductores tecū esse cuperemus. Sed ioseph ad finitimā accessit prouinciā. Hic multa interiacēt regionū diuortia:hic maria trāsfretāda sunt. Nec hoc q̄dē tibi laboriosum:nisi te teneret res publica:quā boni īperatores & parētib⁹ & filiis ꝓtulerut. Deniq; ideo te īperatorē pr̄ fecit:dn̄s cōfirmauit:ut non solū militares patri:sed oīb⁹ īpares. Nec uerear̄ ne īhonor̄ uideant̄ quocūq; accesserint reliq̄æ triūphales. Non hoc sentit italia:quæ claros spectauit triumphos:quæ a tyrannis iterum liberata concelebrat suæ libertatis auctorem. Non hoc constantinopolis quæ secundo ad uictoriam principem misit: quæm cum uellet tenere:non potuit Expectabat quidem in reditu eius trimphales solemnitates & titulos uictoriarum. Expectabat totius orbis imperatorem stipatum exercitu gallicano: & totius orbis subnixum uiribus: sed nunc illuc theodosius potentior nunc gloriosior redit: quem angelorum caterua deducit: quem sanctorum turba prosequitur. Beata plane quæ

paradisi incolam suscipis:& habitatorem supernæ illius ciuitatis angusto sepulti corporis te-
nebis hospitio.

Oratio de obitu. Valentiniani imperatoris.

T si īcrementū doloris sit:id quod doleas scribere:qm̄ tñ plærūq; ī ei⁹ quē amis-
sum dolem⁹:cōmemoratiōe requiescim⁹:eo ꝙ ī scribēdo:dū ī eū mētē dirigim⁹:ī
tētioneq; defigim⁹:uī nobis ī sermone reuiuiscer̄:signar̄ aliqd de ualētiniani iu
nioris ultimis cordi fuit:ne aut oblitterasse silētio bene meriti de nobis pigno-
ris memoriā uideremur:atq; īhonoratā reliqsse:aut refugisse icētiuū dolēdi:cū
doluisse:plærūq; solatiū sit dolētis. Simul ut cū de ipso aut ad ipsum loquor:tanq; de præsen-
te sermo sit. Quid igit̄ primū defleā? Quid primū amara cōquestiōe deplorem? Cōuersi sunt
dies nobis uotorū nr̄orū ī lachrymas. Siqdē ualētinian⁹ nobis sed nō talis qualis sperabat̄ ad
uenit. Et iste qdē uel morte sua uoluit īpler̄ ꝓmissum:sed nobis acerbissima ē facta ei⁹ q̄ exop
tabat̄:præsentia. Vtinā adhuc nobis abesset:ut sibi uiueret. Sed ille nō passus cū audiret alpes
italiæ hoste infestari barbaro:maluit periclitari se:si gallias derelinqueret:q̄ nr̄o deesse picu-
lo. Magnū crimen agnoscimus īperatoris ꝙ romano subuenire uoluit impio. Hæc cā mortis
quæ plena laudis. Soluamus bono principi stipendiarias lachrymas:quia ille nobis soluit eti-
am mortis suæ stipendium. Nec tamen flendi admonitio necessaria. Flent omnes: flent &
ignoti:flent & timentes:flent & inuiti:flent & barbari:flent & qui uidebantur inimici. Quā
tos iste de galliis usq; huc totius tractu itineris populorum egit gemitus. Omnes enim non
tanq; imperatorem sibi sed tanq; parentem publicum obisse domestico fletu doloris illa-
chrymant:suaq; omnes funera dolent. Amisimus enim imperatorem in quo duo pariter
acerbant dolorem:annorum immaturitas:& consiliorum senectus. In his ergo flent:sicut di-
xit propheta. Oculi mei caligauerunt a fletu:quia elongauit a me qui consolabatur me. Ocu-
li mei non solum corporis sed etiam mentis hebetati sunt:& quadam cæcitate omnis sensus
obductus est:quoniam ereptus est mihi qui cōuertit animam meam: & ad spem maximam
de summa rerum desperatione reuocauit. Audite omnes populi: & uidete dolorem meum.
Virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem:sed cognito ꝙ de ualentiniani essent
partibus:liberi reuerterunt. Militauit hostis barbarus imperatori adolescenti: & suæ oblitus
uictoriæ:memor fuit imperialis reuerentiæ. Laxauit sponte quos ceperat: excusans ꝙ igno-
rasset italos. Nos adhuc murum alpibus addere parabamus: ualentiniani gratia non expe-
ctauit alpium uallum:fluenta amnium:aggeres niuium:sed alpes & fluuios supergressa: mu-
ro nos sui imperii protexit. Vnde prophetici threni mihi utendum exordio uidetur. Quo
modo mœret italia quæ abundabat gaudiis? Plorans plorauit in nocte: & lachrymæ illius in
maxillis eius. Non est qui eam consoletur ab omnibus qui diligunt eam. Omnes qui amant
illam:despexerunt eam. Omnis populus eius ingemiscens. Et quia de hierusalem: idest eccle-
sia:plorauit in nocte:quoniam qui eam splendidiorem fide sua & deuotione faciebat occu-
buit:merito ergo plorans plorauit:& adhuc lachrymæ eius in maxillis eius. Vbertatem qui-
dem fletuum solet uultus humescentis declarare infusio: cum lachrymis genæ rorant. Sed
quia scriptum est:genæ eius sicut phialæ aromatis gignentes unguentaria: labia eius sicut
lilia distillantia myrrham plenam. Mystice ecclesiæ gratia deflentis accipitur:quæ in obitu ua
lentiniani bonum doloris sui effudit unguentum:& uitam eius prædicando cōcelebrat. Cui
mors obesse non potuit: eo ꝙ odor prædicationis: uniuersorum ore celebrabilis: fœtorem
omnem mortis aboleuit. Flet igitur ecclesia pignus suum:& lachrymæ eius in maxillis eius.
Quid sit maxilla:audi. Qui te percusserit in maxillam:præbe ei & alteram: eo ꝙ in dolore
sit patiens:ut pœniteat uerberantem. Percussa eras ecclesia in maxilla tua: cum amitteres
gratianum: præbuisti & alteram: quando tibi ualentinianus ereptus est. Merito tibi non
in una maxilla sed in utraq; sunt lachrymæ: quia pie germanum utrunq; deploras. Plo-
ras igitur ecclesia: & fletum genæ tuæ uelut fluentibus quibusdam stillicidiis pietatis exu-
dant. Quæ sunt istæ genæ ecclesiæ? De quibus & alibi ait scriptura. Vt corium malorum
granatorum genæ tuæ. Istæ sunt genæ: in quibus solet nitere uerecundia: pulchritudo ful-
gere:in quibus aut flos iuuentæ aut perfectæ ætatis insigne est. In obitu igitur fidelium im-
peratorum quidam fidei pudor: quædam ecclesiæ uerecundia est: & in tam immatura
morte piorum principum omnis ecclesiæ mœstior pulchritudo est. Plorat ecclesia in sa-
pientibus suis qui uelut caput ecclesiæ sunt: oculi enim sapientis in capite eius: plorat in
oculis: hocest in suis fidelibus: quia scriptum est. Oculi tui sicut columbæ extra taciturni-
tatem tuam: eo ꝙ & uideant spiritualiter: & nouerint ea quæ uiderint: tacere mysteria.

Plorat in sacerdotibus suis qui sunt sicut genæ ecclesiæ: in quibus est barba aaron: hoc est barba sacerdotalis: in quam de capite descendit unguentum. Isti sunt: in quibus est pulchritudo ecclesiæ: in quibus flos eius gratior in quibus ætas perfectior: qui uelut cortices malorum punicorum decorem floris præferant abstinentia corporali: intus autem cõmissam sibi plebem diuersæ ætatis & sexus foueant sapientia spirituali. Obiecti quidem sæculo ad iniurias: sed interna mysteria diuidentes. Plorat in uirginibus suis quæ sunt sicut lilia myrrha plena: candore integritatis & mortificatæ corporalis illecebræ gloriã pferẽtes. In his ergo flet sicut scriptũ est. Viæ sion lugent: sacerdotes eius ingemiscunt: uirgines eius abductæ: & ipsa indignatur intra se. Et intra se quidem indignatur: ad ualentinianum autem dicit. Assumam te & inducam te in domum matris meæ: & in secretum eius quæ concepit me. Potũ tibi dabo a uino operosi unguenti: hoc est multi operis multi odoris ungnẽti: a fluxu malorum granatorũ meorum: ut bibat uinum quod lætificat cor hominis: & defluat in eum malorum granatorũ fluxus: ĩ quibus multus & diuersus est fructus. Sermo. n. multorũ sensuum & de diuersis scripturis abundans: sermo angelorum: sermo apostolorum ac prophetarũ: quos uno uelut corio ecclesia sancta complectitur: malorum fluxus est granatorum. Videns hæc ualentinianus integræ plena gratiæ respondet. Misericordiæ domini ꝙ non defecimus: quia non sunt consumatæ miserationes eius. Renouabit illa sicut lux matutina. Multi sunt gemitus mei: & cor meũ defecit. Sors mea dñs dixit: ideo suscitabo eũ. Bon⁹ ẽ dñs sustinẽtibus eũ: animæ q̃ q̃rit eũ. Bonũ ẽ sperarẽ ĩ salutarẽ dñi: bonũ ẽ uiro cũ portauerit iugũ graue ĩ iuuẽtute sua: sedebit singulariter & silebit q̃a tulit iugũ graue. Et ille q̃dẽ se suarũ uirtutum remuneratiõe solatẽ: eo ꝙ ĩ iuuẽtute sua labores absorbuit: p̃icula multorũ tolerauit. Iugũ maluit graue emendatioris propositi q̃ꝫ molle illud ac plenum deliciarum inuida mentis ceruice portare. Bene beatus plane q̃ uel in senectute correxit errorem: beatus qui uel subitu mortis animum conuertit a uiciis. Beati. n. quorũ tecta sunt peccata quia scriptũ est. Desine a malo: & fac bonũ: & ĩhabita ĩ sæcula sæculorũ. Quicũqꝫ ergo desierit a peccatis: & fuerit ad meliora ĩ quacũqꝫ cõuersus ætate: habet sup̃iorũ ĩdulgẽtiã peccatorũ: q̃ fuerit uel patiẽti cõfessus affectu: uel corrigẽti aduersat⁹ ingenio. Sed huic cũ plurimis ueniæ societas emerẽdæ. Plurimi. n. sunt q̃ se a peccatis iuuẽtutis ĩ senectute reuocarẽ potuerũt. Rar⁹ ãt q̃ ĩ iuuẽtute graue iugũ seria sobrietate portauerit. Hoc ẽ illud iugũ d̃ quo dñs ĩ euãgelio ait. Venite ad me oẽs q̃ laboratis & onerati estis: & ego uos reficiã: tollite iugũ meũ sup̃ uos. Si q̃s ergo ante q̃ꝫ graui oneretur peccatorũ sarcina: tulerit iugũ ĩ iuuẽtute: singulariter sedebit: nõ cũ plurimis cõferẽdus: sed cũ illo põt dicerẽ: q̃m̃ tu singulariter ĩ spe cõstituisti me. Sed forte dicas: quo modo iugũ graue dicit hieremias: cũ ĩ euangelio dñs dixerit: iugũ. n. meũ suaue & onus meũ leue est. Ac primũ disce quia græcus iugũ tãtũ modo posuit: nõ addidit graue. Tamen & illud aduerte: quia & si ita esset ĩ threnis: ĩ euãgelio iugũ suaue dixerit: & onus leue: nõ iugũ leue. Potest. n. graue iugũ uerbi esse sed suaue. Graue adolescenti: graue iuueni: cuius ætas est florulentior: ut nolit iugo uerbi subiiciendã animi p̃bere ceruicem. Potest & graue uerbi iugum uideri præ pondere disciplinæ: austeritate correctionis: ponderẽ abstinentiæ: restrictioneqꝫ lasciuiæ: suaue tñ esse fructu gratiæ: spe remunerationis æternæ: purioris cõscientiæ suauitate. Tamen iugum uerbi suaue dixit: onus obædientiæ leue. Q̃m̃ ei q̃ iugũ uerbi patienti ceruice susceperit: disciplinæ on⁹ graue esse nõ poterit. Qui ergo tulerit a iuuentute iugũ: singulariter sedebit & silebit: reuelata sibi gaudens diuinæ remunerationis æterna mysteria: aut certe silebit: nõ opus habens excusatiõe peccati: q̃d matura cõfessione p̃uenit: & ꝑpera correctiõe deposuit. Nõ. n. dicetur huic quæ ĩ iuuentute non cõgregasti quo modo inuenies ĩ senectute? Põt ãt & sic ĩtelligi. Q̃m̃ q̃ cito portauerit iugum uerbi: hoc est a iuuentute: ñ se miscebit cũ iuuenibus: sedebit seorsum: & silebit: donec plena se p̃fectione uirtutis erudiat: & magnã ĩduat animo patientiam: dabitqꝫ p̃cutienti maxillam suã: etiã cædis cõtent⁹ iniuria: ut mandatis obsequat̃ cælestibus. Magnũ est. n. uel abstinerẽ a uiciis iuuentutis: uel ea ĩ ipso iuuentutis uestibulo derelinquerẽ atqꝫ ad saniora cõuerti. Lubricæ. n. & ꝑplexe uiæ sunt iuuentutis. Deniqꝫ salomon ait. Tria mihi ĩpossibilia sunt ĩtelligerẽ: & quartũ q̃d nõ cognosco: uestigia aq̃læ uolantis: & uias serpentis ĩ petra: & semitas nauis nauigantis: & uias uiri ĩ iuuentute. Dauid ãt ait. Delicta iuuẽtutis meæ & ignorãtias meas ne memineris. Iuuenis. n. nõ solũ fragilitate lubricæ ætatis ꝑlabitẽ: uerũ ẽt ignorãtia cælestiũ mandatorũ plærũqꝫ delinq̃t. Cito ãt meret̃ ueniam qui prætendit ignorantiam. Propheta itaqꝫ dicit. Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Non dicit delicta senectutis meæ & scientiæ meæ ne memineris: sed quasi propheta qui cito correxerit & emendauerit uicia iuuentutis: ætatem ignorantiamqꝫ prætendit. Valentinian⁹ quoqꝫ ĩ delicto ꝓphetæ

simul ait. Delicta adolescentiæ & ignorantiæ meæ ne memineris. Non solum dixit sed etiã
ante correxit errorem: q̃ȝ disceret esse lapsum alicuius erroris. Itaq; dicit: correctionem iuuen
tutis meæ ne memineris. Error in pluribus est: in paucis correctio. Et quid iam de aliis dicã:
qui etiam ludo iuuentutis putauerit abstinendum resecandam ætatis licentiam: seueritatis
publicæ duriciam molliendam: lenitatem senectutis in alienis annis deferendam ei qui ĩ pe-
riculum conuicti criminis uocaretur? Ferebatur primo ludis circensibus delectari: sic istud ab
sterſit: ut ne solemnibus quidem principum natalibus uel imperialis honoris gratia: circẽses
putaret esse celebrandos. Aiebant aliqui: ferarum eum uenationibus occupari: atq; ab actibꝰ
publicis intentionem eius abduci. Omnes feras uno momento iussit interfici. Audire in con
sistorio negocia: & danielis spiritu in quibus dubitarent senes: uel personæ alicuius contuitu
ducerentur: congruam uero adolescentem uideres senilem ferre sentẽtiam. Iactabãt ĩuidi ꝙ
præmature prandiũ peteret. cœpit ita frequẽtare ieiuniũ: ut plærũq; ipse ĩpransus cõuiuiũ so
lemne suis comitibꝰ exhiberet: quo & religioni sacræ satisfaceret: & pricipis humanitati. Scæ
nicæ cuiusdam forma ac decore: deperire romæ adolescẽtes nobiles nũciabat̃. Iussit eã ad co
mitatũ uenire. Missus ꝓcio deprauatꝰ sine mãdati effectu rediit. Alterũ misit: ne uoluisse emẽ
dare uicia adolescẽtũ & nõ potuisse uideretur. Datus est obtrectandi aliq̃bus locus. Deductam
tamen nunq̃ȝ aut spectauit aut uidit. Postea redire præcepit: ut & omnes cognoscerent irritũ
eius nõ esse mãdatũ: & adolescentes docerent ab amore mulieris temperare: quã ipse q̃ potu
it habere in potestate: despexerat. Et hæc fecit cum adhuc nõ haberet uxorem: & tamẽ exhi-
beret sui tanq̃ȝ uinctus cõiugio castitatẽ. Quis tã dñs fui q̃ȝ ille sui corporis fuit? Quis tã alio
rũ arbiter: q̃ȝ ille suæ cẽsor ætatis? Quid de pietate eiꝰ loquar? q cũ homĩes nobili ortos generẽ
& locupleti ꝓsapia: q̃ cito mouer̃ ĩuidiã solet regiæ cupiditatis: accusator urgeret: ꝑfectꝰ ĩsiste
ret: respondit: ut nihil cruẽtũ sanctis præsertim diebꝰ statueret̃. Et cũ post aliquot dies: accusa
toris legeret̃ libellus: calumniam ꝓnunciaturus: accusatum libere donec præfectus cognosce-
ret: obseruar̃ iussit. Neq; ante aut postea quisq̃ȝ tanti criminis sub adolẽscẽte imperatore for-
midauit inuidiam. Risit adolescens quod robusti metuunt imperatores. Miserat propter re-
cuperanda templorum iura: sacerdotiorum prophana priuilegia: cultus sacrorum suorum ro
ma legatos: & quod est grauius: senatus nomine nitebant̃. Et cũ uniuersi q̃ ĩ cõsistorio aderãt
christiani pariter atq; gentiles dicerent esse reddenda: solus uelut daniel excitato in se dei spi-
ritu arguebat ꝑfidiæ christianos: gentilibus obuiabat dicẽs: quod pius frater eripuit: quo mo-
do a me putatis esse reddendum: cum in eo & religio lædatur & frater: a quo se nolet pietate
superari? Et cum paterno conueniretur exemplo: ꝙ sub patre suo ea nullus abstulerat respon
dit. Patrem meum laudatis quia non abstulit: nec ego abstuli. Nunquid pater meus reddidit:
ut me deber̃ reddere postuletis? Postremo et si pr̃ reddidisset: fr̃ abstulerat. Imitatorẽ ĩ ea pte
fratris esse me mallẽ. Aut nunq̃d meus pr̃ augustus fuit & frater non fuit? Par utriq; debetur
reuerentia: & par utriusq; est circa rem publicam gratia. Vtrunq; imitabor: ut & nõ reddam:
quod & pater reddere non potuit: quia nullus abstulerat: & seruem quod a fratre est constitu
tum. Postulet parens roma alia quæcunq; desiderat. Debeo affectum parenti: sed magis obse
quium debeo salutis auctori. Quid de amor̃ prouincialium loquar: uel quo eos ipse cõplecte
batur: uel qui ab iis consultori suo repẽdebatur: quibus nihil unq̃ȝ indici passus est? Præterita
(inquit) non queunt soluere: noua poterũt sustinere? Hoc laudãt ꝓuinciæ iulianũ: & ille q̃dẽ ĩ
robusta ætate: iste ĩ ꝓcessu adolescẽtiæ. Ille plurima repperit: & exhausit oĩa: iste nihil ĩuenit:
& omnibus abundauit. Audiuit in transalpinis partibus positus: ad italiæ fines barbaros ap-
propinquasse: solicitus ne alieno hoste suum regnum attentaretur: uenire properabat cupiẽs
dimittere gallicana ocia: & pericula nostra suscipere. Hæc mihi cum aliis cõmunia: illa priua-
ta ꝙ sæpe me appellabat absentem: & a me initiatũ se sacris mysteriis præferebat. Quinetiã
cum rumor quidam ad uiennensem pertulisset urbem ꝙ inuitandi eius ad italiam gratia: eo
pergerem: q̃ȝ gaudebat q̃ȝ gratulabatur me sibi optato affore: mora ei aduentus mei prolixi-
or uidebatur: atq; utinam aduentum ipsius nullus præuenisset nuncius. Iam promiserã me ꝓ
fecturum: respondens uel honoratis petentibus uel profecto ut tranquillitati italiæ consule-
retur: me sicut superfluo ingerere non possem propter uerecundiam: ita necessitatibus nõ de
futurũ. Confirmatũ hoc erat. Ecce postridie litteræ de instruendis mansionibus: inuectio or-
namentorum regalium aliaq; eius modi quæ ĩgressurum iter ĩꝑatorẽ significaret̃. Quibꝰ
rebꝰ ab ipsis quibꝰ fuerat postulata: ĩtermissa legatio ẽ. Reꝰ mihi uidebar speratæ meæ p̃ñtiæ
nec ĩpletæ: sed utinã uiuẽti tibi hũc deberẽ reatũ. Excusarẽ ꝙ nulla tua audissem ꝑicula: nul-
las tuas accepissẽ lr̃as: ꝙ nõ potuissẽ ꝓpriis aĩalibꝰ occurrer̃: ẽt si iter ĩgressus eẽm. Itaq; securꝰ

ueniæ:dum dies subduco:aduentum tuum intelligo. Ecce rescriptum accipio:ut sine mora ꝑ
gendum putarem :eo quod uadem fidei tuæ haberem caput:comitem tuum uelles. Nũ re-
stiti:nũ moratus sum? Additur eo:ut properarem ocyus:nec arbitrarer causam itineris mei
synodum gallorum esse episcoporũ:propter quorum frequentes dissensiones crebo me ex-
cusaueram :sed ut ipse baptizaretur in ipso egressu. Gestarum iam rerũ indicia potui cognos
cere:sed properandi studio nihil aduertere poteram. Iam superabam alpium iuga:& ecce nũ
cius amarus mihi & omnibus de tanti morte imperatoris. Reflexi:iter fletibus meis laui.
Quibus ego uotis omnium ꝓficiscebar?quo gemitu omnium reuertebar? Non enim impe
ratorem tibi sed salutem ereptam putabãt. Quanto ipse angebar dolore? Primum ꝙ tantus
princeps :ꝙ dulce pignus meum:ꝙ ita mei cupidissimus occidisset. Quos ego æstus eius illo
biduo fuisse compi:quo litteris quos ad me miserat superuixit. Vesperi ꝓfectus est silentiari
us :tertio die mane quærebat :ia ne remeasset:iam uenirem? Ita sibi salutem quãdam uentu
ram arbitrabatur. O iuuenis optime utinam te uiuentem inuenire potuissem :utinam te di
latio aliqua meo reseruasset aduentui. Nihil de aliqua mei uirtute polliceor nihil de ingenio
atq; prudentia. Sed quanta ego cura inter te & comitem tuum:quanta sedulitate concordi
am & gratiam refudissem? Quam me ipsum pro tua obtulissem fide:ꝙ in me ipsum eos re
cepissem :quibus ille se timere dicebat. Certe si comes non esset inflexus :tecum remansisse.
Præsumebam de te ꝙ ipse me audires:si pro te non esse auditum uideres. Multa hũeram que
tenerem. Nunc nihil habeo præter lachrymas & fletus. Quottidie mihi maior ad dolorem
es. Crescis ad gemitum. Omnes quanti me feceris protestantur. Omnes absentiam meam
causam tuæ mortis appellant. Sed non sum ꝓpheta quo potuerim futura cognoscere :sed sũ
uox clamantis in gemitu quo possim deflere præterita. Quid enim habeo quod melius faci
am ꝙ ut tibi lachrymas pro tanto tuo in me affectu rependã? Ego te suscepi paruulum:cum
legatus ad hostem tuum pergerem. Ego iustinæ maternis traditum manibus amplexus: sũ
Ego tuus iterum legatus repetiui gallias: & mihi dulce illud officium fuit:pro salute tua prio:
deinde pro pace atq; pietate qua fraternas reliquas postulabas. Nondum pro te securus:& iã
pro fraternæ sepulturæ honore solicitus. Sed reuertamur ad threnos :& ipsa doloris igredia
mur uiscera. Quid testabor(inquit)tibi? Aut quid assimilabo tibi filia hierusalem? quis sal-
uam faciet te?& quis cõsolabitur te uirgo filia sion? Quia magna facta ẽ super te cõtritio tua
quis sanabit te? Quis autem me cõsolabitur :a quo alii petunt consolationis officium? Imple
uit me amaritudine:inebriauit in felle. Ventrem meum doleo ut prophetico utar eloquio:
quoniam quem in euangelio eram generaturus :amisi. Sed ille non amisit gratiam qua po
poscit :qui mihi in sermone quo utebar ad plebem:hodie surrexit. Nam cum in tractatum ĩ
cidissem propositæ lectionis ꝙ populus paup benediceret deum :quærerẽ cæpi:quis esset hic
populus :& distinguere ꝙ esset populus:alter diues:alter paup:diues iudæorum:paup ecclĩæ.
Diues ille eloquiis sibi creditis:iste pauper aliena eloquia mutuatus. Merito pauper quia cõ-
gregatus a paupere est:illo uidelicet qui pauper factus est cum diues esset:ut nos eius inopia
ditaremur:exinaniuit enim se:ut omnes repleret. Sed quo modo pauper qui habebat æter-
nitatis diuitias & plenitudinem diuinitatis? Deniq; in carne erat & dicebat. A modo uidebi
tis filium hominis sedentem ad dexteram uirtutis. Et alibi ad petrum dicit. Tibi dabo clau-
ues regni cælorum. Hic ergo pauper qui regnum cæleste donabat? Sed audi quo modo pau
per. Tollite(inquit)iugum meum super uos quia mitis sum & humilis corde. Ideo & popu-
lus eius pauper est non indigentia quem diuite illo populo uideo ditiorem. Non solum enĩ
oracula prophetarum sed etiam apostolorum meruit diuino fusa spiritu habere præcepta.
Non ergo inopia pauper sed spiritu:cui dictũ ẽ. Beati pauperes spiritu :ipsorum est enim re-
gnum cælorum :uere beati paupereſ qui acceperunt quod diuites non habebant. Ex hoc nu
mero est ille propheticus pauper de quo scriptum est :iste pauper clamauit :& dominus ex-
audiuit eum. Ex hoc populo ille qui ait:argentum & aurum non habeo sed quod habeo:hoc
do tibi. In nomine iesu nazareni surge & ambula. Ille ergo pauper auctor populi pauperis
dicit. Deus laudem meam ne tacueris:quia os peccatores & os dolosi super me apertum est.
Locuti sunt super me lingua dolosa:& sermonibus odii circũdederunt me:& expugnauerunt
me gratis. Pro eo ut me diligerent :detrahebant mihi :ego autem orabam. Bonum scutũ
oratio :quo omnia aduersarii ignita spicula repelluntur. Orabat ergo dominus iesus: & eius
imitator ualentinianus orabat. Sed forte dicatur :quid ei profuit sua oratio? Ecce in primo
uitæ occidit cursu:de celeritate mortis non de genere loquor. Non enim accusationis uoce
utor sed doloris. Sed etiam dominus orabat :& crucifixus est. Hoc enim orabat :ut peccatũ

mundi tolleret. Audiamus ergo quid oret xp̄i discipulus. Vtiq; quod magister docuit. Docu
it autem ut uigilemus ne intremus ī tentationem: hoc est ne incidamus in peccatum. Hæc ē
enim tentatio christiani: si in suæ animæ p̄iculum prolabatur: mortem autem timere non
est perfectionis. Rogare autem quis debeat & pro inimicis suis orare etiam pro persequenti
bus: sicut dominus orabat dicens. Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Vide clæ
mentiam magnam: illi suum persequebant̄ auctorem: ip̄e aduersariis etiam grauia peccata
donabat: quin&̄ ignorantiæ uelamine excusabat admissum: dicens quia nesciunt quid faci-
unt. Nam si scirent: dominum non persequerēt̄ur suum: in cuius potestate ac iure salutem
esse suam arbitrarentur. Et quia non sola xp̄i persecutores eius erant morte contenti: adde
bant maledicta atq; conuicia: ut ait ip̄e. Maledicent ip̄i & tu benedices. Docuit nos ꝙ timer̄
maledicta prosequentum minime debeamus: cum habeamus benedictionis auctorem. Nec
mouere nos conuicia debeant: ubi præsul est qui possit auferre maledicta. Quid illud ꝙ mo
ri non timuit? Immo pro omnibus se obtulit dicens: ꝙ frustra īnoxii in īuidiam uocarent̄:
ꝙ frustra propter se alii periclitarentur. Sibiq; potius mortem optabat: ne ipse aliis cā mor-
tis esset. Hoc est illud euangelicum domini in ipsa sui captione dicentis. Si me quæritis: sini
te hos abire. Occidit itaq; pro omnibus quos diligebat. Pro quo amici sui parum putabant:
si omnes p̄irent. Aduertamus quē circa amicos suos habuerit animum. Consideremus quē
erga germanas suas habuerit affectum. In ip̄is requiescebat: in ipsis se consolabatur: in ipsis
relaxabat animum: & fessa curis corda mulcebat. Rogabat eas ut si quo puericiæ suæ lapsu:
si sermone aliquo offensæ a fratre uiderentur ignoscerent: ueniam sibi a domino deprecarē
tur. Manus: caput sororibus osculabatur: īmemor imperii memor germanitatis & quo ma
gis aliis potestatis iure præstaret: hoc se magis sororibus exhibebat. Rogabat ut non memi
nissent iniuriæ: meminissent gratiæ: ut quod acciderat de earum possessione: audiret nego-
cium. Tantus enim erat: ut etiam in causa sororum æquus fore arbiter a prouincialibus: exi
stimaretur. Quod & si circa sanctas necessitudines suas charitatem propenderet: tamen
pietatē suam iusticia temperaret. Audiuit negocium non de iure sed de possessione prædii.
Hinc pietas pro sororibus: inde misericordiæ pro orphano causa certabat: ut p̄ eo apud ip̄as
interueniret sorores. Remisit ad iudicem publice negocium: ne aut ius aut pietatem læde-
ret. Priuatim tamen quātum ex proposito nobilium puellarum aduertimus: pium sanctis
sororibus impressit affectum: ut cōcedendi prædii uoluntatem haberent: iudicium darent.
Vere dignæ tanto fratre germanæ: quæ ei quod mater sibi reliquerat mallent de suo potius
iure laxare: q̄ fratrem in sua causa uerecundiā sustinere. Hæc est uobis sanctæ animæ hære
ditas precioṡior fraternæ laudis & gloriæ: his uos pius frater nobiliores & ditiores reddidit:
qui caput uestrum non gēmis onerabat sed osculis. Manus uestras non tam regalibus ambie
bat in signibus q̄ imperatorio ore lambebat. In uestræ fructu præsentiæ omne ponebat so
latium: ut nec ipsam nimie desideraret uxorē. Ideo nuptias differebat: quia pius eum ur̄æ
gratiæ pascebat affectus. Hæc uobis desiderio amplius q̄ dolori sint: ut fraterna gloria plus
reficiat mentem q̄ dolor torqueat. Pascunt frequenter & lacrimæ & mentem ab leuant: fle
tus refrigerant pectus: & mœstum solantur affectum. Durum quidem funus uidetis: sed sta-
bat & sancta maria iuxta crucem filii: & spectabat uirgo sui unigeniti passionem. Stantem il
lam lego: flentem non lego. Vnde dixit ei filius: mulier ecce filius tuus: & discipulo dixit: ec
ce mater tua: hæreditatem illis charitatis suæ & gratiæ derelinquens. In quo uobis pia pigno
ra quoniam fratrem uestrum p̄p mea peccata nō merui: affectum paternū exhiber̄ desidero.
Illum intueor in uobis: illum teneo illum puto esse mihi præsentem: immo utrūq; germa-
num quos uelut oculos mihi effossos doleo. Fœlicius episcopos persequantur imperatores q̄
diligant. Quanto mihi beatius maximus minabatur? In illius odio laus erat: ī horum amo
re supplici feralis hæreditas. Vtinam filii pro nobis licuisset? hunc spiritum fundere: com-
pendiū doloris inueneram: & gloriosius mihi fuerat pro tantis obire pignoribus. Sed ad ue
stram sanctæ filiæ consolationem reuertar: quāuis rerum gestarum acerbitas uim omnem
consolationis absorbeat. Quæ si breuis sit: nihil afferet quo mœstum affectu demulceat: sin
prolixior: longiorem afferat admonitionem doloris. Quo enim prolixior fueris: hoc magis
in consolando afficies eum quē consolari uelis: & diutius mœrorem eius tenebis. Non igit̄
uelut penicillo quodam sermonis mei uestras abstergam lachrymas: neq; enim id facer̄ uel-
lem: etiam si possem: est enim piis affectibus quædam etiam flendi uoluptas: & plærunq;
grauis euaporat dolor. Sed id postulo: ne uel īfixum pectori uestro fratrem duris gemitibus
releuetis: uel auertatis plāctibus: uel requiescentem excitetis. Ille uobis maneat in corde: il

te uiuat in pectore:ille amplexibus piis hæreat ut solebat. Ille fraterna oscula premat:ille sem per in oculis sit: semper in osculis:semper in alloquiis semper in mentibus ille iam talis ut ei nihil timeatis sicut ante. Obliuiscamini eius erũnam:teneatis gratiam. Ille uobis auxiliatu rus speretur:ille noctibus præsul assistat:illum a uobis iam nec somnus excludat. Propter ip sum delectet quies:ut uobis gratior reuertatur. In uobis est filiæ:ut fratrem uobis iam nemo possit auferre. Sed corpus eius tenere desideratis:tumulum circũfulæ tenetis. Ille tumulus fratris uobis habitatio sit. Ille sit aula palatii:in quo cara membra requiescunt. Quod si me ad illum reuocatis dolorem:ꝙ cito excessit e uita:nec ego abnuo ĩmatura obisse ætate: quẽ nostræ uitæ temporibus fulcire cuperemus:ut de nostris annis uiueret:qui fungi non potu it suis. Sed quæro utrum aliquis sit post mortem sensus an nullus. Si est uiuit:immo quia ẽ: uita iam fruitur æterna. Quo modo enim non habet sensum:cuius anima & uiuit & uiget: & remeabit ad corpus & faciet illud:cum refusa fuerit:reuiuiscere: Clamat apostolus. Nolu mus uos ignorare fratres de dormientibus ut non contristemini:sicut & cæteri qui spem nõ habent. Nam si credimus ꝙ iesus mortuus est & resurrexit:ita & deus illos qui dormierũt ꝑ iesum:adducet cum eo. Manet ergo eorum uita:quos manet resurrectio. Quod si gentes q̃ spem resurrectionis non habent:hoc uno se consolantur quo dicant:ꝙ nullus post morte sensus sit defunctorum:ac per hoc nullus remaneat sensus doloris:quanto magis nos conso lationem recipere debemus:quia mors metuenda non sit:eo ꝙ finis sit peccatorum:uita ãt desperanda non sit quæ resurrectione reparatur: Iob quoq; docet nec mortem timendã & potius optandam piis:dicens. Vtinam in inferno me custodires & abscõderes me:donec mi tigetur ira tua:& constituas mihi tempus in quo memor sis mei. Si enim mortuus fuerit hõ: uiuet. Consũmas dies uitæ meæ sustinebo:donec iterũ fiam. Tunc uocabis & ego tibi obœ diam:opera autem manuum tuarum ne despicias. Istud tamen dolendum sit ꝙ primæua obierit ætate. Gratulandum autem ꝙ uirtutũ stipendiis ueteranus decesserit. Tanta enim fuit emendatio uitæ eius in illo omnibus lubrico adolescentiæ tempore:tanta laus morum eius ut omnem memoriam doloris obducat. Quod enim obiit:fragilitatis est:ꝙ talis fuit: admirationis. Quam beata fuisset res publica:si eum diutius seruare potuisset. Sed quia uita sanctorum non hic in terris est sed in cælo(iustis enim uiuere christus:& mori lucrum: quia & dissolui & cum christo esse:multo meli⁹)dolendum est ꝙ nobis cito raptus sit:consolandũ ꝙ ad meliora transierit. Deniq; dauid moriturum filium flebat:mortuũ non dolebat: flebat ne sibi eriperetur:sed flere desiuit ereptum quem sciebat esse cum christo. Sed ut scias uerum esse quod assero:incestum ammon filium fleuit occisum:paricidam absalon doluit interẽ ptum dicens. Filius meus absalon filius meus absalon. Innocentem filium non putauit esse lugendum:quia illos sibi perisse pro scelere: hunc pro innocentia credidit esse uicturum. Ni hil ergo habetis quod grauissime doleatis in fratre:homo natus est:humanæ fuit obnoxius fragilitati. Nemo se redimit a morte non diues non ipsi reges: immo ipsi grauioribus subia cent. Iob dixit. Numerati anni dati sunt potẽti:timor autem eius in auribus eius. Quando uidetur habere pacem:tunc ueniet ei euersio. Vobis quoq; ipsis tam acerba incidisse patien ter ferre debetis quæ uidetis uobis cõmunia esse cum sanctis. Etiam dauid amissis filiis desti tutus est. Optasset illos tales obire quales uobis frater ereptus est. Ille crimina doluit non exi tum filiorum. Quæ luctus tempora protrahũtur: duorum mensium curricula in fraterni fu neris quottidiano clausistis amplexu. Sola in scripturis iepte filia fletus sui tempora postula uit:cognito ꝙ pater eius profecturus ad prælium uouerat:quia id rerum potius offerret do mino q̃d sibi primũ occurreret. Post uictoriã reuertẽti occurrerat filia:ignara pietatis:ignara ꝓmissi. Vidit eam & ingemuit pater dicens. Heu me filia:impedisti me:in stimulum doloris facta es mihi. Ego uero apui os meum de te ad dominum:& non potero auertere. Illa dixit ad eum. Pater si in me apuisti os tuum:fac mihi ut exiit de ore tuo. Et iterum dixit:sine mẽ sibus duobus:& uadens flebo in montibus sup uirginitatem meam ego & compares amicæ meæ. Itaq; duobus exactis regressa mensibus sacrificii munus impleuit: quæ decreto populi israel quaternis in anno diebus ab eiusdem plebis fœminis deploratur. Ad deflendum igitur uirginitatis suæ florem duos sat esse menses iepte filia iudicauit:& adhuc non uenerat resur rectio:& hoc spacio temporis satis putauit paucis se esse defletam. Vobiscum omnes popu li defleuerunt:omnes ingemuerunt prouinciæ:& adhuc parua putatis uestri hæc esse suppli cia: Si fratrem uestrum redimere possetis exitio:nollet tamen ille uestra afflictione resuscita ri:qui se melius uiuere credidit in uobis:qui optauit potius se ipsum mori:cum uestram ui deret iniuriam:qui pro uobis se libenter fuit paratus offerre:qui ipso uestri doloris die dicit̃

hanc solam emisisse uocem. Væ miseris sororibus meis. Itaq; magis uestram destitutionē q; suam mortem dolebat. Sed audiui uos dolere q; non acceperit sacramenta baptismatis. Dicite mihi quid aliud in nobis est: nisi uoluntas nisi petitio? Atqui etiam dudum hoc uotū habuit: ut anteq; in italiam uenisset: imitiaretur: & proxime baptizari se a me uelle significauit. Et ideo præ cæteris causis me accipiendum putauit. Non habet ergo gratiam quam desiderauit? Non habet quam poposcit? Et quia poposcit accepit. Et ubi illud est: iustus quacūq; morte præuentus fuerit anima eius in refrigerio erit? Solue igitur pater sancte munus seruo tuo: quod moises dum in spiritu uidit accepit. Quod dauid quia ex reuelatione cognouit emeruit. Solue (inquam) seruo tuo ualentiniano munus quod concupiuit: munus quod poposcit sanus robustus incolumis. Si affectus ægritudine distulisset: tamen non penit? a tua misericordia esset alienus: qui celeritate temporis esset non uoluntate fraudatus. Solue ergo seruo tuo munus tuæ gratiæ: quam ille nūq; negauit: qui ante diem mortis: templorum priuilegia negauit: insurgentibus quos reuereri posset. Astabat uirorum caterua gentilium: supplicabat senatus. Non metuebat hominibus displicere in christo. Qui habuit spiritum tuum quo modo non accepit gratiam tuam? Aut si quia solemniter non sunt celebrata mysteria: hoc mouet: ergo nec martyres si catechumini fuerint coronantur? Non enim coronantur si non initiantur? Quod si suo abluuntur sanguine: & hunc sua pietas abluit & uoluntas. Ne q̄so eum domine a fratre seiungas: ne iugum hoc piæ germanitatis patiaris abrumpi. Hic tuus iam & tuo iudicio uindicatus: periclitatur amplius gratianus: si separetur a fratre: si non mereatur esse cum eo: per quē meruit uindicari. Quas ille nūc manus ad te pater erigit: quas pro fratre preces fundit: quo ei inhæret amplexu: quē ad modum sibi eum non patitur auelli? Adest etiam pater qui militiam sub iuliano & tribunatus honores fidei amore contempsit. Dona patri filium: fratri germanum quorum utrūq; imitatus est: alterum fide: alterum deuotione pariter atq; pietate in templorum priuilegiis denegandis. Quod patri defuerat adiunxit: quod frater constituit custodiuit. Et huic adhuc intercessionem ascisco: cui remuerationem præ.u nos? Date manibus sancta mysteria. Pio requiem eius poscamus affectu. Date sacramenta cælestia mysteria. Animam piā matris oblationibus prosequamur. Extollite populi mecum manus in sancta: ut eo saltem munere uicem eius meritis rependamus. Nec ego floribus tumulum eius aspergam: sed spiritum eius christi odore profundam. Spargant alii plenis lilia calathis: nobis liliū est christus. Hoc reliquias eius sacrabo: hoc eius gratiam cō mendabo. Nunq; ego piorum fratrum separabo numerum merita discernam. Scio q; dominum cōmemoratio ista conciliet: copula ista delectet. Nec putet aliquis meritis eorum obit? celeritate detractum. Raptus est enoch: ne malicia mutaret cor eius: & iosias decimo octauo anno regni sui: ita domini pascha celebrauit: ut omnes retro principes deuotione superaret: nec diutius fidei suæ meritis superuixit: immo quia plebi iudeæ graue imminebat exitium: rex iustus ante sublatus est. Metuo ne & tu nobis aliqua nostri offensione sis raptus ut octauo decimo regni tui anno imminentis mali acerbitatem quasi iustus euaderes. Sed iam cara mihi complectar uiscera: & debita quondam sepulchro prius tamen singula membra p̄spiciam. Valentinianus meus: iuuenis meus: candidus & ruber: habens ī se imaginem christi. Talibus enim prosequit̄ ecclesia in canticis christum. Nec iniuriam putes: charactere domini iscribuntur & seruuli: & nomine imperatoris signantur milites. Deniq; & ipse dominus dixit nolite tangere christos meos. Et uos estis lux mundi. Et iacob dixit: iuda te laudabunt fratres tui. Ad filium loquebatur: & dominum reuelabat. Et de ioseph dixit: filius meus ampliatus: filius meus ampliatus ioseph: & christum significabat. Licet ergo & mihi charactere dn̄i schema. Iuuenis meus candidus & ruber decē milibus. Electus est filius meus: cum post mortem patris paruulus asciseretur imperio. Caput eius aurum cephas: oculi eius sicut colūbæ super abundantiam aquarum. Ibi enim sedimus & fleuimus dixerunt qui inde uenerunt. Venter eius pyxis eburnea: qui reciperet oracula scripturarum: ut posset dicere: uentrē meum doleo: sicut dixit propheta. Dicit enim hæc qui imitator est christi. Genæ eius phialæ aromatis: quibus christus influebat unguētum. Labia eius lilia distillantia myrrha plena. Manus eius tornatæ aureæ: plenæ tarsis: eo q; in uerbis eius iusticia refulgeret: in factis & operibus remitteret gratia: in quo & plenum uirtutis & auctoritatis regalis esset alloquium: nec inflexa aliquo mortis terrore constantia: & factorum preciosa emendata correctio. Omnis enim bonus operarius: manus christi est: fauces eius dulcedines: & totum desiderium. Quā dulcia enim omnia iudicia eius: uniuersorum faucibus adhæserunt? Quanta gratia sermōes ipsius singuli recensentur? Quem ad modum fili desideraris a populis: mihi certe impressisti

quæ pectore teneo: uerba illa postrema. Quibus me uadem tuum fieri postulabas. Reliquisti ipse de me testimonium iudicii gloriosi. Ego tibi fidem meam exhiberi non potui quam parabam. Dixi tamen absens: & dicentem me fidem pro te christus audiuit. Tenetur in cælo sponsio mea: & si non tenetur in terris. Obligatus sum deo: & si non potui hominibus obligari. Locutus sum de corpore tuo. Nunc alloquar animam tuam dignam propheticis ornamentis. Iisdem igitur utar exordiis. Quænam est hæc prospiciens sicut diluculum: speciosa sicut luna: electa sicut sol? Videor mihi te uidere fulgentem. uideor audire dicentem. Diluculū mihi est pater. Nox terrena præcessit: dies cælestis appropiquauit. Prospicis nos igitur sancta anima: de loco superiore tanq̃ inferiora respiciens. Existi de tenebris istius sæculi: & ut luna resplendes: ut sol refulges. Bene ut luna: quia & ante in umbra licet istius corporis refulgebas: & terrarum tenebras illuminabas: & nunc lumen a sole iusticiæ mutuata clarum diem ducis. Videre igit uideor te tanq̃ de corpor recedētē: & repulsa noctis caligine surgētē diluculo sicut solē: appropinquatē deo: & rapido uolatu sicut aqlam q terrea sūt relinqnte. Couerter̃ sunamitis couerter̃. Couerter̃ & uidebim᷑ i te. Cōuerter̃ ad nos pacifica: ut gloria tuā sororib᷒ tuis monstres: & incipient se tuæ quietis & gratiæ securitate solari. Semel tantum ad nos cōuertere: ut te uideamus. Et rursus conuertete: atq̃ ad hierusalem illam ciuitatem sanctorum tota intentione festina. Aut certe ad animam piam christus hoc dicit: iubet illam paulisper conuerti: ut nobis gloria eius appareat: & requies futura cum sanctis. Et postea præcipit eā ad illud supernum sanctorum festinare consortium. Quid uidebitis (inquit) in sunamite: de qua uenit sicut chori castrorum. Hoc est in ea quæ multum & aduersus plurimos in corpore præliata est? Etenim pugnauit aduersus extraneos hostes: pugnauit aduersus lubricas sæculi mutationes: pugnauit aduersus corporis fragilitates: aduersus multiplices passiōes. Audiuit a domino: conuertere sunamitis. Conuersa est ad pacem semel in sæculo: conuersa est iterata cōmunione ad gratiam christi: & ideo pulchra conuersio eius in sæculo: pulcherrim᷒ incessus eius: uolatus in cælum. Vnde meret̃ audire. Speciosi facti sunt gressus tui in calciamentis filia aminadab: hoc est filia principis. Speciosa es enim in processu: habitasti in corpore: tanq̃ calciamento eo usa: non ut inuolucro: ut quia superior & eminentior: eo ut uelles tuum circuferres sine ulla offensione uestigiū. Vel certe sicut calciamentum illud exoluere: sicut moises fecit: cui dictum est. Solue calciamētum pedum tuorum. Dicit igitur tibi nunc pater aminadab ille populi princeps. Audi filia & uide: quoniam concupiuit rex speciem tuā. Speciosi ergo facti sunt gressus tui in calciamentis filia aminadab. Moduli fœmorum tuorū similes torquibus: hoc est consonans sibi in omnibus factis tuis gratia atq̃ moderatio magnorum equauit insignia triumphorum. Deniq̃ moderatione tua ex tranquillitate pacifica: nec gallia hostem sensit: & italia hostem reppulit: qui eius finibus imminebat. Torques aūt insigna esse uictoriæ: dubitari non potest: cum ii qui in bello fortiter fecerint: torquibus honorentur. Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto. Venter tuus aceruus tritici muniti inter lilia. Ceruix tua sicut turris eburnea. Oculi tui stagna meli ebon. Bonus umbilicus animæ uirtutum omnium capax sicut crater ab ipso fidei auctore tornatus. Sapientia. n. in cratere miscuit uinum suum dicens. Venite edite panes meos: & bibite uinum quod miscui uobis. Vmbilicus ergo iste tornatus omni decore uirtutum non deficit mixto. Venter quoq̃ eius non solum iusticiæ uelut frumentario cibo replebatur: sed etiam gratiæ suauitate quæ florebat lilium. Ceruix quoq̃ eius candida & pura iugo christi sponte subiecta: cogitationes rationabiles: fidei odor: circūcisionis attentio: ornatus capitis gloriosus: quod non regalia diademata: sed domini sanguinis insignia coronarent. Merito tanq̃ rex: peccati uictor: & cælesti corona redimitus ascendit. Cui᷒ animæ dicit deus uerbum. Quid pulchra: & suauis facta est charitas in deliciis tuis? Pulchra per uirtutis decorem: suauis per gratiam. Procera sicut palma: quæ uincentis est præmium. Tuæ ascendenti anime gratianus frater occurrit: & complexus eam dicit: ego fratri meo: & super me conuersio eius: uel q̃ sibi eam cupiat inhærere: uel q̃ pietate fraterna quasi aduocatus assistat dicens: conuersionem eius etiā suæ gratiæ præferendam. Veni (inquit) frater meus: exeamus in agrum: requiescamus in castellis: diluculo surgamus in uineas. Hoc est uenisti eo: ubi diuersarum uirtutum fructus pro singulorum meritis deferuntur: ubi abundant meritorum præmia. Exeamus ergo in agrum in quo non uacuus labor: sed fæcundus prouentus est gratiarum: quod in terris seminasti: hic mete: quod ibi sparsisti: hic collige. Aut certe ueni in illum agrum: qui est odor iacob: hoc est ueni in gremium iacob ut sicut lazarus pauper in abrahæ sinu: ita etiam tu in iacob patriarchæ tranquillitate requiescas. Sinus enim patriarcharum recessus quidam est quietis æter

næ. Merito ergo iacob eſt fructuoſus :ſicut iſaac patriarcha teſtatus eſt dicens. Ecce odor filii
mei tanq; odor agri pleni quem benedixit dominus. Requieſcamus (inquit) in caſtellis: oſtẽ
dens illic eſſe requiem tutiorem: quæ ſepto cæleſtis refugii munita atq; uallata non exagitetᷓ
ſæcularium incurſibus beſtiarum. In foribus (inquit) noſtris omnes fœtus arborum: noua &
uetera frater meus ſeruaui tibi. Quis dabit te frater fratrem mihi lactentem ubera matris
meæ ? Inueniens te foris oſculabor te: aſſumã te & inducã te in domum matris meæ: & ĩ ſe
cretum eius quæ concepit me. Potum dabo tibi a uino operoſi unguẽti: a fluxu malorũ gra-
natorum meorum. Leua eius ſub caput meũ: & dextera eius complectetur me. Promittit fra
tri auguſtæ memoriæ gratianus præſto ſibi fructus diuerſarum eſſe uirtutum. Fuit enim &
ipſe fidelis in domino: pius atq; manſuetus puro corde. Fuit etiam caſtus corpore: q præter
coniugium neſcierit fæminæ alterius conſuetudinem. Ideo in foribus ſedis ſuæ habet fruct⁹
paratos: nec longe petendos offert. Qui ſeruauerit fratri noua & uetera: hoc eſt & teſtamen
ti ueteris & euangelii ſacramenta: & dicit. Quis dabit te frater fratrem mihi lactentem ube
ra matris meæ ? hoc eſt: non quicũq; te ſed chriſtus illumĩabit gratia ſpirituali. Ille te baptiza
uit quia humana tibi officia defuerunt. Plus adept⁹ es qui minora te amiſiſſe credebas. Que
ſunt ubera eccleſiæ: niſi ſacramenta baptiſmatis ? Et bene ait lactentem quaſi qui baptizatus
lactis niuei ſuccũ requirat. Inueniens (inquit) te foris: oſculabor te: hoc eſt extra corpus te
reperiens: oſculo myſticæ pacis amplectar. Nemo te ſpernet: nullus excludet: in penetralia
te arcana eccleſiæ matris inducam: & in omnia ſecreta myſterii: ut bibas poculum gratiæ
ſpiritualis. Amplexatus igitur fratrem ducere cœpit ad propriam manſionem: & quia pio
officio ad ulteriora proceſſerat: cum fratre cœpit aſcendere: petens ut ſibi fratri maior illic
charitas augeatur: eo ꝙ uicia humana defecerant: ĩuidia atq; iactantia: quæ in plæriſq; ſolẽt
fraternæ pietatis iura uacuarẽ. Videntes eos uł angeli uel aliæ animæ: quærunt ab iis quæ ue
luti comitatu ſuo fratres hos & officio deducebãt dicẽtes. Quæ eſt hæc quæ aſcẽdit cãdida
innitẽs ſup fratrẽ ſuũ. Nec nos quidẽ dubitabamus de meritis ualẽtiniani: ſed iã credam⁹ uł
teſtimoniis angelorum: ꝙ deterſa labe peccati ablutus aſcendit: quem ſua fideſ lauit: & petitõ
cõſecrauit. Credamus quia aſcendit a deſerto: hoc eſt ex hoc arido & inculto loco ad illas flo
rulentas delectationes: ubi cũ fratre cõiũctus æternæ uite fruitur uoluptati. Beati ambo: ſi qđ
meæ orationes ualebunt. Nulla dies uos ſilentio preteribit: nulla inhonoratos uos mea tran
ſibit oratio. Nulla nox nõ donatos aliqua præcũ mearũ contextione tranſcurret. Oĩbus uos
oblationibus frequentabo. Quis prohibebit innoxios nominare ? Quis uetabit cõmendatõ
nis ꝓſecutionem complecti ? Si oblitus fuero te ſancta hieruſalem: hoc eſt ſancta anima: pia
& pacifica germanitas: obliuiſcatur me dextera mea: adhæreat lingua mea faucibus meis: ſi
ñ memiero tui: ſi ñ memiero hieruſalẽ ĩ prĩcipio meæ læticiæ. Ipſe me citi⁹ q̃ uos obliuiſcar.
Et ſi unq; ſ̃mo tacebit: loquetur affectus. Et ſi uox deficiet: non deficiet grã: quæ meis eſt infi
xa præcordiis. Quo modo ceciderunt potentes ? Quo modo uterq; ſuper illa babylonis ce
ciderunt flumina ? Quo modo rapidiora utriuſq; uitæ fuere curricula q̃ ipſius rhodani ſunt
fluenta ? Oimhi gratiane & ualentiniane ſpecioſi & cariſſimi: q̃ anguſto uitam fine clauſiſtis:
q̃ proxima uobis mortis fuere confinia: q̃ ſepulchra uicina. Gratiane inquã & ualentinia-
ne in ueſtris nominibus adhærere iuuat atq; delectari: in ueſtri cõmemoratione requieſce
re. Omnibus gratiane & ualentiniane ſpecioſi & cariſſimi: inſeparabiles in uita: & in morte
non eſtis ſeparati. Non uos diſcreuit tumulus: quos non diſcernebat affectus. Non cauſa mor
tis ſeparauit: quos pietas una iungebat. Non uirtutum diſtantia diſpares fecit: ſuper colum
bas ſimpliciores: ſuper aquilas leuiores: ſuper agnos clæmentiores: ſuper uitulos ĩnocentio
res. Gratiani ſagitta non eſt reuerſa retro: & ualentiani iuſticia non fuit uacua nec inanis auc
toritas. Quo modo ſine pugna ceciderunt potentes ? Doleo in te fili gratiane: ſuauis mihi ual
de. Plurima dediſti tuæ pietatis inſigna. Tu me inter tua pericula requirebas: tu in tuis extre
mis me appellabas: meum de te plus dolebas dolorem. Doleo etiam in te fili ualentiniane:
ſpecioſus mihi ualde. Ceciderat amor tuus in me: ſicut amor pignoris. Tu per me putabas
eripi te periculis: tu me non ſolum ut parentẽ diligebas: ſed ut redemptorem tui & liberato
rem ſperabas. Tu dicebas: putas ne uidebo patrem meum ? Specioſa de me uoluntas tua: ſed
non efficax preſũptio. Hei mihi uanæ ſpes in homine: ſed tu in ſacerdote. Hei mihi ꝙ uolũ
tatem tuam non ante cognoui. Hei mihi ꝙ non clanculo ante miſiſti. Hei mihi qualia ami
ſi pignora. Quo modo ceciderunt potentes: & pierũt arma cõcupiſcẽtia deũ ? Et qa nemo hẽt
quod alii plus deferat q̃ quod ſibi optat: non me ab illis poſt mortem ſepares: quos ĩ hac ui-
ta cariſſimos ſenſi domine. Peto: ut ubi ego fuero: ſint & illi mecum: uel illic eorum perpe

tua copula fruar: quia hic uti eorum diuturniore coniunctione non potui. Te quæso summe deus: ut carissimos iuuenes matura resurrectione suscites & resuscites: ut immaturum hunc uitæ istius cursum matura resurrectione compenses. XXXVII.

a Mbrosius theodosio imperatori. Silentium meum rupit sermo clæmentiæ tuæ. Nihil enim in tam tristibus rebus melius facere in animum induxeram q̃ si fieri posset: me ipsum abdere. Sed quia in secessu aliquo delitescere: & sacerdotio exire non poteram: uel silentio intra me latebam. Doleo enim fateor dolore acerbo non solum ꝙ immatura ætate ualentinianus augustus decesserit: sed etiam ꝙ informatus fide: ac tuis institutis tantam deuotionem erga deum nostrum induerat: atq; tanto in me incubuerat affectu: ut quem ante persequebatur: nunc diligeret: quẽ ante ut aduersarium repellebat: nunc ut parentem putaret. Quod ego non pro recordatione iniuriæ ueteris exprompsi: sed pro testimonio conuersionis. Illud enim alienum: hoc suũ: ꝙ a te infusum sibi ita tenuit: ut matris psuasionem excluderet. Ille se a me nutritũ præferebat: ille ut sedulum patrem desiderabat: ille simulato a quibusdam aduentus mei nuncio impatienter præstolabatur. Quinetiã illis ipsis publici doloris diebus cum sanctos & summos sacerdotes domini intra gallias haberet: ut a me tamen sacramentis baptismatis initiaretur: scribendum arbitratus est. Quod etiam si non rationabiliter: amabiliter tamen erga me suũ studium testificatus est. Hunc ergo non intimo anhelem spiritu? secretisq; mentis atq; animi uisceribus amplectar? Hunc mihi mortuum putem? Immo mihi magis uiuum. Quas ego domino deferebam gratias: ꝙ ita in me conuersus esset ꝙ ita emendatus: quasi senioris cuiusdam ætatis mores induisset: quas clæmentiæ tuæ ꝙ eum non solum regno reddidisses: sed etiam ꝙ est amplius: instituisses fidei & pietatis tuæ disciplinis. Hunc ergo non doleam æui integrum: anteq̃ sacramentorum quæ desiderauit adipisceretur gratiam: repentina obisse morte? Refrigerasti animum ꝙ etiam ipse dignatus es ferre testimõium meo dolori. Te imperator arbitrum teneo affectus mei: te meæ mentis interpretem: sed flendi tempora alias non deerunt. Nunc de sepultura eius quoniam scripsit clæmentia tua ita hic procurandũ. Sed exors recessit baptismatis: quid cognouerim non repressi. Est hic porphyreticum labrũ pulcherrimum: & in usus huiusmodi aptissimum. Nam & maximianus diocliciani socius ita humatus est: sunt tabulæ porphyreticæ preciosissimæ: quibus uestiebatur operculum quo regales exuuiæ claudantur. Hoc fuerat præparatũ: sed expectabatur rescriptum clemẽtiæ tuæ: cuius perceptione recreatæ sunt sanctæ filiæ tuæ filii tui ualentiniani sorores: quæ se grauib? afficiunt modis: & amplius exagitabantur ꝙ diu nihil scriberetur sibi. Unde iis non parum accessit solatii: sed dum inhumatæ sunt reliquiæ: nequaquam sibi parcunt. Videntur enim sibi germani sui quottidianum funus tenere. Et re uera cum sine fletu magno ac sine dolorẽ graui nunq̃ sint: tamen quoticũq; eo accedunt: exangues reuertuntur. Et ipsis igitur consuletur: & carissimis exuuiis: si acceleretur sepultura: ne æstiuo penitus soluantur calore. Vix enim superiorem æstatem transegimus. Mandatum tuum seruo & cõmendo dño. Diligat te dominus: quia tu domini seruos diligis. XXXVIIII.

a Mbrosius eusebio episcopo. Apparitor præfecturæ qui propter operas portuenses offensam contraxerat: iam in portu nauigat: oportune autem aduenit. Nam simul ut accepi litteras tuas uidi præfectum: rogaui pro eo: ignouit illico iussi retrahi epistolam quam defacultatibus eius publicãdis dictauerat. Quod si tardius uenisset: nemo magis probasset inexplicabile illud opus esse portus reformãdi: q̃ iste q illic naufragiũ fecerat: nisi te habuisset gubernatorẽ: ut aliter nõ posset inde nisi nudus exire. Faustinus paruulus tussi laborat: ad sanctã sororẽ curatũ uenit & uenit spõte. Expt?. n. ẽ melius sibi uetrẽ curari. Deniq; & me medicũ putat: expectat prandiũ. Itaq; hic bis ad diẽ curatur: & cœperat pulchre ualere: sed dũ eũ nimio amore abstinere gestiunt: tussire de uentre plus cœpit & laborabit adhuc: nisi ad medicamenta sua reuertatur. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. Liber Sextus. XXXX.

a Mbrosius sabino episcopo. Paulinum splendore generis in partibus aquitaniæ nulli secundum uenditis facultatibus tam suis q̃ etiam coniugalibus i hos se induisse cultus ad fidem comperi: ut ea in pauperes conferat quæ redegit ĩ pecuniam: & ipse pauper ex diuite factus tanq̃ deoneratus graui sar

cina: domui patriæ cognationi quoq; ualedicat: quo impensius deo seruiat. Elegisse autem secretum affirmatur nolanæ urbis: ubi tumultum fugitans: æuum exigat. Matrona quoq; uirtuti & studio eius proxime accedit neq; a proposito uiri discrepat. Deniq; transcriptis i alio rum iura suis prædiis: uirum sequitur: & exiguo illic coniugis contenta cespite solabitur se re ligionis & charitatis diuitiis. Soboles eis nulla: & ideo meritorum posteritas desiderata. Hec ubi audierint proceres uiri: quæ loquentur ex illa familia illa prosapia illa in dole: tanta præ ditum eloquentia migrasse a senatu: interceptam familiæ nobilis successionem: ferri hoc nõ posse. Et cum ipsi capita & supercilia sua radãt: si quando isidis suscipiunt sacra: si forte chri stianus uir attentior sacro sanctæ religioni uestem mutauerit: indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam esse in mendacio obseruantiam: in ueritate negligentiam: ut con fundantur plæriq;: attentiores ad sacrosanctã religionem uideri: non considerantes uocem dicentis. Qui me confusus fuerit corã hominibus confundar & ego eum coram patre meo qui est in cælis. Sed non confusus est moises: qui cum esset ascitus i domum regiam: thesau ris ægypti opprobrium christi præferendum putauit. Non confusus est dauid: qui ante ar cam testimonii coram omni populo saltauit. Non confusus est isaias qui nudus & discalciat⁹ ibat per populos oracula clamans cælestia. Quid utiq; tam deforme uisibili spectaculo quã histrionicos sinuare gestus: & fœmineo usu mollire membra? Delitiarum comes & luxuriæ ludibrium est lasciua saltatio. Quid illud q ipse cecinit dicens: omnes gentes plaudite mani bus? Nempe si corporalia consideremus: tanq; muliebribus inter mixtum choreis: putam⁹ eum concrepare manibus: & turpi sono plaudere. Nam & de ezechiel dictum est. Plaude ma nu: & percute pede. Sed hæc quæ corporeo aspectu fiunt turpia: sacrosanctæ religionis con templatione reuerenda sunt: ut qui ista repræhendunt: ipsi in laqueos repræhensionis ani mas suas induant. Deniq; repræhendit milchol saltantem dauid & ait ad eum. Quid hono rificatus est hodie rex israel: quia denudatus ẽ hodie ante oculos puellarum suarum? Et respõ dit ei dauid. Coram domino ludam qui elegit me pro patre tuo & pro uniuersa domo eius: ut constitueret me regem super populum suum israel. Et ludam coram domino: & denu dabor adhuc sic: & ero nugax ante oculos tuos: & cum puellis quibus dixisti me denudatum: honorificabor. Non erubuit igitur dauid fœmineas opiniones: nec opprobria apd mulieres subire pro religionis obsequio: uerecundatus est. Ludebat enim domino puer suus: & ideo amplius placuit quia ita se humiliauit deo: ut regale post heret fastigium: & ultimum exhibe ret deo quasi seruulus ministerium. Deniq; illa quæ saltationem huiusmodi repræhẽdit: ste rilitatis damnata non dedit sobolem regiam: ne superbos crearet: & q uerum ẽ: nullã ẽ adep ta posteritatis suæ meritorumq; successionem. Quod si quis adhuc dubitat: accipiat euange licum testimonium. Dixit. n. dei filius. Cantauimus uobis: & nõ saltastis. Derelicti sunt itaq; iudæi qui non saltauerunt: qui nescierunt manibus suis plaudere. Ascitæ sunt gentes quæ spi ritualem deo plausum dederũt. Stultus. n. cõplexus est manus suas: & deuorauit uiscera sua. i. corporalibus se implicauit negotiis: & deuorauit uiscera sua sicut mors præualens: & ideo nõ inueniet uitam æternam. Sapiens autem attollens opera sua: ut lucerent coram patre suo q in cælis est: non assumpsit sed eleuauit uiscera sua usq; ad resurrectionis gratiam. Hæc glorio sa sapientis saltatio: quam saltauit dauid: & ideo usq; ad sedem christi sublimitate spiritualis saltationis ascendit: ut uideret atq; audiret dicentem dominũ domino suo sede a dextris me is. Ergo si non absurde cecidisse nobis hanc de saltatione interpretationem iudicas: non su persedeas adhuc lectionis laborem: ut etiam de isaia mecum recensas q bene tibi cognitum est illum non ludibriose sed gloriosissime denudatum esse in conspectu populorum occursã tium ut pote qui oracula domini ore proprio resultabat. Sed forte aliquis dicat non igit erat turpe: ut uir nudus omnino iret per populos: cum ei & uirilis sexus & muliebris occurreret? Nõ ipsa species offendebat oculos omnium & maxime mulierum? None ipsi nos inspicere nudos plæruq; reueremur? Deniq; idcirco idumentis operiũtur genitalia hominum: ne de formi uisu obtutum acieq; perstringant oculorum intuentium. Acquiesco & ego sed conside ra quæ figura sit facti huius: quidue prætẽdat species huiusmodi. Eo q ita nudi ambulabũt pueri iudæorum & uirgines in captiuitatem deducti: sicut puer (inquit) meus isaias uadit nudus & excalciatus. Potuit quidem hoc & sermone exprimere: sed exemplo acerbare malu it: ut species ipsa plus incuteret horroris: & q in prophetæ corpore aduersabantur: in se per timescerent. In quo igitur horror grauior turpitudinis: in corpore pphetæ an in perfidorum peccato q tantam meritis suis erumnam incidit captiuitatis? Quid si in prophetico corpore nihil opprobrii? Ille enim corporalibus non intendebat sed spiritualibus. Nã q; in excessu

mentis non dicit audiam quid loquar sed quid loquatur in me de⁹. Neq; attendit utrum nudus: an uestitus sit. Deniq; adam ante peccatum nudus erat: sed nudum se nesciebat: quia erat indutus uirtutibus. Postea ꝙ̄ uero peccatum commisit: nudum se esse uidit & texit. Noe nudatus erat sed non erubescebat: quia erat plenus iocunditatis & spiritualis læticiæ. Deniq; q eum risit ut nudum: ipse mansit prepetuæ obnoxius opprobrio turpitudinis. At uero ioseph ne turpiter nudaretur: uestem reliquit & nudus aufugit. Quis igitur turpis: illa quæ uestem alienam tenuit: an is qui suam exuit? Sed ut plenius liqueat quia nō se: neq; ea quæ iuxta pedes sunt: prophetæ aspiciunt sed cælestia: lapidabatur stephanus: & uidebat cælos apertos & iesum addexteram dei stantem. Et ideo lapidum ictus non sentiebat corpori: non considerabat uulnera: sed oculis erat christo affixus: illi adhærebat. Ergo & isaias nudum se non conspicabatur sed diuinæ uocis organum se prebebat: ut promeret ꝙ in eo loquebatur deus. Sed esto ut se uideret: poterat non facere ꝙ iubebatur? Poterat turpe arbitrari ꝙ imperabat de⁹? Sarra quia risit: incredulitatis coarguta est. Abraham laudatus quia in uerbo dei non hæsitauit. Et donatus remuneratione maxima: quia iubente deo pie posse fieri credidit etiam parricidium. Hic igitur quid uerecūdiæ esset prophetæ: ubi aliud gerebatur & aliud figurabatur? Iudæi propter flagicia sua destituti a domino deo: cœperant uinci ab aduersariis suis: conferre se uolebant ad ægyptios: ut sibi essent præsidio aduersum assyrios: qui redire magis ad fidem si bonis consulerent debuissent. Iratus dominus significat uanam illos spem grerere: q offensam domini putarunt maiore peccato leuandam: cum illi ipsi uincendi forent: in quorum auxiliis populus iudæorum confideret. Hoc secundum historiam: figura autē illa: quia ī ægyptiis confidit qui luxuriis deditus est: mancipatus lasciuiæ. Nemo autem se luxui comittit nisi qui recedit a præceptis dei ueri. Vbi autem cœperit quis luxuriari: incipit deuiare a fide uera. Ita duo maxīa cōmittit crimina: opprobria carnis & mentis sacrilegia. Ergo qui nō sequitur dominum deum suum: ingurgitat se luxeriæ ac libidini pestiferis corporis passionibus. Qui autem se ingurgitauerit atq; immerserit huiusmodi uolutabris: perfidiæ laqueos incurrit. Sedit enim populus manducare & bibere: & fieri sibi deos poposcit. Vnde docet dominus quoniam qui duobus istis flagiciorum generalibus dederit animam suam: exuitur īdumento non uestis laneæ sed uiuidæ uirtutis: cuius amictus non temporalis sed æternus est. Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

xli

a Mbrosius chromatio. Nuuquid nam mentitur deus? Sed non mentitur: quia impossibile est mentiri deum. Impossibile quoq; istud nunquid nam infirmitatis est? Non utiq;. Nam quomodo omnia potest: si aliquid efficere nō potest? Quid ergo ei īpossibile? Non ꝙ uirtuti arduū sed ꝙ naturæ eius cōtrarium. Impossibile (inquit) est ei mentiri. Impossibile istud non infirmitatis est sed uirtutis & maiestatis. Quia ueritas non recipit mendacium: nec dei uirt⁹ leuitatis errorem. Ideo ꝙ sit deus uerax: omnis autem homo mendax. Veritas itaq; semper in eo est: fidelis manet: mutare se & negare non potest. Si enim uerum se negat: mentitur: mentiri autem non uirtutis sed infimitatis est. Nec mutare se potest: quia natura eius nō recipit infirmitatem. Hoc igitur impossibile eius: plenitudinis est: quæ minuere se & augere non potest: non infirmitatis quæ in eo ꝙ se auget: imbecilla est. Ex quo colligitur impossibile dei potentissimum eē. Quid enim potentius ꝙ̄ nescire quicquid infirmitatis est? Est tam̄ & aliud infirmum dei ꝙ fortius est hominibus: & stultum dei ꝙ sapientius est hominibus: sed hoc crucis: illud diuinitatis. Si ergo ꝙ infirmum eius: potentia est: ꝙ potentiæ: quo modo infirmum est? Sit igitur nobis positū quia non mentitur deus: sed nec augurator augurii in isrl' secundum legem dei. Quo modo ergo balaam prohibitum se oraculo dei dicit ut uadat ad maledicendum populo isrl': & iuit & occurrit ei angelus domini qui eum prohiberet pergere: ita ut obsisteret asinæ eius quæ uehebat eum. Et nihilominus & ipse dixit ei ut iret: sed hoc diceret ꝙ sibi infunderetur? Si augurator non est in isrl': unde isti oraculum dei ꝙ futura manifestauit: qui augur erat? Si oraculum dei loquebatur: unde meritum diuinæ aspirationis assumpserat? Sed non mireris infusum auguri a domino ꝙ loqueretur: quando infusum legis in euglīo etiam principi synagogæ uni ex persequentibus christum: quia oportet unū hominem mori pro populo. In quo non prophetiæ meritum sed assertio ueritatis est: ut aduersariorum testimonio manifestaretur: quo perfidia non credentium: uocibus suorum augurum redargueretur. Ideo balaam ille chaldæus ascitur ad fidem: ut chaldæorum superstitio conticesceret. Non igit̄ confitentis meritū sed uocantis oraculū, ē reuelante dei gr̄a. Quid igit̄ cōtraxit

offensionis: nisi quia aliud loquebatur: aliud machinabatur? Deus enim uas mundum requi-
rit: nõ immundicia inquinatum & sordibus. Tentabatur igitur balaam: non ꝓbabatur. Erat
enim plenus fallaciæ ac doli. Deniq; cum primo consuluisset utrum ad illũ uanitatis popu-
lum deberet pergere: & prohibitus esset excusauit: postea missis legatis honoratioribus: pro-
missis uberioribus muneribus cumulatioribus illectus: qui renunciare debuerat: iterum con-
sulendum putauit: quasi deus precio aut muneribus inflecteretur. Responsum est quasi aua-
ro: non quasi ei qui uerum quæreret: ut illuderetur potius ꝗ̃ iformaretur. Cæpit ire: occurrit
ei angelus in angusto: demonstrauit se asinæ non demonstrauit auguri. Ille se reuelauit: istũ
obtriuit: tamen ut aliquando & ipse cognosceret: aperuit oculos eius: uidit: & adhuc tamẽ nõ
credidit euidenti oraculo: & qui uel oculis credere debuisset: inuoluta & ambigua respondit.
Tunc indignatus dominus: per angelum dixit. Vade sed quæcunq; tibi inspirauero: hæc di-
ces: idest non quæ uis sed quæ cogeris loqui. Quasi organum inane sonum meis præbebis
sermonibus. Ego sum qui loquar non tu: qui ea quæ audieris resultabis & quæ nõ intelliges.
Nihil proficies eundo qui sine mercede remeabis pecuniæ & sine profectu gratiæ. Deniq; ea
prima uox eius est. Quid maledicam cui non maledicit deus? Vt ostenderet non in sua uo-
luntate essẽ benedictionem hebrei populi sed in dei gratia. A summis (inquit) montibus con-
spiciam eum: quoniam non oculis comprehendere possum hunc populum qui habitabit so-
lus fines suos: non locorum possessione disterminans: sed uirtutis incolatu & morum singu-
larium proprietate: in æterna diffundens sæcula. Quis enim annumerabitur ei de nationib⁹
aliis? qui finitimorum populorum excedit consortia iusticiæ sublimitate? quis constitutionẽ
generationis eius colliget? Corpora quidem eorum humanis seminibus concreta & figurata
aduertimus: sed de superiobus & mirabilibus seminariis animæ eorum pullulauerũt. Moria-
tur anima mea in animis eorum: moriatur hãc corporalem uitam: ut in animis iustorum il-
lius æternæ uitæ adipiscatur gratiam. In quo iam tunc sacramenti hui⁹ cælestis: & sacri bap-
tismatus reuelata est magnificentia: per cuius operationem moriuntur hoẽs culpæ ueteri &
iniquorum operibus: ut nouitate uitæ in consortia iustorum transfigurati: in eorum mores
resurgant. Et quid mirum de hoĩbus: cum moriantur peccato: ut deo uiuant? Hæc audiẽs ba-
lach indignatus est dicens. Ad maledicendum te adduxi: & tu benedicis? Respondit ille: calũ-
niam patior de eo ꝙ nescio. Ego enim nihil meum loquor: sed quasi cymbalum tinniens so-
num reddo. Iterum alio atq; alio transductus: cum uellet maledicere benedicebat. Non ẽ la-
bor in iacob neq; dolor: deus illum protegit. Et infra. Iubet parari aras septem & sacrificia.
Vtiq; debuit discedere: sed per infirmitatem mentis: & mutabilitatem sententiæ putabat ꝙ
auertere posset dei uoluntatem. Ipse autẽ per excessum mentis aliud cupiebat & aliud loque-
batur. Quã speciosa (inquit) habitacula tua o hebræorum militia. Tabernacula tua sicut ne-
mora obumbrantia: sicut paradisus supra fluuium: & sicut cedrus secus aquas. Ecibit homo
ex iacob: & obtinebit multas gentes: & attolletur regnum eius in altum: in terris quoq; extẽ-
det principatum suum in ægyptum. Qui benedicent eum benedicentur: & qui maledixerit
ei: maledicti erunt. Quem igitur nisi christi populum significat & benedicit deus? In cuius
medullas uerbum dei descendit: usq; ad diuisionem animæ artuum quoq; & medullarum: in
quo hũisset ballaã gratiam domini: si id ex sententia & affectus sui proposito fecisset. Sed
quia reuincitur mala mens consiliis suis: & occulta aĩ produntur exitu: ideo sequentibus insi-
diis animus eius aperitur. Vnde & dignam mercedem suæ inuenit maliuolentiæ. Nam cum
aduerteret ꝙ non posset in excessu mentis positus maledicere: dat consilium regi dicens. Illa
sint oraculorum: quæ deus præcepit: accipe consilium aduersus oracula dei. Populus iste in-
stus est: hẽt protectionem dei: quia non diuinationibus & auguriis se se dedit: sed soli æterno
deo: ideo cæteris fide præstat: interdum tamen & fideles mentes corporis labuntur illecebra
& formæ lenocinio. Sunt tibi mulieres plurimæ & plæræq; non indecores pulchritudĩe. Vi-
rilis autem sexus nullo magis lubricus ꝗ̃ muliebri decore cito capitur: & maxĩe si ardor mẽ-
tium alloquiis inflammetur frequentibus: & quasi facibus inardescat: si spẽ potiendi hauriat:
affectum deferat: Iaciãt igitur mulieres tuæ uocibus suis hamos: nec difficiles primos cõgres-
sus suos præbeãt: sed & uisu faciles & dictu affabiles circũerrent: & toto se circumfundant ex-
ercitui: atq; arte hos tractent uiros: ut concubitu ñ indulgeant: nisi amoris mutui fidẽ consor-
tio sacrilegii comprobauerint. Sic enim poterunt cælesti protectione destitui: si ipsi ad dño
deo suo sacrilegiis deuiauerint. Non igitur iustus balaam: ut pote consiliarius fornicationis
& sacrilegii: sicut euidenter etiam in apocalypsi scriptum ioannis euangelistæ est dicente

domino iesu ad angelum ecclesiæ pergami. Habes illic tenentes doctrinam balaam qui docebat balach mittere scandalum coram filiis isrl: manducare immolata & fornicari. Ita hẽs & tu tenentes doctrinam nicolaitarum. Quo apparet ide manichæorum sacrilegia manasse: qui miscent atq; adiungunt sacrilegium turpitudini. Ergo nec deus iniustus nec mutabilis eius sentẽtia. Depræhendit. n. mentem eius & occulta cordis: & ideo tentauit eum quasi diuinũ: non elegit quasi prophetam. Et utiq; uel tantorum oraculorum gratia: & reuelationum sublimitate conuerti debuit: sed animus nequiciæ plenus uerba prumpsit: nõ fidem detulit: consiliis infirmare cupiens q̃ anunciabat futurum. Et quia oracula fraudare non poterat: cõsilia fraudolenta subministrabat: quibus leues populi iudeorum tentati quidam sunt: sed nõ expugnati. Vnius enim uiri sacerdotis iusticia solutum est oẽ facinorosi hominis consilium: multoq; mirabili⁹ per unum hominem potuisse liberari exercitum p̃rum q̃ potuisse decipi. Hoc munusculum sanctæ menti tuæ transmisi: quia uis me aliquid de ueterum scriptorum ĩterpretationibus paginare. Ego autem assumpsi epistolas familiari sermone attexere redolentes aliquid de patrum moribus: quarum gustum si probaueris: post hæc huiusmodi mittere ñ̃uerecundabor. Malo enim senilibus uerbis de supernis rebus allucinari tecum quod græcæ dicũt αδολεσχειν ληξη λεγω ανισακει στομα ιδιον αδολεσχεισθα ut: cĩete rebeca futuræ ecclesiæ aĩo uidens mysteria: malo inquã allucinari tecum uerbis senilibus: ne uidear artem desisse q̃ cuncitatioribus deflare aliquid iam nec studiis nostris aptũ nec uiribus. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. xlii.

Mbrosius horontião. Moueri te insinuasti mihi lecto hexahemero q̃ ipse scripsi. Quia cum tantum diuinæ scripturæ serie uel stilo sermonis mei collatum
a aduerteres homini: quantum nulli in hac terra animantium: prius omnia uel uolatilia uel terrestria uel quæ ĩ aquis sunt produxerit terra uel aqua: q̃ homo propter quem illa creata sunt generaretur: eiusq; rei rationem de me requirere quam & moises siluerit: & ego non ausim attingere. Et forte ille oraculi ĩterpres diuini cõsilio conticuerit: ne cælestis dispositionis arbitrum se & consiliariũ præstare uideretur. Aliud est enim loqui q̃ infundebatur a dei spiritu: aliud uoluntatem dei interpretari. Nos autẽ non quasi intrepretes dei sed quasi ex usu humano rõnis seminaria colligentes: existimamus posse nos ex eo q̃ humano usui in cæteris rebus ipse dominus infuderit: opinari: quoniam decuit hoĩem postremum creari. Etenim qui conuiuium adornat: ut ille euãgelic⁹ diues (oportet. n. diuina diuinis conferamus: quo melius colligere possimus.) utiq; omnia prius præparat: tauros & saginata occidit: & tunc amicos ad cœnã inuitat. Prius ergo quæ leuiora sunt parantur: & tũc rogatur honoratior. Vnde & domin⁹ hoĩ ante animalium cæterorum præparauit epulas: tunc ipsum quasi amicum ad suum uocauit conuiuium. Et uere amicum quasi charitatis diuinæ participem & hæredẽ glorie. Deniq; ipse dicit. Amicie quomodo huc uenisti ad nuptias? Præcedentia ergo ministeria sunt: amicusq; postremus rogatur. Accipe aliud. Quid est mundus nisi quidam agon plenus certaminum? Vnde & in apocalypsi domin⁹ ait. Vincenti dabo coronam uitæ. Et paulus ait. Certamen bonum certauit. Et alibi. Nemo nisi qui legitime certauerit coronatur. Huius agonis instaurator utiq; omnipotens deus est. Qui igitur agonem suscipit in hoc sæculo: nonne omnia præparat quæ agoni sunt necessaria? & tunc athletas uocat paratis præmiarum infulis certaturos ad coronam: ne moram patiatur qui uicerit: sed præmio donatus recedat? Præmia ergo hominis: terrarum fructus sunt & cæli lumina: Illi ad uitæ præsentis usum: hæc ad spẽ uitæ æternæ. Quasi athleta igitur postremus ĩgreditur in agonem: erigit ad cælũ oculos: uidet quia & cælestis creatura uanitati subiecta est non sponte sed propter eum qui subiecit in spe. Videt quia omnis creatura congemiscit expectans redemptionem. Videt quia omnis manet labor: erigit oculos: uidet coronas luminum: lunæ & stellarum globos considerat. Quoniam iusti qui uicerint: erunt sicut stellæ ĩ cælo. Et castigat corpus suum: ne sibi aduersetur ĩ certamine: ungit oleo misæricordiæ: exercet diurna uirtutis palestra: puluere se oblinit stadii: currit non quasi in incertum: ictus dirigit: lacertos excutit: sed non in uacuum: percutit aduersarium quem non uidet: quia illũ solũ attendit: cui cedũt oẽs ẽt q nõ uidentur: in cui⁹ noĩe ptãtes aeræ diuerberantur. Ille ergo ictũ librat: & xpus pcutit. Ille calcẽ leuat: & xpus in uulnus dirigit. Deniq; & si non uidebat paulus quos cædedet: nõ quasi aera tñ cædebat: quia ĩ xpi pdicatoẽ oẽs spirituales neqcias quæ sibi aduersabãt cõuulnerabat. Nõ imerito ergo postrem⁹ hõ igressus ẽ stadiũ: cui parabat corona: ut eũ præcederet cælũ quasi sui præmiũ. Sed ñ solũ aduersus neqciæ spiritualia quæ sunt in cælestib⁹: sed ẽt aduersus carnẽ & sanguinẽ lucta nobis: lucta aduersus satietatẽ: lucta cũ ipsis fru-

gibus terræ: lucta cum uino quo etiam iustus inebriatus est: quo etiam integer iudæorum
exercitus supplantatus est. Lucta cum feris bestiis: lucta cum uolatilibus cæli: quibus caro sat
ginata non redigitur in seruitutem. Lucta cum periculis itinerum: periculis fluminum: u-
ait paulus: lucta cum uirgultis arborum quibus cædebantur apostoli. Vides quanta certa-
mina. Terra ergo exercitium est hominis: cælum corona. Aut quasi amicum igitur præce-
dere debuerunt ministeria: aut quasi athletam corona & præmia. Specta aliud. in omni-
bus rebus præstantiora sunt principia & finis. Si domũ consideres: potiora omnibus fundamen-
ta & culmina: si agrum: satio & messis: plantatio & uindemia. Quam iocunda insitiua ar-
borum: q̃ fructus uotiui. Ita ergo & cælum primo est conditum: nouissimus homo qua-
si quædam cælestis in terris creatura. Nam & si corpore cum bestiis confertur: animo ta-
men cælestibus annumeratur: sicut enim portauimus imaginem terreni: ita portamus
& imaginem cælestis. Quo modo non cælestis qui ad imaginem & similitudinem fa-
ctus est dei. Recte ergo in constitutione mundi: primum cælum & nouissimum cælum:
in quo ꝙ ultra cælum est: deus cæli est. Deniq; de eo magis accipitur: cælum mihi thronus.
Non enim deus supra elementum sedet sed in corde hominis. Vnde & dominus ait. Venie-
mus ad eum & mansionem apud eum faciemus. Principium ergo operis mundani cælum:
finis homo. Cælum de mundo: homo supra mundum. Illud enim mundi portio: iste paradi-
si incola: christi possessio. Cælum incorruptibile putatur: & præterit: homo corruptibilis ha-
betur: & incorruptionem iduit. Illius figura perit: iste quasi imortalis resurgit. Vtrũq; tñ manus
dñi fecerũt sc̃dm scripturæ auctoritatẽ. Sicut. n. de cælis legimus: & opa manuũ tuarũ sunt cæli:
ita & homo dicit: manus tuæ fecerũt me & plasmauerũt me: similr̃ quoq; enarrãt dei gloriã: &
ut cælum stellarum fulget splendoribus: ita & homines meritorum luminibus micant: quo-
rum opera coram patre suo lucent: qui est in cælis. Firmamentum cæli supernum illud: hoc
quoq; non dissimile firmamentum: de quo dictum est: super hanc petram ædificabo eccle-
siam meam. Illud firmamentum elementorum: hoc uirtutum. Iam illud præstantius suxe-
runt oleum de firma petra. Petra enim caro christi: quæ cælum & totum mundum redemit
Quid illa attexam: & quasi toto stadio te urgeam: ꝙ hominem deus diuinæ fecit consortem
nature: sicut in epistola petri legimus. Vnde non in merito quidam ait. Cuius & genus sumus.
Dedit enim nobis de cognatione sua rationabilis scilicet naturæ: ut quæramus illud diuinum
ꝙ non longe est ab unoquoq; nostrum: in quo & uiuimus & sumus & mouemur. Cum ita-
q; contulisset homini ꝙ est gratiarum maximum: quasi carissimo & domestico animanti
concessit ea quæ in hoc mundo sunt omnia: ut nullius indigeret ꝙ esset necessarium uel ad
uitam uel ad bonam uitam. Quorum alia ministraret abundantia copiarum terrestrium
ad uoluntatis perfunctionem: alia cognitio secretorum cælestium: quæ mentem inflamma-
ret hominis amore & desiderio disciplinarum. Per quas ad sublime illud diuinorum pene-
tralium possimus peruenire. Vtrunq; igitur præstantissimum: ut & subiectas haberet om-
nes mundi opes: omnia uolatilia terrestria: etiam pisces & usum maris: tanq̃ rex elemento-
rum. Ac sine labore: sine indigentia: ad imitationem & similitudinem uenerandi auctoris
abundaret omnibus: atq; in summa degeret copia: & uias sibi aperiret gradusq; admoueret:
per quos ad cæli ascendat regiam. Cuius difficilis itineris uiatorem non facile reperies: illum
uirum qui ita sit animi inductione formatus ac uoluntate: ut minima sibi cum suo corpo-
re sit familiaritas: neq; in ullum ingrediatur uiciorum contubernium: nullis assentantium
pumicetur sermonibus. Neq; in rotis secundorum temporum positus humiles fastidiat:
mœsta fugiat: sanctorum laudes excutiat atq; eleuet. Neq; gloriæ ardore aut pecuniæ præ-
sumptæ spei omnem exurat cupiditatem: cuius animũ non inflectat mœsticia: non frangat
iniuria: nulla solicitet suspitio: libido non excitet: non expugnent passiones corporis: non in
quietet uanitatum appetentia: uoluntatum gratia. Iam si adiungas ei uirtutes: castimoniam:
sobrietatem ac temperantiam: facile refrenare potẽs sit immoderatos impetus leuium pas-
sionum: mensuramq; imponat delectationibus suis & cupiditatibus. Æquitate ambigua
distinguat: tranquillitate mentis dubia componat. Et uelut compositis omnibus corporis
& mentis iurgiis quasi bonus arbiter inoffensam teneat exterioris hominis atq; interio-
ris concordiam placidans eos in semet ipso: ac si causa exigat: nullus eum malus consiliari-
us reuocet metus a passionis corona: is plane non solum quasi iamicus sed etiam quasi filius
assumetur a patre: ut diuitias gloriæ & hæreditatis eius adipiscatur. Merito ergo postremus
quasi finis naturæ formatus ad iusticiam inter cætera animantia iusti arbiter: & si licet exẽ-
plũ arcesserẽ: sicut iter homines finis legis christus ad iusticiã oĩ credẽti: & nos tã q̃ iumẽta cõtẽ

platione domini:ſic enim propheta ait.κτηνωδησ ε γενηθην παρασοι.ideſt iumētum
exiſtimatus ſum apud te.Et quæ tñ comparatio:cum ille peuntes redemerit:nos imolemus
ille ſeruos ad libertatem uocauerit:nos liberis irrogemus captiuitatem?Sed quis ſimilis deo
proceſſit?Tamen poſtremus creaturarum omnium homo:ſpecie gratus:mente ſublimis: ut
omni eſſet craturæ miraculo.In quo ad ſimilitudinē æterni dei νουσ eſſet īuiſibilis:huma-
na ſpecie amictus.Hinc eſt νουσ anime uigor principatum anime & corporis ſibi quaſi
rector uendicans.Quem etiam ſi non uident animalia cætera:tamen reformidāt:ſicut nos
dñ:quem quia non uidemus timemus:& eo plus metuimus:quia non uidemus.Nāq; ut ad
imaginem eius & ſimilitudinem(ſicut ſcriptum eſt)præſumamus dicere :cum ille ſe fundat
maieſtatis ſuæ plenitudine:& uideat omnia:cælū aerē terrā mare:cōplectens uniuerſa & pe-
netrans per ſingula:ut eū nihil prætereat:& nihil ſit ꝙ non conſiſtat in eo: atq; ex ipſo pen-
deat:& ipſius plenum ſit:ſicut ipſe ait.Cælum & terram ego compleo:dicit dominus.Ita νο
υσ hominis uidet omnia & non uidetur:habens ſui inuiſibilem ſubſtantiam: diſciplinis &
conſiliis ac ſenſibus compræhendit latentia:penetrat occulta maris atq; omnium diffuſa ter
raurm latibula utriuſq; ſcrutator naturæ:ad ſimilitudinem dei ſummi:quem imitatur & ſe-
quitur.Cuius imago pro exiguis portionibus in ſingulis figuratur:eleuans quoq; ſe in ærē:
& eius nubiloſa prætergrediens:ad cæli alta ſe diligit:ſtudio cognitionis & ardore ſapiētiæ:
ubi pauliſper ſtupefactus admiratione ſtællarum cæleſtium:& luminum delectatus clari-
tate:proſpicienſ deſuper mundana iſta:conferēs quoq; ſe ad hæſperum atq; arcturum & cæ-
teros illos απλανεισ πλανητασ:& uidens ꝙ infenſus ille ſit error quē ſine errore quo
magis omnia obeunt: intexere atq; oberrare uideantur: maiore ſe cupiditate attollit ad
ipſum gremium patris:in quo eſt unigenitus dei filius enarranſ ſecreta dei & facie ad faciem
poſtea reuelanda.Hunc tamen quibus dignatur:ex parte demonſtrat atq; in ænigmate : ſi-
mulq; de ſpū & uultu ſuo ſplendorem luminis:more torrentis effundit:ut eo illuminatus di-
cat. Et erat ignis flāmigerans inoſſibus meis & diſſolutus ſum undiq; & ferre non poſſum.
Et dauid ait.De uultu tuo iudicium meum prodeat.Hoc igitur mentis uigore ut reuertar uñ
digreſſus ſum quo & externa ſubigit:& ſeparata & diſtantia uidet:& ualidiora uirib⁹ anima-
lia ſubicit:tantam cæteris uenerationem ſui infundit:ut certatim quaſi regi obædiant : uoci
eius obſecundent.Et cum ſint irrationabilia:rationem agnoſcant & diſciplinam eam impri-
mat ꝙ̄ natura non tribuit.Deniq; uidentes feræ eius manſuetudinem:eius īperio manſueſ-
cunt.Sæpe ſuſpenderunt morſus ſuos reuocante ſono uocis humanæ.Videmus innoxio ca-
num dente lepores ſine uulnere capi.Leones quoq; ipſos ſi uox hominis reſultauerit: predā
dimittere.Pardos atq; urſos incitari ac reuocari uocibus: equos plauſu hominum fremere:
ſilentio mollire curſum.Deniq; ſepæ ſine uerbere prætereunt uerberatos . Ita uehementius
illos incitat linguæ flagellum.Quid uero de muneribus loquar?Nutrit aries uellera ut pla-
ceat homini:atq; in fluuio merſatur:ut nitorem augeat.Oues quoq; meliora pabula legūt:
ut ſuauiore ſucco lactis fæta diſtendant ubera:ſubeunt partus dolores:ut homini ſua mune-
ra ferāt.Tauri depreſſo ſulciſ per totum diem aratro gemunt.Cameli præter ſubeundi one-
ris obſequia tondendos ſe exhibent ut arietes:quo uelut regi diuerſa animalia tributum ſuū
conferant pendantq; uectigal annuum.Equus tanto ſe iactans equite glomerat greſſus ſuper
bos:atq; ad domini aſcenſum dorſa ſinuatus herili terga ſubſternit ſedili:ſed ne forte adhuc
moueat ꝙ nouiſſimus homo factus ſit:idem equus nos doceat non ad contemptionem re-
ferēdum eſſe ſed honorem.Portat poſteriorem ſuum nec deſpicit ſed reformidat : & per di-
uerſa eum ſuo circunfert labore.Vno momento homo longinqua obit : circunerrat diſtan-
tia tū equis ſingularibus tū quadrigis triumphalibus . Et quoniam triumphales memoraui
quadrigas:neceſſe eſt attexamiis curr⁹ eliæ:quibus per æra uectus eſt.Currus elephantorum
quibus homo uictor aſſiſtens:cum ſit poſtremus:priores regit.Sic quoq; gubernator nauis ī
puppi ſedet:& totam nauem gubernat.Vnde puto illud non ocioſum eſſe in euāgelio ꝙ do-
minus ieſus in puppi dormiebat:deniq; excitatus imperauit uento & mari : & ſedauit tem-
peſtatem.Oſtendens ideo ſe nouiſſimum ueniſſe:quia gubernator ueniret : unde apoſtolus
ait.Factus eſt primus homo adam in animam uiuentem:nouiſſimus adam in ſpiritum ui-
uificantem.Sed non prius ꝙ ſpirituale eſt ſed ꝙ animale:deinde ꝙ ſpirituale.Et addidit.Pri-
mus homo de terra terrenus:ſecundus homo de cælo cæleſtis.Recte ergo nouiſſimus quaſi
totius ſumma operis:quaſi cauſa mundi:propter quem facta omnia:quaſi omnium habita-
tor elemētorū inter feras uiuit:cū piſcibus natat:ſuper aues uolat:cōuerſatur cū angelis:terrā
inhabitat:& cælo militat:ſulcat mare : aere paſcitur : cultor ſoli : uiator profundi : piſcator

in fluctibus: in aere auceps: in cælo hæres: christi cohæres. Hæc secūdū industriā. Accipe & q supra hois substantiā: moises imo ambulauit mari: in summo apostoli: abachuc sine pennis uolauit. elias in terris uicit: in cælo triumphauit. Vale fili: & nos dilige: quia nos te dili gimus.

Mbrosius horontiano. Diuisionem egregie aduertisti propheticam uel potius diuinam. Non. n. sua moises sed infusa & reuelata sibi scripsit: ea præcipue quæ
a sunt de constitutione mundi: quæ diuisio opatorem atq; opa distinxit. Na cū aliud ipassibile esset: aliud passionis receptabile: q erat impassibile: ad dm̄ opatorem retulit: q autem passibile: sine anima sine motu proprio: motum & animam & figuram a creatore accipiens suo: deputauit huic mundo. Q uem factum n̄ oportuit sine gubernatore & quodam patre indefensum relinqui. Et ideo inuisibilem dm̄ uisibil' huiusmondi rectorem esse & quasi tutorem: apertissime describit. Q uod ergo iuisibile: sempiternum: q autem uidetur: temporale. Sex itaq; diebus factum mundum exprimit: nō quo deus tempore indiguerit ad constitutionem eius: cui intra momentum suppetit facere quæ uelit. Dixit enim & facta sunt. Sed quia ea quæ fiunt: ordinem quærunt: ordo autem temp' & numerum plærūq; exigit. Illud quoq; præcipue: quoniam nobis ad operandum formam daturus: numerum dierum seruauit & tempora. Nos enim tempore indigemus: ut aliquid maturius agamus: ne præcipitemus consilia atq; opera nostra: ne ordinem prætermittam'. Cum enim dominū legimus ut scriptura ostendit cum sapientia & quodam consilio & dispositione fecisse ordine: ut primo cælum faceret q est pulcherrimum: oportet ut eo primū oculos erigamus: illo nobis contendendum esse arbitremur: illam sedem terrenis omnibus præferendam putemus. Sex itaq; diebus mundum creauit: septimo die requieuit ab operib' suis: bonus septimus numerus quem non pythagorico & cæterorum philosophorum more tractamus: sed secundum formam & diuisiones gratiæ spiritualis. Septem enim uirtutes pricipales sancti spiritus propheta isaias complexus est. Hæc hebdomas sicut ipsa patris & filii & spiritus sancti uenerabilis trinitas: sine tempore sine ordine auctor numeri: non sub numeri lege deuincta. Itaq; sicut ad æternæ trinitatis gratiam: cælum terram maria formata: sicut sol luna & stellæ: ita etiam ad illum septenarium uirtutum spiritualium circuitum atq; orbem operationis diuinæ uigore præstantem: septenarium quoddam ministerium planetarum creatum aduertimus: quo hic mundus illuminatur. Q uarum concurrere fertur militia ad eorum numerum quas inerrabiles ferunt stellas: & ut græci dicunt απλανεσ septentrio quoq; iñ latine nomen accep q septem in eo stellarum fulgor irradiet: in quē maxime guberuatores quasi ducem feruntur intendere. Descendit hæc de cælo i terras prærogatiua. Nam ut transeam septiformem capitis nostri gratiam in oculis duobus auribus: & naribus binis: ore quoq; per q magnā suauitatē percipimus: quantū istud miraculi q septimo mense in plærisq; origo legitima formatur: & qui fuerit editus: uitalis generationis curricula sortitur: octauo autem mense interdicta naturali lege pariendi cernimus tempora: ac si forte lethalis necessitas partus claustra laxauerit: periculum pariter generantis properetur & pignoris: sed tamen ille septimanus: & si bene nascatur: ad labores nascitur: qui autem octaua die regenerationis sortitur mysteria: consecratur per gratiam: & ad hæreditatem regni cælestis uocatur. Magna in uirtutibus spiritus sancti hebdomatis gratia: eadem tamen hebdomadem sonat: ogdoen consecrat: in illa sonus: i ista fructus est: ideoq; octauo die soluta paradiso reddidit spiritus gratia: quos extorres sua fecerat culpa. Nouit ogdoen istam quam octauam latine dicimus: uetus testamentum: siquidem ait ecclesiastes. Da partem illis septē: & illis quidem octo: hebdomas ueteris testamenti est: octaua noui: quando christus resurrexit: & dies omnibus nouæ salutis illuxit: ille dies: de quo ait propheta. Hic dies quē fecit dn̄s: exultemus & lætemur in eo: quæ dies & fulgor plenæ atq; perfectæ circuncisionis humanis pectoribus infulxit. Propterea & uetus testamentum dedit partem octauæ in circunsionis solemnitate. Sed illa adhuc in umbra latebat. Venit sol iusticiæ: & consumatione passionis propriæ reuelauit sui luminis radios: quos retexit omnibus & uitæ claritatem aperuit æternæ. Isti ergo sunt septem & octo: de quibus & osee dicit: q eo numero conduxerit sibi: & acquisierit fidei plenitudinem: sic enim habens. Et abii & conduxi mihi quindecim argenteis: & choro ordei & semichoro ordei & neuel uini. Conducendam autem ei meretricem dominus præceperat. In superioribus itaq; manifestum est: q conduxit eam: qui etiam mercedis quantitatem expressit. Q uindecim autem argentei ex septem & octo constant

Hebdomadam itaq; & octauam ſignificant. Duorum igitur teſtamentorum ideſt plenæ fi-
dei precio prophecta conſumationem accepit fidei: eccleſia plenitudinem primo enim teſta
mento iſrl' acqſit⁹ ē populus: ſecundo nationū & gētiū. Fide ergo plena cōducit meretrix: uel
ex gentibuſ copulam ſui quærens: uel ex adultero iudæorum populo qui dominum ſuum &
auctorem uirginalis fidei dereliquerat: conuentus ſuos totius orbis ſpacio diffundenſ. Quod
autem dixit in choro & in ſemichoro ordei: in choro menſuræ plenitudo eſt: in ſemichoro
ſemiplena menſura. Plenitudo in euāgelio: ſemiperfectio ī lege: ſicut legimus dicente domi-
no: non ueni legem ſoluere ſed implere. Et alibi habemuſ dicente domino per michæam ꝓ-
phectam: quia tunc pax erit in terra iſrl': cum uenerit aſſyrius in terram eius: & inſurrexerint
in eum ſeptem paſtores & octo morſus hominum. Tunc enim plena pax eſt fideli populo
ab omnibus tentationibus & uanitatibus abſoluto: cum mundi huius uanitatem excluſerint
de cordibus noſtris pax & gratia. Pax ueteris: gratia noui teſtamenti. Septem paſtores præ-
cepta legis ſunt: quibus grex adhuc quaſi irrōnabilis in uirga moiſi per deſertum duct⁹ & gu-
bernat⁹ eſt. Octo morſus hominum: mandata euāgelii & dominici oris alloquia. Corde enī
creditur ad iuſticiam: ore confeſſio fit ad ſalutem: Boni morſus: per quoſ uitæ æternæ mun⁹
guſtauimus: peccatorum remiſſionem in chriſti corpore deuorantes. In ueteri teſtamento
amarus morſus eſt mortis: propterea dictum eſt: deuorauit mors præualens. In nouo teſta-
mēto ſuauis morſus ē uitæ: q̄ mortē abſorbuit. Propterea apoſtolus ait. Deuorata eſt mors ī
uictoria ſua: ubi eſt mors uictoria tua: ubi eſt mors aculeus tuus? Atq; ut apoſtolicis utamur
teſtimoniis: ubi hominem fecit deus: requieuit ab omnibus operibus ſuis in die ſeptima: ſed
quia populus iudeorum per contumaciam contempſit mandata dei ſui: ait domin⁹: ſi ītroi-
bunt in requiem meam. Et ideo aliam deus præfiniuit diem: de qua dicit. Hodie ſi uocem
meam audieritis. Duos enim dies cōphendit ſcriptura generales: heri & hodie de quib⁹ di-
cit. Imitamini fidem ieſu chriſti: heri & hodie ipſe ē & in ſæcula. In ſuperiore die promiſſio
eſt in conſequenti ſolutio: ſed quia heſterna die neq; moiſes neq; ieſus nauæ populum in-
duxit in requiem: hodierna die chriſtus induxit: cui dixit pater. ego hodie genuite. Per ſuam
enim reſurrectionem ieſus populo requiem comparauit. Requies enim in cælo non in ter-
ra eſt. Requies noſtra dominus eſt ieſus qui ait. Hodie mecum eris in paradiſo. Quid igitur
opus eſt: ut explorem ortus ſignorum atq; obitus: quorum ad exortum duriſ inorata uome-
ribus findantur noualia: uel ad occaſum læta meſſis recumbat? Vna mihi ſtella abundat pro
omnibus: ſtella ſplendida & matutina: cuius ad exortum ſeminata eſt non frugum ſed mar-
tyrum ſeges: quando rachel plorauit filios ſuos: ut lachrymis ablutos ſuis pro chriſto offerret
infantulos: cuius ſtelle obitus non cremiorum inſenſibilium ſed ſpirantium defunctorum
triumphales manipuloſ de tumulis rēſuſcitauit. Celebretur itaq; hebdomaſ: eo ꝙ per ſeptem
ætatum curſus uita hominum uſq; ad ſenectutem tranſcurritur: ſicut hippocrates medicinæ
magiſter ſcriptis explicuit ſuis. Prima ætas infantia eſt: ſecunda puericia: tertia adoleſcentia:
quarta iuuentus: quinta uirilis ætas: ſexta æui maturitas: ſeptima ſenectus. Eſt ergo infans:
puer: adoleſcens: iuuenis: uir: ueteranus: ſenex. Solon autem decem fecit ætatum ordines per
annos ſeptennos: ita ut prima ætas infantiæ uſq; ad emiſſionem ſit dentium: quibus confi-
ciat cibum: ſermonēq; diſtinguat: ut poſſit effabilis uideri. Puericia quoq; uſq; ad annos pu-
bertatis procedit & genitalia tentamenta. Adoleſcentia uſq; ad barbæ lanuginem. Iuuenta
uſq; ad perfecte uirtutis proceſſum. Quinta ætas uirilis ē: apta copulis coniugalibus per totā
hebdomadē. Sexta quoq; hebdomas uirili deputatur ætati & ad prudentiæ proceſſum ha-
bili & ad agendum ſtrenuæ. Septima quoq; hebdomas & octaua æui maturum: & ſenſum
uigentem: & ſermonem non in ſuauis alloquii gratia preditum produnt. Nona hebdomas
reliquias adhuc habet aliquas uirium: lingua ac ſapientia mollior. Decima uero hebdomas
menſuram implet: ad quam iſqui peruenire potuerit: non immaturo temporum curſu pul-
ſabit mortis ſera ueſtibula. Ergo hippocrates & ſolon uel ſeptem ætates uel hebdomadas
etatum norunt: in ille ſe hebdomas præferat. Octaua autem unam & perpetuam ætatem ī-
uehit: qua excreſcimus in uirum perfectum ī agnitione dei fidei plenitudine: ī qua legitimæ
ætatis menſura impletur. Eſt etiam in uiſceribus noſtris hebdomatis explorata gratia. Ferūt
enim ſeptem quoq; eſſe in nobis interiora uiſcera: ſtomachum cor: pulmonem: lien: epar:
renes duos: ſeptem quoq; exteriora caput: poſteriora: uentrem: binas manus: & binos
pedes. Præſtantiſſima hæc: ſed obnoxia dolori. Quis āt dubitet maius eſſe octauæ munus q̄
totū renouauit hōem: ut iā nihil poſſit dolore? Itaq; ſeptīa mūdi ætas cōcluſa ē: octaua illuxit
grā q̄ fecit hoēm iā nō huius mūdi eſſe ſed ſupra mūdū. Iā .n. nō uitā nrām ſed xpm uiuim⁹.

Nobis.n.uiuere christus & mori lucrum. Itaq̃ iam non in carne sed in fide uiuimus christi. Vnde colligimus quia conclusus est mundi dies. Deniq̃ nouissima hora uenit dominus iesus: & pro nobis mortuus est: & omnes in illo mortui sumus ut uiuamus deo Non ergo nos q era mus uiuimus: sed uiuit christus in nobis. Abiit ergo abdomas: uenit octaua. Abiit heri: uenit hodie: illud hodie q̄ promissum est: quo admoniti sumus uocem dei audiendam & sequẽdã. Abiit ergo ille dies testamenti ueteris: uenit dies nouus: quo testamentum consummatum ẽ nouum: de quo dicit. Ecce dies ueniunt dicit dominus: & confirmabo domui israel & domui iudæ testamẽtum nouũ: nõ s̃m testamentum q̄ feci patribus illorum ĩ die de qua appræhẽdi manus ipsorũ educere illos de terra ægypti. Et qua ratione mutatũ sit tamen: adiicit. Q̃m ipsi non manserunt (inquit) in testamento meo: & ego neglexi eos: dicit dominus. Abierunt sacerdotes legis: legis tribunalia. Accedamus ad sacerdotem nouum: ad sedem gratiæ: uisitatorem animarum nr̃arũ: sacerdotẽ nõ s̃m legẽ mandati carnal' creatũ: sed s̃m uirtutem infatigabilẽ electum. Non enim ipse sibi honorem præripuit: sed electus a patre est: sicut ipse p̃ ait. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem melchisedech. Nouus ergo sacerdos: uidemus qd obtulerit? Alii sacerdotes pro se offerebant & pro populo suo: hic quia non hũit peccatum: ut pro se offeret: pro uniuerso mundo se obtulit: & per sanguinem suũ intrauit in sancta sanctorum. Hic est ergo sacerdos nouus: & noua hostia: non ex lege sed supra legem: aduocatus mundi: lux sæculi: qui dixit. Ecce uenio & uenit. Ad quem accedamus in abundantia fidei: adorantes & obsecrantes & sperantes in eum: quem non uidemus oculis sed affectu tenemus: cui est omnis honor semper & gloria. Vale fili: & nos dilige: quia nos te diligimus.

XLIIII.

[A]Mbrosi⁹ sabino. Remisisti mihi libellos: quos tuo iudicio probatiores habebo. Ideo misi alios nõ iudicii fauore delectatus: sed promissa a te & petita a me ueritate illectus. Malo.n. tuo corrigatur iudicio: si quid mouet: prius q̃ foras prodeat: unde iam reuocandi nulla facultas sit: q̃ laudari a te q̄ ab aliis repræhendatur. Itaq̃ arbitrum te eorum quæ postulas rogaui. Neq̃.n. legi a te mea quæ non nunq̃ tribuo in uulgus: sed in tuæ calculum uenire sententiæ desideraui. Non erit longi subsellii ista iudicatio & mora: ut dictum est antiquitus. Facile est tibi de nostris iudicare. Ego certe huc inuitatu tuo prodeundum putaui: tuum est liquido decernere: & scrutanter discuteĩ quæ corrigas: ne tibi uicio uertant ea quæ nobis potuerunt obrepere. Nescio quo enim modo propter: imprudentiæ caliginem quæ me circũfundit: unumquemq̃ fallunt sua scripta: & aurem prætereunt: atq̃ ut filii etiam deformes delectant: sic etiam scriptorem indecores sermones sui palpant. Incautius plærumq̃ aliquid promitur: aliquid accipitur maliuolentius: aliquid exit ambiguum: tum quia alieno examinanda iudicio: non pro nostra debemus magis q̃ pro aliena opinione trutinare: & discutere omnes scrupulos maliuolentiæ. Assume igitur beniuolo animo aurem uersutiæ: & pertracta omnia: sermones uentila: si in iis non forẽses blanditiæ & suasoria uerba: sed fidei sincæritas est & confessionis sobrietas. Notã appone ad uerbum dubii ponderis & fallacis stateræ: ne quid pro se esse aduersarius ĩterpretetur. Esto ut reuincatur si congredi cœperit: male se habet liber qui sine assertore non defenditur. Ipse igit̃ ꝓ se loquat̃: q ꝓcedit sine iterp̃te. Habet̃ hic tñ nõ egrediet̃ a nobis: nisi a te accepit auctoritatem. Itaq̃ cum eum fide tua prodire iusseris: cõmittetur sibi. Tamen quoniam non ĩ sermone est regnum dei: sed ĩ uirtute: uerbum si offenderit: uirtutem professionis interrogato. Professio autem fidei sententia est: quam aduersum sabellianos & arrianos ita a maioribus traditam tenemus: ut patrem dñ̃ & filium eius unigenitum & spiritum sanctũ ueneremur: hanc trinitatem unius esse substantiæ: maiestatis: diuinitatis. In hoc nõe patris & filii & spiritus sancti baptizare nos: quem ad modum scriptum est. Filium itaq̃ coæternum patris suscepisse carnem: natum de spiritu sancto & uirgine maria: æqualem patri secundum diuinitatem in dei forma idest in omni plenitudine diuinitatis: quæ in illo hitat (ut dixit ap̃ls) corporaliter: qui in persona hominis formam serui accep̃: & se humiliauit usq̃ ad mortem. Ergo & aduersus photinum hæc nobis sententia ẽ: aduersus apollinarem autem legittima circũspectio: ut confiteamur sicut in dei forma nihil ei defuit diuinæ nature & plenitudinis: sic in illa forma hominis nihil ei defuisse: quo imperfectus homo iudicaretur: qui ideo uenit ut totum hominem saluum faceret. Neq̃ enim decebat ut qui perfectum op⁹ in aliis consummauerat: hoc imperfectum in se esse pateretur. Si enim aliquid ei defuit: nõ totũ redemit: si ñ totum redemit: fefellit igitur qui dixit: ideo se uenisse ut totum hoĩem saluũ faceret: sed quia impossibile est mentiri deo: non fefellit ergo: quia ita uenit: ut totum redimeret & saluũ fa-

ceret:totum utiq; suscepit q erat humanæ perfectionis. Nostra sententia huiusmodi est: ut meministi: si uerba alicubi mouent: non præiudicant fidei. Etenim sermonem dubiũ mens non dubia obumbrat: & descendit a lapsu. Hec tecum plusimus: quæ in libros nostrarũ ep͞la rum referam: si placet: atq; in numerum reponam: ut tuo cõmendentur nomine: & tuis ad nos & nostris ad uos litteris augeatur mutuus amor per dominum: ut ita legas quo iudices: & q mouerit scribas ad me. Amor enim uerus constãtia probatur. Placet iam q senibus usu facilius est: quottidiano & familiari sermone epistolas texere: & si quid de scripturis diuinis obuium inciderit attexere: Vale frater: & dilige amantem tui quia plurimum te diligo. XXXXV.

a Mbrosius sabino Quoniam tibi quoq; complacuit nostrarum usus epistolarũ: in quibus quidam inter absentes presentium sermo est: pergam frequentius te in meis scriptis & cum solus sum alloqui: nunq; enim minus solus sum: q̃ cum solus esse uideor nec minus ociosus: quã cum ociosus. Certe pro arbitrio arcesso quos uolo atq; adiungo mihi quos magis diligo aut quas aptiores arbitror: nemo interpellat nemo interpolat. Tunc ergo te magis teneo: & de scripturis confero: & prolixiorem simul sermonem cædimus. Sola erat maria & loquebatur cum angelo. Sola erat quando superuenit in eam spiritus sanctus: & uirtus altissimi obumbrauit eam. Sola erat: & operata est mundi salutem: & concepit redemptionem uniuersorum. Solus erat petrus: & totum per orbem cõsecrandarum gentium cognouit mysteria. Solus erat adam: & non est præuaricatus: quia mens eius adhærebat deo. Post q̃ uero ei mulier adiuncta est: non potuit inhærere mandatis cælestibus: & ideo se abscondebat: quando deus deambulabat in paradiso. Et nunc deambulat in paradiso deus: quando diuinas scripturas lego. Paradisus est genesis liber: in quo uirtutes pullulant patriarcharum. Paradisus deuteronomium in quo germinant legis præcepta. Paradisus euangelium in quo arbor uitæ bonos fructus facit: & eternæ spei mandata diffundit per uniuersos populos. Audiens itaq; diligite inimicos: audiẽs dimitte omnia tua: & sequere me: audiens qui te percutit in maxilla: præbe ei alteram: & hæc non faciens: & uix diligens eum qui me diligat: non dimittẽs quæ habeo: iniuriam acceptã ulcisci uolens: & sublatum mihi extorquere: cum scriptura dicat etiam aliud .i. plus q̃ petitum aut ereptum est: cõcedendum: uideo me contra mandata dei facere: & aperiens oculos conscientiæ deambulare mihi deum præsentem recognosco: cupio me abdere: cupio ualere: sed nudus sum deo: apud quẽ nuda & intecta sunt omnia. Erubescens itaq; tegere pudenda facinora desidero quasi membra mei corporis: sed quia deus omnia uidet: foliis obumbratus: latebris tectus appareo. Puto me abscondi: quia corpore amictus sum. Ipa est tunica pellicea cum qua adam de paradiso eiectus est: nec a frigore tutus nec tectus ab opprobrio: sed & iniuriæ & culpæ patẽs. Liquet igitur ex his quia soli cum sumus: tunc nos offerimus deo tunc mẽtem ei nostram operimus: tunc amictum fraudis exuimus. Solus erat adam: quando in paradiso constitutus est: solus erat & quando ad imaginem dei factus est: sed non erat solus quando de paradiso eiectus est: solus erat dominus iesus quando mundum redemit. Non enim legatus neq; nuncius: sed ipse dominus solus saluum fecit populum suum. Et si nunq; solus est ille: in quo pater est semper. Vnde & nos soli simus: ut dominus nobiscum sit. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. XLVI.

a Mbrosius sabino. Lecto hexahemero utrum paradisum subtexuerim: requirẽdum putasti: & quam de eo haberem sententiã significandum: idq; uelle te studiose cognoscere. Ego autem iã dudum de eo scripsi: nondum ueteranus sacerdos: sententias autem de eo diuersas esse plurimorum comperi. Nam iosephus utpote historiographus locũ dicit refertum arboribus uirgultisq; plurimis: irrigari etiam flumine qui diuidatur in quattuor fluuios. Collecta & enim in unum cõgregatione aquarum nõ se penitus exinaniuit terra & fraudauit irriguis suis: sed hodieq; i funtes prorumpit & deducit meatus fluminum quibus pignora sua quasi pia mater plenis lactat uberibus. Alii alias: omnes tamen congruunt in paradiso & lignum uitæ radicatum & lignum scientiæ quæ discernat bonum & malum: cætera quoq; ligna plena uigoris plena uiuificationis spirantia & rationabilia. Ex quib⁹ colligitur paradisum ipsum non terrenum uideri posse: non in solo aliquo sed in nostro principali q animatur & uiuificatur animæ uirtutibus & infusione spiritus dei. Deniq; salomon in spiritu paradisum: in homine esse euidẽ

ter declarauit. Et quia mysteria exprimit uel animæ & uerbi uel christi & ecclesiæ: ideo ait:
de uirgīe aīa uel eccl'ia quā uolebat uirginē castā assignaī xp̄o. Paradisus cōclusus soror mea
spōsa: padis⁹ cōclusus: fons signat⁹. Paradis⁹ græce: latine ort⁹ dr̄. Deniq; susāna ī padiso erat: &
sic legitur latine: & adam in paradiso erat: & sic legimus. Ergo non te moueat ꝙ alii codices
latini ortum habent: alii paradisum. Ibi ergo est casta uxor: ubi uirgo. Licet uirgo excepta ha
beat claustra & signacula sua: sed utraq; in paradiso: ut aduersum æstus corporis & carnis fla-
grantiam refigeretur uirtutum umbraculis. Ergo paradisus in principali nostro est: siluescēs
plurimarum opinionum plantariis: in quo principaliter lignum uitæ constituit deus. i. pieta
tis radicem. Ea est enim uitæ nostræ substātia: si domino & deo nostro debitos cultus defe
ramus. Constituit etiam scientiæ boni & mali seminarium. Homo enim solus in cæteris
animātib⁹ terrenis habet sciētiam boni & mali. Alia quoq; illic plantaria diuersa: quorum
fructus uirtutes sunt. Sed quia scientiæ capax hominis affectus cognitus est deo: ꝙ citius ad
astutiam inclinaretur: ꝗ; ad summum prudentiæ: neq; .n. iudicem qui fines certos in anima
nostra constituit: operis sui qualitas latere poterat: eliminare uoluit astutiā de paradiso: quasi
prouidus auctor nostræ salutis: & uitæ studium & disciplinam pietatis infundere. Ideoq; præ
cepit homini ab omni ligno ꝙ est in paradiso: gustandum: de ligno autem scientiæ boni &
mali non esse gustandum: sed quia creatura omnis passioni obnoxia: ideo delectatio sicut ser
pentino illapsu humanis irrepsit affectibus. Itaq; nō immerito sanctus moises delectationē:
serpētis figurauit similitudini. Prona est enim ī uētrem sicut serpēs nō pedibus īcedēs: aut ul
lis eleuata cruribus: sed sinuoso flexu totius uelut corporis sui lubrica. Ei terra cibus est sicut
serpēti: qm̄ escam nescit cælestem. Corporalibus enim pascitur atq; ī uarias mutatur species
cupiditatum & tortuosis angulatur anfractibus. Venenum ī dētibus habet: quibus unusquis-
q; se euiscerat luxuriosus: helluo īternecat: abliguritor perimit. Quātos ruperūt uina: dissol-
uit ebrietas: distēdit cruditas. Nūc ītelligo qua causa domin⁹ deus īsufflauit ī faciem hominis:
ibi enim sensus omnis: ibi sedes atq; illecebra delectationis: in oculis auribus naribus at-
q; ī ore: ut sensus nostros aduersus delectationem fortiores faceret. Hæc ergo nobis sicut ser
pēs astutiam īfudit. Nō .n. delectatio sed labor & diuturna meditatio: cum dei gratia dat per-
fectam prudētiam. Tamē quia serpētis fraudibus īuoluta est humani generis hæreditas: ī eo
astutiam serpētis sequamur: ut caput nostrū nō ꝓiciamus ī pericula sed præ cæteris ītegrum
custodiam⁹. Caput āt nostrū christ⁹ ē. Hoc maneat īcolume: ut serpētis uenēa nobis nō possint
nocere. Bona est .n. sapiētia cum hr̄ditate. i. cum fide: qm̄ ē hæreditas credētibus ī dominum

Quod si primus ille homo qui cum deo loquebatur in paradiso positus: labi tam facile po-
tuit: ex terra creatus uirgīe: quæ ad uerbum dei formata & creata recēti fuerat exortu: nōdū
ea paricidali cædiūq; cōcreta sanguīe: flagiciis & dedecore polluta: nōdū carne nostra damna
ta maledicto obnoxiæ hæreditatis: quāto facilius postea lubrica ad peccādum uia maius ad
uexit humāo generi præcipitiū: cum deterior tolerabiliori per uices generatiōis successerit?
Et enim si magnetis lapis tātam naturæ uim habet: ut ferrum ad se trahat: & trāsfūdat se ī
illius speciem: ita ut plærisq; expiri uolētibus cum plures ānullos ferreos ad eū lapidem ad-
mouerit: oēs pari teneat modo: deīde si ei ānulo cui adhœserit lapis: aliū admoueas ānulū:
& rursus per ordīem singulis substituas: licet ī oēs penetret per ordīem ex illo lapide uis na-
ture: tn̄ priores nexu uehemētiore cōstrīgit: posteriores remissiore: quāto magis humāi ge
neris cōditio atq; natura ex puriore statu ī deteriorem lapsa est: quādo nequiorem attigit?
Nam si per eas species mīuitur natura quæ n̄ sūt culpæ capaces: quāto magis ꝑ aīos atq; ar-
tus labe pollutos scelerū: uirtus eius hebetatur? Vn̄ quia excreuerat malicia: abolita īnocētia
fuerat: n̄ erat qui faceret bōitatem: n̄ erat usq; ad unū uēit dn̄s: qui reformaret naturæ gratiā
immo augeret: ut ibi superabūdauit peccatū superabundaret gratia? Ergo liquet & quia auc
tor hominis deus: & ꝙ deus unus: non multi dii: sed unus qui mūdum operatus est: & unum
non multos mundos: ut dicunt philosophi. Primum igitur mundum creauit: deinde habi-
tatorem mundi: cui totus mundus patria foret. Nam si hodie quocūq; accesserit sapiens: ubi
q; ciuis ē ubiq; sua oīa ītelligit: nusq; se pegrinū: nusq; hospitē iudicat: quāto magis ille prim⁹
homo totius erat mundi incola: & ut græci dicunt κοσμοπολιτης. opus dei recens: cōfa-
bulator assiduus: ciuis sanctorum: complantatus uirtutibus: præpositus omnibus terrēnis
animātibus: marinis: uolatilibus: totum mūdum suam possessiōem putabat quem dominus
tuebatur ut opus suum: neq; ut bonus parēs atq; auctor deserebat? Deniq; eousq; creatum fo
uit: ut abdicatum redimeret: eliminatum reciperet: mortuum passione filii sui unigeniti re
suscitaret. Est ergo hominis auctor deus: & diligit opus suum operator bonus: nec derelinquit

bonus pater:quem etiam sicut diues pater familias censu propriæ hæreditatis redemit. Caueamus ergo ne hominem istum .i. ΟΝΟΥΝ mulier illa .i. passio sensuum nostrorum delectatione:& ipsa decepta atq; illusa effæminet:& circũscriptum in leges suas & sententiam trahat. Fugiamus delectationem sicut serpentem :multas artes habet & maxime in homĩe. Nam alia animantia cibi auiditate capiũtur hõ quanto plures sensus oculorum auriũq; hẽt: tanto maiora pĩcula. Vale & nos dilige :ut facis :quia nos te diligimus. XLVII.

a Mbrosius sisynnio. Quod filio nostro remisisti meo rogatu :quia te inconsulto uxorem acceperat :pietati magis tribuo q̃ nostro amori. Plus est enim pietatem ipsam de te impetrauisse q̃ cuiusce petitionem. Certe sacerdos tũc magis impetrat :cum uirtus præualet :sacerdotis enim petitio doctrina pietatis ẽ. Impetrauit igitur natura :impetrauit filius :eo plenius quia postulati contemplatio temporalis solet esse:uirtutis autem diuturnus habitus :& iugis animarum inductio. Pulchre itaq; gestum:ut te patrem recognosceres :simul quia iusta indignatio fuit. Malo .n. culpam fateri:ut plus laudetur paterna indulgentia :sed & ipsa paterna offensio fuit:quoniã uenturam in locum filiæ tuæ debuisti eligere iudicio cui fieres pater. Nã q; aut natura filios suscepimus aut electione. In natura casus est :in electione iudicium:magisq; in adoptatis offendimus q̃ in genitalibus filiis. Quia genitales filios esse degeneres :ad naturam refertur: ascitos uel adoptione uel copula dedecores esse:nõ nisi errori ascribitur. Fuit ergo q̃ succensceres filio:sed fuit etiam q̃ remitteres quia sibi uxorem elegit. Acquisisti filiam sine electiõis periculo:si bonam duxit:tibi acquisiuit gratiam:si errauit:recipiendo meliores facies:refutãdo deteriores. Maturiore quidem consilio puella filio a patre traditur:sed maiore obsequii ꝓposito a filio ad patrem ducitur:& a uiro lecta ingreditur soceri domum:dum metuit & filiꝰ displicere iudicium suum:& nurus ministerium. Illum paternæ electionis prærogatiua attollit atq; erigit:istam offensionis humiliat metus:inclinat uerecundia. Non habebit filius q̃ in uxorem referat:quasi exors culpæ:si quid fortasse offensum sit q̃ habet usus:immo amplius elaborabit:ut in utroq; suum possit probari:& in uxore iudicium & in se obsequium. Fecisti igitur q̃ boni parẽtes:ut cito ignosceres sed obsecratus. Nã ante q̃ rogareris: non erat ignoscere sed factũ probare. Deinde diutius differre ueniã:& tibi acerbũ & illis inutile. Neq; .n. paterna uiscera diutiꝰ tollerarẽ possent. Sũmæ deuotiõis ꝓposito abrahã filiũ suũ secũdũ oraculũ dei offerebat in holocaustũ:& quasi exors naturæ exerebat gladiũ:ne mora sacrificiũ decoloraret:tñ ubi abstinere a filio iussus est:gladiũ libenter recondit:& qui imolarẽ unigenitũ fidei intentione properabat:maiore pietatis studio festinauit ouẽ subrogarẽ sacrificio. Ioseph quo q̃ ut fratrẽ iuniorẽ teneret:simulabat iracundiã fratribus:& cõpositã se furti fraudẽ indignatus est:tñ cũ aduolueretur ad genua eius unus ex fratribus iudas:flerent alii:fraterno uictus & cõpassus affectu diutius tenere non potuit simulationẽ seueritatis:remotisq; arbitris aperuit fratribus:q̃ germani sui essent:& ipse esset ioseph quẽ uendidissent:nec se memorẽ suæ esse iniuriæ:& non frater ne uenditionis acerbitate fraterne excusare :atq; id q̃ posset arguere: ad altiores causas referre:eo q̃ ita oportuisset fieri procurãte deo:ut transiret in ægyptum q̃ gentẽ suam frugis externæ egentẽ pasceret:ut sterilitatis tempore alendis patri & filiis subsidio foret. Quid autem de sancto dauid loquar qui degenerẽ filiũ & fraterno oblitũ sanguine ad unius mulieris petitionẽ paternis uisceribꝰ mentẽ emollitus domo recipit. Ipse ille euãgelicus pater adolescẽtiorem filiũ qui ꝓdegerat oẽm substantiã a pñe accepta uiuẽdo luxuriose:regredientem tamen unius sermonis inflexus humilitate q̃ in patrem peccasse se fatebatur:occursu pio fouit:supra collum eius cecidit :primam illi stolam ãnulum & calciamenta deferri iussit:atq; honoratum osculo :donatum munere:admirabili suscepit conuiuio. Horum te imitatorem præbuisti pietate patria:qua proxime ad deum accedimus :& ideo ego prompte filiam nostram adhortatus sum:ut etiam hyemali tempore uiæ laborem exciperet cõmodius hibernatura non solum in hospitio sed etiam in affectu paterno:cum iam successerit indignationi gratia:quando quidem ut plene te ad similitudinem atq; imitationem sanctorũ referres :eos accusauisti :quia cõpositis mendatiis animũ tuum aduersum filios excitandũ arbitrati sunt. Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

a Mbrosius constantio. Suscepisti mun⁹ sacerdotii & in puppe ecclesiæ sedēs nauim aduersus fluctus gubernas. Tene clauū fidei: ut te graues huius sæculi turbare non possint procellæ. Mare quidem magnum & spaciosum: sed noli uereri: quia ipse super maria fundauit eam: & super flumina præparauit eam. Itaq; non immerito inter tot mundi freta: ecclesia domini tanq̄ supra apostolicam ædificata petram immobilis manet: & inconcusso ad uersum impetus sæuientis sali perseuerat fundamine. Alluitur undis: non quatitur: & licet frequenter elementa mundi huius magno ī ista resultent fragore: habet tñ quo laborantes excipiat: tutissimum portum salutis. Sed tamen & si in mari fluctuat: currit in fluminibus: & uide ne in illis fluminibus magis de quibus dictum est: eleuauerūt flumina uocem suam. Sunt enim flumina quæ de uentre eius fluent: qui potum a christo acceperit: & de spiritu dei sumpserit. Hæc ergo flumina cū redūdant spirituali gratia eleuāt uocem suā. Est & fluuius qui decurrit in sanctos suos sicut torrens: est & fluminis īpetus qui lætificat animam pacificā atq; tranquillam. Ex huius fluminis plenitudine quicūq; acceperit sicut ioānes euangelista sicut petrus paulus: eleuat uocem suam: & sicut apostoli euangelicæ prædicatiōis uocem usq; in totos fines orbis terrarum canoro diffuderūt præconio: ita & iste incipit euāgelizare dominum iesum. Accipe ergo a christo: ut & tuus sonus exeat. Mare est scriptura diuina hēns in se sensus profundos: altitudinem propheticorum ænigmatum: in quod mare plurima introierūt flumina. Sunt ergo & fluuii dulces atq; perspicui: sunt & fontes niuei qui saliant in uitam æternam: sunt & sermones boni sicut faui mellis: & gratæ sententiæ q̄ animos audientium spirituali quodam potu irrigent: & præceptorum moralium suauitate mulceāt. Diuersa igit̄ scripturarū diuinarū fluenta. Habes q̄ primū bibas: hēs q̄ sc̄m: habes q̄ postremum. Collige aquā christi: illam quæ laudat dominum. Collige aquā de pluribus locis quam effundūt nubes propheticæ. Quicūq; colligit de mōtibus aquā: atq; ad se trahit: uel haurit e fontibus: & ipse rogat sicut nubes. Imple ergo gremium mentis tuæ: ut terra tua humescat: & domesticis irrigetur fontibus. Ergo qui multa legit & intelligit impletur: qui fuerit impletus: alios rigat: ideoq; scriptura dicit: si impletæ fuerint nubes: pluuiam in terrā effundent. Sint ergo sermones tui proflui: sint puri & dilucidi: ut morali disputatione suauitatem infundas populorum auribus: & gratia uerborum tuorum plebem demulceas: ut uolēs quo ducis sequatur. Quod si aliqua uel in populo uel in aliquibus cōtumacia uel culpa est: sint sermones tui huiusmodi ut audientē stimulent: cōpūgant male cōscium. Sermones enim sapientum tanq̄ stimuli: stimulauit & dominus iesus saulum: cum esset persecutor: q̄ salutaris fuerit stimulus: considera: qui ex persecutore apostolum fecit dicendo: durum tibi est: ut aduersus stimulum calces. Sunt etiam sermones sicut lac quos īfudit paulus corinthiis. Qui. n. fortiorem cibum epulari non queūt: succo lactis: ingenii sui exercent infantiam. Eloquia tua plena intellectus sint. Vnde & salomon ait: arma intellectus labia sapientis. Et alibi. Labia tua alligata sint sensu. i. fulgeat sermonum tuorum manifestatio intellectus coruscet: & alloquium tuum atq; tractatus aliena non indigeat assertione: sed sermo tuus uelut armis suis se se ipse tueatur: nec ullum uerbum tuum in uanum exeat & sine sensu prodeat. Est. n. alligatura quæ constringere solet animorum uulnera: quam si quis reiicit: desperatam sui prodit salutem. Et ideo circa eos qui graui ulcere uexantur: utere oleo sermonis uo foueas mentis duriciam. Appone malagma: adiunge alligaturam salutaris præcepti: ut uagos & fluctuantes circa fidem: uel erga disciplinæ obseruantiam: nequaquam soluto animo & remisso uigore patiaris perire. Admone igitur plebē domini atq; obsecra ut abundet in operibus bonis: renūciet flagiciis: non accendat flāmarū incendia. Non dicā in sabbato sed in omni tēpore: ne cōburat corpus suum fornicatio: & īmundicia non sit in dei seruulis: quia īmaculato seruimus dei filio. Nouerit unusquisq; se: & uas possideat suum ut subacto quodam sui corporis solo fructus expectet debitos. Nec spinas & tribulos ei terra sua germinet: sed dicat & ipse terra dedit fructus suos: atq; in hac dumosa quondam passionum fragilitate: insitiua uirtutum efflo reant. Edoce etiam atq; institue ut faciant q̄ bonum est: & unusquisq; non intermittat opus probabile: siue a pluribus uideatur: siue sine arbitro sit. Abundat enim sibi locuples testis cō scientia. Fugiat etiam mala opprobria: etiam si se credat non posse cōuinci. Nam & si clausus parietibus sit: & opertus tenebris: sine teste sine conscio: habet tamen facti arbitrum quem nihil fallat: ad quem facta clamat omnia. Deniq; clamauit & uox sanguinis. Sibi ipsum unusquisq; animum suum seuerum sui iudicem: ultorem sceleris & uindicē criminis hēt. Deniq; timens & tremens oberrabat caim paricidalis facinoris luens pœnas: ut ei remedio sua mors

fuerit:quē uagum exulem formidato per omnia momenta terrore mortis per mortē exuit.
Nemo igitur uel ſolus uel cum altero aliquid turpe aut improbum faxit:& ſi quis ſolus eſt:
ſe ipſum præ cæteris erubeſcat:quem maxime debet uereri. Nec concupiſcat plurima quia
& pauca ei plurima ſunt. Paupertas & opes:inopiæ & ſatietatis uocabula ſunt. Nec diues eſt
quī indiget aliquo:nec pauper qui non indiget. Nec quiſq̄ uiduam ſpernat: circūſcribat pu
pillum. fraudet proximum ſuum. Væ enim illi qui dolo congregatam habet ſubſtantiā:& ī
ſanguine ædificat ciuitatem .i. animam ſuam. Hæc ē enim quæ ædificatur ſicut ciuitas. Hāc
ciuitatem non ædificat auaricia ſed deſtruit:non ædificat libido ſed exurit atq̄ incendit. Vis
bene ædificare ciuitatem? Melius eſt exiguū cum dei timore q̄ theſauri magni ſine timore.
Diuitiæ hominis ad redemptionem animæ debent proficere non ad deſtructionem. Et the
ſaurus redemptio eſt:ſi quis eo bene utatur:& iterum laqueus eſt:ſi quis uti neſciat. Quid.n.
homini pecunia ſua:niſi quoddam uiaticum eſt? Multa oneri:moderata uſui. Viatores ſu-
mus uitæ huius. Multi ambulant:ſed opus eſt ut quis bene tranſeat. Cum illo enim domin9
ieſus:qui bene tranſit:ideoq̄ legis:ſi tranſeas per aquam:tecum ſum:flumina te non con-
cludent:nec ignis exuret ueſtimenta tua:ſi tranſeas. Qui autem ignem alligat in corpore
ſuo:ignem libidinis:ignem immo dicæ cupiditatis:non tranſit ſed exurit īuolucrū iſtud aīæ
ſuæ. Præclarior eſt bona exiſtimatio q̄ pecunia:& ſup omnes argenti aceruos bona eſt gra
tia. Fides ipſa ſibi abundat:ſatis ſuperq̄ cenſu ſuo diues. Sapienti quoq̄ nihil alienum niſi q̄
uirtuti incōgruum. Quocūq̄ acceſſerit:ſua omnia:totus mundus poſſeſſio eſt:quoniam to
to eo quaſi ſuo utitur. Quid igitur circūſcribitur frater? quid fraudatur mercenarius? Non
magna (inquit) lucra de mercede meretricis .i. lubricæ. iſtius fragilitatis. Meretrix iſta non
ſpecialis ſed publica eſt. Non una mulier ſed uaga omnis cupiditas meretrix eſt. Omnis perfi
dia omnis fallacia meretrix:non illa ſola quæ corpus proſtituit ſuum:ſed omnis anima quæ
ſpē ſuam uendit:quæ deformes quæſtus & degenerem ſtipem quærit. Et nos mercenarii ſu
mus quia ad mercedem laboramus:& huius operis noſtri mercedem ſperamus a domino
noſtro & deo:ſi quis cognoſcere uult q̄ mercenarii ſumus: audi dicentem. Quantis panib9
mercenarii patris mei abundant:ego autem hic fame peo. Et infra. Fac me (inquit) ſicut unū
mercenariorum tuorum. Omnes mercenarii:omnes operarii:qui tamen fructum expec-
tat laboris. Conſideret q̄ is qui alium mercede fraudauerit debita:& ipſe fraudabitur ſua.
Fœneratum iſtud offendit. Et poſtea cumulatiore menſura exoluet. Ergo qui non uult amit
tere q̄ eſt perpetuum:non eripiat alii q̄ temporale eſt. Nemo etiam in dolo loquatur ad pro
ximum ſuum. Laqueus eſt in labiis noſtris:& ſæpe unuſquiſq̄ ſermonibus ſuiſ non explicat̄
ſed īuoluitur. Fouea alta eſt os maliuoli:grande innocentie præcipitium: ſed maius maliuo
lentiæ. Innocens dum credit facile:cito labitur:ſed tamen iſte elapſus reſurgit:maledicus ā t
ſuis artibus præcipitatur:unde nunq̄ exiliat atq̄ euadat. Ponderet ergo unuſquiſq̄ ſermo-
nes ſuos non cum fraude & dolo:ſtatera fallax improbabilis apud deum:non illam ſtaterā
dico quæ mercedem appendit alienam. Et in uilibus quidē rebus caro conſtat fallacia:ſed ſta
tera uerborum ipſa apud deum eſt execrabilis:quæ prætendit pondus grauitatis ſobriæ: &
ſubnectit uerſutias fraudolentiæ. Hoc maxime condemnat deus:ſi decipiat aliquis proximū
ſuum ꝑmiſſorum benignitate:& ſubdola iniquitate defœneratū opprimat:nihil ſibi profu-
turus aſtutiæ ſuæ artibus. Quid enī ꝓdeſt homini ſi totius mundi capiat opes:animā ā t ſuā
uitæ æternæ defraudet ſtipendio? Alia piis mentibus conſideranda ſtatera:qua ſingulorum
facta trutinātur:in qua plærunq̄ ad iudiciū peccata propēdunt:aut bene geſta peccatis præ
ponderant. Væ mihi ſi precedāt flagicia & ad mortis præiudicium lethali uergant pondere:
tolerabilius ſi ſubſequātur. Omnia tamen manifeſta domino & ante iudicium:nec bona
poſſunt latere:nec ea quæ plena ſunt offenſionis:abſcondi. Quam beatus qui radicem uicio
rum reſecare potuerit auariciam. Is profecto ſtateram hāc non reformidabit:auaricia enim
plærūq̄ ſenſus hebetat humanos:& peruertit opiniones:ut quæſtū pietatem putent:& pe
cuniam quaſi mercedem prudētiæ. Merces autem magna pietatis eſt:& quæſtus ſobrietatis
habere q̄ uſui eſt ſatis. Quid enim in hoc mūdo proſunt diuitiarū ſuperflua:cum ī iis & nul
la adiumenta naſcēdi ſint nec īpedimenta moriendi? Nam & ſine integmento in hoc mun
do naſcimur:& ſine uiatico diſcedimus:ſine hæreditate ſepelimur. Pendet per ſingulos no-
ſtrorum ſtatera meritorū:atq̄ exiguis uel boni operis:uel degeneris flagicii momentis huc
atq̄ illuc ſæpe inclinat̄:ſi mala uergant:heu me:ſi bona:præſto eſt uenia. Nemo enim a pec
cato īmunis:ſed ubi propēdunt bona:eleuātur peccata:obumbrātur tegūtur. Ergo die iudi
cii aut noſtra nobis opitulabūtur opera:aut ipa nos in profundū tanq̄ molari depreſſos lapi

de mergent. Grauis eſt enim utpote talento plumbeo ſuffulta iniquitas : intolerabilis auari-
cia atq; omnis ſuperbia : tetra fraudolentia. Et ideo hortare plebem domini : ſperare magis in
domino : abundare in diuitiis ſimplicitatis : in quibus ambulet ſine laqueo ſine impedimen
to. Bona etiam puri ſermonis ſincæritas & locuples apud deum etiam ſi inter laqueos am-
bulet. Tamen quia alii neſcit inſidias aut uincula inectere : non alligatur. Illud quoq; præci
puum : ſi perſuadeas ut nouerint humiliari : ſciant uerum humilitatis colorem : naturam no-
uerint. Multi habent humilitatis ſpeciem : ſed uirtutem non habent : multi eam foris præten
dunt : & intus impugnant. Ad fucum præferunt : ad ueritatem abiurãt : ad gratiam negant.
Eſt enim qui nequiter humiliat ſe : & interiora eius plena ſunt doli. Et eſt qui ſe nimium ſũ-
mittit a multa humilitate. Non eſt ergo humilitas niſi ſine fuco ſine fraude. Ipſa eſt uera q̃
habet piam mentis ſincæritatem. Magna uirtus eius. Deniq; per inobædientiam unius ho-
minis mors introiuit : & per obædientiam unius domini ieſu chriſti : facta eſt uniuerſorum
redemptio : ſciuit humiliari ſanctus ioſeph : qui cum eſſet a fratribus in ſeruitutem uenditus :
uel a negociatoribus coemptus : humiliatus in cõpedibus ut ſcriptura dicit : uirtutem humili-
tatis didicit : infirmitatem repudiauit. Itaq; emptus in ægypti partibus a ſeruo regio coquo-
rũ ꝑpoſito ñ ꝓſapiæ nobilis cõſciẽtia : q̃ſi germẽ abramidarũ dedignat⁹ obſeq̃a uernacula fa
ſtidiuit degenerẽ cõditionẽ : ſed magis gnauũ ſe & fidelem herili imperio præbuit : alto intẽ-
dens conſilio nihil intereſſe in quo ſtatu quis probabilem ſe præſtaret : ſed illum eſſe finem
bonorum : ut in quocũq; ſtatu probarentur : illudq; præcipuũ : ſi magis mores commẽdarẽt
ſtatum : q̃ ſtatus mores. Et enim quo ſtatus inferior : eo uirtus eminentior. Talem itaq; ſe ex
hibebat tam ſedulum : ut ei dominus ſuus totam domum ſuam crederet : ipſi omnia cõmit-
ceret. Vnde & uxor eius oculos iniecit in eum capta formæ uenuſtate. Nihil enim ad nos ſi
petulantibus oculis aut ætas expetitur aut pulchritudo. Ars deſit : nullum eſt crimen decoris
illecebra faceſſat : inoffenſa eſt ſpecies & formæ gratia. Itaq; ꝑcita atq; animi furens interpel
lat iuuenem : & cogente libidine uicta paſſionum ſtimulis crimen fatetur. Verum ille abiu-
rat flagicium : dicens nec moribus hebræorum conuenire nec legibus : ut alienum uiolent
torum : quibus cura eſt tuendi pudoris : ut integri nuptiarum integris ſocientur uirginibus :
nec ulli conueniant fæminæ : quæ legitimi uſus tori neſciat : religionẽq; ſibi eſſe ne ebrius tur
pis intẽperantiæ : ingratus herilis indulgentiæ : cui obſequium deberet : ei grauem inferret cõ
tumeliam. Nunquid erubeſcebat uilem illum dominum tamen dicere & ſe ſeruum fateri?
Quinẽt cum ambiret mulier obſecraret : etiam metu proditionis uel amoris ſui lachrymas
funderet ad extorquendi neceſſitatem : nec miſericordia flexus ad flagicii conſenſum : nec co
actus metu & precibus reſtitit : nec minis ceſſit præponens præmiis periculoſam honeſtatẽ :
q̃ turpem remunerationem caſto pudori. Iterum quoq; mulier maioribus adorſa tentamẽ-
tis : cum inflexibilem aduerteret : etiam ſecundo immobilem paſſione : effera impudentia ui
res miniſtrante : iuuenem aggreditur : ueſte appræhenſa ad cubile trahens : complexum offe
rens : & pœne ceperat : niſi exuiſſet ioſeph ueſtem qua tenebatur : ne exueret amictum humi
litatis : indumentum pudoris. Sciuit igitur humiliari qui humiliatus eſt uſq; ad carcerem : &
cum ſuſtineret calumniam : maluit crimen falſum ſubire q̃ uerum referre. Sciuit (inquã) hu
miliari qui humiliabatur pro uirtute : humiliabatur in typo eius : qui ſe erat humiliaturus uſ
q; ad mortem mortẽ autẽ crucis. Qui uentur⁹ erat : ut uitam hanc de ſomno reſuſcitaret : &
ſomnium eſſe hunc uiuendi uſum doceret : in quo diuerſæ cõmutationum uices tanq; ebriæ
&' nihil ſolidum nihil firmum : tanq; dormientis ſomnium uidentes non uidemus & audiẽ-
tes non audimus & manducantes non ſatiamur : gratulantes non gratulamur : currentes nõ
peruenim⁹. Vanæ ſpes hominum in hoc ſæculo qui ea quæ non ſunt tanq; quæ ſint : ſequen
da arbitrentur. Itaq; inanes & uacuæ rerum ſpecies : tanq; in ſomno uenerunt abierunt aſti
terunt euanuerũt. Circũfuſæ & diſperſæ ſunt : teneri uidentur & non tenentur. Deniq; ubi
quis audiuit dicentem ſurge qui dormis : & de ſæculi iſtius ſomno exurrexit : falſa hæc intelle
xit omnia : euigilauit & fugit ſomnium : fugit poteſtas : abiit cura patrimonii : formæ uenu-
ſtas : honorum ſtudium. Hæc enim ſomnia ſunt quibus non mouentur qui uigilant corde :
ſed dormientes exagitantur. Vadatur hunc ſermonem meum ſanctus uir ioſeph : non eſſe ꝑ
petua nec diurna quæ ſunt huius ſæculi : qui ab initio nobilis genere : cenſu diues : ſubito igno
bilis ſeruulus : & q̃ ipſam ſeruicii uilitatem acerbat : degeneris domini ære emptum manci
pium. Minus enim uile putatur ſeruire libero : geminatur autem ſeruitus : ubi ſeruitur uerna
culis. Seruus igitur ex genere præclaro : pauper ex patre diuite : de amore ad odium : de gra-
tia ad ſupplicium : rurſus de carcere ad aulam : de reatu ad iudicium traductus : neq; aduerſis

fractus est: neq; eleuatus secūdis. Astipulatur etiam momentarias esse uices rerum etiā sancti dauid frequenter uariatus status: qui despectus patri: preciosus deo: triumpho nobilis: inuidia uilis: ascitus ad ministerium regium: electus ad affinitatem: postremo faciem & ora mutatus: exul regni: fugitans paricidii: nunc sua offendicula deplorabat: & rursus aliena remouebat: conciliato hærede nobilior q̄ decolorato. Expertus igitur omnia: pulchre dixit. Bonum mihi ꝙ humiliatus sum. Quā q̄ hoc ad eum possit referri: qui cum esset in dei forma: facilis inclinare cælos descendit tamen: & formam serui accipiens nostras portauit infirmitates: qui præuidens sanctos suos: non quasi rapinam sibi proprium honorem assumere: sed subiicere te æqualibus & alios sibi anteferre dixit. Bonum mihi est quod humiliatus sum: bonum mihi est: ꝙ me subieci: ut subiecta mihi sint omnia: & sit deus omnia in omnibus. Hāc infunde humilitatem singulorum animis & te ipsum formam præbe oībus dicens. Imitatores mei estote: sicut & ego christi. Discant bonorum operum diuitias quærere: & morum eē locupletes. Pulchritudo diuitiarum non in sacculis diuitum sed in alimentis pauperum ē. In illis infirmis & egenis melius opes lucent. Discant itaq; pecuniosi non sua sed ea que sunt xp̄i quærere: ut illos & xp̄us requirat: ut illis sua largiatur. Impendit pro illis sanguinem suum: effudit illis spiritum suum: offert illis regnum suum. Quid amplius dabit qui se ipsum obtulit? Aut quid est ꝙ non sit daturus pater: qui pro nobis unicum filium tradidit morti? Admone igitur illos seruire domino in sobrietate & gratia & tota mentis sedulitate: erigere oculos ad cælestia: nihil ponere in luchro: nisi ꝙ uitæ æternæ sit. Nam iste omnis huiusce status sæculi animarum dispendium est. Deniq; omnium detrimentum passus est qui uolebat christū lucrari: ꝙ & si mirabiliter dixerit: minus tamen expressit q̄ acceperat: hic enim de alienis locutus est: christus autem dixit: qui uult post me uenire: abneget se ipsum sibi: ut ipse suum detrimentum sit: quo fiat lucrum christi. Caduca hæc omnia sine damno sine lucro: illud solū est lucrum: ubi fructus perpetuus ubi æternæ merces quietis. Cōmendo tibi fili ecclesiam q̄ est ad forum cornelii: quo eam de proximo interuisas frequentius: donec ei ordinetur episcopus. Occupatus diebus ingruentibus quadragesimæ: tam longe non possum excurrere. Habes illic illyrios de mala doctrina arianorum: caue eorum zizania: non appropinquēt fidelibus: non serpant adulterina semina: aduertūt quid propter suam perfidiam acciderit: sibi qescant: aut ueram fidem sequantur. Difficile quidem imbuti animi infidelitatis uenenis: abolere possunt impietatis suæ glutinum: si tamen in iis uirus infaustū inoleuerit: nec facile iis credendum putes. Nerui enim sunt & quidam artus sapientiæ non temere credere maxime in causa fidei: quæ raro perfecta est in hominibus. Tamen si quis est: qui licet suspectæ sit infirmitatis & ānunciantis affectus: & purgare habitam de se opinionem uelit: permitte: ut satisfecisse se putet: indulge aliquantulum. Cuius enim excluditur satisfacio: auertitur animus. Nam etiam medendi periti cum uident notas ægritudines ut ipsi appellant: medicinam quidem non adhibent sed tamen medicinæ tempus expectant: nec deserūt inualidum: sed leuioribus uerbis aut quibus possunt palpant delinimentis: ne aut itermissa ægritudo desperatiōe āimi grauescat: aut crudelior medicinam respuat: eo ꝙ ad maturitatem peruenire nequeat: si indigeste insolens rerum huiusmodi medicus adhibeat manus. Si quidem & pomum cū immaturum exagitatur: citō deperit. Et quia de agro exemplum sumpsimus: præcipe illis ī uiolata confinii seruare iura: paternos custodire terminos quos lex tuetur. Supra fraternā charitatem frequenter est uicini gratia. Ille enim sæpe longe: hic in proximo est: uitæ omnis testis: conuersationis arbiter. Delectet eum per finitima spacia laxare liberum pecus & ī herba uiridi proiectum secura captare ocia. Seruos quoq; dominus iure seruicii subditos habeat pro moderamine coercionis quasi animæ consortes. Pater familias enim dicitur: ut quasi filios regat: quoniam & ipse dei seruus est: & patrem appellat dominum cæli: moderatorē ptā tum omnium. Vale & nos dilige ut facis: quia nos te diligimus.

XLVIIII.

a Mbrosius sabino. Trasmisi petitum codicem scriptum apertius atq; enodatius q̄ ea scriptura est: quā dudum direxi: ut legendi facilitate nullum iudicio tuo afferatur impedimentum. Nam exemplaris liber non ad speciem sed ad necessitatem scriptus est. Non enim dictamus omnia & maxime noctibus: quibus nolumus aliis graues esse ac molesti: tum quia ea quæ dictantur: impetu quodam prūunt & profluo cursu feruntur. Nobis autem quib᷒ cura est senilē sermonem familiari usu ad unguē distinguere: & lento quodam figere gradu: aptius uidetur propriam manū nostro affigere stilo: ut non tam deflare aliquid uideamur q̄ abscondere. Neq; alterum scribentem

erubescamus : sed ipsi nobisl conscii sine ullo arbitro:non solum a uiribus sed etiam oculis
ea ponderemus quæ scribimus. Velocior est enim lingua q̃ manus dicente scriptura :lingua
mea calamus scribæ uelociter scribentis. Sed forte dicas quia uelocitatem ad scribentem ret
tulit:non te fallit tamen id significari q scribæ uelociter scribentis celeritas sola possit linguæ
propheticæ excipere sermones. Apostolus quoq; paul⁹ sua scribebat manu sicut ipse ait:mea
manu scripsi uobis :ille propter honorificentiam :nos propter uerecũdiam. Tamen dum ad
huc habes de libris iudicium :inter ludamus epistolis :quarum eius modi usus est:ut disiuncti
locorum interuallis:affectu adhæreamus:in quibus iter absentes imago refulget præsentiæ:
& collocutio scripta separatos copulat:in quibus etiam cum amico miscemus animũ :& mẽ
tem ei nostram infundimus .Iam si ut hortaris aliquid & de ueteribus scriptis redoleat ĩ epi
stolis :non solum autem conglutinari uidentur per uere doctrinæ profectum :sed etiam ple
nioris colloquii species & forma exprimi :ut inter quærendi & respondendi mutuas uices:as
sumpta concertatio in unum conducere :& coram uideatur amicos locare :qui tali se lacessũt
& cõplectuntur munere .Quid autem maiorum nostrorum exempla proferam: qui epistol'
suis fidem infuderunt populorum mentibus :atq; ad integros & confertos scripserunt popu
los :& præsentes se esse cum absentes scriberent significarunt dicente sancto apostolo :quia
absens erat corpore sed præsens spiritu:non solum cum scriberet sed etiam cum iudicaret:
Deniq; absens per epistolam condemnabat :& idem absoluebat per epistolam. Epistola eni
pauli quædam effigies erat eius præsentiæ & forma operis .Non enim ut aliorum epistolæ
graues (inquit)& fortes:præsentia autem corporis infirma :& sermo contemptibilis talis &
apostoli :sed talis huius epistola:ut talis esset forma præcepti :qualis esset operationis substã
tia :quia quales sumus(inquit)uerbo per epistolas absentes:tales & præsentes sumus in ope
re .Imaginem præsentiæ suæ in epistolis expressit:fructum & testimonium in opere signifi
cauit .Vale & nos dilige ut facis. L

Mbrosius eusebio .Faustinus uterq; tibi redditus est nobis utrũq; ambrosium
pignus resedit .Ipse habes quod primum in patre :& quod iocundissimum est
a in filio minore :quia & uirtutis apicem tenes :& humilitatis exhibes gratiam:
nos q medium inter patrem & iuniorem filium. Tecum summa totius dom⁹
& perpetuati uocabuli iugis successio .Apud nos parca mediocritas quæ & de
summo pendeat & ĩ posteriore subsistat. Tecum igitur requies utriusq; nostrum quæ cum in
uicem nobis refunditur :omnem animi abstergit solicitudinem :tecum is qui & moribus &
operibus suis & sobole tali ĩuenit gratiam apud dominũ nostrum: tecum is qui inter mundi
huius procellas spiritualem nutriuit columbam:quæ ei fructus afferat pacis uncta oliuo inte
gritatis:tecũ is q ædificauit aram deo:quem benedixit deus & filios eius dicẽs:crescite & mul
tiplicamini .Cum quo testamentum pacis statuit suæ :ut sit ei & filiis eius in progeniẽ æter-
nam. Habes igitur hæredem diuinæ benedictionis :consortem gratiæ :participem iustitiæ:
sed uide quæso:ne iste noie noster agricola :bonus plantator feracis uinæ :cum fuerit amo
ris & gratiæ tuæ inebriatus poculo :tanq̃; crapulatus a uino:diutius quieti indulgeat:ac si for
te indormierit:excitet eum sem nostri desiderium .Est & ibi iapheth iunior ex fratribus:qui
pietatis reuerentia patrem induat :quem pater & dormiens uideat:nec unq̃; de pector̃ dimit
tat suo :quin semper oculis & complexu teneat :atq; euigilans intelligat :quæ ei fecerit filius
suus iunior :qui latitudo latine dicitur :eo q in labiis eius diffusa gratia & sit in moribus pro
pter q benedixit eum dominus:quia ipse tanq̃; bonus retrorsum rediens: patrem texit pio
charitatis uelamine :& detulit pietati honorem :de quo & pater ait :lætificet deus iaphethi
domibus sem. Vnde & in enumeratione generationum præfertur seniori fratri: in benedic-
tione substituitur .Præfertur propter honorem nominis:substituitur propter prærogatiuã
senioris ætatis :& honorificentiam naturæ debitam .Sem autem dicitur latine nomen .Et
bene hic noster ambrosius bonum nomen :in cuius domibus lætetur iapheth:quia potius ẽ
nomen bonum :super multas diuitiarum copias .Sit ergo & iste benedictus & gratia eius su
per aurum & argentum :sit in portione eius semen abrahæ :sint benedictiones in posterita
te & omni familia iusti uiri:sed maledictus nemo :benedicti omnes .Benedictus enim sarræ
fructus .Salutant te ambrosii :salutat parthenius dulcissimus:salutat ualentinianus parat⁹ ad
humilitatem:q hebraice chanaan dicitur:quasi puer fratris sui:cui & nomine suo cessit. Et iõ
tanq̃; nemroth gemini gigas noĩs:uenator egregius super terram de quo dictum est tanquã
nemroth gigas uenator ante dominum. Nãq; ingenio subrusticus :uiribus ualidus quos ige-

nio æquare non potest:uiribus superat:ut comacinas rupes gestare secum: & faciem tauro propior uultu uideatur exprimere:posthabitum se indignatus:& paterno exutum uocabulo metropolitanum uirum bononiensi subditum:quia infantiæ nescit blanditias & de nutricis gremio se illæsus excussit. Vale & nos dilige:quia nos te diligimus. LI.

a Mbrosius irenæo. Quem scripsisti maledici seminatorem sermonis: leuissim⁹ est:qui iam ueneni sui mercedem recepit:siquidem responsum est ei publice:& ꝙ priuatim seuerat:palam messuit. Ego autem uanum ante & inuisorem tantū habebam:at ubi iste sermo ad aures peruenit meas:statim respondendi ꝙ eū uirus infecerit apollinare:qui non potest audire ꝙ dominus noster iesus pro nobis seruitutem susceperit in istius corporis susceptione:cum apostolus clamet ꝙ formam serui acceperit. Hoc munimentum: hæc sepes est fidei nostre:qui hanc destruit destruetur ipse:sicut scriptum est. Quia destruentem sepem mordebit serpens. Equidem primo leniter mandaui ei:qua ratione bonam rem malo animo facis? Ego enim beneficio annumero: si quis mea legens scripta dicat mihi ꝙ uideatur moueri: primum quia & in iis quæ scio: falli possum. Multa iure prætereunt:multa quibusdam aliter sonant:pulchrum est si fieri potest: cauere omnia. Deinde quia nō debeo moleste ferre:si cum de apostolicis & ipsis euangelicis dominicisq; uerbis plæriq; multas questiones ferant:etiam in meis scriptis reperiant de quo disputandum putent. Plæriq; enim studio indulgent suo:ut iste qui propterea orbem circuiuit ut quæreret quem repræhenderet:non quem sibi imitandum arbitraretur. Hic igitur ut arroderet aliquid de meis scriptis:causam sibi amplam repperit: quoniam eo loci ubi dixit dominus iesus:confiteor tibi pater domine cæli & terræ:diximus ideo dictum:ut nos intelligamus patrem filii esse & dominum creaturæ. Quamq; in psalmo euidenter dominum dixerit patrem filius. Viderunt me & mouerunt capita sua: adiuua me domine deus meus. Et enim secundum formam serui locutus dominum uocauit quem patrem nouerat: æqualis in dei forma seruum secundum carnis substantiam se prædicans:seruitus enim carnis: dominatus autem diuinitatis ē. Aduertis igitur primū ꝓ tua admirabili prudētia ea quæ in euāgl'io dicūtur:ad euāgl'ii tp̄s referri quo dn̄s iesus inter hoēs humana specie conuersabat̄? Nunc in secundum hominem iam non nouimus christum:sit ita uisus & cognitus ueteribus: iam transierunt uetera:& omnia noua facta sunt. Omnia tamen ex deo qui nos sibi per christum recōciliauit. Eramus.n.mortui:& iō un⁹ ꝓ oīb⁹ mortuus & un⁹ ꝓ oīb⁹ fu⁹ fcūs ē. Quid dicā f u⁹ fcūs ē? peccatū:opprobriū:maledictū fcūs ē. Dixit.n.apl's qa ꝓ nobis pccm̄ fact⁹ ē:qa maledictum fact⁹ est dn̄s iesus:dixit quia cum sibi subiecerit omnia:tunc & ipse subiectus erit. Dixit & petrus in nomine iesu nazareni surge & ambula. Dixit quia glorificauit puerum suum iesum:& nemo calumniatur de tempore. In apocalypsi autem & agnus dictus est a ioanne: dictus est ī psalmo uermis & non homo. Hæc omnia factus est:ut nostre obtunderet mortis aculeū:nostram seruitutem tolleret:maledicta:peccata:opprobria deleret. Hæc & alia quæ consulenti cuidam & multo plura a te scripsisti relata: cum scriptura diuina habeat: quem ad modum quisq; dubitabit dicere quæ pie scripta sunt:quoniam ad gloriam christi spectāt non ad imminutionem? Nam cum de dono eius hoc est manna dictum sit quia & qui minus collegit non deminuit: & qui plurimum: non ampliauit: unde potuit ipse uel minui uel augeri? Quid enim in eo imminutum est: ꝙ nostram seruitutem nostras infirmitates suscepit? Erat humiliatus:erat in forma serui sed idem in gloria dei patris. Erat uermis in cruce:sed idem dimittebat peccata etiam persecutorum suorum. Erat opprobrium:sed idem maiestas domini:sicut scriptum est:& uidebitur maiestas domini & uidebit omnis caro salutare dei. Quid amisit cui nihil minus est? Non habebat quidē speciem neq; decorē:sed hēbat plenitudinem diuinitatis. Infirm⁹ existimabat̄:sed nō destiterat esse dei uirt⁹:uidebat̄ ut hō: sed fulgebat in terris maiestas diuina & patris gl'ia. Vnde pulchre apl's eiusdem uerbi repetitione usus est dicens de domino iesu:quia cum in forma dei esset: non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo:sed semet ipsum exinaniuit formā serui accipiens. Quid est in dei forma:nisi in plenitudine diuinitatis in illa perfectionis diuinæ expressione? Ergo cum eēt in plenitudine diuinitatis:exinaniuit se:& accep̄ plenitudinem naturæ & perfectionis humanæ:sicut deo nihil deerat:ita nec hominis cōsummationi:ut eēt pfectus in utraq; forma. Vn̄ & dauid dicit:speciosus forma præ filiis hōum. Cōcluditur apollinarista:nec quo se uertat hēt:suis claudit̄ rectibus. Ipse.n.dixerat:formā serui accepit:nō fuus lectus est. Iterū ergo interrogo:qd ē ī forma dei? In natura dei. Sūt.n.ait apl's q n̄ sunt natura dii. Quero qd sit for

mi serui accipiens sine dubio perfectionem naturæ & conditonis(ut dixi)humanæ:ut esset in hominum similitudine. Et pulchre non carnis sed hominum dixit similitudinem:quia in carne eadem. Sed quia sine peccato erat solus:omnis autem homo in peccato:in specie hominis uidebatur:unde & propheta ait. Et homo est & quis cognoscit eum? Homo secundũ carnem sed ultra hominem secundum diuinam operationem. Deniq; cum leprosum tangeret:homo uidebatur:sed ultra hominem cum emundaret. Et cum lazarum fleret mortuum quasi homo flebat:sed supra hominem erat:cum mortuum uinctis iuberet pedibus exire: homo uidebatur:cum penderet in cruce:sed supra hominem:cũ reseratis tumulis mortuos resuscitaret. Nec sibi blandiatur uirus apollinare quia ita legitur: & specie inuctus ut homo. Non enim negatus est homo iesus:cum alibi ipse paulus de eo dicat:mediator dei & hominum homo christus iesus:sed confirmatus est. Id enim est usus & moris scripturæ: sic significare sic:& i euãgelio legimus. Et uidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti a patre. Sicut ergo quasi unigenitus dicitur:& non abnuitur unigenitus dei filius :ita ut homo dicitur: & perfectio fuisse in eo hominis non negatur. Cum esset igitur in forma serui humiliatus usq; ad mortem:erat tamen in dei gloria. Quid ei igitur offuit seruitus? Seruus autem factus legitur : quia legitur factus ex uirgine & creatus in carne. Omnis enim creatura seruit: dicente propheta quia uniuersa seruiunt tibi. Vnde & deus pater ait. Inueni dauid seruum meum: oleo sancto unxi eum. Ipse uocabit me:pr̄ meus es tu:deus salutis meæ: & ego primogenitũ ponam eum. Et in alio psalmo. Custodi animam meam quoniam sanctus sum: saluum fac seruum tuum. Et infra in eodem psalmo:da potestatem puero tuo:& saluum fac filium ancillæ tuæ. Congessi enim patris & filii uoces:ut ei non argumenta humana sed diuina responderent oracula. Alibi inquit: in manus tuas commendo spiritum meum. Statuisti in loco spacioso pedes meos: super omnes inimicos meos factus sum opprobrium. Et in eodem psalmo: illustra faciem tuam super seruum tuum. Per isaiam quoq; dicit ipse filius dei. Ex utero matris uocauit dominus nomen meum:& posuit os meum ut gladium acutum & sub tegmento manus suæ protexit me. Posuit me sicut sagittam electam: & pharetra sua texit me & dixit mihi:seruus meus es isrl̄. Dicitur enim dei filius & isrl̄:sicut alibi iacob puer meus:isrl̄ dilectus meus. Solus enim uere deum patrem non solum uidit sed etiam enarrauit. Et sequitur:in te glorificabor. Et ego dixi:in uacuum laboraui: & in nihilum dedi uires meas:ideo iudicium meum ante dominum:& dolor meus ante deum meum. Et nunc sic dicit dn̄s:q finixit me suũ ex utero sibi ad cõgregãdũ iacob & isrl̄. Quis cõgregauit dei ppl̄m nisi xps? Quis glorificat[?] ẽ ante dn̄m? Quis est dei uirtus? Cui dixit pr̄:magnũ tibi est uocari te puerum meum? Et cui dicit: ecce posuite in testamentum generis mei in lucem gentium: ut sis in salutem usq; ad extremum terræ? De quo etiam per os ezechiel locutus est dicens. Suscitabo super eos pastorem unum:& reget eos seruus meus dauid: & erit eorum pastor: & ego dominus ero illis in deum:& dauid in medio eorum princeps. Dauid utiq; rex iam defunctus erat:& ideo uerus dauid:uerus humilis uerus mansuetus:uerus manu fortis dei filius hoc annunciatur nomine. Qui etiã in zachariæ prophetæ libro significatur dicẽte deo patre. Ecce ego mittam seruum meum:oriens nomen est ei. Nunquid quia habebat uestimẽta sordida:ideo fulgorem diuinitatis suæ sol iustitiæ non habebat? Et quid plura? An infirmius putamus seruicium esse q̃ peccatum q̃ maledictum q̃ opprobrium q̃ infirmitates:quas pro nobis suscepit:ut a nobis auerterentur? factus est enim hæc omnia:ut uniuersa uacuaret Sed hæc ideo non recipiunt q seruus: opprobrium: peccatum: maledictum factus sit: quia uerbum & carnem unius asserunt esse substantiæ:& dicunt ergo qui nos redemit:seruus dictus est:& peccatum debuit dici. Nec aduerterunt q hæc christi gloria sit: quia seruitutem suscepit in corpore suo:ut libertatem omnibus redderet:peccata nostra portauit: ut mundi peccatum tolleret:seruus:peccatum:maledictum factus est:ut tu peccati seruus esse desisteres: te diuinæ sentẽtiæ maledicto absolueret. Ille ergo maledictum suscepit tuum:maledictus. n. omnis qui pendet in ligno ille maledictum in cruce factus est:ut tu bn̄dictus esses ĩ dei regno: ille dehonestatus & depciatus est nec aliqd existimatus:ille dicebat:ĩ uacuũ laboraui: p quem meruit paulus dicere: non in uacuum laboraui: ut boni operis fructum & euangelicæ prædicationis gloriam suis conferret seruulis : per quam uniuersi sarcina laboris absoluerentur. His igitur auditis derelictus est in dimidio dierum suorum perdix:qui clamauit ut congregaret quæ que non peperit:& oppressus est uoce domini iesu. Deniq; adornat fugã Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

LII.

Mbrosius irenæo. Clamauit pdix: cōgregauit q̄ nō pepit. Licet.n. mihi de supio ris fine eplæ seq̄ntis mutuari exordiū. Celeberria qō: & iō ut possim⁹ eā absol- a uer̄ qd de natura auis isti⁹ hēat historia: cōsiderem⁹. Nā & hoc cōsiderar̄: nō me diocris prudētiæ ē: si q̄dē & salomō naturas cognouit aialiū: & locut⁹ ē d̄ peco- rib⁹ & uolatilib⁹ & d̄ reptilib⁹ & de piscib⁹. Dī itaq; auis ista plēa eē doli: fraudis: fallaciæ: q̄ de cipiēdi uenatoris uias calleat: atq; artes nouerit: ut eū a pullis auertat suis: oīaq; tētamīta uersu- tiæ nō ptermittere: quo possit uenantē abducere a nido & cubilibus suis. Certe si insistere ad- uerterit: tam diu illudit q̄ diu soboli fugiendi signum tribuat & potestatem. Quam ubi eua sisse senserit: tunc se & ipsa subtrahit: & lubrica arte deceptum insidiantem relinquit. Fertur etiam promiscuæ esse permixtionis: ut fœminas cum summo certamine mares irruant: & uaga calescant libidine. Vnde impurum & maliuolum & fraudolentum animal aduersario & circumscriptori generis humani: fallacissimoq; & impuritatis auctori conferendum pu- tatur. Clamauit ergo perdix quia a perdendo nomen accepit: satanas ille qui latine contra- rius dicitur. Clamauit in eua primum: clamauit in caim: clamauit i pharaone: dathan: abiro chore: clamauit in iudæis: quando petierunt sibi fieri deos: cum moises legem acciperet: cla- mauit iterum: quando de saluatore dixerunt: crucifigatur crucifigatur: sanguis eius super nos & super filios nostros: clamauit quando sibi regem fieri postulauerunt: ut recederent a domino deo rege: clamauit in omni uano & perfido. His uocibus congregauit sibi populos quos non creauerat. Deus enim hominem ad imaginem suam fecit: & diabolus sibi hominē uocis suæ fraude sociauerat. Congregauit sibi nationum populos faciens diuitias non cum iudicio. Vnde in prouerbio est de diuite auaro: quia perdix iste congregat diuitias non cum iudicio. At uero me⁹ iesus quasi iudex bonus: cum iudicio omnia agit: qui uenit sicut scriptū est dicens. Ego loquor iusticiam & iudicium salutis. Ea igitur gratia deprædatus est perdi- cem illum diabolum: abstulit ei male congregatas diuitias multitudinis: reuocauit ab errore animas gentium: mentesq; nationum deuiantium. Et quia diaboli uoce deceptos sciebat: & ipse ut uincula nexusq; ueteris erroris solueret: clamauit primum in abel: cuius clamauit uox sanguinis: clamauit in moise cui dixit quid clamas ad me? Clamauit in iesu nauæ: clamauit ī dauid qui ait: clamaui ad te salua me: clamauit in omnibus prophetis: unde & ad isaiam dicit: clama: & ille ait: quid clamabo? clamauit in salomone conuocans cum altissima prædicatiōe ad sapientiam: uenite edite de meis panibus & bibite uinum quod miscui uobis. Clamauit etiam in corpore suo sicut scarabæus in ligno. Clamauit ut insidiatorem falleret & circūue- niret dicens: deus deus meus quare me dereliquisti? clamauit ut despoliaret respondens latro ni: amen amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso. Itaq; ubi clamauit iesus: continuo perdix ille a congregatis in dimidio dierum suorum derelictus est. Vnde & quidam nature perdicis etiam istud aptandum putarunt: eo q̄ aliena diripiat oua: & foueat suo corpore: at- q; hac sua fraude partus alienos studeat acquirere. Sed quod (aiunt cornicis oculum habent enim & uolatilia suas artes) ubi istud aduerterit: cuius aut singula oua direpta aut cubile fue- rit inuasum: solicitata soboles erroris similitudine: speciei simulatione decepta: & si īfirmior uiribus: induit se atq; armat uersutia: & cum labor omnis impensus nutrimentorum educa- tem exhauserit: atq; adolescere pulli cœperint: tunc uocem emittit: & quadam pietatis tuba prolem aduocat. Quæ naturali quodam auditu excitata agnoscit parentem & simulantem deserit. Ita cum uult congregare quæ non peperit: amittit quos nutriendos putauit. Non superfluo igitur & iesus clamauit: ut quia totius mundi populus uoce perdicis blanditiis arte specie deceptus ab auctore proprio deuiauerat lubricas artes secutus: ueri parentis uoce re- uocatus fallacem relinqueret: atq; in dimidio dierum eius fraudolentum desereret idest an- te huius finem sæculi: cui nos eripuit dominus iesus: & ad uitam æternam uocauit. Itaq; nunc mortui mundo: uiuimus deo. Cum igitur perdix iste penitus a falsis filiis derelictus fuerit: tunc erit stultus ille quem elegit deus: & sapientem confudit: saluus. Quoniam quæ stulta sunt mundi: elegit deus. Ideo si quis uidetur sapiens esse in hoc sæculo: stultus fiat ut sit sapiens. Vale filie & nos dilige: ut facis quoniam nos te diligimus. LIII.

Mbrosius syricio. Prisco amico & æquæuo meo dedisti aduenienti litteras. Ego quoq; reuertenti reddidi: quas & pro officio & pro amore debui. Vtrunq; igit a nostrū suo officio remunerat⁹ ē: q̄ & mihi tuas & meas tibi restituit. Iō ei⁹ offi cii precium incremēta debet adipisci gratiæ. Vale & nos frater dilige: quia nos te diligimus. LIIII.

Mbrosius attico. Prisco meo dedisti litteras: priscus meus mihi reddidit: & ego
prisco. Tu priscum ut soles dilige: & plus etiam ꝗ soles: ꝙ eo suadeo: quia & ip
a se priscum meum facio plurimi. Est enim erga eum priscus hic noster amor:
qui a puericia iam ide nobis cum ætate accreuit simul: sed eum multo post ui
di tempore: ut uere mihi non solum nomine sed etiam tanti interuallo tem
poris priscus aduenerit. Vale & amantes tui dilige: quia nos te diligimus: LV.

Mbrosius fœlici. Misisti mihi tubera & quidem miræ magnitudinis: ut stupo
ri forent ea tam grandia. nolui insinu (ut aiunt) abscondere: sed aliis quoq; de
a monstrare malui. Itaq; partem direxi amicis: partem mihi reseruaui: suaue mu
nus: non tamen ita præpotens ut comprimeret querelam meam iure excita
tam: ꝙ nos tam diu amantes tui nequaquam reuisas. Et caue posthac ne maio
ra inuenias doloris tubera. Nam huius nominis diuersa ratio. Vt enim grata in munere ita
in corpore atq; in affectu molesta sunt. De te impetra quo minus te abesse doleam. Nam cau
sa commotionis meæ desiderium est tui. Effice si potes ut minus gratus sis. Rem exposui:
causam probaui. Intorquenda est amentata illa non manipularis sententia: metuisti certe:
sed uide ꝗ mouear: ut delectet iocari: postea tamen ne excusaueris. Etenim quamuis tua hæc
uectigalis mihi sit excusatio: male de te iudicat: nec de me melius: si aut tuam absentiam mu
neribus compensandam aut me muneribus redimendum putes. Vale & nos amantes tui di
lige: quia nos te diligimus. LVI.

Mbrosius romulo. Cum sis in agro: miror qua ratione de me quærendum
putaueris: cur dixerit deus: ponam cælum æreum & terram ferream. Nam spe
a cies ipsa agri & præsens fertilitas docere nos potest quanta clæmentia sit aeris
& cæli indulgentia: quando dignatur deus ubertatem dare: quando autem steri
litas: quem ad modum clausa omnia: spissus aer: ut in rigorem æris solidatus
putetur. Vnde alibi habes: quia in diebus eliæ clausum est cælum annis tribus & mensibus
sex. Significatur igitur clausum cælum æreum esse: usum sui terris negare. Terra quoq; fer
rea est: cum prouentus abnuit: & iacta sibi semina tanq; hostili duricia genitali excludit aluo:
quæ gremio solet blandæ matris fouere. Quando enim ferrum fructificat? Quando æs
imbres relaxat? His igitur miserandam famem minatur impiis: ut qui pietatem filiorum
communium domino & patri exhibere nesciunt: careant nutrimento paternæ indul
gentiæ. Sit illis cælum æreum concreto aere & solidato in metalli rigorem: sit illis
terra ferrea partus suos nesciens & quod plærumq; impia habebat: discordias serens. Rap
to enim utuntur qui uictu indigent: ut alienis dispendiis famem suam ableuent. Iam si
& offensa in habitantium huius modi sit: ut diuina commotione iis inferantur prælia:
uere terra est ferrea telorum segetibus inhorrens: & suis nuda fructibus: fæcunda ad
pœnam: sterilis ad alimoniam? Vbi autem abundantia. Ecce ego pluo uobis panes: dicit do
minus. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. LVII.

Mbrosius titiano. Venit tibi innocens uictoria: ut sine uoti amaritudine
potiaris uictoriæ securitate. Rufinus enim ex magistro officiorum factus
a est in consulatu præfectus prætorio: ac per hoc plus posse cœpit: sed tibi
iam nihil ob esse. Est enim aliarum præfectus partium: ꝗ gaudeo uel illi
ut amico: quia honore auctus inuidia leuatus est: uel tibi ut filio: quia li
beratus es ab eo: quem tibi grauiorem iudicem arbitrabare: ut si de negocio definiueris
cum tua nepte: pietatis tuæ sit non formidinis. Ideoq; promptior esto decisioni: cuius
& spes potior & fructus est: spes quia pater neptis tuæ: quid de illis sentias: sibi plurimum
blandiebatur: iam quod de eo speret non habet. Ille enim alia curat: præterita negligit:
uel cum illud ꝙ tunc gerebat deposuit officium iste negocii sui meritum: non senten
tiæ patronum considerat. Et fructus iocundior est: ut tibi referatur decisionis gratia: qui
potueris iam spernere & non spreueris: pietatem spectans necessitudinis: non stimu
lum offensionis. Vale & nos dilige ut filius: quia nos te ut parentes diligimus.
LVIII.

a Mbroſius ſyricio. Gratum eſt mihi cum litteras accipio tuas. At cum de conſeruicio noſtro aliquos dirigis: ut fratrem noſtrum & compræſbyterum ſyrum tuis es proſecutus litteris: geminatur lætitia: ſed utinam fructus fuiſſet iſte diuturnior. Nam ſtatim ut uenit: recurrendum putauit: quod quidē ad deſideriū meum plurimum minuit: ad ſui gratiam multum addidit. Nam ego diligo eos uel præſbyteros uel diaconos qui cum aliquo proceſſerint: nequaquam ſe patiuntur a ſuo diutius abeſſe munere. Dicit enim propheta: non laboraui ſequens poſt te. Quis autem poteſt laborare ſequens ieſum: cum ipſe dicat: uenite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis: & ego uos reficiam? Sequamur ergo ieſum ſemper nec deſinamus. Quod ſi ſemper ſequamur: nunq; deficimus: dat enim uires ſequentibus ſe. Itaq; quo propior uirtuti fueris: eo fortior eris. Plærumq; cum ſequimur: dicitur nobis ab aduerſariis. Vbi eſt uerbum domini? ueniat: ſed nos non fatigemur ſequendo: non auertamur ſubdolæ interrogationis impedimento. Dicebatur hoc prophetæ cum mitteretur in carcerem: cum demergeretur in uoraginem luti. Vbi eſt uerbum domini? ueniat. Sed ille multo magis ſecutus eſt: & ideo ad brauium peruenit: ideo accepit coronam: quia non laborauit qui ſequebatur ieſum: non eſt enī labor in iacob: nec dolor uidebitur in iſrl'. Vale & nos dilige quia & nos amantem noſtri ut parentem diligimus. LVIIII.

a Mbroſios fœgadio & delphino epiſcopis. Polibius filius noſter cum de aphricanis regreſſus partibus in quibus proconſularem iuriſdictionem egregie repræſentauit: aliquantulos nobiſcum exegiſſet dies: ſumma gratia ſe meis uiſceribus infudit. Deinde cum abire hinc & demeare uellet: popoſcit ut utriq; ueſtrum ſcriberem. Promiſi futurum. Itaq; dictaui epiſtolam: & utriuſq; conſcriptam nomine dedi. Poſtulauit: alteram. Dixi ad utrumq; ueſtrum datam more uſuq; noſtro: eoq; ſancta mens ueſtra non epiſtolarum numero ſed coniunctione nominum delectaretur. Nec perpeti poſſet ut fieret uocabulorum ſeparatio: quorum affectus conueniret: ideoq; præſcriptum noſtro muneri ut uteremur charitatis compendio. Quid plura? Exegit alteram: dedi: ut neq; illi negarem ꝙ poſceret: nec mihi immutarem quod in uſum uenerat. Ita & ille habet quod utriq; reddat: quia id ſolum prætendit: ne cum alteri reddidiſſet: alteri uacuus foret. Et ego uobis indiuiſæ gratiæ munus ſine ullo dependam offenſionis periculo: & diuiſionis ſcrupulo. Cum præſertim etiam hæc forma ſcriptionis apoſtolicæ ſit: ut & unꝰ ad plures: ut paulus ad galatas: & duo ad unum poſſint ſcribere: ſicut eſt ſcriptum. Paulus uinctus ieſu chriſti & timotheus fratri philemoni. Salutem uobis dico: diligite nos & orate pro nobis: quia ego uos diligo. LX.

a Mbroſius romulo. Epiſtolarum genus propterea repertum: ut quidam nobis cum abſentibus ſermo ſit: in dubium non uenit. Sed fit hoc uſu exemploq; pulchrius: ſi inter parentem ac filios crebra & iocunda alloquia cædantur: ut uere interdiſiunctos corpore quædam imago referatur præſentiæ. His enim adoleſcit officiis amor: ſicut tuis ad me aut meis ad te augetur litteris. Sed hoc multo locupletius proximis tuæ dilectionis experiri cœpi affatibus: quibus me conſulendū putaſti: quid ſibi uellet ꝙ aaron aurum detraxerit populo poſcenti ſibi fieri deos. Et ꝙ eo auro figuratum ſit uituli caput: uel ꝙ moiſes tam dure indignatus ſit: ut iuberet proximum quemq; inſurgere gladiis in necem proximi ſui. Magnum eſt enim nullum pati abſentibus damnum irrepere non ſolum ſuauitatis ſed etiam collationis & liberalis ſcientiæ. Quid igitur de eo ſentiam quoniam expoſcis: conferendi magis q̄; exponendi ſtudio loquar. Cum moiſes in monte ſyna legem acciperet: populus erat cum aaron ſacerdote. Et quamuis frequenter ad culpam lubricus: tamen q̄; diu lex dabatur: ſacrilegio erraſſe non proditur. Verum ubi diuinum conticuit oraculum: peccatum irepſit: ut peterent ſibi fieri deos. Coactus aaron petit annulos eorum & inaures mulierum: quæ tradita in ignem miſit: & conflatum eſt uituli caput. Neq; excuſare tantum ſacerdotem poſſumus neq; condemnare audemus. Non imprudens tamen qui annulos iudæis & inaures abſtulit. Et enim qui ſacrilegium moliebantur: nec fidei ſignaculū habere poterāt nec ornamēta auriū. Deniq; & patriarcha iacob abſcōdit īaures cū ſimulacris gētiū: qn̄ ī ſichimis abſcōdit: ut nullꝰ audiret ſupſtitiones gētiliū. Pulchre āt dixit deponite annulos

& inaures aureas: quæ sunt inaures mulierum uirarum. Non quo uirorum inaures relin-
queret: sed ꝙ uiros non habere manifestaret. Congrue quoq; inaures auferuntur mulierib⁹
ne iterum eua uocem serpentis audiret. Et ideo quia sacrilegium audierant: conflatis
earum inauribus conflata est imago sacrilegii. Qui enim male audit: conflare sacrilegium
solet. Cur autem caput uituli exierit: sequentia docent. Quia significabatur futurum ꝙ hie-
roboam posteriore tempore hoc genus sacrilegii induceret: ut populus hebreorum ado-
raret uitulos aureos: siue ꝙ omnis perfidia similis immanitatis atq; insipientiæ bestialis
sit. Cuius rei indignitate percitus fregit tabulas moises: & comminuit uituli caput atq; in
puluerem redegit: ut omnia impietatis aboleret uestigia. Fractæ sunt enim primæ ta-
bulæ ut pararentur secundæ: quibus per euãgelii prædicationem perfidia committa euanuit
sic moises typum illum dissipauit ægyptium: & altitudinem extollentem se compressit
æternæ legis auctoritate. Vnde & dauid ait. Et confringet dominus cedros libani: & com-
minuet eos tanq̃ uitulum libani. Itaq; absorbuit populus omnem perfidiam ac superbiam
ne eum absorberet impietas & arrogantia. Melius est enim ut unusquisq; præualeat car-
ni & uiciis eius: ne dicatur de eo quia deuorauit eum mors præualens: sed dicatur magis: de-
uorata est mors in uictoria sua. Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors aculeus tuus? Et
de domino dictum. De torrente in uia bibet. Quia acætum accepit: ut absorberet uniuer
sorum tentationes. Quod autem accidi fecit a proximis proximos: filios a parentibus:
a fratribus fratres: præceptum euidens: quia præferenda est religio necessitudini: pietas
propinquitati. Ea est enim uera pietas quæ præponit diuina humanis: perpetua tempo-
ralibus. Vnde & ipse moises ad filios leui dixit. Qui paratus est a domino: ueniat ad
me. Et dixit illis: hæc dicit dominus deus isrl': imponite unusquisq; gladium suum in fæ-
more suo: & pertransite: ut contemplatione atq; amore reuerentiæ diuinæ perimeretur
omnis affectus necessitudinis. Et occisa quidem scribuntur tria milia hominum. Nec nu-
meri inuidia mouemur: quia melius est paucorum supplicio uniuersos exui q̃ in omnes
uindicari. Neq; uero aliquid durum uidetur pro uindicta iniuriæ cælestis. Deniq; sanctio-
ra: cæteris ad hoc mutunus eliguntur ministeria leuitarum: quorum portio deus. Nesciunt
enim suis parcere: qui nihil suum norunt. Quoniam sanctis omnia deus est. Est etiam
ille leuita uerus: ultor & uindex: qui carnem interimit ut seruet spiritum: qualis erat
ille qui ait. Castigo corpus meum & seruituti redigo. Quid autem tam proximum q̃
caro animæ? quid tam proximum q̃ sunt passiones corporis? Eas in se leuita bonus in
terimit spirituali gladio qui est uerbum dei bis acutum & ualidum. Est & gladius spiritus
qui pertransit animam: sicut ad mariam dictum est. Tuam ipsius animam pertransibit
gladius: ut reuelentur multorum cordium cogitationes. Nonne caro animæ fraterno
quodam copulatur consortio? Nonne etiam menti nostre affinis propinquus sermo est?
Cum igitur comprimimus sermonem ne multiloquio peccatum incidamus: ius germa-
nitatis abrumpimus: & fraternæ uinculum propinquitatis dissoluimus. Irrationabile
quoq; suum anima tanq̃ cognatum rationabili uigore dissociat. Sic ergo moises docuit
populum insurgere in proximos suos: per quos fides reuocaretur: uirtus impediretur ut
desecaretur in nobis quicquid a uirtute deuium foret: consulum erroribus: uiciis innexum.
Hac institutione populi meruit: ut non solum deliniret indignationem diuinam: atq;
offensam auerteret: uerum etiam conciliaret gratiam. Pro captu itaq; nostro quid senti-
remus: quoniam consuluisti expressimus. Ipse si quid melius habes: nobis cum partici-
pato: ut ex te & ex nobis discamus quid potius eligendum & sequendum sit. Vale & ut
filius nos dilige: quoniam & nos te diligimus. LXI.

Mbrosius seuero episcopo. Ex ultimo prosidis perfectus sinu iacobus frater &
compræsbyter noster campaniæ sibi ad requiescendum littora & uestras eligit
a amænitates. Aduertis quibus in locis quasi ab huius mundi uacuam tempesta
tibus suppetere sibi posse præsumpserit securitatem: ubi post diuturnos labo-
res reliquum uitæ exigat. Remota enim uestri ora littoris non solum a pericu
lis sed etiam ab omni strepitu tranquillitatem infundit sensibus: & traducit animos a
terribilibus & sæuis curarum æstibus ad honestam quietem: ut illud commune om-
nium specialiter uobis uideatur congruere & conuenire ꝙ ait dauid de sancta ec-
clesia. Ipse super maria fundauit eam: & super flumina præparauit eam. Etenim
liber animus a barbarorum incursibus & præliorum acerbitatibus uacat orationibus:

inseruit deo:curat ea quæ sunt domini:fouet illa quæ pacis sunt & tranquillitatis. Nos autē obiecti barbaricis motibus & bellorum procellis in medio uersamur omnium molestiarum freto:& pro his laboribus & periculis grauiora colligimus futuræ uitæ pericula. Vnde de nobis propheticum illud concinere uidetur pro laboribus: uidi tabernacula æthiopum. Etenim in istius mundi tenebris quibus obumbratur ueritas futuræ perfectionis: cum annum tertium & quinquagesimum iam perduxerim in hoc corpore situs:in quo tam graues iam dudum sustinemus gemitus:quo modo non in tabernaculis æthiopum tendimus & habitamus cum habitantibus madian? Qui propter tenebrosi operis conscientiam diiudicari etiam ab homine mortali reformidant. Spiritualis enim diiudicat omnia: ipse autem a nemine diiudicatur. Vale frater & nos dilige ut facis:quia nos te diligimus. LXII.

a Mbrosius studio. Recognosco puræ affectum mentis: & fidei studium: & domini nostri iesu christi timorem:de quo etiam ego uererer responsum referre constrictus: altero q̄ est commissum uobis propter custodiam legum: altero autem propter misericordiam & gratiam: nisi de hoc apostolicam haberes auctoritatem:quia non sine causa gladium portat qui iudicat:dei enim uindex est in eos qui male agunt. Quod tamen & si cognitum tibi foret:non ociose sciscitandū putasti. Nam non sunt extra ecclesiam tamen:qui in aliquos capitalem sententiam ferendā existimauerunt. Plærique etiam sponte se abstinent & laudantur quidem:nec ipsi eos possumus nō prædicare:quia auctoritatem apostoli eatenus obseruamus: ut iis communionem non audeamus negare. Vides igitur quid auctoritas tribuat:quid studeat misericordia. Excusationem habebis:si feceris:laudem:si non feceris:sed si non potueris facere: nec tamen innocentes atterere squalore carceris & absoluere:plus quasi sacerdos probabo. Potest enim fieri ut causa cognita recipiatur ad sententiam reus qui postea aut indulgentiam sibi petat: aut certe sine graui seueritate (q̄ quidam ait) habitet in carcere. Scio tamen plærosque gentilium gloriari solitos q̄ incruentam de administratione prouinciali securim reuexerint: si hoc gētiles:quid christiani facere debent? Ad omnia tamen accipe responsum saluatoris. Nam cum adulteram repperissent iudæi:obtulerunt eam saluatori captantes:ut si absolueret eam: uideretur legem soluere:qui dixerat:non ueni legem soluere sed implere:si damnaret:uideretur aduersum finem uenisse propositi sui. Hoc igitur præuidens dominus iesus:inclinato capite scribebat in terra. Quid scribebat nisi illud propheticum:terra terra scribe hos uiros abdicatos:quod de iechonia lectum est in hieremia propheta? Cum iudæi interpellant:in terra scribuntur nomina iudæorum. Cum adeunt christiani:non scribuntur in terra fidelium nomina:sed in cælo. In terra autem scribuntur abdicati a patre proprio:qui patrem tentant & cōtumelias irrogant auctori salutis. Cum interpellant iudæi: inclinat caput iesus: & quia non habet ubi reclinet caput suum:iterum erigit quasi dicturus sententiam: & ait. Qui sine peccato est:prior lapidet eam. Et iterū īclinato capite scribebat ī terra. Audiētes illi exire cœperūt singuli incipientes a senioribus:uel q̄ ipsi plura haberēt crimina q̄ diu uixerāt:uel q̄a priores uim intellexerūt sentētiæ:quasi prudētiores:& cœperūt sua magis peccata flere:q̄ alieni criminis uenerant accusatores. Recedentibus ergo illis remansit solus iesus: & eleuans caput ad mulierem ait. Vbi sunt qui te accusabant? nemo te lapidauit? Et illa respondit:nemo. Dicit ei iesus. Nec ego te damnabo:uade & a modo uide ne pecces. Non damnat quasi redemptio: corrigit quasi uita:quasi fons abluit. Et quia quando se inclinat iesus:ideo inclinat ut iacentes eleuet: ideo ait remissio peccatorum: nec ego te damnabo. Habes q̄ sequaris: potest enim fieri ut ille criminosus possit habere spem correctionis:si sine baptismo est:ut possit accipere remissionem:si baptizatus ut pœnitentiam gerat:& corpus suum pro christo offerat. Quātæ sunt ad salutem uiæ. Et ideo maiores maluerunt indulgentiores esse circa iudices: ut dum gladius eorum timetur:& reprimeretur scelerum furor:non incitaretur. Quod si negaretur communio:uideretur criminosorum uindicata pœna. Maluerunt igitur priores nostri:ut id in uoluntate magis abstinentis q̄ in necessitate sit legis. Vale & nos dilige quia nos quoque te diligimus. LXIII

a Mbrosi⁹ anatolio:numerio:seuero:philippo:macedonio:amyano:theodosio: eutropio:claro:eusebio:& timotheo domini sacerdotibus:& omni clero plebis thessalonicensium dilectis salutem. Dum semper affixum tenere animo desidero uirū sanctū:atque oēs act⁹ ei⁹ quasi ī specula posit⁹ exploro:hausi nimia

indagine ſollicitudinis amaritudinem nuncii celerioris: & ꝙ adhuc mallem neſcire: cognoui: in cæleſtibus iam requieſcere uirum ſanctum acholium quem in terris requirebamus. Quæritis quis hoc anunciauerit: cum ueſtræ ſantitati nondum ueniſſent litteræ? Non teneo auctorem nuncii: & uſu quidem uenit: ut non libenter teneamus nuncium mæſtitudinis: ſed tñ clauſo mari: occupatis terrarum barbarica infeſtatione regionibus: cum deſſet qui aduenire potuerit: non defuit qui nunciaret: ut mihi uideatur ipſe ſanctus anunciaſſe ſe nobis: eo ꝙ iam perpetuo laboris ſui potiretur ſtipendio: & ſolutis uinculis corporis iter angelorum ministeria chriſto adhæreret cupiens amantis ſui errorem abſoluere: ne illi longæuitatem uitæ hui⁹ deprecaremur: cui uitæ æternæ iā præmia deferebāt. Abiit: ergo ñ obiit & emigrauit a nobis ueteranus xp̄i ieſu cælo: terræq; iſtius ſolū mutans & plaudens aliis atq; remigiis ſpiritualibus dicit. Ecce elongaui fugiens. Cupiebat enim apoſtolico ſpiritu iam dudum terras relinquere: ſed tenebatur uotis uniuerſorum: ſicut de apoſtolo legimus: quia remorari eū diutius in carne erat eccleſiæ neceſſarium. Viuebat enim non ſibi ſed omnibus: & populis erat uitæ æternæ miniſter: ut prius eius fructum etiam in aliis ꝗ̃ in ſe adipiſceretur. Eſt igitur iā ſuperiorum incola: poſſeſſor ciuitatis æternæ illius hieruſalem quæ in cælo ē. Videt illic urbis eius menſuram immenſam: purum aurum: lapidem precioſum: lumē ſine ſole perpetuū: & hec omnia iam dudum quidem ſibi comperta ſed nunc facie ad faciem manifeſta uidens dicit. Sicut audiuimus: ita & uidemus in ciuitate domini uirtutum: in ciuitate dei noſtri. Ibi ergo poſitus appellat populum dei dicens. O iſrl' ꝗ̃ magna eſt domus dei: & ꝗ̃ ingens locus poſſeſſionis eius: magnus & non habens finem: ſed quid hoc eſt? Dum merita uiri conſidero: & quaſi diſcedentem ſpiritu ſequor: & ſanctorum choris deducentibus intermiſceor: non merito ullo ſed affectu pœne ſum oblitus mei: ita ne ergo raptus eſt nobis murus fidei gratæ & ſanctitatis quem totiens ingruentibus gotthorum cateruis: nequaquam tamen potuerunt barbarica penetrare tela: expugnare multarum gentium bellicus furor? Deniq; in cæteris populatores locis: illic pacem rogabāt: mirantibuſq; quid ſibi ſine milite ullo obſiſteret: a prudentioribus intimabatur eliſſæi intus imitatorem degere: ætate ſupparem: non imparē ſpiritu cauerent ne exemplo ſyriaci agminis ſibi quoq; cæcitas offunderetur. Et tamen circa diſcipulos ſuos diuerſa dona chriſti ſunt. Eliſſæus quidem in ſamariam captiuas acies īduxit ſyrorum: ſanctus autem acholius precibus ſuis fecit ut de partibus macedoniæ uictores fugaret. Nonne & hoc intelligimus uirtutis ſuperioris fuiſſe: ut ubi miles nullus aderat: illic pellerentur ſine milite? Nonne & hoc cæitacis eſt ut fugerent: quos nullus urgebat: ſed urgebat & præliabatur ſanctus acholius non gladiis ſed orationibus non telis ſed meritis? An īcognitum nobis eſt dimicare ſanctos etiam cum ferientur? Nonne ocioſus erat eliſſæus? Ocioſus ſcilicet corpore ſed uibrabat ſpiritu: & orationibus præliabatur: quando in caſtris ſyriæ uox equitum & uox uirtutis magnæ audiebatur: adeo ut putarent ſyri aliorum regum aduerſus ſe uenire exercitus: qui populo iſrl' adiumento forent. Vnde perculſi magno fugerunt pauore: ita ut leproſi quattuor qui mortis egreſſi fuerant deſiderio: caſtra hoſtium deprædarētur. Nonne in macedonia ſimilia dominus per orationes ſancti acholii fecit in ira aut ꝑpe maiora? Non enim inani metu hec ſuperflua ſuſpitione: ſed ſæuiente lue & ardenti peſtilentia ꝑturbati gotthi ac territi ſunt. Deniq; tunc fugerunt ut euaderent: regreſſi poſtea pacem rogarunt ut uiuerent. Vidimus itaq; in tanti uiri meritis ſuperiora ſæcula: & opera prophetarum quæ legebamus aſpeximus. Quaſi eliſſæus inter arma inter acies: dum uixit: uerſatus eſt: meritis ſuis componens prælia. Deniq; ubi ſecuritas cohabitantibus reddita eſt: ꝙ ipſo fuit durius bello: ſanctum exhalauit ſpiritum: & quaſi elias uſq; ad cælum eleuatus eſt non curru quidem igneo nec equis igneis: niſi forte illa non uidimus: nec in commotione aeris ſed in uoluntate & placiditate dei noſtri: & ſanctorum angelorum lætitia qui ad ſe tantum uirum tranſiſſe gratulabantur. Certe dubitare illa nequaquam poſſumus: quando quidam reliqua congruerunt. Siquidem eodem momento quo ille adhuc eleuabatur: uelut quodam melotidis ſuæ dimiſſo amictu ſanctum anyſium diſcipulum ſuum induit: & ſui ueſtiuit infulis ſacerdotii: cuius meritum & gratiam non nunc primum audio nec in ueſtris epiſtolis didici: ſed in ueſtris litteris recognoui. Nam quaſi præſcius ſucceſſurum ſibi: & ſi promiſſis tegebat: tamen indiciis deſignabat: adiutum ſe eius cura labore officio memorans: ut iam declarare conſortem uiderētur: qui non quaſi nouus ad ſūmum ſacerdotium ueniret: ſed quaſi uetus ſacerdotii executor accederet. Cui pulchre conuenit dictum illud euangelicum: euge bone ſerue & fidelis: quoniam ſuper pauca fidelis fuiſti: ſupra multa te conſtituam. Hæc mihi de ſancto acholio uobiſcum cōmunia: illud tamen ſpeciale: quo deuinctus ſum beatæ me-

moriæ uiro: quia tribuit mihi: ut eum non ignorarem. Nam cum eo ueniente ad italiā ægritudine confectus tenerer: ut non possem occurrere: ipse ad me uēit & uisitauit. Quo studio quo affectu ipse in me & ego in eum irruimus. Quo gemitu mala istius sæculi & ea quæ hic acciderent deplorauimus: ita ut lachrymarum profluuio uestem infunderemus: dum salutatione exoptatissima mutuo desiderio & expetito diu fruimur: adhæremus amplexu. Itaq; ꝙ uoti mei erat: illius beneficii fuit: quia potui illum uidere. Nam & si maior portio & plenior cognitio sit in spiritu uidere quos diligimus: tamen etiam in figura corporis uidere desideramus: sic aliquando reges terræ quærebant faciem salomonis uidere & audire eius sapientiā. Discessit igitur a nobis: & nos in hoc reliquit salo: sed ꝙ illi utile: id multis ipso barbarico furore est grauius: quia illum iste depellebat. Hunc nobis quis poterit repræsentare? Sed repręsentat dominus & se ipsum in discipulo repræsentat: repræsentant iudicia uestra quibus dictū est. Date leui manifestos eius & ueritatem suam. Viro sancto dedistis manifestum eius: ut pote eius institutione fundatum dedistis imitatorem uiri eius qui dixit patri suo & matri suæ n̄ uidi te: & fratres suos non sciuit: & filios non recognouit: custodiuit uerbum domini: & testamentum eius obseruauit. Narrabunt populi iusticiam eius. Talis uiri uita: talis hæreditas ē: talis conuersatio: talis successio. Ille se monasteriis puer dedidit: & intra achaiam angusto clusus tugurio: gratia tamen multarum terrarum pagrauit diuortia: ad sūmum sacerdotium a macedonicis obsecratus populis: electus a sacerdotibus: ut ubi ante fides per sacerdotem claudebatur: ibi postea per sacerdotem muralia fundamenta fidei confirmarentur. Non aliter ē eius discipulus imitatione: qui & ipē dixit patri suo & matri suæ non uidi te. Non uidit enī studio non uidit affectu: & fratres suos non sciuit: quia deum scire desiderauit. Et hic recognouit uerbum domini: & custodiuit testamentum eius: & imponit honorem ī ara eius semper. Benedic domine fidem eius: sanctitatem: sedulitatem. Benedictio tua ueniat sup caput eius & super uerticem ipsius. Sit honorificus inter fratres suos: sit in eo tauri species: ut uentilet corda inimicorum: & sanctorum mentes demulceat: & iudicium sacerdotum tuorum in eo sicut lilium floreat. Valete fratres & diligite me quia ego uos diligo. LXIIII.

a Mbrosius episcopus anysio fratri. Iam dudum te teneo: & si nunc primum legoꝰ: meritisq; copertum habeo quem in oculis non uideram. Doleo quidem illđ accidisse sed hoc successisse gaudeo. Quia licet superstite me non optauerim illud contingere: speraui tamen post illius sancti uiri exitum: hoc solum posse merito succedere. Tenemus ergo te sanctæ memoriæ acholii dudum discipulū: nunc successorem hæredēq; eius uel honoris uel gratiæ. Magnum meritum frater gaudeo tibi ne uno quidem momento de successore tanti dubitatum uiri: & magnum onus frater tanti nominis pondus subisse: tantæ libræ tantiq; examinis. Quæritur ī te acholius: & sicut erat in affectu tuo: ita in officiis desideratur illius uirtutis: illius disciplinæ effiges: illius fortitudo animi in tam senili corpore. Vidi fateor uirum: nam & hoc meritis illius debeo ꝙ illum uiderim. Vidi ita illum esse in corpore: ut extra corpus putarem. Vidi imaginem illius qui se siue in corpore siue extra corpus nesciens: raptum ad paradisum uiderat. Ita enim percurrebat omnia excursu frequenti constantinopolim achaiam: epirum italiam: ut iuniores eum non possent consequi. Cedebant fortiores corpore: quia cum sine impedimento esse corporis nouerant: ut eo tantum pro uelamine uteretur non pro officio: certe ad seruitium non ad subsidium. Ita enim affecerat corpus suum: ut in eo mundum crucifigeret: & mundo semet ipm Benedictus dominus & benedicta adolescentia eius quam exegit in tabernaculis dei iacob: positus in monasteriis: in quibus cum quæreret a parentibus uel proximis dicebat. Qui sūt fratres mei aut quæ mater mea? Non noui patrem uel matrem uel fratres meos: sed eos qui audiunt uerbum dei & faciunt. Benedictus processus etiam iuuentutis ipsius: in qua ad sūmū electus est sacerdotium: maturo iam probatus uirtutum stipendio. Venit enim tanq; dauid ad pacem populi reformandam: uenit tanq; illa nauis aurum secum intelligibile uehens & ligna cedrina & lapides preciosos: ut illas columbæ pennas deargentatas: quibus inter medias sortes somno pacis & tranquillitatis sopore dormiuit. Est enim sanctorum etiam somnꝰ operarius secūdum ꝙ scriptum est. Ego dormio: & cor meum uigilat. Et secundum ꝙ iacob sanctꝰ diuina dormiens uidebat mysteria: quæ uigilans non uiderat: de cælo ad terras aerem puiū sanctis respicientem dominum & pollicentem terræ eius possessionem. Itaq; breui somno dormiēs ipetrauit ꝙ magno labore postea acquisiuit. Hæreditas eius est enim somnus sanctorum: feriatus ab omnibus corporis uoluptatibus: ab omni animi ꝑturbatione: tranquilli-

tatem menti iuehens: placiditatem animæ: tanq̄ soluta nexu corporis se ableuet & christo adhæreat. Hic est somnus uita sanctorum: quam uiuebat sanctus acholius cuius benedicta ē senectus ipsa est. Vere senectus illa uenerabilis quæ non canis sed meritis albescit. Ea est.n. reuerenda canicies: quæ est canicies animæ in canis cogitationibus & opibus effulgens. Quæ est.n. uere ætas senectutis: nisi uita immaculata: quæ non diebus aut mensibus sed sæculis ꝓpagatur: cuius sine fine est diuturnitas: sine debilitate longæuitas? Quo.n. diuturnior: eo fortior (eo q̄ diutius eam uitam uixerit) in uirum perfectum excrescit. Huius igitur successorem te dominus non solum honore sed etiam moribus probet: & summa fundare dignetur gratia: ut ad te quoq; populi concurrant: de quibus dicas. Qui sunt isti qui sicut nebulæ uolant: & sicut columbæ cum pullis suis? Veniat quoq; sicut naues tarsis quæ accipiant frumentum q̄ salomon uerus impartiuit uiginti mensuras tritici. Accipiant oleum & sapientiam salomonis: & sit pax inter te & populum: & testamentū pacis custodias. Vale frater & dilige nos quia nos te diligimus. LXV.

Ambrosius candidiano fratri. Summus quidem splendor in sermone est tuo: sed magis in affectu elucet mihi. Nam in epistolis mentis tuæ aspicio fulgorem dilectissime frater ac beatissime. Dominus te benedicat: & det tibi sui gratiā. Nā & ipse in epistolis tuis uota magis q̄ mea merita recognosco. Quæ.n. merita mea tantis tuis æquentur sermonibus? Dilige nos frater: quia nos te diligimus.

Liber octauus. LXVI.

Ambrosius irenæo. Quæris a me: cur dominus deus mā na pluerit populo patrū & nūc n̄ pluat. Si cognoscis pluit: & quottidie pluit de cælo mā na fui etibꝰ sibi. Et corporeū q̄dē illud mā na hodie plærisq; in locis inuenitur: sed nunc non est tanti res miraculi quia uenit q̄ perfectum est. Perfectum aūt panis de cælo: corpus ex uirgine: de quo satis euangelium te docet. Quanto p̄stātiora hæc supioribꝰ? Illud.n. mā na hoc ē pane illū q̄ mā ducauerūt: mortui sūt: hūc āt pane q̄ mā ducauerit uiuet i æternū. Sed ē sp̄uale mā na: hoc ē pluuia sp̄ualis sapientiæ: q̄ igeniosis & quærentibus de cælo infunditur: & irrorat mentes piorum: & obdulcat fauces eorum. Qui igitur intellexerit infusionem diuinæ sapientiæ: delectatur: nec alium cibum requiret. Nec in solo pane uiuit sed in omni uerbo dei. Qui curiosior fuerit quærit quid sit istud q̄ melle dulcius sit. Respondet illi minister dei. Hic est panis quem dedit tibi deus manducare. Qui sit iste panis: audi. Sermo (inquit) quē ordinauit deus. Hæc ergo ordinatio dei hæc alimonia alit animam sapientis & illuminat atq; obdulcat: resplendens ueritatis corusco: & mulcens tanq̄ fauo quodam diuersarum uirtutum suauitate & sermone sapientiæ. Faui enim mellis sermones sunt boni sicut scriptum est in prouerbiis. Cur autem minutum sit: causam accipe. Quia & granum synapis minutum est q̄ cōparatur regno cælorum: & fides quæ sicut granum est synapis: potest montes tollere & iactare in mare. Et fermento simile est regnum cælorum q̄ abscondit mulier in farinæ mēsuris tribus donec fermentetur totum. Et moises caput uituli aurei cōminuit sicut puluerem & misit in aquam & dedit populo bibere. Incrassatum enim erat cor eorum perfidiæ immanitate: ut emolliretur: & fidei sumeret subtilitatem. Deniq; illa mulier quæ bene emoluerit: assumetur: ea autem quæ male emoluerit derelinquetur. Emole ergo & tu fidem tuam: ut sis sicut illa anima: quæ christi in se charitatem excitat quam mirantur ascendentem uirtutes cælorum q̄ sine offensione ascendat: & ex hoc mundo ascendat cum lætitia & iocunditate sicut uitis propago: & sicut fumus se ad superna subrigat fragrans odorem resurrectiōis piæ & suauitatem fidei: sicut habes scriptum. Quæ est hæc quæ ascendit a deserto sicut uitis propago: fumo incensa: odorificata myrrha & thure ab omnibus pulueribus unguenti? Pulchre subtilitatem eius expressit pulueris comparatione & unguenti cōmemoratione: quia i exodo subtile legimus & ex multis cōpositum thymiama: illud esse incensum propheticum q̄ est sanctorum oratio: ut dirigatur in conspectu domini: sicut & dauid dicit. Dirigatur oratio mea sicut inceū in conspectu tuo. Deniq; græcus κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου dixit. Et in apocalypsi ioannis legimus: quia stetit angelus ante altare habens thuribulum aureum & data sunt ei thymiamata multa de orationibus sanctorum omnium. Et ascendit fumus (inquit) thymiamatum orationum sanctorum de manu angeli in conspectu dei. Et umbilicus animæ ac uenter subtilis est illius quæ ascendit

ad christum :ideoq; laudatur uoce sponsi dicentis. Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens musto :uenter tuus aceruus tritici minuti inter lilia. Est enim in omni doctrina tornatus:& potus spiritualis non deficiens plenitudine:& cælestium secretorum cognitione. Venter quoq; animæ mysticus sicut umbilicus :quo uentre non solum fortem cibum sumit quo corda firmantur :sed etiam suauem ac florulentum quo delectantur. Et fortasse hoc docuit moises multis orationibus & piis illud mitigandum sacrilegium. In libro quoq; regnorum cum se dominus sancto reuelaret eliæ:uox auræ tenuis præcessit :& statim se ei dominus reuelauit :ut cognoscamus ea quæ corporea sunt :crassa esse & pinguia :& quæ spiritualia: mollia & subtilia :ut non possint cōpræhendi oculis. Deniq; & spiritus sapientiæ subtilis & mobilis legitur i libro sapientiæ:quia est in illa spiritus intelligentiæ:sanctus:unicus:multiplex: subtilis:& mobilis qui sermones suos molat prius ne quid offendat uel insensu uel in alloquo. Deniq; illi babyloni:cum destruetur:dicitur. Et uox molæ non audietur in te amplius. Hoc igitur māna subtile erat :& ad diem colligebatur :in diem alterum nō seruabatur :eo q inuēta sapientiæ in tempore sint gratiora nec tam miranda :quæ spacio temporis reperiuntur: q; illa quæ præsentis fundūtur īgenii uiuacitate:siue quia futura reuelātur mysteria:eo q seruatum mana usq; ad solis exortum:esui iam esse nō posset.i.usq; ad christi aduētum habere gratiam. Oriente autem iusticiæ sole & splendidioribus christi corporis & sanguinis sacramētis refulgentibus cessarent inferiora:perfecta illa sumenda populo forent. Vale & nos dilige quia nos qoq; ute diligimus.

LXVI.

a Mbrosius iusto. Negāt plæriq; nostros fm artem scripsisse. Nec nos obnitimur non.n.fm artem scripserunt:sed fm gratiam quæ super omnē artem est. Scripserunt.n.quæ spiritus iis loqui dabat. Sed tamen ii qui de arte scripserūt :de eorum scriptis artem inuenerūt:& cōdiderūt cōmenta artis & magisteria. Deniq; in arte requirūtur præcipue:ut sit αιτιον υλη αποτελεσμα. Cum igitur legamus sanctum isaac patri dicere:ecce ignis & ligna:ubi hostia? Quid horum deest? Nam qui quærit dubitat:qui respondet quærēti:pronunciat:& dubitationem absoluit. Ecce ignis. idest αιτιον & ligna:idest hyle quæ latine materia dicitur. Tertium quid superest nisi αποτελεσμα:q filius quæsiuit:pater rettulit dicenti ubi hostia? Deus(inquit)prouidebit sacrificium fili. Differamus paulisper mysterium. Ostendit deus pendentem arietem cornibus. Aries autem est uerbum plenum tranquillitatis & moderationis atq; patientiæ: quo ostenditur bonum sacrificium iusticiæ etiam sapientiam & prudenter emerendi ac propiciandi rationē cognoscere. Vnde & propheta ait. Sacrificate sacrificium iusticiæ. Itaq; iusticiæ ita ut sapientiæ sacrificium est. Ecce ergo mens calida & feruens ut ignis quæ operatur:ecce & intelligibilia idest materia:ubi est tertium intelligere. Ecce color: ubi est uidere: ecce sensibilia: ubi est sentire. Materia enim non ab omnibus uidetur : ideoq; deus dat munus intelligendi & sentiendi & uidendi. Verbum ergo dei αποτελεσμα est.i.definitio & consumatio disputationis q infunditur prudētioribus :& dubia confirmat. Pulchre autem etiam ii qui in aduētum christi nō crediderūt :se ipsos reuincūt:ut cōfiteantur q negandum putant. Dicunt enim arietem uerbum dei & nō crediderunt passionis mysterium :cum in illo mysterio uerbum dei sit :in quo impletum est sacrificium. Ergo primum accedamus in nobis ignem mētis :ut operetur in nobis. Quæramus subiicientes materiam quid sit q nutriat animam:tā q; in tenebris requiramus eam. Neq; enim uel patres sciebant quid esset māna. Inuenerunt (inquit)māna dicentes ipsum esse sermonem & uerbum dei:unde omnes disciplinæ fonte iugi ac perpetuo fluunt ac deriuantur. Hæc est esca cælestis. Significatur autem ex persona dicentis. Ecce ego pluam uobis panes de cælo αιτιον ergo eo q operatur deus :qui irrigat mentes rore sapientiæ :hyle:quia uidentes animæ & gustantes delectantur & requirunt :unde sit illud splendidius luce:dulcius melle. Respondetur eis scripturæ serie. Hic est panis quē dedit uobis dominus manducare :& hoc est uerbum dei q disposuit deus uel ordinauit quo pascitur anima prudentium & delectatur :est candidum & suaue ueritatis splendore illuminās :& uirtutum suauitate demulcens audientium animas. In se enim didicerat propheta qd esset consūmandæ rei αιτιον. Nam cum mitteretur ad populum dei liberandum :ad regē ægypti:ait. Quis sum ego ut uadam :& educam populum a regis potestate? Respondit dominus. Ego ero tecum. Int errogabat iterum moises. Quid dicam illis si requirant quis ē dominus qui misit te:& quod nomen est illi? Dixit dominus. Ego sum qui sum. Dices qui est: misit me. Hoc est uerum nomen dei esse semper. Vnde & apostolus de christo. Dei enim fi

lius ieſus chriſtus qui ĩ nobis eſt qui per nos prædicatus eſt per me & ſiluanum & timotheũ:
non fuit(inquit)eſt & nõ:ſed eſt ĩ illo fuit. Reſpondit moiſes:ſi non crediderint mihi neq̃
obædierint uoci meæ dicentes:quia nõ apparuit tibi deus:quid dicam illis? Dedit illi ſigna
facere:ut crederetur quia a domino miſſus eſt. Tertio ait moiſes. Non ſum dignus: & gra-
cili uoce ſum & tardiori lingua:quo modo me audiet pharao? Reſpõſum eſt ei. Vade & ego
apiam os tuum:& inſtruam te quid debeas loqui. Interrogationes:ergo illæ in medio & reſ
ponſiones habent ſapientiæ ſemina & theorian. Gratum tamen αποτελεσμα eſt quia
ait. Ego ero tecum. Et quãuis dederit ei ſigna facere:tamen dubitanti iterum (ut ſcias quia
ſigna non credentibus:promiſſum autem credentibus) reſpondit ad infirmitatem uel meri
ti uel uoti. Ego aperiam os tuum:& inſtruam te quid debeas loqui. Perfectum ergo αποτε
λεσμα ſeruatum eſt. Habes hoc & in euangelio. Petite & dabitur uobis:quærite & ĩuenie-
tis pulſate & aperietur uobis. Pete απο του αιτιου. ideſt ab auctore quære. Habes hylẽ:
intelligibilia:quibus quæras:pulſa & apit tibi deus uerbum. Quæ petit:mens eſt:quæ opa
tur ſicut ignis intelligibilia:in quibus mentis ardor operatur ſicut ignis in lignis:aperit uer-
bum tibi deus q̃ eſt αποτελεσμα. Habemus & alibi in euangelio dicente domino. Cum
autem tradent uos:nolite cogitare quo modo aut quid loquamini:dabitur enim uobis in il
la hora quid loquamini. Non enim uos eritis qui loquimini:ſed ſpiritus patris ueſtri qui lo
quitur in uobis. Habes hoc & in geneſi dicente iſaac. Quid eſt q̃ tam cito ĩueniſti fili? Qui
dixit. Quod tradidit dominus deus tuus in manus meas. αποτελεσμα dominus eſt:qui per
dominum quærit inuenit. Laban deniq̃ qui per dominum non quæſiuit:quia quærebat ido
la:non inuenit. Pulchre autem quod dicunt horos ſeruauit. Primus eſt horos. Vade affer mi-
hi de uenatione tua ut manducem. Excitat atq̃ adolet uelut igit̃ quodam adhortationis ſuæ
mentem eius ut operetur & quærat. Secundus horos:quid eſt q̃ tam cito inueniſti? Hic in i-
terrogatione eſt. Tertius horos in reſponſione:q̃ tradidit dominus deus tuus in manus me-
as αποτελεσμα deus eſt qui concludit & conſummat omnia de quo dubitandum non ẽ.
Eſt & ille horos de ſpontaneis:ſi nõ ſeminaueritis non metetis. Nam & ſi cultura prouocet ſe
mina:tamen natura ſpontaneo quodam ut ſurgant:in iis operatur ingenio. Vnde apoſtolus
ego plantaui inquit:apollo rigauit:ſed deus incrementum dedit. Itaq̃ neq̃ qui plantat eſt q̃c
q̃:neq̃ qui rigat:ſed qui dat incrementum:deus. Dat tibi deus in ſpiritu:& in corde tuo ſemi
nat dominus. Age ergo ut inſpiret:& ſeminet ut metas:ſi nõ ſeminaueris nõ metes:quaſi ad
moneris ut ſemines:nõ ſeminaſti:nõ metes. Quaſi admoneris ut ſemines ſententia eſt. Prin
cipio finis conuenit principium ſemen eſt:finis meſſis. Diſce(inquit)ex me: natura adiuuat
diſcentem:deus autem auctor naturæ eſt. Dei quoq̃(ut bene dicamus quia hoc naturæ eſt)p̃
diſcere. Duri.n.corde nõ diſcũt. Incremẽta per naturam quæ diuini habet gratiam muneris:
cõſummationem & perfectionem deus dat.i.illa præſtãtiſſima & diuina trinitatis natura &
ſubſtãtia. Vale & nos dilige ut facis quia nos te diligimus. LXVIII.

Mbroſius ſyagrio ueronenſis eccleſiæ epiſcopo. Proſpiciendum eſſe ne de no
ſtro obloquãtur iudicio cariſſimi noſtri ueronẽſes propriis texuiſti litteris. Nõ
a arbitror fore:certe non ſolent. Aut ſi obloquant̃:de quo obloqui ſoleant:haud
dubie liquet:cum exaſperati huc ueniant:pacifici ad te reuertantur:præſertim
cum hoc iudicium noſtrum cum fratribus & conſacerdotibus noſtris participa
tum proceſſerit. Tu autem ſine alicuius fratris conſilio hoc iudicium tibi ſolus iudicandum
putaris:in quo tamẽ ante iudicium p̃iudicium feceris:ut puellam zenonis ſanctæ memoriæ
iudicio probatam eiuſq̃ benedictione ſanctificatam:poſt tot annos ſine auctore criminatõ
nis:ſine accuſatore:ſine profeſſore delationis:in periculum reatus deducendam arbitrarere.
Cui ĩuidia eſſet a uanis:ab hæreticis:ut ipſi uolũt:a turpibus perſonis conflata per ſcelus:p̃
auaritiam:per intemp̃antiam:quærentibus proprii libertatem flagicii:ab iis poſtremo qui
domo eius eiecti atq̃ eliminati forent:q̃ diſcolora opera ſubtexerent:quam prima fronte
ſuæ profeſſionis prætenderãt. Huiuſmodi accuſatores:huiuſmodi teſtes in tuo cõſtituebas
iudicio:qui neq̃ accuſare audebant:neq̃ delationis ſe nexu obligare:atq̃ ita inſpectiõi adiu
dicandam conſtituebas uirginem:quam nullus argueret:nullus deferret. Vbi hæc cognitio
nis ſolemnitas? Vbi talis iudicandi formula? Si leges publicas interrogemus:accuſatorem
exigunt:ſi eccleſiæ:duobus (inquit)& tribus teſtibus ſtat omne uerbum:ſed illis teſtibus q̃
ante heſternum & nudius tertius non fuerint inimici:ne irati nocere cupiant:ne læſi ulciſci
ſe ſe uelint. Inoffenſus igitur affectus teſtium quæritur:ita tamen ut accuſator prius in me-

dium procedat. Ipsi illi presbyteri iudaeorum manus suas prius supra caput imposuerunt su sannae: & accusationem professi sunt: & pariter addiderunt testimonii auctoritatem: quam imprudenter populus sub erroꝛ positus acceperat: sed diuino iudicio per prophetam retexit & redarguit omnipotens deus: ut liqueret omnibus eos uelle in inuidiam praeseminare aduersum innocentis piculum qui deficerentur accusationis argumento & firmamento probationis: uidelicet conitientes: ꝙ si praeoccupatis uulgi auribus iuidia mentem incesseret: prae iudicium examinandae ueritatis inferret. Et enim cum audita praeueniunt: aurem obstrunt animum occupant: ne probatio desideretur: ut rumor pro conuicto teneatur crimine. Nos igitur accusatorem exegimus: & autorem totius scaenae maximum perurgendum arbitrati sumus. Verum ille accusationem quam studio informauerat: uerbo detulerat: deseruit porfessione. Et tamen affectu urgebat: arte exequebatur: sed refugiebat nomine ꝙ diffideret probationi. Deniq: sparsis rumoribus: sed etiam epistolis compositis & destinatis: quaesiuit acerbare inuidiam delationis: sed nequaquam opprimi potuit integritas & circuueniri. Nam si habuisset probationes: nunq: inspectationem tua sententia flagitauisset. Quid igitur sibi uelit & quo spectet: ꝙ obstetricem adhibendam credideris: non possum aduertere. Itane ergo liberum erit accusare omnib⁹: & cum probatione destiterint patebit: ut genitalium secretorū petant inspectionem: & addicentur semper sacrae uirgines: ad huius modi ludibria: quae & ui su & auditu horrori & pudori sunt? Deniq: non minima etiam in tuis litteris tentatae expressionis uerecūdia est. Quae ergo sine damno pudoris in alienis auribus resonari non queunt: ea possunt in uirgine sine eius tentari uerecūdia? Inuenisti tibi uile mancipium: procacē uernulam: cur non abutaris pudibundo ministerio? & exponas eius modestiam: cum praesertī nihil sanctius in uirgine sit ꝙ̄ uerecundia. Non enim sacra uirgo ut corpore tantūmodo integra sit quaeritur & non ut in omnibus eius inoffensus maneat pudor. Virgo domini suis est nexa fulcris ad sui probationem: nec alienis dotibus eget: ut se uirginem probet: & nec abditorum occultorūq: inspectio: sed obuia omnibus modestia astipulatur integritati. Non placet deo: quā non suorum grauitas morum probat. Non probat̄ domino: quae unius obstetricis indiget testimonio: quod plaerūq: quaeritur precio. Ea ergo tibi locuples uidetur ad fidem quae & redimi & falli potest: ut excuset ream: & crimen tegat aut nesciat: & non possit flagicium depraehendere? Neq: uero illud iustum arbitror quod tuis compraehendisti litteris qa nisi inspecta fuerit integritas piclitetur: & incerto sui fluctuet. Ergo omnes quae inspectae n̄ sunt: periculum subierunt pudoris: ergo & quae nupturae sunt: prius inspiciantur ut nubant. Probatiores ergo & quae ualendae sunt prius subiiciendae sunt huiusmodi attrectatiōi. Non enim uisitantur sed attrectantur: & rectius secūdum tuam sententiam inspicitur non probata ꝙ̄ consecrata. Quid ꝙ etiam ipsi archiatri dicunt non satis liquido cōpraehendi inspectionis fidem: & ipsis medicinae uetustis doctoribus id sententiae fuisse? Nos quoq: usu hoc cognouimus: saepe inter obstetrices obortam uarietatem & questionem excitatam: ut plus dubitatum sit de ea quae inspiciendam se praebuerit ꝙ̄ de ea quae nō fuerit inspecta. Si quidem & proximo id comperimus exemplo. Nam quaedam conditiōis seruilis altini inspecta & refutata postea mediolani: non meo quidem iussu: sed nicenti ex tribuni & notari domini uel patroni sui uoluntate uisitata est aperitissima & locupleti foemina huiusmodi artis: & cum simul ista suppeterēt ut neq: paupertas obstetricis suspectam faceret fidem: neq: indocilitas imperitiam: tamen adhuc manet quaestio. Quid profuit igitur eam inspici: cum damnatio maneat? Nam ut quisq: uoluerit: aut imperitam medicam aut redemptam asseret: ita sine effectu ullo iniuria inspectionis est. Quid deinde fiet? Quotiēscūq: emerserit qui non credat totiens uirgo obtrectabitur? Nam si unq: se uisitandam abnuerit: sm̄ assertionem tuam de crimine confitebitur. Et facilius est ut refutet quod nunq: fecerit: ꝙ̄ quod fecerit. Variabūtur igitur obstetrices: ne suspectae aliqua repetatur gratiae. Erit itaq: inter plures: ꝙ̄ ꝙ paucorū ē in magnis urbibus hic usus medendi sit. Erit inquam uel maliuola uel imperita quam pudoris claustra praetereant & per imperitiam integro notam affigat pudori. Vides ī quod periculum induas uirginalem ꝓfessionē: dū obstetricē adhibēdā putas: ut iā nō solū uerecūdiae suae dispendio sed etiā obstetricis icerto piclitetur. Nunc cōsideremus quod obstetricis officiū sit Legim⁹ etēī ueteri testamēto obstetrices sed nō īspectrices. Deniq: ad parturiētes īgrediebātur non ad uirgines: ut partus susciperent: non ut pudorem examinarent. Vnde & obstetrices dictae eo ꝙ obsistant dolori uel certe pignori: ne laxatis uteri genitalibus claustris in terram defluat. Secundo & tertio loco in scripturis iuenimus obstetrices adhibitas sed ubiq: partui nusq: inspectioni. Primo ubi rachel parturit: deinde ubi thamar parit: tertio ubi necandos

mares pharao mandat hebræorum obſtetricibus :quando reſponderunt illæ non eo more
hebræas fœminas parere quo pariunt ægyptiæ:ſed hebræas prius parere q̃ introeant obſte
trices ad eas .Qui locus ut ſuperiori utilis ad hebræorum ſalutem :ita reliquo confragoſus
ad obſtetricũ fidem quæ didicerunt mentiri pro ſalute & fallere pro excuſatione.Quid igit̃
ſuſpecta & dubia captamus:cum maiora ſint alia examinandæ ueritatis documenta & teſti
monia:in quibus expreſſiora inſignia uel temerati pudoris ſint?Quid enim eſt ꝙ magis pu/
blicum ſit q̃ offenſa pudoris & defloratio uirginitatis ?Nihil profecto quod magis ſe probet
q̃ caſtitatis diſpendium.Tumeſcit aluus:& incedentem fœtus ſui ora grauant:ut præter mit
tamus alia quibus ſe uel tacita prodit conſcientia.Ac forte ſterilitatis obtentu abſcondi in ali
quibus poſſit flagicium .Hic uero cum editus partus & expoſitus uel necatus (dum inuidiæ
magis q̃ probationi cõſulitur)diſſipatus ſit per aures uniuerſorum :ſtrangulata eſt libertas
calumniarum :ſi peperit :nempe ueronæ fuit :uiſebatur frequenter a uirginibus & mulieri
bus:in honore enim ſemper erat :uiſebatur & a ſacerdotibus propter pudiciciæ reuerentiã
& grauitatis ſpeculum.Quo modo ergo potuit occulere crimen quod ſe uel ſpecie ſui prode
ret?quo modo texit uterum?quo modo non refugit aſpectum mulierum ?oculos ſalutantiũ?
quo modo parturiens uocem repreſſit ?Sed hoc non patitur dolor :deniqꝫ ſcriptura hos ma
ximos dicit dolores qui ſunt parturientis.Sic.n.(inquit)dies domini ſubito uenit: & impro
uiſus adeſt:ut dolor partus qui intercludit omnia effugia deliteſcendi. Hæc eſt uerior do/
cumentorum fides quam erubeſcunt & mulieres. Deniqꝫ eliſſabet occultabat ſe men/
ſibus quinqꝫ eo quod ſterilis conceperat in ſenectute .His ſignis & ipſa mariæ uirgini
tas apud ignaros myſterii :probri ſuſpectabatur. Vnde & ioſeph cui deſponſata erat uir
go :ſuſpectum habebat uicium :dum adhuc neſciret dominicæ incarnationis ſacramentum
Quid ergo?negamus inſpiciendas uirgines interim :quid nuſq̃ legerim ?Non aſtruo:nec ue
rum arbitror .Sed quia plæraqꝫ ad ſpeciem facimus non ad ueritatem & erroris gratia com
pluria frequenter prætendimus :ſunt enim qui neſciant recte facere niſi metu pœnæ :relin
quamus hoc illis quas non uerecundia reuocat a lapſu :ſed ſolus iniuriæ deterret metus: apd̃
quas nulla cura pudoris & caſtitatis gratia:ſed pœnæ timor eſt.Relinquamus uernaculis qui
bus formido eſt depræhendi magis q̃ peccaſſe.Abſit a uirgine ſacra ut obſtetricem nouerit:
partus putatur:& remedium doloris ducitur:non examen pudoris.Relinquamus etiam illis
ſi quæ grauibus appetitæ calumniis:oppreſſæ teſtimoniis:ſtrangulatæ argumentis:ad id cõ/
fugiant:ut ſe offerant inſpectioni:quo uel corporis probentur cuſtodia:ſi tamẽ depræhendi
poteſt:in quibus nutat pudoris gratia & diſciplina integritatis.Male tamẽ ſe habet cauſa:ubi
potior eſt carnis q̃ mentis prærogatiua Malo morum ſignaculo q̃ corporis clauſtro uirgi/
nitatem exprimi.Iam illud præclarum:quod ſcripſiſti inſinuatum tibi a quibuſdã ꝙ nequa/
quam tibi communicarent:ſi eam ſine uiſitatione ſuſcipiendam credes.Ergo iudicandi acce
piſti formulam.Quales illi:qui uolunt præſcribere ſacerdotibus quid ſequi debeamus.Libe/
rauimus itaqꝫ te a cognitionis grauiſſimæ neceſſitate:ne neceſſe haberes formulam manda/
tam exequi.Quid nobis futurum eſt qui eorum ſtudiis non obtemperauimus:ſed tamẽ ſcio
illic plæroſqꝫ eſſe qui timeant dominum.Nam & hic uidimus dudum:& illic eſſe comperim⁹
qui compoſitam hanc querantur calumniam:quos aiunt eo offenſos fauiſſe.Maximo:ꝙ iſta
uirgo non circuibat domos:nec eorum matronas ſalutet atqꝫ ambiat. Quid igitur fiet?quo
modo tanto eam exuemus crimine?Quo modo perſuadebimus ut cultus aſſumat nouos:
ſuos exuat?Graue flagicium uirginem intra ſecreta domus degere: claudi penetralibus ſuis.
Sic certe lectio docet mariam domi repertam:cum ad eam gabriel archangelus ueniſſet.Su/
ſanna fugiens turbarum inducitur.Deniqꝫ cum ſe lauaret:paradiſum claudi iubebat.Quid ãt
præſertim in uirgine cuius præcipuum opus uerecũdia quæ ſecreta eſt: tutius ſecreto: ad oẽs
actus expeditius?Munia.n.pudoris induit non concurſationis. Sed de aliis uidero: tuæ nunc
mihi reſpõdẽdũ epiſtolæ ẽ.Te miror frater q tãtope defendas.Maximũ nõ fuiſſe accuſatorẽ:
ſed parentis dolore doluiſſe inuidiã ſparſi rumoris.Cũ ille ſe inimicũ & aduerſariũ:litigatorẽ
ꝓpoſito iã iurgio negare non potuerit:aduerſus ſacram uirginem iudicia attentauiſſe:muro
q̃ interiecto diſcretas ædes uxoris ſuæ ac uirginis:diuiſam germanitatis ĩter ſorores ſocieta
tem:aliaqꝫ proh dolor:& ꝙ uirgo in agro:affinitatis ſuæ refugiſſet conſortium.Quo modo
non potuiſti ꝙ ad indiciam ſcripſeris:quoniam maximus ſeu impulſu aliorum ſeu dolore ꝓ
prio :crimen graue detulerit .Sola hæc epiſtola ſatis eſt ad excuſationis teſtimonium .Neqꝫ
enim te ego tuis ad me datis litteris urgendum putaui :ſed iis lectis quas ad uirginẽ dederas:
aduerti diuerſum eſſe ꝙ ad me ſcripſeras:& tamen cum epiſtolæ tuæ ſibi non cõuenirent:cõ

sulendum te non arguendum putaui. Quid igitur sibi uult illa argumentatio quia illud detu
lerit quod ad me scripseras: delatam uidelicet eam in turpi crimine: ita ut editum & obrutũ
partum dici asserat? Quasi uero istud ad indiciam non ad me scripseris. Illa ubi audiuit litte
ris tuis maximum subduci accusationi litteras tuas protulit: quibus eum criminis delatorẽ
probauit: ad me datas non legerat nec quid haberent sciebat. Ego autem exhorrui a primo
calumniam: quia aduertebam non crimen intendi: sed iniuriam uirginis desiderari: cuius ĩ
spectio & uisitatio postulabatur: non aliquid flagicium deferebatur. Quis enim istud a prin
cipio fraude cõpositum nequaquã sibi congruere & conuenire non arbitraretur? Cucurrisse
mulieres uiles ad monasterium: iactasse partum uirginis & necẽ pignoris: de monasterio ru
morem per populos sparsum: eũq; affluxisse in aures noui affinis maximi: ab ipso interpel
latum episcopum: dimissas eas quæ dixisse ferebantᷣ: atq; in fugam coactas: ut apud nos pa-
tuit eos qui audisse se dicerent: ad ecclesiam uocatos prodisse: renatum & leontium duos illos
iniquitatis uiros quos apposuit iezabel: redarguit daniel: subornauit iudæorum populus: ut
auctorem uitæ suæ falso appeterẽt testimonio? Qui tamen cum simul cõposuissent flagiciũ:
simul ingressi essent uiam: & ne quid prætermittam: adiuncti maximo: comitantibus (ut dixit
leontius) iis qui illum rumorem sparserant: tamẽ ubi in meo astiterũt iudicio: cum primo
de origine causæ quærerem: diuersa & distantia prompsere: non locorum separati sed men
daciorum diuortio. Cum igitur sibi ipi nõ conueniret: mercurium & leam uilissimæ condi-
tionis & detestabilioris nequiciæ psonas amẽdauissent: aufugisset theudule nõ ignara obiici
endi sibi facinoris: ꝙ ante lectum renati sola cubitauisset: ancilla præsto esset alia quæ stupro
eiusdem renati se diceret coinquinatam: die ipo qui dictus erat cognitioni: subtraxerunt se
episcoporum conuentui: licet etiam pridie subito se profecturus idem renatus clamauerat:
unde ego iudicio præscripsi diem: & tamen nullo accusante: nullis testimoniis purgentibus
insinuaui sanctæ sorori ꝙ peteres coram ipsa inspici & uisitari memoratam uirginem. At il
la sanctæ inspectionem quidem recusauit sed testimonium nõ declinauit: dicens: nihil se in
indicia compræhendisse: nisi ꝙ esset uirginalis pudoris & sanctitatis. Habitasse eam romæ ĩ
domo nostra nobis absentibus: nulli eam se uiciorum familiaritati dedisse: optare cum ea si
bi a domino iesu partem reseruari in regno dei. Paternam quoq; filiam nostram interroga-
ui: ꝙ ab ea nunq̃ soleat discedere: cuius charitas uitæ huius testimonium est. Itaq; & si quod
iniurata diceret: fidei sacramento conferendum foret: sub obtestatione tamen professa est
alienam criminis quo appetebatur: nec quicq̃ in ea scire se bonæ uacuum cõuersationis. Nu
tricem quoq; liberæ conditionis interrogauimus: cui & status haud quaquam degeneri serui
cio obnoxius libertatem uera fatendi daret: & fides atq; ætas ad ueritatem astipularetur: &
officium nutricis ad cognitionem secreti. Ea quoq; nihil se indecorum uidisse: nihil sibi quasi
parenti commissum a uirgine: aliqua dignum repræhensione. His moti indiciam inoffensi
uirginem muneris pronunciauimus: maximum autem & renatum & leontium ita inuoluit
sententia: ut maximo si errorem emendaret: spes reditus reseruaretur: renatus autem & leon
tius excommunicati manerent: nisi forte probata sui pœnitentia: & huius facti diuturna de
ploratione dignos se pberẽt misericordia. Vale fr̃ & nos dilige: qa nos te diligim⁹. LXVIIII.

Mbrosius sygrio. Quæ sint in nostro iudicio decursa: comperta retines: & iõ
nunc quasi animæ portionẽ conuenio meæ: habens apud te pro castitatis con
a tumelia familiarem & dolentẽ querelam. Ita ne oportuit inoratam atq; ĩaudi
tam uirginitatis causam adiudicari: ut non possit absolui? Hoc est nisi sua iniu
ria nisi ab honesto pudore traducatur ad indecorem sui corporis oblationem
grande uidelicet relatura sui testimonium: ut exponatur ludibrio & procacitatis notetᷣ? Hãc
igitur prærogatiuam detulisti integritati huiusmodi honorificentiam: qua se lacessi aut ĩui
tari gaudeant quæ hoc munus recipiendum putant: ut amittant libertatem communis as
sertionis: nec se iure tueantur uel sanctæ legis uel publico: ut non accusatorem exigat: non
accersitorem urgeat: sed impudentiam solam induat ac se se proiiciat ad iniuriam? Non ita
maiores nostri despicabilem habebant castimoniam: cui tantum deferebãt reuerentiæ: ut
bellum aduersum temeratores pudiciciæ suscipiendum putarent. Deniq; tamen fuit ultiõis
studium ut omnes tribules de beniamin tribu extinguerentur: nisi sexcentos qui bello reliq
forent: natura editioris loci defendisset. Sic enim lectionis diuinæ serie expressum tenetur:
cuius tenorem recensere congruit. Leuites uir animi maior q̃ opibus: habitabat in partib⁹
montis ephren: ei quippe tribui sortio obtigerat locus in possessionem terræ datus pro su

niculo hæreditatis. Is sibi accepit iugalem de iudæ bethleem. Et ut se habent prima copulārum exordia: ardebat iuuencula immodica animi cupiditate: simul quia similibus eius non fungebatur: exardescebat magis atq immane exæstuabat. Vnde quia nihil referebatur ex parte adolescentulæ uel leuitate amoris uel ui doloris: q haud quaquā mercede pari secum decerneret: cū eadē expostulabat: hinc frequens iurgiū: quo mulier offensa claues remissit domū reuertit. At ille amore uictus q q speraret nō habebat aliud: cum quartum iam mensem fluere cerneret: eo contendit: fretus q consilio parentum emolliretur animus adolescentulæ. Occurrit pro foribus socer: generum introduxit: filiam recōciliauit: & ut lætiores dimitteret: triduo tenuit: quasi repararet nuptias: ac uolenti abire: quartum quoq diem comperendinauit: prætenta humanitatis specie moras innectendo. Pari modo cum etiam quintum diem uellet adiungere superioribus: & iam nouæ deessent causæ morandi: paterno tamen affectu retinendæ filiæ desideriū non deforet: promissam profectionis copiam distulit in meridiē: ut uiam cibo curati adorirentur. Post epulas quoq uolens dilationem attexere: eo q iā uesper appropinquaret generi precibus ægre licet: tamen acquieuit. Ille iter suū prexit lætus aī q dilectam sibi recuperauisset: qui uno comitati seruulo cum iam declinaret dies: festino uiam celerabant gradu. Mulier uehebatur iumento: uiro nullus sensus laboris: qui fructu desiderii simul & uario mulieris ac uernaculi sermone uiam leuaret. Deniq ubi hierosolymam appropinquarunt quæ triginta stadiis aberat: quam iebusæi tenebant: suggessit puer deflectēdum in ciuitatem quia sub noctem suspecta essent etiam illa quæ tutiora sunt: cauendaq tenebrarum ambigua: maxime quia locorum incolæ non essent de filiis israel. Et ideo præuertendum ne quid aduersa studia gerentes insidiarum inferrent: ut obscuro noctis dolum quærentibus ad perpetrandum facinus satis opportuno. Sed domino eius haud quaquam placuit sententia: ut inter alienigenas hospitio succederent: cum gaba & rama non longe abessent ciuitates beniamin. Itaq præualens sententia posthabuit seruuli suggestionem: quasi ex conditione consilium æstimaretur: & non consilio quamuis infirma conditio ableuaretur. Et iā sol in occasu erat: deniq uix occurrit: cum iam urgeretur uespere: in ciuitatem succedere. Gabaonitæ incolebant locum: inhospitales: immites: intolerabiles: omnia tamen tolerabiliora q si aliquem hospitio recepissent. Deniq commodius huic uiro leuitæ cesserat si i gabaa hospitium non repperisset. Verum ne quid deesset offensionis: primo ingressu diuersorium nō repperit: & cū in publico situs alienā misericordiā iploraret: offendit aduenietē ex agro senē: quē uesp ex ope agresti cōpulit nocti deceder. Et cū eēt ei cōspicu⁹: rogat⁹ quo iret & unē aduētaret: rn̄dit de bethleē iudæ reuertor: cōtēdo ad montē ephren: & mulier ē mecū: sed ecce huc deuerti: & nemo ē q hospitio recipiat: & requiescēdi usū ministret. Nō quo cibi aut pot⁹ sibi aut pecori pabulorū esset idigētia: sed tecti hospitio phiberent præsto esse illa: nudum tecti hospitium desiderari. Ad ea senior benigne satis & placide: pax (inquit) tibi: & succede hospes pariter & ciuis. Nam & mihi origo de montis ephren partibus: & hic hospitalis habitatio: sed tēpore diuturno incolatus sedes fundauit. Itaq receptos domicilio ministerio sui & subsidiis hospitalibus iuxta fouit. Hortabatur ad læticiam senior: & frequentioribus prouocabat poculis: ut uino adoleret curarum obliuia: cum subito circūsistunt eos gabaonitæ: iuuenes ad omnem proiecti libidinem: nihil pensum ac moderatum habentes quos forma mulieris illexerat & in omnem amentiam præcipitabat. Capti enim eius decore & per senectutē hospitis atq infirmitatem subsidii: accepta spe potiendi poscunt mulierem: & pulsant ianuam. Itaq egressus senior rogabat eos ne hospitales mensas turpi flagicio fœdarent: & reuerendū ius etiam indomitis barbararum gentium nationibus uiolandum arbitrarentur: contribulē illum sibi: israelitem uirum legitimi tori subnixum copula non sine indignatione cælestis arbitri tanta affici contumelia. Quod ubi parum procedere aduertit esse sibi filiam uirginē adiecit: illam se offerre maiore parentis dolore: sed minore gratiæ hospitalis dispendio: publicum flagicium priuato dedecore tolerabili⁹ haberi. At illi exagitati æstu furoris & inflammati incentiuo libidinis: eo amplius ardebant formam iuuenculæ quo magis negabatur. Et iusticiæ exortes ridebāt uerba æquitatis: filiam senis quia minore iuidia sceleris offerebatur despectui habentes. Itaq cum piæ nihil proficerent pces: & seniles frustra hospes manus tenderet: desperato præsidio rapitur mulier: & per totam noctem iniuriæ impletur. Ast ubi lux finem intemperantiæ dedit: ianuam hospitalem repetit. Non quo uiri conspectum exposceret quæm magis declinandum putaret contumeliæ pudore miserabilis: sed affectum uiro referret: quæ castitatem amiserat: & contumeliæ suæ funus lamentabili specie ante ianuam hospitalem exponeret. Egressus itaq leuita cum iacentem inuenisset arbitratus q uerecūdia

uultum nequaquam attollere auderet:consolari cœpit:quia non uoluntate sed inuita tantæ iniuriæ succubuisset. Hortari assurgere & secum repetere domum. Sed ubi nullum responsum referebatur:quasi quiescentem maiore uoce e somno excitare. Verum ubi mortis supremæ patuit fides:impositas iumento reliquias domum pertulit: & diuisos artus mulieris in partes duodecim misit per singulas tribus israel. Quo commotus uniuersus populus conuenit in masphat:atq; ibi querela per leuitam cognita omnes in bellum exarsere:statuentes neminem uirorum fas esse in tabernaculum succedere:prius q̃ de tanti sceleris auctoribus ultio capesseretur. Animisq; ruebant in prælium:sed consilium prudentiorum præuertit sententiam:non temere confligendum bello cum ciuibus:sed prius uerbis experiendum de flagicio:& decernendum conditionibus pro delictis. Neq; iustum uideri ut paucorum sceleris precium ad omnes pueniret:& priuata adolenscentium peccata statum salutis publicæ labefact arent. Itaq; miserunt uiros qui denunciarent gabaonitis:ut tanti reos flagicii offerrent. Sin autem:cognoscerent non minoris esse criminis tantum facinus defendisse q̃ exercuisse. Verum illis superba referentibus:consilia pacis bello mutata:neq; primo aut secundo conflictu:cum plurimi a paucis affligerentur:cedendum israelitæ aduersis præliis existimauerunt. Quadringenta enim milia uirorum bellantium aduersum uiginti quinq; milia beniamin tribus & septingentos gabaonitas expertos belli iuuenes decertabant. Et cum sinistra forte duo sibi iam cecidissent prælia:animi tamen promptus: haud quaquã deposuit israel uincendi fiduciam & ulciscendi præsumptam spem. Sed quia causa numeroq; præstantiores inferiore pugnæ euectu pedem rettulerant:diuinam offensam rati:ieiunio & fletu maximo reconciliationem gratiæ cælestis affectauere. Itaq; orata domini pace acriores in bellum reuertuntur:utpote quibus oraculum animos dederat:spem accumulauerat. Et simulato a frõte q cederetur:ac dispositis per noctem insidiis a tergo urbis:in qua locata erat manus hostium:dum hi cedunt:& illi insectantur:inuadendi urbem uacuam facta copia:& mox admoto incendio:flammarum fragor atq; æstus furens captæ urbis speciem manifestarunt. Quo & suis fracti animi & erecti hostium. Nam & beniamin uiri clausos se & circumuentos rati prius q̃ a tergo inuaderentur:dispergere se se:atq; in desertum fugere cœperunt: & contra israel gemino agmine urgere eos ac palantes persequi. Cæsa itaq; uiginti quinq; milia: idest omnes fere de uiris beniamin. Præter sexcentos qui arrepto scrupeæ rupis munimento: partim loci ingenio & subsidio naturæ:partim desperatione uictoribus terrori fuere. Nam secundæ res cautionis admonent:in aduersis ultio pro uictoria habetur. Nec fœminarum numerus tanti discriminis exors fuit:sed omni s tribus beniamin muliebris sexus cum pueris & puellis omniq; ætate gladio aut igne extinctus: sacramentumq; additum ne quis tribus illius uiro filiam suam in uxorem daret: quo reparandi nominis omnis aboleretur successio. Belli finis simul atq; iræ factus: & furor in pœnitentiam uertit: armisq; positis in unum conuenientes uiri israel fleuerunt fletum magnum:& celebrarunt ieiunium:dolentes unam tribum perisse ex fratribus:atq; extinctam populi sui ualidam manum:iure quidẽ pro delicti precio bellatum aduersum propugnatores flagiciorum:sed misere in sua populum conuersum uiscera & bello ciuili utrumq; afflictum. Lachrymarum effusio mouit passionem animi:& affectum perculit:sæuiciæ ratio successit. Missiq; legati ad sexcentos illos beniamin uiros:qui per quattuor menses edito se præruptarum tuebantur rupium: aut deserti indigentia: quæ multitudini obsidentium periculosa foret: deplorauerunt: communem illam esse erumnam: q illi contribules: isti cognatos & socios amisissent : sed tamen non penitus interceptam reparandæ tribus successionem: consulere se in medium: quo modo & sacramẽti fides sibi costet:& tribus una nequaquã a corpore auulsa intercidat. Altari itaq; posito reconciliationis & pacis oblatũ sacrificiũ. Et qa iabis galaad populus erat pœnæ & maledicto obnoxius:obstrinxerat.n.se omnis israel magno sacramento ut si quis non ascendisset cum eo ad puniẽdum flagiciũ:morte moreretur:duodecim milia bellatorũ directa:ut & uiri omnes & mulieres ferro extinguerentur:solas uirilis tori exortes reseruarent adolescentulas. Interfectis itaq; omnibus iabis galaad:solæ uirgines quadringentæ exitio cæterorum superfuerunt. Quas accipiens israel statuit uiros beniamin belli metum deponere:& in coniugium sibi sumere integras æui ac pudoris puellas : quibus & causa esset apud uiros integra q nemo suorum aduersum eos bellum susceperat : & charitatis gratia:quia propter eos supremo supplicio ereptæ forent. Hoc igitur modo quadringintis iuuenib⁹ quesita copularũ cõsortia sunt:sed quia ducenti numero superant:qb⁹ iugales derant:iis quoq; sine fraude sacramẽtorũ consultum accepimus. Dies festus in sylo quotannis

celebrabatur: ibi exultare solitæ uirgines: & choræas ducere in honorem religionis: aliæ præire matribus & totum iter agmine uiantum repleri. Dixit unus ex senioribus: si ducenti illi tribus beniamin uiri intra uineas siti excubias tenderent: donec se omnis fœminea turba effunderet: & surgentes ex uineis unusquisq; quam occursus dederat: uxorem sibi uendicaret: fraudi id nequaquam futurum: populum & enim fauere reparandæ tribus successioni. propter sacramentum impartire non posse filiarum suarum societatem: neq; tamen contra sacramentum uideri: si prohibendum non putaret: quia sacramento neq; cogendi neq; prohibendi necessitas imposita uideretur: illo sibi sine metu consulere oportere: sane si puellarum parentes uindictam efflogitarent: partim prece: partim etiam retorquendo in ipsos in uitæ culpam custodiæ se se reuocaturos: quia cum scirent beniamin uiros exortes esse iugalium: cum filiabus processerint: dignam sane tribum iam non pœna sed misericordia: satis duræ sæuitum in eos: & debellatam corporis sui partem: immoderatius exarsisse plebem: ut successionem domesticam extingueret: atq; ex suis necaret: placere deo non perire populo tribum: neq; pro una muliere tam accerbe consuli. Probauerunt consilium israelitatæ: executi sunt uiri beniamin: & dispositi in uineis loco opportuno & tempore plenas fœminei agminis uias occupauerunt. Præbuit illis festum nuptiarum religionis solemnitas. Auulsæ de complexu patrum filiæ tanq; in manum ab ipsis parentibus tradebantur: & uelut pactam egremio matris non abduci sed prodire arbitrareris. Ita tribus beniamin pœne intercepta atq; extincta breui floruit: documentum exhibens q magno exitio sit insolentibus uindicta pudiciciæ & læsæ castitatis ultio. Nec hoc solo loco sed plærisq; scriptura hoc docet. Nam & in genesi legimus exercitum quæstionibus regem ægypti pharaonem q sarram attentauisset: & tamen alienam esse uxorem nesciebat. Est igitur domino castitatis tuendæ uoluntas: quanto magis est defensandæ integritatis. Vnde nulla debet uirginibus sacris irrogari iniuria. Quæ enim non nubunt & qui uxorei non ducunt: habentur sicut angeli in cælo. Et ideo cælesti gratiæ non inferamus corporalem contumeliam: quoniam potens est deus: quem nec præuaricatio prætereat: & moueat accepti sibi muneris & consecratæ uirginitatis acerba & grauis contumelia. Vale frater & nos dilige: quia nos te diligimus. LXX

Mbrosius paterno. Paterni quidem unanimis mei salutationem legi: sed consultationem haud quaquam paterna: ut uelit filio neptem copulare ex filia: sed nec auo te nec patre dignam. Itaq; quid consulueris considera. Omne enim q
a agere uolumus: prius nomen facti eius interrogemus: & tunc utrum laude an uituperatione dignum sit existimabimus. Verbi gratia: misceri mulieri quibusdam uoluptas est: medicorum etiam pueri corporibus utile ferunt: sed considerandum utrũ coniugi an extraneæ: deinde nuptæ an innuptæ. Si quis desponsata sibi & tradita utatur: coniugium uocat. Qui alienæ expugnat pudorem adulterium facit: cuius uel solo nomine reprimitur plerũq; tentandi audacia. Hostem ferire: uictoria est: rerum: æquitas: innocentẽ: homicidium. Quod si quis percipiat animo: reuocat manum. Ergo etiam tu quid consulas: quæso tecum retractes. Coniugium uis inter filios nostros componere. Quero utrum pares copulandi an impares sint. Sed nisi fallor: compares appellari solent: boues. Qui iungit ad aratrum: equos ad currum: pares eligit: & ut ætas conueniat & forma: nec natura discrepet nec decoloret diuersitas. Tu copulare paras filium tuum & neptem ex filia: hoc est ut accipiat sororis suæ filiam: diuersa licet matre q̃ socrus editus. Interroga nominum religionẽ: nempe auunculus iste illius: illa huius neptis uocatur. Nec ipse te reuocat sonus nominum: cum hic auum resonet: illa hoc nomen ad auunculum quid ad auum referat? Quanta deinde etiam reliquorum confusio uocabulorum. Idem auus & socer uocabere: ea quoq; tibi neptis & nurus diuerso nomine nuncupabitur. Mutuabuntur etiam fratres diuersa uocabula: ut illa socrus fratri sit: iste gener sorori. Nubat auunculo suo neptis: & immaculatorũ pignorum charitas illecebroso amore mutetur? Super hoc igitur meam a sancto uiro episcopo uestro expectari sententiam non opinor neq; arbitror. Nam si ita esset: & ipse scribendum putasset. Non scribendo autem significauit q nequaquam hinc dubitandum arbitretur. Quid .n. est q dubitari queat: cum lex diuina etiam patrueles fratres prohibeat conuenire in coniugalẽ copula: q sibi quarto socientur gradu. Hic ãt gradus tertius ẽ q̃ et ciuili iure a consortio coniugii exceptus uidetur. Sed prius sacræ legis scita interrogemus. Prætendis. n. in tuis litteris q pmissũ hoc diuino iure cõnubiũ hui⁹ modi pignorib⁹ existimet eo q ñ sit phibitũ Ego ãt & phibitũ assero. Quia cũ leuiora iterdicta sint de patruelib⁹ frib⁹: multo magis hoc

ꝙ artioris est plenum necessitudinis:īterdictum arbitror. Qui enim leuiora astringit:grauiora non soluit sed alligat. Quod si deo permissum putas:quia specialiter non est prohibitum: nec illud prohibitum sermone legis reperies:ne pater filiam suam accipiat uxorem. Nunquid ideo licet:quia non est prohibitum? Minime. Interdictum est enim naturæ:iure īterdictum est lege quæ est in cordibus singulorum. Interdictum est inuiolabili præscriptione pietatis:titulo necessitudinis. Quanta huius modi inuenies non esse interdicta lege per moisen edita:& tamen interdicta sunt quadam uoce naturæ. Multaq̃ sunt quæ licet facere sed non expedit. Omnia enim licent sed non expediunt:omnia licent sed non ædificant. Si ergo etiā ab iis nos reuocat apostolus quæ non ædificant:quo modo faciendum putamus quod & nō licet legis oraculo:& non ædificat discrepante pietatis ordine? Et tamen illa ipsa uetera quæ fuerant duriora:temperata sunt per euāgelium domini iesu. Transierunt uetera: ecce facta sunt noua. Quid tam solemne ꝙ osculum inter auunculum & neptem: ꝙ iste quasi filiæ debet:hæc quasi parenti? Hoc igitur inoffensæ pietatis osculum suspectum facies de talibus cogitando nuptiis:& religiosissimum sacramentum caris pignoribus eripies. Sed si diuina te prætereunt:saltem imperatorum præcepta:a quibus amplissimum accepisti honorem: haud quaquam præterire te debuerunt. Nam theodosius imperator etiam patrueles fratres & consobrinos uetuit inter se coniugii conuenire nomine: & seuerissimam pœnam statuit si quis temerare ausus esset fratrum pia pignora:& tamen illi inuicem sibi æquales sunt:tantum modo quia propinquitatis necessitudine & fraternæ societatis ligantur uinculo: pietati eos uoluit habere quod nati sunt. Sed dicis alicui relaxatum. Verum hoc legi nō præiudicat. Quod enim in commune statuitur:ei tantum proficit:cui relaxatum uidetur. Longe diuersa iniuria. Illud tamen licet in ueteri testamento legimus:ut aliquis uxorem suam sororem diceret. Istud inauditum:ut quisq̃ neptem suam in uxorem accipiat & coniugem dicat. Iam illud pulcherrimum ꝙ negasti neptem tuam auunculo suo tuo filio propinquo semine conuenire:quia non agnationis copuletur necessitudine. Quasi uero & uterini fratres idest diuerso patre sed eadem matre geniti possint diuerso sexu inter se coniugio conuenire:cum & ipsi agnationis ius habere non queant sed cognationis tantum sibi titulo connexi sint. Vnde oportet ab ea discedas intentione:quæ etiam si liceret: tamen tuam familiam non propagaret. Debet enim tibi filius noster nepotes:debet etiam neptis carissima pro nepote. Vale cum tuis omnibus. LXXI.

a Mbrosius quinegio. Quam ingenuo te commendasti pudore:quia de eo consuleres quod non probares:sed morem gereres parenti:ut pietatem non læderes:securus ꝙ non aliud a me posset referri:nisi quod sanctas deceret necessitudines. Ego uero libenter tua in me onera suscepi:& auo nepte(ut opinor)refudi. Quam nescio plane qua opinione nurum sibi fieri desiderabat: ut auum socero mutaret. Plura non opus est:ne hoc quoq̃ accedat ad uerecundiam. Vale fili & nos dilige:quia nos quoq̃ te diligimus. LXXII.

a Mbrosius antonio. Nunq̃ es tacitus mihi:nec unq̃ tuo me transmissum silentio querar:qui scientia ꝙ tuo non desim pectori. Nam cum id pendas quod pluris est:qui potes etiam id negare quod sæpe etiam in multos defluit: non tam amoris usu ꝙ officii uicissitudine? Ego uero etiam ex meo animo tuam uicem existimo:ut nunq̃ me tibi & te mihi absentem putem: quoniam semper animis hæremus. Nunq̃ tuas litteras mihi deesse opiner: aut meas tibi: cum te quottidie coram alloquar:in te oculos:studia:atq̃ omnia officia mea dirigam. His tecum :delectat congredi:nam litteræ tuæ(ut aperte cum indiuiduo pectoris mei loquar)uerecundari me faciunt. Vnde peto ut supersedeas gratiarum relatu. Mihi enī mei in uos officii summa merces est:si me debito erga uos muneri non defuisse arbitrarer. Vale & nos dilige:quia ego quoq̃ te diligo. LXXIII.

a Mbrosius alipio. Antiochus uir consularis reddidit mihi eximietatis tuæ litteras:nec supersedi:respondendi munere. Nam per meos homines dedi litteras: & ni fallor:alia oborta copia geminaui ep̄lam. Sed quia n̄ tā remetiēda amicitiæ munia:ꝙ cōtumeliā n̄ cumulādā arbitror:oportuit ipso præserti regrediente

qui me tanto litterarum tuarum affecit nomine:referri aliquod officium sermonis mei: ut ego utriq; uestrum & ille tibi absolueretur qui debebat referre quod acceperat. Vale & diligẽtes te dilige.

a Mbrosius uigilio. Poposcisti a me institutionis tuæ insigna: quoniam nouus ascitus es ad sacerdotium. Et quoniam te ipsum ædificasti:ut oportuit: qui dignus habitus es tanto munere:quo modo & alios ædifices significandum uidetur. Primum omnium cognoscere ecclesiam tibi domini commissam: ideo q; uitandum semper:ne quid obrepat offensionis:& fiat uelut commune corpus eius gentilium admixtione. Vnde scriptura tibi dicit:ne accipias uxorem de filiabus chananæorum:sed uade in mesopotamiam in domũ bathuellis idest domum sapientiæ:& eius tibi acquire copulam. Mesopotamia autem regio est in partibus orientis quæ duobus maximis per ea locorum euphrate & tigri fluminibus circunuenitur:quib⁹ origo est in armeniæ locis. Influunt autem diuerso meatu in mare rubrum:& ideo mesopotamiæ nomine signatur figura ecclesiæ:quæ maximis fluentorum prudentiæ irriguis atq; iusticiæ fæcundat mẽtes fidelium:quibus sacri baptismatis:cuius typus præcessit in rubro mari: infundit gratiam culpamq; abluit. Doce ergo plebem:ut non ex alienigenis sed ex domibus christianis coniugii quæratur copula. Nemo fraudet mercenarium mercede debita: quia & nos mercenarii sumus dei nostri:& ab eo mercedem laboris nostri expectamus. Et tu quidem o quicunq; es negociator:mercenario tuo mercedem pecuniariam negas idest uilem:caducam:tibi autem negabitur merces promissorum cælestium. Non fraudabis ergo(ut lex dicit)mercenarium mercede sua:non dabis pecuniam tuam ad usuram:quoniam scriptum est:q᷑ is qui pecuniã suam non dedit ad usuram:habitabit in tabernaculo dei. Nam ille est supplantator: qui usurarum captat emolumenta. Itaq; uir christianus si habet:det pecuniam quasi non receptur⁹: aut certe sortem quam dedit:recepturus. Habet in ea non mediocrem usuram gratiæ. Alioquin decipere istud est non subuenire. Quid enim durius q̃ ut des pecuniam tuam non habenti:& ipse duplum exigas? Qui simplum non habuit unde solueret: quem ad modum duplum soluet? Exemplo nobis sit tobis qui nunq; requisiuit pecuniam quam dederat nisi extremo uitæ suæ tempore:magis ne fraudaret hæredem q̃ ut depositam pecuniam cogeret ac recuperaret. Populi sæpe conciderunt fœnore:& ea publici exitii causa extitit. Vnde nobis sacerdotibus id præcipue curæ sit:ut ea uicia resecemus: quæ in plurimos uidentur serpere. Hospitem doce uoluntarium magis q̃ ex necessitate esse oportere: ne in hospitio deferendo inhospitalem affectum animi sui prodat:& in ipsa hospitis susceptione per iniuriam uioletur gratia:sed magis excolatur officiorum usu & aliquo humanitatis ministerio. Non enim a te munera exiguntur ditia: sed officia uoluntaria: plena pacis & conuenientis concordiæ. Meliora sunt enim olera cũ amicicia & gratia:q̃ si exquisitis dapibus adornetur conuiuium:si desit affectus gratiæ. Legimus peremptos graui populos excidio propter uiolata iura hospitii leuitis de ephren:propter libidinem quoq; commissa bella atrocia. Sed prope nihil grauius q̃ copulari alienigenæ:ubi & libidinis & discordiæ incentiua & sacrilegii flagicia conflantur. Nam cum ipsum coniugium uelamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat:quo modo potest coniugium dici:ubi non est fidei concordia? Cum oratio communis esse debeat:quo modo inter dispares deuotione potest esse coniugii communis charitas? Sæpe plæriq; capti amore fœminarum fidem suam prodiderunt:ut patrum populus in belphegor. Vnde phinees arrepto gladio iterfecit hebreum & madianiten fœminam: & mitigauit indignationem diuinam:ne totus populus extingueretur. Quid de pluribus excẽplis loquar? Ex multis unum proferam:ut eius commemoratione liqueat q̃ perniciosum sit alienigenæ mulieris asciuisse copulam. Quis fortior & ab incunabulis suis munitior dei spiritu q̃ nazaræus samson? Et ipse proditus est:& ipse per mulierem non potuit suam tenere gratiam: cuius generationis & uitæ totius seriem historico digestam stilo enarrabimus secundum sacri libri continentiam quæ in hunc est modum :non uerborum serie sed sensu. Multos per annos hebræorum populum subditum palestini ac subiectum babebant: quoniam fidei prærogatiuam amiserat: qua uictoriam patres adepti fuere. Non penitus tamen interciderat insigne electionis apud auctorem suum & funiculus hæreditatis. Sed quia rerum secundarum insolentia sæpe extollebantur: dabat eos plærunq; in potestatem hostium:ut more ingenii humani remedium malorum de cælo sibi quærerent. Tunc enim deo subditi sumus: cum aduersis aliquibus urgemur. Secundæ res mentem

extollunt. Quid cum alias usu probatum sit: tum maxime in lea rerum conuersione qua rursus ad hebreos a palestinis uersa uice res mutatae. Namq; cum diuturna iniuria longae subiectionis ita essent depressa hebreorum pectora: ut nullus uirili ingenio ad libertatem animos tollere auderet: ortus est illis samson diuino oraculo praedestinatus: magnus uir nec in pluribus numerandus: sed in paucis praestantissimus: & quod sine ulla controuersia sit: uiribus corporis omnium facile primus: eoq; ingenti admiratione nobis spectandus a principio: non illa quae temperantiae & sobrietatis iam inde a pueritia uini abstemius praeclara insigna dedit: nec illa quae intonso capite nazaraeus sacra diu seruauit custodia: sed ab adolescentia quae in aliis aetas mollior: in hoc egregia: atq; supra humanum modum: perfectae uirtutis stupenda facinora effecit: quibus diuini oraculi mox aperuit fidem: q̄ non perfunctorie tanta eum anteisset gratia: ut descenderet angelus per quem ortus eius praeter spē parentibus annunciaretur: futuri regimen & praesidium suis. Nam grauibus iam diu palestinorum imperiis affligebantur. Pater illi erat de tribu dam timens deum haud ignobili genitus loco: praestans caeteris: mater utero sterilis sed animi uirtutibus haud infaecunda: quae propriae hospitio mentis recipere meruit uisionem angeli: mandatum tenuit: oraculum impleuit. Nec tamen passa sine uiro scire uel diuinitatis secretum: insinuauit marito uisum sibi hominem dei praeclara specie futurae sobolis ferentem oracula: qua pollicitatione se se fidentem cum coniuge fidem promissorum caelestium participare. Quod ubi comperit: pie deum precatus orauit: ut sibi quoq; uisionis eius gratia tribueretur: dicens. In me domine angelus ueniat tuus. Vnde ego arbitror non zelo mulieris quae esset spectabilis pulchritudinis aliquid eum suspectum habuisse: ut quidam existimauit: sed magis diuinae zelo gratiae prouocatum: conspectus sacri uoluisse participari munere. Neq; enim uiciis animi praue affectus tantam apud deum inuenisset gratiam: ut angelus in eius domum reuerteretur: qui monitis iis quae usus oraculi postulauisset: subito flammae uehementis eleuatus specie: se se recepit. Id formidolosum uiro mulier salubrius interpretata: in gaudium uertit: atq; ademit solicitudinem: eo q̄ prosperorum iudicium non aduersantium sit uiscere deum. Talibus e caelo commendatus insignibus: ubi primum adoleuit: coniugio mentem intendit: siue q̄ uagam ac familiarem adolescentulis abhorreret animo lubricae libidinis consuetudinem: siue quia iam causa quaerebatur: quem ad modum a ceruicibus plebis suae auerteret palestinorum potentiam duraq; imperia. Pergens itaq; in thannata (urbi hoc nomen est in illis positae locis: quae tunc palestinorum incolis frequentabatur) uirginem aspexit grata specie & uultu decoro: & parentes proprios quorum comitatu fultus gradiebatur: orauit ut eam in coniugium sibi poscerent. Verum illi ignorantes q̄ eo intentio uergeret: ut palestinis aut negantibus infestior foret: aut acquiescentibus affectus inferendae in subditos iniuriae demeretur: cum ex coniunctionem aequalitas: par & gratia consortii iure accresceret: aut si quid offensam esset: longius ultionis studia procederent: quasi alienigenam declinandam arbitrabantur. Sed ubi flectere animum pignoris legitimorum obiectu frustra experti: in arbitrium eius uolentes concessere. Recepta itaq; petitione samson cum sibi promissam reuiseret diuertit: & paulisper de aggere deflexit: continuoq; occurrit ei leo ferus de silua: agresti libertate seuior. Comes nullus: telum in manibus haud quaquam suppeditabat: cedere pudor: & conscia uirtus fiduciam dare: mentem in se brachiis amplexus necat: & lacertorum nodo exanimatum: praeter agerem supra siluestria germina proiecit ac dereliquit. Locus erat laetus pabuli herboso gramine: uinetis consitus. Itaq; apud dilectissimam sibi sponsam exuuias ferae credidit sine momento futuras: cum talium rerum tempora non terribilibus spoliis sed mitibus gaudiis & festa fronde fiant uenustiora. Deniq; post eadem regrediens uia fauum in utero leonis offendit: atq; abstulit: donum parentibus ac puellae futurum: talia enim sponsam munera decent: ac degustato melle fauum predictis edendum dedit: causam repressit: sed forte quadam die nuptialis festi celebrabatur conuiuium: laeta in epulis iuuentus mutuis se ad ludum inuitabat sermonibus: cum alius aliū salsiore dicacitate perstringeret: sicut se huius modi usus habet: certamen laeticiae accendebatur. Ibi tum quaestionem huius modi proposuit samson iuuenibus coepulantibus. De manducante exiuit esca: & de forti processit dulce. Absoluentibus pollicens praemium: quasi mercedem sapientiae triginta syndones & totidem stolas secundum numerum uirorum comesantium: haud mulcta ignorātib⁹. Qui cū enodarī īplexa & distinguerī ābigua neqrēt: mulierē ei⁹ ptī minis exagitando: partim fatigando precibus: eo impulere: ut a uiro posceret quaestionis eius absolutionē: īsignem futuram cōiugalis gratiae ī mercedem amoris. Atq; ea seu animi territa: seu

muliebri ingenio inflexa:ueluti pio quæstu maritalis odii dolorem prætexere cœpit: ꝙ se/ cretum uiri consors: totius uitæ & consocia non comperisset: similisq; cæteris habita foret:cui arcanum uiri proprii non crederetur. Odisti me (inquit) & non amasti quam celasti usq; adhuc. His atq; cæteris talibus inuictus certe animus: muliebribus emollitus blandiciis:aperuit dilectæ propositam questionem: & illa ciuibus. A quibus uix tandem septimo die qui præscriptus absoluendæ parabolæ fuerat:ante occasum solis com/ perta soluta sunt:atq; in hunc modum relata. Quid fortius leone:quid dulcius melle? Et ille respondit. Nec muliere aliquid perfidiosius. Nam si non domuissetis uitulam meam: nunq; intelligeretis parabolam meam. Et statim descendit in ascalonam:& triginta uiros peremit: quorum exuuias auferens: eos qui propositam quæstionem soluerant promisso munere donauit. Abstinuit autem coniugio puellæ cuius perfidiam depræhenderat:atq; in patriam domum se se recepit. Turbataq; animi iuuencula quæ indignationem læsi: ferociam fortis/ simi fraudi sibi futuram iusta formidine perhorresceret:in alterius uiri concessit nuptias quē tamen paranymphum sibi samson quasi fidum sodalem cum duceret eam uxorem: asciue/ rat:nec sic tamen prætento licet coniugio offensionis periculum auertit. Nanq; ubi res pro/ dita:uolentiq; ad coniugem redire:interclusa copia: ꝙ pater eam alii uiro nupsisse diceret: sororem sane eius si uellet:ducere liceret:stimulo iniuriæ exulceratus publicam excogitauit ultionem capessere domesticæ contumeliæ indignatione:correptisq; uulpibus adulta æsta/ te:cum iam matura essent in agris frumenta: binas sibi inuicem cauda ad caudam ligauit: atq; in medium earum ardentem inseruit facem:nodoq; astrinxit inexolubili:& ultor iniu/ riæ super manipulos messis dimisit frumentariæ: quam secuerant incolæ palestinorum. At illæ igitur exterritæ quacunq; præcipites conuoluebantur:spargebant incendium:& exu/ rebat spicas eorum. Quo dispendio commoti ꝙ omnes sibi locorum fructus interierant: factum principibus suis intimauerunt. Et illi miserunt uiros in thannatam qui mulierem quæ uariato fidem coniugio mutauerat:ac totam eius domum parentesq; igitur inuoluere: ꝙ ea causa suæ uastitatis & iniuriæ foret:nec oportuisse lædi uirum pronunciantes qui pos/ set malo se publico ulcisci. Nec tamen samson populis palestinorum delicti gratiam fecit:atq; eo uindictæ fine contentus fuit:sed concidit eos strage maxima:plurimiq; eorum ferro inte riere. Ipse autem concessit in etham ad torrentem in deserto. Petra illic erat munitio tribus iudæ. Palestini uero qui eum non auderent lacessere:nec munitionis prærupta arduaq; supe rare:tribum iudæ denunciato adorsi ursere prælio:ꝙ subditos sibi & tributarios perditum iri nequaquam iustum & æquum atq; ex usu uideretur:publico:pro alieno præsertim faci/ nore consulentes in medium:tradi sibi designatorem tanti flagicii postulauerunt: atq; ita illis quod ab eo commissum:futurum sine noxa. Qua præscripta sibi conditione uiri de tri/ bu iudæ tria milia ex suis congregantes ascenderunt ad eum & præfato ꝙ essent subditicii palestinorum:quibus sibi necessitas obædiendi non ex arbitrio sed ex periculi formidine ma neret:facti sui inuidiam retorquebant in eos:qui ius cogendi habebant. Tum ille: & quæ (in/ quit) iusticiæ forma est genus abramidarum:ut circumscriptæ primo coniugis deinde abdu ctæ perniciosa mihi uindicta sit:& sine periculo domesticam iniuriam non licuerit ulcisci? Tantumne inclinatis animos ad turpe uernularum obsequium:ut executores uos alienæ præbeatis insolentiæ:atq; in uosmet ipsos uertatis manus? Si pereundum est quia dolorem habui liberum:iuuat perire manibus palestinorum. Tentata domus:solicitata uxor. Si non licuit mihi uiuere sine eorum fraude:saltem liceat mori sine scelere uestro. Rettuli ego acce ptam iniuriam nō intuli? Vos existimate an digna uicissitudo fuerit. Illi de damno fructuum queruntur:ego de coniugis amissione. Conferte manipulos messis & sociam tori. Dolorem meum ipsi probarunt cuius iniurias uindicauerunt. Videte quo uos ministerio dignos pu/ tant. A uobis eum morte affici uolunt:quem ipsi ultione dignum de iis qui me læserant iu/ dicauerūt:& qui uindictæ præbuere ministerium. Sed si adeo subdita superbis corda gentis: tradite me hostium manibus:uos nolite occidere. Non mortem abnuo: sed uestrum fugio contagium. Verum si formidine ceditis insolentibus:alligate uinculis manus inermes licet: inuenient sibi arma nodis solutæ:certe conditione impositæ. Satis futurum arbitrati sunt: si uiuentem in potestatem daretis. Quibus illi auditis quamuis tria milia uirorum ascende/ rant:sacramentum dederunt ꝙ a se uitæ eius uis nulla irrogaretur:tantummodo patiens ui/ culorum esset:ut deditionem eius patrarent:quo uacui fierent eius cuius arguebantur: faci/ noris. Accepta itaq; fide spelæo egressus deseruit petræ munitionem: ac duobus innexus funibus ubi appropinquare accitos ad suscipiendum palestinorum ualidos uidet: infremuit

spiritu:& uniuersa dirupit uincula:atq; arripiens maxillam asini iacentem percussit mile uiros:fugauit alios grandi uirtutis spectaculo: cum inermo & uni cederent armatorum agmina. Et qui comminus ausi fuerant congredi:facili negocio:nullo labore obtruncati: aliis fuga exitium dempsit. Vnde hodieq; agon loco nomen est:q ibi sampson gloriosum certamen uirtute egregia consummauerit. Sed utinam q fortis in hostem:tam moderatus uictoria fuisset. Verum q facile usu uenit:insolens rerum secundarum animus qui debuit euentum pugnæ diuino fauori & præsidio deferre:sibi arrogauit:dicens. In maxilla asini deleui mile uiros. Nec aram statuit deo:nec hostiam immolauit:sed negligens sacrificii:assumptor gloriæ:ut triumphum suum perpetuo consecraret nomine:uocauit locum maxillæ interfectionem. Et mox siti grauiter cœpit inardescere:& potus deerat:nec iã ferre ac tolerare poterat. Vnde intelligens q nihil tam facile esset humanæ opis q sine diuino adiumento non difficile foret:exclamauit atq; obsecrauit:ne sibi deus omnipotens in offensam uerteret: q imprudenter incauto sermone sibi aliquid assignauisset. Quin etiam illam uictoriam deo deputabat dicens. Tu dedisti in manu serui tui salutem magnam hanc:& nunc subueni:quia ecce morior siti:& in potestatem eorum de quibus tantum donasti triumphum: sitis necessitate adiudicor. Quo modo dei misericordiæ:cum proiecisset ille maxillam: aperuit scissuram eius:& fons erupit ex ea:& bibit samson:& resumpsit spiritum:& uocauit locum inuocationem fontis:eo q uictoriæ iactantiam inuocationis precibus emendauisset: ita diuersa iudicia mature edita:q & arrogantia cito offensam incurreret:& humilitas sine ulla offensione se se reconciliaret. Verum ubi decursa serie bellum palestinorum composuit: & suorum declinans ignauiam & hostilem despiciens manum:gazam se se contulit:ea ciuitas erat in locis palestinorum:& habitabat illic in diuersorio. Quod cognitum gazæi haud quaquã dissimulatione prætererunt:sed festinantes circundederunt diuersorium eius: & obsederũt uniuersos aditus domus:ne fugam in noctem componeret. Itaq; samson cognito quid pararetur:compositas insidias noctis medio præuertens:columnas domus manibus amplexus materiem totam & culminis molem ceruice ualida sustentans in uerticem montis altissimi transportauit qui imminebat urbi hebron quæ populis hebreis incolebatur: cum libero & uago motu transgrederetur non solũ regionis paternæ terminos:sed etiã morum limites & maiorũ obseruatões pscriptos:eã sibi futuræ mox cladis pestẽ iuenit. Nan q parũ fida expt? alienigenæ uxoris prima connubia qui debuisset cauere uel postea:rursus dalidæ mulieris fornicariæ copulam non declinauit:& cum eam diligeret impense:tentandi se causam dolis hostilibus præstitit. Ascendentes enim palestini ad eam: polliciti sunt pecuniam uiritim daturos mile & centum denarios:si proderet eis in quo ille fiduciam uirtutis suæ constitutam haberet:quo cognito circunueniri & capi posset. At illa quæ semel se pecuniæ prostituerat:astute satis & callide inter epulas & illecebras amoris quasi admirans fortitudinis eius eminentiam: quærere cœpit quo tandem genere tantum præstaret reliquorum uirtutibus: simul & quasi pauida atq; solicita orare ut dilectæ suæ committeret: qui nexus astrictum alienæ potestati substerneret. Ille autem adhuc sobrius & fortis animi aduersus delinimenta meretricia dolum dolo rettulit dicens. Quia si uitibus uirentibus ad huc & non aridis alligaretur: infirmitate corporis adæquaret aliorum similitudinem. Quo palestini per dalidam sibi comperto: cum uitea soporanti circundedissent uincula quasi de improuiso excitum:haud degenerem offendere notæ & solitæ fortitudinis: cum solutis nexibus uirtus libera multis licet resisteret ac repugnaret. Sed ubi id parum processit:rursus dalida quasi derisa & conquerens repetere artes suas: & fidem amoris poscere non prætermittebat. Cui samson ualidus adhuc consilii dolum ridens significauit ligatum se septem funibus qui adhuc sine usu forent:uenturum se in potestatem hostium:sed & hoc frustra fuit. Tertio quoq; tanq; de mysterio deprompsit etiam lapsuro pro prior:si dissoluti essent crines septem capitis sui & quasi in cubitum intexti:discederet ab eo uirtus sua. Et hoc quoq; lusit insidiarum fabricatores. Ad postremum cum illusum sibi totiens procax mulier deplorauisset:indignam se habitam dolens: cui committeretur arcanum:dilectiq; id quod pro remedio quæreret:ad proditionem suspectari uideret: lachrymis fidem coegit:simul quia debebatur inuictæ ad id tempus fortitudinis uiro:ut incideret ærumnam saucius:animi secretum aperit:prætendere in se uirtutem dei: & esse domino sanctificatum: secundum eius præceptum comam pascere: quæ si attonderetur: desineret nazaræus esse: & propriæ uirtutis usum amitteret. Palestini per mulierem comperta infirmitate uiri:sceleris mercedem afferunt: ut præcio obnoxia dolum patraret. At

illa meretriciis delinimentis fessum amoris in sopore compulit: & tonsore adhibito septem crines capitis eius admota nouacula abscidit. Continuoq; interdicti præuaricatione uires minutæ: deniq; ex somno experrectus faciam inquit sicut soleo: & excutiam me super aduersarios: sed nec animi sui alacritatem nec uirtutem agnouit: nec uigor erat nec gratia manebat. Itaq; reputans secum ꝙ improuide se mulieri aduersariorum credidisset: & caluatus tentare ulterius aliquid damnatus infirmitatis: nequiret cæcitati oculos: uinculis manus præbuit: & compedibus innexus carcerem intrauit multis sibi incognitum tempestatibus. Et iam processu temporis crescere ei coma cæperat. Itaq; cum esset celebre conuiuium: palestinorum conuentui producitur de carcere samson: ac statuitur in populi conspectu. Erant tria milia ferme hominum uirilis ac muliebris sexus: & grauibus in eum insultabant conuiciis: circumagebant ludibriis quod durius & ultra ipsum captiuitatis speciem uiro ingenitæ uirtutis conscio tolerabatur. Nam uiuere & mori: naturæ functio: ludibrio esse: probro ducitur. Cupiens igitur tantam contumeliam uel ultione solari uel morte in reliquum præuertere: simulato ꝙ infirmitate corporis & nodis compedum sustentare se se nequiret: poposcit a puero: qui dirigebat uias eius ut admoueret eum ad columnas proximas: quibus domus omnis suffulciebatur. Et admotus: utraq; manu fulcra totius compræhendit ædificii: atq; intentis ad festa sacrificii palestinis: ꝙ dagoni deo suo deferebant: per quem sibi aduersarium suum datum in potestatẽ arbitrabant: muliebris perfidiæ dolos beneficiis annumerantes cælestibus: exclamauit ad dominum dicens. Domine adhuc semel memor pueri tui esto: ut ꝑ duobus oculis meis uindictam tribuas de nationibus: ne dent gloriam suis diis: ꝙ ipsis iuuantibus me in potestate acceperint: nec uitam meam pluris facio. Moriatur anima mea cum palestinis: ut agnoscant sibi infirmitatem meam non minus ꝙ̃ uirtutem exitialem fuisse. Concussit itaq; columnas magna ui: ac dissoluit & comminuit eas quas secuta ruina superioris culminis & ipsum inuoluit: & uniuersos qui de super aspectabant præcipitauit. Ibi magna uis marium fœminarumq; promiscue exanimata: & triumphus quæsitus perempto supra omnes superiores uictorias haud quaquam degenere & decolore exitu. Nam & si inuiolabilis ad id locorum & deinceps: atq; incomparabilis in hac uita expertis belli fuerit uiris: tamẽ in morte se ipsum uicit: & insuperabilem gessit animum: ut contemneret: & quasi nihilo haberet uitæ finem omnibus formidolosum. Virtutis igitur fuit ꝙ uictoriarum numero diem clausit: nec capitiuum exitum sed triumphalem inuenit. Circumscriptum autem fuisse a muliere: naturæ potius ꝙ̃ persone ascribendum. Quia humana conditio maior ꝙ̃ culpa inferior. Premitur enim & cedit illecebris flagiciorum. Itaq; cum scriptura ei testificetur ꝙ plures in morte ꝙ̃ in lumine uitæ istius positus occiderit: uidetur ad aduersariorum magis exitium captus ꝙ̃ quo ipse deiectior fieret aut minor esset. Non est enim se expertus inferiorem: cuius sepultura præstantior ꝙ̃ potentia fuit. Deniq; non telis sed cadaueribus hostium pressus humatus est: proprio tectus triumpho: clarum insigne relinquens posteris: eo ꝙ populum suum quem captiuum inuenerat: uiginti annis in libertate iudicio suo rexit: & sepultus in patrio solo libertatis hæredem dimisit. Hoc ergo exemplo liquet alienarum consortia refugienda: ne pro charitate coniugii proditionis insidiæ succedant. Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

LXXV.

a Mbrosius irenæo. Decursa lectione apostoli non perfunctorie motus es: quia audisti hodie lectum. Lex enim iram operatur. Vbi autem non est lex: nec præuaricatio. Vnde & cõsulendum arbitratus es: cur lata sit lex: si nihil proderat: immo oberat quæ operaretur iracundiam: & præuaricationem introduceret. Equidem secundum interrogationem tuam: certum est non fuisse legem necessariam quæ per moisen data est. Nam si naturalem legem quam deus creator infudit singulorum pectoribus: homines seruare potuissent: non fuerat opus ea lege quæ in tabulis scripta lapideis implicauit atq; innodauit magis humani generis infirmitatem ꝙ̃ elaqueauit atq; absoluit. Esse autem legem naturalem in cordibus nostris: etiam apostolus docet qui scribit quia plærunq; & gentes naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: & cum legem non legerint: opus tamen legis scriptum habent in cordibus suis. Ea igitur lex non scribitur sed innascitur: nec aliqua percipitur lectione sed profluio quodam naturæ fonte: in singulis exprimitur: & humanis ingeniis hauritur. Quam debuimus uel futuri iudicii metu seruare: cuius testis conscientia nostra tacitis cogitationibus apud deum ipsa se prodit: quibus uel redarguitur improbitas: uel defenditur innocentia. Itaq; cum semper

pateat domino:tum maxime in die iudicii manifestabitur:quando occulta cordis in examē uenient quæ putabantur latere. Quorum tamen proditio:occultorum silicet: nequaquam noceret:si lex naturalis inesset pectoribus humanis. Est enim sancta sine uersutia sine fraude:consors iustitiæ:exps iniquitatis. Deniq; interrogemus infantiam:uideamus si in ea crimen reperitur:si auaricia ambitio dolus sæuicia insolentia. Nihil suū nouit:nullos honores sibi arrogat:præferre se alteri ignorat:fraudem nescit:uindicare se se nec uult nec potest: insolentia quid sit:puro ac simplici nequit animo cōpræhendere. Soluit hanc legem adam qui uoluit sibi arrogare quod non acceperat:ut esset sicut creator & conditor suus:& diuinū honorem affectaret. Itaq; per inobædientiam offensam traxit:& culpam incidit ex insolentia. Qui si non rupisset imperium:& obædiens fuisset mandatis cælestibus:prærogatiuam naturæ atq; ingenitæ sibi innocentiæ hæredibus propriis reseruasset. Ergo quia per inobædientiam prærogatiua naturalis legis corrupta atq; interdicta est:ideo scriptum legis existimatum est necessarium:ut uel partem haberet qui uniuersum amiserat. Et cui pierat quod nascendo assumpserat:discendo saltem cognosceret & custodiret. Simul quia causa deiectionis eius superbia fuit:superbia autem orta est ex prærogatiua innocentiæ. Debuit ea lex ferri quæ subditum deo & subiectum redderet. Nam sine legæ peccatum nesciebatur & minor erat culpa:ubi erat culpæ ignorantia. Vnde & dominus ait. Si non uenissem:& locutus fuissem iis:peccatum non haberet. Nunc autem excusationem non habent de peccato. Lata est ergo lex:primum ut excusationem tolleret:ne quis diceret:peccatum nesciui:quia præscriptum non erat quid cauerem:deinde ut omnes subditos faceret deo agnitione peccati. Oēs autem subditos fecit:quia non solum iudæis data est:sed etiam gentes uocauit. Proseliti enī ex gētibus sociabantur. Neq; uero exceptus uideri potest qui uocatus defuit. Lex enim quos uocauit:& alligauit. Vniuersorum itaq; culpa operata est subiectionem:subiectio humilitatem:humilitas obædientiam. Itaq; quia superbia culpam contraxerat:e cōtrario culpa obædientiam generauit. Vnde lex scripta quæ uidebatur superflua:facta est necessaria: ut peccatum peccato solueret. Sed ne rursus aliquis deterreatur & dicat incrementum peccati factum esse per legem:& legem non solum non profuisse sed etiam offuisse arbitretur:habet quo solari suam possit solicitudinem:quia & si per legem superabundauit peccatum: superabūdauit & gratia. Quid sit hoc:ītelligamus. Superabundauit peccatum per legem:quia p legem agnitio peccati:& cœpit mihi obesse scire id quod per infirmitatem uitare non possem. Ad cauēdum.n.prodest præscire:sed si cauere non queam:offuit nosse. Versa ergo lex in contrarium: tamen ipso peccati incremēto facta est mihi utilis quia humiliatus sum:unde & dixit dauid: Bonū mihi q humiliat⁹ sum. Humiliādo āt me:solui uinculū erroris supioris:quo adā & eua exuerāt oēm ꝓpriæ seriē successionis. Vn̄ & dn̄s quasi obædiēs uenit:ut iobædiētiæ & p̄uaricationis humanæ laqueus solueretur. Itaq; sicut perinobædientiam peccatum intrauit: ita per obædientiam peccatum solutum est. Vnde & apostolus ait. Quia sicut per inobædiētiā unius hominis peccatores constituti sunt plurimi:ita & per obædientiam unius hominis iusti constituentur multi. Habes igitur unum:quia lex & superflua fuit: & facta ē nō superflua: superflua in eo:quia non fuisset necessaria:si illam legem naturalem seruare potuissemus. Sed quia non seruauimus:ista lex per moisen necessaria facta est:ut doceret me obædientiā & laqueum illum solueret præuaricationis adæ qui laqueus totam astrinxit hæreditatem. Creuit quidem culpa per legem:sed & culpæ auctor superbia soluta est:idq; mihi profuit. Superbia enim culpam iuenit:culpa autem gratiam fecit. Accipe aliud. Non fuit necessaria lex per moisen. Deniq; subintrauit quod utiq; non ordinarium sed uelut fortuitum significare uidetur introitum:eo q in locum naturalis legis intrauerit. Itaq; si illa suum seruasset locū: hæc lex scripta nequaquā esset ingressa. Sed quia illam legem excluserat præuaricatio ac propemodū aboleuerat pectoribus humanis regnabat⁹superbia:inobædientiaq; se se diffuderat ideo successit ista:ut nos scripto conueniret:& omne os obstrueret:ut totum mundum faceret deo subditum. Subditus autem mundus eo per legem factus est:quia ex præscripto legis omnes conueniūtur:& ex operibus legis nemo iustificatur:idest quia per legem peccatū cognoscitur:sed culpa nō relaxatur:uidebatur lex nocuisse:quæ omnes fecerat peccatores:sed ueniens dominus iesus peccatum omnibus q nemo poterat euitare:donauit & chirographū nostrum sui sanguinis effusione deleuit. Hoc est q ait:superabundauit peccatum per legem: superabundauit autem gratia per iesum quia postquam totus mundus subditus factus est: totius mundi peccatum abstulit:sicut testificatus est ihoannes dicens. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccatum mundi. Et ideo nemo glorietur in operibus quia nemo factis suis iustifi

catur:sed qui iustus est:donatum habet:quia post lauacrum iustificatus est. Fides ergo est que liberat per sanguinem christi :quia beatus ille cui peccatum remittitur :& uenia donaẽ. Vale fili & nos dilige quia nos te diligimus. LXXVI.

Mbrosius irenæo. Audisti fili hodie lectum in apostolo :quia lex pædagogus noster fuit in christo ut ex fide iustificemur:quo uno absolutas arbitror quæstiones quæ plærosq; mouere consuerunt. Sunt enim qui dicunt. Cum legem
a deus moisi dederit :quid causæ est ut plæraq; in lege sint quæ per euangelium iam uacuata uideantur ? Et quo modo unus utriusq; conditor testamenti:cum quod licebat in lege :per euangelium cœperit non licere :ut est circucisio corporalis :quæ licet etiam tunc signo data sit:ut circucisionis spiritualis ueritas teneretur :tamen qua ratione uel in ipso signo fuit? Cur ista diuersitas existimatur :ut tunc circucidi :pietas crederetur: nūc impietas iudicetur ? Deinde sabbati diem feriatum esse debere obseruabatur ex lege:ita ut si quis onus aliquod lignorum portasset:mortis fieret reus :nunc autem diem ipsum & oneribus subeundis & negociis obeundis sine pœna aduertimus deputari. Et plæraq; præcepta sūt legis :quæ præsenti tempore cessare uideantur. Quid ergo causæ sit consideremus :non enī ociose dixit apostolus. Quia lex pædagogus noster fuit in christo pædagogus cuius est: maturioris an adolescentis aut pueri? hoc est ætatis infirmæ ? Pædagogus ergo sicut etiam interpretatio latina habet:doctor est pueri :qui utiq; imꝑfectæ ætati non potest ꝑfecta adhiberē ꝑcepta quæ sustinerē nō queat. Deniq; ꝑ ꝓphetam deus legis ait. Dabo uobis ꝑcepta non bona: hoc est nō ꝑfecta. Quod enim bonum:utiq; ꝑfectum. Idem āt deus euāgelio ꝑfectiora fuauit:si quidem ait. Non ueni legem soluerē sed implerē. Quæ igiẽ istius causa distātiæ:nisi humana uarietas? Sciebat duræ ceruicis populum iudæorum:lapsum:humilem: perfidiæ promptiorem:qui aure audiret & non audiret:oculis uideret & non uideret:lubrico quodam infantiæ leuem :& imemorem ꝑceptorū :& ideo legem tāq̄ pædagogum mobili plebis igenio & mēti adhibuit ifirmæ:ipsaq; legis ꝑcepta moderatus:aliud legi uoluit :aliud itelligi :ut isipiēs saltem quod legeret custodiret:& a præscripto litteræ non recederet:sapiens intelligeret diuinæ mentis sententiam:quam littera nō resonaret:imprudēs seruaret legis imperium:prudēs mysterium. Ideo lex seueritatem gladii habet tanq̄ pædagogus baculum: ut imperfectæ plebis ifirmitatem pœnæ saltem denūciatiōe deterreat:euāgelium autem idulgētiam habet quo peccata donātur. Iure ergo ait paulus:quia littera occidit:spiritus autem uiuificat. Littera igitur occidit exiguam corporis portionem:spiritus itelligēs:circūcisiōem totius animæ corporisq; custodit:ut superfluis amputatis(quid enim tam superfluum:q̄ auariciæ uicia libidinisq; peccata:quæ natura nō habuit:culpa quæsiuit)castimonia teneatur:frugalitas diligatur. Signum igitur circuncisio corporalis:ueritas autem circuncisio spiritualis est. Illa membrum amputat :ista peccatum. Nihil imperfectum in homine natura generauit: nec tanq̄ superfluum iubebatur auferri sed ut aduerterent qui partem sui corporis amputabant:multo magis amputanda peccata:recidendos eos qui delicta suadeant:etiam si quadam unitate corporis connecterentur:sicut habes scriptum. Si dextera manus tua scandalizat te: abscinde eam & proiice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum: q̄ totum corpus tuum eat in gehennam. Ergo sicut pueris:ita iudæis mandata sunt non plena præcepta: sed ex parte & uelut unam membri sui partem mundam seruare præcepti sunt:qui totum corpꝰ suū mūdum fuarē nō poterāt. Sabbati quoq; ferias uno die in hebdomada celebrarē iussi sunt: ut nulli oneri subderentur :quia mundanis operibus absoluti :utinam sic abissent:ut in illud perpetuum futurorum sabbatum sæculorum nulla secū grauium ueherent onera delictorū. Sed quia lubricum populum deus nouerat :partem infirmioribus diei unius obseruatione præscripsit :plenitudinem fortioribus :reseruauit :synagoga diem obseruat :ecclesia imortalitatem. In lege igitur portio:in euangelio perfectio est. Populus iudæorum ligna portare ꝓhibetur :hoc est illa quæ consumuntur incendio. Vmbram tenet qui solem refugit. Tibi sol iusticiæ umbram impedimentum esse non passus :apertum gratiæ suæ lumen infundēs ait. Vade & a modo uide ne pecces. Tibi æterni illius solis imitator ait. Si quis autem superædificauerit super fundamentum :aurum argentū :lapides preciosos :ligna :fœnum :stipulam: uniuscuiusq; opus manifestum erit. Dies enim domini manifestabit :quoniam in igne reuelabitur. Et uniuscuiusq; opus quale sit :ignis probabit. Et ideo illud superædificemus supra christum christus enim nostrum est fundamentum quod nō exuratur sed melioretur. Aurū meliorarē igitur :meliorarē argentum. Audisti aurum & argentum :putas hoc materiale:con

gregar̄ desideras:sed ludis operam.Hoc aurum & argentum onus habet:fructum n̄on habet Onus quærentis est:sumptus hæredis.Hoc aurum sicut lignum exuritur :non ꝑpetuat̄.Hoc argentum in die illo detrimentum uitæ tuæ non lucrum affert.Aliud aurum :aliud argētū a te quæritur :hoc est sensus bonus :uerbum optimum :de quibus dicit deus :quia dat uasa aurea & argentea.Hæc sunt munera dei :eloquia domini:eloquia casta:argentum igne exa minatum :probatum terræ :purgatum septulo gratia sensus tui:nitor casti ſmonis exigitur: splendor fidei non tinnitus argenti.Hoc manet :illud perit:hoc mercedem habet:& migrat nobiscum:illud detrimentum habet quod hic relinquitur.Si quis diuitum putat ꝙ illud ar- gentum repositum & reconditum ei suffragari possit ad uitam :onus inane portabat quod iudicii ignis absumat.Hic relinquite ligna uestra diuites:ut onus uestrum futuro incendio ĩ crementū nō addat Si erogaueris :minuetur onus & quod remanserit:onus nō erit.Noli aua re recondere :ne fias nudo quidem nomine christianus :opere iudæus :cum aduerteris one ra tua tibi esse supplicio.Dictum est enim tibi non per umbram sed in sole :cuius opus man serit :mercedem accipiet si cuius arserit :detrimentum patietur.Et ideo tanꝙ perfectus eru ditus in lege :confirmatus in euangelio utriusq; fidem suscipe testamenti. Beatus enim qui seminat super omnem aquam :ubi bos & asinus calcat :sicut hodie lectum :hoc est qui semi nat super populos:qui sequūtur testamenti utriusq; doctrinam.Bos est ille aratorius:legis iu- gum portans:de quo lex dicit:boui trituranti os non alligabis:qui habet scripturarum cor- nua diuinarum:pullum autem asinæ dominus in euangelio in figura populi gentilis ascen- dit.Puto autem quoniam diues est uerbum dei ꝙ etiam illud intelligere debeamus:quia bos habet cornua plena terroris:taurus ferociam habet:asinus mansuetudinem:quod bene ad ꝑ sentia deriuatur:quia beatus qui & seueritatem & mansuetudinem tenet:ut altero disciplina seruetur:altero innocentia non opprimatur.Nimia.n.seueritas extorquet plærumq; terrore mendacium.Deus diligi maluit ꝙ̄ timeri.Dominus ergo charitatem exigit:seruus timorem: cum perpetuus in homine terror esse non possit:quia scriptum:sicut hodie lectum est. Ecce ĩ timor̄ uro ipsi timebūt quos timebatis.Vale fili & nos dilige:qa nos te diligim⁹. LXXVII.

Mbrosius clæmentiano.Etsi sciam ꝙ nihil difficilius sit ꝙ̄ de apostoli lectione differere:cum ipse origenes longe minor sit in nouo ꝙ̄ in ueteri testamento:
a tamen quoniam superior̄ epistola uisus tibi sum cur pædagogus lex diceretur: n̄ absurde explicauisse:hodierno quoq; ſmōe uim ipm̄ apostolicæ disputatiōis meditabor apir̄.Supiora.n.lectiōis ei⁹ hoc hn̄t:eo ꝙ ex opib⁹ legis nēo iustifi cet̄ sed ex fide:qm̄ q ex opib⁹ legis sunt:sub maledicto sūt:xp̄s āt redēit nos d̄ maledcō legis: factus pro nobis maledictum.Non ex lege igitur hæreditas data est sed ex repromissione. Et enim abrahæ dictæ sunt repromissiones & semini eius quod est christus.Lex itaq; præua ricationum gratia posita est :donec ueniret semen cui repromissum est:& ideo conclusa sūt omnia sub peccato :ut repromissio ex fide iesu christi daretur credentibus.Postꝙ̄ uenit autē fides :iam non sub lege hoc est sub pædagogo sumus :quia sumus filii dei :& omnes sumus ĩ christo iesu.Si autem omnes sumus in christo iesu :ergo abrahæ semen sumus secundum ꝓ missionem hæredes.Hæc est apostolicæ conclusio sententiæ :sed occurit adhuc ei ꝙ poterat etiam iudæus dicere:& ego hæres sum quoniam sub lege sum.Lex autem:uetus dicitur testa mentum.Vbi autem testamentum :ibi hæreditas.Et licet ad hebræos ipse dixerit :quia te stamentum non ualet nisi mors intercedat testatoris.i.quoniam testamentum non ualet ꝙ̄ diu uiuit testator :sed eius morte firmatur :tamen quia in hieremia dominus locutus est de iudæis & ait.Facta est hæreditas mihi sicut leo:hæredes eos negare noluit :sed sunt hæredes sine re:sunt & cum re:& dicuntur hæredes testatore uiuente qui scripti sunt sed sine re.Sunt etiam hæredes paruuli qui nihil differunt a seruulo :quoniam sub curatoribus sunt & actori bus.Ita(inquit)& nos eramus iudæi sub elementis mundi huius ſuientes:postꝙ̄ uero uenit plenitudo tēporis & christus aduenit:iā nō sumus ſui sed liberi si credam⁹ ĩ christū. Ergo de- dit illis spem h̄rditatis:possessionē negauit.Habēt nomē h̄rdis:usū nō hn̄t.Quia sicut puuli h̄rdes nomē nudū h̄rditatis nō auctoritatē usurpant:iubendi ius & utendi nō hn̄t:qa pleni- tudinem suæ ætatis expectant:ut a curatoribus liberentur. Sicut ergo paruuli: ita & iudæi sub pædagogo sunt.Lex pædagogus est.Pædagogus ad magistrum ducit :magister noster solus est christus.Nolite dicere uobis dominum & magistrum :quia dominus & magister ue ster unus est christus.Pædagogus timetur magister uiam salutis ostendit. Timor ergo ad libertatem perducit :libertas ad fidem:fides ad charitatem :charitas acquirit adoptionem :

adoptio hæreditatem. Ergo ubi fides ibi libertas: seruus enim sub metu: liber ex fide: ille sub littera: iste sub gratia: ille in seruitute: iste in spiritu. Vbi autem spiritus domini: ibi libertas Si igitur ubi fides: ibi libertas: ubi libertas: ibi gratia: ubi gratia: ibi hæreditas: iudæus autem littera non spiritu in seruitute est. Qui non habet fidem: non habet spiritus libertatem. Vbi autem nulla libertas: nulla gratia: ubi nulla gratia: nulla adoptio: ubi nulla adoptio: nulla suc cessio. Tanq̄ clausis ergo tabulis cernit hæreditatem non possidet: auctoritatem non habet lectionis. Nam quo modo dicit. Pater noster qui uerum dei filium negat per quem adoptiu⁹ acquiritur? Quo modo testamentum nuncupat qui mortem testatoris negat? Quo modo libertatem usurpat qui negat sanguinem quo redemptus est? hic enim est nostræ precium libertatis: sicut petrus dicit: sanguine precioso redempti estis: non agni utiq; sed eius qui mansuetudine & humilitate tanq̄ agnus aduenit: & totum mundum una sui corporis hostia liberauit sicut ipse ait. Sicut agnus ductus sum ad imolandum. Vnde & ioannes ait. Ecce agn⁹ dei ecce qui tollit peccatum mundi. Ergo iudæus hæres in littera non spiritu tanq̄ paruulus est sub curatoribus & actoribus: christianus autem qui plenitudinem temporis agnouit qua xps aduenit factus ex muliere factus sub lege: ut omnes qui sub lege erant redimeret christianus (inquam) per unitatem fidei & agnitionem filii dei in uirum perfectum in mensura ætatis exurgit plenitudinis christi. Vale fili & nos dilige: quia nos te diligimus. LXXVIII.

a Mbrosius horontiano. Si abraham credidit deo: & reputatum est ei ad iusticiam (quod āt reputatur ad iusticiam: ex incredulitate ad fidem est) utiq; ex fide iustificamur non ex operibus legis. Abrahæ autem ipsi duo filii ismael & isaac unus de ancilla alter de libera. Et respōsum huius modi ut expelleret ancillam & filium ancillæ: non enim hæredem fore ancillæ filium. Et ideo non ancillæ nos filios esse sed liberæ qua libertate nos christus liberauit. Vnde colligitur q̄ ii magis abrahæ filii qui ex fide. Præstant. n. fidei q̄ generationis hæredes. Lex pedagogus est: fides libera. Abiiciamus ergo opera seruitutis: teneamus gratiam libertatis. Deseramus umbram solem secuti: ritus iudaicos deseramus. Circuncisio membri unius nihil prodest. Deniq; ait apostolus. Ecce ego paulus dico uobis: quoniam si circuncidamini: christus uobis nihil proderit. Nō quia non possit: sed quia indignos beneficiis suis iudicet: qui uias eius deserant. Et quidem ante sephora circuncidit filium suum: & periculum depulit q̄ imminebat: sed tunc profuit cum christus adhuc perfecta differret: cum paruulus esset populus credentium. Venit non paruulus sed perfectus in omnibus dominus iesus. Circuncisus est primo s̄m legem: ne legem solueret: postea per crucem: ut legem impleret. Cessauit ergo quod ex parte est. quia uenit quod perfectum est. Crux. n. in christo non unum membrum sed totius circuncidit superfluas uoluptates. Fortasse adhuc quæritur qua ratione circuncidi ex parte uoluerit qui uenerat perfectam circuncisionem demonstraturus. De quo non puto esse diutius deliberandum. Nam si peccatum factus est: ut nostra peccata mundaret: si maledictum pro nobis factus est: ut legis maledicta uacuaret: ea ratione & circuncisus pro nobis est: ut circūcisionem legis auferret daturus salutem crucis. Spiritu igitur ex fide spem iusticiæ expectandam nobis asserit apl's: & i libertatem uocatos: libertatē n̄ram i occasionē carnis nō debere cōferre. Si qdē neq; circucisio aliqd ualet neq; præputiū sed fides quæ per charitatem operatur. Et ideo scriptum: diliges dominum deum tuum. Qui āt diligit: utiq; credit: & credendo unusq̄sq; diliger icipit. Deniq; abraham credidit: & sic diligere cœpit & credidit non ex parte sed per omnia. Aliter enim habere plenam non poterat charitatem quia scriptum est: charitas credit omnia. Si non credit omnia: non uidetur charitas esse perfecta. Ergo perfecta charitas omnem fidem habet. Non tamen facile dixerim: q̄ continuo omnis fides perfectam charitatem habeat: quia apostolus dixit: si habeam omnem fidem ita ut montes transferam: charitatem autem non habeam: nihil mihi prodest. Etenim cum tria sint maxime in uiro christiano: spes fides charitas: maior his charitas: sed arbitror propositi gratia hoc dixisse apostolum. Neq; enim uidetur mihi qui habeat omnem fidem: ita ut montes transferat charitatem non habere: quo modo & illud: si habeat aliquis omnia mysteria & omnem scientiam quo modo non habeat charitatem: cum dicat ioanes: quia omnis qui credit quia iesus christus est: de deo natus ē: & supra ipē dixerit quoniam qui de deo natus est non peccat. Vnde colligitur si is qui credit quia iesus christus est: de deo natus est: & qui de deo natus est: non peccat: utiq; is qui credit quia iesus christus est non peccat. Si quis autem peccat nō credit. Qui autem nō credit n̄ diligit. Qui autem nō diligit: peccato obnoxius est. Ergo nō diligit qui peccat. Charitas enim

multitudinem operit peccatorũ. Quod si charitas peccandi excludit affectum: quando qui dem etiam timorẽ excludit foras: plena est utiq; perfectæ fidei charitas. Deniq; apostoli qui futuri erant amici dixerunt ad auge nobis fidem petentes a bono medico: ut infirmantem in se fidem sanaret. Infirmabatur adhuc fides in iis: cum audiret etiam petrus. Minimæ fidei quare dubitasti? Ergo fides uelut præuia charitatis occupat animam: & præparat semitas uenturæ dilectioni: sit omnis fides est ubi perfectio charitatis. Ideo puto dici quia charitas credit omnia: hoc est facit fidem omnia credere: & habere huius modi animam omnẽ fidẽ Ac per hoc ubi pfecta charitas: ibi omnis fides: sicut ubi pfecta charitas: spes omnis. Deniq; sicut oĩa credit: ita scriptum est quia sperat oĩa. Ideo maior quia spem fideq; cõplectit̃. Hac charitatem habẽs nihil timet: quia charitas timorẽ excludit foras: & ideo ablegato & exuto timore omnia suffert: oĩa sustinet. Qui ergo per charitatẽ oĩa sustinet: nõ potest timere martyrium. Et ideo quasi uictor alibi in fine ait. Mihi enim mũdus crucifixus est & ego mundo. Vale: fili & nos dilige: quia nos te diligimus. LXXVIIII.

a Mbrosius bellicio. Audisti frater lectionem euangelii: ĩ qua decursum est q̃ p̃teriẽs dominus iesus uidit a generatiõe cæcũ. Ergo nec nos quidẽ prætirir̃ debemus quẽ prætereũdum dñs nõ putauit: præsertim cũ a generatiõe cæcus fuerit: quod nõ ociose est positum. Est enim cæcitas quæ plærũq; ui ægritudinis aciem obducit oculorũ: eadẽq; tẽporis spacio mitigat̃. Est cæcitas quæ humorum ĩfusione generat̃. Ea quoq; uicio plærũq; sublato: medicinæ arte depellit̃: ut cognoscas quia q̃ iste sanatur qui a generatiõe sua cæcus est: nõ artis esse sed potestatis. Donauit enim dominus sanitatem: nõ medicinam exercuit. Eos enim sanauit domĩus iesus quos nemo curaret. Quam stolidi autẽ iudæi qui interrogãt: hic peccauit an parẽtes eius: debilitates corporum referẽtes ad merita delictorũ. Etiideo domĩus ait. Neq; hic peccauit neq; parẽtes ei9 sed ut mãifestarent̃ opera dei ĩ illo. Quod eñi naturæ defuit: creatori cõpetit reformare: qui auctor naturæ est. Vnde addidit. Cum in hoc mundo sum: lux sum huius mundi. Hoc est: oẽs possunt uidere quia cæci sunt: si me lumẽ requirãt. Accedite & uos & illuminamini: ut uidere possitis. Deinde quid sibi uult q̃ is qui uitam refundebat imperio: salutem præcepto dabat dicens mortuo: exi foras: & egressus est lazarus de sepulchro: dicẽs paralytico: surge tolle grabatum tuum: & surrexit paralyticus & cœpit grabatum ipse portare: in quo solutus membris omnibus portabatur? Quid (inquam) sibi uult q̃ expuit & fecit lutum: & superũxit oculos cæci: & dixit ei uade & laua in syloa quod ĩterpretatur missus: & abiit & lauit & uidere cœpit? Quæ ista ratio est? Magna in fallor. Plus. n. uidet quem iesus tangit Simul & diuinitatem & sanctificationem eius aduerte. Quasi lux tetigit & lumen infudit. Quasi sacerdos per figuram baptismatis: mysteria gratiæ spiritualis impleuit. Expuit ut aduerteres quia interiora christi lumen sunt. Et uere uidet qui christi mundatur internis. Lauat saliua eius: lauat sermo eius: sicut habes. Iam uos mundi estis propter sermonem quem locutus sum uobis. Quod ãt lutũ fecit: & supunxit oculos cæci: qd aliud significat: nisi ut ĩtelligeres qa ipse hoẽm luto illito reddidit sanitati: q de luto hominẽ figurauit: & q̃ hæc caro luti nr̃i p baptismatis sacramẽta æternæ uitæ lumẽ accipiat. Accede & tu ad syloam: hoc est ad eũ qui missus est a p̃re: sicut habes. Mea doctrina non est mea sed eius qui me misit. Diluat te christus ut uideas. Vẽi ad baptismũ: tẽpus ipsum adest: uẽit festinus: ut & tu dicas: abii & laui & uidere cœpi: ut & tu dicas: cæcus eram & uider̃ cœpi: ut & tu dicas sicut iste refuso lumĩe ait. Nox præcessit: dies appropiquauit. Nox erat cæcitas: nox erat cum iudas accepit bucellam a iesu: & tu ĩtroiuit ĩ eum satanas. Iudæ nox erat: ĩ quo diabolus erat. Ioãni dies erat: qui ĩ christi pector̃ recũbebat. Petro quoq; dies erat: cum lumẽ christi uideret ĩ mõte. Nox erat aliis: sed petro dies erat. At uero ipsi petro nox erat quãdo christum negabat. Deniq; gallus cãtauit: & fler̃ cœpit ut emẽdaret errorẽ. Iam eñi dies appropĩquabat. Interrogabat iudæi cæcũ. Quo modo uidisti? Grandis amentia interrogabant quod uidebant: interrogabant causam: cum factum uiderent. Et maledixerunt ei dicentes. Tu sis discipulus eius. Tunc prosunt quando nocere se credunt. Vale fili & nos dilige: ut facis: quia nos te diligimus. LXXX.

a Mbrosius studio. Et si superiore epistola hanc quam proposuisti: quæstiunculam absoluerim: tamen aliquid plenius requirenti tibi ut filio afferre atq; exculpere non supersederim. Ac semper quidem decantata quæstio & celebris absolutio fuit mulieris eius quæ in libro euangelii quod secũdum ioãnem scribitur

adulterii rea oblata christo eſt. Id enim iudæorum cõmenta eſt tergiuerſatio :ut ſi contra le-
gem abſolueretur :contra legem: prolata domini ieſu ſententia teneretur :ſi autem damna
ta eſſet ex lege :uacare chriſti uideretur gratia: ſed uehementior facta eſt poſtea q̃ epiſcopi re
os criminum grauiſſimorum :in publicis iudiciis accuſare :alii & urgere uſq; ad gladium ſup
mãq; mortem :alii accuſationes huiuſmodi & cruentos ſacerdotum triumphos probare ce
perunt. Quid enim aliud iſti dicunt q̃ dicebant iudæi reos criminum legibus eſſe publicis
puniendos: & ideo accuſari eos etiam a ſacerdotibus in publicis iudiciis oportuiſſe quos aſſe-
runt ſm leges oportuiſſe puniri? Eadem cauſa eſt ſed numerus minor: hoc eſt non diſpar iudi
cii quæſtio ſed pœnæ diſpar inuidia. Vnam chriſtus puniri ex lege non paſſus eſt: iſti mino-
rem numerum aſſerunt eſſe punitum. At quo loci hoc iudicat chriſtus? Nam plærunq; ſm
qualitates locorum: in quibus docebat famulos ſuos: diſputationes ſuas formare dignatus ē:
ut in porticu ſalomonis hoc eſt ſapientis deambulans loquebatur: ego & pater unum ſumus.
Vt in templo dei dicebat: mea doctrina non eſt mea ſed eius qui me miſit. Hoc quoq; iudici
um in templo poſitus exercet: ſicut ſcriptum eſt in poſterioribus. Sicut. n. habes. Hæc uerba
locutus eſt ieſus in gazophylacio docens in templo & nemo appræhendit eum. Quid eſt ga
zophylacium? Collatio fidelium: ſumptus pauperum: requies egenorum: iuxta quod ſedens
chriſtus: ut habes ſm lucam: duo æra mulieris uiduæ diuitum muneribus cenſuit præferen-
da. Diuino uidelicet teſtimonio: præferẽs opimæ præmiis largitatis ſedulæ liberalitatis affe-
ctum. Qui tale habebat iudicium: uideamus quid ipſe iuxta gazophylacium poſitus confere
bat. Non. n. ocioſe uiduam prætulit duo æra mittentem. Precioſa iſta paupertas ē: fidei opu
lenta myſterio Iſta ſunt duo æra quæ ſamaritanus ille euangelicus ad eius curanda uulnera
qui incidit in latrones: ſtabulario dereliquit. Ergo & iſta ſpecie uidua in typo eccleſia: hoc ga-
zophylatio ſacro conferendum putauit: quo pauperum ſanarentur uulnera: peregrinorum ie
iunia ſanarentur. Vnde & nunc quid chriſtus conferat: ſpiritualiter te oportet expendere. Di
uidebat. n. populis argẽtum igne examinatum eloquiorum cæleſtium: & imaginis regiæ pe
cuniam populorum annumerabat affectibus. Nemo plus miſit q̃ qui totũ donauit: ſatiabat
eſurientes: replebat inopes: illuminabat cæcos: redimebat captiuos: paralyticos erigebat: mor
tuos reſuſcitabat: & quod eſt amplius: conferebat abſolutiões reorum: peccata donabat. Hæc
ſunt duo æra quæ miſit eccleſia poſtea q̃ accipit a chriſto. Quid enim ſunt duo æra niſi pre
cium noui & ueteris teſtamenti? Precium ſcripturæ fides noſtra eſt. Nam ꝙ legitur: pro intel
ligentis æſtimatur arbitrio. Remiſſio igitur peccatum utriuſq; precium teſtamenti eſt quæ
per agnum in typo annunciata eſt: in ueritate completa per chriſtum. Ideo habes neq; ſeptẽ
dierum purgationem ſine trium dierum eſſe purgatione. Septem dierũ purgatio ſm legem:
quæ in ſpecie præſentis ſabbati: ſpirituale ſabbatum annunciauit: trium dierum purgatio
ſecũdum gratiam :quæ euangelii teſtificatione ſignatur :quia tertio die dominus reſurrexit
Vbi pœna præſcribitur :debet eſſe pœnitentia peccatorum ubi remiſſio donatur: gratia eſt.
Præcedit pœnitentia :ſequitur gratia. Neq; pœnitentia ergo ſine gratia :neq; gratia ſine pœ
nitentia. Debet enim pœnitentia prius damnare peccatnm :ut gratia poſſit abolere. Ideo ty
pum legis accipiens ioannes baptizauit in pœnitentia :chriſtus ad gratiam. Septimus ergo
dies legis myſterium ſignat :octauus reſurrectionis: ſicut habes in eccleſiaſte. Da partem illis
ſeptem & illis octo. Nam & in propheta oſce legiſti dictum ad eum :conduc tibi fornicariam
quindecim denariis: eo ꝙ gemino ære ueteris & noui teſtamenti :hoc eſt integro fidei pcio:
mulier illa uago quodam & meretricio gentium cõuenarum comitatu fulta conducitur. Et
conduxit (inquit) eam gomor ordei & ſemigomor. Per ordeũ ſignificat quia ĩperfectos uo-
caret ad fidem :ut perfectos redderet. Per gomor intelligitur plena menſura :p ſemigomor
ſemiplena menſura. Plena menſura in euangelio eſt :ſemi plena in lege :cuius plenitudo no
uum eſt teſtamentum. Si quidem ipſe dominus ait: non ueni legem ſoluer̃ ſed implere. Nec
ocioſe quindecim anabathmorum pſalmos dauiticos legimus :& quindecim gradibus aſcẽ
diſſe ſolẽ :cum ezechias iuſtus rex uitæ huius acciperet cõmeatum. Significabatur enim eſſe
uenturus ſol iuſticiæ qui gradus quindecim ueteris & noui teſtamẽti illuminaturus eſſet pre
ſentiæ ſuæ lumine :quibus noſtra fides ad uitam aſcendit æternam. Vnde & hoc quod ho-
die in apoſtolo lectum eſt: myſticum reor: eo ꝙ quindecim diebus apud petrum manſerit.
Videtur enim mihi ꝙ apoſtolis ſanctis ſcripturæ diuinæ interpretationem ſermone ſecum
uario conferentibus pleni luminis refulſerit claritudo :ignorantiæ umbra deceſſerit. Sed iã
ueniamus ad mulieris huius adulteræ abſolutionem. Oblata erat a ſcribis & phariſæis domi
no ieſu adulterii rea :& hac oblata fraude :ut ſi eam abſolueret :legem ſoluere uideretur: ſin

uero damnaret :propositum sui mutaret aduentus :quia peccata omnium remissurus adue nit . Deniq; supra ait. Ego non iudico quẽq̃ . Offerentes ergo eam dixerunt. Hanc mulierem iuenimus publice mœchantem. Scriptum est enim in lege moisis omnem mœcham lapida ri . Tu uero quid dicis de ea? Quæ cum dicerent :iesus inclinato capite digito scribebat in ter ra . Et cum expectarent ut audirent eum :erigens caput dixit . Qui sine peccato est: prior lapi det eam . Quid tam diuinum q̃ ista sententia :ut is peccata puniat qui exors ipse peccati sit? Quo modo enim feras alieni ultorem & proprii criminis defensorem? Nōne se magis ipse condemnat qui in alio damnat quod ipse committit? Hoc autem dixit :& scribebat in terra. Quid? Vtiq; dicens . Festucam quæ in oculo est fratris tui uides :trabem autem quæ in ocu lo tuo est non uides . Libido enim uelut festuca est: cito accenditur: propere consumitur: sacri legium perfidiæ salutis auctorem sceleris magnitudine personabat. Scribebat autem in terra digito quo legem scripserat . Peccatores in terra scribuntur :iusti in cælo: sicut habes dictum ad discipulos . Gaudete quia nomina uestra scripta sunt in cælis . Secundo autem scripsit :ut gemino testamento iudæos scias esse damnatos . Audientes autem hoc uerbum exierunt fo ras unus post unum :incipientes a senioribus & sedebant cogitantes de se . Et remansit solus iesus & mulier in medio stans. Bene ait q̃ exierunt foras qui nolebant esse cum christo. Foris littera est: intus mysteria . Sequebatur enim diuinarum lectionum quædam uelut arborum folia non fructuum qui uiuebant in umbra legis :& solem iustitiæ uidere non poterant. De niq; discedentibus illis remansit solus iesus & mulier in medio stans . Donaturus peccatum : solus remanet iesus :sicut ipse ait. Ecce uenit hora & iam uenit: ut dispergamini unusquisq; ĩ sua: & me solum relinquatis. Non.n. legatus neq; nuncius sed ipse dominus saluum fecit po pulum suum. Solus remanet: quia non potest hoc cuiq̃ hominum cum christo esse cõmune: ut peccata condonet: solius hoc munus est christi qui tulit peccatum mundi. Meruit & muli er absolui: quæ recedentibus iudæis remansit sola cum christo. Eleuans autem caput iesus di xit mulieri. Vbi sunt qui te accusabant? Nemo te lapidauit? Et illa respondit. Nemo domine. Et ait ad illam iesus. Nec ego te damnabo. Vade & a modo uide ne pecces. Vide lector diuina mysteria & clæmentiam christi. Cum accusatur mulier: caput christus inclinat: eleuat ãt ubi defecit accusator. Ita nullum damnari uult: absolui omnes. Breuiter autem oẽs hæreticorũ ĩ terimit quæstiones dicendo nemo te lapidauit: q dicũt christum diem nesciꝛ iudicii: uel q̃ ait: sedere ãt ad dextrã meã uel ad sinistrã nõ est meũ dare uobis. Ecce & hic ait: nemo te lapida uit? Quo modo utiq; ĩterrogat quod uidebat: sed iterrogat nobis: ut noscerem⁹ nõ esse lapi datã. Est ẽt humani affectus hæc cõsuetudo ut iterrogemus sæpissime quod uidemus. Et ideo mulier respondit. Nemo domine. Hoc est dicere: quis potest lapidare quam ipse non dãnas? Quis potest alium sub tali sententiæ conditione punire? Nec ego te damnabo. Aduerte quo modo propriam sententiam temperauit :ut iudæi de absolutione mulieris calumniari nihil possent :sed in se magis calumniam retorquerent si queri uellent . Dimittitur enim mulier non absoluitur :quia deerat accusator non quia innocens approbatur . Quid ergo quererẽ tur quia priores a persecutione criminis & ab executione supplicii destiterunt? Addidit autẽ deuiæ: uade & a modo uide ne pecces . Emendauit ream :non crimen absoluit . Et enim se ueriore sententia culpa damnatur :si unusquisq; crimen suum oderit :& in se incipiat con demnare delictum . Et enim cum reus occiditur :persona magis quã culpa punitur . Vbi uero culpa deponitur : absolutio personæ est : pœna peccati . Quid est ergo uade : & a modo uide ne pecces? Hoc est. Ex quo te christus redemit :corrigat gratia quam pœna non emendaret sed plecteret . Vale filii & nos dilige ut filius : quia nos te ut parentes diligimus.

LXXXI.

a Mbrosius constantio. Non mediocris plærosq; mouet quæstio: qua causa cir cuncisio & ueteris testamenti auctoritate: quasi utilis imperetur: & noui testa menti magisterio quasi inutilis repudietur: cum præsertim abraham primus oraculum circuncisionis celebrãdæ acceperit: qui diem dñi iesu uidit & gauisus est. Quod utiq; ĩ euidẽti ẽ: qa nõ corporalibus sed spiritualibus legis diuinæ in tenderit. Et ideo ueram dominici corporis passionem in agni conspexerit ĩmolatiõe . Quid ergo dicemus secutum patrem abraham :ut id primus ĩstitueret quod eius nõ sequeretur hæ reditas? Aut qua ratione circũciduntur infantulorum corpora & in ipso ortu subiiciuntur pi culis: & hoc imperari oraculo :ut discrimen salutis fiat de mysterio religionis? Quid hoc significat? Latet enim causa ueri: & oportuit aut aperto aliquid mysterio significari: aut non

periculoso mysteriorum indicio mandari. Cur uero signum testamēti diuini in ea datur par
te membrorū quæ uisu inhonestior existimatur? Aut qua gratia ip̄e operator corporis nr̄i ĩ
ipo nostræ generationis exordio circūcidi opus uoluit suum & uulnerari & cruentari & ab-
scindi partem quam uelut necessariam (quia omnia disposuit ordinate) cū cæteris membris
faciendam putauit. Aut enim præter naturam est hæc portio corporis nostri: & n̄ oportuit
habere omnes homines quod esset præter naturam: aut s̄m natura est: & non decuit ā putari
q̄d secundum naturæ perfectionem creatum foret: cum præsertim alieni a portione domini
dei nostri id præcipue irridere soliti sint. Deinde cum propositum sit deo: ut frequenter ip̄e
testificatus est: plures ad sacræ obseruantiam prouocare religionis: quanto magis inuitaren
tur si n̄ aliqui circūcisionis ipsius aut periculo aut opprobrio reuocarētur? Ergo ut ad prima
redeamus: & propositum prosequamur ordinem: de ipsa circūcisionis qualitate dicēdum ui
detur: cuius gemina debet esse defensio quia duplex est accusatio. Vna quæ irrogatur a genti
libus altera quæ ab iis qui de populo dei sunt existimatur. Vehementior autem gentilium:
qui uiros circuncisione signatos etiam opprobrio & illusione dignos arbitrā tur: sed etiam ip
sorum sapientissimi quiq; ita circuncisionem approbant: ut electos suos erga cognoscenda
& celebranda mysteria: circuncidendos putent. Deniq; ægyptii qui & geometriæ & colligen-
dis siderum cursibus operam intendunt suam: impium iudicāt sacerdotem qui nequaquam
habeat circuncisionis isigne. Nam neq; magici carminis sapiētiam nec geometriā nec astro-
nomiam iudicāt uiam suam obtinere sine circūcisiōis signaculo. Et ideo ut impetrandi uim
operatiōi adhibeāt suæ: purgationem quandam uatum suorum circūcisiōis arcano celebrā-
dam existimāt. Reperimus autem ĩ historia ueterum nō solos ægyptios sed etiam æthiopū
& arabum & phœnicum aliquos circūcisiōe erga suos usos: & hāc putāt se adhuc probandæ
uiam seruare rationis: eo ꝙ sui corporis primitiis & sanguinis initiati insidias dæmonū quas
illi generi nostro moliūtur: exiguæ partis arbitrētur cōsecratiōibus destruēdas. Vt qui totius
hominis saluti nitūtur nocere: īfirmari operatiōem suam putēt circūcisiōis sacræ uel lege uel
specie. Arbitror enim ꝙ ĩ præteritum ipse dæmonum princeps cessare suas artes erga noxiæ
operatiōis effectum existimauerit: si ei nocere conaretur quem signaculo circūcisionis sacræ
initiatum aduerteret: aut ei qui uideretur ĩ hoc saltem munere legi diuinæ obtemperare. Iā
qui singulorum membrorum officia diligēter expēdit: nō ociosam causam ĩ hac mēbri hui⁹
portiūcula existimare poterit: qua rōne nō solum circūcidatur puer: uerum ēt octauo circūci-
datur die: quādo īcipit mater pignoris nati ĩ sanguine esse puro: quæ ante octauū diē fertur ĩ
sanguine immūdo sedere. Hæc aduersum eos dicta sint qui nulla nobis unitate fidei socian-
tur: & ideo tanq; aduersum dissidentes difficilior disputandi locus. Responsum autem sibi
huiusmodi habeant qui credūt ĩ dominum iesum quod nudare noluimus: cum aduersū opi
niones gentilium disputaremus. Nam si redempti sumus nō corruptibilibus argento & au
ro sed precioso sanguine domini nostri iesu christi: quo utiq; uendente nisi eo qui nostro iā
peccatricis successionis ære quæsitum seruicium possidebat: sine dubio ipse flagitabat preci
um: ut seruicio exueret quos tenebat obstrictos. Precium autem nostre liberationis erat san
guis domini iesu quod necessario soluendum erat ei cui peccatis nostris uenditi eramus.
Donec igitur hoc precium pro omnibus solueret hominibus: quod dominici sanguinis effu
sione ꝑ omnium fuit soluendum absolutiōe: opus fuit singulorum sanguine qui lege & con
suetudinis ritu: sacræ præcepta sequerentur religiōis. Sed quia precium pro omnibus solutū
est: postea q̄ passus est christus dominus: iam non opus est ut uiritim sanguis singulorum
circūcisione fundatur: cum in sanguine christi circūcisio uniuersorum celebrata sit: & in illi⁹
cruce omnes simul crucifixi simus cum eo & consepulti in eius sepulchro: complantati simi
litudini mortis eius: ut ultra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est: iustificatus est
a peccato. Quod si quis ut marcion & manichæus repræhendendum dei putat esse iudiciū:
quia uel oraculum de circūcisione celebranda edendum putauit esse: uel legem: qua sangui-
nis effusio mandatur: necesse est ut is etiam dominum iesum repræhendendum arbitretur:
qui non exiguum sed multum sanguinem pro huius mundi effudit redemptione: & hodieq;
nos fundere iubet sanguinem nostrum pro tanto religionis certamine dicens. Qui uult me
sequi: tollat crucem suam & sequatur me. Si autem nequaquam iusta est accusatio: cum aliq̄s
totum se proprietate offerat: & multi sanguinis se mundet effusione: quo modo legem pos
sumus repræhendere exigui stillam exigentem sanguinis: cum prædicemus dominum iesū
multi effusionem sanguinis & totius corporis mortem imperantem? Nec ipsum circūcisio
nis signaculum & species feriabatur: ꝙ populus dei uelut quodam sigillo signatus corporis

discernebatur a cæteris nationibus. Nunc autem christi donatus noie signū corporis nequaquam requiret: qui prærogatiuam diuinæ meruit nuncupationis. Quid autem absurdum si propter pietatem aliquid doloris uel laboris inferri uidebatur quo plus deuotio per hæc certamina probaretur? Pulchrum etiam ut ab ipsis uitæ incunabulis insigne religionis adolesceret: & puderet unūquēq; ætatis ꝓuectioris uel labori uel dolori cedere: quorum utrūq; tenera infantia uicisset. Si iam leui circuncisionis dolore non opꝰ est christiano populo: qui mortem domini circunferens: per momenta singula fronti propriæ mortis contemptum inscribit: utpote qui sciat sine cruce domini: salutem se habere non posse. Quis enim acu utatur ad præliandum: cum telis instructus sit ualidioribus? Iam illud quiuis facile refellendum aduertit: quia propositum est plærosq; potuisse ad sacre religionis prouocari obsequium: nisi essent doloris timore uel laboris contuitu reuocati. Et potuit hoc terre maiorem quod infātuli plæriq; sustinebant sine periculo? Esto tamen aliquos infantulos iudæorum cum dolorē circuncisi corporis plagæq; feruentis sustinere nō potuerint: defunctos fuisse: sed hoc nec cæteros deterrebat prouectiori ætate robustos: & laudabiliorem faciebat eum qui præceptis obædisset cælestibus. Quod si hoc in exiguo dolore arbitrantur confessionis fuisse obstaculum: quid de martyrio dicunt? Nam si repræhendunt circuncisionis dolorem: repræhendant & martyrum mortem: per quos cumulata non minuta religio est. In tantum autem abest nocuisse fidei circuncisionis dolorem: ut probabiliorem fide faciat dolor. Maior enim fidei gratia: si quis pro religione contemnat dolorem. Et hic magis habet præmiū q̃ ille qui ideo dolorem uoluit circuncisione subire: ut gloriaretur in lege: & laudem ex hominibꝰ magis q̃ ex deo quereret. Oportuit igitur circuncisionem ex parte fieri ante eius aduentum: qui totū circuncideret hominem. Ex parte enim debuit assuescere humana conditio: quem ad modū in id quod perfectum est crederetur. Si autem oportuit circuncidi: in qua magis parte membrorum oportuit circuncisionem fieri q̃ in ea quæ quibusdam uideretur inhonestior: ut iis quæ putarentur ignobiliora esse membra corporis nostri: honestatem abundatiorem circūdarent: & quæ in honesta sunt nostra: honestatem abundantiorem haberent? Vbi enim magis uir sanguinis sui admoneri debuit: q̃ in ea parte quæ ministerium errori exhibet? Nunc tempus est ut & illis respondeamus qui dicunt si ea pars corporis nostri: secundum naturam est: nequaquam eam amputari oportuisse: si non est secundum naturam: non debuisse simul nasci. Qui quoniā tam arguti sunt: & ipsi mihi respōdeant: utrum secūdum naturam successio humana sit quæ generationibus adolescit: an contra naturam. Si enim secundum naturā nunq; igitur inter mittenda est. Et quo modo integritas uirorum: uirginitas puellarum: abstinentia uiduarum: continentia coniugum prædicatur? Nullum ergo studium quærendæ successionis feriari debuit. Sed ipse auctor naturæ non utiq; generationi obsecutus est: qui de se cum esset in corpore constitutus: præbuit magisterium: & hortatus est discipulos ad integritatem dicens. Sunt spadones qui se castrauerunt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. Cum sit autem homo compositus ex corpore & anima (satis est enim īterim hoc dicere & silere de spiritu) non est in utroq; idem secundum naturam: sed quo est secundum corporis naturam: id contra naturam est animæ. Et quod secundum naturam est animæ: id contra naturam est corporis. Vbi si ducam quod secundum naturam est uisibili: id contra naturam est ei quod non uidetur. Et quod secundum naturam est ei quod non uidetur: id contra naturam est uisibili. Nihil ergo incongruum in hoīnibus dei: si fiant aliqua contra naturā corporis: quæ sint ꝯm animæ naturā. Qui āt dicūt quoniam plures credidissent si circūcisio nō fuisset: ii sibi responsum hoc babeant quoniam plures crederent: si martyria non essent: sed præstantior est fortitudo paucorum q̃ remissio plurimorum. Sicut autem plurima baptismatum genera præmissa sunt: quia secuturum erat uerum illud unum in spiritu & aqua sacramentum baptismatis: quo totus redimitur homo: ita plurimorum circuncisio præmittenda fuit: quia secutura erat circuncisio dominicæ passionis: quam pertulit iesus quasi agnus dei ut tolleret peccatum mundi. Hæc ideo scripsimus ut ostenderemus quia & debuit præmitti circuncisio quæ foris est: & ea iam post aduentum domini iure uideatur exclusa. Nunc autem circuncisio est necessaria: quæ in occulto est: sicut iudæus præstantior qui in occulto in spiritu non littera. Quoniam cum sint in uno homine duo homines: de quibus dictū ē: & si qui foris ē: hō nr̄ corrumpitur secundum desideria erroris: sed qui intus ē: renouatur de die in diem: & alibi: condelector enī legi dei ꝯm interiorem hoīem: interior est hō nr̄ q ē ad imaginem & similitudinem dei factus: exterior qui figuratus e limo. Sic deniq; & in genesi duas tibi creaturas hominis ostendit: secūdo creatū hoīem significans. Sicut ergo duo hoēs: ita &

gemina conuerſatio eſt:una interioris hominis:altera exterioris. Et quidem plæriq; actus in
terioris hominis perueniunt ad exteriorem hominem:quem ad modum caſtimonia inte-
rioris hominis tranſit etiam ad caſtitatem corporis. Qui enim adulterium cordis ignorat:
idem utiq; neſcit corporis adulterium. Non tamen etiam illud eſt conſequens:ut qui ñ adul-
terauit corpore:non adulterauerit etiam corde:ſecundum illud. Quoniam qui uiderit mu-
lierem ad concupiſcendum eam:iam adulterauit eam in corde ſuo. Nam & ſi adhuc non ſit
adulter corporis:tamen iam affectu adulter eſt. Ergo eſt interioris hominis circũciſio. Nam
qui circũciditur:totius carnis illecebras tanq̃ præputium exuit:ut ſit in ſpiritu non in carne:
& ſpiritu mortificet corporis ſui actus. Et hæc eſt quæ in occulto eſt circũciſio:ſicut abraham
ante in præputio erat:poſtea factus eſt in circũciſione:ſic interior homo noſter quando eſt ĩ
carne:tanq̃ in præputio eſt:quando autem iam non eſt in carne ſed in ſpiritu:incipit eſſe in
circũciſione non in præputio. Sicut autem qui circũciditur:non totam carnem exuit ſed ſolũ
præputium:ubi corruptela frequentior:ita qui in occulto circũciditur:carnem illam exuit:de
qua ſcriptũ ẽ:oĩs caro fœnũ:& oĩs gloria eiꝰ ut flos fœni:aruit fœnũ & flos eiꝰ decidit:uerbũ aũt
domini manet in æternum. Et remanet caro quæ uidebit ſalutare dei: ſicut ſcriptum eſt: &
uidebit omnis caro ſalutare dei. Quæ ſit iſta caro:munda aures:ut intelligas. Talis ergo de-
bet eſſe in occulto circũciſio ut nullam habeat comparationem cum ea quæ foris eſt:circun-
ciſione. Et ideo qui in occulto iudæus eſt:ipſe præſtat qui eſt a iuda:cuius manus ſupra ceruı-
cẽ inimicorũ eiꝰ:q recubans reqeuit ut leo & ut catulus leonis:quẽ laudant fratres eiꝰ. Ab hoc
iuda non deficit princeps quia ſermo eius principe facit:qui non ſubiiciantur illecebris ſæcu
laribus:& captiuentur uoluptatibus iſtius mundi. Et quia ipſe iudas in hanc generationẽ ue-
nit:ideo plurimi qui poſtea generati ſunt proficiunt:uirtutum principatu gaudeant: habea-
mus itaq; circũciſionem in occulto & occulto iudæum qui eſt ſpiritualis:ſpiritualis autem ut
pote princeps diiudicat omnia:ipſe autem a nemine diiudicatur. Debuit ergo legis mandata
præſcripto circunciſio:quæ ex parte erat:ceſſare:poſtea q̃ uenit qui circunciſionem faceret
totius hominis:& impleret circunciſionem legis. Quis autem eſt iſte niſi qui dixit non ueni
legem ſoluere ſed implere? Quanq̃ ſi diligenter intendas:& illa ſit ratio qua iam ceſſare de-
buerit præputii circunciſio:quia plenitudo gentium uenit. Non enim gentibus circunciſio
mandata eſt: ſed ſemini abraham:ſic enim habes in primo oraculo. Et dixit deus ad abrahã:
tu autem teſtamentum meum obſeruabis:tu & ſemen tuum poſt te in progenies eorum.
Et hoc eſt teſtamentum meum quod obſeruabis inter me & uos & ſemen tuum poſt te ĩ p-
genies eorum. Circuncidetur ueſtrum omne maſculinum:& circuncidetis carnem præputii
ueſtri:& erit in ſigno teſtamenti inter me & uos. Infans octo dierum circuncidetur uobis:
omne maſculinum in progenies ueſtras. Vernaculus domus tuæ & pecunia emptus ab om-
ni filio alterius qui non eſt ex ſemine tuo:circunciſione circuncidetur: & erit teſtamentum
meum in carne ueſtra in teſtamentum æternum. Et incircunciſus maſculus qui non circun-
ciderit carnem præputii ſui octaua die:exterminabitur anima illa de generatione illa: quia
teſtamentum meum tranſgreſſus eſt. Hebræus quidem negatur habere de octauo die ſicut
aquila ſignificat:ſed non in aquila omnis auctoritas qui quaſi iudæus in littera:præteriit nec
poſuit octauum diem. Interim & octauum diem & in ſigno datam circunciſionem audiſti:
ſignum autem rei maioris indicium eſt:indicium ueritatis futuræ: & datum teſtamentum
abrahæ & ſemini eius cui dictum eſt:in iſaac erit ſemen tuum. Ergo circuncidi licuit iudæũ
uel domi eius natum uel pecunia eius emptum. Non poſſumus deriuare hoc ad alienigenã
aut proſelitum:niſi fuerint in domo abrahæ nati:aut pecunia eius empti: uel ſeminis eius.
Deniq; nihil dixit de proſelitis:de quibus quando uoluit dicere: nominauit eos: ſicut habes.
Et locutus eſt dominus ad moiſen dicens. Loquere ad aaron & ad filios eius & ad omnes
filios iſrael:& dices ad eos. Homo homo a filiis iſrael & a proſelitis qui ſunt appoſiti uobis:
quicunq; fecerit holocauſtum. Vbi ergo compræhendit eos:ibi lex eos tenet. Vbi oraculo
non ſignificantur:quo modo aſtrigi uidentur? Sic habes deniq; dic filiis aaron:quando de ſa
cerdotibus dicit:habes quando & de leuitis dicit. Ergo omnifariam claret etiam ſecundum
litteram legis:quanq; lex ſpiritualis ſit: & ſecundum ipſam tamen litteram ad circunciſio-
nem teneri non potuiſſe nationum populos:ſed ipſam circũciſionẽ in ſigno fuiſſe donec ple
nitudo gentiũ intraret:& ſic oĩs iſrael ſaluus fieret:circũciſus corde non exigua membri uniꝰ
pte. Ergo ſatis & excuſata a nobis & excluſa ẽ iudæorũ manens hodieq; circũciſio. Quod aũt
rephẽſioni eã dicũt fuiſſe uel eẽ gẽtilibus:primũ nõ hñt rephendere ipſi uel irridere q̃ alii
conſortes faciũt ſui. Eſto tñ fuerit q̃ irrideret. Quid hoc nos mouere:debet:cum ipa crux dñi

iudæis scandalum: græcis stulticia: nobis autem uirtus dei sit atq; sapientia? Et ipse dominus dixerit qui me confusus fuerit coram hominibus: confundar & ego eum coram patre meo qui est in cælis. Docens nos iis quæ ridentur ab hominibus: non commouendos: si qua pro religionis obsequio deferuntur? Liber decimus. LXXXII.

a [A]Mbrosius theophilo. Non habet quod urgeat euagrius: & habet quod metuat flauianus: ideoq; refugit examen. Dent fratres ueniam dolori iusto: quia propter ipsos uniuersus orbis concutitur. Et illi tamen nostro non cōpatiuntur dolori: perstringi saltem se æquanimiter ferant ab iis quos uidēt sua per tantorum curricula temporum uexari itentione. Inter hos etenim duos nihil quod ad christi pacē pertieat: eligētes: grauis toto orbe stabat discordia. Cui bonæ pacis naufragio sancta synodus capuensis tandem obtulerat portum tranquillitatis: ut omnibus per totum orientem daretur communio catholicam confitentibus fidem: & duobus istis tuæ sanctitatis examen impartiretur: fratribus & consacerdotibus nostris ægyptiis pariter considentibus. Quia hoc uerū iudicium futurum arbitrati sumus: quod neutri parti sociata communione aliquo fauore protendetet. Cum ex his igitur æquissimæ synodi constitutis speraremus iam remedium datum finemq; ablatū discordiæ: scribit sanctitas tua iterum fratrem nostrum flauianum ad precum auxilia & imperialium rescriptorum suffragia remeauisse. Frustra ergo tantorum sacerdotum fusus labor iterum ad huius sæculi iudicia reuertendum: iterum ad rescripta: iterum uexabuntur sacerdotes senes: transfretabunt maria: iterum inualidi corpore patriam peregrino mutabunt solo: iterum sacrosancta altaria deserentur: ut in longinqua ꝓficiscamur: iterum paupum turbæ episcoporum: quibus ante onerosa paupertas non erat externæ opus egentes compellentur inopiam genere: aut certe uictum inopum itineris usurpare. Interea solus exlex flauianus (ut illi uidetur) non uenit quando omnes conuenimus. Fœnerator & debitor inuicem sibi occurrunt: isti sibi non possunt occurrere: solus exors flauianus (ut ipse uult) sacerdotalis consortii: qui nec imperialibus decretis nec sacerdotum conuentui præsentiam faciat sui. Nec tamen etiam hoc moti dolore: fratri euagrio donamus speciem bonæ causæ: q eo defensabilior sibi uidetur ꝙ eum refugit flauian⁹: aut ꝙ habere se alterum arbitratur æqualem: uterq; alienæ magis ordinationis uiciis q̄ suis fretus. Quos tamen nos ī meliorē uocam⁹ uiā: ut malimus eos suis poti⁹ bonis q̄ alieno uicio defendi. Qua de re qm̄ ꝓpriis texuisti lr̄is posse typū reperiri aliquē: quo possit auferri fratrū discordia: cū scā synod⁹ cognitiōis ius unanimitati tuæ cæteris ꝗ ex ægypto cōsacerdotib⁹ nr̄is cōmiserit: iterū oportet frēm nr̄m flauianū cōuenias: ut si in eo pseuerauerit quo uenīēdū nō putet: saluis cōcilii niceni sed ēt synodi capuēsis statutis: illibata pace uniuersorū ita cōsulas: ut nō uideamur destruer̄ quod ædificatā ē. Si.n. q ædificaui destruo: ꝓuaricatorē me ipse cōstituo: ac si quæ destruxi: iterū ædificē. Seruet̄ ergo ꝯptitæ pacis grā īter uniuersos: & nihilo min⁹ declinatio ptis alteri⁹ frustrādi effectū hr̄e nō possit. Sane referēdū arbitramur ad scm̄ frem nr̄m romanæ sacerdotē ecclr̄iæ: qm̄ p̄sumim⁹ ea te iudicaturū q ēt illi displicer̄ ne queāt. Ita.n. utile erit cōsultum sniæ: ita pacis & qetis securitas: si id ur̄o statuat̄ cōsilio qd̄ cōmuniōi nr̄æ dissensionē nō afferat: ut nos quoq; accepta ur̄orū serie statutorū: cū id gestū esse cognouerim⁹ qd̄ ecclr̄ia romana haud dubie cōprobauerit: læti fructū huius modi examinis adipiscamur. LXXXIII.

[A]Mbrosius theophilo & anysio. Accepi litteras uestras qbus uel ꝓ ueritate uel ꝓ modestia nostrā sententiam sciscitari uoluistis: sed cum huius modi fuerit cōcili capuensis iudiciū: ut finitimi bonoso atq; eius accusatorib⁹ iudices tribuerēt:
a & præcipue macedones q cū episcopo thessalonicensi de eius factis uel cognoscerent: aduertimus: quod nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus: recte de iis quæ compræhendit uestrorum scriptorum series: decerneremus. Vestrū ē igitur qui hoc recepistis iudiciū: sniam ferre de oib⁹: nec refugiēdi uel elabēdi ul' accusatorib⁹ ul' accusato copiā dare. Vicē.n. synodi recepistis: quos ad examinādū synod⁹ elegit. Deniq; cū bonos⁹ ep̄s post iudiciū ur̄m misisset ad frēm nr̄m ābrosiū qui eius sententiam consuleret: interdictam sibi ecclesiam irrumpere atq; ingredi: responsum est ei ꝙ nihil temerandum foret: sed omnia modeste patienter ordine gerenda. Neq; cōtra sentētiam uestram tentādū aliquid: ut ꝙ uideretur uobis iusticiæ cōuenire: statueretis: quib⁹ hāc synodus dederat auctoritatem. Ideo primū ē ut ii iudicent quibus iudicandi facultas est data,

Vos enim totius(ut scripsimus)synodi uice decernitis: nos quasi ex synodi auctoritate iudicare non conuenit. Sane non possumus negare de mariæ filiis iure repræhensum meritoq; uestram sanctitatem abhorruisse q ex eodem utero uirginali ex quo secundum carnem christus natus est: alius partus effusus sit. Neq; enim elegisset dominus iesus nasci per uirginẽ: si eam iudicasset tam incontinentem fore: ut illud genitale dominici corporis: illam aulam regis æterni concubitus humani semine coinquinaret. Qui enim hoc astruit: nihil aliud nisi perfidiam iudæorum astruit: qui dicunt eum non potuisse nasci ex uirgine. Nam si hanc accipiant a sacerdotibus auctoritatem: & uideatur maria partus fudisse plurimos: maiore studio ueritatem fidei expugnare contendent. Et ubi est illud quod scriptum est dicente domino ad matrem de ioanne euangelista: mulier ecce filius tuus: & rursus ad ioannem de maria: ecce mater tua: Quid sibi istud uult q cum in cruce dominus positus peccatum mundi tolleret pronunciauit etiam de integritate materna: Aut quid aliud dicitur nisi ut claudat sua ora perfidia: ommutescat: ne matrem domini aliquo audeat temerare conuicio: Testis ẽ ergo idem arbiter: idem materni pudoris assertor q desponsata fuerit uiro tantum modo ioseph: nulla tamen coniugalis coitus consuetudine tori iura cognouerit. Neq; enim eam suscepturam ex ioseph filios: a uiri consortio separare uoluisset. Sed si hoc parum est: addidit testimonium euangelista dicens q suscepit eam discipulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit: nunqd a uiro abduxit atq; abstulit: Ergo qui hoc legit in euangelio: quo modo quasi naufragus titubat & fluctuat: Hoc ergo testamentum filii est de matris integritate: hæc mariæ locuples integri pudoris hæreditas: hic totius finis consummationis. Denique hoc dixit & emisit spiritũ consummans omne mysterium bono fine pietatis. Legimus etiam & omnia percurrimus uel de eo q fratri nostro & coepiscopo basso in consortium regendæ ecclesiæ datus est senecio: uel de cæteris: unde uestræ normam expectamus sententiæ. LXXXIIII.

[S]yricius mediolanensi ecclesiæ Optarem semper fratres carissimi dilectionis & pacis uestre sincæritatis gaudia nunciari: ita ut uicissim discurrentibus litteris sospitatis iudicio iuuaremur: uestro quia non patitur uos quietas ab incursione sua uacare hostis antiquus ab initio mendax: inimicus ueritatis: æmulus hominis: quem ut deciperet: se ante decepit. Pudiciciæ aduersari⁹: luxuriæ magr̃: crudelitatibus pascitur: abstinantia puniendus odit ieiunia: ministris suis prædicantibus dum dicit esse superflua: spem non habens de futuris apostoli sententia repercussus dicentis manducemus & bibamus: cras enim moriemur. O infœlix audacia: o desperatæ mentis astutia. Tam incognitus sermo hæreticorum intra ecclesias cancri more serpebat: ut occupans pectus totum hominem præcipitaret in mortem: & nisi dominus sabaoth laqueum quem parauerat dirupisset: scæna tanti mali & hypocrisis publicata multorum simplicium corda traxerat in ruinam: quia facile ad deteriorem partem mens humana traducitur: malens per spaciosa uolare q̃ artæ uiæ iter per laborem transire. Qua de re necessarium satis fuit mihi quæ hic gesta sunt: ad uestram conscientiam cognoscenda mandare: ne ignorantia sacerdotis qpiã pessimorũ ecclesiã irrumpentiũ sub religioso nomine contagio uiolaret: sicut scriptum est domino dicente. Multi uenient ad uos in uestimentis ouium: intus autem sunt lupi rapaces: a fructib⁹ eorum cognoscetis eos. Ii uidelicet qui quasi utilitate christi nosse se iactãt: ut sub uelamento pii nominis gradientes domum orationis ingressi: sermonem serpentinæ disputationis effundant: ut sagittent in obscuro rectos corde: atq; ueritatem catholicam uertendo ad suæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant: atq; ouium simplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæresum malignitatem ab apostolis nunc usq; didicimus & experti ab rogauimus: sed nunq; tales canes ecclesiæ mysterium latratibus fatigauerunt: quales nunc subito hostes fidei erumpentes doctrina perfidiæ polluta cuius sint discipuli uerborum fructibus prodiderunt. Nam cum alii hæretici singula sibi genera quæstionum male intelligendo proposuerint conuellere atq; concerpere de diuinis institutionibus: isti non habentes uestem nuptialem: saucientes catholicos: noui & ueteris testamenti (ut dixi) continentiam peruertentes: illecebroso atq; ficto sermone aliquot christianos cœperunt iam uastare atq; suæ dementiæ sociare: intra se continentes nequiciæ suæ uirus. Verum electi blasphemias suas conscriptione temeraria publice prodiderunt: & desperate mentis furore concitti passim ĩ furore gẽtiliũ publice a fidelibus xpianis uiris genere optimis: religione pclaris ad mea humilitate subito scriptura honorifica uident ẽe delati: ut sacerdotali iudicio detecta diuinæ legi contraria spirituali sententia deleantur. Nos sane nuptias non aspernanter

accipimus quibus uelamine interſumus:ſed uirginum nuptias deo deuotas maiore honorificentia ueneramur. Facto igitur præſbytero conſtitit doctrinæ noſtre | ideſt chriſtianæ legi eſſe contraria. Vnde apoſtoli ſecuti præceptum quia aliter ꝙ quod accepimus annunciabant omnium noſtrum tam præſbyterorum & diaconorum ꝙ totius etiam cleri una ſuſcitata fuit ſententia:ut iouinianus auxentius genialis germinator fœlix prontinus marcianꝰ ianuarius & ingenioſus qui auctores nouæ hæreſis & blaſphemiæ inuenti ſunt:diuina ſententia & noſtro iudicio in perpetuum damnati extra eccleſiam remanerent.quod cuſtodituram ſanctitatem ueſtram non ambigens:hæc ſcripta direxi per fratres & præſbyteros meos creſcentem leopardū & alexādrū q religioſi officiū fidei poſſint ſpiritu adimpleī feruētes. LXXXV.

d Omino dilectiſſimo fratri ſyricio papæ ambroſius epiſcopus: baſſianus epiſcopus:& cæteri. Recognouimus litteris ſanctitatis tuæ boni paſtoris excubias: qui fideliter commiſſam tibi ianuam ſerues:& pia ſolicitudine chriſti ouile cuſtodias:dignumq; oues domini audiant & ſequantur:& ideo quia noſti ouiculas chriſti:lupos facile depræhendes:& occurres quaſi prouidus paſtor : ne iſti morſibus perfidiæ ſuæ feraliq; ululatu dominicum ouile diſpergant. Laudamus hoc domine frater:nobis dilectiſſime:& toto concelebramus affectu: nec miramur ſi luporum rabie grex domini perhorruit:in quibus chriſti uocem non recognouit. Agreſtis enim ululatuſ eſt nullam uirginitatis gratiam:nullum caſtitatis ordinem ſeruare:promiſcue omnia uelle confundere:diuerſorum gradus abrogare meritorum:& paupertatem quandam cæleſtium remunerationum inducere quaſi chriſtiana ſit palma quam tribuit(hinc enim plurimi abundant tituli præmiorum)ſimul ſe iſti condemnare coniugio. Sed quæ poteſt laus eſſe coniugii:ſi nulla uirginitatis eſt gloria! Neq; uero nos negamus ſanctificatum a chriſto eſſe coniugium:diuina uoce dicente:erunt ambo in carne una & in uno ſpiritu. Sed prius eſt ꝙ nati ſumus:ꝙ ꝙ effecti:multoq; præſtantius diuini operis myſterium: ꝙ humanæ fragilitatis remedium. Iure laudatur bona uxor:ſed melius pia uirgo præfertur:dicente apoſtolo. Qui iungit uirginem ſuam benefacit:& qui non iungit:melius facit. Hæc enim cogitat quæ dei ſunt: illa quæ mundi. Illa coniugalibus uinculis colligata eſt:hæc libera uinculorum : illa ſub lege: iſta ſub gratia. Bonum coniugium per quod eſt inuenta poſteritas ſucceſſionis humanæ:ſed melius uirginitas per quam regni cæleſtis hereditas acquiſita: & cæleſtium meritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem cura ſucceſſit:per uirginem ſalus euenit. Deniq; ſpeciale donū uirginitatis chriſtus elegit:& integritatis munus exhibuit:atq; ipſe repræſentauit ꝙ elegit in matre. Quanta dementia funeſtorum latratuum:ut idem dicerent chriſtum ex uirgine nō potuiſſe generari:quidam ferunt ex muliere: ſed ex hiis humanorum pignorum patribus uirgines permanere. Aliis ergo præſtat chriſtus quod ſibi(ut dicunt) præſtare non potuit! Ille uero q carnē ſuā ſuſcepit:& ſi hō factus eſt:ut hominem redimeret:atq; ad mortē reuocaret:inuitatus tamen quaſi deus munere uenit in terras:ut quē ad modū dixerat : ecce facio oīa noua:partu ēt immaculatæ uirginis naſceretur:& ſicut ſcriptū ē:ut crederetur nobiſcum deus. Sed deuia puerſitatis ꝑduntur dicere. Virgo cōcepit:ſed nō uirgo generauit. Quæ potuit ergo uirgo cōcipe:potuit uirgo generare. Cū ſemꝑ cōceptꝰ præcedat:ꝑtus ſequat̄. Sed ſi doctrinis n̄ credit̄ ſacerdotū:credat̄ oraculis xp̄i:credat̄ monitis angl'orū dicentiū:quia nō eſt impoſſibile deo omne uerbū. Credat̄ ſymbolo apl'orū ꝙ eccl'ia romana iteratū ſemꝑ cuſtodit & ſeruat. Audiuit maria uocē āgeli:& quæ an̄ dixerat:quo mō fiet iſtud:n̄ de fide generatōis īterrogās:reſpōdit poſtea. Ecce ācilla dn̄i:cōtingat mihi ſm̄ uerbū tuū. Hæc ē uirgo quæ ī utero cōcepit:uirgo q̄ pepit filiū. Sic.n.ſcriptū ē. Ecce uirgo ī utero accipiet & ꝑiet filiū. Nō n.cōceptura tm̄mō uirginē ſed & ꝑiturā uirginē dixit. Quæ āt ē illa porta ſcōrū:illa exterior ad orientē:q̄ manet clauſa:& nemo(īqt)ꝑtrāſibit ꝑ eā niſi ſolꝰ deꝰ iſrael! Nōne ē hæc porta maria: ꝑ quā ī hūc mūdū redēptor ītrauit! Hec porta iuſticiæ:ſicut ipſe dixit:ſine nos ipleī oēm iuſticiā. Hæc porta ē beata maria:de qua ſcriptū ē:quia dn̄s ꝑtranſibit ꝑ eā:& erit clauſa poſt ꝑtū:quia uirgo cōcepit & gēuit. Quid āt īcredibile ſi cōtra uſū originis naturalis pepit maria & uirgo permanet:quando contra uſum naturæ mare uidit & fugit : atq; in fontem ſuum iordanis fluenta remearunt! Non ergo excedit fidem ꝙ uirgo peperit : quando legimus ꝙ petra uomuit aquas:& in montis ſpeciem maris unda ſolidata eſt. Non ergo excedit fidem: ꝙ homo exiuit de uirgine:quando petra profluit:ſcaturiuit ferrum ſuper aquas : ambulauit hō ſuper aquaſ. Ergo ſi hoēm ūda portauit:n̄ potuit hoēm uirgo generare:atq; hoēm:de quo legimꝰ:& mittet illis dn̄s hoēm:q ſaluos faciet eos:& notꝰ erit dn̄s ægyptiis! In ueteri itaq;

testamento:uirgo hebreorum per mare duxit exercitum:in nouo testamento uirgo generis
aula cælestis electa est ad salutem. Quid autem etiam uiduitatis attexamus præconia: cum
in euglio post uirginis celeberrimum partum anna uidua subrogetur: quæ uixerat cum ui-
ro suo annis septem a uirginitate sua:& hec uidua annorum octoginta quattuor: quæ non
discedebat de templo:ieiuniis & obsecrationibus seruiens die ac nocte? Et merito habilis ui-
duitas. Deniq; si adam sic exegisset ieiunium:non fuisset nudus effectus. Niniuen amor ieiu-
nii liberauit. Et ipse dominus ait. Non eiicietur nisi per orationem & ieiunium. Sed quid
plura apud magistrum atq; doctorem:cum iam dignum præmium rettulerunt illi perfidiæ
suæ:qui ideoq; huc uenerunt:ne superesset locus in quo non dominarentur:qui uere se ma-
nichæos probauerunt:non credentes qa ex uirgine utiq; uenisset. Quænā hæc est suppar no
uorum iudæorum amentia? Si uenisse non creditur:nec carnem creditur suscepisse. Ergo in
phantasmate uisus est:in phantasmate crucifixus est. Sed nobis in ueritate crucifixus est:
in ueritate redemptor noster. Manichæus est qui abnegat ueritatem:qui carnem christi ne-
gat:& ideo non est illis remissio peccatorum:sed est impietas manichæorum: quam & clæ-
mentissimus execratus est imperator:& omnes qui illos uiderunt: quasi quædam contagia
refugerunt. Sicut testes sunt fratres & compræsbyteri mei creicēs:leopardus:alexander sanc-
to feruentes spiritu:qui eos omnium execratione damnatos: mediolanensi ex urbe quasi
profugos reppulerunt. Ita iouinianum:auxentium:germinatorem:fœlicem: protinum: ge-
nialem:martianū:ianuariū & igeniosū quos sanctitas tua dānauit:scias apud nos quoq; secū
dū iudiciū tuū esse dānatos. Incolumē te & florentissimum deus noster tueatur omnipotēs:
domine dilectissime frater. Item subscriptio. Ego euentius episcopus saluto sanctitatem tuā
in domino:& huic epistolæ subscripsi. Maximus episcopus:fœlix episcopus:bassianus episco
pus:theodol⁹ eps:ex iussu dñi episcopi geminiani ipso pñte aper præsbyter subscripsi:eustasi⁹
episcopus:constantius episcopus: eustasius episcopus & omnes ordines subscripserunt.

LXXXVI.

Mbrosius seruus christi:uocatus episcopus:uercellensi ecclesiæ & iis qui in-
uocāt nomen domini nostri iesu christi. Gratia uobis a deo patre & unige-
nito filio eius adimpleatur in spiritu sancto. Confligor dolore:quia ecclesia
a domini quæ est in uobis:sacerdotem adhuc non habet:ac sola nunc ex om
nibus liguriæ atq; æmiliæ uenetiarumq; uel cæteris finitimis italiæ parti-
bus huius modi eget officio:quod ex ea aliæ sibi ecclesiæ petere solebant:&
quod uerecundius est:mihi ascribitur uestra intentio:quæ affert impedimē
tum. Nam cum sint in uobis dissensiones:quo modo possumus aliquid aut nos decernere:
aut uos eligere:aut quisq; acquiescere:ut inter dissidentes suscipiat hoc munus:ꝙ inter conue
nientes uix sustineatur? Hæc est illa confessoris institutio:hæc iustorum soboles patrum: qui
sanctum eusebium quem nunq; ante cognouerant:posthabitis ciuibus simul ut uiderunt &
probauerunt:tantumq; interfuit ut probaretur:quantum ut uideretur? Merito uir tātus eua
sit quem omnis elegit ecclesia:merito creditum ꝙ diuino esset electus iudicio quem omnes
postulauissent. Conuenit igitur ut sequamini exemplum parentum: præsertim cum a san-
cto confessore institutos meliores patribus esse oporteat:quando uos melior doctor instituit
atq; erudiuit:modestiæq; uestræ & concordiæ insigne edere:ut congruatis assensu ad postu-
landum sacerdotem. Etenim si iuxta dominicam sententiam quod duobus conuenerit super
terram:de omni re quamcunq; petierint:fiet (inquit) a patre meo:qui in cælis est:ubi.n.sunt
duo uel tres congregati in nomine meo:ibi ego sum in medio eorum:quanto magis ubi ple
na ē i nomie dñi cōgregatio? Vbi uniuersorū postulatio cōgruit:dubitar̄ uos nequaquā opor
tet ibi dñm iesum & uolūtatis auctorē & petitiōis arbitrū for̄ & ordinationis præsulē uel lar-
gitorē gratiæ. Facite ergo uos dignos uideri:quorū i medio xp̄s sit. Vbi.n.pax:ibi christ⁹:quia
pax christus:ubi iusticia: ibi christus:quia christus est iusticia. Sit in medio uestrum: ut uidea
tis eum:ne dicatur & uobis:medius autem uestrum stat quem uos non uidetis. Non illum
uiderunt iudæi in quem non crediderunt:nos illum deuotione conspicimus:fide cernimus.
Stet igitur in medio uestrum:ut aperian̄ uobis cæli qui enarrant gloriam dei: ut uolunta-
tem eius faciatis:& operemini opus ei⁹. Qui uidet iesum:cæli ei aperiuntur:sicut aperti sunt
stephano dicenti:ecce uideo cælos apertos & iesum stantem ad dexteram dei. Stabat iesus
quasi aduocatus:stabat quasi solicitus:ut stephanum athletam suum certantem iuuaret: sta-
bat quasi paratus ut coronaret suū martyrē. Stet igit̄ & uobis:ut eū n̄ timeatis sedētē. Sedēs

enim iudicat sicut daniel dicit. Throni positi sunt: & libri aperti sunt: & antiquus dierum sedet. In octogesimo autem primo psalmo scriptum est: deus stetit in congregatione deorum: in medio autem deos diiudicat. Stet uobis. Sedens igitur iudicat: stans iudicat & iudicat imperfectis: inter deos autem diiudicat. Stet nobis ut defensor: ut bonus pastor: ne uos lupi incursent graues. Quo non ociose nostra admonitio deflectit. Audio enim homines qui dicunt nullum esse abstinentiæ meritum: nullum frugalitatis: nullam uirginitatis gratiam: pari omnes æstimari precio: delirare eos qui ieiuniis castigent carnem suam: ut menti subditam faciant. Quod nunq̄ fecisset nunq̄ scripsisset ad instruendum alios paulus apostolus: si deliramentum putasset. Gl'atur itaq; dicens. Sed castigo corpus meum: & seruituti redigo: ne aliis predicans: ipse reprobus inueniar. Ergo qui non castigant corpus suum: & uolunt prædicare aliis: ipsi reprobi habentur. An quicq̄ tam reprobum q̄ quod ad luxuriam ad corruptelam ad lasciuiam prouocat: q̄ incitamentum libidinis: incontinentiæ fomes: incendium cupiditatis: Quæ istos epicureos noua schola misit non philosophorum ut ipsi aiunt sed imperitorum: qui uoluptatem prædicent: delicias suadeant: castimoniam nullius esse dicant utilitatis: Fuerunt nobiscum sed non fuerunt ex nobis. Neq; enim pudet dicere quod dicit euangelista ioannes. Sed hic positi primo ieiunabant: intra monasterium continebantur: null⁹ erat luxuriæ locus: interdicta ludibriosæ disputationis licentia: hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt: deinde uolentes redire non sunt recepti. Plæraq; enim audieram quæ deberem cauere: monueram: nihil profeceram. Efferuescentes itaq; disseminare talia cœperunt: quibus incentores essent uiciorum omnium. Miserabiles perdiderunt utiq; quod ieiunauerunt: perdiderunt ꝙ se aliquo continuerunt tempore. Nunc itaq; diabolico studio inuident aliorum operibus bonis: quorum ipsi fructu exciderunt. Quæ uirgo audiat nullum præmium esse integritatis & non ingemiscat (absit enim ut facile credat) certe ut non studia deponat: & intentionem suæ mentis inflectat: Que uidua cum comperit nullum esse fructum uiduitatis: malit seruare fidem coniugii: & in tristibus degere: q̄ lætioribus se credere: Quæ coniugii districta uinculo: si audiat ꝙ nullus honos castitatis sit: non possit incuriosa tentari corporis aut mentis facilitate: Et ideo ecclesia quotidie in lectionibus sacris: in sacerdotum tractatibus laudem pudiciciæ: gloriam integritatis personat. Frustra ergo dicit apostolus. Scripsi uobis in epistola: ne commisceamini fornicariis. Et ne forte dicant: non de omnibus mundi nos dicimus fornicariis: sed dicimus ꝙ qui fuerit in christo baptizatus: haberi iam non debeat fornicarius: sed qualiscunq; uita eius accepta sit deo: ideo addidit apostolus. Non utiq; fornicariis huius mundi. Et infra. Siqs fr̄ nominat̄ fornicator aut auarus aut idolis fuiens aut maledicus aut ebriosus aut rapax: cum eius modi nec cibum quidem sumere. Quo enim mihi de iis qui foris sunt iudicare: Et ad ephesios. Fornicatio & omnis immundicia & auaricia nec nominetur in uobis: sicut decet sanctos. Et infra. Hoc enim scitote ꝙ omnis impudicus aut auarus aut immundus quod est idolatra: non habet hereditatem in regno christi & dei. De baptizatis utiq; dictum liquet: ipsi enim accipiunt hereditatem qui baptizantur in morte christi: & consepeliuntur cum christo: ut cum ipso resurgant. Ideo hæredes dei: coheredes christi. Sunt heredes dei quia transcribitur in eos dei gratia: coheredes christi: quia renouātur in uitam ipsius. Hæredes quoq; christi quia datur illis per mortem ipsius tanq̄ testatoris hereditas. Isti igitur magis sibi debent attendere qui habent quod possint amittere q̄ qui non habent: isti maiore agere custodia: isti cauere uiciorum illecebras: erroris incitamenta: quæ maxime cibo potuq; oriuntur. Deniq; sedit populus manducare & bibere: & surrexit ludere. Ipse quoq; epicurus quem isti sibi magis sequendum q̄ apostolos putant: assertor uoluptatis & si neget inuectricem mali esse uoluptatem: non negat tamen ex ea fieri quædam ex quibus generentur mala. Deniq; nec luxuriosorum uitam repræhensibilem uideri: quæ repletur delectationibus: nisi uel doloris uel mortis quatiatur metu. Atq; hic q̄ alienus a uero sit: etiam hic repræhenditur ꝙ uoluptatem in homine deo auctore creatam asserit principaliter: sicut philuminaris eius sectator in epitomis suis disputat: & huius allegat historicos esse auctores sententiæ. Sed hoc diuina scriptura redarguit quæ serpentis insidiis atq; illecebris: infusam adæ atq; euæ uoluptatem docet: si quidem ipse serpens uoluptas sit & ideo uariæ ac lubricæ & uelut ueneno quodam corruptelarum infectæ passiones uoluptatis sint. Appetentia igitur uoluptatis constat acceptum adam excidisse mandato dei & fructu gratie. Quo modo igitur uoluptas ad paradisum reuocare nos potest quæ sola nos paradiso exuit: Vnde & dominus iesus uolens nos aduersus diaboli tentamenta fortiores reddere:

certaturus ieiunauit:ut sciremus quia aliter illecebras mali non possemus uincere. Deniq;
ipse diabolus primum tentamentorum suorum spiculum de uoluptate intorsit dicens. Si fi-
lius dei es:dic ut lapides isti panes fiant. Vnde ait dominus:non ĩ pane solo uiuit homo :sed
in omni uerbo dei:& noluit facere cum posset:ut magis lectionis studio ꝗ uoluptatis inten-
dere nos salutari præcepto doceret. Et quia isti ieiunandum negant:qua causa christus ieiu-
nauerit astruant:nisi ut nobis exemplo esset eius ieiunium. Deniq; in posterioribus docuit
non facile malum posse nisi nostro uinci ieiunio dicens. Hoc genus non eiicitur nisi in ora-
tione & ieiunio. Quid etiam sibi uult scriptura quæ docet ieiunasse petrum & ieiunati atq;
oranti de baptizandis gentibus reuelatum mysterium:nisi ut ostenderet etiam ipsos sanctos
cum ieiunant:tunc fieri præstantiores:Deniq; moises cum ieiunaret:legem accepit: & ideo
petrus cum ieiunaret:edoctus est noui testamenti gratiam. Daniel quoq; ieiunii merito ora
clausit leonum futurorumq; temporum uidit negocia. Aut quæ nobis salus esse potest: nisi
ieiunio eluerimus peccata nostra:cum scriptura dicat:ieiunium & elemosyna a peccato libe
rat: Qui sunt ergo hi præceptores noui qui meritum excludant ieiunii: Nonne gentilium
uox ista est dicentium: manducemus & bibamus: Quos bene irridet apostolus dicens.
Si secundum hominem pugnaui ephesi ad bestias:quid mihi prodest:si mortui non resur-
gunt: Manducemus & bibamus:cras enim moriemur. Hoc ē. quid mihi profuit usq; ad mor
tem contentio:nisi ut hominem redimerem meum: Qui frustra redimitur:si nulla est spes
resurrectionis. Ac per hoc spe omni redemptionis amissa manducem⁹ & bibamus: ne amit
tamus fructum præsentium:qui futurorum nullum tenemus. Illorum ergo est cibis & poti-
bus indulgere:qui nihil post mortem suam sperant. Deniq; epicurei dicunt assertores uolup
tatis quia mors nihil ad nos. Quo demonstrant corpore se tantum non mente uiuere: nec
animę fungi sed carnis solius munere:qui successione animæ corporisq; dissolui munus suæ
uitæ omne existiment:perire merita uirtutum:atq; animæ omnem uigorem:totos se defi-
cere cum corporis sensu:nihil reliquiarum super esse animæ:cum ipsum corpus non statim
resoluatur. Prius ergo dissoluitur anima ꝗ corpus:cum secundum suam opinionem uel car-
nem & ossa considerare debeant:quæ post mortem super sunt:secundum ueram autē asser-
tionem negare non debeant resurrectionis gratiam. Merito ergo hos redarguens apostolus
monet nos ne talibus labamur opinionibus dicēs. Nolite seduci:corrumpunt mores bonos
colloquia mala. Sobrii estote iuste:& nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habent.
Bonum ergo sobrietas quia peccatum ebrietas est. Quid ꝙ ille epicurus defensor uolupta-
tis cuius ideo frequentem facimus mentionem:ut hos aut gentilium discipulos & epicureā
probemus sectam sequi:aut illum ipsum quem ipsi philosophi a suo excludunt consortio tā-
ꝗ patronum luxuriæ:tolerabiliorem his esse doceam⁹:clamat ergo ille(ut dimarcus asserit)
quia non potationes neq; comessationes nec filiorum soboles: nec fœminarum copulæ
nec piscium copia aliorumq; huius modi: quæ splendido usui parantur conuiuii: suauem
uitam faciant:sed sobria disputatio. Deniq; addidit ꝙ copiis conuiuii moderate utantur:
qui non immoderate eas quærunt. Succo solo & pane uel aqua qui libenter utitur: despuit
deliciarum epulas:quia multæ ex his generantur molestiæ. Etiam alibi dicunt: non immo-
deratæ epulæ non potationes:uoluptatis suauitatem generant sed continens uita. Cum igi-
tur illos abdicauerit philosophia:hos non excludit ecclesia: Siquidem & illi quod malæ cau-
sæ habent:se assertionibus suis impugnant frequenter. Nam si principalis eorum sententia
sit ꝙ nullam suauitatem uoluptatis putent:nisi quæ cibo potuq; percipiatur: tamen intelli-
gentes in tam repræhensibili definitione uersari se sine summo dedecore non posse: ac
deseri ab omnibus: fuco quodam probabilium disputationum ea colorare uoluerunt:
adeo ut diceret quidam ex iis. Dum studemus delectationi per epulas & cantus: amisimus
eam quæ per uerbi quo solo salui esse possumus:infunditur: perceptionem. Nonne isti dis-
pares:discolores in hoc multiformi disputatione nobis uidentur: quos adeo scriptura con-
dem nat:ut non præterierit eos quos apostolus:redarguebat:dicente luca in actibus aposto-
lorum:qui eum librum historico stilo scripsit: quidam autem epicurei & stoici philosophi
disputabant cum eo:& quidam dicebant:quid uult hic seminiuerbius: Alii autem nouorum
dæmoniorū uidetur ꝓnunciator esse. Ex hoc tñ numero ñ immunis gratiæ abiit apłs. Siqdē
ēt dionysius ariopagites cū damali uxore sua aliisq; multis credidit. Itaq; illi doctissimorum
& eloquētium cætus simplici disputatiōe uictos se esse credētiū exēplo manifestarūt. Quid
igitur sibi isti uolūt qui tētāt eos peruertere quos acquisiuit apostolus:quos redemit christus
sanguine suo: Quid est ꝙ asserūt baptizatos itēdere nō debere uirtutum disciplinis:nihil illis

obesse cōmesatiões:nihil uoluptatum affluētiam:īsipiētes esse eos q̄ iis careāt:uirgines opor
tere nuberē:filios facerē:similiter & uiduas iterarē quod semel male uirili admixtiōe exptæ sint:
etiam si se cōtinerē possint:errarē eas quæ nolūt iterarē copulam?Q uid ergo?Placet ut hominē
exuētes īduamus pecudem:& expoliātes christum uestiamur aut supuestiamur amictus dia-
boli?Sed cum ipsi doctores gētium ne honestatem quidem cum uoluptate copulādam puta
uerint:eo q̄ pecudem uiderētur cum homine īduerē:nos ut bæluinos usus humano īfūdam⁹
pectori:& rationabili mēti īscribamus irrationabiles ritus ferarū? Q uā q̄ multa genera sint
animātium quæ amisso pari cōcubitui īdulgerē nesciāt:& tā q̄ solitariæ uitæ æuum exigant.
Plurima quoq̄ herbis uescāt simplicibus:nec alios nisi fonte puro restinguerē sitim nouerit:
canesq̄ uideamus frequēter īterdicto cibo temperarē solitas:ut ieiuna fame ora suspēdāt: si ī
perat abstinētia.Ab hoc igit̄ reuocāt̄ homines quod didicerūt p hominem etiam mutæ nō
præuaricari bestiæ?Q uid autem pulchrius abstinētia quæ facit etiā iuuētutis ānos senescerē
ut fiat morum senectus?Nanq̄ ut redeūdātia ciborum ac temulētia etiam maturior ætas ca
lescit:ita mitigat̄ iuuētutis ferocitas:epularum parsimonia:irriguoq̄ fontis:& exterior ignis
aquæ īfusiōe extinguit̄:nō mirum si etiam īteriora æstus corporis fluuiali potu refrigerātur.
Cibo enim flamma alit̄ ac deficit.Si quidem fœnum stipulam:lignum:oleum: aliaq̄ huius
modi alimēta ignis sint:quibus pascit̄:ea si detrahas:uel nō suggeras:etiam ignis sopit̄.Simili
ter ergo uapor corporis cibo alit̄:aut minuit̄:cibo excitat̄:cibo soluit̄. Luxuria igit̄ mater li-
bidinis est.Q uid q̄ naturæ cōueniēs temperātia est:atq̄ illi diuinæ legi quæ ī ipso rerum or
tu oēs fontes potui:fructus arborum esui dedit?Vinum post diluuim iustus ad tētatiōem sui
repperit.Vtamur ergo temperātiæ naturali cibo:utinā q̄ possimus. Sed quia nō oēs fortes:
ideo apostolus ait.Vino modico uterē pp frequētes tuas īfirmitates.Nō ergo pp uoluptatem
bibēdum est sed pp īfirmitatem.Pro remedio igit̄ parcius:p deliciis redūdātius.Deniq̄ elias
quem dn̄s ad uirtutis erudiebat pfectionem:ad caput suum collyridam & uas aquæ repperit:
& ideo ī uirtute escæ illius quadraginta diebus ieiunauit.Patres nostri cum mare trāsirēt pe-
dibus:aquam nō uinum bibebāt.Daniel & hebrei pueri patrio cibo & aquæ potu:ille furorē
leonum repressit:illi ardētem ignem īnoxio uidere tactu circa membra sua pasci. Et quid de
uiris loquar?Iudith luxurioso holopherni haud quāq̄ inflexit conuiuio:solo titulo sobrieta
tis desperatum lacertis uirilibus reportauit triumphum:patriam obsidione exuit: ducem mi
litiæ suis manibus occidit.Exemplum euidens q̄ & illum terribilem populis bellatorem ui
rum luxuria sua emolliuit:& hanc fœminam temperantia cibi fortiorem uiris fecit. Nō hic
in sexu suo uicta est natura:sed ī cibo suo uicta est:& regem superbum suis īclinauit ieiuniis.
Anna octoginta quattuor annos in uiduitate sua ieiuniis & obsecrationibus in templo die
ac nocte seruiens christum agnouit:quem ioannes abstinentiæ magister quidam nouus
terrarum angelus ānunciauit.O stultum elisæum qui siluestribus ramis & amaris pascebat
prophetas.Immemorem scripturarum æsdram:qui memoria scripturas reddidit.Insipien
tem paulum qui gloriatur ieiuniis:si nihil prosunt ieiunia.Sed quo modo non prosunt:qui
bus uicia purgantur?Q uæ si deferas cum humilitate cum misericordia:ut isaias spiritu diui
no locutus est:ossa tua pinguescent:& eris sicut ortus ebrius.Pinguescit igitur anima tua:uir
tutesq̄ eius spirituali adipe ieiunii:& fructus tui multiplicātur ubertate mentis tuæ:ut sit in
te sobrietas ebrietas:sicut illud est poculum de quo ait propheta:& poculam tuum inebriās
q̄ præclarum est.Sed non illa solum laudabilis quæ parca est: ciborum temperantia:sed ēt
illa quæ cōcupiscentiæ.Deniq̄ scriptum est.Post concupiscentias tuas ne eas & a uoluptate
tua uetare.Si dederis animæ tuæ concupiscentiam:gaudio eris inimicis tuis.Et infra.Vinū
& mulieres apostatare faciunt etiam sapientes. Vnde paulus etiam in ipsis coniugiis
temperantiam docet.Est enim uelut quidam adulter incōtinēs in matrimonio qui legē apo
stolicam præuaricatur.Q uid autem loquar quanta sit uirginitatis gloria:quæ meruit a chri
sto eligi:ut esset etiam corporale dei templum:ī qua corporaliter(ut legimus)habitauit ple
nitudo diuinitatis?Virgo genuit mundi salutem:uirgo peperit uitam uniuersorum.Sola er
go non debet esse uirginitas:quæ omnibus in christo profuit?Virgo portauit quem mun
dus iste capere aut sustinere non potest:qui cum ex mariæ nasceretur utero:genitale tamen
septum pudoris:& intemerata uirginitatis conseruauit signacula.Itaq̄ in uirgine christus
reppit qđ suū eē uellet:quod sibi oium dn̄s assumeret.Per uirū autem & mulierē caro eiecta
de paradiso:per uirginem iuncta est deo.Q uod de altera moisis maria loquar quæ fœmi-
nei dux agminis:pede transmisit pelagi freta?Q uo munere autem uenerabilis thecla etiā
leonibus fuit?ut ad pedes prædæ suæ stratæ impastæ bestiæ sacrum deferrēt ieiunium:nec

procaci oculo uirginem nec unguæ uiolarēt aspero :quoniam & ipso aspectu:uirginitatis uio latur sanctitas .Denicꝙ qua reuerentia uirginitatis locutus est sanctus apostolus .De uirginib? præceptum domini non habeo :consilium autem do tanꝙ misericordiam consecutus a do mino .Preceptum non habet :consilium habet .Non enim præcipitur quod supra legem ē: sed magis dato suadetur consilio.Nec auctoritas præsumitur :sed demonstratur gratia:nec a quocūcꝙ demonstratur :sed ab eo qui misericordiam dei meruit .Horum ergo meliora quā apostolorum consilia?Apostolus dicit :consilium do:isti dissuadendum putant :ne qua stude at uirginitati :cuius quantam laudem breui uersiculo propheta expresserit:uel potius christ? in propheta:debemus cognoscere. Ortus(inquit)conclusus soror mea sponsa : ortus clau sus:fons signatus christus hoc dicit ad ecclesiam quam uult esse uirginem sine macula sine ru ga.Bonus ortus uirginitas :quæ plurimos boni ferat fructus odoris.Ortus conclusus:qa undi cꝙ uallata est muro castitatis .Fons signatus :eo ꝙ uirginitas sit fons & origo pudiciciæ :quæ inuiolata custodiat integritatis signacula :ī quo fonte imago dei luceat :quia cum mundicia corporis congruit etiam puritas simplicitatis.Non potest dubitare quiscꝙ ꝙ ecclesia uirgo sit quam etiam in corinthiis desponditt apostolus paulus uirginem castam assignare christo .In superiore igitur epistola dat consilium :& existimat bonum esse munus uirginitatis :ut nul lis instantis sæculi turbetur necessitatibus .Nulla illuuie coinquinetur: nullis exagitetur procel lis:in posteriore sponsor est christo ꝙ uirginitatem ecclesiæ in illius plebis consignare possit integritate .Responde mihi nunc paule qua ratione propter instantem necessitatem des cō silium :quoniam qui sine uxore est solicitus(inquit)est quæ domini sunt :quo modo placeat deo & addidit.Et mulier sī inupta & uirgo cogitat quæ sūt domini:ut sit sancta corpore & spi ritu.Habet igitur murum suum aduersus mundi huius turbines:& ideo septo diuinæ muni ta protectionis nullis sæculi flabris iequitatur.Bonum ergo cōsilium:quia ī cōsilio utilitas est & ī præcepto laqueus.Cōsilium īuitat uolūtarios:præceptum astringit īuitos. Si qua ergo se cuta fuerit cōsilium:& eam nō pœnituerit:acquisiuit utilitatem.Si quam uero pœnituerit:nō habet ꝙ accuset apostolum.Ipsa enim de īfirmitate sua iudicare debuit:& ideo sibi uolūtatis suæ rea est:cuius grauiore ꝙ ferre posset:laqueo se ac nodo ligauit.Itacꝙ tanꝙ bonus medic? qui & fortioribus stabilitatem uirtutis cōseruarē cupiat:& īfirmis salubritatem dare: aliis dat cōsilium:aliis demōstrat remedium.Qui īfirmus est:olera māducet:accipiat uxorem:qui ua lidior est:fortiorem uirtutis cibum expectet.Meritocꝙ adiūxit.Nam qui statuit ī corde suo fir mus nō habēs necessitatem:potestatem autem habēs suæ uolūtatis:& hoc iudicauit ī corde suo seruare uirginem suam:benefacit:& qui nō iūgit:melius facit.Mulier iūcta est legi:quāto tempore uir eius uiuit.Quod si dormierit uir eius:libera est:cui uult nubat:tātum ī domino. Beatior āt erit:si sic pmāserit sm meū cōsiliū.Puto.n. quod & ego spiritū dei hēo.Hoc ē cō siliū dei hēre:explorarē diligēter oīa:& q meliora sunt:suaderē:& q tutiora:demōstrarē.Prouid? doctor multas ostēdit uias:ut qua uult unusquiscꝙ quam sibi accomodam arbitrarē icedat: dū modo occurrat quo possit ī capitis prætendere.Bona uirginitatis uia sed sublimis & ardua ualidiores requirit.Bona etiam uiduitatis non tam difficilis ut superior:sed confragosa & as pera cautiores exigit.Bona etiam matrimonii:plena & directa longiorē circuitu ad castra san ctorum peruenit:ea plurimos recipit.Sunt ergo uirginitatis præmia:sunt merita uiduitatis. Est etiam coniugali pudiciciæ locus:gradus singularum sunt & incrementa uirtutum. State igitur in corde uestro:ne quis uos subruat:ne quis possit subuertere.Docuit nos apostolus qd sit starē:hoc est ꝙ moisi dictū ē.Locus.n.ī quo stas:terra sancta ē.Nemo.n.stat nisi q fide stat: nisi q fixus stat sui cordis sñia.Alibi quocꝙ legim?.Tu āt hic sta mecū.Vtrūcꝙ ad moisē a dño dictum est:ubi tu stas :terra sancta est :& hic sta mecum :hoc est mecum stas :si stes in eccle sia :ipse enim locus est sanctus ipsa terra fæcunda sanctitatis :& optima uirtutum messibus. Sta ergo in ecclesia :sta ubi tibi apparui:ibi ego tecum sum.Vbi est ecclesia:ibi firmissima sta tio tuæ mentis est:ibi fundamentū animi tui :ubi tibi de rubo apparui.Tu rubus ego ignis in rubro :ego in carne :propterea ignis ut tibi luceam :ut tuas spinas & tua peccata cōsumā: & meam tibi demonstrem gratiam.Stantes ergo in corde uestro lupos fugate ab ecclesia q rentes prædam tollere .Non sit in uobis desidia:non sit prauum os :lingua amarior Nolite ī concilio uanitatis sedere .Scriptum est enim non sed in concilio uanitatis .Nolite audire de trahentes proximis :ne dum auditis alios:prouocemini :ut & ipsi derogetis proximis :& di catur unicuicꝙ uestrum .Sedens aduersus fratrem tuum detrahebas .Sedentes detrahunt: stantes autem dominum benedicunt:quibus dicitur.Ecce nunc benedicite dominum oēs ser ui domini qui statis in domo domini .Qui sedet(ut de corporeo usu loquar)quasi ocio: &

resoluitur corpore :atq; intentionem mentis relaxat. Stat autem speculator prouidus :& explorator impiger :peruigil custos :qui prætendit i castris :bellator quoq; strenuus ante expectatum stat in agmine :qui uult aduersarii consilia præuenire. Qui stat uideat ne cadat. Qui stat obtrectare nescit. Ociosorum etenim fabulæ sunt :quibus obtrectatio seritur malignitas proditur. Vnde ait propheta :odio habui congregationem malignorum:& cum impiis non sedebo. Et in trigesimo sexto psalmo quem præceptis refersit moralibus:in principio statim posuit. Nolite æmulari inter malignantes:neq; æmulatus fueris facientes iniquitatē. Malignitas plus nocet ꝙ malicia :quia malignitas nec puram simplicitatem habet:nec apertam maliciam sed absconditam maliuolentiam. Difficilius autem cauentur occulta ꝙ quæ sunt cognita. Vnde & saluator noster a spiritibus malignis cauendum admonet :ꝙ nos blandarū specie uoluptatum capiant :cæterarumq; rerum simulatione :cum ambitionem :honorem auariciam :diuitias:ad superbiam potentiæ lenocinia prætendunt. Itaq; cum in omni actu tum maxime in episcopi petitione abesse debet malignitas :in quo uita formatur omnium ut placido & pacifico iudicio præferatur uir omnibus qui eligatur ex omnibus:& qui medeatur omnibus. Etenim mansuetus homo:cordis medicus est. Huius se medicum etiam dominus in euangelio locutus est dicens. Non opus est sanis medicus sed iis qui male habent. Bonus medicus qui infirmitates nostras accepit:sanauit ægritudines :& tamen iste(sicut ē scriptum)non se honorificauit fieri summum sacerdotem :sed qui locutus est ad eum :pater dixit. Filius meus es tu:ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit. Tu es sacerdos in æternum secundū ordinem melchisedech. Qui quoniam typus futurus erat sacerdotum omnium:ideo carnē suscepit :ut in diebus carnis suæ preces & supplicatiões deo patri cum magna uoce & lachrymis offerret :& ex iis quæ passus est:quãuis esset filius dei :discere uideretur obædientiam : quã nos doceret :ut nobis fieret auctor salutis. Deniq; consummatis passionibus tanq̃ cōsūmatus ipse sanitatem dedit omnibus :peccatum tulit omnium. Ideo & aaron sacerdotē ipse elegit :ut non humana cupiditas in eligendo sacerdote præponderaret sed gratia dei:non uoluntaria oblatio nec ꝓpria assūptio sed cælestis uocatio:ut is offerat munera ꝓ pccis q̄ possit affici ꝓ peccantibus:qa & ipse(inquit)gestat ĩfirmitatē. Non sibi quis honorem debet sumere:sed uocari a deo sicut & aaron :ita & christus non ex se sibi accepit sacerdotium. Deniq; cū ab aaron per genus ducta successio generis magis teneret hæredes ꝙ iustitiæ consortes :propterea ad typum illius melchisedech quem in ueteri testamento legimus :uerꝰ melchisedech uerus rex pacis uenit :uerus iustitiæ rex uenit: hoc enim habet nominis interpretatio :sine patre sine matre :sine generationis enumeratione :neq; initium dierum :neq; finem uitæ habens quod & ad filium dei refertur :qui matrem in illa diuina generatione nesciuit :patrē in hoc uirginis mariæ partu ignorauit :ex patre solo natus ante sæcula:ex uirgine sola ortus in hoc sæculo. Initium dierum habere utiq; non potuit :qui erat in principio. Quo modo uitæ finem haberet :qui uite auctor omnibus est:Ipse principium & finis omnium. Sed refertur ad exemplum ut tanq̃ sine patre & sine matre sacerdos esse debeat :in quo non generis nobilitas sed morum eligatur gratia & uirtutum prærogatiua. Sit in eo fides & morum maturitas : non alterum sine altero:sed utrũq; in uno cum bonis operibus conueniat & factis. Vnde nos apostolus paulus eorum uult esse imitatores :qui per fidem (inquit)& patientiam possident repromissiones abrahæ :qui per patientiam promissæ sibi benedictionis meruit accipere & possidere gratiam. Imitatores nos sancti aaron dauid ꝓpheta dēre eē admonet:q̄ eū iter scōs dñi ad imitãdū nobis cōstituit dicēs. Moises & aarō i sacerdotibꝰeiꝰ:& samuel inter inuocantes nomen eius. Dignus plane uir qui sequendus proponitur omnibus. Nam cum dira mors propter contumaces in plebem serperet :medium se inter uiuentes moriētes ꝙ obiecit :ut mortem statueret :ne plures perirent. Vere uir mentis & animi sacerdotalis:q se pro domini grege quasi pastor bonus pio obiiceret affectu. Itaq; infregit aculeum mortis impetum tenuit :transitum negauit. Pietas meritum adiuuit:quia pro ipsis se obtulit qui resistebant. Discant igitur dissidentes timere domini commotionē sacerdotes placare. Quid dathan & abiron & chore:Nonne propter dissensionem hiatus terre absorbuit :Nam cum instigassent chore & dathan & abiron ducētos qnquaginta uiros aduersus moisen & aaron: ut separarent se ab iis:insurrexerunt illi dicentes. Satis sit uobis ꝙ tota synagoga sanctorū ē: & in ipsis est dominus. Vnde iratus dominus locutus est ad omnem synagogam :considerauit & nouit dominꝰ qui sunt eius:& sanctos adduxit ad se:& quos nō elegit nō adduxit ad se. Et iussit dominus ut eligerent sibi arulas:& incensum ponerent chore & omnes q cum eo insurrexerant aduersum moisen & aaron sacerdotes domini:ut qui electus esset a domino:ipse

sanctus confirmaretur inter leuitas domini. Et dixit moises ad chore. Audite me filii leui. Nū
quid hoc pusillum est uobis ꝙ separauit uos deus a synagogis israel? Et infra. Quaeritis sacer
dotio fungi? Sic tu & omnis synagoga tua congregarī ad deum? Et aaron qs est qa murmura
tis de eo? Consideratis igitur quae offensionis causae extiterint: ꝙ sacerdotio fungi indigni
uellent: & propterea diffiderent ꝙ immurmurarent improbantes in sacerdotis sui electiōe
iudicium dei. Propterea totum populum metus ingens corripuit: pœnae terror īuoluit uni
uersos. Obsecrantibus tamen omnibus ne paucorum insolentia omnes perirent: designantē
sceleris rei & a totius populi corpore ducenti quinquaginta cum auctoribus suis separantur:
immugiēs terra ī medio plebis scinditur aperitur ī profundum sinus: abripiūtur noxii: & ita
ab oībus mūdi huius ablegātur elemētis: ut nec aerem haustu: nec caelum uisu: nec marī tactu
nec terram cōtaminarēt sepulchro. Cessauit pœna nō cessauit malicia: ex hoc ipso immurmu-
ratio exorta populi ꝙ p̱ sacerdotes pisset populus. Qua īdignatiōe dn̄s pdidisset oēs nisi mo
isis & aaron primo p̄cibus īflexus: post etiam obiectu sacerdotis sui aaron: maluisset īgratos
maiorī ueniae pudorī donarī iis quorum abnuebāt gratiam. Ipsa prophetissa maria quae cum
fratribus pede trāsierat freta maris: quia aethiopissae mysterium adhuc nesciēs immurmura-
uerat aduersus fratrem moisen: leprae maculis īhorruit: ut uix tāto absoluta esset cōtagio: nisi
moisen rogasset. Quāuis ad typum synagogae illa refertur admurmuratio quae aethiopissae
idest ecclesiae ex gētibus sacramētum ignorās quottidiano immurmurat conuicio: & īuidet
ei plebi: cuius fide etiam ipsa exuetur a pfidiae suae lepra s̄m quod legimus: quia caecitas ex p̱
te israel contigit: donec plenitudo gētium ītraret: & sic oīs israel saluus fieret. Et ut aduertam⁹
quia ī sacerdotibus diuia magis q̄ humana operatur gratia: una ex multis quam moises per
tribus acceperat & reconderat: uirga aaron: floruit: atq; ita diuini iudicii munus spectandum
ī sacerdotem populus aduertit: ac destitit parem sibi humano iudicio uendicare gratiā q ante
parē sibi praerogatiuā cōpeterē arbitrabat. Virga āt illa qd aliud ostēdit: nisi ꝙ nunq̄ sacerdo
talis marcescat gratia: & summa humilitate habeat in suo munerē commissae sibi florem po-
testatis: uel quia id quoq; ad mysterium referatur? Nec ociose prope exitum uitae aaron
sacerdotis hoc factum putamus. Declarari uidetur populus senior: sacerdotalis longaeuae in
fidelitatis uetustate cariosus: ꝙ ultimis temporibus imitatione ecclesiae reformatus ī studia
fidei & deuotionis emortuum iam tot saeculis rediuiua gratia florem remittat. Quid autem
aliud significatur ꝙ post defunctum aaron non uniuerso populo sed soli moisi q est in sacer
dotibus domini: imperauit deus: ut exuuiis aaron sacerdotis filium eius indueret eleazarum
nisi ut cognosceremus ꝙ sacerdos cōsecrare sacerdotem debeat: & ip̄e eum induere uestimen
tis: hoc est uirtutibus sacerdotalibus: ac tunc si nihil ei deesse indumentorum aduerterit sa-
cerdotalium: & apte quadrare omnia: sacris eum adhibeat altaribus? Supplicaturus enim p̱
populo: eligi a domino: probari debet a sacerdotibus ne quid sit quod in ipso grauiter offen
dat cuius officium est pro aliorum offensa interuenire. Neq; enim mediocris uirtus sacerdo
talis est: cui cauendum non solum ne grauioribus flagiciis sit affinis: sed ne minimis quidem
ut sit promotus ad misericordiam: promissum non remordeat: lapsum reuocet compatiarē
dolori: mansuetudinem teneat pietatem diligat: iram repellat uel decoquat sit quidam litu⁹
plebis excitandae ad deuotionem mitificande ad tranquillitatem. Vetus dictum est: assuesce
unus esse: ut uita tua quandam picturam exprimat: eandem seruans semper imaginem quā
acceperit. Quo modo potest unus esse: qui nunc iracondia inflammatur: nunc indignatio-
ne graui exaestuat: nunc uultu excandescit: nunc pallore immutatur: per momenta uarius &
discolor? Sed esto: si naturae irasci: aut plaerunq; causae: hominis est tamen temperare iracun-
diam: non leonino raptari furore: non norit assuescere clamori: non serere nec acerbare fami
liare iurgium. Scriptum est. n. Vir iracūdus effodit peccatum. Nō est unus duplici corde: nō ē
unus q se cohiberē nescit ī iracūdia: de quo pulchre dauid ait. Irascimini: & nolite peccarē. Non
iram imperat: sed indulget naturae: quam homo praeuenire non potest: mitigare potest. Er-
go & si irascimur: affectus noster motum recipiat secundum naturam. Quis enim ferat
si ipse se gubernare nequeat qui alios gubernandos receperit? Ideoq; apostolus formam de
dit: quia & episcopum esse oportet irrepraehensibilem. Et alibi ait. Oportet enim episcopū
sine crimine esse sicut dei dispensatorem: nō superbum non iracūdum: non uinolentum: nō
percussorē: non turpis lucri cupidum. Nam quo modo conueniunt sibi dispensantis miseri
cordia & cupiditatis auaricia? Haec posui quae cauenda acceperim. Virtutū autem magister
apostolus est: qui cum patientia redarguendos doceat contradicentes: qui unius uxoris uirū
praecepiat esse: non quo exortem excludat coniugii: nam hoc supra legem praecepti est: sed

ut coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam :neq̄ iterū ut filios in sacerdotio creā
re apostolica inuitetur auctoritate :habentem enim dixit filios non facientem :neq̄ coniugi
um iterare. Quod ideo non prætermisi quia plærīq̄ ita argumentantur unius uxoris uirum
dici post baptismum habitæ eo q̄ baptismo uicium sit ablutum :quo afferebatur impedimē
tum. Et uicia quidem atq̄ peccata diluuntur omnia:ut si quis contaminauerit suum corpus
cum plurimis :quas nulla coniugii lege sociauerit :remittantur ei omnia :sed coniugia non
resoluuntur :si quis iterauerit. Culpa enim lauacro non lex soluitur. Nulla enim culpa coniu
gii sed lex est. Quod legis est igitur :non remittitur quasi culpa :sed tenetur quasi lex. Ideo
apostolus legem posuit dicens. Si quis sine crimine est:unius uxoris uir. Ergo quia sine crīe
est unius uxoris uir:teneatur ad legem sacerdotii suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugi
um :culpam quidem non habet coinquinati sed prærogatiua exuitur sacerdotis. Diximꝰ q̄d
legis est: dicamus etiam quid rationis. Sed prius cognoscamus:nō solum hoc apostolum de
episcopo & presbytero statuisse:sed etiam patres ī cōcilio niceni tractatus addidisse:neq̄ cleri
cum quenq̄ debere esse:qui secūda cōiugia sortitus sit. Quo modo.n.potest cōsolari uiduam:
honorarē:cohortari ad custodiēdam uiduitatem:seruādam marito fidem: quā ipse priori cō
iugio nō reseruauerit? Aut quid interesset inter populum & sacerdotem: si iisdem astringeretur
legibus? Debet præpōderarē uita sacerdotis sicut præpōderat gratia. Nam qui alios p̄ceptis suis
ligat:debet ipse legitima præcepta in se custodirē. Quam resistebam:ne ordinarer: postremo
cum cogerer:saltem ordinatio p̄telaret. Sed nō ualuit p̄scriptio:p̄ualuit impssio. Tamē ordi
nationem meam occidētales episcopi iudicio:orientales etiam exemplo p̄barūt. Et tamē neo
phitus p̄hibetur ordinari:ne extollatur supbia. Si dilatio ordinationi defuit:uis cogētis est. Si nō
deest humilitas competēs sacerdotio:ubi causa nō hæret:uicium nō imputatur. Quod si ī aliis
ecclesiis tāta suppetit ordinādi sacerdotis cōsideratio:quāta cura expetitur ī uercellēsi ecclesia:
ubi duo pariter exigi uidētur ab episcopo:monasterii cōtinētia & disciplina ecclesiæ? Hæc.n.
primus ī occidētis partibus diuersa īter se eusebius sanctæ memoriæ coiunxit: ut & ī ciuitate
positus īstituta monachorum teneret:& ecclesiam regeret ieiunii sobrietate. Multum.n. adiu
mēti accedit ad sacerdotis gratiam:si ad studium abstinētiæ & normam ītegritatis iuuētutē
astringat:& uersantes ītra urbem:abdicet usu urbis & cōuersatiōe. Hinc illi p̄cesserūt uiri: eli
as:elisæus:ioānes elisabet:qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis īduti:īopes atq̄ egētes: an
gustiis & doloribus afflicti:ī solitudinibus errabāt:īter alta & cōdēsa mōtium:īuia rupium:
spelūcarū horrida:fouearū uadosa:quorū cōuersatōe dignꝰ orbis terrarū nō erat. Hinc illi dani
el ananias azarias misael q̄ ī aula regia pascebātur:ieiunio alebātur tāq̄ ī desertis cibo aspo potuq̄
obuio. Meritoq̄ regii fuuli regis p̄ualuerūt:& captiuitatē decusso iugo cōtēpserūt: potestates
subegerunt: elementa uicerunt: naturam ignis extinxerunt: euitauerunt flammas : obtu
derūt:aciē gladii:strixerūt leonū ora & ubi īfirmiores fieri existimabātur:ibi fortiores repiebā
tur:nō refugiebāt ludibria hūana:q̄ cælestia sp̄abāt p̄mia:nō horrebant tn̄bras carceris: q̄bus
æterni lumis grā refulgebat. Hos secutꝰ eusebiꝰ s̄cūs exiuit d̄ terra sua & d̄ cognatiōe sua:& do
mestico ocio pegrinationē p̄tulit. Pro fide quoq̄ exilii dura p̄optauit atq̄ elegit:cōiuncto s̄ibi
s̄cē memoriæ dionysio qui posthabuit imperatoris amiciciam exilio uoluntario. Itaq̄ me
morabiles uiri circundati armis:uallati exercitu :cum raperentur de ecclesia :maiore trium
phabant de imperio:quia cōtumelia terrestri mercabantur mentis fortitudinem:regni po
tentiam quibus militaris armorum strepitus extorquere non potuit fidem : subege
runt bestialis animi feritatem quæ nocere sanctis nequiuit. Ira enim regis ira leonis :
ut in prouerbiis habes. Confessus est uictum se esse :qui rogabat ut mutarent sententiam.
Sed illi ualidiorem calamū suum ferreis gladiis arbitrabantur. Deniq̄ uulnerata est perfidia
ut occideret :non est uulnerata sanctorum fides :non desiderarunt patrium sepulchrum qui
bus reseruabatur cæleste domicilium. Errauerunt toto orbe:ut nihil habentes & possidētes
omnia. Quocūq̄ missi essent :locus deliciarum putabatur. Neq̄ enim illis quicq̄ deerat :q̄
bus fides locuples abundabat. Deniq̄ locupletabant alios ipsi inopes ad sumptum:opimi ad
gratiam:tentabantur sed non mortificabantur:in ieiuniis in laboribus in custodiis in uigiliis
Euaserunt de infirmitate fortes non expectabant deliciarum illecebras quos saginabat
fames :non adurebant eos torrida æstatis quos refrigerabat æternæ spes gratiæ. Non fran
gebat glacialis plagæ frigiditas quibus feruenti spiritu uernabat deuotio. Non uerebantur ui
cula hominum quos iesus soluerat. Non desiderabant redimi a morte :qui præsumebant a
christo resuscitari. Deniq̄ sanctus dionysius exegit uotis :ut in exilio uitam poneret :ne re
gressus confusa institutis & usu infidelium:studia plebis aut cleri iueniret. Meruitq̄ hanc gra

tiam ut pacem domini tranquillo affectu secum referret. Itaq̄ ut eusebius sanctus prior leuauit uexillum confessionis: ita beatus dionysius i exilii locis propiore martyribus titulo exhalauit. Hæc igitur patientia in sancto eusebio monasterii coaluit usu: & durioris obseruatiōis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Nāq̄ hæc duo in attentiore christianorum deuotione præstantiora esse quis ambigat: clericorum officia & monachorum instituta? Ista ad comitatem & moralitatem disciplina: illa ad abstinentiam assuefacta atq̄ patientiā. Hec uelut in quodam theatro: illa in secreto. Spectatur ista: illa absconditur. Ideo bonus athleta ait. Spectaculum facti sumus huic mundo. Dignus sane qui spectaretur ab angelis cum luctaretur ut ad christi brauium perueniret cum certaret: ut in terris uitam angelorum institueret: in cælo nequiciam angelorum refelleret. Colluctabatur enim nequiciis spiritualib⁹. Merito mundus eum spectabat: ut mundus imitaretur. Hæc ergo uita in stadio: illa in spelunca hæc aduersum confusionem sæculi: illa aduersus carnis appetentiam. Hæc subiiciens: illa refugiēs corporis uoluptates. Hæc gratior: illa tutior. Hæc se ipsam reges: illa semet ipsam coercens. Vtraq̄ tamen se abnegās ut fiat christi quia perfectis dictum est qui uult post me uenire: abneget seipsum sibi: & tollat crucem suam: & sequatur me. Sequitur ergo christum q̄ potest dicer uiuo autem iam nō ego: uiuit uero ī me christus. Negabat se paulus: cum sciens quia uincula & tribulationes eum manerent: in hierusalem: uoluntarius se offerret piculis dicens. Nec fatio animam cariorem mihi: dummodo consummem cursum meum & ministesterium uerbi quod accepi a domino iesu. Deniq̄ circunstantibus plurimis plorantibus & obsecrantibus: non reflexit animum: ita fides ꝓmpta dura sui censor est. Hæc ergo dimicat: illa se remouet. Hæc illecebras uincit: illa refugit: huic mundus triumphaṫ: illi exultat: huic mundus crucifigiṫ uel ipsa mundo: illi ignoraṫ: huic plura tentamenta & ideo maior uictoria: illi ī frequentior lapsus: facilior custodia. Deniq̄ ipse elias: ut cōfirmareṫ uerbum oris eius: missus est a dn̄o: ut se ad torrentem abscōderet charith. Minabaṫ achab: minabaṫ iezabel: timuit elias & exurrexit: & iterū ī uirtute escæ ītelligibilis quadragita dieb⁹ ābulauit & quadragita noctib⁹ usq̄ ad mōtē oreb: & itroiuit ī speluncā & reqeuit ibi: & sic postea missus ē ut ungeret reges. Durat⁹ igiṫ ad patiētiā ē solitudinū icolatu: & tanq̄ pastus ad uirtutis adipalē agresti alim̄to ꝓcessit fortior. Ioānes quoq̄ ī deserto adoleuit & dn̄m baptizauit: & cōsciam illic pri⁹ exercuit ut postea regē increparet. Et quia de sancti eliæ habitatione deserti: nomina locorum nō ociosa quasi feriati præteriuimus: quid significet repetendum uidetur. Missus est elias ad torrentem charith: ibi eum corui alebant: mane panem afferebant: ad uesperam carnes. Non immerito mane panis afferebatur qui confirmat cor hominis. Quo enim cibo nisi mystico aleretur propheta? Ad uesperam caro ministrabatur. Intellige quæ legis: quia charith intellectus est: choreb omne cor quasi cor dicitur. Bersabe quoq̄ puteus septimi aut iuramenti latina interpretatio est. Primum elias in bersabe est: concessit ad sanctæ legis misteria diuini q̄ iuris sacramenta. Postea ad torrentem mittitur: ad illum fluminis impetum qui lætificat ciuitatem dei. Vtrunq̄ aduertis unius auctoris testamentum: uetus scriptura quasi puteus ꝓfunda atq̄ obscurior unde cum labore haurias: non plenam quia adhuc qui impleret eam nō uenerat. Deniq̄ postea ait. Non ueni legem soluere sed implere. Ideo ad fluuiū transire sanctus a christo iubetur: quoniam qui de nouo testamento biberit: non solum flumen est: sed flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ: flumina intellectus flumina cognitionis: flumina spiritualia: quæ tamen perfidiæ aruerunt tempore: ne sacrilegi biberent: portarent perfidi. Ibi ꝓphetā dn̄i agnoscebāt corui: quē nō agnoscebāt iudæi. Pascebāt corui quē gen⁹ regale illud & nobile ꝑsequebaṫ. Quæ est iezabel q̄ ꝑsequebaṫ nisi synagoga uane fluens: uane abundans: scripturis: quas neq̄ custodit neq̄ intelligit? Qui corui pascebant: nisi quorum pulli eū inuocant: quorum iumentis dat escam: ut legimus: & pullis coruorum inuocantibus eum? Sciebant illi corui quem pascerent qui iuxta intellectum erant: & ad illum cognitionis sacre fluuium escam uehebant. Pascit prophetam qui intelligit qui custodit quæ scripta sunt date ipsum ei cibum: fides nostra ei alimentum: non erit profectus: mentes ille nostras sensuſ q̄ pascitur in nostro sermo eius intellectu epulatur. Damus ei panem qui in lumine euangelii positi conferimus ei nostri firmamenta cordis. His alitur: his uiget: his ieiuna diu replet ora: quibus iudæorum perfidia nullum fidei cibum suministrat. Ieiunus est illis omnis s̄mo propheticus: cuius adipem interiorem non uident exesus & tenuis qui impugnare eorū fauces non potest. Fortasse ideo deferebant ad uesperam carnes quasi fortiores cibos quos infirmi ingenio corinthii non poterant sumere & ideo lacte potabātur apostolico. Esca ergo fortior ad uesperam mundi huius deferebatur: mane panis. Et ideo quia dominus hanc mini

strari mandauit alimoniam:bene illud propheticum dici ei hoc loco conuenit. Exitu matu-
tino & uespere delectabis. Et infra. Parasti cibum illorum:quia ita est præparatio eius. Sed
satis de magistro dictum puto:nunc discipulorum uitam persequamur:quia in illam se lau
dem induerunt hymnis dies ac noctes personant. Hæc nempe angelorum militia est:semp
esse in dei laudibus:orationibus conciliare crebris:atq; exorare dominum:student lectione
uel operibus continuis mentem occupant:separari a cœtu mulierum:sibi ipsi inuicem uitā
præbent custodiam. Qualis hæc uita in qua nihil sit quod timeas:& quod imiteris plurimū
adest ieiunii labor compensatur mentis placiditate leuatur usu:sustentatur ocio:aut fallitur
negocio nō oneraт̄ mūdi solicitudine:nō occupaт̄ alienis molestiis:nō urgeт̄ urbanis discursi
bus. Huic uel suadō uel edocendo muneri aduertitis qualis adhibēdus magister: sit quem re
perirе̄ possumus:si uestra humanitas aspiret:si uos donetis īuicem uobis:si quis ab altero se læ
sum putat. Nō.n. hæc sola est forma iusticiæ:ut nō lædas eum qui te nō læserit:sed etiam illa:
ut etiam ei remittas:qui te læserit:lædimur plærūq; fraude alterius:dolo ꝓximi. Nūquid hoc
uirtutis putamus:ut dolum ulciscamur dolo:fraudem referam⁹ fraudibus? Etenim si iusticia
uirtus est:crimine debet uacare:nec improbitatem improbitate refellerе̄. Quæ.n. uirtus: hoc
a te fieri:quod ī altero ipse punias? Cōtagio ista improbitatis nō ultio est. Nihil autem interest
cui malefacias utrum iusto an iniusto:cum te malefacerе̄ nō oporteat. Neq; distat quo modo
malignus sis:utrum uindicādi studio:an uoto nocēdi:cum malignitas ī utroq; generе̄ nō care
at repræhēsiōe. Nam malignum esse:ab iniusto nihil distat:ideoq; dictum est. Noli malignus
esse iter malignātes:neq; æmulatus fueris faciētes iniquitatem. Et supra idem. Odio habui cō
gregationem malignātium. Omnes utiq; complexus est:nullum excepit:malignitatem tenu
it:nō causam iterrogauit. Quæ āt melior forma q̄ iusticiæ diuinæ? Dicit.n. dei filius. Diligite
inimicos uestros. Et iterū dicit. Orate ꝓ calumniātibus & ꝑsequētibus uos. Eousq; ꝑfectis stu
dium adimit ultionis:ut lædentium charitatem imperet. Et quoniam in ueteri scriptura di-
xit:mihi uindictam:& ego retribuam. Et in euangelio ait orandum pro iis qui læserint:ne
in eos uindicet qui uindicandum promisit. Vult enim ex tua dimittere uoluntate: in
quo ex sua conuenitur promissione. Quod si uindictam requiris:habes:quia iniustus am
plius suis punitur opinionibus q̄ iudiciariis seuæritatibus. Et quoniam nemo potest esse si
ne aliquibus aduersis:id agamus:ne nobis nostro iudicio aduersa accedant. Nemo enim gra
uius alieno condemnari potest iudicio q̄ insipiens suo:qui sibi est auctor malorum. Vn de
molesta & plena contentionis declinemus negocia:quæ neq; fructum habent:& impedimē
tum afferunt. Quanq̄ id agere debemus:ne nos arbitrii nostri pœniteat aut facti. Prudentis
est enim prospicere ne frequenter eum pœniteat sui. Nunq; autem pœnitere solius est dei
Quis uero iusticiæ fructus nisi mentis tranquillitas? Aut quid est iuste uiuere nisi cum tran
quillitate uiuere? Qualis forma fuerit domini:talis totius domus est status. Quod si domí
quæruntur ista:quanto magis in ecclesia:ubi & diues & pauper:seruus & liber græcus & scy
tha:honoratus & plebeius omnes in christo unum sumus. Nemo præsumat quia diues est:
plus sibi deferendum. Ille est diues in ecclesia:qui pauperi non sibi diues est. In ecclesia
quidem fidelis diues est:fideli enim totus mūdus diuitiarum est. Quid enim mirum si mū
dum fidelis possidet:christi hæreditatem possidet quæ preciosior est mundo. Sanguine pre
cioso redempti estis:omnibus utiq; non solis pecuniosis dictum est. Sed uultis diuites esse?
Sequimini dicentem. Sancti in omni conuersatione estote. Non diuitibus dicit:sed omnib⁹
quia sine discrimine personarum iudicat:ut bonus testis eius apostolus dicit. Et ideo non in
remissione non in fastidio non in exaltatione cordis sed in timore (inquit) hoc incolatus ue
stri tempus conuersamini. Tempus accepistis hac ī terra:nō ꝑpetuitatē:quasi tp̄e utamini q
sciatis uos migraturos. Nolite ī diuitiis cōfiderе̄:qa oīa illa hic relinquuт̄. Sola uos comitabit
fides. Erit sane ēt iusticia comes:si fides præuia sit. Quid uos palpāt diuitiæ? Nō auro uel ar-
gēto nō possessiōibus nō sericis,uestib⁹ de uana uestra cōuersatiōe redēpti estis sed ꝓcioso san
guine xp̄i iesu. Ille ergo diues ē q fuerit hæres dei:xp̄i cohr̄s. Noli paupem cōtenerе̄:ille te diui
tē facit. Noli egētem fastidirе̄. Iste pauper clamauit ad dominum:& dominus exaudiuit eum.
Noli inopem refutare:& christus pauper factus est:ut te inopia sua diuitem faceret. Noli q̄ si
diues te attollere. Sine pecunia misit apostolos suos. Deniq; primus eorum dixit. Argentum
& aurum non habeo sed fidem habeo. Gloriatur in paupertate quasi refugiat contaminatio
ne. Argentum (inquit) & aurum non habeo sed fidem habeo. Satis diues sum in nomine ie
su:quod super omnem hominem est. Argentum non habeo sed nec requiro. Aurum nō ha
beo:sed nec desidero:sed habeo quod uos diuites non habetis. Habeo quod pluris esse etiam

uos arbitremini .Dono pauperibus:ut in nomine iesu dicam.Conualescite manus remissæ:
& genua dissoluta .Sed uultis diuites esse ?estote pauperes .Tunc eritis per omnia diuites: si
fueritis pauperes spiritu.Non census diuitem sed animus facit.Sunt enim qui se humiliant ĩ
multis diuitiis & recte ac prudenter.Satis.n.diues omnibus naturæ lex est cui cito inuenias
quod abundet .Cupiditatibus autem omnis diuitiarum abundantia :inopia est? Deniq; ne-
mo pauper nascitur sed fit.Non ergo naturæ paupertas sed opinionis est:ideoq; cito iuenit
diues naturæ difficile cupiditatis .Et enim quo plus unusquisq; acquisierit plus sitit :& quasi
quadam inardescit ebrietate cupiditatum suarum.Quid quasi necessarium quæritis cumulū
diuitiarum ?Nihil tam necessarium q̄ cognoscere quid non sit necessarium .Quid in carnē
retorquetis excusationem?Non corporis uenter insatiabilem sed mentis auaricia facit.Nun
quid caro spem futuri abstulit?Nunquid caro spiritualis gratiæ suauitatem ademit?Nunquid
caro fidem impediuit?Nunquid caro aliquid furoris dominis:uanis opiniōibus adiudicauit?
plus amat caro moderatam frugalitatem:qua exuitur onere ⁊ induitur salubritate :qua solici
tudinem deponit:assumit tranquillitatem.Sed nec ipsæ diuitiæ uituperabiles.Deniq; redem
ptio animæ uiri diuitiæ eius:quoniam qui pauperi donat :redimit animam suam .Est ergo
& his materialibus diuitiis uirtuti locus.Quasi gubernatores estis in magno mari. Si bene
quis gubernat suum nauigium :cito transit fretum :ut perueniat ad portum.Qui autem nes
cit regere suum censum :onere suo mergitur.Ideo scriptum est.Possessio diuitum ciuitas fir
missima .Quæ est ista nisi hierusalem quæ in cælo est:in qua regnum dei?Bona hæc posses
sio quæ fructus perpetuos facit bona possessio:quæ non hic relinquitur sed illic possidetur.In
hac possessione qui fuerit dicit :portio mea dominus .Non dicit portio mea ab illis usq; ad il
los porrecta & diffusa terminos :non dicit portio mea inter illos uicinos:nisi forte inter apo
stolos inter prophetas :inter sanctos dei hæc est enim iusta portio :non dicit portio ĩ pratis
nō in siluis :nō in campis :nisi forte ĩ campis siluæ:in quibus ĩuenitur ecclesia:de qua scriptū
est:ĩuenimus eam ĩ campis siluæ.Nō dicit:portio mea greges equorum:mendax.n.equus ad
salutem.Nō dicit:portio mea armēta boum:asini:oues:nisi forte ĩter illa enumerat armenta
quæ agnoscūt possessorem suum:& ĩ illa asina uult cōsortium haber̄ quæ nō refugit præsepe
christi.Et illa ouis sibi portio est quæ ad immolādum ducta est:& ille agnus coram tondēte
sine uoce qui nō apuit os suum:cuius ĩ humilitate iudicium exaltatum est.Bene ait coram tō
dēte qui supflua nō ꝓpria ĩ illa deposuit cruce:qui corpus exuit:nō diuinitatem amisit.Nō q-
cūq; ergo dicit:portio mea dominus.Nō auarus dicit:quia uenit auaricia: & dicit mea portio
es:ego te subditum habui:mihi fuisti:mihi te ĩ illo aureo uēdidisti:mihi te ĩ illa possessiōe ad
iudicasti.Nō dicit luxuriosus:portio mea christus:qa uenit luxuria & dicit:mea portio es:ego
te ĩ illo mihi mācipaui cōuiuio:ĩ illis epularum reatibus:ego te addictum teneo gula & uuæ
chirographo An ignoras quia carius fuit mēsæ tuæ q̄ uitæ ꝑcium? Tuo te iudicio reuinco:
nega si potes:sed nō negar̄ potes.Deniq; nihil ad uitam reseruasti:totum ad mēsam expēdi-
sti.Nō potest dicer̄ adulter:portio mea dominus:quia uenit libido & dicit:ego sum tibi por-
tio:mihi te ĩ illius adolescētulæ addixisti amor̄:ĩ illius nocte meretricis ĩ meas leges ĩ mea iu
ra migrasti.Nō dicit ꝓditor:portio mea christus:quia statim irruit ĩ eum nequicia mali & di-
cit:fallit te dn̄e iesu meus iste.Habemus exēplū:quia cū iudas panē a xp̄o accepisset:ĩmisit se ĩ
cor eius diabolus quasi possiōnē suā uēdicās:quasi portiōis suæ ius retinēs:quasi dicēs:nō est
tu⁹ iste sed me⁹:me⁹ certe mister:tu⁹ ꝓditor:me⁹ plane iste ē:deniq; tecū recubit:& mihi fuit:
tecū epulat̄ & mecū pascit̄.A te panē accepit a me pecūiam.Tecū bibit:& mihi tuū sanguinē
uēdit.Quā uera dicer̄t ꝓbauit.Dēiq; xp̄s ĩcessit ab eo:ip̄e quoq; iudas reliqt iesū:seqt̄ diabolū
Quam multos domĩos habet qui unum refugerit.Sed nos cum refugiamus. Quis refugiat
eum quem sequuntur alligati uinculis :sed uĩculis uoluntariis quæ soluunt non alligant:qui-
bus uincti uinculis gloriantur dicentes .Paulus uinctus iesu christi & timotheus.Gloriosius
ab hoc stringimur q̄ ab aliis absoluimur & relaxamur .Quis igitur fugiat pacem ?quis fugi
at salutem ?quis fugiat misericordiam ?quis fugiat redemptionem ?Videtis filii quales euase
rint qui hæc secuti sunt :quo modo operentur defuncti .Quarum uirtutum laudem mira-
mur :earum studeamus adipisci industriam:& quas prædicamus in aliis :eas in nobis taciti
recognoscamus .Nihil molliculum :nihil infractum ad laudem peruenit.Regnum cælorum
cogitur :& cogentes diripiunt illud .Festinantes patres agnum manducabant .Festina est fi-
des :salutis deuotio spes impigra contradictiones animi non amat sed traductionem ab in-
fructuoso ocio ad fructum laborum.Quid in crastinū differs ?Potes & hodiernum diem lu
crari.Cauendum est enim ne & illum non teneas & hunc amittas .Non exiguum detrimen

tum est uel horæ unius:& una hora totius uitæ portio est. Sunt iuuenes qui cito uolunt ad senectutem peruenire:ne subiaceant diutius seniorum arbitrio:sunt etiam senes qui uelint si possint ad iuuentutem redire. Quorum studiū neutrū probo:quia iuuenes fastidiosi præsentiū quasi ingrati mutationē uiuendi requirunt:senes dilationē:cū possit & iuuenta senescere moribus:& senectus uirere operibus. Neq; enim emendationē morū magis ætas affert ꝙ disciplina. Quāto ergo magis nos oportet spē attollere ad regnum dei:uitæ ubi nouitas: ubi gratiæ erit non ætatis commutatio. Nō ocio non somno merces paratur. Nullum opus dormientis est:nullus fructus ocii:immo magis dispendium. Occiosus esau amisit primatus benedictionem:quia maluit cibū accipe ꝙ quærere. Laboriosus iacob apud utrūq; parentem inuenit gratiam. Et tn̄ cū supior esset iacob uirtute & gratia:cessit fr̄is indignationi q sibi prælatū frem iuniorem dolebat. Ideo scriptum est:date locum iræ:ne alterius indignatio te quoq; in peccatum trahat:dum uis resistere:dū uis uindicari. Potes & ab illo & a te remouere culpam:si cedendum putes. Imitare patriarcham qui de consilio matris longinqua petiit. Et matris cuius? Rebeccæ utiq;:hoc est patientiæ. Cuius enim nisi patientiæ hoc consiliū esse poterat? Amabat mater contra affectum pii amoris dimitti filium. Maluit enim sibi eū exulare ꝙ deo. Et quia bona mater:utriq; detulit:iuniori filio benedictionem quā conseruare poterat. Non enim filium filio:sed impigrum ocioso prætulit:fidelem infido. Sed etiam filio ipsi seniori non parum contulit amando minorem filium ne paricidium faceret. Itaq; quoniam ob pietatem non propter improbitatem exulabat a parentibus:loquebatur cum deo: augebatur censu:liberis:gratia. Neq; his tamen elatus est:cū fratri occurreret:sed humiliatus adorauit: non utiq; illum immitem: illum furibundum illum degenerem: sed eum quem in fratre cōsiderabat:ideoq; adorauit septies:numero.s.remissionis:quia nō hoīem adorabat sed deum quē ī carne hominis esse uenturum ꝓuidebat spiritu:ut tolleret pcc̄a mūdi. Q̄d tibi ex petri responsione aperitur mysterium:dicente eo. Si peccauerit in me frater meus:quotiens remittam ei?usq; septies? Vides qm̄ peccatorum remissio:typus erat illi⁹ magni sabbati:illius quietis perpetuæ gratiæ:& ideo contemplatione donatur. Sed quid sibi uult: ꝙ & uxores & filios & oēs disposuit suos:& præcepit ut & ipsi adorarēt sup terrā? Nō utiq; ut elemētū quod plærūq; replet sanguine:ī quo officina ē scelerū:aut uastis plærūq; horret cautibus aut ꝑruptis rupib⁹:aut sterili & ieiuno solo:sed ut carnē ꝑsidio nobis futurā. Et fortasse hoc illud ē mysteriū quod edocuit dn̄s dicēs:nō solū septies sed & septuagies septies. Et uos igitur donate iniurias uestras:ut sitis filii iacob. Nolite exasperari sicut esau. Imitamini sanctū dauid: q tanꝙ bonus magister reliquit nobis quod imitaremur:dicens:pro eo ut diligerent me:detrahebāt mihi:ego autem orabam:& cum malediceretur orabat. Bonum scutum oratio :qua cōtumelia excluditur:maledictum repellitur:& in ipsos qui maledixerunt:frequenter retorquetur:ut suo telo uulnerentur. Maledicent inquit & tu benedices. Ambienda hominū maledictio: q̄ acquirit dominicam benedictionem. Quod superest carissimi: considerate quia iesus extra portam passus est:& uos egredimini de hac terrena ciuitate :quia ciuitas uestra superior est hierusalem:ibi conuersamini:ut dicatis:nostra autem conuersatio in cælis est. Ideo iesus exiuit de ciuitate:ut uos exeuntes de hoc mundo supra mundum sitis. Moises solus qui deum uidebat:extra castra habebat tabernaculum:quando loquebatur cum deo:& hostiarum quæ ꝓ peccato fiebant:sanguis quidem altaribus inferebatur:quia nemo ītra mūdi hui⁹ uicia posit⁹ peccatum deponit:nec sanguis eius acceptus est deo:nisi de corporis huius exeat inquinamēto. Hospitalitatē diligite:per quā sanctus abraham inuenit gratiam. Hospitio suscipe filium sarra meruit effæta iā senectute. Loth quoq; sodomitani excidii euasit ignē:& tu potes suscipe angelos:si aduenientib⁹ hospitiū tuū offeras. Quid de raab dicā quæ hoc munere: inuenit salutē? Compatimini iis qui alligati tenentur uinculis:tanꝙ simul alligati. Consolamini in luctu positos. Melius est enim ire in domum luctus ꝙ in domū gaudii. Illinc officii meritū boni:hinc uiciū lapsus refertur. Postremo illinc mercedē speras:hic recepisti. Sentite laborātib⁹ tanꝙ simul laborantes. Mulier uiro deferat non seruiat:regendā se præbeat:coercendam Indigna est coniugio quæ digna est iurgio. Vir quoq; uxorem tanꝙ gubernator dirigat:tanꝙ consortem uitæ honoret:participet ut cohæredi gratiæ. Matres ablactate filios : diligite eos & orate pro iis ut longæui super terram sint:non interra sed super terram. Nihil enim longæuum in hac terra:& quod est diu:breue est & magis lubricū. Monete eos ut magis crucem domini tollant ꝙ hanc uitam diligant. Maria mater domini ante crucem filii stabat. Null⁹ me hoc docuit:nisi sanct⁹ ioānes euāgelista. Mūdū alii cōcussum ī passione dn̄i: cōscripserūt:cælū tn̄bris obductū:refugisse solē:ī paradisū latronē sed p⁹ piā cōfessiōē receptū:ioānes

docuit quod alii non docuerunt: quem ad modum in cruce positus matrē appellauerit. Pluris putatur ꝙ uictor suppliciorum pietatis officia matri exhibeat ꝗ̄ ꝙ regnum cæleste donabat uitæ æternæ. Nam si religiosum est ꝙ latro donatur uenia: multo uberioris pietatis est ꝙ a filio mater tanto affectu honoratur. Ecce (inquit) filius tuus. Ecce mater tua. Testabatur de cruce christus: & inter matrem atq; discipulum diuidebat pietatis officia. Condebat dominus non solum publicum sed etiam domesticum testamentum: & hoc eius testamentum signabat ioannes: dignus tanto testatore testis. Bonum testamentum non pecuniæ sed uitæ æternæ quod non atramento scriptum est sed spiritu dei: uiui qui ait. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis. Sed maria nec minor ꝗ̄ matrem christi decebat: fugientibus apostolis āte crucem stabat: & piis spectabat oculis filii uulnera: quia expectabat n̄ pignoris mortem sed mūdi salutem. Aut fortasse quia cognouerat per filii mortem mūdi redemptiōem aula regalis: etiam sua morte putabat se aliquid publico addituram muneri. Sed iesus n̄ egebat adiutore ad redemptionem omnium: qui omnes sine adiutore seruauit. Vnde & dicit. Factus sum sicut homo sine adiutorio: īter mortuos liber. Suscepit quidem affectum parentis: sed n̄ quæsiuit alterius auxilium. Hāc imitamini matres sanctæ quæ ī unico filio dilectissimo tātum maternæ uirtutis exemplum edidit. Neq; enim uos dulciores liberos habetis: neq; illud uirgo quærebat solatium: ꝙ alium posset generare filium. Domini seruis imperate quasi cōditiōe subditis: sed ita ut naturæ eiusdem cuius uos estis: cōsortes eē eos memineritis. Serui quoq; dominis seruite cum uoluntate. Et enim unusquisq; quod natus est: patienter debet suscipere: nec solum bonis sed etiam asperioribus obœdire dominis. Nam quæ ē uestræ seruitutis gratia: si bonis seruiatis sedulo? Sed si etiā asperos promereamini. Nam liberi quoq; nullam hēnt mercedē: si peccantes puniantur a iudicibus: sed illa merces est: si etiam non peccantes. Et uos ergo contemplatiōe domini iesu etiam si difficilibus seruiatis dominis cū patientia: mercedem habebitis. Siquidem ipse dominus iustus ab iniustis passus est: & patiētia mirabili peccata nostra suæ affixit cruci: ut qui illum imitatus fuerit: peccata sua sanguine suo diluat. Ad summam conuertimini omnes ad dominum iesum. Sit in uobis uitæ huius delectatio in bona conscientia: patientia mortis cum spe immortalitatis: confirmatio resurrectionis cum christi gratia: ueritas cum simplicitate: fides cum confidentia: abstinentia cum sanctitate: industria cum sobrietate: cōuersatio cum modestia: eruditio sine uanitate: sobrietas doctrinæ fidelis sine hæresis temulentia.

LXXXVII

d Ominis frib⁹ dilectissimis epis ꝑ æmiliā cōstitutis ambrosi⁹ eps. Nō mediocris eē sapiæ diē celebritatis definire paschalis: & scriptura diuina nos īstruit & tradito maiorū: q cōuenientes ad synodū nicenā īter illa fidei ut uera ita admirāda decreta: ēt sup celebritate memorata: cōgregatis pitissimis calculādi: decē & nouē ānorū collegere rōnē: & quasi quēdā cōstituere circulū: ex quo exēplū ī ānos reliquos gignereſ: hūc circulū eneadecaeterida nūcupauerūt sequētes illud ꝙ non debeamus uana quadā opiniōe sup celebritate hui⁹ modi fluctuaſ: sed uera rōne cōpta ita oium cōcurrat affectio: ut una nocte ubiq; sacrificiū ꝑ resurrectiōe dn̄i deferaſ. Dn̄i fres dil̄mi eo usq; a uero nos deuiaſ nō cōueīt: nec uago igēio discrepaſ: ut qdā necessitas celebritatis hui⁹ oib⁹ sit iposita xpiāis. Q n̄qdē ipe dn̄s eū elegit diē quo pascha celebraret: q cū obſuātiæ ueræ rōne cocurrit. Scriptū ē.n. Venit āt dies: ī q̄ necesse erat pascha īmolari: & misit petrū & ioānē dicēs. Eūtes ite parate nobis pascha: ut mā ducemus. At illi dixerūt. Vbi uis pem⁹? Et dixit ad illos. Ecce ītroeūtib⁹ uobis ī ciuitatē occurret hō āphorā aquæ portās: seqmini eū ī domū ī quā ītrat: & dicetis pr̄i familias. Dicit tibi magr̄. Vbi ē diuersoriū: ubi pascha cū discipulis māducē? Ipse uobis ostēdet ī supiorib⁹ locū magnū: ibi parate. Aduertim⁹ igiſ ꝙ nō ad terrena descēdeſ sed ī supioribus locū magnū stratū q̄rere debeamus: ut domini pascha celebrem⁹. Ablueſ ēt sensus nros quodā spūali aqua fōtis æterni: & deuotæ celebritatis tenere m̄surā: nec opiniōe uulgari dies quosdā explorare lūares: cū apl̄s dicat. Dies obſuatis & mēses & tpra & ānos: timeo ne sine cā laborauerī ī uobis. Nā incip eē cōtrariū. Sed aliud ē obſuare gētilicio more: ut q̄ lūa qd adoriēdū sit iudices: utputa qntā eē fugiēdā: nihilq; ea īchoādū. Varios quoq; curs⁹ lūæ obeūdis negociis cōmēdaſ: ul' caueſ quosdā dies: quē ad modū plæriq; posteros dies ul' ægyptiacos decliaſ cōsueruīt. Aliud ē.n. obſuātiā religiosæ m̄tis ītēdeſ ī eū diē de quo scriptū ē: hic ē dies quē fecit dn̄s. Nā & si scriptū sit ꝙ pascha dn̄i qrto decio die m̄sis primi celebrari dēat: & ueſ quartā decimā lunā ad celebrādū dn̄icæ seriē passionis inqrere debeam⁹: tn̄ ex hoc possum⁹ ītelligere: ꝙ ad hui⁹ modi solemnitatē ul' eccl'æ pfectio ul' claræ fidei plenitudo queraſ: sicut

dixit propheta cũ loqueretur de filio dei: quia sedes eius sicut sol ĩ cõspectu meo: & sicut luna
pfecta in æternũ manebit. Inde est q & ipse dñs cũ opa in terris miranda fecisset: quasi iam
fũdata humanarũ mẽtiũ fide: tps passionis eẽ memorauit dicens. Pr uenit hora: clarifica filiũ
tuũ: ut filius tuus clarificet te. Hãc.n. celebrandæ passionis claritudinem quæsitã: alibi docẽt
dicens. Ite dicite illi uulpi. Ecce eiicio dæmonia hodie: & cras sanitates perficio: & sequenti cõ
summor die. His utiq consumatur iesus qui incipiũt eẽ pfecti: ut plenitudinẽ diuinitatis &
redemptionis eius: fide sua credant. Ergo & diem & horam exquirimus ut scriptura nos in-
struit. Propheta ẽt dauid dicit: tps faciendi dñe: petens accipe sensum ad cognoscenda dñi te-
stimonia. Ecclesiastes ait: omni rei tps. Hieremias clamat: turtur & hirũdo: agri passeres agno
uerunt tpra introitus sui. Quid autẽ euidentius q̃ de passione dñi dictũ uideri? Agnouit bos
possessorem suum & asinus psepe dñi sui. Agnoscamus ergo hoc præsepe domini: in quo ali
mur pascimur & reficimur. Hoc igitur tps præcipue scire debemus: quo per uniuersum orbẽ
consona sacræ noctis fundatur oratio: quia & tempore commendantur preces: sicut scriptũ
est. Tẽpore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Hoc est tempus de quo apostolus
dixit. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Vnde necesse fuit quia etiam post
ægyptiorum supputationes & alexandrinæ ecclesiæ definitionem: episcopi quoq romanæ
ecclesiæ per litteras plæriq meam adhuc expectant sententiam: quid existimẽ scribere de die
paschæ. Nã licet futuri diei paschæ inciderit quæstio: tñ ẽt in reliquũ quid tenendũ uideatur
apimus: si qua quæstio talis incurrerit. Duo ãt sunt obseruanda in solemnitate paschæ: quar-
ta decima luna & primus mensis: qui dr nouorũ. Itaq ne a ueteri testamento uideamur dis-
cedere: ipsum de paschæ celebrandæ die capitulũ recenseamus. Monet moises populũ dicens
custodiendũ mensem nouorum: eum primum esse mensem prædicans: ait enim. Hic mẽsis
uobis principiũ mensiũ: primus in mensibus anni: & facies pascha dño deo tuo quarta deciã
die mensis primi. Lex nempe per moisen data est: gratia ãt & ueritas p iesum xpm facta est.
Ipse ergo qui legẽ locutus ẽ: postea ueniens per uirginem nouissimis tprib⁹: plenitudinẽ legis
cõsummauit quia uenit nõ legẽ soluere sed implere: & celebrauit pascha hebdomadæ ĩ qua
fuit quarta decima luna: quinta feria. Deniq ipsa die (sicut superiora docent) pascha cum dis-
cipulis manducauit: sequenti ãt die (hoc est sexta feria) crucifixus est: luna quĩta decima. Sab-
bato quoq magno illo sexta decima fuit. Ac per hoc septima decima luna resurrexit a mor-
tuis. Vnde hæc lex paschæ nobis seruanda est: ut non quartã decimã obseruemus in die re-
surrectionis sed in die magis passionis aut certe aliis proximis superiorib⁹ dieb⁹. Quia resur-
rectionis celebritas die dñica celebratur: dñica ãt ieiunare non possumus: quia manichæos et
ob istius diei ieiunia iure damnamus. Hoc est.n. in resurrectionem christi nõ credere: si legẽ
quis ieiunii die resurrectionis indicat: cum lex dicat pascha edẽdum cum amaritudine: hoc
est cum dolore: q tanto sacrilegio hominum auctor salutis sit interemptus. Die autem domi
nica exultandum propheta docet dicens. Hic est dies quem fecit dominus: exultemus & læte
mur in ea. Ergo non solum passionis diem sed etiam resurrectiõis obseruari oportet a nobis:
ut habeamus & amaritudinis & læticiæ diem: illa ieiunemus: isto reficiamur. Vnde si ĩciderit
sicut futurũ ẽ pxime: quarta decima luna mensis primi die dñica: qa neq dñica ieiunar debe-
m⁹: neq tertia decima luna die sabbati ĩcidẽte ieiuniũ soluer: q maxime die passiõis ẽ exhibẽ
dũ: ĩ altera hebdomada celebritas paschæ ẽ differẽda. Siqdẽ sequr qnta decima luna qua pas
sus ẽ xps: & erit secũda feria: tertia quoq feria erit sexta decima luna: qua dñi caro ĩ sepulchro
qeuit: cũ quarta ẽt feria septima decima luna futura sit: qua dñs resurrexit. Cũ igit triduũ illd
sacrũ ĩ hebdomadã pxime cõcurrat ultimã ĩtra qd triduũ & pass⁹ ẽ & qeuit & resurrexit: de
quo triduo ait: soluite hoc tẽplũ: & ĩ triduo resuscitabo illd: qd nobis põt molestiã dubitatiõis
afferre? Nam si ea res scrupulũ mouet quia quarta decima luna non celebramus ipsum diem
uel passionis uel resurrectionis: ipse dñs nõ quarta deciã luna passus est sed quĩta deciã: & sep
tima decima resurrexit. Quod si mouet quia quartã decimã lunã transeũtes quæ die dñica
incidit: hoc est quarto decimo calendas maii: sequẽti dñica instaurãdã celebritatẽ suademus:
auctoritas extat hui⁹ modi. Nã tpribus paulo supioribus cũ incidisset quarta decima luna mẽ
sis primi in dñicam diem: sequenti altera dñica celebrata solemnitas est. Octogesimo ãt ãno
& nonagesimo tertio: ex die imperii dioclitiani: cũ quarta decima luna eẽt nono calẽdas apri
lis: nos celebrauimus pascha pridie calendas aprilis. Alexandrini quoq & ægyptii ut ipsi scri
pserunt: cũ ĩcidisset quarta decima luna & uigesimo & octauo die pharmutii mensis: celebra-
uerunt pascha qnta die pharmutii mẽsis quæ ẽ pridie calendas aprilis: ac sic cõuenere nobiscũ.
Rursus nonagesimo & tertio anno a die impii dioclitiani: cũ incidisset quarta deciã luna in

quartum decimum diem pharmutii mensis quæ est quinto idus aprilis quæ erat dominica die: celebratum est pascha dominica pharmutii uigesimo & primo die qui fuit secundū nos quinto decimo calendas maii. Vnde cum & ratio sit & exemplum: nihil super hoc mouere nos debet. Nunc illud est: quod enodandum uidetur: quia plæriq; putant secundo mense nos celebraturos pascha: cum scriptum sit: custodi primum mensem nouorum: quod non potest incidere: ut præter mensem nouorum pascha celebrent: nisi qui quartam decimā ita obseruant secundū litterā: ut non alio nisi ipso celebrent die. Deniq; in futurū iudæi duodecimo non primo mense celebraturi sunt pascha: hoc est tertio calendas aprilis secundū nos: secundum ægyptios autē uigesimo quarto die phamenoth mensis qui est non primus mensis sed duodecimus & incipit sexto calendas aprilis: & finitur septimo calendas maii: Ergo secūdum ægyptios primo mense celebraturi sumus dominicā paschæ: hoc est septimo calendas maii qui est dies trigesimus pharmutii mensis. Nec absurdū arbitror ut inde obseruandi mensis trahamus exemplum: ubi primū pascha celebratū ē. Vnde & maiores nostri in tractatu concilii niceni: eū dic̄ hendecaeteride: si quis diligenter intendat: statuendū putarunt & ipsum mensem nouorū recte custodierunt: quia in ægypto hoc primo mēse noua secātur frumēta Hic autē mēsis & primus est secūdū ægyptiorum prouētus: & primus secūdū legem: & octauus est secūdum cōsuetudinem nostram. Indictio enim septembri mense incip. Octauo igitur mense calendæ aprilis sunt. Incipit autem mensis non secundum uulgarem usum sed secūdū cōsuetudinem peritorum ab æquinotio qui dies est duodecimo calendas aprilis: & finitur undecimo calendas maii. Inde maxime intra hos triginta & unum dies sæpe celebrati paschæ dies: sed cum ante biennium celebrauerimus paschæ dominicam undecimo calendas maii: hoc est trigesimo die mensis secundum nostram scilicet calculationem: moueri nō debemus si & proxime trigesimo die pharmutii mensis celebraturi sumus paschæ dominicā. Verum si quis mensem secundum inde existimat: quia post triduum completi mensis qui compleri uidetur undecimo calendas maii: paschæ dominica erit: illud consideret: quia quarta decima luna quæ quæritur: quarto decimo calendas maii erit hoc est intra præscriptum mensis numerū. Lex autem diem passionis exigit intra primū nouorum debere celebrari. Satisfactū ē igitur secundum plenitudinem lunæ: cui ad complendum mensem super sunt tres alii dies. Non ergo in alterum mensem recidit: quando intra eundem mēsem qui primus est: pascha celebrabitur. Ad litteram autem nos teneri non oportere (licet cōsuetudo celebrandi paschæ ipsa nos instruat) tamen & apostolus docet qui ait: pascha nostrum immolatus est christus. Sed & proposita lectio docet litteram non consequendam. Sic enim hēs. Et facies pascha domino deo tuo quarto decimo die mensis primi. Diem pro luna dicit. Vnde peritissimi quoq; secundum legem lunari cursu computant mensem: & ideo cū a pluribus nonis lunæ cursus incipiat: hoc est dies primus: uides nonas maii adhuc ad mēsem primum nouorum computari posse. Ergo & iuxta legis sententiam primus hic mensis est. Deniq; menē lunā uocāt græci: unī menas græce dicūt mēses & naturalis usus nationū exterarū lunā ꝓ dieb⁹ appellat. Aliū āt diē passionis: aliū resurrectōis celebrādū: ueteris quoq; testamēti series ostēdit. Sic. n. hēs. Agn⁹ sine macula mundus cōsummatus anniculus masculus erit uobis: ab ouibus & hædis sumetis: & erit uobis in obseruatione usq; in quartā decimā mensis huius: & occidetis illum tota multitudo synagogæ filiorum israel ad uespū: & sument de sanguine eius: & ponent super duos postes: & super limen ostii domus: in quibus manducabunt eum inter semet ipsos: manducabunt carnem hāc noctu: igni assatma. Et infra. Et edetis illū cū solicitudine pasche. Pascha est. n. dñi: & pertrāsibo in terrā ægyptiorū in nocte illa: & ꝑcutiā oē primitiuum in ægypto ab hōe usq; ad pecus: & in oī terra ægypti faciam uindictam: ego dominus. Et erit uobis sanguis in signo in domibus: in quibus eritis: ibi & uidebo sanguinē: & ꝓtegam uos: & non erit uobis in plaga exterminii. Et cōteram terrā ægypti: & erit dies hic uobis memorabil' & solēnis: & diē festū agetis eū dño ī ꝓgēies uras: legitimū sēpiternū: diē festū agetis illū. Aduertim⁹ & passiōis diē descriptū ī ieiunio: qa ad uespū occidēd⁹ ē agn⁹: licet ultimū tempus ꝓ uespe possim⁹ accipe fm ioānē q ait. Pueri nouissima hora ē. Sed & iuxta mysteriū uespe diei cōstat occisū: qn̄ tenebræ statī factæ sunt: & ieiuniū deferēdū eo die uerū ē quia ita edetis illū cū solicitudīe. Ieiunātib⁹. n. solicitudo adhæret. Resurrectōis āt die exultatio refectiōis ē atq; læticiæ: quo die uidet̄ exisse ppl's ex ægypto primitiuis ægyptiorū necatis q; posteriora euidēti⁹ docent: qb⁹ ait scriptura: quia post q; fecerūt iudæi pascha: sicut præcepit moises: factū ē circa mediā noctē: & dñs percussit omnem primitiuum ī terra ægypti a primitiuo pharaonis. Et uocauit pharao moisen & aaron nocte: & dixit illis. Surgite & exite

de populo meo:& uos & filii iſrľ ite & ſeruite dño deo uro.Et urgebãt ægyptii populum fe-
ſtinantes ꝗ celerrime expellere.Deniq; ſic profecti ſunt iſrłitæ:ut non occurreret ſibi azimã
fermentare.Eiecerunt enim eos ægyptii:& non potuerunt ſuſtinere:apparatum ſibi fecerãt
in uia.Reſeratum eſt igitur diem reſurrectionis obſeruandum poſt dies paſſionis. Qui dies
reſurrectionis non quarta decima luna debet eſſe ſed poſtea:ut uetus loquitur teſtamentum:
quia dies reſurrectionis is:cum egrediens populus de ægypto in mari & in nube baptizatus
(ut apoſtolus dicit)mortem uicit:panem ſpiritualem accipiens:& potum de petra hauriens
ſpiritualem.Nec paſſionem domini die dominica poſſe celebrari:etiam ſi quarta decima lu-
na in dominicam inciderit:adiungendam hebdomadem alteram:ſicut & ſeptuageſimo ſex-
to anno die imperii dioclitiani factum eſt.Nam tunc uigeſimo octauo die pharmutii mẽſis
qui eſt ſeptimo chalendas maii:dominicam paſche celebrauimus:ſine ulla dubitatione maio
rum.Simul etiam lunæ curſus & ratio ſuffragatur:quoniam uigeſima prima luna proximũ
paſcha celebrandum eſt.Nam uſq; ad uigeſimam primam lunam conſueuit extendi. Ergo
cum tot ueritatis indicia concurrant:iuxta maiorum exempla feſtum publicæ ſalutis læti ex
ultanteſq; celebremus:poſtes noſtros ubi eſt oſtium uerbi qnod ſibi apoſtolus optat aperiri:
fide paſſionis dominicæ colorantes.De hoc oſtio dicit etiam dauid. Pone domine cuſtodiã
ori meo:& oſtium circuitus labiis meis:ut nihil aliud niſi ſanguinem chriſti loquamur: quo
mortem uicimus:quo redempti ſumus.Flagret in nobis odor chriſti.Ipſum audiamus:in il-
lum & mentis & corporis oculos dirigamus:opera eius mirantes:beneficia prædicantes:ſu-
per limen oſtii noſtri ſacræ redemptionis confeſſio reſplendeat. Sumamus feruenti ſpiritu
ſacramentum in azimis ſincæritatis & ueritatis:pia doctrina gloriam patris & filii:& ſpirit⁹
maieſtatem indiuiduam concinentes. LXXXVIII.

a Mbroſius epiſcopus ſacræ uirgini demetriadi.Cum ſplendidiſſimæ ſanctimo-
niæ tuæ ſublime propoſitum ſuper humilitatis fundamenta conſiſtere pie &
ſapienter intelligis:in hoc uſq; o ſacra uirgo demetrias dignationem tuæ digni
tatis inclinas:ut prouectiones tuas etiam meo ſtilo exigas adiuuari: quod ego
ad tenuitatem facultatis meæ reſpiciens omnibus modis recuſarem: neq; tam
maturo & erudito animo cohortaciunculas meas adhibere præſumerem:niſi fiduciam effi-
ciendi id quod iubetur:a iubente conciperem:& tuis meritis atq; orationibus confiderem eẽ
præſtãdum:ut oriatur ĩ deſerto aqua:& fiãt ĩ ſicca terra flumina. Vnde collaborandum tibi
mecum eſt:ut qui ſapientiam præſtat paruulis:& linguas mutorum facit diſertas: iubeat de
cordis mei ariditate profluere:quod ſitis tua digne poſſit haurire.Quæ ergo materia ſtilo da
bitur:& unde loquendi tecum cauſa ſumetur:Si laudes tuas ſcribere aggrediar: & maiorum
ſeriem quæ per te multum illuſtratur:euoluam:oneroſum me forte & impudentem uideri
poſſe arbitror:qui uel humanæ tibi gloriæ tentationem adulando ingeram:uel tuis ac tuo-
rum prædicationibus ingenium meum par eſſe præſumam.Si uero de commendando uir
ginitatis bono diſſeram:ſuperflua erit eius nunc propoſiti inſinuatio: quod tu a primo æta-
tis tuæ flore ſine humanis cohortationibus elegiſti:& de quo inter ipſa principia multi qui
tunc in eccleſia præminebant:merito non ſiluerunt.Valde enim mirabile erat:& inter præ
cipua diuinæ gratiæ exempla numerandum:ꝙ uirgo anicia ſuper omnes faſtigium trahens
beatæ nobilitatis euecta:de cuius fæcunditate auis atq; atauis reſponſura poſteritas: & fami
liæ uotis expectabatur & patriæ:conuerſo repẽte animo deſiderio cæleſtium nuptiarum de
clinaſti mortale coniugium:& ut omnem proſapiam tuã ẽt huius uirtutis titulo cõſecrares:
primã ſtirpis tuæ ꝑpetuã & uirginẽ filio uirginis ſpopõdiſti.Illam ergo ætatẽ tuã & illa pri
cipia rõnabiliter doctiſſimi uiri ſuis adhortatiõibus ĩcitarũt:& licet plantationi ſuæ ſummus
agricola ualida ad ꝑfectũ tuũ incremẽta præberet:cooperatores tñ grãe dei opportune piam
adhibuere culturã:ut germen tenerũ fortitudinis robur acciperet:& dignos generoſitate ſua
fructus propoſiti tui arbor afferret.Noſtris autem paginis quid erit loci:& poſt ornatiſſima
ſcripta excellentium magiſtrorum quid utilitatis in eo quem indicere dignata ex ſermone re
perieſ:niſi forte quia & illorum ĩdoctrinis & tuis ſtudiis ad ſublimiores gradus uirtutum con
ſuetudo proficit:cauendam te elatiõis admoneam:& humilitatis tibi ſincæritatem fida ſug-
geſtione commendem:ut in omnibus actionibus:in quibus tibi es bene conſcia:nũq; audeaſ
eẽ ſecula.De hoc igitur cõgruẽtiſſimo tibi & ſaluberrimo bono ꝙ dñs donauerit diſſeram⁹:
ut inſpectioni nr̃e nõ tm̃ uiſibilia ei⁹:ſed ẽt occulta referentur.Eſt.n.multiplex uirtutis iſtius
ꝗlitas:& licet ĩ exteriorib⁹ quoq; pulchra ſit:ĩ ĩtimis tñ ſuis multo ẽ ſpecioſior multoq; luculẽ

tior:ubi nihil obſcurum:nihil turbidũ:nihil ē inqetũ. Quia pax multa diligentibus legē dei:
& nō eſt illis ſcandalum. Acceſſuri āt ad beatæ humilitatiſ intuitũ:omnem illam abiectionē:
quæ ignauos & inconſtantes animos deprimit repellamus. Nec generale nomen ita nos a iu
dicio diſcretionis excludat:ut omnes quoquo modo humiles putemus eē laudabiles. Imitat
quidē plærūq; neceſſitas uoluntatem:& ab imagīe modeſtiæ parum differt forma ſegniciæ.
Sed aliud eſt ꝙ grauat:aliud ꝙ exercet:nec in eundē finem uenit labor indeclinabilis miſiæ:
& expetitæ fortitudo patientiæ:unum eſt paupertatis uocabulum:ſed non una mēs paupũ.
Quia non idem eſt gaudere bene expenſis diuitiis:quod aut gemere de nō acquiſitis aut do
lere de perditis. Timoris etiam quo deus metuitur:nulla eſt in appellatione diſtinctio. Sed
aliud eſt timere quia peccaueris:aliud timere ne pecces. Et ibi eſt formido de ſupplicio:hic ſo
licitudo de præmio. Ob hoc enim de illo ſeruili metu dicitur:quia perfecta charitat foraſ mit
tit timorem. De hoc uero liberali:timor domini ſanctus manens in ſæculum ſæculi. Remo
ta itaq; illa ſpecie humilitatis quæ tota ſine fructu eſt:uoluntarios tantum pēdamus affect⁹:
qui etiam ſi in gradibus meritorum inueniuntur impares:non ſunt tñ ab ipſa uirtute diſcor
des. Prima ergo humilitatis ratio in cōmunis uitæ uerſatur officiis:qb⁹ & diuina clæmentia
conciliatur:& ſocietas humana cōnectitur. Multum.n.ad roborandum dilectionē ualet: cum
ſm doctrinā apoſtolicā inuicem ſe homines honore præueniūt:& alter alterū ſuperiorē exi
ſtimantes:amant ſeruire ſubiecti:& neſciunt tumere prælati:cum & pauper diuitem nō ſibi
dubitat anteferre:& diues pauperē ſibi gaudeat æquare:cum & ſublimes nō ſuperbiūt de cla
ritate proſapiæ:& pauperes nō extolluntur de communione naturæ. Cum deniq; non plus
tribuitur magnis opibus ꝙ̄ bonis morib⁹:nec maior ducitur phalerata iniquorum potentia
ꝙ̄ rectorũ ĩhonora iuſticia. Abhoc æquo & modeſto iure concordiæ:ĩ quo nullũ ē de gradu
ſupiore certamē:nec fœlicitas aut inflat propria:aut urit aliena:pulchre & mirabiliter a plæris
ꝙ̄ pficitur ad illā humilitatis fortitudinē quæ & ſe extra oēm cōſtituit dignitatē:& ma uult
apta eē iniuriis accipiendis ꝙ̄ idonea repellendis:ut impleatur ꝙ ait dñs. Qui uult tecum iu
dicio cōtendere:& tunicā tuā tollere:dimitte ei & pallium. Et quicunq; te angariauerit mile
paſſus:uade cum illo & alia duo. Illud ꝙ apoſtolus docet dicens. Quare non magis iniuriam
accipitis:quare non magis fraudem patimini: Tales enim multum ad imitationem ipſius
dñi noſtri & ſaluatoris accedunt:q cū diues eſſet:paup factus ē:& cū malediceret̄ nō maledice
bat:& percutienti ſe non comminabatur:& quoniam dixerat:diligite inimicos ueſtros:bene
facite iis qui uos oderunt:ut huius modi beniuolentiam confirmaret exemplo:ipſe pro iis a
quibus crucifigebatur orabat. Qui ergo fideliter & ſcienter intelligunt quo opere ſaluati:&
quo precio ſint redempti:nolunt de mundi huius ſapientibus:nolunt eſſe de fortib⁹:quoniā
ſicut ait apoſtolus:quæ ſtulta ſunt mundi:elegit deus:ut confundat ſapientes:& infirma mū
di elegit deus:ut confundat fortia:& ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus: & quæ
non ſunt:ut ea quæ ſunt deſtrueret:ut non glorietur omnis caro in conſpectu ei⁹ ideſt ut ne
mo ſe placere deo per mundi ſapientiam putet:quæ tota carnalis eſt:& a uera ſapientia cum
omni ſua uanitate deſtruitur. Dominus enim nouit cogitationes ſapientium: quoniā uanæ
ſunt. Cum itaq; diſcipuli ueritatis humanam gloriam fugiunt:& a temporalium amore deſ
ciſcunt:ut quæ dei ſunt ſapiant:non quæ hominum:proficiunt ſenſibus non deficiunt: neq;
uigorem cordis amittunt:ſed excellentiſſimæ intelligentiæ lumen accipiunt: uiuentes qui
dem ĩ hoc mūdo:ſed oēs mūdi ſtrepitus relinquētes:ut redimāt tp̄s quia dies mali ſunt. Quo
autem precio quies huius temporis aptius comparatur: ꝙ̄ ut ipſi mūdo omnes diuitiæ: oēs
dignitates & uniuerſarũ cupiditatũ materiæ refūdāt̄:& ſancto beatoq; cōmercio emat̄ xp̄ia
na libertas fiantq; filii dei de paupertate diuites:de patientia fortes:de humilitate ſublimes:
Non enim ut dilectores huius ſæculi putant:parui cordis aut ſignis eſt animi terrenas opes
ſpernere:honores occiduos feſtidire:nec ibi gloriam quærere:ubi laudatur peccator in deſi
deriis animæ ſuæ: & qui iniqua gerit benedicitur. Vnde ſi uere intelligatur: contemptus
iſte rerum præſentium ad quæ tendat: & qualia concupiſcat: nihil huius modi menti
bus rectius: nihil inuenietur electius: quæ ſacratiſſimis deſideriis uniuerſa tranſcendunt:
neq; ad ullam creaturam quāuis potētē atq; mirabilē:ſed ad ipſū oīum uiſibiliū & iuiſibiliū
ābiūt creatorē:cui appropiquare clareſcere ē:quē timere gaudere eſt:cui ſeruire regnare eſt.
Sed hæc uirt⁹ q̄ tpal̄ copiæ & paciæ negligēs:ad uitā æternā āguſta &ardua mitit̄:nō debet uo
lūtarios paupes ĩ cōſortiũ xp̄ianæ humilitatis admitter̄:eos āt a ſocietate boni h⁹ excluder̄:q
āpla p̄dia:magnifica p̄rimōia:& mltas ĩ hoc ſeculo poſſidēt facultates:cū ĩ pp̄lo dei multi ſēp
qui diuitiis bene uterentur extiterint:nec ullo modo ul̄ dici uel cogitari liceat ꝙ abraham &

isaac & iacob quorum se esse deum:dominus protestatus est:ideo uera humilitate caruerint:
quia pauperes nō fuerūt.Aut ꝙ uir sacratissimus melchisedech:dn̄i & saluatoris nostri ꝑferēs
formam:n̄ fuerit ꝑfecte humilis:quia & sacerdotio eminebat & regno. Vel ꝙ beato iob de
quo deus pronūciat dicēs:nūquid cōsiderasti seruū meū iob ꝙ nō sit ei similis ī terra hō: sim-
plex & rectus & timēs deum:& recedēs a malo:ideo uirtus ista defuerit:quia erāt(sicut scrip-
tum est)in possessione eius septem milia ouium & tria milia camelorum: quīgēta quoq; iu-
ga boum:& quīgētæ asinæ:ac familia multa nimis.Eratq; uir ille magnus inter omnes oriē-
tales.Quasi tūc istius gratiæ particeps factus est:quādo oībus falcultatibus perditis:uniuersa
quoq; familia filisq; priuatus:& percussus uulnere pessimo a planta pedis usq; ad uerticē capi
tis:testa saniē radebat:sedēs in stercore:ad imaginem elationis postmodum reuocatus est:qn̄
corporis incolumitate renouata:septem rursus filiorum triūq; filiarum factus ē pater:& du-
ple in uniuersam substantiam est ditatus augmento.Absit autem ab animis fidelium tam ir
religiosa persuasio:ut cuiq; sanctorum:quibus deus & diuitias est largitus & honores:ad ca-
piendum ueræ humilitatis meritum credatur:uel opulentia offuisse uel dignitas: cum eis ad
huius uirtutis prouectum utraq; profuerint.Quanuis enim tota uita hominis tentatio sit
super terram:& tam abundantia ꝙ̄ inopia materia soleant esse peccati:cum uel diues extolli
tur ad superbiam:uel pauper prosilit ad querelam:extiterunt tamen in omni tempore:& in
nostra quoq; ætate non desunt:sicut & boni pauperes:ita & boni diuites:nec frustra beatus
apostolus paulus timotheum admonet dicens.Diuitibus huius sæculi præcipe:non superbe
sapere:neq; sperare in incerto diuitiarum:sed in deo qui præstat nobis omnia abunde ad
fruendum:bene agere:diuites fieri in operibus bonis:facile tribuere:communicare: thesau-
rizare sibi fundamentum bonum in futurum:ut apprehendant ueram uitam:quod utiq; fie
ri in uniuersa ecclesia quæ per totum mundum est diffusa:non dubium est:& pauperes chri
sti non eorum tantum facultatibus sustineri:qui ut expeditiores dn̄m sequerētur: simul se oi
b⁹ suis opib⁹ exuerūt:sed eidē opi ēt illorū substātias deseruir:q possiōibus suis nō al'r ꝙ̄ reb⁹
paupum ꝑsint:ut ecc'iasticæ utilitati sub quadā ꝓcuratiōe famulētur:elaborātes singuli ꝓ sua
rū uiriū portiōe:ut ad uictū atq; uestitū familiæ dei necessaria cōferātur:& simul ꝓspiciētes ut
ī domib⁹ ipsorū sub iusto scōq; moderamīe oēs & bēignitas foueat:& disciplia cōtineat.Dicēte
apostolo. Si quis autē suorum & maxime domesticorum curam non habet:fidem negauit:
& est infideli deterior.Cum itaq; ecclesia dei quæ est corpus christi:ita sit multimoda uarieta
te contexta:ut in unum decorem etiam quæ non sunt paria:concurrant:& de omni genere
hominum & de omni gradu officiorum:de omni mensura operum:de omni qualitate uir-
tutum fiat totius ædificationis inseparabilis connexio & indifferens pulchritudo: nec desit
soliditati quod non defuerit portioni:tantaq; ibi sit pax:tantaq; concordia: ut non possit eē
nisi omnium quod est etiam singulorum:indubitanter apparet copulatricem quandam esse
uirtutem:qua sibi confœderatur & concinnit multiplex sanctorum unitas:& speciosa diuersi
tas.Hæc āt uirt⁹ uera humilitas ē:quæ īter quoslibet meritorū grad⁹ nūq; sui pōt eē dissimi-
lis.Nā & ī officiorum uicissitudine & ī māsuetudinis lenitate:& in uolūtariæ pauptatis elec-
tiōe:īuenitur multa distātia: & alter altero ī ꝓpositi sui deuotiōe aut maior aut minor ē. In
uera āt humilitate nihil diuisū nihilq; nō solidū ē:& ideo oēs ꝑticipes suos unū facit: quia in
æqualitatē ipsa nō recip.Huius igit̄ boni ꝓprietas ī cōfessiōe ē gr̄æ dei:quæ tota repellit̄:nisi
tota suscipit̄.Sicut.n.alien⁹ ē a numero fideliū & a sorte scōrū q ī aliquo a catholica ueritate
dissentit:ita extra gr̄am efficit̄ q aliqd de ei⁹ plenitudīe diffitet̄.Quasi hō auxilio dei ī quadā
actionū suarū ꝑte egeat:ī quadā āt ꝑte n̄ egeat:sitq; ullū tp̄s ullūue momētū quo ꝑniciosū illi
eē n̄ possit:si ab eo sp̄s sanct⁹ defuerit.Qui utiq; s̄m ueræ deitatis eēntiā:ubiq; tot⁹ ē: & oīa
cōpræhēdit:sed ab illis mō quodā ītelligit̄ recedere:quos destiterit gubernare.Cessatio qppe
auxilii ei⁹ ꝓ absentia accipit̄:ꝙ̄ sibi īsanissime utilē putat q ī iis quæ recte gesserit:se magis ꝙ̄
dn̄i gaudet opatū.Plene ergo & ueraciter cōfitēda ē gr̄a dei de c⁹ hoc primū munere ē:ut au-
xiliū ipsi⁹ sētiat̄.Propter ꝙ dicit apl's.Nos āt n̄ sp̄m mūdi accepim⁹:sed sp̄m q ex deo ē:ut scia
m⁹ q̄ a deo donata sūt nobis.Vn̄ si qs ē q aliqua se hēre existimat bona:quorū n̄ de⁹ largitor
sit:sed ip̄e sibi auctor existat:māifestū ē hūc n̄ dei sp̄m hēre sed mūdi:& de illa sæcularis sapiē
tiæ tumer̄ doctrina:de qua dicit dn̄s.Perdā sapiam sapientium:& prudentiam prudentium
reprobabo.Vbi sapiens:ubi scriba:ubi conquisitor huius sæculi:nonne stultam fecit deus
sapiam hui⁹ mūdi:s̄m quā(sicut ait apl's)qdā cū cognouissēt deū:nō sicut deū glorificauerunt
aut gratias egerūt:sed euanuerūt in cogitationibus suis: & obscuratū est cor insipiens eorum
dicentes enim se esse sapientes:stulti facti sunt.Videsne qualis superbis retributio debeatur

& quali mercede repleantur: qui si quo modo ad cognitionem ueritatis accesserint: suæ hoc sapientiæ tribuunt: & de naturali ingenio gloriantur: tanq̃ deum nõ dei munere sed proprii ĩtellectus facultate cognouerint: Omnia quidem elementa mundi & uniuersæ creaturarum naturæ: hoc ipsa sui exigunt specie: ut inuisibilia dei per ea quæ facta sunt: intellecta conspiciantur: & in pulchritudine cæli & terræ quædam sunt paginæ ad omnium oculos semper patentes: & auctorem suum nunq̃ tacentes: quarum protestatio doctrinam imitatur magistrorum: & eloquia scripturarum. Sed quid illud est quo corporeorum sensuum exteriora pulsãtur ĩ agro cordis: cui impeditur ista cultura: nec radicem potest figere: nec germẽ emittere nisi ille summus & uerus agricola potentiam sui operis adhibuerit: & ad uitalem profectum ea quæ sunt plantata: perduxerit: Siue enim contemplatio creaturarum: siue sacrorum series uoluminum: siue scientia differentum: sincæro & assiduo testimonio prædicet ueritatem: neq; qui plantat est aliquid neq; qui rigat: sed qui incrementũ dat deus. Inter omnes igitur lapsus hominum: inter omnia commissa peccantium: nulla est grauior q̃ superborum ruina: maxime cum ipsa elatio in dei tendit iniuriam. Nam aliter ĩflantur qui cupiditate extollentiæ singularis oĩbus appetũt anferri: aliter uero itumescũt qui dei auxiliũ refutantes quæ fieri sine ipsius opere nõ possunt: ex sua perfici uirtute cõtendunt: & spem suam a dño auferũt: atq; ad se transferunt: ut adimpleatur in eis quod scriptum est. Maledictus homo qui spem hẽt in hõe: & firmat carnem brachii sui: & a domino discedit cor eius. Hæc superbia a diabolo sumpsit exordium: qui quoniam a sua quam a creatore acceperat: potentia & dignitate sibi placuit: seq; auctoris sui gloriæ comparauit: cum iis angelis quos ĩ cõsensu impietatis suæ traxerat: a cælesti sublimitate deiectus est. Et ideo primis hominibus nocere potuit: quia illis male credulis per mendacia uenenata persuasit: ut meliores se futuros putarent: si in libertate sui arbitrii prosilirent: q̃ si in legis datæ custodia permanerent. Siue itaq; in lapsu diaboli siue in præuaricatione hominis: initiũ peccati superbia est: quæ congruenter & auaricia nominatur: quia utraq; appellatio eum significat appetitum: qui & suam mensuram concupiscat excedere: & non dignetur diues esse nisi propriis: tanq̃ habeat hoc simile deo: ut bonorũ suorum ipse sibi fons: ipse sibi sit copia. Hæc autem elatio de peruerso usu donorum dei nascitur. Nam si conditor naturarũ nulla pulchra nulla sublimia naturis rationalibus cõtulisset: unde se extollerent non haberent. Nemo enim de iis quæ non accepit superbit: nec inflari quisq̃ de eo potest quod a participatione eius alienum est. Nunq̃ gloriatur de sobrietate temulẽtia: neq; de beniuolentia inuidus: aut de lenitate sæuus uel de castitate extollitur impudicus. Ipsa se a uirtutibus uicia secernunt: & cum in peccatis agitur: non insita per naturam: sed ex mala uoluntate concepta: & propria diliguntur: quia sicut scriptum est. Mendax de proprio loquitur. Cum ãt in bonis & rectis actibus laudabilis uita ducit: dei ẽ qd gerit dei ẽ qd amat. Omne enim datum optimum: & omne donum perfectum de sursum est: descendens a patre luminum. Vnde quia inter uicia aut nulla est aut rara iactantia: & facile spernitur qui de opprobrio gloriatur: malum superbiæ maxime uirtutibus est cauẽdum: quia nullis opportunius ĩsidiat q̃ quibus laus iusta debet. Cũ ergo p ĩeffabilẽ misericordiã dei captiuis libertas: pditis salus: mortuis uita reparatur: cum in sacramento crucis & resurrectionis christi ad nouitatem redit uetustas: & ad innocentiam regeneratur impietas: antiquus hostis malignus fremit & acrius inardescit: & cum innumeris nocendi artibus humanum genus nitatur euertere serens discordias: incitans iras: acuens cupiditates: suadens turpia: falsa comentans: & errorum laqueos per opinionum commenta multiplicans: plus uritur de uirtute stantiũ q̃ lætet de fragilitate labentium. Multi enim seruientes deo: & in lege eius die ac nocte meditantes: crucifixerunt carnem suam cum desideriis & concupiscentiis: omniumq; illecebrarum incentiua domuerunt: non damnis uicti: non persecutionibus fracti: non prosperitatibus deprauati: mundum istum nec dilexere obsequentem: nec timuere terrentem. Tantam itaq; firmitatem: & tam sublime propositum qua impugnatione diabolus posset adoriri: nisi ut quibus non potuerat persuadere uiciorum amorem: immitteret laudis cupiditatẽ: Et inde nouissima istrueretur tẽtatio: unde nocuit prima deceptõ. Nõ itaq; desidiosis & tepidis neq; inertibus & incultis: sed magis quibusdam aĩs sedulis & bonorũ actuũ pbitate luculẽtis: p gl'am irrepsit humanã: & quos impulsione nõ mouit: elatione deiecit. Q uato enĩ clariores erant meritis: tanto eos aptiores suis inuenit insidiis. In paradiso nanq; ecclesiæ constitutos & uirtutum deliciis abundantes ad confidentiam liberi incitauit arbitrii: ut prouectus suos in se constituerent: & ad arborem propriæ uolũtatis manum præsumptionis extenderent. Restiterũt qdẽ huic impietati recta innumerabilia corda scorũ: & nõ solũ docti qq; põtifices

uerum etiam uniuersales ecclesiæ plebes apostolicæ sedis exemplo insaniam noui dogmatis horruerunt :sed inuenerunt quosdam uipina consilia quibus doctrine suæ uirus infunderēt: & quorum linguam per dolos false rationis armarent. Hinc illa erat naturæ humane fraudolenta laudatio :& illæsæ per omnes homines originalis defensio dignitatis. Hinc adæ peccatum exemplo posteris asserebatur nocuisse non transitu:& quam illi possibile fuerat non uiolare mandatum:tam liberum esse unicuiq; declinare delictum. Hinc euacuatio baptismatis paruulorum :qui sola adoptione donari:nullo autem reatu dicerentur absolui. Hinc postremo diuinæ gratiæ simulata & insincæra confessio :quæ secundū merita daretur :non ex qua merita nascerentur :quā partem superbæ prædicationis quidam sibi cū cætera abnuerēt seruauerunt. Sed hoc eos aut nimis imperite aut ualde nequiter fecisse non dubium est : ut omnium hominum generalem ruinam meritorum priuilegio subleuarent:& cum inter nostros originalis peccati uulnera faterentur:inter suos tamen hoc tenere ostenderent: ꝙ priorum hominum præuaricatio solis imitatoribus offuisset. Naturalē autem facultatem nihil sui in alieno amisisse peccato:cui possibile esset & liberum per uoluntariam deuotionem ꝓmereri gratiæ largitatem. Verum istam damnati dogmatis portionem catholicæ mentes facile intelligunt:& merito detestantur. Dicente enim domino iesu. Non est opus sanis medicus sed male habentibus. Non enim ueni uocare iustos sed peccatores. Conuincuntur isti in superbia etiam sine uoce clamare:sani sumus:opus medico non habemus. Quæ nobis expectanda sunt præsidia de ope gratiæ quibus suppetunt uires de incolumitate naturæ: Non autem frustra ioānes ꝓtestat̄ & dicit. Ecce agnus dei:ecce qui tollit peccatum mūdi. Nec frustra scriptum est. Nemo mūdus a sorde nec īfans:cuius unius diei uita est sup terram. Et quis poterit facer̄ mūdum de immūdo cōceptum semine:nōne tu qui solus es: Propter quod sicut nūc ī ecclesia manet cōstitutio saluatoris dicētis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: nō ītrabit ī regnum cælorum. Ita sacratissime erat ī lege præcautū:ut natus puer: nisi die circūcideret̄ octauo:exterminaret̄ aīa eius de populo suo:nullum ī hæreditate israel habitura cōsortium. Quæ omnia & multo plura documēta nō tāta cura sacris paginis spiritus sanctus īseruisset:si talis esset natura ī filiis adam qualis ī ipso est prīcipaliter īstituta. Sed qa filius dei uenit ut solueret opera diaboli:& ut quæreret ac saluaret quod perierat:manifestum est omnes ī adam damnatiōi obnoxios esse nascēdo:nisi ī christo liberati fuerint renascēdo. Vn̄ uigilāter nobis cōsiderādum est:ī ipso regeneratiōis mūer̄ quid gerat̄. Quāuis.n.ad unum cōcurrāt omnes eiusdem mysterii portiōes:aliud tamē est quod uisibiliter agit̄:aliud quod īuisibiliter celebrat̄. Nec idem est ī sacramēto forma quod uirtus:cum forma cum humani ministerii adhibeatur obsequio:uirtus autem per diuini operis præstetur effectum. Ad cuius utiq; potentiam referendum est:ꝙ dum homo exterior abluitur:mutatur interior: & fit noua creatura de ueteri:uasa iræ in uasa misericordiæ transferuntur:& in corpus christi conuertit̄ caro peccati. De impiis iusti:de captiuis liberi: de filiis hominum fiunt filii dei. Qui non ex sanguinibus neq; ex uoluntate uiri neq; ex uoluntate carnis sed ex deo nati sunt. Quod quia īdubitāter accipimus:uerissimum est ꝙ apostolus docet dicens. Quicūq; enī spiritu dei aguntur :ii filii sunt dei. Vnde uideant cuius se haberi filios uelint:qui definierit: omnes homines uoluntate propria regi. Cum idem apostolus protestetur & dicat. Qui spiritū christi nō habet :hic nō est eius. Refutata igitur superborum impia uanitate quibus in peccatum etiam illa quæ ī eis uidētur laudāda :uertūtur:nos illam humilitatem cui uirtus & gloria dei est eligamus sciētes prophetam dauid cecinisse de sanctis. Domine ī lumine uult⁹ tui ambulabunt:& in nomine tuo exultabunt tota die :& in tua iusticia exaltabuntur:quoniam gloria uirtutis eorum tu es. Qui & alibi piissime cōfitetur dominum ī sanctis suis esse laudādum dicens. Mirabilis deus in sanctis suis:deus israel ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suæ. Huic etiam hieremias concordat :& dicit. Hæc dicit dominus. Non glorietur sapiēs in sapiētia sua:& nō glorietur fortis in fortitudine sua :& non glorietur diues in diuitiis suis : sed in hoc glorietur qui gloriatur intelligere & scire quia ego sum dominus:ipse uero intellectus & scientia unde habeantur pandunt prouerbia salomonis & dicunt. Quoniam domin⁹ dat sapientiam :& a facie eius scientia & intellectus. Vnde & in ecclesiaste libro ipsius legim⁹ Quod & corda & opera iustorum in manu dei sint :& tantum in studiis suis proficiant:quātum eos ille prouexerit. Quantūcūq; (inquit)laborauerit homo ut quærat :non inueniet. Et quodcūq; dilexerit sapiens ut sciat non potest inuenire :quia uniuersum hoc uidit cor meum :quia iusti & sapientes & operationes eorum in manu dei. Tale est quod apostolus prædicat dicens. Omne uerbum bonum & omne opus sanctum donum est spiritus sancti :sine

quo nihil recte agatur. Ideo (inquit) notum uobis facio ꝙ nemo in spiritu dei loquens dicit anathema iesu. Et nemo potest dicere dominus iesus: nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero sunt gratiarum: idem autem spiritus: & diuisiones ministrationum sunt: idem autem dominus & diuisiones operationum sunt: idem uero deus qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiqꝫ autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alteri operatio uirtutum: alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur unus atqꝫ idem spiritus diuidens singulis pro ut uult. Sunt & alia inumerabilia testimonia quæ ex paginis & noui & ueteris testamenti quadam conclamatione confirment hanc esse uere humilitatis excellentissimam dignitatem: ut omnia quæ hominem faciunt christianum: ad diuine gratiæ donum referatur. Sed tantam multitudinem sententiarum in unum congerere: immodicum fuit: præsertim cum mihi sermo esset ad sanctimoniam tuam: cui ex formula eorum quæ comemorauimus: omnia se aut recordanti offerent: aut legenti: licet quædam etiam breuissima tantæ sint plenitudinis tantæqꝫ uirtutis ut nullo aduersantis ingenio possint in sensum alium detorqueri. Nam quæ contradictio admitti potest in eo quod ipsa ueritas discipulis suis ꝑ euangelium ioannis dixisse narratur? Sicut palmes (inquit) non potest facere fructum nisi manserit in uitæ: sic nec uos nisi in me manseritis. Ego sum uitis: uos palmites. Qui manet in me: & ego in eo: hic fert fructum: quia sine me nihil potestis facere. Nonne conuincitur palmes elatus ꝙ omni fertilitate uacuatur: si uitis ubertate nō alitur? Quis enim sine auxilio gratiæ fructum potest afferre iusticiæ? Aut quis audet dicere se a christo non diuidi: qui christum in se diffitetur operari? An forte uerendum est ne liberum tollere uideamur arbitrium: cum omnia per quæ propiciatur deus: ad ipsum dicimus esse referenda? quod nequaquā esse consequens ueritatis ostenditur. Operante enim spiritu dei iuuatur arbitrium non aufertur: & hoc agit gratia: ut uoluntas peccato corrupta: uanitatibus ebria: seductionibus circūsepta: difficultatibus impedita: non remaneat in langoribus suis: sed per opem miserentis medici curata reualescat: & gaudeat se non iterrogantem edoctam: & non quærentem esse quæsitam quia impletur quottidie quod isaias propheta prædixit: quibus non est annunciatum de eo: uidebunt: & qui non audierunt intelligent. Quo modo autem hoc fiat: ioannes apostolus docet dicens. Scimus quia ex deo sumus: & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei uenit & dedit nobis sensum: ut cognoscamus uerum deum: & simus i uero filio eius. Quod utiqꝫ nunc eadem potentia dominus indesinenter operatur qui ait. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usqꝫ ad consūmationem sæculi. Vt ergo misericordiam dei quæramus: de misericordia est: qui ait: miserebor cui misertus ero & misericordiam prestabo: cui misericordiam prestitero. Vnde mire per hieremiam idem duminus manifestat ꝙ dei gratiam nemo præueniat merito suo sed propter dilectionem qua deus diligit: ēt auersos ad misericordiā trahi. Dilectiōe (iquit) æterna dilexi te: ꝑpterea traxi te ad miseratōnē: qa ædificabo te: & ædificaberis uirgo israel. Cui sentētiæ ioānes quoqꝫ apostolus cōgruit dicēs. Nō quasi nos dilexerim⁹ deū: sed qm̄ ipse dilexit nos. Et īfra. Nos ergo diligam⁹: qm̄ de⁹ prior dilexit nos. Paul⁹ quoqꝫ apl's i eadē est snīa dicēs i epl'a ad timotheū secūda. Collabora euāglio sm̄ uirtutē dei q nos liberauit: & uocauit uocatiōe sancta: nō sm̄ opa nr̄a sed sm̄ ꝑpositū suū & grām q̄ data ē nobis ante tpa æterna. Ad titū ēt scribēs docet: nullo bono hominis merito dei gratiam preueniri. Eramus (inquit) & nos insipientes aliquando: increduli errantes: seruientes desideriis & uoluptatibus uariis in malicia & inuidia agentes: odibiles: odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri: non ex operibus iusticiæ quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam: saluos nos fecit: per lauacrum regenerationis spiritus sancti: quem effudit abunde in nos per iesum christum saluatorem nostrum: ut iustificati gratia ipsius: hæredes simus secundum spem uitæ æternæ. Omnis igitur illuminatarum mentium pius motus alienari quidem non potest a propria hominis uoluntate. Si quidem nihil recte faciet nisi quod uolens egerit: sed ut ad id quod æquum & utile est: animi tendat intentio: de illius æternæ & incommutabilis uolūtatis īspiratiōe cōcipitur. Et sicut arte medici fit in oculis caligantibus: ut possint uidere quod non uident nec tamē n̄ ipsorum est uisio: quam medicina contulerit: ita in cordibus tardis & hebetibus: per spiritum sanctum acies obducta tergitur: & de uero lumine tenebrosæ iam & deficientes lucernæ lumen accipiunt: nec tamen nisi ipsarum erit quicquid fulgoris acceperint. Vnde dicit domin⁹ Ignem ueni mittere in terram: & quid uolo nisi ut ardeat? Et idem iubet lucernæ nostræ sit

ſemper ardentes :ut ſilicet ſuperno igne accenſus animus non tepeſcat :ſed ſtudeat ſemper
ardere:ac ſi uigorem eius aliqua turbarit aduerſitas :unde cœpit inflāmari:inde poſcat igni-
ri .Proinde quia manifeſtiſſime & prophetica & euangelica & apoſtolica doctrina nec ſuper-
bos nos uult eſſe nec deſides cooperatores nos eſſe oportet gratiæ dei:ut illam excitantem
iuuantem :locupletantem :& quottidie prouehentem: uigilanter & ſobrie ſubſequamur:nū
q̃ ceſſantes ab actione gratiarum :quia inter ſecunda uitæ iſtius & aduerſa: quibus gemina
ſemper tentatione pulſamur :ſi proficimus :inde alimur :ſi ſtamus inde ſubſiſtimus ;ſi recidi-
mus inde reparamur .Dicit enim ſpiritus per prophetam dauid .A domino greſſus hominis
dirigentur :& uiam eius uolet .Cum ceciderit non collidetur:quia dominus ſupponit manū
ſuam.Non itaq; fruſtra precipitur :ut boni ſimus :cum dicitur.Declina a malo & fac bonum
Sed nec fruſtra per hieremiam dicit dominus .Timorem meum dabo in cor eorum :& uiſi
tabo eos:ut bonos eos faciam.Nec ſuperflua erat præceptio pauli apoſtoli ad romanos dicē
tis.Noli uinci a malo:ſed uince ī bono malum.Cum corinthiis dicat.Oramus autem ad deū:
ut nihil mali faciatis.In omnibus.n.monitis dei atq; mandatis una eademq; ratio eſt & diui
næ gratiæ & humanæ obædientiæ. Nec ob aliud unq̃ datur præceptum: niſi ut quæratur p̄
cipientis auxilium. Voces.n.docentium & litteræ paginarum quæ ad eruditionem audienti
um uel legentium deo ſeruiunt:non carent eius uirtute cui ſeruiunt:& quando id quod iube
tur:ab obædiente perficitur:tunc effectus diuini operis declaratur. Vigilant autem tētatoris
inſidiæ:ut ubi proficit deuotio:ſubrepat elatio:& ut homo de bono opere in ſe potius q̃ in
domino glorietur.Sed ſolicitudo nos apoſtoli contra hoc periculum monet dicens. Cum ti
more & tremore ueſtram ſalutem operamini:deus eſt.n.qui operatur ī uobis & uelle & ope
rari pro bona uolūtate.Q uāto ergo excellētius in mādatis dei quiq; proficiūt:tāto maiores
habēt cauſas formidinis & tremoris:ne de ipſis probitatis augmētis mēs ſibi bn̄ cōſcia:& lau
dis auida:ī ſuperbiæ rapiatur exceſſus:& fiat immūda uanitate:dum ſibi uidet̄ clara uirtute.
Sed cōtra hoc periculum quid beatus petrus ī prima epiſtola prædicet audiamus. Si quis(in
quit)loquitur:tanq̃ ſmones dei:ſi quis miniſtrat:tanq̃ ex uritute quam adminiſtrat deus :ut
ī omnibus honorificetur deus per ieſum chriſtum:cui eſt gloria & imperium ī ſæcula. Item
idem ī epiſtola ſecūda Gratia(īquit)uobis adimpleatur ī recognitiōe dn̄i noſtri ieſu chriſti: q
nūc oīa nobis diuina uirtute ſua quæ ad uitam & pietatem pertinēt:donauit per agnitōnem
ſuam:qui uocauit nos propria gloriæ uirtute:per quam maxima nobis & p̄tioſa ꝓmiſſa do-
nauit:ut per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ:fugientes eius quæ in mundo eſt:con
cupiſcentiæ corruptionem Si ergo omnia quæ ad uitam & pietatem pertinent:deus nobis
diuina ſua uirtute donauit:nihil magis fugiēdum eſt q̃ appetitus huius cōcupiſcētiæ: q̃ uirtu
tem negat diuini operis:amor̄ ꝓpriæ dignitatis.Et cum aliæ cupiditates ea tm̄ bona qbus ad
uerſantur īminuāt:hæc dum oīa ad ſe trahit:ſimul uniuerſa corrumpit.Cum itaq; totius ſu
pbiæ generale nomē odioſum ſit:ſiue illa de honor̄ ſuo ſeu de nobilitate uel de īmodicis opi
bus ītumeſcat:hæc pars ipſius oībus tētatiōibus nocētior īuenitur:quæ uidetur iis quas per-
ditas cupit:amica eſſe uirtutibus:ſed quia ſublimiora quæq; grauius corruunt:gaudet priceps
ſuperbiæ eos quos potuerit ſua impulſione proſternere: ad cælſiora creuiſſe. Huic autem
malo firmiſſimum bonum humilitatis occurrit :quam ideo diximus ueram : quia omnium
uirtutum inexpugnabilis fortitudo :& quædam ſuorum eſt uita membrorum .Diſcernim⁹
enim illam ab iis officiis quæ poteſt etiam cum mundi ſapientibus habere communia:&.in
eo proprietatem ipſius definimus :ꝙ per omnia deo ſubditur.Nec poteſt quicq̃ de meritis
ſuis perdere:quorum cauſas atq; prouectus non in ſe ſed in ſuo auctore conſtituit .Dignum
quippe eſt ut imago dei deo ſplendeat :& inde pulchra inde ſit compta dicens.Signatum eſt
ſuper nos lumen uultus tui domine.Alioquin adultera eſt:& a diuino aliena coniugio:ſi alte
rius cuiuſq̃ decorem in ſpeculo ſui cordis oſtentat:aut ullis aliis monilibus acquieſcit ornari
niſi illis quæ de theſauris ſponſi per ſancti ſpiritus pignus accepit .Si autem quælibet anima
chriſtiana huius debet continentiæ ſoliditate muniri:quia omnes nuptiale ſacramentum in
quocūq; uocationis ſuæ ordine ſuſceperunt :quanto magis perſonæ tuæ dignitas præſidio
huius uirtutis armanda eſt :cui de opulentiſſimis gratiæ dei donis tam multiplex ſe ingerit
materia gloriandi.Q uāuis enim communis tibi ſit cum multarum uirginum puritate uirgi
nitas:non tamen facile reperitur:quæ poſſit tibi magnificentia domus & ſplendore antiquiſ
ſimæ familiæ comparari.De quibus ut non ſuperbias :nec tibi hoc ipſum ꝙ eis chriſtum:p
poſueris aſcribas :ipſa eſt uera humilitas :uera charitas :uera uirginitas .Ab omni quippe cō
taminatione mens libera eſt :quæ ſiue in ſe ſiue in proximo nihil diligit:niſi quod ex deo eē

nouit. Nam amare aliquid quod nō ex opere & spu dei sit: non est casta dilectio: & sufficit tē
tatori sublimes & claras animas hac illusione uiolasse: ut quas ad illicita non impulit: placen
di sibi ad elationem deiecerit. De hac charitate sine dubio apostolus loquebatur & istius pro
prietatem subtilissimis discretionibus eliquabat dicens. Si linguis hominum loquar & ange
lorum charitatem autem non habeam: factus sum uelut æs sonans aut cymbalum tinniens
Et si habuero prophetiam: & nouerim mysteria omnia: & omnem scientiam: & habuero
omnem fidem: ita ut montes trāsferam: charitatē autem nō habeam: nihil sū. Et si distribue
ro in cibos pauperum omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum ut ardeam: chari
tatem autem non habuero: nihil mihi prodest. In quarum definitionum formula multo la
boraremus obscurio: nisi sequentia demonstrarent: quæ esset species istius charitatis: cui so
li tot operum labores: tot uirtutum merita non perirent. Esto enim ut multiplex loquendi
peritia que non solum ad omnem humanæ facundiæ artem sed etiā ad angelici eloquii pue
nerit facultatem: si charitate careat: inutili æris sono & tinnitui sit comparabilis cymbalo-
rum. Esto ut habens prophetiam: scientiam: habens fidem dæmonibus imperantem nihil
sit: qui a charitate sit uacuus: ut etiam ille ab hac esse possit alienus qui ī alimoniam pauperū
suas distribuerit facultates: uel qui corpus suum igne torrendum pro christi confessione tra
diderit incredibile uideretur: nisi beatus paulus hoc diceret: qui tamen cum eiusdem charita
tis membra describeret: doceretq; qualis esset hæc uirtus sine qua nullæ possint prodesse uir
tutes. Charitas (inquit) potens est: benigna est: charitas non æmulatur: non agit perperam:
non inflatur: nō est ambitiosa: non quærit quæ sua sunt: & reliqua. Inflatio ergo & ambitio
& propriorum bonorum superba defensio possunt destruere elemosynas: possunt euacuare
martyria. Si & magnas opes amore quis humanæ laudis effūdat: & sæua supplicia nō ea for
titudine quam deus tribuit: sed ea quam de se præsumpsit excipiat. Hoc est enim propria fi
ducia inflari: hoc uanam gloriam quibuslibet ambire dispendiis: hoc postremo est nolle ha
bere quæ dei sunt: & ibi suum constituere meritum: ubi diuinum cessarit auxilium: hæc su
perbia oī peccato nocentior: oī genere est elationis insanior. A qbuslibet .n. lapsib⁹ delicto-
rum facile surgitur quando opem a reparatore suo poscit elisus. Huic autem ruinæ nihil sub
uenit: quia aut difficile peccatum suum superbus agnoscit: aut etiam si intellexerit: non cur-
rit ad medicum: sed de se sibi remedium pollicetur: nec unq; ibi proficit cura: ubi morbus ē
ipsa medicina. Hunc autem corruptissimum pestilentiæ istius flatum spiritus ueræ humili-
tatis & ueræ charitatis excludit: in nullo enim hæ uirtutes ab inuicem diuiduntur: & amba
rum tā indiscreta connexio est: ut qui in una earum construitur: simul utraq; potiatur. Sicut
enim pars charitatis est humilitas: ita pars humilitatis est charitas. Et si illa recolamus quæ
sine bono charitatis infructuosa esse apostolus definiuit: inueniemus eadem similem haberē
charitatem: si eis humilitas uera defuerit. Quem enim fructum habebit aut cum inflatione
scientia: aut cum humana gloria fides: aut cum iactantia largitas: aut cum elatione martyriū:
Vnde quia in districtione superbiæ & humilitas tendit & charitas: de utraq; habeatur dictū:
quicquid de una est disputatum. Super est nunc sacratissima dei uirgo ut sobrio castoq; iudi
cio sancti cordis tui arcana discutias: & aculeo totius elationis obtrito inuestiges in te atq; di
numeres quæ & qualia tibi sponsus tuus dona contulerit: quæ a me non oportuit recenseri:
ne aut plura contexerem aut pauciora percurrerem. Verecundiæ enim tuæ onerosa foret
etiam uera laudatio: & ipse contra disputationem meam facerem: si cui ab humana gloria
continentiam suasissem: ad eandem te tuis præconiis incitarem. Ipsa ergo aulam tuæ men
tis ingredere & in secretario purissimæ conscientiæ tuæ qualia tibi reposita sint ornamenta
circunspice: & quicquid ibi splendidum quicquid pulchrum pretiosuq; reppereris: diuini ope
ris & muneris esse ne dubites. Ita ut in omnibus bonis epuletiæ tuæ & gratiam donatoris &
ius proprietatis agnoscas. Accepisti .n. quæ habes: & q̄quid tibi diligentia tui laboris accreuit:
ꝑ ipsum tibi est auctū: ꝑ quē fuerat ichoatū. Itaq; utēdū tibi ē iis quæ largitus ē deus: & ab eo
dē semꝑ ē petēdū: ut donis eius fidelr & sciēter utaris. Quid .n. nobis boni pōt esse sine ipso:
quando quidem etiam ut recte oremus: ex ipso est: dicente apostolo. Nam quid oremus sicut
oportet nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: qui autem
scrutatur corda: scit quid desideret spiritus: quoniam secundum deum postulat pro sanctis.
Et ne dubium esset de quo spiritu loqueretur: iam supra dixerat. Non enim accepistis spiri
tum seruitutis iterum in timorem: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum: ī quo clama
mus abba pater. Itaq; ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro: quoniam sumus filii
dei. Si autem filii: & hæredes: hæredes quidem dei: cohæredes autem christi: si tamen com

patimur ut conglorificemur. Implet igitur spiritus sanctus organum suum: & tanquam fila cordarum tangit digitus dei corda sanctorum: qui ideo cum die pentecostes in apostolos plebemq; credentium sicut a domino fuerat promissus: influeret: in specie linguarum apparuit ignearum: & loquelis omnium nationum eos super quos insederat: fecit affari: ut dubiū non esset: per ipsius inspirationem: utilem affectum: rationabilem sermonem: animis fidelium ministrari: sicut ipse dominus discipulis suis insinuauit & dixit. Cum autem tradent uos: nolite cogitare quo modo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non.n. uos estis qui loquimini sed spiritus patris qui loquitur in uobis. Quod non in solo magnarū tribulationū tēpore credamus fieri sed etiā ī pace præstari. Audiamus apostolum definientē q ipsæ quoq; cogitationes nostræ nisi a deo nobis īsitæ fuerint: rectæ esse nō possint. Fiduciam (inquit) talem habemus per christum ad deum: non q sufficientes simus cogitarē aliquid ex nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex deo est. Vnde cum sanctorum animis ex deo sit: ut illis meditatio iusta: petitio efficax: actio ex deo sit: in fide firmitas: in tribulatione patientia: in persecutione uictoria: magna est ī uera humilitate fœlicitas: cui deus dilectio: deus sapientia: deus consilium: deus fortitudo est. Nec dubie ista subiectio iam ex magna parte in illius futuræ beatitudinis est constituta consortio: ubi deus erit omnia in omnibus. Quod ideo in hac uita ad plenum non potest obtineri: quia nondum mortale nostrum induit immortalitatem: nec corruptio transiit in incorruptionem: caro adhuc contra spiritum: & contra carnem spiritus concupiscit. Nec inuenitur in ullo hominum tanta concordia: ut legi mentis lex quæ membris est insita: non repugnet. Propter quod ex omnium sanctorum persona accipitur quod ioannes apostolus ait. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: nos ipsos seducimus: & ueritas ī nobis nō est. Cū tn̄ idē ipse dicat. Qui natus ē ex deo: peccatum nō facit: qm̄ semē ipsi⁹ ī eo manet: & nō pōt peccarē: qm̄ ex deo natus est. Vtruq; ergo uerum est: quia & nemo sine peccato est: in eo q nemo est sine lege peccati: & qui natus ex deo: peccatum non facit: quia per legem mentis idest per charitatem quæ dei semen est: peccatum non facit. Charitas enim operit multitudinem peccatorum: & sine q̄ nullum prodest bonum: per quam deletur omne peccatum. Dum igitur corpus quod corrumpitur aggrauat animam & deprimit terrena in habitatio sensum multa cogitantem: nō quidem obtinetur ut iam anima in omnibus deus sit: quia nullus est sine tentationis stimulo & sine mutabilitatis incerto: sed quia omne datum optimum & omne donum perfectū de sursum est: descendens a patre luminum: sine dubio inde habetur uirtutum omnium portio: unde habebitur plenitudo: & tanto quisq; est beatior deoq; coniūctior: quanto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ quam actionis humanæ. Benedic itaq; domino in omni temporē: & laus eius in tuo ore sit semper. Anima autem tua non acquiescat nisi in domino laudari: superbi quidem refragabuntur: sed mansueti hæc audient & læctabuntur. Amen.

Sancti Ambrosii. Liber primus de uocatione omnium gentium.

i Nter defensores liberi arbitri & prædicatores gratiæ dei: magna & difficilē dudum uertitur quæstio. Queritur enim utrum uelit deus omnes homines saluos fieri: & quia negari hoc non potest: cur uoluntas omnipotentis non impleatur: inquiritur. Cūq; hoc secundum uoluntates hominum fieri uideatur: gratia uidetur excludi: quæ si meritis redditur: constat eam nō donum esse sed debitum. Vnde iterum quæritur: cur hoc donum sine quo nemo saluus est: ab eo qui omnes saluari uult: non omnibus conferatur. Atq; ita contrariarum disputationum nullus terminus reperitur: dum non discernitur quid manifestum: quid sit occultum. De hac igitur compugnantia opinionum qua mensura & tēperantia sentiendum sit: quantum dominus adiuuerit: annitar inquirere: exercens atq; discutiens modulū facultatis meæ in iis quæ cordi meo sobrie (quantum arbitror) inhæserunt ut si in eas regulas processerit stilus: quæ nihil offensionis nihil habeant prauitatis: non solū nobis sed & aliis utile sit: ad aliquem nos limitem peruenisse: quem non debeamus excederē Primitus itaq; de uoluntatis humanæ motibus & gradibus disputandum est. Inter quam & gratiam dei quorūdam non sana discretio est: existimantium quod prædicatiōe gratiæ liberū negetur arbitrium: nec aduertentium eadem regula sibi posse obiici quod gratiam negent: cum eam humanæ uoluntatis non ducem uolunt esse sed comitem. Si enim tollitur uoluntas: nisi ipsa est uerarum origo uirtutum: tollitur gratia: nisi ipsa est bonorum causa merito

rum. Sed iam auxiliante christo quod tractando concepimus inchoemus. Omni animæ humanæ quantum intelligere atq; experiri datur: naturaliter qualiscuq; inest uoluntas: qua aut appetitur quod placet aut declinatur quod displicet. Huius uoluntatis (quantum ad naturalē pertinet motum ex uicio primæ præuaricationis infirmum) genera sunt duo. Secundum quæ uoluntas hominis aut sensualis aut animalis est: sed cum adest gratia dei: accedit ei per donum spiritus tertium genus: ut possit fieri spiritualis: & per hunc excellentiorem motū omnes affectus undecūq; nascentes supernæ rationis lege diiudicet. Sensualis igitur uolūtas quā & carnalem possumus dicere: non erigitur supra eum motum qui de corporis sensibus nascitur: qualis est in animis paruulorum: qui licet nullo iudicio rationis utantur: ostendūt tamen aliquid se uelle: aliquid nolle: cum uidendo audiendo odorando gustando tangendo: & ea quibus delectantur amant: & ea quibus offenduntur oderunt. Quid autem est amare: nisi uelle: aut quid est odisse nisi nolle? Habent ergo etiam ipsi uoluntatem suam: quæ & si prouidendi & consulendi impos atq; ignara sit: in iis tamen amat agere quæ carnis sensibus blandiuntur: donec uigor rationalis ingenii per maturiora ministeria corporis excitetur: & ad famulantium sibi membrorum usum: non alieno motu sed sua lege moueatur. Ab hoc ergo sensuali appetitu in quo remanent ii quos etiam in annis maioribus excordes uidemus & fatuos: ad animalem surgitur uoluntatem: quæ prius ꝙ spiritu dei agatur: etiā si supra sensualem motum se se attollere potest: tamē sine sui amoris participatiōne: in terrenis occiduisꝙ uersatur. In hac humana etiam īgenia si corporeæ uoluptati nō turpiter seruiāt: & cupiditates suas iusticiæ atq; honestatis legibus temperēt: nihil supra mercedem gloriæ temporalis acquirūt: & cum præsentem uitam decēter exornēt: æternæ tamē beatitudinis præmium nō habēt quia rectas actiōes & bona studia sua nō ad eius laudem atq; honorē referūt: a quo acceperūt: ut ī ipsa animali discretiōe sublimius saperēt: & excellētius cæteris enitescerēt. Cū .n. quidam nō solum ad īstituta utilissimarum artium & doctrinas liberalium disciplinarū: sed etiam ad īquisitiōem summi boni aciem mētis ītēderint: & īuisibilia dei: per ea quæ facta sunt: ītellecta cōspexerint: nō agētes gratias tamē deo nec cōfitētes illum sibi esse huius facultatis auctorem: sed dicētes se esse sapiētes: hoc est nō ī deo sed ī semet ipsis gloriātes: quasi ad ueritatis īspectiōnem: suis studiis atq; rationibus propinquassent: euanuerūt ī cogitationibus suis: & quod illuminā te dei gratia īuenerāt: obcæcāte superbia perdiderūt: relapsi a superna luce ad tenebras suas: hoc est ab incommutabili atq; æterno bono ad mutabilem corruptibilemq; naturam. Cum ergo tales ī amorem sui recidunt & ita sibimet placent: ut totū quod in se laudabile iudicant: non ad dona dei referāt: sed sibi uendicent: & studio propriæ uoluntatis ascribant: procul ab illa spirituali exulant uoluntate: & nihil in se habent quo ad uitam prouehantur æternam: incipientes in semet ipsis etiam illa temporalia dei dona corrumpere & a bono eorum usu in consuetudinem innumerabilium transire uiciorum. Quāuis enim scriptum sit. Quod cum dispartiret excælsus gētes: quem ad modum dispersit filios adam: statuit terminos gentium secundum numerum angelorum dei: & facta est portio domini populus eius iacob funiculus hæreditatis eius israel. Et scriptum sit dominum dicere ad israel. Eritis mihi sancti quia ego sanctus sum: dominus deus uester: qui segregaui uos ab omnibus gentibus esse mihi. Et quāuis scriptū sit in libro hester dicente mardochæo. Gratias tibi domine quoniam fecisti noua signa & prodigia qualia non sunt facta in gentibus diuidens omne sæculum in sortes duas elegisti unam tibi populi tui: relinquens aliam gentibus. Et paulus & barnabas dicant. Et nos mortales sumus similes uobis homines annunciātes uobis conuerti ad deum uiuum qui fecit cælum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt: qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi uias suas. Quāuis ergo hæc & multa similia ueritatis scriptura pronunciet: secundum ipsam tamen credimus & piissime confitemur: quod nunq; uniuersitati hominum diuinæ prouidentiæ cura defuerit. Quæ licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxerit institutis: nulli tamen nationi hominū bonitatis suæ dona subtraxit: ut propheticas uoces & præcepta legalia conuincerentur in elementorum obsequiis ac testimoniis accepisse. Vnde & inexcusabiles facti sunt: quia deos sibi dei dona fecerunt: & quæ creata erant ad utendum: uenerati sunt ad colēdum In quam impietatem etiam illa gens quam sibi ab omnibus gentibus dominus segregauit: tota transisset: nisi misericordiæ suæ propositum sustentandis electorum lapsibus prætendisset. Nam plænæ sunt paginæ ueteris testamenti de israeliticæ defectionis relatu: ut aperte appareat diuinæ semper fuisse gratiæ ꝙ non omnis ille populus discessit a domino. Ita hūana natura in primi hominis præuaricatione uiciata: etiam inter beneficia: inter præcepta &

auxilia dei:semper in deteriorem est procliuior uoluntatem:cui'cōmitti non est aliud quam dimitti. Hæc itaq; uoluntas uaga incerta instabilis imperita infirma ad efficiendum :facilis ad audendum :in cupiditatibus cæca :in honoribus tumida:curis anxia:suspitionibus inquieta :gloriæ ꝙ uirtutum auidior :famæ ꝙ conscientiæ diligentior :& per omnem sui experiētiam miserior fruendo iis quæ cōcupiuerit :quam carendo:nihil in suis habet uiribus nisi periculi facilitatem . Quoniam uoluntas mutabilis quæ non ab incōmutabili uoluntate regit: tanto citius propinquat iniquitati :quanto acrius intenditur actioni. Quam diu ergo homini ea placent quæ deo displicent :uoluntas eius animalis est:quia etiam si in bonis moribus agat :male adhuc uiuit :si non in dei gloriam uiuit :hoc est enim proprium & præcipuū piorum :ut in domino glorientur :nec se nisi in deo diligant. Bene enim se amant :qui in se opera dei amant . Nam & deus hoc amat in nobis quod ipse fecit:& hoc odit quod ipse nō fecit. Si ergo opus dei amamus in nobis :bonam uolūtatem recte amamus in nobis :quæ utiq; si opus dei non esset :amanda nō esset. Quis autem homo(nisi malæ uoluntatis fuerit)bonā in se non amat uoluntatem :quæ superni agricolæ prima plantatio est:Dicente enim ueritate:omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis :eradicabitur :quicquid non est eradicandum :manifestum est:a patre esse plantatum . Bona autem uoluntas omnium uirtutum germen est primum :que īnixa origini suæ ī illa æterna & īcōmutabili uolūtate requiescit:ut uere sit spiritualis:quoniam qui adhæret deo:unus spiritus est:dum per communionē illuminātis & illumīati:iustificātis & iustificati:regētis & subditi:oīs actio ad unum refertur: & quod ad unum refertur:utriusq; est. Quia nec a deo alienari potest quod dedit:nec ab homine quod accepit. Hic tractādum uidetur utrum cum bonæ uolūtatis esse homo īcipit: eadem quæ ī ipso erat:corrigatur uolūtas:an alia ei quam nō habebat:& quæ priori repugnet detur. Quod ut euidētius appareat:altius id nō pigeat īquirere. Omnes homines ī primo homine sine uicio cōditi sumus:& omnes naturæ nostræ īcolumitatem eiusdem hominis præuaricatiōe perdidimus. Inde tracta mortalitas:īde multiplex corporis animiq; corruptio: īde ignorātia & difficultas:curæ īutiles:illicitæ cupiditates: sacrilegi errores: timor uanus: amor noxius:iniusta gaudia:pœnitēda cōsilia:& nō minor miseriarum multitudo ꝙ criminum. His ergo atq; aliis malis ī naturam humanam irruētibus:fide perdita:spe relicta:ītelligentia obcæcata:uolūtate captiua:nemo ī se unde repararetur īuenit:quia & si fuit qui naturali ītellectu conatus sit uiciis reluctari:huius tātum temporis uitam steriliter ornauit:ad ueras autē uirtutes æternamq; beatitudinem nō profecit. Sine cultu enim ueri dei: etiam quod uirtus uidetur esse:peccatum est:nec placere ullus deo sine deo potest. Qui uero deo non placet: cui nisi sibi & diabolo placet: A quo cum homo spoliaretur:non uoluntate sed uoluntatis sanitate priuatus est. Quia nec detrudi ab innocentiæ statu posset: nisi uoluntate peccaret. Quæ ergo natura erat bona: qualitate facta est mala: & ille animi motus qui nunꝙ potest sine aliquo esse amore: hoc est sine aliqua uoluntate: non perdidit appetitum : sed mutauit affectum : id recipiens desiderio quod debuit refutare iudicio . Cum igitur homo ad pietatem redit : de quo ideo dictum est : spiritus uadens & non rediens : quia nisi illum deus conuerteret :non rediret.:non fit nouum figmentum nouaq; creatura non alia in eo creatur substantia:sed eadem quæ fuerat labefactata :reparatur. Nec aliud ab eo aufertur nisi uicium quod natura non habuit . Fuit enim in adam natura sine uicio qui ꝑ uoluntatis inobædientiam mala multa contraxit :& in posteros magis magisq; multiplicanda transfudit . Quæ ut uincantur atq; in nihilum deducantur :non efficit nisi gratia saluatoris qui opus suum opere suo reparat . Sicut enim dicit ioannes apostolus :in hoc apparuit filius dei :ut soluat opera diaboli. Et sicut rumpit uincula captiui:sic uestit nuditatem spoliati : sic sanat uulnera sauciati :ut quod in ipso agit :etiam per ipsum geratur . Cui utiq; contra hostem suum nō expedit sine protectore confligere. Cum illo enim habet certamen:a quo aliquando superatus est. Non ergo fidat de uiribus suis :quæ etiam cum essent integræ:non steterunt :sed per illum quærat uictoriam :qui solus non est uictus & omnibus uicit :& si quærit :non dubitet quærendi affectum ab illo se accepisse quem quærit. Nec quia spiritu dei agitur :ideo se putet liberum arbitrium non habere:quod ne tunc quidem perdidit quando diabolo uoluntate se dedit :a quo iudicium uoluntatis deprauatum est non ablatum. Quod ergo non interfectum est per uulnerantem :non tollitur per medentem :uulnus sanatur :non natura remouetur . Sed quod in natura periit :non restituitur nisi ab auctore naturæ . Dicit dominus:& disponam domui israel & domui iudæ testamentum nouum non secundum testamentum quod disposui patribus eorum in die qua appræhendi manum eorum ut educe

rē illos de terra ægypti:quia ipsi non perseuerauerunt ī testamento meo:& ego eos neglexi
dicit dominus:quia hoc est testamentum quod disponam domui israel post dies illos:dicit
dominus. Dabo leges meas in sensu ipsorum:& in corde ipsorum scribam eas:& ero illis ī
deum:& ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit unusquisq; proximum suum & unus
quisq; fratrem suum dicens:cognosce dominum:quia omnes cognoscent me a pusillo eorū
usq; ad magnum:quia propicius ero iniquitatibus eorum:& peccatorum eorum memor nō
ero. Et dabo illis uiam alteram & cor aliud:ut me timeant omnes dies in bonum ipsis & fi
liis eorum post eos:& constituam illis testamentum æternum quod non auertam post eos:
& timorem meum dabo in cor eorum ne discedant a me:& uisitabo eos ut bonos eos faciā.
Per isaiam quoq; de gratia sua dominus qua ex omnibus hominibus nouam creaturam fa
cit:eadem prænunciat dicens. Ecce faciam noua quæ nunc orientur:& cognoscetis ea:& faci
am in deserto uiam:& in sicca terra flumina. Benedicent me bestiæ agri:sirenæ & filiæ stru
tionum ꝙ dederim in deserto aquam & flumina in sicca terra ad potandum genus meum
electum:populum meum quem mihi acquisiui ut enarrent uirtutes meas. Et iterum. Per ip
sum me iuro:nisi exibit de ore meo iusticia:& uerba mea nō auertentur:quia mihi flectetur
omne genu:& confitebitur omnis lingua deo. Si ergo impossibile est ista non fieri:quia nec
īcerta præscientia dei est:nec mutabile consilium nec inefficax uoluntas:nec falsa promissio:
omnes isti de quibus hæc prædicta sunt:sine cuiusq; exceptione saluantur. Dat.n. leges suas ī
sensum ipsorum:easq; in cordibus eorum digito suo scribit:ut agnitōnem dei non doctrinæ
humanæ opere sed magisterio summi eruditoris accipiant. Quia neq; qui plantat:neq;
qui rigat est aliquid sed qui incrementum dat deus. Omnes hi a pusillo usq; ad ma
gnum cognoscunt deum:quia ut uenirent ad christum:a patre audierunt atq; didicerunt:
omnes educti ab errore diriguntur ī uiam uitæ:omnibus corde mutato recta sapere & recta
uelle donatur:omnibus timor quo in mandatis dei erudiantur inseritur. Fit in deserto uia:&
terra arida fluminibus irrigatur:ut qui prius ad confitendum deum os non aperiebant:& ue
lut muta atq; irrationabilia animalia in feritatem transierant bestiarum:diuinorum eloquio
rum fontibus mundati benedicunt & laudant deum:enarrantes uirtutes & mirabilia miseri
cordiæ eius qui elegit eos & in filios adoptauit ac noui testamenti fecit hæredes. Si autem
(ut apostolus loquitur) hominis confirmatum testamentum nemo spernit aut superordiat
quo modo fieri potest:ut ex ulla parte diuina promissio resoluatur? Manet prorsus & quotti
die impletur quod abrahæ dominus sine conditione promisit:sine lege donauit:quia etsi q
dam quibus hæc prædicata sunt:non crediderunt:incredulitas eorum fidem dei nō euacua
uit. Est enim deus uerax:omnis autem homo mendax. Et illi quidem qui audito euangelio
credere noluerunt:inexcusabiliores facti sunt ꝙ si nullum præconium ueritatis audissent.
Sed certum est eos apud præscientiā dei abrahæ filios nō fuisse:nec in illorū sorte numera
tos de quib⁹ dictū ē. Benedicētur ī semine tuo oēs tribus terræ. Credituros eni ꝓmisit q dixit
Et non docebit unusquisq; proximum suum & unusquisq; fratrem suum:dicens cognosce
dominum:quia omnes cognoscent me a pusillo eorum usq; ad magnum. Reconciliandos ꝓ
misit qui dixit. Propicius ero iniquitatibus eorum:& peccatorum eorum memor non ero
obædituros promisit qui dixit. Dabo illis uiam alteram & cor aliud ut timeant me omnes
dies. Perseueraturos promisit qui dixit. Timorem meum dabo in cor eorum ne discedant a
me:& uisitabo eos:ut bonos eos faciam. Postremo omnes sine cuiusq; exceptione promisit
qui dixit. Per memet ipsum iuro nisi exibit de ore meo iusticia:& uerba mea non auerten
tur:quia mihi flectetur omne genu & confitebitur omnis lingua deo. Hic si dicamus nō fie
ri quod deus iurauit esse faciendum:falsitatem deo (quod absit) & mendacium ascribim⁹ ue
ritati. Si autem ut pietas fidesq; persuadent:dei uerba non excidunt:& fit omnino quod sta
tuit:quo modo nobis ueracis promissionis firmitas apparebit:cum multa adhuc hominum
milia dæmoniis seruiant:& idolis genu flectant:nisi huiusmodi denunciationes dei secun
dum illam incōmutabilem scientiam editas nouerimus:in qua apud illum iam uniuersitas
humana discreta est:& siue de bonis siue de malis loquatur:ita unius partis meminit:quasi
neminem hominum prætermittat. Nam cum dicit apostolus:uetera transierunt:ecce fac
ta sunt omnia noua:nunquid non omnes homines uidetur dixisse renouatos? Aut cum dicit
quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare:& per ipsum reconciliari omnia ī
ipso. Nunquid non ita loquitur quasi neminem uelit exortem huius reconciliationis intelli
gi? Aut cum ait. Nouissimis istis diebus locutus est nobis in filio quem constituit hæredem
uniuersorum. Nunquid aliud sonat forma sententiæ ꝙ omnes homines in christi hæredita

te a patre esse transcriptos secundum prophetiam dauid dicentis . Postula a me :
& dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Di-
cente enim domino : si exaltatus fuero a terra : omnia traham ad me . Nonne
uniuersorum uidetur promissa cõuersio ? Aut cum de ecclesia prophetatur & di-
citur . Omnis ualis replebitur & omnis mons & collis humiliabitur : & erunt pra-
ua in directa:& aspera in uias planas.Nunquid ullus hominum uidetur omissus qui non si-
gnificatus sit christo esse subdendus?Quid cum dicitur:& ueniet omnis caro ĩ conspectu meo
ut adorent in hierusalem:dicit dominus?Aut illud.Et erit in diebus illis: effundam de spiritu
meo super omnem carnem.Aut illud.Alleuat dominus omnes qui corruunt : & erigit oẽs
elisos.Nunquid nõ ita pronũciatum est quasi ab hoc dei munere nemo discretus sit?Habet er
go populus dei plenitudinem suam:& quamuis magna pars hominum saluantis gratiã aut
repellat aut negligat:ĩ electis tamẽ & præscitis atq; ab omnium generalitate discretis: specia-
lis quædam censetur uniuersitas:ut de toto mundo totus mundus liberatus : & de omnibus
hominibus omnes homines uideãtur assumpti.Sicut etiam cum de impiis sermo est:ita lo-
cutionem suam diuinus stilus ordinat:ut ea q̃ de quadam parte dicuntur ad omnes homines
pertinere uideantur.Veluti est illud quod ait ioannes baptista:qui de cælo uẽit: super omnes
est:quod uidit & audiuit:testificatur & testimonium eius nemo accipit . Aut illud apostoli.
Omnes quæ sua sunt quærunt non,quæ iesu christi.Aut illud quod psalmus dauiticus canit.
Dominus de cælo prospexit super filios hominum ut uideat si est intelligens aut requirens
deum.Omnes declinauerunt:simul inutiles facti sunt:non est qui faciat bonũm non est usq;
ad unum.His igitur & aliis documentis quæ possunt ab inquirẽtibus numerosiora proferri:
non dubie demonstratur:interdum & pro parte terræ omnem terram:& pro parte mundi
totum mundum:& pro parte hominum omnes homines nominari:quorum tamen discre-
tionem plærunq; scriptura cito aperit:ut sensus legentis ab uniuersitatis appellatione ad par
tem quæ intelligenda est transferatur. Sicut est illud apostoli dicentis . Prædicamus iesum
christum crucifixum:iudæis quidem scandalum:gentibus autem stulticiam.Ipsis uero uoca-
tis iudæis atq; græcis christum dei uirtutem & dei sapientiam.Nunquid ipsis christus uirtus
quibus scandalum:aut ipsis sapiẽtia quibus stulticia?Sed quoniam q̃dam ex eisdem iustifica-
buntur fide:quidam autem sua impietate obdurabuntur:unum credentium & non creden-
tium genus sub uocatorum appellatione discreuit:ut quos a fide significabat alienos:eos quã
uis audissent euangelium: ostenderet⁹ uocationis extraneos.Hac regula per isaiam promit-
tit sermo diuinus dicens.Educam cæcos in uiam quam non nouerunt:& semitas quas nesci-
unt calcabunt.Et faciam illis tenebras illucescere:& praua in directum.Hæc uerba faciam: &
non derelinquam eos:sed quod sequitur:ipsi autem conuersi sunt retro:ad partem quandam
generis ipsorum referendum est: non ad eos quibus ait:non derelinquam eos. Iterum dicit
dominus ad iacob.Noli metuere:quia tecum sum. Ab oriente adducam semen tuum: & ab
occasu colligam te.Dicam aquiloni adhuc & aphrico:noli uetare:adduc filios meos de terra
longinqua:& filias meas a summo terræ:omnes in quibus uocatum est nomen meum:
in gloriam enim meam paraui illum : & finxi & feci illum . Quod autem sequitur: &
produxi plebem cæcam:& oculi eorum sunt cæci: & surdas aures habent: non potest eis
ulla ratione congruere quos in gloriam suam parasse se dicit.In his quippe omnibus uerbis
quæ de uno hominum genere dicuntur: aliis personis priora aliis posteriora conueniunt:
apud apostolum quoq; quod in parte populi agitur:sub totius populi nuncupatione narra-
tur:& in reliquis plenitudo censetur. Cum enim de iudæorum obcæcatione dissereret:
& quosdam ex ipsis gratia saluos fieri demonstraret: dico ergo(inquit)nunquid reppu-
lit deus populum suum? Absit. Nam & ego israelita sum ex semine abraham de tribu
beniamin : non reppulit deus plebem suam quam præsciuit . Plebs ergo præscita
plebs non repulsa : hi sunt qui in christo iustificati sunt . Et quod de omni israele
dici uidetur:in iis tantum quos sibi gratiæ electio reliquos fecit ostenditur : sicut sequentia
apostolici sermonis enarrant. Adiungit enim & dicit.An nescitis in elia quid dicit scriptura
quem ad modum interpellat deum aduersus israel? Domine prophetas tuos occiderunt:alta
ria tua suffoderunt:& ego relictus sum solus:& quærunt animam meam.Sed quid dicit illis
responsum diuinum ? Reliqui mihi septem milia uirorum qui non curuauerunt
genu baal . Sic ergo (inquit) & in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ sal-
uæ factæ sunt . Si autem gratia iam non ex operibus . Alioquin gratia iam non est gra-

tia. Non ergo omnis israel reprobatus nec omnis electus est: sed partem cæcitas uoluntaria auertit: partem sibi illuminatio gratuita reseruauit: & tamen ita de eis sermo habetur: ut & in iis qui pereunt: & in iis qui salui fiunt: nulla totius generis uideatur facta discretio. Nam cum legitur: secundum euangelium quidem inimici propter uos: secundum electionem autem dilecti propter patres: ita locutō sonat: tanq̄ eosdem dicat dilectos quos dixit inimicos. Sed hanc caliginem apostolus ipse detersit dicendo: quia cæcitas ex parte in israel contigit: ut unum genus in duas species intelligeremus esse diuisum: & omnem hominem: omnem plenitudinem: omnem israelem: non semper ad uniuersitatem sed plerumq̄ ad partem esse referendum. Inter has autem formulas locutionum: etiam illam in scripturis dictionem debemus aduertere qua id quod ad diuersorum temporum homines pertinet: ita promittitur quasi de una eiusdem ætatis generatione dicatur. Sicut est quod sanctus petrus apostolus scribens sui & futuri temporis gentibus ait. Vos autem genus electum: regale sacerdotium: gens sancta: populus acquisitionis: ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen suum: qui aliquando non populus: nunc autem populus dei: qui non consecuti misericordiam: nunc autem misericordiam consecuti. Nunquid cum prædicaretur hæc: adhuc illi homines permanebant: quos omnes deus in præteritis generationibus dimiserat ingredi uias suas: & idem ipsi qui prius traditi fuerant uoluntatibus suis: nunc de tenebris in lumen admirabile uocabantur? Nonne illi iam defecerant: iam in hoc mundo non erant: nec ab errore ad ueritatem reditus olim mortuis suppetebat? Et tamen q̄ post multa sæcula gratia in posteris impiorum sit: loquendi consuetudo perstrinxit: ut ipsi uideantur nunc eligi qui prius fuerant derelicti. Pertinent autem hæc non ad eosdem homines sed ad eiusdem gentis homines: & uocatio quæ illuxit prope mundi finem: ad præteritam non reccurrit ætatem. Ita modo quodam & ipsi & non ipsi sunt: de quibus & quibus ista dicuntur: dum in aliquo speciali a generalibus non diuiduntur: in aliquo uero a communibus separantur. Sed cum legerint hæc uel audierint: qui amant calumniosa certamina: dicent nos per huiusmodi disputationes apostolo contradicere diffinienti. Quod deus omnes homines uelit saluos fieri: & in agnitionem ueritatis uenire. Quam particulam uerborum apostoli ita nos integre pleneq̄ suscipimus: ut nihil ei de præcedentibus siue subiectis quæ ad ipsam pertinent subtraham? Quoniam ut cætera diuinorum eloquiorum testimonia sequestremus: hic locus sufficit ad euacuandum quod calumniose obiiciunt: & ad defendendum quod impie diffitentur. Scribens ita ad timotheum paulus apostolus ait. Obsecro igitur primo omnium: fieri obsecrationes: postulationes: gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro regibus & omnibus qui sublimitate sunt: ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram salutari nostro deo: qui omnes homines uult saluos fieri & in agnitionem ueritatis uenire. Vnus enim deus & unus mediator dei & hominum homo christus iesus qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus. De hac ergo doctrinæ apostolicæ regula qua ecclesia uniuersalis imbuitur: ne in diuersum intellectum nostro euagemur arbitrio: quid in ipsa uniuersalis ecclesia sentiat requiramus: quia nihil dubium esse poterit in præcepto: si obædientia concordet in studio. Præcepit itaq̄ apostolus: immo per apostolum dominus qui loquebatur in apostolo: fieri obsecrationes & postulationes: gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro regibus ac pro iis qui in sublimitate sunt. Quam legem supplicationis: ita omnium sacerdotum & omnium fidelium deuotio concorditer tenet: ut nulla pars mundi sit: in qua huiusmodi orationes non celebrentur a populis christianis. Supplicat ergo ubiq̄ ecclesia deo non solum pro sanctis: & in christo iam regeneratis: sed etiam pro omnibus infidelibus & inimicis crucis christi: pro omnibus idolorum cultoribus. Pro omnibus qui christum in membris ipsius persequuntur: pro iudæis quorum cæcitati lumen euangelii non refulget: pro hæreticis & schismaticis qui ab unitate fidei & charitatis alieni sunt. Quid autem pro istis petit: nisi ut relictis erroribus suis conuertantur ad deum: accipiant fidem: accipiant charitatem: & de ignorantiæ tenebris liberati: in agnitionem ueniant ueritatis? Quod quia ipsi præstare sibi nequeunt: malæ consuetudinis pondere oppressi & diaboli uinculis alligati: neq̄ deceptiones suas euincere ualent: quibus tam pertinaciter inhæserunt: ut quantum amanda est ueritas: tantum diligant falsitatem: misericors & iustus dominus pro omnibus sibi uult hominibus supplicari: ut cum uidemus de tam profundis malis innumeros erui: non ambigamus deum præstitis-

61

ſe:quod ut præſtaret:oratus eſt:& gratias agentes pro iis qui ſalui facti ſunt: ſperemus etiam
eos qui nondum illuminati ſunt:eodem diuinæ gratiæ opere eximendos de poteſtate te-
nebrarum:ut in regnum dei prius ꝙ de hac uita exeant transferantur. Quod ſi aliquos ſicut
uidemus accidere: ſaluantis gratia præterierit: & pro eis oratio eccleſiæ recepta non fuerit:
ad occulta diuinæ iuſticiæ iudicia reefrendum.Et agnoſcendum eſt ſecreti huius profundi-
tatem nobis in hac uita patere non poſſe.Ex parte enim ſcimus & ex parte prophetamus: &
uidemus nunc per ſpeculum in ænigmate: nec ſapientiores aut ſcientiores beatiſſimo apo-
ſtolo ſumus: qui cum de gratiæ potentia diſputaret: magnorum myſteriorum ingreſſus
arcanum: iis quæ impoſſibile erat narrare:ſuccubuit.Cum enim dixiſſet. Nolo uos igno-
rare fratres myſterium hoc: ut non ſitis uobis ipſis ſapientes: quia cæcitas ex parte in iſrael
contigit: donec plenitudo gentium intraret: & ſic omnis iſrael ſaluus fieret: ſicut ſcriptum
eſt. Veniet ex ſion qui eruat & auertat impietates ab iacob: & hoc illis a me teſtamentum:
cum abſtulero peccata eorum. Secundum euāgelium quidem inimici propter uos: ſecun-
dum electionem uero dilecti propter patres. Sine pœnitentia enim ſunt dona & uocatio
dei. Sicut enim aliquando & uos non crediditis deo: nunc autem miſericordiam conſecu-
ti eſtis propter illorum incredulitatem: ita & iſti nunc non crediderunt.in ueſtra miſericor-
dia:ut & ipſi miſericordiam conſequantur. Concluſit enim deus omnia in incredulitate: ut
omnium miſereatur. Cum ergo hæc diuinorum operum myſteria ſupra menſuras huma-
næ intelligentiæ excellentia:quadam mentis ſuæ profudiſſet exceſſu: totam expoſitionis
rationem tranſtulit ad ſtuporem:& admirator eorum quæ protulerat exclamauit & dixit.
O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei:ꝙ incompræhenſibilia ſunt iudicia eius &
inueſtigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini?aut quis conſiliarius eius fuit?
aut quis prior dedit illi & retribuetur ei?Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt om-
nia. Ipſi gloria in ſæcula ſæculorum amen.Præmiſſa enim docentis aſſertio locum dabat
multimodæ quæſtioni:ut uariatæ per tot populos ac tempora gratiæ dei cauſa quæreretur.
Cur ſcilicet anterioribus ſæculis dimiſſæ eſſent omnes gentes ingredi uias ſuas: uno tātum
iſraele qui diuinis eloquiis erudiretur:excepto: & ad cognitionem ueritatis electo: cuius in-
fidelitas locum tandem ſaluandis gentibus fecerit: tanꝙ ſi unus populus in fide ſui generis
permaneret: miſericordia dei cæteris ſe nationibus præſtare non poſſet. Cur deniq; ipſi
quorum diminutio ſalus gentibus eſt: ab obcæcatione ſua non liberentur prius ꝙ ingredia
tur gentium plenitudo:quaſi illuminari cum omnibus nequeant: qui omnes facta omni-
um gentium adoptione ſaluandi ſunt: aut quo modo omnis iſrael ſublata obcæcatione
ſaluandus ſit: cuius innumerabilis multitudo in ſua infidelitate deficiens: ad tempora
ſaluandis promiſſa non peruenit: uel quo modo ipſarum gentium: quarum prius non
eſt facta uocatio: dicatur nunc ingredi plenitudo. Cum tanta promiſcuæ ætatis & con-
ditionis hominum milia in omnibus nationibus quæ ſunt ſub cælo: ſine chriſti iuſti-
ficatione moriantur. Sed horum myſteriorum iudiciorumq; cauſas pius & doctus
magiſter maluit ad altitudinem diuitiarum ſapientiæ dei ſcientiæq; ſuſpendere: ꝙ
iuſtiſſimæ ueritatis & miſericordiſſimæ bonitatis ſubtractum ab humana cognitione
ſecretum temeraria inquiſitione diſcutere:nihil omittens de iis quæ non oportet ignora-
ri:nihil contrectans de iis quæ nō licet ſciri.Multa enim ſunt in diſpēſatiōe opū diuinorum:
quorū cauſis latētibus ſoli mōſtrātur effectus:ut cum pateat quod geritur: nō pateat cur ge-
rat negocio in medium deducto:& in occultū rōne ſubducta:ut in eadē re & de iſcrutabilib⁹
præſumptio comprimatur: & de manifeſtis falſitas refutetur. Neq; enim ſi neſcio cur
ille græcus creetur: hic barbarus: iſte in diuitiis: ille in egeſtate naſcatur: hunc ualida
proceri corporis pulchritudo ſublimet: illum debilium membrorum exilitas contracta
deformet: iſte a catholicis editus in ueritatis cunabulis nutriatur: ille hæreticorum proge-
nies cum ipſo lacte matris hauriat uirus erroris. Si deniq; mile alias differentias in ha-
bitu corporum in qualitatibus animorum: in conditione temporum:in more regionum:
diiudicare non poſſum: ideo quod omnium horum deus ſit conditor atq; ordinator:
ignoro.Qui utiq; ſingulorum hominum ita & corpora creauit & ſpiritus: ut præter illam
ſecuturam ex uniuſcuiuſq; ſtudio uoluntariam diuerſitatem: ipſa conditionis exordio diſſi-
millima numeroſitate uariaret.Turbarent autem nos & in diuerſum diſtraherent multæ
uaniloquorum opiniones:qui de incognoſcibilibus deuenire in inconuenientia præſumpſe-
rūt:& has originales inæqualitates fatis quæ nulla ſunt:& ſiderib⁹ deputarunt:niſi certiſſima

noticia teneremus deum creatorem de elementis naturalibus pro ut uult uas ununquodq; formare: & unam naturam animarum: unam naturam corporum: placitis sibi temperare mensuris: quæ utiq; opera dei humanæ intelligentiæ cognoscibilia essent si innotescere debuissent: & manifestaretur cur ita quidq; fieret: nisi quod ita fieret: scire sufficeret. Dicit dominus ad moisen. Quis dedit os homini: & quis fecit mutum & non audientem: uidentem & cæcum: nonne ego dominus deus? Et per isaiam. Nonne ego fæcundum & sterilem feci dixit dominus? In libro ecclesiastico legitur. Bona & mala: uita & mors: paupertas & honestas a deo sunt. Et iob dicit. Abundant tabernacula prædonum & audacter prouocant deum: cũ ipse dederit omnia in manibus eorum. Et idem de omnium rerum humanarum profectu & defectu disputans: omnesq; mutationes ad iudicia dei referens. Apud ipsum est (inquit) sapientia & fortitudo: ipse habet consilium & intelligentiam. Si destruxerit: nemo est qui ædificet: si incluserit hominem: nullus est qui aperiat: si continuerit aquas: omnia siccabuntur: si emiserit eas: subuertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse nouit & decipientem & eum qui decipitur: adducit consiliarios in stultum finem: & iudices in stuporem. Balteum regum dissoluit: & præcingit fune renes eorum: ducit sacerdotes ingloriosos: & optimates supplantat: commutans labium ueracium: & doctrinam senum auferens: effundens despectionem super principes: & eos qui oppressi fuerant: releuans: qui reuelat profunda de tenebris: & producit in lucem umbram mortis: qui multiplicat gentes & perdet eas: & subuersas in integrum restituet: qui immutat cor principum terræ: & decipit eos: ut frustra incedant per inuium: palpabunt quasi in tenebris & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios. Et iterum idem dicens. Voluntatem dei irritam esse non posse: ipse enim (inquit) solus est: & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius quodcunq; uoluerit: hoc fiet. Liberatur pars hominum parte pereunte: & si hoc uoluntatum meritis uelimus ascribere: ut malos neglexisse gratia: bonos autem elegisse uideatur: resistet nobis innumerabilium causa populorum quibus per tot sæcula nulla cælestis doctrinæ annunciatio coruscauit: nec meliores fuisse eorum posteros possumus dicere de quibus scriptum est. Gentium populus qui sedebat in tenebris: lucem uidit magnam: & sedentibus in tenebris & umbra mortis lux orta est illis. Et ad quos apostolus petrus dicit. Vos autem genus electum: regale sacerdotium: gens sancta: populus acquisitionis: ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris uos uocauit in tam admirabile lumen suum: qui quondam non populus nunc autem populus dei: quorum aliquando non est misertus: nunc autem miseretur. Non ergo meritis minorum tribuitur quod non meruere maiores: par enim impietas & patres accusabat & filios: eademq; ignorantiæ cæcitas omnes simul in eosdem mergebat errores. Sed cur illorum non misertus & horum misertus sit deus: quæ scientia compræhendere quæ potest inuestigare sapientia? Latet discretionis ista ratio: sed non latet ipsa discretio. Non intelligimus iudicantem: sed uidemus operantem. Quid calumniamur iusticiæ occultæ: qui gratias debemus misericordiæ manifestæ? Laudemus & ueneremur quod agitur: quia tutum est nescire quod tegitur. Respice autem & ad uniuersalem multitudinem paruulorum in quibus excepto illo quo in damnationem nascitur gens humana delicto: nec præterita possunt merita nec futura censeri. Omnes enim de quibus nunc loquimur: ante ullum intelligentiæ usum: ante liberum uoluntatis arbitrium: alii ad æternam beatitudinem regenerati: alii ad perpetuam miseriam transeunt non renati. Si originalem culpam fateris: omnis numerus in reatu est: si moralem innocentiam quæris: omnis summa sine uicio est. Non inuenit quod discernat humana iusticia: sed habet quod eligat inenarrabilis gratia dei In abscondito est consilium sed non latet donum: opus exerit pietas: causam obscurat potestas: sed tam ĩdubitabile est quod nõ uidetur q̃ quod uidetur: quia auctori manifesti operis negari confessio etiam incognitæ non potest æquitatis. Quod si & ad illos dirigas mentis intuitum qui longam agentes in flagiciis & sceleribus ætatem: sacramento baptismatis christi in ipso uitæ fine renouantur: & sine ullo suffragio bonorum operum in regni cælestis consortium transferuntur: quo intellectu diuinum iudicium compræhendes: nisi ut indubitanter agnoscas gratuita esse dei munera? Et sicut nulla sunt tam detestanda facinora: quæ possint gratiæ arcere donum: ita nulla posse tam præclara opera existere: quibus hoc quod gratis tribuitur: per retributionis iudicium debeatur. Vilesceret enim redemptio sanguinis christi nec misericordiæ dei humanorum operum prærogatiua succumberet: si iustificatio quæ fit per gratiam: meritis

præcedentibus deberetur:ut non munus largientis sed merces esset operantis. Vnde autem posset probari ꝙ ad euacuandum originale peccatum nulla idonea esset industria:nisi & impii & facinorosi:per lauacrum christi assumerentur in regnum: agnoscerentq; qui in sua iusticia gloriantur:ꝙ nihil dignum agere possint adoptione filiorum dei: si ad regenerationis non peruenerunt sacramentum: cum eadem qua scelestissimi peccatores conditione teneantur:pares futuri in sanctificatione: si affuerit regeneratio: simul perituri: si cessauerit ablutio? Si ergo etiam ex nequissimis in ipso uitæ exitu gratia inuenit quos adoptet:cum tamen multi etiam qui minus nocentes uidentur:doni huius alieni sunt:quis hoc aut sine dispensatione dei fieri aut sine profunda dicat æquitate decerni? Quod utiq; non ideo iniquum est quia occultum est:sed ideo æquum est: quia iudicium dei esse non dubium est. Quod enim ab illius pendet arbitrio: qua sententia iudicari debeat:prius ꝙ iudicetur: incertum est. Cum autem res ad finem suum uenerit:nemini liberum est:de exitu conqueri: quia certissimum est:nihil aliter deum facere debuisse ꝙ fecerit:qui multimodæ uocationis uarietatem ad unam gratiam pertinentem etiam illa regula euangelicæ comparatōis astruxit:qua ostendit patrem familias diuerso tempore conducentem operarios uineæ sub pactione denarii quo uitæ æternæ significatur æqualitas:ubi sine dubio hora undecima intromissi in uineam:totius diei operariis exæquati:istorum de quibus nunc loquimur:præferūt sortem:quos ad commendandam gratiæ excellentiam in defectu diei & conclusione uitæ diuina indulgentia munerauit:non labori precium soluens:sed diuitias bonitatis suæ in eos quos sine operibus eligit:effundens:ut etiam ii qui in multo labore sudarunt: nec amplius ꝙ nouissimi acceperunt: intelligant donum se gratiæ non operum accepisse mercedem. Vnde si & nos aduersum patrem familias murmuremus eo ꝙ nouissime uocati totius diei operariis coæquentur:nec amplius multa opera ꝙ pœne nulla mereantur: dicetur nobis quod uni eorum responsum est. Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est & uade: uollo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi de re mea facere quod uolo? Aut oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum? Certe huic calumniatori iniusta uidebatur hæc largitas: & quid eruditionis rettulit? quid rationis accepit? Non est ei dispensationis huius reuelata iusticia: nec ad inspectionem secreti latentis admissus est:sed ut a discutiendis dei iudiciis abstineret: opposita est ei bonitas miserantis & uolentis potestas. Quasi illi & ab apostolo diceretur. O homo tu quis es qui respondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: quare me fecisti sic? Omnibus ergo hominibus cuiuslibet generis: cuiuslibet conditionis & ætatis causa percipiendæ gratiæ uoluntas dei est: apud quam ratio electionis abscondita est: ab ea gratia incipientibus meritis quam accipere sine meritis. Quæ si possent bona esse sine gratia: non diceretur: nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: non intrabit in regnum cælorum. Et nisi manducaueritis carnem filii hominis: & biberitis sanguinem eius: non habebitis uitam in uobis. Sed diceretur. Nisi quis fuerit iustus & bonus: beatus in æternum esse non poterit. Nec opus esset per aquam & spiritum renasci: si per mandatum sufficeret erudiri. Et euacuaretur fides: quæ credit per baptismum omnia peccata dimitti: si gratia non malis & impiis: sed bonis & rectis doceretur impendi. Origo itaq; ueræ uitæ ueræq; iusticiæ in regenerationis est posita sacramento: ut ubi homo renascitur: ibi etiam ipsarum uirtutum ueritas oriatur: & incipiunt ad perpetuam gloriam proficere per fidem: qui uix ad temporalem uanæ laudis poterant peruenire mercedem. Siue enim iudæus legis scientia tumens: siue græcus studio sapientiæ naturalis inflatus: prius quam iustificetur per fidem christi: conclusus est sub peccato: & si in sua infœlicitate perstiterit: ira dei manet super eum: illa: scilicet in adæ prævaricatione contracta. De qua apostolus loquitur dicens. Et uos cum essetis mortui delictis & peccatis uestris: in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi huius: secundum principem potestatis aeris huius: spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ: in quibus & nos aliquando conuersati sumus in desideriis carnis nostræ: facientes uoluntatem carnis & cogitationum: & eramus natura filii iræ: sicut & cæteri. Et iterum. Qui eratis illo tempore sine christo: alienati a conuersatione israel: & hospites testamentorum: promissionis spem non habentes: & sine deo in mundo. Et iterum. Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino. Et iterum. Gratias agentes patri: qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de tenebris & potestate tenebrarum: & transtulit

in regnum filii dilectionis suæ. Et iterum. Eramus enim & nos aliquando insipientes: incredudi: errantes: seruientes desideriis & uoluptatibus uariis: in malicia & inuidia agentes: odibiles: odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri nō ex operibus iusticiæ q̄ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam: saluos nos fecit per lauacrum regenerationis spiritus sancti quem effudit in nos abunde per iesum christum saluatorem nostrum: ut iustificati gratia ipsius: hæredes simus secundum spem uitæ æternæ. Et ut breuissime pateat qualis sit natura humana sine gratia: dicat iudas apostolus quid agat uel ignorantia imperitorum: uel doctrina sapientium. Hi autem (inquit) quæcūq; quidem ignorant blasphemant. Quæcūq; autem naturaliter ut muta animalia norunt: in iis corrunpuntur. Dicat etiam sub uerbis zachariæ euangelista lucas: ante illuminationem gratiæ ī qua humanum genus nocte uersetur: & de quibus ignorantiæ tenebris: dei populus eruatur. Et tu (inquit) puer propheta altissimi uocaberis: præibis enim ante faciem domini parare uias eius: ad dandam scientiam salutis populo ei⁹: in remissionem peccatorum ipsorum: propter uiscera misericordiæ domini: in quibus uisitauit nos oriens ex alto: lucere iis qui in tenebris & umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Hæc autem uiscera misericordiæ dominus non ad unius tantum populi redemptionem: sed omnium nationum impendit salutem: dicente euangelista: quia iesus moritur⁹ erat pro gente: non tātum pro gēte: sed etiam ut filios dei dispersos congregaret ī unum. Hoc enim agit illa uox domini: quæ per quādam pietatis tubam toto terrarum orbe resonātem: omnes homīes & inuitat & cōuenit. Nam cum dixisset: confiteor tibi pater domīe cæli & terræ: quia abscōdisti hæc a sapiētibus & prudētib⁹: & reuelasti ea puulis: ita pater: qm̄ sic bn̄placitum est āte te: addidit. Oia mihi tradita sunt a patre meo: & nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit nisi filius & cui uoluerit filius reuelare. Et deinde adiecit. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego uos reficiam. Tollite iugum meum super uos: & discite a me quia mitis sum & humilis corde & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est: & onus meum leue est. Ioannes uero baptista in euāgelio ioannis prophetico spiritu protestatur dicens. Qui de cælo uenit: super omnes est: quod uidit & audiuit: testificatur: & testimonium eius nemo accipit. Qui accipit testimonium eius: signauit quoniam deus uerax est. Igitur quantum attinet ad humani generis cæcitatem: longa ignorantiæ & superbiæ nocte cōtractam: uenit in hunc mundum creator mundi: & mundus eum non cognouit. Lux lucet in tenebris: & tenebræ eam non compræhenderunt. Qui super omnes est: quod uidit & audiuit: testificatur: & testimonim eius nemo accipit. Sed quia non frustra deus dei filius uenit in mundum: & dedit semet ipsum pro omnibus: mortuusq; est: non tantum pro gente: sed etiam: ut filios dei dispersos congregaret in unum: & uniuersis dicit. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Et seruato sibi incognoscibilis electionis arbitrio: dat sui patrisq; noticiam quibus eam uoluerit reuelare. Omnes filii lucis filii promissionis: filii abrahæ filii dei: genus electum: regale sacerdotium: ueri israelitæ præcogniti & præordinati ī regnum dei: qui eos uocauit: non solum ex iudæis sed etiam ex gentibus: testimonium eius qui de cælo uenit accipiunt: significantes quia deus uerax est: idest expresse significantes in sui saluatione quoniam deus uerax est. Implens & perficiens quod promisit abrahæ omnium gentium patri. Qui pollicente deo q; hæres futurus esset mundi: non hæsitauit diffidentia sed confortatus est fide: dans gloriam deo: & plenissime sciens quoniam quod promisit: potens est & facere. Quis autem tam alienus est a fide abrahæ: quis tam degener⁹ ab uniuersarum gentium patre: qui promissionem dei aut non impleri: aut ab alio præter eum qui promisit: dicat impleri? Ille quidem erit mendax: deus autem est uerax: & omnis qui accipit testimoninm eius: hoc signat: hoc indicat: quod per lucem illuminantem factus est uidens: factus est obædiens: factus est intelligens: sicut ioannes euangelista testatur dicens. Scimus quia mundus totus in maligno positus est: & scimus quia filius dei uenit & dedit nobis sensum ut cognoscamus uerum deum: & simus in uero filio eius. Si uero quæritur cur saluator omnium hominum non omnibus dederit hunc sensum: ut cognoscerent uerum deum: & essent idest permanerent in uero filio eius: quamuis credamus nullis hominibus opem gratiæ in totum fuisse subtractam: de quo plenius in sequentibus differemus: tamen ita forte hoc uelatum sit: sicut illud absconditum est: cur antea omnibus gentibus prætermissis unum populum sibi quem ad ueritatis cognitionem erudiret exceperit: de quo iudicio dei si non est conquerendum: multo minus de hoc: q; cum electione oīum gētiū

geritur:murmurandum est. Quæ enim deus occulta esse uoluit:non sunt scrutanda:quæ autem manifesta fecit: non sunt neganda: ne & in illis illicite curiosi: & in istis damnabiliter inueniamur ingrati. Non autem ignoramus esse quosdam tam inconsideratæ præsumptionis & tam superbæ arrogantiæ:ut quod præcipuus magr̄ gentium non ab hominibus neq; per hominem:sed diuinitus eruditus:supra mensuram scientiæ suæ longe & alte remotū esse confessus est:audeant falsi nominis temerare doctrina:& nihil illic occultum nihil uelit esse secretum:ubi apostolus non quid sentiendum esset aperuit:sed quid non scrutādum eēt ostendit. Nullis etenim(ꝙ supra iam diximus) studiis:nullis ingeniis indagare concessum ē: quo iudicio quoue consilio deus incommutabiliter bonus:incommutabiliter iustus:semper præscius semper omnipotens:ideo omnia in credulitate concluserit:ut omnium misereatur: & tamen illis sæculis quibus unum israelem erudiebat: innumerabiles populos impiorum illuminare distulerit:& nunc eundem israelem:donec uniuersitas gentium introeat:obcæcatum esse patiatur:pereuntem in tot milibus nascentium atq; morientium: & saluandum in eis quos mundi finis inuenerit. Quo mysterio toto scripturarum corpore dilatato innotuit quidem nobis quid factum sit:quid fiat:quidue faciendum sit. Sed quare ita fieri placuerit: ab humanæ intelligentiæ contemplatione subtractum est. Isti autem qui nescire aliquid erubescunt:& per occasionem obscuritatis tendunt laqueos deceptionis:omnem discretionem qua deus alios eligit:aliosq; non eligit:multi enim sunt uocati:pauci autem electi:ad merita humanæ referunt uoluntatis:docentes scilicet neminem gratis sed ex retributione saluari: quia naturaliter omnibus sit insitum:ut si uelint:possint ueritatis esse participes:eisq; affluere gratiam a quibus fuerit expetita. Quæ diffinitio ut interim de gratiæ ueritate taceatur: de iis uidetur aliquam ostentare ratiunculam qui libero utuntur arbitrio. De paruulis uero q̧bus sine ullo bonæ uoluntatis merito in originali uulnere cum cæteris mortalibus causa cōmunis est:nihil potest expositionis afferri:qua doceatur cur isti salui fiant renati: illi pereant non renati:sub illius prouidentia & omnipotentia in cuius manu est anima omnis uiuentis: & spiritus uniuersæ carnis hominis: & cui dicitur. Breues dies hominis sunt:numerus dierū eius apud te est. Non autem puto istos uoluntatum patronos:simplicitate illorum tam īpudenter usuros:ut aut fortuitu ista dicant accidere:aut non renatos asserant non perire. Aperte enim aut cum paganis cōuincerētur sentire:de fato aut cum pelagianis transfusum in posteros adæ negare peccatum. Fato autem non baptizari paruulos nec pelagiani potuerunt dicere:sed quia eos liberos a peccato ausi sunt profiteri:meruer̄ damnari. Cum autem de discretione omnium hominum quæstio uentiletur:& ab omnibus hominibꝰ paruuli nequeāt separari:simulq; de totius ætatis hominibus ueritas dixerit:filius hominis uenit quærere & saluare quod perierat:frustra profunditatem inscrutabilis gratiæ per liberum arbitrium conantur aperire:qui causam electionis in eorum constituunt meritis qui eliguntur. Et cum multa de maiorum uoluntate ac iudicio inepta & falsa protulerint: in paruulorum tamen discretione deficiunt: nec possunt de eius quæstionis ratione reddita gloriari: quæ de omnibus hominibus tractatur: & non de omnibus expeditur. Multiformitas autem & magnitudo diuinæ gratiæ probat istos contra ueritatem etiam quod de maiorum uoluntatibus loquuntur: astruere: eorumq; persuasioni diuinorum eloquiorum testimonia repugnare : quæ si omnia sermoni nostro uelimus annectere : modus non erit differendo . Quæ tamen si se recordationi offerunt : non omittantur : ut quantum satis est: manifestetur omne hominis bonum meritum ab initio fidei usq; ad perseuerantiæ consummationem donum atq; opus esse diuinum. Igitur fides quæ͛ bonæ uoluntatis & iustæ actionis est genitrix: quo ipsa fonte nascatur: apostolus paulus exponat: qui pro romanorum fide deo gratias agit dicens. Primum quidem gratias ago deo meo per iesum christum pro omnibus uobis quia fides uestra annunciatur in uniuerso mundo. Ad ephesios quoq; scribens: propterea(inquit)& ego audita fide uestra quæ est in domino iesu: & dilectione in omnes sanctos: non cesso gratias agens pro uobis: memoriam uestri faciens in orationibus meis ut deus domini nostri iesu christi:pater gloriæ det uobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitionem eius:illuminatos oculos cordis uestri:ut sciatis quæ sit spes uocationis eius:quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. De fide etiam colossensium similiter deo gratias agens:gratias agimus(inquit)deo & patri domini nostri iesu christi:semper ꝓ uobis orantes:audientes fidē uestra in xp̄o iesu:& dilectionē quā hētis in s̄cōs omnes: ꝑꝑ spem quæ reposita est uobis in cælis. Et ut alia bona ab eodem bonorum auctore percipiant:qd ꝓ eis oret enarrans:ideo(inquit)& nos ex qua die audiuimꝰ n̄ cessamꝰ

pro uobis orantes & postulantes ut impleamini agnitione uoluntatis eius in omni sapiētia & intellectu spirituali: ut ambuletis digne deo placentes: in omni opere bono fructificantes: & crescentes scientia dei: in uirtute confortati fm potentiā claritatis eius in omni patientia & longanimitate cū gaudio. Item ad thessalonicenses: qui spiritu fidei dilectionisq; seruebant gratias agim⁹ (inquit) deo semper pro oībus uobis: memoriā facientes in orationib⁹ nostris sine intermissione: memores operis fidei uestræ & laboris & charitatis & sustinētiæ spei dñi nostri iesu christi ante deū & prēm nrm. Et infra. Ideo & nos gratias agimus deo sine intermissione: qm̄ cū accepissetis a nobis uerbū auditu dei: accepistis nō ut uerbum hominum sed sicut est uere uerbum dei: qui operatur in uobis qui credidistis. Potuitne plenius aut euidēti⁹ demonstrari dei esse donū: credentiū fidē: q; ut ideo agerentur gratiæ deo: quoniā ii quibus uerbū dei per homines prædicabatur: non quasi de hominum sermone dubitarunt: sed tāq; deo loquenti per homines crediderunt: qui in ipsis est operatus: ut crederent: In secunda quoq; ad eosdem thessalonicenses epistola: de fide in christo proficientium ita apostolus loquit. Gratias agere debem⁹ deo semper pro uobis fratres: ita ut dignum est: quoniam supercrescit fides uestra: & abundat charitas uniuscuiusq; uestrum in inuicem: ita ut & nos ipsi in uobis gloriemur in ecclesiis dei pro patientia uestra & fide: in omnibus persecutionibus uestris & tribulationibus quas sustinetis in exemplum iusti iudicii dei: ut digni habeamini i regno dei pro quo & patimini. Petrus quoq; apostolus ex deo haberi fidem prædicans: ita scribit. Sciētes q; nō corruptibilibus auro & argento redēpti estis de uana conuersatōne uestra paternæ traditionis: sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati christi iesu: præcogniti quidem ante constitutionem mundi: manifestati autem nouissimis temporibus propter uos qui per ipsum fideles estis in deum: qui suscitauit eum a mortuis: & gloriam ei dedit: ut fides uestra & spes esset in domino. Item idem in secunda epistola de fidei perceptōne sic loquitur. Simon petrus seruus & apostolus iesu christi: iis qui coæqualem nobis adepti sūt fidem per iusticiam domini & saluatoris iesu christi. Vnde autem habeatur spiritus fidei: ioānes apostolus manifestissime docet dicens. Omnis spiritus qui confitetur iesum in carne uenisse: ex deo est: & omnis spiritus qui soluit iesum: ex deo non est: & hic est antichristus. Item dicit: ab eo recipi eugl'm: in quo est spiritus ueritatis. Nos (inquit) ex deo sum⁹: qui nouit dm̄: audit nos: qui non est ex deo: non nos audit. In hoc cognoscim⁹ spiritum ueritatis & spiritū erroris. Itē in actibus apostolorū: petrus apostolus fidē esse p dn̄m iesū pnūcians: hūc (inquit) quem uidetis & nostis: confirmauit nomen eius: & fides quæ per eum est: dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium uestrum. De fide quoq; lydiæ: cuius inter alias mulieres quæ euāgelium pariter audiebant: dominus cor aperuit: ita in eadem narratur historia. Die autem sabbatorum egressi sumus extra portam iuxta flumen. ubi uidebatur esse oratio: & sedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant: & quædam mulier nomine lydia purpuraria ciuitatis thyatirnorum colens deum audiuit: cuius dominus cor aperuit ut intenderet iis quæ dicebantur a paulo. Non autem ex humana sapientia esse fidem: sed ex inspiratione diuina: ipsius ueritatis uoce firmatur. Dicente enim domino ad discipulos suos. Vos autem quem me esse dicitis? Respondens simon petrus dixit. Tu es christus filius dei uiui. Respondens autem iesus: dixit ei. Beatus simon bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus qui in cælis est. Paulus uero apostolus hanc ipsam fidem secundum mensuram dari pro arbitrio largientis ita prædicat. Dico enim per gratiam quæ data est mihi: omnibus qui sunt inter uos: non plus sapere quam oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem: sicut unicuiq; diuisit deus mensuram fidei. Item idem unitatem rectæ fidei: & consensionem in honorem dei a deo esse commendans. Deus autem (inquit) patientiæ & consolationis det uobis id ipsum sapere in alterutrum secundum iesum christum: ut unanimes uno ore honorificetis deum & patrem domini nostri iesu christi. Et ifra. De⁹ āt spei repleat uos oī gaudio & pace i credēdo: ut abūdetis spe i uirtute spirit⁹ sancti. Quo testimonio n̄ solum fides sed et gaudium & pax & abūdātia spei docetur nisi in uirtute sancti spiritus non haberi. Ad ephesios uero scribens apostolus de diuitiis gratiæ pro malis bona retribuentis: & de fide quæ non ex nobis sed ex dei dono habetur hæc loquitur. Deus autem qui diues est in misericordia propter nimiam suam charitatem qua dilexit nos. Et cum essemus mortui peccatis: conuiuificauit nos christo: cuius gratia salui facti sumus: & corresuscitauit & considere fecit in cælestibus in christo iesu. Gratia enim estis saluati per fidem: & hoc non ex uobis: dei enim donum est non ex operibus: ne quis glorietur. Ipsius. n. sumus figmentum: creati in xp̄o iesu in opibus bonis: quæ pparauit deus:

ut in illis ambulemus. Proprium ergo hoc habet noua creatura per gratiam: ut qui figmentũ
dei ſunt: qui natiuitate cæleſti conduntur in chriſto: non ocio torpeant: nec deſidia reſoluan
tur: ſed de uirtute in uirtutem proficiant: per uiam bonorum operum ambulando: hoc eſt
enim fingi: hoc de uetere creatura nouam fieri: hoc de imagine terreni hominis ad imaginẽ
cæleſtis hominis reformari: quod totum ſiue palam per cooperatores gratiæ: ſiue occulte
per ſumminiſtrationem ſpiritus: ille inchoat: ille auget & perficit cuius agricultura: cuiꝰ ædi
ficatio: & cuius figmentum ſumus. Abunde quãtum arbitror his teſtimoniis (quãuis & alia
documenta aggregari potuerint) demonſtratum eſt: fidem qua iuſtificatur impius: niſi ex
dei munere non haberi: eãqꝫ nullis meritis præcedentibus tribui: ſed ad hoc donari: ut prin
cipium poſſit eſſe meritorum: & cum ipſa data fuerit non petita: ipſius iam petitionibus bo
na cætera conſequantur. Vnde itaqꝫ quædam de plurimis aſſumenda ſunt teſtimonia: quæ
in diuerſitate donorum oſtendant gratiæ largitatem. Ex deo itaqꝫ eſſe: ut homo uiam dei eli
gat: & ut ſurgat a lapſu: pſalmus dauiticus canit dicens. A domino greſſus hominis dirigẽtur
& uiam eius uolet. Cum ceciderit non collidetur: quia dominus ſupponit manum ſuam. Itẽ
idem ꝙ duce deo ueniatur ad deum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam: ipſæ me dedu
xerunt & adduxerunt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua. Item ꝙ in domino
ſit hominis fortitudo: & dei uoluntas præueniat liberandum. Fortitudinem meam ad te cu
ſtodiam quia deus ſuſceptor meus: deus meus: uoluntas eiꝰ præueniet me. In prouerbiis quo
qꝫ legimus de ſapientia & intellectu: quoniam dominus dat ſapientiam: & a facie eius ſcien
tia & intellectus. Item in eodem libro de diſpenſationibus ſapiẽtiæ dei: ſine qua nullæ rectæ
ſunt actiones: ita dicitur. Meum conſilium & mea tutela ego prudentia: mea autẽ uirtus: per
me reges regnant: & tyranni per me obtinent terram. Item alibi ꝙ nemo poſſit recte incede
re: niſi domino dirigente. A domino corriguntur greſſus uiri: mortalis autem quo modo in-
telligit uias ſuas? Item alibi. Omnis uir uidetur ſibi iuſtus: dirigit autem corda dominus. Et in
fra. Præparatur uoluntas a domino. Item ibidem de cogitatione atqꝫ conſilio. Multæ cogita
tiones in corde uiri: cõſilium autem domini obtinet. In libro uero eccleſiaſte dicitur: ꝙ & ha
bere neceſſaria: & eis bene uti: donum ſit dei. Non eſt (inquit) bonum homini niſi quod man
ducauit & bibit: & oſtendit animæ ſuæ bonum in labore ſuo. Et quidem hæc uidi ego: quia a
manu dei eſt: quoniam quis manducauit aut paſcet abſqꝫ illo? Item in eodem libro legitur: ꝙ
corda & opera iuſtorum in manu ſint dei: & tantum in ſtudiis ſuis proficiant: quantũ ille do
nauerit. Quantumcunqꝫ laborauerit homo ut quærat inueniet: & quodcunqꝫ dixerit ſapiens
ut ſciat: non poterit inuenire: quia uniuerſum hoc dedi in cor meum: & cor meũ uniuerſum
hoc uidit: qa & iuſti & ſapiẽtes & opatões eorũ ĩ manu dei. In libro ãt ſapĩæ de eodẽ gr̃æ ope
ita dr̃: qm̃ ipẽ & ſapĩæ dux ẽ: & ſapium emẽdator: ĩ manu.n. illiꝰ & nos & ſmones nr̃i: & oĩs ſa
pientiæ & operum ſcientia & diſciplinæ. De continentia quoqꝫ ꝙ ex dei habeatur munere: ea
dem ſcriptura ſic loquitur: ut ſciui quia aliter non poſſum eſſe continens: niſi deus det: & hoc
ip̃m erat ſapiẽtiæ ſcire: cuiꝰ eſſet hoc donũ. Cui ſniæ pauli apoſtoli doctrina cõcordat: ĩ prima
ad corinthios hæc ſcribẽtis. Volo ãt uos homines eẽ ſicut me ip̃m: ſed unuſqſqꝫ ꝓpriũ hẽt do
nũ ex deo: aliꝰ ſic: alius uero ſic. Dominus uero ĩ euangelio ſm matthæũ hæc de continentiæ
dono inſinuaſſe narratur. Dicentibus nanqꝫ diſcipulis ſuis: ſi ita eſt cauſa uiri cum uxore: non
expedit nubere. Dicit illis ieſus. Non omnes capiunt uerbum iſtud: ſed quibus datum eſt a
patre meo. De timore dei & ſapientia ita in eccleſiaſtico legitur. Corona ſapientiæ timor do
mini: utraqꝫ autem dona ſunt dei. Item de eodem. Timor domini ſuper omnia. Superpoſu
it: beatus cui donatum eſt habere timorem domini. Iſaias quoqꝫ de diuitiis ſpiritualibꝰ qua
rum auctor eſt dominus: ita loquitur. In theſauris ſalus noſtra aduenit: ſapientia & pietas &
diſciplina a domino: hi ſunt theſauri iuſtitiæ. Item de altitudine diuitiarum ſapientiæ & ſci
entiæ dei: cuius bonitas nullius merito præuenitur: hæc dicit. Qui menſus eſt manu aquã:
& cælum palmo: & uniuerſam terram pugillo: qui ſtatuit montes in libra & rupes in ſtatera.
Quis cognouit ſenſum domini: aut quis eius fuit conſiliarius: qui inſtruat eum: aut quem
conſuluit: & inſtruxit eum: uel quis oſtendit ei iudicium: aut uiam prudentiæ quis oſtendit
ei: uel quis prior dedit ei: & retribuetur illi? Vnde & in libro iob ſecundum eundem ſenſum
leguntur domini uerba dicentis. Quis ante dedit mihi: ut retribuam illi: omnia quæ ſub cæ
lo ſunt: mea ſunt. Hieremias uero ꝙ a deo ſit homini recta ſapientia: ſic profatur. Scio do
mine quia non eſt in homine uia eius: nec uiri eſt ut dirigat iter ſuum. Item ꝙ ad deum cõ
uerſio cordis ex deo ſit: per ipſum dominus proteſtatur & dicit. Reſtituam illos in terrã iſtã:
& reædificabo & nõ deſtruam & plantabo eos & non euellam: & dabo illis cor ut ſciant me:

quia ego sum dominus:& erunt mihi in populum & ego ero illis in deum. Quia conuertẽtur ad me ex toto corde suo. Item idem prædicans: ꝙ ut deus cognoscatur: ex deo sit. Et scient inquit quia ego dominus deus illorum: & dabo illis cor cognoscendi me: & aures audiendi. Quod autem omne uerbum bonum & omne op⁹ sanctum sũministratio sit spirit⁹ sancti: sine quo nihil recte agatur: in prima ad corinthios paulus apostolus docet dicens. Ideo notum uobis facio: ꝙ nemo ĩ spiritu dei loquens dicit anathema iesu. Et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero gratiarum sunt: idem autem spiritus: & diuisiones ministrationũ sunt: idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt: idẽ uero deus: qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secũdum eũdem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum ĩ uno spiritu: alii ꝓphetatio: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus diuidẽs singulis ꝓ ut uult. Tãtum uero unũquęq; habere gratiæ: quãtum dominus donauerit: idem apostolus ad ephesios ait. Vnũ corpus & unus spiritus: sicut uocati estis ĩ una spe uocatiõis uestræ: unus domin⁹: una fides: unũ baptisma: unus deus & pater omnium: qui super omnes est & super omnia: & ĩ omnibus nobis. Vnicuiq; autem nostrum data est gratia secũdum mensuram donationis christi: propter quod dicit: ascendẽs in altum captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Item idem ĩ secũda ad corinthios dicit: ꝙ ne ad cogitãdum quidem quod spirituale ẽ: idonei sim⁹ nisi per gratiam dei. Fiduciam autem talem habemus per christum ad deum: nõ ꝙ sufficiẽtes simus: aliquid cogitarẽ a nobis quasi ex nobismet ipsis: sed sufficiẽtia nobis ex deo ẽ: qui & idoneos fecit nos ministros noui testamẽti nõ littera sed spiritu: littera. n. occidit: spiritus autem uiuificat. Et iterum ĩ eadem epistola docẽs bonorum operum affectum & sufficiẽtiam a dei gratia ministrari. Potẽs est autem (ĩquit) deus omnem gratiam abũdarẽ facerẽ ĩ uobis: ut ĩ omnibus per omnia sufficiẽtiam habẽtes abũdetis ĩ omne opus bonum: sicut scriptum est. Dispsit dedit pauperibus: iusticia eius manet ĩ æternum. Qui autem ministrat semẽ seminãti: & panem ad mãducãdum præstabit: & augebit ĩcremẽta frugum iusticiæ uestræ: ut ĩ omnibus locupletati abũdetis ĩ omnem simplicitatem. Ad ephesios uero scribẽs apostol⁹ docet: ꝙ omnia bona quibus placetur deo: dona sint dei: & ꝙ ab ipso peti oporteat: ut ea nõ habẽtibus tribuat. Huius rei (ĩquit) gratia flecto genua mea ad patrẽ domini nostri iesu christi: ex quo omnis paternitas ĩ cælo & ĩ terra nominatur: ut det uobis ſm diuitias gloriæ suæ: uirtutem: corroborari per spiritum eius ĩ ĩteriore homine: habitare christum per fidem ĩ cordibus uestris: ĩ charitate radicati & firmati: ut possitis compræhẽdere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo & longitudo: sublimitas & profundum supereminentem scientiæ charitatem christi: ut ĩpleamini ĩ omnem plenitudinem dei. Ei autem qui potẽs est omnia facere superabũdãtius ꝙ petimus aut ĩtelligimus: ſm uirtutem qua operatur ĩ nobis: ipsi gloria ĩ ecclesia & ĩ christo iesu: ĩ omnia sæcula sæculorum: amẽ. Omnis autem boni deum esse auctorẽ: cuius dona nec incerta sint nec mutabilia: sed ex æterna uoluntate uenientia: iacobus apostolus ita loquitᷣ. Nollite errare fratres mei dilecti. Omne datum optimum: & omne donum perfectum: desursum est: descendẽs a patre luminum: apud quem non est transmutatio nec uicissitudinis obũbratio. Voluntarie. n. genuit nos uerbo ueritatis ut sim⁹ initiũ aliquod creature eius. Cui & zacharias propheta concinnit dicens. Saluabit dominus in die illo sicut oues populum suũ quoniam lapides sancti uoluuntur super terram ipsius: quia si quid bonum: ipsius est: & si qd optimum: ab ipso est. In euangelio uero secundum matthæum ꝙ scientiæ & intellectus dona sint dei: quæ quibus uoluerit largiatur: ita dicitur. Tunc accedentes discipuli eius dixerunt. Quare in parabolis loqueris ad eos. At ipse respondens ait illis. Quia uobis datum ẽ nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum. Ioannes quoq; euangelista pronũciat: neminem aliquid boni habere nisi quod de sursum acceperit dicens. Non potest homo accipere quicꝗ nisi fuerit ei datum de cælo. In eiusdem uero euangelio doctrina est ipsius ueritatis: ꝙ nemo ueniat ad filium: nisi attractus a patre: quia uenturum deus & intelligentẽ & obædientem facit. Nemo (inquit) potest uenire ad me: nisi pater qui misit me: attraxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Scriptum est enim in prophetis: & erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audiuit a patre: & didicit: uenit ad me. Et infra. Propter hoc dixi uobis: quia nemo potest uenire ad me: nisi datum fuerit ei a patre meo. In fide autem & in operibus bonis proficere ac perseuerare usq; in finem: muneris atq; auxilii esse diuini sanctarum scripturarum confirmat auctoritas. Etenim scribens paulus apostolus philippensi

bus ait. Confidens hoc ipsum quia qui cœpit in uobis opus bonum: perficiet usq; in diẽ xpi iesu. Huius autem testimonii uirtutem quidam uolens ad sui sensus prauitatem conuertere ita quod dictum est: qui cœpit in uobis: uolebat intelligi: quasi dictum esset: qui cœpit ex uobis: ut & initium & consũmatio operis non ad deum sed ad hominem referretur: qui & in cipere & perficere uoluisset. Sed hanc insanissimam superbiam in eadem epistola excellentissimus gratiæ prædicator elidit dicens. In nullo terreamini ab aduersariis quæ est illis causa pditionis: uobis autem salutis: & hoc a deo. Quia uobis donatum est pro christo: non solũ ut in eum credatis: sed etiam ut pro illo patiamini. Et iterum. Cum metu (inquit) & tremore uestram salutem operamini: deus est enim qui operatur in uobis: & uelle & perficere pro bona uoluntate. Item in prima ad thessalonicenses docet ex deo esse principium & profectum consũmationemq; uirtutum dicens. Ipse autem deus & pater noster: & dominus iesus dirigat uiam nostram ad uos: uos autem dominus multiplicet: & abundare faciat charitatẽ in iuicem & in omnes: quem admodum & nos in uos ad cõfirmanda corda uestra sine querela ĩ sanctitate uitæ ante deum & patrem nostrum in aduentu domini nostri iesu cum omnibus sanctis eius. Ad corinthios quoq; scribens & omnium uirtutum proficientem perseuerantiam dei donum esse commendans: gratias (inquit) ago deo meo semper pro uobis in gratia dei quæ data est uobis in christo iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo: ĩ omni uerbo & sapientia: sicut testimonium christi confirmatum est in uobis: ita ut nihil uobis desit in ulla gratia expectantibus reuelationem domini iesu christi: qui & confirmabit uos usq; ad finem sine crimine: in diem aduentus domini nostri iesu christi. Item ad romanos de charitate christi: qua eos quos diligit: ĩsuperabiles facit. i. usq; ĩ finem perseuerãtes. Nam quid est aliud perseuerare: q; tentatione non uinci: Quis nos (inquit) separabit a charitate christi: tribulatio an angustia: an persecutio: an fames: an nuditas: an periculum: an gladius: sicut scriptum est. Quia ꝓpter te mortificamur tota die: existimati sum⁹ sicut oues occisiõis. Sed ĩ his omnibus superamus per eum qui dilexit nos. Item ad corinthios de uictoria quam ꝑficit christus. Stimulus (ĩquit) mortis peccatum est: uirtus uero peccati lex. Deo autem gratias qui dedit nobis uictoriam per iesum christum dominum nostrum. Item ad thessalonicẽ es de ꝑseuerãtia quam deus tribuit. Ipse autem (ait) deus pacis sanctificet uos per omnia: ut integer spiritus uester & anima & corpus sine querela ĩ aduẽtum domini nostri iesu christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos qui etiam faciet. Item ad thessalonicẽses q; omnia bona nostra siue ĩ operãdo siue ĩ loquẽdo: & ĩ eis perseuerãtia: dona sint dei: ita prædicat dicẽs. Ipse autem dñs noster iesus christus: & deus & pater noster qui dilexit nos: & dedit cõsolationem æternam & spem bonam ĩ gratia: exhortetur & corda uestra: & cõfirmet ĩ omni opere & sermone bono. De cætero fratres orate pro nobis: ut sermo domini currat & clarificetur: sicut & apud uos: & ut liberemur ab importunis hominibus & malis. Nõ. n. omnium est fides: fidelis autem deus est qui & cõfirmabit uos & custodiet a malo. Petrus quoq; apostolus unde esse uirtutem perseuerantiæ doceat audiamus. Deus autem (ĩquit) omnis gratiæ qui uocauit nos ĩ æternam suam gloriam ĩ christo iesu modicum passos ipse perficiet cõfirmabit solidabitq;: cui est uirtus & potestas ĩ sæcula sæculorum. Ioãnes uero apostolus quod uictoria sanctorum opus dei sit habitãtis ĩ sanctis: ita loquitur. Vos ex deo estis filioli: & uicistis mũdum: quoniam maior est qui ĩ uobis est q; qui ĩ mũdo. Item idem. Oẽ quod natum est ex deo: uincit mũdũ: & hæc est uictoria quæ uincit mũdum: fides nostra. In euãgelio autẽ sm lucã: deũ darĩ ut ĩ fide perseueretur: ita promittur. Dixit autem iesus petro. Simon simon ecce satanas postulauit ut uos cerneret sicut triticũ. Ego autem rogaui pro te petre: ne deficiat fides tua: & tu cõuersus cõfirma fratres tuos: & roga ne intretis ĩ tentationem. In euangelio quoq; ioãnis de ouibus christi quæ de manu ipsius a nullo rapiuntur: hæc legimus dicere ueritatem. Sed uos nõ creditis quia nõ estis de ouibus meis. Oues meæ uocem meam audiunt: & ego noui illas & sequuntur me: & uitam æternam do illis: & nõ peribũt in æternum: nec quisq; rapiet eas de manu mea. Item in eodem euangelio de iis quos pater dat filio: qui & omnes ueniunt ad filium: & quorum nullus perit: hæc ipsius domini ore dicũtur. Omne quod dat mihi pater: uenit ad me: & eum qui uenit ad me: non eiiciam foras: quia descendi de cælo: non ut faciam uoluntatem meam sed uoluntatem eius qui misit me: patris: ut omne quod dedit mihi: non perdam ex eo quicq;: sed resuscitem illud in nouissimo die. Multa sunt alia in canonicarum serie scripturarum: quæ uitandæ prolixitatis studio præterimus: quoniam quæ assumpsimus: nec pauca sunt nec obscura nec leuia: quibus plenissime declaratur: omnia quæ ad promerendam uitam æternam pertinent: sine gratia dei nec inchoari nec auge

ri poſſe nec perfici :& contra omnem electionem de libero arbitrio gloriantem illam inuic tiſſime reniti ſententiam dicentis apoſtoli . Quis enim te diſcernit :quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti :quid gloriaris :quaſi non acceperis ? Igitur profunditas illi⁹ quæſtionis quam ſecundum admirationem apoſtoli impenetrabilem confitemur :per libe ri arbitrii uelle & nolle non ſoluitur :quia licet inſit homini bonum nolle :tamen niſi dona tum non habet bonum uelle :& illud contraxit natura per culpam:hoc recipit natura ꝑ gra tiam . Sed quid illud ſit ꝙ hæc eadem natura in omnibus hominibus ante reconciliationem mala:in omnibus miſera non in omnibus iuſtificatur & a pereuntibus quadam ſui parte diſ cernitur ab eo ꝙ uenit quærere & ſaluare quod perierat :humano ſenſu prorſus non poteſt indagari . Quantulibet enim impiorum malignitas accuſetur reſiſtens gratiæ dei :nūquid ꝓ babūtur eam quibus eſt collata:meruiſſe :aut illa uirtus gratiæ quæ ſibi quos uoluit ſubdidit conuertere eos qui incōuertibiles permanſere:ñ potuit ? Tales fuerunt qui ſunt attracti: qua les ii qui ī ſua duricia ſunt relicti . Sed illis tribuit gratia ſtupenda quod uoluit :iſtis retribuit ueritas iuſta quod debuit :ut iudicium dei magis inſcrutabile ſit in electione gratiæ quam in retributione iuſticiæ. Verum tamē ne illa pars fidei qua pie credimus deum uelle ut omnes homines ueritatis agnitiōe ſaluētur:per hoc quod de effectibus gratiæ euidēter oſtēditur:īfir mata uideatur:annitendum eſt auxiliāte chriſto ut nobis ſtabilitas huius diffinitiōis appare at. Sed quia neceſſariæ īquiſitiōis negocium nō leuem operam ſibi poſcit impēdi:ſecuturam diſputatiōem ab exordio alterius uoluminis īchoemus.

Liber ſecūdus.

Emotis abdicatiſq; omnibns cōcertatiōibus quas ītemperātium diſputatio num gignit animoſitas:tria eſſe perſpicuum eſt;quibus ī hac quæſtione de qua ſecūdum uolumē īcipimus:debeat īhæreri. Vnum ꝙ profitendum eſt:
r. deum uelle omnes homines ſaluos fieri:& ī agnitiōem ueritatis uenire. Al terum ꝙ dubitandum nō eſt:ad ipſam cognitionem ueritatis & perceptio nem ſalutis:nō ſuis queq; meritis:ſed ope atq; opere diuinæ gratiæ perue nire. Tertium quod cōfitēdum eſt:altitudinem iudiciorum dei humanæ ī telligētiæ penetrabilem eſſe nō poſſe:& cur nō omnes ſaluet:qui omnes uult ſaluos fieri: nō oporteī diſqri. Q m̄ ſi quod cognoſci nō pōt:nō qrat̄:iter prima ac ſām diffinitionē nō rema nebit cauſa certaminis:ſed ſecura ac tranquilla fide utrunq; prædicabitur: utrunq; credetur. Deus quippe apud quem non eſt iniquitas :& cuius uniuerſæ uiæ miſericordia & ueritas: oī um hominum bonus conditor :iuſtus eſt ordinator :neminem indebite damnans :neminē debite liberans :noſtra plectens:cum punit noxios :ſua tribuens :cum facit iuſtos:ut obſtrua tur os loquentium iniqua :& iuſtificetur deus in ſermōibus ſuis :& uincat cum iudicatur:nec damnati iuſta querimonia :nec iuſtificati uerax eſt arrogantia :ſi uel ille dicat non meruiſſe ſe pœnā:uł iſte aſſerat meruiſſe ſe grām. Sicut āt ea q̄ ad manifeſtationē grāe ex diuinis ꝓfe runt̄ elogis:nulla poſſunt rōne:diſſerēdi arte uiolari:ut ꝑſpicuæ cōſonāteſq; ī tāta numeroſi tate ſententiæ ad aliquod prauæ interpretationis trahantur incertum ita etiam quod de ſal uatione omnium hominum in eodem ſcripturarum corpore reperitur :nulla contraria ar gumentatione temerandum eſt :ut quanto hoc ipſum difficiliore intellectu capitur :tanto fi de laudabiliore credatur . Magna enim fortitudo eſt cōſenſionis :cui ad ſequendam ueritatē auctoritas ſufficit etiam latente ratione . Proinde uigilanter conſideremus :prædicatoribus euangelii quid a domino iubeatur . Secūdum matthæum quippe ſic ait . Data eſt mihi pote ſtas omnis in cælo & ī terra . Eūtes ergo docete omnes gētes baptizantes eos ī nomīe patris & filii & ſpiritus ſancti :docentes eos ſeruare omnia quæcūq; mandaui uobis . Et ecce uobiſ cum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſæculi. Secundum marcum uero eiſdē apoſtolis ita dicitur . Ite in orbem uniuerſum prædicate euangelium uniuerſæ creaturæ:& q crediderit :& baptizatus fuerit :ipſe ſaluus fiet :qui uero non crediderit:damnabitur. Nunqd hac præceptione ullarum nationum ullorūue hominum facta diſcretio eſt? Neminem meri to excepit :neminem ſeparauit genere :neminem conditione diſtinxit. Ad omnes prorſus homines miſſum eſt euangelium crucis chriſti :& ne prædicantium miniſteria humano tan tum uiderentur opere per agenda:ecce ego (inquit) uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſæculi . Ideſt cum ſicut oues introieritis in medio luporum :nolite de ue ſtra infirmitate trepidare :ſed de mea poteſtate confidite :qui uos uſq; ad conſummationē ſæculi in omni hoc opere ñ derelinquam . Non ad hoc ut nihil patiamini :ſed quod multo maius eſt:præſtiturus :ut nulla ſæuientium crudelitate ſuperemini . In mea enim poteſtate

prædicabitis:& per me fiet:ut inter cõtradicentes inter furentes:abrahæ filii de lapidibus suscitentur. Ego insinuabo quod docui:ego faciam quod promisi. Tradent enim uos in cõciliis:in synagogis suis flagellabunt uos:& ante reges & præsides stabitis propter me in testimonium illis & gentibus. Cum autem tradent uos:nolite cogitare quo modo aut quid loq̃mini. Non enim uos estis qui loquimini sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Tradet enim frater fratrem in mortem:& pater filium:& insurgent filii in parentes:& morte eos afficient. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit usq; in finem:hic saluus erit. Apparuit ergo (ut apostolus ait) gratia salutaris dei oĩbus hominibus:& tamen ministri gratiæ odio erant omnibus hominibus:& cum alii eẽnt qui oderant:alii qui odiis persequentium premebantur:neutra tamen pars nũcupatione oĩum hominum priuabatur:habẽte quidem salutis suæ damnum rebellium portiõe:sed obtinẽte plenitudinis cæium fidelium dignitate. Dicit.n.ioãnes apostolus. Sed & si quis peccauerit:aduocatum habemus apud patrem iesum christum iustum:& ipse est propiciatio pro peccatis nostris:nõ pro nostris autem tãtum sed etiam pro totius mũdi. Magni autem & inenarrabilis sacramẽti mysterium est:q; prædicatoribus quibꝰ dictum est:ite ĩ orbem uniuersum:& prædicate euãgelium uniuersæ creaturæ:iisdem prius dictum fuerat:ĩ uiam gẽtium ne abieritis:& ĩ ciuitates samaritanorum ne ĩtroieritis:sed potius ite ad oues quæ perierũt:domus israel. Quãuis.n.ad omnium hominum uocationem euãgelium dirigeretur:omnesq; domĩnus saluos fieri:& ĩ agnitionem ueritatis uellet uenire:nõ tamẽ sibi dispẽsationum suarũ abstulerat potestatẽ:ut aliter q̃ occulto iustoq; iudicio statuerat:cõsilii sui ordo decurreret. Vnde locum nõ habẽt cõtumacium murmura querelarum:quia q; deus fieri uoluit:cõstat nõ aliter fieri debuisse q̃ uoluit. Posteriore uero tempore cum iam dominus iesus ĩ dei patris gloria cõsideret:& prædicatores uerbi suscepto negocio deseruirẽt:uolẽtes apostoli euãgelizare uerbum in asia:uetiti sunt ab spiritu sancto:& disponentes ire ĩ bithyniam:prohibiti sunt ab spiritu iesu:non utiq; negata illis populis gratia:sed quãtum apparuit retardata. Nam postea etiam apud ipsos fides christiana conualuit. Quæ autem fuerit differendæ uocationis causa:non claret:& tamen rei gestæ docemur exemplo:q; inter generalia uel promissa uel opera uel præcepta:quædam deus a communibus excepta causis occultiore nouit ordinare ratione:credo ut interpositis quibusdam obumbrationibus ea quæ secretius micant:mirabilius innotescant:ne negligentior fiat acies de facilitate cernendi:& quodam modo dormitet assuetis:si non excitetur insolitis. Has autem incognoscibiles illuminationum dilationes:inter quas utiq; multi in infidelitate deficiunt:non solum in populis remotioribus impiorum:sed etiam in ciuitatibus fidelium per plurimas domos ac familias nouimus fieri:dum christianæ fidei etiam qui christiani futuri sunt:aduersantur. Multi enim quod oderũt:amabũt quod non recipiunt prædicabunt. Et quis inter hæc querulis aut curiosis notum faciet:cur adhuc sol iustitiæ quibusdam gentibus non oriatur:& a tenebrosis cordibus etiam nunc radios suos ueritas reuelanda contineat? Cur corrigendi tam diu sinantur errare & quod senibus in fine præstandum est:per tam longam non tribuatur ætatem? Cur filiis iam in christum credentibus nec dum credant parentes? Et rursum a religiosis parentibus soboles praua discordet? Cum tamen deo qui initiorum fidei incrementiq; largitor est:secundum ipsiꝰ præceptum quottidie pro omnibus supplicetur:ut & si exaudit:nota fit gratia miserationis & si non exaudit:intelligatur iudicium ueritatis. Sed ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia:quæ post domini nostri iesu christi resurrectionem ubiq; diffusa est:& de q̃ scriptum est:illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ:defuit mundo. Quamuis enim speciali cura atq; indulgentia dei populum israeliticum constet electum:omnesq; aliæ nationes suas uias ingredi:hoc est secundum propriam permissæ sint uiuere uoluntatem:non ita se tamẽ æterna creatoris bonitas ab illis hominibus auertit:ut eos ad cognoscendum se atq; metuẽdum nullis significationibus admoneret. Cælum quippe ac terra & mare omnisq; creatura quæ uideri atq; intelligi potest:ad hanc præcipue disposita est humani generis utilitatem:ut natura rationalis de contemplatione tot specierum:de experimentis tot bonorum:de perceptione tot munerum:ad cultum & dilectionem sui imbueretur auctoris:implente omnia spiritu dei:in quo uiuimus mouemur & sumus. Quoniam & si longe est a peccatoribus salus:præsentia tamen salutis ipsius ac uirtute nihil uacuum est. Igitur sicut dicit propheta:misericordia domini plena est terra:quæ nullis unq; sæculis:nullis generationibus defuit:eã q; prouidentiam qua uniuersitatem rerum administrat & continet:regendis alendisq; naturis semper impendit:dispositum habens ex incõmutabilis æternitate consilii:quibus quid

q̄ temporibus distribueret :& multiformis gratiæ suæ inscrutabiles inuestigabilesq̄ mēsuras :per quæ dona ac sacramenta uariaret .Sicut enim ista gratiæ largitas quæ in oēs gētes nouissime effluxit :non euacuat eam quæ super unum israel sub lege rorauit :nec præsentes diuitiæ fidem præteritæ abrogant parcitati:ita nec de illa cura dei quæ patriarcharum filiis proprie præsidebat :coiiciendum est:gubernacula diuinæ misericordiæ cæteris hominibus fuisse subtracta.Qui quidem in comparationem electorum uidentur abiecti:sed nunq̄ sunt manifestis occultisq̄ beneficiis abdicati.Legimus enim in actibus apostolorum paulum & barnabam apostolos lycaoniis dicere. Viri quid hæc facitis?Et nos mortales sumus similes uobis homines:annunciantes uobis ab his uanis cōuerti ad deum uiuum: qui fecit cælum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt:qui in præteritis generationibus dimisit omnes gētes ingredi uias suas.Et quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit:benefaciēs de cælo:dans pluuias & tempora fructifera implēs cibo & læticia corda uestra.Quod est autē hoc testimonium quod semper domino deseruiuit:& nunq̄ de eius bonitate ac potestate cōticuit:nisi ipsa totius mūdi ienarrabilis pulchritudo & īenarrabilium beneficiorum eius diues & ordinata largitio:per quæ humanis cordibus quædam æternæ legis tabulæ præbebātur:ut ī paginis elementorum:ac uoluminibus temporum:communis & publica diuinæ institutionis doctrina legeretur?Cælum ergo cunctaq̄ cælestia:mare & terra:omniaq̄ quæ ī eis sunt: consono speciei suæ ordinationisq̄ concentu protestabātur gloriam dei:& prædicatiōe perpetua maiestatem sui loquebantur auctoris:& tamen maximus numerus hominum qui uias uoluntatis suæ ambulare permissus est:non intellexit: nec secutus hanc legem est: & odor uitæ qui spirabat ad uitam:factus est ei odor mortis ad mortem:ut etiam in illis uisibilibus testimoniis disceretur:q̄ littera occideret:spiritus autem uiuificaret.Quod ergo in israel per constitutionem legis & prophetica eloquia gerebatur:hoc ī uniuersis nationibus:totius creaturæ testimonia & bonitatis dei miracula semper egerunt.Sed cum in illo populo cui utraq̄ eruditio præfuit:nemo nisi gratia iustificatus sit per spiritum fidei:quis ambigat eos qui de q̄buscunq̄ nationibus quibuslibet temporibus deo placere potuerunt:spū grãe dei fuisse discretos?Quæ & si parcior antea atq̄ occultior fuit :nullis tamen sæculis se negauit uirtute una: quantitate diuersa :consilio incōmutabili :opere multiformi .Nam & in his diebus quibus totum mundum ineffabilium donorum flumina rigant:nō idem modus omnibus nec eadē mensura cōfertur.Quāuis enim per ministros uerbi & gratiæ dei eadem cunctis ueritas ꝓdicetur :eadem cohortatio adhibeatur :dei tamen agricultura est:dei ædificatio :cuius uirtus īuisibiliter agit :ut incremento proficiat quod ædificatur aut colitur .Sicut attestatur paulus apostolus dicens .Quid igitur est apollo?quid uero paulus ?Ministri eiꝰ cui credidistis:& unicuiq̄ sicut dominus dedit.Ego plantaui :apollo rigauit:sed deus incrementum dedit.Itaq̄ neq̄ qui plantat:est aliquid:neq̄ qui rigat :sed qui incrementum dat:deus.Qui plantat autem & qui rigat :unum sunt .Vnusquisq̄ autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.Dei enim sumus adiutores :dei agricultura estis :dei ædificatio estis.Agriculture ergo huius atq̄ ædificationis in tantum quisq̄ adiutor & operarius ac minister est: in quantū unicuiq̄ dominus dederit .Et si qui ministrorum labore excoluntur :ad eum proficiunt modum ad quem illos incrementi auctor euexerit .In agro enim domini non uniformis nec una plantatio est.Et quāuis in unum decorem totius templi structura conueniat :non idem tamen locus est:nec idem usus omnium lapidum :sicut & in uno corpore nō omnia mēbra eundem actum habent :dicente apostolo .Nunc autem posuit deus membra :& unūquodq̄ eorum sicut uoluit .Hæc uero membra unde apta :unde utilia: unde sint pulchra :idem doctor exponit dicens .Ideo notum uobis facio q̄ nemo in spiritu dei loquens dicit anathema iesu .Et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritu sancto.Diuisiones uero gratiarū sunt idem autem spiritus :& diuisiones ministrationum sunt :idem autem dominus :& diuisiones operationum sunt:idem uero deus qui operatur omnia ī omnibus. Vnicuiq̄ autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum:alteri fides in eodem spiritu :alii operatio uirtutum:alii prophetatio :alii discretio spirituum :alii genera linguarum:alii interpretatio sermonum:hæc autem omnia operatur unus atq̄ idem spiritus :diuidens singulis ꝓut uult. Hæc magistro gentium tanta luce tanta euidentia prædicante :qua ratione qua causa dubitandum est :an omnium nobis uirtutum germen ex deo sit?uel quis nisi insipientissimus de differentia diuinorum munerum conqueratur :aut imparibus ascribendum meritis arbitretur :quod non æqualiter de superna liberalitate confertur?Si enim hæc distributio secun

dum præcedentium operum merita prouenireṫ:nō ipſorum donorum catalogum tali con cluſione apoſtolus terminaret:ut diceret. Hæc autem omnia operatur unus atq; idem ſpiri tus :diuidens ſingulis pro ut uult. Vbi utiq; ſi meritorum cauſas uoluiſſet intelligi:diceret:di uidens ſingulis pro ut merentur :ſicut plantatoribus aut rigatoribus præmium deuotionis ſpopondit dicens. Vnuſquiſq; autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborē. Datur ergo unicuiq; ſine merito:unde tendat ad meritum :& datur ante ullum laborem :un de quiſq; mercedem accipiat ſecundum ſuum laborem. Quod ita eſſe etiam euangelicæ ue ritatis teſtimonio agnoſcitur :ubi per comparationem dicitur. Quod homo peregre profi ciſcens uocauit ſeruos ſuos :& tradidit illis ſubſtantiam ſuam :& uni dedit quinq; talen-ta:alii autem duo:alii uero unum :unicuiq; ſecundum propriam uirtutem :ideſt ſecundum propriam & naturalem poſſibilitatem :non autem ſecundum proprium meritum :quia ali ud eſt poſſe operari:aliud operari:& aliud eſt poſſe habere charitatem:aliud habere charita-tem:& aliud eſt capacem eſſe cōtinētiæ:iuſticiæ:ſapientiæ:aliud uero eſſe cōtinētem:iuſtum atq; ſapiētem. Nō itaq; omnis reparabilis reparatur:nec omnis ſanabilis ſanatus eſt:quia re-parabilem & ſanabilem eſſe de natura eſt:reparatum autem & ſanatum eſſe:de gratia eſt. De niq; iſti quibus ſm modulum capacitatis ſuæ quem in eis diſtributor ſubſtātiæ præuidebat: diſpar creditus eſt numerus talētorum:nō meriti remuneratiōem:ſed operis accipere mate-riam. In qua duorum ſeruorum uigilātiſſima īduſtria nō ſolum glorioſis laudibus honeſtaṫ: ſed etiam ī æterna domini ſui gaudia ītrare præcipitur. Tertii uero pigrum ocium & deſidio ſa nequicia ſic pūitur:ut & uituperatiōis dedecoretur opprobrio:& portiōe quam acceperat: exuatur. Dignus. n. erat perdere īutilem fidem:qui nō exercuerat charitatem. Vnde & ī ſubſe queti ſermone quo apertiſſime declaratur futuri forma iudicii:ſedēte filio hominis ī ſede ma ieſtatis ſuæ ante quam facta cōgregatiōe omnium gētium alii ducūtur ad dexteram: alii ad ſi niſtram cōſtituēdi:laudatis dextris de operibus charitatis:nihil aliud ſiniſtris obiicitur ꝙ mi ſericordiæ beniuolētiæq; neglectus. Acceperāt ergo etiam iſti fidem: ſed nō ſectati fuerāt di lectionem:nec de nō ſeruato ſed de nō aucto munere damnabūtur. Quāuis enim omnia bo na:dona ſint dei:a deo tamē quædam etiā nō petita tribuuntur:ut per ipſa quæ accepta ſunt: ea quæ nōdum ſunt donata:quærātur. Semē quippe quod iacitur ī terram:nō ob hoc ſeritur: ut ipm ſolū maneat:ſed ut fructum afferēdo:multiplex atq; numeroſum ſit. Cui qdē ꝑfectus ab illo ē q dat īcremētū:ſed terra uiuēs & de grāe iā imbre fæcūda:habet qd ab ipſa expecteṫ ad id quod accepit:augēdū. His recte (ut arbitror) quātū dñs tribuit:pertractatis:ad id unde di greſſa eſt diſputatio:reuertamur:ad cōſiderationem. ſ. differētiarum qbus diuinæ gratiæ ope ra ac dona uariata ſunt. Altitudo quippe diuitiarum ſapiētiæ & ſciētiæ dei:cuius inſcrutabilia ſunt iudicia & īueſtigabiles uiæ:ſic ſemper miſericordiam ſuam & iudicium temperauit: ut ſecretiſſima æterni conſilii uoluntate noluerit in omnibus ſuper omnes generationes aut ſu per omnes homines:æquales donorum ſuorum eſſe menſuras. Si quidem aliter eos iuuerit: quos ad cognoſcendum ſe:cæli & terræ teſtimoniis conueniebat :aliter illos quibus non ſo lum elementorum famulatu ſed etiam doctrina legis prophetarum oraculis miraculorum ſignis & angelorum cooperationibus conſulebat :& multo magis aliter miſericordiam ſuā uniuerſis hominibus declarauerit :quando filius dei factus eſt filius hominis :ut īueniretur ab eis qui eum non quærebant :& appareret iis qui illum non interrogabant :& non in uno tantum populo iſraeliticæ ſtirpis excelleret :ſed in omni gente quæ eſt ſub cælo :multiplica tum abrahæ ſemen oriretur:in quam hæredum ſucceſſionem non filii carnis ſed filii ꝓmiſ ſionis intrarent :& quanta in præteritis ſæculis ſuper cæteras nationes:tanta nunc eſſet in gē te iudæa :parcitas gratiæ. Cum tamen introducta plenitudine gentium :etiam ipſorum ari ditati earūdem rigationum īundatio ſpondeatur. Quæ itaq; cauſæ ſint harum ſub eadem gratia diſſimilitudinum :quæue rationes :ſanctis ſcripturis non loquentibus quis loquetur? Et cum in eis ſcientia pauli apoſtoli a diſputatione tranſeat ad ſtuporem :cuius erit tanta p̄ ſumptio :qui hæc diſſerendo exiſtimet aperienda potius ꝙ ſilentio miranda? Patienter igi tur & æquanimiter ignoretur tam remotum ab humana cogitatione ſecretum :nec tamen quia nequeūt clauſa penetrari :ideo etiam reſeratorum eſt prætereūdus introitus. Manife-ſtauerūt enim diuinorum eloquiorum multe auctoritates :& continua omnium ſeculorum experimenta docuerunt :iuſtam dei miſericordiam :miſericordēq; iuſticiam:nec alendis un ꝙ corporibus hominum nec docendis iuuandiſq; eorum mentibus defuiſſe. Semper eteni pluit ſuper bonos & malos :ſemper ſolem ſuum oriri fecit ſuper iuſtos & iniuſtos :ſemper uitales auras præbuit:ſemper diei & noctis uiciſſitudines miniſtrauit ubertatem agris multi

plicationem seminibus fæcunditatem generandis hominibus semper impendit. Et si quan do aliquid horum minuit: benignis correptionibus auersionem desidiamq; male utentium castigauit: ut miserationes eius quærerent in aduersis: cuius iusticiam nõ timuerant in secun dis. Deniq; si ad ipsa mũdi exordia recurramus: ĩueniemus omnium sanctorum qui diluuiũ præcesserunt: dei spiritum fuisse rectorem: propter quod & filii dei nominati sunt. Quoniã sicut ait apostolus: quicunq; spiritu dei aguntur: ii filii sunt dei. Et cum iidem neglecta obseruantia patrum illicitis se reproborum cõnubiis miscuissent: atq; ob nefariam societatem digni exterminio iudicarentur: dominus ait. Non permanebit spiritus meus in hominibus istis quoniam caro sunt. Vnde apparet q̃ iste populus cuius generatiões discreto ordine cũ annorum numero digeritur: spiritualis ãteã fuit ea utiq; uolũtate cui spirit⁹ sanctus præside bat: sic impedẽs moderaminis sui regimẽ: ut declinãdi ad uicia nõ adimeret potestatem: qua potestate hic populus si nõ uteretur: nõ reliqueret deum: nec relinqueretur a deo: essetq; ille de quo dictum est. Fœlix qui potuit trãsgredi: & nõ est trãsgressus. Quam diu ergo apud deum mãsit: ea uolũtate mãsit: quam deus iſpirauit & rexit. Præparat enim sicut scriptũ ẽ: uolũtas a domio. Sed huius præparatiõis nõ unus semper prouectus: nec una mẽsura est. Quoniam multis modis & ĩnumerabilibus differẽtiis: gratiæ opera & dona uariãtur: ĩq; ipsis singulis generibus munerum: dissimiles sunt gradus & impares quãtitates. Sicut enim ĩ germinibus herbarum atq; lignorum quæ terra producit: nõ una species: nec unum ĩ oĩbus genus est: sed singula quæq; ĩ sui seminis forma & ĩ suæ stirpis qualitate gignũtur: plenum autem decorem nõ statim ut edũtur accipiũt: sed certis & ordinatis prouehũtur augmẽtis: donec ad perfectam sui habitus quãtitatem per succedẽtia sibi ĩcremẽta perueniãt: ita & semina charismatum plãtæ q̃ uirtutum nõ ĩ oĩ agro cordis humani totum hoc pariter quod sunt futura: nascũtur nec facile reperitur ĩ exordio maturitas: & ĩ ĩchoatiõe perfectio. Exerit quidem frequẽter potẽs & misericors deus mirabiles istos suæ operatiõis effectus: & quibusdam mẽtibus nõ expectata pro fectuum mora: totum simul quicquid collaturus est: ĩuehit. In abrahæ lumbis leui sanctificatur: & simul cum eo domus aaron & sacerdotalis ordo benedicitur. In isaac de repromissiõe cõcepto: & cõtra spem sterilium senũ nato: oĩum gẽtium uocatio: & tota christi forma præconditur. Iacob nullo merito suffragante dilectus: prius quam nascatur eligitur. Hieremiæ dicitur: prius quam te formarem in utero: noui te: & prius q̃ exires de uulua: sanctificaui te. Ioannes intra elissabet matris uiscera spiritu sancto repletus exultat: & ut nullus inter natos mulierum maior sit: prius sentit initia gratiæ quam naturæ. Sed cum & alia similium documentorum exempla non desint: quæ breuitatis studio præterimus: multo tamen crebrior multoq; numeriosior pars illa hominum est: cui particulatim quicquid superna largitas donat accrescit: ut conferendorum munerum causæ de iis quæ sunt collata: pariantur. Quidam accepta fide diffidẽtia nõ caret: quam utiq; iesse sibi nouerat qui dicebat. Credo domie: adiuua ĩcredulitatem meam. Quam nec illi abesse pẽitus a suis animis sentiebãt qui dixerũt. Domie auge nobis fidem. Quidam quod credũt: nõ ĩtelligũt: & multi eorum diu ĩ suæ simplicitatis modulo detinẽtur. Multi uero cito ĩtellectus lumẽ accipiũt. Ipsa autem ĩtelligẽtia nõ ĩ omnibus eũdem habet uigorem: aut similem facultatem. Et plurimi cum & fide & ĩtellectu uideãtur ornati: laborãt tamẽ ĩdigẽtia charitatis: & iis quæ fide & ĩtellectu uidẽt: nequeũt ĩhærere: quoniam perseuerari ĩ eo nõ potest: quod nõ toto corde diligitur. Donum quoq; ipsius charitatis nõ semper eius modi est: ut quicquid ad plenitudiem ipsius pertinet: simul a percipiente sumatur. Est enim amor qui potest alio amore superari. Et sæpe dilectio dei ex mundi dilectione marcescit: nisi ad eum feruorem spiritu sancto inflãmante profecerit: qui nullo extingui frigore: nullo possit tepore languere. Cum itaq; ĩ hoc inenarrabili dono dei omnium summa donorum: & quædam sit cunctarum uita uirtutum: ad hoc cætera conferuntur: ut habeat animæ fidelis intentio: per quæ ad perfectam charitatem possit eniti. Quæ quoniam non solum ex deo sed etiam deus est: stabiles & perseuerantes atq; insupabiles facit: quos flumine suæ uoluptatis impleuerit. Qui autem istarum aquarum dulcedinem nesciunt: & adhuc de mundi huius torrentibus bibunt: aut etiam si aliquid primoribus labris de uitæ fonte gustauerunt: inebriari tamen aureo babylonis calice delectantur: suo prorsus decipiuntur arbitrio: sua uoluntate labuntur: & si in hac desidia perseuerant: ipsi se iis quæ acce pere: dispoliant. Facile enim quælibet bona sine charitate possunt perire: quæ non possũt sine charitate prodesse. Hæc autem summatim breuiterq; pstricta ad id ualeat: ut certissime nouerimus: nullum fidelium a deo non discedentem relinqui: neq; cuiusq; ruinam ex diuina esse constitutione dispositam: sed multis qui iam iudicio rationis utuntur: ideo liberum

eſſe diſcedere: ut non diſceſſiſſe ſit præmiū:& ut ꝙ non pōt niſi coopante ſpiritu dei fieri: eo-
rū meritis deputetur:quorum id potuit uolūtate nō fieri.Q uæ uoluntas in malis actionib⁹
ſola eſſe pōt ī bonis āt ſola eſſe nō pōt.Q uāuis.n.ſm naturā ſit hōi:ut bonæ ſit uolūtatis : ui
ciū tamē ꝙ ꝑ malā uolūtatē irruit in naturā:nō naturæ ſupať uirtute ſed gratiæ . Regebatur
ergo primus ille populus dei ſpiritu dei:& a maledicti ac prædānati populi ſocietate ac mo-
ribus ꝑ eruditionē ſancti ſpiritus abſtinebat:cuſtodiens diſcretionē ſui a ꝑmixtione carnaliū
quorū mala tam diu ſuſtinuit patientia dei:ꝙ̄ diu boni ꝑ id ꝙ eos nō imitabanť:placere po-
tuerūt.Vbi uero ēt boni malorū imitatione corrupti ſunt:& per uolūtatis defectum in eādē
nequiciā cōſpirauit uniuerſitas:quos excepta noe domo:una īpietas ꝓphanauit:ſentētia una
deleuit.Bonitas āt dei ne illi qdē parti defuit:quæ in charitate non ſtetit:& ab initō ſui uene
no diabolici liuoris intumuit.Principē.n.gentis impiæ ſancti fratris meritis inuidentem:cæ
deꝗ; eius paricidali corde meditantē:dignatur dominus pr̄no mitigare cōſilio:dicens ad caī
ut qd triſtis factus es:ut qd cōcidit uultus tuus?Nōne ſi recte offeras:recte āt nō diuidas: pecca
ſti?Q uieſce:ad te enim erit conuerſio eius:& tu domīaberis eius. Depone(inquit)ortam de
inuidiæ æmulatione triſticiam:& flammas odii crudelis extingue.Nihil tibi abel nocuit:nec
mihi placendo te læſit:deſpexi munera tua meo iudicio:non illius uoto.Opus enim bonum
negligenter egiſti :recta fuiſſet oblatio tua:ſi fuiſſet recta diſcretio.Sciens cui offerres:ſcire de
bueras quid uoueres.Non digne inter me & te diuiſiſti:quoniam tibi electiora ſeruaſti . Tu⁹
ergo hic error eſt:tuūꝗ; peccatum:quieſce & noli in inſontem frēm moueri:ad te potius tua
culpa reuocetur:nolli peccato regnum in te dare:ſed tu potius in ipſum ſume dominatum.
Pœnitendo enim nec in maius facimus progredieris:& ab eo in quo te doles diſplicuiſſe:mū
daberis.Cum ergo talia ad caim loqueretur deus:nunquid ambiguum eſt uoluiſſe eū: & quā
tum ad medendi modum ſufficiebat egiſſe:ut caim ab illo impietatis furore reſipiſceret?Sed
malicia ꝑtinax inde facta eſt inexcuſabilior:unde debuit eſſe correctior . Et utiꝗ; præſciebat
deus:ad quem finem inſanientis eſſet progreſſura conceptio:neꝗ; ex eo ꝙ falli ſcientia diuīa
non poterat:neceſſitate peccandi urgebatur facinus uoluntatis:a cuius utiꝗ; intentione atꝗ;
effectu potuit incolumitas abel illæſa defendi:niſi placuiſſet deo cum magna laude patiētiæ
ſuæ:ut temporalis furor impii fieret perpetuus honor iuſti. Poſteris uero iſtius fratricidæ
quamuis in progenitoris ſui moribus uiuerent:nunꝗ̄ ſe diuinam bonitatem negaſſe : quis n̄
facile aduertat:ſi conſideret quantum eis prodeſſe potuerit tam longa patientia dei : tam di-
ues bonorum temporalium copia:& multiplicatæ fæcunditatis tam numeroſa propagatio:
quæ beneficia licet obduratis nihil remedii & emendationis attulerint:probant tamen auer
ſionem eorum non diuinæ fuiſſe conſtitutionis ſed propriæ uoluntatis.In conſeruatione āt
noe filiorūꝗ; eius & nuruum in quibus oīum gentiū ſeminariū diſponebatur :quanta diuinæ
gratiæ opera reuelata ſint:ſancta ſcriptura manifeſtat:dum in illa mirandæ capacitatis arca:
uniuerſi generis animalium quantum reparationis aderat:receptrice:congregatura ad ſe oē
hoīum genus eccleſia figuratur:dum per lignum & aquam redemptio crucis chriſti & ablutio
regenerationis aperitur. Dum in his qui ex illa mundi uaſtatione ſaluati ſunt : omnium
gentium plenitudo benedicitur.Dum donum fæcunditatis iteratur:& ſolo eſu ſuffocatorū &
ſanguinis interdicto:libertas edendi quod placuerit:eugetur:ſalutiſꝗ; ſecuritas in teſtimonio
uerſicoloris arcus:hoceſt in ſigno multiformis gratiæ conſecratur. Q uæ utiꝗ; myſteria atꝗ;
ſacramenta non unius tātū familiæ pauciſſimos tunc homines:ſed ī ipſis omnes eorum po
ſteros imbuebant:ut quod eruditioni impendebatur parentum:proficeret ſciētiæ filiorū. Iā
uero procurrente humanæ propagationis augmento:cum ipſa mortalium numeroſitas de
ſuis multiplicationibus ſuperbiret:& ſm elationis ſuæ altitudinem cælo cuperet molem im
modicæ inſtructionis inſerere:ꝙ̄ mirabilis erga cohibendam hanc inſolentiam fuit diuinæ
cenſura iuſticiæ?Q uæ unam illorum populorum loquelam notis ſibi inuicem ſignifica-
tionibus conſonantem:ſeptuaginta & duarum linguarum uarietate cōfudit:ut & inter diſſo-
nas uoces operantium ꝑeunte cōcordia:inſanæ molitionis machina ſolueret:& hitādo orbi
terrarum daret incolas malæ congregationis opportuna diſperſio.In iſto autem opere pro-
uidentiæ dei præordinabantur miracula gratiæ chriſtianæ:quæ omnem hāc diſperſionem
in illius ædificationis erat uocatura compagem:in qua omne genu flectitur deo: & omnis
lingua confitetur:quoniam ieſus in gloria dei patris eſt.Hanc latitudinem gratiæ in plenitu-
dine diſpoſitorum temporum reuelandæ:facta ad abraham promiſſio dei ſignis iam lucu-
lentiorib⁹ indicabat:quādo duplex eius ſucceſſio:filii .ſ.carnis & filii ꝓmiſſionis:multitudini
arenarū comparabatur & ſiderum:& uir ſenex per ānoſam uxoris ſterilitatem ab ſpe iā ꝓlis

alienus credebat laudabili fide per germen unius filii prēm futurum eē se mundi: ꝓspiciens
illum in semine suo: immo cōspiciens q dixit: abraham diē meū uidit: & gauisus est. Qua fi-
de abraham cum iustificaretur: nondum mandatum circūcisionis acceperat: sed cū eēt ī præ-
putio naturali: reputata est fides eius ad iusticiā: & eadem fides signaculū circūcisionis acce-
perat in eo corporis membro: ꝑ quod semen ꝓcreationis ꝑuenturum erat ad eam carnem: ī
qua sine carnali semine dei filius deus uerbū caro fieret: ac de abrahæ filia maria uirgine na-
sceretur assumptis oībus in huius natiuitatis consortium: qui in xp̄o ꝑ spiritū sanctum rege-
nerati ꝙ abraham credidit credidissent. Hæc āt fides ante ꝙ̄ ueniret: hoc semen de quo abra
hæ dictum ē: in semine tuo benedicentur oēs gentes terræ: intra unius stirpis populū cōtine
batur uigente apud ueros israelitas spe redemptionis nr̄æ: quoniā & si fuerunt ex alienige-
nis quos temporibus legis ueritas illustrare dignata sit: tā pauci fuerūt: ut uix cognoscātur an
fuerint: neq; ob hoc excusabiles sint nationes: quæ alienatæ a cōuersatione israel spē nō hn̄
tes & sine deo in hoc mundo: sub ignorantiæ tenebris ꝑierūt: quia hæc abundantia grāæ quæ
nūc uniuersum mūdū rigat: pari antea largitate nō fluxit. Adhibita. n. semꝑ ē uniuersis hoīb⁹
quædā suꝑnæ mensura doctrinæ: quæ & si parcioris occultiorisq; grāæ fuit: sufficit tamē sicut
dn̄s iudicauit: quibusdā ad remediū: oībus ad testimoniū: ut nō dubie sed euidēter appareat:
ꝙ nisi ubi abundauit peccatū: suꝑabundaret grā: nūc quoq; uniuersum genus humanū simi-
lis obcæcaret impietas. An forte ut plæriq; garriūt: meliora ꝙ̄ ueterū ingenia nr̄is sæculis or
ta sunt: & aptiores diuinis donis aīas tēpora extrema peperertūt? Quod ēt si ita esset: ad boni
tatem id referendū esset auctoris: qui uocandis ad uitam æternam populus ea quæ nō retine
rentur: corda finxisset. Sed nihil ꝓrsus nouatū est in generatione carnali: nec generosior auis
minorū orta successio est: cum potius in hoībus illius temporis: quo mundi redemptor adue
nit: quāto erat ꝓpago tardior tāto sit iniquitas inuenta robustior. Probauit hoc iudaici furo-
ris impietas: & ꝙ̄ apta euangelio christi fuerit illa generatio: non solum populi sed etiam scri
barum & principum ac sacerdotum corda docuerunt. Quibus parum fuit in agnum dei tol
lentem peccatum mundi: contra testificationem legis: contra oracula prophetarum contra
diuinarum experimenta uirtutum: sedicionibus: contumeliis: sputis: alapis: colaphis: lapidib⁹
flagris & ad postremum crucis atrocitate sæuisse: nisi etiam testes resurrectionis eius eadem
ꝑsequerentur insania: quam apostoli qn̄ a pontificibus flagellati sunt: ostenderunt in psalmo
dauitico ꝓphetatū dicentes. Dn̄e tu es q fecisti cælum & terrā & mare & oīa quæ in eis sunt:
q spiritu sancto ꝑ os pr̄is nr̄i dauid pueri tui dixisti. Quare fremuerūt gentes: & populi me-
ditati sunt inania. Astiterūt reges terræ: & principes conuenerūt in unū aduersus dn̄m & ad-
uersus xp̄m eius? Conuenerūt enim uere in ciuitate ista aduersus sanctū filiū tuū iesum quē
unxisti: herodes & pontius pilatus cū gentibus & populis israel: facere quæ manus tua & con
silium decreuerūt fieri. Igitur ad manifestandā gratiam dei quæ ex æterno eius incōmuta-
biliq; consilio in salutem oīum gentium disponebatur: non priora quasi incapacia declinata
sunt tp̄ra: sed ista electa: quæ tales ppl̄os ediderūt: quorū ferox & uoluntaria iniquitas non cō
sulendi affectu sed ītētiōe sæuiēdi persisteret facere quæ manus dei & cōsiliū decreuerūt fieri
ut mirabilior esset gratia & potētia dei q̄ de tam duris animis: tā tenebrosis mētib⁹: tā inimi-
cis cordib⁹ fecit sibi populū fidelē subditū sanctū q nō ꝑ sapiētiā huius mūdi ꝑuenit ad lumē
sapiētiæ dei: sed ꝑ illius donū de quo testaꝛ ioānes apostolus dicēs. Scim⁹ qa filius dei uenit:
& dedit nobis sensum: ut cognoscam⁹ uerū deū: & sim⁹ ī uero filio eius. Cui testimonio apo
stolus paulus cōsonat dicēs. Grās agētes patri q dignos nos fecit ī partē sortis sanctorū ī lumi
ne: q eripuit nos de tenebris: & de potestate tenebrarum: & trāstulit in regnū filii dilectionis
suæ. Et iterū idem. Eramus enim (īquit) aliquādo īsipiētes: increduli errantes: seruientes desi
deriis & uoluptatibus uariis: in malicia & inuidia agentes: odibiles: odientes inuicem. Cum
autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri non ex operibus iusticiæ quæ
fecimus nos: sed secundum suam misericordiā saluos nos fecit: ꝑ lauacrū regenerationis spiri
t⁹ sancti: quē effudit in nos abunde ꝑ iesum xp̄m saluatorē nr̄m: ut iustificati gratia ipsius
hæredes simus ſm spem uitæ æternæ. Potuit ne plenius luculentius ueri⁹ explicari: quæ me
rita hoūm xp̄s inuenerit: & quos sibi mores subiecerit: quæ ad se corda conuerterit: quando
uenit mederi non sanis sed male hn̄tibus & uocare nō iustos sed peccatores: quoniā gentiū
populus q sedebat in tenebris: lucem uidit magnam: & sedentibus in tenebris & umbra mor
tis: lux orta est illis? Fremebant gentes: irascebantur populi: sæuiebant reges: & potestates
contradicebant: superstitiones & totius mundi reluctabantur errores. Sed de resistentibus:
furentibus: persequentibus: populum suum christus augebat: & peruincula a supplicia mor

tesq:scorum roborabatur fides:uincebat ueritas:pq uniuersum mūdū:dñici agri segetis multiplicabat ubertas. Tanta enim de super præbebatur constantia fidei: fiducia spei: fortitudo tollerantiæ:ut ille ignis dilectionis:quē in cordibus fidelium spiritus sanctus accenderat: nullo modo opprimentibus posset extingui. Cum & qui cruciabantur:uehementius inardescerent:& qui sæuiebant:eandem quam psequebantur:flāmam sæpe cōcipent:qua beatus aplꝭ paulus ignitus:fidenter feruenterq dicebat. Iustificati igitur ex fide pacem habeamꝰ ad dñm nrm iesum xpm:p quē & accessum habemus fide in grām istam in qua stamus:& gloriamur in spe gloriæ filiorum dei:non solum āt:sed & gloriamur in tribulationibus:scientes q tribulatio patientiam operatur:patientia āt probationē:pbatio uero spē:spes āt nō cōfundit:quia charitas dei diffusa est in cordibus nrīs p spm̄ sanctum q datus est nobis. Et iterū. Quis nos separabit a charitate xpi:tribulatio an angustia:an persecutio:an fames:an nuditas:an piculū:an gladiꝰ:sicut scriptū est. Quia propter te mortificamur tota die:existimati sumꝰ sicut oues occisionis Sed in his oībus superamus:per eū qui dilexit nos. Certus sum enī quia neq mors neq uita:neq angeli neq principatus:neq instātia neq futura:neq fortitudo neq altitudo: neq profundū:neq creatura alia poterit nos separare a charitate dei quæ est in xpo iesu dño nro. Hæc charitas diffusa p spiritū sanctū fecit:ut mundus fideliū:mūdū uinceret impiorū. Hæc neronis crudelitatem:domitiani furorem:multorūq post eos principū glorioso innumerabilium martyrum fine cōfudit:donante xpo imitatoribus suis:de psecutionibus regū æternarum stemata coronarum. Nulla igitur rō dubitandi est:iesum xpm dñm nrm pro impiis & peccatoribus mortuū:a quorum numero liber inuentus est. Non est pro oībus mortuꝰ xpꝰ: Sed prius pro oibus mortuus est xpus. Nemo ergo oium hoium ante reconciliationē quæ p xpi sanguinē facta est:nō aut peccator aut impius fuit:dicente apostolo. Si enī xpus cū adhuc infirmi essemus:iuxta tempꝰ pro impiis mortuus est:uix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem suam charitatē deus i nobis. Quoniā si cū adhuc peccatores eēmus:xps pro nobis mortuus est:multo magis iustificati sanguine ipsius salui erimꝰ ab ira p ipsum. Si enī cū inimici essemus: reconciliati sumus deo p mortē filii eius:multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Idem āt aplꝭ in prima ad corinthios ait. Charitas enī xpi urget nos iudicantes hoc:qm si unus pro oībus mortuus est:ergo oēs mortui sunt:& pro oībus mortuus est:ut & q uiuunt:iā nō sibi uiuant:sed ei q p ipsis mortuus est & resurrexit. De se ipso uero qd pnunciat audiamus. Fidelis(inquit)sermo & oī acceptione dignus. Quia xps uenit in hūc mūdum peccatores saluos facere:quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiā cōsecutus sum:ut i me primo ostēderet xps iesus oēm patientiā:ad iformationē eorū q crediturī sunt illi i uitā æternā. Siue ergo circūcisio siue præputiū: peccato uniuersaliter cōcludebatur: unusq oēs reatus obstrinxerat:& iter magis minusq impios nemo erat qui posset absq christi redēptione saluari:quæ redēptio uniuerso se se intulit mūdo:& oībus hominibus idifferēter innotuit:quando quidem i die quinquagesimo ab illo pascha i quo se hostiam deo uerus agnus obtulerat:cum apostoli & qui cū eis unanimes erāt: repleti spiritu sancto linguis oīum gētiū loquerētur:cōueniebat excita miraculo diuersi generis hominū multitudo:ut euāgeliū xpi i eis q aderāt:totꝰ mūdus audiret. Cōfluxerāt āt(sicut scriptū est)parthi & medi:elamitæ & q ihabitāt mesopotamiā:iudæā & capadociā: pōtum & asiā:phrygiā & pāphiliā:ægyptū & partes lybiæ quæ ē circa cyrenē:& aduenæ romani:iudæi quoq & pseliti:cretes & arabes. Audientes autem linguis prædicari magnalia dei quorū testificatio ēt in eas gentes quæ remotiores sunt:longe lateq procurreret: ad cuiꝰ rei effectū credimus prouidentia dei romani regni latitudinē præparatā:ut nationes uocandæ ad unitatem corporis xpi:priꝰ iure unius consociarentur ipietatis Quamuis grā xpiana nō cōtēta sit eosdē limites habere quos roma:multosq iam populorum sceptro crucis xpi illa subdiderit:quos armis suis ista nō domuit. Quæ tamē p apostolici sacerdotii principatum amplior facta est arce religionis q solio potātis. Quod si forte quē ad modum quasdā gētes quod n̄ uolūt:in cōsortiū filiorū dei nouimus adoptatas:ita ēt nūc in extremis mundi partibus sunt aliquæ nationes:quibus nondum gratia saluatoris illuxit. Nō ambigimus ēt circa illas occulto iudicio dei tempus uocationis eē dispositū:quo euglm̄ q nōdū uiderūt:audiant atq suscipiant. Quibꝰ tam illa mensura generalis auxilii quæ desuper oībus semp hoibus ē pbita: nō negāt. Quiuis tā acerbo natura hūana uulner sauciata sit:ut ad cognitōnē dei neminē cōtēplatio spontanea plene ualeat erudire:nisi obūbrationē cordis uera lux discusserit:quā inscrutabili iudicio deꝰ iustus & bonꝰ nō ita pteritis sæculis quē ad modū i nouissimis diebꝰ effudit. Vn̄ & beatꝰ aplꝭ paulꝰ scribēs colossēsibꝰ ait. Mysteriū q abscōditū fuit a sæculis & gn̄ratoibꝰ:

nūc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius quibus uoluit deus notas facere diuitias gloriæ ſa-
cramēti huius ī gētibus ꝙ eſt chriſtus in nobis. Nūquid hoc myſteriū ēt ꝓphetis incognitum
fuit: & illi ꝑ quos ſpiritus ſanctus loquebatur ea quorū ab ipſis fiebant denunciationes: neſcie
bāt: Nō ita plane intelligendū puto: ſed ipſis gentibꝰ abſconditū fuiſſe myſteriū ꝙ dominus
qñ uoluit & qbꝰ uoluit reuelauit. Nā de uocatione gentiū q̄ nō erāt populꝰ dei: & quibus priꝰ
nō miſertus eſt: nūc āt miſeretur: in deuteronomio ita dicitur. Et uidit dominus & zelauit: &
iratus eſt ꝑꝑ irā filiorū ſuorū & filiarū: & dixit. Auertam faciē meā ab eis & oſtendā qd erit ī
nouiſſimo: quia generatio peruerſa ē filiis: in qbus nō ē fides in illis. Ipſi ī zelū cōpulerūt me
ī hoc ꝙ nō ē deus: irritauerūt me ī idolis ſuis. Et ego ī zelū icitabo eos ī eis: q nō erat gens: ſuꝑ
gēte inſipiente irritabo eos. Et dauid hæc de adoraturis deum oībus gentibus ꝑcinit. Oēs gē
tes quaſcunq; feciſti uenient & adorabunt corā te dñe: & glorificabunt nomen tuū. Et iterū
idē. Et adorabūt eū oēs reges terræ: oēs gentes ſeruiēt ei. Et iterū. Benedicent ī ipſo oēs tribꝰ
terræ: oēs gentes magnificabūt eū. Iſaias quoq; ſimilia annunciat dicens. Q m̄ erit in nouiſſi-
mis diebꝰ manifeſtus mons dñi: & domus dei in cacumine montiū: & exaltabitur ſuꝑ colles:
& ueniēt ad eū oēs gentes. Et iterū idem. Et faciet (inquit) dñs ſabaoth oībus gentibus: ī mōte
iſto bibent in iocunditate uinum: ungentur unguento in monte iſto: tradet hæc oīa gentibꝰ:
hoc enim cōſilium ſuꝑ oēs gentes. Et iterū idē. Et reuelabit dñs brachiū ſuū ſanctum ī cōſpec-
tu oīum gentiū: & uidebūt oēs gentes terræ ſalutem quæ a dño ē. Et iterū. Ecce aduenæ ad te
per me accedent & ad te fugient. Et infra. Gentes quæ te non cognouerūt inuocabūt te: & po
puli q te neſciunt: ad te cōfugient. Oſee quoq; paria ꝓphetat dicens. Et erit in loco in quo dic
tum eſt eis: non populus meus uos: ibi uocabuntur filii dei uiui: & congregabuntur filii
iudæ & filii iſrael in id ipſum. Et iterum. Miſerebor non dilectæ: & dicā nō populo meo: po-
pulus meus es tu & ipſe dicet: deus meus es tu. Sub apoſtolis uero cū ii q in xp̄m ex circūciſiōe
crediderāt: eos qui gentiles erant: dicebanturq; præputiū: iuſtificationum gratiæ arbitrarētur
participes eſſe non poſſe: docet beatus apoſtolus petrus ꝙ indiſcretus apud deum uterq; ſit
populus: ſi in unitatem fidei ambo conuenerūt. Cum autem (inquit) cœpiſſem loqui: decidit
ſpiritus ſanctus ſuper eos: ſicut & in nos in initio. Recordatus ſum autem uerbi dñi: ſicut dice
bat. Ioannes quidem baptizauit aqua: uos autem baptizabimini ſpiritu ſancto. Si ergo eādē
grām dedit illis deꝰ ſicut & nobis q credidimꝰ ī dñm ieſū xp̄m: ego quis erā q poſſem ꝓhibe-
re deū: His auditis tacuerūt & glorificauerūt dm̄ dicentes. Ergo & gentibꝰ deus pœnitētiā ad
uitā dedit. Iacobus quoq; ap̄ls de hac uocatione gentiū dicit. Viri frēs audite me. Simon nar-
rauit quē ad modū primū deꝰ uiſitauit ſumere ex gentibꝰ pp̄lm noī ſuo: & huic cōcordāt uer
ba ꝓphetarū: ſicut ſcriptū ē. Poſt hæc reuertar: & reædificabo tabernaculū dauid qd̄ cecidit: &
diruta eiꝰ ædificabo: & erigā illud: ut reqrāt cæteri hoīum dn̄m: & oēs gētes ſuꝑ quas īuoca-
tū eſt nomē meū: dicit dñs faciēs hæc: notū a ſæculo ē dño opus ſuum. Symeon quoq; ille cui
reſpōſum erat a ſpiritu ſancto nō eū uiſurū mortē priꝰ ꝙ uideret xp̄m dñi: de ſalute oīum gē
tiū q ī chriſto reuelabat̄: hæc dixit. Nūc dimitte ſuū tuū dñe ſm̄ uerbū tuū in pace. Quia uide
runt oculi mei ſalutare tuū. Quod paraſti añ faciē oīum pp̄lorū. Lum̄ ad reuelatōnē gētiū &
gloriā plebis tuæ iſrael. His & aliis teſtimoniis ſcripturarū: n̄ dubie demōſtrat̄: iſtā ditiſſimā
potētiſſimā benigniſſimā grām qua in nouiſſimo mūdi tp̄re oēs gētes in regnū xp̄i uocatur:
priorībꝰ ſæculis ī oculto dei abſcōditā fuiſſe cōſilio. Et cur hac manifeſtatiōe q̄ nunc uniuerſis
nationibus innoteſcit: añ reuelata nō fuerit: nullā poſſe ſcientiā cōꝓrehendere: nullā intelli
gentiā penetrare. Cum tñ illud quod de bonitate dei piiſſime creditur: qa oēs homines uelit
ſaluos fieri: & in agnitionē ueritatis uenire: nō oporteat niſi ꝑpetuū æternūq; ſentiri: ſm̄ eas
mēſuras quibus deus dona generalia ſpecialibꝰ nouit cumulare muneribus: ut & qui exortes
grāe fuerint: de ſua nequicia redarguantur: & q eius lumine enituerint: nō in ſuo merito ſed ī
domino glorietur. In hoc ſane anguſto quidem ſed tñ recto ītelligentiæ tramite non parum
difficultatis opponit cōſideratio paruulorum: q nullo iudicio rōnis utuntur: quo auctoris ſui
beneficia ſentiētes ad agnitionem ualeāt ueritatis accedere: nec uidentur de neglectu opitu-
lantis gratiæ iuſte argui: in illa ignorantia naturaliter cōſtituti: quam dubium non eſt: nullā
recipere ſciētiam: nullam ſentire doctrinā. Vnde cū oēs homines uelit deꝰ ſaluos fieri: qd ē ꝙ
alienatur a ſalute perpetua tanta infantium multitudo: totq; in his ætatibus hoīm milia ex-
tra uitam relinquuntur æternam: quaſi ad hoc tantum conditi ſunt ab eo qui neminem odi-
ens creauit: ut quia in hunc mundum cum peccati carne uenerūt: inſolubilis culpæ uincula ſi
ne reatu propriæ actionis īciderēt: quid hoc ꝓfundius quid mirabilius eſſe pōt: Neq; credi fas
eſt eos q regenerationis nō adepti ſunt ſacramētū: ad ullū beatorū ꝑtinere cōſortiū. Et magis

stupendum magisq̃ sit mirum: q̃ ubi actio non offendit: ubi arbitrium non resistit: ubi eadẽ miseria similis imbecillitas: cũ communis est: non unum est de tanta parilitate iudicem: & quales reprobat abdicatio: tales adoptat electio. Verum tamẽ de hac altitudine discretionis dei nõ coturbabitur cor nostrum: si firma & stabili fide oẽ iudiciũ dei iustũ eẽ credamus. Hec appetamus hẽre cognitũ q̃ uoluit eẽ secretũ: ut ubi inuestigare nõ põt quare ita iudicet: sufficiat scire qs iudicet. Quanq̃ nõ ita incognoscibilis ista sit quæstio: ut nihil sit: q̃ de ea eruditionis possimus acquirere: si ad contemplandum id q̃ uideri põt: trãquill⁹ sobrii cordis adhibeatur intuitus. Cũ.n. cõsideramus ĩter paganos: ĩter iudæos: ĩter hæreticos: ĩter ipsos catholicos christianos q̃ multiplex pereat numerus paruulorũ: quos quantũ ad proprias pertinet uolũtates: neq̃ bonũ aliquid neq̃ malum cõstat egisse: discimus super eos illã manere sñiam: quã humanũ gen⁹ præuaricatione primi parentis excepit: cuius sñiæ rigor dũ ẽt circa tale snõ resoluitur: q̃ magnũ illud peccatũ fuerit demonstratur. Nemo ãt putaretur non innocẽs nasci: nisi ẽt talibus eẽt noxiũ nõ renasci. De ĩmaturitate uero mortis nõ est rõ cõquerendi: cũ semel in naturã nr̃am p peccatũ igressa mortalitas obnoxiũ sibi oẽm uitæ nostræ fecerit diẽ. Esset eni quoniam secundum aliquem modum immortalis dici homo posset: si esset tempus intra q̃ mori omnino nõ posset. Sed nunq̃ corruptio ita incorruptionis est particeps: ut non semp obnoxium sit defectioni quod debetur occasui. Vitæ huius principiũ: mortis exordiũ est: nec prius icipit augeri ætas nostra q̃ minui. Cui si qd adiicit spacii temporalis: non adhoc accedit ut maneat: sed in hoc transit ut pereat. Quod ergo ab initii sui die mortale est. qualibet occidat die: non contra legem mortalitatis occumbit. Nec unq̃ ei uicinius ẽ posse uiuere q̃ posse deficere. Quamuis autem ex una causa omnium hominum sit orta mortalitas: non in unã tamen sed in multiplicem imbecillitatem corruptibilis natura distrahitur. Et siue morbis siue debilitatibus siue uulneribus: non solum anni aut menses uel dies ætatis humanæ: sed & omnes horæ omniaq̃ momenta subiecta sunt. Hec est aliquo mortis genus aut ullus obeundi modus: qui non intra uniuersitatem mortalium in aliquam incidat portionem. Manet enim graue iugum super filios adam: a die exitus de uentre matris eorum: in diem sepulturæ in matrem omnium. Sed huius asperrimi iugi pondera non ita in adæ filios irruerunt: ut diuina iustitia nihil eis suæ dimensionis adhiberet: quæ defectionum legibus ita defectura subiecit: ut ab eis moderationum suarum nõ euerteret potestatem. Ideo omnia omnes inciderent mala: quia per communem conditionem omnes omnibus subiacerent: sed ut generali necessitate uariata causas sibi dominus indulgentiæ correptionisq̃ seruaret: essetq̃ ĩ uno omnium debito: quod & misericors remitteret & iustus exigeret. Cum igitur iusta & omnipotens prouidentia dei incessabiliter uniuersa diiudicet: & nemo in hunc mundum ueniat: neq̃ ab hoc mundo exeat: nisi eo ortu atq̃ decessu quem rerum arbiter sm altissimam scientiam suam sapientiamq̃ decernit: sicut scriptum est in libro iob. Quis ignorat q̃ omnia hæc manus domini fecerit: in cuius manu anima omnis uiuentis: & spiritus uniuersæ carnis hominis. Et iterũ. Breues dies hominis sunt: & numer⁹ dierũ ei⁹ apud te ẽ. Quis audeat cãs opũ & cõsiliorũ ei⁹ iqre? Inscrutabile.n.ẽ ualdeq̃ secretũ: cur tãtis differẽtiis cõditio humana uariata sit. Illũ ab ĩfantia usq̃ ĩ senectutẽ longæua carpit ĩfirmitas: nec ĩter perseuerantes dolores statutæ deficit tempus ætatis. Illum integris ualentem uiribus annosissimus uigor uegetat. Huic in puericia finis est: illi in adolescentia. Huic ultra iuuentutem non licet progredi: illi impossibile est usq̃ ad loquendi rudimenta grandescere. Quas uitæ metas multi formiter inæquales minus accerbas experiretur caduca mortalitas: si præsentis tantum sæculi detrimenta pateretur: & non in æternas miserias caderent: qui hinc sine lauacro regenerationis exissent. Sed cum inscrutabilis sit causa donorum quæ gratia tribuit: q̃ miseriarum quas natura promeruit: ipsa nos intelligentiæ difficultas ad nostrum remittit auctorem. Et cum quærimus quo modo omnes homĩes saluos fieri uelit q nõ oĩbus illud tẽp⁹ impartit: in quo p uolũtaria fidẽ pcipiendæ grãe sint capaces: nõ irreligiose arbitror credi neq̃ ĩcõuenienter intelligi q̃ isti paucorum dierum hoĩes ad illã ptineant grãe partẽ: quæ semp uniuersis ẽ impensa nationibus: qua utiq̃ si bene eorũ uterent parentes: ẽt ipsi p eosdem iuuarentur. Omnium nanq̃ exordia paruulorũ totaq̃ illa principia necdum rõnalis infantiæ: sub arbitrio iacent uoluntatis alienæ: nec ullo modo eis nisi per alios consuli potest: & consequens est illos ad eorum pertinere consortium quorum uel recto uel prauo aguntur affectu. Sicut .n. ex aliena cõfessione credũt: ita ex aliena infidelitate aut dissimulatione non credũt. Et cũ ipsi nec præsentis uitæ desideriũ hũerũt nec futuræ: q̃ ipsorum factũ ẽ nasci: tã ipsorũ efficit nõ renasci. Sicut ãt circa maiores præter illam gñrale grãm parci⁹ atq̃ occulti⁹ oĩum houm

corda pulſantem excellētiore ope:largiore munere:potētiore uirtute uocatio ſpecialis exeri
tur:ita etiam circa innumeros paruulos eadē manifeſtatur electio:quæ quidē nec illis qui re-
nati nō ſunt:in parētibus defuit:ſed iis qui renati ſunt:præ parētibus affuit. Ita ut multis ſæ-
pe quos ſuorum impietas deſeruit:alienorū cura ſeruierit:& ad regenerationē uenerint per
extraneos:quæ eis nō erat ꝓuidēda ꝑ proximos. In quo ope gratiæ quis niſi arrogantiſſimus
atq; uaniſſimus de diuina iuſticia cōqueratur:ꝙ nō oībus paruulis ſimilis ꝓuidentia cōſulat:
oīaq; pericula quæ moriturorum regenerationē ꝓhibere poſſunt:aut poteſtate ſummoueat:
aut miſeratione præueniat: Quod utiq; erga omnes ita fieret:ſi ita fieri oīno deberet. Nō āt
latet quantū cordibus fideliū deſidiæ gigneretur:ſi in baptizandis paruulis nihil de cuiuſq; ne
gligentia:nihil de ipſorum eēt mortalitate metuēdū: qñquidē ut taleſ baptiſmo fraudaretur:
nullo modo poſſet accidere. Hac uero tam inamiſſibili fœcilitate īfantiū uehemētiſſime opi
nio illius roboraretur erroris:q gratiā dei ſecūdū merita hoūm dari audet cōtra fidem catho
licam prædicare. Videretur quippe inculpabili innocētiæ hoc tota æquitate deberi:ut nemi-
nem eorum adoptio præteriret:quos nullus reat⁹ perſtringeret:nec impie a quodā de paruu
lorum baptiſmo dictum fuiſſet. Habet gratia quod adoptet:nō habet unda quod diluat. Sed
hoc deteſtabiliter prædicatum oēs diſcipuli ueritatis ītelligūt:& inde manifeſtum eſt eos qui
ſalui fiūt:nō merito ſed gratia liberari:quia ſine baptiſmo mortuos ꝑiſſe nō dubium ē. Qui
utiq; niſi grauiſſimi peccati eſſent participes:nō ꝑirent. Nūc āt occulta quidē dei diſcretione
ſed iuſta ſic oſtenditur:& quid cōferat gratia:& quid præuaricatrix mereatur natura: ut nec
cōtra donum eleuetur ſuperbia:nec cōtra periculum ceſſet īduſtria. Siue igitur nouiſſima cō-
templentur ſæcula:ſeu prima ſeu media:ratiōabiliter & pie creditur oēs hoēs ſaluos fieri deū
uelle:ſemperq; uoluiſſe:& hoc ñ aliūde mōſtratur ꝙ de iis bñficiis eaq; prouidētia dei quam
uniuerſis gñratioībus cōmmūiter atq; īdifferēter impēdit. Fuerūt enim ac ſūt huius modi do
na ita gñralia:ut per ipſorum teſtimoīa ad quærēdum uerum deum poſſēt hoēs adiuuari:q-
bus donis auctorem ſuum per oīa ſæcula proteſtātibus:ſpecialis gratiæ largitas ſuperfuſa ē:
quæ licet copioſius nūc ꝙ ante præſtetur:cauſas tamē diſtributionum ſuarum domius apud
ſcīētiam ſuam tēuit:& ītra ſecretum potētiſſimæ uolūtatis occuluit:quæ ſi oībus uniformi-
ter affluerēt:nō laterent. Et ꝙ nulla eſt ambiguitas de benignitate gñrali:tam de ſpeciali mi-
ſericordia nihil quod ſtupēdum eſſet exiſteret:ac perīde illa eſſet gratia:iſta ñ eſſet. Deo autē
placuit & hāc multis tribuere:& illam a nemine ſummouere:ut ex utraq; appareat ñ negatū
uniuerſitati quod collatum eſt portioni:ſed ī aliis præualuiſſe gratiam: in aliis reſiluiſſe na-
turam. Hanc quippe abundatiorem gratiam ita credimus atq; experimur potentiam:ut nul-
lo modo arbitremur eſſe uiolentā: quo quicquid in ſaluandis hoībus agitur:ex ſola dei uolū
tate peragatur. Cum etiam ipſis paruulis per alienæ uolūtatis ſubueniatur obſequium. Gra-
tia quidē dei in oībus iuſtificationibus pricipaliter p̄minet:ſuadēdo exhortatioīb⁹: monēdo
exēplis:terrendo ꝑiculis:incitādo miraculis:dādo ītellectū:inſpirādo cōſiliū:corq; ipſum illu
minādo & fidei affectionibus imbuēdo:ſed ēt uolūtas hoīs ſubiungitur ei atq; cōiūgiẗ: quæ
adhoc prædictis ē excitata præſidiis:ut diuino in ſe cooperetur opi:& incipiat exercere ad me-
ritū ꝙ ſupno ſemine cōcepit ad ſtudiū:de ſua hēns mutabilitate ſi deficit:de grãæ opitulatiōe ſi
ꝓficit. Quæ opitulatio ꝑ inumeros modos ſiue occultos ſiue manifeſtos oīb⁹ adhibeẗ: & ꝙ a
multis refutaẗ:ipſorū ē neqciæ:ꝙ āt a multis ſuſcipiẗ:& grãæ ē diuinæ & uolūtatis humanæ.
Siue igitur initia ſiue ꝓfectus fideliū:ſiue uſq; in finē ꝑſeuerantiū cogitemus genus:nulla ſpe
cies cuiuſq; uirtutis occurrit:quæ uel ſine dono diuinæ gratiæ:uel ſine cōſenſu noſtræ uolūta
tis hēatur. Ipſa .n. grã hoc oī gñre medēdi atq; auxiliādi agit:ut in eo quē uocat:primā ſibi re
ceptricē & famulā donorū ſuorū præparet uolūtatē. Nā uirtus uolentiū nulla ē:nec pōt aſſe-
ri uel fidē uel ſpem uel charitatē eis ineſſe:quorū ab his bonis cōſenſus alienus eſt. Hūc āt cō
ſenſum nō ſolū cohortatio prædicātiū & īcitamenta doctrinæ ſed et metus gignit: ꝑꝑ ꝙ ſcri
ptū ē. Principiū ſapīæ timor dñi. Qui quātiſlibet terroribus inferaẗ:nō aliud agit ꝙ ut quem
fecerit timentē:faciat & uolentē:nec ſolū uolentē ſed ēt ſapientē. Vnde & illud ſcriptū ē. Bea
tus cui donatum eſt habere timorē dei. Quid .n. tā beatificū ꝙ hic timor:q genitor eruditor
ꝙ ſapīæ ē: In cui⁹ utiq; deuotiōe deuota ē & uolūtas:q̄ auctoꝛ grãæ eodē ꝓficit timoꝛ quo cœ
pit. Cū ergo hic timor ēt ꝑ q̄ndā ui magni terroris īmittiẗ:ñ ibi rō extīguiẗ:nec ītellect⁹ aufer
tur:ſed illa poti⁹ q̄ m̄tē p̄mebat:caligo diſcutiẗ ut uolūtas deprauata pri⁹ atq; captiua:recta effi
ciaẗ & libera. Vñ ſicut anim⁹ nihil uirtutis capit:niſi radiū ueri accepit luminis:ita grã nihil
ei quē uocat cōfert:niſi oculos ī eo apuerit uolūtatis. Quæ ī plæriſq;(ſic ſupi⁹ diſputatū ē) ab
ip̄o initio ſui ardētiſſima citis & magnis ditaẗ augm̄tis:ī plæriſq; āt tarde cūctāterq; ꝓficiens:

uix ad ea incremēta prouehitur:quæ idoneā ad perseuerandū habeant firmitatē. Dicit quidē dominus. Nemo uenit ad me:nisi pater qui misit me:attraxerit eum. Sed hoc ideo dictum ē: ut illam fidem sine qua nemo ad christum uenit:ex patris haberi munere nouerimus:ſm illud ꝙ aplo petro dicitur. Beatus es simon bariona:quia caro & sanguis nō reuelauit tibi: sed pr̄ meꝰ q in cælis est. Qui in cordibꝰ trahendorū hoc egit ut crederet:hoc effecit ut uellet. Nō .n. eēt unū traheret:si seqces fide & uolūtate nō eēnt:qm̄ q nō credūt:nec trahūt oīno nec ueniūt neqꝫ accedūt q dissentiūt:sed recedūt. Qui ergo ueniūt:amor ducūt:dilecti .n. sunt:& dilexerūt:qsiti sunt:& qsierūt:& ꝙ eos uoluit deꝰ uelle:uoluerūt:q ad obædiēdū sibi ipm̄ uelle sic donat:ut ēt a pseueraturis illā mutabilitatē quæ pōt nolle nō auferat. Alioquin nemo nuqꝫ fide suū recessisset a fide. Neminē cōcupiscentia uinceret:neminē tristicia elideret:neminē iracundia debellaret:nullius charitas refrigesceret:nullius patiētia frāgeretur:& collatam sibi grām nemo negligeret. Sed quia hæc possunt fieri:& in cōsensum taliū tentatiorū facilis nimiū ꝓcliuisqꝫ descensio est:nonqꝫ debet in auribus fidelium uox illa domini nō sonare qua apostolis dicit. Vigilate & orate ne intretis in tētationē. Vbi si de uigilando tātū nō ēt de orando discipulos admoneret:solas liberi arbitrii uires uideretur hortatus. Sed cum addidit & orate: satis docuit superni futurum muneris:ut eos ēt uigilantes tētationis ꝓcella nō uinceret. Tale est & illud quod ait. Simon simon ecce satanas expostulauit:ut uos cerneret uelut triticum: ego autem rogaui pro te:ne deficiat fides tua:& tu tandem conuersus confirma fratres tuos: & roga ne intretis in tētationē. Si ergo defectura erat fides tāti apostoli:nisi pro ea christus oraret:inerat ei procul dubio mutabilitas quæ posset in tētatione nutare:& non ita iam perseuerantiæ fuerat uirtute solidatus:ut nullis periculis esset obnoxius. Siquidem tam grauis eum perturbatio etiam post ista concusserit:ut in caiphæ domo unius ancillæ interrogatione pauefactus usqꝫ ad trinam negationem christi cui moriturum se spoponderat:constantia deficiente perductus sit. Qui ergo tunc conturbatum cor apostoli non humanis sed diuinis conuenit oculis:& ad largos pænitudinis fletus potenti incitauit aspectu:potuit hanc firmitatem animi præcipuo conferre discipulo:ut sicut ipsum dominum nihil ab explendæ passionis proposito deterrebat: ita nec beatum petrum ulla tunc formido superaret. Sed hæc stabilitas illius tantummodo propria fuit qui solus uere potenterqꝫ dicebat. Potestatem habeo ponere aīam meā:& potestatē hēo iterū sumere eā. In cæteris uero hoībus donec caro cōcupiscit aduersus spiritum:& spiritus aduersus carnem:& donec spiritus quidem ꝓmptus est:caro autē infirma:incōmutabilis animi formido nō pōt reperiri:qm̄ nō huius sed alterius uitæ est uere pfecta & secura fœlicitas. In præsentis āt agonis incerto:ubi tota uita tētatio ē: & ab insidianti superbia nec ipsa est tuta uictoria:mutabilitatis pīculo nō caretur:& licet innumeris sanctis suis donet uirtutem perseuerandi usqꝫ in finem diuina protectio:a nullis tamē aufert quod ipsis repugnat ex ipsis:ut in oībus studiis eorū atqꝫ conatibus semper inter se uelle & nolle decertet. Quā compugnantiā idem beatissimus petrꝰ ēt in ipsa palmarum oīum cōsummatione perpessus est. Siquidem hoc ipse dominus protestetur & dicat. Amen amen dico tibi:qñ iuuenis eras:præcingebas te & ambulabas ubi uolebas. Cum autem senueris:extendes manus tuas:& alius te præcinget:& ducet quo tu non uis. Hoc autem dixit significās qua morte glorificaturꝰ eēt deū. Quis ergo ambigat qs ignoret hāc fortissimā petrā quæ ab illa principali petra cōmunionē & uirtutis sumpsit & noīs:hoc desideriū semper habuisse:ut ei moriendi pro christo constantia donaretur? Verum tamen ita ineuitabilis erat obluctatio trepidationis: ut uir martyrii auidissimus:adepturus quidem denūciaretur uictoriam passionis:sed non sine tentatione formidinis. Merito igitur non solum ab incipientibus uerum etiam a prouectissimis sanctis uniformiter domino supplicatur & dicitur. Ne nos inducas in tentationē:sed libera nos a malo. Vniuersis enim qui in fide & dilectione permanent:ab ipo donatur ne in tentatōne superentur:ut qui gloriatur:in domino glorietur. Ipsamqꝫ gloriam iisdem quibus eam impartit ascribit. Vt quamuis auxilio dei steterint:tamen quia in se habebant unde caderent:ipsorum sit meritum ꝙ steterunt. Igitur sicut qui crediderunt: iuuantē ut in fide maneant:sic & qui nondum crediderunt iuuantur ut credant. Et quem ad modum illi in sua habent potestate ut exeant:ita & isti in sua habent potestate ne ueniant. Fitqꝫ māifestum ꝙ diuersis atqꝫ innumeris modis oēs hoēs uult deus saluos fieri:& ī agnitionē ueritatis uenire. Sed q ueniūt:dei auxilio diriguntur:q nō ueniūt:sua ptinacia reluctantur. Quāuis autē multi amātes tenebras suas splendorē nō recipiāt ueritatis:& multi qui illuminati fuerant tenebrescant:uerbum tamen dei manet in æternum: & de promissionis ueritate nihil excidit. Intrat quottidie præscita & promissa gentium plenitudo: & in abrahæ semīe omnis

gens:oīs tribus:oīs lingua benedicitur. Quod enim pater filio dedit:filius nō amittit:neq̄ ql
q̄ pōt de manu eius eripere ꝙ accepit. Firmū fundamentum dei ſtat:& manſuri in æternum
templi ædificatio nō uacillat:prætēta ſuper oēs ueritate & miſericordia dei a quo ꝙ& nemi-
ni negatur & nulli debetur:in iis quos ꝑmiſit efficitur. Ipſe enim operatur omnia in oībus.
Sed oīa ꝓculdubio iuſta & bona. Vniuerſæ enim uiæ domini miſericordia & ueritas: q ſicut
præſciuit ante ſæcula:quanta totius mūdi hominum multitudo:uel communibus uſa donis
uel ſpecialibus adiuta præſidiis:declinans tamē ab itinere ueritatis & uitæ ingreſſura eſſet la-
titudinem erroris & mortis:ita ſemper præcognitum habuit quantus piorum numerus per
opem gratiæ & per ſeruitutem obædientiæ ad æternā beatitudinē pertineret. Vt nullo ex-
cidente de plenitudine ꝓmiſſorum:q nec ꝓuectu erat fallēdus:nec auxilio defuturus:eos glo
rificaret præ oībus quos eligit ex oībus. Vniuerſitati quippe homium ꝙ abunde ꝓbauimus:
ita multiplex atq̄ ineffabilis bonitaſ dei conſuluit ſemp & cōſulit:ut neq̄ ulli pereuntiū excu
ſatio ſuppetat de abnegato ſibi lumine ueritatis:neq̄ cuiq̄ ſit liberum de ſua iuſticia gloriari
cū & illos propria nequicia demergat ad pœnā:& iſtos dei gratia ꝑducat ad gloriam. Quod
itaq̄ in principio ſecūdi huius uoluminis inſinuauimus:hoc nūc iterū cōmendamus:ut cū de
gratiæ ꝓfunditate & altitudine diſputatur:tribus illis ſaluberrimis & ueraciſſimis diffinitiōi-
bus ſimus innixi:quarū una ꝓfitetur æternū & ꝓprium diuinæ eſſe bonitatis:ut oēs hoēs ſal
uos fieri uelit & in agnitionem ueritatis uenire. Alia ſimul prædicat oēm hoēm q ſaluus fit:
q̄q̄ in agnitionē ueritatis uenit:dei auxilio iuuari & regi:utq̄ in fide quæ ꝑ dilectionē opera-
tur:permaneat cuſtodiri. Tertia uero temꝑanter & ſobrie ꝓteſtatur:nō oēm uolūtatis dei cō
præhendi poſſe rationem:& multas diuinorum operum cauſas ab humana intelligentia eē
ſubductas. Vt cū ī tꝑibus ī natiōibus ī familiis in paruulis in nondum natis & genitis quædā
aut uarie aut inſigniter geſta noſcuntur:non ambigimus ea ex illis eſſe quæ iuſtus & miſeri-
cors deus in hoc tranſituro ſæculo noluit ſciri. Quod quidem ad utilitatem noſtram diſpoſi-
tum ſentiendum eſt:ut quoniam ſalui facti ſumus cui præparauit deus quod oculus non ui-
dit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit:ſicut conſtanter credimus uidendum quod
nondum uidemus:ita patienter expectemus intelligendum quod nondum intelligimus. Si
ergo ceſſet inſidioſa malignitas: ſi inſolens præſumptio conquieſcat his recte(ut arbitror)
pertractatis:nullius ſupereſt cauſa certaminis:neq̄ ultra neceſſe eſt nos īterminabilibus quæ
ſtionibus occupari. Elaboratum eſt enim quantum dominus adiuuit:ut non ſolum in nouiſ
ſimis diebus:ſed etiam in cunctis retro ſæculis probaretur:gratiam dei omnibus hominibus
affuiſſe:prouidentia quidem pari & bonitate generali ſed multimodo opere diuerſaq̄ men
ſura. Quoniam ſiue occulte ſiue manifeſte:ipſe eſt(ut apoſtolus ait)ſaluator omnium homi
num maxime fidelium. Quæ ſententia ſubtiliſſimæ breuitatis & ualidiſſimi roboris:ſi tran
quillo conſideretur intuitu:totam hanc de qua egimus:controuerſiam dirimit. Dicēdo enim
qui eſt ſaluator omnium hominum:confirmauit bonitatem dei ſuper uniuerſos homines
eſſe generalem. Adiiciendo autem maxime fidelium:oſtendit eſſe partem generis humani:
quæ merito fidei diuinitus inſpiratæ:ad ſummam atq̄ æternam ſalutem ſpecialibus benefi
ciis prouehatur:quod utiq̄ nulla iniquitate agitur iuſtiſſimi & miſericordiſſimi dei: cuius iu
dicium in his diſpēſationibus nō cum arrogantia diſcutiēdū ſed cū tremorē laudādū ē. Siq̄dē
ī ipſis quoq̄ fideliū populis quod iā ſupius oſtēſum ē:nō eadē oīb⁹ nec paria cōferāt:& añ ul
la humanorum pōdera meritorum:diſſimillima diuinorum menſura ſit munerum. Si.n.de
parentum carnalium iudiciis cōqueri non audemus :cum aliquos filios ſuos ante ulla morū
examina:ante aliqua pietatis obſequia:indulgentiore amplectuntur affectu:in dominis quo
q̄ erga famulos libera eſt diſpoſitio:nec iuſte a quoq̄ repræhenditur qui de unius conditio
nis familia quoſdam ſibi quos benignius honeſtaret & quos liberius erudiret elegit nūquid
de ſūmi patris & ueri domini beniuolentiſſima æquitate cauſandū ē:ꝙ in magna domo ei⁹
īnumeris differentiis uniuerſa uariantur? Cūq̄ nemo aliquid boni habeat quod nō ille dona
uerit :non omnes tamē iiſdem uirtutibus micant:aut eadē chariſmatum dote ditātur Nec
poſſumus hanc diuerſitatem graduū cauſis aptare meritorum:cum totius boni meriti prin
cipalis cauſa ſit gratia :de cuius opibus ſumitur quicquid in ſingulis probabile reperiť. Sicut
ergo de iis quæ intra eccleſiam multiformiter ſpiritus ſanctus operať :īpium ē ullam q̄relā
corde cōcipere :ita etiā de illa ꝓuidētia quæ īfidelibus p̄ſidet :nullaten⁹ murmurādū ē. Q m̄
& iuſtus & bon⁹ arbiter nec uolūtatis iniquæ ē:nec diſcretionis īcertæ:ut ſub īmēſa oīpotētis
dei miſericordia atq̄ iuſticia putem⁹ ꝙ quiſq̄ pereat qui perire nō dēat. Nulla pars mūdi ab
euāgelio uacat xp̄i:& licet illa generalis uocatio nō quieſcat:tñ ēt iſta ſpēalis iā uniuerſis ē &

92

facta communis. Ex omni gente ex omni conditione adaptantur quottidie milia senum: milia iuuenum: milia paruulorum: & effectibus gratiæ christianæ etiam ipsa quibus mundus atteritur: arma famulantur. Quam multos enim qui in tranquillitate pacis sacramentum baptismatis suscipere differebant: ad aquam regenerationis confugere istatis periculi metus impulit: & lentis tepidisq; animis quod diu cohortatio quieta non suasit minax subito terror extorsit. Quidā ecclesiæ filii ab hostibus capti dominos suos christi euāgelio mācipatūt: & quibus conditione bellica seruiebant: eisdem fidei magisterio præfuerunt. At alii barbari dum romanis auxiliantur: quod in suis locis nosse non poterant: in nostris didicere regionibus: & ad sedes suas cum christianæ religionis institutione remearunt. Ita nihil obsistere diuinæ gratiæ potest: quo minus id quod uoluerit: impleatur. Dum etiam discordiæ ad unitatem trahunt: & plagæ in remedia uertuntur: ut ecclesia unde metuit periculum: inde sumat augmentum. Ad quoslibet igitur: rerum humanarum exitus se nostra conuertat inspectio: nulla sæcula: nulla negocia: nullos generationū ortus atq; decessus ab æternis & īscrutabilib⁹ iudiciis dei uacare reperiet. Omnes uarietatum compugnātiæ: & uniuersæ dissimilium prouentuum causæ: quas inuestigare & discernere nō ualemus: ī illa æterna sciētia simul notæ simulq; diuisæ sunt. Et nihil ibi inordinatum est: etiam de necdum existentium qualitatibus actionum. Quoniam non est in deo accidens motus aut noua uoluntas aut temporale consilium: nec cogitatio eius cum rerum mutabilium inæqualitate uariatur: sed cuncta pariter tempora & temporalia: sempiterno ac stabili compræhendit ituitu: & omnibus omnia iam retribuit: qui quæ sunt futura: iam fecit. Hinc illud est beati pauli apostoli scribentis ad ephesios. Benedictus deus & pater domini nostri iesu christi: qui benedixit nos ī omni benedictione spirituali in cælestibus in christo. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per iesum christum dominum nostrum: sm propositum uoluntatis suæ: in laudem gloriæ gratiæ suæ. Et cætera quæ sub eiusdem sensus prædicatione connectit: doces donum atq; opus gratiæ in æterno semper dei mansisse consilio: omnesq; adoptionis filios nō solum ī eo tēpore quo iam existētes uocati sunt: sed etiam prius ꝙ mūdus cōderetur: electos. In qua electiōe quicquid hominum ī christo præcognitū nō est: nulla eidem ratione sociabitur. Omnes enim qui ī regnū dei de cuiuslibet temporis uocatiōe uēturi sunt: ī ista quæ sæcula cūcta præcessit: adoptiōe signati sunt. Et sicut nullus infidelium in hac sorte numerat⁹ ita nullus piorum ab hac sorte discretus est. De plenitudine quippe mēbrorum corporis christi: præsciētia dei quæ falli nō potest. nihil perdit: & nullo detrimēto minui potest. summa p̄cognita atq; ī christo ante sæcula æterna præelecta: sicut ad timotheum scribens apostolus dicit. Collabora euāgelio sm uirtutē dei: q nos liberauit & uocauit uocatōe scā nō sm opa nr̄a: sed sm suū ppositū & grām q̄ data ē nobis ī xpo iesu ante tpa æterna. Cōtra hāc iuictæ ueritatis splēdidissimā lucē solēt q̄dā nō sobrie dicere: superfluo ad acquirēda bonorū operū merita laborari: frustra ēt orōnibus qbus deus exorādus speratur: isistī: si ex īcomutabili proposito eius christianæ grāe subsistit electio: nec aliter quicq; procedere pōt ꝙ oīpotētis uoluntate dispositum est. Sed qui se ingeniose hoc arbitrantur opponere: non intelligunt sciētiā dei quæ & præterita & præsentia & futura complectitur: tempore non teneri. Et tam in cōspectu ei⁹ astare ea quæ gerenda sunt: quam illa quæ aut geruntur aut gesta sunt. Quod cū uerissimum sit: non indiget mora cernendi & discernendi illa uirtus: quæ perpetuo uerocq; cōtuitu creata & creanda: orta & oritura: acta & agenda: simul aspicit: & quicquid in uniuersitate rerum per sæcula præfinita euoluitur: ac multimodis uarietatibus explicatur: id totum ī eo iam ordine compræhendit: quem ex ipsius summo illo perfectoq; iudicio mūdi huius finis accipiet. Hæc autem æterna & semper tranquilla cognitio nulla nos urget necessitate peccādi: nec inde manat iniquitas: unde iusticia. Quia cum bonus deus omnia bona fecerit: & mali nulla sit omnino natura: a liberis uoluntatibus quas utiq; bonum fuit liberas fieri: spōtanea est orta transgressio: & natura mutabilis: cuius incolumitas ab incōmutabili pendebat essentia: a summo se bono dum proprio peruerse delectatur abrupit: cui nunc ruinæ medetur gratia dei. Et propterea iesus christus uenit in hunc mundum ut soluat opera diaboli: q utiq; sic soluūtur: ut in destructione eorum: etiam ab iis quibus succurritur loboretur: quoniam & hoc a saluante donatur. Ideo beatus apostolus: non solum autem inquit: sed & gloriamur in tribulationibus: scientes ꝙ tribulationibus: scientes ꝙ tribulatio patientiam operat: patientia autem probationem: probatio autem spem: spes autem non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Iteq; idem

ad ephesios. Gratia (inquit) salui estis per fidem: & hoc non ex uobis: dei enim donum est: non ex operibus: ne quis glorietur. Ipsius enim sumus figmentum: creati in christo in operibus bonis quae praeparauit: deus ut in illis ambulemus. Deus ergo iis quos eligit sine meritis: dat unde ornentur & meritis. Et frustra dicitur quod ratio operandi nõ sit in electis: cũ etiam ad hoc operetur: ut electi sint. Virtutum quippe munera ociosa esse non possunt quoniam sicut ueritas ait: omni habenti dabitur: nõ habenti autem etiam quod habet: auferetur ab eo. Non igitur ad hoc datur cõtinẽtia: ut cõcupiscentiis non repugnet: nec ideo cuiq̃ tribuitur sapientia & intellectus: ut nõ die ac nocte in domini lege meditetur. Quid agit donum dilectionis: si beniuolentiae solicitudo nõ uigilat? Quis fructus est patientiae si nõ hẽt fortitudo quod toleret? Aut quo modo in christo pie uiuere ostenditur: qui nulla persecutione pulsatur? Vel pax quae est a deo & cum deo: nunquid bene quieta est: si nõ discordat a mũdo? Aut amor dei poterit sine diaboli inimiciciis obtineri? Neminem prorsus dei gratia intẽtabilem facit: neq; ob hoc caelestium armorum praesidio a dextris & sinistris instruitur christiana militia: ut nullo cum hoste confligat: cum laudabilius sit atq; foelicius pugnantem non potuisse uinci: q̃ desidem nõ potuisse tentari. Orationum uero solicitudinem diuinae electionis proposito nõ resolui: uno testimonio euidẽter probabo: ut caetera studio breuitatis omittam. In libro igitur tobis ad filium eius tobiam raphael angelus dicit. Memor esto mandatorum patris tui: quoniam praecepit tibi accipere debere uxorem de genere patris tui. Et nunc audi me frater: noli computare daemonium illud: sed postula eam. Et scito quoniam dabitur tibi hac nocte uxor: & cum intraueris in cubiculum: tolle de iecore piscis illius: & impone super carbones: & odor manabit: & odorabitur illud daemonium: & fugiet: & nõ apparebit circa illam oĩno ĩ perpetuum. Et cum coeperis uelle esse cũ illa: surgite primũ ambo: & depcamini dñm caeli: ut det uobis misericordia & sanitas. Et nolite timer: tibi. n. destinata est añ saecula: & tu eam sanabis. Quãuis ergo q̃d statuit de⁹: nulla possit rõne nõ fieri: studia tamen non tolluntur orandi: nec per electionis propositum: liberi arbitrii deuotio relaxatur. Cum implendae uoluntatis dei ita sit praeordinatus effectus: ut per laborem operum: per instantiam supplicationum: per exercitia uirtutum: fiant incrementa meritorum. Et qui bona gesserit non solum secundum propositum dei: sed etiam secundum sua merita coronentur. Ob hoc enim in remotissimo ab humana cognitione secreto: praefinitio huius electionis abscondita est: & de nullo ante ipsius fine pronũciari potest: quod in electorum gloria sit futurus: ut perseuerantem humilitatem utilis metus seruet: & qui stat: uideat ne cadat. Et si forte aliq̃ uictus tentatione corruerit: non absorbeatur tristicia: nec de eius miseratione diffidat: qui alleuat omnes qui ruunt & erigit omnes elisos. Dum enim in hoc corpore uiuitur nullius est negligenda correctio: nullius est desperanda reparatio. Oret itaq; sancta ecclesia: & pro iis q̃ crediderunt gratias agens: proficientem eis perseuerantiam petat pro iis autem qui extra fidem sunt: poscat ut credant: nec ideo ab obsecrationibus cesset: si pro aliquibus exaudita ñ fuerit. Deus enim qui omnes uult ad agnitionem ueritatis uenire: non potest quẽq̃ sine iusticia refutare. Explicit.

Ordo Sermonum sancti Ambrosii.

De grano sinapis.

Ibēter nos prædicare & gratāter opus dei facere mā͞ifestum est. Sed cum uidemus plures e fratribus pigrius ad ecclesiam cōuēire: & dominicis præcipue diebus minime cælestibus interesse mysteriis: prædicamus iuiti. Nō quo nos pigeat loqui: sed quia negligentiores prædicatio nostra grauet potius nō emendet. Ideo inuiti loquimur & tacere non possumus. Prædicatio enim nostra in plebe aut regnum operatur aut pœnam: regnum credulis: perfidis pœnam. Quisquis enim frater dominicis non interest sacramētis: necessario apud deum castrorum desertor est diuinorum. Nam quo modo se excusare potest qui sacramentorum die prandium sibi domi præparans: prandium cæleste contemnit: & uentris curam faciens: animę suæ negligit medicinam? Dicit dominus in sancto euange

lio :sicut lectio decursa testatur. Cui simile est regnum dei :& cui simile illud existimabo ? Si
mile est grano sinapis quod acceptum homo misit in ortum suũ:& creuit & facta est arbor :
& uolucres cæli quieuerunt in ramis eius . Mouet fortasse sensus uestros :cur regnum dei tã
præclarum atq; tam magnificum grano sinapis exiguo comparetur: & spei nostre tam
grande solatium rei uilissimæ simile esse dicatur . Præsertim cum alibi idem dominus disci
pulis suis dicat . Si habueritis fidem sicut granum sinapis :dicetis huic monti:tollere & iacta
re in mare . Igitur si fides mira est quæ potest ab ipsis sedibus montium fundamenta trans-
ferre:necessario ergo & granum synapis magnum est:ad cuius similitudinem fidem habere
compellimur . Magnum autem dixerim non specie sed uirtute :& fidei qualitate non oleri
comparandum sed uigore acrimoniæ coæquandum . Nam si diligenter intendamus:inueni
mus recte a domino hanc similitudinem comparatam . Sicut enim granum sinapis prima
fronte specie sui est paruum uile despectum :non saporem præstans :non odorem circũfe-
rens:non indicans suauitatem:& ubi teri cœperit statim odorem suum acrimonia exibet :ci
bum flammei saporis exhalat:& tanto feruoris calore succenditur:ut mirum sit in tam friuo
lis granis tantum ignem fuisse cõclusum. Cuius etiam seminis cibum homines hyemis præ-
cipue tempore magna pro suauitate percipiunt:quatenus repellant frigora:humores egerãt:
uiscerum interna calefaciant. Sæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam:ut si quid inua
lidum si quid ægrotum fuerit:sinapis igne curetur. Ita ergo & fides christiana prima frõte ui-
detur esse parua uilis & tenuis non potentiam suam ostendens:non superbiam præferẽs:nõ
gratiam sumministrans:at ubi diuersis tentationibus teri cœperit:statim uigorem suum pro
dit:acrimoniam indicat:calorem dominicæ credulitatis aspirat:& tanto diuini ignis ardore
iactatur:ut & ipsa ferueat & participantem sibi ardere compellat:sicut ĩ sancto euangelio em
maus & cleophas dixerunt:dum cum ipsis post passionem dominus loqueretur: nonne cor
nostrum erat ardens in nobis in uia:dum aperiret nobis dominus iesus scripturas? Ergo gra-
num sinapis membrorum uiscera calefacit:fidei autem uigor cordium peccata comburit. Et
illud quidem asperum algorem frigoris remouet. Hæc autem delictorum diabolicum frigus
expellit:sinapis iniquos humores decoquit corporum:fides autem libidinum fluenta consu-
mit. Et per illud medicina capiti procuratur:per fidem autem spirituale caput nostrum quod
est christus dominus:sæpius refouetur. Sed & fidei iuxta comparationẽ sinapis sancto odore
profruimur sicut ait beatus apostolus. Quoniam christi bonus odor sumus deo. Igitur sanc
tum martyrem laurentium grano sinapis possumus comparare :qui diuersis attritus passio
nibus per totum orbem gratiam meruit sui fragare martyrii:qui antea constitutus in corpo
re erat humilis ignotus & uilis:postea q; uexatus laceratus exustus est:uniuersis per totũ mũ
dum ecclesiis odorem suæ nobilitatis infudit . Recte igitur huic comparatio copulatur . Si
quidem granum sinapis cum teritur accenditur. Laurentius cum patitur inflãmatur:illud fer
uorem attritionis suæ euomit :hic ignem plurima uexatione suspirat sinapis (inquam) uas
culo calido uapore decoquitur:laurentius in craticula flãmarum igne torretur. Ardebat itaq;
extrinsecus beatus martyr tyranni sæuientis incendiis :sed maior illum intrinsecus christi
amoris flamma torquebat :& quãuis rex improbus ligna subiiceret :incendia maiora sup-
poneret :tamen sanctus laurentius has flammas fidei calore non sentit :& dum christi præ-
cepta cogitat:frigidum est illi omne quod patitur. Nec enim potest uisceribus ignium tormẽ
ta sentire qui sensibus paradisi refrigeria possidebat . Iacet licet ante pedes tyranni exusta ca
ro corpus examine:nihil tamen detrimenti patitur in terris cuius animus demoratur in cæ
lis. Extenditur ergo super flammarum ignotis globos :& sæpius uexatur in latera :sed quan
to plus pœnarum patitur :tanto amplius christum dominum pertimescit:nouo admiratio
nis genere alius illum torquet:& alii sæuientis tormenta proficiunt : deuotiorem laurentiũ
saluatori supplicia attrociora fecerunt. Item de grano sinapis. ii.

s

Vperiore dominica parabolam domini disserentes in qua ait :cui simile ẽ
regnum cælorum :& cui simile illud existimabo :simile est grano sinapis :
& cætera . Multa perstrinximus :quibus probaremus regnum dei grano si
napis non immerito comparari :& instantiam in sola esse existimatione
uerborum non in collatione uirtutum . Si quidem fides christiana quæ re
gnum est:eundem uigorem obtineat quem sinapis natura depromit. Nã
sicut cum sinapis succũ sumimus:uultu contristamur:fronte contrahimur:
ad lachrimas promouemur :& ipsam salubritatem corporis nostri cum quodam fletu auste

ritatis accipimus. Illinc enim nos amaritudo exaſperat: acrimonia penetrat: hinc calor ignei
ſaporis accendit: & toto perturbati corpore tunc magis ſani efficimur: cum amplius deplora
mus. Ita ergo & cum fidei chriſtianæ mandata percipimus: contriſtamur animo: affligimur
corpore: ad lachrymas promouemur: & ipſam noſtram ſalutem cum quodam fletu ac mœro
re conſequimur. Inde enim ieiunia nos exaſperant: illinc peccatorum conſcientia macerat:
hinc patrimonii iactura conturbat: & toto contriſtati habitu magis ſalutem conſequimur: ſi
amplius defleamus: ſecundum quod ait dominus. Vos plorabitis & plangetis: ſæculum aūt
gaudebit. Sicut autem cum ſinapi caput forte curandum eſt: iubemur abraſos capillos deme
re: ut nudo corpori perfectius medicina proueniat: ita & cum anima per fidem curanda eſt
præcipimur ſubſtantiam a nobis ſæculi auferre: impedimēta auri argentiq; deponere: ut nu
dæ & ſoli animæ congruentius ſpiritualis medicina proueniat. Quiſquis enim rebus mundi
& diuitiis ſæculi obuolutus eſt: huic fidei medicina non proderit. Ergo quod ſuccus ſinapis
in corpore: hoc fides chriſtiana operatur in anima. Sed quoniam in eadem dominica ſenten
tia ſcriptum eſt quod acceptum homo miſit in ortum ſuum: & creuit & facta eſt arbor: &
uolucres requieuerunt in ramis eius. Diligentius requiramus quis iſte ſit cui hæc cuncta con
ueniant. Dixim⁹ ſuperi⁹ ſanctis martyribus: qui a diuerſis attriti ſunt paſſionibus naturam
ſinapis poſſe cōgruere. Sed quoniam dicit ſcriptura: & excreuit: & facta eſt arbor: & uolucres
requieuerunt in ramis eius: arbitror hoc ipſi chriſto domino rectius comparari qui naſcen
do in hominem humiliatus ut granum eſt: aſcendendo ad cælum exaltatus ut arbor eſt. Gra
num plane chriſtus eſt dum patitur: arbor eſt cum reſurgit. Granum (inquam) eſt cum famē
eſuriens ſuſtinet. Arbor eſt: cum quinq; panibus ſaturat quinq; milia uirorum. Ibi ſterilitatē
humana conditione patitur: hic ſatietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixe
rim dominum cum cæditur contemnitur increpatur: arborem autem: cum cæcos illuminat
mortuos reſuſcitat: peccata condonat. Quod autem granum ſit: ipſe dicens in euangelio ait.
Niſi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit ipſum ſolum manet. Huius igitur gra
ni hoc eſt domini ſaluatoris uelut ſinapis acrimoniam atq; amaritudinem iudei minime ſu
ſtinentes contempſerunt ſuccum cæleſtis diſciplinæ accipere dicentes illuminato illi cæco.
Tu ſis diſcipulus eius nos autem moiſis diſcipuli ſumus. Ipſius quoq; moiſis mandata peni
tus ignorantes qui præcipit illis ſpecialiter hanc amaritudinem comedendam: cum paſchæ
illis celebrandæ ſacramenta diſponeret ait. Manducabitis illud cum amaritudine paſcha eni
domini eſt. Non enim ſicut illi putant iuſſit herbarum uilium acerrimos ſuccos cū aſſis agni
carnibus manducari: ſed mādatorum chriſti utiliter amaros ſermones præcepit cum ipſo ſa
cramento paſſionis dominicæ deuorari. Nonne enim amari uidentur ſermones domini: cū
dicit: ſi uis perfectus eſſe: relinque omnia tua: & ueni ſequere me? Et cum dicit non habendas
duas tunicas neq; peram neq; calciamenta: amaritudo iſta ſermonum medicina eſt anima
rum? Quod autem ait euangelium quod acceptum homo miſit in hortum ſuum. Quē eſſe
hominem hūc putamus quia acceptum granum uelut ſinapis granum ī ſuo orto ſeminauit?
Ego illum eſſe arbitror: de quo euangeliſta refert. Ecce āt ioſeph q erat decurio ab arimatthia
acceſſit ad pilatū petēs ut depoſitū corpus domini ſepeliret: quod acceptū tradidit ſepulturæ
quæ ī orto fuerat præparata: atq; ideo ait ſcriptura: quod acceptum homo miſit ī ortū ſuum.
Ergo ioſeph ortus floſculorum erat: diuerſis odoribus plenus. Sed nec dum in eo tale germē
inſeuerat. Fragrabat quidem ſpecialis animæ eius ortus uaria ſuauitate uirtutum: ſed nec dū
chriſtum cum aromatibus in cordis ſui ſecreto poſuerat. Ita dum ſaluatorē in ortuli ſui mo
numento ſepelit: magis illum in animæ ſuæ intimis collocauit. Ramos autem huius arbo
ris requiramus. Inuenies quia ramus eſt petrus: ramus eſt paulus: rami ſunt omnes apoſto
li uel martires: ad quos ſi quis ſe fortiter tenere uoluerit: fluctibus ſæculi minime ſummer
getur: quin potius ſub umbra illorum latitans: gehēnæ non patietur ardorem ſecurus a dia
bolicæ tempeſtatis procella.

De pſalmo uigeſimo primo ſermo tertius.

p Salmi qui lectus eſt: ſeriem decurſuri: diligenter prius debemus intendere qd
in ſuperſcriptionæ contineat: ut cognita eius origine intelligentiam ipſius fa
cilius conſequamur: & manifeſtato capite poſſint rectius membra diſtribui.
Scribitur enim ita. In fine pro ſuſceptione matutina pſalmus ipſi dauid. Niſi
fallor: ſuſceptio matutina ſolis ortum ſemper aūuenit: & prius q̄ orbem radio
rum clarus ſplendor illuminet: matutinum noctium tenebris terminum ponit: ac reſoluta
ſenſim caliginum cæcitate rebus cunctis facies quædam ac lumen infunditur. Et cum ueluti

sub una materia tenebrarum mundus in confusione iacuerit: iteruenie͂te matutino: diuersa
spetierum uarietate distinguitur: hoc est cum omnia cæca fuerint: oculi omnium reparant.
Nox enim quodam modo aufert oculos mundo: aurora restituit: atq; ita ante matutina sus
ceptione perfruimur: ut gloriosius postmodum solis splendorem patiamur. Sed quoniam
sicut dicit apostolus: lex spiritualis est & spiritualia comparanda sunt. Solem hic iustitiæ ar
bitror designari: hocest christum dominum qui nobis ignorantiæ tenebris & peccatorum
cæcitate summersis cælestis doctrinæ suæ lumen infudit: & quos no͂ habebamus: oculos cor
dis iteruit: & uelut radios quosdam apostolos suos misit: qui nos de morte teterrima delin
quentes liberarent: & paulatim resolutis in nobis tenebris peccatorum matutina susceptio
ne conuestirent: ut perfecti facilius possimus tolerare solis ardorem. Hocest primum nos p̄
ceptis facilioribus erudirent quo capaciores efficerent cælestium secretorum. Huius itaq; so
lis iusticiæ matutino peccatorum caligo tota perimitur: sicut ipse propheta ait ex persona do
mini. In matutinis iterficiebam omnes peccatores terræ. Hocest oriente in nobis sole iusti
ciæ qui habitaculum domini sumus: omnis cogitatio iniqua subuertitur. Cuius solis e͂t beat⁹
salomon meminit ex persona reputantium sibi ac dicentium peccatorem. Sol no͂ ortus est
nobis: & iusticiæ lumen no͂ luxit nobis. Hanc quoq; matutinam susceptionem ī euangelio
sancto possumus ascribere mariæ magdalenæ quæ mature ac diluculo ad monumentum
uigila͂s saluatoris resurrectionem domini prima suscepit. Et clarescente mu͂di sole: solis iusti
ciæ ortum præ omnibus sola cognouit: ac susceptio͂e quidem matutina gauisa est diem red
ditum sed magis gauisa christum a mortuis suscitatum: atq; in ipsa completa est prophetia.
Ad uesperum demorabitur fletus: & ad matutinum letitia. Totus autem hic psalmus dige
stus est ex persona domini saluatoris. Quippe cum plura de eo in nouo sint posita testamen
to: dicit itaq;: deus deus meus respice ī me. & reliqua. Quare assumpti hominis agit causam:
& interrogare quodam modo uidetur dicens. Deus omnium qui es omnium deus meus: cur
me dereliquisti: nihil enim conscius sum: s͂m prophetam enim nesciebat peccatum: nec erat
dolus in ore eius. Hæc autem dicit: ut manifestaret propter nos se esse derelictum: quoru͂ pec
cata portabat: ac uidentes disceremus pro ipso sancto & iusto mori: cum pro peccatoribus il
le moreretur. Deniq; hac uoce in passione usus est sicut in euangelio legimus: eli eli lamazaba
thani: hocest deus deus meus quare me derelequisti: hac (inquam) uoce usus est: quod prophe
tia annunciauerat: ut rei exitus approbaret. Et quoniam sequentia pœne manifestata sunt:
illum inspiciamns uersiculum in quo ait. Ego autem sum uermis & non homo. Cur totius
dominus creaturæ uermiculo se uoluerit computari: possumus hoc quidem humilitati pri
mitus assignare: quæ sanctorum uirtus est maxima: sicut sanctus moises ante deu͂ animal se
irrationabile ꝓfitetur. Dauid pulice͂ se sæpe co͂memorat. Sed magis illud accipiendum puto:
quoniam uermis nulla extrinsecus admixtione alieni corporis sed de sola & pura terra pro
creatur. Ideo illum comparatum domino: quoniam & ipse saluator de sola & pura maria ge
neratur. Legimus etiam in libris moisis de manna uermiculos procreatos. Digna plane &
iusta comparatio. Si quidem de manna uermiculus gignitur: & dominus christus de uirgie
procreatur. Quin potius ipsam mariam manna dixerim: quia est subtilis & spendida suauis
& uirgo: quæ uelut cælitus ueniens cunctis ecclesiarum populis cibum dulciorem melle de
fluxit: quem qui edere aut manducare neglexerit: uita͂ in semet ipso habere no͂ poterit: sicut
ipse dominus ait. Nisi quis manducauerit meam carnem & biberit meum sanguinem: non
habebit uitam in semet ipso: sed potius ipse cibus in iudicium conuerteretur: sicut apostol⁹
dicit. Qui manducat & bibit indigne: iudicium sibi manducat: filiis israel subtiliter prophe
tatum est in ueteri testamento. Manna enim illis contra diuina præcepta tractantibus uer
mes effecti sunt. Idest contumaciæ ultores & iudices: quæ similitudo christum indicat do
minum quem qui suauem cibum & dulcem potum haurire neglexerit: iudicem patietur: si
cut ipse ait. Neq; enim ipse pater iudicat quenq;: sed omne iudicium dedit filio. Nam quod
idem sit uermis & iudex: alibi propheta testatur de peccatoribus dicens. Vermis eorum no͂
morietur: & ignis eorum non extinguetur usq; in hodiernum diem. Quod autem ait: diui
serunt sibi uestimenta mea & super uestimentum meum miserunt sortem. Hoc factum in
euangelio reperimus: quod milites quattuor qui crucifixerunt saluatorem: in quattuor par
tes eius sibi diuiserunt uestimenta. Vestimentum uero eius quod assutum non erat: sed erat
de superiore contextum: sorte perceperunt. Quæ igitur ista uestimenta sint uideamus: qui
milites: quodue etiam uestimentum. Vestimenta esse puto prophetias unum canentes &
unum per omnia nunciantes. Aduersarii saluatoris hoc est peruersi hæretici: qui quottidie

in illo tanq̄ milites manus impias iniecerunt :hoc est pro sua diuidunt sibi uoluntate:& unū corporis uestimentum per uaria membra distribuūt atq̄ spoliantes dominum sua falsa dogmata uestierunt. Vestimentum autem eius quod non erat consutum :sapientiam eius cælestem possumus approbare :quia ait:sed erat de superiori contestum. Nostra enim sapientia hoc est humana consuitur. Assuitur enim cum liberos damus ad studia grāmaticis tradimus philosophis erudimus:ut sapientia in illis quæ non erat acquiratur. Domini autem sapientia non assuta est non quæsita:non enim didicit a magistro:sicut ipsi iudæi dicunt: quo modo hic litteras nouit:cum non didicerit? Et ipse dicat. Mea autem doctrina non est de hoc mūdo sed eius qui me misit:hoc est quod ait de superiori contextum:quo uestitu uel quibus omnibus uestimentis ecclesia catholica semper amicta est:sicut propheta ait. Astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato.

De camelo. iiiii.

d Icit in euangelio dominus iesus christus. Amen dico uobis:facilius est enim trāsire camelum per foramen acus q̄ diuitem intrare in regnum cælorum. Quæ sententia uereor ne forte uobis conueniat qui diuitias sæculi huius aut habetis aut quæritis. Sicut enim cameli animal quod est tortuosum atq̄ deforme:puersitas ipsa corporis p angustissimā acus cauernā præterire nō patitur:ita & diuites oneratos auaricia:& cupiditate fœdatos ipsa uitæ deformitas per artam uiam regni minime itroire permittit:ait. n. idem dominus. Arta & angusta uia est quæ ducit ad uitam. Igitur in camelo difficultatem quæstus præstat habitudo membrorum. In diuite āt impedimētum magnitudo efficit peccatorum. Gibbus enim quidam est animæ turpæ quid uel cogitare uł facere :ac mentis quædam tortuosa deformitas immundis rebus semper intendere :& ab ecclesiæ sancto limine curis sæcularibus auocari. Vnde mihi uidetur hanc deformitatem corporis propheta spiritualiter elocutus fœditatem morum potius indicasse cum dicit. Nō glorietur gibberosus sicut rectus. Quasi si diceret. Nō glorietur peccator uiciorum suorum prauitate distortus :sicut gloriatur iustus conscientiæ bonæ simplicitate directus. Quāuis enim o peccator proceritate corporis gaudeas :quāuis scapularum tuarum æqualitate læteris anima tamen tua morum prauitate deformis est. Recte ergo camelo comparatus est diues. Si quidem illum a transitu acus corporis crassitudo reuocat :hunc ab ingressu ecclesiæ patrimonii solicitudo detentat. Et sicut illum paruum foramen non capit oneratum mole membrorum :ita & hunc introitus sanctus non suscipit grauatum cumulo delictorum. Vterq̄ habet propriam sarcinam suam:ille oneratus est carnibus:iste peccatis:& sicut ille in habilis ē angustissime acus cauernæ :ita & hic incōueniēs est beatissimo dei regno. Nisi quod camelum corpore incompositū natura:hunc autem paruū uolūtas efficit. Hæc autem dico fratres de iis q festiuissimam diem sanctæ epiphaniæ ne in ecclesia procurarent :patrimoniorum suorum compedibus sunt detenti:& terreno quodam obligati sunt uinculo:ut uenire eis ad domum domini non liceret. Non quod eos quippiam detinet:sed quod ita propriis sint actibus implicati:ut iam arbitrium uiuendi suæ potestatis amiserint: & dum solicitudinem patrimoniis exhibetur:animarum medicinam penitus non requirunt. Quid mihi o diues difficultatem temporis obiicis? quid necessitatem ingeris repentinam? Si cor habes :intellige quia omni necessitate maior necessitas est salutis: & utilior est causa prius curare uitam: tunc peculii damna sarcire : ne dum augmentum patrimonii quærimus : sentiamus animæ detrimentum. Sed forte iudicem metuis : quem in secretario reliquisti. Mihi crede quod magis deum iudicem metuere debebis qui de ipso tuo iudice iudicabit. Illum ergo metuis qui mox accipiet successorem : dominum non metuis cui⁹ nemo aliquando succedit? Considera itaq̄ iudicii imminentem diem & inextinguibiles gehennæ flāmas: stridorem horrendum dentium :tenebrarum ultimum cruciatum. Et si potes :relicta ecclesia sæcularibus solicitudinibus implicare. Vereor enim ne dum mundi diuitias quæritis :inueniatis potius diuitias peccatorum:& repertis thesauris sæculi cælestes thesauros amittatis

Quod simile sit regnum dei fermento. y.

e T ipsi scitis fratres quod ex qua die uobiscum esse cœpi: non cessaui omnibus uos dominicis ad monere mandatis :& partim hortando partim increpando præcepta uobis ingerere :ita ut plærisq̄ pius pater fuerim :non nullis autem durus magister extiterim. Patrem enim me sibi gratulatus est quisquis sermonem meum libenter amplexus est. Durum autem magistrum sensit qui consci

entiā suā pdicatiōe mea percussam esse cōdoluit. Sed nihil mea interest dūmodo siue pietate siue censura christus ānuncietur in uobis: quāuis & ipsa censura sit pietas quæ ideo circa negligentiores filios adhibetur: ut timore discant quod amore neglexerant. Non quod omnes filios non æqualiter diligat pater: sed ꝙ indulgentia patris sit pro diuersitate morum exhibere pietatis affectum: ut blandum filium exhortatione prouocet contumacem uero austeritate conueniat. De utrisq; tamen correctione securus: quoniam hunc amore uerberat: illū seueritate castigat: sicut ait beatus apostolus. Omnis quidam disciplina i præsenti non uidetur esse gaudii sed mœroris: postea uero fructum pacificū exercitatis per eam reddet iustitiæ. Igitur quoniam tot tractatibus meis profecisse uos credo: libet quædam uobis diuinarū differere litterarum: ut intelligam quod id quod dixerim: fidei uiuacitate capiatis. Ait dominus in sancto euangelio. Cui simile existimabo regnum dei: simile est fermento quod acceptum mulier abscondit in farina: donec fermentatum est totum. Fermenti uim atq; uirtutē omnibus notam esse non dubium est. Nam cum sit magnitudine paruum: specie simplex: natura commune: tantam fortitudinem intrinsecus gerit: ut cum reconditum fuerit in farina: succus hoc totam massam faciat esse quod ipse est: & ita semper uniuersum cumulum aspersionis suæ uigore diffundit: ut omnem ipsam magnitudinem pollinis faciat fermentū. Ac sic res ipsa fortitudine sua molem sibi proprii uigoris acquirit. Hoc autem faciunt mulieres: ut uiris suis salubriorem panem & cibum utilem diligenter exhibeant: sed quoniā lex spiritualis est: & euangelium specialiter parabolarum ratione subsistit: uideamus quid sit fermentum: quæ mulier: quid farina. Legimus in sancto euangelio dicente domino christo de se ipso. Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit: ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit: multum fructum afferet. Ergo si triticum dominus: & dominus est fermētum: quia fermentum non nisi de tritico fieri solet: recte ergo fermento dominus cōparatur qui cum esset specie homo: humilitate paruus: imbecillitate deiectus: tanta intrinsecus sapientiæ uirtute pollebat: ut doctrinam ipsius mundus ipse uix caperet: qui cum se cœpit per totum orbem diuinitatis uigore diffundere: statim omne hominum genus in substantiam suā sui potestate protraxit: ut & iugum spiritus sui sancti infunderet omnibus: hoc est christianos cunctos faceret esse quod christus est. Nam quod homo dominus iesus unus & solus esset in mundo: tanꝗ fermentum in massa reconditum uniuersos homines præstitit esse quod ipse est. Quisquis igitur illi fermento christi adhæserit: efficitur & ipse fermentum tam sibi utilis ꝙ idoneus uniuersis: & de sua certus salute & de aliorum acquisitione securus. Sicut ergo fermentum cum in cumulum conspergendum est farinarum: confringitur comminuitur dissipatur & ipsum omne dissoluitur: ut dispersam illam farinæ multitudinem i unum uigorem constringat atq; in solidum corpus redigat: quod in pulueris modū ipsa diminutione languebat: faciatq; coniunctione sui utilem massam quod propria dissolutione uidebatur iutile. Sic ergo & dominus iesus christus cum esset totius mundi fermentum: diuersis passionibus confractus laceratus & dissolutus est: & succus eius pro salute nostra qui est preciosus sanguis: effusus est: ut admixtione sui omne genus humanum solidaret quod per diuersa antra resolutū iacebat. Sic enim uelut fermentum quoddam nos qui farina ex gentibus uidebamur esse: adhæsimus. Nos (inquam) qui per totum orbem dispersi & diminuti penitus iacebamus: uigore passionis christi in ipsius corpus redacti sumus: sicut beatus apostolus ait. Quoniam sumus corp⁹ xpi & mēbra. Nos igitur q ex natiōibus ī pulueris modū e terræ facie iactabamur aspersiōe sanguinis dn̄i ī massam soliditatis ei⁹ aggregamur. Mulier autē quæ dicit̄ abscōderē in farina fermentum: quæ est nisi sancta ecclesia quæ quottidie doctrinam christi in cordibus nostris conatur abscondere. Ipsa (inquam) est mulier quæ in alio loco etiam molere dicitur: sicut ait dominus. Erunt duæ molentes: una assumetur & una relinquetur. Molit enim sancta ecclesia per legem per apostolos per prophetas: cum catechuminos facit: & asperitatē gentilitatis dissipat atq; comminuit: ut emolitos eos in farinæ modum aptos faciat fermento dominici sanguinis adhærere. Fermentum enim dixerim totam domini passionem. Fermentum enim. Salutis nostræ est symbolum: sine quo fermento uel symbolo: nemo potest uitæ æternæ substantiam promereri. Et quia duas euangelium describit molentes: atq; unā ecclesiam diximus salubriter molere: alteram quam nisi synagogam accipere debemus? Molit enim & ipa p moisen & pphetas: sed iutiliter molit sicut dicit apostolus de iudæis. Æmulationem dei habent sed non secundum scientiam. Inutiliter (inquam) molit synagoga: quia massam suam christi doctrina non temperat. Atq; ideo euitandum præcepit synagogæ dominus esse fermentum dicens. Cauete uos a fermento pharisæorum. Temperatum ē enim

sanguinibus & crudelitatibus iudaeorum dicentium de dño. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Vnde ait euangelium: erunt duae molentes: una assumetur & una relinquetur. Assumetur enim in requiem aeternam sancta ecclesia quae domino cibum sanctitatis emoluit. Relinquetur ad molas cruenta synagoga gyrum semp passura suae perfidiae.

De margarita. .VI.

s Atis ad correctionem uestram arbitror posse sufficere fres dilecti: q anteriore dñica psecturus nulla uobis sacrarum litterarum spũalia dõa largitus sum: sed tm̃ uos increpans & arguens pro peccato sine aliqua praedicatõis consolatione dimiserim. Volui. n. uos hoc ipm intelligere q grauiter peccaueritis quod diuina eloquia audire minime meruistis. Hec. n. sacerdotum uehemẽs & copiosa uindicta ẽ: indignis quibusq litterarum caelestium sacramenta non credere: nec sicut ait dñs dare sanctum canibus neq margaritas proiicere: p orcorum pedibus inculcandas. Perdit enĩ caelestis margaritae gratiam quisquis eam fedissimo peccatori circundare conatur. Gẽma. n. sicut ipi scitis nisi auro non conuenit: margarita nisi preciosis monilibus non aptatur. Estote er go aurum optimum: estote monile preciosum: ut possit in uobis margarita spũalis ĩcludi. Margarita. n. xps est dominus: quam negociator ille diues in euangelio uenditis omnibus rebus suis emere festinauit: & maluit omnes quas habebat: saeculi gẽmas amittere: tantum ut unam xp̃i emeret margaritam. Vnde & ego fratres pro magnitudine quod ad miseratis: delicti: nolui uobis pandere euangelicae refectionis eloquia: sed magis ingerere animosae indignationis iiuriam: & prius uos uerberibus spiritualibus emendare: ac sic margaritae ditare muneribus. Malui (inquam) peccatum uestrum incusando acriter icrepare q leniter dissimulãdo nutrire. Quisquis enim fratrem non arguit peccantem: quodam modo hortatur ut peccet. Nolo autem putetis q non de amore faciam: uos saepius uerberando: filius enim qui castigatione dignus est: plus amatur: sicut ait scriptura sancta. Quem enim diligit domius: corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. Dicite mihi si non dolendum fuerit hoc peccatum: sic uos salutis imemores tunc fuisse: ut beatissimis apostolis petro & paulo honorificentiam minime reddideritis: cum ipos esse sciatis doctores: gentium: auctores martyrum: principes sacerdotum: nec uolueritis eorum natalem nobiscum festissimum celebrare: atq illi caelesti interesse conuiuio: in quo pro martyrum tanta laeticia substantiam uitae ipse nobis dominus ministrauit? Vultis autem scire quãtis bonis fraudati fueritis? Interrogate fres qui tunc mecum pariter affuerunt: q reffecti a dominica mẽsa discesserint: uel quales secum domum spirituales diuitias reportauerint? Vnum scio q si quis illa die honoratus aut diues ob natalem filii sui ad decimum usq miliarium ad prandium rogauisset: propter accuratas epulas: & inaequales mensuras absq dubio uos ituros fuisse. Igitur fratres quotiescunq martyrum memoriam celebramus: praetermissis omnibus saeculi actibus sine aliqua dubitatiõe concurrere debemus reddere illis honorificentiam qui nobis salutem profusione sui sanguinis pepererunt: qui tam sacrata hostia pro nostra ppiciatione domino sunt oblati. Praesertĩ cum dicat ad sanctos suos omnipotens deus. Qui uos honorat: me honorat: & qui uos spernit: me spernit. Quisquis ergo honorat martyres: honorat: & xp̃m: & qui spernit sanctos. sp̃nit & dominum.

De eo quod scriptum est: reddite quae dei sunt: deo: & de militantibus. VII.

n On nulli fratres qui aut militis cingulo detinẽtur: aut in actu sunt publico cõstituti: cum peccant grauiter: hac solent a peccatis suis pẽa se uoce excusare q militant: & ne bene aliqñ faciãt: occupatos se malis actibus conqueruntur: pinde quasi militia hoium nõ & uolũtas in culpa sit. Ita qđ ipi gerũt officiis suis ascribunt. Non enim militare delictũ ẽ: sed pp praedam militare: peccatum ẽ. Nec rem publicã gerere criminosum ẽ: sed ideo agere rem publicã ut rẽ familiarẽ potius augeas. uidetur esse dãnabile. Propterea. n. prouidentia quadam militantibus sunt stipendia constituta: ne dum sumptus quaeritur: praeda grassetur. Illud aũt quale ẽ q cũ ob errorem aliquem a senioribus arguutur: & reputatur alicui de illis cur ebrius fuerit: cur res alienas peruaserit: caedem cur turbulentus admiserit: statim respondeat quid habebam facere homo saecularis aut miles: nunquid monachus sum professus aut clericus? Quasi omnis qui clericus non est aut monachus: possit ei licere quod non licet. Praescribitur norma uiuendi: omnis ad bene agendum prouocatur sexus aetas & dignitas. Igitur nemo se publicis excuset actibus: nemo occupatione militiae conqueratur. Apud omnem christianum pria hõestatis

debet esse militia. Nam ut id quod dicimus: auctoritate euangelica comprobemus: uideam⁹ lectionem quæ paulo ante decursa est: ait enim euangelium. Venerunt autem & publicani ad ioannem: ut baptizarentur ab eo: & dixerunt ad eum. Magister quid faciemus? At ille dixit. Nihil amplius exigatis q̃ quod constitutum est uobis. Honesta plane publicanorum interrogatio: ac sancti prophetæ iusta responsio. Illi enim solicite interrogant: ne aut ignorantes plus exigendo peccatum incidant: aut cessantes publicani decipiant functionem. Hic autem moderare præcipit: ut & iniquitas locum non habeat: & constitutum habeat uectigal effectum. Non enim dixit. Nihil exigatis: sed nihil amplius exigatis: Vnde intelligimus q̃ apud deum non tam exactio q̃ exactio iniqua damnetur. Dicit enim ipse dominus. Reddite quæ dei sunt: deo: & quæ cæsaris cæsari. Igitur quod cæsar præcepit: ferendum est: quod imperator inducit: tolerandum est. Sed fit intolerabile: dum illud præda exactionis accumulat. Hoc autem quale est quod idem ipsi qui huius modi necessitates procurant: fraudes ac rapinas suas commodum uocant: cum ipsa præda inferatur incõmodum. Illud autem addunt sceleribus suis: ut quos indefensos uiderint: ipsos potius persequantur & putent se necessitates decepisse publicas: nisi domos deceperint orphanorum. Ita ut quorum pater ante biduum forsitan fuerit amicus collega uel frater: interueniente morte: eiusdem liberi habeantur tanquã ignoti uiles & miseri. Vidua autem si qua fuerit: aut sic iniuriis exagitatur ut nubat: aut si uoluerit in castitatis permanere proposito: dando munera sua facultates uix permanent. Cum his ergo fraudibus repleuerint sacculos suos: uidebis illos lætos & accuratos ad ecclesiam properare: & deo gratias agere: quasi ab ip̃o illis hæc pecunia conferatur. Illud quoq; peccantes quod rapinarum suarum deum uolunt esse participem. Dicit autem sanctum euangelium. Interrogauerunt illum & milites: quid faciemus & nos. Ait illis ioannes. Neminem concutiatis: sed contenti estote stipendiis uestris. Hic iam cognoscere se debet omnis homo qui militat. Non enim tantum de iis militantibus scriptura loquitur: qui armata militia detinentur: sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur: dignitatis suæ miles ascribitur: atq; ideo hæc sententia põt dici uerbi gratia militib⁹ protectorib⁹ cunctisq; rectorib⁹: & cuicũq; q stipendia sibi decreta consequitur. Si amplius quærit: tanq̃ calumniator & concussor ioannis sententia condemnatur. Vsq; adeo autem hoc inoleuit malum: ut iam quasi ex consuetudine uendantur leges: corrumpantur iura: sententia ipsa uenalis sit. & nulla iam causa possit esse sine causa. Hæc autem diuina sententia quæ ad milites loquitur: potest etiam ad clericos retorqueri: q etiam si non militare uidentur sæculo: tamen domino & deo militamus: sicut ait apostolus Nemo militans deo obligat se negociis sæcularibus. Videmur (inquam) non militare remissis ac fluentibus tunicis: sed habemus militiæ nostræ cingulum quo castimoniæ interiora cõstringuntur: de quo cingulo dominus ait ad apostolos suos. Sint lumbi uestri præcincti: & lucernæ ardentes in manibus uestris. Milites igitur christi sumus: & stipendia ab ip̃o donatiuũ q̃ percipimus: sicut dicit beatus apostolus: qui dedit nobis pignus spiritus: hoc est qui spiritus sancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergo christianorum hoc donatiuo contentus forte non fuerit & quærit amplius: incipit hoc ip̃o carere quod meruit: quod specialiter cõtigit hæreticis arianis: dum enim nescio quid amplius quærunt: inuenientes erroris spiritum gratiæ christi spiritum perdiderunt. Nam & catholicus clericus hac sententia retinetur: si enim non contentus stipendiis fuerit quæ de altario domino iubente cõsequitur: sed exercet mercimonium: intercessiones uendit: uiduarum munera libenter amplectitur. Hic negociator magis potest uideri q̃ clericus. Nam licet dicere possumus: nemo uos suasoris arguit uiolentiæ: nullus accusat. Quasi non interdum maiorem prædam a uiduis blandimenta eliciant q̃ tormẽta. Nec interest apud deum utrum ui an circuuentione quis res alienas occupet: dummodo quoquo pacto teneat alienum.

De sabbato quo dominus manum aridam curauit. :VIII.

d Iligenter uos audisse credo fratres euangelicam lectionem quæ nuper lecta ẽ ĩ ubi dominus iesus christus ingressus sabbato synagogam hominis ibi habẽtis manum aridam spirituali medicina curauit: non appositis herbarum succis: nec pingmentorum medicaminibus colligatis sed uerbo iubens: & in ira precipiens refudit corpori sanitatem. Ira (inquam sicut ait euangelista) restituit uigorem dexteræ. Vnde intelligimus qualis dominicæ benignitatis sit sanitas: cuius indignatiõis talis est medicina: aut quem ad modum placatus prodest: qui ita miseretur iratus. Verbo igitur iubet ut arenti dexteræ uenarum succos infunderet. Non mirum est si is arentem reparauit dexteram: qui totum corpus de arẽti puluere procreauit: & id uerbi imperio

restituit: quod in principio factura operationis instituit: uelut auctorem suum plasma cognoscens obsequitur ei portiunculā cui totum se deberet in massa. Sed uideamus quæ sit in synagoga manus arida quæ nihil corpori prodest: quando operibus siccauit: quādo etiam primū arida esse cœperit requiramus. Non enim unius hominis tantum per saluatorem causa geritur: nec unius hominis imbecillitas procuratur: sed totius generis humani sanatur infirmitas. Nulli autem dubium est dexteram uel totius corporis præclariorem portionem hoc officii gerere ut diurna alimenta suo corpori sūministret: & prouidentia quadam ad fruendam uitā membra cætera pascat ac nutriat. Hanc igitur dexteram in iudaico populo scribas esse dixerim uel doctores qui uelut præclarior portio in pharisæorum corpore a domino constituti neglexerunt & in cætera membra sua prophetarum oracula uelut escam uitæ æternæ porrigere: atq; ideo doctrina eorum tanq̄ manus aruit imbecillis: quia fontem perennis sapientiæ non quæsiuit. Propterea deniq; factum est: ut quasi contracta dextera clauem scientiæ tenere non possit: sicut ait dominus. Væ uobis scribæ & pharisæi qui absconditis clauem scientiæ: & reliqua. Hæc autem clauis christus est dominus quo ad credulitatem fidei pectorum arcana reserantur. Ista clauis sicut ait dominus petro: tibi dabo clauem regni celorum. Ergo aruit dextera synagogæ manus relinquens christum quæ prius erat in principibus iudæorū & deteriorauit. Quisquis enim christi fontem deserit: & debilitatur protinus & arescit. Sed inuenio ipsam manum quondam cæteris membris fuisse meliorem. Sāctus enim moises dux iudaici populi uelut clarior corporis sui dextera fuit: cum legem porrigendam meruit a diuinitate percipere. Dextera (inquam) erat sanctus moises qui filios israel uelut manu prouida cælesti manna nutriit. Hæc plane est dextera quæ iamnem & mambrem magos niuei splendoris nitore conuicit: ita enim scriptum habes. Atq; ideo magorum distinctæ sunt tenebre: quia moisis meritis lucens dextera coruscabat. Sed uideamus: manus ista quando primum arida cœperit esse uel mortua. Ego illam primum in adam aruisse confirmo: cum contra uetitum domini interdicte arboris poma decerpsit: ac tunc succum immortalitatis amisit. Et siccata quodāmō est qn̄ hominē ad imaginē dei factū peccato suo solui facit ī puluerē. Atq; utinā sola manus in peccato teneretur obnoxia: quod est grauius: omne corpus morte damnatum est: cum dextera prima peccauerit. Nec mireris si membrum dexteræ in adā non mansit integrum: uigor enim ī illa æternitatis exaruit. Nam sicut moisis dextera custodientis mandata domini niueo fulgore resplenduit: ita & adæ dextera præuaricātis præcepta mortifero pallore contracta est. Hanc igitur adæ manum saluator curat in synagoga hoc est totius generis humani imbecillitatem sanare festinat. Dicit enim etiam illi: extende manum tuam qui eam idolis immolando contraxit: dicit illi extende manum tuam qui p eam res orphanorum uiduarumq; gestit inuadere. Sed & tu qui putas te manum habere & sanā: caue ne auaritia contrahatur. Quin potius extende eam pro misericordia frequēter ad pauperem: pro hospitalitate sæpius ad peregrinum. Extende eam pro peccatis semper ad dominum. Esto misericors: esto largus. Obserua quod ait propheta. Ne sit manus tua ad accipiendum porrecta ad erogandūm contracta. Sic enim manus tua sana esse poterit: bonis uero operibus extendatur.

De unitate charitatis. .IX.

[L]egimus in libro qui apostolorum actibus ascribitur: tantam sub memoratis uiris deuotionem plebis fuisse: ita populi christiani floruisse primitias: ut post acceptam fidem nemo domum propriam sibi defēderet: & nemo suum aliquid uendicaret: sed iure fraternitatis essent illis cuncta communia: silicet ut qui eodem consortio religionis tenebantur: eodem consortio fruerentur & uita: hoc est ut quibus erat una fides: esset & una substantia: & quibus erat communis christus: cōmunis esset & sumptus. Nefas etenim putabant religiosi uiri sibi participem non asciscere ī substantia qui particeps esset in gratia atq; ideo in fraternitate omnibus communiter utebantur: nisi quod maior est fraternitas christi q̄ sanguinis. Sanguinis enim fraternitas similitudinem tantummodo corporis refert christi autem fraternitas unanimitatem cordis animæq; demonstrat: sicut scriptum est. Erat autem credentium cor unum atq; anima una. Vere ergo ille frater est qui non tam corpore quam unanimitate germanus est. Verus (inquam) frater est cuius idem spiritus & uoluntas in fratre est. Melior igitur est (sicut dixi) xp̄i fraternitas q̄ sanguinis. Sanguinis fraternitas interdum sibi inimica ē xp̄i autem frn̄itas sin

intermiſſione pacifica eſt. Illa inter ſe communia cum æmulatione diuidit: hæc etiam ꝓpria
cum gratulatione communicat: illa in conſortio deſpicit ſæpe germanum: hæc aſſumit fre-
quenter alienum. Tanta ergo (ſicut dixi) illo tempore chriſtiane plebis deuotio fuit: ut ne-
mo domum ſuam diceret: nemo proprium aliquid uendicaret: ſicut ait ſanctus lucas dicens.
Et nemo quicq; ex eo quod poſſidebat: ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia.
Nemo enim (inquam) erat quiſq; egens inter ipſos. Beata igitur plebs que dum plures diui-
tes habet in chriſto: nullum in ſæculo habuit indigentem: & quæ dum æternas cogitat diui
tias: a fratribus temporalem reppulit paupertatem. Vendebāt enim (ſicut ait ſcriptura) præ
dia & domos ſuas: & precia uenditorum ante pedes apoſtolorum pōebant: ut erogarent pro
ut cuiq; opus eſſet. Videte ſanctorum uirorum fidem quem ad modum propter chriſtum
toto ſpoliabantur patrimonio: & nihil ſibi reliqui faciebant. Non enim uerebantur ne eſuri
rent ipſi: dum timebant ne alius eſuriret. Hæc igitur ſub apoſtolis fuit in plebe deuotio: mo
do quid ſimila reperimus: & certe idem chriſtus in nobis: idem quidem chriſtus in nobis ſed
non idem animus eſt in nobis: eadem in plebe fides ſed non in plebe eſt ipſa largitio. Ita al
ter de alterins inopia non cogitat ut illud ſit quod dicit apoſtolus. Alius quidem eſurit: alius
ebrius eſt. Nam plæriq; chriſtiani non ſolum propria non diſtribuunt: ſed etiam: diripiunt a
liena. Non ſolum (inquam) colligentes pecunias ſuas ad pedes apoſtolorum non deferūt ſed
etiam confugientes fratres ſuos protrahunt a pedibus ſacerdotum. Nunc eſt illud tempus qd̄
deſcribit beatus apoſtolus dicens. In nouiſſimis diebus abundabit iniquitas multorum: & re
frigeſcet charitas. Modo enim abundat: auariciæ iuiquitas: quæ ante largitatis bonitate ceſſa
bat: & refrigeſcit fraternitatis charitas que prius chriſti amore feruebat. Tunc enim ſub apo
ſtolis fraternitatis dilectio fuit: ut tunc in conuentu ſuo non aduenerit indigentia: tanta autē
modo chriſtianitatis diſſimulatio eſt: ut in cætu noſtro uix inuenias locupletem: locupletē
autem uix inueniri dico non tam facultatibus ſed operibus. Ait enim apoſtolus diuites ſint
in operibus bonis. Locupletem autem illum in eccleſia intelligi uoluit qui diues eſt in chri
ſto. Nam & ibi quod ait ſub apoſtolis neminem indigentem fuiſſe: oſtendit utiq; tanta eos
gratia fidei fuiſſe præditos: ut omnes celeſtium diuitiarum abundauerint largitate. Raro igi
tur hoc tempore inuenimus in chriſtiano populo locupletem: & ſi plæriq; in domibus auro
ſint diuites: tamen in eccleſia iuſticia ſunt mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo qd̄
preualent operantur: nec hoc eſt gratum quod offerunt: nec illud eſt ſatiabile quod reſeruāt.
Dicit dominus ad caim cum offerret munera: ſi autem recte offeras: recte autem nō diuidas:
peccaſti: quieſce. Sic & tu chriſtiane non recte diuidis qui de tanto auro tuo maiorem partē
māmonæ reſeruas q̃ domino largiaris. Sic nanq; annanias in actibus apoſtolorum dum pu
tat ſe recte offerre: & nō recte diuidit: pecuniam quam obtulit: perdidit: & quam domi reſer
uauit amiſit. Pecuniam (inquam) pariter perdidit & ſalutem: dum enim ex eo quod promiſe
rat: partem ſubtrahit: ſacrilegii ſimul condemnatur & fraudis: ſacrilegii quod deum in pollici
tatione fefellerit: fraudis quod de integris muneribus portionem quandam putauerit ſubtra
hendam. Ait enim apoſtolus petrus: non es mentitus hominibus ſed deo. Si ergo fratres an
nanias condemnatur cum non totum dederit quod de ſuo ipſe promiſerat: quid cenſemus
de eo qui non uult reddere quod alius repromiſit? Videte ergo & uos fratres quod promiſe-
ritis deo: cumprimum gratiam fidei percepiſtis. Ecce abundant in ciuitate noſtra hoſpites ſi
ue peregrini: facite quod polliciti eſtis: ne dicatur & uobis quod ānaniæ dictum eſt. Non mē
titi eſtis hominibus ſed deo.

De eo quod ſcriptum eſt: quis maior ē in regno cælorum. .X.

I diligēter audiſtis euāgelicā lectionē: itelligere poteſtis quæ miniſtris ac ſacer
dotib⁹ dei reuerētia debeatur: uł qua ipos clicos iuicē hūilitatis ſedulitate opor
teat ꝑuenire. Ait. n. dn̄s pcūctātib⁹ diſcipuł qs eorū ī regno celorū maior eēt fu
tur⁹: ſtatuto corā oib⁹ puerulo: qcūq; hūiliauerit ſe ſicut puer iſte: hic maior erit
ī regno cælorū. Vn̄ itelligim⁹ qd̄ hūilitate pueīt ad regnū: ſimplicitate penetrat
ad cælū. Quiſquis ergo cupit diuinitatis tenere faſtigia: humilitatis ima ſectetur. Quicunq;
uult fraternitatem obtinere: præueniat obſequendo: ſicut ait apoſtolus. Honore īuicē ꝑuēi
entes. Vincat eā officiis: ut poſſit uincere ſanctitatē. Si eni te nō læſit frater: obſequiū meret
ut diligas qd̄ ſi forſitan læſit: magis obſequiū meret ut uincas. Hæc. n. nr̄a xp̄ianitatis ſūma
eſt: ut amātib⁹ uiciſſitudinē: lędētibus patiētiam rependam⁹. Qui enim fuerit patiētior ad
iniuriā: potētior conſtituetur ī regno. Nō enim ad imperiū cælorū ꝑuenitur ſupbia diuitiis

præfectura: sed humilitate paupertie lenitate: arta autem & angusta uia est quæ ducit ad re gnum. Quisquis ergo honoribus inflatus fuerit: & auri thesauris dilatatus: tanq̄ onustum & impeditum aīal per angustū regni iter transire non poterit: simul etiam ut se existimat per uenisse: sarcinam eius exigua porta non capiens: repercussam limine retrorsum redire cogit. Tam enim angusta est diuiti porta cælestis: q̄ est camelo acus foramen exiguum: unde ait dominus. Facilius est camelum per foramen acus transire: q̄ diuitem in regnum cælorum. Sicut enim cameli animal tortuosum atq; deforme exigua acus cauerna præterire non patitur: ita & diuitem auarum atq; mendacem arta cæli ianua minime intrare permittit. Nam ideo nudi in sæculo nascimur: nudi etiam accedimus ad lauacrum: ut nudi quoq; & expediti ad cæli ianuam properemus. Quam autem incongruum & absurdum est: ut quem nudum mater genuit: nudum suscipit ecclesia: diues intrare uelit in cælum. Propterea adolescenti illi diuiti in euangelio a saluatore dicitur. qui sibi iustus uidebatur: & sanctus. & omnia legis mādata complesse. Si uis perfectus esse uende omnia tua: & da pauperibus. Usq; adeo enim nuda uirtus apta cælo est: ut quamuis iustus quamuis sanctus aurum uel diuitias possidens non possit esse perfectus. Talem enim uoluit adolescentem illum dominus ad paradisum redire: qualis adam fuerat de paradisi sublimitate deiectus. Nudus enim adam incola paradisi fuit: deniq; post peccatum nuditatem suam uidens folio pudēda contexit. Prius enim q̄ peccaret honestatis erat colore uestitus: atq; ideo nuditatem inhonestam non natura instituit: sed delicti reatus inuenit. Nam & sancti angeli in splendidissimo habitu constituti non quod tunicis operiuntur & palliis: sed cum sit in illis natiuitatis suæ nuda substantia: uestiti uidentur esse quod sancti sunt. Sicut igitur & adam custodiens honestatis angelicæ dignitatem: erat quidem nudus mundanis uestibus sed immortalitatis erat splendore uestitus. Nihil prauum respiciebant eius oculi: non cor eius turpe aliquid cogitabat: erat apud honestas mentes nuditas ipsa uestita. Sicut enim apud nequam homines turpis cogitatio concupiscens uestibus non arcetur: ita apud sanctos uiros honesta simplicitas ad concupiscendum nuditate nō trahitur: sed sicut uiciosis ad corruptelam nuda sunt omnia: ita religiosis ad castimoniam operta sunt uniuersa. Quod autem ait euangelica lectio: qui scandalizauerit unum de pusiliis istis qui in me credunt: expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius: & mergatur in profundum maris: pusillos hic non ætate pueros: sed malicia paruulos dicit: sicut apostolus ait. Malicia paruuli estote: ut sensibus perfecti sitis. Qui sunt isti nisi clerici idonei & monachi religiosi uel laici? Quisquis igitur his irreuerens aut contumeliosus extiterit: hac uelut pœna plectetur: ut informi saxo religato illi ad collum præcipitetur in mare.

Sed uideamus cur scandalizantibus christianis ista pœna data sit: aut quid sibi uelit ipsa sententia: puto enim illa aliquod mysterium continere. Quasi uero non sufficeret in mare homini demergendo saxum qualecunq; non magnum aut enorme: sed molæ asinariæ lapis ei religetur ad collum: ut cum perituro homine pereat res usui necessaria. Sed puto hoc magis esse quod in scripturis asini figura populus gentilium nuncupatur: qui clausis oculis circa ignorantiæ molam erroris sui gyro pertrahitur: & in illa cursus directione uestigiis sæpe redeuntibus inuitus usui laborat alieno. Nonne enim tibi uidetur molam asinariam uoluere gentilius populus q̄ diu imperitiæ sue labore uersatur: nature quidem uinculis alligatus: ut uerbum dei molat: deum cæli quærat: sed opertæ mentis cæcitate suffusus ut uultus animi erigere ad deum: cordis oculos leuare non possit ad cælum. Sed quoniam mola asinaria saxum esse constat: uideamus & si paganorum talis est mola. Talis plane est. Saxi enim mola est paganorum iuppiter herculesq; lapideus: circa quos cæcis oculis frequēti errore circueunt. Cæcos (inquam) dixerim eorum oculos qui putant se uidere quod non uident. Aspicientes enim saxum: deum se uidere confingunt. Attamen qui molam uoluit: consummandi aliquando finem operis habet: exeundi spem gerit laboris. Cui uero mola asinaria ad collum suspenditur portat lapidem qui portare iugum domini recusauit. Asinus ergo ad molam: cæcus ad lapidem gentilis ad saxum qui adorat eum quem non uidet nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat nec in metallo aut saxo cognoscitur. Hic ergo gentilis populus cum persecutionem christiano intulerit: hac pœna plectetur: ut cum sua sacrilega mola iudicandi sæculi fluctibus demergatur.

q Vantorū mirabiliū opator ſit dn̄s ieſus xp̄s: ītelligere poſſum⁹ex hac euāgelica lec
tiōe:q̄ deſcribit tāta ꝑ eū beneficia ī ppl'm fuiſſe collata ut ꝓuocatæ hoīum turbæ
ad audiendū illū magis irruerunt q̄ꝫ rogarent:& medicinā ſalutis non ſperarent ꝑ
humilitatis gratiam ſed per importunitatis iniuriam :ita ut irruentes (ſicut ait euangelium)
turbas a domino ieſu non deſertum ſepararet non ſinagoga repelleret:non reuerentia diui
nitatis parcerent .Hæc eſt enim conſuetudo infirmantium :ut dum ſperant ſuis ægritudini
bus medicinam:ab importuna petitione nō loco ꝓhibeantur non tempore:ſed quanto plus
medetur ille qui ſanat:tanto amplius ille importunus eſt qui laborat . Ergo cum dominus il
lis ab irruentibus turbis ſemotus in terra eſſe non poſſet : aſpiciens in mari duas nauiculas :
unam nauem petri:omni feſtinatione conſcendit:ut importunitatis iniuriam uel aquarum
natura depelleret:quia eam doctoris reuerentia minime coercebat : atqꝫ exinde cœpit de na
uicula petri ad homines doctrinæ ſuæ uerba profundere. Videte miſericordiam ſaluatoris :
ſeparatur quidem ab hominibus corpore : doctrinæ tamen iis utilitate coniungitur . Vbiqꝫ
miſeretur:ubiqꝫ prodeſt:in terra poſitus per tactum langores corporum ſanat :in mari cōſti
tutus per doctrinam uulnera curat animarum.Sed uideamus quæ ſit iſta nauicula ſimonis
petri quam adducendum de duabus magis opportunam dominus iudicauit: quæ & tutū ſal
uatorem præſtat ab iniuria:& credulitatis hominibus largiatur eloquia.Inuenimus enim iā
dominum nauigaſſe in alia naui:& grauibus iniuriis laceſſitum.Nauigauit enim cum moiſe
in mari rubro:quando populum iſrahel per undarum fluenta tranſuexit :ſed grauibus eſt af
fect⁹īiuriis:ſicut ipe ait ī eul'io ad iudæos:ſi crederetis moiſi:& mihi crederetis.Iniuria āt ſal
uatoris ē īcredulitas ſynagogæ.Ergo petri nauī eligit:moiſis deſerit hoc ē ſpnit ſynagogā pfi
dam:fidelem aſſumit eccl'iam.Duæ enim quaſi nauicule a deo deſtīate ſunt:quæ in hoc(tan
q̄ꝫ in mari)mūdo ſalutem hominibus piſcarentur:ſicut ait dominus apoſtolis . Venite:faciā
uos piſcatores hominum.Ex his ergo duabus nauiculis una relinquitur ad terram inanis &
uacua:altera producitur in altum onuſta uel plena . Vacua enim ſynagoga relinquitur in lit
tore quia chriſtum cum prophetarum amiſit oraculis.Onuſta autem eccleſia in altū aſſumi
tur:quia dominum cum apoſtolorum doctrina ſuſcipit.Synagoga(inquam)remanet ad ter
ras quaſi terrenis inhærēs operationibus:eccleſia autem in altitudinem reuocatur tanq̄ꝫ cæ
lorum profunda ſacramenta diſcutiens : in illam ſcilicet altitudinem de qua apoſtolus
ait.O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei.Propterea dicitur petro:duc in altū : hoc
eſt in profundum diſputationum generationis diuinæ.Quid enim tam profundum q̄ꝫ qđ
ait petrus ad dominum.Tu es xp̄s filius dei uiui?Quid tam terrenum q̄ꝫ quod de domio di
xerunt iudæi.Nonne hic eſt filius ioſeph fabri?Ille altiore conſilio natiuitatem xp̄i diuinit⁹
approbauit:hi mente uiperea generationem cæleſtem carnaliter exiſtimant : unde ait ſalua
tor petro.Quia non caro & ſanguis tibi hoc reuelauit ſed pater meus qui in cælis eſt.Phari
ſæis autem dicit quo modo poteſtis bona loqui cum ſitis nequam?Hanc igitur ſolam eccle
ſiæ nauem aſcendit dominus:in qua petrus magiſter eſt conſtitutus dicente domino.Super
hanc petram ædificabo eccleſiam meam.Quæ nauis in altum ſæculi iſtius ita natat : ut per
eunte mundo omnes quos ſuſcipit ſeruet illæſos:cuius figuram iam in ueteri uidemus teſta
mento.Sicut enim noe archa naufragante mundo cūctos quos ſuſceperat : incolumes reſer
uauit:ita & petri eccleſia conflagrante ſæculo omnes quos amplectitur:repreſentauit illæſos
& ſicut tunc tranſacto diluuio ad archam noe columba ſignum pacis detulit:ita & tranſacto
iudicio ad eccleſiam petri chriſtus gaudium pacis referet:quia ipſe columba uel pax eſt ſicut
promiſit dicens:Iterum autem uidebo uos:& gaudebit cor ueſtrum.Sed quoniam hanc ean
dem nauiculam petri de qua nunc dominus celeſtis doctrinæ ſuæ ſacramēta depromit : legi
mus in matthæo:dormiente in eadem domino uentis inſurgētibus perturbatam ita & cun
cti apoſtoli mortis periculum formidarent:uideamus quæ cauſa eſt quod una eademqꝫ na
uicula hic in tranquillitate doctrinam populis tribuit:ibi in tempeſtate diſcipulis metū mor
tis inducit:præſertim cum ibi etiam cum cæteris apoſtolis ſimon petrus eſſet . Hæc autem
eſt cauſa periculi.Erat ibi ſimon petrus:ſed erat pariter : & proditor iudas : quamuis illius fi
des fundaret nauiculam huius : tamen eam perfidia conturbabat . Tranquillitas eſt ubi ſo
lus petrus nauigat : tempeſtas ubi iudas adiungitur : licet eſſet petrus firmus ſuis meritis :
perturbatur tamen criminibus proditoris . Metuentibus igitur diſcipulis anxiante pe
tro dormiebat dominus durū forte uideatur quod anxiante petro dormiebat : dormiebat
petro : nauigabat iudæ . Vnius igitur delicto cunctorum merita quatiuntur : obdor
mit chriſtus: uentorum ſpiramina concitantur.Quiſquis enim peccatum admittit : ſtatim

& dormire sibi facit dominū: & ꝓcellā sibi spirituū suscitat immūdorū necesse est autem dia bolica insurgat tempestas: cū dominica serenitas conquiescit. Igitur si unius iudæ pccō cuncti piclitātur apl'i: hoc exēplo caueamus pfidū: caueamus ꝓditorem: ne per unum plures fluctue mus. Quietiā huius modi obiiciamus de nr̄a nauicl'a: ut n̄ obdormiat sed uigilet ī nobis dn̄s: atq; eo uigilāte nulla nos spiritualis neqciæ ꝓcella concutiat. Vbi. n. fides integra ē: ibi salua tor docet uigilat & exultat: ibi requies: ibi tranquilitas: ibi cunctorum ē medicina. Vbi aūt fi dei ē ad mixta perfidia: ibi xp̄s torpet: dormit: & peior ē ibi metus: ibi tempestas: ibi oīum ē discrimen: pro actibus. n. nr̄is dominus nobis obdormit aut uigilat.

De natali domini. .XII.

u Erum ē quod ait sanctus ioannes baptista de domino saluatore dicens. Illum oportet crescere: me autem minui. Siquidem hoc primum etiam ip̄is tempori bus approbetur. Ecce. n. in natiuitate xp̄i: dies crescit: & ioannis natiuitate de crescit. Illo oriente lux proficit: hoc nascente minuitur. Ip̄a enim quodammo do tempora famulantia partibus suis cum detrimentum faciunt: seruus gigni tur: cum autem dominus nascitur: consequitur augmētum. Profectum plane facit dies: cum mundi saluator oritur: defectum patitur: cum ultimus ꝓpheta generatur. Scriptum ē. n. lex & prophetæ usq; ad ioannem. Atq; ideo necesse erat: ut obscuraretur legis obseruatio: ubi euo catio: ubi euangelii gratia refulgebat: & cessaret ꝓphetia ueteris testamenti: cum noui testa menti gratia succedebat. Ergo in natiuitate domini proficit dies: non mirum si ꝓficit dies: quam splendidissima lux ueritatis illuminat: ait. n. euangelista de xp̄o domino. Erat lux uera quæ illuminat omnem hominem. Cur non illuminaret mundum? Atq; ideo dies quæ lucē humano generi peperit: prius ip̄a eiusdem lucis fulgore resplenduit: & coclusa iam spacia sua noctium tenebris dominicæ lucis nitore discussit. Occupauerat. n. totam diem noctium lon gitudo: nisi in ip̄a dierum breuitate xp̄i refulsisset aduentum. Qui sicut ortu suo humani ge neris peccatorum tenebras discussit: ita & die natiuitatis suæ caligium tenebras amputauit: & uno eodemq; ortu lucem pariter intulit & hominibus & diebus. Vnde non est mirum si crescit dies quæ gemino fulgoris splendore uestitur. Sed uideamus adhuc quo modo domi nus saluator crescat: ioannes baptista decrescat. Diximus ī superioribus quod ioannes qdem figuram legis prophetarumq; gestauerit: necesse erat ergo: ut deficeret lex euangelio coruscā te: & minueretur iudaicus populus populo xp̄iano surgente. Quis enim dubitat de natiuita te domini synagogæ esse conuenticula uacuata. plebes multiplicatas ecclesie: & mirum ī mo dum quottidie xp̄um per xp̄ianos suos crescere: ioannem minui per iudeos? Hos diei domi nici splendore fulgere: illos obscuritate noctium laborare. Nox enim super iudeos quodam modo maior incubuit ex quo dixerunt de nece saluatoris. Sanguis huius super nos & super filios nostros. Maioribus plane sunt noctium tenebris obscurati: ex quo conati sunt diem ue ritatis occidere. Hoc autem quod dicimus ut uerius approbare possimus: utriusq; natiuitatē breuiter exponamus: Ecce enim cum nascitur xp̄us exultant angeli: pastores peruigilant: ma gi adueniunt: stella præcedit: & cuncta quæ sunt in cælis terrisq; pulcherrima: ip̄i domino de feruntur. Deferuntur enim illi gloria per angelos: claritas per stellam: religio per magos: sim plicitas per pastores. Et quod apud ip̄um solum futura essent hæc omnia: nascenti illi uniuer sa famulantur. Cum autem ioannes concipitur: zacharias ommutescit solemnis: concedit sa cerdos: elisabet mater absconditur: significans post ortum suum legis silentium: amissionem sacerdotii: latebras synagogæ. Dubium autem non est quod ioannes nat⁹ pharisæis iusticiam legis abstulerit: quod conceptus patri abstulit uocis obsequium. Crescit igitur dominus sem per. ioannes baptista minuitur. Non ideo minuitur quod meritis aliquid derogetur: sed quo niam saluatoris quottidie accumulatur gloria: illius minor fieri uidetur. Lucerna deniq; uo catur ioannes dicente domino. Ille erat lucerna ardens: Lucerne igitur obscuratur lumen: cū radius solis effulget: & defectionem quandam lampadæ suæ patitur: cum clarioris lucis splen dore superatur. Quis enim sapiens lucernam requirat in sole? Nou quidem extinguitur: sed necessaria non habetur: hoc est quis ad ioannis pœnitentie baptismum ueniat: cum possit sal uatoris baptismo saluari? Non quidem illud repræhenditur: sed hoc magis utile & necessariū iudicatur: quia in eo remissio peccatorum tribuitur.

Item de natali domini. .XIII.

q Va gratia uel quibus laudibus hunc diem natalis dn̄i predicemus: prorsus ignoro in tanta.n.festiuitate ad magnificandū dn̄m humana loquela nō sufficit. Nā si tunc cū nascebatur xp̄s: angelorum uoce laudatus ē: nunc humana laudādus ē uoce: cū regnat? Supergreditur.n.illi⁹ tp̄is festiuitatē nostra solēnitas: siquidē tūc stupuerūt illi tm̄ nascētē dn̄m: nos illū suscipim⁹ nascētē r̄surgētē p̄iter & regnātē. Tāto igit̄ facūdior laudatio eē debet hūani tp̄is: quāto sūt maiora miracl'a. Sed q̄m dignā prædicatōem exhibere n̄ pōt hūana fragilitas: ad angelorum nos præconia conferam⁹. Et quia merito eos equipare non possumus: deuotione comitemur. Hoc est in ea festiuitate eadem qua illi lætícia nos sn̄ia p̄sultemus dicentes. Gl'ia in excelsis deo: & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Digna plane & iusta sn̄ia quæ in natiuitate xp̄i & deo honorem rep̄sentat in cælis: & hominibus pacem p̄ntat in terris: ante saluatoris.n.ortū nec cælestia reuerentiam defferebant: nec terrena requiem possidebant. Sed uidete quid dicat ip̄a sn̄ia. Pax in hominibus bonæ uolūtatis. Non in quibuscūq; hominibus sed bonæ uoluntatis hominib⁹: ut intelligas pacem xp̄i non debiti esse sed meriti. Non.n.eam meriti angeli in ea nocte qua pastores nascentē dn̄m super gregē suū uigilias obseruantes primi præ oībus didicerunt. Ipi enim primi ortū saluatoris ante oēs hoīes intimātibus angelis cognouerunt. Vnde mirum ē q̄d prius redemptōem sæculi potuerint scire q̄ principes. Non.n.angeli ānunciauerunt regibus non iudicibus sed hoībus rusticanis. Non ergo iā mirandū est si xp̄i gratiam ante scire meruerit innocētia q̄ p̄tas: & prius cognoscer̄ ueritatē simplex rusticatio q̄ superba dn̄atio. Quod.n.cognouerunt pastores: principes cognoscere nequiuerunt. Vn̄ & beat⁹ ap̄ls ait: quā nemo principū sæculi huius cognouit & reliqua. Ergo in natiuitate dn̄i angeli pariter cū pastoribus sunt lætati: excælsam uero dicentes gl'iam. Nam uicinis quodā modo & iunctis choris dei gl'iam prædicauerunt. Vn̄ & credo eosdē angelos in eiusdem dn̄i eadem festiuitate silī nobiscū lætície uicinitate gaudere. Nam qui solent p̄p xp̄i ortum alloqui pastores: nō possūt p̄p eiusdem xp̄i gaudiū non inq̄rere sacerdotes. Siquidē & q̄d tunc ad illos sup gregem suum uigilias obseruantes: nocte intempesta locuti sunt: huius tp̄is mysteriū designabāt. Nam illo facto hoc utiq; monstrabatur: gregē pp̄l'm noctem sæculum: sacerdotes esse pastores: qui iugi sup plebē solicitudine uigilantes p̄p xp̄m ab angelis minime deseruntur. Hodierna igitur die s̄m carnem natus est dn̄s. ita secreto ita silentio: ut ortum eius sæculum penitus ignoraret. Ignorauit.n.sæculū quia & extra consciam patris natus: & extra ordinem naturæ conceptus Nam ioseph cōceptum suscepit filiū quē non genuit: maria partū edidit quem sexus cōsuetudine nō creauit. Sic igitur natus ē dn̄s: ut ortum eius nemo futurum suspicaretur: nemo crederet: nemo sentiret. Quē ad modū crederent hoc futurum: q̄d postea q̄ factum ē: factū esse uix credunt? Nam q̄d ita latenter & secreto saluator descensurus esset in uirginē: iam ante dauid p̄pheta testatus ē dicens. Descendet sicut pluuia in uellus. Quid.n.tam silenter & sine strepitu fit q̄ cum imber in lanæ uellus infunditur? Nullius aures sono uerberat: nullius corpus humore rep̄cussionis aspergit. Sed sine inquietudine hoīum totum imbrē p multiplices effusum p̄tes toto corpore in se trahit: unius meatus scissurā nesciens solida mollicie plures præbens meatus: & q̄d clausum uidetur p dēsitatē: ē patulum p tenuitatē. Recte ergo maria uelleri cōparatur quæ ita cōcepit dn̄m ut toto eum hauriret corpor̄: nec eius discissuram corporis pateretur: sed esset mollis ad obsequiū: solida ad sc̄imoniam. Recte (inquā) maria uelleri cōparatur: de cuius fructu salutaria pp̄lis uestimenta texuntur. Vellus plane maria ē: siq̄dē de molli sinu eius agnus egressus ē qui & ip̄e matris laniciū hoc ē carnem gestans molli uellere cūctorum op̄it uulnera pp̄lorum. Omne.n.peccati uulnus xp̄i lana suffunditur: xp̄i fouetur sanguine: & ut sanitatē recipiat: xp̄i indumento uestitur.

Itē de natali domini. .XIIII.

l Aeticia quāta sit quātusq; concursus: cū imp̄atoris mondi istius natalis celebrādus ē: bene nostis quē ad modū duces & principes oīs et militantes accurate sericis uestib⁹ accincti: op̄osis cingulis auro fulgēte preciosis ambiūt solito nitidius ī conspectu regis incedere: credunt.n.maius eē imp̄atoris gaudiū si uiderit maiorē suæ apparationis ornatū: tantoq; illū lætū futurū quāto ip̄i fuerit ī ei⁹ festiuitate deuoti: ut quia imp̄ator tanq̄ hō corda nō cōspicit: affectū eorū circa se p̄bet ul' hitū contuēdo: ita fit ut splēdidius se accuret q̄sq̄ regē fideli⁹ diligit. Deīde quia ī die natalis sui sciunt eū largū futurū ac donaturū plurima uel mīstris suis ul' iis q ī domo eius abiecti putant & uiles: tāta pri⁹ thesauros eius replere diuitiarū uarietate festināt: ut ī quantū p̄rogare uoluerit: intm̄ p̄rogatio copiosa non desit: & ante uoluntas donandi deficiat q̄ substantia largiendi.

Hæc aūt ideo solicite faciunt:quia maiorem sibi remuneratōem pro hac solicitudine sperāt futurā. Si ergo fratres sæculi istius hoīes pp præsentis honoris gl'iam terreni regis sui natalis diem tanta apparatōe suscipiunt:qua nos accuratōe æterni regis nr̄i iesu xp̄i natalem suscipe debemus:qui pro deuotōe nr̄a non nobis tp̄alem largietur gl'iam:sed æternam:nec terrēi ho noris administratōem dabit quæ successore finitur:sed celestis imperii dignitatē:quæ nō ha bet successorē:qualis aūt nr̄a remuneratio sit futura:dicit p̄pheta:que oculus nō uidit nec au ris audiuit:nec in cor hoīs ascendit:quæ præparauit dn̄s diligentibus se: quibus indumentis nos exornari oportet?Q đ aūt diximus nos hoc ē aīas nostras:quia rex nr̄ xp̄s non tam nito rem uestiū ꝗ̄ aīarum requirit affectū: nec inspicit ornamenta corporū: sed considerat corda meritorū:nec fragilis cinguli præcingētis lumbos opositatem miratur:sed fortis castimoniæ restringētis libidinē ad pudicitiam plus miraf. Ambiamus ergo īueniri an̄ ip̄um p̄bati fide: compti misericordia:morib⁹ accurati:& q fidelius xp̄m diligit:nitidius se mādatorū eius ob seruatōe cōponat:ut uere nos in se credere uideat:cū ita in eius solēnitate fulgemus:& læ tus sit quo nos perspexerit puriores: atq̄ ideo ante complures dies castificemus corda no stra:mundemus cōscientiam:purificemus spiritum:ac nitidi & sine macula immaculati dn̄i suscipiamus aduentū:ut c⁹natiuitas p īmaculatam uirginem cōstitit:eius natalis p immacula tos seruulos p̄curetur. Q uisq̄.n.ī illa die sordidus fuerit ac pollut⁹:natalē xp̄i ortuq̄ nō curat: intersit licet dn̄ice festinitati corpore:mente tamen lōgius a saluatore separatur:nec societatē hēre poterit immundus & sāctus:auarus & misericos:corruptus & uirgo:nisi ꝙ magis inge rendo se īdignus offensionē contrahit:cū minime se cognoscit. Dn̄.n. uult officiosus eē: iniu riosus existit:sicut ille ī euāgelio:q in cœtu scōrū inuitatus ad nuptias uenire ausus ē uestem nō hēns nuptialē:& cū alius niteret iusticia:alius luceret fide:alius castitate fulgeret:ille solus cōsciētie fœditate pollutus:cunctis splendētibus deformi horrore sordebat:& quāto plus si mul discumbentiū beatorum candebat scitas:tanto magis peccatorum illius apparebat ipro bitas qui potuerat minus displicuisse forsitan si ī cōsortiū iustorum minime se dedisset p̄pte rea ergo sublatus manibus & pedibus in tenebras exteriores expellitur: non solum ꝙ pecca tor erat:sed quia cū peccator esset:sanctitatis sibi meritū uendicabat. Igitur fr̄es suscepturi na talem dn̄i:ab oī nos delictorum fæce purgemus:repleamus thesauros eius diuersorum mue rum donis:ut in die sācta sit unde peregrini accipiāt:reficiātur uiduæ:paupes uestiātur. Nam quale erit si in una eademq̄ domo inter seruulos unius dn̄i alter exultet in holosericis alter colūmat in pannis:alius æstuet cibo:alius famem frigusq̄ sustineat:ille eructet hesternam in digestiōnis crapulā:hic hesternam ieiunii inediā nō resoluat. Aut qui erit nostræ orōnis ef fectus:petimus ut liberemur ab inimico:qui nō sumus liberales in fr̄es. Simus imitatores do mini nr̄i. Si.n.ille pauperes in cælesti gr̄a uoluit nobis esse cōsortes:cur nobis non sint in sub stantia terrena cōsortes?Nec extranei sunt alimoniis qui fr̄es sunt sacramentis:nisi ꝙ rectius apud dominū p ip̄os agimus cām nr̄am:ut nostris eos alamus sumptibus qui illi gr̄as agant. Q uicqd aūt pauper dn̄m benedicit:illi p̄ficit:quo faciente dn̄s benedicitur. Et sicut scriptum ē de illo:Væ illi hoī per quē nomen dn̄i blasphematur:ita & de isto scriptū ē. Pax huic hoī:p quē nomen dn̄i benedicitur saluatoris. Q uale aūt ē meritum largientis:ut solus quis opetur in domo:& per multos eccl'ia dn̄m deprecetur:& qđ ille fortassis petere de diuinitate non au deat:plurimorū interpellantiū rōibus ēt ꝙ desperabat accipiat. Q đ adiutorium nostrum cō memorans beatus ap̄ls ait:ut per multos gr̄arum actio referatur pro nobis. Et iterum. Vt fi at accepta sanctificata in spiritu sancto.

.XV.

Item de natali domini.

s Atis abundeq̄ dixisse me credo supiore dominica quē ad modū compti uel ni tidi natalē dn̄i suscipere debeamus:& supuenientem festiuitatem eius ambitio ne retinere. Retinere inquā:ut si dies solēnitatis trāseat:apud nos sāctificatōis eius beatitudo p̄maneat. Hæc.n.gr̄a natalis ē domini saluatoris:ut in futurū ad prædestinatos trāseat:ī præteritū remaneat ad deuotos. Oportet ergo esse nos sāctitate puros:mundos pudicitia:nitidos honestate:ut quo diē festū aduenire p̄pinquius cer nim⁹hoc accurati⁹icedam⁹. Si.n.mulierculæ solēt aliquas suscepturæ:maculas uestiū suarum aqua diluere:cur n̄ magis nos accepturi natalē domini maculas aīarum nostrarum fletibus abluamus?Et illæ quidē si adeo infectæ & obscure sordibus fuerint: ut maculas sola aqua nō purget:adducunt molliciem olei:saponis ēt acrimoniam. Nos quoq̄ si tam graue pcc̄m fue rit:ut minime solis fletibus abluatur:addamus misericordie oleū:acrimoniā q̄ ieiunii. Nullum n.tā graue delictū ē quod non purgetur abstinētia :elemosinis extinguatur. Ait.n.sāctus p

pheta. Sicut aqua extiguit ignē: ita elemosyna extinguit pccm̄. Magna ergo est eleōsina quæ ardentium criminū globos beniuolentiæ suæ fonte refrigerat: & quodam irriguo largitatis obruit incēdia delictorū: ut quāuis offensus deus: quamuis criminibus prouocatus cogatur liberare elemosynis quem disposuerat punire peccatis. Cogitur. n. a nobis quodammodo: dū cōpellitur pro actibus nr̄is mutare sn̄iam: & in uno eodemq; hoīe nunc seueritate iudicis per moueri: nunc p̄ris pietate blandiri. Pater. n. nobis deus est: cum bene agimus: iudex noster ē: cum peccamus. Cōpellitur ergo operibus nostris dn̄s: ut nobis sua misericordia largiatur: atq; iō ip̄e in euangelio scō dicit. A diebus ioannis baptistæ regnū cælorum cogitur. Regnū cælorum non nisi xp̄s ē dn̄s: qui regnat in cælis. Cogi aūt uerbum tunc solet dici: cum res ali qua rarior assidua operatione densatur. Ex quo ergo ioannes baptista saluatoris annūciauit aduentum: ex eo regnū cælorum quod prius fluidum & remissum apud iudæos iacebat: cre dentiū pp̄lorum cæpit assiduitate densari: & omnis illa regni raritas prædicationū frequenta tione solidari. Tam. n. rarum fuit apud iudæos regnū: ut transiret ad gentes: tam fluidum: ut emanaret ad pp̄los. Nunc aūt tanta credentiū cogitur densitate: ut fixum & solidum mācat sine fine: sicut scriptura dicit. Et regni eius non erit finis. Cogimus ergo regnū cælorum: & ui quodam modo facimus: sicut ait euangelica lectio: & uim facientes diripiunt illud. Vim (in quam) facimus domino nō compellendo sed flendo: non ꝓuocando iniuriis sed lachrymis exorando: nō blasphemādo ꝑ supbiam sed ꝑ humilitatem mœrendo. O beata uiolētia quæ non indignatoē ꝑcutitur: sed misericordia condonatur: Beata (īquam) uiolentia quæ uim pa tienti bonitatem elicit: & utilitatem tribuit inferēti. Mala res admittitur: & de iniuria nemo causatur: uis admittitur: & religio propagatur. Quisquis enim uiolentior xp̄o fuerit: religio sior habebitur a xp̄o. Aggredimur ergo in itinere dominum: siquidem ipse est uia: & more latronum suis eum spoliare nitimur: cupim⁹ illi auferre regnū thesauros & uitā: sed ille tā di ues & largi⁹ ē ut nō abnuat nō resistat: & cū oīa dederit: nihilo min⁹ ip̄e oīa possideat. Aggre dimur (inquā) illū nō ferro: nō fuste non saxo: sed mansuetudine: bonis operibus: castitate. Hæc sunt arma fidei nostræ: quibus in congressione certamus. Vt autem his armis uti in ui inferenda possimus: ante corporibus nostris uim quodam modo faciamus: expugnem⁹ mē brorum uicia: ut uirtutum præmia consequamur. Prius enim ipsi regnare debemus ī nobis ut regnum possimus diripere saluatoris. Ait ergo euangeliū. Et uim facientes diripiunt. Rap tores igitur sumus: raptores autem non nisi diripiunt aliena. Agnosco ueram esse sententiā. Christum enim ecclesia rapuit sinagogæ: & alienæ gentis regnum uim faciendo possedit. Nam saluator. Missus sub lege: natus in lege: nutritus iuxta legem: dum a iudæis negligitur: a gentibus occupatur: & dum a sacerdotibus perditur: a peccatoribus inuenitur: sicut ipse ait Publicani & peccatores præcedunt uos in regno cælorum. Raptores igitur sumus: mirandū non est quippe qui a tali auctore descendimus: scriptum est enim de patriarcha nostro benia min. Lupus rapax. Rapit enim quod suum non est: ita & nos uelut filii rapacis lupi alienarū pastorem ouium nostra intentione præripimus: sicut ipse dicit. Nō sum missus nisi ad oues perditas domus israel. Rapitur itaq; christus: cum a iudæis dimittitur & ab aliis prædicatur. Rapitur christus cum occiditur a iudæis: sepelitur a nobis. Rapitur christus a uigilantibus dis cipulis: a dormientibus perditur pharisæis: sicut mentiendo ipsi confessi sunt: dum custodi as ponerent sepulturæ post resurrectionem domini: dicentes. Quia discipuli eius nocte ue nerunt: & furati sunt eū nobis dormientibus. Vnde spiritualiter intelligimus: quia xp̄m oēs dormientes perdunt: uigilantes inueniunt: atq; ideo ap̄ls dicit. Surge qui dormis & exurge a mortuis: & illuminabit tibi xp̄s. Vides ergo mortuum esse qui ita dormit: ut non custodiat saluatorem. Et ideo illi pharisei uelut mortui non potuerunt seruare uiuentem. Propterea fratres non dormiamus sed uigilemus circa ip̄m dominum nostrum saluatorem: ut apposi tis iugiter custodiis nemo illū auferat de sepultura pectoris nr̄i: nec dicamus aliqn̄: uenerūt: & dormiētibus nobis furati sunt eū. Hēmus. n. inimicos q xp̄m de cordibus nr̄is si obdormie rim⁹ auferre nitātur. Vn̄ peruigili cura seruemus eū ī sepulchro aīarū nostrarū ibi ꝑquiescat: ibi dormiat: ibi cum uoluerit & resurgat. Item de natali domini. XVI.

b Ene quodam modo sanctam hanc diem natalis domini solem nouum uulgus appellat: & tanta sui auctoritate id confirmat: ut iudæi etiam atq; gentiles in hac uoce consentiant: quod libenter amplectendum nobis est. Quia oriente saluatore non solum humani generis salus sed etiam solis ipsius claritas inoua tur: sicut ait apostolus. Vt perꝑpsum restauret omnia siue quæ in cælis siue q

in terra ſunt Si enim obſcuratur ſol :cum chriſtus patitur :neceſſe eſt illum ſplendidius ſolito
lucere :cum naſcitur:& ſi iudæis mortem operantibus offundit tenebras:cur non mariæ par
turienti uitam :exhibeat claritatem ?aut quare non credamus quod naſcente chriſto ſol ad
obſequiū lucidior aduenerit :cū magos ad iudiciū clarior ſtella pceſſerit?& ſi ſtella p diē alieni
tpis officium miniſtrauit:cur non credamus ꝙ ſol quoq; nocturnis horis aliquantulum aduē
tu maturiore decerpſerit ?Ex eo deniq; factum puto :ut nox decreſceret :dum ſol feſtinus ob
dominicæ natiuitatis obſequium ante mūdo lucem protulit:q̄ nox curſum ſui temporis cō
ſummaret.Quin potius ipſam noctem fuiſſe non dico :nec aliquid obſcuritatis habuiſſe:in
qua paſtores peruigilant :exultant angeli :aſtra deſeruiunt .Nec mirari debemus ꝙ in natiui
tate xpi noua oīa facta ſunt :cū nouū hoc ipſū fuerit:ꝙ uirgo pepit.Si āt pter ſolitū natiuitas
extitit:& preter ſolitū obſeqa ſunt delata .Ergo oriente dño paſtores peruigilant :exultāt an
geli :ſol obſequitur :ſtella famulatur.Et quidem angeli uel paſtores gaudia ſua uoce uel ſer-
monibus proſequuntur :elementa autem iſta gaudia ſua quia uoce non poterant :officio p
teſtantur .Sol igitur præter conſuetudinem in hac feſtiuitate matutinus illuxit .Nec mirum
Si enim ad ieſu nauæ orationem defixus ſtetit in die : cur non ad ieſu chriſti natiuitatem
feſtinus promoueret in noctem .Solem igitur nouum hanc diem uulgus appellat:& cum di
cit nouum :utiq; & ueterem eſſe demonſtrat .Veterem autem dixerim huius mundi ſolem
qui defectionem patitur :qui parietibus excluditur:qui nubibus obſcuratur.Veterem dixe
rim ſolem :qui uanitati ſubiacet :qui corruptionem metuit :qui iudicium pertimeſcit.Scrip
tum eſt enim.Sol conuertetur in tenebras & luna in ſanguinem.Veterem (inquam) dixerī
qui ſceleribus intereſt hominum:adulteria non refugit :homicidium non declinat. Et cum
omne genus hominum nolit eſſe medium :cum aliquod crimen admittitur:hic ſolus in cūc
tis facinoribus ſtet.Ergo quia hunc ueterem eſſe manifeſtum eſt :nouum quem niſi chriſtū
dominum reperimus de quo ſcriptum eſt.Orietur nobis ſol iuſticiæ.De quo etiam ex perſo
na peccatorum dicit propheta. Sol non eſt ortus nobis :& iuſticiæ lumen non luxit nobis?
Hic enim .Sol cum diaboli tenebris uniuerſus mundus eſſet oppreſſus:& caligo referta cri-
minibus ſæculorum poſſideret :dignat⁹ eſt ultimo tempore hoc eſt incūbente iam nocte or
tum ſuæ natiuitatis infundere.Primo quidem ante lucem hoceſt ante quam illuminaret iu
ſticiæ ſol:uelut matutinum quoddam prophetarum miſit oraculum :ſicut ſcriptum eſt. Mit
tebam prophetas meos ante lucem .Poſtea uero ipſe cum ſuis radiis hoceſt cum apoſtolorū
ſuorum fulgorē ſplenduit : ac tanta mundum ueritatis luce diſcuſſit:ut diaboli tenebras null⁹
offenderet.Hic eſt igitur ſol nouus qui clauſtra penetrat :inferna reſerat :corda rimat̄. Hic
nouus eſt ſol qui ſpiritu ſuo uiuificat mortua:corrupta reparat:ſuſcitat iam defuncta:uel qui
calore ſuo purgat ſordida :exurit fluuida:decoquit uicioſa .Ipſe (īquam)eſt qui in cunctis ac
tibus noſtris perſpicit omnia opera noſtra :& non tam condemnat crimina q̄ emēdat .Hic
plane eſt ſol iuſtus & ſapiens:qui non ſine diſcretione ſicut iſtius ſol mundi bonis ac malis
ſimiliter circūfertur:ſed quodam iudicio ueritatis ſancto lucet :occidit peccatori .Hoc āt īter
utrūq; īterē ſolē.ꝙ ille iudiciū metuit hic iudiciū cōmiat̄ .ꝙ ille corruptiōis miſter ē:hic æter
nitatis eſt dominus :ꝙ ille creatura eſt:hic creator .Tamen iſtum mundi ſolem prius quam
oritur:adhuc ante lucem propter neceſſarios uſus huminum ſolet lucerna præcedere.Habet
autem & chriſtus ſol lucernam ſuam quæ eius ortum præceſſit ſicut dicit propheta : paraui
lucernam chriſto meo.Quæ autem iſta lucerna ſit:oſtendit dominus dicens de ioanne bap
tiſta.Ille erat lucerna ardens.Ipſe autem ioannes ut precedens lucernæ lumen exiguum:ait.
Ecce uenit poſt me:cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamentorum eius:ipſe uos
baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.Simul etiam intelligens lumen ſuum ſolis radiis offuſcan
dum:ante prædicit.Illum oportet creſcere:me autem minui.Sicut enim lucerne claritas de-
ſtruitur ſolis aduentu : ita & ioannis pœnitentiæ baptiſmum ſuperueniente chriſti gratia
uacuatum eſt.Videamus igitur : hic ſol noſter nouus quo fonte naſcatur : ſicut eſt uerum :
deo oritur auctore . Diuinitatis ergo eſt filius : diuinitatis (inquam) incorruptæ inte-
græ illibatæ : intelligo plane myſterium . Ideo enim ſecunda natiuitas per immaculatam
mariam :quia prior per diuinitatem conſtiterat illibata :ut cui prior natiuitas glorioſa exti-
tit :eius ſecunda contumelioſa nō fieret:hoceſt ut quem ad modum uirgo diuinitas ediderat
ita eum & uirgo maria generaret .Habere etiam apud homines:patrem ſcribitur.:ſicut legi-
mus ī euangelio dicētibus phariſæis .Nōne hic eſt filius ioſeph fabri :& mater eius maria ē?
In hoc quoq; aduerte myſterium .Faber pater dicitur chriſti . Et plane pater faber deus qui
totius mundi opera fabricatus eſt.Et plane faber:ſed qui in diluuio noe arcam fabricauit diſ

posuit. Faber (inquam est qui ordinauit moisis tabernaculum: arcam testamenti instituit: tẽplum salomonis erexit. Fabrum dixerim: qui mentes rigidas expolit: cogitatiões superbas recidit: humilia facta sublimat. Hic autem faber circa arbores curuo utitur ferramento: sicut ĩ euãgelio legimus dicẽte ioãne. Iam securis ad radices arborum posita est. Omnis arbor nõ faciẽs fructum excidetur: & ĩ ignem mittetur. Hoc enim agit totum: ut utiles cælestis fabricæ arbores in futuro componat: infructuosas uero euulsas radicitus flammarum consumat incendio.

Increpatio de calendis iannuariis. XVII.

e St mihi aduersus plærosq; de uestris fratres querela non modica: de iis loquor qui nobiscum natalem domini celebrantes gentilium se feriis dederũt: & post illud cæleste conuiuium superstitiosis sibi prandium parauerunt: ut qui ante lætificati fuerant sanctitate: inebriarentur postea uanitate. Ignorantes q; qui uult regnare cum christo: non possit gaudere cum sæculo: & qui uult iuenire iusticiam: debeat declinare luxuriam. Alia enim ratio est uitæ æternæ: alia desperatio lasciuiæ temporalis: ad illam uirtute ascenditur: ad istam perditione descenditur. Atq; ideo qui uult esse diuinorum particeps: non debet esse socius idolorum. Idoli enim portio est inebriare uino mentem: uentrem cibo distendere: saltationibus membra torquere: & ita prauis actibus occupari: ut cogaris ignorare quod deus est. Vnde sanctus apostolus hæc præuidens dicit: Quæ portio iusticiæ cum iniquitate: aut quæ societas luci cum tenebris: aut quæ pars fideli cum infideli: qui autem consensus templo dei cum idolis? Ergo si nos sumus templum dei: cur in templo dei colitur festiuitas idolorum? cur ubi christus habitat: qui est abstinentia temperantia castitas: inducitur comesatio ebrietas atq; lasciuia? Dicit saluator: nemo potest duobus dominis seruire: hoc est deo & mãmonæ: quo modo igitur potestis religiose epiphaniam domini procurare qui iam calendas quãtum in uobis est: deuotissime celebrastis? Ianus enim homo fuit unius conditor ciuitatis quæ ianiculum nũcupatur: in cuius honore a gentibus calendæ sunt ianuariæ nuncupatæ: unde qui calendas ianuarias colit peccat quoniam homini mortuo defert diuinitatis obsequium. Inde est q; ait apostolus. Dies obseruatis & menses & tempora & annos: timeo ne sine causa laborauerim in uobis. Obseruauit enim diem & mensem qui his diebus aut non ieiunauit aut ad ecclesiam nõ processit. Obseruauit diem qui hesterna die non processit ad ecclesiam: processit ad campum. Ergo fratres oĩ studio gentilium festiuitatem & ferias declinemus: ut quando illi epulantur & læti sunt: tũc nos simus sobrii atq; ieiuni: quo intelligant lætitiã suã nostra abstinẽtia condemnari. Non solum autem gentilium sed & iudæorum consortia uitare debemus: quorum etiam cõfabulatio est magna pollutio. Hi etenim arte ĩ sinuãt se hominibus: domos penetrãt: ingrediuntur prætoria: aures iudicum & publica ĩquietant: & ideo magis præualẽt: quo magis sunt impudentes. Hoc autem nõ recens ĩ ipsis sed ĩueteratum & originarium malum est. Nam olim iã & dominum saluatorem intra prætorium persecuti sunt: & præsidis eum iudicio condemnarunt. In prætorio ergo a iudeis innocentia opprimitur: secretum proditur: religio condẽnatur. Cum enim christus occiditur: omnis in eo ueritas & iusticia condemnatur: quoniam ipse est innocentia religio sanctitatis atq; mysterium.

De sancta epiphania. XVIII.

e Vangelica scriptura refert (sicut lectum nuper audiuimus) dominum ad iordanem baptismi causa uenisse: & in eodem flumine mysteriis se cælestibus cõsecrari uoluisse. Quod mirari non debemus: cur hoc baptismatis ipsius dominus & magister fecerit. Quia ipse ait. Qui fecerit sic & docuerit: maximus uocabitur in regno cælorum. Facere igitur prius uoluit quod faciendum omnibus imperabat: ut bonus magister doctrinam suam nõ tam uerbis insinuaret quam actibus exerceret & ad finem nos gestu pariter confirmaret & sensu. Hoc autem totum hodierna die gestum esse: manifestum est: quod ita uerum esse: ipsa possumus colligere ratione. Ratio enim exigit: ut post diem natalis dominici licet interpositis annis eodem autem tempore hæc festiuitas sequeretur: quam & ipsam festiuitatem natalem appellandam puto. Tunc. n. natus hominibus: hodie renatus est sacramentis: tunc per uirginem editus hodie per misterium generatus. Ita enim disposuit dominus non longe inter se hominum uota distare: ut

in uno tempore quem genitum gratulabantur in terra :sanctificatū lætarentur in cælis. Vt qui partum uirginis angelis annunciantibus possidebant :dei filium cælis testantibus retinerent :certiq; essent homines quia ipse esset filius dei:quem uirgo pepererat :diuinitas agnoscebat. Noui enim partus noua merentur obsequia. Ibi cum secundum hominem nascitur: mater eum maria sinu circūfouet. Hic cum secundum mysterium gignitur:pater eum deus uoce complectitur :ait enim. Hic est enim filius meus in quo bene complacui:ipsum audite Mater ergo partui molli blanditur gremio :pater filio pio testimonio famulatur. Mater(inquam)eum adorandum magis ingerit : pater colendum gentibus manifestat. Sinu igitur retinetur a matre:cum nascitur :sed pater ei sinus sui fotum iugiter sumministrat. Legimus enim eum sine intermissione in patris gremio quiscentem dicente euangelista. Deum nemo uidit unq; nisi unigenitus filius qui est in sinu patris. Libenter ergo in sinu sanctorum quiescit domius : unde & ioannis euangelistæ sinum ut in eo accumberet:libenter elegit. Sinus ergo in quo christus requiescit :non corporis gremio præparatur non uestimentorum ambitione componitur :sed cælestium uirtutum operatione colligitur. Nā christi sinus erat in ioanne euangelista fides :in deo patre diuinitas :in maria matre uirginitas. Ibi sinus christi est :ubi habitaculum est uirtutum. Ibi reclinat caput suum :ubi domicilium cælestium inuenit præceptorum. Nam ideo peccatoribus & infidelibus dicit. Vulpes foueas habent & uolucres cæli nidos:filius autem hominis non habet:ubi :caput reclinet. Igitur dominus iesus hodie uenit ad baptismum:& corpus suum sanctum uoluit aqua dilui. Dicat fortasse aliquis :qui sanctus est:quare uoluit baptizari? Audi ergo. Ideo baptizatur christus:non ut sanctificet ab aqs:sed ut ipse aquas sanctificet:& purificatōe sui purificet fluenta illa quæ tangit Consecratio.n.xpi cōsecratio maior ē elemēti. Cū.n.saluator abluitur :iā tunc in nostrum baptismum tota aqua mundatur & purificatur fons :ut secuturis post modum populis lauacri gratia ministretur. Præcedit ergo christus per baptismum :ut christiani post eum confidenter populi subsequantur. Intelligo ergo mysterium :ita enim & columna ignis præcessit per mare rubrum :ut interpidum iter israel filii sequerentur :& ipsa prius per aquas gressa est ut uenientibus post se uiandi semitam præpararet. Quod factum (sicut apostolus dicit)mysterium baptismi fuit : baptismum plane quodam modo fuit : ubi homines nubes operiebat :unda portabat :Sed hæc omnia operatus est christus dominus idem qui & modo:qui sicut tunc per mare filios israel in ignis columna præcessit:ita nunc per baptismū christianos populos in corporis sui columna præcedit. Ipsa (inquam)est columna quæ tunc sequentium oculis præstitit:modo lucem credentium cordibus sumministrat. Tunc ī fluentis undarum solidauit semitam:modo in lauacro fidei uestigia corroborat :per quam fidem sicut filii israel qui intrepidus ambulauerit :persecutorem ægyptium nō timebit.

Item de sancta epiphania. XVIIII.

e Xultandum est nobis fratres carissimi quod uotis nostris uota succedūt :quod gaudiis gaudia cumulantur. Ecce enim adhuc natalis dominici solēnitate corda nostra persultant & iam festiuitate sancte epiphaniæ gloriamur. Gratias igitur agere debemus dño:qui nos frequenter uisitat:ut sæpe lætificet & iā copiosius requirit:ut numerosius benedicat. Quāuis igitur gentilis licet uane numerus ad solemnitatem lætetur propter diuersitatem dominorum suorum :tamen plures nobis festiuitates præstat unius diei uisitatio q̄ illis multorum dæmoniorum superstitiosa presumptio. Nam sicut eos ueritate religionis uincimus :ita uotorum numero superamus. Epiphaniæ ergo hodie procuramus gaudia. Quærat aliquis quid interpretetur hoc uerbum silicet qa epiphane græce latinæ dicitur apparere. Ergo qa tunc primum apparuit saluator ī mundo:ipsa dies eodem uocabulo epiphania nūcupata est. Quo modo autem apparuerit requiramus :non quod in mundo ante nō fuerit:cum mundus per ipsum factus sit :sed quod tunc primum signis atq; miraculis credētium cordibus deus christus illuxerit:& in tenebrosas conscientias hominium fidei splendor aduenerit. Cum igitur deus ubiq; sit & uniuersa possideat:tanq; nō uisus antea apparuisse dicitur. Apparuit autem non tam oculis hominū quam saluti :nam & si prius natus ex uirgine oculis carnalibus uidebatur :tamen non apparebat:quam uirtutem eius adhuc fidei acies ignorabat:unde iudæis per prophetam dicitur. Videntes uidebitis & non uidebitis. Hoc est saluatorem quem cernerent oculis corporalib⁹: spirituali lumine nō uiderent. Postea enim quam diuinitatem suam mirabilibus declarabit: humanis mentibus tāquā nouus & inopinatus apparēs oculos quosdam cordis īfudit :ut co

gnoſceret ſenſus quē n̄ cognouit aſpectus. Vn̄ fit ut nos chriſtum dominum per fidem: quē nunquam uidimus: contemplemur. Iudæi quem perſpexerunt oculis: palpauerunt manib⁹: hodieq́ non uideant. Requiramus igitur quod ſignum operatus ſit: ut diuinitatem ſuam populis declararet. Dicitur hoc primum feciſſe miraculum: ut aquam mutaret in uinum: magnum plane ſignum & ad dei credendum ſufficiens maieſtatem. Quis enim non miretur in aliud ꝙ erant: elementa eſſe tranſlata? Nemo enim poteſt mutare naturam niſi qui dominus eſt naturæ. Credendum eſt iam ex hoc mortalem hominem in immortalitatem poſſe conuerti: quando uilis ſubſtantia in precioſam eſt conuerſa ſubſtantiam. Nolo enim auditor nomina tamen perſpicias uini & aquæ: ſed ſi uis potentiam comprobare uirtutem rerū aſpice. Facto enim hoc altius neſcio quid demonſtratur. Nam cum dominus aquam uertit ī uinum: non tam hoc operatur: ne diſcumbentibus deſit ebrietas: ſed ut credentibus ſit æternitas. Si quidem propterea in mundum uenerit chriſtus: non ut conuiuarum cellaria procuraret: ſed ut ſaluti hominum prouideret: nec ut hydrias ſubſtantia boni odoris impleret ſed ut animas gratia ſancti ſpiritus irrigaret. Ergo cum ex illa uili aqua uini optimi ſaporem uoluit guſtare cōuiuas: magis uoluit ex hac uili carne reſurrectionis cæleſtis ſapientiam guſtare credentes. Nam hoc ſignum tōtum utiq́ reſurrectionis myſterium cōtinet. Aqua eni uilis pallens & frigida in uinum uerſa ſcilicet precioſum rubrum uel ignitum hoc ſignificat: hominis ſubſtantiam conditione uilem imbecillitate: pallentem morte: in reſurrectione in gloriam commutandam quæ eſt æternitate precioſa gratia collorata: ſpiritu immortalitatis ignita. Hoc igitur dignum eſt credere dominum operari uoluiſſe: ut per hoc terrenum ſignum futurum iam tunc a ſapientibus cæleſte myſterium uideretur. Nam ſi mirabile eſt utiq́ quæ defecerant cōuiuiis: uina ſuppleſſe: quanto eſt mirabilius uitam quæ eſt exhauſta: hominibus reparaſſe? Et ſi glorioſum eſt aquam in uinum mutare: quanto eſt glorioſius peccata in iuſticiam cōmutare. & mores potius temperare quam pocula? Audeo dicere illas hydrias non ſolum illi conuiuio ſed uniuerſo mundo precioſam illam miniſtrare ſubſtantiam: niſi quod nobis melius adminiſtrant. Conſtat enim ex ipſis uaſculis illos hauſiſſe ebrietatem: nos haurire iuſticiā: illos percepiſſe uini poculū: nos calicē ſalutis accipere: & ſi dici fas eſt: apud illos pertranſiſſe quod biberant: apud nos uero permanere quod ſumpſimus.

Item de eodem. XX.

m

Eminit ſanctitas ueſtra fratres ſuperioris prædicationis noſtræ: qua deſcripſimus beatos apoſtolos uno uiſo miraculo hoceſt aqua in uinum a ſaluatore conuerſa: in eum protinus incrediḋiſſe: ita enim ait euangeliſta de domino. Et manifeſtauit gloriam ſuam: & crediderunt in eum diſcipuli eius. Quod factū non ideo tantum ſcriptum eſt: ut illorum ſub quibus factum eſt: fidei gloria monſtraretur: ſed & propter nos qui eodem deuotiōis exemplo credulitatis gloria prouocamur. Chriſtus enim quod operatus eſt: nō illis tantum operatus eſt quos habebat tunc præſentes ſed & nobis poſtea ſecuturis: ut licet maiores noſtri tempore nos præcederent: tamē ſignorum gratia nō præirent. Quæ enim illis exhibita eſt præſentia rerum ī mirabilibus uirtus: eadem uirtus nobis litterarum theſauro conſeruata: ut nobis præſtaret pagina quod illis gerebat hiſtoria: immo in nobis geritur quicquid nobis geritur quicquid nobis īſinuat: ut ſcripturarum ſpeculo dictaretur: & potentiam domini quam illi carnalibus oculis cernerēt nos ſpirituali lumine uideremus. Et crediderunt in eum: & manifeſtauit gloriam ſuam diſcipulis ſuis Quam bene potentiam domini ſubſequitur deuotio ſeruulorum: & quod magiſter docet opere: diſcipuli in corde deſcribunt. Ecce cui manifeſtatur uirtus operantis: & fides prædicatur manifeſta credētium. Prædicanda plane apoſtolorum fides quæ uiſo uno ſigno credidit ī omnipotentiam ſaluatoris: & apoſtoli dum mirātur aquam in uinum uerſa: ipſi ex omni fæce peccatorum ſimiliter ſunt conuerſi: & inſtar facti miraculi ex uili ſuperſtitione gentilium in precioſam deuotionem credentium ſunt tranſlati: & ut aqua in uinum uerſa ſapore rubore calore conditur: ita ſcientiæ quod erat in iis inſulſum: accepit ſaporem quod pallens: gratiæ ſumpſit colorem: quod frigidum: incaluit immortalitatis ardore. Magnificanda igitur apoſtolorum fides quæ ideo euāgelico ſermone deſcripta eſt: ut & illis eēt ad laudem & nobis proficeret ad exemplum. Sed quod peius eſt his: illis laus ſua permanet nos exempla non permouent. Nam quanto poſteriores ſumus tempore: tanto & inferiores merito. Illi enim uiſo uno ſigno ſtatim domino crediderunt: nos acceptis adhuc tot beneficiorum mirabilibus dubitamus. Dubitamus (inquam) quia præſentia diligimus: dum futu-

ra nō credimus:diuitias amamus in sæculo :dum eas accipere cunctamur a christo .Iracun dia immoderate extollimur :dum retributionis iudicium non timemus.Cæterum qui no uit scriptum esse quo iudicio iudicaueritis :eodē iudicabitur de uobis :absq; dubio lenis mo deratus & mitis est:& plus bonitate cogit quam seueritate compellit:amicus indulgentiæ fa miliaris est ueniæ:ut dum eam frequenter impartit:a domino semper accipiat.Si quidē pru dentis sit rectoris : ita terrenos honores agere :ut horificentiam cælestis dignitatis acquirat & si interdum uigorem dicendi in nobis corporis obtundat infirmitas :tamen studio deuo tionis uestræ fortiores efficimur .Nam quo uos studiosius auditis :eo nos libentius prædica mus:& uirtus nobis loquendi additur cum uos intelligendi accomodatis auditum .Quis nō conetur illic uerbi cælestis semen iacere:ubi illud puri cordis fæconda terra suscipit. Quis (inquam)non illic uerbū saluatoris collocare uelit : ubi illud non sæcularium solicitudo præ focet sed disciplinarum spiritualium uirtus enutriat :Ergo fratres quia in sancta epiphania exultauimus uidentes miracula saluatoris:debemus facere:quod illius temporis discipuli tūc fecerunt.Quod autem dixi uidisse nos modo quod olim gestum est:uidemus plane uidem⁹ q; quottidie .Ea enim sunt christi miracula:ut nō iniquitate prætereāt sed gratia cōualescāt: nō obliuione sepeliātur sed uirtutibus inouentur. Apud potētiam enim dei nihil est abolitū nihil præteritum :sed pro sui magnitudine omnia illi i præsenti sunt:totum illi tempus est hodie :unde & sanctis propheta dicit.Mile āni ante oculos tuos tā q̄ dies una. Quod si om ne sæculi tempus una dies est domino .eadem quæ mirabilia saluator patribus operat⁹ est: operatus & nobis est.Vidimus igitur & nos sicut maiores nostri mirabilia domini:cum pa ri ea cum illis stupore suspeximus .Gustauimus & nos sicut illi de ipsis hydriis. siquidem illi de iis poculum uini biberunt :nos salutis calicem sumpserimus .Debemus ergo facere uiso si gno domini quod nostri fecere priores .Si enim eadem in nobis diuinitatis refulsit gratia ea dem & fidei apud nos debet esse deuotio :dicit enim euangelista de domino:hoc miraculo p̄ petrato.Et manifestauit gloriam suam:& crediderūt discipuli in eum.Credere ergo debem⁹ sicut tunc apostoli crediderunt.Dicit autem & alius :& nos christiani sumus credimus in do minum saluatorem :sed credere opus est opere nō sermone non lingua sed corde:ne & no bis dicatur .Plebs hæc labiis me honorat :cor autem eorum longe est a me.

Item de die sancto epiphaniæ. XXI.

P Læriq; in hac sancta epiphaniæ die hactenus a domino mirabilia facta esse cō memorant :ut rogatus ad nuptias aquæ substantiam in uini speciem commu taret ac liquorem fontium in meliorem usum sui benedictione trāsferret: mi nistros hausisse aquam de puteis :uinum in hydriis iuenisse:atq; utiliore dispē dio perdidisse quod impleuerant :repperisse quod deerat :tuncq; primum hoc mirabili signo diuinitatis suæ declarasse uirtutem.Non nulli autem in hac sancta die ab ioā ne baptizatum eum in iordane testantur :atq; in lauacri eius gratia interfuisse loquendo de um patrem :sanctum quoq; spiritum descendisse .Nec mirum si in domini lauacro mysteri um non defuit trinitatis :cum nostrum lauacrum trinitatis compleat sacramentum .Neq; enim poterat dominus non primum circa se exhibere:quod erat postea humano generi p̄ cepturus :cum omnia non sui causa sed nostræ gratia salutis efficeret.Aut nunqd propter se baptizari uoluit :cum peccatum non haberet :sicut dicit propheta .Qui peccatum non fecit nec dolus inuentus est in ore eius.Sed propter nos utiq; qui multorum criminum peccatis obnoxii opus habeamus:ut in christi baptismo purgaremur :atq; ideo uenit dominus ad la uacrum:non ut purificetur ipse aquis :sed ut nobis aquarum fluenta purificet .Ex quo enim ille in aquis mersit:ex eo omnium credentium peccata deleuit .Necesse est autem ut omniū peccata deleuerit qui omnium peccata suscepit:sicut ait euangelista .Hic est agnus dei :hic ē qui tollit peccatum mundi .Mirum ergo in modum unus mergitur :& salus omnium repa ratur.Adest ergo deus pater :cum baptizatur dominus :adest spiritus sanctus .Videte salua toris beniuolentiam :qua solus se in passione contumeliis subdidit :in lauacro solus gratiam non quæsiuit :uult participes esse gloriæ .Adest ergo(sicut dixi)pater:adest & spiritus sanc tus :& quia deus uideri non potest :spiritus in columba :pater descendit in uoce.Quodq; so lum ad astruendam fidem hominibus necessarium erat exhibere saluatorem:fides enim no stra nisi auditu non constat & uisu:ideo se spiritus in columba oculis subdit:pater in uoce se auribus sumministrat .Nam nisi propter nostram credulitatem ista fieri oportuisset:potuit pater & spiritus tanq̄ inuisibilis deus ad uerbum filium inuisibili prolapsione descendere .

Igitur propter nostram fidem aperto cælo spiritus ad christum: pater ad filium: uox descendit ad uerbum. Verbum enim christus est: de quo scribitur. In principio erat uerbum. Bene (inquam) pater uox: & filius uerbum dicitur: quia uerbum non nisi de uoce procedit. Conueniunt itaq; sibi uox & uerbum: & saluti hominum prouident societate mysterii. Qua ãt ratione spiritus sanctus ad christum in specie columbæ descenderit: uideam⁹ utrum sit aliq similitudo columbe uel domini sicut est uocis & uerbi: & plane non parua. Columbam eni etiam ipsum dominum dixerim: quia est alacer mitis & simplex. Columba est quia sanctos suos esse præcipit ut columbas: dicens: estote simplices sicut columbæ. Quod autem columba christus sit: propheta dicit ex persona ipsius describens post passionem reditum eius ad cælũ. Quis dabit mihi pœnas sicut colũbæ: & uolabo & requiescã? Cũ ergo christus domin⁹ initiaret ecclesiæ sacramenta: cælo superuenit columba. Intelligo mysterium: agnosco etiã sacramentum. Columba enim ipsa est quæ nunc ad ecclesiam christi in baptismo uehit: q̃ quondam ad arcam noe in diluuio properauit: tunc illi securitatem annuncians oliuæ ramo modo huic æternitatem conferens diuinitatis indicio. Tunc signum pacis ore afferens: modo ipsam pacem christum sui substãtia superfundens. In iordane igitur baptizauit dominus multa mirabilia in hoc flumine sæpius facta esse scriptura commemorat: inter cætera dicẽs & iordanis conuersus est retrorsum. Puto autem esse mirabilius quod domino iesu christo ibi posito factum est. Ante enim retrorsum aquæ conuersæ fuerant: modo retrorsum peccata conuersa sunt: & sicut tunc impetus fluminis alueum sui cursus perdidit: ita & nũc impetus peccatorum dominium sui erroris amisit. Quod quidem in propheta elia iam illo in tẽpore factum puto. Sicut enim elias in iordane diuisionem fecit undarum: ita & spirit⁹ dominus in eodem iordane separationem operatus est peccatorum. Ille stare flulenta præcepit: hic crimina & sicut sub elia fluctus primordia fontium de quibus exierant petiuerunt: ita & sub christo domino homines ad originis suæ infantiam de qua fuerant exorti: sunt reuersi.

Post epiphaniam. XXII.

D omnes uos fratres prædicationem meam in die sancta epiphaniæ peruenisse credo: & ad uos præcipue catechuminos: in qua descripsimus tunc non nullis asserentibus aquam in uinum fuisse conuersam: plærisq; autem testantib⁹
a
illa die in iordane dominum baptizatum: quod licet a diuersis alterutrum factum esse credatur: ego tamen utrũq; factum esse confirmo: & aliud signum de alio contineri. Vtrũq; enim factum est. Nam cum baptizatus est dominus: & mysterium lauacri instituit: & humanum genus uelut uilem aquam in æternam substantiam diuinitatis sapore conuertit. Similiter & cum hydrias plenas liquore fontium uertit in uinum: utrũq; operatus est: & speciem magis necessariam nuptiis præstitit: & demonstrauit corpora hominum per lauacrum spiritus sancti replenda esse substantia: quod alibi ipse dominus manifestius declarauit dicens. In utres nouos uinum nouum esse condendum. In nouitate enim utrium lauacri puritas spiritus sancti gratia significatur in uino. Igitur uos catechumicos diligentius oportuit hoc audisse: quibus magis est necessarium: ut sensus uester qui ignorãtia trinitatis ut aqua nũc friget: agnitione mysterii icalescat ut uinum: & animarum uestrarum liquor uilis & tenus in preciosam & fortem gratiam transfundatur: ut uini uice sapiam⁹ q̃d bonum est: redoleamus quod suaue est: & possimus dicere illud apostoli. Quoniam christi bonus odor sumus deo. Catechuminus enim prius q̃ baptizetur: sicut aqua iacet riget & pallet. Fidelis autem sicut uinum fortis & ruber est. Catechuminus (inquam) sicut aqua nullius saporis nullius odoris nullius est precii: nec sufficiens ad usum: nec delectabilis ad reficiendũ: nec tolerabilis ad seruandum. Nam sicut aqua cum seruatur diutius: in deterius uersa intra semet putrescit & fœtet: ita & catechuminus cum diutius catechumin⁹ permanet ĩ deterius cõuersus intra semet uilescit & deperit: ait enim dominus. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: nõ ĩtrabit in regnum cælorum. Qui autem non intrat regnum necessario remanet in inferno. Recte autem uino comparatur fidelis. Sicut enim ex cunctarum creaturarum substantia: omnis res uetustate deperit: solum uinum proficit uetustate: ita ex omni genere hominũ cunctis antiquitate pereuntibus solus christianus proficit uetustate. Et sicut uinum in dies singulos asperitatem suam decoquens saporis dulcedinem suauitatem odoris acquirit: ita & christianus successu temporis delictorum suorum asperitatem decoquens: sapientiam sibi diuinitatis beniuolentia trinitatis assumit. Ergo in hac sancta die baptizatus ẽ

dominus. Videte ꝙ bene ordinauerit: ut & in natali suo natus sit: & in epiphania sit renatus ut nec longe a se salutis humanæ uota distarent: & æternas saluatori iugiter gratias agereꝰ tunc & uota nostra celebrata sunt: quo christo ecclesia copulata est: sicut ait ioannes. Qui habet sponsam: sponsus est. Propter has ergo nuptias saltare nos conuenit: siquidem & dauid rex pariter & propheta: cum multa cecinerit: & ante arcam saltasse dicatur. Elatus enim gaudio in saltationem prorupit. Præuidebat enim in spiritu per mariam de germine suo ecclesiam christi thalamo sociandam: de quo ait. Et ipse tanq̃ sponsus procedens de thalamo suo. Atq; ideo præ cæteris prophetarum auctoribus plus cantauit: quia lætior cunctis per hæc gaudia suos posteros coniungebat: & ad propria uota omnes gentes solito dulcius inuitabat: nos quoq; docuit quid ipsis facere deberemus in nuptiis: cum ille ante nuptias tota exultatione lætatus sit.

De quadragesima. XXIIII.

s Ancte quadragesimæ rationem cuius hodie initium celebramus: frequenter edidimus: & cur tot dierum numero ieiunemus: sæpe docuimus. Diximus enĩ quod dominus iesus christus hunc eundem numerum ieiunii consecrarit: & continuatis diebus noctibusq; non capiens cibum unum ieiunii corpus effecerit. Hoc est licet diei ordo noctis interrumperetur aduentu: non tamen interruptus est ordo ieiunii. Vnde erant apud deum plura temporum curricula sed abstinentiæ dies una: ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere: ut quia totam quadragesimam complecti non possumus sopito & uno ieiunio: uel quottidianis eandem sine intermissione ieiuniis celebremus: ut si quisq; unam diem abstinendo pretermiserit: totam quadragesimam uiolarit: & propter modici temporis cibum magni fructum laboris amiserit. Sed dicit aliquis: quadragesimæ aliquotiens accepimus rationem: & eam consecratam a domino frequenter audiuimus: sed cur eadem quadragesima quadraginta & duos dies habeat: audire gestimus. Legimus in ueteri testamento cum sanctus moises filios israel de iugo ægyptiæ captiuitatis erueret: ut in terram eos repromissionis induceret: quadraginta & duorum dierum eum ad memoratam terram mansionibus peruenisse: tantoq; illũ temporum numero potitum esse promissis: quanto & nos promissis nobis a saluatore perfrui gratulamur. Eodem (inquam) numero moises per mansiones peruenit ad requiem quo & nos per ieiunia properamus ad cælum. Ieiunia enim nostra mansiones quædam sunt: per quæ iter spiritualiter facientes animæ uirtutibus ambulamus: & diurno profectu repromissæ nobis terræ uiciniores efficimur: ita ut citius perueniat qui deuotiꝰ ieiunarit. Pedes.n. quidã aĩæ pnices sũt fides atq; ieiuniũ q̃ cito de humilibus ad altiora conscendunt: cito de terrenis ad cælestia gradiuntur: de his pedibus dicit apostolus. Quam speciosi pedes euangelizantium bona. Hos pedes lauari præcepit dominus: sicut apostolus ait de uidua. Si sanctorũ pedes lauit. Digni enim honore euangelizantium pacem pedes sunt qui spirituales ac nitidi doctrina super hominum corda gradiuntur. Quadraginta etiam & duorum dierum numero israel populus peruenit ad fluenta iordanis. Eodemq; dierum circulo christianus populꝰ peruenit ad fluenta baptismatis: & sicut ait propheta: iordanis conuersus est retrorsum. Illic introeunte israelita in aquam fluminis unda superfugit: hic descendente in fontem xpiano criminum peccata diffugiunt Et mirum in modum illic retrorsum conuersus fluuius in originem suam reuertitur: hic in posterum reuocatus homo in originis suæ infantiam reparatur: ibi fontem suum de quo egressa fuerat: unda perquirit: hic hominem suum a quo exierat: innocentia recognoscit: ibi exinanitur alueus fluctibus: hic euacuantur corda criminibꝰ: ita ut seruos dei illic aqua cœnosa non madidet: hic famulos dei conscientia tetra non polluat. Iordanis enim quidam est fons lauacri per quem qui transiuerit: relictis sordibus paradisum repromissionis ingreditur. In hoc ergo quadragenario & duali numero israel ppl's relinquens egyptum rubri maris fluenta transcendit: & nos quoq; in ipso numero relinquẽtes mundi ægyptum gehennæ ardentis stagna transimus. Illos in fluctibus unda sustentat: nos ignis flamma non urit. Illis solidatur aqua: nobis refrigescit incendium. Et contra nature usum per æstum siccatur mare: per fontem baptismi gehenna mitescit. In hoc (inquam) mystico numero filii israel peruenientes ad myrrham cum præ amaritudine aquam haurire non possent. Habebat enim fons aquã sed dulcedinẽ ñ hẽbat. Erat delectabil' ad uisiõem

sed sincærus non erat ad saporem. Iniecto in eam per moisen ligno dulcedinem suauiter po tarunt: austeritatem quam noxia unda gestabat. ligni abstulit sacramentum: quod quidem i figura factum puto. Aquam enim amaram mirrha legem esse arbitror ueteris testamenti: quæ lex prius q̃ cruce temperaretur domini: erat immitis. Iubebat enim oculum pro oculo dentem pro dente: & uelut austeris nullum misericordiæ refrigerium porrigebat. At uero ubi ligno euangelicæ passionis est temperata: statim amaritudinem suam suauitate cōmutans dulcem se cunctis præstitit ad potandum: sicut ait propheta. Quam dulcia faucibus me is eloquia tua super mel & fauum ori meo. Dulcia enim sunt eloquia quæ iubent. Si quis te percusserit in maxillam: præbe ei & alteram. Si quis tibi aufert tunicam: relinque illi & palli um. Hæc est ergo illa amaritudo quæ dulcedine commutata est idest austeritas legis euange lii gratia temperata est. Amara enim est legis littera sine crucis mysterio: de qua ait apostol⁹ Littera occidit. At ubi passionis illi sacramenta iunguntur: omnis eius spiritualiter amaritu do conditur. Et de ea dicit apostolus: spiritus autem uiuificat.

Item de quadragesima. .XXIIII.

r Ertinent adhuc sensus uestri fratres: nos hoc superiorĩ dominica prædicasse q̃d huius quadragesimæ nostræ figuram illæ quadraginta & duæ mansiones ha buerint: per quas populus israel exiens de ægypto diurno profectu terram re promissionis intrauit: & quasi quibusdam salutis gradibus post iugum seruitu tis ascendit ad regnum. Figura (inquam) fuit in illis mansionibus ieiuniorũ no strorum non solum in quantitate numeri sed etiam in obseruatione uirtutum. Non enĩ tan tum filii israel in itinere deserti corporeis gressibus ambularunt: quantum in uia domini re ligiosis actibus profecerunt. In uia plane ambulauerunt domini quæ illos portauit in fluctibus & pauit e cælo. Esurientibus enim in heremo manna non defuit: periclitantibus in ma ri terra non fugit. Ibi mare ĩ semita sternitur: hic cælum ad pabulum reseratur. Propter gra tiam famulorum dei iordanis fluenta sua retinet: aquam suam myrrha cōmutat. Illic retror sum conuersa: que sequebatur: unda præcedit. Hic in melius temperata quæ amarum stillabat: uena dulcescit. Et mirum in modum fluuius cursum perdidit. fons saporem. Sed quoni am diximus filios israel uenientes ad mirrham aquæ amaritudine laborasse: eamq; non ni si ligni iniectione potare potuisse: typum quoq; in illa fuisse ueteris testamenti: uideamus quo exinde proficiscens populus ipse peruenerit. Peruenit in locum qui dicitur elim: in quo erant duodecim fontes purissimi & septuaginta uirentium multitudo palmarum. Videte mysterium dei quem ad modum post amaritudinem legis fluenta euangelicæ pietatis exu berent. Ibi fons unus austerus est ad bibendum: hic plures: omnes: dulces sunt ad portandũ ibi post fatigationem nulla refectio: hic post laborem refrigerium atq; uictoria. Sitientibus enim fontes ministrantur: palmæ uincentibus offeruntur: palmæ (inquam) offeruntur uin centibus: quia post legis duriciam ad euangelii gratiam peruenisse uicisse est. Præmium enĩ quoddam uictoris est os uiuo fonte diluere: dextram triumphali palma munire. Per fontẽ enim lingua confessoris purificatur: per palmam dextera martyris honoratur. Illa quia chri sti exaltauit gloriam: hec quia aram sacrilegii recusauit. Præmium enim quoddam est palma martyrii quæ confitenti linguæ dulcem fructum tribuit: & uictrici dexteræ gloriosum præstat ornatum. Est plane palma martyribus suauis ad cibum: umbrosa ad requiem: hono rabilis ad triũphum: semper uirens: semper uestita foliis: semper parata uictorie. Atq; ideo non marcescit palma: quia martyrum uictoria non marcescit. Ipse deniq; palmæ sedenti su per asinam & uenienti ad templum domino a populis offeruntur. Cum enim discipuli ue stimenta sua sternerent: & iter christus suis amictibus cōmunirent: non habuit maius præmium nisi palmas quod ei deuotio plebis offerret: significans stratis in itinere uestibus impollutam uiam esse in mundo: oblatis palmis ipsum mundi esse uictorem. Ipse (inquam) uic tor est de quo ait scriptura. Vicit leo de tribu iudæ. Ipe plane uictor qui destruxit diabolicã mortem: uitam illuminauit æternam. Palmæ igitur aduenienti eriguntur christo. Scriptũ est. Iustus sicut palma florebit. Recte ergo aduenienti iusto eriguntur uexilla iusticiæ: & auc tori suorum obsequuntur tituli triumphorum. Prius autem quam tollantur palmæ iter domini usq; ad templum discipulorum uestibus operitur: & ut impolluta sit semita saluatoris: apostolorum amictibus comuniter. Quod quidem in mysterium factum puto. Via enĩ christi quæ ducit ad templum: fides eius est atq; doctrina. Hanc igitur uiam di scipuli ut nos sine offensione gradiamur: amictus proprii cor- poris

exuentes suo strauere martyrio: ut inter diuersarum gentium turbas iusticiae semitam mem brorum suorum uestimenta substernant: & coenosam myrrhaginem mundi operiant: & im pollutam uiam saluatoris ostendant. Ad duodecim ergo fontes post myrrham uenit popu lus israel: legimus in propheta: Benedicite domino de fontibus israel. Dominus christus est qui non nisi per apostolorum ora discitur discipulorumq; doctrinam. Apostoli dicendi sunt fontes quia uelut omnes purissimi gratia praedicationis exuberant: & post amaritudinem le gis uenarum suarum larga sapientia sacramenta poculi dulcedinem stillāt. Nec mirum si po tus dulcis est fontium: in quorum sinu cibus dulcior ē palmarum. Apostoli ergo sunt fontes qui totius terrae facem doctrinae suae flumine rigauerunt: & fatigatis gentium populis potū diuini misterii propinarunt. Septuaginta autem palmas iuxta fontes apostolicos generatas septuaginta illos discipulos dixerim. Qui secundo ab apostolis gradu propter salutem homi num a domino diriguntur: quos lucas euangelista describens binos & binos asserit destiatos Qui uere uelut palmae post curas hominum cum exultatiōe redeuntes gloriantur apud do minum sibi & daemonia esse subiecta. Recte igitur comparantur palmis: qui palmarum prae mio diaboli extitere uictores.

Item de quadragesima. .XXV.

i Ntellexisse uos credo fr̄es cur haec nr̄a ieiunia illis mansionibus comparauerī: in quibus populus israel tanq̄ in procinctu quodam positus pharaonem regē quotidiano labore superauit: & ab inimicis suis quasi quibusdam castris mā sio num se se statione defenderit: ita ut quicunq; ex illo comitantiū numero diur ne stationis spacia non confecit: aut pharao illum occupauit: aut solitudo pua sit. Sic ergo & nos propositum nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore confi cere & quibusdam quasi castris nos ieiuniorum deuotione munire. Castra enim nobis sunt nostra ieiunia quae nos a diabolica oppugnatione defendunt: deniq; stationes uocantur q̄ stantes & cōmorantes in eis inimicos insidiantes repellamus. Castra plane sunt ieiunia xp̄ia nis: a quibus si quis aberrauerit: ab spirituali pharaone inuaditur: aut peccatorum solitudine deuoratur. Peccatorum autem solitudinem patitur qui deseritur societate sanctorum. Mur⁹ igitur quidam est christiano ieiunium inexpugnabilis diobolo: intransgressibilis inimico. Quis enim unq̄ christianorum ieiunauit: & captus ē; Quis sobrius mansit: & uictus est; Te mulentum aggreditur diabolus: luxuriosum oppugnat inimicus: ubi autem ieiunium uide tur: fugit metuit pertimescit: terretur pallore eius: debilitatur inedia: īfirmitate prosternitur: prosternitur (inquam) infirmitate: quia christiana īfirmitas fortitudo est: unde ait apostol⁹. Cum infirmor: tunc fortior sum. Sed requirit aliquis quem ad modum fortis infirmitas. Tunc est fortis infirmitas: quando caro tabescit ieiuniis: anima puritate pinguescit. Quantū enim illi ciborum succus subtrahitur: tantum huic iusticiae uirtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem est ad saecularia sed fortis est ad diuina opera. Tunc enim magis de deo co gitac: tunc iudicium metuit: tunc uincit inimicum. Ait enim saluator de diabolo. Hoc genus non eiicitur in ieiunio & orationibus. Dicit utiq; a diabolo energuminum non nisi ieiuniis posse purgari. Videte ergo quae ieiunii uirtus sit: quātam homini suo praestet gratiam: quod tantam praestet alteri medicinam: quem ad modum proprium sanctificet hominem quod ita parificet alienum. Mira enim res est: alter ieiunat: & alteri prodest ieiunantis utilitas. Er go fratres abstinentiae arma minime deponamus: & quadraginta dierum ieiunia sine inter missione curemus: hic est enim perfectus numerus ad uincendum. Dominus enim diabolū postea q̄ quadraginta dies ieiunauit: euicit: nō quo n̄ & ante ieiunia eum uincere potuisset: sed ut ostenderet nobis: tunc nos diaboli posse esse uictores: cum per quadraginta dies uicto res ieiunando desideriorum carnalium fuissemus: eum autem qui hunc numerum consecra tum gulae intemperantia uiolasset: tanq̄ imbecillem & miserum facile eum ab inimico pos se superari. Quam enim potest in altero diaboli improbitatem uincere qui gulae imtempe rantiam in se ipso non uincit: Prius ergo homo tui uictor esto: ut possis esse uictor alterius: Sunt enim intra te proprii tibi hostes qui quottidie te oppugnant. Ecce enim auaricia te di uitiarū ambitione circūuenit luxuria epularum suauitate captiuat: haeresis scie puersitate p̄ uertit. Vince ergo inimicos proprios: ut uincere possis alienos. Non enim fr̄es leue peccatū fidelibus indicta quadragesimā a dn̄o ieiunare: & ieiunia consecrata uentris uoracitete dissol uere. Scriptū ē: qui dicit se in xp̄o manere: debet sicut ille ambulauit & ip̄e ambulare. Si uis

ergo xpianus esse:debes quod xp̄us. Ille qui peccatum non habebat: quadragesimam ieiuna uit:tu non uis quadragesimam ieiunare:qui peccas? Ille(inquam)peccatum non habebat: sed pro nostris ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud conscientiam tuam xpian⁹ es:cum xp̄o pro te esuriente tu prandes?Cum saluatore pro te ieiunante tu reficeris? Non igitur(sicut di xi)leue peccatum est:indictum uiolare ieiunium:nam ut hoc exemplis breuiter approbem⁹ legim⁹ in libris regnorum:cum saul rex israel bellum contra allophylos gereret:uniuerso eũ exercitui indixisse ieiunium:& abstinentib⁹cunctis eum contra aduersarios pugnar̄ cœpisse. Bon⁹ plane rex qui hostes suos non tam armis q̄ deuotione uincebat:& plus dimicabat re ligione q̄ telis. Cum ergo saul abstinentiam diei suis omnib⁹ indixisset:& ionathas eius fili⁹ præcepti nescius inter medias hostium acies uictor incedens: fauum mellis intincta sceptri sumitate gustasset:tanta indignatio repente cōmota est:ut & differretur uictoria:& diuini tas læderetur. Deniq; nec bello finis imponitur:nec regi responsum ꝓpheticum datur. Vn de intelligimus ꝙ saul hostes non tam uirtute militum q̄ militum abstinentia superabat. Deniq; unius culpa cunctis confertur ignauia: & unius delicto omnibus generatur infirmi tas. Deficit enim uirtus in exercitu:ubi deficit in obseruatione ieiunium. Quod ut peccatũ saul ex ipsa diuinitatis offensione cognouit:statim ionathæ dixit:non esse parcendum: sed peccatum admissum effusione eius sanguinis expiandum. Videte quanta apud saul regem fuerit religionis obseruantia qui offensum deum optauit etiam paricidio mitigare. Et quan ta sit resoluti culpa ieiunii quæ non nisi sanguinis effusione punitur. Et si ignorans ionathas indictum a patre ieiunium quia resoluerit:morti addicitur:qui sciens indictum a christo re soluit ieiunium quid meretur? Ergo fratres statum nobis custodiamus obseruatione ieiuni um:ut hostes nostros spirituales carnalesq; uincamus. Habemus enim(sicut nostis)carnales hostes. Ieiunemus igitur ut eos & exercitus noster & saul superet & obtineat. Nec in absti nentia positi declinemus ad fauum. Fauus enim quidam mundi est uoluptas: seu uicia quæ sicut scriptum est:ad tempus quidem impinguant fauces:nouissima amariora sunt felle.

Item de quadragesima. XXVI.

n

On usq; adeo contristari debemus fratres:ꝙ in his quadragesime diebus tenta tio nos tribulationis aduenit:quoniam & saluatorem nostrum propter ipsam quadragesimam uidemus esse tentatum. Minus ergo dolere debemus seruuli: quia domini habemus exemplum: Vbi enim est similis cum christo deuotio: similis est & cum christo tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi impo nit conditio ieiunandi. Credimus autem ꝙ sicut saluator noster diabolum cum tentaretur obtinuit:ita & nos hostes nostros cum tribulamur:posse deuincere. Ieiunia enim christi ten tari possunt non possunt superari. Angustias quidem in obseruatione habent sed prosperita tem tribuunt & salutem. Videamus igitur inter cæteras tentationes qua dominum diabo lus arte lacessat. Cum enim super pinnam staret templi saluator:ait diabolus:si filius dei es: mitte te deorsum:& reliqua. Vere diabolicæ fraudis astutia consuetudinis suæ nititur argu mento. Semper enim religiosos de superioribus deiicere ad inferiora conatur: & de sanctis ac uenerandis actibus deducere ad terrena & cœnosa festinat:ut qui stat puritate mentis in summitate templi:proiiciat se in profundum inferum contagione peccati. Nam cum domi num de pinna templi deiicere nititur:utiq; de perfecto religionis cultu eum remouere co natur. Pinna enim loci sancti perfectio cælestis est sacramenti. Recte autem dominus super pinnam templi stare dicitur: quia de ipso scriptum est: quia ambulat super pennas uento rum. Super pennas enim uentorum quodam modo ambulat dominus:cum super morum nostrorum alacri conuersatione uolatum incedit: pennæ enim nobis sunt boni mores qui nos alleuatos a terræ humilibus in cæli altiora tollunt:& uolatu quodam mentis de tartari tenebris educunt:& ad paradisi amœna perducunt. Quorum morum pennas habere ꝓphe ta desiderans ait:quis dabit mihi pennas columbæ & uolabo & requiescam. Super hanc er go pinnam templi saluator stare dicitur:hoc est quasi in quodam templo fidei nostræ consi stere:unde ait apostolus. Vos estis templum dei:& spiritus dei habitat in uobis. In hoc igit̄ templo stans dn̄s nec recedens icrepat diabolum dicēs. Scriptum ē:non tentabis dn̄m deum tuum. Hoc est nō tentabis eum quē putas tanq̄ hominem ad inferiora pellendũ:sed magis tanq̄ deum & dn̄m ip̄m noueris adorandum. In his ergo ieiuniorum diebus tentamur ad si militudinem saluatoris: similiter enim & nos hostes nostri de pinna templi hoc est de ob seruatione quadrigesimæ turbare conantur. Dum enim terrores ingerunt:dum insidias pa

rant cupiunt nos de arce religionis abducere. Dicitur autem ei a domino: non tentabis sanctos uiros & famulos dei. Quos enim tanq̄ humiles conculcandos putatis: sentietis tanquā strenuos honorandos. Sunt enim (sicut dixi) plæriq̄ fratres quos hostes nostri de perfectione religionis abducunt: qui dum præsens malum metuunt, putant deum nostræ salutis immemorem: nescientes q̄ deus nullius est immemor: sed immemorem illum nostri tunc nos facimus: cum peccamus. Cum enim mala operamur: auertit faciem: cum nefanda loquimur aurem obstruit: & ideo bonitatem suam a nobis deus non tam ipe retrahit: q̄ nostra illū delicta reiiciunt: ait enim idem dominus per prophetam ad eos qui erant in tribulationibus constituti. Nunquid non ualet manus dei eruere uos: & reliqua. Vides ergo quoniam inter deum & hominem peccata separant. Tolle igitur peccata de medio: & deum tibi proximum tu fecisti. Quo modo enim potest fratres obliuisci nostri deus: qui etiam capillos capitis nostri in euangelio apud se dicit esse numeratos? Si enim capillorum nostrorum meminit multo magis nostrarum animarum meminit. Per numerum enim curam circa nos solicitudinemq̄ cognoscimus. Nemo enim numerat nisi quod uult diligentius custodire: nemo numerat nisi qui ueretur ne fraudem absq̄ numero patiatur: pastor ut saluum gregem habeat: eum frequenter annumerat. Deniq̄ dominus qui est bonus pastor: cum una ouicula de cētum ouibus aberrasset: recurrens ad numerum propriis eam ad gregem humeris reportauit. Vsq̄adeo ergo habetur sub tutela: qui habetur in numero: ut errans propriis apportetur humeris: ne quid de numero minuatur. Nolite ergo putare fratres q̄ uel minimi cuiusq̄ obliuiscatur: deus enim omnium meminit: omnium recordatur: tantum ut non nostris interuenientibus peccatis ei inferatur obliuio.

De ieiuniis. XXVII.

t Estimonium perhibet sanctus apostolus de ꝓphetis dicens. Tempore (inquit) acceptabili exaudiui te & in die salutis adiuui. Et subsequitur ipe. Ecce nunc tēpus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Vnde & ego testificor uobis hos esse dies redemptionis: hoc esse tempus cælestis quodam modo medicine: in quo tēpore omnium uiciorum nostrorum labem & uniuersa uulnera peccatorū sanare poterimus: si medicum animarum nostrarum fideliter exoremus: ut præcepta eius tā q̄ suscepti idonei minime dispernamus. Tunc enim languidus ægritudinis suæ inuenit medicinam: si omni solicitudine medici mandata seruauerit: quod si aliud faciat cum aliud iubetur: increscente morbo non medicus sed præuaricator in culpa est. Medicus autem est dominus noster iesus christus qui ait. Ego occidam & uiuificabo: percutiam & sanabo. Occidit enim quodam modo ante q̄ uiuificet dominus. Occidit enim primum in nobis homicidia adulteria: scelera: furta per baptismum: & sic nos tanq̄ nouos homines æternitatis immortalitate uiuificat. Morimur ergo peccatis uidelicet per lauacrum. Regeneramur autem uitæ per spiritum: sicut ait sanctus apostolus: Quoniam mortui estis delictis uestris: & uita uestra abscondita est cum christo. Consepulti enim estis cum illo per baptismum in mortem. Occidimur enī quodam modo cum desiuimus esse quod fuimus. Nouo enim pietatis genere in uno eodemq̄ homine mors operatur & uita. Moritur enim concupiscentia peccatorum: uiuificatur ordo uirtutum. In uno nāq̄ eodem homine impius & adulter occiditur: ut misericors renascatur & castus. Interimitur idolatria: ut religio propagetur. Fornicator & ebriosus extinguitur: ut continens & sobrius procreetur. Sic ergo mortificat dominus: ut uiuificare faciat: sic occidit ut prosit: sic uerberat ut emendet. Hæc est igitur circa homines suos eius tota seueritas ut in iis peccata puniantur: anima conseruetur. Auferantur detestanda uicia: uirtutes optimæ nutriantur. Vsq̄adeo autem hac pia occasione domini cernimus plærosq̄ conuersos in tm̄ ad melius profecisse: sic de pessimis optimos factos: ut cum uideas eos: credas renatos homines: cum non uideas mutatas esse personas. In tm̄.n. in nobis id quod prius eramus interimitur aufertur extinguitur: ut id quod postea sumus: denuo natum esse credamus: unde natiuitas hæc secunda prioris uitæ finem iam fuisse significat. Quod autem ait ego percutiam & sanabo: percutit plane præceptis suis peccatores ut sanet: mandatis uerberat ut emendet: ieiunia præcipit: indicit continētiam: iudicium cōminatur: & tristem gehēnæ metum excutiens adhibet medicinam: ut dum futura pertimescimus: præsentia corrigamus. Sic nāq̄ paulum apostolum percutiendo sanum reddidit. Cū.n. esset ꝑsecutor: impius & blasphemus: & quidē ad deuastandas eccl'ias damascum properaret subito fulgoris cælestis eum errore percussit: ut euangelici splendoris eum luce perfunderet: & carnalium luminū orbē

mutauit:ut spiritualium oculorum illuminaret aspectum:corporis eum debilitate perterruit ut fidei deuotione saluaret. Surgens ergo a terra paulus exterioribus quidem oculis nō uidebat homines:non aerem:sed mentis luminibus xp̄um uidebat de cælo. Deniq; in tantum p̄fuit domini ista percussio:ut de iudæo xp̄ianus:de blasphemo apostolus:de saulo paulus existeret:& eousq; mutauit ueterem cum moribus hominem:ut etiam mutaret & nomen. Habentes igitur huius modi medicum qui percutiendo sanat:mortificado uiuificat:subdamur ei cum omni patientia ad curandum:ut quicquid ulceribus fœtidum esse perspexerit:incidat amputet execet: ut resectis omnibus diaboli uulneribus hoc solum in nobis faciat remanerē quod dei est. Istud autem præceptum eius est primum:ut his quadragita diebus:ieiuniis orationibus uigiliis opera cōmodemus. Ieiuniis enim lasciuia corporis castigatur: orationibus deuota saginatur anima. Vigiliis diaboli inuidiæ depelluntur. Deinde cum istis mandatorum obseruationibus fuerit hoc tempus impletum: tunc purgata & fatigata tot obseruationibus anima ad baptismum ueniens spiritus sancti inundatione reficitur: & quicquid in ea diuersarum ægritudinum ardor exiccauerat:cælestis gratiæ rore perfunditur. Vnde ponens ueteris hominis corruptelam:nouæ indolem iuuentutis acquirat: & mirum in modū in uno eodemq; homine delictis sanctitas:iniquitati insticia:senectuti succedit īfantia:nouo q; natiuitatis genere alter est:qui renascitur:cum ipe sit qui peccauit. Sic nāq; elias quadraginta dierum ac noctium curriculo:continuato ieiunio totius mundi longam ac nimiam siccitatem meruit imbrium rore restinguere & ardentem terrarum sitim cælestis pluuiæ largitate perfundere:quod quidem in figuram nostri factum esse cognoscimus: ut nos quoq; horum quadraginta curriculo dierum ieiunantes spiritualem baptismatis pluuiam tribub⁹ nostris iam diu aridam terram cælestis desuper imber infundat:& longam gentilium siccitatē lauacri inundatio salutaris irroret. Siccitatem enim & ardorem animæ suæ patitur quisquis baptismi gratia non rigatur. Horum ergo dierum noctiumq; ieiunio moises sanctus meruit cum deo loqui stare & consistere & de manu eius legis præcepta suscipere. Quāuis enim illum ab obtutibus dei conditio humana subtraheret:ieiuniorum tamen gratia proximum illum diuinitatis consortio faciebat. Hæc enim in nobis uirtutum portio dei est:ut ieiunem⁹ frequenter:quoniam semper deus ipe ueniat. In quocunq; igitur plus operum suorum inesse perspexerit:ipsi magis familiaris intimus & amicus est:sicut scriptura dicit. Et moises loq̄batur cum deo facie ad faciem: sicut quis loquitur cum amico suo. Vnde & dominus iesus christus resurrectionis gloriam præcepturus uirtutes suas quadraginta dierum noctiumq; ieiunio dedicauit:ut ostenderet non panem esse uitam hominum. His itaq; dierum quadragita ieiuniis reconciliatur deus:aperiuntur cæli:inferna reserantur. Igitur & nos fratres dilectissimi ieiunemus continue & deuote hoc spatio temporis:ut propitietur nobis dominus:pateant nobis cæli:inferna non ualeant.

Exhortatio ad plebem & de eo quod scriptum est in euangelio. Sicut fulgur coruscans de cælo:ita erit aduentus filii hominis:& de duobus in lecto uno. XXVIII.

Paucorum admodum dierum occupatione detentus:cœtui uestro uideor defuisse:& alterius ecclesiæ necessitatibus euocatus minime uobis studium solitum dependisse:sed quamuis uobis non affuerim corpore:tamē a uobis amore n̄ defui:& peregrinatus sū licet conuersatione membrorum:tamē uestri spiritus non fui peregrinus:nisi q; maiore intra me desiderio uos tenebam:ut quos aspectus mihi subtraheret: dilectio præsentaret: uel quos obtutibus non uidebam:corde complecterer. Eram enim solicitus in dies singulos quem ad modum festinanter quottidie ad ecclesiā ueniretis:& quanq; essem de uestra deuotione securus:trepidabam tamen quia hoc ip̄m q̄d in uobis noueram: non uidebam Hic enim affectus æternæ pietatis est:ut de absentibus liberis non tam certa spe gaudeat q̄ solicita cogitatione desperet:& simul ac eos uidere desierit:amare plus inouerit: ac per hoc intelligimus quod amor inter præsentes gratus sit: inter absentes molestus. Eram ergo de uobis anxius mæstus & trepidus:ne quis me abs̄te per negligentiā caderet:ne quis diaboli insidiis laberetur. Memineram enim luporū rabiē absentibus plus præualere pastoribus. Sed dn̄o gratias:quod & uos illæsos custodiuit:& paruitatē meā reuocauit incolumē. Igitur quoniam post tempus spiritualibus epulis reficere nos debemus:uideam⁹q̄d euāgelica lectio p̄sequtur:ait.n.dn̄s: sicut nuper audiuimus de aduent⁹ sui tpe. Sicut fulgur coruscans de cælo:ita erit aduētus filii hominis. Et addidit in consequentib⁹

In illa nocte erunt duo in lecto uno:unus aſſumetur : & unus relinquetur:duæ molentes : in priſtino:una aſſumetur & una relinquetur.Mouet fortaſſe uos fratres:cur dominus aduentū ſuum indicās:noctis ſe tempore oſtenderit aduenturum. Vtiq; eius aduentum magna cum claritate diei:magno cum nitore & timore ſuſcipi debere a cunctis frequenter audiuimus ſacris litteris prædicatum:prius q̄ dominus chriſtus adueniat : antixp̄um regnaturum qui ita tenebras humano generi ſuæ prauitatis infundet:ut lucem ueritatis nemo pœne reſpiciat : & caligine propria operiens mentes hominum cæcitatem quandam ſpiritualibus oculis exhibebit.Nec mirū ſi diabolus emittat iniquitatis tenebras : cum ipſe nox ſit omnium peccatorum.Ad huius igitur terræ caliginem depellendam uelut fulgur quoddam chriſtus adueniet:& ſicut luceſcente die nox ſubuertitur:ita coruſcante ſaluatore antixp̄us effugatur : nec ulterius poterit diſſeminare iniquitatis ſuæ tenebras:cum lumen ueritatis effulſerit. Quod ait autem:illa nocte erunt duo in lecto uno:unus aſſumetur:& unus relinquetur. Hic iam reſurrectionis meritum demonſtratur:quod pro qualitate uiuendi ſit gratia reſurgendi:ac tanta in ſingulis quibuſq; reſurrectionis eſſe diſtantia:ut duobus etiam pariter dormientibus & in una ſede quieſcentibus æqualis non poſſit eſſe aſſumptio. Quāuis enim eodem cōſortii lectulo teneantur:pro meritis tamen alter eorum rapietur ad cælum alter relinquetur in terris.Lectus enim quidam noſter cōmunis eſt terre huius ampliſſimum ſolum:in quo corpora noſtra depoſita tutiſſima ſede requieſcunt.In hoc autem lectulo ille mollius dormit :quiſquis durius in uita ſe geſſerit. Poſſumus enim ipſa membra noſtra lectulos noſtros proprios nuncupare:in quibus animæ noſtræ ueluti in quodam ſtrato ſuauiſſime demorantur. Quod quidem ſanctum prophetam ſenſiſſe arbitror:cum dicit:uniuerſum ſtratum eius uerſaſti in infirmitate eius.Beatus enim eſt ille:cuius ſtratum dominus in ipſius īfirmitate conuertit:ut qui fuerit paulo ante adulter iracundus & petulans & cunctorum ſcelerum infirmitatibus plenus:fiat caſtus humilis & modeſtꝰ:de quo ſtrato ſpiritualiter ad paralyticum dictum ē a domino.Surge tolle grabatum tuum:& ambula.Non enim tam in eo admiratiōis aliqd erat ut cōfracti lectuli lignei cratē portaret paralyticus q̄ ut reſoluti corporis mēbra & debilitate confracti uelut animæ ſuæ neceſſarium lectulum paralyticus ipſe geſtaret : & corā poſitis iudæis propriis abiret pedibus:qui manibus allatus fuerat alienis. In hoc plane(ſicut dixi)completa eſt prophetica illa ſententia. Verſaſti ſtratum eius in infirmitate eius. Vt uerſa uice portaret lectum:in quo fuerat paulo ante portatus:ut anima illius quæ prius uaſculo corporis ferebatur:poſtea corpus ſuum ipſa utilius circūferret. Poteſt etiam accipi quod ait : erunt duo in lecto:unus aſſumetur & unus relinquetur:xp̄ianorum plebs & populus iudæorum:qui uelut uno lectulo hoc eſt una mandatorum lege tenentur : & uelut ſimili reſurrectionis ſpecie gloriantur. Tunc igitur chriſtianorum beatus populus aſſumetur in gloriam iudæorum autem execrabilis conuentus relinquetur in terra.

Item de eodem. .XXIX.

s Vperiore dominica capitulum euangelicum diſſerentes:partem quandam ex illo perſtrinximus:ſupereſt ut ſequentia decurrimus. Deſcripſimus enim quid eſſet quod ait dominus:in illa nocte erunt duo in lecto uno:& reliqua.Nunc ergo uideamus quod reliquum eſt:dicit enim eadem diuina ſententia:erūt duæ molentes in piſtrino:una aſſumetur:& una relinquetur.Primum igitur conſiderandum eſt quo modo conſtet molentis officium:deinde quæ ſint duæ quæ molere dicūtur:tertio quod piſtrinum ſit quiue molitionis effectus.Nulli dubium eſt quod molere aliter non conſtat niſi duobus lapidibus apparatis & conuenientibus ſibi:ut alteri ex iis magnitudo alterius imponatur:& illum quidem lapidem qui prior ſolo ſternitur:eſſe pigrum & tardum:& pœnes(ut ita dixerim)ocioſum:ac niſi ſuperioris participatione lapidis ornaretur : forſitan neceſſarius non uideretur.Ita dum ille operatur:etiam iſte utilis inuenitur. Ille autem.i.ſuperior lapis tāta uelocitate operis circūfertur:ut fallens oculos in ipſa celeritate ſtarē credatur:& putetur im̄obilis eſſe dū currat:qui quāto uiolētius actus fuerit:tanto opus ꝑfectius cōſumatur.Ita ergo prior lapis ſtat iacet & pœne nihil ꝑdeſt ille uero alter quæ inferuntur:cūcta ſuſcipit:que ueniūt:uniuerſa cōplectitur:& per cauernulas quaſdam uterq; qd̄ opatē acquirit.Qui molit autem:hoc hr̄e uidetur officii:ut peruigili cura granorum aſperitate cōfracta ex intimis eorum occultiſq; uiſceribus ſimilaginem medullaq; producat : & ſordium leuitate diſcuſſa in aptum profert omne quod purum eſt ex quo mundiſſimum panem conficiēs gratiā dn̄i cōſeqtur.Hos igitur duos molares lapides duo eē arbitror teſtamēta hoceſt

legem moiſis & euangelium domini:quæ ita ſunt diſpoſita uel parata:ut ſibi teſtamentum
utrunq; conueniat:ſicut ait ſaluator.Non ueni legem ſoluere ſed adimplere.Et ad uicem mo
larum aliud prius ſolo poſitum:aliud inſuper collocatum . Hoceſt legem primũ hominibus
conſtitutam : deinde ad perfectum euangelium . Que lex uelut inferioris molæ ſaxum:ita
erat tarda pigra & penitus ocioſa:ut quicquid operãdo acceperat:id omne perdiderit: dicẽte
de iudæis propheta.Omnes declinauerũt:ſimul ĩutiles facti ſunt:nõ ẽ qui faciat bonum nõ ẽ
uſq; ad unum.Ergo niſi euãgelium ſuperpoſitum fuiſſet:adhuc lex ueluti tarda & grauis iace
ret in terra iudaica:& unius prouinciæ cooperiretur anguſtiis.Niſi euangelium(inquam)da
tum eſſet:lex neceſſaria omnĩo non eſſet.Hoc autem lex operabatur ſine euãgelio : qđ uno
ſaxo fieri põt:cõfrigere poterat:nõ prodeſſe:ſicut ait beatus apoſtolus.Lex autem iram ope
ratur:gratiam uero nõ præſtat.Stãte ergo lege euãgelium datum ẽ:qđ ueteri ſuperpoſitum
teſtamẽto utrũq; cõdecorat:ac tãta uelocitate operis circũfertur:ut uolubilitate ſui ſæculum
omne circuebat:hoceſt inferna uiſitet:cæleſtia penetret:terrena colluſtret.Quod euãgeliũ
tanq; ſuperior cunctos credentes ſuſcipit:omnes aduenientes accipit:& ueluti p quaſdam ca
uernulas præceptorum ad ĩteriora trãſmittit:ut ibi hĩc ĩde duorum teſtamẽtorum ſalutari-
bus mandatis aſperitate molita perducat omne quod purum.Quam ſimilitudĩem teſtamẽ
torum ezechielẽ pphetam arbitror perſtrixiſſe:cum dicit:rotam ĩ medio rotæ eſſe cõnexã.
Harum igitur molarum operatõe.i.noui ac ueteris teſtamẽti:hoc agit ſancta eccleſia cura p
uigili:ut peccatorum aſperitate diſcuſſa ex occultis cogitatiõibus medullam mũdi cordis eli-
ciat:& cæleſtibus mãdatis mũdata ex intimis ſpiritualia alimẽta producat:de quibus alimen
tis paulus apoſtolus ait.Lac uobis potum dedi nõ eſcam.Et iterum. Perfectorum autem eſt
ſolida eſca:qui propter habitum ſenſus exercitatos habent:& reliqua.Ac ſpiritum noſtrũ oĩ
humãitate purificans uelut ſimilaginem deo offerre cõtẽdit:ſicut dauid ſanctus ait.Sacrificiũ
deo ſpiritus cõtribulatus.Tãta autem uelocitate circũfertur euangelium:ut nõ niſi ſapientes
curſum eius ĩtelligãt:quem beatus paulus ĩtelligẽs ait:ut ſermo dei currat & clarificetur ĩ no
bis.Inſipiẽtium autem oculis uidetur euangelium ſtare cum nõ uident.Stare(inquam)illud
putãt:cum mãdata eius negligũt:cum nõ credũt euẽtura eſſe quæ ſcripta ſunt.Molit autem
& ſynagoga:ſed inutiliter molit:quippe quæ uno ſaxo hoceſt ſolo ueteri teſtamento nititur
laborare:atq; ideo non tam molit illa q̃ diſſipat & cõfringit.Propterea enim opus eius diſ-
plicet & ad iudeos dicitur per prophetam.Et ſi afferatis ſimilaginem:uanum ẽ.

De elemoſyna. .XXX.

Icit ſcriptura diuina :ſicut aqua extinguit ignem :ita elemoſyna extinguit pec
catum .Magna plane & cunctis ambienda ſententia quæ hominibus pæne iã
d mortuis & peccatorum ſuorum incendio arefactis rediuiuum quoddam bene
ficium pollicetur:ut ĩteruenĩẽte elemoſyna ſicut aqua inter mortuis ſuccus re
frigerium areſcentibus infundatur :hoceſt ut miſeri homines qui in mortem
peccatis aruerant :ad uitam elemoſynis reuiuiſcant :ſitq; illis miſericordia fons ſalutis:quibꝰ
auaricia fuerat mortis incendium :ut flammas quas ſibi peccando incenderant:largiendo re
ſtinguant:atq; utiliore commercio qui pecuniam quondam dederat :ut adulterium perpe-
traret :nunc pecuniam eroget :ut adulter eſſe iam deſinat :& emat ſibi quodam modo ĩno-
centiam :qui ſibi emerat aliquando peccatum :dicit enim dominus ad diſcipulos ſuos.Date
elemoſynã & ecce oĩa munda ſunt uobis.Quamuis ergo pollutus quamuis multis crimini
bus circũſeptus ſi elemoſynas feceris :inocens eſſe cæpiſti .Abſtergit enim elemoſyna quod
auaricia polluebat:& maculam quam res aliẽas diripiendo cõtraxeras tuas erogando purifi
cas.Vide ergo quæ ſit miſericordiæ gratia quæ una & ſola uirtꝰ cũctorum eſt redemptio pec
catorum . Videamus namq; interpretationem ipſius diuinæ ſententiæ: ut intelliga-
mus cui rei elemoſyna comparetur : ait enim Sicut aqua extinguit ignem: ita ele-
moſyna extinguit delictum .Aqua ergo miſericordiæ comparatur :ſed aquam inuenio de
fonte procedere :neceſſe mihi eſt miſericordiæ fontem quærere:ĩuenio plane fontem miſe
ricordiæ:fons de quo dicit propheta.Quoniam apud te eſt fons uitæ:& in lumine tuo uide
bimus lumen.Ipſe (inquam)eſt fons qui ĩ euangelio a ſamaritana muliere (ſicut lectũ nup
audiuimus)aquam poſtulat ſed peccata cõdonat :aquam putei reprobat :ſed fontem uitæ
perẽnis ĩdulget :ait enim omnis qui biberit ex hac aqua:ſitiet iterum: qui autem biberit ex
aqua quam ego dabo illi :nõ ſitiet ĩ æternum .Aquam ergo ſaluator a muliere poſtulat:& ſi
tire ſe ſimulat :ut ſitientibus æternam gratiam largiatur .Neq; enim poterat fons ſitire :ne

ꝗ̃ ĩ quo eſt aqua uiua:poterat undam terrenæ fæcis haurire. Sitiebat ergo chriſtus: ſitiebat
plane:ñ potum homĩum ſed ſalutem:ſitiebat:nõ aquam mũdi ſed redemptiõem generis hu
mani.Mirum igitur ĩ modum fons ſuper puteum ſedẽs miſericordiæ ibidem flueta produ
cit :& mulierem ſexto iam nõ uiro ſed adultero fornicãtem uiui meatus unda purificat:no-
uoq; admiratiõis genere mulier quæ ad puteum ſamariæ meretrix aduenerat :a chriſti fõte
caſta regreditur :& quæ aquam petere uenerat:pudiciciam reportauit.Statim etiam ĩdicãte
domino ſua peccata recognoſcens cõfitetur chriſſum:ãnũciat ſaluatorem:& relinquẽs aquæ
uaſculum ad ciuitatem non fert hydriam : ſed refert gratiam . Vacua quidem uidetur reuer
ti onere ſed plena reuertitur ſanctitate : plena(inquam)redit quia quæ peccatrix aduenerat:
reuertitur prædicatrix .Et quæ hydriæ uaſculum amiſerat:chriſti plenitudinem reportabat
in nullo ciuitati ſuæ ĩferẽs detrimẽtum .Etenim ſi aquam ciuibus nõ intulit:tamen fontem
ſalutis ĩuexit .Sanctificata ergo per fidem chriſti mulier domum rediit .De hac igitur dixiſſe
prophetam puto :eius modi eſt iniqua uia mulieris meretricis quæ cum ſe abluerit: nihil ſe
dicit feciſſe prauum.De hac plane dictum eſt:quæ poſtea ꝗ̃ eſt fonte abluta ſaluatoris delic-
torum uicia non meminit:uirtutem prædicationis aſſumit:& uiua aqua abſtergẽs maculas
ſuas ad euãgelizandum nõ cõſciẽtia peccati retrahitur ſed fidei calore compellitur :nihil enĩ
ſe dicit feciſſe prauitatis :dum fit nũcia ueritatis:& obliuione abnegat impudiciciam :dum
deuotiõe prædicat caſtitatem.Hæc enim uirtꝰ chriſti eſt domini:ut quãuis peccator qui eiꝰ
unda ſe lauerit :denuo ĩ uirginem reparatus nõ meminerit. ante quod fecerit:& rediuiua na
tiuitate ĩfantiæ ĩnocẽtiam præferat :iuuẽtutis ſcelera nõ agnoſcat:ſitq; uirgo fide chriſti :q
fuerat adulter corruptiõe peccati.

Item de elemoſyna & de muliere ſamaritana. .XXXI.

r Etinet ueſtra dilectio añ dies cum ſermonem ad uos de elemoſynis faceremus
primitus:nos origiem miſericordiarum quærere uoluiſſe:& reperto earum fõ
te uirtutum oſtẽdiſſe ꝙ mulieris ſamaritanæ ſordes melius chriſti unda dilue-
rit ꝗ̃ ſamarie aqua purgarit:& ꝙ mũdius miſericordia deterſerit peccata ꝗ̃ pu
teus.Mundius plãe miſericordia ꝗ̃ puteus detergit maculas:quia putei aqua tã
tum corporis cutem abluit:miſericordiæ autem bonitas animæ interna purificat.Hoc etiã
demonſtraſſe ꝙ huic euãgelicæ mulieri illa prophetica meretrix cõueniret:quæ poſtea ꝗ̃ ui
ua aqua ſe lauit:obliuione poſſeſſa prauitatis nitore puritatis exultat:neq; enim de meretri-
ce huius mundi talem ſentẽtiam ꝓpheta diceret:cuius pollutio nõ ſolum aqua non diluitur :
ſed etiam polluit ipa quod tãgit:dicẽte apoſtolo.Qui autem ſe iungit meretrici: unum cor-
pus eſt.Quod ſi unum corpus tactu ſuo efficit:& in cohærẽtem ſibi ignominiæ ſuæ mẽbra
trãſfundit:quo modo poteſt purificari ipa cum polluat?Que ergo ſit iſta meretrix:quæ iſta
ſamaritana mulier:cuius adulterii ſordes fons chriſti deterſerit:ſolicitius requiramꝰ.Ego hãc
mulierem ecclĩam eſſe puto de gentibus congregatam:quæ & tranſactis annis quinq; mili-
bus cum in ſexto mileſimo anno idolorum fornicationibus ſubiaceret : omnem ignomi-
niam ſuam aduenientе chriſti fonte purgauit : & maculas quas adulterinis ſacrilegiis con-
traxerat : fide ſaluatoris abſterſit : ac relinquens ſicut inanem hydriam priorem patri-
um curſum uniuerſo orbi domini annunciauit aduentum . Hæc(inquam)illa eſt meretrix
quæ poſtea ꝗ̃ lota eſt : nihil ſe feciſſe prauum . Poſtea ꝗ̃ enim eccleſia baptiſmi nitore
purgata eſt:diabolicæ impietatis ñ meminit :religiõe ueritatis exultat:factaq; de meretrice
uirgo nõ recordatur priorum ſed gloriatur ĩ integritate:ait ergo propheta .Sicut aqua extin
guit ignem ita elemoſyna extinguit peccatum .Sæpe quidem uidemus hæc fieri:ut aqua ef
fuſa flammarum reſtinguat ĩcendia :ſed & ecõtrario ĩterdum uidemus ꝙ ĩmẽſi ignium glo-
bi aquarum fluẽta cõſumãt :& ueluti ab aquis accepta eſca uehementium rediuiuis ardori-
bus cõualeſcat :ita ut uideatur aqua nõ extinxiſſe ĩcẽdia ſed auxiſſe .Quænam eſt illa aqua
quæ conſumit flammas nec ipſa cõſumitur a peccatoribꝰ:ſed gehẽnæ cõſumit ĩcẽdia?Quæ
dum per baptiſmum ĩfunditur:& ipſa ĩ hominibus & tartari reſtinguit ardorem :uiuit plãe
in hominibus :ſicut ait dominus.Aqua autem quam ego dabo ei fiet ĩ eo fons aquæ ſaliẽtis
& reliqua .Mirum ergo in modum aqua chriſtus una eadẽq; operatione & uiuificat & extĩ
guit .Viuificat enim animas:delicta reſtinguit :has lauacri ſui refrigerio reparat :illas gurgi
tis ſui unda cõſumit .Et quod ad maiorem baptiſmatis pertinet gratiam :apud ſuperos my
ſterium celebratur :& apud inferos gehẽna reſtinguitur :hic fluũt aquæ & illis tepeſcit ĩcen
dium :hic in fonte homo mergitur:& illic de tartaro liberatur.Sed nec mirum ſi ĩ baptiſmi

sacramēto aperiatur īfernum :cum tūc quoqꝫ reseretur & cælum :Aperiūtur enim hæc elementa :ut ad lauacrum christi cōueniat libertas & gratia . Libertas enim resurrecturis tribuitur :gratia regnaturis . Illi eruūtur de pœna :hi assumūtur ī gloria . Illi qui erāt serui peccati : liberi fiunt iustitiæ . Hi qui angustiis sæculi tenebātur paradisi amœna percipiunt. In baptismo ergo christi aperiūtur cæli: aperiunt & tartara. Inde ut spiritus sanctus adueniat :illuc ut misericordia saluatoris accedat :deferatur de cælo uita mors a tartaro destruatur . Ita igitur elemosyna extinguit peccata: sicut aqua baptismi gehēnæ extinguit incendium. Ergo elemosyna quodam modo animarum aliud est lauacrum :ut si quis forte post baptimum humana fragilitate deliquerit :supersit ei ut iterum elemosynis emūdetur :sicut ait dominus :date elemosynam :& ecce omnia munda sunt uobis. Nisi quod (salua fide dixerim) indulgētior est elemosyna quam lauacrum . Lauacrum enim semel datur & semel ueniam pollicetur. Elemosynam autem quotiens feceris: totiens ueniam promereris. Hi ergo duo misericordiarū fontes sunt qui & uitam tribuūt :& peccata condonāt . Qui utrūqꝫ custodierit: regni cælestis honore ditabitur . Qui autē maculato fonte uiuo ad misericordiæ se fluenta cōtulerit & ipse misericordiam cōsequetur.

De hospitalitate in euangelio. XXXII.

a Duertit sanctitas uestra fratres euāgelicam lectionem :quem ad modum dominus discipulis suis inter cæteras exequēdas uirtutes etiam hospitalitatis iura præscripserit :ait enim . In quācūqꝫ ciuitatemītroieritis :interrogare quis in ea dignus est: & ibi manete :donec exeatis :& reliqua . Sancta plane & diuina sententia quæ & discipulis eligēdi opinionem primitus detulit :& facilitatem penitus amputauit . Prouidit enim modum statuendo : ne uir sanctus aut citus esset in iudicando aut leuis in hospite commutando . Sicut enim nobis permisit arbitrium ita & uoluit nos tenere constantiam . Quam enim repræhensibile est: ut uir qui euangelium ānunciat : & docet errandum non esse :ipse per diuersos incipiat oberrare: & domum cui pacem dixerat :deserere :hospitem cui benedictionem ītulerat contristare . Magna enim hospitalitatis est gratia :nec facile uiolanda :omnibus aperta est: omnibus parata est: & sanctos libenter suscipit :& peccatores tolerat patienter . Sed repetamus sanctam: ipsam diuināqꝫ sententiā . Si enim in littera placet :& in mysterio forsitan plus placebit . Ait igitur ut cum intram⁹ in ciuitatem: interrogemus quis in ea uel hospes dignus uel idonea domus sit :& ibi maneam⁹ donec dies profectionis adueniat . Quæ sententia altiorem nobis tribuit intellectum . Non enim mihi uidetur de huius sæculi hospite uel domo iussisse nec tam diligenter inquirere : sed de illo magis qui nos usqꝫ ad diem exitus nostri possit inoffensos hospes illæsosqꝫ seruare. Nam huius sæculi hospitem cito lædimus :cito offendimus interdum ei & post triduum displicemus . Fidelis igitur domus :& hospes dignus inquiri iussus est . Quæ domus fidelior ecclesia ?quis hospes dignior saluatore ?Iste peregrinos ut filios suscipit :illa susceptos refouet ut infantes . Iste hospitibus (sicut experti sumus) pedes lauare gestit :illa mensam parare festinat . Quos enim saluator uiua aqua refrigerat :hos reficit cælestibus cibis ecclesia. Hunc igitur hospitem euangelista inquiri iussit: & usqꝫ ad diem exitus nostri cum hoc habitare pcepit :ne aliqua leuitate medio tempore aliorsum forsitan emigremus :hoc est qui semel in christum credidimus :non iterum uelut transgressores ad idola recurramus . Scriptum ē enim nemo potest duobus dominis seruire . Dum enim uni placere gestit :alterum sentit iratum. Christum igitur hospitem deserere nō debemus :quem ad modum & petrus apostolus cum suis similibus :deserentibus aliis dominum non reliquit . Sed dicamus quod ille ad saluatorem dixit. Domine ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ tu habes: & nos credimus. Ecce executor cælestium præceptorum :qui quoniam christi non mutauit hospitium :meruit cum christo regni cælestis habere consortium.

In tempore ieiunii non luxuriandum esse. XXXIII.

d Iximus superiore dominica hoc esse fidei nostræ opus primum :ut horū quadraginta dierum curriculo deuotissime ieiunemus :& istam esse causam salutis nostræ :si hoc tempore abstinentiæ operam commodemus . Atqꝫ ideo fratres dilectissimi inspicere debemus quæ sit huius forma ieiunii :ut respiciam⁹ quanta sit eius utilitas. Est enim interdum inutile & inane ieiunium quod licet uentrem & omnia uiscera succo saturitatis exhaurit: non tamen acceptum est deo :quia

mentem & intimos sensus minime uinculo iniquitatis euacuat. Quid enim prodest ieiunare uisceribus: & luxuriare uenatibus abstinere cibis. errare peccatis: castigare corpus inedia mentem exercere nequicia: uinum forte non bibere: & ebrium cogitatione malignitatis incedere: nisi q facilior causa est saturi siue temulenti q iniqui pariter & ieiuni. Ille enim peccare aliquando desinet qui ebrius aliquando obdormit. Hic autem errare nō cessat qui exercitatus malis: ieiuniis semper inuigilat. Vnde inutile & inane est tale ieiunium quod inedia membra debilitat & animam a perditione non liberat: de quo ieiunio dicit sanctus propheta ex persona domini: ut quid mihi ieiunastis: non tale ieiunium eligi dicit dominus. An putatis illum ieiunare fratres qui primo diluculo non ad ecclesiam uigilat: non beatorum martyrum loca sancta perquirit: sed surgens congregat seruulos: disponit rætia: canes producit saltus siluasq perlustrat? Seruulos (inquam) secum pertrahit fortasse magis ad ecclesiam festinantes: & uoluptatibus suis peccata accumulat aliena: nesciens reum se futurum tam de suo delicto quam de perditione seruorum. Tota igitur die uenatibus immoratur: nunc clamorem immoderatum effert: nunc silentium latenter indicit. Lætus si aliquid ceperit irat[9] si id quod non habebat amiserit: & tanto studio gerit: quasi ideo indictum ieiunium fuerit ut uenetur. In his ergo luxuriis fratres dicite quis cultus sit dei: quæ mentis possit esse deuotio: qui propterea ieiunat: non ut deo atq orationibus uacet: sed ut tota die ociosus & liber proprias exerceat uoluptates. Quāuis igitur qui eius modi es frater uespere ad domum redeas: quāuis declinante iam sole manduces: potes uideri tardius te refecisse non tamē domino ieiunasse: non enim potes uideri uoluptatem tuam exercens fecisse domini uoluntatem Hæc enim uoluntas est domini: ut ieiunemus a cibis pariter & a peccatis. Abstinentiam indicamus corpori: ut a uiciis magis animam abstinere possimus. Frenum enim quoddam est luxuriantis animæ corpus exhaustum. Quisquis enim ieiunat & peccat: lucrum escarum fecisse uidetur non salutis: & parcendo copiis replesse cellarium non mentem saginasse uirtutibus. Non nulli autem diuiuorum immemores præceptorum ita circa seruos suos & subditos sibi potestatem dominationis exercent: ut in his diebus non dubitent flagris eos cædere pœnis afficere: compedibus præpedire: & si forte cum ad reficiendum uenitur tardius minister affuerit: statim eum uerberibus laniare: & prius se satiare seruuli sanguine quam conuiuii uoluptate. Horum tale ieiunium est: quod ideo ieiunatum est: non ut diuinitatis misericordiam prouocaret: sed ut clamorem familiæ ingemiscentis effunderet. Quisquis autem cupit de deo misericordiam promereri: ipse debet prior esse misericors: scriptum est enim. Qua mensura mensi fueritis: eadem mensura remetietur uobis. Et quod magis dolendum est: christianus dominus christiano in his diebus seruo non parcit: minime respiciens: quod & si seruus est conditione: gratia tamen frater est. Etenī similiter christum induit: iisdem participat sacramentis: eodem quo & tu utitur deo patre: cur te non utatur ut fratre? Sunt enī plærisq qui de uenatibus redeuntes magis canum q seruorum curam gerunt: & faciunt eos iuxta se uel recumbere uel dormire: quottidianū illis cibū sui præsentia ministrantes: q utrū serui eius fame moriantur ignorant: & quod est grauius nisi diligenter his præparatum fuerit: pro cane seruus afficitur. Videas enim in non nullorum domibus nitidos & crassos canes discurrere: homines autem pallentes & titubantes incedere. Isti ergo miserebuntur aliquando pauperibus qui minime suis famulis & domibus miserentur? Scire igitur debemus fratres hoc acceptum deo esse ieiunium: non solum ut abstinentia castigemus corpora sed etiam humilitate animas induamus. Simus ad seruulos mites: blandi ad extraneos: misericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo ad ecclesiam festinemus referamus deo gratias: peccatis ueniam postulemus: rogantes præteritis delictis indulgentiam: cautelam futuris. Tota die sit nobis uel oratio uel lectio. Qui litteras nescit: sanctum uirum perquirens ei[9] confabulatione pascatur: nulli actus sæculi actus diuinitatis impediant: non ludus tabulæ mentem auocet: non uoluptas canum sensus obducat: non negocii compendium animam auiditate peruertat. Quicquid enim aliud præter mandatum dei feceris: quāuis abstineas: non ieiunas. Hoc est enim salutare ieiunium: ut sicut abstinetur corpus ab epulis: & anima refrenetur a uiciis. Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunii tacendum non est: ut qui abstinemus & minime prandemus: hoc tempore prandia nostra pauperibus prærogemus. Hæc enim est uera iusticia: si te esuriēte de cibo tuo alius satietur: & tu prædictis tui ieiuniis dominum roges: & ille pro te satiatus exoret. Vtrunq tibi proficiens & tua fames & saturitas mendicorum. Cæterum qui sic abstinet: ut nihil pauperibus de suis epulis largiatur: uidetur quæstum sibi suum fecisse ieiunium & negociationem parcendo. Ad hoc enim absti

nuit: non ut placeret deo: sed ne amplius erogaret: atq; ideo bona elemosina cum ieiunio quasi non quoddam negociationis genus: ut tam parce uiuat: ut abstinentia sua monachos clericosq; praecedat. Nisi hoc interest quod illi hoc quaestus causa faciunt: nos salutis: illi pecuniae compendio animas macerant nos propter animarum lucrum nostra corpora castigamus.

De quadragesima. XXXXIIII.

n On nulli christianorum fratres existimantes se diuinitatis praecepta religiosius obseruare: praetermissa deuotione quadragesimae cuius hodie curamus exordium: quinquagesimam se facere mentiuntur: cum id neq; diuinis litteris iubeatur: neq; traditum sit auctoritate maiorum. Sola igitur hoc faciunt animi praesumptione: & dum putant se deuotius agere superstitiosius conuertantur. Dicit se obseruare quinquagesimam qui forte quadragesimam implere uix possit. Bonum est quidem cunctis temporibus ieiunare sed melius quadragesimam ieiunare cum christo. Hanc enim quadragesimam nobis dominus suo ieiunio consecrauit. Quo dixi ieiunio nõ ieiuniis. Vnum enim ieiunium domini fuit quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omnino non sumpsit. Quisquis ergo christianus consecratam ieiunando non impleuerit quadragesimam: praeuaricationis & contumatiae reus tenebitur: q; legem diuinitus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit. Rescindis enim legem qui exemplum ieiunii dominici non custodis. Qualis autem christianus es: cum domino ieiunante tu prandes? Qualis christianus es: cum christo esuriente tu reficeris? Ille pro salute tua famem sustinet: tu pro peccatis tuis ieiunare formidas. Dicite enim mihi: interrogo uos: qui in quadragesima prandetis: si non in conscientiis uestris rei estis q; abstinente toto populo uos soli contra praeceptũ domini deuoratis? si non uobis rubor est cum exitis in publicum: ne quis uobis ieiunus occurrat? aut si non cogitatis: cum ad ecclesiam proceditis: quem ad modum pacem episcopo porrigatis: ne forte ipso spiritu osculi uestri uos reprobet? Quod si haec non cogitatis fortitan: uehementer erratis. Scire enim debetis: cum in quadragesimae diebus ieiunio pransus occurrit: non bene de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideo dico quia audio complures quod grauius est: fideles alternis in quadragesima hebdomadis abstinere: & consecratum illum dierum numerum gula intemperanti uiolare hoc est prandere septem dierum curriculo & septem dierum spacio ieiunare. Quibus hoc dico: cur etiam per illos septem dies fraudem sibi faciant ieiunando: cum illis ieiunium tale non prosit. Quãuis enim abstineat quis certis diebus: quãuis ciborũ dulciora alimẽta nõ sumat: nõ tñ illi accepto fert quadragesimae ieiuniũ: q; nõ diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere: senes & aniculae quadragesimã facit iuuenes & iuuenculae non faciunt. Omni igitur solicitudine tempus sacratissimum celebremus: nõ praetereat nos dies absq; ieiunio: non nos transeat una hebdomada absq; uigiliis. Ille enim facit quadragesimam qui ieiunãdo & uigilando ascendit ad pascha. Nam sicut reliquo anno ieiunare praemium est: ita in quadragesima non ieiunare peccatum est. Illa enim uoluntaria sunt ieiunia ista necessaria: illa de arbitrio ueniunt: ista de lege: ad illa iuitamur: ad ista compellimur. Sed uideamus iste quadraginta dierum sacratissimus numerus unde habere coepit exordium. Legimus primum in ueteri testamento noe temporibus: cum omne genus humanum scelerata iniquitas occupasset: tot dierum numero patefactis cataractis caeli aquarum pluuias defluxisse: & mysterio quodam quadragesimae iundatione orbi terrarum facta non tam diluuium quam baptismum contigisse. Baptismum plane fuit per quod in peccatoribus iniquitas sublata est: noe iusticia conseruata. Ita ergo & modo nobis dominus illius temporis quadragesimam dedit: ut constituto dierum numero patefactis caelis pluuia nos misericordiae caelestis irroret: & iundatione facta per baptismum lauacri salutaris nos imber illuminet: & sicut tunc factum est: aquarum fluctibus extinguatur in nobis delictorum iniquitas: uirtutũ iusticia conseruetur. Ipsa enim quae sub noe: & modo uertitur ratio. Baptismum enim peccatori diluuium est: consecratio est fideli. Per lauacrum enim domini saluatur iusticia: necatur iniusticia: quod in uno eodẽq; factum uidemus apostolo paulo: qui prius q; praeceptis spiritualibus lauaretur: erat blasphemus persecutor & saulus: At ubi pluuia super eum lauacri caelestis influxit: necatur blapsphemus: necatur persecutor: necatur & saulus: uiuificatur apostolus: uiuificatur iustus: uiuificatur & paulus. Viq; adeo autem perdidit ueterem cũ actibus hominem ut cum moribus mutaret & nomen. Quisquis ergo in hac deuotione quadragesimae dominica mandata seruauerit: necabitur in eo diabolica impietas: apostolica at

reseruabitur gratia:& succedens quodam modo sibi moritur ea parte qua peccator est:uiuifi
catur ex illa parte qua iustus est. Videamus etiam si alibi in scripturis hunc mysticum qua-
dragesimæ numerum possimus iuenire. Legimꝰ ꝙ sanctus moyses in heremo quadraginta
dierum curriculo filios israel cælesti mãna nutrierit. Bonꝰ ergo numerꝰ qui semper cælum
aperit:bonꝰ(inquam)numerꝰ per quem iusticia noe saluatur:& israel filii saginantur. Vnde
& nos obseruemꝰ hunc numerum:ut aperiatur nobis cæli quatenꝰ & pluuia nos gratiæ spi
ritualis irroret:& spiritualium sacramentorum mãna reficiat. Instar enim patrum nostro
rum hac obseruatione quadragesimæ & iustificamur & pascimur. Iustificamur lauacro:pas-
cimur sacramentis:sed dicet aliquis filios israel in heremo quando mãna saturati sunt:mini
me ieiunasse. Ego autem dico illos nõ nisi abstinẽtiæ tũc uacasse:atq; ideo cælestis alimoniæ
gratiam meruisse. Primum quia desertum omne ieiunium est:quia anxietas solitudinis cõ
cupiscẽtiam repellit escarum:deinde ĩ heremo unde accuratæ epulæ:unde uina preciosa:
unde quadraginta annorum tempore qualiscũq; substantia. Intelligimus ergo ieiunasse filios
israel:quia cognoscimus illis escarum copiam defuisse:& tunc sumpsisse cibum:quãdo largi
enti domino placuisset. Satis autem diu ieiũat qui cum christi uolũtate se reficit. Vsq; adeo
uero abstiẽtia filiorum israel ĩ heremo placuit saluatori:ut quorũdam etiã iter ipsos item
peratia notaretur:ita ut quisquis auidior duplum mãnæ cibum sibi collegerat:hic hac iniu
ria feriretur:ut non tam cibum sibi iueniretur seruasse quam uermes:scilicet ut quia supra
moderatam refectionem cõcupierat:uelut stimulis quibusdam conscientiæ in morem uer
mium urgeretur. Igitur & nos fratres obseruantes quadragesimæ quottidiana & moderata
ieiunia & tanquam in heremo constituti nihil deliciarum sæcularium cogitemus:nulla
nos cupiditatum corporalium dulcedo solicitet. Simus sobrii:simus casti:habentes
quidem conuersationem in urbibus possideamus mente desertum. Si ita abstinen-
tes egerimus erit ut cælestis mannæ reficiamur alimonia:& nullis uermium stimulis
compungamur.

De ieiunio domini in deserto:& quo modo non in solo pane uiuit homo. XXXV.

m Eminisse debet uestra dilectio:hoc me anteriore dominica prædicasse:& de
disse rationem:cur dominus quadragesimam ieiunauerit:uel cur ipsa ieiunia
in deserto transegerit. Diximus enim hæc omnia obseruasse eum non iustifi
cationis suæ causa:qui erat uirgo per omnia sed nostræ salutis gratia:ut quo-
rum generatio per intemperantiam peccauerat:per abstinentiam sanaretur
Videamus igitur quid illo in tempore uel in ipsa solitudine gestum sit. Dicit enim euangeli
sta affuisse ibi diabolum:& saluatorem eius uersutia fuisse tentatum. Ait nanq; sacra lectio
esurisse dominum:& dixisse illi diabolum. Si filius dei es:dic lapidi huic:ut fiat panis. Vide
te artem domini qua aduersarium fraude circumuenit. Post multa ieiunia esurire se simu
lat ut diabolum quem ieiunando iam uicerat:iterum esuriendo solicitet. Spem enim illi cõ
grediendi ex infirmitate famis quodam modo tribuit:ut dum ueluti contra imbecillem cõ
greditur:gloriosius superetur. Hæc enim est uera uictoria:ut quia adam immortalem glo-
riosum & epulantem subuerterat:nunc ab homine mortali humili atq; esuriente uincatur.
Cernens enim esuriẽtem diabolus dominum:hominem putat:dubitat saluatorem & ideo
ait:si filius dei es:dic lapidi huic:ut fiat panis. O misera satanæ & extrema congressio:diabo
lus in deserto tentationis solita arma non inuenit deest illi de paradiso amœnitas arborum:
deest illi consiliatrix eua:deest illi pomorum speciosa deceptio:& quia non inuenit cibum
quem offerret esurienti:postulat in cibum saxa mutari. Vndiq; exclusus undiq; defraudatꝰ
ad pauimenta se confert. Satis enim manifeste ostendit uastitatem sibi heremi restitisse:cũ
putat propter inopiam rerum etiam elementa posse conuerti Postulat igitur in panem la
pides commutari. Versutus & callidus scit quid petat:nouit factum esse quod dicit. Memi
nit enim in ueteri testamento sitientibus aquam de lapide profluxisse:uult etiam hic esurie
ti cibum de lapide ministrare. Retinet enim duriciam petræ in liquorem fontium resolutã
Cupit etiam hic asperitatem saxi ĩ panis dulcedinem transformari. Suspicatur enim ipsum
esse christum:qui hæc operari soleat de natura saxorum:sicut ait apostolus paulus. Bibebãt
de spirituali consequenti petra:petra autem erat christus. Suspicabatur(inquam) ipsum eẽ
christum:cum postulabat:ut de lapide panem faceret:sed putabat tantummodo solum ho
minem:cum esurientem uidebat. Saluator autem uersutiam eius mira responsione condẽ
nat. Nec facit quod dicit diabolus:ne uideatur pro arbitrio aduersarii uirtutis suæ gloriam

declarare. Nec tñ respondit ñ posse fieri qui negare non poterat quod sæpe iam fecerat. Igitur nec acquiescit peteñti nec denegat exploranti: ac ꝑ hoc & potentiā uirtutis suæ suo reseruat arbitrio: & uersutiam aduersarii diuino confutat eloquio. Respondit ergo illi. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo dei. In quo sunt uitæ alimenta cælestis. Verbum autem dei christus est dominus sicut euangelista dicit. In principio erat uerbū & uerbū erat apud deum. Quisquis ergo uerbo christi pascitur: terrenum pabulum non requirit: nec enim potest sæculi panem cupere: qui pane reficitur saluatoris: habet enim dominus suum panem: immo panis ipse saluator est. Sicut docuit dicens. Ego sum panis qui de cælo descendi. De quo pane dicit propheta. Et panis cor hominis confirmat. Quo ergo mihi panem quem offert diabolus: cum habeam panem quem christus impartit: Quo mihi cibum per quem protoplastum deiectum memini: esau primitiuis fraudatum uidi: iudam scarioth proditionis scelere denotatū. Adam enim per escā paradisum perdidit esau per lentem honorem primatus amisit: iudas per bucellam apostolatus sublime deposuit: ex quo enim bucellam sumpsit: non iam apostolus cœpit esse sed proditor. Sic enim scriptum habes dicente domino. Cui intinctum panem dedero: ꝑ se me tradet. Et continuo post bucellam introiuit in illum satanas. Non bonus cibus: post quem negatur dominus: post quem ingreditur inimicus. Non bonus cibus post quem christus respuitur: deuoratur antichristus Non bonus cibus: qui benedictione caret: maledictione completur. Illa ergo esca nobis necessaria est quæ uitā præstat: quæ animam pascit. Post q̄ sequitur christus: inimicus excluditur. Illam escam accipere debemus quam saluator non diabolus subsequatur: quæ perceptione sui confessorem faciat non proditorem. Quam bene autem ieiuniorum tempore uerbum dei dixit: eo q̄ reficit: ut ostenderet ieiunia nostra non debere sæculi actibus occupari: sed sacris litteris exerceri. Negligit enim famem corporis qui pabula lectionis intendit: nec uentris curam habere poterit: qui alimentum uerbi cælestis acquirit. Ipsa est enim refectio quæ saginat animam: quæ impinguat uiscera: cum de diuinis scripturis cibum eloquii perennis accipimus. Ipsa est esca quæ uitam æternam tribuit: & insidias a nobis diabolicæ tentationis excludit. Quod autem sacrarum litterarum lectio uita sit domin⁹ testatur dicēs. Verba quæ ego locutus sum uobis: spiritus & uita est.

Item de quadragesima. XXXVI.

a Nte dies deuotionem sancte quadragesimæ prædicantes: sacrarum litterarum exempla protulimus quibus approbaremus hunc quadragenarium numerū non esse ab hominibus constitutum sed diuinitus consecratum nec terrena cogitatione initium sed cælesti maiestate præceptum. Atq; ideo qui constitutū numerum una die manducando præterit: non ut unius diei uiolator accusat: sed ut totius quadragesimæ transgressor arguitur: Vnde bonum est homini ut ad diem sine labore ieiunet: & totius quadragesimæ consequatur pariter sanctitatem. Hæc autem non tā sacerdotum præcepta quam dei sunt. Atq; ideo qui spernit non sacerdotem spernit sed christum qui in suo loquitur sacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc obseruantiā nobis indixerit dominus: si non ueluti per istam deuotionem cuncta elementa uoluerit habere ꝑfectum. Ecce enim indicta quadragesima: constricta hyemali gelu terra resoluitur: & aquarū fluenta meatus suos glacie liquefacta recipiunt: sic quoq; corporum nostrorum hoc eodem tempore contracta sceleribus peccata soluūtur: & uitæ nostræ purior cursus liquefacto rigore diaboli meatum suum pristinum recognoscit: terra (inquam) indicta quadragesima asperitatem deponit hyemis: ego indicta quadragesima asperitatem reiicio delictorum. Illa terra aratris scinditur: ut mundanis sit congrua frugibus: mea terra ieiuniis exaratur: ut cælestib⁹ sit apta seminibus. Sicut enim redditum uberiorem capit qui frequentius uexando exercet campum: ita maiorem gratiam percipit qui exercet corporis sui campum sæpius ieiunādo Ecce enim abstinentiæ tempore herba segetum reuiuiscit in messem: surculus arboris conatur in fruticem: palmes uineæ pubescit in gēmam: & omnia de inferioribus ad altiora se subrigunt: ita hoc eodēq; tempore hominum spes inter mortua reuiuiscit in posterum: fides perdita reparatur in gloriā: temporalis uita proficit in æternum: & omne genus humanū ad cælestia se subrigens ab inferis ad altiora consurgit. Modo ferrum gestans agricola sarmēta deputat uinearum. Ita & nunc euangelium tractans episcopus sordes amputat populorū: & isto quadragenario curriculo uniuersæ hoc agunt creaturæ: quatenus depositis superfluis ornatę uel comptæ in pascha procedant. Modo omnia sunt in partu: ut tunc reperiantur in

fructu :tunc enim contra naturæ speciem spina profert rosam :calamus fragrat lilium :sua uitatem arida uirgulta depromūt :& ita cuncta floribus adornantur:ut festiuitatem diei ma gni creatura ipsa nitore sui celebrare credatur .Igitur & nos hoc eodem ieiuniorum tempo re producamus de spinis nostris rosas hocest de peccatis iusticiam :de seueritate misericordi am:de auaricia largitatem .Istæ enim spinæ sunt corporis nostri quæ præfocant animam de quibus ait scriptura .Spinas & tribulos tibi germinabit terra.Germinat enim mihi terra mea spinas :si me corporalis libidinis titillatiōe compungit:generat mihi tribulos:cum me diuitiarum sæcularium cupiditate discruciat .Spina enim christiano auariciæ suæ radix est. Spina uiro bono honoris ambitio est. Videntur enim specie apud suos grata esse sed lædunt His ergo nisi uigilando & ieiunando carere non possumus :quin potius per abstinentiā ipæ spine uertentur in rosam .Producit enim ieiunando libido castimoniam :superbia humilita tem :sobrietas parcitatem .Hi enim sunt flores uitæ nostræ qui suaue christo redolent :qui odorem bonum deo spirant :unde ait apostolus .Quoniam christi bonus odor sumus deo. Hanc ergo quadragesimam largitus est nobis dominus:ut huius temporis spacio in morem totius creaturæ nunc concupiscamus uirtutum germina :ut in die paschæ fructum iusticiæ proferamus .Hoc autem quadragenario numero se ipse dominus christus exercuit :non ut profectum ipse caperet:sed ut profectum salutis nobis ostenderet. Hæc enim erat in illo spīa peccati quæ uerteretur in florem. Ipse enim erat flos natus non de spina sed de uirga:sicut ait propheta. Exibit uirga de radice iesse.& flos de radice eius ascendet. Virga enim erat maria nitida subtilis & uirgo :quæ christum uelut florem integritate sui corporis germinauit .Con tinuatis ergo quadraginta diebus hæc ieiunia non esuriēs dominus procurauit: sed dicit illū euangelista esurisse postea .Quo modo ergo potest fieri :ut qui tot dierum numero famem sitimq́ non senserit :postea esurierit .Esuriebat plane nec negare possum⁹ ꝙ esurierit :esuriit enim non cibum hominum sed salutem:nec escarum sæcularium epulas concupiuit :sed ani marum desiderauit cælestium sanctitatem .Cibus enim christi est redemptio populorum:ci bus christi est paternæ uoluntatis effectus sicut ipse ait :meus autem cibus est ut faciam uolū tatem patris qui me misit .Vnde & nos esuriamus cibum non qui terrenis epulis apparatur: sed qui diuinarum scripturarum lectione colligitur. Ille enim corpus ad tempus nutrit:hic āt animam reficit in æternum.

Item de quadragesima. XXXVII.

[s]I bene retinet fratres uestra dilectio:hac superiore dominica prædicauimus ꝙ sanctam quadragesimam abstinendo ipse dominus consecrauerit :& tot dierū noctiūq́ curriculo cibum omnino non capiens:unum ac solidum ieiunii corp⁹ effecerit :quod in totum non obseruare :sacrilegum est: ex parte uiolare pec catum est. Hoc enim fecit causa salutis nostræ :ut rem utilem non solum doce ret uerbis sed etiam exemplis instrueret :ut iisdem uestigiis quibus ad fidem currimus:ad ab stinentiam graderemur. Sed uideamus quæ causa steterit:ut ieiunia saluator indiceret:& ipe sibi primum ut bonus humani generis medicus ieiunaret:bon⁹ enim medicus poculum qđ ægro daturus est:prior gustat :ut peritiam artis suæ ante in se ipse demonstret :& experimē tum æger accipiens securus sit de poculo securior de salute :deinde quo loci hoc ipsum tēpus ieiunii procuraret :dicit enim euangelista abstinuisse dominum quadraginta diebus & noc tibus in deserto arbitror itaq́ causam hanc esse ieiunii :ut quia primus adam in paradiso cō stitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiserat: eandem immortalita tem secundus adam christus per abstinentiam repararet .Et quia contra mandatum dei gu stans de interdicta arbore peccatum mortis inciderat :nunc secundum mandatum domini ieiunans :uitæ iusticiam mereretur .Hoc enim ait saluator :ut iisdem uestigiis quibus admis sa fuerint delicta :purgentur :hocest ut quia homo manducando deliquerat corrigat abstinē do :uel quia epulando mulierem cognouerat :nunc eandem ieiunando despiciat .Adam enī euam non nisi intemperantia prouocante cognouit :ꝙ diu autem mansit in illis intemera ta parcitas :mansit & impolluta uirginitas:& quam diu ieiunauerunt ab interdictis epulis:tā diu & a pudendis ieiunauere peccatis .Fames enī amica uirginitatis est inimica lasciuiæ. Sa turitas uero castitatem prodigit :nutrit illecebram. Igitur (sicut dixi) hoc agit dominus:ut iis præiudiciis quibus homo obnoxius peccato fuerat liberetur :Propterea naq́ per omnia se cundum similitudinem adæ nasci uoluit :ut secundum similitudinem omnia hominis pecca ta dissolueret. Adam enim de terra uirgine natus est:& christus de maria uirgine procreatus

Ilius maternum solum necdum scissum fuerat istius maternum secretum nunꝗ concupi centia uiolatum. Adam dei manibus plasmatur e limo: christus dei spiritu formatur i utero. Vterq; ergo oritur cum patre: uterq; uirgine utitur matre: uterq; (sicut euangelista dicit) filius dei est: sed adam creatura est: filius christus uero substantia. Hoc ergo agit dominus sicut adam secundus ut quod prior homo manducando perdiderat: hoc alter ieiunando recipiat: ac legem in paradiso abstinentiæ datam in deserto custodit. Sciebat enim præceptum dei non unius loci legem esse sed mundi. Non enim interest: diuinitatis mandatum utrum do mi'an in agro custodias: cum ubiq; sit qui præcepit. In deserto itaq; saluator implet manda tum dei: ut ibi adam saluaret errantem: ubi fuerat de paradisi possessione proiectus. Adam enim expulsus de paradiso inculti mundi deserta sistinuit: in deserto ergo primum homini salus refundit: ubi sunt epulæ: ubi desunt deliciæ: ubi quod est omnium malorum causa: de est & mulier. Potuerat enim adam inter illas paradisi inconcussus stare delicias: si eua ibidē cum diabolicis illecebris non fuisset. Conueniens ergo est desertum saluti: ubi non est eua q̄ persuadet: non est mulier quæ blandit. Videte rem miram: in paradiso: cum adam diabol⁹ dimicat ubiq; insidiat homini: ubiq; congredit: sed ubi mulierem iuenit uincit: sed ubi mu lierem non inuenit: uictus abscedit. Formam igit dedit nobis deus in hoc facto: ut ieiunio rum tempor tanquam desertum habitantes abstineamus epulis uoluptate muliere: nec con iugat nobis eua: ne nos a casta obseruatiōe illecebrosa p̄suasione subuertat. In deserto enim quodam modo uidet habitar qui quadragesimæ tempor ieiunus & castus est. Desertum pla ne quoddam ipsum corpus est christiani: cum non replet cibis non poculis irrigat: sed aren tis mediæ squalore negligitur: desertum (inquam) est corpus nostrum cum abstinentia ma cessit caro: siti pallor obducitur: & contemptu rerum totius hominis species inculta sordescit Tunc christus dominus habitat desertum pectoris nostri: cum nostra terram fame squalidā ac siti aridam esse reperit secundum quod ait propheta dauid. Sicut in terra deserta & inuia & inaquosa: sic in sancto apparui tibi. Aliter enim sicut in sancto ei apparere non possumus: nisi terra corporis nostri fuerit deserta mundanis deliciis: inuia diabolicis concupiscentiis: & inaquosa libidinosis illecebris. Tunc habitans saluator hoc desertum corporis nostri omnes ibi diaboli factiones exuperat: & secretum ac securum a cogitationibus sæculi esse suum fa cit habitaculum: ut deinceps nos intra nosmet ipsos ueluti in solitudine constituti non nisi cælum respiciamus & terram: hoc est non cogitemus alium nisi cælestis regni dominum & terrenæ resurrectionis auctorem.

Item de ieiuniis & quadragesima. XXXVIII.

P Ropicia diuinitate ecce iam pœne transegimus quadragesimæ indicta ieiunia & precepta christi dn̄i abstinentiæ deuotione compleuimus. Superest nunc ut quem ad modum famuli eius moises & elias hunc sacratissimum numerum obseruando gratiam meruerunt: ita & nos hoc ipsum tempus custodiendo me reamur: sitq; similis remuneratio in perceptiōe præmii quorum similis labor est in obseruatione ieiunii. Elias enim cum esset clausum humanis iniquitatibus cælum: & nulla mundanis rebus desuper pluuiarum stillaret ubertas: atq; omnia longæ siccitatis squa lore languerent: & esset fames magna uniuerso generi humano: quoniā enim cælum pluuiā non dabat: nec terra pabulum germinabat: tunc elias sanctus reserauit ieiuniis suis cælum: terrā orōnib⁹ fæcūdauit. Illi⁹.n. siccitatē cōuertit i pluuiā: h⁹ sterilitatē resoluit i ptū. Tāta.n. ei⁹ precibus orbē terrarum imbrium largitas irrigauit: ut arida reuiuiscerent: mortua resurge rent: languentia sanarentur. Et ita rebus cunctis fontium quidam meatus infusus est: ut puri ficatione facta per pluuiam omnia creaturarum uicia lauarentur atq; inundationis illius be neficio totius mundi species innouata consurgeret. Igitur & nos eadem quæ elias obseruan tes ieiunia adhibitis precibus clausum cælum nostris competentibus reseremus: quatenus il los lauacri salutaris imber illuminet. Clausum enim illis est cælum: quamdiu nodum de cæ lo spiritus sanctus aduenięns eorum corda uiuificat: siccitatem quodam modo patiuntur: qa nondum gratia baptismatis irrigantur. Laborant etiam fame magna: quoniam uelut esuri entes cælestia sacramenta desiderant. Reseremus ergo illis cælum: ut aduenięte desuper spi rituali pluuia eorum terra lauacri irriguo satietur: & delictorum sterelitate deposita incipiat fructus germinare uirtutum. Etenim cælestis imber uicia peccatorum diluit: iusticiæ icremē ta producit: discutit aridum concupiscentiæ puluerem: lætificat utilem castimoniæ puritatē obruit auaritiæ sordidam fæciē: nutrit æternam misericordiæ largitatem. Sicut enim super

uenientе eliæ pluuia omne pabulum terra produxit:ita & superueniente christi lauacro omnem iusticiam animæ germinauit:& sicut illic pluuiarum fontes irrigauerunt:orbem: ut uiuificarentur herbarum mortificata iam semina:ita & fons baptismatis irrigat genus hominum:ut animarum mortificata corda uiuificet. Hoc ergo obseruantium ista ieiunia est meritum:ut orationibus eorum aut innouetur mundus:aut fratres denuo renascantur. Reserādum igitur competentibus nostris est cælum:quoniam adhuc clausum est apud illos. Clausū est enim cælum:quoniam mysterium nondum peruident trinitatis: clauso enim sibi cælo super cælum quid agitur ignorant:nec scire possunt quæ sit filii patrisq́ substantia:nisi prius mundi elementa transcenderint. Tunc enim poterit quis trinitatis aspicere diuina mysteria: cum cælos sua uirtute habuerit apertos:sicut beatus stephanus martyr reserauit sibi martyrio suo cælos:& stantem uidit ad patris dexteram saluatorem: s̄m q̄ ip̄e ait. Ecce uideo cælos apertos:& stantem iesum ad dexteram dei. Ergo cui clausi sunt cæli:agendum est:ut aperiantur illi:quatenus super cælos christum possit aspicere. Nā q̄ diu clausi sunt homini:xp̄m non potest uidere regnantem. Quem ad modum autem clausi cæli aperiendi sunt:inquirerē nos oportet. Puto aūt aliter eos aperiri non posse:nisi claues petri ap̄li sumpserimus:quas domino largiente suscepit:sicut ip̄e dixit. Tibi dabo claues regni cælorum. Immo rogem⁹ petrum:ut ip̄e nobis tanq̄ bonus ianitor regiæ cælestis aperiat. Quæ aūt ista clauis sit:diligentius requiramus. Clauem petri fidem esse dixerim petri:per quā cælos aperuit:penetrauit inferna securus:maria calcauit intrepidus. Tanta.n.ap̄lice fidei uirtus ē:ut cuncta illi elementa pateant:hocest non illi angelice claudantur ianue:non portæ præualeant tartari:non aquarum fluenta subsidant. Ista autem ip̄a clauis quam fidem dicimus:uideamus quem ad modū constet:quem ad modum solida sit. Arbitror illam duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim.n.apostolorum symbolo fides sancta concepta est:qui uelut periti artifices in unum conuenientes clauem suo consilio cōflauerunt. Clauem.n.quandam ip̄um symbolum dixerim:per quod reserantur diaboli tenebre ut lux christi adueniat:aperiuntur conscientiæ clausa peccata:ut iusticiæ fulgeant opera manifesta. Igitur hæc clauis ostendenda est fratribus nostris:ut & ip̄i tanq̄ discipuli petri inferna sibi reserare:cælos ap̄ire cōsuescant.

De ieiuniis & elemosinis. .XXXIX.

n On dubito fratres contristari uos quotienscunq́ absentem me a uobis necessitas facit. Dū.n.quē diligitis nō uidetis: tanq̄ boni filii pietatis stimulis laboratis. Sed ego q̄uis corpore uos interdū deseram:tn̄ uos sp̄u nō relinquo. Quocūq́ enim iero:dilectio uestra me sequitur:ubicūq́ fuero: ibi mecum uestra fraternitas cōmoratur. Quisquis.n.in xp̄i mandatis permanet:necesse est ut xp̄i adhæreat sacerdoti:& licet longe positus uideatur:fit tamen proximus dum illum uni⁹ fidei gratia repræsentat. Ille se sane separatum a sacerdotibus putet:qui actibus malis separatus a xp̄o est. Atq́ ideo fratres uos qui mandatū saluatoris facitis:q̄uis absentes a me fueritis corpore:dilectione tn̄ mihi minime defluistis. Ita quos sep̄abat lōgitudo terrarū: xp̄i gr̄a conectebat. Sunt aūt nōnulli inter uos fr̄es quorū licet uultus in eccl̄ia uideamus:cor tn̄ in agris eē cognoscimus:& præsentiam quidem eorum consideramus in plebe:sed conuersationem eorum inuenimus in rure. De terra.n.semper cogitant:de terra tractant:que terrēa sunt sapiūt. His conuenit diuina illa sententia. Quia terra es:& in terram ibis. Qui ideo aliqn̄ ad ecclesiam uēiunt:non quia ex fide xp̄iani sunt. Sed ne xp̄iani ab hominibus non putentur:q̄bus cum ieiunium indicitur:de intemperie se tp̄ris semp̄ excusant. Dicunt.n.æstiuis mensibus dies longa ē:torrentior sol est:sitim ferre non possumus:poculis nos refrigerare debemus. Hyemis uero tempore graue frigus est:rigores sunt pessimi:algorem tolerare nequimus: escis calefieri nos oportet. Ita homines quorum animus semper est in prandio:prandendi sibi cās inquirunt:& dum se a ieiuniis excusant:tempora creatoris accusant. Dic mihi o delicate xp̄iāe qui ætatem ieiunando ferre non potes:nunquid æstus quem sustentaturus es:torrentior est gehenna? Nunquid hyems quibus retrudendus es:horridior est tenebris? In exteriores enim tenebras abiicientur peccatores:ibi erit fletus & stridor dentium:sicut ait dominus: stridor (inquam) dentium instar hiberni temporis erit in illis tenebris. Ergo sicut penetrante algore hyemis toto homīes corpore contremiscunt:ita & interueniente conscientia frigida delictorum graui peccatores dentium stridore quatientur. Ita miser peccator dum hic hiberni rigorem metuit:ibi tenebrarum frigus incurrit:dum hic æstum solis euitat: ibi gehennæ sustinebit ardorem. His autem ipsis hominibus cum dixeris:ut aliquod pauperibus largiantē

statim tibi obiiciunt:necessitates infinite sunt:tributa sunt grauia:fiscalia explicare non pos sumus. Et tanta tibi igerunt:ut quasi reū te statuant:cur hoc ipum illos uolueris cōmonere. Non intelligētes quod omnibus necessitatibus salutis sit necessitas præferēda:& quod tributum reddere:alii prodest:elemosynam facere:ipi proficiat qui largitur. Tributi.n.redditio illi præstat beneficium qui accipit:elemosyne autem operatio sibi confert meritum qui ministrat. Tributi(inquam)redditio detrimentum infert solu enti: elemosynæ erogatio lucrū tribuit eroganti. Ditior enim fit uir misericors postea ꝙ minus habere icipit pauperibus largiendo. Beata igitur est elemosyna quæ & accipientem reficit:& letificat erogantem. Hilarē enim datorē diligit deus. Atq; iō melius est illi prius dare. Letus ergo & hilaris ē qui pauperibus suministrat. Recte plane lætus est:quia per nūmulos paucos æternos thesauros sibi cælestes acquirit:& contra semper tristis ē & mœstus qui tributa desoluit. Nec imerito tristis ē qui ad solutionem non dilectione adducitur:sed terrore constringitur. Christi enim debitor lætus:cæsaris tristis est:quia hunc ad soluendum amor cogit:illum pœna compellit: hic præmiis prouocatur:ille suppliciis coartatur. Dicit sanctus apostolus:diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere:& neq; in incerto diuitiarū sperare. Vides ergo o diues quia sunt tuæ incertæ diuitiæ:quod ergo aurum cōgregas:in quo nulla certa fiducia est:auri tui auaricia cesset: & terra est:solidi tui cupiditas auferatur & sordes sunt. Aurum enim & argentum uilis ē & abiecta materies:ubi aurum increuit humana concupiscentia: tunc & his speciebus accreuit ambitio. Aurum enim & argentum non preciosum natura instituit:sed hominum uolūtas effecit.

De ieiuniis niniuitarum. .XL.

Legimus ī prophetis cum niniue ciuitati subuersio diuinitus immineret:& iuxta sententiam dei destruendi illam tempus ingrueret: consistentes in ea aliud non habuisse præsidiū nisi ut abiectis copulosis epulis ieiunia cōtinuata susciperent:& diuitiarum ambitione seposita humilitate se paupertatis iduerēt: silicet ut exinde remedium perciperent:unde iis perditio contingebat: hocest ut iram diuinitatis quam luxuriando prouocauerant:abstinendo lenirent: & offensam quā in eos superbia contraxerat:humilitas mitigaret Dicitur enim in illa tribulatione ipe rex deposita imperiali purpura:regali ambicione sūmota membra sua cilitio præcinxisse: atq; ī sacro se diebus ac noctibus uolutasse. Sapiēs ergo rex qui sciret quem ad modum aduersa sibi superare deberet:hostes enim uirtute superabat:deum autem humilitate uicebat. Sapiēs plane rex:qui intelligeret quibus armis uteretur pro temporis qualitate. Cum enim insidiatur illi homines:appræhendit arma bellica:cum irascitur ei deus:corripit arma iusticiæ. Sapiens (inquam)rex qui pro salute ciuium peccatorem se magis confitetur esse ꝙ regem. Obliuiscitur enim se regem esse:ubi deum regem omnium pertimescit:nec potentiæ suæ meminit: ubi potentiam diuinitatis agnoscit. Obliuiscitur ergo se regem esse dum proiicit purpuram: dum diadema deponit:cilicio autem uestitur & sacco:ieiuniis perseuerat:orationibus immoratur. Mira res:dum se regem hominum esse non meminit:rex incipit esse iusticiæ. Religiosus igitur princeps non perdidit imperium sed mutauit. Prīcipatum enim ante militaris disciplinæ tenuit:nunc cælestium disciplinarum obtinet principatum. Non(inquam)perdidit imperium quia sine ferro sine iusticia pro ciuium salute primus inuigilat:Primus plane inuigilat:quia ut tota ciuitas ieiunaret: famem sibi rex primus indixit: & solus omnium causa prior cœpit esurire ꝙ miles. Necesse enim erat:ut qui potentior cunctis fuerat:deuotior fieret uniuersis. Exēplo igitur suo præpat religiōis exercitū nō armis sed sola deuotōe munitū: iubet oēm sexū:oēm ætatē a diurnis epulis abstinere:additur religioso exercitui numerus: cū in tali deuotōe ēt infantia militare cōpellitur. Pietas enim esse creditur in tali causa paruulis quoq; cibi substantiam denegare. Non enim sufficiebat ad placandū deū peccantiū satisfactio:nisi seniorum quoq; peccata paruulorum innocentia deploraret:& fletibus alienis delicta sua iuuētus ablueret. Ista aūt fres oīa in cōmonitionem nostri facta esse nemo qui nesciat:ut quotienscūq; tribulationibus perugemur:ad hæc presidia concurramus: ut puta aduersarius imminet:inimicus in promptu est:ieiunemus & uincamus. Solent quidem homines quotienscunq; necessitatem arduam nimis patiuntur:ad proximas gentes auxilii causa destinare legatos. Nos quod est melius:legationem ad deum per ieiunia destinemus:ab ipso imploremus auxilia:ad ipm nos corde & orationibus conferamus:auxilium enim non aliunde rogando petiuerunt:sed de suis ieiunando uisceribus exegerūt Cum.n.petat ab altero g

intra se potest inuenire quod querit? Quanto enim deo uiciniores fuerimus: tanto aduersarii nostri a nobis longius repellentur. Oportet igitur proximos nos fieri deo qm̄ dicit ꝓpheta. Ecce qui elongant se a te: peribunt. Quod si a deo qui longe sunt peribunt: utiq; qui sunt proximi: saluabuntur. Aliter ergo proximi deo esse nō possumus: nisi ad eum orationibus & elemosynis propinquemus: deus enim ipse misericors ieiunus & sanctus ē. Atq; ideo qui uult proximus deo esse: debet imitari hoc esse quod est deus. Tota igitur ī tribulatiōe niniuitarū ciuitas ieiunauit. Bene dixi: tota. Nō solum enim senes iuuenes & īfantes sed etiam pecudes legimus ieiunasse. Mira res ieiunat pro ciuitatis peccato quem peccati cōditio nō cōstrigit. Vnde & nos fratres temporum angustias sustinētes: omnes pariter ieiūare debemus: & misericordiā dei cūctorum abstinētia deplorare. Nam quale sit: hoc christianum pro salute sua nō facere quod pecudes pro hominum salute fecerūt: nisi quod stolidior pecude est: qui īdicto pro se a sacerdote ieiunio nō ieiūat: nōne enim pecus est qui nō ītelligit quid illi īmineat: quid īcumbat: & pecus quidem uidēs declinat foueam: cauet præcipitia: tu autem ñ uis ieiunādo periculum decliare quod cernis. Desperatiōis enim gēus est: tūc te mādu care: cum abstinerē debeas: tūc gaudere: cum debeas deplorare. Desperatōe apostolus dicit: quod a nobis auertat deus: Māducemus & bibamus: cras. n. morieremur. Ieiunemus ergo frēs sine ītermissiōe: ut hostes nr̄os orōnibus & abstinētia superare possimus per dn̄m nostrum iesum xp̄m.

De gratia baptismi. .XLI.

Via cōstat (sicut añ dies ꝓsecuti sumus) iesum xp̄m nō sui cā baptizatum esse: sed nr̄i: debemus frēs dilectissimi (uobis cathecuminis loquor) grām baptismatis eius oī festinatōe suscipere: & de fonte iordanis quem ille bn̄dixit bn̄dictionem cōsecratōis haurire: ut ī eum gurgitem ī quem illius scitas meruit: nostra peccata mergātur. s. ut eadem aqua quæ dn̄m circūdedit: & seruulos circūpurget: quatenus ex uenerabili christi lauacro nobis unda sancta proficiat: & iisdem uestigiis atq; mysteriis quibus bn̄dictiōem a saluatore ē mutuata: nos fœtu beatiore purificet: grāmq; quā a xp̄o suscepit: in xp̄ianos refundat. Ergo fratres tingi debemus eodem fonte quo xp̄us: ut possimus esse quod xp̄s. Nam (quod salua fide dixerim) licet baptismū utrūq; sit dn̄i: tn̄ gratiꝰ puto hoc baptismū esse quo nos abluimur ꝙ illud quo saluator baptizatus. Hoc enim celebratur p xp̄m: illud celebratū ē per ioānem. In illo se magister excusat: in isto nos saluator inuitat: in illo iusticia semiplena: in isto trinitas est perfecta: ad illud sanctus uenit: sanctus egressus: ad istud peccōr uēit: & scūs abscedit: ī illo bn̄dictio cōfert mysteriis ī isto misteriis delicta donat. Baptizari ergo frēs debemꝰ eodē gurgite quo saluator: sed ut eodē fōte mergamur: ñ nobis orientalis petēda ē regio: nō fluuius terræ iudaicæ: ubi. n. nūc xp̄s: ubiq; iordanis est: eadē cōsecratio quæ oriētis flumina benedixit: occidētis fluenta sanctificat. Vnde & si nomē forte fluuio aliud sit de sæculo: inest tn̄ illi mysterium de iordane. Deniq; iisdem sacramētis res agitur quibus & tunc gesta ē: nisi ꝙ grā pleniore. Tunc. n. trinitatem carnalibus oculis uidimus: modo eādem trinitatem fidei oculis cōtemplamur. Tunc xp̄m uix humanus uultus aspexit: nūc eūdem mens humana complectitur: tunc spiritus sanctus uelut columbæ specie hominem circūfudit: modo se in iteriora hominis ipa uirtute diuinitatis infundit. Tunc pater a dn̄o pp filium longo auditu uocis aduenit: mō aūt descendit ad nos pariter ipe cū filio. Plenior ergo grā ē: ubi deus nō assumpta specie descēdit ad hoīes: sed ꝓpria substātia descendere dignatur ad filios. Ibi. n. tāq̄ īcredulis fidē uult signis corpalibus ꝑsuadere: hic tāq̄ fidelibus grām spūali uirtute cōferre. Plenioris ergo grē ē deū uidere sicut ē deus: ꝙ uidere eū sic: ut requiras eū. Hic ē pfecta trinitas: ubi adhuc scrutāda diuinitas. Plenior igitur ē grā deum ꝓpria uirtute cognoscere: ꝙ in assumpta specie suspicari. Faciamus ergo ipi pro nobis quod deū uidemus fecisse pro nobis: faciamus circa nos quod fieri circa se ioānes optauit. Quāto magis peccatores nos humiles & ignari grām hanc debemus ambire? Videte misericordiā saluatoris: hoc nobis spōte defert: quod ꝓpheta postulās nō meretur accipe. Quid aūt causæ sit ꝙ ioannes petierit xp̄i baptismū: & nō accepit: debemus aduertere: ait eni illi domius postulati. Sine mō: sic. n. decet nos īplere oēm iusticiā. Scimus aūt ꝙ ioannes baptista typū legis gerebat: iustū ergo erat: ut ipe baptizaret dn̄m. s. ut quem ad modū fm carnem de iudeis saluator est genitus: ita & fm spiritum de lege euāgelium nasceretur: ut unde successionē ducebat originis: exinde & traditionem consecrationis accipet. Hoc est igitur quod ait: sic eni decet nos implere oēm iusticiam: iustū. n. erat: ut mandata legis que ipe cōdiderat: ipe compleret. Sicut alibi dicit. Non ueni legem soluere sed adimplere.

n On incōmode ante dies paucos prosecuti sumus functionem hanc sacerdotalē uicem quandam negocii retinere: & quæstum esse non modicum hoc clericatus officium. Est quæstus plane non modicus: ubi lucrum non pecuniarum sed acquiritur animarum. Est magna negociatio: ubi redemptio hominis constat: non annunciatione precii sed annunciatione præcepti. Præceptum enim christi talentum quoddam est preciosum: quo salus comparatur: quo uita redimitur: & magna ē redemptio: cum & precium datur: & pecunia non uidetur. Talentum ergo magnum præceptum est saluatoris: quod cōmodati uice apud idoneos proficere potest: apud negligentes nō potest deperire. Aliis enim cum multiplici gratia restituitur: ab aliis cum pœnarum usura deposcitur. Christus enim talentum quod cōmendat: necesse est ut requirat: & soluenti gratiā referat: non soluentem subdat iniuriis. Subdit plane iniuriis more mundi: ut debitor qui redhibitione substantiæ satisfacere non potest: satisfaciat uel corporis ultione. Hoc ergo talentum fratres nos prædicatione nostra uestris pectoribus cōmendamus: ut lucrum aliquod salutis uestræ domino designemus. Rationem daturi sumus: qualiter aut prædicatio nostra ꝓficiat aut obedientia uestra fructificet. Non enim sine causa euangelium annunciat: apostolꝰ clamat: sacerdotes loquuntur: in cuiuscunq; aures uox sancta peruenerit: aut beatus erit de deuotione: aut reus de contestatione. Loquimur enim beatitudinem credentibus: contestamur iudicium criminosis. Mercimonium igitur est administratio sacerdotum: unde & propheta dicit ad filios israel. Caupones uestri miscent aquam uino. Nō enim de iis cauponibus isaias sanctus loquitur qui publicis ministeriis seruientes: meram uini speciem fraudolenta aquæ colluuione permiscent. Nec enim hoc ad beatum uirum more iudicis sæculi pertinere poterat: cum corruptis tabernarum uasculis minus ebrioso potu populus uteretur: sed de illis uti ꝗ cauponibus loquitur qui præsunt ecclesiis non tabernis: qui sitientibus pppulis non cōcupiscentiæ calicem porrigunt: sed uirtutis: non ebrietatis ministrant poculum sed poculū saluatoris. Istos ergo caupones propheta arguit & obiurgat: & queritur eos uino aquæ speciem permiscere. Hoc increpat in eis: cum functionum diuinarum essent præsules sectatores rerū facti sunt humanarum: sicut ipe ait propheta. Sectamini unusquisq; domum suam. Quisqs enim sacerdos relicto pontificatus officio: mundi oblectationibus delectatur: hic aquam uio permiscet: hocest rebus sanctis & feruidis inserit res uiles & frigidas. Sed & sic possumus accipere: quod idem iudæorum sacerdotes aquam uino miscuerint: cum dominum saluatorē non sicut deum susciperent sed sicut homiem iudicarent & sincæræ ac meræ eius diuinitati turbidum quiddem ac sordidum inferre uoluerint dicentes ad eum. Quia cum sis homo: facis te ipsum deum. Et iterum. Nos ex prostitutione non sumus nati. Dum enim se ab adulterio prostitutionis excusant: illum in diuinitate natiuitatis suæ adulterare nituntur. Sed adhuc diligentius uideamus quid sit quod ait: permiscent aquam uino. Legimus uinum in ecclesia specialiter abundare: sicut in euangelio dictum est: uinum nouum in utres nouos esse condendum. Hoc est in nouos homines neophitos spiritus sancti gratiam conferendam. Si igitur preciosa & spiritualis uini gratia abundat in ecclesia: aqua uilis & fœtida nisi i synagoga est referenda. Fœtida enim synagogæ aqua est quæ baptismate suo peccata nō diluit sed acquirit: quæ hominem non purificat proprio lauacro sed polluit: deniq; sicut in uini utribꝰ ecclesia honoratur: ita & cum aquæ utre synagoga ꝓiicitur. Nam illa agar quæ typum synagogæ gestabat: de qua ad abraam dicitur: eiice ancillam & filium eius utiq; cum eiiceretur: non cū uini sed cū utre aquæ de tabernaculis effugatur. Certe domus abrahæ erat diues locuples abundans: at tamen non uinum non oleum non panem accepit quæ sunt uitæ alimenta firmissima: & recte uitæ synagoga alimenta nō accepit: quia uitam quæ est christus: ignorat: aqua sola aqua æger protrahitur: languidus sustentatur. Conueniens enim erat ut quæ uiuentis non merebatur alimoniam: uel solatium morientis acciperet. Arguuntur enim sacerdotes iudæorum: cur ecclesiastico uino precioso aquam synagogæ abiectam iam & reprobatam uoluerint permiscere: aqua enim in ecclesia misceri non solet sed mutari: sicut dominus inuitatus ad nuptias hydrias plenas aqua non uino miscuit sed mutauit in uinum: ne qd enim in sancto conuiuio uilitatis iudaicæ resideret: maluit naturam uertere ꝗ adulterare substantiam.

f Requenter admonui uos fratres: ut dum licet: dum tempus in spacio est: saluti uestræ omnibus modis consuleretis: & in hac uita breui: uitam uobis prouide retis æternam. Sapiens enim quisq; intelligit q̄ hæc uita hominum non ad qe tem data sit sed ad laborem: hocest ut hic laboret: & in posterum requiescat. Hic aūt requies nulla ē. Tantis enim malis hæc uita repleta est: ut comparatōe eius mors remedio putetur esse non pœna. Nam iō breuem illam deus fecit: ut molestiæ ei⁹ quia prosperitate non poterant: temporis exiguitate finiretur. Deniq; sanctus iob dicit: pira terium ē uita hominis: hocest siue quod homines in hac uita omnia experiantur mala. Pira terium.n. latine experimentū dici pōt. Seu certe paraterium quod in hac uita circa homines diabolus tanq̄ pirata desœuiat. Piraterium enim habitaculum piratarum est. Tam diu ergo in piraterio sumus: q̄ diu in hac carne positi prædonum spiritualium tentationibus subiace mus: q̄uis in hac ipsa uita etiam carnales nobis qui sunt barbari: piratæ non desinit: minus tamen eos timeo qui & si auferunt patrimonia: non possunt auferre iusticiam: si aurum tol lunt: christum tollere certe non possunt: si diripiunt argentum: non possunt diripere saluatorem. Quis igitur non festinet habere sibi christum quem non possit ab eo nec prædo diripere: nec hostis auferre: nec captiuitas separare? Qui enim habet christum: hominem non ueretur inimicum. Quid enim facturus sapienti? pecora eius abducet: hoc et morbi lues facere consueuit. Armenta diripiet: istud damnum abactores tolerando iam didi cit. Ipsum fortassis: non illi admouet tædia sed remouet: hoc enim illi intulit: quod maiore cū molestia febris afferret: præsertim cum dicat dominus. Nolite timer eos qui occidunt corp⁹: animam autem non possunt occidere. Illi igitur spirituales plus metuendi pirate sunt qui nō solum corpora hominum sed & animas spoliare consueuerunt: qui non tam aurum mundi q̄ aurum fidei auferre nituntur: qui non tam sæculi substantiam q̄ christi sapientiam depræ dantur. Nam ipsi nobis spirituales hostes hos carnales immittunt: ut probemur in tribulatione positi: q̄ simus confidentes in deo: q̄ de solo ipso remedium postulemus. Sunt enim quidam qui in tribulatione positi dicant malis artibus hostes uincere: iisdem eos artibus debere supe rari: desperantes de deo a dæmonibus uictoriam flagitantes: miseri homines nesciunt quid faciunt: quid loquantur. Dum enim rebus suis metuunt: obliti sunt religionis ac fidei. Qui res quidem suas forte non perdent: sed quod est amplius: suas animas perdiderunt. Dicit san ctus iob. Si bona excipimus de manu domini: quare non mala tolerabimus? Hocest si bonis superuenientibus iocundamur: quare non & aduersis accidentibus confortemur? Aduersa to lerare sapienti uirtutis exercitium: insipienti præuaricationis est occasio. Dixi ergo frequen ter: ut in hac uita breui uitam uobis prouideatis æternam: quod doleo cursu facere contena tis. Cum enim ieiunandum dicimus: præter paucos nemo ieiunat. Cum elemosynas facien dum: maior auaricia uos constringit. Orare autem & gratias deo agere quid sit: plærosq; de uobis etiam arbitror ignorare: qui surgentes primo diluculo non nisi de prandio cogitent: cum pranderint: somno se tradent: nunq̄ diuinitati gratias referentes: quæ illis & prandiū ad refectionem: & somnum dederit ad quietem. Vtiq; tu christiane si es utilis meminisse de bes cuius panem comedis: & ei laudem dicere. Dic mihi non si aliquid de tuo cuicunq; largi ris: expectas ut tibi gratias agat: ut benedicat domum de qua ei humanitas sit tributa? Qui si forte gratias non agit: quem ad modum a te denotatur ingratus. Ita ergo & a nobis expec tat qui nos pascit deus: ut pro præstitis ab eo escis illi gratias referamus: & saturati donis ipsi us laudes dicamus. Hæc enim beneficiorum est retributio diuinorum: ut cum refecti fueri mus: bene nos confiteamur acceptos. Cæterum si accipientes diuina munera taciti & imme mores fuerimus: tanq̄ ingrati & indigni eorum sūministratione fraudabimur & deum quē beneficiis non cognouimus: malis ingruentibus requiramus: & aduersis stimulemur ad ro gandum qui prosperis gratias non egimus ad fruendum. Sicut nunc contigit ut qui in pa ce pigri fuimus ad laudes referendas: modo in tribulatione trepidi existimus ad pericula deploranda.

Item de eodem. .XLIII.

Atis abundeq; dixisse me credo superiore dominica ad correptionem eorum qui diuinis muneribus perfruentes:gratias non referunt creatori: & utentes beneficiis cælestibus tanꝗ ingrati & indigni beneficiorum non remunerant auctorem:ingrati(inquam)qui deum nec quasi serui metuunt dominum:nec quasi filii honorificant ut parentem. Dicit per ꝓphetam deus. Si dominus sū: ubi timor meus? si pater:ubi amor meus? Hoc est si seruus es: redde domino timoris obsequium:si filius:exhibe patri pietatis affectum. Tu autem cum gratias non agis: deum nec diligis nec uereris. Vnde aut contumax seruus:aut superbus es filius. Quid est igitur utilꝰ xp̄ianus:semper debet patri ac domino suo laudes dicere:& in eius gloriam omnia procurare:sicut ait beatus apostolus dicens. Siue manducatis siue bibitis siue aliquid facitis:omnia ī gloriam dei. Videte quale uiri christiani apostolus uoluit esse conuiuium: ut magis fides xp̄i ꝗ prandii sagina comedatur:& plus reficiat hominem dominici nominis frequens inuocatio ꝗ epularum multiplex & copiosa collatio:meliusq; pascat esurientem religio ꝗ sagina:omnia(inquit)in gloriam dei. Omnes ergo actus nostros xp̄o uult socio uel teste compleri:hac s. ratione ut bona ip̄o auctore faciamus:mala propter ipsius contubernium decliemus. Erubescit enim mala facere qui scit christum se habere participem. Christus autem in bonis adiutor est:in malis noster est conseruator. Ergo cum diluculo surgimus. debemus prius ꝗ procedamus e cubiculo:gratias agere saluatori:& ante omnes actus sæculi actus habere pietatis qui nos quiescentes & dormientes in lectulis custodiuit. Quis enim nisi deus dormientem custodit hominem:qui tia resolutus in somnum:& oblitus sui uigoris humani a se alienus efficitur:ut nesciat quid ip̄e sit:ubi nam demoretur:adesse sibi certe ip̄e non possit:necessarius igitur deus adest dormientibus:quia dormientes sibi adesse non possunt:& a nocturnis insidiis genus hominum ipse custodiat:quia id temporis ad custodiendum alter nemo peruigilat. Debeo ergo illi gratiam qui ut ego securus dormiam:ille peruigilat. Ip̄e enim nos deus ituros cubitum quodam gremio quietis suscipit:& thesauro pacis recondito seruat:& caliginum quadam tuitione in lucem defendit:ut malicia inimicorum hominum repellatur tenebris:quæ non potest benignitate depelli:& pacem fessis præstet obscuritas quam non præstabat humanitas. Dum enim nescit homo:ubi suum aduersarium persequatur: pacem quam uolens præstare noluit:præstat inuitus. Debemus ergo surgentes gratias christo agere:& omne diei opus in signo facere saluatoris. Nonne cum adhuc gentilis esses: solebas signa perquirere? quæ signa quibus rebus essent prospera magna inquisitione colligere? Iam nunc nollo erres in numero:scito quia in uno signo christi omnium rerum est tuta prosperitas. Qui in hoc signo seminare cœperit:uitæ fructum consequetur æternæ. Qui in hoc signo iter facere aggreditur:ad cælum usq; perueniet. In hoc igitur nomine omnes actus nostri dirigendi sunt:& ad ipsum totius uitæ nostræ cōmotio referenda:quia sicut ait apostolus:in ipso uiuimus:& mouemur & sumus. Sed & cum uespera diem claudit:ipsi debemus per psalterium laudem dicere & gloriam eius modulata suauitate concinere:quo operū nostrorum consumato certamine ueluti uictores requiem mereamur:& laboris quædam palma sit soporis obliuio. Hoc autem ut faciamus fratres:non solum docemur ratione:sed etiam admonemur exemplis. Nonne enim uidemus minutissimas aues cum illucescentem diem aurora producit:in quibusdam nidorum cubiculis uaria dulcedine personare? & id studiose agere prius ꝗ procedant:ut creatorem suum quia loquela non possunt: suauitate demulceant? & quem ad modum unaquæq; earum quoniam cōfessione nequit: modulis prodat obsequium:ita ut uideatur sibi deuotius gratias agere quæ dulcius personauit: hoc etiā peracto diei cursu similiter facere? Quid ergo sibi uult ista certis temporibus disposita cantilena & iugis intentio:nisi gratiarum quædam sit immoderata confessio? pastori enim suo auis innoxia quia sermone non potest:suauitate blanditur. Habent enim & aues pastorem suū sicut ait dominus. Respicite uolatilia cæli:quoniam non nent neq; metunt: & pater uester qui est in cælis:pascit illa. At quibus tandem cibis pascuntur aues:uilissimis. s. & terrenis. Aues ergo propter uiles escas gratias agunt:tu preciosissimis epulis pasceris: & ingratus es? Quis igitur nōn erubescat sensum hominis habens sine psalmorum celebritate diē claudere:cum ip̄æ aues ad gratificandum psalterii suauitate persultent:& eius gloriam non uersuum dulcedine personare:cuius laudem uolucres modulata cantilena pronunciant? Imitare ergo frater minutissimas aues mane & uespere creatori gratias referendo. Et si es deuotior: imitare lusciniam cui quoniam ad dicendas laudes dies sola non sufficit:

nocturna spacia peruigili cantilena decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem uincens opi tuo adde nocturna curricula: & insomnem suscepti laboris industriam psalterii serie consolare. Et quia de hiis auibus mentionem feci quae noctibus uigilant: nolo te imitatorem esse noctuae quae licet per noctem uigilet: per diem tamen pigra uel caeca est: quae grandibus oculis tenebrarum caligines diligit: splendorem solis horrescit. Mirum enim in modum illi minatur obscuritate: luce caecatur. Istud animal haereticorum figura est atq; gentilium qui tenebras amplectuntur diaboli: lucem saluatoris horrescunt: & grandibus disputationum oculis cernunt uana: non respiciunt sempiterna. De his ait dominus: oculos habent: & non uidebũt in tenebris ambulant. Sunt enim acuti ad superstitiosa: hebetes ad diuina: qui dum se putãt subtilibus euolare sermonibus: tã ꝙ noctuae ueri luminis splendore turbantur.

De sancto latrone. .XLIIII.

q Voniam hosterno die de latrone fecimus mentionem: uideamus quis ipse latro sit qui in cruce domino constituto non solum peccatorum suorum ueniã consequitur sed etiam paradisi amoenitate donatur: ut qui propter scelera dãnatus fuerat ad poenam: propter fidem transferretur ad gloriam: fueritq; illi crux quam pertulit: non tam supplicii damnatio ꝙ salutis occasio. In cruce enĩ positus xp̃m dominum nostrum credidit crucifixum. Et ideo qui consortio passionis utitur: consortio paradisi condonatur. Beatus enim latro dum supplicium patitur: regnum caeleste consequitur. Ecce reus dicitur: sicut cui damnari ad temporis expediuit. Non enim perueniret ad gloriam: si non contraditus esset ad poenam. Videamus inquam cur tantorum criminum reus tam cito a saluatore paradisum promeretur: cum alii mltorum temporum lachrymis frequentibusq; ieiuniis uix delictorum suorum ueniam consequantur: Magna fratres & multiplex causa est: primum ꝙ iste latro deuotione fidei tam repente mutatus est: ut praesẽtem poenam despiceret: ac de futura ueniam precaretur: & magis crederet utile sibi esse de aeterno iudicio petere ꝙ de temporali supplicio postulare. Reminiscens enim scelerum suorum: & poenitudinem gerens plus incipit dolere quod sperat ꝙ sentire quod patitur: potuit enim nisi de futuris amplius cogitasset qui in christum semel crediderat: de praesenti magis supplicio deprecari. Deinde illud ad gratiã eiꝰ maioris est meriti: ꝙ xp̃m ĩ cruce positum credidit: & passio quae aliis scandalum facit illi ad fidem proficit. Crucis enim passio multis scãdalum fuit: sicut dicit apl's. Nos autem praedicamus xp̃m crucifixum: iudaeis quidem scandalum: gentibus autem stulticiam: Recte ergo meretur paradisum: qui crucem xp̃i non putauit esse scandalum sed uirtutem: dicit enim idem apostolus: ipsis uocatis iudeis xp̃um dei uirtutem & dei sapientiam. Recte plane & dominus huic donat paradisum: quia quem iudas scarioth in ortulo paradisi distraxerat: hic in crucis patibulo confitetur. Mira res: confitetur latro quem discipulus abnegauit. Mira (inquam) res latro honorificat patientem quẽ iudas prodidit osculantem: ab hoc pacis blandimenta uenduntur: ab illo crucis uulnera praedicantur: ait enim. Memento mei domine: cum ueneris in regno tuo. Haec ẽ fidei plena deuotio: ut cum de uulneribus dñi ꝓfluens sanguis cernitur: tũc de potestate eius uenia postuletur: cũ uidetur eius humilitas: tũc magis timeatur eius diuinitas cũ morti addictus putatur: tunc regis illi honorificẽtia deferatᷣ. Iste.n. fidelis latro ñ credidit moriturũ quẽ ãnũciat regnaturũ: ñ putat subdendũ inferis quẽ dñaturũ cõfitetur in caelo: nõ arbitratur eũ apud tartarũ detineri: a quo se ẽt postulat liberari. Cernat licet eius hiantia uulnera: spectet ipsius sanguiem profluentẽ: deũ tñ credit: quẽ reũ nescit: iustũ fatetᷣ: quẽ nõ meminit peccatorẽ: ait.n. illi alteri exprobranti latroni. Nos qdẽ recte digna factis recipimus: hic aũt nihil mali gessit. Intellexit eĩ ꝙ pro alienis peccatis has plagas susciperet: pro alienis sceleribus haec uulnera sustineret: & sciuit ꝙ illa ĩ corpe xp̃i uulnera ñ essent xp̃i uulnera sed latronis: atq; iõ plus amare coepit post ꝙ in corpore eius sua uulnera recognouit: ait.n. ꝑpheta. Q m̃ ipse infirmitates nr̃as portat: & pro nobis dolet. Nos ãt existimabamus eũ esse in dolore: liuore eius nos sanati sumus. Plus ergo in cruce positus liuorẽ eius cernẽs latro diligit deum. Mira res plus in cruce latro xp̃m diligit ꝙ iudas dilexit in coena. Ille ꝑ cibũ supplãtat magistrũ: hic credidit dñm ꝑ dolorem: sicut ait ꝑpheta. Q ui edebat panes meos: adampliauit aduersum me supplãtationem. Cognouit igitur hic latro oẽm dei passioẽm ex ipsius fieri uolũtate: & in potestate eius esse uel morti aiam tradere: uel ad uitã iterũ remeare: sicut ipse ait. Pótatẽ hẽo ponẽdi animam meã: & pótatẽ hẽo iterũ sumẽdi eã. Vsq; adeo aũt illũ liberũ ab ĩferni legibus iudicauit: ut ẽt se ab iis posceret liberari.

Item de eodem sancto latrone. .XLV.

m Eminit fratres uestra dilectio: me dedisse rationem: cur tantorum criminum i ueteratus latro & scelerum suorum confessiõe dãnatus paradisum in ipo sup-plicii patibulo potuerit promereri: & tanta fuerit celeritate saluatus: ut pecca-ta eius gratia preuenerit ante ꝙ pœna: & prius in malis suis gloriari cœperit ꝙ puniri. Non enim patitur supplicium: dum paradisum promeretur. Petro dicitur a xpo: non potes me modo sequi: sequeris postea. Et huic dicitur: hodie mecum eris in paradiso. Tanꝙ discipulus ille differtur: & hic tanꝙ socius inuitatur. Ille adhuc reseruatur ad præmium: etiam ad consortium iste diligitur. No potes (inquit) me modo sequi. Impos sibile est petro sequi dominum: etiam facile latroni est esse cum domino. Hodie mecum eris in paradiso. Non in aliud differtur tempus: non in diem alteram reseruatur: ipsa hora q̃ paradisus deum suscepit suscepit & latronem: unus passus est pro salute cunctorum & duo-bus pariter imortalitatis ianua reseratur: sed hanc tãtã gloriã latroni fides præstitit. Fides.n. est quæ peccata cooperit: quæ uincit crimia: que facit de latronibus innocentes. Quãuis.n. delinquentium grandis culpa sit: fidei tamen maior est gratia. Plus enim credidisse xpo quã sæculo deliquisse: & plenioris est meriti ueniam sperasse de domino: ꝙ culpam contraxisse de mundo. Sicut enim perfidia criminosum fecit: ita fides perfecit innocentem. Deniꝙ iu-das postea ꝙ fidem perdidit: innocẽtiam apostolatus amisit: omnium enim criminum re-us factus est postea ꝙ uirtutum omnium dominum denegauit. Sicut ergo suffcit isti ad sce lera deseruisse christum: ita illi sufficit ad innocentiam domino credidisse. Facit igitur & fi des innocentes latrones & perfidia apostolos criminosos. Magna igitur & perfecta fides in illo latrone fuit. Magna plane est: & admirabilis fides quæ christum crucifixum glorificari magis credidit ꝙ puniri. In hoc enim totius forma salutis est. Saluatorem tunc maiesta-tis dominum recognoscit: cum uidetur humilitatis pacientia cruciari: unde ait apostolus. Si cognouissent nunꝙ dominum maiestatis crucifixissent: Hæc (inquam) pfecta fides ẽ xp̃m in cruce deum non reum credere. Vnde ille latro iustificatus est quia saluatore in patibulo constituto iudæis insultantibus & uel criminosa dicentibus: libera te ipsum si potes: ille cer tus de diuinitate eius & securus de uoluntate se magis postulat liberari. Magna (inquam) fi des i illo latrõe fuit & sanctis apostolis cõparanda nisi ꝙ & forte pcesserit: præcessit eteni de uotione qui præcessit & præmio: Prior enim latro ad paradisum ꝙ apostoli peruenerunt. Deniꝙ petrus dominum sequitur: & iste comitatur: dominus autem secundum fidem & meritum tribuit & remunerationis obsequium. Omnes enim (sicut legimus) in passiõe sal uatoris discipuli trepidarunt: omnes eum pœne cum traderetur reliquerunt: factum est sicut scriptum est. Percutiam pastorem: & dispergentur oues gregis. Deniꝙ fidem petrus nec ad monitus potuit custodire: totiens lapsus est: quotiens ne laberetur admonitus. Et nisi modũ quendam tertio denegandi ei dominus statuisset: forsitan sæpius interrogatus sæpius abne-gasset. Tantam enim trepidationẽ discipulis intulit passio saluatoris: ut quod apostolo chri stus ante prædixerat: ancilla destrueret: & magis præualeret ostiaria ad perfidiam ꝙ aposto lus ad cautelam. Non bona ostiaria quæ petrum ideo in domum sacerdotis includit: ut a fi de saluatoris excludat. Male adam induxit eua: male petrum introduxit ancilla. Illa exclusit a paradiso: hæc exclusit a christo: illa persuasione sua uirum decepit: hæc interrogatione sua apostolum circũscripsit illa ad præuaricandum adam impulit: hæc petrum compulit ad negandum. Et idem sexus in utraꝙ ostiariæ officium gerens aut excludit a uita: aut inclu-dit ad mortem.

De pœnitentia petri apostoli. XLVI.

d Iximus fratres ꝙ ad similitudinem euæ petrum ostiaria mulier quoꝙ decepe rit: & sicut adam fœmina circũscripsit: ita & apostolum fœmina circuuenerit. Visitatus enim ad decipiendum sexus est: fraudis suæ uasculum in ostiaria dia bolus recognouit: fides uero non nisi per mulierem oppugnare consueuit. Ibi adam per euam superat hic petrum uincit per ostiariam. Fuit enim (sicut legi mus) in paradiso deliciarum diabolus: nec defuit (sicut intelligimus) in prætorio iudeorum. Ibi imminebat satanas serpens: hic iudas coluber perurgebat. Est ergo eadem similitudo de ceptionis in petro quæ in adam fuit: quoniam eadem est & similitudo mandati. Accepit.n. a domino uterꝙ mandatum: adam ne tangeret: apostolus ne negaret: ille ne lignum scĩetiæ præsumeret: hic ne crucem sapientiæ præteriret. Sed transgrediens uterꝙ præceptum pari modo delinquunt. Gustat ille quod non licet: loquitur iste quod non decet: & tamen facilior

negatio petri ꝙ adæ præuaricatio. Citius enim apostolo ꝙ protoplasto subuenitur. Hunc ethenim deus ad uesperum requirit errantem: illum dominus pullorum cantu denegantē. Adam reus facti nudus erubuit: petrus conscius dicti correctus ingemuit. Ille tanꝙ depræhensus festinat ad latebras: hic tanꝙ emendatus prorumpit ad lachrymas. Velut latenti enim & celanti a diuinitate adæ dicitur: adam ubi es? Non ꝙ adam conspectum domini latere potuerit: sed ꝙ peccatrici conscientiæ nullus locus tutus uel certus sit: dum metuit depræhendi. Respexit dominus: & apertis oculis eius emendauit errorem. Recte oculis emendat quia scriptum est. Oculi domini super iustos: & aures eius in preces eorum. Ergo petrus prorupit ad lachrymas nihil uoce precatus. Inuenio. n. ꝙ fleuerit: nō inuēio quid dixerit. Lachrymas eius lego: satisfactionem non lego. Recte plane petrus fleuit: & tacuit: quia quod defleri solet: ñ solet excusari: & q̄d defendi ñ pōt: ablui potest. Lauat enim lachryma delictum: quod uoce pudor est confiteri. Lachrymæ ergo uerecundiæ consulunt pariter & saluti: nec erubescūt in petendo: & impetrant in rogando. Lachrymæ (inquam) tacite quodam modo preces sūt: ueniam non postulant & merentur: causam non dicunt: & misericordiam consequuntur: nisi ꝙ utiliores lachrymarum preces sunt ꝙ sermonum: quia sermo in precādo forte fallit: lachryma omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negocium: lachryma semper totum prodit affectum. Et ideo petrus iam non utitur sermone quo fefellerat: quo peccauerat quo fidem omiserat: ne per id ei non credatur ad confitendum quo usus fuerat ad negandum: ac per hoc mauult causam suam flere ꝙ dicere: & quod uoce negauerat: lachrymis cōfiteri. Inuēio autem & aliud cur tacuerit petrus: ne tam cito ueniæ postulatio per impudentiam plus offenderet quam impetraret. Solet enim citius mereri indulgentiam qui uerecundius deprecatur. In omni igitur culpa ante flendum est: sic precandum. Scimus iam hoc exemplo: quem ad modum nostra peccata curemus. Ecce nihil nobis apostolus nocuit quod negauit & plurimum profuit quod emendauit. Deniꝙ imitemur eum dicentem alibi: cum enim tertio interrogaretur a domino. Simon amas me. Respondit tertio: domine tu scis quia diligo te. Ait dominus: pasce oues meas. Et hoc tertio: quod quidem dictum ad compensationem prioris profecit erroris. Qui enim dominum tertio negauerat: tertio confitetur: & quotiens culpam delinquendo contraxerat: totiens gratiam diligendo conquirit. Videte ergo quantum fletus profuerit petro: antequam fleret: lapsus est: postea quam fleuit. electus est: & qui ante lachrymas præuaricator extitit: post lachrymas pastor assumptus est: & alios regendos accepit: qui prius se ipse non rexit.

De fide petri apostoli. XLVII.

Struximus superiore dominica sanctum petrum in saluatoris passione sine erroribus profecisse: & postea ꝙ negauit dominum deum: fuisse meliorem. Fidelior enim factus est post ꝙ fidem se perdidisse defleuit: atꝙ ideo maiorem gratiam repperit ꝙ amisit. Tanꝙ bonus enim pastor tuendum gregem accepit: ut qui sibi ante infirmus fuerat: fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione mutauerat: cæteros fidei stabilitate fundaret. Deniꝙ pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur sicut ait dominus. Tu es petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Petra enim dicitur eo ꝙ primus in nationibus fidei fundamenta posuerit: & tanꝙ saxum immobile totius operis christiani compagem molemꝙ contineat. Petra ergo pro deuotione petrus dicitur: & petra pro uirtute dominus nuncupatur: sicut ait apostolus. Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra: petra autē erat christus. Recte consortium meretur nominis: qui consortium meretur & operis. In eadem enim domo petrus fundamentum posuit: petrus plantat: dominus incrementum dat: dominus irriguum sumministrat. Petrus enim tentationibus suis proficit: fletibus suis gaudet periculis suis crescit. Sic naꝙ in mari dum super undas temerarius uictor ingreditur: mutat incessu: sed conualescit affectu: periclitatur corpore: sed deuotione nō labitur: mergitur pedibus: sed christi dextera sustentatur sustentat fides quem unda mergebat: & quem fluctuum procella turbabat: saluatoris dilectio confirmabat. Ambulauit enim in mari petrus magis dilectione ꝙ pedibus. Non enim uidebat ubi pedum uestigium poneret: uidebat aūt ubi figeret uestigium charitatis. In naui enim positus considerat dominum: & amore eius ductus descendit in mare: non cogitat labentes aquas non fluenta currentia: & dum christū respicit non respicit elementum. Credit fide etiam inter undas solidum inuenire uestigium iactatur licet fluctibus mare: uentis pelagus conturbetur: non tamen turbatur petri semita

quæ ducit ad domium. Ambulat igitur super aquas petrus: & sub pedibus eius mollis unda non cedit. Legimus in ueteri testamento filios israel per mare rubrum siccis itineribus ambulasse: & ad securitatem gradientium ne laberetur unda: in soliditatem quādam eam fuisse mutatam. Quanto hic melius ubi ambulanti petro nec mutatur unda nec labitur: nec solidatur aqua nec refugit: melius (inquam) est: ubi eadem unda quæ fluctuat: & sustētat: ubi idē gurges qui mergitur & famulatur. Illic ut portaretur per mare populus israel: meatum suum natura perdiderat: hic portatur in aquis petrus: cursum suum fluenta nō perdunt. Temerarius ergo uiator apostolus noui itineris uiam carpit: modo curuati gurgitis molem ascendit: modo subsidentis sinus undam descendit: & inter marinos fluctus ascēsus illi itineris descēsusq; non deest: sed ubi turbatus uentis exagitatus procellis incipit timere quod credidit: statim ei gurges subtrahitur unda subducitur. Mox defatiscente fide fatiscit semita: tunc exclamans dominum iesum saluum se fieri deprecatur: quem appræhensum manu saluator liberat & obiurgat dicens. Modicæ fidei quare dubitasti: Hocest cur tam paruæ fidei es: ut q credendo mare ambulare cœperas: non id perseuerando transires: Scriptum est enim qui perseuerauerit usq; in finem: hic saluus erit. Sed dum cunctaris & dubitas: iter quod ingressus fueras perdidisti. Cur (inquam) tam modicæ fidei es: ut non ea fide qua uenire cœperas peruenires. Intellige ergo quia in mari credulitas te portabat: perfidia summergebat. Igitur fratres sanctus petrus dum fluctuat dum mergitur dum periclitatur: sic peruenit ad dominum ostendens nobis q nō nisi p picula properatur ad christum. Multi enim diabolici fluctus sūt in hoc mundo: tentationum multa naufragia: a quibus ita liberari possumus: si clamantibus manum suam saluator extenderit. Nos ergo clamare ad dominum non cessemus: ille auxilium solitum non negabit.

De sepultura domini. XLVIII.

hEsterna die satis accepisse uos credo fratres dilecti tractatibus domini & fratris nostri præsentis episcopi: qui tanta facundia res diuinas disseruit: ut prædicatio eius plena fuerit sacerdotii gratia: oratoris eloquentia: institutione doctoris: nec mirum si is qui in pontificio primatus honorem obtinet: obtineat ēt in prædicando primatus eloquium: & uirtutes dei quas sancti pectoris arcano depromit: fæcundi sermonis oratione commendet: atq; ideo paruitatem meam scio aurib⁹ uestris minus solito placituram. Quis enim contentus sit potare de riuulo: cum possit haurire de fonte: Terra enim aquarum tenuem rorem omnino non suscipit postea q̄ eam largus pluuiarum imber infuderit. Sic igitur uestra dilectio īundata sancti sacerdotis eloquio sermonis mei patietur uile fastidium. Quāuis enim doctus uir quāuis disertus orator elinguis uidebitur: si cœperit loqui presente meliore: sed tamen habet solatium suum ista cōfusio. Nihil enim ruboris est comparatione summi sacerdotis displicere minimum sacerdotē: præsertim cum iuuare me possit beatorum insigne consortium. Si enim dauid unius societate sancti alterum sanctum fieri posse promat dicens: cum sancto sanctus eris: cur ego me quāuis imperitum quāuis peccatorem nō putem fieri posse prædicatorem uirtutum domini tantorum consortio magistrorum: Igitur quoniam beatissimus frater noster sanctorum apostolorum laudes magno est prosecutus eloquio: debemus & nos ipsius sepulturam domini prædicare. Vt quia unius corporis membra uidemus similibus obsequiis procurata: similibus quoq; integrum corpus prædicationibus exornetur. Videamus ergo de domini corpore postea q̄ de cruce deponitur quid geratur. Accepit illud ioseph ab arimatthia uir iustus: sicut ait euangelista: & in nouo suo sepelit monumento: in quo nōdum quisq̄ positus erat. Beatum ergo corpus domini christi quod cum nascitur: utero uirginis gignitur: cum recedit iusti tumulo commendatur. Beatum plane corpus quod uirginitas peperit: & iustitia custodiuit. Custodiuit illud ioseph tumulus incorruptum: sicut seruauit illud mariæ uterus illibatum. Hic enim uiri pollutione nō tangitur: ibi mortis corruptione nō læditur. Vbiq; beato corpori defert sanctitas: ubiq; uirginitas: purus illud uenter concipit: nouus tumulus includit Dominica ergo & uirgo uulua: & uirgo est sepultura. Quin potius ipsam sepulturam uuluā dixerim: est enim similitudo nō parua. Sicut enim dominus de matris uulua uiuus exiuit: & de ioseph uiuus sepultura surrexit: & sicut tunc de utero ad prædicandum natus est: ita & nunc ad euangelizandum renatus est de sepulchro: nisi q gloriosior ista est quam illa natiuitas. Illa enim corpus mortale genuit: hæc edidit immortale. Post illam natiuitatem ad inferos descenditur: post hanc remeatur ad cælos. Religiosior plane ista est quam illa nati-

uitas. Illa enim totius mundi dominum nouem mensibus in utero clausum tenuit: hæc a͞t tridui tantum tumuli gremio custodiuit. Illa cunctorum spem tardius protulit hæc omniũ salutem citius suscitauit.

De accusato domino apud pilatum & de susanna: XLVIIII.

m Irum forsitan uideatur uobis fratres: cur dominus apud præsidem pilatum a principibus sacerdotum accusetur & taceat: nec nequiciam eorum sua respon sione conuincat: cum utiq; ingestam accusationem nõ nisi refellere soleat subse cuta defensio. Mirum (inquam) sit fratres ꝙ arguatur saluator & taceat. Taci turnitas enim interdum pro consensu habetur. Videtur enim confirmare q͞d obiicitur: cum non uult respondere quod quæritur. Accusationem ergo suam dominus tacẽ do confirmat. Non plane accusationem suam tacendo confirmat sed despicit non refellen do. Bene enim tacet qui defensione non indiget. Ambiat defendi qui metuit superari: se stinet loqui qui timet uinci. Christus autem cum condemnatur & superat: cum iudicatur & uincit: sicut ait propheta: ut iustificeris in sermonibus tuis: & uincas cum iudicaris. Quid er go opus erat ei loqui ante iudicium: cui ipsum iudicium erat plena uictoria? Vincit enim cũ iudicatur christus: quia sic inocens approbatur: unde ait pilatus. Innocens ego sum a sangui ne huius iusti. Melior est igitur causa quæ non defenditur & probatur: plenior iusticia ẽ quæ non uerbis astruitur sed ueritate fulcitur: taceat lingua necesse: ubi ipsa æquitas sibi adest. Ta ceat lingua in bono negocio: quia & malis causas obtinere consueuit. Nolo sic defendi iusti ciam: sicut solet iniquitas excusari. Quod uincit christus: non orationis est sed uirtutis. Scit enim saluator qui est sapientia: quo modo tacendo uinceret: quo modo non respondendo superaret: atq; ideo causam suam mauult cõprobare quam dicere: quæ enim res illum com pelleret ad loquendum: cum silentium satis sufficeret ad uincendum Sed fortasse metus eũ cogeret: ne salutem perderet: nisi ꝙ ipsa erat tota causa uictoriæ. Suam enim salutem perdi dit: ut salutem omnium lucraretur. In se uinci maluit ut uictor esset in cunctis. Sed quid de christo loquar? Susanna mulier inimicos suos tacuit & uicit. Non enim apud danielem iudi cem uerborum se ratione defendit non patrocinii sermone tutata est: sed in sancta fœmina tacente lingua pro ea castitas loquebatur. Castitas enim susannæ affuit in iudicio quæ eam defendit & in paradiso. Ibi enim pudori eius consuluit: hic saluti. Ibi ne macularetur pudici cia: hic ne innocentia damnaretur. Castitas ergo susannæ & præsbyteros impudicos conui cit in paradiso: & in iudicio falsos accusatores obtinuit. Bisq; uictrix reos facit testimonii quos reos fecerat adulterii: atq; tandem iudicem meretur castitas danielem puerum iunio rem necdum pubescentis ætatis. Multum igitur de deo pudicicia consequitur: cum iudicem uirginem promeretur. Secura enim est de uictoria castitas: cui est iudicatura uirginitatis: Pu diciciæ autem causam nisi uir pudicus audire non debuit: talem enim arbitrum meretur ca stimonia: apud quem non periclitetur uerecundia. Cognito igitur daniel susannæ negocio: cum eam falsis accusationibus uellet plebs imperita damnare ait idem. Mundus ego sum a sanguine huius. Quo dicto peccantis populi reuocauit errorem. Hac ergo uoce circa susan nam daniel utitur: qua circa dominum usus est & pilatus: ait enim pilatus. Mundus ego sum à sanguine huius iusti. Eadem igitur sententia soluitur pudicicia qua est absoluta iusticia: sed daniel melius quam pilatus. Ille enim pudicum sanguinem non condemnat sed liberat. Hic autem iustum sanguinem & confitetur & tradit. Quid enim profuit testimo nium perhibuisse innocentiæ: & uelut reum addixisse nequiciæ: nisi quod grauius pec catum est: unum eundemq; & pronunciare iustum & tradere criminosum? Ipse enim iniquitatis suæ testis est qui ore absoluit: & corde condemnant. Lauerit licet manus suas pilatus: tamen sua facta non diluit: & quamuis abstergere se putauerit iusti sangui nem de suis membris: eo tamen sanguine mens eius tenetur infecta. Ipse enim occi dit christum qui eum tradidit occidendum. Iudex enim constans & bonus ne san guinem innocentis addiceret: nec inuidiæ cedere debuit nec timori. Daniel ergo melius quam pilatus. Ille peccantis populi reuocauit errorem: hic autem furentis synagogæ sacri legium confirmauit.

Item de eodem. L.

a Nte dies profecuti sumus: sanctæ susannæ iudicium simile admodum fuisse iudicio saluatoris: & iisdem criminationibus laborasse memoratæ castitatē fœmine qbus christi laborauit integritas. Similiter enim persecutores in susanna passa est pudicicia: sicut & in christo passa est iusticia. Illa enim dum in adulterio conuincit præsbyteros: ipsa tanq̄ adultera retinetur: hic dum in sacrilægio arguit pharisæos: ipse tanq̄ sacrilegus accusatur. Quod quidem sacrilegium ī pharisæis maius adulterium uocari potest: grauius est enim religionis adulterium esse quam corporis: & plus est integritatem diuinitatis lædere quam integritatem hominis uiolare. Condemnatē ergo susanna: condemnatur & dominus. Illa quia castitatem corporis tuebatur: hic quia religionis castimoniam defendebat. Similis igitur erat in utroq̄ causa iudicii: nisi q̄ meliore usa est iudice susanna q̄ dominus. Hunc enim præses iudicat: hanc propheta: hūc audit uir qui pharisæorum sedicionibus terrebatur: hanc audit puer qui sancto spiritu replebatur: iste quod sentit: constāter pronunciat non defendit. Susannæ enim iudex quam absoluit & liberat: domini cognitor quem absoluit damnat & tradit. Simile ergo fuit pœne per omnia susannæ dominiq̄ iudicium: si quidem nec accusatio in iis fuerit ipsa dissimilis. Susannam eni seniores deferunt: dn̄m iudas accusat: illā doctores sui: hunc discipulus ꝓprius criminatur. Susannam (inquam) pseudo præsbyteri arguunt: prodit pseudo episcopus saluatorem: episcopus enim & iudas fuit: sicut ait propheta de eodem dicens. Fiant dies eius pauci: & episcopatum eius accipiat alter. Sed nec locus fratres in utraq̄ causa uidetur esse dissimilis. Susanna enim in paradiso ab accusatoribus circuuenitur: dominus in ortuli paradiso a traditoribus circūdatur: illa ibi insidiatores patitur: iste hic sustinet proditorem. Videamus autem exitum utriusq̄ iudicii: susannæ accusatores tanq̄ falsi testes prophetica sententia feriuntur: & eiusdem criminis puniuntur rei cuius damnare īnocentis sanguinem gistiebant. Domini autem traditorem non inuenio a iudice esse damnatum. Non enim damnat eum pilatus n̄ damnat populus: sed quod est grauius: se ipse condemnat: & cessante iusticia iudicatur. Quē enim alter iudicat: potest utcuq̄ esse excusabilis: reus autem sine excusatione est: qui conscīetiæ suæ iudicio cōdenatur. Quē alter iudicat: pōt qn̄q̄ a suo iudice sperare idulgētiā q se ipse iudicat: a quo īdulgentiā postulabit? Referens ei iudas dn̄ici sanguinis ꝑciū ait iudæis. Peccaui q̄ tradiderim sanguinem innocentem. Magnum igitur dominicæ innocentiæ testimonium est: dum accusator eius & confitetur de scelere: & reus est de mercede. Dum enim miser refudit uenditionis precium: putat se facinoris sui soluere posse contractum: sed nec iste absoluitur. Dum enim auctor uenditionis suæ reus est: constat istos sceleratum cum sacrilegio inisse contractum. Sua ergo sententia iudas proditor condemnatur. Mirum forte sit uobis q̄ non eum populus iudicauerit: non præses addixerit. Hoc sacrilegi solet esse iudicium: ut impietatem suam ipse dum recordatur: & puniat: scelus suum dum recognoscit: & uindicet Omnium enim supergreditur sententias: qui a sua conscientia sua sententia condemnatur. Hoc (inquam) sacrilegi solet esse iudicium: ut conscius facti: ipse se damnet: sicut ait apostolus paulus de hæretico dicens. Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est qui eius modi est: & delinquit proprio iudicio condemnatus. Ipse enim se damnat hæreticus: cum de ecclesia ipse se proiicit & de cœtu sanctorum nullo compellente procedit. Ipse enim ostendit quid mereatur a cunctis qui suo iudicio separatur a cunctis: ipse (inquam) se damnat hæreticus quia cum omnes criminosi episcopi sententia proiiciantur de consortio christiano: hæreticus cuncta præueniens sententia suæ uoluntatis abiicitur. Tali ergo hæreticus quali & iudas pœna damnatur ut idem sui & reus sit sceleris: & iudex sit ultionis. Tali (inquam) hæreticus quali & iudas pœna damnatur: nec immerito: quia dominum quem ille uendidit: iste blasphemat: quem ille persecutoribus tradidit: quotidie iste persequitur. Persequitur enim hæreticus dominum: cum diuinitatem ei derogat: & asserit creaturam.

De iuda scarioth. LI.

r Etinet dilectio uestra nos hoc proxima dominica prædicasse: q̄ iudas scarioth propria sententia condemnatus ad pharisæos dominici mercedem sanguinis reportarit: & actus pænitentia refuderit uenditionis precium: sed conscientiæ suæ non resoluerit scelus. Deniq̄ post redditum precium laqueo se suspendit: ut qui se multauerat pecunia: mulctaret & uita. Intelligens enim quantum scelus admiserit: non suffecit ei sacrilegii carere mercede: nisi careret & salute. Dignum enim

se morte iudicauit: ꝙ christum uitam omnium tradidisset. Seuerissimus igitur iudex sui iudas uel in ulciscendo confitetur quem negauerat in tradendo. Restituit ergo pecuniam pharisæis: sed nec pharisæi eam libenter accipiunt: dicūt enim ihibitum sibi esse in suis eam habere thesauris. Videte igitur quanta uis dominicæ sit pecuniæ: quam inde iudas reiicit: hīc pharisæi ī loculos nō recludunt. Iusti enim sanguinis precium pertimescit iniquitas possidere: consilium tamen ineunt pharisæi: ut ex ea ager figuli comparetur: in quo perigrinorū corpora collocentur. Quod quidem prouidentia factum puto ut precium saluatoris nō peccatoribus sumptum præbeat sed peregrinis requiem sumministret: non sacrilegis sit ad lusum sed defunctis sit ad sepulchrum: ut iam exinde christus & uiuos sanguinis sui passione redimat: & mortuos preciosa passione suscipiat. Precio ergo domini sanguinis ager figuli cōparatur: legimus in scripturis ꝙ totius generis humani salus redempta sit sanguine saluatoris: sicut ait apostolus petrus. Non enim redempti estis corruptibilibus auro uel argento sed precioso sanguine agni incōtaminati & immaculati iesu christi. Igitur si præcium uitæ nostræ sanguis est domini: uide ergo quia illa non tam redempta sit agri terrena fragilitas quā totius mundi incolumitas sempiterna: ait enim euangelista: non enim uenit christus: ut iudicet mundum: sed ut saluetur mundus per ipsum. Vide (inquam) ne pecunia illa non tam comparatio sit agri parua portio: quam totius mundi copiosa possessio: sicut ait dauid propheta. Postula a me: & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Ager ergo iste mundus hic totus est: in quo nos dispersi & disseminati domino fructum boni operis germinamus. Sed fortasse perquiras a me: si ager mundus est: quis nam sit figulus qui mundi possit habere dominatum nisi fallor ipse est figulus qui uascula corporis nostri fecit e limo de quo dicit scriptura: & fecit deus hominem de limo terræ. Ipse est figulus qui carnium nostrarum cœnosum lutum uapore sui spiritus animauit: & materiem huidam atꝗ terrenam ignito calore decoxit. Ipse (inquam) est figulus qui nos per manus suas formauit ad uitam: per christum suum reformauit ad gloriam: sicut ait apostolus: ad eandē imaginem reformamur de gloria ī gloriam: silicet ut qui a priore factura propriis uiciis corruimus: in secunda natiuitate figuli huius misericordia reparemur: hocest qui per adæ trāsgressionem morte concidimus: per saluatoris gratiam denuo resurgamus. Ipse plane est figulus de quo dicit beatus apostolus: nunquid dicit figmentum ei qui se finxit cur me fecisti sic: & iterum: nunquid non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidē uas ī honorem aliud uero ī contumeliam. Ex eodem enim luto corporis nostri deus ꝑ meritis singulorum alios reseruat ad pœnam alios ad gloriam. Istius itaꝗ figuli ager christi sanguine emptus est peregrinis: peregrinis (inquam) qui erant sine domo sine patria & toto orbe exules iactabantur: requies christi sanguine prouidetur: ut quibus non est in mundo possessio: iis ī christo sit sepultura. Istos autem peregrinos quos esse dicimus nisi deuotissimos christianos: qui renunciantes sæculo & nihil possidentes ī mundo: in christi sanguine requiescunt. Christianus enim qui mundum non possidet: hic totum possidet saluatorem. Ideo autem peregrinis christi sepultura promittitur: ut qui se a carnalibus uiciis tanquam peregrinum & alienum custodierit is christi requiem mereatur. Sepultura enim christi quid est aliud nisi requies christiani. Nos ergo peregrini in hoc mundo sumus: & tanquam hospites in hac luce uersamur: sicut ait apostolus dicens: etenim dum sumus in hoc corpore: peregrinamur a domino. Peregrini (inquam) sumus: & nobis saluatoris sanguinis precio empta est sepultura. Consepulti enim sumus (sicut ait apostolus) cum illo per baptismum in mortem: baptismum igitur christi nobis est sepultura: in quo peccatis morimur: criminibus sepelimur: & ueteris hominis conscientia resoluta in alteram natiuitatem rediuiua infantia reparamur. Baptismum (inquam) saluatoris nobis est sepultura: quia & ibi perdimus ante quod uiximus: & ibi denuo accipimus ut uiuamus. Magna igitur sepulturæ huius est gratia: in qua nobis & utilis mors infertur & uita utilior condonatur. Magna (inquam) huius gratia sepulture: quæ & purificat peccatorem & uiuifat morientem.

De die sancto paschæ. LII.

n On immerito fratres hodierna die psalmus hic legitur: in quo propheta exultandum præcipit & lætandum. Omnes enim creaturas ad huius diei festiuitatem dauid sanctus iuitat. Nam ī hac die per resurrectiōem christi aperitur tartarus: per neophitos ecclesiæ īnouatur terra: cælum per spiritum sanctum re

feratur. Apertus enim tartarus reddit mortuos: inouata terra germinat resurgentes: cælũ reseratum suscipit aicendẽtes. Deniq; ascendit latro ĩ paradisum: sanctorum corpora igrediũtur in sanctam ciuitatem: ad uiuos mortui reuertũtur: & profectu quodam in resurrectiõe christi ad altiora cuncta elemẽta se tollũt. Tartarus quos habet: reddit ad superos: terra quos sepelit mittit ad cælum: cælum quos suscipit: repræsentat ad dominum. Et una eademq; opatiõe saluatoris passio eleuat de imis: suscitat de terrenis: collocat ĩ excælsis. Resurrectio enĩ christi defunctis est uita: peccatoribus uenia: sanctis est gloria. Omnem ergo creaturã ad festiuitatem resurrectiõis christi dauid sanctus ĩuitat. Ait enim exultandum ĩ hac die quam fecit dominus: & lætãdum. Sed dicit aliquis: si ĩ die gratulãdum est: iis utiq; gratulãdum est quos dies ipsa complectitur: cælum autem & tartarus extra huius mũdi diem sunt cõstituta. Quo modo igitur possũt ea elemẽta ad festiuitatem huius diei uocari cuius diei ambitu nõ tenẽtur? Sed hic dies quem fecit dominus: penetrat omnia: uniuersa cõtinet: cælum & terram tartarũq; complectitur. Lux enim christus non parietibus obstruitur: nõ elemẽtis diuiditur: nõ tenebris obscuratur. Lux (inquam) christi dies est sine nocte: dies sine fine: ubiq; splendet: ubiq; radiat: ubiq; nõ deficit. Quod autem iste dies christus sit: apostolus dicit. Nox præcessit: dies autem appropinquauit. Præcessit (inquit) nox: nõ sequitur: ut ĩtelligas superueniẽte christi lumine & diaboli tenebras effugari: & peccatorum obscura nõ subsequi: & iugi splendore præteritas caligines depelli: subrepẽtia delicta prohiberi. Nã quia hic dies christus cælum terram tartarũq; collustret scriptura testatur. Quod enim super terram fulgeat dicit ioannes: erat lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hũc mundum. Quod ĩ inferno luceat ait propheta. Qui sedebant in regione umbræ mortis: lux orta est illis. Quod in cælis iste permaneat: refert dauid dicens. Ponam in sæculum sæculi semen ei⁹: & sedem eius: sicut dies cæli. Quis autem est dies cæli nisi christus dominus de quo dicitur per prophetam. Dies diei eructat uerbum? Ipse est enim dies filius: cui pater dies diuinitatis suæ eructat arcanum. Ipse (inquam) est dies qui ait per salomonem. Ego feci ut oriretur in cælo lumen indeficiens. Sicut ergo diẽ cæli nox omnino non sequitur: ita & christi iustitiã pecccatorum tenebræ non sequuntur. Semper enim dies cæli splendet lucet & fulget: neq; aliqua potest obscuritate concludi: ita & lumen christi semper micat radiat coruscat: nec aliqua potest delictorũ caligine compræhendi. Vnde ait euangelista ioãnes: & lux ĩ tenebris lucet: & tenebræ eã nõ cõpræhẽderũt. In resurrectione ergo christi elemẽta omnia gloriãtur: nam & solem ipsum arbitror esse in hac die solito clariorem. Necesse est enim ut sol in eius resurrectiõe gaudeat: ĩ cuius passiõe cõdoluit: & cuius mortem lugubri quadam caligine prosecutus est: eiusdem uitam nitidioris lucis splendore suscipiat: & tãq̃ bonus minister sicut tunc obscuratus est ad exequias sepulturæ: modo coruscet in resurrectõis obsequium. In passione enim christi caliginum se nocte circũdedit: & iudæorum facinus mundo teste congemuit. Indicium enim quoddam doloris in sole est tanto sceleri officium luminis denegasse & ultione quadam iudæorum oculis tenebras infudisse: ut quorum mentem cæcitas inuaserat: eorum oculos cæcitas occuparet: nec luceret eis mundi lumen: a quibus fuerat lumen salutis extinctum. Damnatio igitur quædam ingeritur pharisæis: ut tenebras ĩ die iudicii peccatoribus repromissas iam apud superos patiantur. Apud superos ergo crucifixo immorantur tenebræ. Quid mirum si apud superos sunt tenebræ: cum lux descendit ad inferos. Igitẽ fratres omnes in hac die sancta exultare debemus: nullus se a communi lætitia peccatorum conscientia subtrahat: nullus a publicis uotis delictorum sarcina reuocetur. Quãuis enĩ peccator in hac die de ĩdulgentia non debet desperare: est enim prærogatiua non parua. Si enim latro paradisum meruit: cur non mereatur ueniam christianus? Et si illi dominus: cum crucifigitur miseretur: multo magis huic miserebitur cum resurgit. Et si passionis humilitas tantum præstitit confitenti: resurrectionis gloria quantum tribuit deprecãti? Largior enim ad præstandũ solet esse (sicut ipsi scitis) læta uictoria quam addicta captiuitas.

De innouatione fidelium. LIII.

m Agnum fratres & mirabile donum concessit nobis deus hunc paschæ salutarẽ diem: in quo resurgens dominus resurrectiõem præstitit uniuersis: & de imis ad altiora conscendens: nos quoq; ad superiora de inferioribus in suo corpore subleuauit. Sumus enim secundum apostolum omnes christiani corpus christi & membra. Resurgente igitur christo omnia necessario cum eo sua uiscera surrexerunt. Dum enim ille ab inferis trãsit ad superos: nos de morte transire fecit ad uitam

Pascha enim hebraice transitus dicitur uel profectus: silicet quia per hoc misterium de peio ribus ad meliora transitur: bonus transitus est: transire de peccatis ad iusticiam: de uiciis ad uirtutes: ad infantiam e senectute. Infantiam autem dixerim non ætatis sed simplicitatis: habent enim & merita ætates suas. In occiduis enim prius constituti eramus senio peccato rum: resurgente christo renouati sumus innocentia paruulorum. Habet & christiana simpli citas infantiam suam: sicut enim infans nescit irasci: fraudare non nouit: referre non audet: ita & christianitatis infantia lædentibus non irascitur: spoliantibus non resistit: cædentib⁹ non repugnat: deniq; (sicut iussit dominus) etiam orat pro inimicis auferenti tunicam relin quit & pallium: uerberanti maxillam præbet & alteram: nisi q; in hoc melior est christi in fantia quam naturæ: illa enim peccare nescit: ista contemnit: illa per infirmitatem innoxia est ista est innocens per uirtutem Atq; ideo laudi magis scribendum est non tam malefacerē non posse quam nolle. Ergo (sicut diximus) ætates quædam sunt meritorum: nam & senec tus morum inuenitur in pueris: & innocentia infantum reperitur in senibus. Deniq; quod i iunioribus senectus quædam sit honestatis: dicit propheta. Senectus enim uenerabilis non diuturna nec numero annorum computata: cani sunt enim sensus hominis. Ad apostolos autem iam seniores & maiores natu dicit dominus. Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut puer iste: non introibitis in regnum cælorum. Reuocat igitur eos ad originis suæ fontem: & retrorsum ad infantiam redire compellit. ut qui corpore fragili senuerant: innocentiæ moribus renascantur: sicut ait saluator. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: non intrabit in regnum dei. Dicitur ergo apostolis: nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut pu er iste: non dicit sicut pueri isti: sed sicut puer iste: unum elegit: unum proponit. Videam⁹ igi tur quis ille tantus sit qui discipulis proponitur imitandus. Non hunc arbitror esse de plebe non de publico non de multitudine cæterorum præcipue qui per apostolos uniuerso mun do tribuit sanctatis exemplum. Non (inquam) hunc de publico esse arbitror sed de cælo ipe est enim de cælo puer: de quo dicit isaias propheta. Puer nat⁹ est nobis: filius datus est nobis Ipse plane puer est qui sicut innocens cum malediceretur: non remaledixit: cum percuteretē non repercussit. quin potius in ipsa passione pro suis orauit inimicis dicens: pater dimitte eis nesciunt enim quod faciant. Ita simplicitatem quam infantibus natura tribuit dominus misericordiæ bonitate cumulabat. Iste ergo puer est qui imitandus paruulus proponitur & sequendus. Nam ipse dicit: tolle crucem tuam & sequere me.

Item de inouatione fidelium. LIIII.

Etinet sanctitas uestra fratres me hoc nuperrime prædicasse q; homo in iunio rem ætatem per iusticiam reformetur: & quãuis fessus senio rursus in puerum innocentiæ moribus renascatur: ita ut interueniente mysterio ex uetulis iterũ uideamus infantes. Innouatio enim quædam est desinere quod eras: assumere quod ante non fueras. Innouatio (inquam) est: unde & neophiti nũcupantur: q; nouitate quadam maculas uetustatis abiecerint: gratiam simplicitatis assumpserint dicen te apostolo. Deponentes ueterem hominem cum actibus eius: induite nouum qui secundũ deum creatus est. Vnde & dauid sanctus ait. Renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Intelli gens per gratiam baptismi occidua uitæ nostræ posse reuiuiscere: & iuuentute quadam reno uari posse id quod in nobis fuerat delictorum uetustate collapsum. Vt autem intelligas quia de gratia baptismatis propheta loquitur: innouationē ipsam aquilæ comparauit: quæ auis assidua commutatione habitus sui longam ducere fertur ætatem: & uetustis iam fatiscenti bus plumis noua pennarum successione iuuenescere: ita ut depositis antiquitatis exuuiis re diuiua indumentorum natiuitate se uestiat. Vnde intelligimus q; senectutem aquilæ non sentiunt membra sed plumæ. De nouo ergo se uestit: & pullulantibus pennis uetusta materē iterum renouatur in pullum. Pullis enim tunc comparanda est quando radiantibus plumis necesse est illi rursum meditari rudē uolatum & alarum olim exercitata remigia tanquã no uella uolucris intra nidum pigra compescere: quãuis illi sit uolandi noticia de consuetudine deest tamen illi de pēnarum raritate fiducia. De baptismatis igitur gratia hoc spiritus psal mographus prophetauit: nam utiq; neophiti nostri nuper baptizati: tanquam aquilæ depo sitis uetustatis exuuiis noua sanctitatis indumenta sumpserunt: & fatiscentibus antiquis ma culis sicut plumis leuibus rediuiua gratia immortalitatis ornantur: ita ut in iis senectutis oc cidua peccata senuerint: uita non senuerit. Tanq; aquila in pullum sic illi in ifantiam reuo cati. Est eis sæculi de conuersatione noticia: sed adest illis iusticiæ de reparatione securitas.

Quid igitur sanctus dauid dicat: adhuc diligentius uideamus. Non enim ait renouabitur sicut aquilarum sed sicut aquilæ iuuentus tua. Vnius ergo aquilæ renouandam in nobis asserit iuuentutem quam unam & solam aquilam recte christum dominum dixerim: cuius iuuentus renouata est tunc cum a mortuis resurrexit. Depositis enim corruptelæ corporalis exuuiis rediuiua carnis assumptione refloruit: sicut ipse ait per prophetam. Et refloruit caro mea: & ex uoluntate mea confitebor illi. Refloruit (inquit) caro mea. Videte quo uerbo usus est: non ait floruit sed refloruit. Non enim reflorescit nisi quod ante floruerit. Floruit autem caro domini: cum primum de mariæ uirginis illibata uulua processit: sicut ait isaias dicens. Exibit uirga de radice iesse: & flos de radice eius ascedet. Refloruit autem: cum succisso per iudæos corporis flore rediuiua de sepulchro resurrectionis gloria germinauit: & in floris modum odorem pariter & nitorem cunctis hominibus immortalitatis afflauit: odorem bonorum operum suauitatem circunferens nitorem incorruptelam perpetuæ diuinitatis ostendens.

De cruce christi. LV.

[S]eculi ferunt fabulæ ulyxem illum qui decennio marinis iactatus erroribus ad patriam peruenire non poterat: cum in locum quendam cursus illum nauigii detulisset in quo sirenarum dulci cantus crudelis uarietate resonabat: & aduenientes sic blanda modulatione mulcebat ut non tam spectaculum uoluptatis caperent quam naufragium salutis incurreret. Talis enim erat illis oblectatio cantilænæ: ut quisquis audisset uocis sonitum quasi quadam captus illecebra non iam tenderet ad eum quem uolebat portum: sed pergeret ad exitium quod nolebat. Igitur cũ ulyxes incidisset hoc dulce naufragium: & suauitatis illius uellet declinare periculum: dicitur inserta cæra auribus sociorum se ipsum ad arborem nauigii religasse: quo & illi carerent perniciosa auditus illecebra: & se de periculo nauigii cursus auferret. Si ergo de ulyxe illo refert fabula quod eum arboris religatio de periculo liberarit: quanto magis prædicandum est quod uere factum est. Hoc est quod hodie omne genus hominum de mortis periculo crucis arbor eripuit. Ex quo enim christus dominus religatus in cruce est: ex eo nos mundi illecebrosa discrimina uelut clausa aure transimus: nec pernicioso enim sæculi detinemur auditu nec cursum melioris uitæ deflectimus in scopulos uoluptatis. Crucis enim arbor non solum religatum sibi hominem patriæ repræsentat: sed etiam socios circa se positos uirtutis suæ umbra custodit. Quod autem crux ad patriam post multos errores redire nos faciat: dominus declarat dicens latroni in cruce posito: hodie mecum eris in paradiso. Qui utiq; latro diu oberrans ac naufragus aliter ad patriam paradisi de qua primus homo exierat: redire non poterat: nisi fuisset arbori religatus. Arbor enim quædam in naui est crux in ecclesia quæ inter totius sæculi blanda & perniciosa naufragia incolumis sola seruatur. In hac ergo naui quisquis aut arbori crucis se religauerit: aut aures suas scripturis diuinis clauserit: dulcem procellam luxuriæ non timebit. Sirenarum enim quædam suauis figura est mollis cõcupiscentia uoluptatum quæ noxiis blandimentis constantiam captæ mentis effœminat. Ergo domin⁹ christus pependit in cruce: ut omne genus hominum de mundi naufragio liberaret. Sed ut omittamus ulyxis fabulam quæ ficta non facta est: uideamus si quod ĩ scripturis diuinis exẽplum simile possumus inuenire: quod dominus per semet ipsum postea completurus per ꝓphetas suos ante promiserit. Legimus in ueteri testamento cum moises sanctus filios israel de captiuitate ægypti produxisset: atq; idem populus in deserto graui a serpentibus incursione laboraret: nec aliqua illis armorum defensio posset obsistere: tunc sanctus moises diuino repletus spiritu serpentem æreum affixum ligno inter medias morientium erexisse turbas: & mandasse populo: ut de illo signo spem gereret sanitatis: atq; hac re tantam medicinam contra morsum aspidum prouenisse ut quisquis uulneratus in illam serpẽtis crucem aut respiceret aut speraret: statim remedium salutis acciperet: cuius facti etiam dominus in euangelio meminit dicens. Sicut moises exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis. Vnde si affixus serpens ligno filiis israel contulit sanitatem: quanto magis salutem præstat populis dominus in patibulo crucifixus. Et si figura tantum profuit: quantum prodesse credimus ueritatem. Serpens igitur primus crucifigitur: recte plane: ut quia prim⁹ apud deum peccauerat diabolus: primus crucis sententia feriretur. In ligno enim crucifigitur: rationabiliter factum ut quia homo in paradiso per arborem concupiscentiæ deceptus fuerat nunc idem per ligni arborem saluaretur: atq; eadem materia quæ causa mortis fuerat: esset

remedium sanitatis. Deinde post serpentem in saluatore homo ipse crucifigitur. s. ut post auctorem puniatur & facinus. Per primam enim crucem uindicatum est in serpente: per secundam uenena serpentis: hoc est primum auctor ipse punitur: deinde eius malignitas condēnatur. Virus enim quod persuasione sua in hominem transfuderat: nunc reiicitur nunc curatur. Nam cum homo passioni addicitur: non morti traditur: sed mortis in eo facinus emendatur. Hoc. n. egit dominus per hominem quem suscepit: ut dum innocens patitur: praeuaricationis illius diabolicae in eo inobaedientia corrigatur: & deinceps liber a culpa fieret: ac liber esset a morte. Habentes igitur dñm iesum qui nos passione sua liberauit: in ipsum aspiciamus semper: & ipsius signo speremus nostris uulneribus medicinam: hoc est si forte nobis uenenū auariciae se diffundit: ipsum consideremus & sanat: si scorpionis nos libido compungit: ipsum rogemus: & currat: si terrenarum cogitationum nos morsus lacerant: eundem precemur & uiuimus. Hi enim sunt spirituales serpentes animarum nostrarum: propter quos conculcandos dominus crucifixus est: de quibus ipse ait. Super serpentes & scorpiones ambulabitis: & nihil uobis nocebunt.

Item de cruce christi. LVI.

d Iximus hesterna die quod crux domini salutem generi contulerit humano: & uerum est. Passio enim illius nostra redemptio est: mors eius uita nostra est. Ideo autem mala haec cuncta sustinuit: ut nos bona omīa sentiremus: ideo crudelitatem in se exerceri maluit: ut nobis misericordiā largiretur: bonus ideo in nos ita esse uoluit: ut añ i se eēt imitis. Auferens enim per crucem humani generis iniurias: omnes eas in sua passione consumpsit: ut ulterius non esset homini quod noceret. Grande ergo crucis ē sacramentū: & si intelligamus: p hoc signum etiam mundus ipse saluatur. Nam cū a nautis scinditur mare: prius ab ipis arbor erigitur: uelum distēditur: ut cruce domini facta: aquarum fluenta rūpantur: & hoc dñico securi signo portum salutis petunt: periculū mortis euadunt. Figura enim sacramenti quaedam ē uelum suspensum in arbore: quasi xpus sit exaltatus in cruce: atq; ideo confidentia de mysterio ueniente homines uentorum procellas negligunt: peregrinationis uota suscipiunt. Sicut autem ecclia sine cruce stare non pōt: ita & sine arbore nauis infirma ē. Statim. n. diabolus inquietat: & illam uentus allidit: at ubi signum crucis erigitur: statim & diaboli iniquitas repellitur & uentorum pcella sopitur. Sed & bonus agricola cum parat terrae solum uertere & uitae alimenta pquirere: nō nisi p signū crucis id facere conatur. Dum. n. aratro dentale subiicit: afficit aures: stiuā inserit: figuram crucis imitatur. Compactio. n. ipa similitudo quaedam ē dominicae passiōis. Caelum quoq; ipm huius signi figura dispositum ē. Nam cum quattuor partibus hoc est oriēte & occidente: ac meridiāo & & septētrione distinguitur: quattuor quasi crucis angulis continetur. Ipius etiam incessus hominis cum manus leuauerit: crucem pingit: atq; ideo eleuatis manibus orare: praecipimur: ut ipo quoq; membrorum gestu passionem domini fateamur. Tunc enim citius nostra exauditur oratio: cum xpm quem mens loquitur: etiam corpus imitatur. Hoc etiam exemplo moises sanctus cum contra amalech bellum gereret: non armis non ferro: sed eleuatis eum ad deum manibus superauit: sic. n. habes scriptum. Cum eleuasset māus suas moise: uincebat israel: cū aūt deposuisset manus suas: conualescebat amalech. Hoc igitur dominico signo scinditur mare: terra colitur: caelum regitur: hoīes cōseruātur: hoc (inquam) dominico signo etiā reseratur inferna. Nā ex quo hō dñs iesus qui ipam crucē gestabat: sepultus in terra ē: ueluti dirupta ab eo exarata terra oēs quos retinebat: mortuos germinauit: sed uideamus de hoc ipo domini corpore postea q̄ de cruce deponitur quid geratur. Accepit illud ioseph ab arimatthia uir iustus: sicut ait euangelista: & in nouo suo sepeliuit monumēto in quo nōdum quisq̄ positus erat. Beatū ergo corpus domini xpi: quod cū nascitur: utero uirginis gignitur: cū recedit: iusti tumulo cōmēdatur. Beatū plane corpus: quod uirginitas pepit: & iusticia custodiuit. Custodiuit illud ioseph tumulus icorruptū: sicut seruauit illū mariae uirginis uterus illibatū. Hic. n. uiri pollutione nō tangitur: ibi mortis corruptione non laeditur. Vbiq; beato corpori defertur sanctitas: ubiq; uirginitas: nouus illud uenter concipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & uirgo uulua & uirgo a sepultura: quin potius ipam sepulturā uuluam dixeri. ē. n. similitudo nō parua. Sicut. n. domius de mris uulua uiuus exiuit: ita & de ioseph sepultura uiuus surrexit: & sicut tunc de utero ad praedicādū natus ē: ita & nunc ad euāgelizandū renatus ē de sepulchro: nisi q gloriosior ista ē q̄ illa natiuitas. Illa. n. corpus mortale genuit: haec edidit immortale: post illam natiuitatem ad inferos descenditur:

post hanc remeatur ad cælos. Religiosior plane est ista q̃ illa natiuitas: illa.n.totius mundi dn̄m nouem mensibus in utero clausum tenuit: hæc autem tridui tãtum tumuli gremio cu stodiuit. Illa cũctorum spem tardius protulit: hæc oium salutem citius suscitauit.

De sepulchro domini nostri iesu christi. LVII.

Fortasse quis dicat (de prioris dominicæ prædicatione: in qua) prædicauimus ñ minorem esse gloriã q̃ tumulus ioseph suscitauerit dn̄m q̃ q̃ eum sanctæ mariæ uterus ꝓcrearit: quæ comparatio uentris & tumuli: cum illa ex intimis uisceribus edidit filium: hic autem solumodo locũ præstiterit sepulturæ: At ego dico non minorem ioseph affectum fuisse q̃ mariæ. Siquidem illa utero dominum: hic corde conceperit: illa saluatori membrorum suorum secretum præstitit: hic secretum sui corporis non negauit: illa dominum pannis inuoluit: cum natus est: hic linteis: cum recessit: illa perunxit beatum corpus oleo: hic aromatibus honorauit. Conueniunt ergo sibi obsequia: conuenit & affectus. Vnde necesse est & meritum conuenire: nisi q̃ angelus mariã ad obsequium admonuit: ioseph autem sola iusticia persuasit: ioseph in suo sepulchro posuit dominum: legimus in ꝓpheta: sepulchrum patens est guttur eorum. Si ergo sepulchrum patens est guttur hominum: uide ne forte s̃m hanc similitudinem dominum ioseph non tam in sepultura terrena posuerit q̃ in monumento sui pectoris collocarit: & custodiendum illũ susceperit non tam memoria fragili elementorum q̃ memoria sancta uirtutum. Hæc enim uirtutum fidelis est memoria quæ intra se continens christum lædi eum hæreticorum corruptione non patitur: de qua memoria in sacramentis dicit dominus. Quotienscunq̃ hoc facietis: memoriam mei facietis: donec ueniam: Quotienscunq̃.n.christum loquimur: toties eum sacri oris memoria cõmendamus. Sepulchrum ergo patens est guttur eorum: recte plane dicit propheta. Sepulchrum enim christi patens est euangelistarum beatum guttur: p quod illud æterno litterarum thesauro condiderunt. Patẽs autem sepulchrum ideo dicitur quia qui uult ad christi peruenire mysterium: non ingreditur ad illud nisi per euangelicæ scripturæ secretum. In litterarũ.n.sacrarũ quasi quodã nouo uasculo cõmendandus dn̄s. Quisquis igitur illũ uidere desiderat: ibi & passiõis eius sacramentũ inuenit: & resurrectiõis gl'iam recognoscit. Patens ergo guttur sanctorũ ẽ: unde apl's ad corinthios ait. Os nostrum patet ad uos o corinthii: inuitans eos: ut p p̄dicationis sue semp aptam ianuã ingrediamur xp̄i secreta mysteria. In hac igitur pectoris memoria collocatur dn̄s a ioseph: ut in iusticiæ sede requiescat & hẽat filius hoĩs: ubi caput reclinet. Videamus igitur quare saluator in aliena sepultura põatur: ac suã non habeat sepulturam. Ideo in aliena sepultura põitur: quia pro aliorum moriebatur salute: mors enim ista non illi illata est sed nobis delata. Mors ista non illi accidit: sed nobis proficit: ut quid ergo ei ꝓpriam sepulturã: qui in se mortẽ ꝓpriam nõ habebat: ut quid illi tumulũ in terris cuius sedes manebat in cælis: utquid illi sepulturam qui tridui tm̄ tp̄ris spatio non tam in sepulchro mortuus iacuit q̃ uelut in lectulo dormiens conquieuit: Ipa.n. tp̄is breuitas declarat somnum potius fuisse q̃ mortem. Sepulchrum aũt mortis ẽ habitaculum necessarium: necessarium ergo nouerat mortis habitaculum xp̄o qui uita ẽ: nec op' habebat semper uiuens domicilio defunctorum. Recte autem hanc uitam nos ĩ nostro sepulchro condidimus: ut cũ ip̄o uiuificãte mortẽ nostrã a mortuis surgeremus. Vnde & illa maria magdalene quæ dominum inter cæteros defunctos in sepulchro quærebat arguitur: & dicitur illi: quid quæris: uiuentem cum mortuis: Hoc est quid quæris apud inferos quem rediisse iam cõstat ad superos: Quẽ illa adhuc non intelligẽs nec cognoscẽs: respondit illi: domine si tu tulisti eum: dicito mihi: ubi posuisti eum: & ego illũ tollam. Existimabat.n.illum (sicut dicit scriptura) ortulanũ esse. Sancta ergo & simplex fœmina xp̄m requirebat a xp̄o: ac deuotõne mẽtis ꝓphetat & nescit. Ait.n.dn̄o de semet ipso si tu tulisti eũ dicito mihi. Recte interrogat: si tu tulisti eũ. Ipe.n.tulit corpus suum qui suscitauit: ipe tulit corpus qui illud iacẽs & dormiens sua aspiratõe collegit: ipe tulit corpus qui diuinitatis illud uirtute gestans portat ad cælos. Atq̃ ideo mulier sapienter interrogat & requirit: si tu tulisti eum: dicito mihi ubi posuisti eum. Hoc est si illud auferens de sepulchro ad paradisum transtulisti. Audierat.n.illum dicentem latroni: hodie mecum eris in paradiso. Aut certe de infernis in patris dextera collocasti: sicut ait apostolus quæ sursum sunt querite: ubi xp̄us ẽ ad dexteram dei. Beatus ergo q ita quærit xp̄m dn̄m: ut credat eum & in paradiso constitutum: & in cælestibus collocatum. Nam qui eum aut in infernis requirit aut tumul: dicitur ei quid quæris uiuentẽ cũ mortuis.

h AEret adhuc sensibus uestris fratres:hoc nos ante dies paucissimos prædicasse ꝙ maria magdalene non leuiter fuerit obiurgata:cur post resurrectionem dominum quæreret in sepulchro:& non reminiscēs uerborum eius quibus se ab inferis tertia die rediturum esse dixerat:putaret eum inferni legibus detineri. Arguitur.n.non leuiter cur non memoraretur resurrectionis promissum:ac mortis scrutaretur indicium. Fides enim humilis & ignara quærit quod nescit:obliuiscitur quod docetur:festina quidem ē ad obsequium:sed non perfecta est ad credendum:anxia enim est de dominicæ carnis iniuria:sed incerta est de resurrectionis gloria:plorat quidem amor christi:sed mœret:desperatione corporis non reperti:periisse putat quem iam regnare constabat :scrutatur enim in tumulo quem uocare potius deberet e cælo. Increpatur igitur sancta maria tanꝙ pigrior ad credendum:& cum sera licet domium cognouisset:dicitur ei a saluatore:noli me tāgere:quia nōdum ascēdi ad patrem. Noli me tangere: increpationis uerbū ē : hocest noli me tangere manibus:quoniam resurrectionem meam mentis obliuione non retines. Non potes me corporis tenere complexibus : quoniam fidei perfectione nō tāgis. Prohibetur tactu quæ amisit auditum. Noli me(inquit)tangere:quia nōdum ascēdi ad patrem. Videam⁹ quo modo nōdum ad patrem ascenderit xp̄us:cum ipe dicat:quia pater in me:& ego in patre. A quo per indiscretam diuinitatis substātiam nunꝙ est separatus. Dum.n.unus in uno maet : semper patrem filiumꝙ simul esse significat. Aut nūquid illuc ascēdere se dicit filius : ubi ante habitat ꝙ̄ ascendat? Dixit enim idem dominus. Nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælis:filius hominis qui est in cælo. Si ergo cum descendit saluator:in cælo est : multo magis etiam prius ꝙ̄ ascendat:ī cælo est. Sed uide ne forte ad obiurgatōem mariæ : uox ista pertineat:cui paulo an̄ inter sepulchra quærenti dn̄m dicitur:quid quæris uiuentem cū mortuis? nunc addatur noli me tangere quia nōdum ascendi ad patrem:hocest quid me contigere cupis quæ me dum inter tumulos quæris:adhuc ad patrem ascendisse non credis:quæ dū me inter inferna scrutaris:ad cælestia rediisse diffidis:dū inter mortuos quæris:uiuerē cū deo patre meo nō speras. Nōdum(inquit)ascendi ad patrem:hocest tibi nōdum ascendi ad patrem:quia apud fidem tuam adhuc detineor in sepulchro. Quātum ī te est enim: adhuc humilibus immoror:adhuc inhæreo terrenis:quia nōdum me fides tua eleuauit ad cælum. Quid ergo me festinas contingere ut dei filium:quem redeuntem ad patrem mētis deuotione nō sequeris? Quisquis igitur uult contingere dominum saluatorem prius illum debet fide sua ad dexteram diuinitatis imponere & credulitate cordis collocare in celestibus potius ꝙ̄ inter defunctos inquirere. Illi autem ascendit dn̄s in patrem qui eum semp esse credit in patre:ascendit beatis apostolis ad patrem quibus ait:qui me uidet uidet & patrem. Ascendit ioanni euangelistæ qui apud patrem eum quæsiuit & repperit:atꝙ ideo ait : & uerbum erat apud deum:& deus erat uerbum. Ascendit etiā beato paulo qui n̄ cōtentus solū se scire ꝙ nouerat:nos quoꝙ docuit quē ad modū saluatorē ī cælestibus quæreremus:dicēs qnæ sursum sunt quærite:ubi xp̄s ē in dextera dei sedēs. Et ut nos ab hac humili uel terrena inq̄sitōne mariæ penitus submoueret:addidit dicēs. Quæ sursum sunt sapite:nō quæ sup terrā. Ergo iā nō sup terrā nec ī terra nec ſm carnē debemus quærere saluatorē: si uolum⁹ eū iuenire atꝙ cōtigere:sed ſm diuīe maiestatis gl'iam:ut dicamus cū ap̄lo paulo. Nūc aūt ſm carnē n̄ nouimus xp̄m. Igitur & stephanus beatus fide sua nō sup terrā quæsiuit xp̄m : sed stātē illū ad dei dexterā recognouit:ibi illū repperit:ubi mētis deuotōe quæsiuit. Nō solū āt stephanus ī cælo uidet xp̄m:sed eū & martyrio suo tāgit. Tāgit.n.dn̄m:cū pro inimicis suis orans uelut fide sua tenens illū dicit. Dn̄e ne statuas illis hoc peccatū. Intelligite ergo quanta deuotōis ē gl'ia. Maria iuxta dn̄m cōstituta eū tāgere nō meretur:stephanus ī terris positus xp̄m tāgit ī cælo:illa īter angelos p̄ntē n̄ uidet saluatorē:stephanus ītra cælos dn̄m cernit abs̄tē.

De eo quod scriptum est in actibus apostolorum:& erant eis omnia cōia. LIX.

l Egimus in libro qui apostolorum actibus ascribitur : tantam sub memoratis uiris deuotōem plebis fuisse:ita pp̄li xp̄iani floruisse primitiā:ut post acceptā fidē nemo domū ꝓpriam sibi defenderet:& nemo suū aliqd uēdicaret:sed iuē fraternitatis essent illis cūcta cōia.s.ut qui eodem consortio fruerētur:& uitæ parilitate fungerentur:hocest ut quibus erat una fides:esset & una substantia: & quibus erat cōmunis animus:esset & sumptus. Nefas.n.putabant religiosi uiri eum sibi ꝑticipē n̄ asciscere ī substātia q ꝑticeps esset ī gr̄a. Atꝙ iō fr̄nitatis charitate omnibus coiter

utebantur:nisi ꝙ maior est fraternitas christi ꝗ sanguinis. Sanguinis enim fraternitas simili tudinem tantūmodo corporis refert:christi autem fraternitas unanimitatem cordis animæ ꝗ demonstrat:sicut autem scriptum est. Erat autem credētium cor atq; anima una. Vere er go frater ille est:qui tam corpore ꝗ unanimitate germanus est:uerus (inquam) est frater:cu ius idem spiritus & uoluntas in fratre est. Melior igitur est (sicut dixi) fraternitas christi.

Fraternitas enim carnis inimica sibi est. Illa inter se communia cum æmulatione diuidit:hæc etiam propria cum gratulatione communicat:illa in consortio despicit sæpe ger manum:hæc assumit frequenter alienum. Tanta ergo (sicut dixi) in illo tempore christianæ plebis deuotio fuit:ut nemo domum suam diceret:& nemo proprium aliquid uendicaret:si cut ait sanctus lucas dicens. Et nemo quicq; ex eo quod possidebat:suum dicebat:sed erant il lis omnia cōmunia. Nemo.n. (inquam) erat quisq; egens inter ipsos. Beata igitur plebs quæ dum plures in christo habet diuites:nullum in sæculo habuit indigentem:& quæ dum æter nas cogitat diuitias:a fratribus temporalem reppulit paupertatē. uendebāt.n. (sicut ait scrip tura) prædia & domos suas:& precia uenditorum ante pedes apostolorum ponebant:ut ero garetur:pro ut cuiq; opus esset. Videte sanctorum uirorum fidem quem ad modū propter christum toto se spoliabant patrimonio:& nihil sibi reliqui faciebant. Non enim uerebatur ne esurirent ipsi:dum timebant ne alius esuriret. Hæc igitur sub apostolis fuit in plebe deuo tio:modo quid simile reperimus?& certe idem christus in nobis sed non idem est in nobis a nimus:eadem in plebe fides sed non in plebe est ipsa largitio. Ita alter de alterius inopia non co gitat:ut illud fit quod ait apostolus:alius quidem esurit:alius autem eius est. Nam plæriq; xpiani non solum propria non distribuunt:sed etiam diripiunt aliena:non solum (inquam) colligentes pecunias suas ad pedes apostolorum non deferunt:sed etiam confugiētes fratres suos pertrahunt a pedibus sacerdotum. Nunc est illud tempus quod describit beatus aposto lus dicens. In nouissimis diebus abundabit iniquitas mltorum:& refrigescet charitas. Modo enim abundat auaricia & iniquitas:quæ largitatis bonitate cessabat:& refrigescit fraternita tis charitas:que prius christi amore feruebat. Tanta enim sub apostolis fraternitatis dilectio fuit:ut tunc in conuentu eorum non aduenerit indigentia. Tanta autem modo xpianitatis dissimulatio est:ut in cœtu nostro uix inuenias locupletem:locupletem autem uix inueniri dico non tam facultatibus ꝗ operibus:ait enim apostolus. Diuites sint ī operibus bonis. Lo cupletem enim illum in ecclesia intelligi uoluit qui diues in christo. Nam & ibi quod ait:sub apostolis neminem indigentem fuisse:ostendit utiq; tota eos fide fuisse præditos:ut omnes cælestium diuitiarum abundauerint largitate. Raro igitur hoc tempore inuenimus in xpia no populo locupletem:& plæriq; in domibus auro sint diuites:tamē in ecclesia iusticiæ sint mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo quod præualent operantur: nec est hoc gra tum quod offerunt nec illud satiabile quod reseruant. Dixit deus ad caim:cum offerret mūe ra. Si autem recte offeras:recte autem nō diuidas:peccasti. Quid de tanto auro tuo maiorem partem māmonæ reseruas ꝗ domino largiaris?Sic nanq; annanias in actibus apostolorum dum putat se recte offerre:& non recte diuidit:pecūiam quam obtulit:perdidit:& quam do mi reseruauit amisit:pecuniam (iquam) pariter perdidit & salutem. Dum enim ex eo quod promiserat:partem subtraxit:sacrilegii simul & fraudis condemnatur:sacrilegii quod deum in pollicitatione fefellerit:fraudis ꝙ de integris muneribus portionem quandam putauerit subtrahendam:ait enim apostolus petrus. Non es mentitus hominibus sed deo. Si ergo fra tres annanias condēnatur:cum non totum dederit quod de suo ipse promiserat quid cense mus de eo qui non uult reddere quod aliis repromissit? Videte ergo & uos fratres:quid ꝑ miseritis deo:cum primum gratiam fidei percepistis. Ecce abundāt in ciuitate nostra hospi tes siue peregrini facite quod polliciti estis:ne dicatur & uobis quod annaniæ dictum est:nō mentiti estis hominibus sed deo.

De auaricia & annania. LX.

r Etinet dilectio uestra frēs:aū dies cū plebis eius quæ sub beatissimis aplīs fuit: unanimitatē largitatēq; prædicarem?:usq; ad ānaniæ nos auaricia ꝑuenisse: q illo tpe ī totius generis purissima uita tanq; ouis morbida solus iuctus ē. Tā ta.n. infectus erat auariciæ pestilētia:ut sanctus eū petrus non tam emendare uoluerit ꝗ damnare. Legerat.n. eiice de concilio pestilentem:& exibit cum eo omnis contentio. Solus ergo in cœtu sancto pestilens fuit qui cunctis cōtēptu pecūiæ lucrū uitæ reqrētib? ipse tantum lucrū magis pecuniæ mercatus est ꝗ salutis:& dum precii sperat

compendium:animæ repperit detrimentum. Ab apostolis igitur ānanias auarus inuentus est:iam nostra excusatur humilitas. Minus.n.mirandum ē abūdare sub nobis hoc uicium:cū sub ap̄lis cœperit pullulare:& si illorum auctoritas hæc ī ānania emēdare n̄ potuit:nobis qd imputabitur si easdem ī plerisq; fratribus corrigere nō ualemus? In ānania enim petr⁹ auariciam si potuisset corrigere:nō punisset:sed dum illum punit:alios corrigit. Voluit.n.ut poena ad unum metus autem ad plurimos p̲ueniret. Exemplum ergo auaris omnibus in annania propositum ē:ut qui eiusdem criminis reus fuerit: eiusdem supplicii ī iudicii die sententia feriatur. Grāde igitur malum ē auaricia:īmo malorum omnium est origo: sicut ait apostolus. Radix autem oīum malorum est cupiditas:quam quidam appetentes errauerunt a fide. Vides ergo quia qui pecūiam appetit:fidem perdit:qui aurum redigit:gratiam prodigit: auaritia.n.cæcitas ē:errorem religiōis inducit. Cæca(inquam)est auaricia: sed diuersis fraudum occultatur īgeniis:nō uidet quæ diuinitatis sunt:sed cogitat quæ cupiditatis sunt. Semp̲ enim quāuis diues sit:cogitat unde uel ex malo acquirere:totam uitam negocium putat: cōpēdiorū ēt oīa supprimēs īanis præstatōis suæ fœn⁹īpōit. Erubescit usuræ nom̄ & lucrū n̄ erubescit usuræ. Sēp̲ ergo auar⁹ aliēo utitur:aliēo se pascit dāno:& illi præda egestas alteri⁹ ē:illi læticia fletus alienus:sicut nuper factum uidimus. Quot amissa deplorant super quæ inuasa plerisq; gratulantur. Ecce senex pater captum deflet filium:& tu iam super eum uelut seruulū gloriaris. Innocens rusticus perditum ingemiscit iuuencum: & tu eo rus tuum excolere disponis:& fructus te putas posse capere gemitibus alienis. Ecce religiosa uidua tota supellectile dispoliatam domum suam dolet:& tu eadem supellectile domum tuam ornatam esse lætaris. Dic mihi o xp̄iane nō cōpungeris n̄ cōstrigeris:cū uides ī hospitio tuo lachrymas aliēas? dicit scriptura sācta ad filios israel. A bestia captum ne tetigeritis:pollutum.n.& contaminatum est quicquid fera cruenta contigerit. Et per hoc deterior bestia est quisquis sumit quod bestia superauit. Dic igitur mihi tu xp̄iane: cur prædam relictam a prædonibus præsumpsisti?cur laceratum & contaminatum(sicut ip̄e putas)tuis ædibus importasti?cur quod hostilis superauit bestia:tu sæuior bestia deuorasti? Aiunt plærisq; lupos leonum subsequi solēr uestigia:& nō longe ab eorum uenatibus aberrare.s.ut rabiem suam rapina satient aliena: & quod leonum saturata remanet:id leonum rapacitate cōsumitur. Sic & isti auariciæ lupi prædonum uestigia subsecuti sunt:ut quod illorum rapacitati superauit: horum cederet feritati. Sed forsitan emisse te dicis:& ideo auariciæ crimen euadis:nō ita solet constare emptio atq; uenditio. Bonum est emere:sed in pace:quod propria uoluntate uēditur nō in deprecatione. Respice contractus originem.uenditionis auctorem precii quantitatem: & intelligis prædæ magis non uenditionis emptorem. Vnde enim barbaro auri gemmarumq; moilia? Vnde pellito serica uestimenta? Vnde rogo romana mancipia sumis? Scimus ea comprouincialium nostrorum esse uel ciuium. Facit ergo ut christianus & ciuis qui ideo emit ut reddat.

De festo pentecostes & de psalmo centesimo nono. LXI.

n

Osse credo uos fratres quæ sit ratio q̄ uenerabilem hanc pentecostes diem nō minore læticia celebremus:q̄ sanctum pascha curauim⁹:& q̄ eadem deuotione huius solēnitatis obseruantiam decurrimus:sicut illius obsequia festiuitatis impleuimus. Tunc enim sicut modo fecimus:ieiunauimus sabbato:uigilias celebrauimus:oratōibus p̲noctāter institimus:unde necesse ē similis obseruātia similem læticiam subsequatur. Est læticia plane consimilis.tunc enim ab inferis resurgentē suscepimus saluatorem:modo autem spiritum sanctum expectamus e cælis. Tunc anxii uel soliciti christi prædicabamus aduentum:modo trepidi uel ieiuni paracliti desideramus aduentum. In omnibus enim deus saluti prouidit humane:tunc enim nobis ad resurgendum tartara saluator aperuit:modo nobis ad regnandum paraclitus cælestia reserauit: & quibusdam quasi profectuum gradibus tunc de morte ad uitam didicimus remeare:modo autem de terris ad cælos meditamur ascendere. Hæc autem omnia operatur in nobis christus dominus.qui prius q̄ rediret ad cælos:promisit discipulis suis dicens. Cum autem ascendero: rogabo patrem meum:& mittet uobis alium paraclitum qui uobiscum sit in æternum:spiritum ueritatis. Vnde credendum est ad patrem peruenisse christum:cum uidemus ad apostolos descendisse paraclitum. Credendum (inquam) est sicut ait de saluatore dauid: in dei dextera considere:quia cernimus spiritum sanctum(sicut promisit dn̄s)in discipul' exultare. Ait ergo propheticus psalmorum. Dixit dominus domino meo sede a dextris meis. Secun-

dum consuetudinem nostram illi cõsessus offertur qui aliquo opere pfecto uictor adueniens honoris grã promeretur ut sedeat. Ita ergo & homo iesus xp̃us passiõe sua diabolum supans resurrectione sua iferna reserãs tãq̃ pfecto opere ad cælos uictor aduenies audit a deo pře: sede ad dexteram meam. Nec mirum si unius sedis offertur filio cõsessus a patre: qui unius est substantiæ & naturæ cum patre. Cur autẽ ad dexteram filius esse dicatur: moueat aliquẽ fortasse. Licet enim dignitatis gradus non sit: ubi plenitudo diuinitatis ẽ: tamen ideo ad dexteram sedet filius: non quo præferatur patri: sed ne inferior esse credatur. Et ideo ad dexteram filius: quia secundum euangelistam ad dexteram oues: ad sinistram uero constituentur hædi. Necesse est ergo partem ouium primus agnus obtineat: & secuturo immaculato gregi locũ dux imaculatus anticipet: sicut ait ioannes in apocalypsi dicens. Hi sunt qui sequuntur agnum quocũq̃ uadit: qui se cum mulieribus non coinquinauerunt. Refert ergo pphe ta dauid: dixit dominus domino meo: sede ad dexteram meam: hoc est dominus pr̃ domino deo xp̃o filio throni sui offert sublimem consessum: & honoris gratia ad dexteram suam illũ æterna sede constituit. Legimus autem in actibus apostolorum dicente beato stephano: cũ lapidaretur a iudæis. Ecce uideo cælos apertos: & stantem dominum iesum ad dexteram dei. Videamus ergo quæ sit ratio q̃ idem dominus a dauid sedens prophetatur: stans uero a stephano prædicatur. Primo omnium deus qui icorporalis est & inuisibilis (est. n. sp̃us sicut ait dñs deus aũt spiritus ẽ) sedere aut stare quo modo potest: deide aut quali subsellio sedeat deus qui ifinitus est & imensus: & intra se ipe magis creaturam cunctam cõtineat. Hæc autem propterea a sanctis uiris dicta arbitror esse de domino: non quo sint contraria sibi: sed ut modo eius oĩpotẽtia: modo misericordia describatur. Nam utiq̃ pro potestate regis sedere dr̃: pro bonitate intercessoris stare suggeritur. Ait. n. beatus apostolus: quia aduocatum hẽmus apud patrem iesum xp̃um. Iudex ergo est xp̃us: cum residet: aduocat⁹ est cum assurgit. Iudex plane iudæis: aduocatus xp̃ianis. Hic enim stans apud pr̃em xp̃ianorum licet peccantiũ cãs exorat: ibi residet cum patre phariseorum persequentium peccata condẽnans. Illis idignans uehementer ulciscitur: his interueniens leniter miseretur: hic stat ut suscipiat stephani martyris spiritum: ibi residet ut cõdemnet iudæ proditoris admissum.

Item de pentecoste. LXII.

S

Cire debet sanctitas uestra fratres hanc sanctam pentecostes diem qua rõne cu remus: uel cur istorum quinquaginta dierum numero sit nobis iugis & continuata festiuitas: ita ut hoc omni tempore neq̃ ad obseruandũ indicamus: ieiunia: neq̃ ad exorandum deum genibus succedamus: sed sicut dominica solemus facere: erecti & feriati resurrectionem domini celebramus. Dominica. n. nobis. i. uenerabilis est atq̃ solemnis: quia i ea saluator uelut sol oriens discussis infernorum tenebris luce resurrectionis emicuit: ac propterea ipa dies ab hominibus sæculi: dies solis uocatur: q̃ ortus eam sol iustitiæ xp̃us illuminet. Instar ergo dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur: & omnes isti dies uelut dominici deputantur. Resurrectio. n. dominica est: nam in dominica resurgens saluator reuersus ad homines est: & post resurrectionem tota quinq̃gesima cum hominibus cõmoratus est. AEqualis ergo eorum necessarium ut esset festiuitas quorum æqualis esset: & sic quãtitas. Sic enim disposuit dominus: ut sicut eius passione iquadragesimæ ieiuniis contristaremur: ita eius resurrectione in quinquagesimæ feriis lætaremur. Non igitur ieiunamus in quinquagesima: quia in iis diebus nobiscum dominus cõmoratur. Non (inquam) ieiunamus presente domino quia ipe ait. Nunquid possunt filii sponsi ieiunare q̃ diu cum illis ẽ sponsus? Cur. n. abstineatur corpus a cibo: cum aĩa præsentia dñi saginatur? Non põt. n. esse ieiunus qui reficitur gratia saluatoris. Societas. n. xp̃i quodã mõ esca ẽ xp̃iani. Reficimur ergo in quĩquagesima nobiscum dño cõuersante. Cũ aũt post hos dies ascendit ad cælũ: iterum ieiunamus: sicut ait idem saluator dicẽs. Veniẽt aũt dies cũ auferetur ab eis spõsus: & tũc ieiunabunt i illis diebus. Cũ. n. xp̃s ascẽdit ad cælũ: nostris auferẽ obtutibus: famẽ patimur nõ corporis sed amoris: & nõ tam cibi ieiunio q̃ desiderio laboramus. Desideria. n. quædam nostri sustinent oculi: dũ ñ pspiciunt quẽ requirũt: sicut ait pphe ta. Defecerunt oculi mei dũ spero in deo meo. Defecerunt. n. pphetæ oculi quia nõdũ uidebat quem sperabat se esse uisurum. Sic nãq̃ aplorum defecerũt oculi: cũ eũtem ad cælũ dominũ nequeũt ĩtueri sm̃ q̃ ait lucas dicẽs. Et uidẽtibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eũ ab oculis eorum. Stabant enim beati apostoli toto suspensi corpore: & ascendentem ad cælum dominum quia incessu pedum non poterant oculis sequebantur: & licet ad deducẽdũ

saluatorem uisio humana deficeret: fidei tamen deuotio non deficit. Usq; ad nubem enim christum deducũt: usq; ad cælos autem cum christo fidei deuotione comitantur. Unde ait apostolus sciens fidem nostram in cælis esse cum domino. Nostra autem conuersatio in cælis est. Nubes ergo ab oculis apostolorum suscepit saluatorem. Videamus ergo quæ ista nubes sit quã splendida quã præclara: que lucem mundi xpm suscipere meretur. Neq; eni poterat obscura esse ac tetra uel tenebrosa quia scriptũ ẽ. Et tenebre eã nõ cõprehenderũt. Tenebræ enim lucẽ gestare nõ poterant. Illa.n.est nubes quæ ascendentem suscipit christum: quæ & testimonium xpo etiam in monte perhibuit: de qua ait euangelista. Vox in nube audita est dicens: hic ẽ filius meus dilectus. ipm audite. Nõ igitur nubes suscepit xpm sed deus pater recepit filium: & occursu quodam pietatis ascendentem illum gremio molliore complectitur. Nam ideo pater suscipere filium nubis umbraculo: ut ostendatur refrigerio quodam fouere eius uulnera passionis. Post crucem.n.post iniurias post inferos non ẽ maius xpo refrigeriũ nisi uirtute diuinitatis obumbraretur: sicut in natiuitate eius ad mariã dicitur. Et uirtus altissimi obumbrabit tibi. Altissimus ergo pater qui nascente xpo obumbrabit in uirtute mariæ: ascendentẽ eum suscepit innube. Semp.n.deus quos post iniurias perducit ad requiem: protegit eos nubis umbraculo: sicut filios israel liberatos de ægypto nubis columna ptexit: & ut post multum laborem eos in terram repromissionis induceret: refrigerii fouit umbraculo: sicut ait ppheta. Expandit nubem ad ptegendum eos. Expandit.n nubẽ ne siccitate heremi fatigarentur etiam solis ardore. Lætemur ergo in hac sancta die: sicut in pascha lætati sumus: ẽ.n.in utraq; die similis eademq; solẽnitas. In pascha.n.omnes gentes baptizari solẽt in pentecoste autem apostoli baptizati sunt: sicut ait dominus discipulis suis ascẽsurus ad cælum. Ioannes baptizauit aqua: uos aũt spiritu sancto baptizabimini quem accepturi estis nõ post multos hos dies: & ideo dicit lucas. Cum autem complerentur dies pentecostes: factus ẽ subito sonus de cælo tanq; aduenientis spiritus ualidi seditq; super singulos eorum.

Item de pentecoste. LXIII.

n On incõmode ante dies complures (sicut retinetis fratres) predicatio nostra pcessit: in qua descripsimus q caro domini rediuiua uelut in nitore floris de tumulo germinauerit: quem tumulum situm in ortulo euãgelista testatus est: unde non incongrue psecuti sumus. Conueniens enim erat: ut flos preciosior in ortulo gigneretur: & bonæ frugis cõmendatum solo semen intra septa domestica tamen uirentia salutem omnium pullularet: xpi enim resurrectio cunctorum ẽ redemptio populorum. Ergo in ortulo saluator rediuiuum corpus assumit: & inter florentes arbores & candentia lilia carne iam mortua refloreseit: & ita germinat de sepulchro: ut germinãtia & nitentia cuncta reperiat. Sic enim post hyemalis rigoris frigidam quodam modo sepulturam: pullulare elementa omnia festinarunt: ut resurgente domino & ipa cõsurgerent. Nãutiq; ex resurrectione xpi aer salubrior est: sol candidior: terra fæcundior: ex eo surculus ĩ fruticem: herba crescit in segetem: uinea pubescit in palmitem. Si igitur cum refloreseit xpi caro: omnia floribus uestiuntur: necesse ẽ ut cum idem fructum affert: etiam uniuersa fructificent: sicut ait idem dominus. Nisi granum tritici cadens in terram: mortuum fuerit: ipm manet. Cum autem mortuum fuerit: multum fructum affert. Refloruit igitur dominus: cum resurrexit e tumulo: fructificat: cum ascendit ad cælum. Flos est cum de inferioribus terræ gignitur: fructus est cum altissima sede reconditur. Granum est sicut ipe ait: cum solus crucem patitur: fructus est cum plurima apostolorum credulitate circundatur. His enim post resurrectionem quadraginta diebus cum discipulis conuersatus tota illos sapientia maturitatis edocuit: & ad bonam frugem eos omni disciplinarum fæcunditate conuertit. Deinde ascẽdit ad cælum ad patrem scilicet fructum carnis perferens: in discipulis iusticiæ semina derelinquens. Ascendit ergo ad patrem dominus: meminit sanctitas uestra q aquilæ illi de psalterio cuius innouatam iuuentutem legimus: compararuerim saluatorem. Est enim similitudo non parua. Sicut enim aquila humilia deserit: alta petit: cælorum uicina conscẽdit: ita & saluator humilia inferni deseruit: paradisi altiora petiit: cælorum fastigia penetrauit. Et sicut aquila relictis terrenis sordibus sublime uolãs purioris aeris salubritate perfruitur: ita & dominus terrenorum fæcem deserens peccatorum: in sanctis suis uolitans purioris uite simplicitate lætatur. Per omnia igitur aquila comparatio conuenit saluatori. Sed qd facimus q aqla præda facit freqnter ĩ alienũ. Nec ĩ hoc tñ dissimilis est saluator: predam enim quodam

modo sustulit:cum hominem quem suscepit:inferni raptum faucibus port uit ad cælum:& aliene dominationis.i.diabolicæ potestatis seruum de captiuitate erutum duxit ad altiora captiuum:sicut scriptum est in propheta. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus. Quæ sententia utiq; sic itelligitur eo ꝙ captiuitatem hominis quē sibi diabolus captiuauerat:illi eruendo sibi dominus captiuarit:& ipsam(sicut ait)captiuitatem captam ad cælorum alta sustulerit. Vtraq; igitur captiuitas uno uocabulo nuncupatur: sed non æqualis utraq; ē. Diaboli enim captiuitas seruituti subiicit:xp̄i autem captiuitas restituit libertati. Ascendit(inquit)in altum:captiuam duxit captiuitatem. Quam bene triumphum domini ꝓpheta describit. Solebat(sicut dicunt)regum triumphantium currus captiuorum pompa præcedere. Ecce dominum euntem ad cælos non præcedit:sed comitat̄ gloriosa captiuitas:non ante uehiculum ducitur:sed ip̄a euehit saluatorem. Quodam enim mysterio dum filius dei filium hominis sustulit ad cælum:ip̄a captiuitas portatur & portat. Qđ autem ait dedit dona hominibus:hoc uictoris insigne est:post triumphnm enim uictor semper dona largitur:& proprio regno residens seruulorum gaudia muneratur. Sic xp̄us dominus uictor diabolicum post triumphum residens ad dexteram patris hodierna die discipulis dona largitus est:non auri talenta:non argenti metalla:sed spiritus sancti cælestia munera: ut inter cætera apostoli etiam linguis uariis loquerentur:hocest ut hebreæ nationis homo christi gloriam romanæ facundiæ eloquentia pertonaret:& redemptionem generis humani peregrinæ aures quia iudæa prædicante lingua non caperent:propria loquela cognoscerent. Omnis lingua in prædicatione christi resoluitur:ut maiestatem eius omnis loquela fateatur:sicut ait sanctus dauid. Non sunt loquele neq; sermones:quorum non audiātur uoces eorum. Ne miremini autem ꝙ ad dexteram patris residere dixi filium:ad dexteram eni residet non quia maior patre:sed ne minor patre esse credatur:sicut hæretici blasphemare consueuerunt. Sicut enim diuinitas honorificentiæ gradum nescit:ita scriptura sancta nouit obuiare blasphemiis.

De natali sancti ioannis baptiste. LXIIII.

iN sancti ac beatissimi ioannis baptistæ laudibus cuius natalem hodie celebramus:quid potissimum prædicem nescio :utrum ꝙ mirabiliter natus sit: an ꝙ mirabilius sit occisus. Natus enim est in prophetia:in ueritate peremptus est. nascendo ānunciauit saluatoris aduentum:moriendo cōdemnauit herodis incestum. Vir enim sanctus & iustus & qui præter cōmunem homīum natiuitatem ex repromissione generatus fuerat:hoc de deo meruit:ne communi cum cæteris de sæculo morte discederet:sed corpus quod domino donante susceperat: dominum confitendo deponeret. Ergo ioannes per omnia uoluntatem domini fecit:quia propter opus domini & natus est & defunctus. Nam ut natiuitatis eius seriem breuiter repetamus:cum essent pater eius zacharias & mater eius elissabet ætatis senectute defessi:& nulla filiorum prole gauderent:procreandi etiam illis liberos tempus florentissimum præterisset:ita ut de suscipienda iam sobole ip̄a etiam eos uota deficerent:subita per angelum repromissione donantur: & nasci ioannem gabriel sanctus annunciat dicens. Ne timeas zacharia:ecce exaudita est deprecatio tua:& uxor tua elissabet concipiet & pariet filium. Exaudita est(inquit)oratio tua: unde intelligimus ꝙ ioannem zacharie iusticia magis orando genuerit:ꝙ̄ elissabet senectus procurando susceperit:Hinc(inquam)intelligimus ꝙ ioānem obsecratio creauerit non uoluptas. Cum enim materni uteri uisceraætatis senectute frigescerent:& fessi corporis membra fæcunditatis gratiam perdidissent:contra impossibilitatem corporis contra sterilitatem uiscerum:zacharie precibus elissabet uterus intumescit & concipit ioannem non natura sed gratia:unde necesse erat sanctum nasci filium qui non tam complexibus ꝙ̄ orationibus gigneretur. Minus autem mirari debemus ꝙ tantam ioannes gratiam in nascendo meruerit: debuit enim præcursor & præuius christi aliquid simile habere natiuitati domini saluatoris. Siquidem dominus de uirgine gignitur:ioannes de sterili procreatur: ille de adolescentula: iste de iam fessa generatur. Habet ergo & huius natiuitas aliquid gloriæ atq; miraculi. Quauis enim uilior partus mulieris uideatur esse ꝙ̄ uirginis:tamen sicut mariā suscipimus ꝙ uirgo pepit:ita in elissabet miramur ꝙ ānicula ꝓcreauerit. Quod quidē factū mysteriū aliqđ arbitror cōtinere:ut ioannes q ueteris testamenti figurā gerebat:senis mulierculæ frigido sanguine nasceretur. Dominus autem qui regni cælestis euangelium prædicaret: feruentis iuuēculæ flore progrederetur. Maria enim conscia uirginitatis miratur fœtum uisceribus in-

uolutum : elissabet autem conscia senectutis erubescit partum utero prægrauato : di-
cit enim euangelista : occultabat se mensibus quinq; . Illud autem quam mirandum q; idē
gabriel archangelus utriusq; natiuitatis officium repræsentat :zachariam solatur incredulū
confidentem mariam cohortatur . Ille cur dubitauerit:uocem perdidit :hæc quia statim cre
didit :uerbum salutare concepit. Hoc etiam in laudibus ioannis minime tacendum uidetur
q; nondum natus etiam prophetat:& adhuc in materni uteri finibus constitutus aduentum
christi quia uoce non poterat gaudiis confitetur . Dicit enim elissabet ad sanctam mariam :
simul ut facta est uox salutationis tuæ exultauit ī gaudio infans in utero meo. Exultat enim
ioannes ante quam nascatur :& prius quam mundi oculis habitum recognoscat :iam spiri-
tu mundi dominum recognoscit . In quo arbitror propheticam conuenire sententiam
quæ dicit:prius quam te formarem in utero :noui te :& prius quam exires de uulua :sanc-
tificaui te . Vnde mirari non debemus quod ab herode missus in carcerem :clausus chri-
stum semper suis discipulis intimaret :cum etiam clausis in utero eundem dominum gesti
bus prædicauit.

Item de natali sancti ioannes baptistæ. LXV.

S Ancti ioannis baptistæ natalem hodie prosecuturus tacere uellem:& laborem
atq; imperitiam meam silentio coercere :sed enim ipsa uis nominis minime
me silere permittit . Nam nuncupatio uocabuli ipsius pectoris nostri urget se
creta :silentii nostri resoluit arcana :& quod dissimulatione reticetur :admira
tione compellitur . Si enim pater zacharias cum eum nominauit :uocem rece
pit quanto magis nos cū laudem⁹ illū eloquiū p̄meremur. & si illi⁹ os cū in sæculo nasceret̄ a-
puit:quanto magis cum pro christo patitur :ora nostra fæcundat . Cum enim zacharias pa-
ter eius propter incredulitatem natiuitatis illius ab angelo gabriele silentii esset tacurnitate
mulctatus :etiam diu mutus uerborum dispendio mentis secreta uelaret:subito nato ioāne
filio cum apud proximos esset intentio quo nomine uocaretur :offeruntur patri tabulæ:ut
uocabulum eius pro sui arbitrio ipse describeret :& quod sermone nō poterat:litteris loque
retur :tunc mirum in modum acceptis pugillaribus ut stilum figeret :linguam resoluit:ac lit
teras sermone præuenit :& ioannem non testatus est sed locutus . Videte igitur sancti bap-
tistæ meritum:uocem patri reddidit :sacerdoti eloquentiam reparauit. Videte(inquam)me
ritum :os quod angelus alligauerat :ioannes absoluit :quod gabriel obstruxerat paruulus re
serauit :quāquam & ipse sit angelus:sicut scriptum est de eo. Ecce mitto angelum meum an
te faciē tuam :Respicite igitur ioannem :quanta uis sit eius uocabuli :cuius nuncupatio red
didit muto uocem :patri pietatem :populo sacerdotem . Prius enim erat tacens lingua :steri
lis filio :priuatus officio :at ubi ioannes nascitur :fit repente pater propheta uel pontifex :lo
quela usum recipit :prolem affectio suscipit :sacerdotem functio recognoscit . Cum ergo tā
ta uis sit eius uocabuli:dicturi de eo & si tacere uolumus :silere non possumus:ipse enim ioā
nes uox clamantis dicitur :Q uis igitur :qui uocem laudet & taceat :clamorē admiretur :&
mutus sit:ait enim ipse de se. Ego sum uox clamantis in deserto . Videte quid dixerit : non
enim ait tantum :ego sum uox sed & clamantis :uox.s.ut ad fidem consequendam uox au-
res penetret:clamor corda concutiat :uox regnum prædicet :clamor iudicium comminetur
Magnus igitur ioannes :cuius magnitudini etiam saluator testimonium perhibet dicens: in
ter natos mulierum maior non est ioanne baptista. Præcellit cunctis:eminet uniuersis ante
cedit prophetas :supergreditur patriarchas:& quisquis de muliere :inferior est ioanne . Sed
debemus diligenter inquirere:cur ita dominus dixerit :hoc est inter natos mulierum :& non
potius dixerit inter filios uirorum non est maior ioanne :cum utiq; mulieres natos sine ui-
ris habere non possint . Hoc autem dixit quia numerosior est proles mulierum quam uiro
rum . Est enim mulieris filius qui uiri filius non est :deniq; sancta maria genuit filium qui
patrem hominem non haberet. Dominus enim est mulieris filius :& uiri filius non est:sicut
dicit apostolus . Natum de muliere factum sub lege. Vt qui matrem in terris habet patrem
haberet in cælis. Ergo in laudem ioannis fæcundioris sexus generatio ponitur:ut nullius ab
eo natiuitas separaretur. Dicit forte aliquis si inter natos mulierum maior est ioannes: num
quid etiam maior est saluatore: Absit . Ioannes enim natus mulieris : christus autem uirgi-
nis natus est:ille corruptibilis uteri finibus effusus est:iste impollutæ uuluæ flore progeni-
tus. Ideo autem cum ioannis natiuitate domini generatio deputatur:ne dominus extra ue
ritatem uideretur esse conditionis humane

d Iximus ſuperiore dominica cum ſilentii noſtri ueniam peteremus: quod pro
ſalute cõmuni ſacerdotibus etiam tacentibus doctrina euangelica nõ taceat:&
quod ſilentium eorum ſuppleret diuina ſententia. Semper enim diuina ſcrip
tura loquitur & clamat ſicut ſcriptum eſt de ioanne. Ego ſum uox clamantis
in deſerto. Non enim tantum illo in tempore clamauit ioannes quo phariſæ
is annũcias dominũ ſaluatorem dixit. Parate uiã domini: rectas facite ſemitas domini dei
noſtri: ſed & hodie clamat in nobis: & uocis ſuæ tonitruo deſerta noſtrorum concutit pec
catorum: ac licet ſancta martyrii morte dormierit: uox tamen eius uiuit: dicit enim & nobis
hodie. Parate uiam domini: rectas facite ſemitas eius. Semper enim ſcriptura diuina clamat
& loquitur: unde & ad caim dicit deus. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Nulla utiq;
ſanguini uox eſt: ſed clamare dicitur ſanguis qui innocens effuſus eſt: non tam uere quam cã
& interpellare dominum non proſecutione eloquii ſed indignatione commiſſi: ac reatum
ſuum non tam uerborum accuſar e ſermonibus quam conſcientiæ ipſius triminatione con
ſtringere. Quãuis enim malum factum ſi in uerba producatur: excuſationem fortaſſe reci-
pit: niſi conſcientia reuocetur: non poteſt excuſari. Conſcientia enim reatum ſuum ſemper
tacita ſine contradictione conuincit & iudicat. Hodieq; ergo ioannes clamat & dicit: parate
uiam domini: rectas facite ſemitas eius. Parare ergo iubemur uiam domini .ſ. non aggerem
itineris ſed fidei puritatem. Dominus enim non terrenam ſemitam carpit: ſed ſecreta men
tis incedit. Si quid igitur in hac uia fuerit moribus aſperum: crudelitate durum conuerſatio
ne pollutum: iubemur mundare exæquare componere: ut ſuperueniens dominus non offẽ
dat in nobis: ſed magis reperiat uiam caſtitate puram: procliuem fide: elemoſynis eminentẽ
Quod autem tali itinere incedere ſoleat dominus: propheta deſcribit dicens. Iter facite ei q
aſcendit ſuper occaſum: dominus nomen eſt ei. Sed uideamus ipſe ioannes qui parare uiam
domino iubet: quam ipſe uiam parauerit ſaluatori: per omnia plane aduenientẽ chriſto tra
mitem uiæ ſuæ compoſuit & direxit. Nam fuit utiq; ieiunus humilis parcus & uirgo. Omneſ
enim has uirtutes eius euangeliſta deſcribens ait. Ipſe autem ioãnes ueſtitum habebat de pil
lis camelorum: & zona pellicea circa lũbos eius. Eſca autẽ eius erant locuſtæ & mel ſiueſtræ.
Quæ igitur maior cauſa humilitatis in propheta quam contemptis mollibus ueſtimẽtis pil
lorum aſperitate ueſtiri? Quæ deuotior fides quam præcinctum zona paratum eſſe ſemper
ad omne ſeruitutis obſequium? Quæ præclarior abſtinentia quam ſpretæ uitæ hui⁹ deliciis
ſtridulis ueſci locuſtis ac melle ſilueſtri? Quæ omnia hæc quoniam prophetæ uſui erant: ar
bitror in his ipſis prophetiam fuiſſe. Nam utiq; cum prænuncius chriſti ueſtimentum habe
bat camelorum aſperitate contextum: quid aliud ſignificat niſi ꝙ ipſe chriſtus adueniens uſu
rus eſſet indumento humani corporis: quod erat peccatorum aſperitate denſatum: & ꝙ ue-
lut immundiſſimæ beſtiæ hoceſt gentilis populi circundatus exuuiis deformitatem eius ipſe
geſtaret? Zona uero pellicea quid aliud demonſtrat niſi hanc fragilem carnem noſtram quæ
ante aduentum chriſti dominabatur ad uicia: poſt aduentum eius reſtrictam eſſe ad uirtutẽ
& quæ ante luxuriando dilatabatur in pinguedinem: nunc abſtinendo attenuaretur in pelle
Exitum uero eius quam beatum legimus ſilicet ꝙ pſaltria regis filia poſt illam inimicam uo
luptatem caput ei⁹ petierit. Quid mirum ſi pſaltria occidit prophetam: quia luxuria ſemper
eſt inimica iuſticiæ: & ꝙ iniquitas ſine ceſſatione perſequitur ueritatem: in quo facto grande
myſterium continetur. Nam utiq; ipſa pſaltria ſynagogæ eſt comparanda quæ chriſtum dũ
luxuriatur occidit. Quod autem iſta pſaltria ſynagoga ſit dicit dominus ad iudæos. Cantaui
mus uobis & non pſaltaſtis. Cur autem a ioannis corpore caput ablatum ſit manifeſta res ẽ
Ioannes (ſicut ſcripturis aſtruitur) typum legis gerebat. De domino autem legimus: quia ui
ri caput chriſtus eſt. Ergo cum a ioannis corpore caput eius aufertur: chriſtus quodam modo
a iudæis legis cultoribus ſeparatur. Remanſit enim illis ſine ſaluatore lex exanimiſ & trunca
ta. Nam ex eo utiq; iudei diuina non ſapiunt: ex quo ſine capite eſſe cœperunt. Iter igitur fa
cit domino qui inter cæteras continentiæ uirtutes: matrimonii limitem non excedit: nec
coniugii præſcriptum terminum adulterina permixtione cõmaculat. Sunt enim non nulli
q̃cũ legibus uxores duxerint: contra diuinitatis legem ſibi ſociãt cõcubĩas nõ ĩtelligẽtes qđ
contrahendo matrimonia propriis uinculis conſtrinxerunt. Qui enim legibus ducit uxorẽ
profitetur ſe contra legem non eſſe facturum. Reum ergo ipſe ſe ſtatuit: qui adhibendo ſibi
adulteram ius pollicitationis excedit. Sed dicit aliquis uxorem non habeo ideo mihi ancillã

sociaui. Audi quid dicat scriptura ad abraham. Eiice ancillam & filium eius: non enī hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres non est: ergo nec filiꝰ est. Cur autem quæritur tale coniugium: de quo susceptus filius nec successionis possit hæres esse nec sanguinis? Nec enim habere potest hæreditatis consortium qui non habet originis priuilegium. Cur (inquam) quæritur tale contubernium de quo nati non filii sunt matrimonii sed testes sint adulterii? Cur huius modi suscipiuntur adulteri qui patri pudori sint non honori? Dicit scriptura adulterorum filii in consummatione erunt: & ab iniquo toro semen exterminabit. Mulier igitur tua si talibus moribus prædita ē: ut mereat̄ cōsortiū: mereat̄ & nomē uxoris pro concubinæ tuæ libertatē & nomen uxoris: ne tu adulter sis potius quam maritus. Sed & ille iter facit domino christianus qui professionis suæ exhibet ei fidele seruicium: & castitatem quam promisit custodit tam mente quā corpore. Sunt. n. plærīq̧ qui singularem uitam proponentes: singuli esse non possunt: sed quærunt sibi contubernia atq̧ utinam fratrū. Inuenisti christianum monachum cui cum fratre non conuenit & libentius ei conuenit cū sorore qui non sequitur seniorem utilia cōmonentem & sequitur adolescentulam incongrua cachinnantem eius & si sincære corpus sit: anima non potest esse sincæris. Sed & ille clericus iter domino facit qui secundum euangelium uiuit: & per omnia obtemperat sacerdoti. Aliquot enim cum sint minus subditi: moleste ferunt: cum a senioribus arguuntur: dicunt grauiter irascitur episcopus: patientior esse deberet. Audi ergo optime clerice: sacerdotem exigis patientiam: & te non exigis disciplinam. Nescis quia mihi salutis causa arguere aliquando promissum est: tibi nunquam peccare concessum est? Dicit enim apostolus: increpa opportune: importune argue. Esto ergo in omnibus subditus sacerdoti: si uis eū esse mansuetum.

De natali sanctorum apostolorum petri & pauli. LXVII.

c Vm omnes beati apostoli parem gratiam apud dominum sanctitatis obtineant: nescio quo tamen pacto petrus & paulus uidentur præ cæteris peculiari quadam in saluatorem fidei uirtute præcellere. Quod quidem ex ipsius domini iudicio possumus approbare. Nam petro sicut bono dispensatori clauem regni cælestis dedit paulo tanquam idoneo doctori magisterium ecclesiasticæ institutionis iniunxit. Ut quos iste erudierit ad salutem: ille suscipiat ad quietem & quorum corda paulus patefecerit doctrina uerborum: eorum animabus petrus aperiat regna cælorū. Clauem enim quodam modo a christo scientiæ & paulꝰ accepit: clauis enim dicenda est qua ad fidem peccatorum dura reserantur: mentium secreta panduntur: & quicquid intrinsecus clausum tenetur in palam rationabili manifestatione producitur. Clauis (inquam) est quæ & conscientiam ad confessionem peccati aperit: & gratiam ad æternitatem mysterii salutaris includit. Ambo igitur claues a domino perceperunt scientiæ iste: ille potentiæ diuitias īmortalitatis ille dispensat: scientiæ thesauros iste largitur. Sunt enim scientiæ thesauri: sicut scriptum est. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Ergo beatus petrꝰ & paulus eminent inter uniuersos apostolos: & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipsos quis cui præponatur: incertum est: puto enim illos æquales esse meritis: quia æquales sunt passione: & simili eos fidei deuotione uixisse quos simul uidemus ad martyrii gloriam peruenisse. Non enim sine causa factum putemus q̧ una diæ uno in loco unius tyrāni tolerauere sententiam. Vna die passi sunt: ut ad christum pariter peruenirent. Vno ī loco: ne alteri roma deesset. Sub uno persecutore: ut equalis crudelitas utrūq̧ constringeret. Dies ergo pro merito: locus pro gloria: persecutor decretus est pro uirtute. Et in quo tandem loco martirium pertulerunt? in urbe roma quæ principatum & caput obtinet nationum: scilicet ut ubi caput superstitionis erat: illic caput quiesceret sanctitatis: & ubi gētilium principes habitabant: illic ecclesiarum principes morarentur: cuius autem meriti sint beatissimi petrus & paulus: hinc possumus intelligere. Quod cum dominus orientis regionem propria illustrauerit passione: occidentis plagam ne quid minus esset uice sui: apostolorum sanguine illuminasse dignatus est: & licet illius passio nobis sufficiat ad salutem: tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati apostoli sanguinem profuderunt: sed uideamus causam quare ista perpessi sunt. s. q̧ inter cætera mirabilia etiam magnum illum simonem orationibus suis de aeris uacuo præcipiti ruina prostrauerunt. Cum enim idem simon se christum diceret: & tanquam filium ad patrem assereret uolando se posse conscendere: atq̧ elatus subito magicis artibus uolare cœpisset: tunc petrus

fixis genibus precatus est dominum:& precatione sancta uicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad dominum oratio quam uolatus:& ante peruenit iusta petitio quam iniqua præsumptio :ante petrus i terris positus obtinuit quod petebat :quam simon perueniret i cælestibus quo tẽdebat. Tunc igitur petrus uelut uinctum illum de sublimi aere deposuit:& quodam præcipitio i saxo elidens eius crura cõfregit. Et hoc in opprobrio facti illius:ut qui paulo ante uolare tẽtauerat:subito ambulare non posset:& qui pẽnas assumpserat:plãtas amitteret. Sed nec forte hoc mirum uideatur ꝙ magus iste præsente apostolo per aerem aliquandiu uolitauerit. Hoc patientia petri fecit:permisit enim illum sublimius ascendere:ut altius caderet. Voluit enim in excælsum leuari ad cõspectum omnium:ut ruentem illum de excælso oculi omnium peruiderent. Hæc igitur est iniquitatis elatio:ut in altum se ferat:in sublime se erigat. Sed sancta oratio omnem humiliat superbiam:uniuersam deiicit uanitatem.

Item de natali sanctorum apostolorum petri & pauli. LXVIII.

nAtalem beatissimorum apostolorum petri & pauli hodie celebrantes diuersis epulis nos reficere debemus:& tantam festiuitatem magna cum lætitia celebrare. Quis enim talium uirorum solemnitatem non magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium uirorum solemnitate non magnos sibi exhibeat apparatus?ut quo plus expẽnderit:plus se apostolos confirmet amare. Verum tamen non opus est proprio sumptu ad refectionem nostram:nam natali suo sanctus petrus ipse nos reficit. Est enim omnibus copiis refertum uas ei:quod illi de cælo esurienti delatum est. Igitur qui esurit sicut petrus:reficitur ipse cum petro. Vt quid ergo præparemus nobis proprium prandium:cum apostolico ferculo saginemur?Cur nobis inquiramus terrenas epulas:cum cælestes copias habeamus?Dicit enim sanctus lucas in actibus apostolorum:post orationem esurienti petro circa horam sextam aperto cælo uas quoddam splẽdidum uelut linteum fuisse delatum in quo erant quadrupedia & repentia terræ & uolatilia cæli:& dixisse dominum ad eum. Petre surge immola & manduca. Ecce petrus qui dicit alibi:aurum & argentum non est mihi:nunc conuiuii eius uasculum spendidius est argento. Et qui propter christum argenti speciem refutasset:per christum argenti nitore ditatur. Pransuro igitur petro desunt coquorum apparatus:desunt obsequia famulorum:sed quod est melius:ministeria diuina non desunt. & utilioris communione sancto uiro quod deest in terris abundat in cælis. Vt reficiatur enim petrus:non cellarium solicite reseratur:sed cælum ipm protinus aperitur. Legimus in scripturis sanctum eliam in deserto coruis ministrantibus pastum:quanto melius petrus:cui non paruam escam tetra auis porrigit:sed integrum conuiuium multitudo angelica sumministrat?Post orationem ergo esurit petrus. Mirandũ cur sanctum uirum post orationem fames sequatur:cum soleat fames oratione depelli:esuriens anima non nisi obsecrationibus saginari. Sed puto petrum post orationem non cibum esurisse hominum sed salutem:nec inedia uexatum esse corporis:sed inopia credentium laborasse. Cum enim iudaicus populus perfidus & ingratus illo prædicante christo non crederet:famem quodam modo petrus sui officii sustinebat. Famem enim patitur qui minime fructũ sui laboris assequitur. In cœnaculum igitur ad orationem festinus ascendit. Bene ait in cœnaculum ad orationem ascendisse petrum:quia omnis sanctus quando orat:relinquens humilia nel terrena in altum mentis extollitur & in sublime suspensus rapitur:& cogitatione sancta cælo uicinus efficitur. Atq; ibi esurienti illi hoc est cogitanti in cordis sui sublimiori loco ꝓ salute iudaici populi offertur uas diuersorum generum animalibus plenum uelut diuinitate dicente illi. Tu in iudæos solos esuris:ecce famem fidei tuæ cunctarum gentium diuersitate reficio. Nam utiq; diuersa animalia collecta in uno uasculo diuersarum gentium congregatio collecta in una ecclesia demonstratur:quæ ecclesia in illius uasculo spendido dum non habet maculam neq; rugam:lintei nitore resplendet. In qua primum animal deo ex gentibus centurio cornelius est immolatus. De hoc ergo uasculo suo hodie nos reficit petrus. Cum enim uidemus gentilium turbas ad fidem christianitatis accurrere:simul cum apostolis gratulamur. Non enim mortui sunt quorum curamus natalem hodie:sed renati uiuunt pariter quia participes effecti sunt christi qui uita est omnium. Quãuis enim corpora passione cæsa sint:interruptus tamen non est ordo uiuentium. Iugiter enim & deo gratias agunt:& laudes saluatori referunt:nisi ꝙ resoluta membrorum sarcina magis adhærent christo sicut ait paulus. Dissolui & cum christo esse quanto melius. Non ergo dicenda est mors qua inter

126

ueniente caremus persecutoribus:& christo connectimur. Non est plane dicenda mors: quæ christo mortuum socias lucrum efficit morientis sicut ait beatus apostolus. Mihi enim uiuere christus est: & mori lucrum. Illa autem uera est mors quæ etiam uiuentem hominem peccatorum morte constringit: qui quamuis uiuere uideatur: sceleribus tamen suis morti iam uidetur addictus. Sicut ait apostolus de illa deliciosa uidua. Hæc autem uiuens mortua est.

Item de natali sanctorum apostolorum petri & pauli. LXVIIII.

n Otum omnibus uobis est fratres:& uniuerso mũdo notissimum ꝙ beatissimorum petri & pauli natalis est hodie: nec aliquam partem orbis latere potest tãta deuotio. Si quidem de iis dicat dauid propheta. In omnem terram exiuit sonus eorum: & ĩ fines orbis terræ uerba eorum. In omnem terram mirabiliũ petri uirtus diffusa est:& in fines orbis terræ epistolarum pauli uerba penetrarunt. Quis enim non audiuit: ꝙ primum petrus sedenti ad portam speciosam claudo & ex matris suæ olim uentre iam debili pedum restituerit firmitatem: ut quod natura minus contulerat: apostolica gratia repararet? Cum enim idem claudus stipem rogans aliquid pecũiæ se ab apostolis crederet accepturum: ait illi petrus. Argentum & aurum non habeo: sed quod habeo: hoc do tibi. In nomine domini nostri iesu christi nazareni surge & ambula. Beata plane largitas: quæ petenti argentum quidem non contulit: sed contulit sanitatem. Beata largitas quæ de thesauris suis aurum non protulit: sed protulit medicinam. Beatus & ille claudꝰ qui dum stipem quærit pecuniæ: diuitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab apostolis donatum meruit: quod nullis thesauris a medicis redimere potuisset. Primum ergo signum mirabilium suorum petrus fecit: claudo pedum restituendo uestigia. Diximus frequenter ipsum petrum a domino nuncupatum: sicut ait: tu es petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si ergo petrus petra est super quam ædificatur ecclesia: recte prius pedes sanat Vt sicut in ecclesia fidei fundamentum continet: ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Recte (inquam) primũ in christiano pedes curat ut iam non interpidus nec imbecillis possit super petram ecclesiæ sed robustus & fortis incedere. Vbi autem uerba pauli apostoli non leguntur? qui locus ea non litteris inscribit: corde retinet conuersatione custodit? quia paulus a domino uas electionis est nominatus. Bonum uas in quo preciosa mandatorum christiani præcepta conduntur: bonum uas de cuius plenitudine substantia uitæ populis semper erogatur & plenum est. Optima apostolorum nomina petra & uasculum necessaria domui saluatoris. Domus enim fortitudinis petra construitur: utilitate uasis ornatur: petra ad firmitatem ne labantur: sustentat populos: uas ad custodiam ne tententur: operit christianos. Exitus uero eorum de hoc sæculo quam beatus fuerit: nemo est qui nesciat. Nam prima hæc in illis beatitudo est: ꝙ ambo una die passi esse nascuntur: silicet ut quos una fides seruicio deuinxerat: una dies martyrio coronaret deinde ipsa passio licet diuersa in singulis fuerit: tamen quanta referta est gratiæ sanctitate. Nam petrus crucis sicut saluator exitum tulit: & a dominicæ deuotionis similitudine nec morte discretus est: silicet ut quem imitabatur fide: imitaretur & passione. De pauli uero ceruice cum eam persecutor gladio percussisset: dicitur fluxisse lactis magis unda quam sanguinis: & mirum in modum sanctum apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extitisse splendidum potius quam cruentum. Quæ q dem res in sancto paulo stupenda non est: quid enim miru si abundat lacte nutritor ecclesiæ: sicut ipse ad corinthios ait. Lac uobis potum dedi non escam. Hæc est plane repromissionis illa terra: quam patribus nostris deus promisit: dicendo dabo uobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus est quæ manantibus aquis cœnum inuoluit lutũq; ꝑmiscet: sed de illa terra pauli & similium pauli quæ iugiter purum suaueq; distillat. Quæ enim pauli epistola non melle dulcior est: lacte candidior? Quæ epistolæ tanquam ubera ecclesiarum populos enutriunt ad salutem. De ceruice ergo apostoli pro sanguine lac manauit. Legimus in ipso: quoniam caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Igitur iam paulus possidet regnum quoniam caret & sanguine qui impedire dicitur regnaturum. Adhuc ergo paulus in terris positus etiam in regni cælestis substantiam transformatur.

De natali sancti eusebii uercellensis episcopi. LXX.

D ſancti martyris euſebii laudem aliquid addere uelle :decerpere eſt. Tam ineſ
fabilium enim doctrinarum magiſter extitit :ut merita eius facilius operibus
a cognoſci poſſint quam ſermonibus explicari. Tantum autem de eo conſcien
tia retinet :quantum oratio & narratio non præualet. Igitur geſta illius nō uer
bis adornanda ſunt ſed perſtringenda ſententiis:præſertim qui ſcimus eam rē
comere nos non debeř ſermonibus quam uidemus iam comptam eſſe uirtutibus : cum di
cat apoſtolus. Regnum dei non in ſermone eſt ſed in uirtute. Ergo ad merita eius aliquid ad
dere uelle:decerpere eſt:me præcipue qui & ignarus rerum geſtarum ſim:& litterarum impe
ritus ſacrarum:& rudis ſacerdotalium functionum. Potuiſſent autem predicare ſancti hæc
præceſſores mei uſu facilius:experimento probatius doctrina præcarius :dominum & patrē
ſpecialiter beatum exuperantium loquor qui fuit eius miniſter in ſacerdotio:comes in mar
tyrio particeps in labore :in cuius uultibus ſanctum quoq; euſebium uidere nos credimus:&
quaſi in quodam ſpeculo bonitatiſ illius imaginem contuemur. Facile enim cognoſcimꝰ qua
lis magiſter fuerit cuius talem uidemus eſſe diſcipulum. Sed quoniam confeſſionis illius ſimi
lis hunc gloria comitatur :mauult reticere laudes paternas :ne proprias pariter iactare uidea
tur. Quid ergo de martyris euſebii gloria prædicem :cuius tota plebs iſta ſit gloria? Et cum
dicat ſcriptura. Gloria patris eſt filius ſapiens. Quantæ huius ſunt gloriæ qui tantorum filio
rum ſapientia & deuotione lætatur? In chriſto enim ieſu per euangelium ipſe uos genuit.
Quicquid ergo in hac ſancta plebe poteſt eſſe uirtutum & gratiæ :in ſancti euſebii magiſte
rio reperitur. Ex hoc autem quaſi quodam uirtutum fonte lucidiſſimo riuulorum hæc puri
tas emanauit:Nam quia caſtitatis uigore pollebat :propoſitum uirginitatis inſtituit. Quia
abſtinētiæ gloriabatur anguſtiis:monachorum introduxit forte ſeruicium. Quia blandimē
tis erat præditus lenitatis :cunctorum ciuium in deum prouocauit affectum. Quia pontificii
adminiſtratione fulgebat :plures e diſcipulis ſacerdotii ſui elegit hæredes. Quauis igitur nō
nulli liberis ſuis relinquant auri argentiq; theſauros :nemo tamen ſancto euſebio ditiores re
liquit. Si quidem omnes extiterunt aut ſacerdotes aut martyres. Nam ut cætera taceam:illđ
quam admirabile eſt:ꝙ in hac ſancta eccleſia eoſdem monachos inſtituit quos clericos :atq;
iiſdem penetralibus ſacerdotalia officia contineri:quibus & ſingularis caſtimonia conſeruat̃
ut eſſet in ipſis uiris cōtemptus rerum & accuratio leuitarum :ut ſi uideris monaſterii lectu
los inſtar orientalis propoſiti iudices :ſi deuotiones cleri perſpexeris :angelici ordinis obſer
uatione gaudeas. Illud autem tacendum omnino non arbitror ꝙ cum arianorum deteſtan
da perfidia totam cum uniuerſo mundo italiam perturbaſſet :atq; eiuſdem peſtilentiæ ſacer
dotes ſimplicitatem ſancti dioniſii martyris captiuaſſent :ita ut ſubſcriptionis eius uinculum
retinerent:qua illum e manibus eorum ſapientia liberauit? Sicut enim ait ſanctus paulus:fac
tus ſum iudæis tanquā iudæus:ut iudæos lucrifacerem :ita euſebius hæreticis hæreticum ſe
eſſe mentitus eſt:ut de hæreſi filium liberaret. Dixit ſe enim eorum conſentire perfidiæ:hoc
ſibi placere quod illis :ſed quod ſibi filium dionyſium in ſuſcribendo præponerent :grauiter
ſe moueri. Vos enim (inquit) qui dicitis filium dei patri deo æqualem eſſe non poſſe:cur mi
hi filium prætuliſtis? Qua illi ratione permoti ſtatim ſicut dioniſii chirographum deleuerūt
priorem locum ſubſcribendi beato euſebio deferentes. Quos ille increpans & irridens ait.
Neq; ergo me ueſtris ſceleribus polluo :neq; filium meum uobiſcum participare permitto.
Vnde cum dicat euangelium in hac generatione prudentiores filios tenebrarum eſſe quam
lucis :ecce hic ipſis tenebris prudentior filius lucis inuentus eſt. Tūc illi grauiter indignantes:
ita nequiciam ſuam fuiſſe deluſam:nouis eum per conſtantium principem paſſionibus uexa
uerunt. Nam poſt multas iniurias orientis plagæ illum in exilio relegarunt :in quo tanta paſ
ſus eſt:ut martyrii īuictam gloriam reportaret. Dicitur enim inter cætera paſſionum genera
hoc pænale paſſionis ſupplicium pertuliſſe:ut dum interrogaretur ab arianis : & ſe eorum
communicare perfidiæ denegaſſet :ſcalarum procliui tractu ſupinis pedibus ad imum uſq; ꝑ
traheretur. Et iterum reuocatus ad ſummum :interrogatus denuo cum eadem reſpondiſſet
eadem pateretur:ac ſic frequentem interrogationem frequenter huius modi ſupplicium fue
rit ſubſecutum. In qua paſſione ſancti euſebii martyris licet fuerit quaſſatum caput :eliſum
corpus :membra confracta :animus tamen fidei manſit īuictus. Nam quanto plus illum aria
na perfidia corporaliter lacerabat :tanto magis eum catholica integritas ſpiritualiter refoue
bat. Quem quidem ſcalarum aſcenſum atq; deſcenſum poſſumus dicere quod iacob ſomni
ans prophetarit: & ſicut ille uidit etiam iſtas ſcalas ab imo ad cæleſtia uſq; pertigere:ſic qui
dem per has :& euſebius aſcendit ad celum : & ariani ad inferos deſcenderunt. Vnde

fratres sanctum eusebium maccabæorum martyrum choro annumerandum puto: siquidem illi singulis membris martyrium pertulerunt: hic autem totius corporis passione dominum sit confessus: nec disparem eorum esse gratiam quos etiam dies una in martyrio copulauit.

Item de depositione sancti eusebii. LXXI.

d Epositionem sancti eusebii hodie celebramus. Quid est depositio? Non illa utiq; quæ sepeliendis in terra membrorum reliquiis clericorum manibus procuratur: sed illa qua homo uinculis carnalibus absolutus liber iturus ad cælum terrenum corpus exponit. Ipsa plane est depositio: in qua concupiscere abiicimus cessamus delinquere: peccare desinimus & totum quicquid saluti est graue: quasi abiecta sarcina oneris exponimus. Nam ideo hæc dies pro celebritate maxima procuratur: quia uere est summa festiuitas mortuum esse uiciis: solinuigere iustitiæ. Vnde & depositionis ipsa dies natali dicitur q delictorum carcere liberati libertate nascimur saluatoris Sed uideamus: sanctus eusebius cum qua gloria ad hanc diem depositionis aduenerit. Dicit enim ante aliquantum temporis exitus sui manifesta reuelatione uidisse se calendis augusti de monte ad montem uolare: & prophetia quadam hoc interpretatus est: hac die exiturum se esse de corpore. In quo facto nescio quid primum sit admirandum: utrum q meruit exitus sui finem nosse: an q scire potuerit quæ illum post exitum gratia permaneret. Dicit sanctus dauid: notum fac mihi domine finem meum & numerum dierum meorum & reliqua. Ecce quod propheta optauerat: martyr accepit: noticiam quam ille exorat: iste consequitur: nisi quod (salua fide dixerim) amplius promereatur: ille enim finem postulat nosse: iste etiam ultra finem quid futurum esset agnoscit: ille usq; ad exitum quid desit ignorat: iste post exitũ quid superit edixit. Volare ergo se in hac die uidit martyr eusebius: sicut scimus: uolarĩ non potest nisi quod purum leue atq; subtile est: cuius nec sincæritas intemperantia retardatũ: nec alacritas nec uelocitas mole grauatũ. Grauari autem uolatum dico non tam mole mẽbrorum quam delictorum. Vnde puto etiam in ipsis auibus ideo uelocius columbam pœne præ omnibus uolitare q alacritatem & innocentiam comitetur. Deniq; sanctus dauid cum puritate mentis uolare concupisceret: non alterius animantis nisi columbæ optauit alas dicens. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ: & uolabo & requiescam. Intelligebat enim quod altiora facilius penetranĩ simplicitate mentis quam leuitate pennarum. Volauit ergo hac die sanctus eusebius. Estimemus iam eius innocentiam de uolatu: & puritatem eius de ipsa elatione iudicemus: tanquam columba enim in domo dei degens assumpsit spirituales pennas: & requieuit in monte. Et licet ipse de monte ad montẽ uolare se dixerit: tamen in ipsa translatione maiorem requiem fuisse significo. Quid enim aliud est de monte ad montẽ uolare: nisi de saluatoris gratia ad patris gloriam properare? Ipsi enim sunt montes sicut dicit propheta. Mons de monte sine manibus concidentium: hoc est filius de patre absq; illius creationis accessu.

De natali sancti laurentii leuitæ & martyris. LXXII.

b Eatissimi laurentii martyris cuius natalem hodie celebramus: passionem nosse uos credo & quanta in persecutione pertulerit: dilectionẽ uestram scire posse non dubito: Tanta enim martyrio eius gloria extitit: ut passione sua mundum illuminauerit uniuersum. Illuminauit mundum plane laurentius eo lumine quo ipse succensus est: & flammis quas ipse pertulit omnium christianorũ corda calefecit. Quis enĩ hoc exẽplo nolit pro xp̃o ardere cũ laurẽtio: ut possit a xp̃o cũ laurẽtio coronari? Quis nolit ad horam sustinere laurentii ignem: ut eternum gehennæ nõ patiatur icendium. Beati igitur laurentii prouocamur exemplo ad martyrium: accendimur ad fidem: incalescimus ad deuotionem. Et si nobis persecutoris flamma deest: fidei tamen flãma non deest. Non ardemus quidem corpore pro christo sed ardemus affectu. Non subiicit mihi persecutor ignem: sed suggerit mihi ignem desiderium saluatoris. Esse autem saluatoris ignem: legimus in euangelio dicente eodem domino. Nescitis quia ignem ueni mittere super terram. & quid uolo nisi ut accendatur? Quo igne succensi emmaus & cleophas dixerunt. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in uia cum aperiret nobis iesus scripturas? Hoc igitur etiam sanctus laurentius igne succensus flammarum non sensit incendium: & dũ christiani ardet desiderio: persecuotris pœna non ardet. In quantum enim in illo fidei ardor

feruet: in tantum supplicii flamma frigescit. Corporali enim beatus laurentius dum laborat incendio: hinc amore christi succenditur inde persecutoris flamma torquetur: sed diuinus saluatoris ardor materialem tyranni restinguit ardorem. Quamuis enim in fauillam mébra soluantur: fidei tamen fortitudo non soluitur. Corporis detrimentum sustinet: sed lucrum salutis acquirit. Non enim fratres beatus laurentius cita uel simplici passione perimitur: nam qui gladio percutitur semel: moritur: hic autem longa & multiplici pæna cruciatur: ut mors differatur: & non desit ad supplicium: & desit ad finem. Dicitur enim ab illo sæuissimo persecutore hæc illi constituta pæna: ut ardentium exposita mole carbonum in super eum ferrea crate distentum lenta flamma consumeret: ut non tam inflammando cito interimeret hominem quam diu exurendo torqueret: ita cum unum latus exustum persecutor cerneret: aliud latus ignibus obiiceret exurendum. Legimus annaniam azariam & misael beatissimos pueros a rege in camino ignis inclusos: in pænarum suarum deambulasse flammis & igneos globos pedibus conculcasse. Vnde & beatus laurentius non minori est gloria præferendus. Siquidem illi in pænarum suarum flammis ambulant: hic in ipso supplicii sui igne discumbit: illi uestigiis pedum conculcant incendia: hic laterum suorum deuotione restinguit. Illi (inquam) stantes in pœnis eleuatis manibus orabant dominum: hic autem prostratus in sua pœna toto corpore deum deprecatur. Iterum ergo beatus laurentius exustis lateribus: in dorsum supinus uertitur: & renes eius ignibus exuruntur: ut impleretur psalmi prophetia q̃ dicit ex persona laurentii. Proba me domine & tenta me ure renes meos & cor meum. Duplici se utiq; postulat igni comburi. Nam si de uno & solo mundi igne loquæretur sufficeret renes tantum exurendos incendiis obtulisse: cor autem nisi christi flamma non uret: sicut emmaus & cleophas dixerunt. Nonne cor nostrum erat ardens in uia cum aperiret nobis dominus scripturas. Atq; ideo ad comprobandam deuotionem suam: geminum sibi ignem postulat: ut luctamine habito ostendat in se pl⁹ posse amorẽ christi quam pœnam tyranni. Honoremus igitur fratres beatum laurentium qui dum fide sua persecutoris flammas uicit: ostendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia superare: & amore christi diem iudicii non timere.

De natali sancti cypriani. LXXIII.

s Ancti cypriani festiuitatem sicut omnibus notum est: hodie celebramus: & natali (sicut dicunt) imminente uindemiæ natalem eius martyrii procuram⁹. Cõueniunt igitur uota nostra uel mundi. Mundus uindemiarum ubertate lætatur nos sanctorum passione gaudemus: quæ quidem passio uindemiis comparanda est. Sicut enim uuarum expressione uinum funditur: ita & sanctorum martyrio uini uice sanguis effunditur: nisi q̃ uua temporales fructus præstat: passio sempiternos Recte ergo martyrium uindemiis comparatur. Habet enim & ebrietatem suam: habet & calicem suum: de quo dicit propheta dauid. Et calix tuus inebriãs quam præclarus est. Et ipse dominus in passionis suæ exitu constitutus ait. Pater si possibile est transeat a me calix iste. Et iterum propheta. Calicem salutaris accipiam: & nomen domini inuocabo. Recte (inquam) calix martyrio comparatur: quia sicut calix cum bibitur: omnis humor noxius uini calore decoquitur: ita & martyrii poculum cum hauritur: omnes peccatoris fæces passionis gloria temperantur. Vinum ergo quoddam salutare martyrii est quod cordi læticiam præstat: calore fidei: animæ puritatem. Vinum plane est spirituale: de illa uua quæ pro salute omnium pependit in ligno. Sicut enim botrus redditurus uinum prius in uinea quadam naturæ arte suspenditur ita & christus redditurus uinum spirituale martyrii in cruce quadam prouidentia diuinitatis aptatur. Ipse plane botrus quem duo exploratores illi hocest iesu nauæ & caleb filius iephone in phalanga ad filios israel propriis humeris detulerunt. Quod quidem factum iã tunc præfigurabat aduentum domini saluatoris. Nam botrus in phalanga suspensus in cruce christus appensus ostenditur. Duo autem In phalanga portantes uuam duo populi demõstrantur: christianus utiq; uel iudæus. Et sicut mos est portantium: unus præcedens: alter subsequens: ita prior iudæorum designatur populus: christianorum secundus. Et sicut antecedens quod portat non uidet: & retrorsum idem semper habens quadam dorsi aduersione cõtemnit. Qui autem sequitur: semper id oculis perspicit: semper custodit obtutib⁹: semp corpis uicinitate potit. Ita ergo iude⁹ & xpian⁹ ppls: iude⁹.n. prior ẽ xpm ĩ lege portat & retrorsũ eũ ponẽs quadam dorsi auersione contemnit unde ait propheta. Obscurentur eorum oculi ne uideant: & dorsum ipsorũ semper incurua. Christianus uero sequens populus christum sem

per oculis aspicit:semper custodit obtutibus:& quadam graduum suorum uicinitate comple
ctitur. Et quato eũ ille pp̃ls prauo itinere post se relinquit:tanto eum iste directo cursu festi
nat attingere.

Item de sancto cypriano. Hic sermo ascribitur Maximo ep̃o M̃lanensi. LXXIIII.

Nte dies cum beatissimi martyris cypriani celebraremus natalem:suauissime
in eius festiuitate iocundati sumus:quia enim hoc uindemiarum in tempore
a passus ẽ:tanq̃ & nos de uindemia dulces & uarios fructꝰ ex eius passione colle
gimus. Impinguauit.n.nos & refecit musto martyrii sui:est enim mustum qđ
reficit & inebriat christianum:sed ebrietas illa magis sobrium facit. Qui enim
inebriatur cælesti gratia:exobriatur sarcina peccatorum. Hoc nãq̃ musto repleti sancti ap̃li
(sicut ait scriptura)alienis linguis dei magnalia loquebãtur. In quo facto pariter ebrii esse ui
debantur & sobrii. Ebrii.n.putabantur:q̃ in iis loquela præter naturam altera personabat.
Sobrii erant q̃ iuxta consuetudinem mentis deum deuotione laudabant. Quod quidem ñ
elatione aliqua aut impudentia contigit:ut uiri sancti peregrino sermone loquerentur:sed ꝓ
uidentia diuinitatis factum est:ut quia ad magnificandum deum una loquela non sufficit:ꝑ
plures linguas mentis deuotio solueretur. Iocundati enim sumus.quia de uinea domini saba
oth(sicut dicit ꝓpheta)domus israel est:que domus nos sumus. Secundum fidem enim israe
litæ nos sumus:unde dicit apostolus. Quia si ex fide sunt ii filii sunt abrahæ. Quoniam igi-
tur nos sumus israel:uinea domini sumus. Videamus diligenter:ne ex palmite operis nostri
non nascatur dulcedinis uua sed fellis:ne dicatur nobis quod iudæis dictum est per prophe-
tam. Sustinui ut faceret uuam:fecit autem spinas:& non iusticiam sed clamorem. Quam du
ra conditio ut possessio quæ domino suo suauitatis fructus afferre debuit:spinarum illum as
peritate compunxerit. Hoc est cum iudæi saluatorem debuerint tota fidei deuotione suscipe
re:spinarum eum coronauerunt passione. Quæ corona quidem quantum in iudæis est:erat
iniuriarum contumelia:quantum in domino:erat corona uirtutũ. Compungunt ergo iudei
dominum dum coronãt:compungunt dum crucifigunt:unde ait scriptura sancta. Videbunt
in quem compunxerunt. Igitur fratres uidete ne & nobis dicatur. Sustinui ut faceret uuam:
fecit autem spinas. Hoc est ne spinas quas domino iudæi cruentis imposuerunt manibꝰ:nos
iniquis sensibus apponamus:& compungamus eum non asperitate sentum sed operum pra
uitate. Sunt.n.spinæ cordis quæ uerbum dei etiam uulnerare consueuerunt: de quibus me-
minit in euangelio saluator dicens:seminantis semen cecidisse inter spinas & creuisse eas ac
suffocasse quod satum est. Quæ autem spinæ sint:ipse prosequitur dicens:utiq̃ solicitudines
esse mundanas:que cum crescunt in corde hominis:mandata in eo saluatoris suffocãt. Quis
enim unq̃ solicitus de mundo potuit bene solicitus esse de xp̃o? Quis dum lucris domꝰ suæ
prouidet:utilitatibus eccl̃ie potuit ꝓuidere? Vnde ait apostolus. Qui sine uxore est: solicitus
est quæ sunt domini:quo modo placeat deo. Qui aũt cum uxore est: solicitus est quæ sunt
mundi:quo modo placeat uxori. Ergo fratres uidete ne uinea uestra non uuas sed spinas fa-
ciat:ne uindemia uestra non uinum afferat sed acœtum. Quisquis enim uindemiam legit:
& pauperibus non largitur:ille acœtum colligit non uinum. Quisquis messes recondit:& in
digẽtibus non ministrat:iste non alimoniæ fructus reposuit:sed tribulos auariciæ congrega
uit. Nam propterea ait scriptura de terra uestra:spinas & tribulos germinabit tibi.

De natali martyrum. LXXV.

Ignũ & cõgruũ ẽ fr̃es:ut post læticiã paschæ quã ĩ eccl̃ia celebrauimus: gaudia
nr̃a cũ sc̃is martyribꝰ cõferamꝰ:& iis ãnũciemꝰ dñicæ resurrectõis gl̃iã:q̃ cõsor
d tes sunt dñicæ passiõis. Qui.n.socii sunt cõtumeliæ:debẽt & ꝑticipes esse læti-
ciæ:ita.n.dicit beatꝰ ap̃ls. Sicut socii passionũ estis:& resurrectõis eritis si tolera
bimꝰ(ĩq̃t)& corregnabimꝰ. Qui ergo tolerauerũt mala ꝑꝑ xp̃m:debẽt & gl̃iã
hr̃e cũ xp̃o. Annũciemꝰ(ĩquã)sc̃is martyribꝰ dñice paschæ gr̃am:ut dũ sepl̃ture illiꝰ ꝑdicamꝰ
reserata claustra:& horũ sepl̃chra reserẽt. Dũ corpꝰ illiꝰ mortuũ dicimꝰ tepẽtibꝰ uẽis subito ui
guisse horũ quoq̃ mẽbra iã frigida ĩmortalitatis calore foueãtur. Eadẽ.n.rõ martyrẽ suscitat
q̃ & dñm suscitauit. Nã sicut uitã passiõis eiꝰ experti sũt:ita experiẽtur & uitæ. Scriptũ ẽ.n.
ĩ psalmo. Notas mihi fecisti uias uitæ. Hoc utiq̃ ĩ resurrectiõe ex ꝑsona dr̃ saluatoris:q̃ dũ pꝰ
mortẽ ab ĩferis redit ad supos:ĩcipiat notã hẽre uiã uitæ q̃ añ hẽbat ignota. Ignota.n.erat añ
xp̃m uia uite q̃ nulliꝰ adhuc resurgẽtis fuerat temerata uestigio. At ubi dominus resurrexit

nota facta solo attrita est plurimorum. De quibus sanctus euāgelista ait, Multorum corpora sanctorum surrexerunt cum eo: & introierunt in sanctam ciuitatem. Vnde cum dominus in resurrectione sua dixerit: notas mihi fecisti uias uitae: possumus & nos iam dicere domino: notas fecisti nobis uias uitae. Ipe.n. nobis notas fecit uias uitae qui nobis semitam manifesta uit ad uitam. Notas enim mihi fecit uias uitae: cum me docuit fidem misericordiam iusticiā castitatem. His enim peruenitur itineribus ad salutem: & licet nos in resolutione corporis mortis umbra circūdet: tamen gressus suos uita non deserit: sed inter ipas medias inferni leges incunctanter christi uirtutibus ambulamus. Vnde ait sanctus propheta: nam & si ambula uero in medio umbrae mortis: non timebo mala quoniam tu mecum es. Quod manifesti⁹ dominus ait de fideli dicens. Qui autem credit ī me: non morietur. Et licet moriatur: uiuet. Ergo fratres cum sanctis martyribus paschae domini gloriam conferamus. Conferamus in quam: & licet melius nouerint omnia: tamen nos illis praedicemus quem ad modum de sepulchri gremio resurrexit ad superos. Illi nobis reuelent quo pacto de inferni profundo remeauerit ad sepulchrum. Notum (inquam) nobis faciant quem ad modum in exanime iam corpus & frigidum se se calor insinuauerit: spiritus ingesserit: sanguis infuderit: & gelatas humore uenas pristini uigoris pulsus agitauerit. Notum (inquam) nobis faciant: quem ad modum organum corporis dissipatum in priorem statum neruorum rursus coaptauerit resoluta compago: & harmoniam uiscerum iam silentem in ueterem concetum spiritus uiuificās animauerit. Sacerdotes ergo praedicent quae saluator post resurrectiōem mirabilia gessit ad superos: martyres reuelent quanta in ipsa morte refrigeria operatus sit in defunctos.

In natali sanctorum canti cantiani & cantianillae. LXXVI.

h Odie beatissimorum canti cantiani & cantianillae natalis est: q̄ bene & iocunde tres martyres uno poene uocabulo nuncupantur. Nec mirum si similes sunt nomine qui sunt similes passione. Si una est illis apud homines appellatio qui bus apud deum est una uocatio. Vniter enim uocati sunt a domino: non interposito tempore aliter & aliter passi sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt: Quod quidem illis parentiua quadam a xp̄o affectione cōcessum est: ut cōgruerent meritis qui uocabulis concordabant: & qui erant consanguinitate fratres: fierent etiam sanctitate germani & quorum membra unius corporis substantia uegetabat: eorum animas eiusdem fidei confessio coronaret. Refert autem de beatis supra dictis historia q̄ tempore passionis cum eos persecutor inquireret: ascenso uehiculo iunctis mulabus eos secedere uoluisse: & cum non longe ab urbis moenibus iter agerent: unum animal de subiunctis subito corruisse: atq; ita illos a persecutoribus compraehensos tentos ad poenam. Quod factum q̄ gloriosum sit & a diuinitate dispositum: debemus aduertere. Semper enim deus quos eligit hos uictores subuectione sublimi in aulam regni caelestis inducit. Nam sicut elias curru applicito q̄si ascendit ad caelum: ita & isti uehiculo admoto ad martyrium peruenerunt: & quadriga sicut illum euexit ad requiem: ita hos portauit ad gloriam. Et quāuis illa ignea quadriga fuerit: haec tamen inferior non habenda est: quia illa unum gestauit ꝓphetam: haec tres martyres sustentauit. Sed dicit aliquis: gloriosius est gestari quadriga ignea q̄ terrena. Nec hoc plane defuit sanctis uiris. Nam sicut eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat (inquam) illos christus qui lumen est qui ignis est: de quo scriptum est: dominus noster ignis consumens est. Ergo cum beatos de quibus loquimur: persecutor urgeret: uehiculum conscenderunt. Qua causa? ut fugerent? Absit. Non ut fugerent: sed ut ad martyrium citius puenirent: non ut latitarent: sed ut xp̄ianos se cunctis transeuntibus māifesti⁹ approbarēt. Caeterū occultius inter plures in ciuitate latere potuerant: tutius p diuersa singli fugae praesidiū cōmēdare. At uero ubi quis cōgregatiōe habita stratis uehiculis appatu dispo sito p aggerem publicum egreditur: illic non fuga dicenda est sed profectus est. Sancti eni uiri hoc facto uelut in triumphali curru positi contestabantur dicentes. Ecce persecutor: ecce ꝓficiscimur: ecce praecedimus: quid resides? quid moraris? Subsequere nostra uestigia. Nolum⁹ enim uideri inuiti ducti ad poenā qui praecedere nos profitemur ad gloriam.

De natali sanctorum martyrum. LXXVII.

s I quātū me necesse ē dicere: & uos oportet audire: tm̄ ꝓseq corpis mei posset infirmitas: ꝑfecto oēs excusati essem⁹: silicet ego isinuādo pceptū: uos exequēdo mādatū. Sed qm̄ ibecillitate pcellimur: quo min⁹ quātū oportet dicer ualeam⁹:

excuset nos mentis deuotio quos non excusat prædicationis oratio. Hoc est & si a laudibus domini lingua cessamus: mirabilia tamen eius fidei operibus approbemus: si non loquimur uerbis eius gloriam: factis exequamur eius gloriam: quoniam dictis facta priora sunt. Nā dominus in euangelio ita dicit. Qui fecerit sic: & docuerit sic: magnus uocabitur in regno cælorum. Audis ergo quoniam præcedit factum: subsequitur doctrina. Siquidem benefacere prima doctrina est Cessantibus enim uerbis hoc ipum docet hominem opus optimum: dum uidetur: quod & si uoce aures non excitet: uirtute corda tamen compungat. Quis enim bonum factum uidens non gaudeat miretur imitetur: ac ueluti tacito magistro utens eius exēplo doceatur? Dictis igitur facta præcedunt: immo sine factis dicta nihil prosunt. Nam ideo & dominus fieri uoluit: sic doceri: ne sine bono opere: uerborum inutilis esset & superstitiosa iactatio: Melius ergo docemur facto ꝙ uoce. Deniq; sancti martyres & si uoce tacent: factorum uirtute nos edocent: & si lingua silent: martyrii passione persuadent. Vnde quāuis disertus orator facundia sua me doceat: id tamen quod utile est mihi: melius disco exemplo sanctorum ꝙ assertione uerborum. Citius mihi persuadent oculi quę cernunt: ꝙ auris potest insinuare quod præterit. Auditui enim cito irrepit obliuio. Oculorum autem historia semper ī spicitur: Quis enim non omnibus horis momentisq; conspiciat quem ad modum tunc beati martyres propter nomen christi diuersis subiacuere suppliciis: & de ipis pœnis quodā modo triumphabant? Quanto enim plura patiebantur: tanto se uictoriosissimos credebāt. Victoria enim est martyris iudicium persequentis: sicut scriptum est: & uincas cum iudicaris. Cum iudicatur enim martyr & condēnatur: tunc uincit atq; prosternit. Tali enim iudicio nō est addictus ad mortem sed absolutus ad requiem. Ac per hoc manifestissima ratione uicisse est non perisse. Constat igitur sanctos martyres plus passione docere ꝙ uoce: quanꝙ ipsamet passio sine uoce non sit. Legimus enim animas eorum de sub ara dei clamare uel dicerē. Quousq; sanctus & uerus non uindicas sanguinem nostrum? Nam & deus dicit de sanguine abel ad caim. Vox sanguinis tui clamat. Clamare igitur dicitur sanguis qui innocens effusus est: non tam uoce ꝙ causa Sic & sanctorum martyrum animæ clamant: dum fidem atq; innocentiam suam sensibus nostris ipa passione cōmendant.

De natali sanctorum octauii aduenticii & solutoris tauricorum. LXXVIII.

c Vm omnium sanctorum martyrum fratres deuotissime natalem celebrare debemus: tum præcipue eorum solēnitas tota nobis ueneratione curanda est: q in nostris domiciliis proprium sanguinem profuderunt. Nam licet uniuersi sancti ubiq; sint: & omnibus prosint: specialiter illi tamen pro nobis interueniunt qui & supplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur: non sibi tantū patitur sed & ciuibus. Sibi enim patitur ad præmium: ciuibus ad exemplum: sibi patitur ad requiem: ciuibus ad salutem. Exemplo enim eorum didicimus christo credere: didicimus cōtumeliis uitam æternam quærere: mortem didicimus non timere. Videte ergo quid martyribus debeamus: in quo alter tortus ē: ut alius saluaretur: alter carnificē ptulit: ut xpm alter agnosceret: alter morti addictus ē: ut alius uita potiretur æterna: & ad postremū sanctus occisus ē: ut peccator euaderet. Beati igitur martyres nec sibi uixerunt: nec sibi sunt mortui: exēplū. n. nobis reliquerunt bene uiuēdo cōuersatōis: tolerando fortiter passionis. Nam ideo dominus per totum mundū diuersis in locis pati martyres uoluit: ut tanꝙ idonei testes nos præsenti quodam fidei exemplo suæ confessionis urgerēt: ut humana fragilitas quæ prædicatōi dominicæ aditu longiore uix credit: uel præsenti oculorum testimonio martyrio crederet beatorum. Cuncti igitur martyres deuotissime percolendi sunt: sed specialiter ii ueneran di sunt a nobis: quorum reliquias possidemus. Illi. n. nos orationibus adiuuant: isti ēt adiuuāt passione. Cū his aūt nobis familiaritas ē. Semper. n. nobiscum sunt: nobiscū morantur: hoc est & in corpore nos uiuentes custodiunt: & de corpore recedentes excipiunt: hic ne peccatorum nos labes assumat: ibi ne inferni horror inuadat. Nam ideo hoc a maioribus prouisum est: ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus: ut dum illos tartarus metuit: nos pœna nō tangat: dū illis xps illuminat: a nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cū sanctis ergo martyribus qescentes euadimus inferi tenebras eorum propriis meritis: attamen consocii sanctitate: ait enim dominus petro. Tu es petrus: & super hanc petram ædificabo ecclīā meā: & portæ inferi non præualebunt ei. Si ergo apostolo & martyri petro inferni porta non præualet: quisquis sociatur martyri: tartaro non tenetur. Martyres enim inferni porta non possidet: quoniam eos paradisi regna suscipiunt. Nam uidemus eos utiq; iam regnare. Cernimus enim

ab iis frequenter obsessos immundissimis demonibus homines liberari: ita ut cælesti medicina & captiua anima de diaboli laqueis eruatur: & ipse diabolus uinculis igneis alligatus producatur de sua captiuitate captiuus: ut qui prædam paulo ante ceperat: ipse subdatur in prædā. Hæc & alia potiora mirabilia p sanctos fieri oibus notū ē: & ideo fratres ueneremur eos in sæculo quos defensores habere possumus in futuro. Et sicut eis ossibus parentum nostrorum iungimur: ita & eis fidei imitatione iungamur. In nullo enim ab ipsis separari poterimus: si sociemur illis tam religione ꝙ corpore.

De eo quod dominus dicit in euangelio: uulpes foueas habent. LXXX.

SI diligenter animaduertit euangelicum capitulum quod lectum est: uestra dilectio: sensus uestros id ipsum capitulum potuit penetrare: cur domin⁹ (sicut scriptura refert) cum ab altero interpellatus fuerit: ut eum quocūq; isset: causa religiosi seruicii sequeretur: alteri magis dixerit: sequere me: & illo spreto atq; despecto alium potius nec tacentē opinātemq; delegerit. Et cum utiq; acceptius uoluntarium obsequium esse soleat ꝙ coactum: & seruicium plus placeat non quod impio exigitur: sed quod sponte defertur: cur ergo iste respuitur: cur uelut indignus etiam recusat? ait enim ad eum dominus. Vulpes foueas habent: & uolucres cæli nidos: filius hominis non habet ubi caput reclinet. Primum itaq; hoc considerare debemus: quod non est acceptor dominus personarum: est enim æquus iudex & iustus: sed pro qualitate horum rependat dilectionis affectum: & eum eligat non qui uerbis promptus: deuotionis piger: sed qui fuerit lingua tacitus: mente deuotus: de quo dicit propheta. Tacitum te faciens sapiens uideberis. De illo autem qui petulanter loquitur: refert scriptura. Non omnis qui dicit mihi dn̄e domine: intrabit in regnum cælorum: sed qui fecerit uoluntatem meam. Hinc ergo discimus quod ad dominum non tam ore ꝙ corde clamandum est. Igitur saluator noster qui cogitationes hominum sensusq; prouideat: audiens quidem uocis obsequium: mentis autem uersutiam recognoscens: tali illum aīali cōparat: quod aliud uoce indicet: aliud moribus operetur. Vulpes latratu canis resonat: dolo rapinam fraudis exercet. Tacentem ergo nec opinantem assumit. Tacebat quidem lingua: sed spiritu loquebatur: intelligimus enim ꝙ deuotus fuerit: qui sicut ipse asseruit: patrem reliquit mortuum: ut uitæ dominum reperiret: ait enim. Permitte mihi prius ire & sepelire patrem meum. Mortuum ergo illum reliquerat quem ut reuertens sepeliret exorat. Non eum dolor retinuerat: non mors retardauerat: quia festinabat ad uitam: Necdum morientis clauserat oculos: necdum rigentia membra condiderat: statim ut comperit aduenisse dominum: oblitus paternæ pietatis: affectum maiorem pietate credidit plus christum diligere ꝙ parentem. Legerat enim fortasse propheticam lectionem quæ dicit: obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Propterea oblitus est patrem dum memor est in saluatorem. Audierat etiam euangelium domini: qui plus dilexerit patrē aut matrem: non est me dignus. Ita cum tobias iustificetur: cur sepulturæ causa prandium dereliquerit: hic probatur cum causa christi patris reliquerit sepulturam. Ille enim non ueretur ne interueniente opere terreni prandii epulas prætermitteret: hic metuit ne interueniente mora refectionem panis cælestis amittat. Vnde cum christi contemplatione sepulturam omnibus debeamus: hic amore christi patris deseruit sepulturam. Discutiamus itaq; primo illius interpellationē responsionemq; domini saluatoris: ait enim ille. Sequar te quocunq; ieris. Prompta quidem sed superba responsio: iturus enim ad passionem erat dominus: descensurus ad inferos: ascensurus ad cælum: nunquid in omnibus illum potest fragilitas humana comitari? Stulta magis est ista præsumptio: ꝙ religiosa confessio. Siquidem & petro apostolo dicitur a domino: cum existimaret se sequi per omnia saluatorem. Quo uado: non potes me modo sequi. Et cum pertinaciter insisteret: ac se ab eo nec morte diceret separandum: tanꝙ iactantiæ cōdemnatus audit: ꝙ esset dominum tertio negaturus. Ita qui promittebat a confessione christi nec morte diuelli: ab eius societate: interrogatōe ancillulæ separatur: & nisi modum quendā statuēs: tertio eū dixisset dn̄m negaturum: forsitan sæpius interrogat⁹: frequentius denegasset. Quid ergo respondetur illi petulanti? Vulpes foueas habeant: & uolucres cæli nidos: & filius hominis non habet: ubi caput reclinet. Videte cui rei subtiliter cōparetur. Est enim hoc genus animalis fallax & insidiis semper intentum: rapina fraudes exercens: quod nihil tutum nihil ociosum nihil patitur esse securum: quod inter ipsa quoq; hominum domicilia prædam requirat. Quam comparationem non solum propter illum scriptū puto sed ꝑpter plærosq; ēt christiāos q ore qdē dn̄m cōfitēt morib⁹ āt ulpiū fallacia

diuersantur. Ois ei christian⁹ qui sua uult peccata celar: hic spiritualiter uulpes e. Sicut uulpes pp fraudes suas latibulis demoratur: ita & peccator tacens propter conscientiã suam peccatorum foueis delitescit: & sicut illa non audet inter medias hominum turbas morum suorum ostendere fallatiã: ita & hic erubescit in media ecclesia conuersationis suæ nequiciam confiteri. Vulpem plane dixerim omnem christianum qui suo insidiatur uicino: qui quottidie nititur fines alienos arrodere: fructus inuadere: animalia deuorare: & quod est familiare huic tempori non iam uulpium more pullos: sed luporum more rapeř porcos: qui dum suo labore possit iuuare: ferarum rabie prædam captat alienam. Hæreticos etiam omnes arbitror uulpibus comparandos: qui cum in domo domini habitare non possint: conuenticula sibi quædam uelut foueas preparant tenebrosas: in quibus pertinaciter latentes insidiantur ecclesiæ: ut si qua innocens anima forte præcesserit: uelut pullum gallinæ matris absorbeant. Insidiantur (inquam) uulpes ecclesiæ: hoc est hæretici euangelicæ illi gallinæ: de qua ait domius: quotiens uolui congregare filios tuos sicut gallina colligit pullos suos sub alas suas: sed sicut sampson ardentes faces uulpibus religauit.

Increpatio ad plebem: & de eo quod ait dominus: qui habet dabitur ei: & cantauimus uobis: & non saltastis. LXXXI.

f

Requenter studueram apud me ipsum fratres subtraheř uobis dominicæ prædicationis eloquia: ac non elargiri sæpius sermonum cælestium sacramenta: si quidem nihil prosit offerre pabula recusanti: & potum porrigere minime sitienti: cum id quod offeras non tam libenter hauriat: ꝙ fastidiose uelut turbulentũ reddat: atq; ita fit: ut & poculi sincæritas uicieť: & causas delicti fastidiosus peccator inueniat. Sic ergo & charitati uestræ ingerere dominici poculi prædicatiõem: forte superfluum est: cum id anima uestra clausis uisceribus: non tam sitienter hauriat ꝙ dissimulanter infundat. Fundit enim mandatum domini qui illud aure sua percipit: corde non contiet. In superficie enim quadam corporis illud gestans ac minime ad interiora transmittẽs quod audiuit dum obliuiscitur: seriem prædicationis effundit: & ita domum uacuus repetat: q de ecclesia onustus exierat. Dicite enim mihi quis de uobis cum ad hospitium redierit dicit: hodie audiuimus episcopum de elemosynis disputantem: rem utilem prædicauit: debem⁹: pauperibus misereri. Prosecutus etiam e de idolorum execranda cultura: requiramus ne ignorãtibus nobis in possessione nostra sit idolum. Admonuit etiam festinare debeř catechuminũ ad gratiam fidei: offeramus familiolæ nostræ ut fidem quisquis est fidelis: accipiat: ne forte ratio salutis eorum quæratur a nobis: quia uita eorum nostro pendet arbitrio. Nemo de dei rebus cogitat: nemo de die iudicii loquitur: quasi aut per omnia uicturi aut per omnia morituri. Mihi credite: ita uiuimus in hoc sæculo: ut corpore moriamur: ita morimur ut rationi reddendæ uiuamns. Moritur interim homo: sed actuum causa non moritur: uiuente autem causa necesse est ut causæ suæ persona non desit: sicut ait propheta. Ecce homo: & opa eius. Volueram ergo subtrahere uobis dominicæ prædicationis eloquia: nõ ꝙ iratus hoc facere: sed ut euangelicam sententiam custodirem: ait enim dominus. Qui habet dabitur ei: & qui non habet: id quod habet auferetur ab eo. Habenti ergo dari iussit: & non habenti non solũ non dari: sed et id qđ hẽt auferri. Que sententia superflua uobis forsitan uidetur: ego autẽ dico: recte ac sapienter dominum præcepisse. Habenti ergo iubetur dari: meretur plane accipere qui ita laborauit: ut propria solicitudine animæ suæ diuitias spirituales acquireret: utputa quis continentie forti proposito cœpit castimoniæ custodire uirtutem: meretur audire q̃ castitatis remuneratio sit futura: ut ad uirtutis obseruantiam audiens remunerationis gloriã facilius possit pugnam quam cœpit: atterere. Alius ad misericordiam promptus debet audire quia ipsi miserabitur deus: & qui hanc terrenam substantiam cælestibus diuitiis repensauit necesse est ut auscultans uicissitudiẽm cælestium premiorum promptior ac libẽtior op⁹ domini prosequatur: & ad misericordiæ quod habet: bonum: largitatis addat augmentum: ideo ait dominus: Qui habet dabitur ei. Hoc est qui diues fuerit bonis operibus: hic magis euangelica prædicatione ditetur. Cæterum si fornicatori prædices & dicas quod uirgo debeat pmanere: & auaro ꝙ oĩa sua distrahere debeat atq; donare: stulticia illi e: hanc aut prædicationẽ ridiculã putat: sicut ait apľs. Aĩalis aũt homo non percipit quæ sunt spũs: stulticia. n. e illi. Tale. n. e iis prædicare quod pfectũ e: quale si mẽdicũ pãnis obrutũ holoserica uelis iduere: & esurientẽ rusticũ placento delectare: necesse ẽ ut ab utroq; recusetur oblatio. Illi enim displicet holoserica qui necessaria magis frigori uestimenta desiderat: huic placentum

amarum:dum escam magis saturitatis exquirit. Istis ergo personis auferenda potius sũt quæ sua sunt:sicut ait euangelium:etiam id quod habet auferetur ab eo. Hoc est cogendus fornicator pannos suæ corruptionis abiicere:compellendus auarus est panem suæ cupiditatis exponere. Vereor autem fratres:ne hæc euangelica lectio plærisq; de uobis congruat: quæ ait cantauimus uobis & non saltastis:lamentauimus & non plorastis. Annunciauimus ergo uobis regni cælestis gaudium:& minime corda uestra motu quodam alacritatis exultant: prædicamus triste iudicium:& sensus uestri ad pœnitentiam in lachrymas nõ prorumpunt. In fidelitatis enim genus est:in diuinis rebus:nec gaudere prosperis nec flere cõtrariis. Saltatõnem ergo a nobis requirit dominus:non utiq; lasciuoli uolubilitatem corporis sed extollẽtis se fidei sanctitatem. Sicut enim qui corporaliter saltat:nunc aere suspenditur: nunc ad altiora iactatur:nunc alternis saltibus loca diuersa collustrat: ita & qui spiritualiter saltat interueniente fide modo in aeris sublimitatem erigitur:modo ad siderum altiora tollitur:modo diuersis cogitationum saltibus paradisum cælumq; collustrat: & sicut qui corporaliter saltat: uolubilitate membrorum se exercens gyrum sibi saltationis acqrit:ita & q spiritualiter saltat fidei alacritate semper mouens:gyrum sibi totius orbis assumit. Solent autem homines (sicut mos est)in uotis suis hoc est nuptiis præcipue saltare uel canere:unde & nos habemus uotiuas nuptias in quibus saltare uel canere debeamus. Vota enim nostra celebrantur:quando christo ecclesia copulatur:sicut ait ioannes. Qui habet sponsam. sponsus est. Propter has ergo nuptias saltare nos cõuenit:siquidem dauid rex pariter & propheta dum multa cecinerit:ante archam testamenti etiam saltasse dicatur. Elatus enim gaudio in saltationem prorupit. Præuidebat enim in spiritu mariam de germine suo:christi thalamo sociandam: unde ait. Et ipe tanq; sponsus procedens de thalamo suo. Ideo ipe præ cæteris pphetarum auctoribus plus cantauit:quia lætior cunctis per hæc gaudia suos posteros coniugabat:& ad propria uota solito dulcius inuitans:docuit nos quid in ipsis nuptiis facere deberemus: cum ille ante nuptias tanta exultatione saltauerit ante archam. Ergo saltauit propheta dauid: arcam autem quid nisi sanctam mariam dixerimus? Siquidem arcã intrinsecus portabat testamenti tabulas:maria autem ipsius testamenti gestabat hæredem. Illa intra se met legem:hæc euãgelium retinebat:illa dei uocem habebat. hæc uerbum:uerum tamen archa intus forisq; auri nitore radiabat:sed & sancta maria intus forisq; uirginitatis splendore fulgebat:illa terreo ornabatur auro ista cælesti.

De eo quod scriptum est in euangelio: hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit. LXXXII.

Duplex est tentationum species:aut enim tribulatio cor uexat humanum: & sicut aurum in camino per patientiam probatur unusquisq; & agnoscitur:aut interdum etiam ipsa uitæ prosperitas ad tentationem cedit hominibus. Similis nãq; eiusdẽ ignauiæ ẽ:in aduersis humilẽ ac miserabilẽ fieri:& in prosperis insoleter efferri. Exẽplũ plane q; non debemus aĩo deiici in aduersis: hẽmus magnificũ iob ĩdignari in tristibus penitus nescientẽ:qui oẽm diaboli uiolẽtiã uelut torrẽtis cuiusdã aduersus se turbinẽ uenientem ĩmobili corde & incõcussa mentis uiuacitate suscipiẽs: tanto clarior ex tẽtationibus factus ẽ:quanto difficiliora & periculosiora ei sunt ab inimico ĩtentata certamina. Exempla uero eorum qui per secundos uitæ successus prosperitatesq; tentantur:multa quidem habemus & alia:non minus tamen eius qui nũc de euangelio recitat' ẽ:diuitis qui alias quidem reconditas premebat diuitias:alias uana spe inaniter præsumebat dum benignitas dei auiditatis eius intemperantiã non statim ab initio nec continuo ut publicare cœpat punit. Quinimo & recõditas diuitias nouis nihilo minus & aduẽticiis cumulat:si forte eũ aliqñ nimietate ĩpa satiatũ ad sensum & intelligentiam humanitatis adduceret aĩamq; p abũdantiæ nimietatẽ suaderet aliqd de ĩdigẽtibus cogitare:sed uideam' quid de eo dicit sermo diuin'. Hoĩs(igt)cuiusdã diuitis fruct' uberes ager attulit:& cogitabat ĩtra semet ĩpm dicẽs:qd faciã:destruã horrea mea:& maiora ædificabo. Dicis fortasse: cur ager hoĩs nihil bõi opaturi uberes attulit fructus? Vt magis magisq; dei patiẽtia nosceret: dũ ad hui' modi hoĩes bñficia suæ bẽignitatis extẽdit. Pluit.n.sup iustos & iĩustos:& solẽ suũ oriri iubet sup bonos & malos. Verũ taľ ista bẽignitas dei sicut p nimiã patiẽtiã facultatem cõuersiõis & emẽdatõis indulget:ita maiora & grauiora supplicia coaceruat ut cõuertat ĩgratos. Largit' ergo ẽ deus imbres uberes agris hoĩs auari: solẽ præstitit ad nutriẽdas segetes multiplicãdasq;

uges:ut aceruos diuitis augeret in oĩbus moderata temperies. Igitur quæ a deo prebētur &
ingratis:ista sunt:terre fecūditas :aeris temperies :fructuū lætitia :& boū subsidia & omnia
qbus anni ꝓuētus fæcūdis successib⁹ adimpletur. Quæ uero ab hoīe ꝓcedūt:qlia quæso sint
uideamus. Angustus animus & parum putans omne quod nascitur : cuiuis abundantiæ de-
esse semper aliquid computans : tum deinde inhumanum propositum impartiendi cuiq̄
causam nullam idoneam putat. Vide beneficiis diuinis diues q̄ ingratus existit. Communis
hominum naturæ non meminit:æquum non putat saltem ex superfluis aliquid egentibus
impartiri. Scriptum non legit:nec recordatur præceptum esse ut fides & misericordia non
deserant se : & confringe esurienti panem tuum : & quæcunq̄ uel a prophetis uel a cæteris
doctoribus quottidie prædicantur:diues nec audit nec uidet nec intelligit:si horrea quidem
diruit & maiora reædificata fructibus largioribus replet:auaritia tamen diuitis cor & propo
situm non repletur:semper enim studet cumulare noua ueteribus :& augmentis præsenti-
bus superare præterita:& dum cumulis semper crescentibus solidos cupit uincere numeros
conditorum:ad istos inextricabiles cogitationum exitus deuolutus est : ut nec ueteribus ce
deret nec sufficeret nouellis. Propterea ergo cassæ quidem cogitationes eius:solicitudo uero
inutilis & inanis:quid (inquit) faciam? Quis non talem misereretur? quis non infœlicitate ei⁹
doleat? Angustatur ex abundantia:constringitur & coartatur ex opulentia : infœlix in præ
sentibus bonis:infœlicior in futuris:& ut uideo:ager ei non tam redditus largiores q̄ gemi
tus attulit grauiores. Terra enim non fructuum copiam sed curarum molestiam germina-
uit:ita ut curis ac mœroribus stimulatus egentibus & esurientibus similes perferat crucia-
tus. Deniq̄ & egeni uox ista est:quid faciam? unde cibus? unde uestitus? eadem conqueritur
& diues:quid faciam? ubi recondam? Iisdem cruciatibus pro solicitudine facultatum quibus
pauper pro egestate torquetur:uides diuitem nec opimis copiis posse lætari : sed mentem
eius absumit ac soluit affluentia dum nullo intellectu humanitatis admonitus sentire non
potest id sibi abundare quod aliis deest. Non enim apostolicis cōmonitionibus accommo-
dat aurem suam:ut discat:ab eo abundantiæ suæ rationem cum dicit:ut uestra abundantia
fiat idest proficiat ad aliorum inopiam. Et quidem mihi uidetur talis hæc passio animæ si-
milis esse iis qui tantum gulæ indulgent:ut dirumpi magis nimio cibo eligant q̄ alicui in-
dulgere reliquias. Sed recordare o homo quis est qui largitus est tibi te ipsum:qui sis:in me-
moria reuoca. Seruus es dei:& dispensatio tibi commissa est dominicæ facultatis. Recorda
re ergo quis est qui tibi iniunxit officium dispensandi familiam suam. Quid est ꝙ multis
prælatus es:non est utiq̄ sine causa quod tibi a bono & iusto dei officium tribuitur largien-
di aliis necessitas imponitur indigendi. Dispensatorem igitur conseruorum tuorum te ex
dominicis facultatibus esse cognosce:nec existimes ꝙ omnia uentri & deliciis tuis terra pro
ducat:quæ in manibus habes : commissa tibi magis q̄ concessa cognosce. Paruo tempore
aliquantulum super iis lætaris & abuti eis uoluptuosius delectaris:cum uero hæc pariter cū
uita nostra defluxerint:rationem dispensationis nostræ uocamur domino reddituri. Hic
mihi te paulisper indulge o qui es qui diuitiarum dispensationem in hoc mundo sortitus
es:& te in illo terribili dei iudicis tribunali astante paululum quid uacans (si tamen uacare
potes a diuitiarum solicitudinibus) intuere. Cum interrogari cæperis:commissas tibi opes:
cum quibus egentibus diuisisti? quibus necessitatem patientibus subuenisti? quos de carceri
bus de uinculis de gladio profusa pecunia liberasti? quibus pupillis pater:cui uiduæ uir castis
prouisionibus extitisti? pecunia mea fructus mei quid apud te operis : quid utilitatis habue-
re? Tu ad hæc sine dubio respondebis:omnia simul composita ac recondita claustris ualidis
simis & signaculis tutissimis communiui: nulli quicq̄ tribui : quinimmo & ad custodienda
ea uigilias meas addidi:curas impendi:solicitudines tribui. Sed stulto consiliario usus es te-
met ipso:deliberans enim ait. Quid faciam? Consequens utiq̄ erat:te de talibus liberum an
te dicere:aperiam horrea mea:& replebo esurientes animas pauperum :patefaciam quæ re
condita sunt & inuitabo indigentes ac releuabo afflictos:imitabor beatum ioseph & huma
nitatis uoce proclamabo. Si quis indiget panibus:ueniat ad me:& gratiam quā dominus in
dulgentiori liberalitate mihi largitus est:cōmunem cum omnibus faciam. Velut ex cōmuni
bus ergo fontibus hauriat unusquisq̄ quod sufficit. Sed tu nihil tale nō solū ꝓloqueris uerum
nec cogitas quidem:quin imo hominibus quidem diuina inuides beneficia : tuā uero ipius
animam malignis consiliis & affligis:& cogitas abundantiam dei humanam facere pœnu
riam. Aderant qui animam repeterent qui pignus huius uitæ reuocarent : & ille adhuc ad
animam de opulentia loquebatur : ac nocte auferende a se animæ dicebat. Anima habes

bona multa in annos multos: manduca bibe & epulare. Sed uide diſpenſationem iuſti iudi-
cii dei: indulget ei prodere ac proferre omnia conſilia ſua: publicare ſententiam ſuam: ut &
ipē digna tali mente ac uoto: condemnationis ſententiam ferat. Quod utiq; propterea ſcrip
tum ē non tantum ut quid ille paſſus ſit noſceremus: ſed quo modo nos effugere debeamus:
ne ſimiliter condēnemur. Quod ſi difficile tibi putas o homo magnificentia diuinæ largitō
nis imitari: imitare terram: ſi leuare ſurſum oculos non potes: ſaltem ea quæ deorſum ſunt
& in pedibus tuis: intuere. Affer tu fructum ſicut terra: noli eſſe deterior inſenſibili elemēto.
Illa enim fructus quos affert: non ſuis uſibus uendicat: ſed tuis miſtrat obſequiis: tu uero fruc
tus illius ſolus inuadis: & tibi ſoli concludis: quod ſi tantum auiditatis te morbus aſtringit: ut
tua uelis facere omnia: accipe & ad hoc ſalutare remedium. Beneficium largientis præbenti
magis permanet ꝙ ſuſcipienti. Nam miſericordia quidem ad indigentē peruenit: gratia aūt
multiplicatæ mercedis permanet tribuenti. Eſurienti dediſti panem: ille quidem paſtus ē &
refectus: ſed ad te redit quod dediſti: cum fructibus & uſuris. Quod ſi in difficile putas: conſi-
dera frumentum quod ſeminatur in terra: ſi non ad ſeminantis potius ꝙ ad ſuſcipientis lu-
cra cedit: ita etiam dum cibus tribuitur indigentibus: cum multo fœnore diuinæ gratiæ re-
ſtituetur in poſterum. Sit ergo tibi finis agriculturæ huius initium cæleſtium ſationum. Se-
minate enim (inquit) uobis ad iuſticiam. Quid ergo afflictaris: quid te met ipſum excrucias
luto & lateribus concludens humanæ uitæ ſubſidia? Scriptum non legis: melius eſt nomen
bonum ſuper diuitias multas? Si ergo & tu gloriam ex diuitiis queris: cognoſce quia melius:
mile filiorum quos per miſericordiam filios acqſieris: patrem uocari: ꝙ mile aureorum do
minum dici. Facultates nāq; relinquentur hic: etiam ſi nolumus: bonorum uero operum cō
ſcientia nobiſcum pariter pergit ad deum: & conſidera quanta tibi tum erit gloria: cum te
omnis ille populus qui ex promptuariis tuis paſtus eſt & refectus: pro tribunali magni illius
& iuſtiſſimi iudicis caterua cōſtipante circūdabit: paſtorē te ſuū ac tutorem pium & miſeri-
cordem p̄rem omni grarum uoce teſtabitur. Quod ſi magiſtratus in theatris mimis & ath-
letis & gladiatoribus aliiſq; huiuſmodi generibus hominum totum pœne patrimoniū ſuū
largitur ac prodigit: ut unius horæ fauorem uulgi acquirat nihil ſibi ulterius profuturū: tu
dubitas & cunctaris munificus eſſe in huiuſmodi largitionibus: in quibus iudex reſidet deus.
fauentium & acclamantium uulgus eſt: angeli ubi omnes qui a ſæculo fuerunt: ſancti lauda-
tores & prædicatores tui ſunt: ubi laus & fauor non ſimul cum die ceſſat ſed cum ſæculis per
manet. Vbi corona tibi non auri ſed iuſticiæ dabitur. Vbi non honorē unius urbis ſed cælo
rum regna mereberis? Et hæc omnia cōquiruntur per miſericordias pauperum per diſpēſa
tiones indigentium: in quibus cibi corruptibilis precio incorruptibilem regni cælorum glo
riam æternā ꝙ mercaris. Veni ergo ſi uidetur: ſi horum quæ dicimus: apud te fides uera eſt:
& diuitias noſtras conſulte & utiliter diſponamus: præparemus noua & præclariſſima mūe
ra: edamus primam candidam in ueſtitu & indumentis nudorum: ſecundam uero non mi-
nus nobilem: feſſas & pereuntes fame animas reparemus: tertiam nihilo minus editionem
famoſiſſimam præparemus: circueamus urbem: & requiramus eos qui ne ad miſericordiā
quidem paſcendam per debilitatem uenire potuerunt: præſtemus ſumptum: quæcunq; ſūt
neceſſaria: largiamur: nec te pigeat uiſitare ægrum: requirere clinicum. Memento quoniam
& nos cum decumberemus in grabato noſtro: cum eſſemus debiles & non poſſemus ipſi ꝑ
nos ire ad dominum: deus ipē uenit ad nos: miſit enim filium in ſimilitudine carnis peccati
qui nobis attulit cibum ſeipſum: ipſe enim panis uitæ qui de cælo deſcēdit: & uitam dat huic
mundo. Et quo ore quæſo qua impudentia panem de cælo accipientes: nos panem de terra
non damus fratribus? Quod ſi adhuc nobis ſufficit copia patrimonia: edamus etiam illam
nouiſſimam ſed non minus fauorabilem editionem. Eamus ad carceres: requiramus uinc-
tos humanis miſeriis & angoribus condoleamus: in iis enim omnibus tibi occurrit chriſtus
qui cum ſit incomprehenſibilis ſecundum deitatis naturam: inuenietur tamen abs te ꝑ ope
ra miſericordiæ. Ipſe enim dixit: quia eſuriui: & dediſti mihi manducare: ſitui: & potaſtis
me: nudus: & operuiſtis me. Vides qualia munera præparat ſermo diuinus: ibi hiſtrio
nes accipiunt & gladiatores: & perit oē quod perditis datur: hic in iſtis eſuriētibꝰ ac ſitiētibus
& nudis ægris ac uictis xp̄s ſe ſuſcipe ꝓfitet̃. Quid ergo agis o diues? qd cogitas? qd deliberas
Chriſto eſuriēte tu horrea tua claudis immo non claudis: ſed minora deſtruis: & maiora re
ædificas chriſto indigente ueſtitu tuæ ueſtes tineis conſumuntur? Chriſto egente tu aurum
quæris aurum deſideras: aurum recondis: omnia aurum uides: aurum tibi uigilanti cogita-
tio eſt & ſomnia dormienti? Sicut enim ii qui per inſaniam mente tranſlati ſunt: non iā res

ipsas sed passionis suæ phantasias uident: ita etiam mens auari auri semel uinculis cupiditatis astricta semper aurum semper argentum uidet: semper redditus computat. Gratius aurū intuetur quam solem uidet. Ipsa eius oratio & supplicatio ad dominum aurum quærit & uellet atq; optaret: ut omnia ei in aurum conuerterentur. Deniq; quod potest frumentum in aurum conuertere conatur: uinum in aurum mutat: lana ei aurum efficitur: omnes fructus eius omne negocium omne quod mouetur: in aurum uertitur. Interdum etiam usuræ arte nequissima ex ipso auro aurum nascitur: sed quid agis? Nec satietas unquam nec finis aderit cupiditati. Nam interdum pueris gulæ nimium deditis indulgemus desideratos cibos auidius sumere: ut nimietate ipsa satiati horrescant & auertant se de reliquo ab huius ce modi cupiditate. Auaricia tamen nihil tale patitur: sed quanto plus inuenerit: tanto amplius quærit: sed quid dicit scriptura diuina? Diuitiæ si affluant: nolite cor apponere. Tu uero fluentes diuitias obstruis & concludis: ut intra locos tuos stagnantes etiam irruptiones operentur. Inde deniq; est q etiam hor rea tua rumpunt & deiiciunt: paternis non contentæ claustris & auitos terminos excedentes: sed quid dicis: maiora (inquit) reædificabo: at hoc satis incertum est quis tibi reædificandi tempus indulget. Velocius enim tu deiiceris quam illa erigantur. Verum ille diues habebat & malignæ cogitationis finem dignum & terminum competentem. Vos autem fratres si mihi auscultatis: reserate aditus promptuariorum uestrorum: & largior diuitiis uestris atq; fluentior exitus procuretur quam dudum fuerat quæsitus ingressus: tanq; affluentissimus fluuius ad segetes rigandas multis deriuationibus trahitur per omnem terram misericordiæ affluentia. Aut nescitis quia puteorum aqua si frequentius hauriatur: & salubrior efficitur & abundantior: q si ociosa remanserit & immobilis: inutilior & corruptior fit si moueatur & operetur: communem omnibus & utilem proferet fructum. Mete ergo uberes pecuniæ tuæ fructus: orationes dico pauperum: intercessionemq; sanctorum qui pro te officiorum tuorum memores apud iustum iudicem deum dignis operum tuorum allegationibus postulent. Caueamus exemplum diuitis istius qui dum præsentes diuitias concludit: & de futuris solicitudinem gerit: diuitiis pariter abreptus & uita protrahitur ad tribunal horrificum in quo accusatrix quidem huius assistit ipsa illa quæ & totius uitæ eius comes extitit: auaricia: defensor uero & intercessor nusq; ullus apparet. Circūspectat nanq; sanctorum multitudinem diuinis tribunalibus assistentem: & intentis ac solicitis oculis circūlustrat: si quem forte uideat carum sibi ac familiarem in hac uita obsequio suo factum: nec usq; tamen ullū inuenit: Nullus est qui dicat: domine dignus est cui ignoscas: dilexit enim gentem nostram & ecclesiam ipse ædificauit. Nullæ uiduæ quæ procedentes & fluentes rogent petrum ostendentes uestimenta sua quæ eis largitus est diues. Nullus ergo miserebitur ei qui non est misertus. Scriptum est enim beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et iterum. Date & dabitur uobis. Et qua mensura mensi fueritis: eadem remetietur uobis. Sed ne hæc fortassis aduersus eum temere & immerito coaceruare uideamur sermones ipsius percunctemur & uideamus: cum ei fructum ager uberem attulisset quid sentit. Facit saltem hoc quod utiq; etiam auaro facere competebat. Orat deum & deprecatur ut fructus ad maturitatem sine læsione perueniant: ne grando uerberet: ne turbo uastet: ne procella subuertat: solent.n. & hæc frugibus sæpe iam maturis incidere. Nihil horum sed destruere parat horrea: maiora ædificare. Et ipse quidem in corde suo loquitur: sed qui uidet in occulto: intra se loquentem audit in cælis: propterea ei & inde responsa redduntur. Quæ autem sunt quæ loquitur? Anima (inquit) habes multa bona: manduca bibe & epulare. Nonne si dici ita potest: muti animalis uox ista est? Si enim porcinam animam habuisset quid ei aliud q̄ manducandi & bibēdi bona nunciare debuerat? Nunc autem ita totius animalis homo est: & tot⁹ carneus: ut animam suam carnalibus & corruptibilibus escis existimet esse pascendam: & ea quæ in secessū egeruntur: animæ præparat ad utendum: cuius utiq; natum talis est: ut uirtutibus alatur: ut uerbo dei saginetur: ut intellectibus piis & religiosis disciplinis atq; exercitiis excolatur: sed quid tale habes bonum? hæc bona ad animam defer. Verum tibi quoniam deus uenter est: & totus seruus es carnis audi dignam appellationem qua te non hominum quisq; sed ipse dominus appellat: ait enim stulte hac nocte auferetur abs te anima tua: & quæ præparasti cui⁹ erunt? Ipsis illis æternis cruciatibus maior est stulticiæ nota. Qui enim paulo post erat rapiēdus a uita: quæ cogitat? destruam (inquit) horrea mea. Cui ego respondeo: & recte quidē facis: nā uere destruere debes horrea iniquitatis: & ea quæ male ædificaueras manibus tuis: ipse subuertere destruere promptuaria ex quibus nullus misericordiam consecutus est: deiicere ac subuertere mammone obscura & tetra domicilia. Destruam (inquit) horrea mea &

maiora aedificabo. Quod si & ista repleueris: quid quaeso factur⁹ es? & iterum sine dubio de strues: & iterum reaedificabis. Et qui finis stulti huius laboris & uani: & instanter aedificare & instantius destruere? Si uis ergo ostendam tibi horrea iam parata: esurientium pauperum uentres: in ipsis tuos conclude thesauros. Tales enim tibi thesauri seruabuntur in caelis: in q̄bus neq; tinea comedit: neq; fures effodiunt & furantur. Sed dicis cum secunda horrea repleuero: tunc dabo pauperibus. Longos tibi promittis annos: & satis lata uitae spaecia polliceris Talis ista ꝓmissio non futuram continet humanitatem sed p̄sentis misericordiae dilationē. Quid enim nunc misericordiam fieri uatat? Frumenti copia est tempus anni ꝓsperum: esurientes p̄sto sunt flentes: nudi circūstant gementes: uincti de carceribus & aegri de lectulis miserabiliter & flebili lamentatione circūstrepunt: tu misericordiam quid in crastinum differs: cum hodie crudelis & immisericors fias? Audi saltem sapientissimi consilium salomonis. Ne dicas (inquit) abi nunc & redi crastino & dabo tibi: non enim scis quid pariat supuentura dies Sed ne huius modi mandata suscipias: aures tibi obstruit auaricia. Nō te oportebat gr̄as agerē deo: exultarē & laetari q̄ non ipse mendicans alienas circuis fores: sed alii ante tuas ianuas sederē a te misericordiam postulantes? Tu uero difficilis es ad praebendum: contristaris ac declinas ne quis tibi paulo molestior cogente necessitate paupertatis existat: quasi non potuisset fieri ut esses unus ex iis qui ante ianuam tuam fame perditi iacent: & tu quidem satis digne: nam uoto mente ac proposito pauper es: & totius boni egenus. Cum enim non habeas charitatē cum tibi desit humanitas: desit fides: desit spes in deo: cum tibi desit misericordia: quid te egestuosius quidue mendicius? Pars tua cum tineis & muribus horreorum tuorum rosoribus erit. Qui utiq; si talia non uideres: si non corrumpi ea cerneres & consumi: quis tibi suadere posset aliquid in de largiri? Sed ait: quid iniustum est: si cum aliena non inuadam: propria diligentius seruo. O impudens dictum: propria dicis: quae? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? quando in hac ingressus es luce: quando de uentre matris existi: quibus quaeso facultatibus: quibusq; subsidiis stipatus ingressus es? Aduentum tuum in hunc mundum disce ab apostolo paulo dicente nihil enim intulimus in hunc mundum: sed nec auferre quidem quid possumus: habentes autem uictum & uestitum: his contēti sim⁹ Terra communiter omnibus hominibus data est proprium nemo dicat: quod e communi plus quam sufficeret: sumptum: & uiolenter obtentum est. Verum tamen nudus ex uentre matris existi: nudus nihilominus & reuerteris in terram: & si quidem terrae elementum putas fortuitu substitisse: impius es qui ignoras conditorem deum si uere agnoscis beneficium largitoris: gratus esto creatori: & require apud temet ipsum rationem: cur plus tibi quam caeteris praestitit. Nunquid iniquus est deus: ut nobis non aequaliter distribuat uitae subsidia: ut tu quidem esses affluens & abundans: aliis uero deesset & egerent: an idcirco magis quia & tibi uoluit benignitatis suae experimenta conferre: & alium per uirtutē patientiae coronare: tu uero susceptis dei muneribus & si in sinum tuum redactis nihil te putas agere iniquum: si tam multorum uitae subsidia solus obtineas? Quis enim tam iniustus tam auidus tam auar⁹ quam qui multorum alimenta suum non usum sed abundantiam & delicias facit? Neq; enim minus est criminis: habenti tollere quam cum possis & abundas: indigentibus denegare. Esurientium panis est quem tu detines: nudorum indumentum est quod tu recludis: miserorum redemptio est & absolutio pecūia quā tu in terra defodis. Tot te ergo scias īuadere bōa quot possis praestare quod uelis. Bona quidem ait sunt uerba sed melius est aurum. Nihil mirum nam & si quis cum impudicis de pudicicia loquatur: & scorta uituperet & exprobret: ii animi quibus libido dominatur: & ex ipsa commonitione ad impudiciciam multo acrius accēduntur. Sed tibi iterum ante faciem adducam ipsas futuri iudicii dei formas: ut intelligas: q̄les tibi gemitus recondas. O q̄ multi precii ubi in die iudicii sermo ille uidebitur: de quo superius diximus: qui ait. Venite benedicti patris mei: percipite regnum quod uobis praeparauit pater meus a constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare. Qualis tibi rursum horror qualisq; sudor: quales tenebre superuenient audienti condemnationis illius sententiam qua dicitur. Discedite a me maledicti: esuriui enim & non dedistis mihi manducarē. Neq; enim in his uerbis qui alia inuasit arguitur: sed is qui non communiter usus est iis quae habuit condemnatur. Nos quidem quod utile credidimus commonuimus: si quis autem obaedire uult diuinis praeceptis: non ignorat quae sit repromissionum merces. Qui uero obaedire non uult & negligit: manifesta est ignis aeterni comminatio: cuius opto uos expertes effici & alienos: & effugere poenas impiis repromissas: facientes illud quod scriptum est ut redemptio animae uestrae sint diuitiae uestrae: & ad praeparata pergatis re-

gna cælestia per eum qui uos uocauit: christum iesum cui est gloria & imperium i secula seculorum amen:

De defectione lunæ. LXXXIII.

T ipsi uidetis fratres q mea non cessat humilitas omni circa uos solicitudine laborare:& ad frugem bonam uos tota festinatione conuertere:sed quanto plus laboro uobiscum:tanto amplius confundor in uobis. Cum enim uideo tot commonitionibus meis nullum uos habere profectum:labor meus iam non gratulationi est sed rubori:dicit beatus apostolus. Quis plantat uineam: & de fructu eius non edit:quis pascit gregem: & de lacte gregis non percipit: Ecce ego pasco gregem christi & gregis fructum extorquere non ualeo pasco gregem domini & nulla ex eo religiositatis alimenta percipio. Nulla enim me fidei eius dulcedo lætificat:sed quicqd ex eo profluit:asperum & amarum est. Tunc enim pastor christiani gregis lacte reficitur:quā do bonorum operum eius candore lætatur. Quis enim fratres in uobis non grauiter ferat:non tamen de omnibus dico:sunt enim inter uos quos ad religionis cultum debeatis habere exemplo. Quis (inquam) non moleste ferat:sic uos esse uestræ salutis immemores ut etiam cælo teste peccetis: Nam cum ante dies plærosq; de uestræ auariciæ cupiditate pul sauerim:ipsa die circa uesperum tanta uociferatio populi extitit:ut irreligiositas eius penetra ret ad cælum. Quod cum requirerem quid sibi clamor hic uelit:dixerunt mihi q laboranti lunæ uestra uociferatio subueniret:& defectum eius suis clamoribus adiuuaret. Risi equi dem & miratus sum uanitatem q quasi deuoti christiani deo ferebatis auxilium. Clamaba tis enim ne tacentibus uobis perderet elementum:tanquam infirmus enim & imbecillis ni si uestris adiuuaretur uocibus:non posset luminaria defendere quæ creauit. Bene igitur faci tis qui diuinitati exhibetis solatium:ut uobis iuuātibus possit cælum regere. Sed si uultis hoc plenius facere:cunctis & totis noctibus peruigilare debetis. Nā quotiens puttias uobis dormi entibus luna uim passa est:& tamen de cælo non corruit: Aut nunquid semper circa uesperū defectum patitur:non aliquando & circa lucem laborat: Sed apud uos uespertinis tantum ho ris laborare consueuit:quando copiosa cæna uenter distenditur:quando maioribus poculis caput mouetur. Tunc igitur apud uos laborat luna quando laborat & uinum. Tunc (inquā) apud uos turbatur carminibus globus lunæ quando calicibus turbantur & oculi. Quo modo igitur ebrius uidere potes circa lunam quid agatur in cælo:qui circa te non uides quid agatur in terra: Hoc est plane quod ait sanctus salomon dicens:stultus sicut luna mutatur. Mutaris enim sicut luna:dum stultus & insipiens ad motum eius qui christianus fueras:incipis esse sacrilegus. Sacrilegium enim creatori committitur:dū imbecillitas ascribitur creaturæ. Mu taris ergo sicut luna:ut qui paulo ante fidei deuotione fulgebas:postea perfidiæ infirmitate deficias. Mutaris sicut luna:dum cerebrum tuum ita exinanitur sapientia sicut lunæ obscuri tas:te uero teterrimæ tenebræ mentis euadunt:atq; utinā o stulte sicut luna muteris:illa.n. cito ad plenitudinem suam redit:tu ad sapientiam nec sero conuerteris:illa uelociter colligit quod amiserat:lumen:tu nec trade fidem recipis:quam negasti. Grauior ergo tua quam lunæ mutatio est. Luna defectum luminis patitur tu salutis. Quam bene igitur scriptum est de sa piente:& permanebit cum sole. Permanet enim sapiens cum sole:cum constantia fidei per manet cum saluatore. Sed dicit aliquis:luna igitur non laborat. Laborat plane:negare non possumus:sed laborat cum cæteris creaturis:sicut ait apostolus dicens. Quia omnis creatura ingemiscit & parturit usq; adhuc. Et infra. Quoniam & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis:& reliqua. Liberabitur (inquit) a seruitute. Vides ergo quoniam luna non labo rat carminibus sed laborat obsequiis:non laborat periculis sed laborat officiis:non laborat ut pereat sed laborat ut seruiat:uanitati enim creatura subiecta est non sponte:& reliqua. Er go luna a statu suo nō sponte mutatur:tu de sensu tuo sponte mutaris:illa in diminutione sui conditione deducitur:tu in detrimentum tui uoluntate pertraheris. Nolo igitur frater ita sis sicut luna:cum deficit:sed esto sicut quando est plena atq; perfecta:scriptum est enim de iusto. Sicut luna perfecta in æternum & testis in cælo fidelis.

Increpatio ad populum de absentia sua. LXXXIIII.

Eberē fratres post hos complures dies aliquid uberius prædicare:& reuertens a tanto examine sacerdotum dulci uos sermone reficere. Bene dixi examine sa cerdotum:quia sicut apes de diuinarum scripturarum flosculis suauia mella cō ficiūt:& quicquid ad medicinā pertinet animarū:oris sui arte cōponunt. Rec

te comparantur apibus sacerdotes: quia sicut apes castitatem corporis præferunt: cibum uitæ cælestis exibent: aculeum legis exercent. Puri enim ad sanctificationem: suaues ad refectionem: seueri sunt ad ultionem. Apibus plane sunt comparandi: qui uelut alueario quodam gratiam matris ecclesiæ continent: in qua diuersorum meritorum cellulas: dulcissimis prædicationibus componentes: de uno saluatoris examine christianorum examina multa producunt. Cum semper fratres non cessauerim uos paterna pietate corripere: miror nihil uos tot meis cōmonitōibus profecisse: & doleo ꝙ frequens prædicatio mea non uos profectu aliquo salutis corrigat: sed quadam contestationis pæna constringat. Prædicatio enim sacerdotis in plebe saluandis est correctio: contestatio iudicandis. Contestamur enim illis ante iudicium quod illos maneat in ipso iudicio: ut tunc omni excusatione summota: & rei sint de peccatis & obnoxii cōtemptu. Vnde & ego interdum parcens uobis tacere uellem: sed malo uos contumaciæ causas reddere quam me negligentiæ sustinere iudicium. Comperi enim fratres ꝙ per absentiam meam ita rari quiꝗ ad ecclesiam ueniatis: ita pauci admodum procedatis quasi me proficiscente mecum pariter ueneritis: & quasi cum necessitatibus ego pertrahor: uos mecum traxerit ipsa necessitas. Pariter ergo a domo dei absentes sumus: sed hoc interest ꝙ me absentem necessitas efficit uos uoluntas. Nescitis quia etsi ego ab ecclesia desum: christus ab ecclesia sua qui est ubiꝗ: non deest. Venis frater ad ecclesiam: non inuenis ibi episcopum: sed si fideliter uenis: inuenies ibi episcoporum episcopum saluatorem. Nam christianus qui tunc tantum procedit ad ecclesiam quando episcopus præsens est: non tam dei causa uidetur processisse quam hominis. Nec implesse christiani timentis officiū sed amici deferentis obsequium. Quid autem ego uos arguo: cum possitis me uno sermone conuincere? Conuincor enim cum in hac parte clericos uobis magis uideo negligentes. Quo modo enim possum corrigere filios: cum fratres emendare non possim. Aut qua fiducia succenseam laicis: cum a consortibus pudoris uerecundia conticescam? Ego autem fratres non de omnibus loquor: sunt certe quidam deuoti: sunt & alii negligentes: ego neminem nomino: conscientia sua unūquēꝗ conueniat.

Post increpationem consolatio ad populum. LXXXV.

a Marior fortasse fuerit increpatio mea superiore dominica ꝙ plærosꝗ de uobis acrius magisterii seueritate conuenerim: & sim prosecutus quæ aliquot non blandimenta deferrent sed tristiciam irrogarent. Verum nihil mea interest: ego enim gaudeo sciens discipuli tristiciam magistri esse læticiam. Tunc enim auditor proficit: quādo austeriora annunciat prædicator: ei salus gignitur quando tristicia emendationis ingeritur: dicit enim beatus apostolus. Nam quæ secundum deum est tristicia salutem stabilem operatur: Recte ergo lætor quia salutem operor cum obiurgo: mæreat licet filius mei asperitate sermonis: me tamen delectat qui proficere illum intelligo per mœrorem: ait sanctus apostolus. Quis est enim filius quem non uerberat pater? Non n. osculatur semper pater filium sed & aliquando castigat. Ergo quando castigatur qui diligitur: tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas quæ dulciores sunt cum amarius inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio quam blanda remissio: unde ait ꝓpheta. Dulciora sunt uulnera amici quam uoluntaria oscula inimici. Igitur fratres quia post increpationis meæ utilia uerba credo uos benignitate sensuum profecisse: de sacris litteris aliqua conferamus. Sicut enim fons qui nō solito humore distillat exagitatur surculis: & ita largior inuenitur: ac primum ex eo turbida aqua producitur: ut unda purior subsequatur: sic ergo & sanctitas uestra exasperata quidē fuerat austeritate sermonis: sed deuotior facta est dulcedine pietatis. Turbulentium enim quiddam uestri animi forsitan retinebant: sed iam ex uestris moribus profluit omne quod purum est. Videamus ergo quid sit quod ait ad discipulos suos dominus. Vos autem quem me dicitis? Non igitur tanꝗ ignarus interrogat dominus quid de eo populi discipuliꝗ sentirent: sed tanꝗ sciens uniuersorum mentes: fidem manifestare uoluit singulorum: ut quod corde credebant: ore narrarent. Alii enim eliam esse credebant dominum: alii hieremiam: alii ioannem baptistam petrus solus christum dei filium cōfitetur. Gradus quidam sunt fidei: & qui deuotius credit: religiosius confitetur. Pro hac deuotione dicitur petro: beatus es tu simon bariona: quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus qui est in cælis: & ego dico tibi: tu es petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Cum uocaretur ergo simon: per hanc deuotionem: uocatus est petrus. Legimus dicente apostolo de ipō domino. Bibebant de spirituali petra: petra autem erat chri-

stus. Recte igitur quia petra christus: simon nūcupatus est petrus: ut qui cum domino fidei societatem habebat: cum domino haberet & nominis dominici unitatem: ut sicut a christo christianus dicitur: ita & a petra christo petrus apostolus uocaretur. Sed nec populorum opinionem possumus reprobare: qui unum de prophetis dominum existimabant. Nam ideo nō nulli uelut eliam saluatorem forsitan putauerunt: quia ad cælos elias sicut saluator ascendit: sed non sicut elias christus est. Ille enim ad cælos rapitur: iste regreditur. Ille tanquam īfirm⁹ ignea quadriga subuehitur: hic tanquam deus propria uirtute portatur. Ille sicut homo ducitur hic sicut saluator ascendit. Ille ducentes sequitur angelus: comitantes sibi āgelos iste præcedit. Deniq; idem angeli remeantes in terram a domino saluatore dixerunt ad apostolos. Viri galilæi quid statis aspicientes in cælum? Hic iesus qui receptus est a uobis: sic ueniet: quē ad modum uidistis eum euntem in cælum.

De barbaris non timendis. LXXXVI.

d Iximus anteriore dominica niniuitas in tribulatione positos diuinitatis misericordiam per abstinentiam meruisse: & ciuitatem suam de periculo ieiuniis liberasse tantæq; eos fuisse sapientiæ: ut non alienis se præsidiis defenderent: sed ꝓpria deuotione saluarent. Nam non statim desperauerunt de salute sua: quia audierunt a propheta cum ciuitatis se mœnibus subuertendos: sed quanto ꝓximum ānunciabatur excidium: tanto magis religiosis actibus armabantur: nec reliquerūt euertendam ciuitatem suam: sed in ea potius permanserunt: sapientes. s. ut quæ ciuium uexabatur peccatis: ciuium orationibus saluaretur: & cui perditionem mala conuersatio intulerat: ei salutem deuotio religiosa conferret. Iustum enim erat ut quos fuerat passa peccatores eosdem haberet proprios defensores. Ciuitati enim non nisi propter ciuium peccata infert excidium: desine ergo peccare & ciuitas non peribit. Quid fugis patriam: si uis saluus esse: tua potius peccata subterfuge. Si tu peccare desieris: uictus est inimicus. Dicit ad abrahā scriptura diuina per decem iustos patriam posse saluari. Igitur si iusti sunt qui saluam faciant patriam: utiq; iniusti sunt qui relinquunt: & si illi propter præsentiam suam consequunt gratiam necesse est ut ii propter desolationem mereant offensam: iniustus plane & impius est filius qui periclitantem deserit matrem: mater enim quodam modo dulcis est patria quæ te genuit quæ nutriuit quæ ut fugere possis: te diuitem fecit. Nam si nō tibi suppeteret sumptus copiosa substantia: fugæ præsidium non haberes: atq; ideo auaricia ductus dum metuis diuitias tuas perdere: impius in matrem esse non dubitas. Vnde intelligimus plus te pecuniæ tuæ consulere quam saluti. Dic mihi o bone ciuis: cur fugere disponis: cur patriam derelinquis? Captiuitatem fortasse metuis. Da ueniam: non intelligis: nescit ꝙ hæc est prima captiuitas patriā non uidere: & quod grauius est omni malo hostili peregrinationis exilium: solet qui aliquid sceleris admiserit: huius modi pœna damnari: ut pellatur patria: regionibus incognitis relegetur. Hoc igitur malum propria tibi prouides uoluntate quod solet supplicii causa damnat⁹ excipere. Sed ponamus te forti esse animo & æquanimiter tolerare posse peregrinationis iniuriam. Dic mihi qui inter extraneos libertate uicturus: nonne cum loqui cœperis: obiiciet tibi. Vnde iste exul? unde iste fugitiuus aduenit? Nam & nostram ciuitatem opprimere nitit sicut patriam suam prēssit. Ita autem aporiaberis ita conturbaberis: ut libertati tuæ metuens uerearis ne ingenuitatis tuæ ibi non inuenias assertorem. Mihi crede: in aliena patria tanta auditurus es: quanta in tua patria aliis sæpe dixisti. Illud autem nolo dicere quod quamuis diuersis in patria tua copiis perfruaris: statim ut exieris de domo tua: mendicus & pauper es. Dicit ergo deus ad abraham per decem iustos ciuitatem posse saluari. Male igitur de te sentis popule christiane: si in tanto cætu nostro ad saluandam ciuitatem decem iustos esse non credis. Dum enim deseris patriam: profiteris non in ea esse dignos quorum meritis liberetur. At ego uereor ne omnibus in ea iustis relictis tu solus qui deseris inueniaris iniustus. Sed nolo de decem iustorum numero te perturbes: legimus etiam quod de sodomitarum excidio meritis suis loth solus liberauerit ciuitatem quod magis ualuerit ad saluandum unius gratiam quam ad euertendum peccata multorum. Exeunti enim illi de sodomis hospitii causa segor parua conceditur. Quod si iusto hospitii donatur ciuitas: quanto magis iusto patria conceditur?

Item de eodem. LXXXVII.

Epe dixisse me memini ꝙ hostium tumultus bellicosos timere minime debea mus:nec qualibet copiosam hostium multitudinem formidarẽ:quoniam sicut ait dominus:maior est qui in nobis est quam qui in hoc mundo. Hoc est:potẽ tior est ad protegendos famulos suos christus quam diabolus ad instigandos inimicos. Quamuis enim idem diabolus colligat sibi turbas:& creduli eas ar met isania:tamen facile destruuntur:quia melioribus populum suum saluator circũdat auxi liis:ait enim propheta. Immittet angelum dominus in circuitu timentium eum & eripiet eos. Quod si angelus domini timentes eum de periculis eripit: non potest tim ere barbarũ qui timuerit saluatorẽ:nec põt metuere hostis ĩpetũ qui christi ꝑcepta suauerit:ꝑcepta ẽi chri sti arma sunt christianis:& diuinus timor terrorem a nobis expellit hostilem. Arma autem hæc nostra sunt quibus nos saluator instruxit:oratio misericordia atꝙ ieiunium. Ieiunium enim melius quam murus tuetur:misericordia facilius liberat quam rapina:oratio longius uulnerat quam sagitta. Sagitta enim non nisi proxime conspectum percutit aduersarium. Oratio autem etiam longius positum uulnerat inimicum. Sic nãꝗ elissæus propheta cum eum uellet rex syriæ captiuare:ac suæ subdere ditioni:multisꝙ eum armatorum cinxisset ag minibus:non est territus non turbatus:sed annuncianti puero ait. Noli timere:plures enim nobiscum sunt quam cum illis. O fides sancti prophetæ:non timet aduersarios quos prospi cit quoniam scit angelos secum esse quos credit:non metuit terrenas insidias:quia cælestia adesse sibi nouit auxilia. Plures(inquit)nobiscum sunt quam cum illis. Mira res:plures e cælo defensores meretur sanctitas quam in terris oppugnatores adduxit improbitas. Plures nobis cum sunt quam cum illis. Videte beatitudinis meritum:propheta nunciat etiam de multitu dine:cum puer adhuc incertus sit de salute. Spirituales oculi carnalibus quanto plus cernunt? Hic perspicit armatorum numerum:& ille non cernit defensionis indicium. Quanta est di uina misericordia:defertur hominibus beneficium:nec uidetur auxilium:periclitantem con sequuntur:& nesciunt. Hæc est enim pietas saluatoris:ut interueniat saluti:ac non se prodat aspectu:sentiatur beneficiis:& nõ cernatur obtutibus. Vnde errat qui putat cum prospere ali quid gesserit:propria se fortitudine superasse:scire enim debet ꝙ aduersarii meritis magis ꝙ̃ uirtute uincũtur & non tam uirtute quam sanctitate superantur sicut sanctus elissæus hostes suos non armis superabat sed oratione uincebat. Nam cum idem ministro suo ad depellen dum eius timorem plures adesse diceret defensores:nec metus ab illo posset auferri:tunc ora uit ad dominum dicens. Domine aperi oculos eius ut uideat. Et aperti sunt oculi eius:& ui dit:& ecce mons totus plenus equitatu & reliqua. Oratio ergo prophetæ aperuit oculos pue ri:non mirum si oratio aperuit oculos ut uideret exercitus:non mirum (inquam) si nouos ĩ serit oculos:qui noua promeretur auxilia. Aut cur non aciei producat obtutum:qui acies in struxerat angelorum? Cur (inquam) non oratione sna hebetudinem pupillarum detegeret qui meritis suis caliginem nubium penetrauit? Necessario ergo sanctus elissæus hoc facto mi nistro formidoloso præstitit securitatem:cui iam refuderat claritatem:& remouerat uisiõis cæcitatem:geminoꝙ eum remunerans beneficio absoluit eius metum:absoluit obtutum: minus timere cœpit post quam plus nidere promeruit. Nam & pacem pariter promeruit & uisum. In montibus ergo cernuntur armati:apparet eos uere descendisse de cælo quorum aduentus primum in montibus reperitur. Ipsa enim locorum proximitas hoc demonstrat ꝙ descendentes de cælo non nisi iuga collium sibi uicina calcauerint. Tunc igitur orauit elis sæus:& omnem hostilem exercitum cæcitate percussit. Non mirum si aduersariis cæcitatẽ intulit qui famulo largitus est claritatem:& si hostibus aufert uisum:qui ministro præstat as pectum. Vbi sunt qui dicunt plus quam preces sanctorum:hominum arma posse? Ecce una oratio elissæi totum exercitum uulnerauit:& unius prophetæ meritis omnis est hostium nu merus captiuatus. Quæ cateruæ regum:quæ turba militum talem uictoriam perpetrarunt: ut ita hostes prosternerent:unde illis nullus occumberet? Hæc est uera hæc incruenta uicto ria:ubi sic aduersarius uincitur:ut de uincentibus nemo lædatur.

De sancto propheta elissæo. LXXXVIII.

Irum forsitan uideatur ꝙ ante dies sancti elissæi gratiam describentes diximus in defensionem ipsius de cælis auxilia descendisse:& armatos equites siue qua drigas ei diuinitus affuisse: astitisse etiam circa ipsum quadrigam igneam. Ma gna quidem res:sed ĩ uiro sancto miranda non est. Quid enim mirum si is au

xilia meretur e cælo cuius animus semper in cælo est: sicut ait apostolus: nostra autē conuer satio in cælis est. Ergo si nostra conuersatio in cælis est: & cælestium conuersatio potest eē no biscum: hoc est ut qui uita uiuimus angelorum: recte consortium mereamur. Est ergo sancte uiuentibus quædam inter se cognatio coniunctio atq; societas: nec interest utrum in cælis maneant: an in terris angelici sint habitus uel humani: dummodo in iis sint eadem uita uel sanctitas. Conuersatio enim cōnectit quos separat elementum: & diuersis licet corporibus di uidantur: iisdem tamen actibus coniuguntur. Atq; ideo fit ut sancti sibi quodam consortio cohærentes a se inuicem non discedant: & modo angeli ad terras ueniant: modo homines ad cælestia transferantur: ac profectu meliore quibus uita communis est: incipiunt illis uiuendi etiam elementa esse communia. Sed dicit aliquis frequenter audiuimus angelos ad homines descendisse: audire etiam cupimus quando homines ad cælestia transmigrarint. Manifesta res est: & in promptu posita. Elias magister elissæi nonne angelis ducentibus raptus ad cælum est: & quadriga ignea impositus quasi in quodam trium pho uictor ascendit? Victor enim extiterat non gentium barbararum sed sæcularium uolup tatum. Si quidem grauiores inimici sunt praui mores quam hostes infesti: ut facilius intelli gamus hoc tempore malignitatem hostium uinci posse quam morum. Ergo etiam angeli ad cælum perferunt: elissæum angeli qui magistrum portauerunt: discipulum tuebantur: & noticia quadam obsequia quæ patri exibuerant: etiam filio deferebant. Ipse enim eliæ spiri tualis est filius: ipse eius hæres est sanctitatis. Recte autem elissæus eliæ specialis filius dicitur: qui ascendens ad cælum spiritum duplicem ei suæ gratiæ dereliquit. Cum enim data esset fa cultas elissæo: ut peteret quid uellet: prius quam ab eo reciperetur elias petiuit ut duplex spi ritus eliæ fieret in ipso. Tunc dixit elias: dure petisti: sed fiet tibi. O hæreditas preciosa in qua plus hæredi relinquitur quam habetur: plus consequitur qui accipit quam possideret qui lar gitur. Preciosa plane hæreditas quæ dum a patre tranfertur ad filium: meritorum quodam fænore duplicatur. Igitur elias cum simplicem sanctitatis ipse haberet spiritum: elissæo dupli cem dereliquit. Mirum ergo in modum plus elias gratiæ dimisit in terris quam secum porta uit ad cælos: & licet ipse ad altiora totus transfertur corpore: apud filium tamen maiore ma net sanctitate. De elissæi autem meritis quid dicamus: cuius hæc prima laus est q patrem uo luit gratia superare. Dum dari sibi amplius postulat quam scit apud eum esse qui possidet: aua rus quidem est in petendo: sed idoneus in promerendo. Dum enim a patre plus exigit quam habebat: facit eum meritis suis plus præstare quam poterat. Nam cum idem elissæus post as censū sui magistri uēisset hierico: & rogatus a ciuib⁹: ut in eadē consisteret ciuitate: dixerunt: commoratio oppidi bona est sed aquæ malæ & steriles sunt. Tunc præcepit sibi dari uas fic tile & recondito in eo sale ueniens ad exitus aquarum proiecit in aquas dicens: hæc dicit do minus: sanaui aquas istas: non erit ex eis moriens neq; sterilis: & sanatæ sunt aquæ usq; in hunc diem. Videte ergo elissæi quanta sint merita: cuius prima in ciuitate hospitalitas filio rum est magna fæcunditas. Dum enim sterilitatem auertit aquarum: successionem largitur hæredum. Non enim hoc facto unum elissæus sanauit hominem: aut unius domus præsti tit medicinam: sed totius ciuitatis populum reparauit. Si enim tardius hoc fecisset: interueni ente sterilitate senescentibus cunctis ciuitas sine habitatore remanserat. Igitur elissæus dum curauit aquam: curauit & plebem: & dum fontem benedixit undarum: fontem quendam in dulsit animarum. Nam sicut sanctificatione eius de occultis terræ uenis aqua sana prodiuit: ita de occultis uuluæ uisceribus soboles sana processit. Non enim sola tantum fluenta benedi xit elissæus quæ fontium iam gremio tenebantur: sed & illa quæ humido terræ solo adhuc i discreta paulatim erant in posterum defluxura: unde ait scriptura: ad exitus aquarum bene dixisse elissæum: ut stillantem aquam prius sanctificatio susciperet quam sinus fontis inclu deret. Igitur quoniam dicit apostolus paulus: hæc in figura contingebant illis: uideamus er go: ipsa figura quam habeat ueritatem: hoc est requiramus quæ sit ista ciuitas quæ sterilitate laborabat: uel quid sibi uelit uas fictile: quid etiam ut aspersi sales afferant suauitatem. Legi mus in eodem apostolo dictum esse de ecclesia: Lætare sterilis quæ non paris: erūpe & excla ma quæ non parturis. Ergo ecclesia est illa sterilis ciuitas quæ ante aduentum christi aquarū uicio hoc est sacrilegio gentilium populorum sterilitatem sustinens deo filios procreare non potuit: at ubi uenit christus uelut uas fictile assumens corpus humanum sanauit aquarum ui cia: hoc est resecauit sacrilegia populorum: statim ecclesia quæ erat sterilis: cœpit esse fæcun da: unde & apostolus dicit. Lætare sterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quia multi filii desertæ magis quam eius quæ habet uirum. Plures enim filios ex eo ecclesia

quæ erat sterilis:procreauit :quam synagoga quæ erat fæcunda :susceperit. Aspersi autem sa les qui sunt qui attulerunt medicinam :facile cognoscemus dicit dominus ad apostolos suos: uos estis sal terræ. Ergo si apostoli salibus comparati sunt: recte figura completur :sicut tunc effusi de uasculo sales condierunt aquas:ita & nunc missi a saluatore apostoli populos condi unt uniuersos :ut ablata sterilitate uiciorum prolem incipiant germinare uirtutum.

De bellico tumultu. LXXXVIIII

m Ouet fortasse uos fratres ꝙ tumultus bellorum & incursiones præliorum fieri audiuimus assidue:& cur nostris temporibus fiant dilectionem uestram fortas se plus moueat :sed hæc cā ē quia quātomagis proximi sumus mundi excidio: tanto magis regno sumus proximi saluatoris. Ipse enim dominns ait:in nouis simis diebus exurget gens aduersus gentem:& regnum aduersus regnum :cum autem uideritis bella & terræ motus & fames:scitote quoniam in proximo est regnum dei. Ergo uicinitas ista bellorum uicinum magis nobis christum esse demonstrat. Atq; ideo ueni entem,aduersarium timere non debeo :quia per hæc signa uenire potius intelligo saluatorē. Quāuis enim iste metum incutiat temporalem :ille tamen deserit sempiternum. Potēs est idem dominus:ut & hostilem a nobis repellat pauorem :& suam nobis præsentiam largiat̄. Per hos igitur bellorum tumultus :mundi quoddam significatur excidium. Futurum enim iudicium dei hæc inquietudo præcedit. Est autem quoddam commonitionis indicium dei: uidere quod metuis:ut possis intelligere plus superesse quod metuas. Dum enim cauti sum⁹ ad ea quæ cernimus :cautiores ad illa efficimur :quæ speramus. Vir autem sapiens his actib⁹ terrenis instruitur quem ad modum futuri sæculi debeat declinare iudicium. Dum enim ꝑ spicit in hac communi perturbatione priores uiros tuitiones mœnibus præparare :ipse ad monetur quem ad modum in futura euersiōe mundi defensionem christianis præparet ani mabus. Cernimus armari ciuitatis portas :debemus etiam prius in nobis portas armare iu sticiæ. Sunt enim portæ iusticiæ de quibus sanctus propheta dixit. Aperite mihi portas iusti ciæ:& reliqua. Tunc autem ciuitatis porta munita esse poterit :si prius in nobis portæ iusti ciæ muniantur. Cæterum nihil prodest muros munire propugnaculis: & deum prouocare peccatis. Illa enim constituitur ferro saxis & sudibus :hæc armetur misericordia innocen tia castitate. Illa telorum multitudine custoditur :hæc orationum frequentia defendatur: & ad plenam tuitionem urbium portas principum solent signa præcedere :animarum autem nostrarum portas signum saluatoris anticipet. Ergo fratres propter futurum mundi iudiciū armis nos cælestibus muniamur :accingamur lorica fidei :salutis galea protegamur :uerbo dei uelut spirituali gladio defendamur :qui enim his armis instructus fuerit :nec præsentem perturbationem metuit nec futurum iudicium pertimescit. Siquidem sanctus dauid hac de uotione protectus goliam illum fortissimum armatum & inermis occiderit: & uirum belli cosum sub munitionibus undiq; circūseptum sola fidei uirtute prostrauerit. Cum enim sanc tus dauid non operiretur galea:non præcingeretur clypeo:non lancea uteretur:occidit illum non telo ferreo sed gladio spirituali. Quāuis enim inermis oculis hominum uideretur :satis tamen erat gratia diuinitatis armatus. Verum ipse spiritualis gladius non fuit gladius. Non enim gladio golias sed lapide prostratus occubuit. Legimus i scripturis lapidis uocabulo chri stum figuraliter designari:sicut ait propheta. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes:hic factus est in caput anguli. Igitur cum lapide golias percutitur :christi uirtute prosternitur. Et in qua tandem corporis parte percutitur :in fronte silicet. Gentilis enim & sacrilegus homo ibi percutitur a christo :ubi deerat christus:& ibi infertur ei mortis exitium :ubi signum salu tis non inuenitur. Quamuis enim esset golias undiq; armorum protectione munitus frons tamen eius patebat ad mortem :quia signaculum saluatoris non gestabat. Atq; ideo ibi peri mitur :ubi nudus a dei gratia reperitur. Hæc autem in figura facta esse nemo qui nesciat. Nā & dauid armorum indumentis se se ante præcinxerat: sed cum esset in iis grauis & im peditus: ita ut ambulare uix posset: eadem sine cunctatione proiecit: significans ar ma illa huius mundi uana & luxuriosa esse opa quibus qui se permiscere uoluerit :tanquam grauis & gradiendi ad cælum cursum liberum non habebit :simul & illud nos docuit ꝙ non in armis tantum speranda uictoria est sed in nomine saluatoris oranda.

De dedicatione basilicæ. LXXXX.

Egimus in ſancto euangelio cum centurionis cuiuſdam ſeruus qui erat illi precioſior: graui paralyſis ægritudine laboraret: & per ſeniores iudæorum ille centurio rogaret ſaluatorem: ut eius doloribus mederetur: erat. n. (ut ait ſcriptura) moriturus: inter cætera ad maiorem cōmendationis gratiam ſenioris dixiſſe domino: quia dignum eſt: ut hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Si ergo commendatur domino qui ædificauit ſynagogam quanto eſt commendatior qui ædificauit eccleſiam? Et ſi is meretur gratiam qui impietatis receptaculum præſtitit: quanto maiorem meretur gratiam: qui religiōi domicilium præparauit? Et ſi ille cæleſti miſericordia uiſitatur qui conſtruxit locum: ubi chriſtus ſemper negatur: quanto magis uiſitandus eſt qui fabricare fecit tabernaculum: ubi chriſtus quottidie prædicatur? In centurione enim dominus non quid operis fecit ſed qua mente operatus ſit comprobauit. Nam qui tempore quo nondum chriſtiani erant: ſolicite ſynagogam fecit: ſi fuiſſet utiq; chriſtiani: intelligitur ꝙ multo ſolicitius feciſſet eccleſiam: ſed tamen licet ſynagogam ædificet: chriſtum prædicat: in ipſo enim opere cōmonet phariſæos debere illos ſuſciperē ſaluatorem: & demonſtrat propterea ſe tabernaculum amplius edidiſſe: ut multipliciter domini gloriam loquerentur. Si enim credit in chriſtum conditor ſynagogæ: multomagis crederē debet habitator ipſius ſynagogæ. Centurio ergo iuſtificatus eſt propter opus fragile uel terrenum: iuſtificandus plane eſt uir clariſſimus & prouidentiſſimus comes noſter propter op⁹ tam perpetuum uel cæleſte: qui comes ſicut eſt centurione dignitate potior: ita & fide debet eſſe deuotior. Sapiens uir & religioſus comes qui quantum in bello imperatori militat: tantum & in pace militat ſaluatori: & quantum feſtinat de hoſtium manibus captiuos eruere: tanto magis feſtinat a diaboli ſe ſacrilegio liberare. Ibi inimicos terreni regis interfecit: hic aduerſarios domini cæleſtis inſequitur: ibi barbaros uincit: hic dæmones. Sapiens (inquam) qui ſicut comes imperatoris eſt: ita & comes chriſti eſſe deſiderat. Nam bene utiq; & religioſe agendo: dignitatem ſuam cupit eſſe perpetuam ſecundum quod ſcriptum eſt in propheta. Et uos o boni reges bonas facite uias ueſtras & ſtudia ueſtra: & audite uocem domini dei ueſtri: & pœnitebit dominum mali quod locutus eſt aduerſus uos. Ergo cum centurio rogaret dominum: ut de morte erueret ægrotantem: & uellet dominus ad domum centurionis pergere: in qua ſeruulus decumbebat: ait centurio: domine non ſum dignus: ut intres ſub tectum meum. Excuſat igitur centurio: & ne ſub tectum eius ingrediatur dominus: indignum ſe dicit. Ecce dignus eſt comes noſter: ſub cuius tectum hodie ſaluator ingreditur? Videamus ipſa centurionis excuſatio quam habeat gratiam: ait enim hodie non ſum dignus: ut intres ſub tectum meum: ſed dic tantum uerbo: & ſanabitur. O fides chriſtiana quæ cum humilitate totum impetrare conſueſti. Ecce religioſus centurio ad accipiendam ſalutem dignior fit: dum ſe profitetur indignum: & dum edes ſuas iniurioſas putat: magis eas honorificas fecit & gratas. Magnæ enim & perfecte fidei uir: qui intelligeret chriſtum cælorum eſſe: dum uerebatur: ne hoſpitii ſui eum anguſta non acciperent. Ergo contradicente centurione nō pergit ad domum dominus: non pergit dominus ſed pergit domini medicina: nō uiſitat ægrū ſaluator: ſed uiſitat ſanitas ſaluatoris. De fratribus uero noſtris ſanctis uiris uitaliano & maiano quid dicam? Scio illos gloriam ab hominibus non quærere niſi a ſolo deo: ſed tamen laudem eorum & ſi ego taceam: ipſa opera loquuntur. Ad ipſorum enim laudem pertinet quicquid in aliis paulo ante laudauimus. Nam hoc tabernaculum & ſi plurimi conſtruxerūt: hi tamen ſumptu operati ſunt uno aſſenſu. Et quo tandem ſumptu: cum ſint in ſæculo mediocres & tenues? Illo ſcilicet de quo ait apoſtolus: abundantia fidei & diuitiis ſimplicitatis. Eſt enim ſanctis uiris ſemper diues ipſa paupertas: unde credo hos beatos hanc eccleſiam nō minus orationibus ꝗ̃ impendiis fabricaſſe. Sic enim oportebat ut opus chriſti precibus magis creſceret: ꝗ̃ cementis. Totam enim ſubſtantiam in huius facturam operis expenderunt: & ipſis certe nihil deeſt. Ipſa plane eſt (ſicut diximus) diues locuplexq; paupertas quæ expendit omnia. Sed hæc a deo benedicta eſt ſicut illa uidua de qua dicit dominus in euangelio: mulier hæc uidua pauper plus ꝗ̃ omnes miſit: nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera dei: hec autem totum uictum ſuum quem habuit miſit. Explicit.

Sancti ambrosii oratio dicenda a sacerdote ante inchoationem missæ.

Summe sacerdos & uere pôtifex iesu christe qui te obtulisti deo patri in ara crucis hostiam puram & imaculatam pro nobis miseris peccatoribus: & qui dedisti nobis carnem tuam ad manducandum: & sanguinem tuum ad bibendum: & posuisti mysterium in uirtute spiritus sancti dicens. Hæc quotienscunq; feceritis: in mei memoriam facietis. Rogo per tuum sanguinem preciosum magnum salutis nostræ præcium. Rogo per hanc miram & ieffabilem charitatem qua nos miseros & indignos sic amare dignatus es: ut lauares nos a peccatis nostris in sanguine tuo. Doce me seruum tuum indignum quem inter cætera dona tua ad officium sacerdotale uocare dignatus es nullis meis meritis sed sola dignatione misericordiæ tuæ. Doce me quæso p spiritum tuum: tantum mysterium tractare ea reuerentia & honore eaq; deuotione & timore quibus oportet & decet. Fac me domine iesu christe per gratiam tuam semper illud de tâto mysterio credere & intelligere sentire & firmiter retnere dicere & cogitare quod tibi placet & expedit animæ meæ. Intret spiritus tuus bonus in cor meum qui sonet ibi sine sono & sine strepitu uerborum. Loquatur omnem ueritatem tantorum mysteriorum. Profunda sunt nimis & sacro tecta uelamine. Propter magnam clæmentiam tuam concede mihi hodie & semper missarum solemnia puero corde & pura mente celebrare. Libera cor meum ab imūdis & nephandis uanis & obnoxiis cogitationibus. Muni me beatorum angelorum pia & fida tutela atq; fortissima custodia: ut hostes omnium bonorum confusi discedant per uirtutē tanti mysterii & per manum sancti angeli tui. Repelle a me domine iesu christe & a cunctis seruis tuis durissimum spiritum superbiæ: cenodoxiæ: inuidiæ: iracundiæ: fornicationis & imundiciæ: dubietatis & blasphemiæ. Confundantur qui nos persequuntur: pereant illi qui cuucta perdere festinant. Rex uirtutum: castitatis & integritatis amator deus: celesti rore benedictionis tuæ extingue in corpore meo totum fomitem ardentem libidinis: ut maneat in me tenor totius castitatis animæ & corporis. Mortifica in me carnis stimulos: & omnes libidinis commotiones: & da mihi ueram & perpetuam castitatem cum cæteris donis tuis: quæ tibi placent in ueritate: ut sacrificium laudis casto corpore & mundo corde ualeam tibi offerre. Quanta enim domine iesu christe cordis contritione & lachrymarum fonte: quanta reuerentia & tremore: quanta corporis castitate & animi puritate istud diuinum & cæleste sacrificium est celebrandum: ubi caro tua in ueritate sumitur: ubi sanguis tuus in ueritate bibitur: ubi summa imis iungūtur: ubi adest præsentia sanctorum angelorum: ubi tu es sacerdos & sacrificium mirabiliter & ineffabiliter constitutus. Quis digne hoc celebrare poterit: nisi tu deus omnipotens offerentem feceris dignum? Scio & uere scio: & ipsum pietati tuæ cōfiteor: quia non sum dignus accedere ad mysterium tantum propter nimia peccata mea & infinitas negligentias meas. Sed scio ueraciter: & credo ex toto corde: & ore confiteor: quia potes me facere dignum qui solus potes mundum facere de imundo conceptum semie: de peccatoribus facere iustos & sanctos. Per hanc omnipotentiam tuam te rogo: ut concedas mihi peccatori hoc cæleste sacrificium celebrare cum timore & tremore: cum cordis puritate & lachrymarum fonte: cum lætitia spirituali & cælesti gaudio. Sentiat mens mea dulcedinē beatissime præsentiæ tuæ: & excubias sanctorum angelorum tuorum in circuitu meo. Ego enī domine memor uenerandæ passionis tuæ accedo ad altare tuum licet peccator: ut offeram tibi sacrificium quod tu instituisti: & offerri præcepisti in commemoratione tui pro salute nostra. Suscipe ergo istud quæso sūme deus: dulcissime iesu christe pro ecclesia tua sancta & pro cuncto populo tuo quem acquisisti sanguine tuo precioso. Et quoniam me peccatorem inter te & eundem populum medium esse uoluisti: licet in me boni operis testimonium nō agnoscas: officium dispensationis creditæ non recuses: nec per me indignum famulum tuū eorum salutis pereat precium: pro quibus uictima factus salutaris dignatus es esse redemptō Profero ergo domine (si dignaris propitius intueri) tribulationes plebium: pericula populorum: captiuorū gemitū: miseriam orphanorum: necessitates peregrinorum: inopiam debiliū desperationes languentium: defectus senū: suspiria iuuenū: uota uirginum: lamenta uiduarum. Tu enim misereris omnium domine: & nihil odisti oīum quæ fecisti. Memorare quæ sit nostra substantia: quia tu pr̄ nr̄ es: ne irascaris satis: neq; multitudinem uiscerum tuorum super nos contineas. Non enim in iustificatiōibus nostris psternimus pces nr̄as añ faciē tuā sed in miseratiōibus tuis multis. Aufer a nobis dn̄e iniqtates nr̄as: & igne sci spiritus i nobis

clementer accende. Aufer cor lapideum de carne nostra: & da nobis cor carneum quod te ti meat diligat & honorificet: te delectetur: te sequatur: & te perfruatur. Oramus domine clementiam tuam: ut sereno uultu familiam tuam: sacri tui nominis officia praestolantem aspicere digneris. Et ut nullius sit irritum uotum: nullius uacua postulatio: tu nobis preces suggere: quas ipse audire propitius & exaudire delecteris. Rogamus etiam te sancte pater pro spiritibus fidelium defunctorum: ut sit illis salus aeterna ac perpetua sanitas: gaudium & refrigerium sempiternum: hoc magnum pietatis sacramentum. Domine deus meus sit illis hodie magnum & plenum gaudium de te pane uiuo & uero qui de caelo descendisti: & das uitam mundo de carne sancta & benedicta agni uidelicet immaculati qui tollis peccatum mundi. Et potari de fonte pietatis tuae: qui per lanceam militis de latere emanauit crucifixi domini nostri: ut consolati exultent in laude & gloria tua sancta. Peto domine clementiam tuam: ut descendat super hunc panem & calicem istum plenitudo diuinitatis tuae. Descendat etiam domine illa sancti spiritus tui inuisibilis forma & incomprehensibilis maiestas: sicut quondam in patrum hostias descendebat: qui & oblationes nostras corpus & sanguinem tuum efficiat: & me indignum sacerdotem tuum doceat tantum tractare mysterium: ita ut placide ac benigne sacrificium suscipias de manibus meis ad salutem omnium tam uiuorum quam defunctorum. Rogo te domine per ipsum sacrosanctum mysterium corporis & sanguinis tui quo quottidie in ecclesia tua pascimur & potamur: abluimur & sanctificamur: atque unius tuae summeque diuinitatis participes efficimur: quatenus des mihi uirtutes tuas sanctas: quibus repletus bona conscientia ad altare tuum accedam: ita ut haec caelestia sacramenta efficiantur mihi salus & uita. Tu enim dixisti ore tuo sancto: & benedicto: panis quem ego dedero: caro mea est pro mundi uita: Et qui manducat me: uita uiuet propter me: ipse manet in me: & ego in eo: ego sum panis uiuus qui de caelo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane: uiuet in aeternum. Panis dulcissime sana palatum cordis mei: ut sentiam suauitatem amoris tui. Sana ab omni languore: ut nullam praeter te amem pulchritudinem. Panis candidissime habens in te omne delectamentum & omnis saporis suauitatem: qui nos semper reficis: comedat te cor meum: & dulcedine saporis tui repleantur uiscera animae meae. Manducat te angelus pleno ore: manducet te peregrinus homo pro modulo suo: ne deficere possit in uia tali recreatus uiatico. Panis sancte: panis uiue: panis pulcher: panis munde: qui descendisti de caelo: & das uitam mundo: ueni in cor meum: & munda me ab omni inquinamento carnis & spiritus. Intra in animam meam: sana & sanctifica me intus & exterius. Esto tutamen & perpetua salus corporis & animae meae. Repelle a me insidiantes mihi. Hostes recedant procul a praesentia tua: ut foris & intus per te munitus recto tramite perueniam ad tuum regnum: ubi non mysteriis sicut in hoc tempore agitur: sed facie ad faciem te uidebimus: cum tradideris regnum deo patri: & erit deus omnia in omnibus. Tunc me de te satiabis satietate menstrua: ut nec esuriam: nec sitiam in aeternum. Qui cum eodem deo patre & spiritu sancto uiuis & regnas per omnia saecula saeculorum. Amen.

Item sancti Ambrosii oratio dicenda ante inchoationem missae.

s Vmma & incomprehensibilis natura uirtus uitaque beata: lux inaccessibilis: uera singularis & una sapientia: ueritas incommutabilis: sancta incomparabilis & aeterna dilectio: temporalium rerum sine tempore conditor uisibilium & inuisibilium: inuisibilis aeternusque patrator: pater & filius & spiritus sanctus: unus & uerus in trinitate deus. Pater non habens a quo sis: habens tamen sapientiam idest filium: cui maior uel anterior non sis. Filius habens patrem a quo sis: non tamen habens cui minor uel posterior sis. Spiritus sanctus hns patrem & filium: a quibus sis: non tamen habens quibus inaequalis uel impar sis: quia totum in hac tua diuinitate cui tempus nunquam accidit: aeternum ac coaeternum: aequale ac coaequale est: in qua alius pater alius filius alius spiritus sanctus: sed pater in filio & spiritu sancto: filius in patre & spu sco: spus scus i patre &

filio:quia sicut tua deus noster natura personas recipit:sic partes nequaꝙ admittit:cui nec su pra nec subtus:ante uel retro conuenit:quia corporum liniamenta non recipit. Vnde & to ta in locis sine loco habetur:nec tamen tota comprehenditur. Tota nanqꝫ ubiqꝫ habetur:qa perfectio pars in ea nulla reperitur. Tota autem non comprehenditur:quia uidelicet cum in creaturis unicuiqꝫ præsens efficitur: etiam ultra creaturas totus inuenitur. Quam ob rem cum cælum & terram implet: totus est cum hominem unum implet: totus est: nec uariatur per singula: quæ in singulis tota est: nec de loco ad locum transit: cum unum deserens alterum petitqꝫ: quæ semet ipsam sine loco & tempore mouet. Hinc me rito colendus:hinc adorandus es:hinc incommutabilis:hinc circunscriptus agnosceris: hinc mediator dei & hominum homo christus iesus secundum diuinitatis essentiam totus cum hominibus in terris:totus erat cum patre in cælis:cum diceret. Nemo ascendit in cælum ni si qui de cælo descendit filius hominis:qui in celo est. Qui uidelicet cum in forma dei esset: non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo:sed semetipsum exinaniuit: formam serui accipiens:in similitudine hominum:factus obediēs usqꝫ ad mortem:mortem autem crucis: Per hunc te beata trinitas humanitatis habitum:per huius susceptionis humilitatem depre cor:per huius sacratissimam obedientiam:per huius beatissimam mortem exoro in primis: ut te deum meum diligam:te sitiam:te toto corde perquiram:deinde ut proximum iuxta ui res atqꝫ mensuram in hac ipa tua dilectione carum semper atqꝫ dilectum attendam. Sed hāc dilectionem nulli domine prestabis:nisi cui uicia prius odisse donaueris. Obsecro ergo pia & uera misericordia:solida atqꝫ unica spes mea:ut superbiæ regnum auferas ab anima mea. Horrendum domine pauendumqꝫ tam maximum malum:quod angelos de cælo proiecit: quod homines de paradiso minauit:quodqꝫ initium omnis peccati est:& ad ipsum pertinet quicquid uicii & iniquitatis est:cuius primæ soboles septem nimirum prīcipalia uicia & hac uirulenta radice proferuntur: silicet inanis gloria inuidia ira tristicia auaricia uentris inglu uies atqꝫ luxuria:sed & numerosa propaginis turba ex singulis generatur. Inanis ergo gloria cum plene mentem ceperit:mox septiformem in illa nequiciam gignit:inobœdientiam iac tantiam hypocrisim:contentionem:pertinaciam:discordiam:ac nouitatis præsumptionē. Sed si huic uera humilitas opponatur:omnis eius nequicia uacuatur. Te ergo deprecor hu militatis magister:ut hanc cordi meo inseras:insertamqꝫ custodias:quæ dum cunctis inferio rem se attendit:subiectionem protinus gignit:iactantiam extinguit:hypocrisim excludit:cō tentionem refugit:pertinaciam emollit:discordiam præcauet:nouitatum presumptionem abhorret. Hoc beatæ humilitatis medicamine morbum elationis sanandum præuideras: cum per hominem assumptum auctor nostræ salutis tuis ad te uenientibus diceres. Discite a me quia mitis sum & humilis corde:& inuenietis requiem animabus uestris. Et rursum. Ni si conuersi fueritis:& efficiamini sicut paruulus iste:non intrabitis in regnum cælorum. De inuidia quoqꝫ odium:susurratio:detractio:exultatio in aduersis proximi: afflictio autem in prosperis eius propagatur. O mala progenies:quæ si animo intromissa dominari cœperit: omnem sanctitatis sobolem extinguit. Qui itaqꝫ inuidet uel odit: non alium prius ꝙ seip sum occidit. Qui susurrat:& detrahit:prius suas ꝙ aliorum radices euellit. Qui exultat ī ad uersis proximi:& affligitur in prosperis eius:alieno primum se petit gladio. Hoc secundum superbie uirgultum tunc primo fuit extortum:cum ille de quo scriptum est:inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum:caim persuasit:ut liuoris odio fraternum funderet san guinem. Sed nimirum idem caim iuidus prius suam animam ꝙ alterius carnem peremit: scriptum quippe est. Qui odit fratrem suum:homicida est. Et scitis quia omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem. Hinc domine apparet:cuius primum homici da est:qui alterum odit:in quo uita non est: quod contra moyses omnium mitissimus ad monet dicens. Ne oderis proximum tuum in corde tuo. Et quia ille qui inuidet & odit:con sequenter susurrat & detrahit:hoc malum scriptura sancta præcauendum denunciat. Non eris(inquit)susurro in populis:& nolite detrahere alterutrum fratres. Qui enim detrahit fratri:detrahit legi. Qui non susurrat & detrahit consequenter est ut in aduersis proximi exultet in prosperis autem animi tristiciam contrahat. Sed occurrit beatus apostolus & di cit:Gaudere cum gaudentibus:flere cum flentibus. Et ecce alius pro terrenis rebus terrenisqꝫ honoribus:alius pro uirtutum successibus cuilibet inuidet:quemlibet odit:cōtra quemlibet susurrat:de quolibet detrahit:de cuiuslibet aduersis exultat:de prosperis animum mœstifi cat. Sed ut in cunctis hoc multiplex malum superetur occurrat domine quæ so illud multiforme bonum quod potenti uirtute resistens non det inuidiæ locum:

charitas.s.quæ fundamentum est omniū uirtutum & bonorū:quæ non inuidet sed cōgaudet non odit sed diligit :non susurrat sed obiurgat :non detrahit sed arguit :non de aduersis ꝓxi gaudet sed mæret:nō ꝓsperis afflictionē sed cōsolationē recipit .Merito āt tale nomē accepit: ꝙ illo carius inueniri non potest:quam qui habet:te utiqꝫ habet.Deus(inquit)charitas est:& qui manet in charitate:in deo manet:& deus in eo.Cui ut præfatum inuidiæ superet malū: cordis simul & oris iungenda custodia est:cordis.s.ne inuideat:ne in aduersis proximi exultet:ne in ꝓsperis mæsticiam cōtrahat.Oris uero ne susurret ne detrahat: scriptum quippe ē: omni custodia serua os tuum.Cor quia ex ipso uita procedit.Et rursum scriptum est.Mors & uita in manibus linguæ citius malum ꝙ intus latet extinguitur:si a prauo eloquio foris ligua frenetur.Pone domine custodiam ori meo : & ostium circunstantiæ labiis meis : ut non declines cor meum in uerba maliciæ.Libera animam meam a labiis iniquis & a lingua dolosa.Ira autem inuidiam sequitur:qua inter cætera uicia nihil asperius nihil inuenitur amarius:quæ dum ultra modum efferbuerit:atrociter mentem exulcerat:sensum hebetat: linguā immutat:oculos obumbrat:totumqꝫ corpus perturbat.Hinc protinus rixe contumeliæ: clamor:indignatio tumor mentis & blasphemie suscitantur. De qua nimirum scriptura sancta testatur dicens.Ira in sinu stulti requiescit:& ira uiri iusticiam dei non operatur. Sed obiice domine contra tam amarissimum iracundiæ malum suauissimum pacientiæ bonum:i quo specialiter animarum nostrarum salus collocatur:cum nobis per euangelium dicitur .In patientia uestra possidebitis aīas uestras.Quæ nimirum dum arcem & principatum in mente susceperit:omnes mox perturbationes compescit. Rixas & contumelias in exhortationem conuertit:confusum clamorem sub ordinato silentio premit: indignationem tum orē ꝙ mentis mansuetudine uincit:blasphemias gratiarum actione repellit.Quod si forte si forte in immensum ira succensa ad horam patientia succubuerit: nullum ne domine remediū erit?Erit certe.Nam cum huius mali damnationem denunciat dicens. Qui irascitur fratri suo:reus erit iudicio.Qui autem dixerit fratri suo :racha : reus erit concilio: qui autem dixerit: fatue: reus erit gehenne ignis.Protinus recuperationem subiungit :cum dicit. Si offers munus tuum ad altare: & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare:& uade prius reconciliari fratri tuo:& tunc ueniens offer munus tuum.Et illud.Cum statis ad orandum: remittite si quid habetis aduersus alterū in cordibus uestris. Hanc mihi domine deus secundam tribue uictoriam: si furore cæcatus amisero primam:cum non tuo zelo sed meo uicio cuiuslibet animum offēdo. Tristicia quoqꝫ iram persequitur:quæ dum cordis archana penetrat:protinus in eius cubiculo:maliciam: rancorem:pusillanimitatem desperationem:torporem circa præcepta:uagationem mentis erga illicita generat:quæ inter cætera uicia ꝙ sit detestanda:beatus paulus indicat:sæculi(inquiens)tristicia mortem operatur. Sed domine deus meus oppone contra sæculi tristiciam futuræ beatitudinis læticiam:quæ ex mœrore contractam maliciam uincat beniuolentia: tædio procuratum rancorem pellat sinceritate:pusillanimitatem fortitudine roboret: desperationem spei fiducia erigat:torporem circa præcepta exercitio spirituali repellat: uagationem mentis erga illicita:inconcussa stabilitate refrenet. Quod si ad momentum subtracta læticia spirituali malum tristiciæ præualuerit:agam quæso quod monet beatus iacobus. Tristatur quis in uobis:oret æquo animo & psallat.Auaricia sequitur tristiciam quæ in utroqꝫ testamento pari notatur execratione.In ueteri nanqꝫ dicitur: auaro nihil est scelestius. In nouo autem:& auaricia quæ est idolorum seruitus.Ex qua profecto septem nequiciæ ꝓcreantur silicet proditio:fraus:fallacia:periurium:inquietudo:uiolentia:& contra misericordiam obduratio. Et ecce domine deus quilibet amtor mundi & non tui propter metalla preciosa ardentes fulgentesqꝫ lapides: seruos & seruas prædia & fundos: ad mortem proximum tradit:fraudem incurrit:fallaciam obducit:periurium committit & alius inquietus & uiolentus est propter uillam:alius propter gallinam: alius obduratur contra misericordiam:ne tribuat aurum: alius ne porrigat potum. Sed peto mihi deus amator castus & uerus ut cui præter te nulla possessio debetur in terra : nihil quod tu non es concupiscam in terra: semper illius sententiæ meminerim qua dicitur: nudus egressus sum de utero matris meæ:nudus reuertar illuc.Atqꝫ illius.Nihil intulimus in hunc mundū:sed nec auferre qd possumus.Quæ nimirum dum pie consideratur:mundi contemptum afferre uidetur:q auariciæ cōtrarius est.Post hæc restat uentris ingluuies:quæ a necessitate quidem icipit: sed modum necessitatis excedens ad uoluptatē ꝑtransit:dūqꝫ a licitis ad illicita ꝑuenerit: mox septā læticiā:scurrulitatē:imundiciam:multiloquium:sensusqꝫ hebetudinem circa intelligentiam

parturit:cuius mortiferum uirus tunc utcunq; uacuatur:cum non qualitas sed libido in escis
præcauetur. Prima enim mulier non exquisitarum dapum sed sola pomi delectatione mor
tem mundo induxit:& antiquus hostis regem nostrum non de carne sed de pane tentauit:
& sodoma idcirco igne & sulphure periit:quia inter cætera mala panem in saturitate come
dit. Quapropter clæmentiam tuam deus imploro:ut sicut æger ad medicinam:sic ad sumē
das dapes accedam:nequaquam in eis uoluptatem appetens sed necessitati subueniens. Au
fer a me propter magnam misericordiam tuam omne ciborum noxium desiderium:cōgru
amq; seruo tuo escarum propicius tribue abstinentiam:ut intra necessarium modum ꝓpri
um tempem appetitum:remotaq; a me omni prorsus crapula & ebrietate sciam in uirtute
tua abundare:sciam & pœnuriam pati:nouerim quoq; in quibus mihi sufficiens esse possim
Ita domine ita pater bone noxiis castrimargiæ succis arefactis inepta lætitia uel sterilitas n̄
pullulabit:quæ illos maxime ad insaniam perducit:in quibus crapula & ebrietate dominiū
sumit. Sedit enim populus manducare & bibere:& surrexit ludere. Contra quos illa senten
tia uenit:qua dicitur:uæ uobis diuitibus qui habetis consolationem uestram. Et uæ uobis q̃
ridetis nunc:quia plorabitis & flebitis. Quod contra ii qui carnem suam crucifixerunt cum
uiciis & concupiscentiis eius:audiunt. Mundus gaudebit:uos uero contristabimini:sed tristi
cia uestra uertetur in gaudium:& gaudium uestrum nemo tollet a uobis. Et rursum. Beati q̃
lugent:quoniam ipsi consolabuntur. Immundicia quoq; quæ iuxta apostolum quibusdā re
gni cælestis aditum claudit:uigilantem nunq̃:dormientem uero tardius sua colluuione fœ
dabit. Multiloquium inedia pressum silebit. Hebetudo sensus circa intelligentiam spiritualis
acuminis ingenio cedet:quod sancta parsimonia in mente propagabit. Venter enim cōtrac
tus humanos in altum eleuat sensus. Luxuria castrimargiam sequitur:que dum licentiæ me
tas excedit:mox de se cæcitatem mentis:inconsiderationem inconstantiam:præcipitatōem
amorem sui:odium dei:affectum præsentis sæculi:horrorem autem uel desperationem gi
gnit futuri. Sed peto domine ut qui ab ipso pubertatis tempore a complexu carnalis copulæ
alienum me esse uoluisti:delectationis eius sensu non tangar. Quid enim prodest domine
deus uirginem esse corpore:si contingat mente esse corruptum? Qui enim uiderit mulierē
ad concupiscendum eam:iam mœchatus est eam in corde suo. Huic profecto necdum casti
tatem professo iuxta apostolum:melius est nubere q̃ uri. Sed obsecro domine ut cui non li
cet nubere:ne contingat aduri. Ecce dum pro me solicitus talia postulo: meminisse charita
tis debeo:ut & pro aliis exorem. Te igitur amatorem ecclesiæ tuæ deprecor deus pro sacer
dotibus eius ut:uerbis simul & meritis uitæ populū sibi creditum ad cælestem patriam inui
tent:pro regibus ducibus & iis qui in sublimitate positi sunt:ut patres orphanorum & iudi
ces uiduarum semetipsos exhibeant:miseriis inopum & gemitibus pauperum doleant:nil ni
si quod iustum est: in indicio querant:sicq; administrent præsentia: ne amittant bona futu
ra. Pro uirginibus continentibus ac mundo renunciantibus: ut præsentia despiciant:futu
ra requirant:ne se negociis sæcularibus implicent:ut tibi militantes placeant:cui se probaue
runt. Pro coniugatis:ut sic sibi inuicem carnis debitum soluant:ne a desiderio patriæ celestis
exorbitent. Sed quid ago domine quasi oblitus peccatorum meorum pro aliis orare præsu
mo. O q̃ in multis offendi atq; offendo:sed non subrepit desperatio:cum publicanum in tē
plo iustificatum attendo:cum latronem in cruce confitentem & de cruce ad paradisum trā
seuntem aspicio:cum mariam post multas criminum culpas fonte pietatis ablutam:cum pe
trum post negationem apostolatus gratiam recuperasse intueor. Sed rogo ineffabilis pietas
ut cui de tantis exemplis præsumere donasti:gemitus publicani:confessionem latronis: la
chrymas meretricis:fletusq; negantis apostoli concedas. O domine si flagello temporali sce
lera mea uindicanda prouideris:lachrymosus imploro:ut dum contra hæc iratus desæuis:
semper in ira misericordiæ recorderis. Quem enim diligis corripis: flagellas autem om
nem filium quem recipis: quibus nimirum uerbis & si uirga percussionis minatur: pater
nus tamen pietatis affectus monstratur. Da ergo inter flagella tolerantiam: ne murmura
tionis notas ut malus seruus incurram: sed magis quasi bonus filius gratiarum actiones re
pendam. Illud etiam magnopere peto:ut diem obitus:diem extremi iudicii:damnationem
æterni supplicii:beatitudinemq; regni futuri semper meminerim: quod nemo indesinen
ter potest:nisi qui ad uitam præordinatus est æternam. Indesinenter domine recolenda est
dies illa:in qua lux cum tenebris pugnat:misericordia cum credulitate desudat:in qua aduer
sarius noster mala quæ fecimus:locuti sumus uel cogitauimus: uiolentissimus accusator re
texet:iusticiam tuam ad hæc punienda deposcet. Vbi quid sum dn̄e: nisi tu qui iuste iudicas

& misericorditer defendis? Recordar quia aduocatus meus es ipse qui iudicas. Quid si etiam in illo adhuc sæculo aliquid in me uindicandum reseruas? Peto ne me potestati demonū tradas: dū scel⁹ meū purgatoria pœna detergis. Nūq̄ dn̄e obliuiōi tradēda ē dies illa: de q̄ dixit ꝓpheta. Dies (iquit) ire dies illa: dies tribulatōis & āgustiæ: dies calamitatis & misiæ: dies tenebrarū & caliginis: dies tubarū & clāgoris: ī q̄ cæl' & terris ardētib⁹ exibūt āgeli: & sepabūt malos de medio iustorum: & mittent eos in caminum ignis: in quem messores collecta zizania alligabunt fasciculos ad comburendum in quo a sinistris positi audient impii. Discedite a me maledicti ī ignem æternum: qui paratus est diabolo & angelis ei. In quo iam obseratis uitæ ianuis cum extinctis lampadibus stultæ uirgines a thalamo exclusæ plorabunt: damnationēq̄ ingementes clamabunt domine domine aperi nobis: & tunc dices illis: nescio uos. In quo etiam qui miraculis coruscauerunt: similiter lamentabuntur repulsi & dicent: Domine domine nonne in nomine tuo prophetauimus: & in nomine tuo demonia eiecimus: & in tuo nomine uirtutes multas fecimus. Et tunc confiteberis etiam istis: quia nunq̄ nouisti eos: subiiciens. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Quis hic domine deus terribilis ī cōsiliis: mirabilis in maiestatibus: faciensq̄ prodigia: quis (inquam) hic non paueat: & a fundo cordis non tremiscat: cum etiam illos damnari audiat quos in hac uita contigit miraculis coruscare? Ad quæ nimirum ualet illa sententia qua dicitur: nescit homo: utrum amor an odio dignus sit: sed omnia reseruantur in futurum incerta: in quo & si iustus uix saluabitur: peccator & impius ubi parebunt? Etiam domine deus indesinanter meditandum æternæ damnationis supplicium: in quo quicquid pœnarum excogitari potest: quicquid etiam non potest: semper adest: cuius uermis imortalis: ignis inextinguibilis: fœtor intolerabilis est: cuius terra tenebrosa: & mortis caligine cooperta terra miseriæ: & tenebrarum est: cuius torrentes in picem conuertuntur: & humus in sulphur: ardebitq̄ in sempiternū: cuius lacus sanguine igneq̄ permixtus est: & quoscunq̄ suscipit: demergit: simul & exurit. O q̄ horrenda o q̄ stupēda sunt ista: sed maior est domine cruciatus amissio tuæ claritatis. Sufficit enim ad plenam miseriam: tua non perfrui beatitudine: in qua iusti receptis corporibus sanctorumq̄ angelorū celsitudini coæquati in æternam lucem aspicientes sicut sol refulgebunt. Nec immerito sole & luna non indigebunt: quia te perenne lumen habebunt. Non esurient: neq̄ sitient: non laborabunt neq̄ deficient: non mœrebunt neq̄ lugebunt: quia quicquid satietatis quicq̄d quietis: quicquid gaudii est: tua uisitatio præstabit: quæ in omnibus omnia erit. Nec tempus iam illis accedet: quia totos æternitas possidebit: nec timebunt ultra iam mori: qui meruerūt beata immortalitate uestiri. Quid autem de hac beatitudine miser ego amplius dicere ualeo: quia de illa quicquid dixero: illa sententia reprimor: quam per prophetam & apostolum dictā intelligo. Quod oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: quæ præparauit deus diligentibus se. Erunt certe in illa beata uita hæc bona quæ premisi ineffabili & nobis adhuc incomprehensibili modo. Huius desiderio domine deus formator & reformator meus huius amore peragam quicquid in hac uita præcipis ut agam: nec sic ultra timor in charitate. Sed perfecta charitas foras mittat timorem: Et ut efficax hæc mea sit depræcatio: beatæ mariæ uirginis suffragia peto: quam tanti meriti esse fecisti: ut prima inter mulieres nouum munus offerret: & nulla præter ipam tam nouum acciperet: nouum. s. munus p̄ria offerret: ut puella uirgo perseueraret. Nulla præter ipam tam nouum acciperet: ut deū uirgo pareret: & post partum uirgo maneret. Apostolorum intercessionem imploro qui beatissimam mediatoris paupertatem eiusq̄ passiones uestigio insequentes ad tantum cælsitudinis culmen peruenerunt: ut quæcunq̄ ligarent super terram: essent ligata & in cælis: & que soluerent super terram: essent soluta: & in cælis atq̄ in extremis sederēt super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus israel. Martyrum preces deposco: qui pro ueritate non dubitarunt sanguinem fundere: nec dilexerunt animas suas usq̄ ad mortem: ut mortis superarent auctorem. Confessorum orationes expostulo qui bella tentantis inimici dum pie uiuerent ī catholica pace: uel etiam hæreticorum conflictationem diuturno certamine pertulerunt: atq̄ ut uerum dicam: longioris occultiq̄ martyrii palmas acceperunt. Talium dominæ deus præces nunq̄ spernis: si ut pro me exorent: ipe inspiraueris: qui æternitate perenni uiuis & regnas cuncta per sæcula & in omnibus sæculis. Amen.

d E sacramentis quæ accepimus:sermonem adorior:cuius rationem ēt oportuit ante præmitti. In christiano enim uiro prima est fides: ideo & romæ fideles dicuntur qui baptizati sunt:& pater noster abraham ex fide iustificatus est nō ex operibus. Ergo accepistis baptismum:credidistis: nefas est me aliud nāq; existimare. Neq; enim uocatus esses ad gratiam nisi dignum te xps sua gratia iudicasset. Ergo quid egimus sabbato? Nempe apertionem.

Quæ mysteria sunt apertionis? Quando aures tetigit tibi sacerdos: quid significat? In euangelio dominus noster iesus christus cum ei oblatus eēt surdus & mutus:tetigit aures eius. Aures:quia surdus erat:os:quia mutus:& ait. Epheta quod est adaperire in latinum:ebraycum enim uerbum est. Ideo ergo tibi sacerdos aures tetigit:ut aperirentur aures tuæ ad sermonem & ad alloquium sacerdotis. Sed dicis mihi: quare nares ibi? ut abiectis noxiis delectationibus christi solūmodo amplectantur odorem: ut possint cū apostolo dicere. Christi bonus odor sumus deo. Quia mutus erat:os tetigit:ut quia loqui nō poterat sacramenta cælestia:uocem acciperet a christo:& ibi quia uiri:hic quia mulieres baptizantur. Et non eadem puritas serui quanta & domini:cum ille peccata concedat:huic peccata donentur. Quæ potest esse comparatio? Ideo propter operis gratiam & muneris non os tetigit episcopus sed nares. Quare nares? Vt bonum odorem accipias pietatis æternæ: ut dicas christi enim bonus odor sumus deo:quem ad modum dixit sanctus apostolus:ut sit in te fidei deuotionisq; plena fragrantia. Venimus ad fontem:ingressus es:unctus es. Considera quos uideris:quid locutus sis:repete diligenter. Occurrit tibi leuita:occurrit presbyter. Vnctus es quasi athleta xpi:quasi luctamen huius sæculi luctaturus. Professus es luctaminis tui certamina. Qui luctatur:habet quid speret. Vbi certamen:ibi corona. Luctaris in sæculo: sed coronaris a xpo:& pro certaminibus sæculi coronaris. Nam & si in cælo præmium:hic tamen meriti præmium collocatur. Quando te interrogauit:abrenuncias diabolo & operibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias sæculo & uoluptatibus eius? quid respōdisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui:& nunq; tibi excidat tuæ series cautōis. Si chirographū homini dederis:ut pecuniam eius accipias:teneris obnoxius:teneris obstrictus:& reluctantē te fœnerator astringit:atq; illic tua cautione conuinceris. Vbi promiseris considera:uel qbus promiseris. Leuitam uidisti. Sed minister est christi. Vidisti illum ante altaria ministrare. Ergo chirographum tuum tenetur:non in terra sed in cælo. Considera ubi capias sacramenta cælestia. Si hic corpus est christi:hic & angeli constituti sunt. Vbi corpus:ibi aquilæ. Legisti i euangelio:ubi corpus christi:ibi & aquilæ uolare consueuerunt:ut terrena fugiāt:cælestia petant. Quare hoc dico? Quia & homines angeli:quicunq; annunciant xpm:& angelorū asciscí uidentur locum. Quo modo? Accipe baptistæ rationem. Erat ioānes natus ex uiro & muliere. At tamē audi quia angelus est & ipse:ut. Ecce mitto angelū meū añ faciā tuā:& parabit uiā añ te. Accipe aliud. Malachias ait ꝓpheta. Labia sacerdotis custodiūt sapiētiam: & legem exquirunt ex ore ipsius angelus est enim dei omnipotentis. Hæc ideo dicuntur:ut sacerdotis gloriam prædicemus:non ut aliquid personalibus meritis arrogetur. Ergo quia abrenunciasti mundo:abrenunciasti sæculo:esto solicitus. Qui pecuniam habet: semper cautionem suam considerat. Et tu qui fidem debes christo:serua fidem quæ multo preciosior est q̄ pecunia. Fides enim æternum patrimonium est:pecunia temporale. Et tu ergo semper recordare quid promiseris:eris cautior. Si teneas promissionem tuam:tenebis & cautiōem. Deinde accessisti propius:uidisti fōtem:uidisti & sacerdotem supra fontem. Nec hoc possū dubitare qđ in animum uestrum non potuerit cadere:quod cecidit in illum syrum naaman:quia & si mūdatus est:tamen ante dubitauit. Quare dicam:accipe. Ingressus es:uidisti aquam:uidisti sacerdotem:uidisti leuitam. Ne forte aliquis dixerit:hoc est totum? Immo est totum:uere totum: ubi tota innocentia:ubi tota pietas:tota gratia:tota sanctificatio. Vidisti quæ uideri potuisti oculis tui corporis & humanis conspectibus:non uidisti illa quæ operantur:sed quæ uidētur. Illa multo maiora sunt:quæ non uidentur:q̄ quæ uidentur:quoniam quæ uidentur:temporalia sunt:quæ autem non uidentur:æterna. Ergo dicamus: primum tene cautionem uocis meæ:& exige. Miramur mysteria iudeorum:que patribus nostris data sūt. Primum uetustatem sacramentorum deinde sanctitatem præstantium. Illud promitto ꝙ diuiniora & priora sunt christianorum q̄ iudæorum. Quod præcipuum q̄ ꝙ per mare transiuit iudeorum populus? ut de baptismo interim loquamur. At tamen qui transierunt iudæi:mortui sunt in de

serto:Cæterum qui per hunc fontem transit:transit a terrenis ad cælestia : huic est enim trã
situs:ideo pascha:hocest transitus eius:transitus a peccato ad uitam:a culpa ad gratiam:ab in
quinamento ad sanctificationem.Qui per hunc funtem transit:non moritur sed resurgit.
Namaan ergo leprosus erat:ait puella quædam uxori eius:dominus meus si uult mundari :
uadat in terram israel:& ibi inueniet eum qui possit ei lepram tollere. Dixit illa dominæ
suæ : uxor marito:naaman regi syriæ:qui eum quasi acceptissimum sibi misit ad regem is-
rael. Audiuit rex israel ꝙ missus esset ad se. cuius lepram mundaret : & scidit uesti-
menta sua. Tunc elissæus propheta mand at ei. Quid est quod scidisti uestem ?
quasi non sit deus potens qui mundet leprosum. Mitte illum ad me. Et misit illum.
Cui aduenienti ait propheta.Vade descẽde in iordanem:merge:& sanus eris.Ille cœpit cogi
tare secum :& dicere hocest totum .Veni de syria in terram iudæam :& dicitur mihi:uade in
iordanem & merge:& sanus eris :quasi flumina meliora non sint in patria mea.Dixerunt ei
seruuli .Domine quare non facis uerbum prophetæ ?Magis fac & experire. Tunc ille iuit in
iordanem mersit:& surrexit sanus .Quid ergo significat?Vidisti aquam:sed non omnis aqua
sanat:sed aqua sanat quæ habet gratiam dei uel christi .Aliud est elementum :aliud consecra
tio :aliud opus :aliud operatio .Aqua opus est:operatio spiritus sanctus est. Non sanat aqua
nisi spiritus sanctus descenderit :& aquam illam consecrauerit :sicut legisti :ꝙ cum dominus
noster iesus christus formam baptismatis daret :uenit ad ioannem :& ait illi ioannes.Ego a
te debeo baptizari:& tu uenis ad me.Respondit illi christus.Sine modo:sic enim decet nos ĩ
plere omnem iusticiam .Vide quia omnis iusticia in baptismate constituta est. Ergo quare
christus nisi ut caro ista mundaretur:Caro quam suscepit de nostra conditione .Non enim
ablutio peccatorum suorum christo necessaria erat:qui peccatum non fecit:sed nobis erat ne
cessaria qui peccato manemus obnoxii.Ergo si propter nos baptismi nobis forma est consti
tuta :fidei nostre forma proposita est.Descendit christus :ioannes astabat qui baptizabat. &
ecce quasi columba spiritus sanctus:non columba sed quasi columba descendit .Memẽto qd
dixerim:christus carnem suscepit:non sicut carnem :sed carnis istius ueritatem.Vere carnem
christus suscepit :spiritus autem sanctus in specie columbæ:non in ueritate columbæ sed in
speciæ columbæ descendit e cælo .Ergo uidit ioannes & credidit .Descendit christus :descen
dit spiritus sanctus .Quare prior christus descendit :postea spiritus :cum forma baptismatis
& usus hoc habeat :ut ante fons consecretur :& tunc descendat qui baptizandus est?Nam ubi
primum ingreditur sacerdos :facit exorcismum secundum creaturam atq; inuocationem:pꝰ
ea & precem defert:ut sanctificetur fons :& adsit præsentia trinitatis æternæ .Christus autẽ
ante descendit :secutus est spiritus sanctus .Qua ratione ?Vt non quasi ipse egere dominus
iesus sanctificationis mysterio uideretur :sed sanctificaret ipse sanctificaret & spiritus. Ergo
descendit in aquam christus :& spiritus sanctus sicut columba descendit .Pater quoq; deus lo
cutus est e cælo .Habes præsentiam trinitatis .In mari autem rubro figuram istius baptisma
tis extitisse ait apostolus dicens.Quia patres nostri omnes baptizati sunt in nubæ & in mari
& subdit .Hæc autem omnia in figura facta sunt illis .Illis in figura sed nobis in ueritate .
Tunc moises uirgam tenebat :conclusus erat populus iudæorum instabat ægyptius cum ar-
mis :ex una parte mari claudebantur hebrei:neq; maria transire poterant :neq; in hostem re
currere .Murmurare cœperunt .Vide non te prouocet quia exauditi sunt .Et si exaudiuit do
minus tamen culpa non carent qui murmurauerunt.Tuum est:ubi constringeris :credere ꝙ
euadas:non murmurare :inuocare:rogare :non querelam exprimere .Tenebat uirgam moi
ses :& ducebat populum hebreorum in nocte in columna lucis in die in columna nubis .Lux
quid est nisi ueritas :quæ apertum & plenum lumen effundit? Columna lucis quid est :nisi
christus dominus :qui tenebras infidelitatis depulit :lucem ueritatis spiritualis affectibus hũa
nis infudit?At uero colũna nubis ẽ spiritus sanctus.In mari erat populus:& præibat colũna
lucis:deinde sequebatur colũna nubis quasi obumbratio spiritus sancti. Vides ꝙ per spiritũ
sanctũ & ꝑ aqua typũ baptismatis demonstrauerit?In diluuio quoq; fuit iã tunc figura bap
tismatis:& adhuc utiq; nõ erant mysteria iudæorum.Si ergo huius baptismatis forma præ
cessit:uides ergo superiora mysteria xpianorum ꝙ̃ fuerint iudeorum.Sed interim ſm fragi
litatem uocis nostræ & ſm rationem satis sit hodie iam de sacro fonte libasse mysteria
crastina die si dominus dederit loquendi potestatem uel copiam :plenius intimabo .Opus ẽ
ut sanctitas uestra aures paratus habeat :promptiorem animum ut ea quæ nos colligere pos
sumus de serie scripturarum :& uobis intimauerimus :tenere possitis :ut habeatis gratiam
patris & filii & spiritus sancti:cui trinitati perpetuum regnum est a sæculis & nunc & semper

& in omnia sæcula sæculorum. Amen.

Sermo secundus de sacramentis.

N diluuio quoq; figuram baptismatis præcessisse: hesterno cœpimus disputare
Quid est diluuium: nisi in quo iustus ad seminarium iusticiæ reseruatur: pecca
i tum moritur? Ideo dominus uidens hominum pullulare delicta: iustum solū
cum sua progenie reseruauit: aquam autem supra montes quoq; exire præce-
pit: & ideo in illo diluuio omnis corruptela carnis: sola iusti prosapia & forma
permansit. Nonne hoc est diluuium quod est baptisma: quo omnia peccata diluuntur: sola iu
sti mens & gratia resuscitatur. Multa genera baptismatum: sed unum baptisma clamat apo
stolus. Quare? Sunt baptismata gētium: sed nō sunt baptismata. Lauacra sunt: baptismata eē
non possunt. Caro lauatur: non culpa diluitur. Immo in illo lauacro culpa contrahitur. Erāt
baptismata iudæorum: alia superflua: alia in figura: & figura ipsa nobis proficit: quia uerita
tis est nuncia. Quid lectum est heri? Angelus (inquit) secundum tempus descendebat in pisci
nam: & quotienscūq; descendisset angelus: mouebatur aqua: & qui prior descendisset: sana
batur ab omni langore: quocunq; tenebatur. Quod significat figuram uenturi domini no
stri iesu christi. Angelus quare? Ipse est enim magni consilii angelus. Secundum tempus quod
ad horam nouissimam seruabatur: ut in occasu ipsum diem depræhenderet: & differret oc-
casum. Quotienscūq; ergo descendisset angelus: mouebatur aqua. Dices forte quare modo ñ
mouetur? Audi quare. Signa incredulis: fides credentibus. Qui prior descendisset: sanabat̄
ab omni infirmitate. Quid est prior? tempore an honore? Vtrunq; intellige. Si tempore:
qui prior descendisset sanabatur ante: hoc est de populo iudæorum magis q̄ de populo natio
num. Si honore: qui prior descendisset: hoc est qui haberet dei metum: studium iusticiæ: gra
tiam charitatis: castitatis affectum: ipse magis saluabitur. Tamen tunc unus saluabatur. Tūc
(inquam) in figura qui prior descendisset: solus curabatur. Quanto maior est gratia ecclesiæ
in qua omnes saluantur quicunq; descendunt? Sed uidete mysterium. Venit dominus noster
iesus christus ad piscinam. Multi enim ægri iacebāt: & facile ubi iacebant: ibi unus tantum
modo curabatur. Deinde ait ad illum paralyticum. Descende. Ait ille: hominem non habeo
Vide ubi baptizaris: unde sit baptisma: nisi de cruce christi: de morte christi. Ibi est omne mi
sterium: quia pro te passus est: in ipso redimeris: & in ipso saluaris. Hominem (inquit) non
habeo: hoc est quia per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum. Non po
terat descendere: non poterat saluari: quia non credebat q; dominus noster iesus christus car
nem suscepisset ex uirgine. Hic autem qui opperiebatur mediatorem dei & hominum homi
nem iesum: expectans eum de quo dictum: & mittet deus hominem qui saluos faciet eos: di
cebat: hominem non habeo: & ideo ad sanitatem meruit prouenire: quia credebat in adue
nientem. Melior tamen & perfectior fuisset si credidisset iam uenisse quem sperabat forte uē
turum. Nunc uide singula: diximus figuram præcessisse in iordane: quando naaman leprosus
ille mundatus est. Puella illa ex captiuis quæ est: nisi quæ speciem habebat ecclesiæ: & figurā
præsentabat? Captiuus enim erat populus nationum: captiuus erat non dico captiuitatem
sub hoste aliquo populo constitutam: sed eam captiuitatem dico quæ est maior: quando dia
bolus cum suis sæuo dominatur imperio: captiua colla subiecit peccatorum. Ergo habes
unum baptisma. Aliud in diluuio: habes tertium genus quando in mari rubro baptizati sūt
patres: habes quartum genus in piscina: quando mouebatur aqua. Nunc te consulo: utrū cre
dere debeas: quia habes præsentiam trinitatis in baptismate: quo baptizat christus uel eccle
sia? Idemq; ita dominus noster iesus christus in euangelio suo dicit ad apostolos. Ite baptiza
te omnes gentes in nomine patris & filii & spiritus sancti. Sermo hic saluatoris est. Dic mihi
o homo. Inuocauit elias de cælo ignem: & descendit ignis. Inuocauit elisæus domini nomē
& de aqua ferrum securis ascendit quod fuerat demersum. Ecce aliud gen⁹ baptismatis. Qua
re? Quia omnis homo ante baptismum quasi ferrum premitur atq; demergitur: ubi bapti
zatus fuerit: non tanq; ferrum sed tanq; iam leuior fructuosi ligni species eleuat̄. Ergo & hic
figura altera. Securis erat qua cædebantur ligna: cecidit manubrium de securi: hoc est ferrū
demersum est. Filius prophetæ nesciuit quæ faceret: sed hoc solum sciuit ut rogaret elisæum
prophetam: & remedium postularet. Tunc ille lignum misit: & ferrum leuatum est. Vidisti
ergo q; in cruce christi omnium hominum leuatur infirmitas. Aliud: & si non ordinē tene-
mus. Quis enim potest omnia gesta compræhendere christi sicut apostoli dixerunt? Moises
cum uenisset in desertum: & sitiret populus: & uenisset ad myrrham fontem: & bibere uellet

aquam ubi primum hausit: amaritudinem sensit: & cœpit bibere non posse. Ideo moises misit lignum in fontem: & cœpit aqua quæ erat ante amara: dulcescere. Quid significat: nisi quia omnis creatura corruptelæ obnoxia aqua amara est omnibus? Et si ad tempus suauis est: etsi ad tempus iocunda: amara est: quæ non potest auferre peccatum. Vbi biberis: sities: ubi potus ceperis suauitatem: iterum amaritudinem senties. Amara ergo aqua: sed ubi crucem christi: ubi acceperit cæleste sacramentum: incipit esse dulcis & suauis. Et merito dulcis ĩ qua culpa reuocatur: quia in ea culpa lauatur. Ergo si in figura: tantum ualuerunt baptisma ta: in ueritate quantum ualent? Nunc ergo consideremus. Venit sacerdos: precem dicit ad fõtem: inuocauit patris nomen: & præsentiam filii & spiritus sancti: utitur uerbis cælestibus: cælestia uerba quæ christi sunt: ꝙ baptizemus in nomine patris & filii & spiritus sancti. Si ergo ad hominis sermonem ad inuocationem sancti: aderat præsentia trinitatis: quanto magis ibi adest ubi sermo operatur æternus? Vultis scire ꝙ descendit spiritus sanctus? Audistis quia quasi columba descendit? Quare quasi columba? Vt increduli uocarentur ad fidem. In principio signum debuit esse: in posterioribus debet perfectio. Accipe aliud. Post mortem domini nostri iesu christi apostoli erant in uno loco congregati: & orabant in die pentecostes: & subito factus est magnus sonus: quasi cum ui magna spiritus ferretur: & uisæ sunt linguæ dispersæ sicut ignis. Quid hoc significat nisi descensum spiritus sancti: qui se uoluit incredulis etiam corporaliter demonstrare: hoc est corporaliter per signum: spiritualiter per sacramentum? Ergo manifestum testimonium eius aduentus. Nobis autem iam fidei prærogatiua defertur: quasi in principio signa incredulis fiebant: nobis iam in plenitudine ecclesiæ nõ signa sed fidei ueritas colligenda est. Nunc disputemus quid sit quod dicitur baptisma. Venisti ad fontem: descendisti in eum. Attendisti summum sacerdotem: leuitas & præsbiterum in fonte uidisti. Quid est baptismum? In principio dominus noster hominem fecit: ut si peccatum non gustaret: morte non moreretur: Peccatum contraxit: factus est obnoxius morti. Eiectus est de paradiso. Sed dominus qui sua uellet beneficia permanere: & insidias omnes abolere serpentis: rescindere quoq; oĩa q̃d nocuit: primum quidem sententiam tulit in homine: terra es: & in terram ibis: & morti hominem fecit obnoxium. Erat diuina sententia solui humana conditione non poterat: remedium datum est: ut homo moreretur & resurgeret. Quare? Vt & illud quod ante damnationis loco cessaret: loco cederet & beneficii. Quid illud est nisi mors? Quæritis quo modo? Quia mors interueniens finem facit peccati. Quando enim morimur: utiq; peccare desistimus. Satisfactum ergo sententiæ uidebatur: quia homo qui factus fuerat: ut uiueret: si tamen non peccaret: incipiebat mori. Sed ut dei gratia perpetua perseuuraret: mortuus est homo: sed christus inuenit resurrectionẽ idest ut reintegraret cæleste beneficium quod fraude fuerat serpentis amissum. Vtrunq; ergo pro nobis: quia & mors finis est peccatorum: & resurrectio mortuorum naturæ est reformatio. Verum tamen ne in hoc sæculo diaboli fraudes uel insidiæ præualerent: inuentũ est baptisma: de quo baptismate audi quid dicat scriptura: immo filius dei: quia pharisæi qui uoluerunt baptizari baptismo ioannis: consilium dei spreuerunt: ergo baptismum consilium dei est. Quanta est gratia ubi est consilium dei? Audi ergo. Nam ut in hoc quoq; sæculo nexus diaboli solueretur: inuentum quo modo homo uiuus moreretur: & uiuus resurgeret. Quid est uiuus? hoc est uita corporis uiues: cum ueniret ad fontem & mergeretur in fontem. Quid est aqua: nisi de terra? Satisfit ergo sententiæ cælesti sine mortis stupore ꝙ mergis. Soluitur sententia illa: terra es: & in terram ibis. Impleta sententia locus est beneficio remedioq; cælesti. Ergo aqua de terra: possibilitas autem uitæ nostræ non admittebat: ut terra operiremur: & de terra resurgeremus. Deinde non terra lauat sed aqua lauat. Ideo fons quasi sepultura est. Interrogatus es. Credis in deum patrem omnipotentem? Dixisti. Credo. Et mersisti: hoc est sepultus es. Iterum interrogatus es: credis in dominum nostrum iesum christum & in crucem illius? Dixi: credo. Et mersisti. Ideo & christo consepultus es. Qui enim christo consepelitur: cum christo resurgit. Tertio interrogatus es: credis & in spiritum sanctum? Dixisti credo. Tertio mersisti: ut multiplicem lapsum superioris ætatis absolueret trina confessio. Deniq; ut afferamus uobis exemplum. Sanctus apostolus petrus postea quam in passione domini lapsus uidetur infirmitate conditionis humanæ: qui ante negauerat: postea ut illum lapsum aboleret & absolueret tertio interrogatus a christo: si christum amaret: tunc ille dixit: tu nosti domine: quia amo te. Tertio dixit: ut tertio absolueretur. Sic ergo peccatũ dimittit pater sicut dimittit filius sicut spiritus sanctus. In uno autem nomine baptizaui uos hoc est in nomine patris & filii & spiritus sancti. Noli mirari: quia dixi unum nomen: ubi est una substantia: una diuini

tas:una maiestas. Hoc est nomen: de quo dictum est: in quo oportet omnes saluos fieri. In hoc nomine omnes saluati estis: redditi estis ad gratiam uitæ. Clamat ergo apostolus sicut audistis in lectione præsenti quoniam quicunq; baptizantur: in morte iesu baptizant. Quid est in morte? ut quo modo christus mortuus est: sic & tu mortem gustes: quo modo christus mortuus est peccato & deo uiuit: ita & tu superioribus illecebris peccatorum mortuus sis per baptismatis sacramentum & surrexeris per gratiam christi. Mors ergo est sed non in mortis corporalis ueritate: sed in similitudine sepulturæ: crucis illius accipis sacramenta: quod in cruce christus pependit: & clauis crucifixum est corpus. Tu ergo cum crucifigeris: christo adhæres: clauis domini nostri iesu christi adhæres: ne te diabolus possit abstrahere. Teneat te clauus christi quem reuocat humane conditionis infirmitas. Ergo mersisti: uenisti ad sacerdotem: quid tibi dixit? Deus (inquit) pater omnipotens: qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto: concessitq; tibi peccata tua: ipse te ungit in uitam æternam. Vide ubi unctus es: in uitam (inquit) æternam. Noli hanc uitam illi uitæ antefere: uerbi gratia: si exurgat inimicus aliquis: si uelit fidem tuam tibi auferre: si minatur mortem: ut præuaricetur quisquam: uide quid eligas: noli eligere illud: in quo non es unctus sed illud elige: in quo unctus es: ut uitam æternam uitæ præferas temporali per christum dominum nostrum Amen.

De sacramentis. Sermo tertius.

h Esterno die de fonte disputauimus: cuius species ueluti quædam sepulchri forma est: in quem credentes in patrem & filium & spiritum sanctum: recipimur: & demergimur: & resurgimus: hoc est resuscitamur. Accipis autem mysterium hoc est unguentum supra caput. Quare supra caput? Quia sensus sapientis in capite eius. Friget enim sapiētia sine gratia: sed ubi gratia acceperit sapientiā tunc opus eius incipit esse perfectum. Hæc regeneratio dicitur. Quid est regeneratio? Hēs in actibus apostolorum q; ille uersiculus qui dictus est in psalmo secundo. Filius meus es tu: ego hodie genui te: ad resurrectionem spectare uideatur. Nāq; sanctus apostolus in actibus apostolorum sic interpretatus est: q; tunc quando surrexit filius a morte: patris uox resultauerit: filius meus es tu: ego hodie genui te. Vnde & primogenitus a mortuis dicitur. Ergo resurrectio quid est nisi quando de morte ad uitam resurgimus. Si ergo & in baptismate: quoniā similitudo mortis est: sine dubio mergis & resurgis: similitudo fit resurrectionis. Recte itaq; secundum interpretationem apostoli sicut illa resurrectio regeneratio fuit: ita & ista resurrectio regeneratio est. Sed quid dicis quia in aqua mergis: ideo peregrinaris: ideo te dubitatio tenet? Legimus quidem producat terra ex se fructum: & produxit terra ex se fructum germinantem. Similiter & de aquis legisti. Producant aquæ animantia. Illa quidem in principio creaturæ: sed tibi reseruatum est: ut aqua te regeneret ad gratiam: sicut alia generauit ad uitam. Imitare illum piscem qui minorem quidem adeptus est gratiam tamen debet tibi esse miraculo: in mari est: & super undas est: in mari est: & super fluctus natat: in mari tempestas furit: stridunt procellæ: sed piscis natat non demergitur: quia natare consueuit. Ergo & tibi sæculum hoc mare est: habes diuersos fluctus: undas graues: sæuas tempestates. Et tu piscis esto: ut sæculi unda non mergat te. Pulchre autem pater dicit ad filium: ego hodie genui te: hoc est quando redemisti populum: quando ad cæli regnum uocasti: quādo implesti uoluntatem meam: probasti meum esse te filium. Ascendisti de fonte: quid secutum est? Audisti lectionem. Succinctus sacerdos: licet enim & præsbyteri fecerint: tamen exordium ministerii a summo est sacerdote. Succinctus in aqua summus sacerdos pedes tibi lauit. Q đ ē istud mysteriū? Audisti utiq; qa dn̄s cū lauisset discipul' aliis pedes uenit ad petrū: & ait illi petr⁹. Tu mihi lauas pedes? Hoc ē tu dn̄s mihi suo laues pedes? Hēs hoc & alibi. Vēit ad ioanē: & ait illi ioānes: ego a te deō baptizari: & tu uenis ad me? Ego sū peccator: & tu uenis ad me peccatorem: ut tua quasi peccata deponas: qui peccatum non feceris? Vide omnem iusticiam: uide humilitatem: uide gratiam: uide sanctificationem. Nisi lauero (inquit) tibi pedes: non habebis partem mecum. Non ignoramus quod ecclesia romana hanc consuetudinem non habeat: cuius typum cum in omnibus sequimur & formam: hanc tamen consuetudinem non habet: ut pedes lauet. Vide ergo propter multitudinem forte declinauit. Sunt tamen qui dicunt & excusare conentur: quia hoc non in mysterio faciendum est non in baptismate non in rageneratione: sed quasi hospiti pedes lauandi sunt. Aliud est humilitatis: aliud sanctificationis. Deniq; audi quia mysterium & sanctifatio. Nisi lauero tibi pedes: non habe

tis partem mecum. Hoc ideo dico non q ego alios repræhendam: sed mea officia ipse commendem. In omnibus cupio sequi ecclesiam romanam: sed tamen & nos homines sensum habemus. Ideoq alibi rectius seruatur: & rectius custodimus. Ipsum sequimur apostolum petrum: ipsius inhærem9 deuotioni. Ad hoc ecclesia romana respondet: quod utiq ipse auctor est nobis huius assertionis petrus apostolus qui sacerdos fuit romanæ ecclesiæ. Ipe petrus ibi ait. Domine non solum pedes sed etiam manus & caput. Et dominus. Qui lauit: non necesse habet iterum lauare: nisi ut soles pedes lauet. Quare hoc? Quia in baptismate omnis culpa diluitur. Recedit ergo culpa. Sed quia adam supplantatus a diabolo est: & uenenum ei suffusum est supra pedes: ideo lauas pedes: ut in ea parte iri qua insidiatus est serpens: maius subsidium sanctificationis accedat quo postea te supplantare non possit. Lauas ergo pedes: ut laues uenena serpentis. Ad humilitatem quoq proficiat in mysterio non erubescamus quod dedignamur in obsequio. Sequitur spirituale signaculum: quod audiuistis hodie legi: quia p9 fontem superest: ut perfectio fiat: quando ad inuocationem spiritus sancti infunditur spirit9 sapientiæ & intellectus: spiritus consilii & uirtutis: spiritus cognitionis atq pietatis: spiritus sancti timoris. Septem quasi uirtutes spiritus: & omnes quidem uirtutes ad spiritum pertinent: sed istæ quasi cardinales sunt: quasi pricipales. Quid enim tam principale quam pietas? Quid tam principale: quam cognitio dei? Quid tam principale quam uirtus? Quid tam principale quam consilium dei? Quid tam principale quam timor dei? Sicut timor sæculi infirmitas: ita timor dei magna est fortitudo. Istæ sunt septem uirtutes: quibus consignaris. Nam ut apostolus sanctus ait: multiformis est sapientia domini nostri. Et ita multiformis est spiritus sanctus: qui habet diuersas uariasq uirtutes: unde deus uirtutum dicitur: quod aptari potest patri & filio & spiritui sancto: sed hoc alterius disputationis: alterius est temporis. Post hæc quid sequitur? Venire habes ad altare: quando uenisti: uidere habes quæ antea non uidebas: hocest mysterium quod legisti in euangelio: si tamen legisti: certe audiuisti. Cæcus se obtulit saluatori: ut curaretur: & ille qui alios uerbo tantum & sermone curabat: & refundebat imperio lumen oculorum: tamen in libro euangelii: qui inscribitur secundum ioanne qui uere præ cæteris uidit magna & designauit & declarauit mysteria: hoc in illo uoluit præfigurare. Omnes quidem sancti euangelistæ: omnes apostoli: præter proditorē omnes sancti: tamen sanctus ioannes qui ultimus scripsit euangelium quasi necessarius requisitus & electus a christo maiore quadam tuba fudit æterna mysteria. Quicquid locutus est: mysterium est. Alius dixit cæcum curatum: dixit matthæus: dixit lucas: dixit marcus. Ioannes quid dixit? Tulit lutum & liniuit super oculos eius: & dixit illi. Vade in syloam: & surgens iuit: & lauit & uenit uidens. Considera & tu oculos cordis tui. Videbas quæ corporalia sunt corporalibus oculis: sed quæ sacramentorum sunt: cordis oculis adhuc uidere non poteras. Ergo quando dedisti nomen tuum: tulit lutum & liniuit super oculos tuos quod significauit: ut peccatū tuum fatereris: ut conscientiam suam recognosceres ut pænitentiam degeres delictorum: hocest sortem humanæ generationis agnosceres. Nō etiam si non confiteatur peccatum qui uenit ad baptismum: tamen hoc ipso implet confessionem omnium peccatorum q baptizari petit ut iustificetur: hocest ut a culpa ad gratiam transeat. Nolite ociosum putare. Sunt quidam: scio certe aliquem fuisse qui diceret: cum illi diceremus: in hac ætate magna baptizari debes: dicebat ille. Quare baptizor? Non habeo peccatum: nunquid peccatum contraxi? Hic lutum non habuit: quod ei christus non lauaret: hocest non illi christus aperuerat oculos. Nullus enim homo sine peccato. Ergo cognoscit se hominem qui confugit ad baptismum christi. Itaq & tibi imposuit lutum: hocest uerecundiam prudentiam considerationem fragilitatis tuæ: & dixit tibi: uade in syloam. Quid est syloas? Quod interpretatur (inquit) missus: hocest uade ad illum fontem in quo omnium christus redemit errores. Isti: lauisti: uenisti ad altare: uidere cæpisti quæ ante non uideras: hocest per fontem domini & prædicationem dominicæ passionis. Tunc aperti sunt oculi tui qui ante corde uidebaris esse cœcatus: cœpisti lumen sacramentorum uidere. Ergo fratres delectissimi uenimus usq ad altare ad tractatum uberiorem: & ideo quia id temporis est: disputationem integram non possumus incipere quia prolixior tractatus est.

Satis sit quod dictum est hodie: crastina die: si domino placet: de sacramentis ipsius tractabimus.

i Nueteri testamento sacerdotes frequenter in primum tabernaculum intrarē
consueuerant. Semel in anno summus intrabat sacerdos in secundum taber
naculum: quod euidenter ad hebreos recolens ueteris seriem testamenti expla
nat apostolus paulus. Erat autem in secundo tabernaculo manna: erat & uirga
aaron quæ aruit: & postea floruit thymiamaterium. Quo spectat: hoc? Vt in
telligatis quid sit secundum tabernaculum in quid uos introduxit sacerdos: in quod semel in
anno summus sacerdos intrare consueuit: hoc est ad baptisterium. ubi uirga aaron floruit:
quæ ante arida erat: postea refloruit. Et tu aridus eras. & cæpisti in fonte irriguo reflorescerē
Arueras peccatis: arueras erroribus atq; delictis: sed fructum iam afferre cæpisti plantatus se
cus decursus aquarum. Sed forte dicas: quid hoc ad populum si uirga sacerdotalis aruerat &
refloruit? Populus ipse quid ē nisi sacerdotes? quib⁹ dictum est: uos autem genus electum: re
gale sacerdotium: gens sancta: ut ait petrus. Vnusquisq; ungitur in sacerdotium: ungitur in
regnum. Sed spirituale regnum est: & sacerdotium spirituale. In secundo quoq; tabernaculo
thymiamatherium est: quod bonum odorem fragrare consueuit. Ita & uos iam bonus odor
christi estis: iam nulla in uobis sordes delictorum: nullus nidor grauioris erroris. Sequitur ut
ueniatis ad altare. Cœpistis uenire. Spectarunt angeli: uiderunt uos aduenientes: & huma
nam conditionem illam: quæ ante peccatorum tenebroso squalore sordebat aspexerunt subi
to refulgere: ideoq; dixerunt. Quæ est hæc quæ ascendit a deserto dealbata? Mirantur ergo
& angeli. Vis scire quam mirentur? Audi ergo apostolum petrum dicentem: ea uobis ēē col
lata quæ concupiscunt angeli uidere. Audi iterum. Quod oculus non uidit: nec auris audiuit
quæ præparauit deus diligentibus se. Deinde quid acceperis recognosce. Spiritus prophæte
dauid hanc gratiam in figura uidit & concupiuit. Vis scire quam concupierit? Iterum audi di
centem: Asperges me domine hyssopo: & mundabor lauabis me: & super niuem dealbabor
Quare? Quia nix quamuis sit candida: cito aliqua sorde nigrescit: atq; corrumpitur. Ista gra
tia quam accepisti: si teneas quod accepisti: erit diuturna atq; perpetua. Veniebas ergo desi
derans: utpote qui tantam gratiam uideras. Veniebas desiderans ad altare quod acciperes sa
cramentum. Dicit anima tua: & introibo ad altare dei mei: ad deum qui lætificat iuuentutem
meam. Deposuisti peccatorum senectutem: sumpsisti gratiæ iuuentutem. Hoc præstiterunt
tibi sacramenta cælestia. Denique iterum audi dicentem dauid. Renouabitur sicut aquilæ iuuē
tus tua. Bona aquila esse cœpisti: quæ cælum petis: terrena fastidis. Bonæ aquilæ circa altare.
Vbi enim corpus ibi & aquilæ. Forma corporis altare est: & corpus christi est i altari. Aquilæ
uos estis renouatione delicti. Venisti ad altare attendisti ad sacramenta posita super altare:
etiam & ipsam quidem miratus es creaturam: & tamen creatura solemnis & nota. Forte ali
quis dixerit iudæis deus tantam grām peæstit: manna illis pluit e cælo: quid plus dedit fide
libus suis? quid plus tribuit iis quibus pl⁹ promisit? Accipe dico & anteriora esse mysteria chri
stianorum q̄ iudæorum. Quo modo? Accipe. Iudæi quando esse cœperunt? Ex iuda utiq;
pronepote abrahæ: aut si uis & sic intelligere: ex lege: idest quando iudæi legem accipere me
ruerunt. Ergo ex pronepote abraham iudæi dicti sunt tempore sancti moysis. Et si tunc de⁹
m̄ana iudæis murmuratibus pluit e cælo: tibi autem sacramentorum horum figura pcessit:
qn̄ abrahā erat qn̄ uernaculos trecētos decē & octo collegit: iuit: psecutus ē aduersarios: de ca
ptiuitate eruit nepotem suū. Tūc uictor uenit: occurrit illi melchisedech sacerdos: & obtulit
illi panem & uinū. Quis habuit panem & uinum? Abrahā nō habuit. Sed qs habuit? Melchi
sedech ipse auctor sacramentorū. Quis ē melchisedech? qd significat? Rex iusticiæ rex pacis.
Quis ē iste rex iusticiæ: nisi iusticia dei? Quis est dei pax: nisi dei sapiā: qui potuit dicerē: pacē
meam do uobis pacem meam relinquo uobis? Ergo primum intellige sacramenta hæc quæ
accipis: anteriora esse quam moisis sunt sacramenta: quæcunq; iudei habere se dicunt: & pri
us cæpisse populum christianum quam cœpisse populum iudæorum: sed nos in prædestina
tione: illum in nomine obtulit ergo melchisedech panem & uinum. Quis est melchisedech?
Sine patre (inquit) sine matre sine generationis ordie: neq; initium dierum neq; finem uitæ
habens. Hoc habet ad hebreos epistola. Sine patre (inquit) & sine matre: habens similitudi
nem filio dei. Sine matre natus est dei filius generatione cælesti: quia ex solo patre deo nat⁹
est. Iterum sine patre natus: quando natus ex uirgine est. Non enim ex uirili semine genera
tus est: sed natus ē de spiritu scō e uirgine maria: utero editus uirginali: similis p oīa filio dei.
Sacerdos quoq; melchisedech: quia & christus sacerdos: cui dicitur. Tu es sacerdos in æter
num secundum ordinem melchisedech. Ergo auctor sacramentorū quis est nisi domin⁹ iesus?
De celo ista sacramenta uenerunt. Consilium enim omne de cælo est. Vere autem magnū

& diuinum miraculum ꝙ populo pluit deus manna de cælo :& non laborabat populꝰ & mā
ducabat .Tu forte dicis meus panis eſt uſitatus:ſed panis iſte panis eſt ante uerba ſacramētorū
ubi acceſſerit conſecratio:de pane fit caro chriſti.Hoc igitur aſtruamus :quo modo poteſt ꝗ
panis eſt :chriſti eſſe corpus .Conſecratio igitur quibus uerbis eſt:& cuius .ſermōibus ?Domi
ni ieſu .Nam reliqua omnia que dicuntur in ſuperioribus :a ſacerdote dicuntur .Laus deo de
fertur .Oratio petit pro populo regibus pro cæteris . Vbi uenit ut conficiatur uenerabile ſa
cramentum :iam non ſuis ſermonibus utitur:ſed utitur ſermonibus chriſti.Ergo ſermo chri
ſti hoc efficit ſacramentum .Q ui ſermo chriſti ?Nempe is quo facta ſunt omnia.Iuſſit domi
nus :facta eſt terra .Iuſſit dominus :facta ſunt maria .Iuſſit dominus ?omnis creatura creata
eſt. Vides ergo quam operatorius ſit ſermo chriſti.Si ergo tanta uis eſt in ſermone domini
ieſu:ut inciperent eſſe quæ non erant :quanto magis operaturus eſt ut ſint quæ erant:& ī ali
ud commutentur ?Cælum non erat :mare non erat:terra non erat .Sed audi dicentem: ipſe
dixit :& facta ſunt :& mandauit :& creata ſunt .Ergo(tibi ut reſpondeam)non erat corpus
chriſti ante conſecrationem ſed poſt conſecrationem .Dico tibi quia corpus chriſti ipſe dixit:
& factū eſt.Tu ipſe eras:ſed eras creatura :poſtea quam conſecratus es :noua creatura eē cœ
piſti .Vis ſcire quam noua creatura?Omnis(inqnit)ī chriſto noua creatura .Accipe ergo quē
ad modum ſermo chriſti creaturam omnem mutare conſueuerit:& mutet quando uult inſti
tuta naturæ.Q uo modo requiris?Accipe.& primo omnium a generatione eius ſumamus
exemplum .Conſuetudo eſt:ut non generetur niſi ex uiro & muliere:conſuetudine iugali .
Sed quia uoluit dominus:qui hoc elegit ſacramentum de ſpiritu ſancto & uirgine natus eſt :
chriſtus:hoceſt mediator dei & hominum homo chriſtus ieſus .Vides ergo quia contra inſti
tutum & ordinem homo eſt natus ex uirgine .Accipe aliud .Vrgebatur populus iudæorum
ab ægyptiis intercluſus erat mari .Diuino imperio uirga moiſes tetigit aquas :& ſe unda diui
ſit :non utiq; ſecundum ſuæ naturæ conſuetudinem ſed ſecundum gratiam cæleſtis imperii.
Accipe aliud .Sitiebat populus:ad fontem uenit:amarus erat fons:miſit lignum ſanctus moi
ſes in fontem :& factus eſt dulcis fons qui amarus erat:hoceſt mutauit conſuetudinem natu-
ræ ſuæ :accepit dulcedinem gratiæ .Accipe quartum exemplum ceciderat ſecuris in aquas :
quaſi ferrum ſua conſuetudine demerſum eſt .Miſit lignum eliſſæus:ſtatim ferrum eleuatū ē
& aquas ſupernatauit :utiq; contra conſuetudinem ferri .Eſt enim materies grauior quam
aquarum eſt elementum .Ex his igitur omnibus nū intelligis quantum operatur ſermo cæle
ſtis ?Si operatus eſt in fonte terreno:ſi operatus eſt ſermo cæleſtis in aliis rebus :non operat̄
in cæleſtibus ſacramentis?Ergo didiciſti ꝙ ex pane corpus fiat chriſti :& ꝙ uinum & aqua in
calicem mittatur :ſed fit ſanguis conſecratione uerbi cæleſtis .Sed forte dicis :ſpeciem ſangui
nis non uideo:ſed habet ſimilitudinem .Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſtis:ita etiā
ſimilitudinem precioſi ſanguinis :ut nullus cruoris horror ſit:& precium tamen operetur re
demptionis.Didiciſti ergo quia quod accipis :corpus eſt chriſti :uis ſcire quia uerbis cæleſtibꝰ
conſecratur :accipe quæ ſunt uerba .Dicit ſacerdos:fac nobis hanc oblationem ſcriptam ra-
tionabilem acceptabilem quod eſt figura corporis & ſanguinis domini noſtri ieſu chriſti qui
pridie ꝗ̄ pateret̄ in ſanctis māibꝰ ſuis accepit panē:reſpexit ad cælum ad te ſancte pater om
nipotens æterne deus gratias agens:benedixit & fregit :fractūq; apoſtolis ſuis & diſcipulis
ſuis tradidit dicens.Accipite & edite ex hoc omnes: hoc eſt enim corpus meum :quod pro
multis confringetur.Similiter etiam calicem:poſt quam cœnatum eſt:pridie quam pateret̄
accepit :& reſpexit ad cælum ad te ſancte pater omnipotens æterne deus gratias agens bene
dixit :apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit dicens .Accipite & bibite ex hoc omnes:hic eſt enim
ſanguis meuſ .Vide :omnia illa uerba euangeliſtæ ſunt uſq; ad accipite ſiue corpꝰ ſiue ſangui
nem .Inde uerba ſunt chriſti :accipite & bibite ex hoc omnes :hic eſt enim ſanguis meus: &
uide ſingula .Q ui pridie(inquit)quam pateretur in ſanctis manibus ſuis accepit panem.An
te quam conſecretur :panis eſt:ut autem uerba chriſti acceſſerint :corpus eſt chriſti . Deniq;
audi dicentem .Accipite & edite ex hoc omnes :hoc eſt enim corpus meum. Et ante uerba
chriſti :calix eſt uini & aquæ plenus :ubi uerba chriſti operata fuerint :ibi ſanguis efficitur :ꝗ
plebem redemit.Ergo uidete quantis generibus potens eſt ſermo xp̄i uniuerſa cōuertere.De
niq; ip̄e dominus ieſus teſtificatur nobis ꝙ corpus ſuū accipiamus & ſanguinem . Nunquid
debemus de eius fide & teſtificatione dubitare.Iam redi mecum ad propoſitionem meam .
Magnum quidem & uenerabile ꝙ manna iudæis pluit e cælo ſed intellige quod eſt amplius
manna de cælo ante corpus chriſti ?Corpus chriſti utiq; qui auctor cæli . Deinde qui man-
ducauit manna mortuus eſt:qui manducauerit hoc corpus:ſit ei remiſſio peccatorum & non

morietur in æternum. Ergo non ociose dicis tu. Amen: iam in spiritu confidens q̄ accipias corpus christi. Cum ergo tu acceperis: dicit tibi sacerdos: corpus christi: & tu dicis amen: hoc est uerum. Quod confitetur lingua: teneat affectus. Vt scias autem hoc esse sacramentū cui⁹ figura ante præcessit: deinde quantum sit sacramentum cognosce. Vide quid dicat. Quotiēscunq̄ hoc feceritis: totiens commemorationem mei facietis: donec iterum adueniam: & sacerdos dicit. Ergo memores gloriosissimæ eius passionis & ab inferis resurrectionis & in cælum ascensionis offerimus tibi hanc immaculatam hostiam: rationabilem hostiam: incruentam hostiam: hunc panem sanctum & calicem uitæ æternæ: & petimus & precamur: ut hāc oblationem suscipias in sublime altare tuum per manus angelorum tuorum: sicut suscipere dignatus es munera pueri tui iusti abel: & sacrificium patriarchæ nostri abrahæ: & q̄d tibi obtulit summus sacerdos tuus melchisedech. Ergo quotienscunq̄ accipis: quid tibi dicit apostol⁹ Quotienscūq̄ accipim⁹: mortē dn̄i ānūciam⁹. Si mortē ānūciam⁹: ānūciam⁹ remissioēm peccatorū. Si quotienscūq̄ effundit̄ sanguis: in remissionē peccatorū fundit̄: debeo illū semper accipere: ut semper peccata dimittantur. Qui semper pecco: semper debeo accipere medicinam. Interim & hodie quantum potuimus explanauimus: sed crastina die & sabbato & dominica de ratione ordinis dicemus: quem ad modum possumus. Dominus deus noster conseruet uobis gratiam quam dedit: & oculos quos uobis aparuit: illuminare dignetur per unigenitum filium suum regem ac saluatorem dominum deum nostrum: per quem & cum quo tibi laus est honor gloria magnificentia potestas cum spiritu sancto a sæculis & nunc & semp & in omnia sæcula sæculorum amen.

De sacramentis. Sermo quintus.

h Esternus sermo noster atq̄ tractatus usq̄ ad sancti altaris sacramenta deductus est: & cognouimus sacramentorum figuram abrahæ temporibus præcessisse: quando obtulit sacrificium sanctus melchisedech: neq̄ initium dierum neq̄ finem habens. Audi o homo quid dicat apostolus ad hebreos. Vbi sunt qui dicūt dei filium esse de tempore? De melchisedech dictum est: quia initium dierum neq̄ finem habet. Si melchisedech non habet initium dierum: nunquid christus habere potuit? Sed non est plus figura quam ueritas. Vides ergo quia ipse primus & nouissimus: prim⁹ quia auctor est omnium: nouissimus: non q̄ finem inueniat: sed q̄ uniuersa concludat. Diximus ergo q̄ in altari constituatur calix & panis. In calicem (inquis) quid demittitur? Vinum Et quid aliud? Aqua. Sed tu mihi dicis: quo modo ergo melchisedech uinum & panem obtulit? quid sibi uult admixtio aquæ? Rationem accipe. Primo omnium figura quæ ante præcessit tempore moisis: quid habetur? quia cum sitiret populus iudæorum & murmuraret: quod aquam inuenire non posset: iussit deus moisi: ut tangeret petram de uirga. Tetigit petram: & petra undam maximam fudit: sicut apostolus dicit. Bibebant autem de spirituali consequēti eos petra: petra autem erat christus. Non immobilis petra quæ petra populum sequebat̄. Et tu bibe: ut te christus sequatur. Vide mysterium. Moises hocest propheta. Virga hocest uerbum dei. Sacerdos uerbo dei tangit petram: & fluit aqua & bibit populus dei. Tangit ergo sacerdos calicem: redundat aqua in calice: salit in uitam eternam: & bibit populus dei qui gratiam consecutus est. Didicisti hoc ergo accipe & aliud. In tempore dominicæ passionis cū sabbatum magnum instaret: quia uiuebat dominus noster iesus christus ut latrones: missi sūt qui percuterent eum. Venientes inuenerunt defunctum dominum nostrum iesum christum Tunc unus de militibus lancea tetigit latus eius: & de latere eius aqua fluit & sanguis. Quare aqua? quare sanguis? Aqua autem ut mundaret: sanguis: ut redimeret. Quare de later̄? Quia unde culpa: inde gratia. Culpa per fœminam: gratia per dominum nostrum iesum christum Venisti ad altare. Vocat te dominus noster iesus christus uel animam tuam uel ecclesiam: & ait. Osculetur me osculo oris sui. Vis ad christum aptare? Nihil gloriosius. Vis ad animā tuā Nihil iocundius. Osculetur me. Videt te mundum esse ab omni peccato: quia delicta detersa sunt. Ideo te sacramentis cælestibus dignum iudicat: & ideo inuitat ad cæleste conuiuium. Osculetur me osculo oris sui. Tamen propter sequentia anima tua uel humana conditio uel ecclesia uidet se ab omnibus mundatam esse peccatis: & dignam quæ altari christi possit accedere. Quid est enim altare nisi forma corporis christi? Vidit sacramenta mirabilia: & ait. Osculetur me osculo oris sui. Hocest osculum mihi christus infigat. Quare? Quia meliora ubera tua super uinum: quod etsi suauitatem habet: læticiam habet gratiam habet: tamen in illo læticia sæcularis: in te autem iocunditas spiritualis. Iam tunc ergo salomon inducit nup-

144

tias uel christi & ecclesiæ:uel spiritus & carnis:uel spiritus & animæ:& addidit. Vnguentum exinanitum est nomen tuum:propterea adolescentulæ dilexerunt te. Quæ sunt istę adolescentulæ nisi animæ singulorum quæ deposuerunt istius corporis senectutem renouate per spiritum sanctum? Attrahe nos:post odorem unguentorum tuorum curremus. Vide quid dicat:non potes sequi christum:nisi ipse te attrahat:Denique ut scias:cum exaltatus(inquit)fuero a terra:omnia traham ad me ipsum. Induxit me rex in cubiculum suum. Græcus in promptuarium suum & i cellarium suum habet:ubi bona libamina:ubi boni odoris mella suauia: ubi fructus diuersi:ubi epulæ uariæ:ubi plurimis epulis tuum prandium condiatur. Ergo uenisti ad altare:accepisti corpus christi. Audi iterum quæ sacramenta es consecutus: audi dicentem sanctum dauid:& ille in spiritu hæc mysteria præuidebat & lætabatur:& nihil sibi abesse dicebat. Quare? Quia qui accipit corpus christi:non esuriet in æternum. Quotiens audisti uigesimum secundum psalmum & non intellexisti? Vide quem ad modum aptus sit cælestibus sacramentis. Dominus pascit me:& nihil mihi deerit:in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me:animam meam conuertit: deduxit me super semitas iusticiæ propter nomen suum. Nam & si ambulem in medio umbræ mortis:nõ timebo mala:quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga imperium:baculus passio:hoc est æterna diuinitas christi sed etiam passio corporalis. Illa creauit:hæc redemit. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Inpinguasti in oleo caput meum:& poculum tuum inebrians quam præclarum est. Venisti ergo ad altare:accepisti gratiam christi:sacramenta estis cælestia consecuti. Gaudet & ecclesia redemptione multorum:& stare sibi familiam candidatam spirituali exultatione lætatur. Habes hoc in canticis canticorum:læta inuocat christum. ❡ Paratum habes cõuiuium quod dignum cælesti epulatione uideatur. Ideoque ait. Descendat frater meus in ortum suum:& capiat fructũ pomiferarum suarum. Quæ sunt istæ pomiferæ? Lignum aridum factus es in adam: sed nunc per gratiam christi pomiferæ arbores pullularunt. Libenter accipit dominus iesus:& dignatione cælesti respondet ecclesiæ suæ. Descendi(inquit)in ortum meum:uindemiaui mirrham cum unguentis meis. Manducaui panem meum cum melle meo:& bibi uinum meũ cum lacte meo. Edite(inquit)fratres mei & inebriamini:uindemiaui mirrham cum unguentis meis. Quæ est ista uindemia? Cognoscite uineam:& cognoscetis uindemiam. Vineam (inquit)ex ægypto transtulisti:hoc est populum dei. Vos estis uinea:uos estis uindemia:quasi uinea plantati: quasi uindemia qui fructum dedistis. Vindemiaui mirrham meam cum unguentis meis:hoc est in odore quem accepistis:Manducaui pañem meum cum melle meo. Vides quod in hoc pane nulla sit amaritudo:sed omnis suauitas sit? Bibi uinum meum cum lacte meo. Vides huius modi esse læticiam quæ nullius peccati sordibus polluatur? Quotiensque enim bibis remissionem accipis peccatorum: & inebriaris spiritu: unde & apostolus ait. Nolite inebriari uino:sed implemini spiritu sancto. Vino enim qui inebriatur:uacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur:radicatus in christo est. Et ideo præclara ebrietas quæ sobrietatem mentis operatur. Hæc sunt quæ de sacramentis breuiter percurrimus. Nunc quid superest nisi oratio? Et nolite putare mediocris esse uirtutis scire quem ad modum oretis. Apostoli sancti dicebant ad dominum iesum:domine doce nos orare:quem ad modum ioannes docuit discipulos suos. Tunc ait dominus orationem. Pater noster qui es in cælis:sanctificetur nomen tuum:ueniat regnum tuum:fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra. Panẽ nostrũ quottidianũ da nobis hodie:& dimitte nobis debita nr̃a: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem:sed libera nos a malo. Vides quod breuis oratio & omnium plena uirtutum? Primus sermo quantæ sit gratiæ? O homo faciem tuam non audebas ad cælum attollere:oculos tuos in terram dirigebas:& subito accepisti gratiam christi. Omnia peccata tibi dimissa sunt:ex malo seruo factus es bonus filius. Ideo de operatione tua ne præsume sed de dei gratia. Gratia enim(inquit)saluati estis. Non ergo hic arrogantia est sed fides:prædicare quod acceperis non est superbia sed deuotio. Ergo attolle oculos ad patrem:qui te per lauacrum genuit:ad patrem qui per filium te redemit:& dic:pater noster. Bona præsumptio sed moderata. Patrem dicis quasi filius: sed noli tibi aliquid specialiter uendicare:solius christi specialis est pater non omnibus in commune est pater:quia illum solum genuit: nos creauit. Dic ergo & tu pater noster per gratiam: ut filius esse merearis. Ecclĩe cõtuitu & cõsideratõe te ipm̃ cõmenda. Pater noster qui es in cælis.

t

Audi scripturam dicentem: excelsus super omnes cælos dominus. Et ubiqꝫ habes ꝙ super cæ
los cælorum dominus sit: quasi non in cælis & angeli': quasi non in cælis & dominationes:
sed in illis cælis: de quibus dictum est: cæli enarrant gloriam dei. Cælum est ibi: ubi culpa ces
sauit: cælum est ibi: ubi flagicia feriantur: cælum est ibi ubi nullum mortis est uulnus. Pater
noster qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum. Quid est sanctificetur? Quasi optemus ut
sanctificetur ille qui ait. Estote sancti quia ego sanctus sum. Quasi aliquid ei ex nostra prædi
catione sanctificationis accedat: non utiqꝫ: sed sanctificetur in nobis & ad nos possit eius sanc
tificatio peruenire. Pater noster qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum: ueniat regnũ tuũ.
Quasi nõ æternũ sit dei regnũ. Ipse iesus dicit: ego in hoc natus sum: & tu dicis: pater ueniat
regnum tuum: quasi nõ uenerit. Sed tunc uenit regnum dei: quãdo eius estis gratiã cõsecuti.
Ipe enim ait. Regnũ dei intra uos ẽ. Veniat regnũ tuum: fiat uoluntas tua: sicut in cælo & in
terra. Panem nostrum quottidianũ da nobis hodie. Sanguine xp̃i pacificata sunt omnia uel
in cælo uel in terra. Sanctificatum est cælum: deiectus est diabolus. bi uersatur ubi & homo
quem ille decepit. Fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra: hocest fiat pax in terra quem ad
modum in cælo. Panem nostrum quottidianum da nobis hodie. Memini sermonis mei: cũ
de sacramentis tractarem: dixi uobis ꝙ ante uerba christi quod offertur: pãis dicatur: ubi xp̃i
uerba deprompta fuerint: iam non panis dicitur sed corpus appellatur. Quare in oratione
dominica quæ postea sequitur ait: panem nostrum quottidianum? Panem quidem dixit sed
επιουσιον dixit: hocest substantialem. Non iste panis est qui uadit in corpus: sed ille panis
uitæ æternæ qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideo ergo græcæ επιουσιον dicitur: la
tinus autem hunc panem quottidianum dixit: quia græci dicunt aduenientem diem. Ergo
quod latinus dixit & quod græcus: utrunqꝫ utile uidetur. Græcus utrunqꝫ uno sermone signi
ficauit latinus quottidianum dixit. Si quottidianus est panis: cur post annum illum sũmas:
quem ad modum græci in oriente consueuerunt facere. Accipe quottidie quod quottidie ti
bi prosit. Sic uiue: ut quottidie merearis accipere: quo modo iob sanctus pro filiis suis offere
bat quottidie sacrificium: ne forte aliquid uel in corde uel in sermone peccassent. Ergo tu au
dis quod quotienscunqꝫ offertur sacrificium: mors domini: resurrectio domini: eleuatio do-
mini significetur & remissio peccatorum: & panem istum uitæ nõ quottidianum assumis?
Qui uulnus habet: medicinam requirit. Vulnus est quia sub peccato sumus. Medicina est cæ
leste & uenerabile sacramentum. Panem nostrum quottidianum da nobis hodie. Quotti-
die si accipis: quottidie tibi hodie est. Si tibi hodie est christus: tibi quottidie resurgit. Quo
modo? Filius meus (inquit pater:) es tu: ego hodie genui te. Hodie ergo est: quando christus
resurgit: heri & hodie ipe est: apostolus paulus ait. Sed alibi ait: nos præcessit: dies au-
tem appropinquauit. Nox hosterna præcessit: dies hodiernus appropinquauit.

Sequitur. Et dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus no-
stris. Debitum quid est nisi peccatum. Ergo si non acceperis alieni fœnoris pecuniam: nun-
qꝫ egebis. Et ideo peccatum tibi imputatur: habuisti pecuniam: cum qua diues nasceris. Diues
eras ad imaginem & similitudinem dei factus: perdidisti quod habebas hocest humilitatem:
dum arrogantiam desideras uendicare. Perdidisti pecuniam: sicut adam nudus es factus. Ac-
cepisti a diabolo debitum quod non erat necessarium: & ideo qui eras liber in christo: debi-
tor factus est diaboli. Cautionem tuam tenebat inimicus: sed eam domius crucifixit: & suo
cruore deleuit. Abstulit debitum tuum: reddidit libertatem: bene ergo ait. Et dimitte nobis
debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vide quid dicas: quo modo ego di
mitto: sic & tu dimitte mihi. Si dimiseris: bene cõuẽit ut dimittat tibi. Si ñ dimittis: quo mõ
eũ cõueniat ut dimittat' tibi? Et ne patiaris nos ĩduci in tentationem. Sed libera nos a malo.
Vide qd dicat: & ne patiaris nos ĩduci i tẽtationẽ silicet quã ferr ñ possum'. Nõ dicit: ñ iducas
ĩ tẽtationẽ: sed quasi athleta talem uult tentationem quam ferre possit humana conditio: &
ut unusquisqꝫ a malo hocest ab inimico a peccato liberetur. Potens autem dominus qui ab
stulit peccatum nostrum & delicta nostra donauit: tueri & custodire nos aduersum diaboli
aduersantes insidias: ut non nobis subrepat inimicus: qui culpam generare consueuit. Sed q
deo se committit diabolum non timet. Si enim deus pro nobis: quis contra nos? Ipsi ergo
laus & gloria a sæculis, & nunc & semper in omnia sæcula sæculorum. Amen.

De sacramentis. Sermo sextus.

S Icut uerus est dei filius dominus noster iesus christus: non quem ad modũ homines per gratiam: sed quasi filius ex substantia patris: ita uera caro: sicut ipse dixit: quam accepimus: & uerus est potus. Sed forte dicas quod dixerunt etiam discipuli christum audientes dicentem: nisi quis manducauerit carnem meam: & biberit sanguinem meum: non manebit in me: nec habebit in me uitam æternam: forte dicas: quo modo ueneram qui similitudinem uideo non sanguinis ueritatẽ? Primo omnium dixi tibi de sermone christi qui operatur ut possit mutare & conuertere genera instituta naturæ: Deinde ubi non tulerunt sermonem christi discipuli eius: sed audientes ꝙ carnem suam daret manducare: & sanguinem suum daret bibendum: recedebant & solus tamen petrus dixit. Verba uitæ æternæ habes: & ego a te quo recedam? Ne igitur plures hoc dicerent: ueluti quidam esset horror cruoris: sed maneret gratia redemptionis: idem in similitudine quidem accipis sacramentum: sed ueræ naturæ gratiam uirtutemq́ consequeris. Ego sum (inquit) panis uiuus: qui de cælo descendi. Sed caro non descendit panis e cælo: hoc est carnem assumpsit in terris ex uirgine. Quo modo ergo descendit panis e cælo: & panis uiuus? Quia idem dominus noster iesus christus consors est & diuinitatis & corporis. Et tu qui accipis panem: diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento. Ergo accepisti de sacramentis: plenissime cognouisti omnia: ꝙ baptizatus es in nomine trinitatis: & omnibus quæ egimus: seruatum est ubiq́ mysterium trinitatis. Pater & filius & spiritus sanctus una operatio: una sanctificatio: & si quidem ueluti specialia esse uideantur. Quo modo deus qui te unxit: & signauit te dominus: & posuit spiritum sanctum in corde tuo. Accepisti ergo spiritum sanctum in corde tuo. Quo modo? Habes hoc in canticis canticorum: christum dicentem ad ecclꝭiam. Pone me sicut signaculum in corde tuo: sicut signaculum ĩ brachiis tuis. Ergo unxit te deus: signauit te xp̄s. Quo modo? Quia crucis ipsius signatus es forma: ad illius passionem accepisti signaculum: ad illius similitudinem: ut ad ipsius formam resurgas: ad ipsius uiuas figuram qui peccato crucifixus est: deo & uiuit. Et tuus homo uetus in fonte demersus peccato crucifixus est: sed deo resurgit. Deinde habes alibi speciale ꝙ te uocauerit deus. In baptismate autem quasi specialiter: cum crucifigeris christo: deĩde quasi specialiter quando accipis speciale signaculum. Vide distinctionem personarum esse: sed connexum omne mysterium trinitatis. Deinde quid apostolus tibi dixit? Vt lectum est nudius tertius. Diuisiones autẽ gratiarum sunt: idem autem spiritus. Diuisiones ministeriorũ: idem autem dominus. Diuisiones operationum sunt: idem autem deus qui operatur omĩa in omnibus. Omnia (inquit) operatur deus. Sed & de spiritu dei lectum est. Vnus atq́ idem spiritus diuidens singulis pro ut uult. Audi scripturam dicentem: quia diuidit spiritus pro uoluntate sua non pro obsequio. Ergo diuisit spiritus uobis gratiam pro ut uult non ut iubetᷣ: & maxime quia spiritus dei spiritus christi est: & illum tenere: ipsum esse spiritum sanctum ipsum spiritum dei: ipsum spiritum christi: ipsum spiritum paraclitum. Ariani putant se derogare sancto spiritui: si dicant illum spiritum paraclitum. Quid est paraclitus nisi consolator: ut & de patre lectum est: quia & ipse deus est consolationis. Vides ergo quia in eo derogandum putant spiritui sancto: in quo patris æterni potestas pio prædicatur affectu. Nunc quo modo orare debeamus: accipite. Multe uirtutes orationis sunt: ubi orare debeas nõ mediocre nec mediocris questio: ait apostolus. Volo autem uiros orare in omni loco leuantes puras manus sine ira & disceptatione. Et dominus dicit in euangelio. Tu autem cum oras: intra in tabernaculum tuum: & clauso ostio ora patrem tuum. Nonne tibi contrarium uidetur: ut dicat apostolus: in omni loco ora: dominus dicat: intra in cubiculum tuum & ora. Sed non est contrarium: hoc ergo absoluamus: deinde quo modo debeas icipere orationẽ: & quo ordine distinguere: quid allegare: quem ad modum claudere orationem: deinde pro quo arare debeas: hæc omnia discamus. Primo ubi orare debeas: aliud paulus. uidetur dicere: aliud dominus. Nunquid potuit paulus contra christi docere præcepta? Non utiq́. Qua ratione? Quia non contrarius sed interpres est christi. Imitatores (inquit) mei estote: sicut & ego christi. Quid ergo? Potes ubiq́ orare: & in cubiculo tuo semper orare: habes ubiꝙ cubiculum tuum: & si inter gentes inter iudeos positus sis: habes tamen ubiq́ tuum secretum. Cubiculum tuum mens tua est. In populo licet positus: tamen in interiore homine arcanum tuum secretumq́ conserua. Tu autem cum oras: intra in cubiculum tuum. Bene ait: intra: ne sic ores: quo modo iudæus cui dr̃. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. Non ergo de labiis tantũmodo tua procedat oratio. Animo totus itẽde: itra in recessum pectoris tui: totus ingredere. Non te perfunctorium uideat ille: cui te placere

deſideras: uideat quia ex toto corde oras: ut te ex corde orantem dignetur audire. Tu
autem cum oras: intra in cubiculum tuum. Habes & alibi: ambula populus meus: & intra re
ceſſus tuos: abſconde puſillum: donec tranſeat ira domini. Hæc locutus eſt dominus per pro
phetam. In euangelio autem dixit. Tu autem cum oras: intra in cubiculum tuum: & clauſo
oſtio ora patrem tuum. Quid eſt clauſo oſtio? Quod habemus oſtium? Audi quod hoſtium
habeas. quod debeas claudere quando oras? Vtinam mulieres audirent. Audiſtis iam ſãctus
dauid docuit dicens. Pone domine cuſtodiam ori meo: & oſtium circunſtantiæ labiis meis.
Et alibi oſtium quod ait apoſtolus paulus dicens. Vt aperiatur oſtium uerbi ad loquẽdũ my
ſterium chriſti. Hoceſt quando oras: noli ſermone clamare: nec diffundere orationem tuã:
nec iactare per populos. In ſecreto tuo ora ſecurus quod te in ſecreto poſſit audire qui omĩa
uidet: atq; audit uniuerſa. Et ora patrem tuum in abſcondito. Qui enim uidet in abſcõdito:
uidet te deprecantem. Quid proſit autem interrogemus: qua ratione ſecreto magis orare de
beamus: q̃ cum uociferatione. Audi: & de conſuetudine hominum ſumamus exemplum. Si
aliquem rogas: qui cito audit: non opus putas eſſe clamore: ſed ſenſim rogas uoce moderata.
Si ſurdum aliquem rogas: nõne incipis uociferari: ut te ille poſſit audire? Qui ergo clamat
putat ꝙ aliter deus non poſſit niſi clamantem audire: & dum rogat eum: eius derogat põtati
Qui autem in ſilentio orat: fidem defert: & confitetur ꝙ deus ſcrutator cordis & renis ſit &
orationem tuam ante ille audiat q̃ tuo ore fundatur. Ergo uideamus. Volo autem uiros ora
re in omni loco: qua ratione uiros dixit? Vtiq; communis oratio eſt & mulieribus & uiris:
quod non conuenit: niſi forte ſanctus apoſtolus ideo uiros dixit: ne mulieres uſurparent: &
male intelligerent in omni loco: & inciperent ubiq; clamare: quas in eccleſia uix ſuſtinerẽ poſ
ſumus. Volo autem uiros hoceſt qui poſſunt ſeruare præceptum: orare in omni loco: leuan-
tes puras manus. Nunquid debes in oratione tua crucem domini gentibus demonſtrare?
Illud quidem ſignum uirtutis eſt non pudoris. Eſt tamen quo modo poſſis orare: nec figurã
demonſtres ſed actus tuos leues. Si uis orare orationem tuam: leues puras manus per inno-
centiam. Leues eas non quottidie: ſemel leuaſti: non opus eſt ut iterum leues. Volo autem in
omni loco uiros orare: leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. Nihil uerius. Ira (in-
quit) perdit etiam ſapientes. Ideo enim omni tempore quantum fieri poteſt: chriſtianus uir
iracundiam debet temperare: maxime quando ad oratiõem accedit: ne perturbet animum
ſuum indignatio: ne iræ quidam furor impediat orationem ſuam. Ideo magis placido acce-
de pectore. Quid enim iraſceris? Seruus peccauit: tu accedis ad orationem: ut tibi tua delicta
donentur: & aliis indignaris? Hoc eſt ergo ſine ira. Nunc de diſceptatione uideamus. Plærun
q; negociator uenit ad orationem aut auarus: de pecunia cogitat: alter de lucro: alter de ho-
nore: alter de cupiditate: & putat ꝙ eum deus poſſit audire. Et ideo quando oras: diuina hu-
manis præferre te conuenit. Similiter & mulieres (inquit) uolo orare non iactantes ſe in or
namentis neq; margaritis. Sed apoſtolus petrus: mulieris (inquit) gratia plurimum ualet: ut
uiri eius conuertatur affectus per uxoris ſuæ bonam conuerſationem: ut incredulus ſe con-
uertat ad gratiam chriſti. Hoc ualet mulieris grauitas & pudicicia & eius bona conuerſatio:
ut uirum ſuum uocet ad fidem & deuotionem: quod prudentis uiri ſermo frequenter ope-
ratur. Ergo mulier (inquit) non in ſornatu capillorum: non in tortis crinibus ornamentum
ſuum habeat: ſed orationem ex corde puro: ubi eſt abſconditus cordis homo: qui ſemper eſt
apud deum locuples. Habes ergo in quo ſis diues: in chriſto diuitie tuæ & pudicitiæ & caſti-
tatis infulæ: fides: deuotio & miſericordia. Hi ſunt theſauri iuſticiæ: ſicut per prophetam me
morauit. Deinde ubi debeas incipere. Dic mihi: ſi uelis hominem rogare: & ſic incipias.
Da mihi ecce illud quod te peto. Nonne arrogans uidetur oratio? Et ideo inchoari oratio
debet a dei laude ut roges omnipotentem deum: cui poſſibilia ſunt omnia: qui uoluntatem
præſtandi habet. Sequitur obſecratio: ſicut apoſtolus docuit. Obſecro ergo primum fieri ob
ſecrationes poſtulationes: gratiarũ actiones. Prima ergo orõ laudẽ habere debet dei: ſcḋa ſuppli
cationẽ tertia poſtulationẽ q̃rta gr̃arũ actionem. Non debes quaſi famelicus ad cibum de ci-
bo incipere: ſed ante a laudibus dei. Vnde & oratores iſti ſapientes hanc habent diſciplinam:
ut iudicem fautorem ſibi præſtent: incipiunt a laudibus eius: ut beniuolum ſibi faciant cogni
torem. Deinde poſtulatim incipit rogare iudicem: ut patienter dignetur audire. Audet & ter
tio poſtulationem ſuam depromere: quid petat exprimere. Quarto quo modo cœpit a lau-
dibus dei: ſic debet in dei laude deſinere. Habes hoc in oratione dominica. Pater noſter q̄ es
in cælis: ſcĩficetur nomen tuũ. Laus dei: ꝙ pater prædicatur: in eo pietatis gloria. Laus dei qui
in cælis habitat nõ ĩ terris. Sanctificetur nom̃ tuũ: ideſt ut ſanctificet ſeruos ſuos. Nom̃. n. illi⁹

sanctificatur:in nobis:quando prædicantur homines christiani. Ergo optantis est: sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Postulatio ut in nobis sit regnum christi. Si deus in nobis regnat:locum aduersarius habere non potest. Culpa non regnat:peccatum nō regnat: sed regnat uirtus:regnat pudicicia:regnat deuotio. Deinde fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra. Panem nostrum quottidianum da nobis hodie. Hæc postulatio maxima est eorum quæ postulantur. Et dimitte(inquit)nobis debita nostra:sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Ideo quottidie accipe:ut quottidie debito tuo indulgētiam petas. Et ne patiaris nos induci in tentationem:sed libera nos a malo. Quæ sequuntur? Audi quid dicat sacerdos. Per domium nostrum iesum christum:cum quo tibi honor laus gloria:magnificentia: potestas cum spiritu sancto a sæculis & nunc & semper & in omnia sæcula sæculorum. Amen:

Sermo de mysteriis.

d E moralibus quottidianum sermonem habuimus:cum uel patriarcharum gesta uel prouerbiorum legerentur præcepta:ut iis informati atq; instituti assuescceretis maiorum ingredi uias:eorumq; iter carpere ac diuinis obœdire oraculis:quo renouati per baptismum eius uitæ usum teneretis: quæ ablutos deceret. Nunc de mysteriis dicere tempus admonet:atq; ipam rationem sacramentorum edere:quam ante baptismum insinuandam si putassemus nondum initiatis:prodidisse potius q̄ edidisse existimaremur. Deinde q; inopinantibus melius se ipa lux mysteriorū infunderet:q̄ si eam sermo aliquis præcucurrisset. Apite igitur aures & bonum odorem uitæ æternæ inhalatum uobis munere sacramentorum capite:quod uobis significauimus cum apertiones celebrantes:mysterium diceremus epheta:quod est adaperire:ut uenturus unusquisq; ad gratiam quid interrogaretur cognosceret:quid responderet meminisse deberet. Hoc mysterium celebrauit christus in euangelio:sicut legimus:cum mutum curabat:& uirū in altero ut os eius infusæ sono uocis aperiret:in altero quia tacitus. Iste uirum decebat: fœminam non decebat. Post hæc reserata sunt tibi sancta sanctorum:ingressus es sacrarium regenerationis. Repete quid interrogatus sis. Recognosce quid responderis. Renunciasti diabolo & operibus eius:mundo & luxuriæ:ac uoluptatibus. Tenetur uox tua non in tumulo mortuorum sed in libro uiuentium. Vidisti illic leuitam:uidisti sacerdotem. Noli considerare corporum figuras:sed mysteriorum gratiam. Præsentibus angelis locutus es:sicut scriptū est. Quia labia sacerdotis custodiunt scientiam:& legem exquirunt ex ore ipsius: quoniam angelus est domini omnipotentis. Non est fallere non est negare. Angelus est qui regnum christi qui uitam æternam annunciat. Non specie tibi existimandus sit sed munere. Quid tradiderit considera. Vsum eius expende:& statum eius agnosce. Ingressus igitur ut aduersarium tuum cerneres:cui renunciandum:in os sputaris:ad orientem conuerteris. Qui enim renūciat diabolo:ad christum conuertitur:illum directo cernit obtutu. Quid uidisti? Aquas utiq;:sed non solas. Leuitas illic ministrantes:summum sacerdotem interrogantem & consecrantem. Primo omnium docuit te apostolus non ea contemplanda nobis quæ uidentur sed quæ non uidentur æterna. Nam & alibi habes quia inuisibilia dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt:comprehenduntur:sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas opibus existimatur:unde & ipse dominus ait. Si mihi non creditis:uel operibus credite. Credite ergo diuinitatis illic adesse præsentiam. Operationem credis:non credis pn̄tiam? Vnde sequeretur opatio nisi præcederet ante præsentia? Considera aūt q̄ uetus mysterium sit:& in ipi⁹ mundi prefiguratum origine. In pricipio ipo quando fecit deus cælum & terrā: spūs(inquit)dn̄i ferebatur super aquas:qui superferebatur super aquas:non opabatur sup aquas? Sed quid dicam? Operabatur:quod ad præsētiam spectat:superferebatur. Nō opabatur q superferebatur? Cognosce quia operabatur in illa mundi fabrica:quando tibi dicit propheta. Verbo domini cæli firmati sunt:& spiritu oris eius ōis uirtus eorum. Verum:quia prophetico subnixum est testimonio:& quia superferebatur super aquas:& quia operabatur. Quia superferebatur:moises dicit:quia operabatur:dauid testificatur. Accipe aliud testimonium. Corrupta erat caro omnis ab iniquitatibus suis. Non permanebit(inquit deus)spiritus meus in homine: quoniam carnes sunt. Quo ostendit deus: quia carnali immundicia & grauioris labe peccati gratia spiritualis auertitur. Vnde uolens deus reparare quod deerat diluuium fecit:& iustum noe in arcam iussit ascendere: quando decedente diluuio

coruum dimisit prius qui non reuertit postea dimisit columbam:quæ cũ ramo oleæ legitur reuertisse. Vides autem aquam:uides lignum: columbam a picis: & dubitas de mysterio. Aqua est ergo qua caro mergitur:ut omne abluatur carnale peccatum:sepeliatur illic omne flagicium. Lignum in quo suffixus est dominus iesus cum pateretur pro nobis. Columba ẽ: in cuius speciæ descendit spiritus sanctus:sicut didicisti in nouo testamento: qui tibi pacem animæ:tranquillitatem mentis inspirat Coruus est figura peccati quod exit & non reuertitur:si in te quoq; iusti custodia seruetur & forma. Tertium quoq; testimonium est: sicut te apostolus docet:quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt:& omnes mare transierũt: & omnes in moise baptizati sunt in nube & in mari. Deniq; & ipe moises dicit in cantico. Misisti spiritum tuum:& operuit eos mare. Aduertis quod in illo hebreorum transitu iam tunc sacri baptismatis figura præcesserit:in quo ægyptius interiit: & hebreus euasit. Quid enim aliud in hoc quottidie sacramento docemur:nisi quia culpa demergitur:& error abole tur. Pietas autem & innocentia tuta permansit. Audis quia sub nube fuerunt patres nostri: & bona nube quæ carnalium refrigerauit incendia passionum. Bona nubes obumbrat quos uisitat spiritus sanctus. Deniq; superuenit in mariam uirginem:& uirtus altissimi obumbrauit ei:quando redemptionem genti generauit humanæ. Et illud miraculum per moisem in figura factum est. Si ergo in figura fuit spiritus:nunc adest in ueritate cum scriptura tibi dicat:quia lex per moisen data est:gratia & ueritas per iesum christum facta est. Mirrha autem fons amarissimus amarus erat:misit in eum moises lignum:& dulcis factus est. Aqua enim sine prædicatione dominicæ crucis ad nullos usus futuræ salutis est. Cum uero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata:tunc ad usus spiritualis lauacri & salutaris poculi temperatur. Sicut ergo in illum fontem moises misit lignum:hoc est propheta: sic & in hunc fontem sacerdos prædicationem dominicæ crucis mittit:& aqua ad gratiam dulcescit. Non ergo solis corporis tui credas oculis:magis uidetur quod non uidetur:quia istud temporale: illud æternum magis aspicitur:quod oculis non comprehenditur:animo autem ac mẽte cernitur. Deniq; doceat te decursa regnorum lectio. Naaman syrus erat:& lepram habebat: nec de ullo mundari poterat. Tunc ait puella ex captiuis:quoniam esset propheta in israel: qui posset a lepræ contagione mundare. Sumpto (inquit) auro & argento perrexit ad regem israel: qui cognita aduentus causa scidit uestimenta sua dicens ꝙ tentaretur magis:cum de se ea quæ nõ essent potestatis regiæ:poscerentur. Elissæus autem regi intimauit:ut ad se dirigeret syrum: quo cognosceret ꝙ esset deus in israel. Et cum uenisset:mandauit ei ut septies mergeretur in iordane fluuio. Tunc ille secum tractare cæpit ꝙ meliores aquas flumina haberent patriæ suæ:in quibus sæpe se mersisset:& nunq̃ a lepra esset ablutus:eoq; reuocatus nõ obædiebat mandatis prophetæ:sed admonitioni & persuasionibus seruulorum acquieuit:& mersit:mũdatus illico intellexit non aquarum esse ꝙ unusquisq; mundatur sed gratiæ. Cognosce nunc quæ sit puella ex captiuis:iunior silicet ex gentibus congregatio:idest ecclesia domini depressa ante captiuitate peccati:quando libertatem adhuc gratiæ non habebat. Cuius consilio uanus ille populus nationum uerbum audiuit propheticum:de quo diu ante dubitauit:postea tamen ubi credidit exequendum:ablutus omnem contagionem uiciorum: & ille dubitauit ante q̃ sanaretur:tu iam sanatus es:& ideo dubitare non debes. Ideo tibi ante prædictum ẽ: nec solum hoc crederes quod uidebas:ne forte & tu diceres: hoc est illum magnum misterium quod oculus non uidit:nec auris audiuit:nec in cor hominis ascendit. Aquas uideo quas uidebam quottidie:istæ me habent mundare:in quas sæpe descendi & nunq̃ mundatus sũ: Hinc cognosce quod aqua non mundat sine spiritu. Ideoq; legisti ꝙ tres testes in baptismate unum sunt:aqua sanguis & spiritus: quia si unum horum detrahas: non stat baptismatis sacramentum. Quid est enim aqua sine cruce christi non elementum commune sine ullo sacramenti profectu: Nec iterum sine aqua regenerationis mysterium est. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto:non potest introire in regnum dei. Credit autem etiam catechuminus in crucem domini nostri iesu christi:quia & ipse signatur: sed nisi baptizatus fuerit in nomine patris & filii & spiritus sancti:remissionem non potest accipere peccatorum:nec spiritualis gratiæ munus aurire. Ergo ille syrus septies mersit in lege:tu autem baptizatus es in nomine trinitatis:confessus es patrem. Recordare quid feceris:confessus es filium:confessus es spiritum sanctum. Tene ordinem istorum:in hac fide mundo mortuus es:& ideo resurrexisti:& quasi in illo mundo sepultus elemento: peccato mortuus ad uitam es resuscitatus æternam. Crede ergo quia non sunt uacuæ aquæ. Ideo tibi dictum est quia angelus domini secundum tempus descendebat in natatoriam: & mouebatur

147

aqua:& prior descendisset in natoriam: post cõmotionem aquæ: sanus fiebat a quocunq; languore tenebatur. Hæc piscina in hierosolyma erat: ĩ qua unus annuus saluabatur. Sed nemo ante sanabatur: q̃ descendisset angelus. Descendebat ergo angelus: & ut esset indicium: quia descenderat angelus: mouebatur aqua. Mouebatur aqua propter incredulos. Illis signũ: tibi fides. Illis angelus descendebat: tibi spiritus sanctus. Illis creatura mouebatur: tibi christus operatur: ipse dominus creaturæ. Tunc curabatur unus: nunc omnes sanantur: aut certe unus solus populus christianus. Est enim in aliquibus & aqua mendax: nõ sanat baptismum perfidorum: non mundat sed polluit. Iudæus urceos baptizat & calices: quasi insensibilia uel culpam possint recipere uel gratiam. Tu baptiza hunc calicem tuum sensibilem: in quo bona opera tua luceant: in quo gratiæ tuæ splendor effulgeat. Ergo & illa piscina in figura: ut credas: quia & in hunc fontem uis diuina descendit. Deniq; paralyticus ille expectabat hominẽ. Quem nisi dominum iesum natum ex uirgiue: cuius aduentu iam non umbra sanaret singulos sed ueritas uniuersos. Iste est ergo qui expectabatur: ut descenderet: de quo dixit deus pater ad ioannem baptistam. Super quem uideris spiritum descendentem de cælo & manentem super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. De quo testificatus est ioannes dicens.

Quia uidi spiritum descendentem de cælo quasi columbam & manentem super eum. Et hic quare spiritus sicut columba descendit: nisi ut tu uideres: nisi ut tu cognosceres: etiam illã columbam quam noe iustus emisit ex arca: istius columbæ speciem fuisse: ut typum agnosceres sacramenti. Et fortasse dicas: cum illa uera columba fuerit: quæ emissa est: hic quasi colũba descenderit: quo modo illic speciem fuisse dicimus: hic ueritatem: cum secundum græcos in speciem columbæ: super aquam diuinitatis spiritum descendisse sit scriptum? Sed quid tã uerum q̃ substantia diuinitatis quæ manet semper: creaturæ autem non potest ueritas eẽ sed species: quæ facile soluitur atq; mutatur: Simul quia eorum qui baptizantur: non in specie esse debeat sed uera simplicitas: unde dominus ait. Estote astuti sicut serpentes: & simplices sicut columbæ. Merito ergo sicut columba descendit: ut admoneret nos simplicitatem columbæ habere. Speciem autem pro ueritate accipiendam. Legimus & de christo: & specie inuentus ut homo. Et de patre deo. Neq; speciem eius uidistis. Estne adhuc q̃ dubitare debeas cum euidenter in euangelio clamet pater: qui ait: hic est filius meus: in quo complacui. Clamet & filius: super quem sicut columba se demonstrauit spiritus sanctus. Clamet & spiritus sanctus qui sicut columba descendit. Clamet dauid: uos domini super aquas: deus maiestatis intonuit: dominus super aquas multas. Cum tibi scriptura testetur q̃ ad hieroboal p̃ces ignis descendit de cælo. Et rursum præcante elia ignis est missus qui sacrificium consecrauit. Non merita personarum consideres sed officia sacerdotum. Sed si merita spectas: sicut eliam consideres. Petri quoq; merita spectato uel pauli: qui acceptum a domino iesu hoc mysterium nobis tradiderunt. Illis ignis uisibilis mittebatur: ut crederent: nobis inuisibilis operatur qui credimus. Illis in figura nobis ad communitionem. Crede ergo adesse dominum iesum inuocatum precibus sacerdotum qui ait: ubicunq; fuerint duo uel tres congregati in nomine meo ibi ego sum. Quanto magis ubi ecclesia est: ubi mysteria sua sunt: ubi dignatur suam impartire præsentiam? Descendisti igitur: recordare quid responderis: quod credas in patrem & credas in filium: credas & in spiritum sanctum. Non homines illic. Credo & maiorem & minorem & ultimum. Sed eadem uocis tuæ cautione constringeris: ut simpliciter credas in filium sicut in patrem: sicut in patrem credis simpliciter: in spiritum sanctum credas: Sicut credis in filium: hoc solo excepto q̃ in cruce solius domini iesu fateris tibi esse credendum. Post hæc utiq; ascendisti ad sacerdotem. Considera quid secutum sit. Nonne illud quod ait dauid. Sicut unguẽtum in capite quod descendit in barbam in barbam aaron. Hoc unguentum: de quo & salomon ait. Vnguentum exinanitum est nomen tuum propterea dilexerunt te adolescentulæ: & attraxerunt te. Quante hodie renouatæ animæ dilexerunt te domine iesu dicentes. Attrahe nos post te: in odorem uestimentorum tuorum curramus: ut odorem resurrectionis haurirent. Quare hoc fiat intellige. Quia oculi sapientis in capite ipsius. Ideo in barbam defluit: idest in gratiam iuuentutis. Ideo in barbam aaron: ut fiat electum genus sacerdotale preciosum. Omnes in regnum dei & in sacerdotium unguntur gratia spirituali. Ascendisti de fonte memento euangelicæ lectionis. Etiam dominus iesus noster in euangelio lauit pedes discipulis suis: quando uenit ad simonem petrum: & ait petrus Non lauabis mihi pedes in æternum. Non aduertit mysterium: & ideo ministerium recusauit: q̃ grauiori serui humilitatem crederet: si domini obsequiũ patiẽter admitteret: cui respondit dñs. Si nõ lauero tibi pedes non e

habebis partem mecum. Quo audito petrus domine non tantum pedes (inquit) sed & manus & caput: respondit dominus: qui lotus est: non indiget nisi ut pedes lauet: sed est mūdus totus. Mundus erat petrus: sed plantam lauare debebat. Habebat enim primi hominis de successione peccatum: quando eum supplantauit serpens: & persuasit errorem. Ideo planta eius abluitur: ut hæreditaria peccata tollantur. Nostra enim propria per baptismum relaxā tur. Simul cognosce mysterium ipsum humilitatis consistere mysterio. Ait enim. Si ego laui pedes uobis dominus & magister: quanto magis uos debetis lauare pedes inuicem uobis? Cum enim ipse auctor salutis per obœdientiam nos redemit: quanto magis nos seruuli ei⁹ humilitatis obœdientiæ exhibere debemus obsequium? Accepisti post hæc uestimenta candida: ut esset indicio ꝙ exueris uolutabrum peccatorum: indueris innocentiæ casta uelamina: de quibus dixit propheta. Asperges me domine hissopo: & mundabor: lauabis me: & super niuem dealbabor. Qui enim baptizatur secundum legem & secundum euangelium: uidetur esse mundatus. Secundum legem: quia hyssopi fasciculo moises agni aspergebat sanguinem: secundum euangelium: quia christi erant candida uestimenta sicut nix: cum resurrectionis suæ gloriam in euangelio demonstraret. Super niuem dealbatur: cum culpa dimittitur: unde & per isaiam dominus ait. Si fuerint peccata uestra sicut phœnicum: ut niuem dealbabo. Hæc uestimenta habens ecclesia per lauacrum regenerationis assumpta dicit in canticis canticorum. Nigra sum & decora filiæ sion. Nigra per fragilitatem conditionis humane: decora per gratiam. Nigra per præuaricationem: decora quia ex peccatoribus fidei sacramento renouamur. Hæc uestimenta cernentes filiæ hierusalem stupefactæ dicunt: quæ est hæc quæ ascendit dealbata? hæc erat nigra: unde nunc subito dealbata? dubitauerunt enim etiam angeli cum resurgeret christus: dubitauerunt potestates cælorum uidentes ꝙ caro in cælum ascenderet: & dicebant. Quis est iste rex gloriæ? Et cum alii dicerent.

Tollite portas principes uestras: & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. Alii dubitabant dicentes. Quis est iste rex gloriæ? In isaia quoqꝫ habes dubitantes uirtutes cælorum dixisse. Quis est qui ascendit ex edon: rubor uestimentorum eius ex bosor: speciosus in stola candida? Christus autem uidens ecclesiam suam in uestimentis candidis pro qua ipse ut habes in zacharie libro prophetæ sordida uestimenta susceperat: uel animam regenerationis lauacro mundam atqꝫ lotam. Ecce formosa es (inquit) proxima mea. Ecce oculi tui sicut columbæ in cuius specie spiritus sanctus descēdit de cælo. Formosi oculi: sicut diximus supra: quia sicut columba descēdit. Et infra. Dētes tui sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lauacro. quæ omnes geminos creant: & infæcunda non est in eis: ut resticula coccinea labia tua. Non mediocris ista laudatio est: primum dulci comparatōne tonsarum. Capras enim in altis pasci sine periculo nouimus: & in præruptis securas cibū sumere: deinde cum tondentur deonerari superfluis. Harum gregi comparatur ecclesia multas in se habens animarum uirtutes: quæ per lauacrum superflua peccata deponunt: quæ mysticam fidem & moralem gratiam deferant christo: quæ crucem domini iesu loquantur. In his formosa est ecclesia: unde ad eam uerbum deus dicit. Tota formosa es proxima mea: & reprehensio nō est in te: quia culpa demersa est. Ades huc a libano sponsa: ades huc a libāo: transibis & pertransibis a principio fidei: ideo ꝙ renuncians mundo transierit sæculum: & ꝑ transierit ad christum. Et iterum dicit ad eam deus uerbum. Quam pulchra & suauis facta es charitas in deliciis tuis. Statura tua similis facta est palmæ: & ubera tua botris. Cui respondit ecclesia. Quis dabit te frater mi latentem ubera matris mee. Inueniēs te foris osculabor te: & quidem non spernent me. Assumam te: & inducam te in domum matris meæ & in secretum eius quæ concepit me. Docebis me. Vides quem ad modum delectata munere gratiarum ad interiora cupit mysteria peruenire: & omnes sensus suos consecrare christo. Adhuc quærit: adhuc suscitatur charitatem: ut suscitari eam possit a filiabus hierusalem: quarum gratia hocest animarum fidelium sponsam in amorem sui uberiorem desiderat prouocari. Vnde dominus iesus & ipse inuitatus tanto studio charitatis pulchritudine decoris & gratiæ ꝙ nulla iam in ablutis delicta sorderent: dicit ad ecclesiam. Pone me ut signaculum ī cor tuū. ut sigillum in brachium tuum: hocest decora es proxima mea tota formosa es: nihil tibi deest. Pone me ut sigillum in cor tuum: quo fides tua fulgeat sacramento. Opera quoqꝫ tua luceant: & imaginem dei præferant: ad cuius imaginem facta es. Charitas tua nulla persecutiōne minuatur. Quam multæ aquæ excludere non possint & flumina inundare.
Vnde repete qui accepisti signaculum spirituale: spiritnm sapientiæ & intellectus: spiritum consilii atqꝫ uirtutis spiritum cognitionis atqꝫ pietatis: spiritum sancti timoris: & serua quod

accepisti. Signauit te deus pater: confirmauit te dominus: & dedit pignus in cordibus tuis: sicut apostolica lectiõe didicisti. His abluta plebs diues insignibus ad christi contendit altaria: dicens. Et introibo ad altare dei: ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Depositis enim ĩ ueterati erroris exuuiis: renouata in aquilæ iuuentutem: cæleste illud festinat adire conuiuium. Venit igitur & uidit sacrosanctum altare compositum: exclamans ait. Parasti in conspectu meo mensam. Hanc loquentem ĩducit dauid dicens. Dominus pascit me: & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me. Et infra. Nam etsi ambulauero in medio umbræ mortis: non timebo mala: quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum: & poculum meum inebrians quam præclarum est. Nunc illud consideremus ne quis forte uisibilia uidens quoniam quæ sunt inuisibilia: non uidentur: nec possunt humanis oculis compræhendi: dicat fortasse: iudæis deus manna pluit: pluit cothurnices. Ecclesiæ autem suæ dilectæ hæc sunt quæ præparauit de quibus dictum est: quod oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: quæ ꝓparauit deus diligentibus eum. Ergo ne quis hoc dicat: summo studio uoluimus comprobare quia & antiquiora sacramenta ecclesiæ quam synagogæ sunt: & præstantiora quam manna. Quia antiquiora sunt docet lectio de genesi quæ decursa est. Synagoga enim ex lege moisis principium sumpsit. Abraham uero longe anterior qui cum uictis hostibus & nepote ꝓprio recepto potiretur uictoria: tunc illi occurit melchisedech: & protulit ea quæ abraham ueneratus accepit. Non abraham protulit sed melchisedech qui inducitur sine pře: sine matre neq; initium dierũ neq; finem habens similis filio dei: de quo paulus ait ad hebreos. Quia manet sacerdos in æternum. Explicit.

Hieronymus ad eustochium uirginem.

Si tibi placet scire quot molestiis uirgo sit libera: quot uxor astricta sit: legas ambrosii nostri quæ nuper ad sororem scripsit: opuscula in quibus tantum fudit eloquium: ut qcquid ad laudem uirginum pertinet: exquisierit inuenerit ordinauerit & expresserit.

Sancti Ambrosii liber primus de uirginibus ad Marcellinam sororem.

I iuxta cælestis sententiam ueritatis: uerbi quodcũq; ociosum fuerimus locuti: habemus præstare rationem: uel si unusquisq; seruus credita sibi talenta gratiæ spiritualis quæ nummulariis diuidenda forent: ut crescentib⁹ multiplicarentur usuris: intra terram suam uel quasi timidus fœnerator: uel quasi auarus possessor absconderit: non mediocrem domino reuertente offensam incidet: iure nobis uerendum est: quibus licet ingenium tenue,: necessitas tamen maxima est eloquia dei credita populi fœnerare mentibus: ne uocis quoq; nostræ poscat usuram: præsertim cum studium a nobis dominus non profectũ requirat. Vnde scribendi aliquid sententia fuit. Maiore siquidem pudoris periculo audit uox nostra quam legitur. Liber enim non erubescit. Equidem ingenio diffisus: sed diuinæ misericordiæ prouocatus exemplis sermonem meditari audeo. Nam uolente deo etiam asina locuta est. Quod si mihi sub istius sæculi oneribus constituto assistat angelus: ego quoq; muta diu ora laxabo. Potest enim soluere impedimenta imperitiæ qui in illa asina soluit naturæ. In arca ueteris testamenti uirga floruit sacerdotis: facile deo est: ut ĩ sancta ecclesia de nostris quoq; nodis flos germinet: Cur autem desperandum ꝙ dominus loquatur in hominibus qui est locut⁹ in sentibus nec rubum est dedignatus? Atq; utinam meas illuminet spinas: erũt fortasse qui etiam in nostris sentibus aliquem mirentur lucere fulgorem. Erunt quos spina nostra non urat: erunt quibus de rubo audita uox nostra soluat de pedibus calciamentum: ut ĩpedimentis corporalibus exuatur mentis incessus. Sed hæc sanctorum merita uirorum. Vtinam sub illa infructuosa adhuc ficu iacentem ex aliqua iesus parte respiciat feret post triennium fructus & nostra ficus. Sed unde tantum peccatoribus spei? Vtinam saltem ille euangelicus dominicæ cultor uineæ ficum nostram fortasse iam iussus excindere: remittat illã & hoc anno: usq; dum fodiat: & mittat cophinum stercoris: & forte de terra suscitet inopem: & de stercore erigat pauperem. Beati qui sub uite & olea equos suos alligant. Laborem cursuũ suorum paci & læticiæ consecrantes: ne ficus adhuc idest illecebrosa deliciarum obumbret

prurigo mundi:humilis ad altitudinem :fragilis ad laborem:mollis ad usum :sterilis ad fructum. Ac fortasse miretur aliquis :cur scribere audeo qui loqui nequeo. At tamen si repetam quæ legimus in euangelicis scripturis :& sacerdotalibus factis:ac nobis sanctus zacharias propheta documento sit :inueniet esse quod uox non explicet :& stilus signet. Quod si nomen ioannis reddidit patri uocem:ego quoq desperare non debeo :quin uocem licet mutus accipiam :si loquar christum:cuius quidem generationem iuxta propheticum dictum quis enarrabit? & ideo quasi seruus domini familiam prædicabo. Immaculatus enim dominus immaculatam sibi familiam etiam in hoc pleno colluuionum fragilitatis humanæ corpore consecrauit. Et bene procedit ut quoniam hodie natalis est uirginis :de uirginibus sit loquendum & ex prædicatione liber sumat exordium. Natalis est uirginis integritatem seqnamur. Natalis est martyris :hostias immolemus. Natalis est sanctæ agnes:mirentur uiri :non desperent paruuli :stupeant nuptæ:mirentur innuptæ. Sed quid dignum ea loqui possumus:cuius nec nomen quidem est uacuum luce laudis? Fuit deuotio super ætatem :uirtus super naturam:ut mihi uideatur non hominis habuisse nomen sed oraculum martyris quod indicauit quid eēt functa. Habeo tamen unde mihi subsidium comparetur. Nomen uirginis titulus est pudoris. Appellabo martyrem. Predicaui satis :prolixa laudatio est quæ non queritur sed tenetur. Facessant igitur ingenia :eloquentia conticescat. Vox una præconium est. Hanc senes:hanc iuuenes :hanc pueri canant. Nemo est laudabilior quam qui ab omnibus laudari potest. Quot homines :tot præcones :qui martyrem prædicant :dum loquuntur. Hæc tredicim ānorum martyrium fecisse traditur. Quo detestabilior crudelitas quæ nec minusculæ pepercit ætati. Immo magna uis fidei quæ etiam ab illa testimonium inuenit ætate. Fuit ne ī illo corpusculo uulneri locus? Et quæ non habuit quo ferrum reciperet :habuit :quo ferrum uinceret. At istius ætatis puellæ toruos etiam uultus parentum ferre non possunt:& acu districta solent puncta flere quasi uulnera. Hæc inter cruentas carnificum impauida manus:hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarum nunc furentis mucroni militis totum offerre corpus mori adhuc nescia sed parata :uel si ad aras inuita raperetur :tendere christo inter ignes manus :atq in ipsis sacrilegis focis trophæum domini signare uictoris :nunc ferratis colla manus q ambas inserere nexibus. Sed nullus tam tenuia membra poterat nexus includere. Nouum martyrii genus. Nondum idonea pænæ :& iam matura uictoriæ :certare difficilis:facilis coronari :magisterium uirtutis:quæ præiudicium uehebat ætatis. Non sic ad thalamum nupta properaret :ut ad supplicii locum:læta successu:gradu festina uirgo processit :non intorto crine caput compta sed christo :non flosculis sed moribus. Flere omnes :ipsa sine fletu. Mirari plæriq q tam facile uitæ suæ prodiga:quam nondum hauserat:iam quasi perfuncta donaret Stupere uniuersi:q iam diuinitatis testis existeret quæ adhuc arbitra sui per ætatem esse nō posset. Effecit deniq:ut ei de deo crederetur :cui de homine adhuc non crederetur:quia quod ultra naturam est:de auctore naturæ est. Quanto terrore egit carnifex:ut timeretur :quantis blanditiis :ut suaderet :quanto uoto ut sibi ad nuptias proueniret. At illa:& hæc sponsi iniuria est inquit expectare placituram. Qui me sibi prior elegit :accipiet. Quid percussor moraris? Pereat corpus quod amari potest oculis quibus nolo. Stetit orauit ceruicem inflexit. Cerneres trepidare carnificem :quasi ipse addictus fuisset :tremere percussoris dexteram :pallere ora alieno timentis periculo :cum puella non timeret suo. Habetis igit in una hostia duplex martyrium pudoris & religionis. Et uirgo permansit:& martyrium obtinuit. Inuitat nunc integritatis amor :& tu soror sancta uel mutis tacita moribus :ut aliquid de uirginitate dicam ne ueluti transitu quodam præscripta uideatur:quæ principalis est uirtus. Non enim ideo laudabilis uirginitas :quia & in martyribus reperitur:sed quia ipsa martyres faciat. Quis autem humano eam possit ingenio compræhendere:quam nec natura suis inclusit legibus? Aut q̄s naturali uoce complecti:quod supra usum naturæ sit? E cælo accersiuit quod imitaretur in terris. Nec immerito uiuendi sibi usum quæsiuit e cælo quæ sponsum sibi inuenit in cælo. Hæc nubes aera angelos sideraq transgrediens:uerbum dei in ipso sinu patris inuenit:& toto hausit pectore. Nam quis tantū cum inuenerit:relinquat bonū? Vnguentum enim exinanitum est nomen tuum. Propterea adolescentulæ dilexerunt te & attraxerunt te. Postremo n̄ meum est illud:quoniam quæ non nubent neq nubentur :erunt sicut angeli in cælo. Nemo ergo miretur:si angelis comparentur :quæ angelorum domino copulantur. Quis igitur neget hanc uitam fluxisse de cælo :quam non facile inuenimus in terris? Nisi post quam deus in hæc terreni corporis membra descendit :tunc in utero uirgo concepit:& uerbum caro factū est :ut quod caro factum est:caro fieret dei. Dicit aliquis:sed etiam elias nullis corporei coitus

fuisse permixtus cupiditatibus inuenitur. Ideo ergo curru raptus ad cælum: ideo cum domi no apparet in gloria: ideo dominici uenturus est præcursor aduentus. Et maria sumens tym panum pudore uirgineo choros duxit. Sed considerate cuius illa speciem tunc gerebat. Nōne ecclesiæ quæ religiosos populi coetus qui carmina diuina concinerent: immaculato uirgo spi ritu copulauit? Nam etiam templo hierosolymis fuisse legitur uirgines deputatas. Sed quid apostolus dicit? Hæc autem in figura contingebant illis ut essent indicia futurorum. Figura enim in paucis est: uita in pluribus. At uero postea quam dominus in corpus hoc ueniens cō tubernium diuinitatis & corporis sine ulla concretæ confusionis labe sociauit: tunc toto or be diffusus corporibus humanis: uitæ cælestis usus inoleuit. Hoc illud est quod ministrantes in terris angeli decantarunt futurum genus: quod ministerium domino immaculati corpis obsequiis exhiberet. Hæc est cælestis illa militia: quam laudantium exercitus angelorum ꝑ mittebat in terris. Habemus ergo auctoritatem uetustatis a sæculo: plenitudinem professio nis a christo. Certe non est mihi commune cum gentibus: non populare cum barbaris: non cæteris animantibus usitatum. Cum quibus & si unum eundēq; uitalem aeris huius carpi mus spiritum: uulgarem terreni corporis participamus statum: generandi quoq; non discre pamus usu: hoc solo tamen naturæ parilis conuicia declinamus: q̄ uirginitas affectatur a gen tibus: sed consecrata uiolatur: incursatur a barbaris: nescitur a reliquis. Quis mihi prætendit uestæ uirgines & palladis sacerdotes? Qualis ista est non morum pudicicia sed ānorum: quæ non perpetuitate sed ætate præscribitur? Petulantior est talis integritas: cui⁹ corruptela senio ri seruatur ætati. Ipsi docent uirgines suas non debere perseuerare nec posse: qui uirginitati finem dederunt. Qualis autem est illa religio: ubi pudicæ adolescentes iubentur esse: impu dicæ anus? Sed nec illa pudica est quæ lege tenetur: & illa impudica quæ lege dimittitur. O mysteria o mores: ubi necessitas imponitur castitati: auctoritas libidini datur. Itaq; nec casta est quæ metu cogitur: nec honesta quæ mercede conducitur. Nec pudor ille qui intemperan tium oculorum quottidiano expositus conuicio flagiciosis aspectibus uerberatur. Conferun tur immunitates: offeruntur præcia: quasi non hoc maximum petulantiæ sit indicium: casti tatem uendere: quod precio promittitur: precio addicitur: & precio remuneratur. Nescit re dimere castitatem quæ uendere solet. Quid de sacris phrygiis loquar: in quibus impudicicia disciplina est: atq; utinam sexus fragilioris. Quid de orgiis liberi: ubi religionis mysterium est incentiuum libidinis? Qualis igitur potest ibi uita esse sacerdotum: ubi colligitur stuprū deorum. Non habent igitur sacram uirginem. Videamus ne forte aliquam uel philosophiæ præcepta formauerint: quæ magisterium sibi omnium solent uendicare uirtutum. Pythago ræa quædam una ex uirginibus celebratur fabulis: cum a tyranno cogeretur secretum prode re: ne quid ad extorquendam confessionem uel tormenti liceret: morsu linguam abscidisse fertur: atq; in tyranni faciem despuisse: ut qui interrogandi finem non faciebat: non haberet quam interrogaret. Eadem tamen forti animo sed tumenti utero exemplo taciturnitatis & proluuium castitatis uicta est cupiditatibus: quæ tormentis uinci nequit. Igitur quæ mentis potuit tegere secretum: corporis non texit opprobrium. Vicit naturam: sed non tenuit disci plinam: quam uellet in uoce momentum sui pudoris existere: eo fortasse erudiat illam pa tria: ut culpa negaret. Non igitur in uicta undiq;. Nam & tyrannus licet non potuerit inueni re quam interrogabat: tamen quod non interrogabat inuenit. Quanto nostræ uirgines for tiores quæ uincunt etiam quas non uident potestates: quibus non tantum de carne & sangui ne sed etiam de ipso mundi principe sæculiq; rectore uictoria est. Etate utiq; agne minor sed uirtute maior: triumpho numerosior: non sibi linguam abstulit sed propter trophæum re seruauit. Nihil enim habuit quod prodi timeret: cuius non erat criminosa sed religiosa cōfes sio. Itaq; illa secretum tantummodo hæc probauit deum. Quæ quia ætas nondum poterat confiteri: natura confessa est. In laudationibus solet patria prædicari & parentes: ut in come moratione auctoris dignitas successionis exaggeretur. Ergo licet laudationem non suscoperi uirginitatis sed expressionem: ad rem pertinere arbitrorunt quæ sit ei patria: quis auctor ap pareat. Ac prius ubi sit patria difiniamus. Si enim ibi est patria: ubi genitale domicilium: in cælo profecto est patria castitatis. Itaq; hic aduena: ibi incola est. Quid autem est castitas uir ginalis: nisi expers contagionis integritas? Atq; eius auctorem quem possumus existimare ni si immaculatum dei filium? cuius caro non uidit corruptionem: diuinitas non est experta cō tagionem? Videte igitur quanta uirginitatis merita sint? Christus ante uirginem: christus ex uirgine: a patre quidem natus ante sæcula sed ex uirgine natus ob sæcula. Illud naturæ suæ: hoc nostre utilitatis est. Illud fuit semper: hoc uoluit. Spectare aliud uirginitatis meritum.

Christus uirginis sponsus:& si dici potest:christus uirgineæ castitatis. Virginitas enim christi non uirginitatis est christus. Virgo est ergo quæ nupsit:uirgo quæ nos suo utero portauit. Virgo quæ genuit:uirgo quæ proprio lacte nutriuit. De qua legimus quanta fecit uirgo ĩ hierusalem. Nõ deficient de petra ubera neq; nix a libano aut declinauit aqua ualida uento quæ portatur. Qualis est hæc uirgo quæ trinitatis fontibus irrigatur:cui de petra fluunt aquæ:nõ deficiunt ubera:mella funduntur? Petra autem iuxta apostolum christus. Ergo a christo non deficiunt ubera:claritas a deo flumen a spiritu. Hæc est trinitas quæ ecclesiam suam irrigat: pater:christus:& spiritus. Sed iam a matre descendamus ad filias. De uirginibus (inquit apostolus) præceptum domini non habeo:consilium autem do. Si doctor gentium non habuit:habere quis potuit? Et præceptum quidem non habuit sed habuit exemplum. Nõ enim imperari potest uirginitas sed optari. Nam quæ supra nos sunt:in uoto magis quam in magisterio sunt. Sed uolo uos (inquit) sine solicitudine esse. Nam qui sine uxore est solicitus est quæ domini sunt quo modo placeat deo. Et uirgo cogitat quæ domini sunt: ut sit sancta corpore & spiritu. Nam quæ nupta est:cogitat quæ mundi sunt:quo modo placeat uiro. Non ego quidem dissuadeo matrimonium:sed uirginitatis attexo beneficium. Qui infirmus est (inquit) olera manducet. Aliud exigo:aliud admiror. Alligatus es uxori:noli quærer̃ solutiõem. Solutus es ab uxore:ne quæsieris uxorem. Hoc præceptum est copulatis. De uirginibus autem quid ait? Et qui matrimonio iungit uirginem suam:benefacit:& qui nõ iungit melius facit. Illa nõ peccat si nubat:hæc si non nubat:æterna est. Ibi remedium infirmitatis:hic gloria castitatis:illa nõ repræhendit̃:ista laudat̃. Conferamus (si placet) bona mulierum cum ultimis uirginum. Iactet licet fœcundo se mulier nobilis partu:quo plures generauerit:pl' laborat. Numerat solatia filiorum:sed numeret pariter & molestias. Nubit & plorat. Qualia sunt uota quæ flent̃. Concipit & grauescit. Prius utiq; impedimentum fæcunditas incipit afferre quam fructum. Parturit & ægrotat. Quam dulce pignus quod a periculo incipit:& in periculis desinit:prius dolori futurum quam uoluptati. Periculis emit̃:nec pro arbitrio possidet̃. Quid recenseam nutriendi molestias instituendi & copulandi? Fœlicium sunt istæ miseriæ. Habet mater hæredes sed auget dolores. Nam de aduersis non oportet dicere:ne sanctissimorum parentum animi contremiscant. Vide mi soror quam graue sit pati quod non oporteat audiri. Et hæc in præsenti sæculo. Venient autem dies:quando dicant: beatæ steriles:& uentres qui non genuerunt. Filii enim huius sæculi generãtur & generant: filia autem regni abstinet a uoluntate uiri & a uoluntate carnis:ut sit sancta corpore & spiritu. Quid ergo famulatus graues & addicta uiris seruicia replicem fœminarum quas ante iussit deus seruire quam seruos? Quæ eo prosequor:ut indulgentius obsequantur. Quibus hoc si probæ sunt:merces est charitatis:si improbæ:pœna delicti. Hinc illa nascuntur incentiua uiciorum:ut quæsitis coloribus ora depinguant:dum uiris displicere formidant:& de adulterio uultus meditentur adulterium castitatis. Quanta hic amentia:effigiem mutare naturæ: picturam quærere:& dum uerentur maritale iudicium:prodere suum. Prior enim de se pronunciat quæ cupit mutare quod natum est. Ita dum alii studet placere:pri' ipsa sibi displicet. Quem iudicem mulier ueriorem requirimus deformitatis tuæ quam te ipsam quæ uideri times? Si pulchra es:quid absconderis? Si deformis:cur te formosam esse mentiris nec tuæ conscientiæ nec alieni gratiam erroris habitura? Ille enim alteram diligit:tu alteri uis placer̃ & irasceris si amet aliam qui adulterare in te docetur? Male magistra es iniuriæ tuæ. Lenocinari refugit etiam quæ passa lenonem est. Ac licet uirilis mulier:non alteri tamẽ sed sibi peccat. Tolerabilioraq; prope modum in adultero crimina sunt. Ibi enim pudicicia: hic natura adulteratur. Iam quanto precio opus est:ne etiam pulchra displiceat. Hinc preciosa collo dependent monilia:inde per humum uestis trahitur aurata. Emitur igitur hæc species ac habetur. Quid quod etiam odorum uariæ adhibentur illecebræ:gemmis onerantur:aures oculis color alter infunditur? Quid ibi remanet suum:ubi tam multa mutantur? Sensus suos amittit mulier & uiuere posse se credit? Vos uero beatæ uirgines quæ talia tormenta potius quã ornamenta nescitis:quibus pudor sanctus uerecunda suffusus ora:& bona castitas est decori non humanis addictæ oculis:alieno errore merita uestra pensatis. Habetis sane & uos uestræ militiam pulchritudinis:cui uirtutis militat forma non corporis:quam nulla extinguet ætas nulla eripere mors potest:nulla ægritudo corrumpere:solus formæ arbiter petitur deus:qui etiam in corpore minus pulchro diligit animas pulchriores. Non uteri onus notum non:dolor partus:& tamen numerosior soboles piæ mentis. quæ omnes pro liberis habet fœcũda successoribus sterilis orbitatibus:nescit funera:nouit hæredes. Sic sancta ecclesia immacula

ta coitu :fæcunda partu :uirgo est castitate :mater est prole. Parturit itaq; nos uirgo :non uiro plena sed spiritu. Parit nos uirgo :non cum dolore membrorum sed cum gaudiis angelorum. Nutrit nos uirgo:non corporis lacte sed apostoli quo infirmam adhuc crescentis populi lactauit ætatem. Quæ igitur nupta plures liberos habet quam sancta ecclesia :quæ uirgo ē sacramentis :mater est populis :cuius fæcunditatem etiā scriptura testatur dicens quoniam plures filii desertæ magis quam eius quæ habet uirum. Nostra uirum non habet sed habet sponsum :eo q̄ siue ecclesia in populis siue anima in singulis :uerbo sine ullo fluxu pudoris quasi sponso nubit æterno :effœta iniuriæ:fœta rationis. Audistis parentes quibus erudire uirtutibus :quibus instituere disciplinis filias debeatis :ut habere possitis quarum meritis uestra delicta redimātur. Virgo :dei est donum :munus parentum: sacerdotium castitatis. Virgo matris hostia est:cuius quottidiano sacrificio uis diuina placatur. Virgo īdiuiduum pignꝰ parentum :quæ non dote solicitet :non emigratione destituat :non offendat iniuria. Sed ne potes aliquis habere desiderat :& aui nomen acquirere. Primum suos tradit:dum quærit alienos. Deinde certis defraudari īcipit:dum quærit incertos:confert opes proprias:& adhuc poscitur:nisi dotem soluat exigitur. Si diu uiuat :onerosus est. Emere illud est generum non acquirere:quæm parentibus filiæ uendat aspectus. Ideone tot mensibus gestatur utero:ut ī alienam transeat potestatem? Ideo commendandæ uirginis cura suscipitur :ut citius parentibus auferatur? Dicet aliquis Ergo dissuades nuptias? Ego uero suadeo :& eos damno qui dissuadere consuerunt:utpote qui sarræ ac rebeccæ & rachel cæterarūq; ueterum coniugia fœminarum pro documentis singularum uirtutum recensere soleam. Qui enim copulam damnat: damnat & filios:& ductam per successionem seriem :generis societatem damnat humani. Nam quem ad modum duratura in sæculum ætas succedere posset ætati:nisi gratia nuptiarū ꝓcreandæ studium sobolis incitaret? Aut quo modo prædicare potest q̄ immaculatus isaac ad altaria dei uictima paternæ pietatis accessit :q̄ israel humano situs in corpore deum uidit & religiosum populo dedit nomen quorum originem damnat? Vnum sane licet sacrilegi homines habent :quod in his etiam a sapientissimis probetur:qui coniugia damnando profitētur:ipsi non debuissent nasci. Non utiq; dissuadeo nuptias :si fructus sacre uirginitatis enumero. Paucarum quippe hoc munus est:illud omnium. Nec potest esse uirginitas nisi habeat unde nascatur. Bona cum bonis comparo :quo facilius quod præstet eluceat. Neq; meam sententiam affero:sed eam repeto :quam edidit spiritus sanctus per prophetam. Melior est(inquit) sterilitas cum uirtute. Primum enim quod nupturæ præ cæteris concupiscunt :ut sponsi decore se iacent :eo necesse est impares sacris se fateantur esse uirginibus quibus solis contingit dicere. Speciosus forma præ filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis. Qui est speciosus non uilibus abiectus obsequiis :non caducis superbus diuitiis:sed cuius sedes in sæculum sæculi :filiæ regum in honore eius. Astitit regina a dextris eius in uestitu deaurato:uarietate circū amicta uirtutum. Audi igitur filia & uide & inclina aurem tuam:& obliuiscere populum tuū & domum patris tui:quoniam concupiuit rex speciem tuam:quia ipse est deus tuus. Et aduerte quantum tibi spiritus sanctus scripturæ diuine testificatione detulerit. Regnum aurū pulchritudinem. Regnum uel quia sponsa es regis æterni uel quia inuictum animum gerens:ab illecebris uoluptatum non captiua haberis :sed quasi regina dominaris. Aurum quia sicut illa materies examinata igne preciosior est ita corporis spiritus uirginalis spiritu consecrata diuino:formæ suæ acquirit augmentum. Pulchritudinem uero quis potest maiorem existimare decore eius quæ amatur a rege :probatur a iudice:dicatur domino :consecratur deo :semper sponsa semper inupta :ut nec amor finem habeat :nec damnum pudor. Hæc profecto uera pulchritudo est :cui nihil deest quæ sola meretur audire a domīo. Tota es formosa proxima mea :& repræhensio non est in te. Veni huc a libano :transibis & pertransibis a principio fidei a capite sanir & hermon:a latibulis leonum & montibus pardorum. Quibus iudiciis ostēditur perfecta & irreprehensibilis uirginalis animæ pulchritudo altaribus consecrata diuinis inter occursus & latibula spiritualium bestiarum non inflexa mortalibus:sed intenta mysteriis dei meruisse dilectum : cuius ubera plena lætitiæ. Vinum enim lætificat cor hominis: & odor(inquit) uestimentorum tuorum super omnia aromata. Et infra.

Et odor(inquit)uestimentorum tuorum sicut odor libani. Vide quem nobis tribuas uirgo processum. Primus enim odor tuus super omnia aromata quæ in saluatoris missa sūt sepulturam. Et mortuos corporis motus:membrorūq; redolet obisse delicias. Secundus odor tuus sicut odor libani dominici corporis:integritatem uirgineæ florem castitatis exhalat. Fauum itaq; mellis tua opera componant. Digna enim uirginitas quæ apibus comparetur

sic laboriosa sic pudica sic continens. Rore pascitur apes: nescit concubitus: mella componit. Ros quoq; uirginis est sermo diuinus: quia sicut ros dei uerba descendunt. Pudor uirginis est intemerata natura. Partus uirginis fœtus labiorum: ex pers amaritudinis fertilis suauitatis i commune labor communis est fructus. Quam te uelim filia imitatricem esse huius apiculæ: cui cibus flos est: ore soboles legitur: ore componitur. Hanc imitare tu filia: uerba tua nullũ doli uelamen obtendant: nullum habeant fraudis inuolucrum: ut & puritatem habeant: & ple..a grauitatis sint: meritorum quoq; tuorum tibi æterna posteritas tuo ore pariatur. Nec soli tibi sed etiam pluribus congreges. Quis scit enim quando a te anima tua reposcatur. Nec receptacula horreorum frumentis coaceruatis dimittens: nec uitæ tuæ usui profutura nec me ritis rapiaris eo quo thesaurum tuum ferre non possis. Diues igitur esto sed pauperi: ut natu ræ participes tuæ participes sint etiam facultatum. Florem quoq; tibi demonstro carpendũ. Illum utiq; qui dixit: ego flos campi: & lilium conuallium. Tanquam lilium in medio spina rum: quod est euidentis iudicii spiritualium nequiciarum sentibus uirtutes obsideri. Vnde ne mo fructum referat: nisi qui cautus accedat. Sume igitur alas uirgo sed spiritus: & superuoles uicia si contingere cupis christum. In altis habitat: & humilia respicit. Et species eius sicut ce drus libani quæ coma nubibus radicem in terris inserit. Principium enim eius in cælo: poste riora eius in terris: fructus cælo proximos ediderunt. Scrutare diligentius tam bonum florẽ nec ubiq; eum in pectoris tui conualle reperies: humilibus enim frequenter inhalatur. Amat generari in ortis: in quibus eum susanna dum deambularet inuenit: mori prius quam uiola ri parata. Qui sint autem orti: ipse demonstrat dicens. Ortus conclusus soror mea sponsa. Or tus conclusus: fons signatus: eo ꝙ in ortis huius modi impressam signaculis imaginem dei: sincæri fontis unda resplendeat: ne uolutabris spiritualium bestiarum: sparso cœno fluenta turbentur. Hinc ille murali septus spiritu pudor clauditur: ne pateat ad rapinam. Itaq; sicut ortus furibꝰ inaccessus uitem redolet: fragrat oleam: rosam renidet: ut in uite religio: i olea pax: in rosa pudor sacratæ uirginitatis inolescat. Hic est odor quem iacob patriarcha fragra uit quando meruit audire. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni. Nam licet plenus omnibꝰ fere fructibus patriarchæ sancti fuerit ager: ille tamen fruges maiores uirtutis labore genera uit hic flores. Accingere itaq; uirgo: & si uis huiusce modi tibi ut ortus aspiret: propheticis eum claude præceptis. Pone custodiam ori tuo: & ostium circumstantiæ labiis tuis: ut etiam tu possis dicere. Tanquam malus in lignis nemoris: ita fraternus meus in medio filiorum. In umbra eius concupiui & sedi: & fructus eius dulcis in faucibus meis. Inueni quem dilexit anima mea: tenui eum: & nõ relinquam eum. Descendat frater meus in ortum & manducet fructum pomorum suorum. Veni fraterne mi: exeamus in agrum pone me ut sigillum i cor tuum: & ueluti signaculum super brachium tuum: fraternus meus candidus & rubens. Decet enim ut plene noueris uirgo quem diligis: atq; omne in eo & ingenitæ diuinitatis & assump tæ mysterium incorporationis agnoscas. Candidus merito quia patris splendor: rubens quia partus est uirginis: color in eo fulget & rutilat utriusq; naturæ. Memento tamen antiquiora in eo diuinitatis insignia quam corporis sacramenta: quia non cœpit a uirgine: sed qui erat: uenit in uirginem. Ille discretus a militibus: ille lancea uulneratus: ut nos sacri uulneris cruo re sanaret: respondebit tibi profecto: est enim mitis & humilis corde: blandus aspectu. Exur ge aquilo: & ueni auster: aspira ortum meum: & fluant aromata mea. Ex omnibus enim par tibus mundi odor sanctæ religionis adoleuit dilectus quo uirginis membra fragrarunt. For mosa es proxima mea: ut bona opinio: pulchra ut hierusalem. Non caduci itaq; corporis pul chritudo uel morbo peritura uel senio: sed nullis obnoxia casibus opinio bonorum nunquã moritura meritorum uirginibus est decori. Et quoniam non humanis iam sed cæ lestibus quorum uita uiuis in terris: digna es comparari: accipe a domino præcepta quæ ser ues. Pone me ut sigillum (inquit) in cor tuum: & uelut signaculum super brachium tuum. Quo signatiora prudentiæ tuæ factorũq; documenta promantur: in quibus figura dei chri stus eluceat qui paternæ ambitum exæquans naturæ totum quicquid a patre diuinitatis as sumpsit: & expressit. Vnde etiam apostolus in spiritu nos dicit esse signatos. Quoniam pa tris imaginem habemus in filio: sigillum filii habemus in spiritu. Hac trinitate signati ca ueamus diligentius: ne quod accepimus pignus in cordibus nostris: aut morum leuitas: aut ullius adulterii fraus resignet. Sed facessat hic sacris uirginibus metus: quibus tanta præsidia tribuit. Primum ecclesia quæ teneræ prolis solicita successu: ipsa quasi murus abundanti bus in modum turrium increscit uberibus: donec soluto obsidionis hostilis incursu pacem ualidæ iuuentutis maternæ præsidio uirtutis acquirat. Vnde et propheta ait. Fiat pax i uir

tute tua:& abundantia in turribus tuis. Tum ipse pacis dominus post quam ualidioribus bra
chiis commissa sibi uineta complexis palmites suos germinare conspexerit uultu presule na-
scentibus fructibus auras temperat:sicut ipse testatur dicēs. Vinea mea est in conspectu meo
Mile salomoni & ducenti qui seruant fructum eius. Supra ait sexaginta potentes in circuitu
propaginis eius:strictis armatos telis:& eruditos præliaribus disciplinis: hic mile ducentos:
creuit numer⁹:ubi creuit & fructus:quia quo sanctior quisq; eo munitior. Sic elissæus prophe
ta exercitus angelorum præsidium sibi adesse monstrauit. Sic iesus nauæ ducem militiæ cæ
lestis agnouit. Possunt igitur fructum in nobis custodire:qui possūt etiam militare pro nobis
Vobis autem uirgines sanctæ speciale præsidium est:quæ intemerato pudore sacrum domi
ni seruatis cubile. Neq; mirum si pro uobis angeli militant quæ angelorum moribus milita
tis. Meretur eorum præsidium castitas uirginalis quorum uitam meretur. Et quid pluribus
exequar laudem castitatis? Castitas enim angelos fecit. Qui eam seruauit:angelus est:qui ꝑ
didit:diabolus. Hinc religio etiam nomen accepit. Virgo est quæ deo nubit. Meretrix que de
os fecit. Nam de resurrectione quid dicam:cuius præmia iam tenetis? In resurrectione autē
neq; nubent neq; nubentur:sed erunt sicut angeli(inquit)in cælo. Quod nobis promittitur
uobis præsto est:uotorūq; nostrorum usus apud uos est. De hoc mundo estis:& non estis in
hoc mundo. Sæculum uos habere meruit:tenere non potuit. Quam præclarum autem an-
gelos propter intemperantiam suam in sæculum cecidisse de cælo:uirgines propter castimo
niam in cælum transisse de sæculo. Beatæ uirgines quas non illecebra solicitat corporum nō
colluuio præcipitat uoluptatum. Cibus parsimoniæ:potus abstinentiæ:docet uicia nescire
qui docet causas nescire uiciorum. Causa peccandi etiam iustos sæpe decepit. Hinc populus
dei post quam sedit bibere:deum negauit. Hinc loth concubitus filiarum ignorauit & pertu
lit. Hinc inuersis uestigiis:filii noe patria quondam pudenda texerunt:quæ procax uidit:mo
destus erubuit:pius texit:offensurus si & ipse uidisset. Quanta uis est uini:ut quem diluuia nō
nudauerunt:uina nudarent. Quid illud? Quantæ fœlicitatis est ꝙ nulla uos habendi cupidi
tas inflammat? Pauper quod habes poscit:quod non habes requirit:fructus laboris tui thesau
rus est inopi:& duo æra si sola sint:census est largientis. Audi ergo soror quantis careas. Nam
caue quid debeas. Nec meum est docere, nec tuum discere. Perfectæ enim uirtutis usus ma-
gisterium non desiderat sed informat. Cernis ut pomparum ferculis similis incedat:quæ se
componit:ut placeat:omnium in se uultus & ora conuertens:eo ipso quo studet placere:de
formior? Prius enim populo displicet quam placeat uiro. At in uobis reiecta decoris cura pl⁹
placeat:& hoc ipsum ꝙ uos non ornatis:ornatus est. Certe laceræ uulneribus aures:& depres
sæ onera miseræ ceruicis:non sunt alleuamenta pænarum:sed discrimina metallorum.
Hinc collum catena constringit:inde pedem compes includit. Nil refert:auro corpus oneretē
an ferro. Si ceruix premitur:si grauatur incessus:nil precium iuuat:nil ꝙ uos mulieres ne pe
reat uobis poena:trepidatis. Quid interest utrum aliena sententia an uestra uos damnet?
Hinc uos etiam miserabiliores quam qui publico iure damnantur:ꝙ illi optant exui:uos li-
gari. Quam uero miserabilis illa conditio ꝙ tanꝗ mancipii forma uenalis nuptura licitatur:
& qui precio uicerit emat. Tolerabilius tamen mancipia ueneunt quæ sæpe sibi dominos le
gunt. Virgo si eligat:crimen est:si non eligat:contumelia. Quæ quāuis pulchra sit & decora:
& timet uideri & cupit. Cupit ut se carius uendat:timet ne hoc ipsum delectet quod uidetur.
Quanta autem uotorum ludibria:& ad procorum euentus suspectam esse:ne pauper illudat
ne diues fastidiat:ne pulcher irrideat:ne nobilis spernat. Dicet aliquis:tu nobis quottidie uir
ginum canis laudes. Quid faciam qui eadem cantito:& proficio nihil? Sed non mea culpa.
Deniq; de placentino sacrandæ ueniunt:de bononiensi ueniunt:de mauritania ueniunt:ut
hic uelentur. Magnam rem uidetis:hic tracto & alibi persuadeo. Si ita est:alibi tractemus:ut
uobis persuadeamus. Quid ꝙ etiam qui me non audiunt sequuntur:qui audiunt:non sequū
tur? Nam plærasq; uirgines cognoui uelle & prohiberi etiam prodire a matribus:& quod ē
graui⁹:uiduis:cū qb⁹hic mihi ſmo ē. Nēpe si hoīem amarēt filiæ uestræ:ꝑ legē possent eligerē
quē uellēt. Quib⁹ igit̄ hoīem eliger̄ licet deū n̄ licet. Cōtuemini quā dulcis pudiciciæ fruc⁹sit
barbaricis quoq; inoleuit affectibus. Ex ultimis infra ultraq; mauritaniæ partibus deductæ
uirgines hic sacrari gestiunt:& cum sint omnes familiæ in uinculis pudicicia tamen nescit eē
captiua. Profitetur regnum æternitatis quæ meretur iniuriam seruitutis. Nam quid de bo-
noniensibus uirginibus loquar:fæcundo pudoris agmine:quæ mundanis se deliciis abdican
tes sacrarium uirginitatis incolunt sine contubernali sexu:contubernali pudore prouectæ
ad uicenarium numerum & centenarium fructum:relictoq; parentum hospitio tendunt in

tabernaculis christi indefessæ milites castitatis? Nunc canticis spiritualibus personant: nunc uictum operibus exercent. Liberalitatis quoq; subsidium manu quærunt. Quod si inuestigandæ uirginitatis inoleuerit odor (nam quæ præ cæteris speculandi uéatum pudoris explorant totis curarum uestigiis prædā latentem usq; ad ipsa cubilia persequuntur) aut si liberior alicuius uolatus affulserit totis omnes uideas assurgere alis: concrepare pennis: emicare plausu: ut casto pudiciciæ choro cingant uolantem: donec albenti delectata comitatu in plagas pudoris & indaginem castitatis domus patriæq; oblita succedat. Bonum itaq; si uirgini studia parentum quasi flabra pudoris aspirent. Sed illud gloriosius: si teneræ ignis ætatis etiam sine ueteribus nutrimentis sponte se rapiat in fomitem castitatis. Dotem negabunt parentes sed habes diuitem sponsum cuius contenta thesauro patriæ successiōis emolumenta nō quæras. Quanto dotalibus præstat compendiis casta paupertas: & tamen quam audistis aliquando propter studium integritatis legitime factam successionis extorrem? Contradicunt parentes: sed uolunt uinci: resistunt primo: qui credere timent. Indignantur frequenter: ut discas uincere: abdicationem minantur: ut tentent: si potes damna sæculi non timere. Quæsitis blandiuntur illecebris: ut uideant si uariarum mollire te non queat blanditia uoluptatum. Exerceris uirgo: dum cogeris. Et hæc tibi prima certamina: anxia parentum uota proponūt uice pri⁹ puella pietatē. Si uincis domū uicis & sæculū. Sed esto maneāt uos dāna patrionii Nonne caducarum & fragilium dispendium facultatum futura cæli regna cōpensant? Quā ꝙ si uerbis cælestibus credimus: nemo est qui reliquerit domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum dei: & non recipiat septies tantum in hoc tempore: in sæculo autem uenturo uitam æternam possidebit. Crede fidem tuam deo: quæ homini pecuniam credis. Fœnerare christo. Bonus dispositæ spei custos: multiplicatis fidei talētum soluit usuris. Non fallit ueritas: non circūscribit iusticia: non decipit uirtus. Quod si non creditis oraculo: uel exemplis credite memoriæ nostræ. Puella dudum nobilis in sæculo: nunc nobilior deo: cum urgeretur ad nuptias a parentibus & propinquis: ad sacrosanctum altare confugit. Quo enim melius uirgo recurreret quam ubi sacrarium uirginitatis offertur? Ne is q̄dem finis audaciæ. Stabat ad aram dei pudoris hostia: uictima castitatis: nunc capiti dexteram sacerdotis imponens: precem poscens: nunc iustæ impatiens moræ: ac summum altari subiecta uerticem: num melius (inquit) quam altare uelabit quod sanctificat ipsa uelamina? frontem? Plus talis decet flammineus in quo caput omnium christus quottidie consecratur. Quid agitis uos propinqui? quid exquirendis adhuc nuptiis solicitatis animum. Iam dudum prouisas habeo. Sponsum offertis: meliorem repperi. Quaslibet exaggerate diuitias: iactate nobilitatem: potentiam prædicate. Habeo eum cui nemo se comparet: diuitem mundo: potentem imperio: nobilem cælo. Si talem habetis non refuto optionem: si non reperitis: nō prouidetis mihi sed inuidetis. Silentibus cæteris unus abruptius quid si (inquit) pater tuus uiueret: inuptam te manere pateretur? Tum illa maiori religione moderatiore pietate: & ideo fortasse deficit: ne quis impedimentum posset afferre. Quod ille responsum de patre de se oraculum maturo suo probauit exitio. Ita cæteri eadem quiq; metuentes: fauere cœperunt qui impedire querebant nec dispendium dubiarum attulit uirginitas facultatum: sed etiam emolumentum integritatis accepit. Habetis puelle deuotionis præmium: parentes cauete offensionis exemplum.

Liber secundus:

s Vperiore libro quantum uirginitatis munus sit: euoluimus. Non enim potuimus explicare ut per se cælestis gratia muneris inuitet legentem. Secundo libro uirginem institui decet: & tanquam competentium pcæceptorum magisteriis erudiri. Sed quoniam nos infirmi ad monendum sumus: & impares ad docendum (debet enim is qui docet: supra eum qui docetur: excellere) ne uel susceptum deseruisse munus: uel nobis arrogasse amplius uideremur: Exemplis potius quam præceptis putauimus imbuendam: licet amplius proficiatur exemplo: quoniam nec difficile quod iam factum est: existimatur: & utile quod probatum: & religiosum quod hæreditario quodam paternæ uirtutis usu in nos est successione transfusum. Quod si quis nos præsumptionis arguit: arguat potius sedulitatis: quia rogantibus uirginibus ne hoc quidem putaui negandum. Malui enim me in periculum deduci pudoris: quam non obsequi uoluntati earum quarum studiis etiam deus noster placido se idulget assensu. Sed neq; præsumptio notari pōt

quoniam cum haberent unde discerent: affectum potius quam magisterium quæsiuerunt meum. Et excusari sedulitas non potest: quoniam cum haberent auctorem matris ad obseruantiam disciplinæ: non superfluum iudicaui: si nostri sermonis blanditiam deriuarent ad professionis illecebram. Ille docere facilis qui seuero uicia coercet affectu. Nos qui docere nõ possumus: blandimur. Et quoniam plærique absentes nostri desiderabant sermonis usum: uolumen: hoc condidi: quo profecto ad se uocis meæ munus tenentes deesse non crederent: quem tenerent. Sed proposita prosequamur. Sit igitur uobis tanquam in imagine descripta uirginitas uitaque beatæ mariæ: quo uelut speculo refulget species castitatis & forma uirtutis Hinc sumatis licet exempla uiuendi: ubi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis: quid corrigere: quid effugere: quid tenere debeatis ostendunt. Primus discendi ardor: nobilitas est magistri. Quid nobilius dei matræ: quid splendidius ea: quam splendor elegit: quid castius ea quæ corpus sine corporis contagione generauit? Nam de cæteris eius uirtutibus quid loquar? Virgo erat non solum corpore sed etiam mente: quæ nullo doli ambitu sincærum adulteraret affectum. Corde humilis: uerbis grauis: animi prudens: loquendi parcior: legendi studiosior: non in incerto diuitiarum sed in prece pauperis spem reponens. Intẽta operi: uerecunda sermoni: arbitrum mentis solita non hominem sed deum quærere. Non lædere reos: bene uelle omnibus: assurgere maioribus natu: æqualibus non inuidere: fugere iactantiam: rationem sequi: amare uirtutem. Quando ista uultu læsit parentes? quãdo dissensit propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando uitauit inopem? eos solos solita cœtus uirorum inuisere quos misericordia non erubesceret: ne præteriret uerecundia? Nihil toruum in oculis: nihil in uerbis procax: nihil in actu inuerecũdum: non gestus fractior: non incessus solutior: non uox petulantior: ut ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis: figura probitatis. Bona quippe domus in ipso uestibulo debet agnosci: ac primo prætendat ingressu: nihil intus latere tenebrarum: ut mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita tanquam lucernæ lux intus posita foris luceat. Quid ego exequar ciborum parsimoniam: officiorum redundantiam? alterum ultra naturam superfuisse: alterum pœne ipsi naturæ defuisse: illic nulla intermissa tempora: hic congeminatos ieiunio dies: & si quando reficiendi successisset uoluntas: cibus plærunque obuius qui mortem arceret: non delicias ministraret. Dormire non prius cupiditas quam necessitas fuit.

Et tamen cum quiesceret corpus: uigilaret animus: qui frequenter in somniis aut lecta repetit: aut somno interrupta continuat: aut disposita gerit: aut gerenda prænunciat.

Prodire domo nescia: nisi cum ad ecclesiam conueniret: & hoc ipsum cum parentibus aut propinquis. Domestico operosa secreto: forensi stipata comitatu: nullo meliore tamen sui custode quam se ipsa: quæ incessu affectuque uenerabilis non tam uestigium pedis tolleret quam gradum uirtutis attolleret. Et tamen alios habeat uirgo membrorum custodes suorum: morum autem suorum se habeat ipsa custodem. Plures erunt de quibus discat: si ipsa se doceat quæ uirtutes magistras habet: quia quicquid egerit: disciplina est.

Sic maria intendebat omnibus quasi a pluribus moneretur: sic implebat omnia uirtutis officia: ut non tam disceret quam doceret. Talem hanc euangelista monstrauit: talem angelus repperit: talem spiritus elegit. Quid enim in singulis morer: ut eam parentes dilexerint: extranei prædicauerint: quæ digna fuit: ex qua dei filius nasceretur?

Hæc ad ipsos ingressus angeli inuenta domi in penetralibus sine comite: ne quis intentionem abrumperet ne obstreperet. Neque enim comites fœminas desiderabat: quæ bonas comites cogitationes habebat. Quinetiam tunc sibi minus sola uidebatur: cum sola esset. Nam quem ad modum sola: cum tot libri adessent: tot archangeli tot prophetæ? Denique & gabriel eam ubi reuisere solebat inuenit: & angelum maria quasi uiri specie mota trepida: quasi non incognitum audito nomine recognouit. Ita peregrinata est in uiro quæ non est peregrinata in angelo: ut cognoscas aures religiosas: oculos uerecundos. Denique salutata ommutuit: & appellata respondit: sed quæ primo titubauerat aspectu: postea promisit obsequium. Quam uero religiosa in propinquas fuerit: scriptura diuina significat. Nam & humilior facta est: ubi se a deo cognouit electa: & statim ad cognatam suam in montana processit: non utique ut exemplo crederet quæ iam cre

diderat oraculo. Beata enim inquit quæ credidisti. Et tribus cum ea mensibus mansit. Tanti autem interuallo temporis non fides quæritur: sed pietas exhibetur. Et hoc post ea quam in utero parentis exiliens puer matrem domini salutauit: prius compos deuotionis quam naturæ. Inde tot sequentibus signis cum sterilis pareret: uirgo conciperet: loqueretur mutus: adoraret magus: expectaret symeon: sidera nunciarent: maria mobilis ad introitum: immobilis ad miraculum: conseruabat (inquit) hæc omnia in corde suo. Quamuis mater domini diceretur: tamen præcepta domini desiderabat: & quæ deum genuerat: deum tamen scire cupiebat. Quid ꝙ annis quoq; omnibus ibat in hierusalem solemni die paschæ: & ibat cum ioseph? Vbiq; in uirgine comes singularum uirtutum est pudor.

Hic indiuiduus debet esse uirginitati sine quo non potest esse uirginitas. Nec ad templum igitur maria sine pudoris sui custode processit. Hæc est imago uirginitatis. Talis enim fuit maria: ut eius unius uita omnium disciplina sit. Si igitur auctor non displicet opus probemus: ut quæcunq; sibi eius exoptat præmium: imitetur exemplum. Quantæ in una uirgine species uirtutum emicant. Secretum uerecundiæ: uexillum fidei: deuotionis obsequium: uirgo intra domum: comes ad mysterium: mater ad templum. O quantis illa uirginibus occurret: quantas complexa ad dominum trahet dicens. Hæc torum filii mei: hæc thalamos nuptiales immaculato seruauit pudore. Quem ad modum eas ipse dominus commendabit patri. Nimirum illud repetens suum pater sancte istæ sunt quas seruaui tibi: in quibus filius hominis caput reclinans quieuit: peto ut ubi ego sum: & ipsæ sint mecum. Sed non solum sibi debent prodesse: quæ non solæ uixerunt sibi. Hæ parentes redimant: hæ fratres. Pater iuste mundus me non cognouit: istæ autem me cognouerũt & mundum cognoscere noluerunt. Quæ pompa illa: quanta angelorum læticia plaudentium: ꝙ habitare mereatur uirgo in cælo quæ cælestem uitam duxit in sæculo. Tunc etiam maria tympanum sumens choros uirginales excitabit cantantes domino quod per mare sæculi sine sæcularibus fluctibus transierunt. Tunc unaquæq; exultabit dicens.

Introibo ad altare dei mei: ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Immolo deo sacrificium laudis: & reddo altissimo uota mea. Neq; enim dubitauerim uobis patere altaria quarum mentes altaria confidenter dixerim. In quibus quottidie pro redemptione corporis christus immolatur. Nam si corpus uirginis dei templum est: animus quid est? qui tanquam membrorum cineribus excitatis: sacerdotis æterni redopertus manu uaporem diuini ignis exhalat. Beatæ uirgines quæ tam immortali spiratis gratia: ut orti floribus: ut templa religione: ut altaria sacerdote. Ergo sancta maria disciplinam uitæ informet. Thecla doceat immolari: quæ copulam fugiens nuptialem: & sponsi furore damnata: naturam etiam bestiarum uirginitatis ueneratione mutauit. Nanq; parata ad feras cum aspectus quoq; declinaret uirorum: ac uitalia ipsa sæuo offerret leoni: fecit ut qui impudicos detulerant oculos: pudicos referrent. Cernebant lingentem pedes bestiam cubitare humi: muto testificantem sono: ꝙ sacrum uirginis corpus uiolare non posset. Ergo adorabat prædam suam bestia: & propriæ oblita naturæ naturam induerat quam homines amiserant. Videres quadam naturæ transfusione homines feritatem indutos sæuiciam imperare bestiæ: bestiam exosculantem pedes uirginis docere quid homines facere deberent. Tantum habet uirginitas admirationis: ut eam etiam leones mirentur: Non impastos cibus flexit: non citatos impetus rapuit: non stimulatos ira exasperauit: non usus decepit assuetus: non feros natura possedit. Docuerunt religionem: dum adorant martyrem: docuerunt etiam castitatem: dum uirgini nihil aliud nisi plantas exosculantur: demersis in terram oculis tanquam uerecundantibus ne mares aliqui uel bestia uirginem nudam uideret. Dicet aliquis: cur exemplum attulisti mariæ? quasi reperiri quæat quæ matrem domini possit imitari: cur etiam theclæ quam gentium doctor instituit?

Da huiusce modi doctorem: si disciplinam requiris huius modi. Recens uobis exemplum profero: ut intelligatis apostolum non unius esse doctorem sed omnium.

Antiochiæ nuper uirgo quædam fuit fugitans publici usus: sed quo magis uirorum uitabat aspectum: eo amplius incendebat. Pulchritudo enim audita nec uisa plus desi-

deratur: duobus stimulis cupiditatum amoris & cognitionis: dum & nihil occurrit quod
minus placeat: & plus putatur esse quod placeat: quod non iudex oculus explorat: sed ani-
mus amator exoptat. Itaq; sancta uirgo ne diutius alerentur potiendæ spe cupidi-
tatis: integritatem pudoris professa sic restinxit improborum faces: ut non iam amaretur
sed produceretur. Ecce persecutio. Puella fugere nescia: certe pauida ne incideret in
insidiatores pudoris: animum ad uirtutem parauit: tam religiosa: ut mortem non ti-
meret: tam pudica ut expectaret. Venit corone dies maxima omnium expectatio: pro-
ducitur puella duplex professa certamen: & castitatis & religionis. Sed ubi uiderunt
constantiam professionis: metum pudoris: paratam ad cruciatus: erubescentem ad aspec-
tus excogitare cœperunt: quem ad modum speciæ castitatis religionem tollerent. ut cum
abstulissent quod erat amplius: etiam id eriperent quod reliquerant. Aut sacrificare uir-
ginem aut lupanari prostitui iubent. Quo modo deos suos colunt qui sic uindicant?
Aut quem ad modum ipsi uiuunt: qui ita iudicant? Hic puella non q; de religione
ambigeret: sed de pudore trepidaret: ipsa secum. Quid agimus? Hodie aut martyr
aut uirgo: altera nobis inuidetur corona. Sed nec uirginis nomen agnoscitur: ubi uirgi-
nitatis auctor negatur. Nam quem ad modum uirgo: si meretricem colas? quem ad mo
dum uirgo si adulteros diligas? quem ad modum uirgo: si amorem petas? Tolerabilius
est enim mentem uirginem q; carnem habere. Vtrunq; bonum: si liceat: si non liceat:
saltem non homini castæ sed deo simus. Et raab meretrix fuit: sed postq; deo credidit:
salutem inuenit. Et iudith se ut adultero placeret: ornauit. Quæ tamen quia hoc reli-
gione non amore faciebat: nemo eam adulteram iudicabat. Bene successit exemplum.
Nam si illa quæ se commisit religioni: & pudorem seruauit & patriam: fortassis & nos
seruando religionem seruabimus & castitatem. Quod si iudith pudiciciam religioni præ
ferre uoluisset: perdita patria etiam pudicitiam perdidisset. Itaq; talibus informata exē-
plis simul animo tenens uerba domini quibus ait. Quicunq; perdiderit animam suam
propter me: inueniet eam. Fleuit & tacuit: ne eam uel loquentem adulter audiret: nec
pudoris elegit iniuriam: sed christi recusauit. Existimate: utrum adulterare potuerit cor-
pus quæ nec uocem adulterauit. Iam dudum uerecundatur oratio mea: & quasi adire ge
storum seriem criminosam atq; explanare formidat. Claudite aurem uirgines dei. Duci
tur puella ad lupanar. Sed aperite aures uirgines. Virgo prostitui potest: adulterari nō
potest. Vbicunq; dei uirgo est: dei templum est. Nec lupanaria infamant castitatem: sed ca
stitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concursus ad fornicem. Disci-
te martyrum miracula sanctæ uirgines: discite locorum uocabula. Clauditur intus colum
ba: strepunt accipitres: certant singuli qui prædam primus inuadat. At illa mā ibus ad cæ
lum leuatis quasi ad domum uenisset orationis nō ad libidinis diuersorium: christe (inquit)
qui domuisti uirgini feros leones: potes etiam domare hominum feras mentes. Chaldæ
is rorauit ignis: iudæis se unda suspendit misericordia tua non natura sua. Susanna ad sup
plicium genu fixit: & de adulteris triumphauit. Aruit dextera quæ templi tui dona uiola
bat: nunc templum ipsum attrectatur tuum: ne patiaris incestum sacrilegii: qui non passus
es furtum. Benedicatur & nunc nomen tuum: ut quæ ad adulterium ueni: uirgo discedam.
Vix compleuerat precem: & ecce uir militis specie terribilis irrupit: quem admodum uir
go: ut uidit: tremuit cui populus tremens cessit. Sed non illa immemor lectionis: & da-
niel (inquit) supplicium susannæ spectaturus aduenerat: & quam populus damnauit: unus
absoluit. Potest in hoc lupi habitu ouis latere. Habet & christus milites suos: qui etiā
& legiones habet. Aut fortasse percussor intrauit: ne uereare anima: tales solet martyres fa-
cere. O uirgo fides tua te saluam fecit. Cui miles. Ne quæso paueas soror. Frater ihuc
ueni: saluare animam non perdere. Serua me: ut ipsa serueris. Quasi adulter ingres
sus: si uis: martyr egrediar. Vestimenta mutemus: conueniunt mihi tua: & mea tibi:
sed utraq; christo. Tua uestis me uerum militem faciet: mea te uirginem. Bene tu
uestieris: ego me melius exuar: ut me persecutor agnoscat. Sume habitum

qui abscondat foeminam: trade qui consecret martyrem. Induere chlamydem quæ occultet membra uirginis: seruet pudorem. Sume pileum qui tegat crines abscondat ara.

Solent erubescere qui lupanar intrauerint: Sane cum egressa fueris: ne respicias retro: memor uxoris loth quæ naturam suam quia impudicos licet castis oculis respexit amisit. Nec uereare ne quid pereat sacrificio. Ego pro te hostiam deo reddo: tu pro me militem christo habens bonam militiam castitatis: quæ stipendiis militat sempiternis: loricam iusticiæ quæ spirituali munimine corpus includat: scutum fidei quo uulnus repellas: galeam salutis. Ibi enim est præsidium nostræ salutis: ubi christus est. Quoniam mulieris caput uir: uirginis christus. Et inter hæc uerba chlamydem exuit: suspectus tamen adhuc habitus & persecutoris & adulteri. Virgo ceruicem: chlamidem cœpit miles offerre. Quæ pompa illa quæ gratia: cum in lupanari de martyrio certaretur? Addantur personæ: miles & uirgo: hoc est dissimiles inter se natura: sed dei miseratione consimiles: ut compleatur oraculum: tunc lupi & agni simul pascentur. Ecce agna & lupus non solum pascuntur simul sed etiam imolantur. Quid plura? Mutato habitu euolat puella de laqueo: iam non suis alis utpote quæ spiritualibus ferebatur: & quod nullum unq̄ uiderunt sæcula: egreditur de lupanari uirgo sed christi. At illi qui uidebant oculis & non uidebant: ceu raptores ad agnam: ceu lupi fremere ad prædam: Vnus qui erat immodice districtior introiuit.

Sed ubi hausit oculis rei textum: quid hoc (inquit) est? puella ingressa est: uir uidetur. Ecce non fabulosum illud: cerua pro uirgine: sed quod uerum est: miles ex uirgine. At etiam audieram & non credideram: ꝙ aquas christus in uina conuertit. Iam mutare cœpit & sexus. Recedamus hinc dum adhuc qui fuimus sumus. Nunquid & te ipse mutatus sum: qui aliud cerno q̄ credo? Ad lupanar ueni: cerno uadimonium: & tamen mutatus egrediar: pudicus exibo: qui adulter intraui. Indicio rei quia debebatur tanto corona uictori: damnatus est pro uirgine: qui pro uirgine comprehensus est. Ita de lupanari non solum uirgo sed etiam martyres exierunt. Fertur puella ad locum supplicii cucurrisse: certasse ambo de nece: cum ille diceret: ego sum iussus occidi: te absoluit sententia: quando me tenuit.

At illa clamare cœpit: non ego te mortis uadem elegi sed prædem pudoris optaui.

Sed pudor quæritur: manet nexus: si sanguis quæritur: fideiussorem non desidero: habeo unde dissoluam. In me lata est sententia quæ pro me lata est. Certe si pæcuniæ te fideiussorem dedissem: & absente me iudex tuum censum fœneratori adiudicasset: eadem me sententia conuenires: meo patrimonio soluerem tuos nexus.

Si recusarem: quis me indignam morte censeret? Quanto maior est capitis huius usura? Moriar innocens: ne moriar nocens. Nihil hic medium est.

Hodie aut rea ero tui sanguinis: aut martyr mei. Si cito redii: quis me audet excludere? Si moram feci: quis audet absoluere? Plus legibus debeo rea non solum fugæ meæ sed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra morti quæ non sufficiebant iniuriæ. Est in uirgine uulneri locus: qui non erat contumeliæ.

Ego opprobrium declinaui non martirium tibi cessi. Vestem non professionem mutaui. Quod si mihi præripis mortem non redemisti me sed circumuenisti. Caue ne quæso contendas: caue ne contradicere audiaris. Noli eripere beneficium quod dedisti. Dum mihi hanc sententiam negas: illam restituis superiorem. Sententia enim sententia superiore mutatur. Si posterior me non tenet: superior tenet. Possumus uterq; satisfacere sententiæ: si me prius patiaris occidi. In te non habeant aliam quam exerceant pœnam: in uirgine obnoxius pudor est. Itaq; gloriosior eris: si uidearis de adultera martyrem fecisse: quam de martyre adulteram reddidisse. Quid expectatis? Duo contenderunt: & ambo uicerunt: nec dimissa est corona sed addita.

Ita sancti martyres inuicem sibi beneficia conferentes: altera præmium martyrio dedit: alter dedit effectum. At etiam philosophorum gymnasia damonem & pythiam pythagoræos in cælum ferunt: quorum unus cum esset morti adiudicatus: commendandorum suorum tempus poposcit. Tyrannus autem astutissimus ꝙ reperiri eum non posse existimaret: petiuit ut sponsorem daret qui pro se

feriretur:si ipse faceret moram. Quid de duobus præclarius nescio. Vtrunq; præclarum: alter mortis uadem inuenit: alter se obtulit. Itaq; cum reus moram supplicio faceret: fideiussor uultu sereno mortem non recusauit. Cum duceretur: amicus reuersus est: ceruicem substituit: colla subiecit. Tunc admiratus tyrannus cariorem philosophis amiciciam q̄ uitam fuisse: petiuit ut ipse ab hiis quos iam nouerat: in amiciciam reciperetur: tātam uirtutis esse gratiam: ut tyrannum inclinaret. Digna laude: sed minora nostris. Nam illic ambo uiri: hic una uirgo: quæ primo etiam sexum uinceret. Illi amici: isti incogniti. Illi tyranno uni se obtulerunt: isti tyrannis pluribus. Hoc etiam crudelioribus: q̄ ille pepercit: isti occiderunt. Inter illos in uno obnoxia necessitas: in his amborum uoluntas libera. Hoc quo q̄ isti prudentiores: q̄ illis studii sui finis amiciciæ gratia: istis corona martyrii. Illi enim certauerunt hominibus: isti deo. Et quoniam rei istius fecimus mentionem: par est contexere quid de diis suis senserit: quo magis infirmos iudicetis: quos irrident sui. Nanq; is cum uenisset in templum iouis: amictum aureum quo operiebatur simulacrum eius: detrahi iussit: imponi laneum: dicens aurum hyeme frigidum: æstate onerosum esse. Sic deum irrisit suum: ut nec onus ferre posse nec frigus putaret. Ita cum æsculapio barbam uidisset auream: tolli imperauit: incongruum esse appellans: ut filius barbam haberet: cum apollo pater eius adhuc non haberet. Item simulacris tenentibus aureas pateras ademit: allegans accipere se debere quod dii darent. Quoniam hæc sunt nota (inquit) hominum: ut a diis quæ bona sunt: adipiscamur. Nihil autem auro melius: quod tamen si malum est: habere deos non debere. Si malum non est: habere magis homines debere qui uti scirent. Ita ludibrio habiti sunt: ut neq; iuppiter uestem suam defendere potuerit: nec barbam æsculapius: ne apollo pubescere adhuc cœperit. Neq; omnes qui dicuntur dii: retrahere potuerint pateras quas tenebant: non tam furti reatum timentes q̄ sensum non habentes. Quis igitur eos colat: qui nec defendere se quasi dii: nec abscondere quasi homines possunt? At in templo dei nostri cum hieroboam rex sceleratissimus dona quæ pater eius posuerat auferret: ac super sanctum altare libaret idolis: dextera eius quam tetendit aruit: nec sua ei quæ inuocabat idola profuerunt. Deinde conuersus ad dominum rogauit ueniam: statiq; manus q̄ aruerat sacrilegio: sanata est religione. Tam maturum in uno & misericordiæ diuinæ & indignationis exemplum extitit: ut sacrificanti subito dextera adimeretur: pœnitenti uenia daretur. Hæc ego uobis sanctæ uirgines nondum triennalis munuscula sacerdos paraui: licet usu indoctus: sed uestris doctus moribus. Quantus enim iste adolescere usus potuit: tam parua initiatæ religionis ætate? Si quos hic flores cernitis de uestræ uitæ collectos: legite sinu. Non sunt hæc præcepta uirginibus sed de uirginibus exempla. Vestre uirginitatis effigiem nostra depinxit oratio: uestre grauitatis imaginem quasi in speculo quodam sermonis istius cernitis refulgere. Si quam ex uestro gratiam inhalastis ingenio: uestrum est quicquid iste redolet liber. Et quoniam quot homines tot sententiæ: si quid defæcatum est in sermone nostro: omnes legant: si quid decoctum: maturiores probent: si quid modestum: pectoribus inhœreat: genas pingat: si quid florulentum: ætas florulenta non improbet. Debuimus sponsæ citare amorem. Scriptum est enim. Diliges dominum deum tuum. Debuimus in nuptiis calamistris quibusdam crines saltem orationis ornare. Scriptum est enim. Plaude manu: & percute pede. Debuimus perpetuis spargere thalamos rosis. Etiam & in his coniugiis temporalibus nubenti prius plauditur q̄ imperatur: ne ante dura offendant imperia: q̄ blanditiis fotus inolescat. Equorum uis plausæ sonitum discit amare ceruicis: ne recuset iugum. Deniq; prius assuescitur uerbo lasciuiæ q̄ uerbere disciplinæ. At ubi colla subdiderit iugo: & habena constringit: & stimulus urget: & compares trahunt: & iugales inuitant. Sic etiam uirgo nostra debuit prius amore pio ludere: aurea tori regni cælestis fulcra mirari: in ipso uestibulo nuptiarum: & postes frondium sertis cernere coronatos: & chori strepentis interius haurire delicias: ne se prius dominico iugo tremefacta subduceret: quam uocata inclinaret.

Veni igitur huc a libano sponsa: ueni huc a libano: transibis & pertransibis.

Sæpius enim nobis iste uersiculus recantandus est: ut uel dominicis uocata uerbis sequatur: si qua non credit humanis. Hoc nos magisterium non inuenimus sed accepimus: sic instituit mystici carminis doctrina cælestis. Osculetur me osculo oris sui: quia bona sunt ubera, tua super uinum: & odor unguentorum tuorum super

omnia aromata. Vnguentum exinanitum est nomen tuum. Totus iste deliciarum locus lu‑dum sonat: plausum excitat: amorem prouocat. Ideo inquit adolescentulæ dilexerunt te: & attraxerunt te retro. In odorem unguentorum tuorum curramus. Induxit me rex in tabernaculum suum. Ab osculis cœpit: ut ad tabernaculum perueniret. Atq; illa tam patiens duri laboris exercitatæq; uirtutis: ut aperiat manu claustra: in agrum exeat: in castellis maneat: in principio tamen retro odorem currit unguenti: mox cum in tabernaculum uenerit: unguentum mutatur a castellis. Deniq; quo euadat uide: si murus (inquit) est: ædificemus super eum turres argenteas. Quæ ludebat osculis: iam turres erigit: ut preciosis sanctorum turrita fastigiis: non hostiles frustretur incursus: uerum etiam bonorum propugnacula struat, tuta meritorum.

Liber tertius.

q Voniam quæ habuimus: digessimus superioribus libris duobus: tempus est soror sancta: ea quæ mecum conferre soles: beatæ memorie liberii præcepta reuoluere: ut quo uir sanctior: eo sermo accedat gratior. Nanq; is cum in saluatoris natali ad apostolum petrum uirginitatis professionem uestis quoq; mutatõne signares (quo enim melius die q̃ quo uirgo posteritatem acquisiuit) atq; astantibus etiam puellis dei compluribus quæ gloriarentur inuicem de tua societate: bonas (inquit) filia nuptias desiderasti. Vides quantus ad natalem sponsi tui populus conuenerit: & nemo impastus recedet. Hic est qui rogatus ad nuptias aquam in uina conuertit. In te quoq; sincærum sacramentum conferet uirginitatis: quæ prius eras obnoxia uilibus naturæ materialis elementis. Hic est qui quinq; panibus, & duobus piscibus quattuor milia populi in deserta pauit. Sed plures pauisset: si iam tunc qui pascerentur fuissent. Deniq; ad tuas nuptias plures uocauit. Sed non iam panis ex ordeo sed corpus ministratur e cælo. Hodie quidem secundum hominem homo natus ex uirgine: sed ante omnia generatus ex patre: qui matrem corpore: uirtute referat patrem. Vnigenitus in terris: unigenitus in cælo. Deus ex deo: partus ex uirgine. Iusticia de patre: uirtus de potente: lumen ex lumine. Non impar generantis: non potestate discretus: Non uerbi extensione aut prolatione confusus: aut cum patre mixtus: sed ut a patre generationis iure distinctus sit. Ipse est fraternus tuus: sine quo nec cælestia nec marina nec terrena consistunt. Verbum patris bonum quod erat in principio. Habes eius æternitatem. Et erat (inquit) apud deum. Habes indiscretam a patre inseperabilemq; uirtutem. Et deus erat uerbum. Habes ingenitam eius diuinitatem. De compendio enim tibi fides est haurienda. Hunc filia dilige quia bonus est. Nemo enim bonus nisi solus deus. Si enim non dubitatur quia deus filius: deus autem bonus: utiq; non dubitatur quia bonus filius deus. Hunc (inquam) dilige. Ipse quem pater genuit ante luciferum ut æternum ex utero generauit ut filium: ex corde eructauit ut uerbum: Ipse est in quo complacuit pater. Ipse est patris brachium quia creator est omnium: patris sapientia quia ex dei ore processit: patris uirtus quia diuinitatis in eo corporaliter habitat plenitudo. Quem pater ita diligit: ut in sinu portet: ad dexteram locet: ut sapientiam dicat: uirtutem appellet. Si igitur uirtus dei christus: nunquid aliquando sine uirtute deus? Nunquid aliquando sine filio pater? Si semper utiq; pater: utiq; semper & filius. Perfecti ergo patris perfectus est filius: nam qui uirtuti derogat: ei derogat cuius est uirtus. Inæqualitatem non recipit perfecta diuinitas. Dilige igitur quem pater diligit: honorifica quem honorificat pater. Qui enim non honorificat filium non honorificat patrem. Et qui negat filium: nec patrem habet Hæc quantum ad fidem. Sed interdum etiam cum fides tuta est: iuuentus suspecta est. Modico itaq; uino utere: ne infirmitatem corporis augeas: non ut uoluptatem excites. Incendunt enim pariter duo: uinum & adolescentia. Infrenent etiam teneram ætatem ieiunia. Et parsimonia cibi retinaculis quibusdam indomitas cohibeat cupiditates: & ratio reuocet: mitiget spes: restringat metus.

Nam qui moderari nescit cupiditatibus: sicut equus raptatur indomitus: uoluitur

obteritur laniatur affligitur. Quod aliquando iuueni ob amorem dianæ contigisse potitur.

Sed poeticis mendaciis coloratur fabula: ut neptunus prælati riualis dolore incitatus equis dicatur furorem immisisse: quo eius magna potentia prædicetur: quod iuuenem non in uirtute uicit: sed fraude decepit. Vnde eius sacrificium quotannis instaurant dianæ: ut equus ad eius immoletur aras: quam uirginem dicunt: quæ id quod etiam meretrices erubescere solent amare potuit non amantem. Sed habeant per me licet fabulæ suam auctoritatem quas non licet: scelestum utrunque: minus tamen sit iuuenem amore adulteræ sic flagrasse ut periret: quam duos (ut ipsi dicunt) deos de adulterio certasse. Iouem autem dolorem scortantis filiæ in medicum uindicasse adulteri: quod eius curasset uulnera: qui dianam in siluis adulterasset: uenatricem sane optimam non ferarum sed libidinum: sed ferarum etiam ut nuda uenaretur. Dent igitur neptuno dominatum furoris: ut astruant crimen incesti amoris. Dent dianæ regnum in siluis quas incolebat: ut affirment adulterium quod gerebat: Dent æsculapio quod mortuum reformauerit: dummodo profiteantur quod fulminatus ipse non euaserit. Dent etiam ioui flumina quæ non habuit: ut testificentur quæ habuit opprobria. Sed a fabulis ad proposita reuertamur. Escis quoque omnibus quæ gignunt membris calorem: parce utendum puto. Carnes enim etiam aquilas uolantes deponunt. In nobis quoque ales interior illa de qua legimus: renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua: sublime tenens uirgineo prope uolatu superfluæ carnis nesciat appetentiam. Conuiuiorum deuitande celebritates: fugiende salutationes: ipsas uisitationes in iunioribus esse pauciores uolo: si forte deferendum sit parentibus aut æqualibus. Teritur officiis pudor: audacia emicat: risus subrepit: modestia soluitur: dum affectatur urbanitas: interroganti n̄ rn̄dere īfātia rn̄der̄ fabula ē. Deesse igitur sermoni uirginem quam superesse malo. Nam si mulieres etiam de rebus diuinis in ecclesia iubentur tacere: domi uiros suos interrogare: de uirginibus quid cautum putamus: in quibus pudor ornat ætatem: taciturnitas commendat pudorem: An uero mediocre pudoris exemplum est: quod rebecca cum ueniret ad nuptias: & sponsum uidisset: uelamen accepit: ne prius uideretur quam iungeretur: Et utique pulchra uirgo non decori timuit sed pudori. Quid rachel: quem ad modum extorto osculo fleuit & gemuit: nec flere desisset: nisi proximum cognouisset. Ita & pudoris seruauit officium: & pietatis non amisit affectum. Quod si uiro dicitur: uirginem non consideres: ne quando scandalizet te: quid dicendum sacræ uirgini: quæ si amet: animo peccat: si amatur: & facto. Maxima est uirtus tacendi præsertim in ecclesia. Nulla te diuinarum sententia fugiet lectionum: si aurem amoueas: uocem premas nullum ex ore uerbum quod reuocare uelis: proferas si parcior loquendi fiducia sit. Copiosum quippe in multiloquio peccatum. Homicidæ dictum est peccasti: quiesce: ne peccaret amplius. Sed uirgini dicendum est: quiesce ne pecces. Conseruabat enim maria (ut legimus) omnia in corde suo quæ de filio dicebantur: & tu cum legitur aliquid quo christus aut uenturus annunciatur: aut uenisse ostenditur: noli fabulando obstrepere: sed mentem admoue. An quicquam est indignus quam oracula diuina circumstrepi ne audiantur: ne credantur ne reuelentur: Circumsonare sacramenta confusis uocibus: ut impediatur oratio pro salute deprompta omnium: cum gentiles idolis suis reuerentiam tacendo deferunt: Vnde illud exemplum proditur. Alexandro sacrificante macedonum rege: puerulum barbarum qui ei lumen accederet: excepisse ignem brachio: atque adusto corpore mansisse immobilem nec dolorem prodidisse gemitu: nec tacito pœnam indicasse fletu. Tanta in puero barbaro fuit disciplina reuerentie: ut misericordiam uinceret. At ille non deos qui nulli erant: sed regem timebat. Quid enim timeret eos qui si idem ignis eos contigisset arsisset: Quid quod quidam in conuiuio patris adolescens iubetur ne meretricios amores indiciis insolentibus prodat: Et tu in ministerio dei uirgo gemitus excreatus tusses risus abstine. Quod ille in conuiuio potest: tu in ministerio dei non potes: Vocis uirginitas prima signetur: claudat ora pudor: debilitatem excludat religio instituat consuetudo naturam. Virginem mihi prius grauitas sua nunciet: pudore obuio: gradu sobrio: uultu modesto: & prænunciam integritatis anteeant signa uirtutis. Non satis probabilis uirgo est quæ requiritur cum uidetur. Frequens sermo est: cum plurima ranarum murmura religiosæ auribus plebis obstreperent: sacerdotem dei præcepisse: ut conticerent: ac reuerentiam sacræ deferrent orationi: tunc subito circunfusos strepitus quieuisse. Silent igitur plaudes: homines non silebunt: Et irrationabile animal per reuerentiam recognoscit quod per naturam ignorat: Hominum tantam esse immodestiam: ut plærique deferre nesciant mentium religioni quod deferunt aurium uoluptatis

Hæc tecum sanctæ memorie liberius: quæ apud alios maiora uerbis apud te minora exempla plis. Ita omnem disciplinam non solum adæquasti sed etiam æmulatione uicisti. Nanq ieiunium in præceptis habemus: sed singulorum dierum. Tu autem multiplicatis noctibus ac diebus innumera tempora sine cibo transigis: & si quando rogaris ut cibum sumas: paulisper deponas codicem: respondeas illico non i pane solo uiuit homo: sed in omni uerbo dei. Ipse epularum usus cibus obuius: ut edendi fastidio ieiunium desideretur: potus e fonte: fletus in prece: somnus in codice. Hæc iunioribus conuenere annis: donec mens æui matura canesceret. Ast ubi domiti trophæum corporis uirgo sustulerit: moderandum labori: ut magistra suppari seruetur ætati. Cito fecundis onerata palmitibus emeritæ ætatis uitis crepat: nisi aliquando reprimatur. Eadem tamen donec adolescit exuberat: & inueterata amputatur: ne siluescat sarmentis: aut fœtu nimio exinanita moriatur. Bonus agricola optimam uitem & fotu terræ cohibet: & defendit a frigore: & ne meridiano sole uratur explorat. Agrum quoq uicibus exercet: uel si non patitur ociosum: diuersa alternat semina: mutatis ut fœtibus arua requiescant. Tu quoq uirgo ueterana pectoris tui colles diuersis saltem seminibus sere: nunc alimoniis mediocribus: nunc ieiuniis parcioribus: lectione: opere: prece: ut mutatio laboris induciæ sint quietis. Non totus messem generat ager. Hinc de collibus uineta consurgunt: illinc purpurascentes cernas oliuas: hinc olentes rosas. Sæpe etiam relictis aratris ipse ualidus agricola digito solum scalpit: ut florum deponat radices: & asperis manibus qbus luctantes inter uineta flectit iuuencos: molliter ouium pressat ubera. Eo quippe melior ager quo numerosior fructus. Ergo & tu boni agricolæ exemplum secuta non perennibus ieiuniis tanq depressis uomeribus humum tuam findas. Floreat in ortis tuis rosa pudoris: lilium mentis: & irriguum sacri sanguinis uiolaria bibant fontem. Vulgo hoc ferunt. Quod uelis prolixe facere: aliquando ne feceris. Debet esse aliquid quod quadragesimæ diebus addatur: sed ita ut nihil ostentationis causa fiat: sed religionis. Oratio quoq nos deo crebra comēdet. Sic enim propheta dicit. Septies in die laudem dixi tibi. Qui regni erat necessitatibus occupat⁹: qd nos facere oportet qui legimus: uigilate & orate: ne intretis in tentationē: Certe solemnes orationes cum gratiarum actione sunt deferendæ. Cum e somno surgimus: cum pdimus: cum cibum paramus sumere: cum sumpserimus: & hora incensi: cum deniq cubitū pergimus. Sed etiam in ipso cubili uolo psalmos cum oratione dominica frequenti contexas uoce: uel cum euigilaueris: uel ante q corpus sopor irrigет: ut te in ipso quietis exordio rerum sæcularium cura liberam: diuina meditantem somnus inueniat. Deniq ille philosophiæ ipsius qui nomen inuenit: quottidie prius q cubitum iret: tibicen iubebat molliora canere: ut anxia curis sæcularibus corda mulceret. Sed ille sicut is qui laterem lauat: sæcularia sæcularibus frustra cupiebat abolere. Magis enim se oblinibat luto: qui remedium a uoluptate quærebat. Nos autem terrenorum uiciorum colluuione detersa: ab omni inquinamento carnis mentium interna mundemus. Symbolum quoq specialiter debemus tanq nostri signaculum cordis antelucanis horis quottidie recensere. Quod etiam cum horrem⁹ aliquid: animo recurrendum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio: bellator in prælio: Iam illud quis non ad nostram institutionem dictum intelligat: quod ait sanctus propheta. Lauabo per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratum meū rigabo. Nam siue lectum iuxta litteram intelligas: tantam ubertatem ostēdit profundi oportere lachrymarum: ut lauetur lectus: stratum rigetur fletibus obsecrantis. Fletus enim præsentium merces est futurorum. Quoniam beati qui fletis: ipsi enim ridebitis. Siue enim p corpore accipiamus propheticum dictum: delicta corporis pœnitentiæ lachrymis abluam⁹.

Fecit enim sibi lectum salomon ex lignis libani: columnæ eius argenteæ erant: acclinatorium eius aureum: dorsum eius gemmatum stratum. Quis est iste lectus: nisi nostri corporis species: Nam in gemmis aer specie fulgoris ostenditur: in auro ignis: aqua in argento: terra per lignum: ex quibus corpus humanum quattuor constat elementis: in qua nostra recubat anima: si non aspero montium: non humi arido expers quietis existat: sed sublimis a uiciis ligno fulta requiescat: unde & dauid dicit. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius. Nam lectus doloris esse qui potest: cum dolore non possit qui non habet sensum: Corpus autem doloris: sicut corpus est mortis. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius: Et quoniam uersiculum induximus: in quo dominici corporis fecimus mentionem: ne quem forte perturbet legentem: q dominus corpus suscepit doloris: recordetur quia lazari mortem doluit & fleuit: & in passione est uulneratus: atq ex uulnere sanguis & aqua exiuit: spiritumq ex halauit. Aqua ad lauacrum: sanguis ad potū:

ſpiritus ad reſurrectionem. Vnus enim eſt christus nobis ſpes fides charitas. Spes in reſurrectione: fides in lauacro: charitas in ſacramento. Tamen ut corpus ſuccepit doloris: ita etiam ſtratum in infirmitate uerſauit: quam conuertit in commodum carnis humanæ. Nam paſſione infirmitas eſt ſoluta: mors reſurrectione: & tamen mœrere pro ſæculo: gaudere debetis in dño: triſtes ad pœnitentiã: alacres ad gratiam. Licet & flere cum flentibus: & gauderẽ cũ gaudentibus oportere gentiũ doctor ſalutari præceptione præſcripſerit. Verum qui penitus enodare cicatricem omnem deſiderat quæſtionis: ad eundem confugiat apoſtolum. Omne enim (inquit) quodcũq; facitis in uerbo aut in facto: omnia in nomine domini noſtri: gratias agentes deo patri per ipſum. Omnia ergo dicta noſtra factaq; referamus ad christum: qui uitam fecit ex morte: lucem creauit ex tenebris. Nãq; ut corpus ægrotum: nunc calidioribus fouetur: nunc frigidioribus temperatur: remediorũq; mutatio ſi iuxta præceptum fiat medici: ſalutaris eſt: ſi contra mandatum uſurpetur: languoris augmentum eſt: ita medico noſtro quicquid penditur christo: remedium eſt quicquid uſurpatur: incommodum. Debet igitur bonæ conſcientiæ mentis eſſe lætitia: non in conditis comeſationibus: non nuptialibus excitata ſymphoniis. Ibi enim intuta uerecundia: illecebra ſuſpecta eſt: ubi comes deliciarum eſt extrema ſaltatio. Ab hac uirgines dei procul eſſe deſidero. Nemo enim (ut dixit quidam ſæcularium doctor) ſaltat ſobrius niſi inſanit. Quod ſi iuxta ſapientiam ſæcularem ſaltationis aut temulentia auctor eſt aut dementia quid diuinarum ſcripturarum cautum putamus exẽplis: cum ioannes prænuncius christi ſaltationis optione iugulatus exemplo ſit: plus nocuiſſe ſaltationis illecebram quam ſecrilegi furoris amentiam. Et quoniam talis uiri non ſtrictim prætereunda eſt recordatio: intereſt ut quis & a quibus & quam ob cauſam quo modo & quo tempore ſit occiſus: aduertere debeamus. Ab adulteris iuſtus occiditur: & a reis in iudicẽ capitalis ſceleris pœna conuertitur. Deinde præmium ſaltatricis mors eſt prophetæ. Poſtremo quod etiam omnes barbari horrere conſuerunt: inter epulas atq; conuiuia conſummandæ crudelitatis profertur edictum. Et a conuiuio ad carcerem: de carcere ad conuiuium feralis flagicii circũfertur obſequium. Quanta in uno facinore ſunt crimina. Extruitur regifico luxu ferale conuiuium: & explorato (quando maior ſolito turba conuenerat) reginæ filia intimis mandata ſecretis in conſpectum uirorum ſaltatura producitur. Quid enim potuit filia de adultera matre diſcere niſi damnum pudoris? An quicq; eſt tam pronũ ad libidinem q̃ incondi tis motibus ea quæ uel natura abſcondit: uel diſciplina uelauit: membrorum operta nudare ludere oculis: rotare ceruicem: comam ſpargere? Merito inde in iniuriam diuinitatis procedi tur. Quid enim ibi uerecundiæ poteſt eſſe ubi ſaltatur ſtrepitur concrepatur? Tunc rex (inqt) delectatus dixit puellæ: ut peteret de rege quod uellet: Deinde iurauit: q̃ uel dimidium regni ſi petiſſet concederet. Vide quem ad modum ſæculares ipſi de ſæcularibus ſuis iudicent poteſtatibus: ut pro ſaltatione etiam regna donentur. Puella autem admonita a matre ſua popoſcit afferri ſibi in diſco caput ioannis. Quod dicit rex contriſtatus eſt: non pænitentia regis ſed confeſſio iniquitatis eſt: quod diuine habet conſuetudo ſententiæ: ut qui geſſerunt impia: ipſi propria confeſſione ſe damnent. Sed propter diſcumbentes (inquit) Quid indignius quã ut homicidium fieri iuberet: ne diſcumbentibus diſpliceret? Et propter ius (inquit) iurandũ. O religionem nouam. Tolerabilius peieraſſet. Vnde non immerito dominus in euangelio iubet non eſſe iurandum: ne ſit cauſa periurii: ne ſit neceſſitas delinquendi. Itaq; ne iuſiurandum uiolaretur: percutitur innocens. Quid prius horreſcam neſcio. Tolerabiliora periuria q̃ ſacramenta ſunt tyrannorum. Quis non cum e conuiuio ad carcerem curſari uideret: putaret prophetam iuſſum eſſe dimitti? Quis (inquam) cum audiſſet natalem eſſe herodis: ſolemne conuiuium puellæ optionem eligendi quod uellet datam: miſſum ad ioannem ob ſolutionem non arbitraretur? Quid crudelitati cum deliciis: quid cum funeribus uoluptati? Rapitur ad pœnam propheta conuiuiali tempore: conuiuiali præcepto: quo non cuperet uel abſolui: perimitur gladio: caput eius affertur in diſco. Hoc crudelitati ferculum debebatur: quo inſatiata epulis feritas ueſceretur. Intuere acerbiſſime tuo ſpectacula digna conuiuio. Porrige dexteram ne quid ſeuiciæ tuæ deſit: ut inter digitos tuos riui defluant ſacri cruoris. Et quoniam non exaturari epulis fames: non reſtingui poculis potuit inauditæ ſæuiciæ ſitis: bibe ſanguinem ſcaturientibus adhuc uenis execti capitis p̃fluentem. Cerne oculos in ipſa morte ſceleris tui teſtes: auerſantes conſpectum deliciarum. Clauduntur lumina non tam mortis neceſſitate quam horroris luxuriæ. Os aureum illud ex angue cuius ſententiam ferre non poteras: conticeſcit: & adhuc timetur: lingua tamen quæ ſolet etiam poſt mortem officium ſeruare uiuentis palpante licet motu damnabat inceſtũ.

Portatur hoc caput ad herodiadem:lætatur exultat:quasi crimen euaserit quia iudicem trucidauit. Quid dicitis uos sanctæ fœminæ? Videtis quid docere quid etiam dedocere filias de beatis? Saltet sed adultera filia. Quæ uero pudica est quæ casta: filias suas religionem doceat non saltatiōem. Vos autem graues & prudentes uiri discite detestabilium hominum epulas euitare. Talia sunt conuiuia qualia iudicia perfidorum. Iam ad finem orationis uela pandenti bene suggeris soror sancta: quid super eorum meritis existimandum sit qui se præcipitauere ex alto: uel in fluuium demerserunt: ne persecutorum inciderent manus: cum scriptura diuina uim sibi christianum prohibeat inferre. Et quidem de uirginibus in necessitate custodiæ constitutis enodem habemus assertionem: cum martyrii extet exemplum. Sancta pelagia apud antiochiam quondam fuit: annorum fere quindecim: soror uirginum: & ipsa uirgo. Hæc primo domi classico persecutionis inclusa: cum se a prædonibus fidei uel pudoris circumsederi uideret: absente matre & sororibus: uacua præsidio sed deo plenior: quid agimus (inquit) nisi proficias captiua uirginitas? Et uotum est & metus est mori: quia mors non excipitur sed asciscitur. Moriamur silicet: uel si nolunt licere: moriamur. Deus remedio non offēditur: & facinus fides alleuat. Certe si uim ipsam nominis cogitemus: quæ uis uoluntaria: illa magis est uis: mori uelle nec posse: nec difficultatem ueremur. Quis enim est qui uult mori & non possit: cum sint ad mortem tam procliues uiæ? Iam enim sacrilegas aras præcipitata subuertam: & accensos focos cruore restinguam. Timeo ne dextera deficiens non peragat ictum: nec pectus se dolore subducat. Nullum peccatum carni relinquam: non uerebor ne desit gladius. Possumus mori nostris armis: possumus mori sine carnificis beneficio. Matris in gremio fertur ornasse caput: nuptialem induisse uestem: ut non ad mortem ire diceres sed ad sponsum. Ast ubi detestandi persecutores ereptam sibi uiderunt prædam pudoris: matrem & sorores cœperunt quærere. Verum illæ spirituali uolatu iam campum castitatis tenebant: cum subito hinc persecutoribus imminentibus: inde torrente fluuio exclusæ a fuga: inclusæ ad coronam quid ueremur inquiunt? Ecce aqua: quis nos baptizari prohibet? Et hoc baptisma est: quo peccata donantur: regna quæruntur. Et hoc baptisma est: post quod nemo delinquit. Excipiat nos aqua quæ regenerare consueuit. Excipiat nos aqua quæ uirgines facit. Excipiat nos aqua quæ cælum aperit: infirmos tegit: mortem abscondit: martyres reddit. Te rerum conditor præcamur deus ne exanimata spiritu corpora uel unda dispergat: ne mors separet funera: quarum uitam ñ separauit affectus: sed sit una constantia: una mors una etiam sepultura. Hæc affatæ & suspensæ paululum: incincto sinu quo pudorem tegerent nec gressum impedirent: consertis manibus tanq̄ choros ducerent: in medium progrediuntur alueum: ubi unda torrentior: ubi profundum abruptius: illuc uestigia dirigentes. Nulla pedem rettulit: nulla suspendit incessum: nulla tentauit: ubi gressum figeret: anxiæ cum terra occurreret: offensæ uado: lætæ profundo. Videres piam matrem stringentem nodo manus gaudere de pignore: timere de casu: ne sibi filias uel fluctus auferret. Has tibi (inquit) hostias christe immolo: præsules uirginitatis: duces castitatis: comites passionis. Sed quis iure miretur tantam uiuentibus fuisse constantiam: cum etiam defunctæ immobilem stationem corporum uendicauerint? Non cadauera unda nudauit: non rapidi cursus fluminis uolutarunt. Quinēt sancta mater licet sensu carens pietatis tamen adhuc seruabat amplexum: & religiosum quem strinxerat nodum nec morte laxabat: ut quæ religioni debitum soluerat: pietate hærede mereretur. Nam quas ad martyrium iunxerat: usq̄ ad tumulum uendicabat. Sed quid alienis apud te soror utor exemplis: quam hæreditariæ castitatis inspirata successio parentis infusione martyris erudiuit? Vnde enim didicisti quod non habuisti? Vnde disceres cōstituta in agro: nulla socia uirgine: nullo informata doctore? Non ergo discipulam quod fieri sine magistro non potest: sed hæredem uirtutis egisti. Qui enim fieri posset: ut sancta soteris tibi non esset mentis auctor cui auctor est generis: quæ persecutionis ætate: seruilibus quoq̄ contumeliis ad fastigium passionis euecta: etiam uultum ipsum qui inter cruciatus totius corporis liber esse consueuit iniuriæ & spectare potius tormenta quam perpeti: carnifici dedit. Tam fortis & patiens: ut cum teneras pœnæ offerret genas: prius carnifex cædendo deficeret: quam martyr iniuriæ cederet. Non uultum inflexit: non ora conuertit: non gemitu uicta lachrymas dedit. Deniq̄ cum cætera pœnarum genera uicisset: gladium quem quærebat inuenit. Nobile apud ueteres salomonis illud fertur fuisse iudicium: cum a duabus litigantibus mulieribus interpellatus esset: quarum altera conuersa per somnum cum infantem oppressisset suum: postulabat alienum. Altera ueri amoris conscia & culpæ nescia filium iure proprium uendicabat. Vtraq̄ igitur perseueranter nitente: cognitoris hæsit intentio. Non enī

poterat ſalomon arbiter eſſe interioris arcani :cum petentis utriuſq; mens eſſet occultior.
Euentu conuentus ambiguo machæram promi iuſſit:mandatoq; miniſtris quo ſimularent
triſte miniſterium :diuidi iuſſit infantem :ut ſingulæ mulieres ſingulas partes adipiſcerentur
Quo audito illa quæ petebat alienum :non ſolum acquieuit:ſed etiam diuiſionem paruuli
depoſcit :nullo affectu conuenta materno.Illa quæ ſuum ſciebat infantem :non uinci metu
ens ſed orbari :nec iam ſolatio proprio ſed pignori conſulens:orare hoc cœpit :ut incolumis
magis puer traderetur alienæ quam ſectus in partes matri ꝓpriæ redderetur.Vnde ſalomon
qui non maieſtate diuina ſed argumentis ut homo interiorem interrogabat affectum:illi po
tius iudicauit paruulum eſſe reddendum :quam ueram matrem dolor proprius prodidiſſet.
Illam uero quam morituri paruuli miſericordia non mouebat :exortem pronunciauit eſſe
naturæ :quam exortem uidit eſſe pietatis.Veritas ergo non latuit :ſed tamen per ſimulatio
nem alterius fluctuauit.Diuq; etiam bona mater euentu hæſit ambiguo :dum iudicii pericli
tatur incerto.Hæc licet in figura ſuperioribus ſint facta temporibus :ſcripta ſunt tamen ad
correptionem noſtram:ut intelligamus prodi omnia poſſe quæ facta ſunt:& omnia compo
ſita reuelari.Duæ igitur iſtæ quoniam propoſitum eſt nobis hoc loco non tractare de mulie
ribus :duæ(inquam)iſtæ fides eſt atq; tentatio.Tentatio(inquam)communis ab initio auc
tor erroris :quæ poſt quam poſteritatem ſuam carnalis uicio conuerſationis & ſomno men
tis amiſit :poſteritatis fructus auferre conatur alienæ.Itaq; dum tentatio litigat :fides fluctu
at :donec machæra chriſti latentes diſtinguat affectus.Quæ eſt hæc machæra chriſti?Illa de
qua ſcriptum eſt.Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.Qui autem ſit hic gladius quæ
machæra cognoſce.Verbum(inquit)acutum & ualidum & penetrabilior omni gladio acutiſ
ſimo:penetrans uſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus artuumq; medullarum.Bonus gladius ut
pote ſcrutator cordis & renis :qui mendacium a ueritate diſcernat:atq; eos quorum animā ꝑ
tranſierit:non interficiat ſed reſeruet.Hæc igitur de regnorum dicta ſint libro aſſumpta de
cauſa:de hiſtoria recenſita :de conſcientia uſurpata & fide prompta.Nunc decurſæ ex libro
iudicium inſpiciamus ſeriem lectionis.Non enim ocioſis paricidium fuit auribus audiendū.
Itaq; repetamus hiſtoriam.Iepte iudex iudæorum fuit is euentu belli conflictus ambiguo :
præliorūq; ueritus incerta uotum uouit huius modi:ſi aduerſarios depoſuiſſet:ut quicquid ei
primum intra domus ſuæ limen occurriſſet:hoſtiam immolaret deo ſuorum præſuli trium
phorum.Itaq; bello potitus fuſiſq; hoſtibus domum rediit:cui in ipſo ueſtibulo filia memor
pietatis :ignara oblationis occurrit.Sed recordatus illico pater & propriæ ſponſionis admo
nitus ingemit ſoluendi muneris ſponſione.Heu me (inquit)filia :perdidiſti me.Ego enī ape
rui os meum de te ad dominum.Tunc illa.O pater ſi in me aperuiſti os tuum ad dominum
fac mihi ita :ut exiuit de ore tuo.Duorum tamen tantum menſium inducias poſtulauit :do
nec in montem aſcenderet :& ſuper uirginitatem ſuam fleret.Deinde duobus poſt exactis
menſibus remeauit ad patrem.Votum ille compleuit.His enim uerbis utendum eſt:quādo
ſcriptura diuina effectum rei non prodit :ſed refugit paricidii mentionem.Quid igitur hoc
probamus?Minime iure gentium.Sed tamen etſi paricidium non probo:aduerto præuari
cande metum & formidinem ſponſionis.Deniq; ad abraham dictum eſt:nūc ſcio quia amas
dominum deum tuum :quia non peperciſti unico filio tuo.Habes igitur indicium quo doce
tur præuaricandum temere non eſſe promiſſum.Verum deo paricidium non probari:ī eadē
aſſeritur lectione:cum pro filio ouis ſubiicitur :ut ipſa potius quam filius feriretur. Habuit
igitur iepte quod ſequeretur exemplum :quia dominus ſanguine non delectaretur humano.
In uno quoq; oraculo ad abraham prompto docuit filiorum ſalutem religionis obſequio pᵒ
habendam offerri a parentibus deo debere filios:non debere iugulari.Certe cum hic filia tā
ſolicita fuerit de patris uoto :cur non dubitauerit de filiæ paricidio:& cū illa paternū caueret
interitum?Dicet aliquis:qua ratione illic deus non permiſerit paricidiū fieri hic ſit paſſus im
pleri?Nunqd acceptor ꝑſonarū deus?Nō:ſed meritorū atq; uirtutū.Certe dū cōſiliū eſſet am
biguū:ſignare debuit oraculū:quid ad præſens fcō & ī reliquū cōueniret exemplo. Vbi uero
iā præceſſiſſet exēplū:neceſſariū nō iudicauit oraculū:cum facti forma ueteris:ideo non una
forma factorum.Pater doluit fleuit filia:uterq; de die miſeratione dubitauit. Non doluit
abraham :nec conſuluit parentis affectum.Vbi audiuit diuinitatis oraculum :non diſtulit ſa
crificium :ſed maturauit obſequium.Non dubitauit iſaac :cum imparibus ſequeretur patrē
paſſibus :cum ligaretur non fleuit :non dilationem popoſcit :cum offerretur.Et ideo miſeri

cordia largior: ubi fides promptior. Et bene non fleuit factum patris: quia risus est matris. Pro qua deuotionis exultatione ouis pro illo iussa est immolari: quia se ipse non distulerat immolandum: nec de dei miseratione ambiguus nec de sui deuotione solicitus. Nemo igit inuentus est qui tam cruentum patris reuocaret affectum: quia omnis promissi muneris con ueniebat officium. Sacrificium itaq; sanguinis immolatur: & nemo est qui resistat. Sacrifici um castitatis: & qui prohibeat non inuenitur. Pater paricidium promisit: & soluit. Pater in tegritatem filiæ uouit: & tam piæ oblationis non inuidetur affectus. Illic filia dolens sangui nem suum obtulit pro patris sponsione. Hic tam pium promissum nec hæreditario muner nec propria soluitur uoluntate. Quo in negocio nos uocamur in culpam. Quam tandem? Quia nuptias prohibuimus illicitas. Vocem ergo in eadem culpam etiam ioanem baptistã. Et cum aliud nihil forte habeamus: quod probetur in nobis: hoc solum condemnetur in no bis quod probatum est in propheta. An erubescendum protulimus auctorem? Quam uero causam illius passionis? Certe hæc fuit. Non licet (inquit) tibi eam uxorem habere. Si hoc de uxore hominis: quanto magis de uirgine consecrata? Si hoc dictum est regi: quanto ma gis dicendum est priuatis? Gratias itaq; diuinitati q̃ hic nullus herodes: atq; utinam nulla he rodias. Non licuit ergo pro uirginitate sermonem dicere? Et cur scriptum est: patris orphano rum & iudicis uiduarum. Ergo castitati & integritati debitas deseremus aut etiam condem nabimus? At certe ipsis gentilibus inter aras & focos uenerabilis solet esse uirginitas & in qui bus nulla meritorum est pietas: nulla mentis integritas: in iis tamen carnis uirginitas prædi catur. A prophanis igitur cærimoniis uirgines nemo prohibebit: ab ecclesia dei uirginitas arcebitur? Illic coguntur quod non docentur: hic interdicitur quod non licet non doceri. Illic præmiis reuocantur a nuptiis: hic ad nuptias coartabuntur iniuriis? Illic uiolentia fit: ut capi antur: hic fiet uiolentia: ne profiteantur? Et potest esse patientia sacerdotum: ut non uel mor te oblata: si ita necesse est: integritatis sacrificium uendicetur? Considerate quia uirgines præ apostolis resurrectionem domini uidere meruerunt. Certe hoc docuit hodierna quæ decur sa est: lectio. Nam cum in nouo monumento sicut ioannes dixit: corpus positum esset domi ni iesu: in suo autem monumento sicut est secundum librum euangelii matthæi: posuit io seph domini corpus obseruabant uirgines. Bene matthæus monumentum dixit nouum: ne ex monumento ueteri resurrexisse alius crederet. Bene etiam secundum spiritum in iusti monumentum positum est: quia christus a mortuis in nouo iusti surgit affectu. Bene etiam secundum litteram monumentum fuit: quia suum monumentum dominus non quæsiuit. Habeant tumulum qui sub lege sunt mortis. Victor mortis suum tumulum non habebat. Non enim ille sepulchrum mortis desiderabat: quia de morte trophæa referebat. Vidit ergo maria resurrectionem domini: & prima uidit & credidit. Vidit maria magdalena: quamuis adhuc ista nutaret. Hoc loco non mediocrem aduertite quæstionem: ne subdubitare de resur rectione domini uirgines debeatis. Videte quod meritum. Non sola carnis uirginem facit: sed etiam mentis integritas. Deniq; maria magdalena dominum prohibetur tangere: quia nutabat de resurrectionis fide. Illa igitur tangit christum: quæ fide tangit. Magdalena autem stabat ad monumentum foris plorans. Quæ foris est: plorat. Nam quæ intus est: plorare nõ nouit. Plorat autem quia corpus non uidet christi: & perisse putat: quia ipsa non cernit. Er go maria foris: sed non petrus non ioannes foris. Deniq; illi currentes intrauerunt: & ideo ñ plorauerunt: & gratulantes recesserunt. Illa quæ non introiuit: non credidit: fraude sublatũ putauit: nec cum angelos cerneret: credendum arbitrabatur. Et ideo dicunt ei angeli: mulier quid ploras? quem quæris? Hoc angeli dicunt: & dominus postea iisdem uerbis repetiuit: ut sciatis: quia angelorum uerba mandata sunt domini. Deniq; eadem (ut dixi) etiam dominus uerba repetiuit dicens. Mulier quid ploras? quem quæris? Quæ non credidit: mulier est: nã qui credit: in uirum perfectum resurgit: i mensuram ætatis plenitudinis christi. Mulier (inqt) Non de sexu: sed de cunctatione conuicium est. Et bene mulier quæ nutabat: quia uirgo iã crediderat. Quid ploras? Hoc est tu tibi es causa plorandi: tu tibi es auctor flendi: quæ es chri sti incredula. Ploras quia non uides christum. Crede & uidebis adesse christum: nec unquã iis a quibus quæritur deest. Quid ploras? Hoc est non lachrymis opus est: sed fide prompta & deo digna. Noli cogitare mortalia: & non plorabis: noli cogitare peritura: & flendi causam habere non poteris. Cur inde ploras: unde alii gratulantur? Quem quæris? Hoc est non uides quia adest christus? quia adest dei uirtus? quia christus est dei sapientia? quia christus est dei

sanctitas: quia christus est castitas: quia christus integritas: quia christus natus est ex uirgine: quia christus ex patre: & apud patrem: & in patre semper: Natus non factus nec degener sed semper uerus deus ex deo uero. Tulerunt (inquit) dominum de monumento: & nescio ubi posuerunt eum. Erras mulier quae putas ab aliis christum de monumento esse sublatum: & non potestate propria resuscitatum. Sed nemo tulit dei uirtutem: nemo tulit dei sapientiã: nemo tulit uenerabilem castitatem. Non tollitur christus de monumento iusti: nec de suae uirginis secreto & piae mentis arcano: & si qui uolunt tollere: auferre non possunt. Tunc ait illi dominus. Maria respice ad me. Quando non credit: mulier est: quando conuerti incipit: maria uocatur. Hocest nomen eius accipit quae parturit christum. Est enim anima quae spiritualiter parit christum. Respice (inquit) ad me. Qui christum respicit: emendatur. Errat autem quae christum non uidet. Et ideo illa conuersa respexit & dixit. Rabbi. Quod interpretatur magister. Quae respexit conuertitur: quae conuertitur: plenius intuetur: quae uidet proficit. Et ideo magistrum appellat: quem mortuum esse credebat. Alloquitur quem putabat amissum. Noli (inquit) me tangere. Hocest noli tangere dei uirtutem dei sapientiã: reuerentiam: integritatem: honorabilem castitatem. Sed uade ad fratres meos: Quid est aliud dicere: nisi iam noli foris flere: Vade autem ad electos & ad obseruantissimos sacerdotes & dic illis. Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum: deum meum & deum uestrum. Quid est aliud dicere: nisi ne mulier hinc moueas quaestionem: Certe a perfectioribus quae re: dicent tibi: quae distinctio sit inter patrem meum & patrem uestrum. Nam qui iuxta diuinam generationem pater mihi est: is iuxta adoptionem pater uester est. Patrem meum dicẽdo: a creaturis se dei filius separauit. Patrem uestrum dicẽdo: adoptionis spiritualis gratiam designauit. Ita & dominum meum dicendo: mysterium suae incarnationis ostendit: ut quẽ patrem naturaliter habet: deum appellet propter suscepti corporis sacramentum. Deum quoq; uestrum cum dicit: profectum in nobis suae operationis ostendit. Et uere deus noster factus est nobis: ex quo passus est christus: quando (ut alia omittam) pro integritate seruanda mori uirgines sunt paratae. Nihil de causa: nihil de persona loquor. Vbi enim domini gratia ibi debet esse pax domini. Nec quẽq; publice arguo: sed me ipsum defensatum uenio. Accusati enim sumus: & nisi fallor: accusatores nostri de uobis sunt. Horum ego affectus redarguere malo quam personas prodere. Criminis autem inuidia haec est: quia suadeo castitatem. Qui hoc non libenter accipit: ipse se prodit. Virginitatem (inquit) doces: & persuades plurimis. Vtinam conuincerer: utinam tanti criminis probaretur effectus. Non uererer inuidiã si efficaciam recognoscerẽ. Atq; utinam me exemplis potius argueretis quam sermonibus caederetis. Sed uereor: ne praeuaricatores mihi apposuisse uidear: qui me alienis commendẽt laudibus. Initiatas (inquit) sacris mysteriis & consecratas integritati puellas nubere prohibes Vtinam potuissem reuocare nupturas. Vtinam possem flameum nuptiale: pio integritatis uelamine mutare. An indignum uidetur: ut sacrae uirgines a sacrosanctis altaribus non abducantur ad nuptias: Et quibus licet sponsum eligere non licet deum praeferre: In me ergo facti conditio mutatur: ut opprobrio mihi cedat quod semper spectauit ad gratiam sacerdotũ: iacere semina integritatis: & uirginitatis studia prouocare. Quaero enim utrum quasi improbum hoc an quasi nouum an quasi inutile repraehendatur. Si quasi improbum: improba ergo uota sunt omnium: improba uita est angelorum: quam gratia resurrectionis imitatur. Qui enim non nubunt neq; nubentur: erunt sicut angeli in caelo: qui hoc utiq; repraehendit resurrectionis uota condemnat. Itaq; improbum uideri non potest: quod hominibus pro praemio constitutum est. Nec potest eius rei species displicere cuius ueritas & in fructu est & in uoto. Sed esto non sit improbum: nunquid nouum est: Nos enim noua omnia quae christus non docuit iure damnamus: quia fidelibus uia christus est. Si igitur christus non docuit quod docemus: etiam nos id detestabile iudicamus. Discutiamus ergo utrum christus integritatem docuerit: an repudiandam putauerit. Et sunt (inquit) spadones: qui se ipsos castrauerunt propter regnum caelorum. Est ergo praeclara militia: quae regno caelorum militat. Itaq; iam tunc dominus docuit esse debere intemeratae studia castitatis. Vnde & apostoli eam caeteris praeminere cernentes si ita est causa (aiũt) uiri cum uxore: non expedit nubere. Quo dicto & grauiora iudicarunt onera uinculi coniugalis: & uerae integritatis gratiam praetulerunt. Sed dominus qui sciret praedicandam omnibus integritatem: imitandam paucis: non omnes (inquit) capiunt uerbum istud: sed quibus datum est. Hocest non est communis plurimis & uulgaris integritas: nec pro infirmitate promittitur: sed pro uirtute conceditur. Deniq; cum dixisset: & sunt spadones qui se ipsos castrauerunt propter regnum caelorum: ut ostẽ

deret hoc non mediocris esse uirtutis: qui potest (inquit) capere capiat. Et ideo post hoc uerbū offeruntur pueri ad benedicendum: qui corruptelæ expertes integritatis munus immaculata ætate seruarent. Talium enim est regnum cælorum: qui in puerilem castimoniam tanquam in naturam infantium corruptelæ ignorantia remeauerint. Est ergo etiam cælesti uoce probata uirginitas: dominicisq; expetenda præceptis. Quo loco magisterium diuinæ uocis imitemur. Nam cum in superioribus coniugium memorauerit non esse soluendum nisi ex causa fornicationis: in posterioribus integritatis gratiam donūq; contexuit: ut doceret non damnandas esse nuptias sed probandas: nuptiis tamen in ipsis: integritatis studia præferenda. Quis enim tam auersus a uero qui nuptias damnet? Sed quis tam alienus a ratione: qui coniugii onera non sentiat? Etenim mulier innupta & uirgo cogitat quæ sunt domini ut sit sancta corpore & spiritu. Nam quæ nupta est: cogitat quæ sunt mundi: quo modo placeat uiro. Et præter has molestias quāuis nubendo non peccet: contritionem tamen habebit carnis huius modi. Graues enim partus dolores: grauis creandorum & erudiendorum liberorum molestia. Quibus ante præscripsit: ne quis huius modi auerteretur iniuriis. Multæ enim in partus doloribus constitutæ coniugio se renunciare dicunt. Multi etiam matrimonii onera nō ferentes alieno ab uxore auertuntur affectu: & ideo apostolus ante præmisit. Vinctus es uxori: noli quærere solutionem. Et bene ait: uinctus es. Quodam enim uir & uxor nexu inter se amatorio copulantur: & quibusdam inuicem sibi habenis amoris astricti sunt. Bona igitur uincula nuptiarum: sed tamen uincula: & si uincula: tamen uincula charitatis. Bonum coniugium: sed tamen a iugo tractum: & iugo mundi: ut uiro potius cupiat placere quam deo. Bona etiam uulnera charitatis: & oscula præferenda. Vtilia enim uulnera amici quam uoluntaria oscula inimici. Deniq; petrus uulneratur: iudas osculatur. Illum oscula condemnant: hunc uulnera emendant. Illius osculis proditionis uulnera funduntur: istius lachrymis culpa lauatur. Itaq; ut ostenderet sermo propheticus bona uulnera charitatis ecclesia dicit in canticis canticorum: quia uulnerata charitate ego sum. Nemo ergo uel qui coniugium degit: repræhendat integritatem: uel qui integritatem sequitur: condemnet coniugium. Nanq; hui⁹ sententiæ aduersarios interpretes damnauit dudum ecclesia: eos. s. qui audeant soluere copulam coniugalem. Audite enim quid dicat sacrosancta ecclesia. Veni frater meus: exeamus i agrū requiescamus in castellis: diluculo surgamus in uineas uideamus si floruit uitis. Multos ager fructus habet: sed ille melior est: qui & fructib⁹ redundat & floribus. Est ergo ecclesiæ ager diuersis fæcundus copiis: hic cernas germina uirginitatis flore uernantia: illic tanquam in campis siluæ uiduitatem grauitate pollentem: alibi tanq; uberi fruge coniugii ecclesiæ segetem replentem mundi horrea: ac ueluti maritatæ uineæ fœtibus torcularia iesu domini redundantia: in quibus fidelis coniugii fructus exuberat. Nec improbum igitur nec nouum integritatis est studium. Videamus ne forte inutile iudicetur. Non nullos enim dixisse audiui q; periit mundus defecit genus humanum: coniugia labefactata sunt. Quæro quis tandem quæsiuit uxorem: qui non inuenerit? Quando fuerint bella pro uirgine? Quis unq; pro uirgine sit peremptus? De coniugiis autem ista nascuntur: ut perimatur adulter uxoris: raptor præliis appetatur. Ista rei publice damna fuerunt. Pro uirgine sacra nemo damnatus est: quia castitatem non pœna cohibet: sed religio auget: fidesq; conseruat. Si quis igitur putat consecratione uirginū minui genus humanum: consideret quia ubi paucæ uirgines: ibi etiam pauciores hoies ubi uirginitatis studia: crebra: ibi numerū quoq; hominū esse maiorē. Discite qntas alexandrina: totiusq; orientis & aphricana ecclesia quotannis sacrare consueuerint. Pauciores hic homines prodeunt: quam illic uirgines consecrantur. Ex ipsius igitur orbis terrarum usu non inutilis uirginitas existimatur: præsertim cum per uirginem salus uenerit orbem fæcundatura romanum. Quod si quis hoc prohibet: prohibeat igitur pudicas uxores degere: quia frequentius possunt parere incontinentes. Nulla peregrinanti marito fidem seruet: ne damnum faciat prolis futuræ: & partus frequentioris amittat ætatem. Sed difficilior fit uia adolescentibus ad nuptias impetrandas. Quid si forte commodior? Quæro enim cum his aliquem habere tractatum: qui arcendæ uirginitatis sententiam gerunt. Itaq; qui sunt isti: discutere debemus: utrum qui uxores habent: an qui non habent. Si habent: timere non debent: uxores eorum iam uirgines esse non possunt. Si qui non habent: non sibi iniuriam faciant: q; eius tantum nuptias sperauerint quæ nuptura non esset. An fortasse patres pro filiarum coniunctione soliciti: moleste ferunt consecrari? Nec hi quod uereantur habent: si sequantur consilium. Inter paucas suæ citius eligentur. Aiūt etiam plæriq; maturioris ætatis uirgines esse uelandas. Neq; ego abnuo: sacerdotalis esse cautionis debere: ut nō

temere puella ueletur .Spectet plane ſpectet ætatem ſacerdos:ſed fidei uľ pudoris.Spectet &
maturitatem uerecundiæ:examinet grauitatis caniciem:morum ſenectam:pudiciciæ annos
animos caſtitatis.Tum deinde ſi matris tuta cuſtodia:comitum ſobria ſedulitas:ſi hæc præ
ſto ſunt :non deeſt uirgini longæua canicies .Si hæc deſunt :differatur puella moribus quam
annis .Non ergo ætas reiicitur florentior :ſed animus examinatur .At certe .theclam non ſe
nectus ſed uirtus probauit.Et hinc quid plura contexam :cum omnis ætas habilis deo:perfec
ta ſit chriſto ?Deniq; non uirtutem ætatis appendicem dicimus :ſed uirtutis ætatem .Nec mi
rere in adoleſcentulis profeſſionem :cum legeris in paruulis paſſionem :ſcriptum eſt enim .
Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem .An dubitamus :ſi eum uſq; ad continenti
am ſequatur adoleſcentia:quem uſq; ad mortem confitetur infantia ?Et quaſi incredibile pu
tamus :ſi puellæ nubiles chriſtum ſequantur ad regnum :quem etiam pue ri ſequebantur in
deſertum ?Sicut legimus quia ſaturata ſunt de quinq; panibus quinq; milia hominum:excep
tis(inquit)pueris & paruulis & mulieribus .Nolite ergo a chriſto arcere infantes :quia & ipſi
pro chriſti nomine ſubiere martyrium .Talium eſt enim regnum cælorum.Vocat eos domi
nus:& tu prohibes?De ipſis enim dominus ait:ſinite eos uenire ad me.Nolite adoleſcentulas
arcere:de quibus ſcriptum eſt:propterea adoleſcentule dilexerunt te nimis:& introduxerunt
te in domum matris ſuæ.Nolite poſtremo a chriſti charitate etiam paruulos ſeparare:quem
etiam intra matris uterum adhuc poſiti exultatione prophetica fatebantur. In ipſis adhuc ec
cleſiæ principiis turbæ requirebant eum .Qua ratione?Quia manus (inquit)imponens cu
rabat eos.Nec tempus ad ſanandum nec locus quæritur.Omnibus enim locis omnibuſq; tē
poribus non eſt prætermittenda medicina .Intra domum maria ab angelo benedicitur: in
tra domū dauid ungitur ī prophetā.Vbiq; ieſus curat.ubiq; ſanat :in itinere in domo in deſer
to.In domo principis ſynagogæ filia reſuſcitatur :in deſerto turba ſanatur:deniq; ſic habes.
Cum ſol autem occidiſſet:omnes qui habebant infirmos uariis langoribus:ducebant illos ad
eum.At ille ſingulis manus imponens curabat eos.Sanabat ergo in deſerto & occidente iam
ſole:& ſanabat imponens manus :ut & deum ſe & hominē demonſtraret.Non immerito igi
tur facta iam die turbe requirebant eum .Vide ordinem .Sole occidente ægri deferuntur ad
chriſtum :facta autem die turbæ requirebant eum. Quando enim niſi per diem quæritur
chriſtus .Nam qui in luce ambulat :non recedit a chriſto.Itaq; nox habebat ægrotantium ge
mitum :dies iam fidem plebis :iam læticiam ſanatorum :ut quod ſcriptum eſt:compleretur
Ad ueſperum demorabitur fletus :& ad matutinum læticia .Quæ enim turbæ maior gratia
quam ut etiam in deſertum locum ſequatur ?In quo ille docet:a perfecto abeſſe debere iactā
tiam .Non enim ſanandorum copiam ſed operum iactantiam declinabat. Et nos igitur ſi ſa
lutem deſideramus :uel ſi iam meremur ſanitatem :procul a luxuria :procul a laſciuia tanq;
in arido uitæ iſtius & ieiuno ſolo quadam ſiti corporis fugitātem deliciarum chriſtum ſequa
mur .Sequamur per diem .Adeſt eccleſiæ dies :quem abraham uidit & gauiſus ē.Sequamur
ergo per diem chriſtum .Non enim in noctibus reperitur .In cubili (inquit)meo :in noctib⁹
quæſiui quem dilexit anima mea :quæſiui eum & non inueni eum.Vocaui eum :& non ob
audiuit me.Non in foro non in plateis chriſtus reperitur.Deniq; nec illa eum in foro & i pla
teis potuit reperire :quæ dicit . Exurgam ibo: & circuibo ciuitatem in foro & in plateis :&
quæram quem dilexit anima mea.Quæſiui eum :& non inueni eum.Vocaui eum:& nō ob
audiuit .Nequaquam igitur ibi quæramus chriſtum :ubi inuenire non poſſumus.Non ē chri
ſtus circūforanus:chriſtus enim pax eſt:in foro lites:chriſtus iuſticia eſt:in foro iniquitas:chri
ſtus operator eſt:in foro inane ocium :chriſtus charitas eſt:in foro obtrectatio :chriſtus fides
eſt:in foro fraus atq; perfidia :chriſtus in eccleſia eſt:in foro idola .Et ut illa uidua quam in
alio perſtrinximus libro :cognoſcat non obtrectandi me locutum illa ſtudio ſed monendi :
meq; non aſperum ſed ſolicitum :gratiam reconciliationis accipiat.In eccleſia uidua iuſtifica
tur in foro circūuenitur .Fugiamus ergo forum fugiamus plateas .Prudentiam autem notā
aſſume tibi :ut cuſtodias te a muliere aliena .Per feneſtram enim de domo ſua in plateis ꝓ
ſpicit .Fugiamus plateas.Non enim iniuria tantummodo eſt non inueniſſe quem quæras :
ſed etiam plærūq; ubi non oportet quæſiſſe :uulnus eſt:quæſiſſe in domibus uirorum qui ſi
bi falſo doctorum nomen aſſumunt :quæſiſſe procacius quam uerecundius .Ergo caueamus
exemplo eccleſiæ illius:ne qui nos cuſtodes inueniant:qui circueūt ciuitatem . Inuenerunt
(inquit)me cuſtodes :qui circueūt ciuitatem :percuſſerunt & uulnerauerunt me :& tulerunt
pallium meum a me cuſtodes ciuitatis.Non in ſe filiæ:non(inquam)in ſe filiæ:ſed in nobis
uulneratur eccleſia.Caueamus igitur ne lapſus noſter uuln⁹ eccleſiæ fiat:ne quis a nobis pol

lium auferat:hoceſt amictū prudentiæ:inſigne patientiæ:quo mollioris ambitio ueſtis exui
tur.Qui enim mollibus ueſtibus induuntur:in domibus regum ſunt.Nobis autem pallium
dedit chriſtus:quo apoſtolos ſuos & corpus ſuum ipſe ueſtiuit.Quod deniq; iubet te dare:
ſi quis a te tunicam petiit:ut dimittas ei & pallium:ideſt inſigne philoſophiæ tuæ tradas:&
quaſi amictu prudentiæ tuæ eum qui ante nudus fuerat:circumueſtias.Ibi igitur filiæ chri-
ſtum quæramus:ubi quærit eccleſia:in montibus boni odoris:qui excælſorum ſublimitate
factorum:ſuauem uitæ odorem pro meritorum uerticibus exhalant.Fugit enim plateas:fu
git conuentus & ſtrepitus fori:iuxta quod ſcriptum eſt.Fuge frater meus:& ſimilis efficere
ceruo aut hinnulo cerui in montibus aromatum.Serpentinis enim inuiſus colubris effugi
tans canum:atq; humi reptantibus infeſtus ſerpentibus:neſcit habitare niſi in ſublimitate
uirtutum:neſcit commorari niſi in talibus eccleſiæ filiabus quæ poſſunt dicere:chriſti enim
bonus odor ſumus deo:ſed quibuſdam odor mortis in mortem:in iis qui pereunt:quibuſ
dam odor uitæ in uitam:in iis utiq; qui odorem reſurrectionis dominicæ uiuida fide ſperāt
Iſti ſunt aromatum montes:qui domini corpus ieſu acceperunt:& in linteis cum aromati
bus ligauerunt.Quicunq; enim crædiderunt:quia ieſus mortuus eſt:& ſepultus eſt:& reſur
rexit:ii excælſum ueræ cacumen fidei uirtutum faſtigiis extulerunt.Vbi ergo chriſtus quæri
tur?In pectore prudentis.ſ.ſacerdotis.Et quoniam de deſerto tractatus hic ſumitur.ubi quæ
rendus ſit:etiam ipſe monſtrat dicens.Ego flos campi & lilium conuallium:tanquam liliū
in medio ſpinarum.Ecce alius locus:in quo ſolet dominus diuerſari:immo non in uno lo
co ſed in pluribus.Ego(inquit)flos campi:qui patentem ſimplicitatem puræ mentis frequē
tat.Et lilium conuallium.Flos enim humilitatis eſt chriſtus:non luxuriæ non uoluptatum
atq; laſciuiæ:ſed flos ſimplicitatis:flos humilitatis:tanq; lilium in medio ſpinarum.Nonne
inter aſperitates laborum contritioneſq; animorum boni flos odoris aſſurgit?quia contrito
corde deus placatur.Hoc eſt deſertum filiæ quod ducit ad regnum.Hoc eſt etiam deſertum
quod floret ut lilium:iuxta quod ſcriptum eſt.Lætare ſterilis & exulta deſertum:& floreat
ut lilium.In hoc deſerto filiæ:arbor illa bona fructifera:quæ bonos fructus facit:incipit bra
chia factorum ſuorum diffundere:uerticem diuinitatis attollere.Iuxta quam noſtre ligna ſil
uæ fructeſcant:quia ſicut arbor mali inter ligna ſiluæ:ita frater meus inter medium filiorū
Et uidens hoc eccleſia lætetur & gaudeat dicens:in umbra eius cōcupiui & ſedi:& fructus eiꝰ
dulcis in faucibus meis.Videns (inquam)hoc eccleſia:& fidei noſtræ iam læta ſucceſſu dicat
Inducite me in domo uini:& ordinate in me charitatem.Charitas non poteſt eſſe ſine fide.
Tres enim ſunt uelut uades eccleſiæ:ſpes fides charitas.Cum ſpes præceſſerit fides fundata
fuerit:ordinatur charitas:eccleſia copulatur.Didiciſti ergo ubi chriſtum requiras:diſce etiā
quem ad modum poſſis mereri:ut ille te quærat.Excita ſpiritum ſanctum dicens. Exurge
aquilo & ueni auſter:aſpira ortum meum:& profluant aromata mea.Deſcendat fraternus
meus in ortum ſuum:& manducet fructum pomiferarum ſuarum.Ortus uerbi animæ uer
nantis affectus eſt:& in pomiferis uirtutis eſt fructus. Venit ergo & ſiue manduces ſiue bi-
bas:ſi chriſtum inuocas:adeſt dicens.Venite manducate panes meos:& bibite uinum me
um.Siue etiam dormias:pulſat ad ianuam.Venit (inquam)frequenter:& per ꝓſpectū mit
tit manum ſuam.Sed nō ſemper nec ad omnes:ſed ad eam animā quæ poteſt dicere nocte
exui me tunicā meā.Et ecce in hac ſæculi nocte priꝰ tibi corporalis uitæ amictꝰ ē exuēdus
Exuit.n.ſe carne dñs:ut pro te de dñationibus & p̄tātibus mundi iſtius triumpharet. Quo
modo induam illum?Vide anima deo deuota quid dicat.Sic ſe actus corporis & terrenos ex-
uit mores:ut neſciat quo modo etiam ſi uelit:rurſus poſſit induere.Quo modo induam illā?
Hoceſt qua uerecundia:quo pudore:qua poſtremo memoria.Conſuetudo enim boni uſum
prauitatis ueteris amiſit.Laui pedes meos:quo modo inquinabo illos?Didiciſti in euangelio
ꝙ pedes lauare:fidei myſterium:humilitatis inſigne ſit:iuxta quod ſcriptum eſt.Si ego laui
pedes ueſtros dominus & magiſter:quanto magis uos debetis alter alterius pedes lauare?
Sed hoc ad humilitatem pertinet.Quantum uero ad myſterium:pedes debet lauare ſuos
qui uult partem habere cum chriſto.Si enim non lauero(inquit)tibi pedes:non habebis par
tem mecum.Cum hoc petro dicitur:quid de nobis cenſetur?Qui lauit igitur pedes non ne
ceſſe habet iterum lauare:& ideo caueat:ne īquinet eos.Et bene ſancta eccleſia dicit:laui pe-
des.Non dicit quo modo iterum lauabo eos ſed quo modo iterum inquinabo eos:quaſi ob
lita maculæ ueteris oblita contagii.Admonet igitur in miniſterio corporali:quem ad mo
dum ſpirituale debeamus actuum noſtrorum diluere ueſtigium.Itaq; pedes cum ſemel laue
ris æterni fontis irriguo:& myſterii mundaueris ſacramento:caue ne corporeæ cupiditatis

illuuie lutulentiq; actus sordibus inquinentur. Isti sunt pedes quos dauid lauit in spiritu: qui te docet quem ad modum eos inquinare non possis dicēs. Stātes erant pedes nostri in atriis tuis hierusalem. Vtiq; hic nō corporis sed animi intellige pedes. Quo mō.n.terrenus hō in cælo haberet corporis pedes? Hierusalē.n.sicut paulus te docuit:in cælo ē Et idem te docuit quē ad modū in cælo stare possis cū dicit. Nr̄a.n.cōuersatio in cælis ē. Cōuersatio morū con uersatio factorum:conuersatio fidei. Quisquis sic uiuit:pōt dicere:frater meus misit manum suam p ꝓspectum & uenter meus turbatus ē ad illum:surrexi aperire fratri meo. Bonum est ut ad aduentum domini interiora turbentur: Si ad angeli aduentū maria turbata est:quanto magis ad christi nos turbamur aduentū? Influentibus quippe diuinis:corporeus peregrinat̄ affectꝰ:& usus ille exterioris hominis exolescit. Et tu turbare:&,tu festina. Festinātes illi agnū manducare præcipiuntur. Surge aperi:ad ianuam christus est:uestibula domus tuæ pulsat:si aperueris:introibit & introibit cum patre. Nec solum cum ingressus fuerit:mercedem relinquit:sed etiam prius ꝙ̄ igrediatur:mercedem præmittit. Adhuc aīa turbatur:adhuc parietes domus suæ palpat:adhuc hostium quærit:ubi christus est:adhuc soluit uinculū carnis & corporis claustrum. Adhuc christus foris pulsat. Mā us(inquit)meæ stillauerunt myrrham & digiti mei pleni myrrha ꝓbatissima. Quā myrrham stillant animæ manus? nisi illā quā obtulit iustus ille nicodemus magister in israel:ille qui uoluit lauachri prius audire misterium qui attulit mixturam mirrhæ & aloes quasi libras centum:& misit in corpus iesu. Perfectū utiq; odorem fidei attulit. Hunc odorem fragrat anima quæ christo aperire icipit:ut accipiat primum odorem dn̄icæ passionis:& credat quia caro eius nō uidit corruptōem: nec odore aliquo mortis emarcuit:sed æterni illius floris & semp uirentis odor̄ cōdita surrexit. Quo mō eni poterat uel in carne marcescere:cuius nomen unguentū exinanitum ē. Exinaniuit se:ut spiraret tibi. Semp unguentū hoc erat:sed erat apud p̄rem:erat in p̄re: olebat tm̄ angelis & archangelis tanq̄ intra uas cæli. Apuit os p̄r dicēs:ecce posui te in testm̄ generis mei in lucē gentiū:ut sis in salutē usq; ad extremū terræ. Descendit filius:repleta sunt omīa nouo odore uerbi. Eructauit cor patris uerbū bonū:fragrauit filius:spiritus sanctus exhalauit.atq; p oīum corda diffudit. Diffusa ē enim charitas dei in cordibus nostris per spiritum sanctum. Ipse dei filius in corpe tanq̄ in uase odorē p̄rio cohibebat suū opperiēs tp̄us sicut ait. Dn̄s dat mihi līguam eruditionis:ut sciā qn̄ oporteat me dicere sermonē. Venit hora aperuit os:exiuit unguentum:qn̄ uirtus exibat de eo. Hoc unguentum exinanitū ē supra iudeos:q; collectum est agentibus. Exinanitū in iudea:& redoluit in omnibus gētibus. Hoc unguēto uncta ē maria:& uirgo concepit:uirgo peperit bonū odorē dei filium. Hoc unguentū effusum ē sup aquas:& sanctificauit aquas. Hoc unguento uncti sunt tres pueri:& humorem iis flāma rorauit. Hoc daniel unctus ē:& leonū ora molliuit feritatemq; permulsit. Fluit hoc unguentū quottidie:& nunq̄ deficit. Accipe uas tuum uirgo & accede:ut possis hoc unguēto repleri. Accipe unguētum æstimatum trecētis denariis:sed gratis datū nō uēditū:ut oēs haberēt gratis. Virgo ungere:noli cōtristari sicut iudas:quia hoc unguētū effunditur. Sed cōsepeli in te xp̄um. Claude,sane uas tuū:ne unguentū effluat. Claude integritatis claue:loquēdi uerecundia:abstinentia gloriādi. Hoc quæ habet unguentū:xp̄m recipit. Et iō quæ habebat ait. Aperui(iqt) fr̄i meo:fr̄ meus trāsiuit. Quo mō trāsiuit? Idest mētis iterna penetrauit:sicut dcm̄ ē mariæ Et tuam ip̄ius aīam ptransibit gladius. Viuū enim uerbū dei sicut gladius acutus penetrans corporalium repagula cogitationū:cordis interna rimatur. Et tu igitur anima una de poplo una de plebe:neq;.n.xp̄s studet aliqua secularium discrimina dignitatum:nec auratam uestē aut monile preciosum:aut nobilia coruscantium gēmarum serta miratur:quorum dispendiis sæpe lis mouetur in ecclesia:pax fugatur. Certe tu una de uirginibus:quæ corporis tui gratiam splendore mentis illuminas. Propior.n.es quæ ecclesiæ compareris Tu(inquam)in cubiculo tuo & nocturno tempore constituta:semper meditare:& eius aduentum omnibus sperato momentis. Si tardare tibi uidetur:exurge. Tardare uidetur:cum diu dormis:tardare uidetur:cum ab oratione uacas:tardare uidetur:cum non uocem excitas psalmis. Primitias uigiliarum tuarum christo dicato:primitias actuum tuorum christo immola. Audisti in superioribus quia uocauit te dicēs. Veni a libano sponsa ueni a libano: transibis & pertransibis a principio fidei. Transibis in sæculum certatura:pertransibis ad christum triumphatura de sæculo. Audisti quia te a leonum & pardorum:idest spiritualium nequiciarum icursionibus separauit. Audisti quia placet ei tuarum pulchritudo uirtutum. Audisti quia uestimētorum tuorum aromata:hoc est bonum odorē integritatis oībus odoribus prætulit. Audisti quia ortꝰ ē cōclusus:suauiū pomiferarū refertus fructibus. Pete igit̄ ut aspiret tibi sp̄us sanctꝰ

spiret supra cubile tuum:atq; odorem piæ mentis & gratiæ spiritualis accumulet. Responde
bit tibi:ego dormiui:& cor meum uigilat. Audis uocem pulsantis ad ianuam & dicentis:ape
ri mihi soror mea:surge proxima mea:columba mea:perfecta mea:charitate proxima :sim
plicitate columba:uirtute perfecta:quia caput meum plenum est rore. Sicut enim ros cæli
nocturnas amouet siccitates:ita ros domini nostri iesu christi nocturnis & sæcularibus tene
bris æternæ uitæ stillauit humorem. Hoc est caput quod æstu mundi nesciuit arescere. Vn-
de ait quia si in humido hoc faciunt:iu arido quid facient? Hoc igitur caput rorat aliis:sibi a-
bundat. Et bene abundat caput christi:quia caput tuum christus:qui plenus est semper:nec li
beralitatibus exhauritur suis:aut diuturna deficit largitate. In hoc caput ferrum non ascēdit:
quod est instrumentum belli insigne discordiæ. Nunc expecta & uide:ros ille qualis sit.s.non
uulgaris humoris. Cincinni autem sunt in eo guttarum noctis. Noli proxima mea accipere
cincinnos corporalium capillorum. Non illa ornamenta sed crimīa sunt. Lenocinia formæ
non præcepta uirtutis. Alios cincinnos nazareus habet : quibus ferrum non ascendit : quos
nemo præcidit:qui non calamistris compositi: & arte digesti:sed multiplici crispante uirtu
tum nitentium gratia refulserunt. Disce in historia:quales nazaræus cicinnos habeat : quos
quam diu samson habuit:intactus nunq; uinci potuit. Cicinnos perdidit:& meritum uirtu-
tis amisit. Audita igitur uirtute uerbi quam exueras tunicam nocte : ne quæsieris quem ad
modum induas eam:obliuiscaris & nescias. Et quasi iam dominus assistat : exors corporaliū
uinculorum turbata consurgas:internam orationibus præpares mentem:dum surgis :ut ex
humilibus ad superna contendas:& studeas fores tui cordis aperire:dum manus tuas tendas
ad christum:fidelem tua gesta spirabunt odorem. Admoue igitur manus naribus tuis:& odo
rem actuum tuorum indefessa ac peruigili alacritate mentis explora. Mulcebit te odor dex
teræ tuæ:& fragrantiam resurrectionis tua membra redolebunt : myrrham digiti tui suda-
bunt hocest fidei ueræ gratiam spiritualia gesta fragrabunt. Capis ergo uirgo exteriore tuo
corpore uoluptatem:& ipsa tibi dulcis:ipsa tibi suauis es:ipsa tibi quod peccantibus sæpe cō
tingit:non incipis displicere. Plus enim tibi placebit nuda simplicitas corporeæ fraudis exu
ta tegminibus. Talem te christus desiderauit:talem te christus elegit. Aperto itaq; ingreditur
ostio. Neq; enim potest fallere :qui se ingressurum esse promissit. Complectere igitur quem
quæsisti:accede ad ipsum:& illuminaberis:tene illum:roga ne cito abeat:obsecra ne recedat
Verbum enim dei currit:fastidio non capitur:negligentia non tenetur. Obeat anima tua in
uerbo eius:& cælestis sermonis insiste uestigio:cito enim transit. Deniq; quid ait illa ? Quæ
siui eum:& non inueni illum:uocaui eum:& non obaudiuit me. Ne putes displicere te:quæ
uocasti quæ rogasti:que aperuisti:q; tam cito abiit. Sinit nos sæpe tentari. Deniq; turbis ro
gantibus ne recederet:quid ait in euangelio? Et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare uer
bum dei quia ideo missus sum:Sed etiam si tibi ille abisse uidetur:tu rursus explora:noli iam
deo deuota illos metuendos circunforanos intelligibiles timere custodes:noli timere eos q
circūeunt ciuitatem:noli uulnera formidare:quæ sequentibus christum nocere non possunt
Etiam si corpus tuum hocest uitam corporis auferant:uicinus est christus:quem cum inue-
neris:ubi cum eodem cōmorari debes cognosce:ne forte ante discedat. Cito enim deserit
negligentes. Quis igitur te nisi sancta ecclesia debet docere quem ad modum teneas? Immo
iam docuit:si quæ legis intelligas. Quam modicum(inquit)fuit:cum transii ab ipsis. Donec
inueni quem dilexit anima mea : tenui eum.& non relinquam eum. Quibus igitur christ9
tenetur? Non iniuriæ nexibus:non restium nodis : sed uinculis charitatis:mentis habenis
stringitur:& animæ tenetur affectu. Si uis & tu tenere christum:quære iugiter:nec pœnam
metuas. Inter enim supplicia frequenter corporis:inter ipsas persecutorum manus christus
melius inuenitur. Quam modicum(inquit)fuit:cum transiui ab ipsis. Exiguo enim spacio
breuiq; momento cum persecutorum manus euaseris:nec succubueris potestatibus mundi
tibi christus occurrit:nec te diu tentari patitur. Quæ sic christum requirit:que christum īue
nit potest dicere:tenui eum:nec relinquam eum:donec introducam eum in domum matris
meæ:& in cubiculum eius. Quæ est domus matris tuæ & cubiculum eius:nisi īternum tuæ
secretumq; nature? Hanc domum serua:huius domus mundato penetralia : ut cum imma-
culata domus fuerit:nec ullius adulterinæ conscientiæ sordibus inquinata :spiritualis dom9
in sacerdotium sanctum lapide angulari conaugmentata consurgat:& spiritus sanctus habi
tet in ea. Quæ sic christum requirit:quæ sic christum obsecrat:non relinquitur ab eo:immo
etiam frequenter reuisetur. Est enim nobiscum usq; ad consūmationem mundi. Ergo chri
stus repertus est:& tenetur & repertus est ille:q p fenestrā tuā manū misit. Quæ ē fenestra

nostra nisi per quam opera christi uidemus?oculus.s.animi & mentis obtutus.Et ideo uirgo per fenestram tuam christus introeat:christus manum suam mittat per fenestram tibi ueni at uerbi non corporis amor.Si igitur per fenestram tuam manum mittit dei uerbum : uide quem ad modum fenestras tuas prepares:uide quem ad modum ab omni puluere delictorũ detergere debeas.Nihil tetrum habeat:nihil adulterinum fenestra uirginis. Procul stibium & cæteras affectati nugas decoris:procul adulterini amoris illecebras. Similis aurium causa est:quibus non suspendenda onera non figenda uulnera:sed unus ornatus est audire quod ꝓsit.Ianuam quoq; tuam disce temporibus obserare nocturnis:non facile quisq; patentem reperiat.Sponsus ipe uult clausam esse cum pulsat.Ianua nostra os nostrum est. Christo prope modum soli debet aperiri:nec aperiatur nisi ante pulsauerit dei uerbum.Dēiq; ideo scriptum est:ortus conclusus soror mea sponsa:ortus conclusus:fons signatus. Nec facile aperiat os suum : ne uulgari designet alloquio.Neq; de ipsis diuinis decet nisi uerbo dei interpellata respondeas.Quid tibi cum cæteris?Soli christo loquere:soli fabulare christo.Si enim mulieres in ecclesia taceant:quanto magis non decet patere uirginis ianuam:non decet uiduæ patere fores?Cito insidiator pudoris obrepit:cito uerbum excidit ꝗ reuocare desideres.Si euæ clausa fuisset ianua:nec adam deceptus fuisset : nec respondisset interrogata serpenti. Introiuit mors per fenestram:hocest per euæ ostium.Ingreditur mors per ostium tuum:si falsum loquaris:si turpiter:si procaciter:postremo si ubi non oportet loquaris. Clause sint igitur labiorum fores tuorum:& obseratum maneat uocis uestibulum:tunc fortasse reserandũ cum audieris dei uocem:cum audieris dei uerbum.Tunc tibi myrrha sudabit:tunc tibi baptismatis aspirabit gratia:ut ab elementis mundi cõmoriare cum christo:& cum christo resurgas.Quid adhuc(inquit)uelut uiuẽtes de hoc mundo decernitis?Ne tetigeritis:ne attaminaueritis:ne gustaueritis quæ sunt ad corruptionem ipso usu.Corruptela enim abesse debet a castis.Itaq; carnis & mundi sepelite curam:quia corresurrexistis:quæ sursum sunt quærite : ubi christus est.Cum christum quæritis:patrem deum uidetis.Christus enim in dextera dei sedet:Sed ea quæ christum requirit:non debet esse uulgaris:non debet esse in foro:non ĩ plateis uoce querula:gressu lubrica:facilis auditu:uilis aspectu.Terrenum tibi apostolus consortium negat:& ultra naturæ prope modum terminos alis ad cælum docet spiritualibus euolandum.Quæ sursum sunt(inquit)sapite:non quæ super terram.Sed quia hoc impossibile erat in hoc corporis uelut claustro reclusis:& quia defunctis corporibus anima fertur ad superiora reuolare:alligata dum uiuimus quadam nostræ lege naturæ:ideo addidit. Mortui enim estis:& uita uestra abscondita est cum christo in deo.;Si abscondita est cum christo in deo:non appareat mundo.Christus enim mortuus est mundo.uiuit deo. Vide nunc quem ad modum desiderari amet christus:confabulationes non amet. Aperuit uirgo illa suas fores dei uerbo:sed transiuit:(inquit)& exiuit anima mea in uerbo eius.Exiuit a mundo:exiuit a sæculo remansit in christo.Quesiui(inquit)eum & non inueni eum.Amat enim christus diu requiri.Inuenerunt illam custodes murorum. Fortasse sunt alii custodes quos magis intelligere debeamus. Est enim ciuitas quæ portas murorum clausas non habeat : de qua dictum est.Et portæ eius non claudentur per diem. Nox enim non erit amplius in ea : afferent gloriam & honorem gentes in illam.Illa est ergo ciuitas hierusalem quæ in cælo ẽ: intra quam iam quasi perfecta & ĩmaculata seruaris.Non enim intrat in eam omne cõmune.Cõmunis castitas non est:cõmunis pudicitia non est:quæ in libro uitæ scribitur. Si igitˢ inuenimus ciuitatem:ingrediamur in eam:uideamus lumen eius:uideamus muros : uideamus tribus:uideamus fundamenta muralia:uideamus etiam custodes murorum. Sed quo modo ingrediamur in eam?In hac ciuitate uita est:& una est uia quæ ducit ad uitam.Via ergo christus est.Ergo christum sequamur.Sed ipsa in cælo est ciuitas.Quo modo igitur ascendamus ad cælum:docet te euangelista qui dicit.Et eduxit me spiritus in montem magnum & altum:& ostendit mihi ciuitatem sanctam hierusalem descendentem de cælo. Ascedamꝰ ergo spiritu:quia caro ascendere ad eam non potest.Ascendamus nos interim ad cælum:ut ad nos postea de cælo illa descendat:in qua lumen est simile lapidis preciosissimi ut lapidis hiaspidis & crystalli.Habet murum magnum & altum.Didicisti lumen: didicisti murum:disce portas:disce custodes. Habet(inquit)portas duodecim:& in portis angelos duodecim:in quibus duodecim tribuum filiorum israel supscripta sunt nomina.In portis patriarcharũ nomina cõtinẽtur:in muro apl'orum.Fundamenta.n.ciuitatis apl'i:& lapis angularis est xpus: in quo omnis structura cõsurgit.Deus extra:deus intus:deus ubiq; ẽ.Habet eni(inquit)ciuitas maiestatem dei.Ergo & uos sancte uirgies & quicũq; iusti estis: & immaculatam animæ

geritis caſtitatem:ciues ſanctorum eſtis & domeſtici dei. Sed tunc nobilitatem iſtam pa
triæ poſſidebitis:ſi chriſtum intra ciuitatis huius præſepia quæritis:ingreſſi per fidem:actus
q; precioſos patriarcharum:clarificati lumine:fundati ſuper apoſtolos:uerſantes inter ange
los. Quo modo iſti cuſtodes angeli ſunt:qui caſtæ animæ pallium tollũt? Aliud pallium uir
ginum eſt:aliud adoleſcentiæ circunforanæ. Illa quæ ĩ foro chriſtum requirit:pallium quod
habet amiſit. Prudentia enim non in foro & in plateis ſed in eccleſia poſſidetur. Et fortaſſe
(ut cum ipſis quoq; ueniamus in gratiam:atq; omnium miſericordem deum eſſe doceam?:
quia & illi chriſtum aliquando reperiunt:ſi tamen iugiter quærãt: pallium hoc amictus cor
poris eſt. Ergo qui queſiuit in cubili chriſtum:ſi tamen ſic quæſiuit:ſicut ille qui dixit:ſic me
mor fui tui ſuper ſtratum meum. Si quæſiuit iuxta quod ſcriptum eſt:in noctibus extollite
manus ueſtras in ſancta. Si quæſiuit in ciuitate in foro:& in plateis:in ciuitate dei noſtri. In
foro fortaſſe in quo iudex ille diuini iuris ſedet. In plateis unde collecti ſunt: qui ad cœnam
dominicam conuenerunt. Poteſt cuſtodibus ciuitatem dei angelis dum diu quærit occurrerẽ
Quin etiam ex cæleſti cuſtodum natura cæleſtem intelligere poſſumus ciuitatem: cæleſte
forum iuſticiæ ſempiternæ:non uiles plateas:ſed fortaſſe in quibus ſuperfluere fons ille con
ſueuit:de quo ſcriptum eſt:ſuperfluant tibi aquæ de tuo fonte:& in plateis tuis diffundãtur
tuæ aquæ. Qui ſic ergo chriſtum requirit: ad angelos peruenit. Sed bonis ad angelos meri
tis peruenitur:cur qui peruenerit uulneratur? Eſt & gladius bonus:cuius gladii bonum uuln⁹.
Vulnerat dei uerbum ſed non ulcerat. Eſt uulnus bõi amoris:ſunt uulnera charitatis. Ideoq;
dixit:uulnerata charitate ego ſum. Quæ perfecta eſt:uulnerata charitatis eſt. Bona ſunt igiẽ
uerbi uulnera bona ſunt amantis uulnera. Vtilia enim uulnera amici q̃ uolũtaria oſcula ini
mici. Vulnerata charitatis rebecca eſt:quæ derelictis parentibus migrauit ad ſponſum. Vul-
nerata charitatis rachel:quæ zelauit ſororem:amauit maritum. Sorori enim ꝙ abundaret fi
liis:ipſa adhuc ſterilis inuidebat:quia typum gerebat eccl̃ie:cui dicitur. Lætare ſterilis quæ nõ
paris:erumpe & clama quæ non parturis. Inuenerunt ergo cuſtodes:& uulnerauerunt eam:
& tullerunt ei pallium:hoceſt actus corporalis inuolucrum ſuſtulerunt:ut nuda mentis ſim-
plicitas quæreret chriſtum:quia nemo poteſt amictu ueſtitus philoſophiæ:in habitu.ſ.ſapiẽ
tiæ ſæcularis chriſtum uidere. Et bene tollitur ei amictus philoſophiæ: ne quis eã ꝑ phyloſo-
phiã deprædetẽ. Bene tolliẽ ei palliũ quæ ad xp̃m ꝓpinquat:ut deũ uiſura mũdo corde gradia
tur. Beati enim mundo corde:quia ipſi deum uidebunt. Deniq; ubi mundauit cor: uerbum
repperit:deum uidit. Quære ergo illum uirgo. Immo quæramus omnes. Anima enim ſexũ
non habet. Sed ideo fortaſſe fœmineum nomen accepit: ꝙ eam uiolentior æſtus corporis
angit. Ipſa autem impetus carnis amore ſui molli quadam & blanda ratione demulcet. Ergo
orationibus & obſecrationibus deum inuitare debemus:ut quaſi bonus auſter afflare digne
tur:uerbiq; nobis auram cæleſtis aſpiret quæ fructiferas arbores non turbare uẽto graui ſed
leni ſpiramine flatuq; molli conſueuit agitare. Vnde ſcriptum eſt: poſuit me currus amina-
dab:eo ꝙ anima noſtra coniungitur corpori. Velut quidam equorum frementium curr⁹ rec
torem ſui quærat aurigam. Aminadab enim pater naaſon fuit:ſicut in numeris legimus:qui
erat princeps populi iudæ. Cuius figura refertur ad chriſtum:qui uerus populi princeps ani-
mam iuſti uelut currum agitator aſcendens:uerbi habenis gubernat:ne uiolentorum equo-
rum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim eius uelut quattuor equi: quattuor affectiones:
ira cupiditas:uoluptas:timor. Quibus furẽtibus cum cœperit agi:nequaquam ſe ipſa cogno
ſcit. Corruptibile enim corpus animam grauat:& tanquam irrationabilium animalium cur
ſus inuitam rapit:uoluentibus curis uelut quodam impetu proruentem: donec memoratæ
corporis paſſiones:uerbi uirtute miteſcant. Hic uerbi tanq; boni agitatoris eſt prouidentia:
ne illi animæ quæ in ſe non eſt morti obnoxia corpus mortale coniunctum: agitatione ſui
faciat eſſe difficile. Primo igitur hos ueloces motus corporis domitet:& nexu rationis in
frenet:dein caueat ne diſpari motu ſe uelut equi implicent:ut bonum aut improbus decolo-
ret:aut tardus impediat:aut turbidus inquietet. Fremit enim equus maliciæ: ſe ſeq; iac-
tando carrum lædit:grauat iugalem. Hunc bonus demulcet:& in campum ueritatis im-
mittit: fraudis declinat anfractus. Tutus ad ſuperiora curſus eſt: periculoſus ad inferio-
ra deſcenſus. Vnde quaſi emeriti qui bene portauerint iugum uerbi: uſq; ad domini
præſepe ducuntur: in quo non fœnum eſt eſca ſed panis qui deſcendit e cælo. Huius
currus rotæ ſunt de quibus dixit propheta: & ſpiritus uitæ erat in rotis:eo ꝙ currus animæ
teres & rotundus ſine ulla offenſione uoluatur. Sed ne longius labamur inuitatur dei uerbũ
in ortum nucis in quo fructum propheticæ lectiõis & ſacerdotalis ẽ gratiæ quæ amara ĩ tẽta

tionibus:dura in laboribus:i uirtutibus interiorib⁹ fructuosa est. Vnde et uirga aaron nucea floruit: non iam natura sua sed uirtute secreta. Descendat ergo in ortum meum:ut uindemiet fidem:capiat odores:pabulum cæleste reperiat:suauitatem nostri mellis epuletur dicens:uindemiaui myrrham meam cum aromatibus meis: manducaui panem meum cum melle meo. Quod diuersarum uirtutum concretum floribus illarum apum quæ sapientiam prædicant:consono opere congregatum:sancta ecclesia in fauis condit:ut cibus christi sit. Omnia igitur habemus in christo:omnis anima accedat ad eum:siue corporalibus ægra peccatis:siue quibusdam sæcularis cupiditatis infixa:siue imperfecta adhuc quidem sed intenta tamen meditatione perficiens:siue multis aliqua sit iam perfecta uirtutibus:omnis in domini potestate est:& omnia christus est nobis. Si uulnus curare desideras:medicus est. Si febribus æstuas:fons est. Si grauaris iniquitate:iusticia est. Si auxilio indiges:uirtus est. Si mortē times:uita est. Si cælum desideras:uia est. Si tenebras fugis:lux est. Si cibum quæris: alimentum est. Gustate igitur & uidete:quoniam suauis est dominus:beatus uir qui sperat in eo. Sperauit in eo illa quæ fluxu sanguinis laborabat:& continuo sanata est: sed quia fidelis accessit:& tu cum fide filia uel fimbriam eius attige. Iam sæculariū fluxus uoluptatum modo torrentis exundans:uerbi salutaris calore siccabitur:si cum fide accedas tamen:si pari deuotōne diuini sermonis extremam saltem fimbriam compræhendas:si tremēs procidas ante domini pedes. Vbi sunt pedes uerbi nisi ubi est corpus christi? O thesauris omnibus epulētior fides. O uirtutibus corporis omnibus fides fortior. O medicus omnibus salutarior. Simul ut accessit mulier:uirtutem sensit: medicinam impetrauit:ut si oculum lumini admoueas: illuminatur anteq̄ sentias:& operatio lucis præuenit apparatum. Passio inueterata:passio imedicabilis: quæ & artis omnem uicerat excogitationem & pecuniarum sumministratiōem: solo fimbriæ curatur attactu. Illius ergo fæmina tibi uirgo & in adeundo seruanda uerecundia:& in fide imitanda deuotio. Quanta uero illa gratia:q̄ ea quæ uideri erubescebat: uiciū tamen non erubuit confiteri? Noli ergo lapsus occulere tuos: fatere quod illa iam nouit:noli erubescere quod non erubuerunt prophetæ. Audi hieremiam dicentem:sana me domine: & sanabor. Sic & illa dixit:cum tangeret fimbriam:sana me domine:& sanabor:salua me domine:& saluabor:quia gloria mea tu es. Sola enim sana est:quam tu sanaueris. Si quis tamen tibi dicat:quia sic plærīq; tentantur fideles:ubi est uerbum domini? ueniat. Dictum est enim de domino:descendat nunc de cruce & credimus ei: confidit in deum :liberet eum si uult. Si quis ergo tibi insultando:hoc dixerit:& te in fabulas uoluerit euocare:noli respondere ei. Noluit enim talibus respondere dominus. Solum christum interroga. Illis enim si dixeris:non credent:si interrogaueris:non respondebunt tibi. Dic soli uerbo. Non laboraui sequens post te:& diem hominis non concupiui. Hoc dixit illa mulier:& stetit sanguis. Quāuis fatigata quāuis ægra quæ diu quæsierat christum:dixit tamen:non laboraui sequēs post te: Neq; enim laborat quæ christum sequitur:cum laborantes ad se ut requiescant euocet. Ergo ipsum sequamur. Quam diu ipsum sequimur:non laboramus:quia non est labor in iacob. Et in isaia. Qui expectant dominum:current & non laborabunt. Deinde cum quæreret christus:qui tetigisset eum:nonne tibi uidetur illa dixisse quid interrogas? Domīe tu scis: quæ prodeunt per labia mea:ante faciem tuam sunt. Et ideo non confundor peccata ꝓpria confiteri. Confundantur qui persequuntur me:& non confundar ego. Non confusus est petrus dicere exi a me domine quia peccator sum ego. Vir enim sapiens & grauis:in quo esset ecclesiæ firmamentum & magisterium disciplinæ:nihil utilius esse perspexit q̄ ne secundātis operis extolleretur euentu. Et ideo exi(inquit)a me domine. Non rogat ut desetatur sed ne infletur. Paulus quoq; carnis stimulo gloriatur:quod sibi ne extolleretur:prouisum est. Illecebrosa iactantia est:quam etiam paulus ueretur:lubrica quæ in paulo cauetur. Sed non iste facili mobilis casu qui reuelatiōibus timebat extolli. Et ideo quasi fortis athleta lætatur q̄ uulnere corporis emere didicerat animæ sanitatem. Ergo si munera diuina superfluere in te & redundare cognoueris:tuam metire uirtutem:gratiam deo redde:contemplationemq; corporis uelut nauis saburram:suscipe: ne te in tantis mundi fluctibus iactantiæ alicuius aura circunferat. Apes illa sapiens cum aeris motus suspectos habet: lapillis sæpe sublatis ꝑ inania se librat nubila:ne leue alarum remigium præcipitēt flabra uentorum. Paulus & barnabas putauerunt se grauari: cum cernerent se adorari. Et tu caue uirgo illius apiculæ modo ne alarum tuarum uolatum aura mundi huius extollat. Habet enim anima uolatus suos Et ideo dictum est:qui sunt isti qui sicut nubes uolant: & sicut columbæ cum pullis suis? Habet ergo anima spirituales uolatus: quæ breui momento totum percurrit orbem.

Libere enim sunt cogitationes prudentium. Quanto ad altiora & diuiniora se subrigunt tanto magis sine ullo terrene molis impedimento feruntur. Itaq; adhærens deo: & imaginis in se referens cælestis effigiem: ubi cursus suos ab equorum perturbatione placidauerit: in illum æthereum purumq; locum plausu spiritualium euecta pennarum despicit omnia quæ in hoc mundo sunt: & æternis intenta uirtutibus supra mundum labitur. Supra mundum enim iusticia est: supra mundum castitas: supra mundum bonitas: supra mundum est sapientia. Et si in hoc mundo sit: supra mundum tamen est. Supra mundum erat iusticia cum omnia regna mundi & uniuersam eius gloriam diabolus offerret. Supra mundū fuit: quæ de mundo nihil attigit. Deniq; ait. Venit huius mundi princeps: & in me inuenit nihil. Discite ergo in hoc mundo supra mundum esse: & si corpus geritis: uolitet in uobis ales interior. Supra mundum est ille qui tollit deum in corpore suo. Sed deum imitari non possumus. Imitemur apostolos quos mundus odio habuit: quia non erant de hoc mūdo. Hos imitare: hos sequere. Sed arduum putas humana uirtute supra mundum ascēdere. Bene asseris: nam & apostoli non quasi consortes sed quasi discipuli sequendo dominum supra mundum esse meruerunt. Et tu esto christi discipula christi æmula: & pro te rogat: qui pro illis rogauit. Non enim pro apostolis (inquit) rogo: sed & pro iis qui credent per sermonem eorum i me: ut omnes unum sint. Vnum igitur nos esse uult dominus: ut supra mundum simus omnes: ut una sit castitas: una uoluntas: una bonitas: una gratia. His enim alitur & augetur animæ uolatus. Ergo non pigrescamus deserere terrena. Ea est enim natura pennarum: ut agitando se uirtutem capiat: eo iuuatur quo anima delectatur. Quæ si semper deum sequatur: atq; in domo domini habitare desideret: & eius delectatione pascatur: ac miraculis uirtutum alatur cælestium: foris relinquet inuidiam: quæ extra chorum est angelorum: foris cupiditates corporis: quæ templum dei maculare non debent. Et ideo quoniam templum dei sumus: materiales a nobis solicitudines abdicemus. Ac ne forte philosophica alicuius aut poetica usurpasse uideamur: ut currus: equos: alas animæ diceremus: quæ illi magis assumpsere de nostris domesticis nos uios subsidiis: propheticæ series lectionis ostendit quæ in hunc mondum a sancto ezechiel scripta est. Et facta est illud super me manus domini: & uidi: & ecce spiritus urgens ueniebat ab aquilone: & nubes magna erat in eo: & ignis refulgens: & lumen in eo: & in medio sicut lumen electri in medio ignis: & lumen in eo: & i medio sicut similitudo quattuor animalium. Vides igitur animalia quattuor esse descripta. Cuius modi sint animalia ista debemus aduertere. Similitudo (inquit uultus eorum facies hominis: & facies leonis a dextris illorum quattuor: & facies uituli a sinistris ipsorum quattuor: & facies aquilæ desuper ipsorum quattuor: & alæ eorum extensæ. Hic quoq; animam describi accepimus: cuius quattuor animalia: quattuor affectiones sunt: sed non ita ut illæ quas supra descripsimus. Adhuc enim illæ erudiuntur animæ: processumq; accipiunt: hæc iam perfecta describitur. Deniq; illæ inuitantur ad cælum: hæc in cælo est cum dei uerbo. Habet autem quattuor affectiones: idest similitudini hominis leonis: uituli: aquilæ comparandas. Quas formas librorum euangelicorum proprietate accepimus signatas: Et ideo hic quoq; in homine rationabilis: in leone impetibilis: in uitulo concupiscibilis: in aquila uisibilis: per figuras animalium: species affectionis expressa est. Nam in omni sapienti uiro prudentes græciæ esse memorauerunt: logicon: thymicon: epithymeticon: diorathicon. Latini uero prudentiam: fortitudinem: temperantiam atq; iusticiam. Prudentia enim rationis humanæ est. Fortitudo uim quandam ferocitatis uirtutis habet mortisq; contemptum. Temperantia sacratæ uinculo charitatis mysteriorumq; contemplatione cælestium negligit corporis uoluptates. Iusticia in alto quodam suggestu locata uidet exploratq; omnia: quæ aliis potius nata q̄ sibi: non tā suas utilitates q̄ publica emolumenta rimatur. Meritoq; anima operata iusticiam formam aquilæ accipit: q terrena defugiens: totaq; cælesti sublimis & intenta mysterio: resurrectionis gloriam præcio æquitatis adipiscitur. Propter quod ad eam dictū est: renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Est ergo & iuxta dauid alis spiritualibus fulta: q̄ eousq; uolucrem nobis uoluit declarare: ut alibi quoq; diceret: anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium. Et alibi. In domino confido: quo modo dicitis animæ meæ: migra in montes sicut passer? Habet igitur alas suas quibus se possit libera leuare de terris.

Alarum autem remigium non materialis compago pennarum: sed continuus ordo bonorum factorum est. Qualis ille dominicus: cui bene dicitur: in umbra alarum tuarum sperabo. Non solum enim manus domini affixæ cruci: in modum uolantis extente: sed etiam facta cælestia uelut umbra refrigerante salutis æternæ mundi feruentis

incendia temparunt. Ergo quia uolandi nobis data est copia: excitet in se unusquisq; gratiã dei: ac posteriora obliuiscens: priora appetens: ad destinata contendat. Procul a militiæ honoribus: procul ab æstibus mundi: ne quod fabulæ ferunt: æstu solis cæra resoluta icareos uolatus penna relabente destituat. Nam licet grauitas delictorum absit: poetico tamen sale declarare uoluerunt prudentium maturitati tutos uolatus esse per sæculum: iuuenilem uero leuitatem obnoxiam cupiditatibus mundi refluentibus pennis: & per obliuia ueritatis meritorum compage resoluta: maiore perniciæ in terram relabit. Haud facilis uolatus omnibus: difficilis etiã discordantibus in terris animalibus uitæ cursus humanæ est. At si sibi ac tus nostri ordo conueniat: uidebit & in nobis propheta rotam illam unam super terram cõiunctam animalibus quattuor. Videbit ergo rursus ezechiel: uidet enim adhuc & uiget: & uidebit: uidebit (inquam) rotam in medio rotæ super terram sine offensione labentem. Rota enim super terram: uita est corporis ad animæ aptata uirtutem: & ad euangelicum coherenti cursu formata præceptum. Rota autem in medio rotæ: ueluti uita intra uitam: q sanctorum sibi uita non dissonet: sed qualis fuerit superioris ætatis: talis & sequentis: uel q in hac uita corporis uitæ uoluatur usus æterne. Cum ista congruerint: diuina uox resultet: tunc super similitudinem throni similitudo sicut species hominis apparebit. Hic homo uerbum ē: quia uerbum caro factum est. Hic homo nostrorum est agitator animalium: nostrorum morum est rector: qui pro nostrorum ratione meritorum aut currum plærunq; aut montem ascendit aut nauem: sed nauem in qua aut apostoli nauigant: aut piscatur petrus. Nec enim uilis est nauis: quæ ducitur in altum: hocest ab incredulis separatur. Cur enim nauis eligitur: in qua christus sedeat: turba doceatur: nisi quia nauis ecclesia est: quæ pleno dominicæ crucis uelo sancti flatus spiritus in hoc bene nauigat mundo. In hac naui piscatur Petrus: & nũc rætibus nunc hamo piscari iubetur. Grande mysterium. Spiritualis enim uidetur esse piscatio qua doctrinæ hamum mittere iubetur in sæculum: ut primum illum martyrem stephanum de mari uerrat: qui censum christi in interioribus contineret. Martyr enim christi thesaurus ecclesie. Martyr igitur ille qui de mari cælum primus ascendit captus a petro: minister altaris: non ræti sed hamo leuatus: ut riuo sui sanguinis eleuetur. Cuius in ore thesaurus cum christum in confessione loqueretur. Qui enim thesaurus in nobis est: nisi dei uerbum? Ergo & retibus & hamo piscatur perfectior: ut ræte concludat: hamo adurat.

Sed ræti turba concluditur: hamo singularis eligitur. O si mihi liceret illum hamum uorare qui adureret os meum: & leui daret salutem uulnere. Intrate igitur filiæ in apostolorum rætia: quæ non hominis auctoritate sed dei uoce laxantur. Ræte enim sapientiæ spiritualis atq; doctrinæ regnum cælorum est: quia scriptum est. Simile est regnum cælorum ræti misso in mare. Audistis hodie dicentem dominum iesum simoni. Duc in altum: & laxate rætia uestra in capturam. Ante non ducebat in altum petrus: quando piscabatur in stagno. Et si mare erat: altum non erat. Altum mare scriptura nescit. Quid ergo si altum: accipe. Aqua alta consilium in corde uiri. Altum cor uiri est: ubi nihil uadosũ est. Duc ergo in altum disputationis tuæ fideiq; remigium: duc in cor uiri. Per parabolam hic uocat ad ecclesiam petrum: quem secundum matthæum simplici uocauit sermone dicens. Venite: & faciam uos piscatores hominum. Est & aliud mysterium. Duc in altum: quia ante in arena erat quando in synagoga erat: alta non erat aqua iudææ. Deniq; samaritana & puteum altum putabat dicens: & puteus altus est: unde mihi aquam uiuam hēs dare? Non ergo ducere in altum poterat quando cum iudæis credebat: qui etiam de puteo aquam haurire non poterant. Ideo dicitur petro: duc in altum: hocest duc ad christum. Altus enim christus: de quo dicitur ioanni a patre. Et tu puer propheta altissimi uocaberis. Duc ergo ad christum. Et bene altum: in quo est altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. Duc in altum: quia altus super altum custodit & exaltat. Ibi ergo altæ aquæ: ubi christus est. Hocest fides altæ aquæ qui timent deum: qualis ille. Viderunt te aquæ deus: uiderunt te aquæ & timuerunt. Apud iudæos aqua alta non erat in corde uiri. Ideoq; dominus ait. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. In corde amat esse christus. Sicut enim fuit ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Deniq; ut scias quia de fide dicit dicit duc in altum: ait petrus. Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus: sed ĩ uerbo tuo laxabo rætia. Noctem habebat petrus: anteq; christum uideret. Nondum ei uenerat dies: quia ueram non uiderat lucem. Synagoga nox est: dies ecclesia est: unde & paulus dicit. Nox præcessit: dies autem appropinquauit. Bona lux quæ perfidiæ excussit caligine

fidei diem fecit. Dies factus est petrus: dies paulus. ideoq; hodie natali eorum spiritus sanct' increpuit dicens. Dies diei eructat uerbum hoc est ex intimo thesauro cordis fidem prædicat xpi. Et bonus uterq; dies: qui nobis uerū lumen euomuit. Hec in euglīo legimus. Et fortasse in cælo hodie nobis xpi & petri iste sit sermo. Quottidie piscatur petrus: quottidie ei dicit dn̄s: Duc in altū. Videor mihi audire dicentem petrum. Præceptor per totā noctem laborātes nihil cepimus. Nox fuit pauciores ad uigilias conuenerūt: Laborabat in nobis petrus: qm̄ nostra laborabat deuotio. Laborabat & paulus. Deniq; audistis dicentem hodie. Quis infirmatur & ego non infirmor? Nolite facere: ut pro uobis laborent apostoli. Ergo dicunt ei: per totam noctem laborantes nihil cepimus. Nullus certe de ditioribus ieiunauit. Quibus hodie bene respondit petrus. In timore: hoc incolatus uestri tempus conuersamini: scientes q; non corruptibilibus argento uel auro redempti estis de uana uestra conuersatione paternæ traditionis: sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati christi iesu. Non ergo aurum & argentum uos liberat sed probatio fidei multo preciosior auro quod perit. Bonus seruus precium studet præparare domino quod pro se solutum est. Noli aurum parare filia: noli argentum. Non diuitiis iste te xps redemit. Paratum' habeto precium: non semper exigeris sed semper debes. Sanguinem soluit: sanguinem debes. Ille pro te soluit: tu pro te redde. Eramus oppignerati malo creditori peccatis. Contraximus chirographum culpæ: pœnam sanguinis debebamus. Venit dominus iesus: suum pro nobis sanguinem obtulit. Sed non potes sanguinem reddere. Bonus quidem seruus debet precium suum reparare domino suo. Si non potest precium reddere uel hoc faciat: ne precio uideatur indignus. Ergo & tu dignum te gere tali precio: ne ueniat christus qui te mundauit qui te redemit: & si te in peccato inuenerit dicat tibi. Quæ utilitas in sanguine meo? Quid profeci tibi: dum descendo in corruptionem? Sed ne mireris quo modo descenderit in corruptionem: cuius caro ut alibi scriptum est: non uidit corruptionem: descendit quidem in locum corruptionis: qui penetrauit inferna: sed corruptionem incorruptus exclusit. Verum iam ut ad superiora redeamus: rogate ut & mihi dicatur. Duc in altum: & laxate rætia uestra in capturam. Quis enī est qui sine deo piscetur hanc plebem: præsertim cum tantæ tempestates & procellæ mūdi huius obsistant? Sed quando uult dominus: iubet laxari rætia: & capitur multitudo piscium. Non solum una sed etiam altera nauis impletur: quia plures ecclesiæ immaculata plebe complentur. Et bene accidit quia nos laboraturos dominus sciebat: & auxilium de sociis ministrauit. Adest piscator ecclesiæ bononiensis aptus ad hoc piscandi genus. Da domine pisces qui dedisti adiutores. Nec tamen nostris sed apostolicis utimur rætibus. In illos sinus & quosdā apostolicarum disputationum recessus uestrum filiæ cogatur agmen. Viuificet uos petrus filiæ qui pro uidua interuenit: quanto magis pro uirgine? Qui diutius uiduas flere non passus motus earum lachrymis suscitauit altricem. Viuificet uos paulus qui uos præcepit honorari qui ait: bonum est si sic maneant sicut & ego. Honorare prouocat: magisterio docet: inuitat exemplo. Viuificet ille qui relictis suis omnibus secutus est dominum. Secutus est petrus: secutus ioannes. Vide quid piscator etiam iste profecerit: dum in mari lucrum suum quærit uitam inuenit omnium. Lembum deseruit: deum repperit. Scalmum reliquit: uerbum inuenit. Lina laxauit: fidem uinxit. Plicauit rætia: homines eleuauit. Mare spreuit: cælum acquisiuit. Hic ergo piscator: dum ipse turbato agitur salo: mobili mentes statione nutantes fundauit in petra. Astruamus igitur piscatoris artem frequentius: ut plenius de uirtute credamus. Fuerit minister ignobilis: ut sit euangelista nobilior. Paupertate egens: & uirtute locupletior. Vilis ad honorem uidetur: sed preciosus ad fidem. Quanto minus creditur piscatori tanto amplius creditur: quia non sua sed diuina sunt quæ locutus est. Obsequitur plebeia conditio: expectationem aufert sapientiæ sæcularis: opinionem auget sapientiæ spiritualis. Qui legem non didicit: & quæ legis sunt sapit: ipse sibi lex est. Qui legem non didicit: & ultra legem loquitur: ab eo accipit: a quo ipsa lex uenit. Quæ tam repentina dignitas? Piscatores duo in monte domini: uni latori legis executori alteri conferuntur. Videte qualis iste piscator sit. Moises quidem terrenæ omnia & mundanæ sapientiæ altitudinem supergressus: usq; ad cælum & sidera prudentia mentis ascendit. Piscatoris istius mens nō nubibus caligatur: nō tp̄ribus includitur: nō misteriis naturæ cælestis excluditur. Sed oēm corporalem materiā supergressa: uerbū apud deum uidit: & q; uerbū deus esset aspexit. Nec obtutu carnis in petro infirmata trepidauit: sed dei filiū etiam in hoīe dep̄hēdit: ut assumptio corporis ad ius diuinitatis assumentis ascita: i nomen transeat auctoris. Et moises quidem cum dicit: & dixit deus: & fecit deus: patrem filiumq; signauit. Sed

ille non ignorabat :ego adhuc ignorabam. Deniq; post legem populus errauit post euangeli
um credidit. Magna in diuersis uirtutibus dei gratia. In illo quia mundum descripsit: in isto
quia mundum ignorauit.

Explicit.

Liber de uiduis.

b Ene accidit fratres :ut quoniam tribus libris superioribus de uirginum lau
dibus disseruimus :uiduarum tractatus incideret. Neq; enim inhonoras de
buimus præterire & a uirginum præconio separare :quas apostolica sentē
tia cum uirginibus copulauit. Iuxta quod scriptum est. Et mulier innupta
& uirgo cogitat quæ sunt domini :ut sit sancta corpore & spiritu. Quodā
modo enim magisterium uirginitatis:uiduarum ualescit exemplis. Quæ
cum uiro castum cubile custodiunt:documento uirginibus sunt integritatē
deo esse seruandam. Et prope modum nō inferioris uirtutis est eo abstinere coniugio quod
aliquando delectauerit :quam coniugii oblectamenta nescire. In utroq; fortes :ut eas & con
iugii non pæniteat cui fidem seruent :& coniugij oblectamenta non alligent :ne uideantur
infirme :quæ sibi adesse non possunt. In hac ipsa tamen uirtute præmia sunt reposita liber
tatis. Mulier enim uincta est quanto tempore uir eius uiuit :quod si dormierit uir eius:libe-
ra est :cui uult nubat :tantum in domino. Beatior autem erit si sic permanserit :secundum
meum consilium dico. Puto ꝙ & ego spiritum dei habeo. Euidenter igitur expressit aposto
lus quod intersit :cum aliam uinctam esse dixerit :aliam beatiorem esse memorauerit. Idq;
non tam ex suo iudicio quam diuini spiritus docuit infusioue depromptum :ut cælestis ista
non humana sententia uideretur. Quid uero illud ꝙ temporibus iis quibus fames omne ge
nus urgebat humanum:elias ad uiduam destinatus est? Et uide quem ad modum propria sin
gulis gratia reseruetur. Angelus ad uirginem propheta ad uiduam. Adde ꝙ gabriel ille: hic
elias. Vt ex angelorum & prophetarum numero præstantissimi principes uideantur electi.
Sed simplex uiduatis laus est:nisi uirtus etiam uiduitatis accedat. Nam utiq; multæ uiduæ :
sed una omnibus antefertur. In qua non tam cæteræ reuocantur ab studio quam uirtutis p
uocantur exemplo. Solicitas igitur aures præsagio facit quāuis simplicitas intellectus ipsa
moralis sit :quæ ad uirtutis exemplum uiduas cohortetur:quia non professione sed merito
uidetur unaquæq; præstare :& hospitalitatis apud deum gratiam non perire :qui potum a
quæ frigidæ sicut in euangelio ipse memorauit :præmio æternitatis remuneret amplissimo
Et farinæ breuis oleiq; mensuram indeficienti affluentia copiarum ubertate compenset.
Nam si quis de gentilibus dixit communia amicorum omnia esse debere :quanto magis de
bent esse communia cognatorum? Cognati enim sumus qui in unam seriem corporis copu
lamur. Sed tamen non præscripto quodam hospitalitatis fine concludimur. Cur enim pro
prium id quod in sæculo :esse putes :cum commune sit sæculum. Aut priuatos terræ depu
tes fructus :cum terra communis sit? Respicite uolatilia cæli quoniam non serunt neq; me
tunt. Etenim quibus nihil est proprium nihil deest. Et sententiæ suæ deus arbiter nouit ser
uare promissum. Deniq; aues non congregant & redundant :quia pater cælestis pascit illas.
Nos autem generalis monimenta sententiæ ad usus proprios deriuantes:oē (inquit) lignum
quod habet in se fructus seminis satiui :erit uobis in escam & omnibus bestiis & omnibus
auibus & omnibus serpentibus super terram. Congregando egemus :& congregando eua-
cuamur. Non possumus sperare promissum qui non seruamus oraculum. Salubre est igitur
præceptum quoq; hospitalitatis aduertere :ut hospitibus deferamus :quia nos quoq; sumus
hospites mundi. Quam uero sancta uiduā :quæ cum fame urgeretur extrema :uenerationē
deo debitam reseruabat. Nec solum sibi usurpabat alimenta :sed cum filio diuidebat: ne ca-
ro pignori superuiueret. Magnum officium sed religionis uberius. Nam sicut neminem fi-
lio oportuit anteferri:ita propheta dei & filio præferri debuit & saluti. Cui non exiguum
uictum sed uitæ suæ omne subsidium existimanda est detulisse :quæ nihil reliquit sibi tam
hospitalis :ut totum daret:tam fidelis:ut cito crederet. Ergo uidua non abstinentia corporis
tantum definitur sed uirtute signatur. Cui præcepta non do ego sed apostolus tribuit. Ho-
norificentiam non solum impartior :sed gentium doctor prius detulit dicens. Viduas hono
ra quæ uere uiduæ sunt. Si qua autem uidua filios aut nepotes habet: discat primum suam
domum regere :& mutuam uicem reddere parentibus. Vnde aduertitur utrunq; pietatis af
fectum uiduæ inesse debere :ut filios diligat :parentibus deferat. Ita dum obsequium paren
tibus rependit :magisterium exercet in filios :suoq; se ipsa remuneratur officio :cum id qđ

aliis defert :sibi proficit. Hocenim acceptum est coram deo. Et ideo si cogitas uidua quæ dei
sunt debes id sequi quod de oplacere didicisti. Et supra quidem sanctus apostolus ad continē
tiæ studium uiduas cohortatus :dixit eas cogitare quæ sunt domini. Alibi autem ubi eligit
uidua quæ probata est:non solum cogitare præcipitur sed etiam sperare de domino. Quæ
enim uere uidua est (inquit) & desolata:sperat in dominum:& instat obsecrationibus & ora
tionibus die ac nocte. Nec immerito has irrepræhensibiles ostendit esse debere:quibus ut
opus uirtutis indicetur :ita etiam honorificentia larga defertur :ut etiam ab episcopis hono
rentur. Qualis autem eligi debeat :ipso doctoris sermone describitur. Non minus (inquit)
sexaginta annorum:quæ fuerit unius uiri uxor. Non quo senectus sola uiduam faciat. sed
quo uiduitatis merita stipendia senectutis sint. Nam utiq; illa præclaior quæ calorem ado-
lescentiæ & iunioris feruescentem edomat ætatis ardorem :nec mariti gratiam :nec uberio
ra liberorum oblectamenta desiderans :quam quæ effœta iam corporis frigida senectute:
matura æui:nec calere uoluptatibus potest nec sperare de partu. Neq; uero si qua in secun-
das nuptias inciderit :quas utiq; apostolica præcepta non damnant :quasi fructus pudoris
amisso:si rursus soluta fuerit uiro:ab effœta uiduitatis arcetur. Habebit illa quidem uel seræ
meritum castitatis. Sed probatior erit quæ alterius non fuerit experta coniugium. In illa.n.
eminet studium castitatis :huic autem senectus aut pudor modum uidetur fecisse nubendi.
Nec sola tamen castitas corporis uiduæ fortitudo est:sed magna & uberrima disciplina uir-
tutis :quæ in operibus bonis testimonium habeat :si filios educauerit:si hospitio receperit:
si sanctorum pedes lauerit :si tribulationem patientibus subministrauerit :si postremo om
ne opus bonum fuerit subsecuta. Vides quam multas uirtutum compræhēderit disciplinas
primo pietatis officium :secūdo hospitalitatis studium & humilitatis obsequium :tertio mi
sericordiæ ministerium liberalitatisq; subsidium:ad summam omnis executiōem boni ope
ris flagitauit. Et ideo adolescentiores diuitandas putat:eo ꝙ non ualeant tantæ opera imple
re uirtutis. Etenim uicina est lapsibus adolescentia:quia uariarum æstus cupiditatum :feruo
rem calentis inflammat ætatis. Boniq; doctoris est materiam arcere peccati. Prima enim ī
stitutionis est disciplina culpam auertere :secunda uirtutem infundere. Tamen cum scierit
apostolus annam illam ab adolescentia octogenariam uiduam dominicorum operum exti
tisse prænunciam :non puto ꝙ iuniores reuocandas putarit a uiduitatis affectu maxime cū
dixerit:melius est nubere quam uri. Nam utiq; pro remedio nuptias suasit :ut peritura sane
tur: non pro electione præscripsit :casta & continens quid sequatur. Aliud est enim subueni
re labenti:aliud suadere uirtuti. Et quid de humanis iudiciis loquar:cum diuinis iudiciis ī nul
lo grauius iudæi dominum læsisse prodantur :quam ꝙ uiduæ gratiam minorūq; iura uiola
rent? Hæc propheticis causa uocibus conclamatur :quæ meritum iudeis reiectionis inuexit.
Hæc sola causa delicti uindictam mitigatura memoratur:si honoretur uidua honoribus:æq
iusticia iudicii deferatur :sic enim habes. Iudicate pupillo :& iustificate uiduam :& uenite dis
putemus dicit dominus. Et alibi. Pupillum & uiduam suscipiet. Et alibi. Viduam eius bene
dicens benedicam. In quo ecclesiæ quoq; figura prætexitur. Videtis igitur sanctæ uiduæ ne
quaquam lubrico minus studio deferendum :quod diuinæ benedictionis subsidiis honorat̄
Quid uero illud :ut ad superiora redeamus :quod cum in omni terra esset fames maxima:
uiduæ tamen deo cura non defuit? Atq; ad alendam eam propheta directus est? In quo cum
admoneat dominus :ꝙ in ueritate dicturus sit:ad mysterium uidetur solicitare aures. Quid
enim uerius christi & ecclesiæ potest esse mysterio? Non igitur ociose īter multas uiduas una
præfertur. Quæ enim talis :ad quam tantus propheta:qui ad cælum raptus est:dirigatur:eo
præsertim tempore :quo clausum est cælum annis tribus & mensibus sex :cum facta esset fa
mes magna in omni terra? Vbiq; ergo fames erat :& adhuc tamen hæc uidua non egebat.
Qui sunt hi tres anni? Forte illi quibus dominus uenit in terras:& fructum in ficulnea inue
nire non potuit. Iuxta quod scriptum est. Ecce anni tres sunt :ex quo ueni quærens fructum
in ficulnea hac & non inuenio. Hæc est profecto uidua :de qua dictum est. Lætare sterilis q̄
non parturis :quoniam multi filii desertæ magis quam eius quæ habet uirum. Et bene ui-
dua cui bene dicitur. Ignominiæ & uiduitatis tuæ non eris memor:quia ego dominus qui
facio te. Et fortasse ideo uidua quæ amisit quidem uirum secundum corporis passionem:sed
in die iudicii filium hominis quem amisisse uisa est:receptura. Tempus breue (Inquit) dereli
qui te. Vt gloriosius silicet fidem relicta seruaret. Habent itaq; omnes quod imitentur exem
plum :uirgines :nuptæ & uiduæ. Et fortasse ideo ecclesia:uirgo:nupta:uidua:quia unum cor
pus in christo sunt. Hæc igitur illa uidua est:propter quam uerbi cælestis siccitas cum esset ī

terris:prophetæ sunt destinati. Erat enim quæ sterilis erat:sed partum suo tempori reseruabat. Vnde nec illius nobis uidetur persona mediocris qui aridam uerbi rigauit rore cælesti: clausumq; cælum non humana utiq; potestate reserauit. Quis enim est qui cælum potest aperire nisi christus:cui quottidie de peccatoribus cibus ecclesiæ cumulo congregatur. Neq; humanæ facultatis est dicere:hydria farinæ non deficiet:& uas olei non deficiet usq; in diem quo dabit domin⁹ pluuiam. Nam licet mos sit ita præfari prophetis:tamen hic uera dei uox est. Ideo præmissum est:quia hæc dicit dominus. Domini est enim perpetuitatem sacramẽtorum spondere cælestium:& non defuturam spiritualis exultationis gratiam polliceri. Largiri munimenta uitæ:fidei signacula:dona uirtutum. Quid est autem usq; ĩ illum diem quo dabit dominus pluuiam super terram:nisi quia descendet sicut pluuia in uellus:& sicut stillicidia stillantia super terram? In quo ueteris mysterium reseratur historiæ:quo sanctus gedeon mystici certaminis præliator:futuræ capiens insigne uictoriæ:spirituale sacramentum uigore mentis agnouit:pluuiam illam uerbi rorem esse diuini:quæ primo pluit ĩ uellus:cum terra omnis perpetuis siccitatibus æstuaret. Secundo uero indicio uniuersam terram fuso ibre madefecit:cum siccitas esset in uellere. Aduertit enim uir præsagus futuræ ecclesiæ crescẽtis insigne. Nam primo intra iudæam diuini cœpit ros sermonis uirescere. Notus enim ĩ iudæa deus:cum arido fidei totius orbis uniuersa torrerent. Sed ioseph greges deum negare cœperunt:& ausu uario immanium delictorum contrahere diuinitatis offensam:tunc per omnes terras fuso imbris rore cælestis populus iudæorum æstu perfidiæ suæ cœpit arescere:cum ecclesiam sanctam ex omnibus terrarum partibus congregatam propheticæ nubes & salutaris imber apostolicus irrigarent. Hæc illa pluuia non terrarum humido:non nebuloso concreta montium:sed cælestium scripturarum salubri per totum orbem imbre diffusa. Ostendit exemplo igitur non omnium esse diuinæ mereri miracula potestatis:sed eorum quibus religiosæ deuotionis studia suffragentur. Et diuini eos fructu operis abdicari:qui reuerentiæ cælestis sunt exortes. Ostenditur in mysterio:ꝙ ad instaurandam ecclesiam dei filius humani corporis sacramenta susceperit abdicato populo iudæorum:quibus consiliarius & propheta beneficiorumq; adempta sunt miracula diuinorum:eo ꝙ ciuico quodam inuidiæ neuo ĩ dei filium credere noluerunt. Docuit igitur scriptura quanta collatio gratiæ:quantum etiam sit munus diuinæ benedictionis in uiduis. Quibus quoniam honorificentia a deo tanta cõfertur:est aduertere qualis debeat uita competere. Docet enim anna quales deceat esse uiduas: quæ immaturo mariti obitu destituta:mature tamen a deo remunerationem laudis inuenit. Non minus religionis officio quam studio castitatis intenta. Vidua (inquit) octoginta & quattuor annorum:uidua quæ non discedebat de templo:uidua quæ ieiuniis & obsecrationibus die ac nocte seruiret. Vide qualis uidua prædicetur:unius uiri uxor:ætatis quoq; probata:iã processu uiuida religioni:& effœta iam corpore:cui diuersorium in templo:colloquium in prece:uita in ieiunio:quæ dierum noctiumq; temporibus indefessæ deuotionis obsequio:cum corporis agnosceret senectutem:pietatis tamen nesciret ætatem. Sic instituitur a iuuentute uidua:sic prædicatur in senectute ueterana:quæ uiduitatem non occasione temporis non ĩbecillitate corporis sed uirtutis magnanimitate seruauerit. Etenim cum dicit septem annis eam cum uiro fuisse a uirginitate sua:ab adolescentiæ utiq; studiis ichoata prædicat subsidia senectutis. Docemur itaq; triplicem castitatis esse uirtutem:unam coniugalem:aliam uiduitatis:tertiam uirginitatis. Non enim aliam sic prædicamus:ut excludamus alias. Suis quibusꝙ professionibus ista conducunt. In hoc ecclesiæ opulens disciplina:ꝙ quos præferat habet quos reiiciat non habet:atq; utinam habere nunquam possit. Ita igitur uirginitatem prædicamus:ut non uiduas reiiciamus:ita uiduas honoramus:ut suus honor uirginibus reseruetur. Non nostra hoc præcepta:sed diuina testimonia docent. Reminiscamur itaq; quem ad modum susanna laudatur. Et quoniam non laudes earum tantum modo prædicandæ sunt sed sequendæ:reminiscamur ubi susanna ubi anna ubi maria sint repertæ:& aduertamus quem ad modum singula aptis laudibus prædicentur:& ubinam commorantur. Nupta in paradiso:uidua in templo:uirgo in secreto:sed illis tardior fructus:in uirgine maturior. Illas senectus probat:uirginitas laus ætatis est:nec adiumenta quærit annorum:quæ omnium ẽ fructus ætatum. Adolescentiam decet:iuuentutem ornat:amplificat senectutem:omniq; æuo habet iustitiæ suæ canos:maturitatem grauitatis:uelamen pudoris:qui deuotionem non ĩpediat:religionem augeat. Aduertimus enim ex sequentibus quia quotannis in die solemnis paschæ sancta maria cum ioseph hierusalem petebat:ubiq; impigra deuotio:ubiq; assiduus uirgini comes pudoris adiungitur. Nec inflatur domini mater quasi secura de meritis:sed

quo meritum maius agnouit:eo uotum uberius exoluit:officium copiosius detulit:munus religionis uexit:mysticum tempus impleuit. Quanto magis uos magis conuenit intentas esse studio castitatis:ne locum sinistræ relinquatis opinioni:quæ pudiciciæ testimonium in solis habetis moribus? Virgo enim licet in ea quoq; maior sit morum prærogatiua quã corporis:calumniam tamen integritate carnis abiurat. Vidua quæ probandæ subsidium uirginitatis amiserit:non in uoce obstetricis sed in suis moribus habet castitatis examen. Docuit igitur scriptura quam attentus uiduæ esse debeat & religiosus affectus. Docuit etiam in libro eodem sed alio loco:quam misericordem in pauperes & liberalem esse conuersat. Nec paupertatis debere contemplatione reuocari:quia liberalitas non cumulo patrimonii sed largitatis definitur affectu. Deniq; dominica uoce illa uidua omnibus antefertur. Deniq; de qua dictũ est. Vidua hæc plus omnibus misit. In qua moraliter dominus instituit uniuersos:ne quis a collatione ministerii paupertatis pudore reuocetur. Nec sibi diuites blandiantur q͏ plus uideantur conferre quam pauperes. Vberior est enim nummus ex paruo quam thesaurus ex maximo:quia non quantum detur sed quantum resideat expenditur. Nemo plus tribuit quam qui nihil sibi relinquit. Quid tu diues egeni comparatione te iactas:& cum tota onereris auro:preciosam per humum trahens uestem quasi inferior tuis:& parua diuitiis honorari desideras:quia inopem collatione uicisti. Et flumina superfluunt cum redundant. Gratior tamen haustus e riuulo est. Spumant & musta dum feruent:nec damnum putat agricola quo defluxerit. Gementibus areis dum cæditur messis:frumenta defolliunt. Sed deficientibus messibus non deficit hydria de farina:& plena olei testa desudat. Exinaniuit tamen dolia diuitum siccitas:cum uiduæ pauxillulum olearium redundaret. Non ergo quid fastidio expuas:sed quantum deuotione conferas:æstimandum est. Deniq; nulla plus tribuit:quam illa quæ de filiorum alimentis pauit prophetam. Et ideo quia nulla plus contulit:nulla plus meruit.

Hæc moraliter:nec mystice tamen despexeris hanc mulierem in gazophylacium duo æra mittetẽm. Magna plane fœmina quæ diuino iudicio meruit anteferri. Nec forte illa sit:quæ de fide sua ad subsidium hominum duo testamenta contulerit. Et ideo nulla plus fecit. Nec quisquam hominum quantitatem potuit collationis eius æquare:quæ fidem cum misericordia copulauit. Et tu igitur quæcunq; uitam studio uiduitatis exerces:ne dubites ad gazophylacium duo æra defere uel fidei plena uel gratiæ. Fœlix illa quæ de thesauro suo integram regis imagiem profert. Thesaurus tu⁹ sapientia thesaur⁹:tu⁹ castitas atq; iusticia ẽ:thesaur⁹ tu⁹ itellectus bonus. Qualis ille thesaurus fuit:de quo magorum uiri:aurum thus & myrrham cum adoraret dominum:protulerunt. Auro regis potentiam declarantes:deum thure uenerantes:myrrha resurrectionem corporis confitentes. Habes & tu thesaurum hunc:si in te requiras. Habemus etenim thesaurum in uasis fictilibus:habes aurum quod conferas. Nõ enĩ renitentis mettalli precium de te deus exigit:sed illud aurum quod iudicii die nequeat exurere. Nec donaꝗ preciosa deposcit:sed odorem fidei:quem altaria tui cordis exhalent:& religiosæ mentis spiret affectus. Ex hoc igitur thesauro non solum magorum tria munera:sed etiã duo uiduæ æra promuntur:in quibus integra cælestis imago regis effulgeat:splendor gloriæ eius & imago. Bona & illa plane laboriosæ stipendia castitatis:quæ de suo opere quottidiano q͏ penso conferat uidua:nocturnis pariter ac diurnis iugi exercens labore pensa temporibus & pudiciciæ quæstosæ puigil opere mercedem congregans:ut intemeratum defuncti coniugis cubile custodiat:alere dulces liberos possit:ministrare pauperibus. Hæc est præferenda diuitibus. Hæc est quæ christi iudicium non timebit. Hanc æmulamini filiæ. Bonum est enĩ æmulari in bono. Semper æmulamini meliora charismata. Spectat uos dominus:spectat(ĩquam)iesus:cum ad gazophylacium acceditis:& de bonornm operum mercedibus stipem portatis egentibus conferendam. Quantum est igitur ut æra tua conferas:& christi corpus acquiras? Noli ergo uacua prodire in conspectu domini dei tui:uacua misericordiæ:uacua fidei:uacua castitatis. Non enim inanes dominus sed uirtutibus opimas spectat iesus:& laudare consueuit. Videat te adolescentula laborantem:uideat ministrantem. Hæc est enĩ merces quam deo debes:ut de aliarum quoq; profectibus mercedem deo tuam conferas. Nulla merces deo melior:quam ea quæ habet pietatis munera. An uero mediocris tibi uidua illa uidetur noemi quæ uiduitatem suam messis manipulis sustentabat alienæ:quam æuo graue alebat nurus? Nam hoc quoq; & ad subsidium & ad gratiam proficit:ut ita instruant nurus suas:quo possint in iis mature habere subsidium senectutis:& quasi stipendium magisterii:mercedem quoq; suæ capere disciplinæ. Etenim quæ bene instituerit bene erudierit nurum suam ruth:ei deesse non poterit:quæ uiduitatem socrus paternæ domui præferat. Et si uir

quoq; eius mortuus fuerit :non relinquat tamen :alat inopem:consoletur mœrentem:nec dimissa discedat. Nescit enim egere optima disciplina. Sic illa noemi duobus destituta filiis & marito quæ fructus fœcunditatis amiserat:pietatis emolumenta non perdidit. Nam & solatium mœroris :& subsidium paupertatis inuenit. Videtis igitur sanctæ fœminæ quam fæcunda sit uidua prole uirtutum meritorumq; suorum sobole :quæ perire non possit. Bona igitur uidua egere non nouit :& si fessæ fuerit ætatis & supremæ paupertatis:eruditionis tamen suæ solet habere mercedem. Et si proximi defuerit inueniet tamen extraneos qui matrem colant:reuereātur parentem:paruisq; alimentorum sumptibus mercedem cupiant suæ commendationis acquirere. Plus enim uiduæ rependunt merita quam cibus quærit :sumptus īpendit. Sed tristes uidetur ducere dies :& lachrymis tempus exigere. Hec beatior ꝙ perpetua sibi gaudia exiguis fletibus emit :paruisq; momentis tempora acquirit æterna. Quibus bene dicitur. Beatæ tristes :ipse enim ridebitis. Quis igitur falsas præsentium imagines gaudiorum:futuræ securitatis præferat uoluptati? An despicabilis nobis auctor uidetur ille dominici corporis auctor electus qui cinerem sicut panem manducabat :& potum cum fletu miscebat :ut uespertinis lachrymis :matutinæ sibi læticiam redemptionis acquireret? Vnde igitur plurimum gaudere meruit :nisi quia plurimum fleuit :& tanquam lachrymarum precio suarum futuræ sibi gloriæ gratiam comparauit? Habet igitur uidua bonam commendationis materiam :ut dum uirum luget :fleat sæculum :& in promptu sint lachrymæ redemptrices :dum penduntur mortuis uiuentibus profuturæ. Paratus est mæstitudine animi fletus occulorum:misericordiam conciliat:laborem minuit dolorem ableuat:seruat pudorem:nec iam misera sibi uidætur quæ consolationem in lachrymis habet :in quibus sunt charitatis stipendia :pietatis officia. Sed nec fortitudo bonæ uiduæ deesse cōsueuit. Hec enim uera est fortitudo quæ naturæ usum:sexus infirmitatem :mentis deuotionem transgreditur. Qualis in illa fuit. cui nomen iudith :quæ uiros in obsidione fractos percussos metu :tabidos fame: sola potuit a colluuione reuocare :ab hoste defendere. Etenim ut legimus :cum holophernes successu multorum terribilis præliorum intra muros innumera uirorum milia coegisset: armatis pauentibus:& de extrema iam sorte tractantibus:extra murum processit:& in illo præstantior exercitu quem liberauit :& eo fortior quem fugauit. Sed ut discas maturæ uiduitatis affectum:seriem ipsam persequere scripturarum. A diebus enim uiri sui quibus ille defunctus est:uestem iocunditas deposuit :mœroris assumpsit:per omnes dies intenta ieiunio :sabbato tantum & dominica secretisq; temporibus feriarum non refectioni indulgens :sed religioni deferens. Hoc est enim siue manducatis siue bibitis in nomine domini iesu christi agēda esse omnia :ut etiam ipsa refectio corporalis sacro religionis cultu deferatur. Diuturnis igitur mœroribus & quottidianis roborata ieiuniis sancta iudith quæ sæculi oblectamenta non quæreret:periculi negligens :mortisq; contemptu fortior :ut commento strueret dolum :uestem illam iocunditatis quam uiuente uiro uestiri solebat :se induit:quasi placitura uiro:si patriam liberaret. Sed uirum alium uidebat:cui placere quærebat. Illum utiq; de quo dictum ē Post me uenit qui ante me factus est. Et bene coniugales pugnatura resumpsit ornatus :quia monumenta coniugii arma sunt castitatis. Neq; enim uidua aliis aut placere posset aut uincere. Quid cætera prosequamur: ꝙ inter tot milia hostium casta permansit? Quid eius sapientiam prædicemus quod huiusce modi est commenta consilium :ut dum potentem elicit intēperantia:a se inferiores arceret:occasionem pararet uictoriæ:abstinentiæ meritum :pudiciciæ gratiam reseruaret. Nec cibo enim ut legimus :maculata nec adultero:non minus seruatæ castitatis ex hostibus reuexit trophæum quam patriæ liberatæ. Quid sobrietatem loquamur? temperantia enim uirtus est fœminarum. Inebriatis uino uiris:& somno sepultis:abstulit uidua gladium :exeruit manum :bellatoris abscidit caput :per medias hostium acies intemerata processit. Aduertatis igitur quantum nocere mulieribus possit ebrietas :quando uiros uina sic soluunt ut uincantur a fœminis. Esto igitur uidua temperans :casta primum animo:ut casta possis esse ab adulterio. Nequaquam te ille tentabit :si uina non tentent. Nam si iudith bibisset :dormisset cum adultero. Sed quia non bibit :haud difficile ebrios exercitus: unius sobrietas & uincere potuit & eludere. Nec dexteræ tantum hoc opus :sed maiora trophæa sapientiæ. Nam manu solum holophernem uicisset. Consilio autem omnium hostiū uicit exercitum. Suspenso enim holophernis capite quod uirorum consilio non potuit excogitari:suorum erexit animos :hostium fregit:suos pudore excitans:hostes quoq; terrore percellens :eo ꝙ cæsi sunt & fatigati. Ita unius uiduæ:temperantia atq; sobrietas non solum naturam suam uicit:sed quod est amplius:fecit uiros etiam fortiores. Nec his tamen elata succes

ſibus cui utiq; gaudere & exultare licebat iure uictoriæ :uiduitatis reliquit officiū ſed contēp-
tis omnibus qui eius nuptias ambiebant :ueſtem iocunditatis depoſuit :uiduitatis reſumpſit
nec triumphorum ſuorum amauit ornatus . Illos exiſtimans eſſe meliores quibus uicia cor-
poris quam quibus hoſtium arma uincuntur . Ac ne una uidua tantum hoc opus imitabile
aliis uideatur impleſſe:plures alias uel pariles uel proximæ fuiſſe uirtutis:nequaquam dubitā
dum uidetur . Bona enim ſeges plurimas ſpicas fructu refertas ferre conſueuit . Nec dubites il
lam ueterum ſegetem temporum in complurium fœminarum moribus fæcundaſſe . Sed
quia prolixum eſt complecti omnes:cognoſcite aliquas & præcipuæ delborum :cuius nobis
prodidit ſcriptura uirtutem. Hæc enim docuit non ſolum uiri auxilio uiduas non egere :ue-
rum etiam uiris poſſe eſſe ſubſidio :quæ nec ſexus infirmitate reuocata munia uirorum ob-
eunda ſuſcepit :& ſuſcepta cumulauit . Deniq; cum iudæi iudicum regerentur arbitrio: qui ui
rili non poterant uel æquitate regi :uel uirtute defendi:bellis hinc inde ardentibus delboram
ſibi cuius regerentur iudicio cooptarunt . Itaq; multa milia uirorum una uidua & in pace re-
xit :& ab hoſte defendit . Multi iudices poſt ieſum ſed nullus propheta. Et ideo lectum iſtius
puto eſſe iudicium :& geſta eius arbitror eſſe deſcripta :ne mulieres a uirtutis officio mulie-
bris ſexus infirmitate reuocentur . Vidua populos regit :uidua ducit exercitus :uidua duces
eligit :uidua bella diſponit :mandat triumphos . Non ergo natura rea eſt culpæ nec infirmita
ti obnoxia . Strenuos enim non ſexus ſed uirtus facit . Et in pace quidem nulla quærimonia
nullus error mulieris inuenitur :cum plæriq; nō mediocrium peccatorum auctores pp̄lo ſuo
iudices extitiſſent . Vbi uero cananæa gens ferox prælio :& affluentium copiarum opima
ſucceſſu hoſtiles in populum iudæorum animos extulerunt :uidua præ cæteris bellicos iſtru
it apparatus. Et ut diſcas non publicis copiis domeſticas neceſſitates fuiſſe ſubnixas ſed dome
ſticis diſciplinis :munus publicum gubernatum domo propria filium ducem producit exer-
citus:ut agnoſcatis ꝙ poſſit inſtituere uidua bellatorem . Quem quaſi mater erudiit:quaſi iu
dex propoſuit :quaſi fortis inſtituit :quaſi prophetes uictoriæ certa tranſmiſit. Deniq; in mu
lieris manu ſummam fuiſſe uictoriæ:docet barach filius dicens. Niſi tu ueneris mecum: non
ibo:quia non noui diem :in qua dirigit dominus angelum ſuum mecum . Quanta ergo fœ
minæ iſtius uirtus cui dux dicit exercitus :niſi tu ueneris :non ibo? Quanta (inquam) uiduæ
fortitudo :quæ a periculis filium nec materno reuocat affectu:immo ad uictoriam filium ſtu
dio matris hortatur dicens :ꝙ in manu mulieris ſit ſumma uictoriæ. Delbora ergo prælii ꝓ
bauit euentum :barach iuſſus producit execitum :hialech cepit triumphum . Huic prophetia
delboræ militauit . Quæ myſtice nobis ortum ſurrecturæ ex gentibus eccleſiæ reuelauit .
Cui triumphus de ſiſara ſpirituali hoceſt de aduerſariis poteſtatibus quæreretur. Nobis igit̄
prophetarum oracula dimicarunt :nobis illa prophetarum iudicia & arma uicerunt. Et ideo
non populus iudæorum ſed etiam hialech uictoriam de hoſte quæſiuit . In fœlix ergo popu
lus qui hoſtem quem fugauit:perſequi fidei uirtute non potuit . Itaq; illorum delicto ſalus
gentibus:illorum deſidia :nobis ſeruata uictoria eſt. Hialech ergo proſtrauit ſiſaram quem
tam coruſco duce (hoc enim ſignificat interpretatio barach) manus ueterū fugauerat iudæo
rum . Frequenter enim ut legimus :orationibus & meritis prophetarum cæleſtia patribus af
fuere ſubſidia :ſed in his iam tunc de nequiciis ſpiritualibus uictoria parabatur :quibus dicit̄
in euangelio . Venite benedicti patris mei :poſſidete paratum uobis regnum a conſtitutiōe
mundi . Ergo principium uictoriæ a maioribus finis in eccleſia . Eccleſia autem non armis ſæ
cularibus uicit aduerſarias poteſtates :ſed armis ſpiritualibus quæ ſunt fortia deo ad deſtruen
das munitiones & altitudinem nequiciæ ſpiritualis. Et ideo ſiſaræ ſitis lactis poculo reſtingui
tur :quia oratione ſuperatur. Quod enim nobis ſalutare ad eſcam:hoc aduerſariæ poteſtati
lethale ad infirmitatem . Arma eccleſiæ fides :arma eccleſiæ oratio eſt:quæ aduerſarium uin
cit . Ergo ſecundum hiſtoriam ad prouocandos animos fæminarum :fæmina iudicauit fœ-
mina diſpoſuit :fœmina prophetauit :fœmina triumphauit:& præliarib⁹ intermixta copiis
imperio uiros docuit militare fœmineo. Secundum myſterium ueræ fidæi :militia eccleſiæ
uictoria eſt. Non ergo habetis quod per naturam uos excuſetis fœminæ. Non habetis uiduæ
quod ad infirmitatem ſexus:ad amiſſionem ſubſidii maritalis mobilitatem ueſtram referre
poſſitis. Satis unicuiq; præſidii ē:ſi uirtus animi nō deſit. Et ipē in uiduis freques ꝓceſſus æta
tis munimen pudoris eſt:& ipſe amiſſi coniugis dolor : uſus operis : domus cura : ſolicitudo
liberorum noxiam pudori ſolet arcere laſciuiam . Atq; ipſe lugubris habitus pompa funeris
fletus aſſiduus :& mæſtæ frontis inarantibus rugis īpreſſa triſticia petulantium premit ocu-
los :reſtinguit libidines ꝓcaces auertit aſpect⁹ bon⁹ cuſtos pudoris:pietatis dolor :nō obrepit

culpa:ſi cura non deſit .Didiciſti igitur uiduæ ſubſidio uos non egere naturæ :& poſſe ſalubri
tatem tenere conſilii:nec domeſtico indigere præſidio :quæ etiam publicæ poteſtis apicem
potentiæ uendicare.Sed fortaſſe dicit aliqua:ei tolerabiliorem uiduitatem cui profluant res
ſecundæ :aduerſis uiduas cito frangi :facile ſuccumbere.De quo etſi ipſo doceamur uiſu:læta
uiduis lubrica magis eſſe quam ſeria :tamen ſcripturarum inſtruamur exemplis infirmanti
bus quoq; uiduis non deeſſe ſolere ſubſidia:faciliuſq; quam cæteris diuina atq; humana ſup
petere :ſi bene filios inſtituant:generos regant.Deniq; cum ſocrus ſimonis magnis febribus
detineretur :petrus & andreas rogauerunt dominum pro ea.Et ſtans ſuper illam :imperauit
febri:& remiſit illam .Et continuo ſurgens miniſtrabat illis.Magnis (inquit)tenebatur febri
bus :& rogauerunt i llum pro ea.Et tu habes proximos :qui pro te ſupplicent. Habes apoſto
los proximos :habes martyres proximos:ſi ipſa martyribus deuotionis ſocietate :miſericor
diæ quoq; muneribus appropinques .Proximus eſt enim qui miſericordiam facit .Fac & tu
miſericordiam :& eris petro proxima .Non carnis neceſſitudo ſed uirtutis cognatio facit ꝓ
ximos :quia non in carne ambulamus ſed in ſpiritu .Ama ergo propinquitatem petri: affini
tatem andreæ :ut pro te rogent :& recedant cupiditates tuæ uerbo dei pulſæ .Surges illico:
quæ in terris iacebas:ut chriſto miniſtres .Noſtra enim conuerſatio in cælis eſt:unde & ſalua
torem expectamus dominum ieſum.Nemo enim iacens chriſto miniſtrat:miniſtra pauperi
& miniſtraſti chriſto .Quod enim uni horum feciſtis:mihi (inquit)feciſtis. Habetis ergo ui
duæ auxilium:ſi tales uobis generos poſteritatis ueſtræ patronos:tales proximos eligatis.
Ergo rogauerunt pro uidua petrus & andreas. Vtinam exiſtat aliquis qui tam cito poſſit roga
re pro nobis:uel certe iſte qui pro ſocru rogat:petrus & andreas frater eius.Tūc enim pro af-
finitate poterant :nunc iam poſſunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Videtis enim ꝙ
magno peccato obnoxia :minus idonea ſit quæ pro ſe precetur :Adhibeat igitur ad medicū
alios precatores.Egri enim niſi ad eos aliorum precibus medicus fuerit inuitatus :pro ſe ro-
gare non poſſunt .Infirmata eſt caro :mens ægra eſt:& peccatorum uinculis impedita . Ad
medici illius ſedem debile non poteſt explicare ueſtigium obſecrandi:ſunt angeli pro nobis
qui nobis ad præſidium dati ſunt .Quorum uidemur nobis quoddam corporis pignore pa-
trocinium uendicare .Poſſunt pro peccatis rogare noſtris :qui proprio ſanguine etiam ſi qua
habuerunt peccata:lauerunt .Iſti ſunt enim dei martyres :noſtri præſules ſpeculatores uitæ
actuūq; noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere :quia
ipſi infirmitatem corporis etiam cum uincerent cognouerunt.Inuenit ergo petri ſocrus qui
pro ſe rogaret .Et tu uidua inuenis qui pro te ſupplicent:ſi quaſi uere uidua & deſolata in de
um peres :inſtes obſecrationibus :inſiſtas orationibus :afficias corpus tuum quaſi quottidie
moriens:ut moriendo reuiuiſcas .Fugias delicias :ut etiam ægra ſaneris.Nam quæ in deliciis
eſt:uiuens mortua eſt.Sublata eſt tibi cauſa nubendi :habes qui pro te intercedant :ne dixe-
ris:deſtituta ſum .Querela nupturæ eſt.Ne dixeris:ſola ego ſum .Caſtitas ſolitudinem quæ
rit :pudica ſecretum :impudica conuentum .Sed negocium habes :& interceſſores aduerſarii
uereris :apud iudicem pro te dominus interuenit.Iudicate pupillo & iuſtificate uiduam. Sed
patrimonium uis tueri :maius pudoris eſt patrimonium :quod melius regit uidua quā nup-
ta .Seruus peccauit ignoſce .Melius eſt enim alterius culpam feras quam tuam prodas. Sed
uis nubere : licet non habet crimen ſimplex uoluntas : cauſam non quæro :cur fingitur ?
Si honeſtum putas:fatere :ſi incongruum :ſile:ne accuſes deum :ne accuſes propinquos ꝙ p̄
ſidia tibi deſint .Vtinam non deſit uoluntas:ne te conſulere liberis dicas:quibus matrem eri
pis .Eſt enim quod facultati licet :ætati non licet.Cur maternæ parantur nuptiæ inter nupti
as filiarum :& plærunq; poſt nuptias ?Cur adulta filia diſcit prius ſponſum matris erubeſcer̄
Suaſimus fateor ut ueſtem mutares :non ut flameum ſumeres:ut a ſepulchro recederes:non
ut thalamum præpares .Quid ſibi uult noua nupta poſt generos ?Quam indecorum eſt iu
niores habere liberos,quam nepotes.Sed ad propoſitum reuertamur :ne ſi noſtrorum dole-
mus uulnera peccatorum medicum relinquamus :& dum alienis medemur ulceribus:ulcera
noſtra cumulemus.Rogatur hic ergo medicus.Ne timeas:quia magnus:& fortaſſe ad ægrā
dedignatur uenire .Venit enim ad nos ſæpe de cælo :nec ſolum diuites ſed etiam pauperes
ſolet & ſeruulos pauperum uiſitare.Venit & nunc rogatus ad petri ſocrum :& ſtans ſuper li
lam imperauit febri & remiſit illam :& continuo ſurgens miniſtrabat illi .Sicut dignus me
moria ita dignus deſiderio :dignus etiam charitate dominicæ in ſingulos dignationis af
fectus & facta miranda :uiſitare uiduas non dedignatur :& tugurii uilis penetralia angu-
ſta ſuccedere . Quaſi deus imperat :quaſi homo uiſitat . Gratias in euangelio per quod

etiam nos qui oculis noſtris uenientem in hunc mundum non uidimus xp̄m uidemur ei dū
facta eius legimus: intereſſe: ut ſicut illi quibus appropinquabat: fidem mutuabantur ex eo:
ita etiam nobis dum geſtis eius credimus appropinquet. Vides qualia habeat genera ſanita-
tum: imperabat febri: imperabat ſpiritibus immundis. Alibi ipſe imponit manus. Non ſo-
lum igitur uerbo ſed etiam tactu ægros curare conſueuit. Et tu igitur quæ uariis mundi æſtu
as cupiditatibus: uel formam uiri alicuius cupis uel pecuniam roga chriſtum adhibe medicū
porrige ei dexteram tuam: & tangat interiora tua dei manus: uerbiꝗ cæleſtis gratia interio
rum uenas ſcrutetur animorum. Pulſet dei dextera ſecreta cordis. Alii oculos luto illiniuit:
ut uidere poſſet. Creatorꝗ omnium docet nos noſtræ memores debere eſſe naturæ: & cor
poris cernere utilitatem. Nemo enim magis poteſt uidere diuina niſi qui humilitate con
ſcia ſui: neſcit extolli. Alius ſacerdoti ſe offerre præcipitur ut carere in perpetuum lepræ poſ
ſit exuuiis. Solus enim mentis & animæ poteſt ſeruare mundiciam qui ei ſacerdoti ſe nouit
offerre quem pro peccatis noſtris accepimus aduocatum. Illum utiꝗ cui dicitur: tu es ſacer-
dos in æternum ſecundum ordinem melchiſedech. Nec uereare moram aliquam ſanitatis:
neſcit indumentum qui ſanatur a chriſto. Opus eſt ut remedium adhibeas quod acceperis.
Simul enim ut præceptum dederit: cæcus uidet: paralyticus ambulat: mutus loquitur: ſurdus
audit febriens miniſtrat: lunaticus liberatur. Et tu igitur quæcunꝗ in decore alicuius rei cupi
ditate langueſcis: obſecra dominum: fidem defer: nec ullam timeas moram: ubi adeſt oratio
adeſt uerbum fugatur cupiditas: libido diſcedit. Ne confeſſionis uerearis offenſam: immo ma
gis præſume prærogatiuam. Incontinentia enim qua corporis morbo antea laborabas: chri
ſto incipias miniſtrare. Poteſt etiam hoc loco uideri petri ſocrus affectio uoluntatis: ex qua
ſibi uelut ſemen futuræ poſteritatis aſſumpſerat: quod unicuiꝗ uoluntas ſua poſteritatis eſt
auctor. Ex uoluntate enim ſapientia naſcitur: quam ſapiens in matrimonium aſciſcit ſibi di-
cens. Propoſui hanc adducere ego mihi in coniugium. Ergo uoluntas illa quæ primo uaria-
rum cupiditatum æſtibus madefacta languebat: poſtea per apoſtolatus officium in miniſte
rium chriſti iam robuſta ſurrexit. Simul qualis eſſe debeat quæ chriſto miniſtrat oſtenditur.
Oportet eam primo carere uariarum illecebris uoluptatum: uitare internum corporis animi
ꝗ langorem: ut corpus & ſanguinem chriſti miniſtret. Neꝗ enim poteſt quiſꝗ peccatis ſu
is æger minimeꝗ ſanus mortalium ſanitatum remedia miniſtrare. Vide quid agas ſacer
dos: ne febrienti manu corpus chriſti attingas: prius curare: ut miniſtrare poſſis. Si mundos
eos qui ante fuerant leproſi: chriſtus iubet occurrere ſacerdotibus: quanto magis mundum
conuenit ſacerdotem. Non habet igitur quod moleſte ferat illa uidua ꝙ ſibi non pepercerim
quando nec mihi parco. Surrexit itaꝗ petri ſocrus: & miniſtrabat illis. Et bene ſurrexit. Sa
cramenti typum apoſtolica iam gratia miniſtrabat. Proprium eſt autem ſurgere mihi mini
ſtros. Iuxta quod ſcriptum eſt: ſurge qui dormis: exurge a mortuis. Didicimus igitur nec ſupti
bus egere uiduas: quæ donare conſuerint: nec ſubſidio: quibus ſæpe in periculis maximis de
fenſæ ſunt uirorum copiæ. Maritalia iis quoꝗ officia uel a generis uel a proximis facile ſole
re reparari: eſſe etiam in eas diuinam miſericordiam promptiorem. Et ideo cum ſuppetere
non uideatur cauſa nubendi: ſtudium abeſſe debere. Quod tamen pro conſilio dicimus. non
pro præcepto imperamus: prouocantes potius uiduam quam ligantes. Neꝗ enim prohibe
mus ſecundas nuptias: ſed non ſuademus. Alia eſt enim infirmitatis contemplatio: alia gra-
tia caſtitatis. Plus dico: non prohibemus ſecundas: ſed non probamus ſæpe repetitas. Neꝗ
enim quicquid licet: & decet. Omnia mihi licent: dicit apoſtolus: ſed omnia non ſunt utilia.
Et uinum bibere licet: ſed plurimum non decet. Licet nubere: ſed pulchrius eſt abſtinere.
Sunt enim uincula nuptiarum. Vultis ſcire quæ uincula? Quæ ſub uiro eſt mulier: uiuente
uiro alligata eſt legi. Si autem mortuus fuerit uir: ſoluta eſt a lege uiri. Probatum eſt uinculū
eſſe coniugium quo mulier ligatur & ſoluitur. Bona mutui amoris gratia: ſed maior eſt ſer-
uitꝰ. Neꝗ .n. mulier ſui corporis pōtatē hēt: ſed uir. Et ne forte tibi n̄ cōiugii uideat̄ iſta ſerui
tꝰ eē ſed ſexꝰ: ſilr̄ & uir ſui corporis pōtatē n̄ hēt ſed mulier. Quāta igit̄ cōiugii neceſſitas q̄ ſu
biicit alteri ēt fortiorē. Mutuis .n. neceſſitatibꝰ ab utroꝗ ſeruit̄. Nec temperanti licet iugo ſub
ducere caput: cum alterius intemperantiæ ſeruiendum ſit. Precio (inquit) empti eſtis: nolite
fieri ſerui hominum. Videtis quam euidens ſit coniugalis definitio ſeruitutis. Non ego hoc
dico: ſed apoſtolus: nec ille: ſed chriſtus qui loquebatur in eo. Et hanc utiꝗ ſeruitutem de bo-
nis coniugibus definiui. Nanꝗ ſupra hic habes. Sanctificatus eſt uir infidelis per uxorem fi
delem. Et ſanctificata eſt mulier infidelis per maritum fidelem. Et infra. Quod ſi infidelis
diſcedit: diſcedat. Non eſt ſeruituti deditus frater aut ſoror in talibus. Sed igitur bonum con

iugium seruitus est:malum coniugium quid est:quando nequeūt se inuicem sanctificare sed
perdere?Sed ut gratia uirtutis uiduas adhortamur:ita ad ecclesiæ disciplinam fœminas pro
uocamus:quæ ecclesia constat ex omnibus. Et licet christi grex:grex tamen in aliis pabulo
uescitur:in aliis adhuc lacte nuctritur:quibus lupi illi qui latent in uestimento ouium:sunt ca
uendi:abstinentiæ speciem prætendentes:prouocantes intemperantiæ fœditatem.Etenim
quia sciunt ualida onera castitatis:cum ipsi ea attingere digitis non queāt:ab aliis supra mo
dum exigunt:cum ipsi seruare necdum possint:sed iniusto sub fasce succumbant. Mensura
enim oneris pro mensura debet esse gestantis:alioquin impositi oneris fit ruina: ubi uecto-
ris infirmitas est.Nam & infantium fauces strangulat esca robustior.Et ideo sicut multitudo
uectorum:non paucorum uiribus æstimatur:nec tamen fortioribus de aliorum infirmita-
te præscribitur:sed unicuiq; quantum oneris subire cupiat:relaxetur:manente mercedis cu-
mulo in uirtutis augmento:ita etiam factis:non laqueus iniiciendus: non supra uires absti-
nentiæ grauioris uectura subeunda est.Sed relinquendum:ut unaqueæ se pendeat: non auc
toritate aliqua coacta præcepti:sed incremento gratiæ prouocata. Et ideo diuersis uirtuti-
bus merces diuersa proposita est. Nec aliud reprehenditur:ut aliud prædicetur:sed omnia
prædicantur:ut quæ meliora sunt:præferantur.Honorabile itaq; coniugium : sed honora-
bilior integritas:nam & qui matrimonio iungit uirginem suam:benefacit:& qui non iun-
git melius facit. Quod igitur bonum est : non uitandum est: & quod est melius : eligen-
dum est. Itaq; non imponitur sed præponitur. Et ideo bene apostolus dixit. De
uirginibus autem præceptum domini non habeo:consilium autem do. Etenim præcep-
tum in subditos fertur:consiliū amicis datur.Vbi præceptum est:ibi lex est:ubi cōsiliū : ibi
gratia est.Præceptum ut ad naturam reuocet:consilium ut ad gratiam prouocet.Et ideo lex
iudæis lata est:gratia autem electioribus reseruata est. Lex ut a naturæ finibus culpæ studio
demeantes:ad naturæ obseruantiam:pœne terrore reuocaret.Gratia aūt:ut electos tum stu-
dio bonorum:tum propositis ēt præmiis prouocaret.Et ibi distantia præcepti atq; consilii:
si illum recorderis cui in euangelio ante præscribitur :ne homicidium faciat ne adulterium
admittat :ne falsum testimonium dicat .Præceptum etenim ibi est :ubi est pœna peccati.
At uero cum se præcepta legis memorasset implesse :consilium ei datur ut uendat omnia e
& sequatur dominum.Hæc enim nō præcepto imperantur :sed pro consilio deferuntur .
Duplex nanq; forma mandati est una præceptiua altera uoluntaria .Vnde & dominus i alia
dicit:non occides:ubi præcepit.In alia si uis perfectus esse:uende omnia tua.Ergo hic liber ē
a præcepto:cuius defertur arbitrio.Itaq; qui præceptum impleuerint:possunt dicere:serui in
utiles sumus:quod debuimus facere fecimus.Hoc uirgo non dicit.Non dicit ille qui bōa sua
uendidit:sed quasi reposita expectat præmia:sicut sanctus apostolus ait.Ecce nos reliquimus
omnia:& secuti sumus te.Quid ergo erit nobis?Non quasi inutilis seruus:quod debuit face
re:fecisse se dicit:sed quasi utilis domino:cui cōmissa sunt talenta quæsitis multiplicauit usu
ris:mercedem fidei atq; uirtutis:bene sibi conscius meritorumq; securus expectat.Et ideo ei
cum ueteris dicitur.Vos qui secuti estis me:in regeneratione cum sederit filius hominis i se
de maiestatis suæ:sedebitis & ipsi super duodecim sedes:iudicantes tribus israel. At uero illis
qui talenta seruauerint : & si præmia minora:tamen præmia pollicetur:dicens : quia super
pauca fuisti fidelis supra multa te constituam.Fideles igitur ex debito:misericordia in præ-
mio.Qui bene credit:ut ei credatur emeruit.Qui bene contulit:quoniam non suum quæsī
uit:quod celeste est impetrauit.Ideo ergo præceptum non datur:consilium datur. Præcep
tum enim castitatis : consilium integritatis.Sed non omnes capiunt uerbum istud : sed qui
bus datum est.Sunt enim spadones qui de matris utero sic nati sunt:in quibus naturæ neces
sitas non uirtus est castitatis hominibus.Et sunt spadones qui se ipsos castrauerunt uolūtate
utiq; non necessitate.Et sunt spadones qui facti sunt ab hominibus. Et ideo magna in his cō
tinentiæ gratia:quia uoluntas facit:non infirmitas cōtinentem . Nam decet integrum diui-
ni operis seruare munus:nec illis forte parum sit:lubrico corporis non teneri.Nam & si erep
ta est subeundi istius palma certaminis:erepta etiam materiali periculi : & quāuis non que-
unt coronari:non queunt tamen uinci . Habent alia genera uirtutum quibus commendare
se debeant:si fides firma sit:proflua misericordia:aliena auaricia :frequens gratia . Sed in
istis nulla culpa:quia facti ignorantia.Non eadem causa eorum:qui in seipsos ferro utuntur:
quo non prudenter deflexinus. Sunt enim qui uirtutis loco ponant:ferro culpam com
pescere . Deniq; & si nostram uolumus proferre sententiam : quamuis sint statuta
maiorum , considerent tamen : ne quis id ad professionem infirmitatis trahat non ad

infirmitatis gratiam. Ergo nemo militet ne aliquando uincatur: ne pedis utatur obsequio qui gradiendi periculum reformidat: nec oculi intendat officio: qui concupiscentiæ timet lapsum. Sed quid prodest carnem abscindere: cum etiam ipsa culpa sit in aspectu? Nam & q uiderit mulierem ad concupiscendum: iam mœchatus est in corde suo. Et quæ similiter uirum in concupiscentia uiderit: adulteratur. Castos ergo non infirmos esse nos conuenit. Pudicos oculos habere non debiles. Nemo igitur ut plærique arbitrantur: se debet abscindere sed magis uincere. Victores enim recipit ecclesia: non uictos. Et quid argumentis? Præsto sit apostolici forma præscripti. Sic enim habes. Vtinam & abscindantur qui uolunt uos circuncidi. Cur enim coronæ occasio & uirtutis eius eripitur homini qui ad laudem natus e: ad uictoriam preparatus est: qui ipse potius uirtute animi castrare se possit? Sunt enim spadones qui seipsos castrarunt propter regnum cælorum. Sed hoc non omnibus imperatur: sed ab omnibus flagitatur. Etenim qui mandata dat decretorum. semper tenere debet mensuram: & qui pensam distribuit: æquitatem debet examinis reseruare. Statera enim fallax abominatio est apud deum. Est ergo minus pondus & maius. Sed utrunque non recipit ecclesia. Pondus enim maius & minimum: & mensuræ duplices immunda in conspectu domini. Vtraque sunt pensa quæ diuidit sapientia. Et ita diuidit uirtutem: ut uires æstimet singulorum. Et ideo dicit: qui potest capere capiat. Scit enim creator omnium affectus esse uarios singulorum. Et ideo præmiis uirtutem prouocauit: non infirmitatem uinculis alligauit. Scit & ille gentium doctor bonus morum auriga nostrorum & quidam interiorum rector affectuum: qui de se ipso didicerat: legi mentis legem corporis repugnare: eandem tamen christi gratiæ cedere. Scit (inquam) uarios cursus mentium repugnare. Et ideo neque in tantum adhortationem integritatis intendit: ut aboleret gratiam nuptiarum: neque ita coniugium prætulit: ut studia integritatis extingueret. Sed a continentiæ persuasione incipiens ad incontinentiæ remedia descendit. Et cum brauium supernæ uocationis fortioribus demonstraret: deficere tamen in uia non passus est: ita plaudens prioribus: ut non despiceret: & sequentes. Didicerat enim & ipse quia dominus iesus aliis panem ordeaceum ne in uia deficerent: aliis corpus suum: ut ad regnum contenderent ministrauit. Nec dominus ipse præceptum imposuit: sed uoluntatem inuitauit. Nec apostolus præceptum statuit: sed consilium dedit. Sed non hoc humanum consilium: humanarum uirium habere mensuram. Diuine munus misericordiæ confitetur in se esse collatum: ut fideliter sciret prima præferre: secunda disponere. Et ideo existimo (inquit) non statuo. Et existimo bonum esse propter instantem necessitatem. Non ergo copula nuptialis quasi culpa uitanda: sed quasi necessitatis sarcina declinanda. Lex enim astrinxit uxorem: ut in laboribus & in tristicia filios gereret & conuersatio eius ad uirum sit: quod ei ipse dominetur. Ergo laboribus & doloribus in generatione filiorum addicitur nupta: non uidua: & dominatui uiri sola subditur copulata. nō uirgo. Omnium autem horum uirgo libera est: quæ uerbo dei suum spopondit affectū: quæ sponsum benedictionis cum facibus expectat: bonæ lumine uoluntatis accenso. Et ideo p uocatur consiliis: non uinculis illigatur. Sed nec uidua præceptum accipit: sed consilium. Cōsilium autem non semel datum: sed sæpe repetitum. Et primo dixit: bonum est enim mulierem non tangere. Et iterum. Volo omnes homines sic esse: sicut & me ipsum. Et tertio. Bonum est illis: si sic maneant: sicut & ego. Et quarto bonum est propter instantem necessitatem. Et hoc placere deo: & hoc honestum esse. Postremo beatiorē esse in uiduitate perseuerantem: non tantum suo consilio: sed etiam dei spiritu definiuit. Quænam igitur talis cōsiliarii benignitatem recuset: qui & uolūtati habenas indulgeat: & id suadeat aliis: quod in se expertus utile iudicauit: non facile comprehendi: nec fastidiosius æquari? Quæ igitur refugiat: sancta fieri corpore & spiritu: cum supra laborem sit præmiū: supra usum gratia: supra opus merces? Atque hoc ita dico: nō ut laqueum cæteris iniiciam: sed comissi mihi ruris operarius agrum hunc ecclīæ fertilem cernam nunc integritatis flore uernantem: nunc uiduitatis grauitate pollentem: nunc etiam coniugii fructibus redundantem. Nam & si diuersi: unius tamen agri fructus sunt: nec tanta ortorum lilia: quantæ aristæ segetum: messium spicæ: cōpluriumque spacia camporum recipiendis aptantur seminibus: quam redditis nouales fructibus feriantur. Bona ergo uiduitas: quæ totiens apl'ico iudicio prædicatur. Hæc. n. magistra fidei magistra ē castitatis. Vnde & illi qui deorū suorum adulteria & probra uenerātur: cælibatus & uiduitatis statuere pœnas: ut emuli criminū mulctarent studia uirtutum. Specie quidem qua fæcunditatem quærerent: sed studio quo propositum castitatis aboleret. Nam cōfectis & miles stipendiis arma deponit: & relicto officio quod gerebat: ad propria ueteranus rura

dimittitur:ut & ipse excitate laboribus uitæ requiem consequatur: & alios spes future quietis subeundis faciat operibus promptiores. Agricola quoq; maturior torquenda aliis estiua comittit:& iuuenili grauatus opere prouidentiam curæ senilis explorat. Vitem facilis tendere q̃ premere:ut iuuenescentem luxuriam reprimat: & adolescentem lasciuiam falce succidat. Parcorum quandam partuum castitatem docens etiam iu uitibus expetendam. Similis hæc uidua uelut emeritis ueterana stipendiis castitatis:& si coniugii arma deponat: domus tamen totius pacem gubernat:& uehendis oneribus ociosa:maritandis tamen iunioribus p uida. Vbi cultus utilior:ubi fructus uberior sit:quorum copiam aptior senili grauitate dispo nit. Itaq; si maturioribus potius q̃ iunioribus cōmittitur ager:cur putes utiliorem nuptam esse q̃ uiduam? Quod si persecutores fidei:persecutores fuerunt etiam uiduitatis: utiq; fidē persequentibus:uiduitas non pro supplicio fugienda est sed tenenda pro præmio. Sed fortasse aliquibus propter suscipiendos liberos coniugia iteranda iudicantur. Quod si filiorum studio causa nubendi est:utiq; ubi est fructus filiorum:causa non suppetit: q̃q̃ cuius consilii sit iterum experiri uelle:aut subire quam pertulerit:orbitatem. Ergo illa quæ liberos suscepit & perdidit:cum ipsa enim maior contentio quæ spem generandi habet. Illa (inquam) nonne sibi uidetur inter ipsa repetitarum fœdera nuptiarum amissorum prætexer funera filiorum? Nonne iterum passura quod repetitur? Et ad ipsos uotorum tumulos exceptarum orbitatum imagines lamentorum strepitus per horrescit? uel cum accensis funalibus nox ducitur:nonne pompæ funebris exequias magis putat q̃ thalamum preparari? Cur igitur filia dolores magis quos times repetis: q̃ filios quos iam non speras requiris? Si grauis est dolor:subterfugienda causa eius est:non petenda. Nam tibi quid consilii tribuam quæ liberos habes? quæ tibi causa nubendi: nisi forte leuitatis error: & intemperantiæ usus:& saucii cogit pectoris conscientia? Sed consilium sobriis non ebriis datur. Et ideo apud liberam conscientiam mihi sermo est:cui utrunq; integrum est. Habeat saucia remedium: honesta consilium. Tu (inquam) filia quid moraris? cur hæredes quæris alienos:cum habeas tuos? Non filios desideras quos habes:sed seruitutem quam non habes. Hæc enim uera seruitus: i quā infractior amor quam non defloratæ pignus uirginitatis:& plena sancti pudoris & gratiæ ætas prima commendat. Vbi offensa grauior suspectior insolentia: concordia infrequentior:quam non temporibus inolitus amor:non uigens annis forma conciliat. Molesta pietas:ut amare liberos metuas: aspicere liberos erubescas: atq; inde oriatur causa discordie: unde solet mutuus amor mulcere affectus parentum. Generare liberos uis non fratres futuros tuorum sed aduersarios filiorum. Quid est ergo generare alios liberos: nisi spoliare quos habes liberos? Quibus pariter auferuntur & pietatis officia & compendia facultatum. Lex diuina cælesti inter se coniuges auctoritate constrinxit:& difficile manet mutuus amor. Tulit enim costam de uiro:& formauit fœminam ut sibi eos inuicem copularet dicens. Erunt duo in carne una. Non hoc de secundis sed primis nuptiis dixit. Neq; enim eua secundum accepit uirum:neq; sancta ecclesia secundum agnouit uirum. Sacramentum enim illud magnum est in christo & in ecclesia. Et ideo custodiendum est. Sed neq; isaac aliam præter rebeccam sciuit uxorem. Neq; abraham patrem cum alia: nisi cum sarrā sepeliuit uxorē. Nam in sancta rachel magis figura mysterii fuit q̃ ordo coniugii. Et tamen in ea quoq; habemus quod ad primi coniugii gratiam referre possimus. Si quam primo sponsam habuit:plus amauit:nec fraus exclusit affectum:nec sponsæ amorem coniugii interuentus aboleuit. Itaq; sanctus patriarcha nos docuit:quantum deferre primis nuptiis debeamus:cum tantum primis sponsalibus ipse detulerit. Cauete igitur filiæ ne & gratiam nuptiarum tenere nequeatis:& molestias augeatis. Explicit.

Liber de cohortatione uirginum:& de dedicatione templi a iuliana structi.

q Vi ad conuiuium magnum inuitantur: apophoreta secum referre consueuerunt. Ergo ad bononiense inuitatus conuiuium:ubi sancti martyris celebrata trāslatio ē:apophoreta uobis plēa sanctitatis & gratiæ reseruaui. Apophoreta āt solēt hēre triūphos pricipū & hæc apophoreta triūphalia sūt xp̄i .n.nr̄i pricipis triūphi sūt martyrū palmæ nec uero huc dirigebā iter sed ga

petitus a uobis sum: debui mecum deferre: que aliis parabantur: ne minor ad uos uenirem: ut quod in me minus est ꝙ praesumebatur: in martyre plus inueniretur. Martyri nomen agricola est: cuius uitalis seruus fuit ante: nunc consors & collega martyrii. Praecessit seruus: ut prouideret locum: secutus est dominus securus ꝙ fide seruuli iam inueniret paratum. Non aliena laudamus: passio enim serui domini disciplina est. Hic instituit: ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quo modo enim minui potest quod christus donauit? Egregie & ille qui homini seruiuit: seruiendo didicit: quo modo christo placeret. Hic tamen geminam laudem acquisiuit. In illo magisterii: in se martyrii. Certauerunt tamen inter se inuicem beneficiis: post ꝙ aequales esse meruerunt. Hic illum ad martyrium praemisit: iste illum accersiuit. Nullum ergo ad commendationem hominis conditio affert impedimentum: nec dignitas prosapiae meritum. Sed fides affert. Siue seruus siue liber omnes in christo unum sumus: & unusquisq; quodcunq; fecerit bonum: hoc recipiet a domino. Nec seruitus derogat: nec libertas adiuuat. Vide ad eam rem ꝙ nihil in conditione momenti sit. Seruus (inquit) uocatus es ñ sit tibi curae. Qui. n. uocatꝰ ẽ i dño: seruꝰ libertꝰ ẽ dñi. Similiter q liber uocatꝰ ẽ suꝰ christ Vide (iquã) ui apli plꝰ putabat dedisse ei q seruꝰ ꝙ ei qui liber uocatꝰ ẽ. Ex seruo. n. libertus sit: ex libero seruus. Sed nulli plus dedit: uerum utriusq; aequalem mensuram diuisit. Apud christum enim seruitus & libertas aequalance penduntur: nec ullo discerniculo bonae seruitutis & libertatis merita diuiduntur: quia nulla maior est dignitas quam seruire christo. Deniq; paulus seruus christi iesu. Haec seruitus gloriosa est: in qua gloriatur apostolus.

An non summa gloria est: quando tali precio aestimati sumus: ut sanguine domini redimeremur? Sed pergamus ad caetera. Sanctus agricola mitior habebatur moribus: ut ab ipsis etiam inimicis diligeretur. Ideoq; differebant eius passionem. Sed haec persecutorum honorificentia: omni erat immanitate acerbior: quae iuidebat martyrium. Deniq; ubi non acquieuit sanctus agricola: crucifixus est: ut aduertamus illas blandicias eorum non sedulitatis fuisse sed fraudis. Supplicio serui: dominum terrere uoluerunt. Vertit hoc christus in gratiam: ut martyrium serui dominus imitaretur. Vtriq; nomen aptum martyrio: ut designati ad martyrium ipsis uocabulis uiderentur. Ille uitalis dictus est: quasi qui contemptu istius uitae ueram illam uitam eternam sibi haberet acquirere.

Iste agricola qui bonos fructus spiritualis gratiae seminaret: & sacri sanguinis effusione: meritorum suorum omnium uirtutumq; rigaret plantaria. Sepulti autem erant agricola & uitalis in iudeorum solo inter ipsorum iudeorum sepulchra. Iudaei ambierunt cum seruulis sepulturae habere consortium quorum dominum negauerunt. Sic & aliquando balaam dixit: moriatur anima mea morte iustorum. Et tamen communicauit eorum operibus cum uiueret: quorum unanimis cupiebat mori. Et isti quos uiuentes persecuti sunt: mortuos honorabant. Illic igitur martyris exuuias requiramus: tanquam inter spinas rosam legentes: circunfundamur iudaeis. Cum sacrae reliquiae ueherentur: aderat populus ecclesiae cum plausu & laeticia. Dicebant iudaei: flores uisi sunt in terra: cum uiderent martyres. Dicebant christiani: tempus incisionis adest. Iam qui metit: mercedem accipit. Alii seminauerunt: & nos metimus martyrium fructus.

Iterum audientes iudaei uoces plaudentis ecclesiae dicebant inter se. Vox turturis audita est in terra nostra. Vnde bene dictum est. Dies diei eructat uerbum: & nox nocti indicat scientiam: Dies diei: christianus christiano. Nox nocti: iudaeus iudaeo.

Indicabat ergo iudaei quod haberent scientiam martyrum: sed non scientiam uerbi.

Idest non secundum illam solius boni: & solius ueri scientiam. Ignorantes enim dei iusticiam: & uolentes se iustificare: iusticiam dei non receperunt. Detuli ergo uobis munera: quae meis legi manibus: idest crucis trophaea: cuius gratiam in operibus agnoscitis. Certe & ipsi daemones confitentur. Condant alii aurum atq; argentum: ac de latentibus eruant uenis. Legant preciosa monilium serta. Temporalis ille thesaurus est: & saepe habentibus perniciosus est. Nos legibus martyris clauos & multos quidem: & plura fuerunt uulnera quam membra. Clamare martyrem diceres ad populum iudaeorum: cum clauos eius colligeremus. Mitte manus tuas in latus meum: & noli esse incredulus sed fidelis. Collegimus sanguinem triumphalem: & crucis lignum. Hoc sanctae uiduae negare non potuimus postulanti. Munera itaq; salutis accipite: quae nunc sub sacris altaribus reconduntur. Ea igitur uidua sancta est iuliana quae hoc domino templum parauit atq; abtulit quod hodie dedicamus: digna tali oblatione: quae in sobole sua;

templa iam domino pudicitiæ atq; integritatis sacrauit. Dum iulianam uolui dicere iu
dæam dixi. Non errauit lingua: sed definiuit iudæa enim est anima quæ christum fatetur.
Deniq; notus in iudæa deus. Idest ubi agnoscebatur deus: non ubi negabatur. Est ergo in spi
ritu iudæa: ubi maior portio intellectus & sincærior: quia salus ex iudeis est. Lingue igitur
error testimonium sanctitatis inuenit. Honoremus ergo hanc uiduam: quia scriptum est:
uiduas honora: quæ uere uiduæ sunt. Licet uerborum nostrorum honorem non ambiat
quæ apostoli mandatum adæquauerit. Habens in bonis operibus testimonium: quæ bene
filios educauerit: melius instituerit. Quis hanc non ut destitutam & miserabilem deplora
uit: quando amisit maritum? At ista ministrum sacris ereptum altaribus amplius ingemuit:
ꝙ sibi coniugem: aut patrem filiis. Nam & cum præsidio esset mariti uidua & solatio: tamē
apud piam matrem causa ecclesiæ præponderabat. Succidit itaq; mentis uiscera: & circunfu
sam se uidens numero filiarum trium: & unius filii quo solent terreri cæteræ: hoc fortior fa
cta tali filios alloquio conuenit. Filii amisistis patrem: matrem habetis. Melior quidem fuis
set illa commutatio: si pater uiueret: mater deesset. Tamen infirma licet & desolata osten
do uobis si uultis sequi: quo arbitremini patrem uobis non decessisse. Habetis enim melio
rem de cælo parentem. Ille est qui & hos suffulsit patres. Quid enim iam superest spei?
Pater uobis fuit diues gratia non pecunia: opulentus ministerio non patrimonio: cuius hæ
reditas fides est locuplex deo sed egena sæculo. Satis uos diuites reliquit: si propositum eius
sequamini. Sola est fides utriq; indiscreta sexui: census uirorum: dos uirginum. Et tu quidem
fili aliquanto propior patri: agnosce quæ matri debeas: quod domui uocabulum reddas:
ætas te excusat: sed hæreditas uocat. Iocundentur fili pater & mater in te. Noli matrem con
temnere quasi imprudentem. Regis admonitio (inquit) quæ mater sua: qui filius? qui seruat
distinctiones dei. Primogenite tibi dico fili: qui filius mei uentris: qui natus mearum oratio
num: ne dederis mulieri tuam honestatem. Audis quid sapiens dicat: quid scriptura asserat.
Considera cui te mulieri pater tali nomine designauerit: qui uocauit laurentium. Ibi uota
disposuimus: inde nomen assumpsimus. Vota effectus secutus est: redde martyri quod de
bes martyri. Ille te nobis impetrauit: tu restitue quod de te huius modi nominis appellatio
ne promisimus. Quid autem est fili aliud quod eligendum putes: nisi deum patrum tuo
rum? Ipse enim pauperes & diuites humiles & excelsos facit. Suscitat a terra inopem: & de
stercore erigit pauperem: & sedere eum facit cum potentatibus in tribunali honoris & hæ
reditatis. Dat uotum optanti: & benedicit annos iusti. Quid hoc fili præcellentius? aut quid
est uita hominis in hac terra? nisi leuior cursus: & transiuimus & nihil uidimus: Atq; utinam
hunc cursorem imitaremur: ut nihil uideremus: & nulla portaremus onera. Sed quod est
grauius: cursus uacuus: & onera inania. Inania quidem sed non leuia: neq; delicti uacua: quia
graue fœnus peccati est. Vnde clamat sanctus iob. Nonne tentatio est uita hominis in ter
ra? aut sicut mercenarii quottidiani uita eius: & sicut seruus timens dominum suum: qui
umbram inuenerit: & sicut mercenarius expectans mercedem suam: sic ego expectaui in ua
cuum? Noctes autem dolorum date sunt mihi: Si dormiero: dico quando dies? Cum surrexe
ro: iterum quando uesper? Plenus sum doloribus a uespere usq; mane. Vita autem mea le
uior ꝙ fauilla. Periit autem uana spe. Nihil igitur est homo: nisi tu domine intendas in eum:
& uisitationem eius facias usq; mane: & in requiem eum inducas. Arbor si excidatur: re
pullulat & floret ab aquæ odore. Homo cum ceciderit: nihil est: ningunt super eum dolores
Hanc igitur tentationem tantarum necessitatum: si uultis filii: uitate integritas corporis ex
petenda uobis est: quam ego pro consilio suadeo: non pro imperio præcipio. Sola est enim
uirginitas quæ suaderi potest: imperari non potest. Res magis uoti ꝙ præcepti. Quod enim
gratiæ est: non iubetur: sed desideratur electionisq; magis est ꝙ seruitutis. Vnde & apostolus
dicit: de uirginibus autem præceptum domini non habeo: consilium autem do tanꝙ mise
ricordiam consecutus a domino. Legerat dixisse deum de spadonibus. Quicunq; custodie
rint præcepta mea: & elegerint quæ ego uolo: & amplectentur testamentum meum: dabo
illis in domo mea & in muro meo locum nominatum: meliorem filiorum & filiarum: no
men æternum dabo illis & non deficient. Meliorem (inquit) locum uobis dabo: spadoni
bus dicit. Iis uidelicet qui se resecta genitali parte absciderint. Ipsi sunt ergo qui habent
in cælo præmia cæteris præstantiora. Hoc in euangelio suo prædicat dei filius. Dicentibus
enim apostolis quia si ita est causa uiri ut non liceat illi uxorem dimittere: nisi ex sola cau
sa fornicatiōis: nō expedit nubere: respōdit dn̄s. Nō oēs capiunt uerbū istud: sed qbus datū ē.
Hoc est non capit hoc conditionis humanæ infirmitas: ut oībus pateat: sed illis solis facile

est ad capiendum:quibus diuina refulsit gratia:ut castrare se possint: quo regnum cælorum
adipiscantur. Audistis filii quantum sit præmium integritatis:regnum acquiritur: & regnū
cæleste uitam angelorum exhibet. Hoc uobis suadeo:quo nihil pulchrius:ut inter homines
angeli sitis:qui nulla sibi copulantur nuptiali copula. Quoniam quæ non nubunt & qui
uxores non ducunt:sicut angeli in terris sunt:ut tribulationem carnis non sentiant. Seruitu
tem ignorent: a mundanæ contagionis ableuentur contagio:diuinis rebus mentem inten-
dant:ut tanq̄ exuti corporis infirmitate: non quæ hominis sunt:sed quæ dei sunt cogitent.
Considerate filiæ si uelitis nubere: quantum uobis desit quibus pater deest. Deest opima
dos quod ipsum tamen si abundaret:timeretis magno precio seruitutem. Nunc uero quis
non despiciat destitutas patre? Quo fugietis? Unde auxilium postulabitis aduersus uirorum
iniurias? Quanta in ipsis coniugiis incommoda sunt? Quam graues plærunq; contumeliæ?
Quanta uincula? Primum ipsum coniugium uiculum est quo alligatur uiro nupta: & ei sub
iectione astringitur. Bonum quidem charitatis uinculum est:sed tamen uinculum:de quo cū
uelit se eruere nupta non possit:nec liberum sui habere arbitrium. Deniq; apostolus dicit.
Mulier sui corporis potestatem non habet sed uir. Et quid mirum de muliere: quandoquidē
uir sui corporis potestatem non habet? Quanto infirmior? Non ergo absoluit mulierem cō
munis seruitus sed grauius astringit. Videte itaq; quid scriptura dicat:quid apostolus suade-
at. Quis uobis potest melius consilium dare:q̄ ille uas dominicæ electionis? Quid igitur di
cat:percipite auribus. Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum. Et iterum dicit de
non nuptis & uiduis. Bonum est illis:si sic maneant sicut & ego. Volo uos imitatrices esse tā
ti apostoli:ut uitam eius sequamini:qui coniugii uinculum refugit:ut uinctus esset christi ie
su. Non potuisset ad tantam apostolatus sui peruenire gratiam:si fuisset alligatus coniugii
contubernio. Quod si ille qui & doctrina præstantissimus erat:& tātum christi donum ha-
bebat:iudicauit tantum momenti esse:si abstineret ab usu copulæ coniugalis:& ideo sic mā
sit:ne plurimum suo muneri decerperetur:quod neq; orationi uacare semper liceret:neq; sē
per diuinis intendere mandatis:quem coniugii cura reuocaret:ut placere uxori esset necesse:
quid utiq; uos eligere oportet:quibus sola uirginitas potest libertatem dare? Quōiam quæ
nupserit:ad seruitutem pecunia sua uenditur. Meliori conditione mancipia q̄ coniugia com
parantur. In illis meritum emitur seruitutis:in istis præmium ad seruitutem additur. Nup-
ta uenalis auro grauatur:auro æstimatur. Experta sum filii copulæ labores:coniugii indigni
tates. Et sub bono coniugio nec tamen sub bono marito libera fui. Seruiebam uiro: & labo
rabam placere. Miseratus est dominus:& fecit ministerium. Continuoq; & mihi & uobis
raptus est. Et fortasse miserante domino:ne diceretur maritus. Videtis filii longæuam ma-
trem doloribus:& adhuc immaturam uiduitatis stipendiis. Videtis amissum omne præsidiū
& ornamentum. Nec auxilium uiri habeo:nec uirginitatis gratiam. Et de me leuis cura.
Vos mœreo:uos considero. Remanserunt mihi onera coniugii:abiere adiumenta. Quanto
mallem in os nunq̄ uenisse usus. Potestis tamen excusare patrem:ableuare matrem. Si qd ī
nobis amissum est:in uobis repræsentetur. Hoc solo nos coniugii non pœnitebit:si uobis la
bor noster profecerit. Proximum putabo matrem esse uirginum ac si uirginitatem tenerē.
Considerate filiæ quam sibi ueniens in has terras:dominus iesus matrem elegit:salutē mun
do daturus. Per uirginem uenit:& mulieris lapsus:partu uirginis soluit. Vestra quoq; integri
tas meos soluat errores. Quid boni sit uirginitas:considerate:destitutam me esse: cer-
tum est præsidio egere. Sed si uolueritis sic manere: nullius opem requiram: abundabit
mihi ad omnem opulentiam uestræ integritatis corona. Quis non dicet beatam:quam
nunc miseram putant? Quis non honorabit tot uirginum matrem? Quis non uene-
rabitur aulam pudoris? Multas fœminas scriptura diuina in lucem euexit:palmam tamē
publicæ salutis solis uirginibus dedit. In ueteri testamento terra ac mari clausum hebreo
rum populum uirgo per maria pedes duxit. In euangelio auctorem mundi & redem-
ptorem uirgo generauit. Virgo est ecclesia: quam studuit apostolus uirginem castam
assignare christo. Virgo est filia sion. Virgo est ciuitas illa hierusalem quæ in cælo est: in
qua nihil commune intrat atq; immundum. Virgo est & illa quam uocat iesus cui & di-
xit. Ades huc a libano:transibis a principio fidei. Non solum transit uirgo:sed etiam pertran
sit quæ festinat ad sponsum. Transit mundum pertransit ad christum: uel quia ea quæ xp̄o
se dicauerit:transeundo ad cælestia:terrena pertranseat. Nam & ipse sponsus sic uenit ad spō
sam:ut saliat super montes:transiliat super colles. Addit adhuc super laudem uirginitatis.
Ortus conclusus soror mea sponsa: ortus conclusus: fons signatus. Quod meliores

afferat fructus claustro pudoris:septa uirginitas: in qua intemerata permaneant castitatis signacula. Hunc ortum animæ uestræ:hunc fontē seruate puri liquoris ut eum in uobis nemo perturbet:nemo dissignet:quem genitalis in uobis origo signauit. Nemo auferat animæ uestræ uineam:& uilia olera ferat. Vinea enim quidam fructus uirginalis est. Coniugia uelut olerum plantaria sunt:in quibus frequens zelus est. Et ideo sicut olera herbarum cito cadunt atq; marcescunt:nisi finem imponat senectus:aut ad perfectum uehat continentia. Non ueniat ergo in uobis achab:qui concupiscat uineam uestram delere & extinguere. Nec ueniat in uobis iezabel:uanum illud & sæculare profluuium:hoc significatur uocabulo:uana & uacua redundantia. Sed ueniat nabuthe qui uenit a patre:sicut indicat nominis ipsius interpretatio:qui uineam sanguine defendat suo:& pro ea mortem offerat. Hic est qui lapidatus est pro nobis:pro nobis mortuus:pro nobis falsis appetitus testimoniis. Qui paup huc uenit:cum diues esset:ut nos eius inopia ditaremur. Hic est uitis qui redundantibus gratiæ suæ fructibus repleuit uniuersum orbem terrarum. Hic in uestris pectoribus alta maneat defixus radice:ut & fructus ur̃ exuberet:& liquore gratiæ spiritualis corporei uaporis incendia temperentur. Hic est qui uenit in nube leui sicut dicit propheta. Ecce dominus sedet sup nubem leuem:& ueniet in ægyptum. Significans q̄ in ægyptum:idest in afflictionem istam mundi huius ueniret per uirginem. Nubem itaq; mariam dixit:quia carnem gerebat:leuem quia uirgo erat:nullis oneribus grauata coniugii. Ipsa est uirga germinās florem:quia pura: & ad dominum libero corde directa uirginitas:quæ nullis in hoc sæculo curarum anfractibus reflectatur. Ideo illam dominus de cruce discipulo suo dilectissimo sibi tradidit sancto ioanni:qui dixit patri & matri suæ non noui uos:Deniq; uocatus a christo reliquit patrem:uerbum secutus. Huic traditur uirgo qui suos nesciat. Huic traditur uirgo:qui de pectore christi hauriat sapientiam. Huic traditur uirgo:qui fratres suos non cognouit:qui filios suos nō sciuit. Ideoq; benedixit eum lex. Date leui ueros eius:date leui sortes eius. Vnde matrem domini ipse suscepit. Scriptum habemus quia ex illa hora suscepit eam discipulus in sua. Quid est in sua:cum reliquerit patrem: & christum secutus sit? Aut quo modo in sua: cum ipsi apostoli dixerint:ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te? Quæ sua habuit ioannes:qui mundana & sæcularia non habebat:qui de mundo non erat:quæ ergo habebat sua: nisi ea quæ a christo acceperat? Bonus uerbi sapientiæq; possessor:bonus receptor gratiæ. Audite quæ apostoli a christo acceperunt. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata:remissa erunt:& quorum retinueritis:retenta. Neq; enim mater domini iesu nisi ad possessorem gratiæ demigraret:ubi christus habebat habitaculum. Date ergo & uos filii mei uero illi leui ueros eius. Estote nubes sed leues:eritis profecto:si ableuet uirginitas onera conditionis:& tenebras huius limosæ carnis illuminet. Ideo dicit illa nigra sum & decora filiæ hierusalem. Nigra per naturam:decora per uirginitatem. Nubes itaq; sunt: & graues quæ nupserint. Nanq; a nubibus uerbum nubentium tractum arbitror. Deniq; operiuntur ut nubes: cum acceperint nupturæ uelamina. Et uere graues nubes quæ sustinuerunt sarcinam patrimonii. Nam etiam grauari aluo feruntur:cum semina conceptionis acceperint. Date ergo ueros eius. Quid tam uerum q̄ intemerata uirginitas: quæ signaculum pudoris & claustrum integritatis genitale custodit? At uero usu coniugii iuuencula defloratur: amittit quod suum est:quando ei miscetur alienum. Illud ergo uerum quod nascimur:non in quod mutamur:quod a creatore accepimus:non quod a contubernio assumpsimus. Date uero illi leui: illi sacerdotum principi: uero aaron:uero melchisedech ueros eius: quales ipse condidit non quales sæculi huius usus efficit: ut opus suum in uobis & illud genitale signaculum inuiolatum atq; integrum recognoscat. Date illi & exhibete illum adam qui fuit ante peccatum illam euam:quæ fuit ante quam lubricum serpentis hauriret uenenum. Prius quam eius supplantaretur insidiis:quando non habebāt quo confunderentur. Nam utiq; nunc licet bona coniugia:tamen habent quod inter se ipsi coniuges erubescant. Tales ergo estote filii:quales adam & eua in paradiso fuerunt. De quo scriptum est quod postea quam de paradiso est eiectus adam:cognouit euam uxorem suam. Et illa concepit ei filium cui nomen abel. Melior itaq; secundus quam prior fructus:quia iste immaculatus:ille maculosus. Iste adhærens deo & totus a domino ille mundana & terrena possessio. Deniq; in isto mundi redemptio annunciatur:ab illo ruina. In hoc christi sacrificium:in illo diaboli paricidium. Nihil ergo uobis sit filii cum possessione sæculi: nec terrenæ uobis & iudaicæ possessionis ullos uendicandos uobis esse sortitus arbitremini. Legimus, quidem quia moises

.i.lex terras bello & cæde quæsitas:sorte distribuendas hebreorum populo censuerit quam possessionem sibi salphæ filiæ postularunt. Sed quia salphæ filiæ. Tamen idem moises leuitis non diuisit terram:quorum non erat terrenus sed superior incolatus. Sed iis sine labore terreno sacri stipendia minister ii deputauit. Salphæ autem filiæ quid sunt quæ terras petūt nisi ut interpretatio docet:oris obumbratio quæ utiq; in illis est:quibus non est uerbum in ore ipsorum:nec in sermone eorum ueritas? Sicut in populo iudæorum qui nolunt christū deum dei filium confiteri. Tales igitur terram requirunt:& huius modi postulant possessionem:in qua tota uitæ suæ ætate desudent:& pro fructibus spinas curarum & solicitudinum metent. Fugite ergo filii umbram oris:qui in lumen æternum creditis quod illuminat omnem hominem:qui non tanq; in umbra christum sed in lumine confitemini. Populus qui sedebat in umbra mortis:lux orta est illis. Fuimus ergo in umbra:sed nunc iam non sumus qui christum fatemur: Atq; utinam licuisset & mihi dicere:qui christum profitetur. Et tamē profiteamur:ego uiduitatem:uos uirginitatem. Fiat in uobis ore ad salutem confessio. Date ergo leui:illi saluatori nostro sortes eius. Sors eius leuitica est:sors uirginitas est:& sors uiduitas est:quoniam non solum uirgo sed etiam mulier in nupta cogitat quæ sunt domini. Vnde & apostolus dixit. In quo & sorte constituti sumus. Sicut enim in ueteri testamento terra sorte diuisa est:ita in euangelio sorte quadam domino deputamur. Vnde & scriptum est de euangelistis. Diuiserunt sibi uestimentum meum:& super uestem meam miserut sortem. Et apostoli cum eligendus esset duodecimus apostolus in locum iudæ:sorte munus apostolatus deferendum arbitrati sunt. Itaq; oratione facta ut de duobus dominus quem uellet eligeret: sors cecidit super matthiam. Illa uetus terrena sortitio:hæc spiritualis. In illa census sæculi materialis:in hac personalis officii. Ibi possessio curarum:hic diuisio gratiarum. Illic possidemus arua plena laboris atq; mæsticiæ:hic possidemur a christo. Vnde sanctus domini dicit:possedisti renes meos. Hic filii possideat renes uestros:ut in illis seminaria maneant castitatis:incentiua uirtutum. Ideoq; dicate uos christo. Confitemini ei:ut dicatis:portio mea dominus. Non potest hoc nupta dicere:sed innupta. Nupta enim quærit placere uiro suo:innupta autem christo placere. Illa mundi:hæc christi possessio est. Christi possessio leuita est qui nihil sibi de terris uendicat. Qui quærit uxorem:non potest dicere:portio mea dominus. Deniq; christi minister quid ait? Argentum & aurum non habeo:sed quod habeo do tibi. In nomine iesu christi nazareni surge & ambula. Hoc enim acceperat:quoniam aurum non desiderauerat. Deniq; missus est sine uirga sine sacculo:sine pecunia. Et ideo gloriabatur:quia non habebat quod non acceperat. Non enim erubescebat i paupertate: quem pauper redemerat. Ideoq; dixit:surge & ambula:quia legerat:iste pauper clamauit: & dominus exaudiuit eum. Sit ergo uobis portio dominus:dominus qui sterilem & parientem facit. Vtranq; facit:sed altera in tristicia parit:altera in sterilitate lætatur. Cui dicitur. Lætare sterilis quæ non paris:erumpe & clama quæ non parturis. Habet filios sine partus dolore. Vnde dicitur de ecclesia. Quis audiuit:si parturiuit terra uno die:& gens nata est simul? Vno autem die terra non parturit:sed parit gratia. Venit paschæ dies:in toto orbe baptismi sacramenta celebrantur:uelantur sacræ uirgines. Vno ergo die sine aliquo dolore multos filios & filias solet ecclesia parturire. Ideoq; pulchre dicitur: & gens nata est simul. De populo consecrato uidetis mysteria:uidetis gratiam christi:gratiam spiritus sancti: quæ uelut quadam sorte defertur:quoniam non ex operibus sed ex fide unusquisq; iustificatur a domino. Sicut enim sortis euentus non in nostra est potestate sed quem casus attulerit:sic gratia domini non quasi ex mercedis merito:sed quasi ex uoluntate defertur: unde & apostolus ait. De diuisionibus gratiarum quæ diuerso modo dei seruulis deferuntur. Hæc autē operatur unus atq; idem spiritus:diuidens singulis. Pro ut uult:inquit:non pro ut debetur. Deniq; & dominus ait illis:uberiorem mercedem pro opere postulantibus & conquerentibus q; parem accepissent cum iis qui posterius aduenerant. Si ego bonus:oculus tuus quare nequam est? Date ergo filii sortes uestras ei qui ultra meritum laboris remunerationis suis dare consueuit. Date ueritatem ipsius uiro sancto:idest integritatem. Ipsius enim est integritas qui immaculatus aduenit. Veritas itaq; uirginitas: corruptela mendacium est. State ergo in corde uestro: sicut bona uinea in propagine sua. Multæ tentationes sunt: ideo q; ait scriptura. Tentauerunt eum in tentatione: & maledixerunt ei super aquam contradictionis cades. Tentatur uirginitas a plerisq; petitoribus. Et cum uoluerit uirgo perseuerare: existunt qui contradicant. Contradicit petitor: & refutatus maledicit. In opprobrio esse uidetur in nupta uel uirgo uel uidua. Cades enim innupta est: quæ

eſt ſancta in corpore & ſpiritu :& domino ſe dicauit :quæ reliquit parentes :& non facit uo
luntatem eorum :qui ſolent dicere :debes nobis filia nepotes. Cades eſt quæ filios neſcit.
Quod ſi illa diuitiis ſæculi fert opprobrium chriſti:quod neceſſe eſt ſubeat qui quærit chri
ſto placere:quanto magis uos quos pater prouocat ad integritatem :mater hortatur:id ſequi
conuenit .Bonum eſt ergo uirginitas .Deniq; inquit:qui iudicauit ſeruare uirginem ſuam be
nefacit.Igitur & qui matrimonio iungit uirginem ſuam benefacit :& qui non iungit :melius
facit .Ille bene facit propter laqueum :hic melius facit propter utilitatem.Ille pro remedio :
iſte pro præmio.Beatior autem erit quæ ſic manſerit ſecundum meum conſilium .Puto &
ego ꝙ ſpiritum dei habeo.Sequimini ergo filii conſilium apoſtoli:donum ſpiritus ſancti.Su
mite ergo & uos ſicut ſumpſit maria ſoror moiſis & aaron tympanum in manibus ueſtris :
& exite dicentes .Cantemus domino glorioſe enim honorificatus eſt equum & aſcenſorem
proiecit in mare . Mortificate membra ueſtra :ut tympani modo nulla in iis laſciuia carnis
exæſtuet:omniſq; flagrantiæ corporalis ſenſus intereat.Neſciat in iis niſi intus mortuis cor-
poris uoluptatibus ſolus ſpiritus reſultare.Si enim mortui fueritis peccato :uiuetis deo.Viue
tis autem ſi non regnet in corpore ueſtro mortua ulla concupiſcentia. Verſate manibus ue
ſtris crucem domini ieſu :& in ueſtris eam operibus ableuantes :calcate mundi huius profun
dum :ſed pertranſite .Ille ſicut equus adhinniens in libidinem :nullum locum inueniat in uo
bis .Et quicunq; uoluerit perſequens compræhendere uos :demergatur.Dextera leuaq; circa
uos a quæ murus ſit:ut uapor omnis corporis temperetur :donec ad illos intelligibiles duo-
decim fontes & ſeptuaginta arbores palmarum :ad illam magni requiem ſabbati diuina uos
dignatio perducat :& in monte hæreditatis ſuæ plantare dignetur :ubi ſancta maria choros
ducit .Induite ergo filii dominum ieſum chriſtum :quærite ueram ſapientiam :de qua dicit
iob.Sapientia autem unde inuenta ?qui locus diſciplinæ?Abyſſus dicit non eſt in me :mare
dicit :non eſt mecum .Bene abyſſus dixit:non eſt in me:quia reſurrexit. Non enim habet
quem tenere non potuit.Deniq; habes in euangelio quia angeli dixerunt mulieribꝰ ad ſepul
chrum uenientibus :ieſum qui crucifixus eſt:quæritis :non eſt hic :ſed ſurrexit.Quid eſt hic?
ideſt non eſt in ſepulchro :non eſt in inferno :ſed in cæleſtibus eſt.Mare quoq; hoceſt ſæculũ
dicit :mundus hic dicit :non eſt mecum :quia ſupra mundum eſt:quem uiræ humanæ lapſus
atq; illecebra non immutauit:quia peccatum non fecit:nec eſt dolus inuentus in ore eius .
Abyſſus ergo dixit :non eſt in me :mare dixit non eſt mecum.Sed cælum non dixit :quia nõ
eſt apud ſe quem receperat reſurgentem.Paradiſus non dixit non eſt in me:quem regnare ĩ
ſe abſoluto quoq; latrone cognouerat :ſicut ipſe dominus dixit :hodie mecum eris in paradi
ſo .Attrahite filii ſapientiam in interiora ueſtri cordis promptuaria:quoniam ea eſt in omni
auro argentoq; precioſior :quam mors neſcit :quia non mortui laudant dominum ſed uiuẽ
tes .Et uos igitur ut uiuatis laudate dominum :& laudate eum diebus ac noctibus .Laudabi-
tis autem ſi ab eo:nulla uos auertat cupiditas matrimonii :& cura mundi:quoniam quæ con
iugium ſortiuntur :ſolicitantur mundi huius negociis .Conſiderate filii quid uobis debeatis
parentum .Aperuimus ad deum os.Nos orauimus :uos ſoluitæ:quanta uis ſit in uobis parẽ
tum :iepte galaitidis filia uos debet docere :quæ ne fruſtraretur oblationem patriam: etiam
mortem ſuam obtulit. Nam cum ille ſolicitus de belli periculo uouiſſet : ſi proſperior pu-
gnæ euentus foret :id quod regredienti domum ſuam primo ſibi occurreret :deo ſe immola
turum ubi uictoria potitus eſt :occurrit filia læta præ cæteris gaudio uictoriæ & pietatis offi
cio.Ingemuit pater nec affectus immemor ſed memor uoti. Quæſiuit cauſam filia reſpõdit
ille quid domino promiſiſſet.Tum illa hortata eſt:ut promiſſum deo munus impleret.Itaq;
incautam patris oblationem ſanguine ſuo ſoluit .Hæc in uobis communia. Tu autem fili
quem mihi uerus helcana ideſt dei dedit poſſeſſio:poſtulatus meus .Inde enim etiam ſamu-
el nomen accepit.Tu(inquam)impetratus meus & uotiuus meus qui quo modo in uterum
meum ueneris neſcio .Iam enim deſperaueram ſobolem ſexus uirginalis :quem mihi uota
mea non aliqua ſolemnis cætus ſecreta formarunt .Tu (inquam)filii agnoſce a quo donatꝰ
ſis mihi .Ille tua ora plaſmauit :ille tua membra diſtinxit ille mea orata ſuſcepit :cuius tem
plo cuius obſequio te ante quam naſcereris ſacrauit.Non parentibus non tibi ſed deo natus
es cuius ante quam de uulua matris exires :eſſe cæpiſti .Et omnes quidem illius ſumus ſed ta
men tu ſpecialiter promiſſus domino tuo redderis :quia ſcriptum eſt .Vouete & reddite do-
mino deo ueſtro .Ego miſera :ego indigna :& tamen quaſi anna promiſſi:ut omnibus uitæ
tuæ diebus ac noctibus a conſpectu domini non recedas.Ego promiſſi:tu exequere.Dñs ſibi
hoſtiæ ſuæ munꝰ ĩplebit.Hæc & alia pia mr̃:quæ poſt q̃ cõgruentẽ filiorum uidit effectum

ablactatum suum uberibus gratiæ spiritualis in templum domini deducens: conuersa ad preces confirmatum est (inquit) cor meum in domino: & exaltatum cornu meum in domino. Dilatatum est os meum super inimicos meos: lætor in salutari tuo: quoniam non ē sanctus alius quo modo dominus: & non est iustus quo modo deus noster: & non est alius præter te. Ista igitur ad filios mater dicit: quæ simul & uiduitatis in se: & integritatis liberos titulos i dom um suam intulit quasi quosdam fæmineos principatus. Egregia sane fæmina: quæ sibi nihil reliquit: totum quod habuit: deo obtulit. Cuius uita institutio disciplinæ est: & quædam formula castitatis. Bona proposito & melior est magisterio. Exemplum enim uiduitatis & uirginitatis magisterium est. Procedit in ecclesiam filiorum uirginum septa comitatu: domesticum decus inuehens: & inuenit in ecclesia quod suum dicat: filium sacrarum lectionum oracula personantem: ut uideantur sibi sorores domi discere: cum frater auditur. Mater quoq; ad imitationem cælestis exempli gaudet sic proficere de filio: & omnia legētis uerba pio mandat effectu & sedulo corde conseruat. Sed quāuis maternis defuerim hortationibus ego quoq; uos filii uel paucis alloquar. Quærite dominum iesum qui nos monet ut quæramus regnum dei: & ecce omnia (inquit) suppetent uobis. Sed malo ego uos ante meritum deferre: & sic exigere mercedem. Bona merces: sed diuinior dispensator mercedis & auctor muneris. In regno merces: in christo remunerandi potestas. Quærite illum in scripturis diuinis: ibi christus inuenitur. Et dicite sicut illa dicebat. Annūcia mihi quem dilexit anima mea. Sed synagoga quærebat quem amiserat: uos quærite quem non amittatis. Sed cur synagoga dicis quem dilexi: & non dicis quem diligo? Ideo non tenes: quia dilexi te dicis. Cur non potius adhuc diligis: ut possis tenere. Verum illa omittamus. Tu uirgo cum cœperis quærere: adest. Neq; enim fieri potest: ut desit quærentibus se: qui palam factus est non quærentibus & inuentus est non interrogantibus. Dum tractas & cogitas: præsto est. Disce interrogare cū uenerit: ubi pascat ubi maneat: sicut illa dicebat. Vbi pascis? ubi manes? in meridiano? Vbi enim christus manet nisi ubi iusticiæ meridies fulget? ideoq; sacratæ scripturæ docetur testimonio: quæ dicit. In sole posuit tabernaculum suum. Vnde & alibi idem dicit propheta. In lumine tuo uidebimus lumen. Lumen filius est: lumen & pater: qui uidetur in filio. Quoniā filius splendor gloriæ patris: & imago substantiæ eius est. Sed etiam in tuo lumine uirgo christum require: in bonis cogitationibus in bonis operibus quæ luceant coram patre tuo qui in cælis est. Quære in noctibus: quære in cubili tuo: quoniam & nocte uenit & pulsat ianuam tuam. Vult enim te in omnibus inuigilare momentis: uult ianuam tuæ mentis patentem inuenire. Est & illa ianua quam uult patere: ut aperiatur: & resonet ostium laudem domini: gratiam sponsi: crucis confessionem: cum symbolum recenses: psalmos in cubiculo tuo concinis. Ergo cum uenerit: uigilantem inueniat: ut parata sis. Dormiat caro tua uigilet fides: dormiant illecebræ corporis: uigilet cordis prudentia: membra tua redoleant crucem christi: & sepulturæ odorem: ut nihil iis somnus caloris infundat: nullos excitet motus. Ipsa est anima quæ se christo aperit: quam nulli uapores carnis exagitant. Cum hæc inuenerit sponsus transibit. Anima tua illum sequatur: discedat a cubili suo: exeat in uerbo eius: sicut scriptum est. Exiuit anima mea in uerbo tuo. Idest peregrinetur a corpore ut deo adsit: quoniam cum est in corpore peregrinatur a christo: unde & apostolus ait. Audemus ergo & contendimus magis peregrinari de corpore: & adesse ad dominum. Et ideo contendim⁹ siue absentes siue præsentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal christi: ut reportet un⁹ quisq; propria corporis sicut gessit siue bonum siue malum. Quam cito causam probauit: qua corpus resurgit. Oportet enim carnem resurgere: quæ remunerationem suorum ē adeptura gestorum: ut quæ in corpore gessimus: in corpore recipiamus. Vult igitur se dominus sæpius quæri. Discedit currit: ut resuscitet gratiam quam uult a te etiam in te resuscitari: sicut habemus ad timotheum scriptum. Propter quam causam admoneo te: ut resuscites gratiam dei quæ est in te per impositionem manuum mearum. Quæ autem resuscitauerit gratiam sit uulnerata charitate: sicut illa dixit quia uulnerata charitate ego sum. Si suscitaueris & resuscitaueris charitatem: quid illud sit poterimus intelligere: si repetamus: quia sagitta est dominus iesus: cui dicit pater posui te sicut sagittam electam. Et quia ipse est charitas: sunt utiq; iacula charitatis quibus uulnerat se quærentes. Deniq; & alligati uinculis ipsum sequuntur: quia quos uulnerat ligat. Ergo sunt etiam uincula charitatis: quibus ligatus est paulus qui ait Paulus uinctus iesu christi. Vulnera autem charitatis esse docet iob quo nemo amplius christum dilexit: qui diligebat etiam in ipsis sui corporis cruciatibus. Vnde dicebat: sagittæ autē domini in meo corpore sunt: quarum furor ebibit sanguinem meum: cum cœpero loqui: cō

pungunt me. Sunt ergo charitatis uulnera : & bona uulnera. Denique meliora uulnera amici quam uolūtaria oscula inimici. Hieremias quoque æstuabat : & ignem charitatis quo inflammabatur ad officium prophetandi : ferre non poterat. Denique demergebatur in lacum : quia iudæis futura excidia anunciabat : & tacere non poterat. Lapidabatur stephanus : & ille pro christo uulnera quasi uulnera charitatis pio excipiebat affectu. Vapulabant apostoli : & congratulabantur. Quam bonus est dominus : pro quo dulces & iniuriæ sunt grata mors. Et bene grata quæ acquirit immortalitatem. In omni (inquit) tempore sint uestimenta tua candida. Quid candidius uirginitate : quid nitidius intacti uestimento pudoris ? Bona quidem castitas est coniugalis : & castitas uiduitatis. Munda omnis castitas : sed forte non omnis candida aut nõ cãdida ĩ oĩ tpe. Non candida quãdo non habet quis sui corporis potestatem : quando ad tempus sequestratur oratio. De uirginitate ergo pulchre dicitur. In omni tempore sint uestimenta tua candida : & oleum in capite tuo. Vt faces tuæ semper possint lucere : nec extinguantur : cum cœperit sponsus ille cælestis uenire. Quam autem unctionem in capite tuo ecclesiastes dixerit de prouerbiis colligimus : quia oculi hominis in capite eius : idest sapientiæ tuæ sensus. Ideo forte & euangelica mulier illa laudatur : quæ pedes domini capillis suis tersit quod fide se humiliauerit : ne per carnis elata superbiam uideretur : quam legi subditam uerꝰ occultorum interpres paulus negauit : ut a christo subiiceretur. Et pulchre hoc dicere possumꝰ intelligere etiam corporaliter : quoniam in propheticis scriptis repræhenduntur filiæ sion : ꝙ alta ceruice procederent : nutibus oculorum : & itinere pedum trahentes simul tunicas : & ludentes pedibus. Et ideo gloriam uestis earum : & ornatus earum : crines & cincinnos dominꝰ ablaturum esse se dicit. Recte ista mulier sparsit capillos suos : ut nodos criminum euangelica solueret disciplina : unde & apostoli dixerunt. Non in plicatu capillorum : sicut petrus docuit neque in tortis crinibus aut auro & margaritis : uel ueste preciosa : ut paulus asseruit : sed magis interioris hominis ornamenta fœminis requirenda : quoniam ille absconditus cordis homo qui est pauper sæculo : ipse est locuples deo. Audistis filii qui pauperes uos uocatis : quis est aũt homo diues : cum multis egeat : nisi ille cui non est graue peccatum in conscientia ? Bona (inquit) est enim substantia : cui non est peccatum in conscientia : Audistis (inquam) in quo possitis apud deum esse locupletes ut sit in uobis incorruptibilis & modestus spiritus. Bone enim diuitiæ sunt innocentiæ atque simplicitatis : quibus peccatum non imputatur : quia nulla in iis doli fraudi ꝙ uersutia est. Omnis enim simplex obtrectare non nouit : nescit inuidere : suo cõtentus est : aliena non quærit. Et si egeat : sibi diues uidetur : si suppetat quod alimento est satis. Denique pulchræ apostolus paulus : & profunda (inquit) paupertas eorum abundauit in diuitiis simplicitatis eorum. Et quia ecclesia congruis ornatibus compta : & de christo lumen recipiens refulgebat : potest etiam sic locus ille accipi eo ꝙ synagoga ad ecclesiam dicit. Vbi pascis : ubi manes ? in meridiano ? ne forte fiam circumamicta super greges sodalium tuorum. Mercenaria esse desiderat : quæ sibi uendicabat ante dominatum. Sed quia incredula immitis sacrilega : ideo eam a gregibus ecclesiæ suæ separat christus dicens : nisi scias te o decora in mulieribus. Hocest prius te quæ sis : ipsa cognosce : & tunc pete ut meis gregibus appropinques. Et bene in mulieribus decora dicitur synagoga : non in uirginibus : quia uirgo sine ruga est. Scire ergo debet siue uir siue mulier : quia ad imaginem dei est & similitudinem. In quo enim sumus : nisi in animæ substantia & mentis uigore ? Hæc nostra omnis portio. Denique dauid inquit : in deo sperabo : non timebo quid faciat mihi caro. Non ergo caro sumus sed spiritus. De iudæis autem dictum est. Non permanebit in iis spiritus meus : quia caro sunt. Non aurum sumus non pecunia : non diuitiarum copiæ. Illa enim nostra. Et ideo dicit moises. Attende tibi hocest imagini quam a christo accepisti : similitudini ad quam factus es. Ipsã serua imaginem quam christus in te operibus suis pinxit : sicut ait ad hierusalem idest ad animam pacificam. Ecce ego hierusalem pinxi muros. Attende ergo tu præcipue filii. Attende tibi : ut læteris in iuuentute tua. Cui dicit scriptura : lætare adolescens in iuuentute tua. Non unius tibi dicit tempus ætatis. Est quasi quidam flos uitæ : bonorũque ætas operum : de qua dicitur. Renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Et oblectet (inquit) te cor tuum in diebus adolescentiæ tuæ : & ambula in uia cordis tui sine macula : & in aspectu oculorum tuorum. In aspectu utique spirituali : non in audacia sæculari. Et scito ꝙ super hæc omnia adducet te deus in iudicium : & repellet iram a corde tuo : & amouebit nequiciam a carne tua. Attende tibi uirgo & tu : ut insistas orationi : & uultus tuus assidua obsecratione pallescat. Sed ante orationem præpara animam tuam : ut non uidearis tentare deum : cum deprecaris : ut id quod oras : mores tui loquantur : fides adiuuet : opera commendent. Attende tibi quod dico tibi : cuicunque

uirgini loquor. Nam tibi piæ non deeſt inſtitutionis magiſtra. Attende (inquam) uirgo ſa
cræ præſertim profeſſionis: & ab hominis irreuerentis oculis caue. Et ſi ad tempus præterie
rit quaſi uiator: tamen os ſuum aperit: & ab omni aqua proxima bibet: ut te inebriet. Nullus
ſit tuus ſine matre progreſſus: quæ ſit anxia cuſtos pudoris. Ipſe quoq; ad eccleſiam progreſ
ſus rarior adoleſcentulis. Conſidera quanta fuerit maria: & tamen nuſq; alibi niſi in cubiculo
reperitur: cum quæritur. Illa te doceat quid ſequaris. Angelum in ſpecie uiri uidit: & expa
uit corde. Peregrinabatur aſpectu. Vnde dicit ad eum angelus: ne timeas maria. Decet ſolitu
do uerecundiam: & gymnaſium pudoris ſecretum eſt. Quid enim tibi uel ad proximam faci
le accedere? Pes fatui facilis in domum proximi. Qui autem ſapiens eſt: uerecundatur. Inde
naſcuntur fabulæ: de quibus pulchre admoneris: ut caueas: cum dicit tibi uir ſapiens. Quis
dabit diſciplinæ meæ cuſtodiam: & ſupra labia mea ſignaculum certum ne cadam ab illis: &
lingua mea perdat me? Si uirilis ſexus iubetur tacere coram ſenioribus: quam indecorum eſt
uirgines loqui: & uarios ſerere ſermones? Eſto ut imperes tibi ſilentium. Nunquid potes im-
perare ne audias? Poteſt quis aliquando frenos ori ſuo imponere: & uerbis ſtateram auribus
non poteſt. Loqui enim in nobis eſt: audire ex aliena pendet poteſtate. Sæpe enim audimus
quod nolumus. Quid deinde aliud nos ſcriptura admoneat conſideremus. Non iurandum
facile: quia plærunq; multi caſus accidunt: ut non poſſimus implere quod iurauerimus. Qui
autem non iurat: utiq; non peierat: qui autem iurat: aliquando neceſſe eſt incidat periurium
quia omnis homo mendax. Noli ergo iurare: ne incipias peierare. Nec ipſam quidem libe-
riorem læticiam in uirginibus decet eſſe. Quæ ſi non habent quod fleant: fleant lapſus pec-
cantium. Etenim qui aliorum lapſus fleuerit ſuos cauet. Fleant poſtremo uel illam contem
platione: ut hic flentes: illic accipiant conſolationem: ne ſicut diues ille: qui hic luxuriatus ẽ:
illic pœnas graues ſubire domini declaratur oraculo: & tu audias: recepiſti bona in uita tua.
Quanto beatius lazarus: qui hic fleuit: & illic exultauit: hic eſuriuit: & illic epulatur. Si uis er
go & tu bonam læticiam ſequi demonſtrat tibi eccleſiaſtes liber quam ſequi debeas qui ait.
Veni: manduca in læticia panem tuum: quoniam placuerunt deo facta tua. Quid autem idẽ
eccleſiaſtes monuerit nos omnes de immoderatione ridendi: conſideremus. Sicut uox (inqt)
ſpinarum ſub olla: ita riſus ſtultorum. Nempe ſpinæ cum ardent ſonant: & cito exuruntur:
ut nullus caloris ſit effectus. Vnde & de iudæis dictum eſt. Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.
Exuſti ſunt enim ſuo riſu: & conflagrauerunt in domini paſſione: quando in animæ ſuæ uo
cabantur incendium dicentes. Sperauit in domino: eripiat eum: ſaluum faciat eum quoniã
uult eum. Et deridentes percutiebant calamo caput eius: & ſpinis eum coronabant: atq; acœ
tum ei ut biberet offerebant. Ille riſus ſynagogam incendit in æternum. Sic ergo eſt riſus
ſtultorum qui ſine gratia ſonat: & ollam ſui corporis urit. Merito negabat ſarra quia riſerat:
ne uideretur ridendo de effectu promiſſorum dubitaſſe cæleſtium. Et tamen ille riſus plenus
grauitatis fuerat & pudoris: quem nemo alius teſtis niſi deus ſolus cognoſceret quem occul-
ta non fallunt. Quam pulchrum & illud. Noli feſtinare in ſpiritu tuo iraſci: quia ira in ſinu
ſtultorum requieſcit. Hoc eſt etſi cauſa ſit quæ moueat indignationem: non ſit feſtina uindic
ta: ne immoderatus calor indignationis exæſtuet. Non poteſt igitur auferre quod naturalis ẽ
motus: ſed moram inſerit: ut medicina conſilii temperet iracundiam. Sic enim dauid ante
iam dixerat. Iraſcimini: & nolite peccare. Non quod ĩperaret iracundiam: ſed ꝙ id quod nũc
eſſet: auferre non poſſet. Et quaſi bonus medicus remedium daret: ut ipſa iracundia non no
ceret. Deniq; etiam ſi quis prolapſus eſſet corde: quoniam ira neſcit tenere moderamina: ſua
det ut compũgatur in cubilibus ſuis: & ſuum unuſquiſq; condemnet errorem. Sic enim ſcrip
tum eſt: quæ dicitis: in cordibus ueſtris & in cubilibus ueſtris compungimini. Voluit itaq;
omnes homines ſuorum delictorum eſſe cenſores: ut & qui publico teſtimonio non tenetur
ſe ipſum iudicem qui in occulto lapſus: erubeſcat: & aculeo quodam coerceat amaritudinis &
pudoris. Quid de parſimonia loquar: cum ſapiens dicat. Aufer a me uentris concupiſcentias
& concubitus cupiditas ne appræhendat me? Nec infirmitatem ex ieiunio & abſtinentiam
reformides. Infirmitas enim grauis ſobriam facit animam. Quo modo etiam docent ſalo-
monis prouerbia: bonæ opinioni ſtudendum dicendo potius eſt nomen bonum quam diui
tiæ multæ. Quid eſt enim patrimonium niſi bona illa gubernatio? Vnde ſanctus iob dicit
Benedictio morituri ſuper me ueniat: & os uiduæ me benedicat. Oculus eram cæcorum: &
pes claudorum inualidorum pater. Si uidi nudum prætereuntem: & non ueſtiui: ſi me non
benedixerunt egentes & de uelleribus ouium mearum humeros eorum non calefeci ſi abſ-
condi aliquando peccatum meum: quod uel imprudens non ex uoluntate commiſerim: ſi ali

quando promiſi uacuo ſinu exire inopem ianuam meam .His enim nomen bonum parat
Præ cæteris tamen in uirgine præcellit ſtudium ſobrietatis .Sobrietatem dico non uini ab-
ſtinentiam :ſed corporalis laſciuiæ :qua grauius quam uino inebriamur. Dat enim calicem
ruinæ & iræ poculum .Vnde dicit dominus ad hieruſalem .Audi humiliata & ebria non a ui
no.Ecce accepi de manu tua calicem ruinæ & poculum iræ.Si hunc ca'icem exinanieritiſyna
goga :non bibant filii eccleſiæ. De iudæis dictumeſt. Filiæ eorum compoſitæ circũor
natæ quo modo ſimilitudo templi .Vos autem templum dei eſtis :filiæ eius qui non tranſfi
guratur in iangelium lucis ſed uerum lumen de uero eſt lumine. Ideo in uobis non ſimili-
tudo ſed uertas ſit.Multæ autem cum ſtudium caſtitatis profitẽtur affectant adminicula pul
chritudinis :ut comptiores prodeant :nitidiore uultu quam ſacras domini decet quibus apo-
ſtolico ſermone reſpondeo :quæ mortuæ eſtis cum chriſto ab elementis huius mundi :quid
adhuc uelut uiuentes de hoc mundo decernitis .Ne tetigeritis (inquit)ne attaminaueritis:ne
guſtaueritis quæ ſunt omnia ad corruptelam .At non ſancta ſoteris :ut domeſticum piæ pa-
rentis proferamus exemplum.Habeamus enim & nos ſacerdotes noſtram nobilitatem præ
fecturis & conſulatibus præferendam.Habemus(inquam)fidei dignitatem quæ perire non
norit.At non ut dixi:ſoteris uultus ſui curam gerebat:quæ cum eſſet decora facie ualde & nu
bilis uirgo maiorum pro ſapiæ conſulatus & præfecturas parentum ſacra poſt habuit fide:
& immolare iuſſa non acquieuit.Quam perſecutor immanis cædi præcepit:ut tenera uirgo
dolori cederet aut pudori.At illa ubi audiuit hanc uocem:uultum aperuit ſoli inuelata atq; in
tacta martyrio.Et uolens iniuriæ occurrit:uultum offerens:ut ibi martyrii fieret ſacrificium
ubi ſolet eſſe tentamentum pudoris.Gaudebat enim diſpendio pulchritudinis : periculum in
tegritatis auferri.Sed illi potuerunt quidem uultum eius uulnerum uibicibus exarare:faciem
tamen uirtutis eius & gratiam decoris interni nequaquam exarare potuerunt. AEthruſcum
iuuenem ueteres fabulæ ferunt:cum propter admirandam oris proprii pulchritudinem in
amorem accẽderet fœminas ſtigmatibus inaraſſe uultum ſuum:nequa eum adamare poſſet
uidero utrum caſtus fuerit illius animus:affectus tamen non innocens:propter quẽ in ſe ipſe
animaduerteret.Ille tamen ſola excepit uulnera ne noceret:hæc triumphales rettulit marty-
ris cicatrices :ut imaginem dei quam acceperat reſeruaret.Seruate & uos hanc imaginem fi-
lii:ſeruate ſcripturæ præcepta diuinæ:ut omne os iniqui obſtruatur.Scriptum eſt enim.Bea-
tus quem tu erudieris domine:& de lege tua docueris eum.Bonus dominus erudit & docet:
& plærumq; arguit.Sed etiam quem arguit:beatum facit.Beatus enim homo quẽ arguit do
minus.Et ideo increpationes eius non refugias:quia charitatis & gratiæ ſunt.Ipſe enim per-
cutit:& quaſi bonus medicus manibus ſuis ſanat.Septies de neceſſitatibus te liberauit:in ſep-
timo autem non te contigit malum.In fame eripiet te a morte:in pugna autẽ de manu fer-
ri te exuit.Aflagello linguæ te abſcondit.Si enim tu nulli putaueris derogandum:alienæ lin-
guæ flagella non metues.Mire autem ſermones maledicorum expræſſit dicendo linguæ fla
gellum:cuius ſonus late reſultet:a quo nos ſeparare cupiens petrus apoſtolus monet:ut non
reddam⁹ malum pro malo:& maledictum pro maledicto:ſed magis cum maledicitur nobis:
benedictiones referamus.Et ideo dicit:cohibe linguam tuam a malo tanq; linguæ flagello:
nec timeas uerborum ſonum:ſi munda eſt conſcientia tua.Bonum eſt quidem:nullum: ſi fie
ri poteſt locum obtrectationi dare:ſed quia plæriq; non uiciis ſed uirtutibus derogant:repræ
hendant quod laudis eſt:non inueniant quod erroris eſt.Sed quod peius eſt non ſolum ab
aliena lingua ſed etiam a noſtra flagellamur.Et hæc ſunt grauiora uerbera:cum ex multilo-
quio peccatum incurrimus.Et ideo cuſtodi uirgo uias tuas:ut non delinquas in lingua tua .Et
bona loqui plærunq; crimen eſt uirginis.Sed quid miraris de uirgine:cum mulier in ſilentio
iubeatur diſcere?Bonus eſt pudor:quem commendant ſilentia:ſuſanna perichitabatur & ta-
cebat:ut melius tacito pudore loqueretur.Deniq; inuenit uerecundia defenſorem qui deſen-
deret caſtitatem.De qua bene dicitur ꝙ eam a flagello linguæ dominus abſcondit . Quid de
fœminis dicimus?Ioſeph tacuit accuſatus:ut melius eum innocentia ꝙ̃ lingua defenderet.Ta
cuit daniel omnibus ſapientior:& ora clauſit leonum.Vnde pulchre ſanctus dauid dicit : po-
ſui ori meo cuſtodiam:dum conſiſteret aduerſum me peccator.Quid enim uis loqui? Vere-
ris ne te tacente obiecta credantur.Sed audi bonum magnum dicentem ſanctum iob.Ecce ri
deo opprobrium:& non loquor:clamabo:& nuſq; iudicium.Ideſt crimĩator opprobria iacit:
habes quod intra te rideas:ſi crimen conſcientiæ non recognoſcis.Quid enim referas uerba
uerbis?Nondum eſt iudicium.Et ſi clames non appropinquat.Debentur tibi in hoc ſæculo
multa certamina.Vicerat ſanctus iob damni dolorem.Vicerat immo excluſerat luctus acer-

bitatem in amissionibus filiorum: uicerat uulnerum asperitates: uibices corporis: adhibetur mulieris tentamenta: & ipsa non sensit. Adhuc amicorum increpationes ad certamen eius ultimum reseruantur: luctatus fuerat cum affectu patrio: luctatus cū dolore corporis & ægritudine: oportebat eum subire etiam sermonum tentationes. Ergo quando uides uiduam dispendiis aliquibus laborare aut filiorum incommoditate uel morte: iustum iniuriis affici: noli ex istius sæculi incommodis merita eius pensare: aut mirari ꝙ derelictus a domio sit. Hic quidem luctamur sed alibi coronamur. Non de me tantum sed de omnibus hominibus communiter sum locutus. Nam unde mihi tātum meriti? Indulgentia pro corona est. Hic lucta: illic brauium. Hic militia: illic stipendium. Ergo dum in hoc mūdo sum adhuc luctor: adhuc decerto: adhuc impellor ut decidam. Sed potens est dominus: qui impulsum suscipiat labentem statuat: nutantem erigat. Quid ergo miraris aliquem laborare. Donec uita est ista: certamen non deerit. Non exit corona: nullus probatur: nisi qui perseuerauerit usqꝫ in finem: hic saluus erit ut possit qui legitime certauerit coronari. Quis fortior paulo? quis beatior? Ille tamen uas electionis dominicæ non ante sibi coronam uendicauit quam certamen omne consummaretur. Ideoqꝫ ait. Certamen bonum certaui cursum consummaui: fidem seruaui. Quod reliquum est: reposita est mihi corona iustitiæ. Quam non solum sibi sed etiam omnibus diligentibus aduentum domini dicit esse reddendam. Pulchre dixit aduentum christi diligentibus. Nemo enim festinat ad iudicium: nisi de inocentia securus: aut qui de labore præsumit: cui aut gratia domini: aut pia pro christo certamina suffragātur. Quam utiqꝫ habebit prærogatiuam & ea uidua quæ bene filios educauerit: & in liberis gratulabitur. Et maxime quæ omnes quos suscepit: domino dedit. Vnde & illa euangelica uidua diuitibus antefertur. Non solum enim quia totum quod habuit: ad uictum pauperum misit: sed etiam ꝙ duo æra detulit: dominica uoce laudabitur: idest plenam fidem. Deniqꝫ ad hominis sanitatem & ille samaritanus duo æra stabulario dedit: quibus ulcera curaret illius a latronibus uulnerati. Ergo quia & secundum uetus testamentum mariæ aaron uirginitatem & secundum nouum sanctæ mariæ matris domini integritatē studio suæ prolis imitata est: remunerationem fidei diuino iudicio consequatur: quæ nihil sibi ad sæculi subsidium reseruauit: sed totum domino sobolis piæ munus impendit. Te nunc domine precor: ut supra hanc domum tuam: supra hæc altaria quæ hodie dedicantur: supra hos lapides spirituales quibus sensibile tibi in singulis templum sacratur: quottidianus præsul intendas: orationes qꝫ seruorum tuorum quæ in hoc loco funduntur: diuina tua suscipias misericordia. Fiat tibi in odorem sanctificationis omne sacrificium quod in hoc templo fide integra: pia sedulitate defertur. Et cum ad illam respicis hostiam salutarem per quam peccatum mundi hui⁹ aboletur: respicias etiam ad has piæ hostias castitatis: & diurno eas tuearis auxilio: ut fiant tibi in odorem suauitatis hostiæ acceptabiles: christo domino placentes: & integrum spiritum eorum animam & corpus sine quærelæ loco usqꝫ in diem domini iesu christi filii tui seruare digneris. Amen.

Liber de institutione uirginis ad Eusebium.

c Ommendas mihi pignus tuum: quod æque est meum. Ambi hostiam domini sacram: & pio affectu tibi asseris præstātiorem de ea quam de reliqua sobole solicitudinem esse. Et uere ita est apud mentem fidelem. Cæteras. n. instituis: ut emittas domo: atqꝫ alienis copules: istam semper tecum habebis. In cæteris quoqꝫ paternæ uteris pietatis necessitudine: in hac ultra patrē procedis: uotoqꝫ & studio progrederis ut placeas deo. Quæ cum sit præstantior causa uotorum: sola tamen soluat: quicquid pro se & pro omnibus filiis debes. Hoc est sacrificium quod abel obtulit ex primitiuis ouium suarum fœtibus. Quod & apostolus præ cæteris laudat ad corinthios dicens. Quoniam qui statuit in corde suo firmus: & iudicauit in corde suo: seruare uirginem suam: benefacit. Igitur & qui matrimonio iūgit: benefacit: & qui non iungit: melius facit. Vnde pulchre dauid cum descripsisset ecclesiæ gratiam: cuius omnis gloria intus non foris: in bonis enim cogitatiōibus: atqꝫ immaculato castitatis affectu & sincæræ proposito conscientiæ summa est laus subtexuit dicens. Afferentur regi uirgines post eam. Et conuersus ad dominum patrem proximæ (inquit) eius afferentur tibi: afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis. Quæ est proxia nisi quæ christo propinquat: cui dicit deus uerbum exurge ueni proxima mea formosa

mea: columba mea quia ecce hyemis præteriit: Ante quam reciperet uerbum dei: hyems erat inhonora sine fructu: ubi uerbum dei recepit: & mundus ei est crucifixus: æstas est facta. Denique feruore sancti spiritus uaporata flos esse cœpit: & spirare odorem fidei fragantiam castitatis: suauitatem gratiæ. Unde & alibi addidit. Oculi tui columbæ extra taciturnitatem tuam: eo quod tota spiritualis & simplex sicut columba: in cuius specie uisus est a ioanne descendere spiritus sanctus spiritualia uideat: & nouerit ea quæ uiderit: tacere mysteria. Non enim mediocris est tacere. Etenim tempus tacendi sicut tempus loquendi: sicut scriptum est. Dominus dat mihi linguam eruditionis: quando oportet me dicere sermonē. Virginitatis itaque dos quædam est uerecundia: quæ commendatur silentio. Ideo ecclesiæ gloria intus est. Non itaque in multiloquio: sed in sensibus uel in penetralibus sacramentorum. Sicut ipsa dicit ad sponsum. Quis dabit te fratrem mihi lactentem ubera matris meæ. Inueniens te foris: osculabor te. Et quidem non spernent me: assumam te: & ducam te in domum matris meæ & in secretum eius quæ concepit me. Et supra ait. Introduxit me rex in cubiculum suum. Foris osculatur ecclesia christum: & ab eo introducitur in cubiculum. Osculatus est eam foris: quando tanquam sponsus procedens de thalamo suo exultauit tanquam gigas ad currēdam uiam. Tanquam gigas fortis est: quia nō rapinam arbitratus esse se æqualem deo: formam serui accepit. Foris ergo factus est: qui erat intus. Vides illum intus quando legis quod in sinu est patris. Cognosce illum foris: quando nos quærit ut redimat. Foris sibi factus est: ut mihi esset intus: & fieret medius nostrum. Ibi ergo simus: ubi christus medius est radicatus & fixus in cordibus nostris. Et ideo sicut ipse præcepit: cum oras: intra in cubiculum tuum: & effunde super te animam tuam. Cubiculum tuum conscientia tua est. Denique ecclesiastes tibi dicit. Et quidem in conscientia tua regi ne maledixeris: & in penetralibus cubiculorum maledicto ne uoueris diuitem. Ora & ora in occulto: ut audiat te qui in occulto audit. Et ora sine ira & disceptatione: abdicato occulta dedecoris. Iussus enim non proditionem criminis metuit sed contagionem. Quam bona oratio cum misericordia. Bona oratio quæ ordinem seruat ut primo a diuinis inchoemus laudibus. Si enim cum apud homines agimus: beniuolum uolumus iudicem fecere: quanto magis cum deum nostrum precamur Primo ergo immolemus deo sacrificium laudis. Unde & apostolus dicit. Obsecro ergo prio omnium fieri orationes: obsecrationes: postulationes: gratiarum actiones. Doceat te dauiticus psalmus octauus: qui cœpit a dei laudibus. Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra. Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Hactennus oratio. Inde sequitur obsecratio: ut destruas inimicum: postulatio: ut lunam & stellas uideat: lunam ecclesiam: stellas filios ecclesiæ cælestis gratiæ luce fulgentes. Et quod petit prophetico spiritu uisurum se esse promittit. Gratiarum actio: quod tuetur dominus hominem: & hūc lumum corporis nostri diuina uisitatione confirmat: uel quod homini animantium genera uniuersa subiecit. Similiter & dominica oratio omnia compræhendit: quam uulgare non opus est. Tu qui legis: quem ad modum distinguere debeas recognoscis præcipue tamen ut dixi: commendanda est oratio sicut præmisi: placiditate animi & tranquillitate: unusquisque sibi cōstet & congruat: & fiat illud quod scriptum est. Si duo ex uobis conuenerint super terram: de omni re quacunque petierint: fiet a patre meo qui in cælis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo: ibi sum in medio eorum. Qui sunt isti duo: nisi anima & corpus: Vnde & paulus castigabat carnem suam: & seruituti redigebat: ut esset animæ tanquam imperatrici suæ caro subdita: & mentis imperiis obtemparet: ut esset in uno homine dissidium ac bellum intra se gereret: & legi mentis repugnaret lex corporis. Duo igitur ista diuersa: ratione quadam & pace iungebat: secundum quod ipse asseruit dicens: quia christus est pax nostra: qui facit utraque unum: & medium parietem sepis soluit per inimicicias in carne sua: ne id ageret quod nollet atque id faceret quod odisset. Isti sunt ergo anima & caro. Vnde & dauid ait. Non timebo quid faciat mihi caro: quam aduersariam animæ suæ nosset. Quæ tamen duo ut euidentius exprimamus non solum duo sunt: sed etiam duo homines: unus interior alter exterior. Isti duo si sibi propositi æqualitate concurrant: ut cogitationes factis & cogitationibus facta conueniant: uitæ nostræ rota sine ulla offensione uoluetur. Vt quem ad modum scriptum est. Fiat uox tonitrui in rota. Isti igitur duo: unum sunt. Nec solum unum sed unus homo. Vnde & apostolus ait: ut duos conderet in uno homine: faciens pacem: & recōciliaret utrosque in uno corpore deo per crucem interficiens inimicicias in semet ipso: ut utrique accessum habeamus in uno spiritu ad patrem. Sunt etiam duo homines: uetus & nouus.

Vetus ille peccato obnoxius & obsoletus: ac uestimenti ueteris similitudine attritus & scissus quem in baptismate affigimus cruci. Vnde & apostolus ait. Quia uetus homo noster simul crucifixus est: ut destruatur corpus peccati: ut ultra non seruiamus peccato. Vetus ergo affigitur: ut moriatur peccato: ut nouus resurgat: qui renouatur per gratiam. Diximus de duobus fortasse dicat aliquis. Quid de tribus dicis quoniam sic habet scriptura. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo: ibi sum in medio eorum. Hinc quoq; ratio manifesta ē quia idem apostolus dicit. Ipse autem deus pacis sanctificet uos per omnia: ut integer spirit⁹ uester & anima & corpus sine querela in die domini nostri iesu christi seruetur. Vbi ergo tres isti integri ibi christus est in medio eorum: qui hos tres itus gubernat & regit: ac fidei pace componit. Hæc igitur tria integra præ cæteris i se uirgo custodiat: ut nullam det sacræ uirginitati q̃relā: & sit inoffensa sine ruga sine macula. De qua licet freq̃ntib⁹ libris diximus: tam̄ memorati pignoris causa: hunc adte librum cōdendum arbitrati sumus. Bona uirginitas quæ sexum utruq; non solum absoluit a crimine: uerum etiam prouocauit ad gratiam. Accusam⁹ autem plæruq; fœmineum sexum: q̄ erroris causam iuexit: & nō cōsideramus quanto iustius ī nos obiurgatio retorqueat̄. Nam ut repetamus a principio: & rerum exordia īterrogemus: quātum ei delatum sit: iuestigabimus: & quam in misera cōditionis humanæ fragilitate: fœmina tamen iuenit gratiam. Nam cum omnia opera sua laudauerit deus: cælum: terram maria: noctem & diem: q̄ iste proficeret ad usum: illa ad fructum quietis: laudauerit feras: bestias: ubi ad hominem uētum: solus nō uidet̄ esse laudatus propter quem generata omnia sūt. Qua igit̄ causa? Nisi forte ea: quia alia ī specie sunt: homo in occulto? Nihil ī bestiis plus reperias quam quod uidet̄. In homine nihil est īferius: quam quod uidet̄. Qui cum ex animo cōstet & corpore: hoc utiq; in eo seruit quod uidetur. Illud autem ī eo regit hominem quod nō uidetur. Merito ergo alia ī exordio laudant̄: istius laudatio non promit̄: sed reseruat̄: quia aliorum gratia foris: huius intus est: aliorum in natiuitate: huius in corde. Quid enim tam altū & tam profundum quam hominis mens: quæ quasi iuolucro quodam corporis tegit̄ & occultat̄: ut eam haud facile quisq; introspicere & speculari queat. Ideo ergo homo non ante laudatur: quia non in forensi pelle sed in īteriore homine ante probandus: sic prædicandus est. Quem præclare definiuit apostolus petrus dicens absconditum esse cordis hominem in icorruptione quieti & modesti spiritus qui est ante deum locuples. Merito ergo differt̄: ut sequat̄ uenerata eius laudatio: cuius dilatio non dispendium sed īcrementum est. Nemo ergo se despiciat quasi uilem: n ec contuitu corporis se se existimet. Nam & si dixerit sanctus iob nudus exiui de uentre matris meæ: nudus & hinc abibo: habuit tamen quo non solum inter homines: sed apud deum diues īueniretur. Quid autem locupletius quam quod ad imaginem dei est ac similitudinem? Ad imaginem autem dei interior est homo non iste exterior. Ille qui sensu existimatur non occulis compræhenditur. Ille ergo nobis expetendus est qui serius inuestigatur. Ideo deus non putauit hominis fabricam esse laudandam: quia maior eius in uirtute est portio. Præclara quidem species: & præstantior cæteris animantibus: sed irrationabilia specie corporis existimentur: ea autem quæ rationis plena sunt: communem laudem seq̄strent. Homo igitur mihi non tam uultu quam affectu admirandus emineat atq; excellat: ut in iis laudetur in quibus etiam deus prophetico iudicio laudatur. De quo scriptum est. Terribilis in consiliis super filios hominum. Cuius opera coram deo luceāt: qui bona iugibus operibus facta contexat. Et ideo laudatio eius non in exordio sed in fine est. Nemo enim nisi legitime certauerit: coronatur. Ideoq; sapiens tibi dicit. Ante mortem non laudes hominem queq̄. Qua ratione hoc dixerit: superioribus docuit dicens: quia in fine hominis nudantur opera eius. Spectemus tertium: in quo manifestauit deus sententiam suam. Cum enim fecisset hominem: & posuisset in paradiso operari & custodire dixit nō est bonum solum esse hominem faciamus ei adiutorium secundum se. Sine muliere igitur homo non habet laudem in muliere prædicatur. Nam cum dicit: non bonum hominem solum esse confirmat utiq; bonum esse hominum genus: si uirili sexui fœmineus sexus accedat. Simul illud considerandum quia ille de terra factus est & limo: ista de uiro: & caro quidem limus: sed ille adhuc informis: iste formatus. Iam illud præclarum: ut apostolicum accersamus exemplum quod habemus scriptum: reliquet homo patrem & matrem: & adhærebit uxori suæ: & erūt duo in carne una: sacramentum hoc magnum est ego autem dico in christo & in ecclesia. Aduertimus itaq; per mulierem cæleste illud impletum esse mysterium ecclesiæ: in ea gratiam figuratam: propter quam christus descendit: & æternum illud opus humanæ redemptionis absoluit. Vnde & adam uocauit nomen mulieris suæ uitam. Nam & in pupulis per mulieres

successionis humanæ series & propago diffunditur:& per ecclesiam uita confertur æterna. Sane negare non possumus ꝙ errauerit mulier. Quid miraris tamen: si infirmior lapsus est sexus: cum sit lapsus etiam fortior. Mulier excusationem habet in peccato: uir non habet. Illa ut scriptura asserit: a sapientissimo omnium serpente decepta est: tu a muliere. Idest illā superior creatura decepit: te inferior. Te enim mulier decepit: illam tamen malus licet angelus. Si tu inferiori non potuisti resistere: quo modo illa potuit superiori. Culpa tua illam absoluit: si de merito culpæ dubitas: intelligemus sententiam. Illi dictum est. In tristicia paries filios & ad uirum tuum conuersio tua: & ipse tibi dominabitur. Viro autē dicitur. Terra es: & in terram ibis. Et uere iuxta sententiam: quandoquidem si adam quod a domino deo audierat: seruare non potuit: quo modo potuit seruare mulier quod audiuit a uiro. Si illum dei uox non confirmauit: quo modo istam uox firmaret humana. Deniq; adam conuictus quod contra diuina quæ coram audierat: præcepta gustasset: nihil habuit quod diceret: nisi quod sibi mulier dixisset & manducasset. Mulier autem ait. Serpens traduxit me: & manducaui. Quanto maior mulieris absolutio: Ille arguitur: hæc interrogatur. Adde illud ꝙ & prior culpam fatetur. Etenim quæ se dicit esse seductam: testatur errorem. Erroris ergo medicina confessio est. In iudicio ipso quanto clæmentior mulier uiro. Ille mulierem suam accusauit: ista serpentem. Hoc est nec accusata crimen retorsit: sed ipsum accusatorem suum maluit si posset absoluere ꝙ ligare. Habes igitur & culpæ absolutionem in confessione: & sententiæ in excusatione. In tristicia (inquit) paries filios. Condemnationis suæ pondus agnoscit: munus pœnalis conditionis exequitur. Pro te mulier doloribus suis militat: & remunerationem ex pœna inuenit: ut per filios per quos affligitur liberetur. Facta est itaq; gratia ex iniuria. Salus ex infirmitate. Scriptum est enim quia salua erit per filiorum generationem. Cum salute itaq; parit: quos in tristicia parturiuit: & ad laudem educat: quos peperit cum dolore. Sed dicis o uir: quia mulier tentatio fuerit uiri: uerum etiam & si decora: ecce alia tentatio. Tamen abrahæ descendenti in ægyptum uxoris pulchritudo non nocuit: immo magis profuit. Honoratus est enim per uxorem: non ludibrio habitus in uxore. Cur autem tu uultus decorem in coniuge magis ꝙ morum requiras: Placeat uxor honestate magis ꝙ pulchritudine. Illa eligatur quæ sarram moribus referat. Non est uicium mulieris esse quod nascitur: sed uicium uiri est quærere in uxore quod sæpe tentatur. In quo si infirmior fuerit mulier: ipsa labatur: si fortior: uir periclitetur. Non possumus repræhendere diuini artificis opus: sed quem delectat corporis pulchritudo: multo magis illa delectet uenustas: quæ ad imaginem dei est intus non foris comptior. Si ergo uxor tentatio est: esto cautior: quære remedium aduersus tentationis periculum. Vigilate (inquit) & orate: ne intretis in tentationem. Dominus hæc dixit. Vir audit. Mulierem impleuit. Quottidie mulieres ieiunant: & non indicta præstant ieiunia: peccatum agnoscunt: accersunt remedium. Semel de interdicto mulier manducauit: & quottidie ieiunium soluit. Qui secutus es errantem: sequere corrigentem: ambo manducastis: cur sola ieiunat: Hoc est ambo deliquistis: cur sola remedium quærit: Veni eua iam sobria: ueni eua: & si in te aliquando intemperans sed iam in prole ieiuna. Veni eua iam talis: ut non de paradiso excludaris: sed rapiaris ad cælum. Veni eua iam sarra quæ parias filios non in tristicia sed in exultatione: non in merore sed in risu. Isaac tibi multiplex nascitur. Veni igitur eua iam sarra: de qua dicitur uiro. Audi sarram uxorem tuam. Sis tu licet uiro subdita: quia esse te decet: cito tamen soluisti sententiam: ut uir te audire iubeatur. Si typum christi illa pariendo a uiro meretur audiri: quantum proficit sexus: qui christum salua tamen uirginitate generauit. Veni ergo eua iam maria quæ nobis non solum uirginitatis incentiuum attulit: sed etiam deum intulit. Vnde lætus & exultans tanto munere dicit isaias. Ecce uirgo in utero concipiet: & pariet filium: & uocabitur nomē eius emanuel: quod est interpretatum: nobiscum deus. Vnde hoc munus: Non de terra utiꝗ sed de cælo uas sibi hoc per quod descenderet: christus elegit: & sacrauit templum pudoris Per unam descendit: sed multas uocauit. Vnde & speciale maria domini hoc nomen inuenit: quod significat deus ex genere meo. Dictæ sunt & ante mariæ multæ. Nam & maria aaron fuit: sed illa maria amaritudo maris uocabatur. Venit ergo dominus in amaritudinem fragilitatis humanæ: ut conditionis amaritudo dulcesceret: uerbi cælestis suauitate & gratia tēperata. Hoc significauit fons mirrha per lignum dulcoratus: eo ꝙ popl's nacionum amarus

ante peccatis uel caro noſtra:temperamento paſſionis dominicæ in uſus alteros mutaretur. Egregia igitur maria quæ ſignum ſacræ uirginitatis extulit:& intemerate integritatis pium chriſto uexillum leuauit. Et tamen cum omnes ad cultum uirginitatis ſanctæ mariæ aduocentur exemplo:fuerunt qui eam negarent uirginem perſeueraſſe. Hoc tantum ſacrilegium ſilere iam dudum maluimus:ſed quia cauſa uocauit in medium:ita ut eius prolapſionis etiā epiſcopus argueretur:indemnatum non putauimus relinquendum. Et maxime quia mulierem eam legimus:ſicut ait in chana galileæ ipſe dominus dicenti ſibi. Vinum non habent fili. Reſpondit. Quid mihi & tibi mulier? Et alibi legimus quod dixerit mattheus de ioſeph & maria. Inuenta eſt ante q̃ conuenirent:in utero habens de ſpiritu ſancto. Et infra. Non cognouit eam:donec peperit. Et iterum de ioſeph. Noluit eam traducere. Et fratres domini uidentur ſignificare ꝙ de maria ſuſcepti ſint. Et apoſtolus ait. Poſtq̃ uenit plenitudo temporis:miſit deus filium ſuum natum ex muliere:factum ſub lege. Quæ ſingula notanda ſunt: ut qui illa legit:ſermonis huius modi uinculo non alligetur. Reſpondeamus itaq; ſuo ordiē. De mulieris nomine quid moueamur? ad ſexum rettulit. Non enim corruptelæ:ſed ſexus uocabulum eſt. Vulgi uſus non præiudicat ueritati. Deniq; uirginitas primum hoc nomen accepit. Nam cum ſumpſiſſet deus unam de coſtis adæ:& ſuppleuiſſet carnem in locum ipſius: ædificauit(inquit)eam in mulierem. Vtiq; adhuc uirum non cognouerat:& etiam mulier uocabatur. Rationem quoq; nominis huius ſcriptura non tacuit dicens. Quia dixit adam os de oſſibus meis: & caro de carne mea. Hæc uocabitur mulier:quoniam de uiro ſumpta eſt. Quia ſumpta eſt(inquit)de uiro ſuo:non quia uirum experta. Itaq; q̃ diu iu paradiſo fuit: mulier uocata eſt: & cognita uiro non erat. Vbi autem eiecta eſt de paradiſo: tunc legitur: quia adam cognouit eam mulierem ſuam:& tunc concepit:& peperit filium. Primus igitur ſolutus eſt nodus. Secunda queſtio. Quia ſcriptum eſt:anteq̃ cōuenirent:inuenta eſt in utero habens. Conſuetudo autem ſcripturæ diuinæ eſt:ut cauſam quæ ſuſcepta eſt:aſtruat incidentem differat. Quo ſoluitur etiam tertia quæſtio:quia dictum eſt:non cognouit eam: donec peperit filium. Quid ergo? poſtea cognouit. Minime. Deniq; habes alibi ſcriptum. Ego ſum deus:& donec ſeneſcatis:ego ſum. Nunquid igitur:poſt q̃ ſenuerunt quia dictum erat: deus eſſe deſiit? Item in propheta dauid legimus. Dixit dominus domino meo:ſede a dextris meis:donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Nunquid ſubiectis populis nationum qui nec uidebantur inimici:cum ſalutis auctorem negarent:ſimulacris ſeruirent:ad dexteram patris filius ſedere deſiit aut in perpetuum non ſedebit? Quid autem præiudicat mariæ:ſi cæleſtis conſilii myſterium ioſeph non intellexit: & putauit uirginē non eſſe quā prægnantem uideret? Reſurrectionem eius angeli ignorauerunt:quod ſignificant uerſiculi: tollite portas principes ueſtras & eleuamini portæ æternales:& itroibit rex gloriæ. Interrogant quaſi ignorent:& alii reſpondent. Dominus fortis & potens:dominus potens in prælio ipſe eſt rex gloriæ. Et repetiuit propheta eoſdem uerſiculos: & nihilo minus illi quaſi ignorantes:iterum interrogauerunt. Sic enim ſcriptum. Tollite portas principes ueſtras:& eleuamini portæ æternales:& introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ. Quo modo ergo potuit diuinum ſcire ſecretum ꝙ angeli neſciebant? Et in iſaiæ libro habes. Quis eſt iſte qui aduenit ex edon? rubor ueſtimentorum eius ex boſor. Et utiq; minus erat hominem reſurrexiſſe q̃ uirginem parturire. Etenim iam eliæ precibus:eliſſæi orationibus mortui reſurrexerant. Nunq̃ autem ante: nunq̃ poſtea uirgo generauit. Hoc autem opinatus eſt quod traduceret eam quaſi ream ante q̃ ab angelo moneretur. Poſtea quaſi fidelis nec dubius uirginitatis eius ſeruauit oraculum. Nec illud moueat' quod ait: quia ioſeph accepit coniugem ſuam:& profectus eſt in ægyptum. Deſponſata enim uiro: coniugis nomen accepit. Cum enim iniciatur coniugium:tunc coniugii nomen aſciſcitur:Non enim defloratio uirginitatis facit coniugium:ſed pactum coniugale. Deniq; cum iungitur puella: coniugium eſt: non cum uirili admixtione cognoſcitur. Quod autem fuit deſponſata connubio licet alibi plenius dixerimus:libare ſatis eſt cauſam cæleſtis myſterii:ut ab iis qui mariam grauem utero cernerent:nō adulterium uirginitatis:ſed deſponſate partus legitimus crederetur. Maluit.n.dn̄s aliquos de ſua generatione q̃ de matris pudore dubitare. Fratres autē gentis & generis: ppl'i q; cōſortio nūcupari docet dn̄s ipē q̄ dicit. Narrabo nomē tuū fratribus meis:in medio eccl'e laudabo te. Paulus quoq; ait. Optabā ego ipē anathema eſſe pro fr̄ibus meis. Potuerūt aūt & fr̄es eſſe ex ioſeph non ex maria. Quod quidem ſi quis diligentius proſequatur:inueniet. Nos eam perſequendam non putauimus:quoniam fraternum nomen liq̄t plurib⁹ eſſe cōe.

178

dei spiritum esse testatus est? Aduertis uirgo quem ad modum ista soluantur. Aperi ad hæc aures tuas: os tuum claude. Aperi aures tuas: ut fidem audias: claude os: ut teneas uerecundiā. Deinde illud legunt: quia dixit. In nomine patris & filii & spiritus sancti: & non intelligunt quid ante præmiserit. In nomine (inquit) tres personas quidē significauit: sed trinitatis nomē asseruit. Vnus itaq; deus: unum nomen: una diuinitas: una maiestas. Nullus ergo secundus: quia principium omnium trinitas est: & trinitas primatus super omnia. Est ergo unus: & nō est secundus. Vnus qui secundum non habet: quia unicus solus sine peccato: solus sine adiutorio: qui ait. Respexi: & non erat adiutor: Non est finis labori eius: quia pro omnibus aduocatus noster est apud patrem & infirmitates nostras suscepit: & pro nobis dolet infirmatur sicut ait. Æger eram & non uisitastis me. Cuius oculus non satiatur diuitiis: quia ipse est altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei: in quo sunt thesauri mysteriorum cælestium. Cur ergo sæculo potius laboramus: & fraudamus animam nostram tantæ bonitatis dispendio: qui nulli alii nisi huic seruire domino deberemus? Hic ergo non est secundus. Ego certe hoc testimonium defero. Lego quia primus est: lego quia non est secundus. Illi qui secundū aiūt: doceant lectione. Sed dicit aliquis: quia scriptum est. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Secundus aūt secundum carnem: quia post adam. Ego plus dico. Non solum secundum lego hominem: sed etiam nouissimum. Deniq; sic habes. Factus est primus homo adam in animam uiuentem: nouissimus adam in spiritum uiuificantem. Vide clementiam christi. Ipse est primus & nouissimus. Qui primus erat propter nos se nouissimum fecit. Primus quia per ipsum resurrectio. Descendit enim & proiecit se ut caderet: infra omnes se faciens: ut omnes iacentes leuaret. Vnde & ait ecclesiastes: quia si ceciderit un⁹: erigit sociū suū. Et uæ illi uni: cum ceciderit: & non est secundus: ut eum erigat. Et quidem si dormierint duo: est calor illis: & unus quo modo calefiet? Hoc est qui xp̄m habet: & si ceciderit resurget: & si mortuus fuerit: reuiuiscet: quia adest ille, qui uenit ignē mittere in terram. Deniq; & elisæus cum puerum resuscitaret: insufflauit illi: ut refunderet uitæ calorem. Habe ergo tecū hunc ignem in pectore tuo: qui te resuscitet: ne frigus tibi perpetuæ mortis irrepat. Hic ergo iuuenis se ꝓiecit: qui uenit per mariam. & infundebat calorem uitæ pectorib⁹ audientium. Vnde dicunt illi in euangelio. Nōne cor nostrū ardēs erat ī nobis: cū aperiret nobis scripturas? Hic est iuuenis secūdus: ut dicit eccl'iastes. Vidi uniuersos qui uiuunt: qui ambulant sub sole cū iuuene secundo: quis resurget cum eo? Quis enim pro christo resurget: cum ille pro oībus resurrexit: & in illo oēs resurrexerint: cum spem resurrectiōis accepint. De xp̄o enim dictum liquet: quando aduertis cōgruere locū istū cū benedictione: uel ꝓphetia iacob q̄ ait de iuda. Quis suscitabit eum? Non utiq; alter q̄ ipē suscitauit: sicut ipē ait. Soluite tēplū: hoc: & in triduo suscitabo illud. Hoc aūt dicebat de templo corporis sui. Illud quoq; uere in xp̄o couenit soli quod addidit. Nō ē finis oī ppl'o eius. Quia ppl's xp̄i īnumerabilis finē nō habet: cui fides resurrectōis æternæ: ꝑpetuæ uitæ acquirit ætatē. Secūdum carnem itaq; & iuuenē dictum esse & resurgere dubium non ē. Deniq; & illud attexuit quia optimus puer pauper & sapiens. Pauper enim factus est: cum diues esset. Ipse ergo rex israel transiuit hanc portam. Ipse dux sedit in ea: quando uerbum caro factum est: & habitauit in nobis. Quasi rex sedēs in aula regali uteri uirginalis uel in olla feruenti: sicut scriptum est. Moab olla spei: uel olla spei meæ. Vtrunq; diuersis in codicibus inuenitur. Aula uirgalis est uirgo quæ non est uiro subdita sed deo soli. Est & olla uterus mariæ: quæ spiritu feruenti qui superuenit in eam: repleuit orbem terrarum: cum peperit saluatorem: qui manducauit in porta sedens: utiq; cibum illum de quo dixit. Meus cibus est: ut faciam uoluntatem patris mei: qui in cælis est. O diuitias mariæ uirginitatis: quasi olla ferbuit: & quasi nubes fluit in terram gratiam christi. Scriptum est enim de ea. Ecce dominus uenit sedens super nudem leuem. Vere leuē: quæ coniugii onera nesciuit. Vere leuem quæ lauit hunc mundum de graui fenore peccatorum. Leuis erat: quæ remissiōem peccatorū utero gestabat. Deniq; lauit ioannem in utero constitutum qui ad uocem eius exiliuit: & infans exultauit in gaudio prius sensu deuotionis: q̄ spiritus infusione uitalis aiatus. Excipite igitur: excipite sacræ uirgines nubis huius pluuiā spualem: temperamentū flagrantiæ corporalis: ut corporis oēs restringuatis ardores: atq; interna uestræ mentis humescat. Huius imbrem nubis sacrate patres uestri annunciauerunt nobis salutem mundi futurum. Hunc imbrem significabant esse uenturum stillicidia stillantia super terram: quæ hiereboal poposcit & meruit. Bonam nubem sequimini: quæ fontem intra se genuit: quo rigauit orbem terrarum. Excipite ergo uoluntariam pluuiam: pluuiam benedictionis: quam hæreditati suæ dominus effudit. Excipite aquam: & nō effluat uobis. Quia

nubes est: diluat uos: & sacro humore perfundat. Quia olla est: spiritu uaporet æterno. Excipite itaq; ex hac moabitide olla gratiæ cælestis unguentum. Nec uereamini: ne deficiat q̄d exinanitum est: & plus redundat quandoquidem in omnem terram odor exiuit eius: sicut scriptum est. Vnguentum exinanitum nomen tuum: propterea adolescentulæ dilexerūt te nimis. Descendat istud unguentum in ima præcordia uiscerumq; secreta: quo non deliciarum odores sancta maria sed diuinæ gratiæ spiramenta redolebat. Hæc pluuia euæ restrinxit appetentiam. Hoc unguentum maria lazari in pedes christi effudit: & tota domus pio repleta odore fragrauit. Nec ulla se pauperem putet. Nulla se arbitretur inopem: nulla metuat: ne preciosum hoc unguentum emere non possit: aut fontem istum esse uenalem. Qui sititis (inquit) ite ad aquam: & quicunq; non habetis argentum: ite & emite & bibite sine argento. Et supra ait. Gratis uenundati estis: & sine argento redimemini. Ideo pauper factus est dominus: cum diues esset ut eum omnes emant: & egenos præcipue sua paupertate locupletet. Parate igitur uasa domini: ut excipiatis hunc fontem: uirginitatem integritatis unguentum: odorem fidei: & suauis misericordiæ gratiæ florulentæ. Induamini agni innocentiam: qui cum malediceretur non remaledixit: cum repercuteretur: non repercussit. Hanc imitamini filiæ: cui pulchre conuenit illud quod de ecclesia prophetatū est. Speciosi facti sūt gressus tui in calciamentis filia aminadab. Eo q̄ speciose procedit anima: quæ corpore uelut calciamento utitur: ut quo uelit: suum possit sine impedimento ullo circunferre uestigiū. In hoc calciamento speciose processit maria: quæ sine ulla commixtione corporeæ consuetudinis auctorem salutis uirgo generauit. Vnde egregie ioannes ait. Non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Idest non sum dignus incarnationis mysterium compræhendere angustiis mentis humanæ: atq; mei uilitate sermonis absoluere. Vnde & isaias dicit. Generationem eius quis enarrabit? Speciosi ergo gressus uel mariæ uel ecclesiæ: quoniā speciosi pedes euangelizantium. Quam pulchra etiam illa quæ in figura ecclesiæ de maria prophetata sunt: si tamen non umbra corporis sed mysteria generationis eius intendas. Dicit enim ad eam. Moduli fœmorum tuorum similes torquibus operis manuum artificis Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto: uenter tuus aceruus tritici minuti inter lilia. Eo q̄ concinnens sibi in omnibus christi ortus ex uirgine. Sicut uictores solent sæcularium præliorum strenuorum colla uirorum donatis torquibus honorare: ita iugum nostrum leue fidelium colla uirtutis insignibus coronaret. Vere enim aluus ille mariæ crater tornatilis: in quo erat sapientia: quæ miscuit in cratere uinum suum: indeficientem cognitionis piæ gratiam diuinitatis suæ plenitudine sumministrans. In quo uirginis utero simul aceruus tritici & lilii floris gratia germinabat: quoniam & granum tritici generabat & lilium. Granum tritici secundum quod scriptum est. Amen amen dico uobis: nisi granum tritici cadens in terram: mortuum fuerit: ipsum solum manet. Sed quia de uno grano tritici aceruus est factus: completum est illud propheticum: & conualles abundabunt frumento. Quia granum illud mortuum plurimum fructum attulit. Hoc itaq; granum omnes homines perpetua cælestium munerum messe saturauit. Consumatum est illud prophetici oris eloquium: dicente eodem dauid. Cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra melle saturauit eos. In hoc grano esse etiam lilium conuallium diuina testantur oracula. Quia scriptum est: ego sum flos campi & lilium conuallium: sicut lilium in medio spinarum. Christus erat lilium in medio spinarum: quando erat in medio iudæorum. Audi uirgo quid dicat lilium spinarum: quid conualium christus: idest humilium animarum & mentium. Esto ergo mitis humilis atq; mansueta: ut in te sicut lilium germinet christus: de quo & alibi habes. Lilia eius lilia distillantia myrrham. Idest qui christi passionē loquūtur: & suo ore cōcelebrant: ac mortificationem eius in suo circunferunt corpore. Christi lilia sunt spāliter sacræ uirgines quarum ē splendida & immacula uirginitas. Vnde plærīq; accipiunt q̄ ecclīa uideatur dicere: ego sum flos campi & lilium conuallium. Quæ & in hac conualle istius mundi gratiam boni odoris exhalat: sedulæ confessione pietatis. Deniq; & alibi dicit. Frater meus descendit in ortum ad phialas aromatis: pascere in ortis: & colligere lilia: ego fratri meo: & frater meus mihi: qui pascit inter lilia. Ex illo ergo utero mariæ diffusus est in hunc mundum aceruus tritici minutus inter lilia: quando natus est christus: cui dicit ꝓpheta dauid. Benedices coronā anni benignitatis tuæ: & campi tui replebūtur ubertate. Pinguescent fines deserti: exultatōe colles accingentur. Induti sunt arietes ouium: & conualles abundabunt frumento. Etenim clamabunt: & hymnum dicent. Quis est annus dominicæ bonitatis nisi ille de quo scriptura dicit. Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te: Quando

At uero dominus iesus eam sibi matrem eligeret : quæ uirili semine aulam posset uiolare
cælestem ? Quasi eam cui impossibile esset uirginalis seruare custodiam ? Cuius exemplo
cæteræ ad integritatis studium prouocantur: ipsa ab huius modi quod per se cæteris propo
situm foret: munere deuiaret ? Et quæ esset cui maius q̃ matri dominus meritum repone-
ret: & præmium reseruaret? Nulli enim uberiora q̃ uirginitati deputauit munera: sicut scrip
tura nos docet. Sic enim per isaiam dominus locutus est. Ne dicat spado quia ego sum lignū
aridum. Hæc dicit dominus spadonibus: quicunq; custodierint præcepta mea: & elegerint
quæ ego uolo: & amplectentur testamentum meum: dabo illis ī domo mea & in muro meo
locum nominatum: meliorem filiorum & filiarum : nomen æternum dabo illis & non de
ficient. Aliis promittit: & non deficient: matrem suam deficere patiebatur? Sed non deficiet
maria: non deficiet uirginitatis magistra: nec fieri poterat: ut quæ deum portauerat: portan
dum hominem arbitraretur. Nec ioseph uir iustus in hanc proruisset amētiam: ut matri do
mini corporeo concubitu misceretur. Sed tamen maria suis non alienis moribus defenda
tur. Non defecit ut dixi. Ipse testis est filius dei qui cum esset in cruce: discipulum matri com
mendabat ut filiū: discipulo eam tradebat ut matrem. Docuit hoc ioannes: qui mystica ma-
gis scripsit. Alii enim euangelistæ scripserunt ꝙ in passione domini terra contremuit : sol re
fugit: persecutoribus uenia postulata est. Iste dilectus domini qui e pector̄ eius hauseat secre
ta sapientiæ: & piæ uoluntatis arcana: ab aliis dicta præteriit. Hoc diligentius prosecutus ē :
ut maternæ uirginitatis perseuerantiam suo iudicio comprobaret: quasi filius de matris pu-
dore solicitus: ne quis eam tanto conuiuio temeratæ integritatis aspergeret. Dignum quip
pe erat: ut qui latroni ueniam donabat: matrem a dubio pudoris absolueret. Dicit ergo ad
matrem. Mulier ecce filius tuus. Dicit & ad discipulum. Ecce mater tua. Ipse est discipulus: cui
mater commendabatur. Quo modo marito uxorem tolleret: si fuerat maria mixta coniu-
gio: aut usum tori coniugalis agnouerat? Claudite ora impii: aperite aures pii : audite quid
christus loquatur. Testatur de cruce dominus iesus & paulisper publicam differt salutem: ne
matrem inhonoram relinquat: subscribit ioannes testamento christi. Legatur matri pudo-
ris defensio: testimonium integritatis: legatur & discipulo matris custodia: pietatis gratia.
Et ex illo suscepit eam discipulus in sua. Non itaq; christus faciebat diuortium: non maria
relinquebat uirum. Sed cum quo uirgo habitare debebat: q̃ cum eo quem filii hæredem in
tegritatis sciret esse custodem? Stabat ante crucem mater: & fugientibus uiris stabat intrepi
da. Videte utrum pudorem mutare potuerit mater iesu: quæ animum non mutauit. Spec-
tabat piis oculis filii uulnera: per quem sciebat omnibus futuram redemptionem. Specta-
bat non degeneri mater spectaculo quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce fi
lius: mater se persecutoribus offerebat. Si hoc solum esset: ut ante filium prosterneretur: lau
dandus pietatis affectus: ꝙ superstes filio esse nolebat: sin uero ut cum filio moreretur: cum
eodem gestiebat resurgere: non ignara mysterii ꝙ genuisset resurrecturum. Simul quia pu
blico usui impendi mortem filii nouerat: præsto labatur si forte sua morte publico mune-
ri aliquid adderetur. Sed christi passio adiutore non eguit. Sed ipse longe ante prædixit.
Et respexi : & non erat adiutor: & attendi: & nemo suscipiebat me : & liberabo eos brachio
meo. Quo modo ergo extorqueri potuit integritas mariæ: quæ fugientibus apostolis sup-
plicia non timebat: sed ipsa se offerebat periculis. Cuius tanta gratia: ut non solum in se uir
ginitatis gratiam reseruare: sed etiam iis quos uiseret: integritatis insigne conferret. Visita-
uit ioannem baptistam : & in utero matris prius q̃ nasceretur: exultauit : ad uocem mariæ
exultauit infantulus: obsecutus ante q̃ genitus. Nec immerito mansit integer in corpore:
quem in tribus mensibus oleo quodam præsentiæ suæ integritatis unguento domini ma-
ter exercuit. Eademq; postea ioanni euangelistæ est tradita coniugium nescienti. Vnde nō
miror præ cæteris locutum mysteria diuina: cui præsto erat aula cælestium sacramentorū.

Nunc mihi dicant qui hanc quæstionem serunt : quid est quod ait dominus per prophe-
tam. Nunc reuocabo captiuitatem iacob: & miserebor adhuc domus israel. Et infra. Cōgre
gabo (inquit) eos de gētibus: & cōgregabo illos de regionibus nationū: & sanctificabor in iis
in conspectu gentiū: & scient quod ego sum dominus deus ipsorū : dum apparebo illis inter
natōes: & nō auertā amplius faciē meā ab eis: pro eo qđ effudi irā meā ī domū isrl: dicit dn̄s.
Et infra dicit ꝓpheta uidisse se in monte alto nimis ædificatōem ciuitatis: cuius portæ pluri
mæ significantur: una tamen clausa describitur : de qua sic ait. Et conuerti me secundum
uiam portæ sanctuarii exterioris : quæ respicit ad orientem : & hæc erat clausa. Et ait

dominus ad me. Porta hæc clausa erit:& non aperietur: & nemo transiuit per eam:eritq; clausa:quoniam dux ipse sedebit in ea:ut manducet panem in conspectu domini:secundum uiam elam portæ intrabit:& secundum uiam eius exibit. Quæ est hæc porta nisi maria ?& ideo clausa quia uirgo. Porta igitur maria:per quam christus intrauit in hunc mundum:quando uirginali fusus est partu:& genitalia uirginitatis claustra non soluit:mansit intemeratum septum pudoris:& inuiolata integritatis durauere signacula:cum exiret ex uirgine:cuius altitudinem mundus ferre non potest. Hæc(inquit)porta clausa erit:& non aperitur. Bona porta maria quæ clausa erat:& non aperiebatur. Transiuit per eam christus:sed non aperuit: & ut doceamur quia portam habet omnis homo:per quam christus ingreditur? tollite(inquit) portas principes uestras:& eleuamini portæ æternales:& introibit rex gloriæ. Quanto magis ergo porta erat in maria:in qua sedit christus corporaliter & exiuit. Est enim & porta uentris:unde ait iob sanctus. Intenebrescāt(inquit)stellæ noctis illius: quia non conclusit portas uentris mei. Est ergo & porta uentris sed non omnis clausa semper. Vere una sola potuit eē semper clausa:per quam sine dispendio claustrorum genitalium uirginis partus exiuit. Ideo ait propheta:porta hæc clausa erit:& non aperietur:& nemo transibit per eam:hocest nemo hominum:quoniam dominus(inquit)deus israel transibit per eam:eritq; clausa:idest & post transitum domini erit clausa. Non aperietur a quoq;:nec aperta est:quoniam habuit semper ianuam suā christum:qui dixit. Ego sum ianua:quam nemo ab ea potuit auellere. Hæc porta ad orientem aspiciebat:quoniam uerum lumen effudit:quæ generauit orientem:peperitq; solem iusticiæ. Audiant ergo imprudentes:clausa(inquit)hæc porta quæ solum recepit deum israel. Is igitur de quo dictum est ad ecclesiam:quoniam confortauit seras portarum tuarum:suam portam confortare non potuit? Sed confortauit profectu & seruauit intactam Deniq; non aperta. Audiant ergo prophetam dicentem. Non aperietur eritq; clausa: hocest non aperietur ab eo cui desponsabitur. Non licebit enim ut aperiatur: per quam dominus pertransiuit:& post eum erit clausa:hocest non aperiet eam ioseph:quoniam dicetur ei. Noli timere accipere mariam coniugem tuam:quod enim ex ea nascetur:ex spiritu sancto est. Porta ergo clausa uirginitas est:& ortus clausus uirginitas:& fons signatus uirginitas. Audi uirgo diligentius apertis auribus & clauso pudore:aperi manus:ut te pauper cognoscat:claude ostium:ne temerator irrepat:aperi mentem:serua signaculum. Virga quoq; aradice uirginitas est. Sic enim scriptum est. Exibit uirga de radice iesse:& flos de radice eius ascendet. Nō caua est hec uirga sed solida. Nemo ergo adulteret uirgam tuam:ut florem suum custodiat. Virga es o uirgo:non curueris n̄ flectaris in terrā:ut ī te flos paternæ radicis ascendat. Ortus conclusus es uirgo:serua fructus tuos:non ascendant ad te spinæ:sed uuæ tuæ floreant. Ortus conclusus o filia:nemo auferat sepem tui pudoris:quia scriptum est. Et destruentem sepem mordebit eum serpens. Sed illam solam auferat de qua dictum est:quid incisa est sepes. Nemo parietem tuum destruat:ne sis in conculcationem. Paradisus uirgo: euam caue:fons signatus es uirgo:nemo aquam polluat:nec conturbet:ut imaginem tuam in fonte tuo semper attendas. Porta clausa es uirgo:nemo aperiat ianuam tuam:quam semel clausit sanctus & uerus qui habet clauem dauid:qui aperit:& nemo claudit:claudit:& nemo apit. Aperuit tibi scripturas:nemo eas claudat:clausit pudorem tuum:nemo aperiat eū. Venio(inquit)cito:tene quod habes:nemo accipiat coronā tuā. Quæ ē corona tua:nisi illa de qua dictum ē: & eris corona decoris in manu dn̄i? Quis hoc dixit:nisi ille:de quo dicit ecclesiastes:unus ē: & non secundus? Quis ē iste nisi ille:de quo dictum est:magister ur̄ unus ē xp̄s? Vnus ē quia unigenitus dei filius:unus quia solus:ut dictū ē:q expādit cælos solus:& ambulat sicut in terra supra mare. Hic ergo nō ē sanctus:quia primus ē:nō ē secundus:quia unus est. Vnꝰdeus pr̄ ex quo oīa:& nos in illo:& unus dn̄s iesus christus:p quē oīa:& nos per ipsum. Vnus deus pr̄ & unus dei filius:& unus spiritus sanctus:sicut scriptū ē. Hæc aūt oīa opatur unus atq; idem spiritus:diuidēs singulis pro ut uult. Vnus(inquit)quia unus deus. Nullus secūdus:quia quod uult facit:nō quod impatur. Vnus ergo pr̄ deus:& unus dei filius: Vnus & unus:quia nō duo dn̄i. Vnus filius:quia cū p̄re unus ē:sicut ip̄e dixit. Ego & pr̄ unum sumus. Et unus spiritꝰ:quia unitas trinitatis ē:nō ordine distīcta nō tp̄e. Sed dicūt lectū. Ite baptizate gentes in noīe p̄ris & filii & spiritus sancti. Et obiiciunt quia prius patrem nominauit:secundo filium:tertio spiritum sanctum. Nunquid ergo quia dicit euangelium. In principio erat uerbū:& uerbū erat apud deū:īferiorē significauit p̄rem:quia primo uerbū dei in pricipio semp esse ac fuisse memorauit? Aut cū dicit ap̄ls:in regno xp̄i & dei:ordinē fecit? Aut cū dicit ip̄e dn̄s iesus xp̄us. Spiritus dn̄i super me:propter qd̄ unxit me:prædicare captiuis remissionē. Eminētiore filio

populorum fides ecclesiam fœcundauit: induit sacerdotes: unde & apostolus ait. Ecce tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Quando uenit dominus prædicare annum domini acceptum & diem retributionis: sicut in euangelio suo ipse memorauit dicens. Spiritus domini super me: propter quod unxit me euangelizare pauperibus: misit me sanare contritos corde: prædicare captiuis remissionem: & cæcis uisum: dimittere confractos in remissionem: prædicare annum domini acceptum & diem retributionis. Tunc ergo dominus operibus suis & gloria & honore sui tempus coronauit aduentus. Totus enim ille annus conuersationis eius in hoc mundo diuersarum habuit certamina passionum. Vicit herodem paruulus: de quo in passione infantium triumphauit. Esuriuit sitiuit pro nobis: uapulauit pro nobis: contumeliarum indigna tolerauit: crucem ascendit: mortuus pro nobis. Vides quanta certamina. Sed tamen non auarus exactor præmii: cui abundauit una cælestis corona uirtutis. Vnde egredimini filiæ hierusalem: sicut uos hortatur scriptura diuina in canticis canticorum. Egredimini & uidete regem salomonem in corona: qua coronauit eum mater sua: in die sponsalium ei⁹: & in die iocunditatis cordis eius: quia fecit sibi (inquit) charitatem a filiabus hierusalem. Hoc est egredimini ex his angustiis & solicitudinibus corporalibus. Egredimini ex hac delectatione carnali: & peregrinamini de corpore: ut adesse deo possitis. Quoniam qui in carne sunt domino deo suo placere non possunt. Dicat ergo uobis: quia non estis in carne sed in spiritu. Eritis in spiritu: si potueritis comprehendere salomonis ueri illius pacifici charitatem: quam fecit sibi ipse: & ideo coronam accepit a matre. Beata mater hierusalem: beatus & mariæ uterus: qui tantum dominum coronauit. Coronauit eum quando firmauit: coronauit eum quādo generauit: & si eum sine aliqua sui operatione formauerit: quia spiritus sanctus superuenit in uirginem. Vnde & ipse ait. Inoperatum meum uiderunt oculi tui. Tamen hoc ipsum ꝙ ad omnium salutem eum concepit & peperit: coronam capiti eius æternæ pietatis impofuit: ut per fidem credentium fieret omis uiri caput christus. Inoperata est ergo caro christi: quam ut maria uirgo conciperet inusitato quodam nouoq; incarnationis mysterio: sine ulla uirilis seminis admixtione diuinæ gratia dispositionis quod erat carnis: assumpsit ex uirgine: atq; in illa nouissimi adam immaculati hominis membra formauit. Homiem audis: sed supra hominem intellige: quia scriptum est. Non coques hædum in lacte matris suæ. Et alibi legis. Et homo est: & quis cognoscit eum? Ergo non debes agnum, illum in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: conditionis humanæ uiribus æstimare: & maiestatē incomprehensibilis p otestatis degeneris cognitionis infirmitate concludere. Non enim illum perfectæ fidei cibum iacob coxit in lacte: quo isaac pater ita est delectatus: ut ei præerogatiuam omnem benedictionis prophetica sobrietate conferret. Et ideo apostolus scripsit: succum lactis tenuis cibum esse doctrinæ: dicens. Quia omnis qui alitur lacte: expers est uerborum iusticiæ. Paruulus enim est. Perfectorum autem est solida esca. Et tu ergo filia sume stolam illam mulieris pia operatione contextam: quæ manus suas aperuit pauperi: & lucerna eius non extinguitur in tota nocte: atq; indue te: & huius modi epulas affer ad patrem & dicat. Quid est ꝙ tam cito uenisti filia: laudans adhuc in tenera ætate prudentiam: piæ quoq; deuotionis affectum: & dicat tibi. Accede ad me filia. Sentiensq; odorem uestimentorum benedicat te dicens. Ecce odor filiæ meæ sicut odor agri pleni: cui benedixit dominus. Et det tibi dominus a rore cæli desuper: & ab ubertate terræ abundantiam. Atq; his adiungat Qui maledixerit tibi: maledictus erit: & qui benedixerit tibi: benedictus erit. Hac stola indutus iacob hominem uidit: & ab eo quasi a domino deo benedictionem poposcit: & appellauit locum: uisio dei. Hac stola indutus uidit illam stolam christi: de qua ait: lauit in uino stolam suam. Et benedixit eam in ioseph dicens. Filius ampliatus meus ioseph: filius ampliatus: zelatus me filius meus adolescentior ad me reuertere. Significans dominicæ resurrectionis insigne. Et addidit: Benedictio patris tui & matris tuæ præualuit super benedictiones montium manentium & desideria collium æternorum: idest super regem gratiæ. Hanc sume stollam ut induas christum: atq; in eius agnitione renoueris. Induere ergo sicut electa dei uiscera misericordie: benignitatem: humilitatem: patientiam: modestiam: charitatem: quæ est unitatis uinculum: ut nemini quicquam debeas: nisi inuicem sororem tuam diligas: nec gratiæ eius inuideas sed quo probatiorem uideris imiteris: ut sit in te pax christi & gratia: & uerbum dei habitet in corde tuo: atq; huius mundi fugias cogitationes. Semel mundo mortua ne quæso tetigeris ne attaminaueris quæ sunt istus sæculi. Sed semper in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus abducas te ab huius mundi conuersatione:

non homini sed deo cantans. Et sicut faciebat maria: conferēs in corde suo. Quasi bona quo $\bar{q}$ agnicula rumies in ore tuo praecepta diuina: ut dicas & tu. Exercebor in mirabilibus tuis. Nec dormitet aut stillet anima tua prae taedio. Stillicidia enim eiiciunt humorem tempore hyemali. Anima autem perfecta non stillat: in qua nulla est grauioris rima peccati: sed mã et in domo sua: & inoffense habitationis nouitate laetatur ac fruitur. Ac si aliquid forte mutauerit: dicas. Confirma me in uerbis tuis. Nunc ad te decursis omnibus pater gloriae uota conuerto. Cuius pietati incessabiles gratias agimus: $\bar{q}$ in uirginibus sacris angelorum uitam uidemus in terris: quam in paradiso quondam amiseramus. Quid enim uel ad imitanda uirginum studia confirmandam$\bar{q}$ uirtutem uel ad celebrandam uirginitatis gloriam plus conferre potuisti: $\bar{q}$ ut deus ex uirgine nasceretur? In quo redemptio quidem nostra diuinū munus inuenit. Sed ip$\bar{e}$ q. ioq$\bar{}$ unigenitus filius tuus uenturus in terram suscipere quod amissū est: puriorem carnis suae generationem reperire non potuit $\bar{q}$ ut habitationi caelesti aulam uirginis dedicaret: in qua esset & immaculate castitatis sacrarium: & dei templum. Quid autem illud attexam: $\bar{q}$ diuino tuo munere cum sanctis moise & aaron maria pedes per fluctus duxit hebreorum exercitum? Relinquo autem: priuata non quaero. Satis est ista nobilitas familiae uirginali. Te quaeso ut tuearis hanc famulam tuam quae tibi seruire: tibi animā suam: tibi integritatis suae studium dicare praesumpsit. Quam sacerdotali munere offero: affectu patrio commendo: ut propicius & praesul conferas ei gratiam quo caelestium thalamorum immorantem additis sponsum excutiat: mereatur uideri: introducatur in cubiculum dei sui regis: mereatur audire dicentem sibi. Ades huc a libano sponsa: ades huc a libāo: transibis & pertransibis a principio fidei. Vt transeat saeculum: ad illa aeterna pertranseat. Intēde igitur pater ī tuum munus: cui sanctificando nullius consilium requisisti: sed ipse sine ullo petitore atq$\bar{}$ arbitro tantam contulisti gratiam: quantam ante oracula diuina credere nemo potuisset ut in suo utero deum uirgo portaret. Cuius praerogatiua muneris prouocata crebescant studia uirginitatis: & sacrae integritatis exempla. Quibus haec quoq$\bar{}$ famula tua ad huius modi uirtutis gratiam lacessita tuis assistit altaribus: non rutilanti caesarie flauū deferens crinem: flameo nuptiali dicatum: sed illum crinem: quo euangelica illa mulier sancta maria pedes christi sedula pietate detersit: & domum totam effuso impleuit unguento: sacro offerens uelamine consecrandum: adest puella: quam non nuptiarum non praemia: nō onerati pondus ueteri uotiuo nupturis dolore solicitent: sed quae immolatos sibi fidei partus & pietatis exposcant: ut in utero accipiat de spiritu sancto: & spiritum salutis deo foeta parturiat. Sed ut ista procedere possit meritorum gratia: tu deus pater omnipotens suffragia commendationis adiunge. Succingat sacrae uirginis crinem modestia: sobrietas: continētia: ut uirtutum accincta comitatu purpureo: dominici sanguinis redimita uelamine: mortificationem domini iesu in sua carne circunferat. Haec sunt enim meliora uelamina: quae sunt indumenta uirtutum: quibus culpa obtexitur: innocentia reuelatur. His igitur famulam tuam induae uestimentis: quae in omni tempore sint munda. Mundum enim manet quicquid nulla interueniens culpa fuscauerit: ut ei iure dicatur. Quoniam placuerunt deo facta tua: in omni tempore sint uestimenta tua candida: & oleum in capite non desit: quo faces suas mysticas possit accendere: ut cum uenerit sponsus: inter illas sapientes uirgines caelesti thalamo digna numeretur: quae deuotionis ac fidei suae gratia grauitatisq$\bar{}$ lumine munus sacrae professionis illumīet. Tuere igitur ancillam tuam pater claritatis & gloriae: ut quasi in orto clauso & fonte signato teneat claustra pudiciciae: signacula ueritatis: agrum suum colere nouerit: quem colebat sanctus iacob: & sexagesimos ex eo centesimos quoq$\bar{}$ fructus capessat. In huius uirtutibus & fortitudinibus agri suscites in ea gratiam & resuscites charitatem. Inueniat quem dilexit: teneat eum: nec dimittat eum: donec bona illa uulnera charitatis excipiat: quae oculis praeferuntur. Semper parata diebus & noctibus toto spiritu mentis inuigilet: ne unq$\bar{}$ uerbum eam inueniet dormientem. Et quoniam uult se dilectus tuus saepius quaeri: ut exploret affectum: recurrentem sequatur. Exeat fides & anima eius ī uerbo tuo.

Peregrinetur corpore ut adsit deo. Vigilet cor eius: caro dormiat: ne male incipiat uigilare peccatis. Tu domine adiunge alios sacre uirginitatis ornatus. Adiunge sedulos pios cultus: ut nouerit possidere uas suum: nouerit humiliari: dilectionem teneat ueritatis: murum pudoris: septum eius non pineae: uelamen eius non uincant cupressi. Prudentiam eius non turtures: simplicitatem non uincant columbae. Sit in corde simplicitas: in uerbis modus erga omnes pudor: pietas erga propinquos: circa egenos & inopes misericordia: quod bonum est teneat: ab omni specie abstineat mala. Veniat super eam bene

dictio morituri:& os uiduæ benedicat eam. Pone uerbum tuum ut signaculum in brachio eius: ut in omnibus sensibus & operibus eius christus eluceat christum intendat: christum loquatur. Aqua multa non possit eius excludere charitatem: nec persecutio: nec gladius: nec piculum: Sed confirmata in omni uerbo & opere bono gloriam tuam induat: & in tua gratia conuersetur in hoc mundo. Sanctifices eã in ueritate: in uirtute confirmes: in charitate connectas: atq; ad illam cælestem gloriam pudiciciæ & integritatis coronam illibatam immaculatam diuino tuo fauore perducas ut illic agni tui sequatur uestigia. In meridiano pascat: in meridiano maneat: nec in greges sodalium incidat: sed agnis tuis admixta sine offensione uersetur: comes uirginum: pedisequa mariarum. Egredere itaq; tu domine iesu in die sponsalium tuorum: suscipe iam dudum deuotam tibi spiritu: nunc etiam professione. Imple agnitione uoluntatis tuæ: assume ab initio in salutem: in sanctificatione spiritus & fide ueritatis: ut dicat famula tua. Tenuisti manum dexteram meam: & in uoluntate tua deduxisti me: & in gloria assumpsisti me. Aperi manum tuam & imple animam eius benedictone: ut saluam facias sperantem in te: & fiat uas in honorem scanctificatum: utile domino ad omne opus bonum probatum. Per illam æternalem crucem: per illam uenerabilem gloriam trinitatis: cui est honor gloria perpetuitas: patri deo & filio & spiritui sancto: in sæculis nunc & semper: & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

Liber De ieiunio.

d Iuinum ad patres resultauit oraculum: ut cum egrederentur ad bellum: tuba canerent: cuius sonitu dominus reminisceretur populi sui: quo petitum conferret auxilium plusq; misericordiæ suæ incentiua cognoscentes: in diebus læticiæ suæ in neomeniis suis concinerent tubarum sono. Vnde & dauid dicit. Canite in initio mensis tuba: in die insignis solemnitatis uestræ. Veniet igitur nobis dies solemnitatis & iam appropinquat. Canamus tuba ut annunciemus solemnitatis diem: simul nobis & certamen imminet: & uictoria repromittitur. Victoria nostra crux christi: trophæum nostrum pascha domini iesu. Sed ille est præliatus: ut uinceret: non q ipse egeret certamine: sed ut nobis formam debellandi præscriberet: & postea daret gratiam triumphandi. Certamen nostrum ieiunium est. Deniq; ieiunauit saluator: & sic ad eum tentator accessit & primũ gulæ direxit spiculum dicens. Si filius dei es: dic lapidi huic ut panis fiat. Ille cibum uelut escam laquei prætendit: ut sic illaquearet appetentiam corporalem. Dominus ieiunium prætulit: ut laqueos tentatoris sui & uincula dissolueret. Deniq; sic habes scriptum. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo dei. Illo laqueo adam fuerat strangulatus: hac absolutione diabolicæ quæstionis omnis homo est liberatus. Magna uirtus est ieiunii. Deniq; tam speciosa militia est: ut ieiunare delectaret & christum tam ualida: ut ad cælum homines eleuaret. Et ut humanis magis quam diuinis utar exemplis hodie ieiuno ore uox emissa cælum clausit sacrilego populo iudæorum. Etenim cum a rege acham altare esset constitutum: ad uerbum prophetæ tribus annis & sex mensibus ros pluuiæ non cecidit super terram. Digna pæna quæ intemperantiam coerceret: ut cælum impiis clauderetur: qui terrena polluerant. Dignũ etiam ut ad condemnationem regis sacrilegi propheta ad uiduam in sarreptam sidoniæ mitteretur: quæ quoniam deuotionem cibo prætulit meruit ut ariditatis publicæ sola non sentiret erumnam. Itaq; non defecit hydria pollentæ cum torrentis fluenta deficerent. Quid ei reliqua contexam? Ieiunus filium uiduæ ab inferis resuscitauit ieiunus pluuias ore deposuit: ieiunus ignem deduxit e cælo: ieiunus est curru raptus ad cælum & quadraginta dierum ieiuno diuinam acquisiuit præsentiam. Tunc deniq; plus meruit quando amplius ieiunauit. Ieiuno ore statuit fluenta iordanis: & redundantẽ fluminis alueum repente siccatũ puluerulento transiuit uestigio. Illũ dignum cælo diuina iudicauit sententia: ut cum ipõ rapetur corpore: qm celestẽ uitam uiuebat in corpore: ac supnæ usum cõuersationis exhibebat in terris. Quid est enim ieiuniũ nisi substantia & imago cælestis? Ieiunium refectio aiæ: cibus mentis est. Ieiunium uita est angelorũ. Ieiuniũ culpæ mors: excidium delictorum: remedium salutis: radix gratiæ fundamentum castitatis. Hoc ad deum gradu citius peruenitur hoc gradu elias ascendit ante quam curru. Hanc hereditatem sobrietatis & abstinentiæ ad cælum abiens discipulo reliquit. In hac uirtute & spiritu eliæ uenit ioannes. Deniq; in deserto & ille uocauit ieiuniis. Esca autem eius erant locustæ & mel siluestre. Et ideo quia uitæ humanæ possibilita

tem continentia supergressus fuerat non homo sed angelus existimatus est. De ipso legimus etiam plus quam prophetam: hic est de quo scriptum est. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam: qui præparabit uiam tuam ante te. Quis humana uirtute equos igneos: curr⁹ igneos potuisset ascendere: regere currus aereos: nisi qui naturam humani corporis incorruptibilis ieiunii uirtute mutasset? Sed de eliæ gestis plurima iam frequenti diuersorum librorum sermone digessimus: & cauendum arbitror: ne in eadem recurramus: cum presertim in opere suo ipse laudatur. Imitemur ergo illū: & eam escam quæramus: cuius uirtute diebus ac noctibus progredientes ad supernorum possimus cognitionem uenire. Non enim omnis esca est materialis: nec omnis cibus corporalis. Est cibus mentis: ut diximus quo epulantur animi: de quo ait dominus. Meus cibus est ut faciam uoluntatem patris mei qui in cælis est. Hic est cibus angelorum: ut diuino famulentur imperio. Nulla illis cura mensarum: nullus ē cōuiuiorum usus: nullæ repositæ epulæ: nullus uini potus aut sicæræ: nulla distinctio corporis: nulla uentris offensio. Itaq; ne terrenum quis aut nouellum putet esse ieiunium: primus usus mūdi a ieiunio cœpit: quando lux clara resplenduit. Secundus dies a ieiunio cœpit quando factū est firmamentum. Tertio die terra pabulum germinauit: natura obsequium præbuit. Ieiunium tamen cælestis disciplina seruauit. Quarto die luminaria facta sunt: solis & lunæ: & adhuc ieiunium. Quinto die produxerunt aquæ repentia animarum: & uolatilia uolantia sup terram sub firmamento cæli: & uidit deus quia bona sunt: & benedixit ea dicens. Crescite & multiplicamini: & replete aquas quæ sunt in mari: & uolatilia multiplicentur super terram: & adhuc ieiunium. Deniq; benedixit ea. Scriptum est. Et dixit crescite. Non dixit: edite & mā ducate. Sexto die bestiæ sunt creatæ: & cum bestiis orta edendi potestas: & usus escarum. Vbi cibus cœpit: ibi finis factus est mundi: ibi cœpit sua incrementa nescire ibi cœperunt diuina circa eum opera feriari: quo indicio declaratu m est: q; per cibos mundus haberet imminui: per quos desiit augeri. Nemo delictum sciebat nemo pœnam timebat: nemo nouerat timorem. Plantauerat dominus paradisum ad gratiam beatorum posuit ibi hominem operari & custodire eum. Et ut sciamus: non esse nouellum ieiunium: primam illic legem constituit de ieiunio. Sciebat enim q; per escam culpa haberet intrare. Intrauerat prima pœna de ieiunii præuaricatione: dicente mandato dei. De ligno quod est scientiæ boni & mali nō ede ritis. Qua die autem manducaueritis ex eo: morte moriemini. Eousq; autem nemo præuaricari nouerat: ut adhuc orta non esset: quæ prima est: præuaricatio. Indictum ieiunium: abstinentiæ lex a domino deo: præuaricatio legis a diabolo: culpa per cibum: latebra post cibū cognitio infirmitatis in ieiunio. Deniq; quam diu interdictis abstinuere: nesciebant se esse nudos. Post quam manducauerunt de interdicta arbore: nudatos se esse cognouerunt. Merito ergo mulier ubi culpæ agnouit auctorem: interrogata respondit. Serpens persuasit mihi: & manducaui. Serpens gulæ suadet: dominus ieiunare decernit. Deniq; ipse ait. Ieiunate & orate: ne intretis in tentationem. Itaq; gula paradiso regnantem expulit: abstinentia ad paradisum reuocauit errantem. Et dixit deus. Ecce addam factus est tanquam un⁹ ex nobis. Irridēs utiq; de⁹ n̄ approbās dicit. Hoc est putas te similē fore nr̄i? Quia uoluisti esse qd̄ nō eras desisti eē q; eras. Itaq; dū supra te esse affectas: infra te esse cæpisti. Deniq; uestiuit eū tunica pellicea prius: & sic ait. Ecce adam. Quasi dicat. Ecce amictus tuus: ecce dignum indumentum tuum hic te uestitus decet. Qui diuina affectant: tali habentur ornatu. Ecce quo te tua culpa deduxit: ecce nunc in hac tunica pellicea tanquam unus ex nobis aperuisti oculos. Circūspice diligenter nudum te aspicis: quem uestitum putabas. Gula ergo nudos facit: ieiunia operiunt & exutos. Vnde dominns ait. Operui in ieiunio animam meam. Bonum operimentum quod animam tegit: ne a tentatore depræhendatur: ne a tentatore nudetur. Bonum uelamē: quod tegit culpam: tegit abstinentia: tegit gratia. Beati enim quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata: tegit gratia: dum remittit: & omnem abolet errorem: tegit abstinentia: dum abluit uicium: & mæsto abscondit affectu: atq; extenuat pænitendo. Et ecce ieiunium & elemosyna a peccato liberat. Opertus adam erat uirtutum uelamine prius q̄ præuaricaretur. Sed tanq̄ exutus præuaricatione: uidit se esse nudum: quia indumentum quod habebat amiserat. In diebus enim ieiuniorum uestrorum orietur (inquit) magnum lumen tuū: & sanitas tua matura orietur: & præcedet ante te iusticia: & circundabit te maiestas domini. Bonum uestimentum lux. Circundatus luce fiet sicut uestimentum. Bonum uestimentum: quando circundat dominus: & operit ieiunantes. Nudatus erat noe: quando inebriatus est. Texit eum pietas filiorum. Sed nudatus erat per ignorantiam non per intemperantiam. Adhuc enim uinum nesciebatur. In principio generis humani ignorabatur ebrietas. Primus

biberint :obliuiſcantur ſapientiam .Deniq; bibebant uinum in ebrietate potentes: qui holo
pherni principi militiæ regis aſſyriorum ſe tradere geſtiebant .Sed non bibebat fœmina iu-
dith :ieiunans omnibus diebus uiduitatis ſuæ præter feſtorum dierum ſolemnitates .His ar
mis munita proceſſit :& omnem aſſyriorum circumuenit exercitum .Sobrii uigore conſilii
abſtulit holophernis caput :ſeruauit pudiciciam :uictoriam reportauit . Hæc enim ſuccincta
ieiunio in caſtris ſe prætendebat alienis.Ille uino ſepultus iacebat :ut ictum uulneris ſentire
non poſſet .Itaq; unius mulieris ieiunium innumeros ſtrauit exercitus ebriorum . Heſter
quoq; pulchrior facta ieiunio (dominus enim gratiam ſobriæ mentis augebat)omne gen us
ſuum :ideſt totum populum iudæorum a perſecutione acerbitat is liberauit :ita ut regem ſi-
bi faceret eſſe ſubiectum non libidinis ardore flammatum ſed cæleſti miſeratione conuerſũ.
Ita ut & pæna in impium retorqueretur :& honor ſacris redderetur altaribus .Itaq; illa quæ
triduo ieiunauit continuo :& corpus ſuum aqua lauit :plus placuit :& uindictam rettulit .
Aman autem dum ſe regali iactat conuiuio:inter ipſa uina pœnam ſuæ ebrietatis exoluit .
Eſt ergo ieiunium reconciliationis ſacrificium :uirtutis incrementum :quod fecit etiam fœ-
minas fortiores augmento gratiæ.Ieiunium neſcit fœneratorem non ſortem fœnoris nouit
non redolet uſuras.Menſa ieiunantium non ſtrangulat filium :non uexat uiduam .Non op
pigneratam excludit hæredem aula ieiunii .Etiam ipſum ieiunium conuiuio dat gratiam.
Dulciores poſt famem epulæ ſunt:quæ aſſiduitate faſtidio ſunt:& diuturna continuatione ui
leſcunt.Condimentum cibi ieiunium eſt.Quanto auidior appetentia tanto eſca iocundior
Commendat ſitis poculum neſcit uini quærere uetuſtatem .Quicquid hauſerit :tranſmittit
ad ſatietatem :non ad iudicium nare ſuſpendit .Vſu etiam precioſa degenerant . Quorum
autem difficilis poſſeſſio :eorum grata defuncto .Ipſe ſol poſt noctem gratior:ipſa lux poſt te
nebras ſplendidior:& poſt uigilias ſopor dulcior :ipſa ſalus poſt ægritudinis tentamenta iocũ
dior.Ab ipſo mundi conditore didicimus:ſæpe diuerſitatibus cumulari gratiam. Patrocinatũ
ergo & conuiuio fames:ut gratior fiat menſa ieiuniis.Myſtica quoq; menſa :ieiunio compa
ratur .Illa menſa de qua dicit dauid .Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tri-
bulant me .Fames acquiritur precio:& poculum illud inebrians ſobrietatem cæleſtium ſacra
mentorũ ſiti quæritur.Dixit enim dominus qui ſititis:ite ad aquã:& quicũq; nõ hẽtis argẽtũ
ite & emite & bibite & manducate.Et alibi ait. Ecce qui ſeruiunt mihi :manducabunt :uos
uero eſurietis.Qui uos?Niſi qui ante potaſtis?de quibus ſupra dixi.Paraſti dæmoniis men-
ſam:& impleſti fortunæ poculum .Ergo ſi ad menſam illam uenerabilem ieiunia nos ſancta
perducunt :ſi hac fame illa quæ ſunt æterna :mercamur :quid de iis dubitamus quæ ĩ uſu hu
mano ſunt :quod etiam hæc nobis faciat ſuauiora ieiunium?Non autem omnis fames accep
tabile ieiunium facit:ſed fames quæ dei timore ſuſcipitur .Cõſidera :quadrageſima totis præ
ter ſabbatum & dominicam ieiunatur diebus.Hoc ieiunium domini paſcha concludit . Ve
nit iam dies reſurrectionis :baptizantur electi:ueniu t ad altare :accipiunt ſacramenta :ſitien
tes totis hauriunt uenis.Merito dicunt ſinguli refecti ſpirituali cibo & ſpirituali poculo :para
ſti in conſpectu meo menſam:& poculum tuum inebrians quam præclarum eſt. Non ſola
autem fames quæritur :ſed plane diſciplina ieiunii.Deniq; aliis dicitur. In diebus ieiuniorũ
ueſtrorum inuenitis uoluntates ueſtras :& omnes ſubditos ueſtros ſtimulatis .Ad iudicia &
rixas ieiunatis & pulſatis pugnis .Vt quid mihi tale ieiunium ?Ita ut audiatur in clamore,uox
ueſtra .Non hoc ieiunium ego elegi.Et dicit ad humiliandam animam ſuam ad hominem :
nec ſi flectas ut circulum collum tuum :cinerem etiam & cilicium ſubſternas :nec ſic uocabi-
tis ieiunium acceptum?Non tale ieiunium elegi dicit dominus .Quod ieiunium improbetũ
audiuimus .Nunc audiamus quod ſit probabile .Sed ſolue omnem colligationem iniuſticiæ
tuæ.Diſſolue obligationem uiolentarum commutationum dimitte cõfractos in remiſſionẽ
& omnem conſcriptionem iniquam dirumpe .Frange eſurienti panem tuum:& egenos nõ
habentes tectum induc in domum tuam :& ſi uideris nudum cooperi eum:& domeſticos ſe
minis tui non deſpicias.Vide quæ ſpecies ſit & forma ieiunii:quod mentes abditas probat :
ut orationi uaces :ut in lege dei die ac nocte mediteris.Ipſa figura corporis grauitate : nullus
rubor ebrietatis circunfuſus genas qui intuentium offendat aſpectus:ſed uultus caſto micet
pallore reuerendus.Sermo grauior:oculus uerecundior:greſſus ſtabilior atq; moderatior.
Plerunq; enim turbatione inceſſu proditur motus animorum . Vultus intentior
& quidam cognitionis ſuæ arbiter & tacitus cordis interpres :ut neq; triſticiam prætexat:ne
q; ſoluatur riſu incontinenti .Non enim ſuperfluum hic putes noſtræ commonitionis:cum
ſapientia in euangelio dicat cum autem ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ :triſtes. Ideo

dixit hypocritas: eo ꝙ ſimulatione alienam perſonam induant: ſicut in ſcæna: qualtragedias canunt. & pro eorum dictis quorum perſonas gerunt motus ſuos excitat: ut aut iraſcantur aut mœreant uel exultent. Affectant enim iſti ut ieiunare uideantur: hominibus magis quã deo cupientes probari. Quod faciebant iudæi. Ideo nobis dicitur. Vos autem cum ieiunatis: ungite capita ueſtra: & faciem ueſtram lauate: ne pareatis hominibus: quia ieiunatis: ſed patri ueſtro qui eſt in abſcondito: & pater ueſter qui uidet in abſcondito: reddet uobis. Quid eſt ungite caput ueſtrum? Sed & luxurioſi dicunt uino & unguentis nos repleamus. Vnguento ſe ungunt qui corpori odoris gratiam quærunt ſed & illa unguenta libidinis illecebras mouere conſueuerũt. Aliud eſt ebrietatis unguẽtum de quo dicit eccleſia ad ſponſum. Vnguentum exinanitum nomen tuum. Aliud oleum quo artus animæ & quædam mẽbra pingueſcunt. Vnde & dauid dicit. Impinguaſti in oleo caput. Et hoc eſt oleum læticiæ: quo unctus eſt chriſtus a deo patre: ut præ omnibus ſuis emineret cõſortibus. Hoc iubet ungere caput noſtrum: ut oleo læticiæ obducatur omnis ſimulata triſticia: ne uidearis ieiunium tuum uẽdere hominibus: ne uidearis cõtriſtari in animæ tuæ ſalute. Nemo enim triſtis coronatur: nemo mœſtus triumphat. Vnge ergo caput tuum: ubi quinq; ſenſus ſapientis ſunt. Oculi enim ſapientis in capite eius. Ad myſteria uocaris & neſcis: diſcis cum ueneris. Et reminiſcere illud Sicut unguẽtum ĩ capite quod deſcẽdit ĩ barbam aaron. Tũc cognoſces quid ſit ungite caput ueſtrum quando placueris deo: ut tibi ſua patefaciat ſacramẽta. Eſt & aliud caput myſticum. Quod eſt illud? Audi. Caput mulieris uir: caput autem uiri chriſtus. Mitte in chriſtum mitte etiam ĩ caput eius unguẽtum. Caput eius deus eſt. Illa mulier eccleſiæ typum gerẽs: quæ ĩ caput eius miſit unguẽtum cõfeſſa eſt eius diuinitatem: & quæ ĩ pedes eius miſit: cõfeſſa eſt paſſionem. Vtraq; laudatur: & tu fac quo lauderis: quo remiſſiõem accipias peccatorum. Laua faciem tuam: & munda animam tuam peccatricem: laua cõſciẽtiam tuam. Iudex enim facies plærũq; eſt cõſciẽtiæ. Et quidem tacitus ſermo mentis: cum aut peccato compũgimur aut ĩtegritate lætamur: noli hanc exterminare faciem: laua illam: & omnem ſordem cõſciẽtiæ tuæ dilue. Exterminat faciem ſuam: qui aliud corde gerit: aliud foris prætendit. Non nos uelut quadam ĩpietate operiamus: quod ĩtus eſt: luceat: quod foris eſt: ĩtus operetur. Nemo ĩ ieiunio culpam ĩcludat: præferat ĩnocẽtiam. Ieiunium etenim culpæ interfector eſt. Nemo amarioribus præoptet dulcia. Dulcis uoluptas uidetur: amarum ieiunium. Hoc amaro illd̃ dulce tollatur. Solent amara etiam ipſis plus prodeſſe corporibus. Sicut enim cum ĩ intimis puerorum uiſceribus uermes ex cibi indigeſtione naſcuntur: extingui non queunt: niſi cũ amarior potus infunditur: aut medicamentorum uis inoleſcit aſperior: quorum odore moriantur: ita ingreſſa profundum animæ uirtus ieiunii culpam latentem interficit. Quid eſau ſeruum fratri ſuo fecit? Nonne eſca ad horam dulcis: amara in poſterum? Quid iacob dominum fratri dedit? Nonne contemptus cibi ad tempus amarior ſed ſalubris in reliquum? Ipſa corpora dulcibus frequenter inflantur: & molle iecur funditur: idem tamen eſcæ amaritudine temperatur. Ideo non mediocris ſed laudata quæſtio: de manducante exiuit eſca: & de fonte dulce. Alii habent: & de triſti dulce: græci codices maxime. Sed & forte laborioſum eſt Exiit enim dulce de triſticia uel labore. Noli te iactare cum ieiunas: noli gloriari: nihil tibi ꝓficit ieiunium. Quæ enim ad oſtenſionem fiunt: non in futurum fructum extendunt ſuum ſed præſentium mercede conſumuntur. Elias in deſerto erat: ne quis ieiunantem uideret: niſi ſoli corui cum paſcerent. Eliſſæus in deſerto erat: ubi non inueniretur eſca niſi amara. Ioannes in deſerto erat: ubi ſolas locuſtas aut mel ſilueſtre inueniret. Ieiunantibus epulæ pio angelorum miniſterio deferebantur. Prandebat daniel inter ieiunantes leones. Ille prandebat alienum prandium: feræ non tangebant ſuum. Ieiunantibus epulæ uolant: prandentibus pedes uacillant. Ieiunantibus manna de cælo deſcendit: epulantibus culpa præuaricationis aſcẽdit. Sed quid eſt hoc? Dum de ieiunio diſputo: ſtrepitus audio conuiuiorum. Niſi fallor: in ſermone meo redoluit prandium. Sonus ergo litterarum inuitat: impatientiæ exempla non terrent? Etenim qui ieiunantem & ea quæ legis ſunt: ferentem expectare non paſſus eſt populus utiq; ſedit manducare & bibere: & ſurrexerunt ludere. Videmus ſacrilegium ebrietati fuiſſe coniunctum. Nam ſicut mater fidei continentia: ita mater perfidiæ ebrietas eſt. In qd̃ facinus non iſta præcipitat ſedentes in foribus tabernarum homines tunicam non habẽtes nec ſumptum ſequentis diei? De imperatoribus & poteſtatibus iudicant immo regnare ſibi uidentur & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate diuites: qui ſunt in ueritate inopes. Aurũ donant: diſpenſant pecunias populis: ciuitates ædificant: qui non habent cauponi unde pot⁹ ſui precium ſoluant. Feruet enim uinum in iis & neſciunt quid loquantur. Diuites ſunt dum

uineam ipse plantauit :dedit naturam sed ignorauit potentiam . Itaq; uinum nec suo peper cit auctori. Quid mirum :si cum dominus ipse creaturam suam laudauerit:& iste miratus est Itaq; cum delectaret eum reperti muneris gratia:tentauit uehementer creatura:insuetos se- nis turbauit artus noua potio . Dormitauerunt(inquit)qui ascenderunt equos:ascenderunt corporis uoluptatem :& iustus obdormiuit . Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem . Semel enim inebrietatus est noe. Vbi enim malum ebrietatis agnouit :iumentum suum ad remedium temperauit :non effudit ad uicium. Vnde & apostolus ait. Vino modico utere ꝓ pter frequentes tuas infirmitates . Manebat ante quam uinum inueniretur :omnibus incon cussa libertas . Nemo sciebat a consorte nature suæ obsequia seruitutis exigere . Non esset ho die seruitus:si ebrietas non fuisset . Obrepserat quidem iam fraternæ prælationis inuidia:ma nebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia. Læsa pietas est:dum ridetur ebrietas . Non illis itaq; solis nocent uina:quos tentant sed illis amplius quorum oculis temulenta ebrioꝝ membra nudantur . Hinc risus irreuerens nascit hinc libido flammatur:ut multo maiore te mulentia eos uina perturbent:quorum oculos ac mentes inebriauerint:quam quorum men bra prostrauerint . Legimus etiam ꝙ patrem loth inebriauerint filiæ in monte :ad quem ti- mentes incendium sodomitanum confugerant :& habitabāt in spelunca :Conuenit ebrieta ti atq; concurrit ætas :sexus:solitudinis locus:ferarum magis latibulis quam humanis aptior domiciliis . Fuit itaq; ebrietas origo incesti :pessimæ regeneratricis partus deterior. At non abraham uina in suo conuiuio ministrabat :sed immolabat uitulum . Butyrum & lac etiam angelis hospitibus exhibebat. Cæli dominum:mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo ex hibere non poterat :sed recte illic deerat materia peccati :ubi erat remissio peccatorum. De niq; annunciauit ioannes :neq; manducans panem:neq; bibens uinum: Qui enim christum annunciat:ab omni uiciorum incendio præstare se debet alienū. Vicit igitur sanctū noe uł ēt loth abrahæ nepotem ebrietas :quorum alter cum ieiunaret:diluuio superstes fuit:alter incē dio. Moisen quoq; cognouimus sitienti populo aquarum amaritudines temperasse non ui- na. Cui petra aquam uomuit:potuit & uini abundantia non deesse. Deniq; dixit deus :percu ties petram:& exibit aqua ex ea :& bibet populus . Non dixit exibit uinum populo. Periculū enim erat uinum populo ministrare quod fortiores ferre uix possent . Deniq; moises de ieiu nio legem dedit :de uino non dedit. Ipsum quoq; ieiunantem non uoces magnæ non fulgu ra:& nubes nimbosa :non fumigans syna perterruit . Neq; uero introisset in nubem:& uocē dei loquentis de medio ignis sine periculo salutis audisset :nisi munitus armis ieiunii. Qua draginta enim diebus ieiunauit in monte :cum legem acciperet a domino deo nostro . Et in superioribus quidem montis :lex dabatur moisi ieiunanti :in inferioribus populo manducā ti præuaricatio sacrilega :luxu accendebatur epulantium . Quo spectaculo motus fregit tabu las moises:indignum iudicans :ut ebrio populo lex daretur. Itaq; tabulas legis quas accepit : abstinentia:conteri fecit ebrietas. Quid uero alia dicam?Nonne sterilitatem matris samson uini abstinentia fæcundauit :& parientem fecit sterilem:quoniam iuxta præceptum domi- ni uinum non bibit . Nonne annam non manducantem exaudiuit dominus :& infæcundita tem soluere ieiunia? Ex quibus duo generati sunt :unus fortissimus alius obseruantissimus. Dignos se præbuerunt qui ieiuno gremio diu foti :& quodam abstinenti effusi utero uiderē tur . Idem itaq; samson qui matris sobrietate generatus est:allophylorum insultantium sibi ebrietatem uindicat. Elisæus uates quidem a magistro didicerat parsimoniam . cum filios aleret prophetarum :uitis agrestis grumulis mensas onerabat :& ineptis siluestribus olerib⁹ hospitalitatis humanitate implebat officium. Quorum offensi amaritudine cum manduca re non possent:leuis farinæ aspersione omnem illam amaritudinē temperauit :propheticæ munere abstinentiæ ueneni uires euacuans . Est quædam creaturæ natura quam adamantiū uocant nullo facilis igni consumi :quæ imposita focis ignescit illico. Sublata de flamma tā quam aquarum infusione munda resplēdet . Talia erant hebreorum puerorum corpora que de ieiunio adamanti transformata natura:uapore ignis non ad dispendium sui sed ad gratiā mundabantur . Deniq; cum furerent fornacis incendia:ut ultra quadraginta cubitos flamma per circuitum funderetur consumens plurimos quos reppererat chaldæorum qui napta pice & stupa atq; sarmentis alimenta ignibus ministrabant ubi cum ieiunio ingressi sunt:discusso ardore flammarum :in medio fornacis tepore : statim roris spiritu refrigerantis humescere ita ut eorum nullus capillus capitis exureretur :quia illa quoq; ieiunia comam pauerant . Da niel trium hebdomadarum ieiunio uir desideriorum:leones quoq; docuit ieiunare missus in lacum. In adamantis rigorem abstinentiæ soliditate membra durata non patuerunt uulneri

Sic eum conſtrinxerant ieiunia ut in eius corpore ferarum morſibus locus eſſe non poſſet. Clauſa tenebant leones ora quæ abſtinentia propheticæ ſanctitatis comprimebant ut ea feræ aperire non poſſent: meriti quibuſdam uinculis alligata. Ieiunium itaqꝫ uirtutem ignis extinxit. Ieiunium ora obſtruxit leonum. Ieiunium maris fluenta ſolidauit. Ieiunium petram ſoluit in fontes aquarum. Virtute ieiunii contra ſuam mutata naturam & fluctus obriguit: & petra inundauit. Sed quid uetuſtis utar exemplis: cum abundet ieiunium etiam præſentium muneribus gratiarum? Quis deteriorauit domum ſuam ieiunio? Quis ĩminuit facultates? Cui non ſuſpecta luxuries? Cui non uenerabilis abſtinentia? Cuius torum appetiuit parſimonia? Cuius pudorem non læſit ebrietas? Ieiunium continentiæ magiſterium eſt pudiciciæ diſciplina: humilitas mentis: caſtigatio carnis: forma ſobrietatis: norma uirtutis: purificatio animæ: miſerationis expenſa: lenitatis inſtitutio charitatis illecebra: ſenilis gratia: cuſtodia iuuentutis. Ieiunium eſt infirmitatis alleuamentum: alimentum ſalutis. Nemo in crudelitatem ieiunando incidit: nullus per continentiam ictum ſanguinis ſenſit. Immo nullus n̄ ſpreuit & reppulit. Bonum itineris uiaticum: bonum totius uitæ: bonum in mari: ſedat naufragia: cibum ſeruat. Qui graue dicunt eſſe ieiunium: reſpondeant: quis ieiunio defecit. Multi in prandio: plæriqꝫ dum uomunt epulum: fudere animam. Quod poſtremo animal ieiunium cauſam ſibi fuiſſe mortis ingemuit? Per eſcam laqueus nō cauetur. In eſca hamus latet & cibus deducit in foueam. Cibus inducit in laqueum: cibus uiſco etiam aues illigat: cibus uolantes deponit ad mortem. Quæ non propter uentrem pericula? Muta animalia crimen neſciunt: & in hoc ſolo tanquam pro crimine puniuntur. Ieiunium ſobrietas mentis eſt. Hoc uigent ſenſus. In hoc iudicia tractantur. In conuiuio pocula. Ieiunium cuſtodit diſciplinam: luxuriam ſequitur inopia. Mater eſt luxuria famis ſecundum propheticum dictum. Ieiuniū quietem diligit: luxuria inquietudine obſonatur. Quæ ante quam luceat fores pulſat alicās: & tanquam bellum aliquod immineat: excitat dormientes. Turbatum uides anhellantem aduertis interrogas quæ cauſa perturbationis ſit. Poſcit (inquit) dominus meus: ubi uinum melius ueneat. Quærit ubi durior uulua curetur: ubi iecur mollius: ubi phaſianus pinguior: ubi piſcis recentior. Curſitat per diuerſa: & cum inuenerit: ſummo curſu properat. Inquietat dominum ſomnolentum: auctionatur præcia: ſi precium mouerit: piſcem nunquam meliorem aſſerit inueniri: immo deeſſe. Heri (inquit) tempeſtas: hodie procella. Vix iſtum potui latentem deprædhendere. Multi concurſant in macello: ſi tu reddideris: alter plus dabit. Et q̄d exhibebis in prandio iſtius uini? Ille natalis eſt: hæc ex illo lacu lecta oſtrea. Talis fit de ſingulis luctatio. Haſta quædam agitatur inter obſonatorem & paſtorem: turbatus addicit patrimonium. Rogat adhuc per quos ſuorum bonorum iura minuantur. Curritur ad coquinam fit ingens ſtrepitus: fit tumultus: tota exagitatur familia maledicunt omnes: ꝙ nulla iis reqes detur. Tandem aliquod dari requiem coquo ſtatue: pincernæ dextera ſummo gelu riget: ille infrigridas exercet manus: illi marmora lauaturi. Munda pauimenta: uino madida. Et ſpinis coop erta piſcium: quanti dum ambulant: uulnerant. In ipſo conuiuio clamor epulantium: gemitus uapulantium. Si quis forte diſplicuit amicis: illi rident: tu indignaris. Sileat aliquando domus a multis perturbationibus huc atqꝫ illuc diſcurrentium: a ſono immoderatorum animalium. Vace fumo & ſemiuſtulatorum nidore: non coquina ſed carnificium. Putes prælium geri: non prandium curari: ita ſanguine omnia natant. Male dominæ ſeruitur gulæ: que ſemper expetit: nunquam expletur. Quid enim inſatiabilius uentræ? Hodie ſuſcipit: cras exigit. Cum impletus fuerit: diſputatur de continentia. Cum digeſſerit: uale uirtutibus dicit: quærit luxuriam. Inter pocula philoſophia prædicatur: inter philoſophos uina laudantur. Vigiliæ (inquit) & cholera & tortura uiro inſatiabili: manducat & paulo poſt pœnitet. Non illum diutius ſua intemperantia delectauit. Attende diuitem qui induebatur purpura & biſſo: & epulabatur quottidie ſplendide. Cuius ad ianuam lazarus ille mendicus iacebat: plenus ulceribus cupiens ſaturari ex iis quæ de menſa diuitis cadebant. Paulo poſt cum eſſet mortuus: cœpit rogare poſitus in inferno: ut extremum digiti ſui pauper ille in aquam intingeret: & refrigeraret linguam eius: quæ ardebat incendio. Vbi illæ copiæ? Vbi illæ ebrietates? Sitit qui inebriatur: abundat qui mendicabat. In ipſo conuiuio dū bibunt ſitiunt: & cum inebriati fuerint: amplius bibunt. Quaſi aperto gurgite: uinum iam non bibitur: ſed infunditur: poculum non libatur: ſed exinanitur. Spinæ (inquit) naſcuntur in manibus ebrioſi: quia ipſe ſe manibus ſuis uulnerat: ipſe ſibi adiicit uulnera. His ſpinis incidit ueſtimentum fide quod accepit: & theſaurum ſuum ſeruare non poterit. Omnis enim ebrioſus & fornicator indigebit: & induet ſe ſciſſa ueſtimenta inſipientiæ. Et ideo potentes uinum prohibentur bibere: ne cū

inebriantur: mox ubi uinum digesserint: cernunt se esse mendicos. Vno die bibunt multorum labores. De ebrietate ad arma consurgunt: calcibus tela succedunt. Pro uino sanguis effunditur: & ipsum uina sanguinem fuderunt. Quam fortes homines sibi uidentur in uino: quam sapientes quam diserti quam etiam pulchri & decori: cum stare non possint. Mens titubat: lingua balbutit: pallor exanguis ora suffundit. Fateor ebrietatis horror sit: barbari in ferrum ruut: uulgus in rixas. Si quis eorum pugno fuerit percussus: uideas ora sauciorum uini lachrymas fundere: miserabiles epilogos decantare. Habet enim hæc temulentia: ut & molliat & resoluat ora & corda temulentorum. Sicut enim ignis probat ferrum durum: ita uini incendio etiam superborum hominum cor colliquescit. Omnes ibi in uino æquales uidētur: nullus inferior: non pauper diuiti cedit utpote quia pauperem se esse nescit. Non infirmꝰ ualido: cui omnis in bibendo est fortitudo. Non mendicus locupletiori: non ignobilis honorato. Cum bibunt: illum regem habent: qui bibendo superauerit uiros. Meritoq; scriptum ē æqualis uita hominibus: uinum in ebrietate. Sed utinam & quod sequitur audires. Bibas illud moderate: ut sis sobrius. Non habes quod accuses. Vinum in iocunditate creatum est: nō in ebrietate. Ab initio exultatio animæ & cordis est: si moderate bibas. Immoderatio autē potus in iracundiam concitat: & ruinas multas efficit. Sed forte dicant hoc has esse potationes uulgarium & leuissimorum hominum. Veniamus ergo ad horum potentium & fortissimorum conuiuia. Non ego hic unguentatos adolescentulos aut coronatos rosis proferam: q̄le ferūt illū fuisse: qui delibutus unguentis redimitus floribus subnixus meretricibus: ante lucano potu ebrius & diurno cæreorum comitatus lumine: philosophorum auditorium disputans ingressus est. Quo audito coronas (ut aiūt) sensim detraxerit: unguenta deterserit: scortis ualedixerit: philosophus postea tantus euaserit: ut esset sobrietatis exemplum: qui fuerat ante ebrietatis ludibrium. Non enim emendatum inuideo. Doceam genus eorum luxuriæ a me non esse simulatum. Certe ille si resipuit a uino: fuit tamen semper temulentus sacrilegio. Igitur hinc ad adolescentes lubricos ad conuiuia præliatorum ueniamus. Inter arma prādedum est: stipatores hi sunt bellici: qui ministrant succincti auro: & babilonicis lumbos suffulti balteis: aureis torquibus nitent colla infantium: aureis bullis zonam tegunt: aureis thecis cultros includunt suos: quibus dimicent. Cum epulis diuidendis assistunt pueri comanitē tes ex gente barbarica ad hos usus docti: per singularum distincti: ætatum uices: cernas poculorum diuersorum ordines aciem ordinatam putes: uasa exposita aurea & argentea pompā arbitreris. Cornu in medio uini plenum. Non epularis sed præliaris. Instrumentum bucinæ quod discumbentes in certamen accendit: primo minoribus poculis uelut uoluntariis pugna proluditur: uerum hæc non sobrietatis est species sed bibendi est disciplina. Etenim ut tragediarum actores primo sensim uocem excitant: donec uiuæ uocis aperiant iter ut postea possint uocibus personare. Ita isti quoq; in principio prolusoriis se exercent poculis: ut irritent sitim: ne forte restinguant eam: & satiati postea bibere non possint. Ergo ubi recalere cæperint: poscunt maioribus poculis: feruor inardescit artius: cibus siti exæstuat: & ubi imminui uisum est a potu: meratiore reparatur. Certant pocula cum ferculis: & inter moras sæpe gemināt. Dei pcedēte potu logi?: cōtētiōes diuersæ & magna certamia qs bibēdo pcellat. Nota grauis: si qs excuset: si qs se tepandū forte uino putet. Et hæc doec ad mēsas perueniant secūdas. At ubi consummatæ fuerint epulæ: & putes iam esse surgendum: tunc de integro potū instaurant suum: cum consummauerint: tunc inchoare se dicunt. Tunc deferuntur phialæ: tunc maximi crateres quasi instrumenta bellorum. Anne immoderatum hoc arbitreris? mensura proponitur: certatur sub iudice: sub lege decernitur agonithetis: Illic furor est stipendium debilitatis: uictoriæ præmium culpa: pendet anceps diu & dubius belli euentus. Furor enim est illic præliari. Cedunt pincernarum manus uina fundentium: & coquorum labores calida ministrantium: cedunt qui mensuras ipsas bonas superefluētes diligenti librant examine ne quid effundant: non cedunt bibentes. Sola illa sunt sine excusatione certamina. In bello si quis se inferiorem uiderit: arma conuertit: & meretur ueniam. Hic si quis calicem conuertat: urgetur ad potum. In scammate si quis manum leuat: exors quidem palmæ: sed immunis iniuriæ est. In conuiuiis & si manum reuocet a uino: ori eius infunditur: omnes inebriantur uictores: utiq; omnes ebrii iacent: plæriq; sopiti. Nec portant eos ad sepulchrū priꝰquam is qui pascit: de omnibus se uindicatum uiderit: ut ulciscatur dispendium. Qui autem damna non sentit: hanc mensæ gloriam putat: si ex ea uulnerati omnes ac saucii tanquam de arena exeant. Spectaculum triste christianorum oculis: & miserabilis species. Cernas iuuenes terribiles uisu hostibus: de conuiuio portari foras: & inde ad conuiuium reportari, repleri

ut exhauriant & exhauriri ut bibant. Si quis uerecundior fuerit: ut erubescat surgere: cum iã
immoderatos potus tenere non possit: anhelare uehementius gemere: sudare signis prode
re quod pudet confiteri. Ibi unusquisq; pugnas enarrat suas: ibi fortia facta prædicat: narrat
trophæa. Vino madidi & somnolenti nesciunt mente quid lingua proferant. Vnusquisq; ster
tit & potat: dormit & dimicat: etsi quando consurrectum fuerit: uiri præliatores stare nõ pos
sunt: gressu uacillant. Rident seruuli dominorum opprobria: manibus suis portant militem
bellatorem imponunt equo. Itaq; huc atq; illuc tanquam nauigia sine gubernatore fluctuãt
& tanquam uulnerati ita in terram defluunt nisi excipiantur a seruulis. Alii referuntur in
scutis. Fit pompa ludibri. Quos mane insignes armis spectaueras: uultu minaces: eosdem uesperi cernas etiam a puerulis rideri sine ferro uulneratos: sine pugna interfectos: sine hoste
turbatos: sine senectute tremulos: in ipso iuuentutis flore marcentes. Quis tale miscuit furoris poculum. Quis tãtum infudit mẽtibus uenenum. Periclitat̃ homo ultũ esse de corpore
& ipse sibi re? e isaniæ uolũtariæ: corruptela spontanea. Et tamẽ uos excusamini q uocatis ut
amicos: & emittitis ut inimicos. Quãto melius ĩ terrã tua uina fudisses. Sed & terrã ĩebriat
& asperiores etiam ipsas feras reddit: si uini contigerit odor. Deniq; uindemiæ tempore si
sues uineam intrauerint: solent ebrietate succendi. Quid te delectant damna sine gratia?
Rogas ad iocunditatem: cogis ad mortem. Inuitas ad prandium: efferre uis ad sepulchrum.
Cibos promittis: tota mente irrogas. Vina prætendis uenena suffundis. Omne enim quicquid nocet: uenenum est. Tollit sensus: uiscera exurit. Somnum infert: caput uexat. Etiam
maior uis uini quam ueneni est. Deniq; uenenum uino excluditur non uinum ueneno. Merito deus per moisen non solum ueneno sed etiam draconum ueneno uinum comparauit
dicens. Furor draconum uinum eorum & ira aspidum insanabilis. Et pulchre addidit insanabilis. Multi enim reliquorum serpentium ueneno curantur: nemo ebrietate. Certe ueneno
caro uulneratur: uino mens: Noxia est ebrietas ad corporis sanitatem: menti etiam crimen
adiungit. Aduerte etiam & perfidiæ uenenum: uini declaratum nomine. Ait enim supra de
alienigenis qui nescirent deum. De uinea enim sodomorum uinum eorum: & uitis eorum
uitis gomorræ: Vua eorum uua fellis botrus amaritudinis in ipsis. Putatis me tanquam uino crapulatum intemperantius ieiunii prædicatione hunc misisse sermonem? Et adhuc propter hos fortissimos uiros quanta præterii: quanta minora dixi: quam dominus locutus est.
Audistis quid per moisen dixerit: audite quid in libro sermonum isaiæ scriptum est. Inuenit
enim dominus huius modi uerbis usus: & ait. Væ iis qui consurgunt mane: & sectantur sicæram: qui ebrii sunt uespertina. Vinum eos comburet. Cum cithara enim & psalterio & tympanis uinum bibunt. Opera autem domini non respiciunt: & opera manuum eius non considerant. Cui uæ inquit? cui iudicia? cui tumultus? Diuersa singulis: temulentis omnia. Væ enĩ
iis qui ebrii sunt uesperi. Quid igitur illis: qui & ante uesperam & frequenter in lucem madent? Ergo uæ sibi debitum. Habent concertationes conserunt lites in cædem prosiliunt: &
ueniunt ad iudicia: uel uocantur. Habent ergo & iudicia tanq; rei: fit non nunquam grauior
tumultus: quia uino mens peruertitur ebriosi: & non meminit regis nec magistratus. Vnde
scriptum est. Et omnia opera facit loqui: & non meminerunt cum biberint amiciciæ: nec
fraternæ necessitudinis. Sed non post multum sumunt gladios: & cum a uino mersi fuerint
& cum exurrexerint: non meminerunt ipsi quæ gesserint. Habent ergo etiam dignam mercedem tumultus. Pretereã certe ego citharã psalteria tipana quæ cognouim? conuiuiis huius
modi frequenter adhiberi: ut uino & cantu libidines excitentur. Plæriq; etiam persico mor̃
mulieres dignas temulentorum consortio induci iubent: & ab iis phialas accipiunt: atq; illis
se substernunt sedentibus. Et hunc ritum sacratæ habent obseruationes ebrietatis ministerium. Habent ergo uinum & barbari Libenter iis romanus indulget: ut ipsi soluantur in pot?
& eneruati ebrietate uincantur. Nec solum uinum ebrietatem facit sed sicæra. Deniq; hebrei
omnem potum qui inebriat: sicæræ nomine uocant. Non immerito ergo uæ illis qui mane ebrietatis potum requirunt quos conueniebat deo laudes referre: præuenire lucem: & uacare orationi: occurrere soli iusticiæ: qui nos uisitat: & exurgit nobis. Sic nos christo: non uino & sicæræ surgamus. Hymnum dicunt: & tu citharam tenes. Psalmi canuntur: & tu psalterium sonas aut tympanum? Merito uæ: quia salutem relinquis: mortem eligis. Vix diluculo etiam cursatur per tabernas: uinum quæritur excutiũtur tapetes: accubitũ festinant sternere: langenas argenteas auratosq; calices exponunt. Væ (inquit) ista querentibus.
Calix aureus babylon in manu domini inebrians omnem terram. A uino eius biberunt
omnes gentes. Ideo commotæ sunt: & subito concidit babylon & contrita est: quæ calix au

reus. Sed quāuis auro se iactet & precio: in domini & ipsa est potestate. Denicꝫ diuīa indigna tione coteritur. Qua ratione calix aureus? Quoniam qui a ueritate deficit: quærit illecebrā: ut specie saltē preciosa ad bibēdū possit aliquos illicere. Cōstitue ante oculos tuos pompā hu ius sæculi: uide speciosam illecebram sed inanem gratiam. Non te inducant aurea uasa & ar gentea. Habemus & nos thesaurum in uasis fictilibus. Vas apl'orum fictile est: sed in eo the saurus christi est. Væ sicæram mane sectantibus. Aureū ē hoc uas: poculum est: in eo poculo uenenum mortis: uenenum libidinis: uenenum ebrietatis. Hoc qui biberit: cōmouetur & cadit. Cōmouetur non solum corpore sed etiam corde turbato. Cōmoueri eni peccati ē. De nicꝫ caim exiens a conspectu dei habitauit in terra naim: quæ per interpretationem significat commotionem. Ergo qui a calice aureo inebriatur: peccato mouetur. Quid te sub maledicto constituis caim illius paricidæ: ut tremens atcꝫ profugus mouearis? Sed & persecutores domini transeuntes mouebant capita sua. Exagitabat enim eos spiritus ne quam: qui repleta a se corpora mouere consueuit. Et ille cum defuerit: tremor desinit. Ebrie tas autem perpetuum dat tremorem. Sudant uino corpora temulentorum. Si leuius eum tetigeris: exprimis uinum. Ebrietas fomentum libidinis ebrietas incentiuum insaniæ ebrie tas uenenum insipientiæ. Hæc sensus hominum mutat & formas. Per hanc fiunt ex ho minibus equi adhinnientes. Siquidem naturali uapore corporis calidi & præter naturam ui ni calore flammati cohibere se non queunt: & in bestiales libidines excitantur: ut nullum tē pus præscriptum habeant: quod deceat indulgere concubitui. Vocem amittunt: colore uariantur: oculi ignescūt: ore anhelant: fremunt naribus: in furore ardescunt: sensu excedūt. Hinc phrenesis periculosa hinc calculi grauis pœna: hinc exitialis crudelitas: hinc uomitus fre quens immensas epulas cum internorum uiscerum cruore fundentium. Nisi fallor: ea dem dominus per hieremiam locutus est dicens. Bibite & inebriamini & uomite & cade tis: & non consurgetis. Hinc etiam uanæ imagines: incerti uisus: instabilis gressus umbras sæ pe transiliunt sicut foueas. Nutat his terra: subito erigi & inclinari uidentur: & quasi uer tatur: timentes in faciem ruunt: & solum manibus appræhendunt: aut concurrentibus mō tibus sibi uidentur includi: & murmur in auribus tanquam maris fluctuantis fragor: & reso nantia fluctu littora. Cum canes uiderint: leones arbitrantur & fugiunt. Alii risu soluun tur incondito: alii inconsonabili mœrore deplorant: alii irrationabiles cernunt pauores.

Vigilantes somniant: dormientes litigant: uita iis somnium est: somnium iis mors est.

Excitari nullis uocibus possunt: quantolibet stimulatos impulsu petes: nisi resipuerint: euigilare non possunt. Vnde bene hieremias huius modi hominem tanquam superflu am creaturam deflendum putat. Quid est homo ebrius nisi creatura superflua? Itacꝫ sic ait. Sicut fletum iazer defleo te uitis: quia deserta est ciuitas iazer. Et infra. Vinum erat in torquularibus tuis: mane non calcauerunt: meridie autem non fecerunt. Iazer factura superflua est. Moderatio enim naturalis est: supra mensuram quicquid est: super fluum habetur. Ita est ebrietas quæ fletu prophetico deploratur. Vnde ait apostolus.

Nolite inebriari uino: in quo est luxuria: sed inebriamini spiritu. Est ergo ebrietas cul pæ: est & gratiæ. Et forte hæc naturæ: quæ gratiæ: quia ad imaginem & similitudinem dei facti: spiritu sancto repleti esse debemus. Quid autem ostentationes potentium loquar? Quid memorem sacramenta: quæ uiolare nefas arbitrantur? Bibamus (īquiūt) pro salute im peratorum: & qui non biberit: fit reus indeuotione. Videtur enim non amare impera torem qui pro eius salute non biberit. O piæ deuotionis obsequium: bibamus pro salute exer cituum pro comitum uirtute: pro filiorum sanitate. Et hæc uota ad dominum peruenire iu dicant: sicut illi qui calices ad sepulchra martyrum deferunt: atcꝫ illic in uesperam bibunt & aliter se exaudiri posse non credunt. O stulticia hominum: qui ebrietatem sacrificium putāt qui existimant illos ebrietate placere: qui ieiunio passiones sustinere didicerunt. Quot de in temperātia cōuiuii nouimus ad tormenta uenisse: dum per ebrietatē de imperio certant: & sibi regna promittūt. Aliis honores pollicētur: infœlices ad pœnam ducti sunt: quicquid dice rēt nesciebāt. Vnde plæricꝫ boni iudices ea quæ per ebrietatē dicta sūt: esse tenenda ad crimē non putarūt. Plæricꝫ etiā uino utūtur ut equuleo: & quibus tormēta nō eliciūt uocē ꝓditio nis: eos tentāt bibendo: ut patriæ statū: salutem ciuiū: defensiōis suæ prodāt cōsilia. Virtus. n. plærucꝫ uincit dolorem: fidem autē potus excludit. Cognoui plærosꝫ fidiculos exulceratos nomen suum negasse. Quis inter scienda texit: quod latere cupiebat? Quid retexam audi ta? Nihil non poculi: sed profluuii genus esse uidetur. Hos homines an utres uerius existi mauerim: & tamen ipsi utres si immoderata confusio fit: sæpe rumpuntur. Per cornu etiam

&

fluenta in fauces hominum uina decurrunt:& si quis respirauerit :commissum flagicium:so luta acies:ioco motus habetur. Aqua decurrens a libano cautes rumpit & soluit. Quo modo mollibus putant nequaquam nocere uisceribus uinolentorum impetus fluentorum? Elephantos quoq; ferunt proboscide haurire aquæ plurimum :eosdem tamen ad sedandam sitim imoderato potu esse contentos:sed si forte ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati:indignantes replere proboscidem:ut nō ebibant sed effundat:atq; ita momentariis iundationibus irrigare eius tabernam:de quo se putauerint uindicandos. Siccantur ad potū subito lacus:ac repente funduntur. Natant omnia. Cui non mirum tam immania bæluarum corpora superfluum nil tenere? Sed quid de uiris loquamur:quando etiam fœminæ quas oportet solitudinem castitati :sobrietati adhibere custodiam :usq; ad ebrietatem bibunt? Deinde surgentes quas etiam inter secreta domus uel audiri ab alienis non conuenit uel uideri: prodire solent in publicum non uelato capite uultu procaci? Apostolus mulieres tacere ī ecclesia iubet:domi uiros suos præcipit interrogare. Illæ in plateis iuerecundos uiris sub conspectu adolescentulorum intemperantium choros ducunt :iactantes comam:trahentes tunicas:scissæ amictus :nudæ lacertos:plaudentes manibus: saltantes pedibus:personantes uocibus: irritantes in se iuuenum libidines :motu histrionico:petulanti oculo:dedecoroso ludibrio. Spectat corona adolescentium :& fit mirabile theatrum. Inter saltantium lapsus ocello impuro :contaminato aspectu :terra turpi saltatione polluitur :quæ obscænis cantibus uerberatur. Quo modo patienter loquar:pie præteream:conuenienter defleam? Vinum nobis tot animarum damna itulit. Etenim si uinum & mulieres discedere a deo faciunt:quod uel ebrietas uel libido :præuaricationis illecebræ sint :si singula ac separata hæc faciunt:quid faciunt unita? Vnde non immerito ait sapiens ante nos quidam. Mulier ebriosa ira magna. Quid autem mirum:si uino decipiuntur animæ fœminarum cum illæ tribus prium cum de petra biberent aquam:manna manducarent:gentes ualidissimas uincerent:& non erat in iis nullus infirmus:ubi uero carnes desiderare cœperunt:& desideriis in egyptum conuertebantur: nequaq; ex tot milibus hominum in terrā repromissionis præter duos peruenire meruerūt? Itaq; quid boni sit sobrietas:quid mali intemperantia:hinc colligere datur. Quādo murmurabant requirentes ægypti delicias:a serpentibus moriebātur:quando per maris rubri transibant semitā:aquā bibebāt. Non igitur ueremur exēplū:& nō fugimus delicias:ne nos futurorū bonorū adeptione fraudent? Et quid aliorum utar exemplis? Ipi bene pasti ac luxuriosi quid sibi sperent:audiamus. Inducit enim eos isaias propheta dicentes. Manducemus & bibamus:cras.n.moriemur. Meritoq; exclamat. Vlulate naues carthaginis:quia perierunt: & amplius non erunt. Quod est dictum diuisioni tyri:quam luxuriosam urbem cognouimus Ideoq; non a diuisione septima aut octaua:q; ea neq; legem custodiat:neq; euangelii grām: cum & sabbato legitimo ignis libidinis adolere sit uetitum:& euangelii serie octaua dies resurrectionis illuceat. Idem aūt dies primus atq; octauus:quia dominica dies in se recurrit. Luxuria ergo nec finem habet nec obseruantiam disciplinæ. Luxuria seminarium & origo uiciorum est. Nec arbitramini me aduersus apostolum dixisse:quia ille ait auariciā radicem eē uiciorum omnium:qm̄ luxuria ipsius mater auariciæ. Etenim cum exhauserit quis luxuriando ptoprias facultates:quærit postea auara compendia. Audistis quid hodie lectum sit. Mercatores (inquit)phœnicum transeuntes mare. In aqua multa semina mercatorum :sicut messis quæ defertur. Vicinæ istæ ciuitates sunt :tyrus phænicæ sidon :uicinæ ut locis ita & uiciis. Mercaturis ac negociationib? periculosa tranfretatio maris. Luccella quærentes :solicita uita hominum inequieta conuersatio :& quodam semper turbine uentis ipsis mobilior q bus uoluitur :huc illucq; sæpe iactatur. Et utiq; accusatis crebra naufragia. Quis uos nauigare compellit? Quasi non inuidia opum & terras faciatis intutas:& ad latrocinium plurimos excitetis. Mare non ad nauigandum deus fecit:sed propter elementi pulchritudinem. Latius pelagi fudit æquora:certe ut freto includeret terras :ne longius tu uagus & exul errares. Sed tempestate iactatur mare. Timere ergo non usurpare debetis :elementum inocens:nihil deliquit. Temeritas humana sibi est ipsa discrimini. Deniq; qui nauigat:nescit timere naufragiū Dominus dixit. Dominamini piscibus maris. Non dixit :nauigate ī fluctibus. Deniq; & propheta ionas qui missus est ī niniuen ut:pœnitentiam prædicaret qui uoluit nauigare ut fugeret a facie:tempestate turbatur:& forte ductus & iactatus in mare exceptus a ceto ē. Pro quo quoq; dauid ait:cū dei circa hominē cōmemoraret gratiam. Omnia subiecit sub pedib? eius: oues & boues uniuersas :isuper & pecora cāpi:uolucres cæli & pisces maris. Ad escā tibi mar datum ē:non ad periculū:cibo nō mercato utere. Cur tibi piculū generas de uoluptate? Cur

ſeparationibus elementi profunda rimaris? Cur inquietas mūdi altiora ſecreta? Cur poſtre-
mo ſæpius ſulcare atq; exarare fluctus impatiens nauta contēdis. Cur tempeſtas innoxia
æquora: irritas procellas? O, inexpugnabilis auaricia mercatorum: cede tu tibi & mare
& pelagus inquietudinem tuam non poteſt ſuſtinere. Deniq; totiens recurrentibus
mercatoribus exaratum: erubeſce ſidon dixit: mare. Tanquā fatigati elementi uox iſta dicē
tis eſt. Erubeſce ſidon. Hoc eſt meos fluctus negociator arguis cum ſis ipſe fluctibus inquie-
tior: & erubeſce uelut pudore: quoniam periculo non moueris. Verecūdiores uenti ſūt quā
ueſtræ cupiditates. Illi habent ocia ſua nūquam ueſtra quærendi ſtudia feriantur: & cū ocio
ſa tempeſtas eſt nunq; ueſtra nauigia ſunt. Verſatur unda ſub remige: quando quieſcit a flu-
mine? Non parturiui (inquit) nec peperi nec nutriui: iuuenes me īquietant: quos neſcio quos
non agnoſco. Ite in carthaginem ululate qui inhabitatis inſulas. Supra dixi. Vlulate naues
carthaginis. Carthaginem etenim tyrii condiderunt. Et ideo carthaginenſes ſequuntur luxu
riam conditorum: tranſfuſa in ſe decolora ſucceſſione nequiciæ peſſimorum uiciorum hæ
redes. Deteriores & pæne luxurioſos iuuenes dixit. Sicut enim illæ uento: ita ii cibo iactan
tur & uino. Inſulæ quæ repletæ potu inhabitant corpora: naufragiis circumſonant tundun
tur fluctibus ebrietatis: nec per diem nec per noctem quieſcūt. Horum igitur mercatorū: ſe
men in aqua: merces in fluctibus eſt. In aqua enim labores ſuos ſeminant: ut pericula metāt
In aqua illis ſeges pullulat: in aqua iſtis exuberat fructus. Ipſe in aqua eſt: nunq; totus & ſoli
dus. Vnde recte ait. Qui ſeminabat in terra: non introiuit in negociationem ſuam. Immo
qui ſeminabat in cælo. Sed & eſt bona terra: in qua quicunq; ſeminauerit: fructus eius cæ
leſtis oriatur. Vlulate inquit: iterum ait ululate naues carthaginis: quoniam periit munitio
ueſtra. Et erit in die illa: relinquetur tyrus ut canticum meretricis. Videte quibus uerbis uta
tur propheta: nec refugiat iſtius modi uilitatem. Nos interdum refugimus: non quo nobis
quam illis lingua ſit caſtior ſed auctoritas inferior. Maior enim uis rerum uitalium expreſ-
ſione ſermonum eſt: ut qui delicta non erubeſcunt: erubeſcant uel nomina delictorum. Erit
(inquit) tyrus ut canticum meretricis. Videte ne cum aliquis illos choros uiderit: dicat pia
uerba cantari: dicat: ecce facta eſt tyrus ut canticum meretricis. Oraculum propheticæ annū
ciationis impletum eſt. Et ſubiecit. Accipe citharam: & uocare ciuitas meretrix oblita bene
citharizare: multa can[illegible]: ut fiat memoria tui. Et poſt ſeptuaginta annos erit tyrus canticum
meretricis & uiſitationem faciet deus tyri. Vne poſſumus & in bono canticum raab illius
meretricis accipere: quæ exploratores ieſu fideli mente ſuſcepit. Nam & dominus ait. Canta
uimus uobis: & non ſaltaſtis. Et dauid ait. Cantate domino canticum nouum cantate domi
no omnis terra. Hoc eſt canticum meretricis quod ante meretrix in adam & eua terra canta
uit: meretrix in populo nationum. Hæc meretrix plurimas meretrices bonas fecit. De quib⁹
dictum eſt a domino ieſu ad illum electū & ſeniorem populū dei. Publicani & meretrices p̄
cedēt uos ī regnū dei. Ergo quoniā tam miſericordē habemus dominum qui etiam graui
ignoſcat errori: conuertamur a uiciis: non recedamus a lege. Præceptū domini quaſi ſeruuli
ſedulis ſtudiis exequamur. Quid nobis cum impuritatibus & impudiciciis? quid cum operi-
bus diaboli? Audiſtis hodie in lectione decurſa: quid legio dixerit? Quid mihi & tibi ieſu fili
dauid? Et tu dicis: ſi formides pugnare aduerſū te diaboli tentamēta: quid mihi & tibi ē belial
Ego ſeruus chriſti ſum: illius redemptus ſanguine: illi me totum mancipaui: quid mihi & ti
bi eſt? Non noui opera tua: nihil tuum quæro: nihil tuum poſſideo: nihil tuum deſidero.
Quanto magis oportet nos ſeparare a diabolo: ſi ſe ille diſcernit a chriſto. Et ſi fuimus eius
in aliquo obnoxii: iam non ſimus. Confugiamus ad medicum: qui uulnera curauit. Et ſi qd
ſupereſt acerbitatis: medela non deerit. Et ſi quid iniuriæ fecimus: memor non erit q̄ ſemel
donauit. Et ſi grauia deliquimus: magnum medicum inuenimus: magnam medicinam gra-
tiæ eius accepimus. Medicina enim tollit peccata magna. Habemus etiā plurima ſubſidia: q̄
bus peccata noſtra redimamus. Pecuniā habes: redime peccatū tuū. Non uenalis eſt domi-
nus: ſed tu ipſe uenalis es. Peccatis tuis uenūdatus es: redime te operib⁹ tuis: redime te pecūia
tua. Vilis pecūia: ſed precioſa eſt miſericordia. Elemoſyna (īquit) a peccato liberat. Et alibi di
cit. Redēptio uiri diuitiæ eius. Et ī euāgelio domin⁹ dicit. Facite uobis amicos de māmona
iniquitatis. Et ueneno frequēter antidotū: hoc eſt ueneno uenenum excludit. Veneno mors
expellit: uita ſeruat. Fac & tu quaſi bonus diſpenſator de inſtrō auariciæ: ſubſidiū miſericor
diæ: ſincæritatis gratiā de corruptiōis illecebra. Audiſti quid lectum eſt hodie. Ecce uenit di-
ſperdere orbem terrarum. Quaſi manu ſanct⁹ propheta demonſtret: quaſi oculis aduenien
tem uideat iudicii diē: ita dicit. Ecce ueniet domin⁹ diſperdere orbē terrarū. Immo quia in

ſpiritu prophetis etiam:quæ futura ſunt:tanq̃ præſentia reuelantur:ideo quæ uidebãt:nobis quoq; demonſtrare cupiebãt:ut nos ad cõuerſionem ab errore reuocarẽt.Nec tamen quiſq; frangi debet:cum audit:quia diſperdet dominus orbem terrarum. Ne forte dicat:eſto: nos grauia peccata cõmiſimus:quid orbis deliquit:q̃d terra:ut & illã diſperdat?Cur ꝑit tam pulcher ornatus?Sed anguſtia ẽ animi iſtius modi opinio.Cæterũ ſi alti⁹ ſpectes inuenies hoc eẽ pro nobis quod putas eſſe cõtra nos:iudicabis:hoc eſſe pro mũdo:quod aduerſum mundum arbitraris.Non ſemp ſtadium plenũ repertũ ẽ ſpectatoribus nõ ſemper certaminib⁹ inquietũ nõ ſemper cõcretum puluere:ſed quãdo certamina:tũc populus ĩ ſpectaculo.Luctatur ĩ ſcammate:puluis in ſtadio.Vbi decurſa certamina:cõuent⁹ ſoluitur:diſcedit unuſquiſq; aut uictor ad gratiã aut uictus ad opprobriũ.Euehit corona uictorem:uictũ premit uerecũdia:angit iniuria.Si quis ergo poſtea ĩgrediatur ſtadiũ:uideat uacuũ celebritatis:dicat agonithetæ:cur uacat ſtadiũ?cur ſilent certamina?cur ſolemnia feriãtur?Reſpondebit qui agoni præeſt.Oportet requieſcere ſpectatores.Qui enim laboris eſt fruct⁹:niſi requies poſt laborem.Sic & orbis terrarum aliquando ſoluendus eſt:ut ſit requies fatigatis.Athletæ ſumus:in quodam ſtadio decertamus ſpirituali.Deniq; bonus athleta dicebat.Facti ſumus ſpectaculum huius mũdi.Et alibi.Sic curro:non ut in incertum:ſic enitor:non ut aerem cædens:ſed caſtigo corpus meum.Et alibi.Superiora obliuiſcens:& quæ ſunt priora appetens:ad deſtinatum ſequor brauium.Athletæ ergo ſumus:legitime certandum eſt.Multa certamina ſunt:& qui hodie uictus eſt:cras ſe reparet.Ante brauium contenditur ad coronam. Poſtea nunquid athleta ocio uacat:cum ſemel dederit certamini nomen ſuum?Exercetur quottidie:ungit quottidie Ipſe cibus agoniſticus datur. Diſciplina exigitur caſtimonia cuſtoditur.Et tu dediſti nomen tuum ad agonem chriſti:ſubſcripſiſti ad competitionem coronæ:meditare:exercere ungere oleo læticiæ:unguento exinanito. Cibus ſobrietatis ſit. Nihil habeat intemperantiæ:nihil luxuriæ. Potus tuus parcior:ne quid ebrietatis obrepat. Cuſtodi corporis caſtimoniam:ut poſſis eſſe habilis ad coronam. Nec exiſtimatio tua offendat ſpectatoris aſpectum:ne te fautores tui negligentem uideant:& deſerant ſpectantes archangeli & poteſtates & dominationes & illa angelorum decem milia & decem milium. Sub tantis erubeſcere conſidera quam dedecoroſum ſit. Ingreſſus ſtadium uigorem animæ tuæ excita:lacertos excute.Progreſſus in ſcãma:neceſſe ẽ:ut excipias puluerem:ſubeas æſtiui ſolis flagrantiam.Grauis æſtus:ſed dulcis uictoria.Moleſta caligo pulueris:ſed ſpecioſa tollerantia.Nemo ſtadiũ puluerulentus ingreditur:ſed puluerulentum reddunt certamina. Vbi colligitur puluis:ibi palma proponitur:nemo iterum nitidus coronatur. Puluerulentum decet uictoria. Veni ergo domine ieſu:exeat corona tua:admitte uictores in requiem:uictos ad compunctionem:& ſi diſperdideris orbem terrarum: plura ſunt inuiſibilia opera tua: q̃ quæ uidimus.Qui anguſtioris eſt animi:illa non cernit:dolet q̃ diſperdas orbem terrrarum. Sed qui nouit ſpectare quæ inuiſibilia ſunt:gaudet:ut uenias:& omnes liberes.Gaudent athletæ qui poſſunt dicere.Veniat regnum tuum:fiat uoluntas tua:ſicut in cælo & in terra.Gaudebit creatura mundi:ut a uanitate mundi iſtius liberetur:quæ nunc congemiſcit & parturit:quia uanitati etiam illa creatura ſubiecta eſt:donec multiplicetur adoptio filiorum:& totius corporis redemptio compleatur.In bono ergo diſperdet orbem terrarum. Erit etenim cælum nouum:& nox non erit amplius.Deniq; reuelabit(inquit)faciẽm eius:ut reuelata facie ſpectemus gloriam chriſti. Aduertimus igitur in ſtadio conſtituti quot aut delectationi aut dolori erimus:qui nunc fautores nobis ſunt:ne pro nobis incipiant erubeſcere.Sicut.n. erit gaudium in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiã agente:ita erit mœſticia ſuper eo qui non exorata uenia curſum uitæ huius confecerit.Caſtigemus ergo corpus noſtrum ieiuniis: fugiamus indecoras comeſationes:caueamus ne nobis dicatur:ululate a uino.Ne uẽiat moiſes:& leuitas aduocet.Et quicunq; paratus ad dominum:armatam dexteram gerat:ſeparet ſe ab iis qui manducando grauia contexere peccata.Et hodie moiſes uenit:cum lex recenſetur. Moiſes uocat:cum lex præcipit.Apoſtolus docet ut ſeparemus nos ab omni fratre in quiete agente.Percutiamus eum gladio ſpirituali:qui eſt uerbum dei.Non fratris non propinqui accipiamus perſonã ſed omnem immundum a chriſti ſecernam⁹ altarib⁹:ut emendet & corrigat lapſus ſuos:quo ad ſacramenta chriſti redire mereatur.Si quis autem nõ eſt baptizatus: ſecurior conuertatur & remiſſionem accipiat peccatorum:ſiquidem baptiſmus uelut ignis quidam peccata conſumit:quia chriſtus in igne & ſpiritu baptizat.Deniq; hunc typum legis in regnorum libris inuenies: ubi elias ſuper altare ligna impoſuit & dixit ut mitterent ſuper hydriis aquam. Et dixit. Iterate tertio. Et iterauerunt tertio. Et cum

maneret aqua:precatus est elias:& ignis descendit de cælo. Tu es homo super altare:qui ab/
lueris aqua:cuius exhauritur culpa:ut uita renouetur. Lignum enim & stipulam consumit
ignis.Noli timere ignem:per quem illuminaris.Ideo tibi dicitur. Accedite ad dominum : &
illuminamini.Suscipite iugum christi:nolite timere quia iugum est: festinate quia leue est:
Non conterit colla sed honestat. Quid dubitatis?quid procrastinatis? Non alligat ceruicem
uinculis:sed mentem gratia copulat.Non necessitate constringit:sed uoluntatem boni opis
dirigit.Quid negas adhuc esse temporis? Omne tempus opportunum ad indulgentiam.Si
aurum tibi offeram:non mihi dicis:cras uenias:sed iam exigis.Nemo differt:nullus excusat.
Redemptio animæ promittitur:& nemo festinat.Ioannes in pœnitentia baptizabat:& om
nis iudæa conueniebat.Xp̄s baptizat in spiritu:christus gratiam dispensat:& cum fastidio cō
uenitur:typum baptismatis demonstrauit elias : & cælum aperuit: quod fuit clausum annis
tribus & mensibus sex.Quanto maiora munera ueritatis sunt.Aperuit itaq; cælum nō plu/
uia descendens sed ascendens gratia. Nemo enim nisi per aquam & spiritum ascendit in re/
gnum cælorum.Clauserat cælum hominibus perfidia:sed aperuit fides.Patebat & ante hoc
cælum hominibus.Deniq; enoch raptus est ad cælum.Iterum clausum est:sed aperuit elias:
qui raptus est curru igneo. Et uos potestis ascendere si sacramentum gratiæ consequamini.
Quousq; ad delectationes?quousq; ad comesationes.Instat iudicii dies: dum differs gratiā e
mors appropinquat.Quis dicat:nunc mihi non uacat:occupatus sum?Non mihi demōstres
lumen:nolo tam cito me redimas.Non mihi adhuc opus est regnum cæleste?Nōne hoc dicit
qui excusat se a baptismate?Ad quantam gratiam uocaris o homo:purgaris:& non exureris
sanaris & non doles:reformaris:sed non dissolueris:ictum mortis non accipis:& resurgis. Et
adhuc dissimulas:adhuc expectas.ut uiuas sæculo:postea te reseruas deo?An ignoras q̄ caim
ꝓpea displicuerit sacrificium:q̄m non primitiua obtulit:sed primitiuis ipse perfunctus est: de
sequentibus munus deo tentauit offerre:abel autem primitiarum sua oblatione prælatꝰ me
ruit insigni pietatis laudari oraculo?Explicit.

Finis.

Epigramma Georgii cribelli præsbyteri

Ambrosii libros omnes delere nequisti
    Feralis satan hostis inique dei:
Germanos quãuis bello gotthosq́ furentes
    Italiæ in gentes egeris attonitas.
Nam tua cura fuit cunctos(sed rector olympi
    Abnuit)heu fidei uelle abolere libros:
Præsertim clari doctoris splendida scripta
    Ambrosii:tua qui dira uenena necat.
Immo ubi me uidisti propagare per orbem
    Ambrosii libros:quos pia turba legat:
In me conatum uertisti turbidus omnem:
    Desinerem cœptis illicet ut trepidus.
Sed tamen haud fractus deprompsi scripta parentis
    Nostri:ut perfocet colla sinusq́ tibi.
Ambiat hunc omnis:quoniam facundus & acer
    Eloquitur puram mente stiloq́ fidem.
Nunc grauis austero librat dictata cothurno:
    Nunc aptis salibus uerba iocundat ouans.
Hæc nos impense correximus:at tamen error
    Si quis inest:ut tu lector acute uides:
Id puero tribuas:rapido cui dum notat istos
    Ambrosii libros:excidit ordo meus.
Vt facile indoctis & festinantibus error
    Subrepit tacitus:pectora nube tegens

Diggessimus sancti Ambrosii epistolas secundum ordinem qui nostro iudicio uidebatur
magis concinne positus. Non nulli enim codices habent in exordio epistolam ad uercellen-
sem ecclesiam quam nos inuenimus in emendatioribus libris positam post epl'am Syricio
papæ destinatam. Hunc sane errorem inde manasse crederim: qm̄ cum aliq scripsissent sancti
Ambrosii epl'as: non simul scripsere epl'am ad uercellensem ecclesiam: quæ in plærisq; codici
bus aut deest ar·t adiecta est: quam post modum reperientes & reliquo epl'arum corpori col
ligare uc·lentes: ueluti caput quoddam cæteris epl'is prætulerunt. Sed cum Ambrosius ad Sy
ricium de iouiniano scribat: & in uercellensi epl'a copiosius & latius de eo mentio habeatur:
censuimus ear· eo loci constituendam: ubi nos eam digessimus. Oratio de obitu ualentinia
ni iuxta ordinem nostrum ponenda fuerat ante orationem de obitu theodosii: sed dum per
nici taxatione impressores feruntur: ordinem nostrum improuidi præterierunt: quē ad mo
dum etiam sermonem de cauponibus aquam uino miscentibus non suo loco posuere. Cæ-
terum in sancti Ambrosii sermonibus duos sermones sancti Hieronymi inuenimus: quos
non errore aut imprudentia omisimus: sed ne aliorum scripta Ambrosio tribueremus. Pri-
mus incipit. Hodie uerus sol ortus est mundo. Alter. Dies epiphaniorum græco nomine sic
uocatur. Vale.

In hoc opere continentur epistolarum sancti ambrosii libri decem. De uocatione omniū
gentium libri duo. Sermones nonaginta. Orationes dicendæ ante missam duæ. De sacramen
tis & mysteriis liber unus. De uirginibus libri tres. De uiduis liber unus. De cohartatione uir
ginum: & de dedicatione templi a iuliana structi liber unus. De institutione uirginis ad Euse
bium liber unus. De ieiunio liber unus.

Impressum Ml'i per Magistrū Leonardum pachel. Mcccclxxxx. die. xviii. Decembris.

Omnes sunt quatterniones præter ultimum q̄ est duernio.

